THE GREEK NEW TESTAMENT

Fifth Revised Edition

WITH DICTIONARY

The standard edition for translators and students

with Dictionary

5

NOW THOROUGHLY REVISED

THE AREA AROUND JERUSALEM
in Old Testament Times
1i
Scale 1:930000
Kilometre
Miles
Joshanah
Ephron?, Ophrah
Modein
Bethel
Ai
Rimmon
Beeroth?
Lower Beth-horon
Mizpah?
Gilgal?
Upper Beth-horon
Michmash
Jericho
Ramah
Aijalon
Gibeon?
Geba
Ascent of Adummim
Chephirah
Gibeah
Kiriath-jearim
Anathoth
Nob?
Eshtaol?
Nephtoah?
Bahurim
Zorah
Chesalon
Jerusalem
Beth-shemesh
Beth-haccherem?
Zanoah
Bethlehem
Jarmuth
Socoh
Etam
Netophah
Adullam
Tekoa
Gedor
Keilah
PALESTINE
in Old Testament Times
1
Scale 1:1800000
Kilometre
Miles
Approximate border between Judah and Israel during the period of the kings
under -200 m
-200 - 0 m
0 - 100 m
100 - 300 m
300 - 600 m
600 - 900 m
900 - 1500 m
over 1500 m
under -656 feet
-656 - 0 feet
0 - 328 feet
328 - 984 feet
984 - 1968 feet
1968 - 2952 feet
2952 - 4920 feet
over 4920 feet
WEST SEA, GREAT SEA
Lebanon Mts.
Anti-Lebanon Mts
Amana
Hermon, Senir?
Damascus
Pharpar
Sidon
Zarephath
Tyre
Abel-beth-maacah
DAN
Laish, Dan
Kedesh
Lake Semechonitis
Achzib
Hazor
Merom
Acco
Ramah
Chinnereth
ASHER
NAPHTALI
Cabul
Sea of Chinnereth
Ashtaroth
Nahalal?
Valley of Iphtahel
Carmel
ZEBULUN
Gath-hepher
Aphek
Helkath
Harosheth
Daberath
Tabor
ISSACHAR
Bashan
Jokneam
Sarid
En-dor
Edrei
Dor
Kishon
Megiddo
Shunem
Ophrah?
Jezreel
Shihor-libnath?
Gilboa
Beth-shan
Taanach
Ramoth-gilead
Ibleam
Dothan
MANASSEH
Jabesh-gilead
Bezek
Plain of Sharon
Socoh
Thebez
Samaria
Tirzah?
Ebal
Shechem
Pirathon?
Michmethath
Gerizim
Succoth
Penuel
Mahanaim?
Jabbok
Kanah
Me-jarkon
Aphek
EPHRAIM
Tappuah
Adam
Mizpah?
Joppa
Ono
Lebonah
Shiloh
Jordan
GILEAD
Jogbehah
Timnath-serah
Beitonim
AMMON
Lod
Hadid
Bethel
Rabbah
Lower Beth-horon
Michmash
Gilgal?
Beth-nimrah
Jazer?
Jabneel, Jabneh
Ekron?
Upper Beth-horon
Ramah
Geba
Jericho
Abel-shittim
Gezer
Gibeon?
Gibbethon?
BENJAMIN
Elealeh
Timnah?
Gibeah
Beth-hoglah
Heshbon
Ashdod
Eltekeh?
Beth-shemesh
Jerusalem
Valley of Achor
City of Salt
Medeba
Bethlehem
Ashkelon
Libnah?
REUBEN
Baal-meon
Gath?
Moresheth-gath
JUDAH
Mareshah
Keilah
Beth-zur
Tekoa
Shephelah
Ataroth
Lachish
Adoraim
Hebron
PHILISTIA
Dibon
Gaza
Eglon?
Juttah
Ziph
En-gedi
Aroer
Debir
Carmel
Arnon
Gerar?
Kiriath-sepher
Maon
MOAB
Ziklag
Eshtemoa
Wilderness of Judah
Jattir
Salt Sea
Raphia
SIMEON
Beer-sheba
Arad
Aroer
Negeb
Zoar
Valley of Salt
Zered

2
PALESTINE
in New Testament Times
Scale 1:1800000
0 10 20 30
Kilometre
0 10 20
Miles
I Roman province of Judea (4 B.C. - A.D. 6, Tetrarchy of Archelaus)
Northern boundary of Judea proper
IIa and IIb Tetrarchy of Herod Antipas (4 B.C. - A.D. 39)
III Tetrarchy of Philip (4 B.C. - A.D. 34)
IV Roman province of Syria
V Tetrarch of Lysanias
VI Territory of Decapolis
Fortresses
For elevations, see map of Palestine in Old Testament Times
MEDITERRANEAN SEA
SYRO-PHOENICIA
ITURAEA
ABILENE
Lebanon Mts.
Anti-Lebanon Mts.
GAULANITIS
BATANAEA
TRACHONITIS
AURANITIS
GALILEE
SAMARIA
JUDEA
IDUMEA
PEREA
DECAPOLIS
ARABIA
Nabataea
Plain of Sharon
Carmel
Zebulon
Lake Semechonitis
Sea of Galilee
Jordan
Dead Sea
Sidon
Zarephath
Tyre
Damascus
Caesarea Philippi
Gischala
Ptolemais
Chorazin
Capernaum
Julias
Bethsaida
Cana
Magdala?
Tiberias
Gergesa?
Hippos
Raphana?
Dion
Sepphoris
Nazareth
Tabor
Nain
Abila
Gadara
Caesarea
Scythopolis
Pella
Ginaea
Salim?
Aenon?
Gerasa
Sebaste
Sychar?
Shechem
Acrabetta
Antipatris
Alexandrium
Joppa
Arimathea?
Thamna
Phasaelis
Lydda
Gophna
Archelais
Ephraim?
Philadelphia
Modein
Jamnia
Jericho
Emmaus?
Livias
Jerusalem
Bethany
Azotus
Qumran
Medeba
Hyrcania
Ascalon
Bethlehem
Herodium
Beth-zur
Machaerus
Hebron
Gaza
En-gedi
Masada
Raphia
Zoar
6078
9230
3949
230
3962
1791
1929
-695
4090
3093
2890
3332
2693
2650
3270
3342
-1286
3493
I
IIa
IIb
III
IV
VI
A
B
C
D
E
1
2
3
4
5
6
7
8

THE GREEK NEW TESTAMENT

Principal Manuscripts and Versions
cited in the Textual Apparatus
(See Introduction, pages 12*–35*)

Abbreviations: e–Gospels; a–Acts; c–Catholic or General Epistles; p–Pauline Epistles; r–Revelation. Roman numerals indicate approximate date of origin.

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{1}$	e	III
$\mathfrak{P}^{2}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{3}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{4}$	e	III
$\mathfrak{P}^{5}$	e	III
$\mathfrak{P}^{6}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{7}$	e	III/IV?
$\mathfrak{P}^{8}$	a	IV
$\mathfrak{P}^{9}$	c	III
$\mathfrak{P}^{10}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{11[+14?]}$	p	VI
$\mathfrak{P}^{12}$	p	late III
$\mathfrak{P}^{13}$	p	III/IV
$\mathfrak{P}^{14[+11?]}$	p	VI
$\mathfrak{P}^{15}$	p	late III
$\mathfrak{P}^{16}$	p	III/IV
$\mathfrak{P}^{17}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{18}$	r	III/IV
$\mathfrak{P}^{19}$	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{20}$	c	III
$\mathfrak{P}^{21}$	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{22}$	e	III
$\mathfrak{P}^{23}$	c	early III
$\mathfrak{P}^{24}$	r	IV
$\mathfrak{P}^{25}$	e	late IV
$\mathfrak{P}^{26}$	p	about 600
$\mathfrak{P}^{27}$	p	III
$\mathfrak{P}^{28}$	e	III
$\mathfrak{P}^{29}$	a	III

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{30}$	p	III
$\mathfrak{P}^{31}$	p	VII
$\mathfrak{P}^{32}$	p	about 200
$\mathfrak{P}^{33[+58]}$	a	VI
$\mathfrak{P}^{34}$	p	VII
$\mathfrak{P}^{35}$	e	IV?
$\mathfrak{P}^{36}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{37}$	e	III/IV
$\mathfrak{P}^{38}$	a	about 300
$\mathfrak{P}^{39}$	e	III
$\mathfrak{P}^{40}$	p	III
$\mathfrak{P}^{41}$	a	VIII
$\mathfrak{P}^{42}$	e	VII/VIII
$\mathfrak{P}^{43}$	r	VI/VII
$\mathfrak{P}^{44}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{45}$	ea	III
$\mathfrak{P}^{46}$	p	about 200
$\mathfrak{P}^{47}$	r	late III
$\mathfrak{P}^{48}$	a	late III
$\mathfrak{P}^{49}$	p	late III
$\mathfrak{P}^{50}$	a	IV/V
$\mathfrak{P}^{51}$	p	about 400
$\mathfrak{P}^{52}$	e	about 125
$\mathfrak{P}^{53}$	ea	III
$\mathfrak{P}^{54}$	c	V/VI
$\mathfrak{P}^{55}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{56}$	a	V/VI
$\mathfrak{P}^{57}$	a	IV/V
$\mathfrak{P}^{59}$	e	VII

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{60}$	e	VII
$\mathfrak{P}^{61}$	p	about 700
$\mathfrak{P}^{62}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{63}$	e	about 500
$\mathfrak{P}^{64[+67]}$	e	about 200
$\mathfrak{P}^{65}$	p	III
$\mathfrak{P}^{66}$	e	about 200
$\mathfrak{P}^{68}$	p	VII?
$\mathfrak{P}^{69}$	e	III
$\mathfrak{P}^{70}$	e	III
$\mathfrak{P}^{71}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{72}$	c	III/IV
$\mathfrak{P}^{73}$	e	VII
$\mathfrak{P}^{74}$	ac	VII
$\mathfrak{P}^{75}$	e	early III
$\mathfrak{P}^{76}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{77}$	e	II/III
$\mathfrak{P}^{78}$	c	III/IV
$\mathfrak{P}^{79}$	p	VII
$\mathfrak{P}^{80}$	e	III
$\mathfrak{P}^{81}$	c	IV
$\mathfrak{P}^{82}$	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{83}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{84}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{85}$	r	IV/V
$\mathfrak{P}^{86}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{87}$	p	III
$\mathfrak{P}^{88}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{89}$	p	IV

Papyri			*Majuscules*			*Majuscules*		
No.	Contents	Date	No.	Contents	Date	No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{90}$	e	II	ℵ 01	eacpr	IV	Ξ 040	e	VI
$\mathfrak{P}^{91}$	a	III	A 02	eacpr	V	Π 041	e	IX
$\mathfrak{P}^{92}$	p	III/IV	B 03	eacp	IV	[Σ 042]	e	VI
$\mathfrak{P}^{93}$	e	V	C 04	eacpr	V	Φ 043	e	VI
$\mathfrak{P}^{94}$	p	V/VI	D 05	ea	V	Ψ 044	eacp	IX/X
$\mathfrak{P}^{95}$	e	III	D 06	p	VI	[046]	r	X
$\mathfrak{P}^{96}$	e	VI	[E 07][1]	e	VIII	047	e	VI
$\mathfrak{P}^{97}$	e	VI/VII	E 08	a	VI	048	acp	V
$\mathfrak{P}^{98}$	r	II?	[F 09]	e	IX	050	e	IX
$\mathfrak{P}^{99}$	p	ca. IV	F 010	p	IX	051	r	X
$\mathfrak{P}^{100}$	c	III/IV	[G 011]	e	IX	057	a	IV/V
$\mathfrak{P}^{101}$	e	III	G 012	p	IX	058	e	IV
$\mathfrak{P}^{102}$	e	III/IV	[H 013]	e	IX	059	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{103}$	e	II/III	H 015	p	VI	+0215		
$\mathfrak{P}^{104}$	e	II	I 016	p	V	060	e	VI
$\mathfrak{P}^{105}$	e	V/VI	[K 018]	cp	IX	062	p	V
$\mathfrak{P}^{106}$	e	III	L 019	e	VIII	066	a	VI
$\mathfrak{P}^{107}$	e	III	[L 020]	acp	IX	067	e	VI
$\mathfrak{P}^{108}$	e	III	M 021	e	IX	068	e	V
$\mathfrak{P}^{109}$	e	III	[N 022]	e	VI	069	e	V
$\mathfrak{P}^{110}$	e	IV	[O 023]	e	VI	070	e	VI
$\mathfrak{P}^{111}$	e	III	[P 024]	e	VI	+0110		
$\mathfrak{P}^{112}$	a	V	[P 025]	acpr	IX	0124		
$\mathfrak{P}^{113}$	p	III	[Q 026]	e	V	0178		
$\mathfrak{P}^{114}$	p	III	S 028	e	949	0179		
$\mathfrak{P}^{115}$	r	III/IV	T 029	e	V	0180		
$\mathfrak{P}^{116}$	p	VI/VII	+0113			0190		
$\mathfrak{P}^{117}$	p	IV/IV	0125			0191		
$\mathfrak{P}^{118}$	p	III	0139			0193		
$\mathfrak{P}^{119}$	e	III	W 032	e	IV/V	0202		
$\mathfrak{P}^{120}$	e	IV	X 033	e	X	071	e	V/VI
$\mathfrak{P}^{121}$	e	III	Z 035	e	VI	072	e	V/VI
$\mathfrak{P}^{122}$	e	IV/V?	Γ 036	e	X	073	e	VI
$\mathfrak{P}^{123}$	p	IV	Δ 037	e	IX	+084		
$\mathfrak{P}^{124}$	p	VI	Θ 038	e	IX	075	p	X
$\mathfrak{P}^{125}$	c	III/IV	Λ 039	e	IX	076	a	V/VI
$\mathfrak{P}^{126}$	p	IV				077	a	V
$\mathfrak{P}^{127}$	a	V				078	e	VI
						079	e	VI
						081	p	VI

[1] Bracketed manuscripts are majuscules with a Byzantine text, cited following the group symbol *Byz*.

Majuscules			Majuscules			Majuscules		
No.	Contents	Date	No.	Contents	Date	No.	Contents	Date
082	p	VI	0143	e	VI	0208	p	VI
083	e	VI/VII	0145	e	VII	0209	cp	VII
+0112			0146	e	VIII	0210	e	VII
0235			0147	e	VI	0213	e	V/VI
085	e	VI	0148	e	VIII	0214	e	IV/V
086	e	VI	0149	= 0187		0216	e	V
087	e	VI	0150	p	IX	0217	e	V
+092b			0155	e	IX	0218	e	V
088	p	V/VI	0159	p	VI	0219	p	IV/V
091	e	VI	0160	e	IV/V	0220	p	III
094	e	VI	0161	e	VIII	0221	p	IV
095	a	VIII	0162	e	III/IV	0222	p	VI
+0123			0163	r	V	0223	p	VI
096	a	VII	0164	e	VI/VII	0225	p	VI
097	a	VII	0165	a	V	0226	p	V
098	p	VII	0166	ac	V	0227	p	V
099	e	VII	0167	e	VII	0228	p	IV
0101	e	VIII	0169	r	IV	0229	r	VIII
0102	e	VII	0170	e	V/VI	0231	e	IV
+0138			0171	e	about 300	0233	e	VIII
0105	e	X	0172	p	V	0234	e	VIII
0106	e	VII	0175	a	V	0236	a	V
+0119			0176	p	V	0237	e	VI
0107	e	VII	0177	e	X	0238	e	VIII
0108	e	VII	0181	e	IV/V	0239	e	VII
0109	e	VII	0182	e	V	0240	p	V
0111	p	VII	0183	p	VII	0241	p	V/VI
0115	e	IX/X	0184	e	VI	0242	e	IV
0118	e	VIII	0185	p	IV	0243	p	X
0121	p	X	0186	p	V/VI	+0121b		
(0121a)			+0224			0244	a	V
0122	p	IX	0187	e	VI	0249	e	X
0126	e	VIII	0188	e	IV	0250	e	VIII
0127	e	VIII	0189	a	II/III	0252	p	V
0128	e	IX	0198	p	VI	0254	p	V
0130	e	IX	0199	p	VI/VII	0256	e	VIII
0131	e	IX	0200	e	VII	0259	p	VII
0132	e	IX	0201	p	V	0260	e	VI
0140	a	X	0204	e	VII	0261	p	V
0141	e	X	0207	r	IV	0262	p	VII

Majuscules

No.	Contents	Date
0266	e	VI
0269	e	IX
0270	p	IV/V
0271	e	IX
0274	e	V
0275	e	VII
0277	e	VII/VIII
0293	e	VI
+089		
092a		
0298	e	VIII/IX
0299	e	X/XI?
0300	e	VI/VII

Minuscules

No.	Contents	Date
f^{1}	e	X-XIV
f^{13}	e	XI-XV
1	e	XII
5	c	XIII
6	p	XIII
13	e	XIII
28	e	XI
33	eacp	IX
61	c	XVI
69	e	XV
81	acp	1044
88	c	XII
104	p	1087
118	e	XIII
124	e	XI
131	e	XIV
157	e	about 1122
174	e	1052
180	e	XII
181	a	X
205	er	XV

Minuscules

No.	Contents	Date
209	er	e XIV, r XV
221	c	X
225	e	1192
230	e	1013
249	e	XII
256	p	XI/XII
263	p	XIII
307	a	X
346	e	XII
365	p	XII
424	p	XI
429	c	XIV
436	cp	XI/XII
442	c	XII/XIII
453	a	XIV
459	p	1092
543	e	XII
565	e	IX
579	e	XIII
597	e	XIII
610	a	XII
614	a	XIII
629	c	XIV
636	c	XV
642	c	XIV
700	e	XI
788	e	XI
826	e	XII
828	e	XII
892	e	IX
918	c	XVI
945	ac	XI
983	e	XII
1006	er	XI
1010	e	XII
1071	e	XII
1175	acp	X
1241	ecp	XII
1243	ec	XI
1253	e	XV

Minuscules

No.	Contents	Date
1292	ec	XIII
1319	p	XII
1333	e	XI
1342	e	XIII/XIV
1409	ac	XIV
1424	e	IX/X
1448	c	XII
1505	ec	XII
1506	p	1320
1573	p	XII/XIII
1582	e	948
1611	cr	XII
1678	a	XIV
1689	e	1200?
1709	e	XII
1735	c	X
1739	acp	X
1841	r	IX/X
1852	cp	XIII
1854	r	XI
1881	cp	XIV
1891	a	X
1912	p	X
1962	p	XI/XII
2030	r	XII
2050	r	1107
2053	r	XIII
2062	r	XIII
2127	p	XII
2200	p	XIV
2318	c	XVIII
2329	r	X
2344	acr	XI
2351	r	X
2377	r	XIV
2464	acp	IX
2473	c	1634
2492	c	XIV
2818	a	XII
(= 36a)		

Lectionaries

No.	Contents	Date
l 59	a	XII
l 60	ea	1021
l 68	e	XII
l 76	e	XII
l 127	e	IX
l 147	a	XII
l 156	a	X
l 165	a	XI
l 170	a	XIV
l 184	e	1319
l 211	e	XII
l 253	e	1020
l 292	e	IX
l 384	e	XII
l 387	e	XI
l 422	ea	XIV
l 514	e	X
l 524	e	XII
l 547	e	XIII
l 563	a	IX
l 590	a	XI
l 591	a	XI
l 592	a	1576
l 593	a	XV
l 596	a	1146
l 597	a	X
l 598	a	XI
l 599	a	XI
l 603	a	XI
l 617	a	XI
l 672	e	IX
l 673	e	XII
l 680	ea	XIII
l 751	ea	XI
l 770	e	X
l 773	e	XI
l 809	a	XII
l 813	e	1069
l 858	e	XII
l 859	e	XI

Lectionaries

No.	Contents	Date
l 866	e	1174
l 883	a	XI
l 884	a	XIII
l 890	e	1420
l 895	a	XIII
l 921	a	XII
l 938	a	XIII
l 950	e	1289/90
l 1016	e	XII
l 1021	ea	XII
l 1074	e	1290
l 1153	a	XIV
l 1154	a	XII
l 1156	a	XIV
l 1159	a	1331
l 1178	a	XI
l 1223	e	XIII
l 1298	a	XI
l 1356	a	XI
l 1364	a	XII
l 1365	a	XII
l 1439	a	XII
l 1441	a	XIII
l 1443	a	1053
l 1552	e	985
l 1590	a	XIII
l 1627	e	XI
l 1780	e	XII
l 1977	ea	XII

Versions
Old Latin

Abbr.	Contents*	Date
it^{a}	e	IV
it^{a2}	e	V
it^{ar}	acpr	IX
—	..	

* See footnote 9, page 31*.

Versions
Old Latin

Abbr.	Contents	Date
it^{aur}	e	VII
it^{b}	e	V
it^{b}	p	VIII/IX
it^{β}	e	VII
it^{c}	ea	XII/XIII
it^{comp}	p	IX/X
it^{d}	ea	V
it^{d}	p	V/VI
it^{dem}	ap	XIII
it^{div}	p	XII
it^{e}	e	V
it^{e}	a	VI
it^{f}	e	VI
it^{f}	p	IX
it^{ff}	c	IX
it^{ff1}	e	VIII
it^{ff2}	e	V
it^{g}	p	IX
it^{g1}	e	VIII/IX
it^{gig}	ar	XIII
it^{gue}	p	VI
it^{h}	e	V
it^{h}	acr	V
it^{i}	e	V
it^{j}	e	VI
it^{k}	e	IV/V
it^{l}	e	VIII
it^{l}	ac	VII
it^{λ}	e	VIII/IX
it^{mon}	p	X
it^{μ}	e	V
it^{μ}	p	IX
it^{n}	e	V
it^{o}	e	VII
it^{o}	p	XV
it^{p}	e	VIII
it^{p}	a	XII
it^{ph}	a	XII
it^{ϕ}	e	V

Versions

Old Latin

Abbr.	Contents	Date
it^{π}	e	VII
it^{q}	e	VI/VII
it^{q}	c	VII
it^{r}	a	VII/VIII
it^{r}	p	VI/VII
it^{r1}	e	VII
it^{ro}	a	X
it^{ρ}	e	VII/VIII
it^{ρ}	p	X
it^{s}	e	VI/VII
it^{s}	ac	VI
it^{s}	p	VIII
it^{sa}	a	XIII
it^{sin}	ar	X
it^{t}	e	V/VI
it^{t}	acpr	XI
it^{v}	e	VII
it^{v}	p	VIII/IX
it^{w}	a	XIV/XV
it^{w}	c	IV
it^{z}	cpr	VIII

Vulgate

Abbr.	Contents	Date
vg	Vulgate	IV/V
vg^{cl}	Clementine Vulgate	1592
vg^{ww}	Wordsworth-White	1889–1954
vg^{st}	Stuttgart Vulgate	2007[5]

Syriac

Abbr.	Contents	Date
syr^{s}	e	IV
syr^{c}	e	IV
syr^{p}	eacp	V
syr^{pal}	eacp	VI
syr^{ph}	cr	VI
syr^{h}	eacpr	VII

Coptic

Abbr.	Contents	Date
cop^{sa}	eacpr	IV
cop^{bo}	eacpr	IX
cop^{pbo}	e	IV/V
cop^{meg}	ea	IV/V
cop^{mf}	e	IV/V
cop^{fay}	eacp	IV
cop^{ach}	ec	IV
cop^{ach2}	e	IV
cop^{v}	c	V

Armenian

Abbr.	Contents	Date
arm	Künzle edition	1984
	Zohrab edition	1805

Georgian

Abbr.	Contents	Date
geo	eacp	V
geo^{1}	eap	IX
geo^{2}	eap	X
geo^{A}	eap	X
geo^{B}	eap	X

Ethiopic

Abbr.	Contents	Date
eth	eacpr	VI
eth^{ro}	Rome edition	1548–49
eth^{pp}	Pell Platt edition	1830
eth^{TH}	Takla Hāymānot	1982–83
eth^{ms}	e	XIII

Principal Symbols and Abbreviations

(See Introduction, pages 58*–63*)

{ } enclose a letter A, B, C, D which indicates the relative degree of certainty for the reading adopted in the text.

[ ] in the text enclose words whose presence or position in the text is regarded as disputed; in the critical apparatus, immediately following the symbol *Byz*, enclose the symbols for certain Byzantine witnesses (see p. 10*).

⟦ ⟧ enclose passages which are regarded as later additions to the text, but which are of evident antiquity and importance.

♦ follows a word or passage where two different variants could equally well be adopted as the initial text. If there is an apparatus unit the same sign will be found at the variant in the apparatus seen as equal to the reading text.

( ) in the critical apparatus, indicate that a witness supports the reading for which it is cited, but with minor differences; in the discourse segmentation apparatus. indicate minor differences of detail in segmentation, while the authority supports in general the segmentation for which it is cited.

[( )] indicate negligible differences in the witness of selected Byzantine manuscripts to the reading attested.

* the reading of the original hand of the manuscript.

? indicates that an early version is probably in support of a reading, but that there is some doubt.

$^{1/2,\ 2/3,\ 5/7}$ etc. indicate the statistics for variant readings in multiple instances of a passage. The second number indicates the number of times the passage occurs in a lectionary manuscript or a Church Father; the first number indicates how many times the reading attested is supported.

AD Apostoliki Diakonia (1988)

BJ La Bible de Jérusalem (1998)

BTI Biblia Traducción Interconfessional (2008)

Byz the reading of the majority of the Byzantine witnesses.

Byz^{pt} a part of the Byzantine manuscript tradition.

^{com} citation in the commentary section of a manuscript where the reading differs from the accompanying Greek text.

DHH Dios Habla Hoy (1996)

Diatessaron see p. 44*ff.

^{ed} the reading from an edition of a Church Father when it differs from a reading in the papyrus tradition of his text.

EU Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift (1999)

GNB Good News Bible (1992)

^{gr} a citation from a Greek fragment of the work of a Greek Church Father which is preserved complete only in a translation.

l a lectionary manuscript, identified by the superscript number following it.

ℓ^{AD} reading of the lectionary edition of the Apostoliki Diakonia, Athens.

$\ell^{866\,1/2}$ shows the relative frequency of a reading in the multiple occurrence of the same passage in a single lectionary manuscript. The second number of the fraction indicates the number of times the passage occurs in the manuscript; the first number indicates how many times it supports the reading attested.

^{lat} the Latin translation of a Greek Church Father.

LB Lutherbibel (1999)

Lect the reading of the majority of the lectionaries selected, together with the text of the edition published by Apostoliki Diakonia, Athens.

Lect^{pt} A part of the lectionary manuscript tradition (at least 10 manuscripts) which differs from the rest (also designated *Lect*^{pt}).

Lect$^{pt,\,AD}$ A part of the lectionary manuscript tradition in agreement with the edition by Apostoliki Diakonia.

^{lem} in the Church Fathers, a citation from a *lemma*, i.e., the text of the New Testament which precedes the commentary (^{com}) in a commentary manuscript.

LXX the Septuagint or Greek translation of the Old Testament.

M Merk, *Novum Testamentum Graece et Latine* (1992^{11}).

^{mg} textual evidence contained in the margin of a manuscript.

$^{ms,\,mss}$ manuscript(s) of an early version, or of a Church Father's text, when differing from the edited text.

NA Nestle-Aland (2012).

NBS La Nouvelle Bible Segond (2002)

NIV New International Version (1984).

NRSV New Revised Standard Version (1989).

^{pap} a reading from the papyrus stage of the tradition of a Church Father's text when it differs from an edition of the Father.

REB The Revised English Bible (1989)

[sic] an abnormality reproduced exactly from the original.

^{supp} a portion of a manuscript or a Church Father's text supplied by a later hand where the original is missing.

Theodotion Theodotion's text of the Greek Old Testament.

TOB Traduction Œcuménique de la Bible (1988)

TR Textus Receptus (Oxford, 1889)

^{txt} the text of a manuscript of the New Testament when it differs from another reading given in the margin (^{mg}), or in the commentary section (^{comm}) which accompanies the text of a Church Father.

^{vid} the most probable reading of a manuscript where the state of its preservation makes complete verification impossible; or the apparent support of a Church Father for the reading cited, where stylistic and contextual factors do not permit complete certainty.

v.r. variant reading.

$^{v.r.}$ a variant reading specifically designated in a manuscript as an alternative.

WH Westcott and Hort, *The New Testament in the Original Greek* (1881).

THE GREEK
NEW TESTAMENT

THE GREEK NEW TESTAMENT

Edited by

BARBARA ALAND, KURT ALAND, JOHANNES KARAVIDOPOULOS,
CARLO M. MARTINI, AND BRUCE METZGER

Fifth Revised Edition
prepared by the

Institute for New Testament Textual Research,
Münster/Westphalia
under the direction of
Holger Strutwolf

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT
AMERICAN BIBLE SOCIETY
UNITED BIBLE SOCIETIES

The revision was carried out by Florian Voss in cooperation with the Institute for New Testament Textual Research, Münster/Westphalia.

First-Fourth Editions 1966–1993
Fifth Revised Edition 2014

The German Bible Society is a not for profit religious foundation.
Its mission, in collaboration with other members of the United Bible Societies, is to promote biblical research and worldwide Bible translation work in order to make the Bible available to everybody in their own language.

ISBN
978-3-438-05116-5 Hardcover
978-3-438-05117-2 Hardcover, with Greek-English Dictionary
978-3-438-05118-9 Flexicover, with Greek-English Dictionary

The Greek New Testament
Fifth Revised Edition
© 2014 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart
All rights reserved
Printed in Germany

www.dbg.de
www.academic-bible.com

4.2014

CONTENTS

Preface to the Fifth Edition IX
Preface to the First Edition X
Preface to the Third Edition XIII
Preface to the Fourth Edition XV

Introduction 1*–63*

I. The Fifth Edition 1*
1. Revision of the Whole Edition 1*
2. Revision of the Catholic Letters 2*
2.1. The Text 2*
2.2. The Textual Apparatus 4*

II. The Text 7*

III. The Textual Apparatus 8*
1. The Evaluation of Evidence for the Text 8*
2. The Selection of Witnesses from Manuscripts, Versions, and Quotations from Church Fathers ... 9*
3. The Greek Text Manuscripts 9*
3.1. The Selection 9*
3.2. The Presentation 11*
4. The Greek Lectionaries 26*
5. The Early Versions 30*
6. The Evidence from Church Fathers 36*
7. The Diatessaron 44*
8. Modern Bible Translations 46*

IV. The Discourse Segmentation Apparatus 51*

V. The Cross-Reference System 56*

VI. Master List of Symbols and Abbreviations 58*

Selected Bibliography 64*

Text and Apparatus 1–856
Κατὰ Μαθθαῖον 1
Κατὰ Μᾶρκον 116
Κατὰ Λουκᾶν 191
Κατὰ Ἰωάννην 305
Πράξεις Ἀποστόλων 396
Πρὸς Ῥωμαίους 502
Πρὸς Κορινθίους α´ 549
Πρὸς Κορινθίους β´ 590
Πρὸς Γαλάτας 617
Πρὸς Ἐφεσίους 633
Πρὸς Φιλιππησίους 651
Πρὸς Κολοσσαεῖς 663
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς α´ 676
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς β´ 685
Πρὸς Τιμόθεον α´ 691
Πρὸς Τιμόθεον β´ 703
Πρὸς Τίτον 711
Πρὸς Φιλήμονα 716
Πρὸς Ἑβραίους 719
Ἰακώβου 750
Πέτρου α´ 761
Πέτρου β´ 775
Ἰωάννου α´ 783
Ἰωάννου β´ 796
Ἰωάννου γ´ 798
Ἰούδα 800
Ἀποκάλυψις Ἰωάννου 805

Index of Quotations
Old Testament Order 857
New Testament Order 860

Index of Allusions and Verbal Parallels 864

Principal Manuscripts and Versions Cited in the Textual Apparatus 884

List of Alternative Readings 890

Principal Symbols and Abbreviations 891

Map Index 893

PREFACE TO THE FIFTH EDITION

This Fifth Edition of the UBS *Greek New Testament* is essentially a further revision of the Fourth Edition, in which important corrections and additions have been made. For example, the readings of the new Papyri 117 through 127 are now included in the critical apparatus.

In the case of the Catholic Letters a fundamentally new approach has been followed. For this part of the New Testament the *Editio Critica Maior* (ECM) is already available. The ECM represents a new level of scientific research on the text and offers a text newly established on this basis. These new insights and results had to be incorporated into the present edition, especially since they are also included in the 28th edition of the *Nestle-Aland Novum Testamentum Graece*, with which the *Greek New Testament* continues to share an identical text.

For this reason the text of the Catholic Letters was taken over from the *Editio Critica Maior* and the apparatus was reconstructed on the basis of this text. A certain inconsistency in the Fifth Edition could not be avoided, because of the wish to transfer achievements made in the context of the ECM to the hand editions. The text of the remaining New Testament writings will remain unchanged until progress with the ECM provides the material and knowledge needed for a sustainable revision of each part in turn.

Work on the Fifth Edition of the *Greek New Testament* has benefitted from generous and substantial support of the Deutsche Bibelgesellschaft by the American Bible Society. This has made it possible for the Fifth Edition of the Greek New Testament to appear relatively soon after the 28th edition of *Nestle-Aland*.

The work of revision was undertaken in Stuttgart by Florian Voss, whom I would like to thank warmly for his commitment over many years. He was supported by colleagues from the Institute for New Testament Textual Research in Münster, especially Klaus Wachtel and Beate von Tschischwitz. The first proofs were read by Wolfgang Richter (Münster). Roger Omanson undertook a thorough revision of the Discourse Segmentation Apparatus and collaborated

in expanding the apparatus of textual differences in modern Bible translations. Lastly, Simon Crisp is to be thanked for checking the language of the Introduction and for much valuable advice.

HOLGER STRUTWOLF, Münster/Westphalia

October 31, 2013

PREFACE TO THE FIRST EDITION

To meet the growing need for an edition of the Greek New Testament specially adapted to the requirements of Bible translators throughout the world, the American Bible Society, the National Bible Society of Scotland, and the Württemberg Bible Society appointed in 1955 an international and interdenominational committee of textual scholars to prepare such an edition. The three societies were later joined by the Netherlands Bible Society and the British and Foreign Bible Society.

In keeping with its distinctive purpose, the edition has the following special features: (1) a critical apparatus restricted for the most part to variant readings significant for translators or necessary for the establishing of the text; (2) an indication of the relative degree of certainty for each variant adopted as the text; (3) a full citation of representative evidence for each variant selected; and (4) a second apparatus giving meaningful differences of punctuation. Much new evidence from Greek manuscripts and early versions has been cited. A supplementary volume, providing a summary of the Committee's reasons for adopting one or another variant reading, will also be published.

The Committee carried out its work in four principal stages: (1) on the basis of Westcott and Hort's edition of the Greek New Testament, a comparison was made of the text and apparatus of several other editions, including those of Nestle, Bover, Merk, and Vogels, and to some extent those of Tischendorf and von Soden, in order to deter-

mine which of the variant readings warranted further study; (2) data on several thousand sets of variants were gathered, not only from printed editions, commentaries and technical studies, but also from hitherto unused papyri, uncials, minuscules, and lectionaries; (3) about six hundred variations in punctuation which appeared to merit consideration were selected and compared in editions of the Greek text and in the principal English, German, and French translations; and finally, (4) the Greek text was established, the degree of certainty for the reading adopted in the text was estimated, and decisions were made whether or not to include a set of variants in the apparatus.

This edition has certain calculated limitations: (1) the sets of variants have generally been restricted to readings meaningful for translators; consequently there is an appreciable reduction in the number of variants in the apparatus (but there is fuller attestation for the variants selected). (2) Citations of evidence from the major lettered uncials and the Church Fathers have been derived from critical editions of the Greek New Testament, primarily those of Tischendorf and von Soden, but the uncials have been checked where the printed evidence was contradictory or incomplete. (3) As a rule, no attempt has been made to represent the wide range of orthographic variation in the manuscripts; the orthography of Bauer's Lexicon (5th edition) has been followed.[1] (4) The cross reference system has been limited to the citation of direct quotations, definite allusions, and literary and other parallels.

The Editorial Committee which was responsible for preparing this edition consisted of Kurt Aland, Matthew Black, Bruce M. Metzger, and Allen Wikgren, with the participation of Arthur Vööbus during the first part of the work. The project was initiated, organized, and administered by Eugene A. Nida, who also took part in Committee discussions, especially those relating to major decisions of policy and

---

[1] Exceptions chiefly involve proper names and citations of individual manuscripts within variants. In a few cases the Committee has adopted the spelling proposed for the 6th edition of Bauer (e.g. Μαθθαῖος, Μαθθίας, and Μαθθάτ for Ματθαῖος, Ματθίας, and Ματθάτ; τετρααρχέω for τετραρχέω and τετρααρχῆς for τετραρχῆς). Aramaic words are printed without accents and breathing marks.

method. J. Harold Greenlee and Robert P. Markham, as secretaries of the Committee, handled a mass of detail with skill and competence. They were assisted by Karen Munson and the staff of the Institut für neutestamentliche Textforschung at Münster/Westf., in particular Klaus Junack, Peter Weigandt, Paolo Ferreira, and Barbara Trill.

The Committee also obtained advice by correspondence with a group of consultants, representative of scholars and churches in many areas, on questions arising during the course of the project.

In the collation and evaluation of versional evidence, special help was provided by Harold K. Moulton and Brynmor F. Price (Itala and Vulgate), N. Joseph Kikuchi (Syriac), Robert McL. Wilson (Coptic), J. A. Huisman (Gothic), A. F. J. Klijn (Armenian), Rochus Zùurmond (Ethiopic, for the Gospel of Matthew), and T. Amse-de Jong (Georgian). In the assembling of lectionary evidence, assistance was provided at Chicago by David Backus. The punctuation apparatus was prepared by J. Harold Greenlee, Robert P. Markham, and Harold K. Moulton.

Of the members of the Committee, Kurt Aland was responsible for the Greek papyri, numbered uncials, and minuscules; Allen Wikgren for the lectionary readings. Matthew Black supervised collations of Syriac data, and Bruce M. Metzger is preparing the supplementary volume.

Since this edition is intended primarily for translators, it is not to be regarded as in competition with other modern editions, e. g. the continuing Nestle-Aland editions, which provide a more restricted selection of data from witnesses on a much wider range of variant readings. It is the intention of the Committee from time to time to revise its work in order to take into account new discoveries and fresh evidence.

KURT ALAND, Münster/Westph.
MATTHEW BLACK, St. Andrews
BRUCE M. METZGER, Princeton
ALLEN WIKGREN, Chicago

August 26, 1965

PREFACE TO THE THIRD EDITION

The Second Edition of the Greek New Testament, published in September, 1968, contained only a few (although in certain respects quite significant) textual changes. The principal differences between the First and Second Editions consisted in changes in the evaluation of evidence for the variant readings, i. e., revisions in the A, B, C, and D ratings. The Third Edition, however, contains a more thorough revision of the Greek text. In a series of meetings the Committee (including Carlo M. Martini, who has been a member of the Committee for both the Second and Third Editions) undertook a thorough review of the text of the First Edition by carefully considering not only a number of suggestions made by specialists in the field of New Testament studies, but also numerous recommendations resulting from the experience of the members of the Committee as they worked with the text of the First Edition. The greater part of these suggestions for further modification came from Kurt Aland, who had been making a detailed analysis of changes proposed for the 26th edition of the Nestle-Aland text. A number of these were textual alterations which had not been previously discussed by the Committee in their work on the First Edition. As a result of the Committee's discussions, more than five hundred changes have been introduced into this Third Edition.

The Committee, sponsored by the United Bible Societies, has thus been able to establish a single text for the Third Edition Greek New Testament and for the 26th edition of the Nestle-Aland text. That this step marks a significant advance will be obvious to all who work with the Greek text of the New Testament. At the same time the goals of both publications remain unchanged. The 26th edition of the Nestle-Aland text will develop even further in the direction of handy-sized scientific edition through an extension and improvement of the critical apparatus, and this Greek New Testament will continue to cite more extensive evidence for a more select number of variants. Though the arrangement and format of the two publica-

tions will be different, the texts will be the same, and both will be published under the editorship of the Committee.

All the textual changes agreed upon by the Committee are incorporated into this Third Edition. These changes, of course, involve corresponding alterations in the critical apparatus. The editorial work has been undertaken by the Institut für neutestamentliche Textforschung in Münster/Westphalia, under the direction of K. Junack, Secretary to the Committee. Editorial changes decided upon by the Committee include the transposition of the pericope John 7.53–8.11 from the end of the Gospel to its traditional location, with the double brackets retained. Several minor errors both in the text and in the apparatus have been corrected, and some alterations have been made in the evaluation of evidence. *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (1971), edited by Bruce M. Metzger on behalf of the Committee, is based on this Third Edition.

Certain additions which are important for translation committees have been incorporated into the punctuation apparatus, but the citations of evidence from the Translator's New Testament (based on earlier preliminary publications) have been eliminated. The evidence for Old Testament quotations has been thoroughly reviewed, both in the text and in the references. The Index of Quotations has been completely rewritten, now calling attention only to those passages which are clearly quotations from the Old Testament, and eliminating references to words and phrases which are only allusions or literary echoes. A second part, listing the Old Testament quotations in their New Testament order, has been added to the Index of Quotations. The responsibility for the revision of the punctuation apparatus and the citations of quotations has rested with the Translations Department of the American Bible Society, which has worked closely with the Institut für neutestamentliche Textforschung in Münster.

Plans are already under way for a Fourth Edition of the Greek New Testament, which will contain a correspondingly thorough revision of the textual apparatus, with special emphasis upon evidence from the ancient versions, the Diatessaron, and the Church Fathers. In addition, the evidence from Greek manuscripts will be carefully

controlled by direct comparison with manuscript readings. This will apply particularly to the evidence which could not be so treated in previous editions. In the listing of manuscript evidence, the Introduction to the Third Edition contains only the completely necessary modifications (for example, the expansion of the lists of Greek manuscripts cited for particular isolated readings), but the Fourth Edition will have a completely new treatment of textual data.

January, 1975

PREFACE TO THE FOURTH EDITION

After the Third Edition of the United Bible Societies' *Greek New Testament* was issued, realizing a common single text for both GNT and the 26th edition of the *Novum Testamentum Graece* (Nestle-Aland), the Committee made plans for a thorough revision of the GNT apparatus in all of its aspects. The familiar established format of the edition was never basically questioned, but its reliability, clarity, and the accuracy of its information required improvement in order to meet the needs of its many users. The results of many years of research are now available, most important among which are the following points.

The GNT continues to offer "more extensive evidence for a more select number of variants" (Preface to the Third Edition, p. xi), but the selection of passages for the apparatus was thoroughly reviewed by the Committee. This resulted in eliminating from the apparatus a large number of variant units where the readings were of minor significance, concerned only with the minutest textual variations, and including others having a greater importance for the reader's understanding of the history of the text and exegesis.

Further, the Committee also redefined the various levels in the evaluation of evidence on the basis of their relative degrees of

certainty. Thus the evaluations of all the 1438 sets of variants cited in the apparatus have been completely reconsidered.

Finally, in every instance very careful consideration was given to the selection of representatives for each group of witnesses in order to reflect faithfully the character of the textual tradition and exclude elements of uncertainty. This is discussed in more detail in the Introduction.

While work on this new edition was proceeding, the consultants of the UBS Translations Department in New York (especially Roger Omanson) proposed and developed a revision of the punctuation apparatus. In its new form this *segmentation apparatus* no longer indicates all the punctuation marks found in representative modern translations, because differences in the systems followed in the various editions could lead to confusion. Instead, they note only the major and minor divisions as they bear on the interpretation of the text.

The text of the edition has remained unchanged. This should not be misunderstood to mean that the editors now consider the text as established. Work on the text of the Holy Scriptures continues to be a task of concern for each of the editors who will offer the results of their research in future editions of the *Greek New Testament*. Yet the editors feel that at the present time this responsible research has not yet advanced sufficiently to authorize making specific changes in the text. The Committee is always genuinely grateful to readers for their proposals and suggestions.

The principles underlying the present revision were established at a long working session of the Committee in 1981 for which detailed preparations had been made. At that time the decisions were made for eliminations and inclusions in the apparatus of variant readings, and also for reconsidering the evaluation of readings. The guidelines for witnesses to be included in the apparatus were also thoroughly discussed and established. There were some further refinements made as particular issues continued to be discussed among the edi-

tors through succeeding years. Participants always included Kurt Aland and also Jan de Waard, who succeeded doyen Eugene Nida representing the whole Committee and the United Bible Societies.

The organization and implementation of the work, including the selection, collation, and multiple checking of the various groups of witnesses, was done in the Institute for New Testament Textual Research at Münster/Westfalen, with the assistance of specialists from elsewhere to whom we are deeply grateful. While their fields and contributions are described in the Introduction, their names are repeated here: H. J. Frede of Beuron (Latin manuscripts and Church Fathers), Chr. Hannick (Armenian, Georgian, Old Church Slavonic), E. Hammerschmidt (Ethiopic), Dom Louis Leloir (Diatessaron). All our colleagues in the Institute for New Testament Textual Research at Münster have been engaged through the years with work on the *Greek New Testament*. Their particular responsibilities are indicated at the appropriate places in the Introduction. Special acknowledgment is due to K. Junack for editing the critical apparatus from the mass of individual manuscripts in varying formats contributed by the participating scholars. For their labors in proofreading at various stages of production we are indebted to B. Köster, K. Wachtel, and M. Welte. All the working sessions, meetings, and individual projects were sponsored by the United Bible Societies, and the work in the Münster Institute by the Hermann Kunst Foundation for New Testament Textual Research.

BARBARA ALAND, Münster/Westph.
KURT ALAND, Münster/Westph.
JOHANNES KARAVIDOPOULOS, Thessaloniki
CARLO M. MARTINI, Milano
BRUCE M. METZGER, Princeton

October, 1992

I. The Fifth Edition

The Fifth Edition of *The Greek New Testament* is, like its predecessors, intended to enable its readers to read, understand, and translate the New Testament in its original language in as competent and skilled a manner as possible. To meet this aim the edition was revised in two ways. On the one hand, several improvements have been introduced that concern the entire New Testament (see below I.1). In the Catholic Epistles, on the other hand, the edition has been made consistent with the *Editio Critica Maior*[1] (ECM) of the Greek New Testament, which entailed some fundamental changes in this part of the New Testament (see below I.2), including textual changes in the base text. This orientation towards the ECM was approved by the editorial committee of *The Greek New Testament* and seemed a natural step, because the text of the ECM has been established on the basis of all the relevant material from the Greek manuscripts, the early versions, and the Church Fathers.

1. Revision of the Whole Edition

Since the Third (corrected) Edition, the text of *The Greek New Testament* has been identical with that of the Nestle-Aland *Novum Testamentum Graece*, apart from differences in punctuation and capitalization, and a few differences in matters of spelling. The latter were harmonized in the present edition. Hence, in matters of spelling the Fifth Edition of *The Greek New Testament* is fully consistent with the 28th edition of the *Novum Testamentum Graece*.

---

[1] Novum Testamentum Graecum – Editio Critica Maior IV. The Catholic Letters, ed. B. Aland, K. Aland†, G. Mink, H. Strutwolf, K. Wachtel. Stuttgart: German Bible Society, 2nd rev. edition 2013.

In the case of the textual apparatus several changes from the Fourth Edition need to be mentioned. First, the readings of the newly discovered Papyri 117–127 have been introduced. Papyrus 127 in particular is worth mentioning because at several instances in Acts it presents a text similar to Codex Bezae (05).

Second, at the end of the list of witnesses in the textual apparatus the reader will immediately notice new abbreviations. These represent selected modern Bible translations (English, German, French, and Spanish). All instances where the text of these translations is based on a variant reading instead of the main text of *The Greek New Testament* are indicated. It may be of interest for translators as well as for other readers of these Bible translations to see where the respective translations differ from the main text of *The Greek New Testament*. It should be noted, however, that these translations are of course not witnesses to the Greek text. In fact, their inclusion in the textual apparatus is based on practical considerations, since it did not seem advisable to create another, separate apparatus. But the reader should be aware of the categorical difference between these Bible translations and the textual witnesses listed at the beginning of the apparatus units. Further details are given below on p. 46* ff.

Finally, it should be noted that the Discourse Segmentation Apparatus has undergone a thorough revision (cf. p. 51* ff.).

2. Revision of the Catholic Letters

The *Editio Critica Maior* (ECM) sets new standards in providing source material relevant to the history of the text and in analyzing it systematically. Naturally the Fifth Edition of *The Greek New Testament* has benefitted from the research results of the ECM. This relates to the base text as well as to the textual apparatus.

2.1 The Text

Compared to the Fourth Edition, the text differs at the following 33 passages:

	ECM/NA28/UBS5	NA27/UBS4
Jas		
1,20	οὐ κατεργάζεται	οὐκ ἐργάζεται
2,3	ἢ κάθου ἐκεῖ	ἐκεῖ ἢ κάθου
2,4	καὶ οὐ διεκρίθητε	οὐ διεκρίθητε
2,15	λειπόμενοι ὦσιν	λειπόμενοι
4,10	τοῦ κυρίου	κυρίου
1Pe		
1,6	λυπηθέντας	λυπηθέντες
1,16	om.	[ὅτι]
1,16	om.	[εἰμι]
2,5	om.	[τῷ]
4,16	μέρει	ὀνόματι
5,1	τούς	οὖν
5,9	om.	[τῷ]
5,10	om.	[Ἰησοῦ]
2Pe		
2,6	ἀσεβεῖν	ἀσεβέ[σ]ιν
2,11	παρὰ κυρίῳ	παρὰ κυρίου
2,15	καταλιπόντες	καταλειπόντες
2,18	ὄντως	ὀλίγως
2,20	om.	[ἡμῶν]
3,6	δι᾽ ὅν	δι᾽ ὧν
3,10	οὐχ εὑρεθήσεται	εὑρεθήσεται
3,16	ταῖς ἐπιστολαῖς	ἐπιστολαῖς
3,16	στρεβλώσουσιν	στρεβλοῦσιν
3,18	om.	[ἀμήν]
1Jn		
1,7	om.	δέ
3,7	παιδία	τεκνία
5,10	ἐν αὐτῷ	ἐν ἑαυτῷ
5,18	ἑαυτόν	αὐτόν
2Jn		
5	γράφων σοι καινήν	καινὴν γράφων σοι
12	ᾖ πεπληρωμένη	πεπληρωμένη ᾖ

3Jn		
4	ἀληθείᾳ	τῇ ἀληθείᾳ
Jd		
5	ἅπαξ πάντα ὅτι Ἰησοῦς	πάντα ὅτι [ὁ] κύριος ἅπαξ
18	om.	[ὅτι]
18	om.	[τοῦ]

The reconstructed text of the Catholic Letters reflects the ECM in one further respect. Passages for which the editors of the ECM had to leave open the decision as to which of the variants is the initial text are specially marked. The ECM has a split guiding line at these passages. In *The Greek New Testament* the reading text remains unchanged in such cases, but the sign ♦ (diamond) follows the word or phrase in question. If there is an apparatus unit at such a place the same sign will be found at the citation in the apparatus of the variant seen as equal to the reading text. At most places, however, there is no apparatus unit because the textual differences are of no relevance for translation and exegesis. For these places the text of the alternative readings can be found in an appendix on p. 890. For information about the attestation of the two different readings and about other variants at these places the reader is invited to consult either the ECM or the 28th Edition of the *Novum Testamentum Graece*.

2.2 The Textual Apparatus

For the Fifth Edition, a general revision of the *selection of apparatus units* did not seem advisable. In the Catholic Epistles, however, four new passages were selected for inclusion in the apparatus, two of them at places where the textual basis for text changes needed to be displayed in the apparatus (1Pe 4.16; 2Pe 3.6), and the other two at places of importance for translation and exegesis (1Jn 5.6; Jd 15). At the same time, 11 passages previously included were removed, because the variants affect translation and exegesis only marginally. In addition, for the sake of clarity, at some places either two apparatus units were combined or one apparatus unit was split into two.

The *selection of witnesses* to be cited in the apparatus has been reviewed in light of the ECM, because the preparation of this edition led to a reevaluation of the Greek witnesses (papyri, majuscules, minuscules) and their relationship to the initial text of the New Testament. For this purpose a new scholarly method was developed, the Coherence-Based Genealogical Method (in what follows "coherence method").[2] One essential concept of this method is that of "potential ancestor". One of two textual witnesses may be classified as potential ancestor of the other, if it more often supports a variant from which the variant of the other witness can be derived. Some witnesses have many, others have a few or only one potential ancestor. The percentages of agreement between the witnesses compared are used to arrange the potential ancestors of a witness in a ranking order, according to their degree of relationship. The method can also be applied to a comparison with the reconstructed initial text. Hence it is possible to define for which manuscript texts the initial text has the highest rank among their potential ancestors. In the Catholic Epistles this is the case – apart from a couple of highly fragmented papyri and majuscules – for the following 18 manuscripts:

ℵ (01), A (02), B (03), C (04), P (025), Ψ (044), 048, 5, 81, 436, 442, 1175, 1243, 1735, 1739, 1852, 2344, 2492.

The text of these manuscripts is more closely related to the initial text than to any manuscript text. 468, an important witness to the 13th century Byzantine text, also ranks among manuscripts of this category. However, as the Byzantine text is very well represented, 307 from the 10th century was selected instead of 468. These are close relatives, but the decision was made in favor of 307 because its text represents an early branch of the Byzantine tradition which diverges from the mainstream.

For 88 and 1881, the initial text is the most closely related potential ancestor in one writing only, for 88 in the Letter of Jude, for 1881 in

---

[2] See Gerd Mink: Contamination, Coherence, and Coincidence in Textual Transmission: The Coherence-Based Genealogical Method (CBGM) as a Complement and Corrective to Existing Approaches. In: K. Wachtel and M. Holmes (ed.), The Textual History of the Greek New Testament (SBL Text-Critical Studies 8), Atlanta 2011, pp. 141–216.

the First Letter of John. Consequently they are cited for these texts only.

33 continues to be a consistently cited witness, not because of its relevance for reconstructing the text, but because of its interesting special readings.

1448 and 1611 represent the well-known group of manuscripts transmitting the text translated by Thomas of Harkel in 616.

Finally, 642, a minuscule from the 14th century, was numbered among the consistently cited witnesses because it documents the text of a group of late Byzantine witnesses, a text with several peculiarities. The following members of this group are cited in the ECM: 218, 808, 1127, 1359, 1563, 1718, 2374.

In addition, all the papyri containing the text of the Catholic Letters were included.

Jas	$\mathfrak{P}^{20}$, $\mathfrak{P}^{23}$, $\mathfrak{P}^{54}$, $\mathfrak{P}^{74}$, $\mathfrak{P}^{100}$
1Pe	$\mathfrak{P}^{72}$, $\mathfrak{P}^{74}$, $\mathfrak{P}^{81}$, $\mathfrak{P}^{125}$
2Pe	$\mathfrak{P}^{72}$, $\mathfrak{P}^{74}$
1Jn	$\mathfrak{P}^{9}$, $\mathfrak{P}^{74}$
2Jn	$\mathfrak{P}^{74}$
3Jn	$\mathfrak{P}^{74}$
Jd	$\mathfrak{P}^{72}$, $\mathfrak{P}^{74}$, $\mathfrak{P}^{78}$

These witnesses are identical with the so-called consistently cited witnesses of the *Novum Testamentum Graece*, 28th edition.

Regarding the versions and the quotations from patristic literature *The Greek New Testament* still offers a wider range of witnesses than the ECM and also the *Novum Testamentum Graece*.

Finally it should be noted that all the apparatus units of *The Greek New Testament* were double-checked on the basis of the ECM, and as a result of this a small number of corrections have been made.

II. The Text

Apart from the above-mentioned text changes in the Catholic Epistles and the other minor spelling changes, this Fifth Edition reproduces the Greek text of the Third (corrected) and of the Fourth Edition. Its text is identical with the 28th edition of the Nestle-Aland *Novum Testamentum Graece*.

The paragraph divisions and section headings remain as before, based on the model prepared by the United Bible Societies for the use of translators. These have proved their worth. They are largely similar to those of the New Revised Standard Version and of the Nestle-Aland Greek-English edition. Cross-references to parallel passages are found immediately under the section headings.

Superscript numerals in the text refer to the critical apparatus. These are in series, beginning afresh with each chapter. Verse numbers in the apparatus appear in bold face type. Superscript letters refer to the *segmentation apparatus*.

Bold face type is used to identify direct quotations from the Old Testament. Quoted poetic passages and passages with a clear formal structure are indented, exactly as in the preceding editions. The punctuation agrees essentially with that of the Nestle-Aland edition, with the exception of certain small differences (e. g., a capital letter introducing direct speech, preceded by a comma, etc.). Such differences generally have no bearing on the division of the text.

[ ] Brackets in the text indicate that the enclosed word, words, or parts of words may be regarded as part of the text, but that in the present state of New Testament textual scholarship this cannot be taken as completely certain. Such passages have a C-rating in the critical apparatus. If the variant is of minor grammatical significance with no appreciable bearing on translation, no note is taken of it in the apparatus.

In the Catholic Letters, the sign ♦ (diamond) follows the word or passage where two different variants could equally well be adopted as the reconstructed initial text. See p. 4* above.

⟦ ⟧ Double brackets in the text indicate that the enclosed passages, which are usually rather extensive, are known not to be a part of the orig-

inal text, but an addition at a very early stage of the tradition. They are included with the text in this way because of their antiquity and the position they have traditionally enjoyed in the church (e. g., Jn 7.53-8.11).

III. The Textual Apparatus

For the Fourth Edition the selection of passages for the apparatus underwent considerable revision. The intention was to provide an apparatus where the most important international translations of the New Testament show notes referring to textual variants or even have differences in their translations or interpretations. Other groups of variants were included when for various reasons they were significant and worthy of consideration. For the Fifth Edition only a small number of apparatus units in the Catholic Letters were added, while others were removed (see p. 4* above).

1. The Evaluation of Evidence for the Text

On the basis of generally accepted principles of textual analysis the Committee took into account the widest possible range of manuscript readings as well as all internal considerations concerning the origin and transmission of the text. But since in a number of instances the evidence from such sources points to the possibility of different solutions and thus involves different degrees of certainty with respect to the form of the original text, the letter A, B, C, or D has been employed within braces { } at the beginning of each apparatus item so as to mark one of four levels of certainty, as representing in large measure the difficulties encountered by the Committee in making textual decisions.

The letter A indicates that the text is certain.

The letter B indicates that the text is almost certain.

The letter C, however, indicates that the Committee had difficulty in deciding which variant to place in the text.[3]

---

[3] For a discussion of C-rated variants with brackets, see p. 7*.

The letter D, which occurs only rarely, indicates that the Committee had great difficulty in arriving at a decision.

At places with a diamond (♦) there is no ranking because no final textual decision seemed possible. Hence, the diamond as such signifies the highest level of uncertainty.

2. The Selection of Witnesses from Manuscripts, Versions, and Quotations from Church Fathers

The purpose of selecting witnesses for the critical apparatus was generally to provide a broad number of witnesses that would be significant and representative of the whole tradition for the limited number of variation units noted in the apparatus of this edition. The emphasis is therefore naturally on Greek manuscripts of the New Testament. This resulted in a selection based on verifiable tests of the entire Greek manuscript tradition carried out at the Institute for New Testament Textual Research in Münster. The criterion for acceptance of evidence from the versions and Church Fathers was the availability of all reliable evidence for their New Testament text on the basis of current scholarly research. Evidence which did not meet this standard was rejected in order to avoid the possibility of misleading inferences. The Committee established the following guidelines for the different groups of witnesses.

3. The Greek Text Manuscripts

3.1 The Selection

With the exception of the Catholic Letters (see below) the selection of Greek text manuscripts has remained unchanged in the Fifth Edition.

All the *papyri* (designated by an initial 𝔓) are included. If any of the fragments are not cited in the apparatus, it is because they are not extant for the passages selected for the apparatus.

All the *majuscule manuscripts* (designated by capital letters or an initial 0) are included from the categories I, II (manuscripts of a special quality, corresponding to the so-called Alexandrian text), III

(texts of varied origin, with a distinctive character and partly with considerable Byzantine influence), and IV (manuscripts with a paraphrastic text, corresponding to the so-called Western text). For a more detailed definition of these manuscript categories and their significance in textual criticism as a tool for grouping manuscripts, see K. and B. Aland, *The Text of the New Testament*, 2nd edition, pp. 106f., 317–337. The Committee made use of these categories in selecting manuscripts because they provide the only tool presently available for classifying the whole manuscript tradition of the New Testament on an objective statistical basis. The assignments of all important Greek New Testament manuscripts to these categories are given in the above-mentioned book, pp. 107–140. Majuscules with a Byzantine text (category V) are represented by the group symbol *Byz*, along with all the other Byzantine manuscripts. The most important Byzantine majuscules are represented in brackets [ ] after the symbol *Byz* as individual witnesses to this text type: in the Gospels the majuscules so cited include E F G H N O P Q Σ, in Acts L P, in Paul K L P, and in Revelation P 046. The full range of the Byzantine text type, which especially in the earlier manuscripts is not characterized by complete uniformity, is documented in this way.

All the *minuscule manuscripts* (designated by simple arabic numerals) are included from categories I and II. From category III some ten manuscripts have been selected as representative in each part of the New Testament (Gospels, Acts, Paul, Revelation). There are no minuscules in category IV which represent the text type of the so-called Western text of Codex D (05) in its pure form. Sometimes some minuscules are claimed for or regarded as related to the Western text, e. g., the well-known minuscule 614 in Acts. These minuscules, of course, are represented in the edition, because they have already been selected under category III. Minuscules of the Byzantine text type (category V) are represented by the symbol *Byz*. In addition to these selected manuscripts which are regularly cited, some other Greek manuscripts are also mentioned occasionally when they support a significant reading (e. g., Mk 16.8 (3) manuscript 304).

In this way the critical apparatus offers a broad and through the 9th century almost complete account of manuscript attestation based on

clearly defined grounds. Each manuscript that is cited individually has a certain number, and sometimes a considerable number, of early and independent readings for which it deserves consideration. In a few instances, where the place of a manuscript among the categories is not quite certain, it is cited regularly and individually. All the collating and checking of manuscripts was the responsibility of the Institute for New Testament Textual Research in Münster.

The selection of Greek text manuscripts for the Catholic Letters is based on the coherence method that was applied in connection with the ECM (see p. 5* above) and thus on a different scholarly approach. Only occasionally additional manuscripts are cited if they provide a reading that is of special interest for exegesis and translation. The most important Byzantine majuscules are still mentioned in brackets after the group symbol *Byz*. These are the manuscripts K L P.

3.2 The Presentation

The manuscripts appear in the apparatus in the order of papyri, majuscules, minuscules, and lectionaries (cf. p. 12*ff.), and within each group in the alphabetical or numerical order of their Gregory/Aland identification. Manuscripts are always named individually, with the exception of two groups which conventionally have been known as f^{1} (manuscripts 1, 118, 131, 209, 1582, and others) and f^{13} (manuscripts 13, 69, 124, 174, 230, 346, 543, 788, 826, 828, 983, 1689, 1709, and others). For these the following rule is observed: the leading manuscripts 1 and 13, and also 828, are cited separately when they support an independent variant in contrast to the remaining members of their respective groups which support a Byzantine reading. In such instances the other members of the group f^{1} are subsumed under the symbol *Byz*; the group symbol f^{13}, however, is retained even when the leading manuscript 13 reads independently.

At the beginning of each entry in the apparatus is printed the reading which is considered original, the form given in the text, followed by all the variant forms found in the selected manuscripts. The symbols for manuscripts, versions, or patristic citations which show insignificant differences from the reading attested are given in parenthe-

ses ( ). More significant differences are printed in parentheses after the symbol for the pertinent witness (cf. e. g., Ac 10.11). This makes for a clearer synopsis of the variants and their mutual relationships. When witnesses from different groups (manuscripts, versions, citations) agree in such a difference, they are brought together within the parentheses instead of remaining in their normal order. For Byzantine letter majuscules which are indicated within brackets [ ], the parentheses appear within the brackets after the group symbol *Byz* (cf. Ac 8.24, etc.). For correctors' hands in manuscripts and for readings which are difficult to decipher, see the list of symbols and abbreviations at the end of the list of manuscripts.

In the following lists all papyri, majuscules, and minuscules used in this edition are recorded. In general, the selected manuscripts are regularly cited in the critical apparatus to the extent that they are free of lacunae or other damage, etc. Some manuscripts, however, are cited only at places of special text-historical relevance (e. g., the "Comma Johanneum" in 1Jn 5.7-8).

Papyri

Manuscript	*Contents*[4]	*Location*	*Date*
$\mathfrak{P}^{1}$	e	Philadelphia, Pa.	III
$\mathfrak{P}^{2}$	e	Florence	VI
$\mathfrak{P}^{3}$	e	Vienna	VI/VII
$\mathfrak{P}^{4}$	e	Paris	III
$\mathfrak{P}^{5}$	e	London	III
$\mathfrak{P}^{6}$	e	Strasbourg	IV
$\mathfrak{P}^{7}$	e	Kiev	III/IV?
$\mathfrak{P}^{8}$	a	Berlin	IV
$\mathfrak{P}^{9}$	c	Cambridge, Mass.	III
$\mathfrak{P}^{10}$	p	Cambridge, Mass.	IV
$\mathfrak{P}^{11[+14?]}$	p	St. Petersburg	VI

[4] This column indicates only the contents of the manuscripts which are used in this edition. The abbreviations: e = Gospels; a = Acts; c = Catholic or General Epistles; p = Epistles of Paul; r = Revelation.

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
$\mathfrak{P}^{12}$	p	New York	late III
$\mathfrak{P}^{13}$	p	London; Cairo	III/IV
$\mathfrak{P}^{14[+11?]}$	p	Sinai	VI
$\mathfrak{P}^{15}$	p	Cairo	III
$\mathfrak{P}^{16}$	p	Cairo	III/IV
$\mathfrak{P}^{17}$	p	Cambridge	IV
$\mathfrak{P}^{18}$	r	London	III/IV
$\mathfrak{P}^{19}$	e	Oxford	IV/V
$\mathfrak{P}^{20}$	c	Princeton, N.J.	III
$\mathfrak{P}^{21}$	e	Allentown, Pa.	IV/V
$\mathfrak{P}^{22}$	e	Glasgow	III
$\mathfrak{P}^{23}$	c	Urbana, Ill.	early III
$\mathfrak{P}^{24}$	r	Newton Center, Mass.	IV
$\mathfrak{P}^{25}$	e	Berlin	late IV
$\mathfrak{P}^{26}$	p	Dallas, Texas	about 600
$\mathfrak{P}^{27}$	p	Cambridge	III
$\mathfrak{P}^{28}$	e	Berkeley, Calif.	III
$\mathfrak{P}^{29}$	a	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{30}$	p	Ghent	III
$\mathfrak{P}^{31}$	p	Manchester	VII
$\mathfrak{P}^{32}$	p	Manchester	about 200
$\mathfrak{P}^{33[+58]}$	a	Vienna	VI
$\mathfrak{P}^{34}$	p	Vienna	VII
$\mathfrak{P}^{35}$	e	Florence	IV?
$\mathfrak{P}^{36}$	e	Florence	VI
$\mathfrak{P}^{37}$	e	Ann Arbor, Mich.	III/IV
$\mathfrak{P}^{38}$	a	Ann Arbor, Mich.	about 300
$\mathfrak{P}^{39}$	e	Rochester, NY	III
$\mathfrak{P}^{40}$	p	Heidelberg	III
$\mathfrak{P}^{41}$	a	Vienna	VIII
$\mathfrak{P}^{42}$	e	Vienna	VII/VIII
$\mathfrak{P}^{43}$	r	London	VI/VII
$\mathfrak{P}^{44}$	e	New York	VI/VII
$\mathfrak{P}^{45}$	ea	Dublin; Vienna	III
$\mathfrak{P}^{46}$	p	Dublin; Ann Arbor, Mich.	about 200

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
$\mathfrak{P}^{47}$	r	Dublin	late III
$\mathfrak{P}^{48}$	a	Florence	late III
$\mathfrak{P}^{49}$	p	New Haven, Conn.	late III
$\mathfrak{P}^{50}$	a	New Haven, Conn.	IV/V
$\mathfrak{P}^{51}$	p	Oxford	about 400
$\mathfrak{P}^{52}$	e	Manchester	about 125
$\mathfrak{P}^{53}$	ea	Ann Arbor, Mich.	III
$\mathfrak{P}^{54}$	c	Princeton, N.J.	V/VI
$\mathfrak{P}^{55}$	e	Vienna	VI/VII
$\mathfrak{P}^{56}$	a	Vienna	V/VI
$\mathfrak{P}^{57}$	a	Vienna	IV/V
[$\mathfrak{P}^{58}$]	cf. $\mathfrak{P}^{33}$		
$\mathfrak{P}^{59}$	e	New York	VII
$\mathfrak{P}^{60}$	e	New York	VII
$\mathfrak{P}^{61}$	p	New York	about 700
$\mathfrak{P}^{62}$	e	Oslo	IV
$\mathfrak{P}^{63}$	e	Berlin	about 500
$\mathfrak{P}^{64(+67)}$	e	Oxford; Barcelona	about 200
$\mathfrak{P}^{65}$	p	Florence	III
$\mathfrak{P}^{66}$	e	Cologny; Dublin; Cologne	about 200
[$\mathfrak{P}^{67}$]	cf. $\mathfrak{P}^{64}$		
$\mathfrak{P}^{68}$	p	St. Petersburg	VII?
$\mathfrak{P}^{69}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{70}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{71}$	e	Oxford	IV
$\mathfrak{P}^{72}$	c	Cologny; Città del Vaticano	III/IV
$\mathfrak{P}^{73}$	e	Cologny	VII
$\mathfrak{P}^{74}$	ac	Cologny	VII
$\mathfrak{P}^{75}$	e	Città del Vaticano	early III
$\mathfrak{P}^{76}$	e	Vienna	VI
$\mathfrak{P}^{77}$	e	Oxford	II/III
$\mathfrak{P}^{78}$	c	Oxford	III/IV
$\mathfrak{P}^{79}$	p	Berlin	VII
$\mathfrak{P}^{80}$	e	Barcelona	III
$\mathfrak{P}^{81}$	c	Trieste	IV

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
$\mathfrak{P}^{82}$	e	Strasbourg	IV/V
$\mathfrak{P}^{83}$	e	Louvain	VI
$\mathfrak{P}^{84}$	e	Louvain	VI
$\mathfrak{P}^{85}$	r	Strasbourg	IV/V
$\mathfrak{P}^{86}$	e	Cologne	IV
$\mathfrak{P}^{87}$	p	Cologne	III
$\mathfrak{P}^{88}$	e	Milan	IV
$\mathfrak{P}^{89}$	p	Florence	IV
$\mathfrak{P}^{90}$	e	Oxford	II
$\mathfrak{P}^{91}$	a	Sydney, Australia	III
$\mathfrak{P}^{92}$	p	Cairo	III/IV
$\mathfrak{P}^{93}$	e	Florence	V
$\mathfrak{P}^{94}$	p	Cairo	V/VI
$\mathfrak{P}^{95}$	e	Florence	III
$\mathfrak{P}^{96}$	e	Vienna	VI
$\mathfrak{P}^{97}$	e	Dublin	VI/VII
$\mathfrak{P}^{98}$	r	Cairo	II?
$\mathfrak{P}^{99}$	p	Dublin	about IV
$\mathfrak{P}^{100}$	c	Oxford	III/IV
$\mathfrak{P}^{101}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{102}$	e	Oxford	III/IV
$\mathfrak{P}^{103}$	e	Oxford	II/III
$\mathfrak{P}^{104}$	e	Oxford	II
$\mathfrak{P}^{105}$	e	Oxford	V/VI
$\mathfrak{P}^{106}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{107}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{108}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{109}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{110}$	e	Oxford	IV
$\mathfrak{P}^{111}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{112}$	a	Oxford	V
$\mathfrak{P}^{113}$	p	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{114}$	p	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{115}$	r	Oxford	III/IV
$\mathfrak{P}^{116}$	p	Vienna	VI/VII

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
$\mathfrak{P}^{117}$	p	Hamburg	IV/V
$\mathfrak{P}^{118}$	p	Cologne	III
$\mathfrak{P}^{119}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{120}$	e	Oxford	IV
$\mathfrak{P}^{121}$	e	Oxford	III
$\mathfrak{P}^{122}$	e	Oxford	IV/V?
$\mathfrak{P}^{123}$	p	Oxford	IV
$\mathfrak{P}^{124}$	p	Oxford	VI
$\mathfrak{P}^{125}$	c	Oxford	III/IV
$\mathfrak{P}^{126}$	p	Florence	IV
$\mathfrak{P}^{127}$	a	Oxford	V

MAJUSCULES

Majuscule fragments which have been identified as parts of the same manuscript are cited in the apparatus by the number with which they are associated in the list of manuscripts below. Such related fragments are noted in the list under the fragment with the lowest number (e. g., T 029 now incorporates 0113, 0125, and 0139). Fragments which by error or by confusion have been identified by the same number but actually represent different manuscripts appear in the list with their new numbers. Their traditional numbers are assigned in parentheses to such manuscripts (e. g., new 0121 = 0121a). These adjustments conform to the second edition of K. Aland, *Kurzgefasste Liste der griechischen Handschriften des Neuen Testaments* (ANTT 1, 1994) and to the *New Testament Virtual Manuscript Room* of the Institute for New Testament Textual Research (ntvmr.uni-muenster.de).

Manuscript[5]	*Contents*	*Location*	*Date*
א 01	eacpr	London: Sinaiticus	IV
A 02	eacpr	London: Alexandrinus	V
B 03	eacp	Città del Vaticano: Vaticanus	IV

[5] Bracketed manuscripts are majuscules with a Byzantine text. As representatives of this text type they are regularly cited following the group symbol Byz.

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
C 04	eacpr	Paris: Ephraemi Rescriptus	V
D 05	ea	Cambridge: Bezae Cantabrigiensis	V
D 06	p	Paris: Claromontanus	VI
[E 07]	e	Basel	VIII
E 08	a	Oxford	VI
[F 09]	e	Utrecht	IX
F 010	p	Cambridge	IX
[G 011]	e	London; Cambridge	IX
G 012	p	Dresden	IX
[H 013]	e	Hamburg; Cambridge	IX
H 015	p	Athos; Kiev; Moscow; Paris; St. Petersburg; Torino	VI
I 016	p	Washington, D.C.	V
[K 018]	cp	Moscow	IX
L 019	e	Paris	VIII
[L 020]	acp	Rome	IX
M 021	e	Paris	IX
[N 022]	e	Athens; Lerma; London; New York; Patmos; Città del Vaticano; St. Petersburg; Thessalonica; Vienna	VI
[O 023]	e	Paris	VI
[P 024]	e	Wolfenbüttel	VI
[P 025]	acpr	St. Petersburg	IX
[Q 026]	e	Wolfenbüttel	V
S 028	e	Città del Vaticano	949
T 029	e	Città del Vaticano; New York	V
+0113		Paris	
0125		Paris	
0139		Paris	
W 032	e	Washington, D.C.	IV/V
X 033	e	Munich	X
Z 035	e	Dublin	VI
Γ 036	e	Oxford	X
Δ 037	e	St. Gall	IX

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
Θ 038	e	Tbilisi	IX
Λ 039	e	Oxford	IX
Ξ 040	e	Cambridge	VI
Π 041	e	St. Petersburg	IX
[Σ 042]	e	Rossano	VI
Φ 043	e	Tirana	VI
Ψ 044	eacp	Athos	IX/X
[046]	r	Città del Vaticano	X
047	e	Princeton	VIII
048	acp	Città del Vaticano	V
050	e	Athens; Athos; Moscow; Oxford	IX
051	r	Athos	X
057	a	Berlin	IV/V
058	e	Vienna	IV
059	e	Vienna	IV/V
+0215			
060	e	Berlin	VI
062	p	(formerly: Damascus)	V
066	a	St. Petersburg	VI
067	e	St. Petersburg	VI
068	e	London	V
069	e	Chicago, Ill.	V
070	e	Oxford	VI
+0110		London	
0124		Paris	
0178		Vienna	
0179		Vienna	
0180		Vienna	
0190		Vienna	
0191		Vienna	
0193		Paris	
0202		London	
071	e	Cambridge, Mass.	V/VI
072	e	(formerly: Damascus)	V/VI
073	e	Sinai; St. Petersburg	VI

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
+084			
075	p	Athens	X
076	a	New York	V/VI
077	a	Sinai	V
078	e	St. Petersburg	VI
079	e	St. Petersburg	VI
081	p	St. Petersburg	VI
082	p	Moscow	VI
083	e	St. Petersburg	VI/VII
+0112		Sinai	
0235		St. Petersburg	
084	cf. 073		
085	e	St. Petersburg	VI
086	e	London	VI
087	e	St. Petersburg; Sinai	VI
+092b			
088	p	St. Petersburg	V/VI
089	cf. 0293		
091	e	St. Petersburg	VI
092a	cf. 0293		
092b	cf. 087		
094	e	Athens	VI
095	a	St. Petersburg	VIII
+0123			
096	a	St. Petersburg	VII
097	a	St. Petersburg	VII
098	p	Grottaferrata	VII
099	e	Paris	VII
0101	e	Vienna	VIII
0102	e	Athos; Paris	VII
+0138			
0105	e	Vienna	X
0106	e	St. Petersburg; Sinai; Leipzig; Birmingham	VII
+0119			
0107	e	St. Petersburg	VII

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
0108	e	St. Petersburg	VII
0109	e	Berlin	VII
0110	cf. 070		
0111	p	Berlin	VII
0112	cf. 083		
0113	cf. 029		
0115	e	Paris	IX/X
0118	e	Sinai	VIII
0119	cf. 0106		
0121	p	London	X
(0121a)			
0121b	cf. 0243		
0122	p	St. Petersburg	IX
0123	cf. 095		
0124	cf. 070		
0125	cf. 029		
0126	e	(formerly: Damascus)	VIII
0127	e	Paris	VIII
0128	e	Paris	IX
0130	e	St. Gall; Zürich	IX
0131	e	Cambridge	IX
0132	e	Oxford	IX
0138	cf. 0102		
0139	cf. 029		
0140	a	Sinai	X
0141	e	Paris	X
0143	e	Oxford	VI
0145	e	(formerly: Damascus)	VII
0146	e	(formerly: Damascus)	VIII
0147	e	(formerly: Damascus)	VI
0148	e	Vienna	VIII
0150	p	Patmos	IX
0155	e	(formerly: Damascus)	IX
0159	p	(formerly: Damascus)	VI
0160	e	Berlin	IV/V

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
0161	e	Athens	VIII
0162	e	New York	III/IV
0163	r	Chicago, Ill.	V
0164	e	Berlin	VI/VII
0165	a	Berlin	V
0166	ac	Heidelberg	V
0167	e	Athos; Louvain	VII
0169	r	Princeton, N.J.	IV
0170	e	Princeton, N.J.	V/VI
0171	e	Florence; Berlin	about 300
0172	p	Florence	V
0175	a	Florence	V
0176	p	Florence	V
0177	e	Vienna	X
0178	cf. 070		
0179	cf. 070		
0180	cf. 070		
0181	e	Vienna	IV/V
0182	e	Vienna	V
0183	p	Vienna	VII
0184	e	Vienna	VI
0185	p	Vienna	IV
0186 +0224	p	Vienna	V/VI
0187	e	Heidelberg	VI
0188	e	Berlin	IV
0189	a	Berlin	II/III
0190	cf. 070		
0191	cf. 070		
0193	cf. 070		
0198	p	London	VI
0199	p	London	VI/VII
0200	e	London	VII
0201	p	London	V
0202	cf. 070		

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
0204	e	London	VII
0207	r	Florence	IV
0208	p	Munich	VI
0209	cp	Ann Arbor, Mich.	VII
0210	e	Berlin	VII
0213	e	Vienna	V/VI
0214	e	Vienna	IV/V
0215	cf. 059		
0216	e	Vienna	V
0217	e	Vienna	V
0218	e	Vienna	V
0219	p	Vienna	IV/V
0220	p	Oslo/London	III
0221	p	Vienna	IV
0222	p	Vienna	VI
0223	p	Vienna	VI
0224	cf. 0186		
0225	p	Vienna	VI
0226	p	Vienna	V
0227	p	Vienna	V
0228	p	Vienna	IV
0229	r	(formerly: Florence)	VIII
0231	e	Oxford	IV
0233	e	Münster/Westphalia	VIII
0234	e	(formerly: Damascus)	VIII
0235	cf. 083		
0236	a	Moscow	V
0237	e	Vienna	VI
0238	e	Vienna	VIII
0239	e	London	VII
0240	p	Tbilisi	V
0241	p	Cologny	V/VI
0242	e	Cairo	IV
0243 +0121b	p	Venice; Hamburg	X

Manuscript	*Contents*	*Location*	*Date*
0244	a	Louvain	V
0249	e	Oxford	X
0250	e	Cambridge	VIII
0252	p	Barcelona	V
0254	p	(formerly: Damascus)	V
0256	e	Vienna	VIII
0259	p	Berlin	VII
0260	e	Berlin	VI
0261	p	Berlin	V
0262	p	Berlin	VII
0266	e	Berlin	VI
0269	e	London	IX
0270	p	Amsterdam	IV/V
0271	e	London	IX
0274	e	Cairo	V
0275	e	Dublin	VII
0277	e	Florence	VII/VIII
0293 +089 092a	e	Sinai; St. Petersburg	VI
0298	e	Barcelona	VIII/IX
0299	e	Paris	X/XI?
0300	e	Cairo	VI/VII

Minuscules

Manuscript	*Contents*	*Date*	*Manuscript*	*Contents*	*Date*
1	e	XII	88	c	XII
5	c	XIII	104	p	1087
6	p	XIII	118	e	XIII
13	e	XIII	124	e	XI
28	e	XI	131	e	XIV
33	eacp	IX	157	e	about 1122
61	c	XVI	174	e	1052
69	e	XV	180	e	XII
81	acp	1044	181	a	X

Manuscript	*Contents*	*Date*	*Manuscript*	*Contents*	*Date*
205	er	XV	1010	e	XII
209	er	e XIV, r XV	1071	e	XII
221	c	X	1175	acp	X
225	e	1192	1241	ecp	XII
230	e	1013	1243	ec	XI
249	e	XII	1253	e	XV
256	p	XI/XII	1292	ec	XIII
263	p	XIII	1319	p	XII
307	ac	X	1333	e	XI
346	e	XII	1342	e	XIII/XIV
365	p	XII	1409	ac	XIV
424	p	XI	1424	e	IX/X
429	c	XIV	1448	c	XII
436	cp	XI/XII	1505	ec	XII
442	c	XII/XIII	1506	p	1320
453	a	XIV	1573	p	XII/XIII
459	p	1092	1582	e	948
543	e	XII	1611	cr	XII
565	e	IX	1678	a	XIV
579	e	XIII	1689	e	1200?
597	e	XIII	1709	e	XII
610	a	XII	1735	c	X
614	a	XIII	1739	acp	X
629	c	XIV	1841	r	IX/X
636	c	XV	1852	cp	XIII
642	c	XIV	1854	r	XI
700	e	XI	1881	cp	XIV
788	e	XI	1891	a	X
826	e	XII	1912	p	X
828	e	XII	1962	p	XI/XII
892	e	IX	2030	r	XII
918	c	XVI	2050	r	1107
945	ac	XI	2053	r	XIII
983	e	XII	2062	r	XIII
1006	er	XI	2127	p	XII

Manuscript	*Contents*	*Date*	*Manuscript*	*Contents*	*Date*
2200	p	XIV	2377	r	XIV
2318	c	XVIII	2464	acp	IX
2329	r	X	2473	c	1634
2344	acr	XI	2492	c	XIV
2351	r	X	2818 (=36a)	a	XII

The following symbols and abbreviations are used in connection with the citation of Greek manuscript evidence.

f^{1} *"Family 1":* manuscripts 1, 118, 131, 209, 1582, and others.

f^{13} *"Family 13":* manuscripts 13, 69, 124, 174, 230, 346, 543, 788, 826, 828, 983, 1689, 1709, and others (manuscripts 1 and 13 and also 828 are cited separately when they read independently of their groups, cf. above p. 11*).

Byz The reading of the *Byzantine* witnesses, i. e., the text of the great majority of all Greek manuscripts, especially of the second millennium.

Byz^{pt} One *part* of the *Byzantine* text when its witness is divided, i. e., in contrast to another part. Accordingly this symbol always appears twice in a given set of variants.

* The *original* reading of a manuscript (when the reading of a manuscript has been corrected); correlative with ^{c} or ^{1,2,3}.

^{c} The reading of the *corrector* of a manuscript; correlative with *.

^{1,2,3,c} *Successive correctors* of a manuscript in chronological sequence to the extent this can be determined. The symbol ^{c} at the end of the sequence refers to the latest corrector. Correlative with *.

( ) Parentheses indicate the presence of a *negligible difference* in the witness of the enclosed manuscript to the reading attested.

[ ] Brackets enclose certain *selected Byzantine manuscripts* immediately following the symbol *Byz* (see above p. 10*). When the original or corrected reading of 13 or 828 differs from f^{13}, the correlative witness for the group is bracketed with the sign * or ^{c} following the group symbol (cf. Mk 4.28).

[( )] Parentheses within brackets indicate *negligible differences* in the witness of *selected Byzantine* manuscripts to the reading attested.

txt The *New Testament text* of a manuscript when it differs from a citation in a Church Father's running commentary (com), a marginal reading (mg), or a variant reading (v.r.).

com Citations in the running *commentary text* when it differs from the text of the manuscript (txt) on which the commentary is based.

mg Textual evidence contained in the *margin* of a manuscript; correlative with * or txt.

v.r. A *variant reading* specifically designated in a manuscript as an alternative; correlative with txt.

vid The *most probable* reading of a manuscript where the state of its preservation makes complete verification impossible.

[sic] An abnormality reproduced exactly from the original.

supp A portion of a manuscript *supplied* by a later hand where the original is missing, usually representing a different text type.

4. The Greek Lectionaries

For the Fourth Edition the lectionaries (designated by the prefix *l*) were thoroughly reviewed, with a fresh selection of manuscripts and completely new collations. Under the direction of J. Karavidopoulos in the Lectionaries Research Center of the University of Thessaloniki a spot-check was made of a large number of Greek lectionaries of different content and different age, including those used in previous editions of *The Greek New Testament*, to determine the range of their textual affinities and to ensure a selection representative of the full spectrum. Manuscripts were selected to include not only the normal Byzantine lectionary text, but also a sampling of those differing from it more or less frequently. The text of the standard edition of the lectionary used in the Greek Church and published by the Apostoliki Diakonia, Athens, is also represented. On the basis of these criteria a total of 30 manuscripts for the Gospels and 40 for the Apostolos were selected for regular citation. Among the Gospel lectionaries are 16 manuscripts with the daily lessons and 14 with the Saturday/Sunday

lessons; among the Apostolos lectionaries are 26 manuscripts with the daily lessons and 13 with the Saturday/Sunday lessons for the period in which Matthew and Luke are read (i.e., approximately, between Pentecost and Christmas). One manuscript has only the weekday lessons for this period. A total of 13 lectionary manuscripts (6 for the Gospels and 7 for the Apostolos) agree with the lectionaries which form the basis of B. Antoniadis' edition of the New Testament (Apostoliki Diakonia, Athens 1988).

In all the passages where they are read, the evidence of the lectionaries is cited in the critical apparatus along with that of the text manuscripts. The group symbol *Lect* represents the agreement of the majority text of the selected lectionaries with the Apostoliki Diakonia edition. Lectionary manuscripts which differ are cited individually with their respective readings. When the Apostoliki Diakonia edition differs from the majority of the selected lectionary manuscripts it is indicated by the symbol l^{AD}. When ten or more lectionary manuscripts differ from the majority text represented by the symbol *Lect*, both groups are identified as $Lect^{pt}$. The agreement of the Apostoliki Diakonia edition with either of these groups is represented by the symbol $Lect^{pt,AD}$. When a given passage occurs more than once in a single lectionary manuscript and its witness for a reading is divided, this is indicated by a superscript fraction indicating the frequency of the reading ($l\,866^{1/2}$; cf. the list of abbreviations following the list of lectionary manuscripts). If a similar symbol (i.e., another $l\,866^{1/2}$) is not found in support of another reading, agreement with *Lect* may be assumed by default. Special readings which are peculiar to lectionaries and not to be confused with variant readings of the New Testament text, such as are characteristic of lesson incipits, are noted with brief comments.

No mention is made of whether a lectionary reading is from the Synaxarion or the Menologion because in this edition it is the reading itself which is of interest.

List of Lectionaries

Manuscript	*Contents*[6]	*Date*
l 59	a	XII
l 60	ea	1021
l 68	e	XII
l 76	e	XII
l 127	e	IX
l 147	a	XII
l 156	a	X
l 165	a	XI
l 170	a	XIV
l 184	e	1319
l 211	e	XII
l 253	e	1020
l 292	e	IX
l 384	e	XII
l 387	e	XI
l 422	ea	XIV
l 514	e	X
l 524	e	XII
l 547	e	XIII
l 563	e	IX
l 590	a	XI
l 591	a	XI
l 592	a	1576
l 593	a	XV
l 596	a	1146
l 597	a	X
l 598	a	XI
l 599	a	XI
l 603	a	XI
l 617	a	XI
l 672	e	IX
l 673	e	XII
l 680	ea	XIII
l 751	ea	XI
l 770	e	X
l 773	e	XI
l 809	a	XII
l 813	e	1069
l 858	e	XII
l 859	e	XI
l 866	e	1174
l 883	a	XI
l 884	a	XIII
l 890	e	1420
l 895	a	XIII
l 921	a	XII
l 938	a	XIII
l 950	e	1289/90
l 1016	e	XII
l 1021	ea	XII
l 1074	e	1290
l 1153	a	XIV
l 1154	a	XII
l 1156	a	XIV
l 1159	a	1331
l 1178	a	XI
l 1223	e	XIII
l 1298	a	XI
l 1356	a	XI
l 1364	a	XII
l 1365	a	XII
l 1439	a	XII
l 1441	a	XIII
l 1443	a	1053
l 1552	e	985

[6] e = Gospels; a = Acts and Epistles.

Manuscript	*Contents*	*Date*	*Manuscript*	*Contents*	*Date*
l 1590	a	XIII	*l* 1780	e	XII
l 1627	e	XI	*l* 1977	ea	XII

The following abbreviations are used in connection with the lectionary evidence.

Lect The *majority* of the selected *lectionaries* together with the lectionary text of the Greek Church (i. e., the text of the edition published by Apostoliki Diakonia, Athens).

l 68, etc. Individual lectionary manuscripts when they differ from the reading of the majority.

Lect^{pt} A *part of the lectionary manuscript tradition* (at least 10 manuscripts) which differs from the rest (also designated *Lect*^{pt}). This symbol always appears in pairs in the critical apparatus.

Lect^{pt,AD} A *part* of the lectionary manuscript tradition *in agreement with the lectionary text of the Greek Church* (i. e., the edition by Apostoliki Diakonia, Athens).

l ^{AD} A reading of the lectionary text of the Greek Church (i. e., the edition by Apostoliki Diakonia, Athens).

l 866$^{1/2}$ The superscript fraction after the symbol for a lectionary manuscript shows the *relative frequency* of a reading in the *multiple occurrence* of the same passage in a single lectionary manuscript. The second number of the fraction indicates the number of times the passage occurs in the manuscript; the first number indicates how many times it supports the reading attested.

5. The Early Versions

The early versions are important witnesses for the Greek text of the New Testament because they derive from a relatively early stage of the tradition. They witness to the early form of the text as it was used at the time and place of their origin and development. It is only the form of the Greek text underlying these translations which is of interest in a manual edition of the Greek New Testament. Intraversional variants are irrelevant. Therefore the versions are cited only in instances where their underlying Greek text may be determined with certainty or with a high degree of probability. In the latter case the citation of the version is qualified by a question mark. Evidence for which there is any serious element of reservation is omitted in order to avoid misleading the reader. The decisions here have been the responsibility of specialists in the respective versions, e. g., Hermann Josef Frede of Beuron for the Latin; G. S. Wendt and Andreas Juckel of Münster for the Syriac; Franz-Jürgen Schmitz and Gerd Mink of Münster for the Coptic; Christian Hannick of Trier for the Armenian, Georgian, and Old Church Slavonic; and Ernst Hammerschmidt of Vienna for the Ethiopic. Versional evidence is not cited regularly, but when it is cited the reader may have confidence in its reliability within the limits indicated. If for two or more readings in a set of variants a version is cited with a question mark, this is to indicate that its support may definitely be denied for the other variant readings in the set which are not so marked.

Since it is only the underlying Greek text witnessed by the versions that is of interest, only those versions are included which are known to have been (at least probably) translated directly from Greek, or with dependence on particular Greek manuscripts. Authoritative editions of the texts are used unless citation is otherwise justified, as by the survival of only a limited number of manuscripts (e. g., the Old Syriac survives in only two manuscripts). A rather extensive range of witnesses must be available to permit a critical judgment on a version's text.

On the basis of these criteria the following important major versions were selected: Latin, Syriac, Coptic, Armenian, Georgian, Ethiopic, and Old Church Slavonic. The following manuscripts, dialects, and individual translations were examined.

Latin

The Old Latin version is cited with all its important manuscripts. They are identified by the traditional symbol it (for Itala) with superscript symbols for the individual manuscripts. The following Old Latin manuscripts have been included.[7]

Manuscript[8]		*Contents*[9]	*Location*	*Date*	*Edition*[10]
a	3	e	Vercelli	IV	Jülicher/Aland
a^2	16	e	Chur	V	Jülicher/Aland
ar	61	acpr	Dublin	IX	Gwynn
aur	15	e	Stockholm	VII	Jülicher/Aland
b	4	e	Verona	V	Jülicher/Aland
b	89	p	Budapest	VIII/IX	Frede
β	26	e	St. Paul, Austria	VII	de Bruyne; Jülicher/Aland
c	6	ea	Paris	XII/XIII	Jülicher/Aland; Wordsworth/White
comp	109	p	Madrid	IX/X	Frede
d	5	ea	Cambridge	V	Scrivener; Jülicher/Aland
d	75	p	Paris	V/VI	Tischendorf
dem	59	ap	?	XIII	Matthaei
div	–	p	Dijon	XII	Wordsworth/White
e	2	e	Trent; Dublin; Rome; London	V	Jülicher/Aland
e	50	a	Oxford	VI	Tischendorf
f	10	e	Brescia	VI	Jülicher/Aland
f	78	p	Cambridge	IX	Scrivener
ff	66	c	St. Petersburg	IX	Thiele

---

[7] The information is based on the work of the Old Latin Institute in Beuron, which has only been published in part.

[8] The numbers are cited according to the Beuron catalogue.

[9] Only the parts of the New Testament are shown (e, a, c, p, r) which preserve an Old Latin text, either wholly or partially.

[10] Editor of an edition of the manuscript, or of a standard critical edition in which the manuscript is cited; cf. Bibliography.

Manuscript		*Contents*	*Location*	*Date*	*Edition*
ff[1]	9	e	St. Petersburg	VIII	Jülicher/Aland
ff[2]	8	e	Paris	V	Jülicher/Aland
g	77	p	Dresden	IX	Matthaei
g[1]	7	e	Paris	VIII/IX	Jülicher/Aland
gig	51	ar	Stockholm	XIII	Belsheim
gue	79	p	Wolfenbüttel	VI	Tischendorf
h	12	e	Rome	V	Jülicher/Aland
h	55	acr	Paris	V	Buchanan
i	17	e	Naples	V	Jülicher/Aland
j	22	e	Sarezzano	VI	Jülicher/Aland
k	1	e	Turin	IV/V	Jülicher/Aland
l	11	e	Berlin	VIII	Jülicher/Aland
l	67	ac	León	VII	Fischer; Thiele
λ	44	e	Cambridge, Mass.	VIII/IX	Jülicher/Aland
mon	86	p	Monza	X	Frede
μ	45	e	Munich	V	Jülicher/Aland
μ	82	p	Munich	IX	Frede
n	16	e	St. Gall	V	Jülicher/Aland
o	16	e	St. Gall	VII	Jülicher/Aland
o PEL(B)[11]		p	Oxford	XV	Frede
p	20	e	St. Gall	VIII	Jülicher/Aland
p	54	a	Paris	XII	Wordsworth/White
ph	63	a	Ann Arbor	XII	Sanders
φ	–	e	Vienna	V	Philippart
π	18	e	Stuttgart	VII	Jülicher/Aland
q	13	e	Munich	VI/VII	Jülicher/Aland
q	64	c	Munich	VII	Thiele
r[1]	14	e	Dublin	VII	Jülicher/Aland
r	57	a	Sélestat	VII/VIII	Morin
r	64	p	Munich	VI/VII	de Bruyne
ro	62	a	Paris	X	Wordsworth/White
ρ	24	e	Milan	VII/VIII	Jülicher/Aland

[11] In this edition it^{o} indicates the readings for the Epistles of Paul in Pelagius manuscript B (= Oxford, Balliol College 157); cf. *Vetus Latina* 1/1, p. 477, s.v. PEL.

Manuscript		*Contents*	*Location*	*Date*	*Edition*
ρ	88	p	Basel	X	–
s	21	e	Milan	VI/VII	Jülicher/Aland
s	53	ac	Naples	VI	White; Thiele
s	87	p	Sélestat	VIII	Frede
sa	60	a	Sarriá	XIII	Bover
sin	74	ar	Sinai	X	Lowe
t	19	e	Bern	V/VI	Jülicher/Aland
t	56	acpr	Paris	XI	Morin
v	25	e	Vienna	VII	Jülicher/Aland
v	81	p	Paris	VIII/IX	Souter
w	58	a	Prague	XIV/XV	–
w	32	c	Wolfenbüttel	VI	Thiele
z	65	cpr	London	VIII	Buchanan; Thiele; Frede

The Vulgate (Fourth and Fifth Centuries)

The agreement of the editions indicated below is represented by the symbol vg; the editions are cited individually when they show any differences.

vg	Vulgate
$\mathrm{vg}^{\mathrm{cl}}$	Clementine Vulgate
$\mathrm{vg}^{\mathrm{ww}}$	Wordsworth-White
$\mathrm{vg}^{\mathrm{st}}$	Stuttgart Vulgate

Syriac

Several of the independent translations of the New Testament into Syriac have survived only partially or in fragments. These are described below.

For Syriac, as for all of the following versions, the editions listed beside the abbreviation have been used. When several are cited, the most recent edition has been used to the extent it has appeared (cf. Bibliography).

Old Syriac (Third/Fourth Century)

syr^{s} Sinaitic (Lewis, *The Old Syriac Gospels*)
syr^{c} Curetonian (Burkitt, McConaughy)

Peshitta (First Half of Fifth Century)

syr^{p} (Pusey/Gwilliam; Gwilliam/Pinkerton/Kilgour; cf. Aland/Juckel)

Philoxeniana (A. D. 507/8)

syr^{ph} (Gwynn, *Remnants*; Gwynn, *Apocalypse*)

Harklensis (A. D. 616)

The Harclean version has an explicit critical apparatus, with critical symbols in the text and with marginal readings. These are indicated as follows.

syr^{h} (White; Bensly; Vööbus; Aland; Aland/Juckel)
syr$^{h\ with\ *}$ A Syriac reading in the text enclosed between an asterisk and a metobelos
syr^{hmg} A Syriac variant reading in the margin
syr^{hgr} A Greek qualification in the margin for a Syriac reading

Palestinian Syriac (from about the Sixth Century)

An Aramaic dialect written in a Syriac script (Estrangelo) used by a group known as the Melchites, and only fragmentarily preserved.

syr^{pal} (Lewis/Gibson, *Palestinian Syriac Texts;* and others)

Coptic (from the Third Century)

cop^{sa} Sahidic (Hintze/Schenke; Horner; Kasser; Quecke; Schüssler; Thompson)
cop^{bo} Bohairic (Horner)
cop^{pbo} Proto-Bohairic (Kasser)
cop^{meg} Middle Egyptian (Schenke)
cop^{mf} Middle Egyptian Fayyumic (Husselmann)

cop[fay]	Fayyumic (various fragments)
cop[ach]	Achmimic (Rösch)
cop[ach2]	Sub-Achmimic (Thompson)
cop[V]	Dialect V (Schenke)

Armenian (from the Fifth Century)

arm	(Künzle; Zohrab)

Georgian (from the Fifth Century)

geo	(Blake [Mt]; Blake [Mk]; Brière [Lk]; Blake/Brière [Jn]; Garitte [Ac]; Dzocenidze/K. Daniela [Paul]; K'. Lort'k'ip'anidze [Cath], here as a rule only the earliest revision A[1] of both Sinaitic manuscripts from A. D. 974 and 977 were used). Georgian Rev was not available.
geo[1]/geo[2]	Two revisions of the Georgian tradition in the Gospels, Acts, and Pauline Epistles.[12] The agreement of both: geo.
geo[A,B]	Manuscripts which form the basis of geo[2]; cited individually when they differ.

The Georgian Ḥanmeti fragments were not included because their witness was too infrequent and insignificant in the passages selected for the critical apparatus of the *Greek New Testament*.

Ethiopic (from about 500)

eth	The agreement of the following editions; for Rev the Hofmann edition is taken as the basis.
eth[ro]	Rome edition of 1548–49
eth[pp]	(Pell Platt [based on the Rome edition of 1548–49])
eth[TH]	(Takla Hāymānot)
eth[ms]	(Paris, Ms. Eth. n. 32; Hackspill [only Mt 1-10])

[12] In the Dzocenidze/K. Daniela edition of Paul's Epistles the symbols A B – C D indicate geo[1] and geo[2] respectively.

Old Church Slavonic (from the Ninth Century)

slav (Vajs [Goss.]; Kałužniacki ["Christinopolitanus", the earliest and most reliable manuscript of the Apostolos]; Kovčevič/D. E. Stefanovič; the Šišatovac Apostolos lectionary). The superscript symbol ^{ms} indicates a variant reading in one of these three manuscripts.

The following abbreviations are used in connection with the evidence of the Early Versions.

$^{ms(s)}$ indicates that *individual manuscripts differ* from others or from the text of the standard edition of the version. This symbol is used only rarely with the earlier, less reliable editions.

^{vid} *the most probable* reading where the state of a manuscript's preservation makes complete verification impossible.

? *a probable back-translation* from a version into Greek where for intraversional reasons complete verification is impossible.

?, ? the possible support of a version for various readings in contrast to the exclusion of its support for other readings.

6. The Evidence from Church Fathers

The citations of the Church Fathers are only used as witnesses for the Greek text they cited. For a citation to be included there were two criteria to be met. The citation must be capable of verification, i. e., the New Testament text or the manuscript cited by the author must be identifiable. Patristic paraphrases, variations, and allusions have no place in this edition. The citation must relate clearly to a specific passage in the New Testament. Connected or harmonized citations, especially in the Synoptic Gospels, are not included. This should be remembered if the reader finds that information is missing for a passage. But the advantage of this restriction is that the information provided is as reliable as any information in this difficult area can be.

Yet in spite of the above restriction, the number of patristic citations was greatly increased in the Fourth Edition. In contrast to earlier editions,

emphasis was placed on offering as complete a survey as possible of the Fathers through the mid-fifth century, because the citations of these authors are of the greatest importance for reconstructing the original text of the New Testament. Basically the works of Irenaeus, Clement of Alexandria, Origen, Hippolytus, Methodius, Eusebius, Didymus, Epiphanius, and Cyril of Alexandria were thoroughly reviewed. Authors after this period most often cite the Byzantine text, which is well attested elsewhere. Later authors (such as Severus of Antioch, Oecumenius, Maximus Confessor, and Anastasius Sinaita) are cited in only a few of the more important critical passages. Only John of Damascus is cited regularly because of his importance in the Greek Orthodox Church.

The Church Fathers appear in the apparatus in the traditional sequence, following the versions, in chronological order, and with their names printed in full. Manuscripts of their works used in critical editions are generally not mentioned. The Greek Fathers come first, followed by the Latin Fathers. Greek authors are always cited with the first group even when the reading attested is extant only in a Latin translation (e. g., as frequently for Irenaeus and Origen).

Authors whose witness is preserved only by other Fathers are always cited with the source noted (e. g., Marcus$^{\text{acc. to Irenaeus}}$). The only exception is Theodotus the Gnostic, who is cited with the symbol Clement$^{\text{from Theodotus}}$ in order to remind the reader that in the *Excerpta ex Theodoto* it is not always possible to distinguish between the original citation and Clement's editorial hand.

Marcion's treatment of the New Testament is difficult to determine with confidence. When his witness has a tolerable degree of certainty, its source is generally indicated (e. g., acc. to Tertullian, Origen, etc.). When Marcion is cited without such an indication of the source, the basis is Harnack's edition, which could not be checked for verification in every detail. Thus any reference to Marcion should always be accepted with a degree of caution.

Citations from the Latin Fathers are treated similarly. Here again in many instances the chronological limits have been overridden for authors whose citations contribute significantly (cf. the following list). The Eastern Fathers, however, have not been included. The evidence which these Fathers, especially from the early period, could provide

for the Greek text was so encumbered with difficulties that it had to be abandoned, especially in view of the increase in evidence from the Greek Fathers.[13]

Following are alphabetical lists of the Greek and Latin Church Fathers mentioned in the critical apparatus of this edition. The dates shown are generally of the author's death; when not precisely known, it is an inferred date. Frequently only the century is known. Anonymous works are identified by their period; works that are pseudonymous or of questionable authorship are given after the author to whom they are ascribed when no further information is available.

List of Greek Church Fathers

Acacius, of Caesarea	366
Acacius-Melitene	about 438
Adamantius	IV
Alexander, of Alexandria	328
Amelius [Neo-Platonic]^acc. to Eusebius^	III
Ammon, Bishop	IV
Ammonas	IV
Ammonius-Alexandria	V/VI
Amphilochius	after 394
Anastasius-Sinaita	after 700
Andrew, of Caesarea	VI/VII
Apollinaris, of Laodicea	about 390
Apostolic Canons	IV
Apostolic Constitutions	about 380
Arians^acc. to Epiphanius^	IV
Arius^acc. to Epiphanius^	336
Arsenius, Anachoreta	445
Asterius, Sophist	after 341
Asterius-Amasea	about 410
Athanasius, of Alexandria	373

[13] Cf. Aland/Juckel, ANTT 7 and 14 for a collection of the most important Syriac patristic citations of the New Testament.

Athenagoras	II
Basil, the Great	379
Basil-Ancyra	about 364
Basilidians acc. to Clement	II
Celsus acc. to Origen	about 178
(John) Chrysostom	407
Clement, of Alexandria	before 215
Clement from Theodotus = Clement's *Excerpta ex Theodoto*	
2nd Epistle of Clement (so-called)	before 150
Cyril, of Alexandria	444
Cyril-Jerusalem	386
Diatessaron, of Tatian	II
Didache	II
Didymus	398
Diodore	before 394
Dionysius, of Alexandria	264/265
Docetists acc. to Hippolytus	II/III
Epiphanius	403
Eunomians	IV/V
Eunomius, of Cyzicus	about 394
Eusebian Canons	IV
Eusebius, of Caesarea	339
Eusebius-Emesa	about 359
Eustathius, of Antioch	before 337
Evagrius, of Pontus	399
Flavian-Antioch	404
Flavian-Constantinople	449
Gregory-Nazianzus	about 390
Gregory-Nyssa	394
Gregory-Thaumaturgus	about 270
Hegemonius	IV
Hegesippus	after 180
Heracleon acc. to Origen	II
Heraclides in Origen	about 245
Hesychius, of Jerusalem	after 450
Hippolytus	235

Letter of Hymenaeus	about 268
Hyperechius	IV/V
Irenaeus	II
Isidore, of Pelusium	about 435
John-Damascus	before 754
Josippus	IV?
Julius Cassianus[acc. to Clement]	about 170
Justin	about 165
Macarius/Symeon	IV/V
Marcellus, of Ancyra	about 374
Marcian	about 390
Marcion[acc. to Tertullian/Origen/Adamantius/Epiphanius]	II
Marcus, Gnostic[acc. to Irenaeus]	II
Marcus-Eremita	after 430
Maximus-Confessor	662
Meletius, of Antioch	381
Methodius	III
Naassenes[acc. to Hippolytus]	II/III
Nestorians[acc. to Cyril]	V
Nestorius	after 451
Nilus	about 430
Origen	253/254
Orsiesius	about 380
Paul-Emesa	after 432
Perateni[acc. to Hippolytus]	II/III
Peter-Alexandria	311
Philo-Carpasia	IV
Polycarp	156
Polychronius	about 430
Porphyry	301/304
Presbyter[acc. to Irenaeus]	II
Proclus	446
Ps-Asterius, Sophist	after 341
Ps-Athanasius	?
Ps-Clement, of Rome	III
Ps-Clementines	IV

Ps-Dionysius	V
Ps-Eustathius	IV/V
Ps-Gregory-Thaumaturgus	?
Ps-Hippolytus	?
Ps-Ignatius	IV/V
Ps-Justin	IV/V
Ps-Oecumenius	VI
Ps-Peter-Alexandria	?
Ptolemy[Flora acc. to Irenaeus]	II
Serapion	after 362
Severian	after 408
Severus, of Antioch	538
Socrates, of Constantinople	after 439
Tatian, *Oratio ad Graecos*	II
Theodore, of Mopsuestia	428
Theodore-Heraclea	355
Theodoret, of Cyrrhus	about 466
Theodotus, Gnostic (see Clement[from Theodotus])	II
Theodotus-Ancyra	V
Theophilus, of Antioch	after 180
Theophilus-Alexandria	412
Timothy-Alexandria	IV/V
Titus-Bostra	before 378
Valentinians[acc. to Irenaeus/Hippolytus]	II

List of Latin Church Fathers

Ambrose	397
Ambrosiaster	after 384
Apringius	after 551
Arnobius	after 455
Augustine	430
Beatus	798
Bede	735
Caesarius, of Aries	542
Cassian	about 435

Cassiodorus	about 580
Chromatius	407
Cyprian	258
Facundus	after 571
Faustinus	IV
Faustus, of Riez	490/500
Faustus-Milevis	IV
Ferrandus	VI
Firmicus	IV
Fortunatus	392
Fulgentius	533
Gaudentius	after 406
Gildas	about 570
Gregory-Elvira	after 392
Hilary	367
Jerome	419/420
Julian-Eclanum	about 454
Juvencus	IV
Leo	461
Lucifer, of Calaris	370/371
Maximinus	IV/V
Maximus, of Turin	IV/V
Niceta	after 414
Novatian	after 251
Optatus	IV
Orosius	after 418
Pacian	before 392
Paulinus-Nola	431
Pelagius	after 418
Petilianus	IV/V
Phoebadius	after 392
Primasius	after 552
Priscillian	385
Ps-Cyprian	IV
Ps-Vigilius	IV/V
Quodvultdeus	about 453

Rebaptism (*De Rebaptismate*)	258
Rufinus	410
Salvian	about 480
Sedulius Scottus	IX
Severus	V
Speculum	V
Sulpicius	about 420
Tertullian	after 220
Tyconius	after 390
Varimadum	445/480
Victor-Tunis	after 566
Victor-Vita	after 489
Victorinus-Pettau	304
Victorinus-Rome, Marius	after 363
Vigilius	after 484
Zeno	IV

The following abbreviations are used in citing evidence from the Church Fathers:

( )	indicate that a citation from a Church Father supports the reading for which it is cited, but *deviates* from it *in minor details*.
vid	the *apparent support* by a Church Father for the reading cited, where stylistic and contextual factors do not permit complete certainty.
lem	a citation from a *lemma*, i. e., the text of the New Testament which precedes the commentary (^{com}) in a commentary manuscript.
com	a citation from the *commentary* part of a commentary manuscript when it differs from the text of its accompanying lemma.[14]

[14] Citations from the commentary part are frequently more faithful than the lemma of a commentary manuscript in witnessing to a Father's text, because later copyists would often replace the whole New Testament text of a manuscript with a text of a completely different type.

supp	a portion of a Church Father's text *supplied* by a later hand where the original is missing (e. g., Origen's *Commentary on John*).
ms, mss	*manuscript(s)* of a Church Father's text when differing from the edited text.
mss$^{\text{acc. to Origen}}$	variant readings of manuscripts according to a Church Father's witness.
$^{1/2, 2/3, 5/7}$ etc.	Superscript fractions indicate the statistics for *variant readings in multiple instances of a passage.* The second number of the fraction indicates the number of times the passage occurs in the Church Father's writings; the first number indicates how many times the reading attested is supported.
pap	a reading from the *papyrus stage* of the tradition of a Church Father's text when it differs from an edition (usually now dated) of the Father.
ed	the reading from an *edition* of a Church Father when it differs from a reading in the papyrus tradition of his text.
gr	a citation from a Greek fragment of the work of a Greek Church Father which is preserved complete only in a translation.
lat, syr, arm, slav, arab	a Latin, Syriac, Armenian, Slavonic, or Arabic translation of a work by a Greek Church Father which has not survived entire in its original form.
acc. to	*according to:* indicates the source of a citation of a Church Father which is preserved only indirectly, i. e., through quotation by another Church Father.
dub	a citation from the work of a Church Father to whom its attribution is dubious.

7. The Diatessaron

As a witness to the text of the New Testament, Tatian's harmony of the Gospels known as the Diatessaron is burdened with particularly complex problems. Among the more serious are the circumstances that the work itself has not survived in its original form, the language

of the original is in dispute (Greek or Syriac), and neither the sources nor the methods used by Tatian in compiling it are known. The available translations (especially a 6th century Arabic translation) and numerous revisions made in many different languages and cultures admittedly permit the scholar to obtain a fairly precise impression of the work's profile, but they do not provide the textual critic with verifiable readings in the sense defined above on p. 9*. The necessary definitive research is lacking here just as for Marcion's New Testament. But as the Committee wished to offer as accurate a view of the data as possible rather than ignore this early (though indirect) witness completely, the following principles were agreed upon for its citation.

The Greek fragment of the Diatessaron (New Haven, Yale University, P. Dura 10) does not contain a text represented in the critical apparatus, so that only the earliest surviving commentary on the Diatessaron by Ephraem Syrus (†374) was considered. It has long been known in an Armenian translation, and it is now also available almost in its entirety in Syriac. It is cited according to the same principles as defined for the Church Fathers (cf. p. 36*). Editorial responsibility for its inclusion was accepted by Dom Louis Leloir, the editor of the Syriac text of Ephraem's commentary. Differences between the original Syriac form of the commentary and its Armenian translation are indicated by the superscript symbols ^{syr} and ^{arm} following the symbol Diatessaron. Thus the reader has access to the earliest appearance of the Diatessaron (possibly in its original language) in the form of the commentary used in the region of the church where it was for centuries regarded as the standard form of the Gospels. The data provided here are as authentic as the present state of scholarly research in the field can yield. In contrast, information derived from later translations and revisions of the Diatessaron is often lacking in consistency, and in default of any reliable principles for dealing with such materials their inclusion in the present edition could only lead to confusion. The reader would be well advised, however, even for the citations derived from Ephraem's commentary, to be cautious in using the Diatessaron as a witness to the text of the New Testament, especially in citations from parallel pericopes in the synoptic gospels.

The following abbreviations are used in connection with the Diatessaron.

Diatessaron	a citation from Ephraem's commentary on the Diatessaron where the Syriac original and the Armenian translation are in agreement.
Diatessaron^{syr}	a citation from the Syriac original of Ephraem's commentary where it differs from the Armenian version.
Diatessaron^{arm}	a citation from the Armenian version of Ephraem's commentary where it differs from the Syriac original.

8. Modern Bible Translations

The Fifth Edition of *The Greek New Testament* introduces a new feature in the critical apparatus. At each of the units of variation throughout the New Testament, the decisions of several modern translations in English, French, Spanish, and German have been listed to show where they disagree with the textual decisions made in *The Greek New Testament*. These translations are the following (for details see the bibliography on p. 64*ff.):

English

GNB	Good News Bible (1992)
NIV	New International Version (1984)
NRSV	New Revised Standard Version (1989)
REB	The Revised English Bible (1989)

French

BJ	La Bible de Jérusalem (1998)
NBS	La Nouvelle Bible Segond (2002)
TOB	Traduction Œcuménique de la Bible (1998)

Spanish

BTI	Biblia Traducción Interconfesional (2008)
DHH	Dios Habla Hoy (1996)

German

EU	Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift (1999)
LB	Lutherbibel (1999)

The reader should be aware of the fundamental difference between the witnesses of the Greek text (including the early versions and the Church Fathers) on the one hand and the modern translations – which are not textual witnesses in this sense – on the other hand. Strictly speaking the modern translations should have been documented in a separate apparatus. It is only for practical reasons that they have been included in the textual apparatus.

Many modern translations indicate in their preface that they are based "on the best critical editions of the original texts" (TOB). For most modern translations of the New Testament, the critical text which served as the basis was the latest edition of either the *Novum Testamentum Graece* (Nestle-Aland) or *The Greek New Testament*. This is explicitly said to be the case in several of the translations listed above.

It is therefore not surprising that the selected modern translations are almost always in agreement with the text of *The Greek New Testament*. Because it occurs so frequently this is not mentioned in the apparatus. In the apparatus only those cases are mentioned where a modern translation evidently followed a specific variant reading.

Sometimes this is an easy decision because a footnote indicates which variant was followed. For example, in NBS the notes sometimes make clear which variant reading was followed. In 2 Pe 2.14, NBS reads "Ils ont les yeux pleins d'adultère," which would seem to follow the variant reading μοιχείας. But the footnote states "litt. *Pleins de la femme adultère*" which shows that the translators in fact intended to follow the UBS text μοιχαλίδος. There are also translations whose underlying Greek text has been published. This applies to the Greek texts behind the NIV[15] and, with reservations, the text behind the REB[16].

---

[15] The NIV is based on an eclectic text, which Edward Goodrick and John Kohlenberger III later reconstructed from the NIV translation. It was published as *A Reader's Greek New Testament*, Grand Rapids 2004. That Greek text differs from the UBS text at 231 places. All differences are noted in its textual apparatus.

[16] The Greek New Testament, edited by R. V. G. Tasker, Cambridge 1964. Tasker's edition provides the text translated in the *New English Bible*, of which the *Revised English Bible* is a revision.

However, for several reasons it is sometimes difficult to know which reading a particular translation has followed at any given text:

Functional equivalence translation principles were followed

Following the principles of functional equivalence translation,[17] translators sometimes made something explicit that is implied in the text. For example, in Mt 17.26 the participle at the beginning of the verse has no subject, but it is clear that Peter is in mind. EU explicitly says "Als Petrus antwortete," while LB says "Als er antwortete." When one looks at the textual variants, it is most unlikely that the translators of EU based their translation on the reading of manuscript 892^{mg}, Origen, and two other Church Fathers. This is simply an instance where the translators followed the reading of the UBS text but made the subject of the participle explicit.

To take another example, according to the text of *The Greek New Testament* in Php 2.26, Paul writes that Epaphroditus was "longing for" the readers of the letter. Some good manuscripts including א A C D say that Epaphroditus "was longing *to see*" the readers. Similarly, GNB says "He is anxious to see you all" (also in German EU and in French TOB). Were the translators simply making explicit the sense of "longing for" someone, just as some early scribes apparently did? Or did they make a textual decision to follow the respective variant reading? Other than in the first example, the latter seems at least conceivable because the attestation of the variant is much better. But a definite decision is impossible. To be safe, the three translations are mentioned alongside the variant reading but have a question mark.

Considerations of style and grammar in the receptor language

In Ga 1.11, *The Greek New Testament* reads as follows: Γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι

---

[17] See Nida, Eugene A., and de Waard, Jan, *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating*. Nashville 1986.

οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον. NRSV clearly follows that reading: "For I want you to know, brothers and sisters, that the gospel that was proclaimed by me is not of human origin." Numerous manuscripts read δέ in place of γάρ. Since many modern translations, such as NIV ("I want you to know") and REB ("I must make it clear to you"), leave the connection between verses 10 and 11 implicit, it is impossible to know which reading the translators followed. In such cases the translations are usually not mentioned in the apparatus at all.

One other observation may show the difficulties regarding questions of style: In Phm 2 REB says "our sister" rather than "the sister", but manuscripts do not have the pronoun, so obviously the translators added "our" for reasons of English style. But this means that one cannot be sure whether pronouns have been added for reasons of style also in other passages where the presence or absence of pronouns constitutes the textual problem.

Variations in word order only

Sometimes the variants in the Greek text concern word order only. Regarding Mt 20.31, for example, a number of modern translations follow the order of the variant reading (with the word "Lord" coming before the words "Have mercy on us"), but it is not clear whether this is done for text-critical reasons or for reasons of style in the receptor language. Since the variant reading has good manuscript support, one could conclude that the respective translations should be listed together with the Greek manuscripts that have the variant reading. However, the German translations (and also, for example, the NIV) not only have the word "Lord" before "Have mercy on us" but also the words "Son of David." This transposition has no support in the manuscripts. Since these translations transposed "Son of David" to the beginning of the translated sentence, perhaps they transposed the word "Lord" also. In light of these difficulties the textual decisions behind the modern translations at this and similar units of variation have not been noted.

Synonyms in the source text variants

Often the variant readings consist of synonyms and are translated in the same way in the receptor language. So the variants in Ga 2.1 – πάλιν ἀνέβην (again I went up), ἀνέβην πάλιν (I went up again), and πάλιν ἀνῆλθον (again I went up) – are merely differences in style (word order); and since ἀνέβην and ἀνῆλθον are synonyms, the differences are not reflected in translation. In this particular instance, the reading πάλιν ἀνέβην has overwhelming manuscript support, so it may be assumed that the translations have followed that reading.

No exact match with one of the variants

Sometimes a translation obviously did not follow the text of *The Greek New Testament*, but it is impossible to find an exact match between the text of the translation and one of the variants. In Ac 13.42, for example, *The Greek New Testament* reads Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν. NIV translates "As Paul and Barnabas were leaving the synagogue" (similarly BTI), which in Greek would be Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς. Accordingly this is the wording in *A Reader's Greek New Testament* (see footnote 15 above). But if one looks at the apparatus no variant reading corresponds exactly to this text. The Byzantine and a few other witnesses, however, read Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων (a part of the manuscripts leaving out the word αὐτῶν). The Greek text behind the NIV resembles this variant reading but is not identical. Therefore it was decided to enclose the acronym for the NIV in brackets.

These examples may demonstrate that it is sometimes difficult or even impossible to assign a modern translation to a specific variant reading. Often this is a matter of discretion. Hence it was decided to note the modern translations in a very cautious way. In cases of doubt no notes are given. This implies that the reader may not make any conclusions *e silentio*: If a modern translation is not mentioned in an apparatus unit this may be for several reasons and does not necessarily imply that the translation unambiguously follows the text of *The Greek New Testament*, although this is normally the case. For the above-mentioned

reasons the degree of precision regarding the notations of the modern translations is lower than for the textual witnesses.

The following symbols are used in connection with the modern translations:

- ( ) The translation principally follows the variant reading but with minor differences.
- ? The translation seems to follow the variant but a definite decision is impossible.
- [ ] The translation indicates by brackets or some sort of note that the respective words may originally not have been part of the Greek text.
- → If the acronym is preceded by an arrow it is recommended that the reader consult the translation itself for more detailed information.

IV. The Discourse Segmentation Apparatus

The first editions of *The Greek New Testament* provided a Punctuation Apparatus, which included some 600 passages where a difference in punctuation in several editions of the Greek text and in a number of translations in modern languages seemed to be particularly significant for the interpretation of the text. While many of these differences were significant for interpretation, others were not. It mattered little or not at all in some instances whether a minor break (such as a comma) or a major break (such as a period, colon, or semicolon) had been used. Such differences were sometimes simply stylistic and did not have significance for interpretation. Furthermore, advances in discourse studies indicate that the meaning of texts is related not only to segmentation at the clause and sentence level, but also to the larger units of paragraph and section divisions.

For this reason, the Punctuation Apparatus was replaced in the Fourth Edition with a completely new Discourse Segmentation Appa-

ratus. Differences in segmentation of the text at various levels were noted in the apparatus rather than simple differences of punctuation.

Now, this Fifth Edition once again includes a thorough revision of the Discourse Segmentation Apparatus. In the previous edition, many of the differences of paragraphing that were noted, both in editions of the Greek texts and in modern translations, did not really affect the interpretation. Many of these differences have been omitted in this Fifth Edition. At the same time, some new differences have been added.

As in the previous Fourth Edition, segmentation at both the clause level and the paragraph level is marked. Where a word, phrase, clause, or paragraph is grouped with a different segment of the text from that in the UBS text, that difference is noted.

Each successive problem of segmentation is marked by an italic superscript letter in the text. Several acute difficulties are involved in comparing segmentation in different Greek editions and modern language translations:

1. Different editions of the Greek text employ punctuation symbols with different values to mark segmentation (one editor, for example, may tend to use colons where another will generally use commas).

2. Systems of marking segmentation which are employed in editions of the Greek text and in modern-language translations do not completely correspond.

Special problems are involved with respect to ὅτι, which may introduce indirect discourse, direct discourse, a causal construction, a question, or may serve some other function in the sentence. In this edition, when ὅτι introduces indirect discourse, no comma precedes, and neither ὅτι nor the word following is capitalized. When ὅτι is used to introduce direct discourse, no mark of punctuation precedes or follows it and the next word begins with a capital letter. When ὅτι introduces a causal construction, a comma may precede; it is always capitalized when it is causal at the beginning of direct discourse.

In the Discourse Segmentation Apparatus, only differences from the text are noted, except when a modern-language translation has an alternative translation in the margin which agrees with the segmentation of the UBS text. The major sets of alternatives given in the Discourse Segmentation Apparatus are as follows:

P or NO P The letter P indicates that a paragraph break occurs in the editions or translations cited, and NO P indicates that no paragraph break occurs in the editions or translations cited. (See 1 Tm 2.15; 3.1.)

S The letter S indicates that a section heading or section break occurs in which several paragraphs are grouped together to form a larger segment of discourse.

C or NO C The letter C indicates that a break occurs between clauses or words in the editions or translations cited. Such differences in segmentation result in different words and clauses being grouped together with a change of meaning from that in the UBS text. NO C indicates that no break between clauses or words occurs in the editions or translations cited. (See 1 Cor 16.3; Eph 1.4; Php 3.12.)

Comma When the presence of a comma in the editions and translations cited results in a segmentation different from that in the UBS text, that difference is noted. However, only those differences in the use of commas which reflect differences of segmentation, and not simply differences of style, are noted. (See Mk 1.1.)

Colon or dash When the presence of a colon or a dash results in a segmentation different from that in the UBS text, that difference is noted with the word *Colon* or *Dash.*

Period When the presence of a period results in a segmentation different from that in the UBS text, that difference is noted. When the use of a comma, period, or semicolon results in different segmentation and does not simply reflect stylistic differences, those differences from the UBS text and between the editions and translations cited are noted. (See Php 2.15; 1 Jn 2.5.)

Direct, Indirect, Causal When the use of ὅτι is understood differently from that in the UBS text, those different uses of ὅτι are indicated as *Direct* (or recitative), *Indirect*, or *Causal.* In some in-

stances it is difficult to interpret the function of ὅτι, since an editor may have preferred to leave it ambiguous. (See Mt 13.11; 16.7 [*Direct*]; Ac 6.1 [*Indirect*]; Mt 13.11; 16.7 [*Causal*]).

Parens When parentheses are used to mark a difference in segmentation and do not simply reflect a difference in style, the word or phrase set off by parentheses is marked with the sign *Parens*. (See Lk 7.28, 30; 1 Tm 4.10.)

Begin quotation, End quotation When a difference exists concerning where direct discourse begins or ends, that difference is noted with the words *Begin quotation* or *End quotation*. (See Ac 1.20; Jn 3.13, 15, 21, 30, 36; Ac 1.17; Col 2.21, 22.)

End embedded quotation When a difference exists concerning where a quotation within a quotation ends, that difference is noted with the words *End embedded quotation*. (See Mt 21.3.)

Quotation marks When certain words or phrases are set off in quotation marks to signify the citation of someone else's words, that segmentation is marked with the words *Quotation marks*. (See 1 Cor 6.12, 13, 18; 7.1.)

Question, Statement, Command, Exclamation The contrast between question and non-question is usually clearly indicated in Greek texts (though editions of Greek texts sometimes differ concerning which sentences are which), but in certain contexts the additional contrast between statement, command, and exclamation may be made explicit only in translation. (See Jn 4.48; 1 Cor 5.13 [*Question*]; 1 Cor 5.2; 6.4 [*Statement*]; 1 Cor 6.4 [*Command* and *Exclamation*].)

Poetic structure When certain words, phrases, or verses are set off from the surrounding text as poetic in form, that difference is noted with the words *Poetic structure*. (See Eph 1.3-14.)

Traditional material When certain words, phrases, or verses are set off from the surrounding text in some form which indicates the use of traditional material from the worship life of the early church, that difference is noted with the words *Traditional material.* (See Eph 4.5-6; Php 2.6-11; Col 1.15-20.)

Not traditional material When an edition of the Greek text or a modern translation does not follow the format of the UBS text in indicating the use of traditional material, that difference is noted with the words *Not traditional material.* (See 1 Tm 3.16; 2 Tm 2.11-13.)

as text When the segmentation in an alternative translation given in the margin agrees with the segmentation of the UBS text, that agreement is noted with the words *as text.* (See Php 3.12; He 12.22.)

Different text When the underlying text is so different that no correspondence can be indicated, the words *Different text* are used. (See Jn 4.35; 1 Cor 7.29.)

Different construction When the translation is too free to indicate agreement or disagreement with the segmentation of the UBS text, the words *Different construction* are used. (See Re 1.14.)

The following symbols and abbreviations have also been used with the Discourse Segmentation Apparatus.

? indicates that the citation of a particular edition or translation is doubtful, since the evidence does not clearly support one or another alternative.

( ) parentheses indicate minor differences of detail in segmentation, while the authority supports in general the segmentation for which it is cited.

^{mg} a marginal reading in one of the translations.

The following editions of the Greek New Testament and translations into modern languages have been cited in the Discourse Segmentation Apparatus (for details see the bibliography on p. 64*ff.):

WH	Westcott and Hort (1881)
TR	Textus Receptus (Oxford, 1889)
NA	Nestle-Aland Novum Testamentum Graece (2012)
M	Merk (1984)
AD	Apostoliki Diakonia (i. e., B. Antoniadis' edition of the New Testament, 1988)
GNB	Good News Bible (1992)
NIV	New International Version (1984)
NRSV	New Revised Standard Version (1989)
REB	The Revised English Bible (1989)
BJ	La Bible de Jérusalem (1998)
NBS	La Nouvelle Bible Segond (2002)
TOB	Traduction Œcuménique de la Bible (1988)
BTI	Biblia Traducción Interconfesional (2008)
DHH	Dios Habla Hoy (1996)
EU	Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift (1999)
LB	Lutherbibel (1999)

V. The Cross-Reference System

The cross-references, given at the bottom of the page with the principal Greek words involved, include the following categories: (1) quotations from biblical and non-biblical books; (2) definite allusions, where it is assumed that the writer had in mind a specific passage of Scripture; and (3) literary and other parallels. References to parallel passages are given immediately below the section headings, rather than in the cross-references. When verse numbers in English editions differ from the Hebrew Old Testament, the numbering of the RSV is followed.

The following abbreviations are used in the reference system:

Gn	Genesis
Ex	Exodus
Lv	Leviticus
Nu	Numbers
Dt	Deuteronomy
Jos	Joshua
Jdg	Judges
Ru	Ruth
1,2 Sm	1, 2 Samuel
1,2 Kgs	1, 2 Kings
1,2 Chr	1, 2 Chronicles
Ezr	Ezra
Ne	Nehemiah
Est	Esther
Job	Job
Ps	Psalms
Pr	Proverbs
Ec	Ecclesiastes
Sol	Song of Solomon
Is	Isaiah
Jr	Jeremiah
Lm	Lamentations
Eze	Ezekiel
Dn	Daniel
Ho	Hosea
Jl	Joel
Am	Amos
Ob	Obadiah
Jon	Jonah
Mic	Micah
Na	Nahum
Hab	Habakkuk
Zph	Zephaniah
Hg	Haggai
Zch	Zechariah

Mal	Malachi
Mt	Matthew
Mk	Mark
Lk	Luke
Jn	John
Ac	Acts
Ro	Romans
1,2 Cor	1, 2 Corinthians
Ga	Galatians
Eph	Ephesians
Php	Philippians
Col	Colossians
1,2 Th	1, 2 Thessalonians
1,2 Tm	1, 2 Timothy
Tt	Titus
Phm	Philemon
He	Hebrews
Jas	James
1,2 Pe	1, 2 Peter
1,2,3 Jn	1, 2, 3 John
Jd	Jude
Re	Revelation
Bar	Baruch
En	Enoch
1,2 Esd	1, 2 Esdras
Jdth	Judith
1,2,3,4 Macc	1, 2, 3, 4 Maccabees
Ps Sol	Psalms of Solomon
Sir	Sirach
Sus	Susanna
Tob	Tobit
Wsd	Wisdom

Other writings cited:

Aratus (Ac 17.28)	Cleanthes (Ac 17.28)
Ascension of Isaiah (He 11.37)	Epimenides (Tt 1.12)
Assumption of Moses (Jd 9)	Menander (1 Cor 15.33)

The following abbreviations are also used in the reference system:

MT	The Masoretic Text, where it differs from the Greek.
LXX	The Septuagint, where it differs from the Hebrew.
Theodotion	Theodotion's text of the Greek Old Testament.

VI. Master List of Symbols and Abbreviations

{ }	enclose a letter A, B, C, D which indicates the relative degree of certainty for the reading adopted in the text.
[ ]	in the text enclose words whose presence or position in the text is regarded as disputed; in the critical apparatus, immediately following the symbol *Byz*, enclose the symbols for certain Byzantine witnesses (cf. p. 10*).
⟦ ⟧	enclose passages which are regarded as later additions to the text, but which are of evident antiquity and importance.
♦	precedes a word or passage where two different variants could equally well be adopted as the reconstructed initial text. If there is an apparatus unit the same sign will be found at the citation of the variant in the apparatus seen as equal to the reading text.
( )	in the critical apparatus, indicate that a witness supports the reading for which it is cited, but with minor differences; in the Discourse Segmentation Apparatus, indicate minor differences of detail in segmentation, while the authority supports in general the segmentation for which it is cited.

[( )] — indicate negligible differences in the witness of selected Byzantine manuscripts to the reading attested.

* — the reading of the original hand of a manuscript.

? — indicates that an early version is probably in support of a reading, but that owing to the grammatical structure of the language there is some doubt.

?, ? — the possible support of a version for various readings in contrast to the exclusion of its support for other readings.

$^{1/2,\ 2/3,\ 5/7}$ etc. — indicate the statistics for variant readings in multiple instances of a passage. The second number indicates the number of times the passage occurs in a lectionary manuscript or a Church Father; the first number indicates how many times the reading attested is supported.

^{1,2,3,c} — successive correctors of a manuscript in chronological sequence. The symbol ^{c} at the end of the sequence refers to the latest corrector.

a — indicates that a text manuscript contains the Acts of the Apostles; or that a lectionary manuscript contains lessons from Acts and the Epistles.

$^{\text{acc. to}}$ — indicates the source of a citation.

AD — Apostoliki Diakonia (i. e., B. Antoniadis' edition of the New Testament, 1988).

app — critical apparatus.

arab — Arabic version of a Greek Church Father.

arm — Armenian version, or an Armenian translation of a Greek Church Father.

BJ — La Bible de Jérusalem (1998).

BTI — Biblia Traducción Interconfesional (2008).

Byz — the reading of the majority of the Byzantine witnesses.

Byz^{pt} — a part of the Byzantine manuscript tradition.

c — indicates that a manuscript contains all or part of the Catholic or General Epistles.

^{c} — indicates the corrector or the last of successive correctors of a manuscript.

^{com} — citation in the commentary section of a manuscript where the reading differs from the accompanying Greek text;

	also used to designate the New Testament text cited in the commentary of a Church Father, when the citation differs from the accompanying New Testament text.
cop^{ach}	Achmimic (Rösch).
cop^{ach2}	Sub-Achmimic (Thompson).
cop^{bo}	Bohairic (Horner).
cop^{fay}	Fayyumic (various fragments).
cop^{meg}	Middle Egyptian (Schenke).
cop^{mf}	Middle Egyptian Fayyumic (Husselmann).
cop^{pbo}	Proto-Bohairic (Kasser).
cop^{sa}	Sahidic (Hintze/Schenke; Horner; Kasser; Quecke; Schüssler; Thompson).
cop^{v}	Dialect V (Schenke).
DHH	Dios Habla Hoy (1996).
Diatessaron	Diatessaron quotations preserved in the commentary by Ephraem Syrus.
Diatessaron^{arm}	citation from the Armenian version of Ephraem's commentary where it differs from the Syriac text.
Diatessaron^{syr}	citation from the Syriac text of Ephraem's commentary where it differs from the Armenian version.
^{dub}	a citation from the work of a Church Father to whom its attribution is dubious.
e	indicates that a manuscript contains all or part of the Gospels.
^{ed}	the reading from an edition of a Church Father when it differs from a reading in the papyrus tradition of his text.
eth	Ethiopic version.
eth^{ms}	the Hackspill edition of the manuscript Paris, Ms. Eth. n. 32.
eth^{pp}	the Pell Platt edition of the Ethiopic version.
eth^{ro}	the Rome edition of the Ethiopic version.
ethTH	the Takla Hāymānot edition of the Ethiopic version.
EU	Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift (1999).
f^{1}	"Family 1," a group of Greek manuscripts first described by K. Lake (see p. 25*).

f^{13}	"Family 13," a group of Greek manuscripts first described by W. H. Ferrar (see p. 25*).
geo	Georgian version.
$geo^{1,2}$	two revisions of the Georgian tradition.
$geo^{A,B}$	manuscripts which form the basis of geo^2.
GNB	Good News Bible (1992).
^{gr}	a citation from a Greek fragment of the work of a Greek Church Father which is preserved complete only in a translation.
it	Old Latin (Itala) version. Superscript letters identify individual manuscripts; see p. 31*ff.
l	a lectionary manuscript, identified by the number following it.
l^{AD}	reading of the lectionary edition of the Apostoliki Diakonia, Athens.
$l\,866^{1/2}$	shows the relative frequency of a reading in the multiple occurrence of the same passage in a single lectionary manuscript. The second number of the fraction indicates the number of times the passage occurs in the manuscript; the first number indicates how many times it supports the reading attested.
^{lat}	the Latin translation of a Greek Church Father.
LB	Lutherbibel (1999).
Lect	the reading of the majority of the lectionaries selected, together with the text of the edition published by Apostoliki Diakonia, Athens.
$Lect^{pt}$	a part of the lectionary manuscript tradition (at least 10 manuscripts) which differs from the rest (also designated $Lect^{pt}$). This symbol always appears in pairs in the critical apparatus.
$Lect^{pt,AD}$	a part of the lectionary manuscript tradition in agreement with the lectionary text of the Greek Church (i. e., the edition by Apostoliki Diakonia, Athens).
^{lem}	in the Church Fathers, a citation from a *lemma*, i. e., the text of the New Testament which precedes the commentary (^{com}) in a commentary manuscript.

LXX	the Septuagint or Greek translation of the Old Testament.
M	Merk, *Novum Testamentum Graece et Latine* (1992).
^{mg}	textual evidence contained in the margin of a manuscript.
$^{ms, mss}$	manuscript(s) of an early version, or of a Church Father's text, when differing from the edited text.
NA	Nestle-Aland *Novum Testamentum Graece* (2012).
NBS	La Nouvelle Bible Segond (2002).
NIV	New International Version (1984).
NRSV	New Revised Standard Version (1989).
p	indicates that a manuscript contains all or part of the Epistles of Paul.
$\mathfrak{P}^{1}$ etc	a papyrus manuscript, identified by the superscript number.
^{pap}	a reading from the papyrus stage of the tradition of a Church Father's text when it differs from an edition (usually now dated) of the Father.
^{pt}	partim (Latin: in part).
r	indicates that a manuscript contains all or part of the text of Revelation.
REB	The Revised English Bible (1989).
[sic]	an abnormality reproduced exactly from the original.
slav	Slavonic version, or a Slavonic translation of a work by a Greek Church Father.
^{supp}	a portion of manuscript or a Church Father's text supplied by a later hand where the original is missing.
syr	Syriac versions, or a Syriac translation of the text of a Greek Church Father.
syr^{c}	Curetonian Syriac version.
syr^{h}	Harclean Syriac version.
$syr^{h\ with\ *}$	Harclean Syriac reading in the text enclosed between an asterisk and a metobelos.
syr^{hgr}	a Greek marginal qualification for a Harclean Syriac reading.
syr^{hmg}	Harclean Syriac variant reading in the margin.
syr^{p}	Peshitta Syriac version.
syr^{pal}	Palestinian Syriac version.

syr^{ph}	Philoxenian Syriac version.
syr^{s}	Sinaitic Syriac version.
Theodotion	Theodotion's text of the Greek Old Testament.
TOB	Traduction Œcuménique de la Bible (1988).
TR	Textus Receptus (Oxford, 1889).
^{txt}	the text of a manuscript of the New Testament when it differs from another reading given in the margin (^{mg}) or in the commentary section (^{com}) which accompanies the text of a Church Father.
vg	Vulgate version.
vg^{cl}	Clementine edition of the Vulgate.
vgst	Stuttgart edition of the Vulgate.
vg^{ww}	Wordsworth-White edition of the Vulgate.
^{vid}	the most probable reading of a manuscript, where the state of its preservation makes complete verification impossible; or the apparent support of a Church Father for the reading cited, where stylistic and contextual factors do not permit complete certainty.
v.r.	variant reading.
$^{v.r.}$	a variant reading specifically designated in a manuscript as an alternative.
WH	Westcott and Hort, *The New Testament in the Original Greek* (1881).

SELECTED BIBLIOGRAPHY

Aland, Barbara, *Das Neue Testament in syrischer Überlieferung* I. Die Großen Katholischen Briefe. [ANTT 7]. Berlin-New York 1986. [syr^{p}/syr^{h}]

____, and Juckel, Andreas, *Das Neue Testament in syrischer Überlieferung* II. Die Paulinischen Briefe. Teil I: Römer- und 1. Korintherbrief. [ANTT 14]. Berlin-New York 1991. [syr^{p}/syr^{h}]

____, and Juckel, Andreas, *Das Neue Testament in syrischer Überlieferung* II. Die Paulinischen Briefe. Teil II: 2. Korintherbrief, Galaterbrief, Epheserbrief, Philipperbrief und Kolosserbrief. [ANTT 23]. Berlin-New York 1995. [syr^{p}/syr^{h}]

____, and Juckel, Andreas, *Das Neue Testament in syrischer Überlieferung* II. Die Paulinischen Briefe. Teil III: 1./2. Thessalonicherbrief, 1./2. Timotheusbrief, Titusbrief, Philemonbrief und Hebräerbrief. [ANTT 32]. Berlin-New York 2002. [syr^{p}/syr^{h}]

Aland, Kurt, *Kurzgefasste Liste der Griechischen Handschriften des Neuen Testaments*, 2., neubearbeitete und ergänzte Auflage, Berlin/New York 1994.

____, *Die alten Übersetzungen des Neuen Testaments, die Kirchenväterzitate und Lektionare*. Mit Beiträgen von M. Black, B. Fischer, H. J. Frede, Chr. Hannick, J. Hofmann, K. Junack, L. Leloir, B. M. Metzger, G. Mink, J. Molitor, P. Prigent, E. Stutz, W. Thiele herausgegeben von K. Aland. Berlin 1972.

____, see *Text und Textwert*.

____, and Barbara Aland, *The Text of the New Testament*. An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism. Grand Rapids-Leiden, 2nd edition, revised and enlarged, 1989.

Altaner, Berthold, *Patrology*. Translated from the 5th German edition by Hilda C. Graef. Freiburg-London-Edinburgh 1960.

Apostolos-Lektionar aus Sisatovac in der Fruska Gora aus dem Jahre 1324, ed. Stefanović, D. E. (forthcoming). [slav]

Antoniadis, B., Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ, Athens: Apostoliki Diakonia, 1988. [AD] (Compare also *Lectionary edition*)

Baarda, T., *A Syriac Fragment of Mar Ephraem's Commentary on the Diatessaron*, NTS 8 (1962), pp. 287–300. [$Diatessaron^{syr}$]

Bauer, Walter, *Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*. 6th completely revised edition by Kurt and Barbara Aland. Berlin-New York 1988.

____, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, based on Walter Bauer's Griechisch-Deutsches Wörterbuch ... 6th edition ... rev. and ed. by F. W. Danker, 3rd ed., Chicago 2000.

Belsheim, Johannes, *Die Apostelgeschichte und die Offenbarung Johannis in einer alten lateinischen Übersetzung aus dem "Gigas librorum" auf der königlichen Bibliothek zu Stockholm*. Christiania 1879. [it^{gig}]

Bensly, R. L., *The Harklean Version of the Epistle to the Hebrews, Chap. XI:28-XIII:25.* Now edited for the first time, with introduction and notes on this version of the Epistle. Cambridge 1889. [syr^h]

Beuron, see *Vetus Latina.*

La Bible de Jérusalem. Paris 1998. [BJ]

Biblia Sacra Vulgatae editionis Sixti Quinti Pont. Max. iussu recognita atque edita. Rome 1592. [vg^{cl}]

Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem, adiuvantibus Bonifatio Fischer OSB, Johanne Gribomont OSB, H. F. D. Sparks, W. Thiele, recensuit et brevi apparatu instruxit R. Weber OSB, editio quarta emendata quam paravit Roger Gryson cum sociis B. Fischer, H. J. Frede, H. F. D. Sparks, W. Thiele. Stuttgart 1994. [vg^{st}]

Biblia Traducción Interconfesional. Madrid 2008. [BTI]

Black, Matthew, ed., *A Christian Palestinian Syriac Horologion* (Berlin Ms. Or. Oct. 1019). Cambridge 1954. [syr^{pal}]

____, *A Palestinian Syriac Palimpsest Leaf of Acts XXI (14–26)*, BJRL 23 (1939), pp. 201–214.

____, *Rituale Melchitarum:* A Palestinian Euchologion (Bonner orientalische Studien 22). Stuttgart 1938.

Blake, Robert P., *The Old Georgian Version of the Gospel of Mark from the Adysh Gospels with the variants of the Opiza and Tbet' Gospels, edited with a Latin translation* (Patrologia Orientalis, Vol. 20, fasc. 3). Paris 1929.

____, *The Old Georgian Version of the Gospel of Matthew from the Adysh Gospels with the variants of the Opiza and Tbet' Gospels, edited with a Latin translation* (Patrologia Orientalis, Vol. 24, fasc. 1). Paris 1933.

____, and Maurice Brière, *The Old Georgian Version of the Gospel of John from the Adysh Gospels with the variants of the Opiza and Tbet' Gospels, edited with a Latin translation* (Patrologia Orientalis, Vol. 26, fasc. 4). Paris 1950.

Bover, José M., *Un fragmento de la Vetus Latina (Act. 1,15-26) en un epistolario del siglo XIII*, Estudios Eclesiasticos 6 (1927), pp. 331–334. [it^{sa}]

Brière, Maurice, *La version géorgienne ancienne de l'Évangile de Luc, d'après les Évangiles d'Adich, avec les variantes des Évangiles d'Opiza et de Tbet', éditée avec une traduction latine* (Patrologia Orientalis, Vol. 27, fasc. 3). Paris 1955.

De Bruyne, Donatien, *Les Fragments de Freising – épîtres de S. Paul et épîtres catholiques* (Collectanea Biblica Latina, 5). Rome 1921. [it^r]

____, *Deux Feuillets d'un Texte Préhieronymien des Évangiles*, Revue Bénédictine 35 (1923), pp. 62–80. [it^b]

Buchanan, Edgar S., *The Epistles and Apocalypse from the Codex Harleianus* (Sacred Latin Texts, 1). London 1912. [it^z]

____, *The Four Gospels from the Codex Corbeiensis, together with fragments of the Catholic Epistles, of the Acts and of the Apocalypse from the Fleury Palimpsest* (Old Latin Biblical Texts, 5). Oxford 1907. [$it^{ff2,\ h}$]

Burkitt, Francis C., *Evangelion da-Mepharreshê. The Curetonian Version of the Four Gospels, with the Readings of the Sinai Palimpsest and the early Syrian Patristic Evidence.* 2 vols. Cambridge 1904. [syr^c]

The Christian-Palestinian Aramaic New Testament Version from the Early Period: Gospels, ed. by Chr. Müller-Kessler and M. Sokoloff (A Corpus of Christian-Palestinian Aramaic IIA). Groningen 1998. [syr^{pal}]

The Christian-Palestinian Aramaic New Testament Version from the Early Period: Acts of the Apostles and Epistles, ed. by Chr. Müller-Kessler and M. Sokoloff (A Corpus of Christian-Palestinian Aramaic IIB). Groningen 1998. [syr^{pal}]

Cureton, William, *Remains of a Very Antient Recension of the Four Gospels in Syriac*. London 1858. [syr^{c}]

Dios Habla Hoy. United Bible Societies 1996. [DHH]

Duensing, Hugo, *Zwei christlich-palästinisch-aramäische Fragmente aus der Apostelgeschichte*, ZNW 37 (1938), pp. 42–46.

____, *Nachlese christlich-palästinisch-aramäischer Fragmente*. Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen aus dem Jahre 1955. Philologisch-Historische Klasse, pp. 113–191.

____, *Christlich-palästinisch-aramäische Texte und Fragmente*. Göttingen 1906.

Dzocenidze, K'., and K. Daniela, *Pavles epistolet'a k'art'uli versiebi* (Dzveli k'art'uli enis kat'edris Šromebi 16). Tbilisi 1974.

Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift. Stuttgart 1999. [EU]

Ehrman, Bart D., and Michael W. Holmes (eds.), *The Text of the New Testament in Contemporary Research, Essays on the Status Quaestionis*, 2nd ed., Leiden/Boston 2013.

The Ethiopic New Testament, edited by Petrus Ethyops et al. Rome 1548–1549. [eth^{ro}]

Fischer, Bonifatius, *Ein neuer Zeuge zum westlichen Text der Apostelgeschichte*, in *Biblical and Patristic Studies in Memory of Robert Pierce Casey*, edited by J. N. Birdsall and R. W. Thompson, pp. 33–63. Freiburg 1963. [it^{l}]

Frede, H. J., *Altlateinische Paulus-Handschriften*. Freiburg 1964. [it^{mon}]

____, *Ein neuer Paulustext und Kommentar*. Bd. I: *Untersuchungen*, Bd. II: *Die Texte*. Freiburg 1973 and 1974. [it^{b}(89)]

____, see also Vetus Latina

Funk, W. P., *Zur Frage der achmimischen Version der Evangelien*. In: Giversen et al. (Hg). Coptology: Past, Present, and Future. Studies in Honour of Rodolphe Kasser (OLA 61). Leuven 1994, pp. 327-339.

Garitte, Gerard, *L'ancienne version géorgienne des Actes des Apôtres; d'après deux manuscrits de Sinai* (Bibl. du Muséon, 38). Louvain 1955.

Good News Bible, Today's English Version. 2nd edition. New York 1992. [GNB]

Gregory, C. R., *Prolegomena*, see Tischendorf.

Gryson, R., *Altlateinische Handschriften*. Bd. 1: *Mss 1-275*. Freiburg 1999.

Gwilliam, G. H., *The Palestinian Version of the Holy Scriptures, Five More Fragments* (Anecdota Oxoniensia). Oxford 1893. [syr^{pal}]

____, F. C. Burkitt, and John F. Stenning, *Biblical and Patristic Relics of the Palestinian Syriac Literature* (Anecdota Oxoniensia, Semitic Series, Vol. 1, Part 9). Oxford 1896.

____, J. Pinkerton, and R. Kilgour, *The New Testament in Syriac*. London 1920 [syr^{p}]

Gwynn, John, *The Apocalypse of St. John in a Syriac Version Hitherto Unknown.* Edited from a MS in the library of the Earl of Crawford and Balcarres, with critical notes on the Syriac text, and an annotated reconstruction of the underlying Greek text. Dublin-London 1897 (Amsterdam 1981). [syr^{ph}]

____, *Liber Ardmachanus: The Book of Armagh.* Dublin 1913. [it^{ar}]

____, *Remnants of the Later Syriac Versions of the Bible,* Part I. *New Testament. The Four Minor Catholic Epistles in the Original Philoxenian Version of the sixth century and the History of the woman taken in adultery (St. John 7,53-8,12).* London-Oxford 1909 (Amsterdam 1973). [syr^{ph}]

Hackspill, L., *Die äthiopische Evangelienübersetzung (Math. I-X),* Zeitschrift für Assyriologie, XI (1896), pp. 117–196, 367–388.

Ḥaddis kidān (= New Testament). Prepared by the Ethiopian Orthodox Church Conference of Scholars and Publication Division, commissioned by Patriarch Takla Hāymānot of Ethiopia. Addis Ababā 1975 ʿĀmata mehrat (= Year of Grace) = A. D. 1982–1983.

Harris, J. Rendel, *Biblical Fragments from Mount Sinai.* London 1890. [syr^{pal}]

Hintze, F., and H.-M. Schenke, *Die Berliner Handschrift der sahidischen Apostelgeschichte (P. 15926).* TU 109, Berlin 1970. [cop^{sa}]

Hofmann, Josef, *Die äthiopische Übersetzung der Johannes-Apokalypse* (CSCO 281). Louvain 1967. [eth]

The Holy Bible, New International Version. 2nd edition, revised. New York 1984. [NIV]

The Holy Bible ... New Revised Standard Version. New York 1989. [NRSV]

Horner, George, *The Coptic Version of the New Testament in the Northern Dialect otherwise called Memphitic and Bohairic.* 4 vols. Oxford 1898–1905. [cop^{bo}]

____, *The Coptic Version of the New Testament in the Southern Dialect otherwise called Sahidic and Thebaic.* 7 vols. Oxford 1911–1924. [cop^{sa}]

Hoskier, H. C., *Concerning the Text of the Apocalypse.* 2 vols. London 1929.

Husselmann, Elinor M., *The Gospel of John in Fayumic Coptic* (The University of Michigan, Kelsey Museum of Archaeology, Studies 2). Ann Arbor 1962. [cop^{mf}]

Jülicher, Adolf, Walter Matzkow, and Kurt Aland, *Itala: Das Neue Testament in altlateinischer Überlieferung.* 4 vols. [Matthew-John]. Berlin 1938–1972.

Kałužniacki, Ae., *Actus epistolaeque apostolorum palaeoslovenice.* Vienna 1896. [slav]

Kasser, Rodolphe, *Papyrus Bodmer III: Évangile de Jean et Genèse I-IV,2 en bohaïrique* (CSCO 177, 178. Scriptores Coptici, Tomi 25, 26). Louvain 1958. [cop^{pho}]

____, *Papyrus Bodmer XIX: Évangile de Matthieu XIV,28-XXVIII,20, Épître aux Romains I,1-II,3 en sahidique* (Bibliotheca Bodmeriana). Cologny-Genève 1962. [cop^{sa}]

Kerschensteiner, Joseph, *Der altsyrische Paulustext* (CSCO 315/subs. 37). Louvain 1970.

Kiraz, G. A. *Comparative Edition of the Syriac Gospels. Aligning the Sinaiticus, Curetonianus, Peshîṭtâ and Ḥarklean Versions,* 4 vols [NTSS XXI/1-4]. Leiden 1996 (Piscataway ^{3}2004) [sy^{s}, sy^{c}, sy^{p}, sy^{h}]

Liste der koptischen Handschriften des Neuen Testaments I. *Die sahidischen Handschriften der Evangelien*, bearbeitet von F.-J. Schmitz und G. Mink, mit einem Vorwort von Barbara Aland. Part 1. (ANTT 8). Berlin-New York 1986; part 2. (ANTT 13, 15). Berlin-New York 1989, 1990.

Kovačević, R., and D. E. Stefanović, *Matičin-Apostol (13. Jh.)*. Belgrade 1979. [slav]

Kraeling, Carl H., *A Greek Fragment of Tatian's Diatessaron from Dura* (Studies and Documents 3). London 1935.

Künzle, Beda O., *Das altarmenische Evangelium*. Part I. Edition; part II. Lexikon. Bern 1984. [arm]

Lake, Kirsopp, *Codex 1 of the Gospels and Its Allies* (Texts and Studies, Vol. VII, No. 3). Cambridge 1902. [f^{1}]

____, Silva Lake, and Jacob Geerlings, *Family 13 (The Ferrar Group)*. 4 vols. [Matthew-John] (Studies and Documents XI, XIX, XX, XXI). [Mark =] London 1941. [Matthew, Luke, John =] Salt Lake City, Utah 1961-1962. [f^{13}]

Land, J. P. N., *Anecdota syriaca* (Lugduni Batavorum, Tomus IV). Leiden 1875. [syr^{pal}]

Lectionary edition of the Apostoliki Diakonia: ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ, Athens n. d.; APOSTOLOS, Athens 1979. [l^{AD}]

Lefort, L. Th., *Fragments bibliques en dialecte akhmîmique*, Le Muséon 66 (1953), pp. 1–30.

____, *Fragments de S. Luc en akhmîmique*, Le Muséon 62 (1949), pp. 199–205.

Leloir, L., *Saint Éphrem. Commentaire de l'Évangile concordant.* Version arménienne (CSCO 137, 145/Arm. 1, 2). Louvain 1953-1954. [$Diatessaron^{arm}$]

____, *Saint Éphrem. Commentaire de l'Évangile concordant.* Texte syriaque (manuscrit Chester Beatty 709; Chester Beatty Monographs 8). Dublin 1963. [$Diatessaron^{syr}$]

____, *Saint Éphrem. Commentaire de l'Évangile concordant.* Texte syriaque (manuscrit Chester Beatty 709). Folios additionnelles. (Chester Beatty Monographs 8). Leuven-Paris 1990. [$Diatessaron^{syr}$]

Lewis, Agnes Smith, *Catalogue of the Syriac MSS in the Convent of St. Catharine on Mount Sinai* (Studia Sinaitica I). London 1894. [syr^{pal}]

____, *Codex Climaci rescriptus:* fragments of sixth century Palestinian Syriac texts of the Gospels, of the Acts of the Apostles and of St. Paul's Epistles. Also fragments of an early Palestinian lectionary of the Old Testament (Horae Semiticae 8). Cambridge 1909. [syr^{pal}]

____, *The Old Syriac Gospels, or, Evangelion da-Mepharreshê:* being the text of the Sinai or Syro-Antiochene Palimpsest, including the latest additions and emendations, with the variants of the Curetonian text, corroborations from many other MSS., and a list of quotations from ancient authors. London 1910. [syr^{s}]

____, and Margaret Dunlop Gibson, *Palestinian Syriac Texts. From Palimpsest Fragments in the Taylor-Schechter Collection.* London 1900. [syr^{pal}]

____, and Margaret Dunlop Gibson, *The Palestinian Syriac Lectionary of the Gospels.* London 1899. [syr^{pal}]

____, Eberhard Nestle, and Margaret Dunlop Gibson, *A Palestinian Syriac Lectionary, containing lessons from the Pentateuch, Job, Proverbs, Prophets, Acts and Epistles.* London 1897. [syr^{pal}]

Lort'k'ip'anidze, K'., *Kat'olike epistolet'a k'art'uli versiebi X–XIV saukunet'a helnacerebis mihedvit'* (Dzveli k'art'uli enis dzeglebi 9). Tbilisi 1956.

Lowe, Elias A., *Two New Latin Liturgical Fragments on Mount Sinai*, Revue Biblique 74 (1964), pp. 252–283. [it^{sin} (= Arab. Ms 455)]

Lutherbibel, revidierter Text 1984, durchgesehene Ausgabe, Stuttgart 1999. [LB]

McConaughy, Daniel L., *A Recently Discovered Folio of the Old Syriac (Sy^C) Text of Luke 16,13-17,1*, Biblica 68 (1987), pp. 85–88. [syr^c]

Margoliouth, G., *The Liturgy of the Nile*, Journal of the Royal Asiatic Society (October 1896), pp. 677–731. [syr^{pal}]

____, *More Fragments of the Palestinian Syriac Version of the Holy Scriptures*, Proceedings of the Society of Biblical Archaeology 18 (1896), pp. 223–236, 275–285; 19 (1897), pp. 39–60.

Matthaei, Christian Friedrich, *Novum Testamentum, XII, tomis distinctum Graece et Latine.* Textum denuo recensuit, varias lectiones nunquam antea vulgatas excentum codicibus MSS ... 12 vols. Riga 1782-1788. [it^{dem}]

____, *XIII Epistolarum Pauli Codex Graecus cum versione Latina veteri vulgo Antehieronymiana olim Boernerianus nunc Bibliothecae Electoralis Dresdensis* ... Leipzig 1791. [it^g]

Merk, Augustinus, *Novum Testamentum Graece et Latine.* 11th edition, Rome 1992.

Metzger, Bruce M., *The Text of the New Testament, its Transmission, Corruption, and Restoration.* Oxford 1964; 3rd edition 1991; 4th edition rev. by Bart D. Ehrman 2005; German translation, *Der Text des Neuen Testaments, Einführung in die neutestamentliche Textkritik.* Stuttgart 1966; Japanese translation, *Shinyaku Seisho no Honmon Kenkyu.* Tokyo 1973.

____, *A Textual Commentary on the Greek New Testament, a Companion Volume to the United Bible Societies' Greek New Testament.* London-New York 1971; second edition 1994.

____, *The Early Versions of the New Testament, their Origin, Transmission, and Limitations.* Oxford 1977.

Morin, Germain, *Études, textes, découvertes. Contributions à la littérature et à l'histoire des douze premiers siècles.* Vol. 1 (Anecdota Maredsolana, 2e Série). Paris 1913. [it^r]

____, *Liber Comicus sive Lectionarius missae quo Toletana Ecclesia ante annos mille et ducentos utebatur* (Anecdota Maredsolana 1). Maredsou 1893. [it^t]

Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece.* Edited by Barbara and Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger. 28th edition, Stuttgart 2012. [NA]

Das Neue Testament auf Papyrus. I. *Die Katholischen Briefe.* In Verbindung mit K. Junack bearbeitet von W. Grunewald, mit einem Vorwort von Kurt Aland. (ANTT 6) Berlin-New York 1986; II. *Die Paulinischen Briefe.* Teil 1. *Röm., 1. Kor., 2.*

Kor. Bearbeitet von K. Junack, E. Güting, U. Nimtz, K. Witte, mit einer Einführung von B. Aland. (ANTT 12) 1989. Teil 2. *Gal-Hebr*. Bearbeitet von K. Wachtel, K. Witte, mit einer Einführung von B. Aland. (ANTT 22) 1994.

The New International Version. 2nd edition, revised. New York 1984. [NIV]

The New Revised Standard Version. New York 1989. [NRSV]

The New Testament in Greek: The Gospel according to St. Luke. Edited by the American and British Committees of the International Greek New Testament Project. Part One, Chapters 1–12, Oxford 1984. Part Two, Chapters 13–24, Oxford 1987; IV. *The Gospel according to St. John*. Volume one. *The Papyri*. Ed. By W. J. Elliott and D. C. Parker. Leiden-New York-Köln 1995.

Niccum, L. C. *The Book of Acts in Ethiopic (with Critical Text and Apparatus) and its Relation to the Greek Textual Tradition*. Notre Dame 2000. [eth]

Nida, Eugene A., and Jan de Waard, *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating*. Nashville 1986.

La Nouvelle Bible Segond. Paris 2002. [NBS]

Novum Testamentum cum parallelis S. Scripturae locis vetere capitulorum notatione canonibus Eusebii. Accedunt tres appendices (A corrected reprint of Lloyd's 1828 edition of Mill's 1707 edition of the Stephanus 1550 "Textus Receptus"). Oxford 1889. [TR]

Novum Testamentum Graecum – Editio Critica Maior, vol. IV The Catholic Letters, ed. Barbara Aland, Kurt Aland†, Gerd Mink, Holger Strutwolf, and Klaus Wachtel, 2nd revised ed., Stuttgart 2013.

Omanson, Roger L., *A Textual Guide to the Greek New Testament*. Stuttgart 2006.

Parker, David C., *New Testament Manuscripts and their Texts*. Cambridge 2008.

Perrot, Ch., *Un fragment christo-palestinien découvert à Khirbet Mird. Actes des Apôtres x:28-29*. Revue Biblique 70 (1963), pp. 506–555. [syr^{pal}]

Philippart, G., *Fragments Palimpsestes Latins*. Analecta Bollandiana 90 (1972), pp. 404–406. [it^{φ}]

Platt, T. Pell, *Novum Testamentum Domini nostri ... Jesu Christi*. London 1830. Revised by F. Praetorius. Leipzig 1899. [eth^{pp}]

Pusey, Philip E., and Gwilliam, G. H., *Tetraevangelium Sanctum juxta simplicem Syrorum versionem ad fidem codicum, Massorae, editionum denue recognitum*. Oxford 1901. [syr^{p}]

Quecke, H., *Das Markusevangelium saïdisch: Text der Handschrift PPalau Rib. Inv.-Nr. 182 mit den Varianten der Handschrift M 569*. Barcelona 1972. [cop^{sa}]

____, *Das Lukasevangelium saïdisch: Text der Handschrift PPalau Rib. Inv.-Nr. 181 mit den Varianten der Handschrift M 569*. Barcelona 1977. [cop^{sa}]

____, *Das Johannesevangelium saïdisch: Text der Handschrift PPalau Rib. Inv.-Nr. 183 mit den Varianten der Handschriften 813 und 814 der Chester Beatty Library und der Handschrift M 569*. Barcelona 1984. [cop^{sa}]

A Reader's Greek New Testament. Revised edition. Edited by Richard J. Goodrich and Albert L. Lukaszewski. Grand Rapids 2007.

The Revised English Bible. Oxford and Cambridge 1989. [REB]

Rösch, Friedrich, *Bruchstücke des ersten Clemensbriefes nach dem achmimischen Papyrus der Strassburger Universitäts- und Landesbibliothek mit biblischen Texten derselben Handschrift*. Strassburg 1910. (cop^{ach})

Sanders, H. A., *The Text of Acts in Ms. 146 of the University of Michigan* (Proceedings of the American Philosophical Society 77,1). Philadelphia 1937. [it^{ph}]

Schenke, H.-M., *Das Matthäus-Evangelium im mittelägyptischen Dialekt des Koptischen (Codex Scheide)*. Berlin 1981. [cop^{meg}]

____, *Das Matthäus-Evangelium im mittelägyptischen Dialekt des Koptischen (Codex Schoyen)*. (Manuscripts in the Schøyen Collection 2: Coptic Papyri 1). Oslo 2001.

____, *Apostelgeschichte 1,1-15,3 im mittelägyptischen Dialekt des Koptischen (Codex Glazier)* (TU 137). Berlin 1991. [cop^{meg}]

____, in cooperation with R. Kasser, *Papyrus Michigan 3520 und 6868 (a). Ecclesiastes, Erster Johannesbrief und Zweiter Petrusbrief im fayumischen Dialekt* (TU 151). Berlin-New York 2003. [cop^{v}]

Schmid, Josef, *Studien zur Geschichte des griechischen Apokalypse-Textes*. 3 vols. (Münchener Theologische Studien). Munich 1955–1956.

Schmitz, F. J., *Das Verhältnis der koptischen zur griechischen Überlieferung des Neuen Testaments. Dokumentation und Auswertung der Gesamtmaterialien beider Traditionen zum Jakobusbrief und den beiden Petrusbriefen*. ANTT 33 (Berlin-New York 2003).

Schulthess, Friedericus, *Christlich-palästinische Fragmente*, ZDMG 56 (1902), pp. 249–261.

____, *Christlich-palästinische Fragmente aus der Omajjaden-Moschee zu Damaskus* (Abhandlungen der königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-Historische Klasse. N. F. Bd. 8, Nr. 3). Berlin 1905.

Schultze, Victor, *Codex Waldeccensis*. Munich 1904. [it^{w}]

Schüssler, Karlheinz, *Epistularum Catholicarum Versio Sahidica* (Diss., Münster 1969, Pierpont Morgan Library M 572). [cop^{sa}]

Scrivener, Frederick H., *An Exact Transcript of the Codex Augiensis*. Cambridge-London 1859. [it^{f}]

____, *Bezae Codex Cantabrigiensis, edited with a critical introduction, annotations, and facsimiles*. Cambridge 1864 (Pittsburgh 1978). [it^{d}]

Segond, see *La Nouvelle Bible Segond*.

Soden, Hermann von, *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt*. 4 vols. Teil 1, Abteilung 1–3, Berlin 1902–1910; Teil 2, Text mit Apparat, Göttingen 1913.

Souter, Alexander, *Miscellanea Ehrle 1* (Studi e Testi 137). Rome 1924. [it^{v}]

Streitberg, Wilhelm, *Die Gotische Bibel*. 2nd edition, 2 vols. (Germanische Bibliothek, II,3). Heidelberg 1919; reprinted 1950.

Takla Hāymānot, see *Ḥaddis kidān*.

Text und Textwert der griechischen Handschriften des Neuen Testaments. I. *Die Katholischen Briefe*, in Verbindung mit A. Benduhn-Mertz und G. Mink hrsg. von Kurt

Aland, Band 1. *Das Material*, Band 2, 1/2. *Die Auswertung*, Band 3. *Die Einzelhandschriften* (ANTT 9, 10,1+2, 11). Berlin-New York 1987.

Text und Textwert der griechischen Handschriften des Neuen Testaments. II. *Die Paulinischen Briefe*, in Verbindung mit A. Benduhn-Mertz, G. Mink und H. Bachmann hrsg. von Kurt Aland, Band 1. *Allgemeines, Römerbrief und Ergänzungsliste*, Band 2. *Der 1. und der 2. Korintherbrief*, Band 3. *Galaterbrief bis Philipperbrief*, Band 4. *Kolosserbrief bis Hebräerbrief* (ANTT 16–19). Berlin-New York 1991.

Text und Textwert der griechischen Handschriften des Neuen Testaments. III. *Die Apostelgeschichte*, in Verbindung mit A. Benduhn-Mertz, G. Mink, K. Witte und H. Bachmann hrsg. von Kurt Aland, Band 1. *Untersuchungen und Ergänzungsliste*, Band 2. *Hauptliste* (ANTT 20–21). Berlin-New York 1993.

Text und Textwert der griechischen Handschriften des Neuen Testaments. IV. *Die synoptischen Evangelien*. 1. *Das Markusevangelium*. In Verbindung mit K. Wachtel und K. Witte hrsg. von Kurt und Barbara Aland, Band 1,1. *Handschriftenliste und vergleichende Beschreibung*, Band 1,2. *Resultate der Kollation und Hauptliste* (ANTT 26–27), Berlin-New York 1998. 2. *Das Matthäusevangelium*, 3. *Das Lukasevangelium*. In Verbindung mit K. Witte hrsg. von Kurt Aland †, Barbara Aland und Klaus Wachtel, Band 2,1/3,1. *Handschriftenliste und vergleichende Beschreibung*, Band 2,2/3,2. *Resultate der Kollation und Hauptliste sowie Ergänzungen* (ANTT 28–31). Berlin-New York 1999.

Textus Receptus, see *Novum Testamentum cum parallelis S. Scripturae ...*

Thiele, W., see *Vetus Latina*.

Thompson, Herbert, *The Coptic Version of the Acts of the Apostles and the Pauline Epistles in the Sahidic Dialect*. Cambridge 1932. [cop^{sa}]

____, *The Gospel of St. John According to the Earliest Coptic Manuscript*. London 1924. [cop^{ach2}]

Till, Walter C., *Coptic Biblical Texts published after Vaschalde's Lists*, Bulletin of the John Rylands Library 42 (1959), pp. 220–240. [List of cop^{fay} manuscripts and fragments]

Tischendorf, Constantinus, *Anecdota Sacra et Profana*. Editio repetita, emendata, aucta. Leipzig 1861. [it^{gue}]

____, *Codex Claromontanus*. Leipzig 1852. [it^{d}]

____, *Codex Laudianus, sive Actus apostolorum Graece et Latine* (Monumenta sacra inedita, nova collectio, 9). Leipzig 1870. [it^{e}]

____, *Novum Testamentum Graece*. Editio octava critica maior, 2 vols. Leipzig 1869–1872. Vol. 3, *Prolegomena*, edited by C. R. Gregory, Leipzig 1884–1894.

Today's English Version, see *Good News Bible*.

Traduction Œcuménique de la Bible. 2nd edition, revised. Paris 1988. [TOB]

Uhlig, S./Hofmann, J., *Novum Testamentum Aethiopice:* Die Katholischen Briefe (Äthiopistische Forschungen 29). Wiesbaden 1993. [eth]

Uhlig, S./Maehlum, H., *Novum Testamentum Aethiopice:* Die Gefangenschaftsbriefe (Äthiopistische Forschungen 33). Wiesbaden 1993. [eth]

Vajs, J., *Evangelium sv. Matouse*. Text rekonstruovaný. Prague 1935; *Evangelium sv. Marka*. Text rekonstruovaný. Prague 1935; *Evangelium sv. Lukáše*. Text rekonstruovaný. Prague 1936; *Evangelium sv. Jana*. Text rekonstruovaný. Prague 1936.

Valdivieso, P. O., *Un nuevo fragmento siriaco del comentario de San Efrén al Diatésaron (PPalau Rib 2)*, Studia Papyrologica 5 (1966), pp. 7–17. [Diatessaron^{syr}]

Vaschalde, A., *Ce qui a été publié des versions coptes de la Bible*, Revue Biblique N.S. 16 (1919), pp. 220-243, 513-531; 29 (1920), pp. 91–106, 241–258; 30 (1921), pp. 237–246; 31 (1922), pp. 81–88, 234–258; *Le Muséon* 43 (1930), pp. 409–431; 45 (1932), pp. 117–156; 46 (1933), pp. 299–313. [Lists of cop^{fay} manuscripts and fragments]

Vetus Latina: Die Reste der Altlateinischen Bibel, nach Petrus Sabatier neu gesammelt und in Verbindung mit der Heidelberger Akademie der Wissenschaften herausgegeben von der Erzabtei Beuron. 1/1 Gryson, Roger, *Répertoire général des auteurs ecclésiastique latins*, 2 vols., 5. aktualisierte Aufl. Freiburg 2007. 1/2 Gryson, Roger, *Altlateinische Handschriften/Manuscrits vieux latins*, 2 vols., Freiburg 1999–2004. 19. *Evangelium secundum Iohannem*, ed. P. H. Burton, H. A. G. Houghton, R. F. MacLachlan, D. C. Parker, Fasc. 1 Jo 1.1-4.48. 21. *Epistula ad Romanos*, hrsg. von H. S. Eymann. 1. Lf. 1996; 22. *Epistula ad Corinthios I*, hrsg. von U. Fröhlich. 1.–3. Lfg. 1995–1998; 24/1. *Epistula ad Ephesios*, herausgegeben von H. J. Frede, 1962; 24/2. *Epistula ad Philippenses et ad Colossenses*, herausgegeben von H. J. Frede, 1966–1971; 25. *Epistulae ad Thessalonicenses, Timotheum, Titum, Philemonem, Hebraeos*, herausgegeben von H. J. Frede, 1975–1991; 26/1. *Epistulae Catholicae*, herausgegeben von W. Thiele, 1956–1969; 26./2. *Apocalypsis Johannis*, hrsg. von R. Gryson. 1.–2. Lfg. 2000.

Vööbus, Arthur, *The Apocalypse in the Harklean version*. A facsimile edition of MS. Mardin Orth. 35, fol. 143^{r}–159^{v} with an introduction (CSCO 400, subs. 56). Louvain 1978. [syr^{h}]

Vulgate, see *Biblia Sacra* and Wordsworth/White.

Wachtel, Klaus, and Michael W. Holmes (eds.), *The Textual History of the Greek New Testament, Changing Views in Contemporary Research*, Leiden/Boston 2012.

Wechsler, M. G., *Evangelium Iohannis Aethiopicum* (CSCO 617). Louvain 2005). [eth]

Welles, C. B., R. O. Fink, and J. F. Gilliam, *The Parchments and Papyri* (The Excavations at Dura Europos, Final Report 5,1). New Haven 1959, pp. 73–74.

Westcott, Brooke Foss, and Fenton John Anthony Hort, *The New Testament in the Original Greek*. Vol. 1. *Text;* vol. 2. *Introduction [and] Appendix*. Cambridge-London 1881–1882; 2nd edition of vol. 2, 1896. [WH]

White, Henry J., *Portions of the Acts of the Apostles, of the Epistles of St. James, and of the First Epistle of St. Peter from the Bobbio Palimpsest* (Old Latin Biblical Texts, 4). Oxford 1897. [it^{a}]

White, Joseph, *Sacrorum Evangeliorum versio Syriaca Philoxeniana*. 2 vols. Oxford 1778. [syr^{h}]

——, *Actuum Apostolorum et Epistularum tam catholicarum quam Paulinarum versio Syriaca Philoxeniana*. 2 vols. Oxford 1799–1803. [syr^{h}]

Williams, P. J., *Early Syriac Translation Technique and the Textual Criticism of the Greek Gospels* (Texts and Studies 3rd series, vol 2). Piscataway 2004.

Wilson, E. J., *The Old Syriac Gospels. Studies and Comparative Translations*, 2 vols. Louaize/Piscataway ²2003. [sy^s, sy^c]

Wordsworth, John, and Henry J. White, et al., *Novum Testamentum Domini Nostri Iesu Christi Latine Secundum Editionem Sancti Hieronymi*. 3 vols. Oxford 1889–1954.

Zōrabean, Yovhannes, *Astuacašunč' Matean Hin ew Nor Ktakaranac'*. 4 vols. Venice 1805.

Zuurmond, R. *Novum Testamentum Aethiopice*. The Synoptic Gospels. General Introduction, Edition of the Gospel of Mark (Äthiopistische Forschungen 27). Stuttgart 1989. [eth]

Zuurmond, R. *Novum Testamentum Aethiopice III:* The Gospel of Matthew (Äthiopistische Forschungen 55). Wiesbaden 2001. [eth]

THE GREEK
NEW TESTAMENT

ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ

The Genealogy of Jesus Christ
(Lk 3.23-38)

1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ.[a]
2 Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
αὐτοῦ, **3** Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φάρες καὶ τὸν Ζάρα ἐκ τῆς
Θαμάρ, Φάρες δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ, Ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἀράμ, **4** Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδὰβ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών,
5 Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βόες δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰωβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ, Ἰωβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἰεσσαί, **6** Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα.
Δαυὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,
7 Σολομὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ, Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἀβιά, Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ, **8** Ἀσὰφ[1] δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωρὰμ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν, **9** Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ,
Ἰωαθὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ, Ἀχὰζ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἑζεκίαν, **10** Ἑζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς, Ἀμὼς[2] δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν,

---

[1] **7-8** {B} Ἀσάφ, Ἀσάφ 𝔓^{1vid} ℵ B C (D^{Luke}) *f*^{1} *f*^{13} 205 700 1071 *l* 253 it$^{aur, c, (d^{Luke}), g^{1}, k, q}$ vg^{mss} (syr^{hmg}) cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo (Epiphanius$^{1/2}$); Ambrose // Ἀσά, Ἀσά L W Δ 28 33 180 565 579 597 828 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it$^{(a), f, ff^{1}}$ vg syr$^{c, s, p, h, pal}$ slav Ps-Eustathius (Epiphanius$^{1/2}$) NIV REB BJ TOB BTI DHH? EU LB

[2] **10** {B} Ἀμώς, Ἀμώς ℵ B C (D^{Luke}) Δ Θ *f*^{1} 33 157 205 1071 1292 *l* 68 (*l* 184) *l* 253 *l* 672 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 *l* 1627 it$^{c, (d^{Luke}), ff^{1}, g^{1}, k, q}$ vg^{mss} cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo Epiphanius // Ἀμών, Ἀμών L W *f*^{13} 28 180 565 579 597 (700 892

---

[a] **1** NO P: TR TOB BTI

---

1 Βίβλος γενέσεως Gn 5.1 υἱοῦ Δαυίδ 1 Chr 17.11 υἱοῦ Ἀβραάμ Gn 22.18 **2** Gn 21.3, 12; 25.26; 29.35; 1 Chr 1.34 **3** Gn 38.29-30; 1 Chr 2.4, 5, 9; Ru 4.12, 18-19 **4-5** Ru 4.13, 17-22; 1 Chr 2.10-12 **6** Ἰεσσαὶ ... βασιλέα Ru 4.17, 22; 1 Chr 2.13-15 Δαυὶδ ... Οὐρίου 2 Sm 12.24 **7-10** 1 Chr 3.10-14

11 Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν[3] τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ
ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν
τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβαβέλ,
13 Ζοροβαβὲλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἐλιακίμ, Ἐλιακὶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ, **14** Ἀζὼρ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδὼκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχίμ, Ἀχὶμ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ, **15** Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ,
Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθὰν δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἰακώβ, **16** Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας,
ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός[4].

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ
δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως
τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

---

l 211 Ἀμμών, Ἀμμών) 1006 1010 1241 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it$^{a, (aur), (f)}$ vg$^{(mss)}$ syr$^{c, s, p, h, pal}$ (cop^{meg}) slav (Ps-Eustathius); Augustine NIV REB BJ TOB BTI DHH? LB

[3] **11** {A} ἐγέννησεν ℵ B C L W Δ *f*^{13} 28 157 180 565 579 597 700 892 1010 1071 1241 1243 1292 1424 *Byz* [E] *Lect* it$^{a, aur, c, f, ff^1, g^1, k, q}$ vg syr$^{c, s, p}$ cop$^{sa, meg, bo, fay}$ arm eth geo slav (Hippolytus) Ps-Eustathius; Ambrose Jerome Augustine // ἐγέννησεν τὸν Ἰωακίμ, Ἰωακὶμ δὲ ἐγέννησεν (D^{Luke} Ἐλιακείμ, Ἰωακείμ) Θ Σ *f*^{1} 33 205 1006 1342 1505 (it$^{d\,Luke}$) syr$^{h\ with\ *,\ pal}$ (Irenaeus^{lat}) (Epiphanius)

[4] **16** {A} τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός 𝔓^{1} ℵ B C L W (Δ *omit* τόν) (*f*^{1} *omit* Ἰησοῦς) 28 33 157 180 205 565 579^{vid} 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E P Σ^{vid}] *Lect* it$^{aur, f, ff^1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{sa} (arm) (eth) geo slav (Didymus) Ps-Eustathius (Cyril) Nestorius; (Tertullian) (Jerome) Augustine // ᾧ μνηστευθεῖσα παρθένος Μαριὰμ ἐγέννησεν Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν Θ *f*^{13} *l* 547 it$^{a, (b), c, (d), g^1, (k), q}$ (Ambrosiaster) Gaudentius // *Joseph to whom was betrothed Mary the virgin, begot Jesus who is called the Christ* syr^{s} // *to whom was betrothed Mary the virgin, she who bore Jesus the Christ* syr^{c} // *the husband of Mary, who bore Jesus who is called Christ* cop$^{meg, bo}$

---

11 Ἰωσίας ... αὐτοῦ 1 Chr 3.15-16; 1 Esd 1.32 LXX μετοικεσίας Βαβυλῶνος 2 Kgs 24.12-16; 2 Chr 36.10; Jr 27.20 **12** Ἰεχονίας ... Ζοροβαβέλ 1 Chr 3.17, 19; Ezr 3.2 **16** Ἰησοῦς ... Χριστός Mt 27.17, 22

The Birth of Jesus Christ
(Lk 2.1-7)

18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ[5] ἡ γένεσις[6] οὕτως ἦν. μνηστευ-
θείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν
αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. **19** Ἰω-
σὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγμα-
τίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν. **20** ταῦτα δὲ αὐτοῦ
ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ
λέγων, Ἰωσὴφ υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαν
τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν
ἁγίου. **21** τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
αὐτῶν. **22** Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος,
23 **Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν,**
καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,
ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον **Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός.** **24** ἐγερθεὶς δὲ
ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος
κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγίνω-
σκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν υἱόν[7] καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰησοῦν.

---

[5] **18** {B} Ἰησοῦ Χριστοῦ 𝔓[1] א C L Z Δ Θ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E P Σ] *Lect* syr[p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm (eth) geo slav Diatessaron[arm] Irenaeus[gr] Origen Eusebius Didymus[dub] Epiphanius Chrysostom Theodotus-Ancyra Nestorius // Χριστοῦ Ἰησοῦ B Origen[lat]; Jerome // Ἰησοῦ W Ps-Athanasius // Χριστοῦ it[a, aur, b, c, d, f, ff1, g1, k, q] vg syr[c, s] Irenaeus[lat]; Chromatius Jerome Augustine

[6] **18** {B} γένεσις 𝔓[1] א B C P W Z Δ Θ Σ *f*[1] 579 arm Eusebius Ps-Athanasius // γέννησις L *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff1, g1, k, q] vg slav Irenaeus[gr] Origen Didymus[dub] Epiphanius Chrysostom Theodotus-Ancyra Nestorius; Chromatius Jerome Augustine

[7] **25** {A} υἱόν א B Z *f*[1] *f*[13] 33 it[b, c, g1, k] syr[c, s, palmss] cop[(sa), meg, (bo)] geo Ambrose

---

18 μνηστευθείσης ... αὐτούς Lk 1.27 ἐν ... ἁγίου Lk 1.35 **21** τέξεται ... Ἰησοῦν Mt 1.25; Lk 1.31; 2.21 αὐτὸς ... αὐτῶν Ac 4.12 **23** Ἰδοὺ ... Ἐμμανουήλ Is 7.14 Μεθ' ... θεός Is 8.8, 10 LXX **25** ἐκάλεσεν ... Ἰησοῦν Mt 1.21; Lk 1.31; 2.21

The Visit of the Wise Men

2 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας ἐν
ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν
παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα **2** λέγοντες, Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ
ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. **3** ἀκούσας δὲ ὁ
βασιλεὺς Ἡρῴδης ἐταράχθη καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ᾽ αὐτοῦ,
4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ
λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ᾽ αὐτῶν[a] ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται.[b] **5** οἱ
δὲ εἶπαν αὐτῷ, Ἐν Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται
διὰ τοῦ προφήτου·

6 **Καὶ σύ Βηθλέεμ,** γῆ Ἰούδα,
οὐδαμῶς **ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα·**
ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,
ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.

7 Τότε Ἡρῴδης λάθρᾳ καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ᾽
αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, **8** καὶ πέμψας
αὐτοὺς εἰς Βηθλέεμ εἶπεν, Πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς
περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ
ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. **9** οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως
ἐπορεύθησαν καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν
αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἐστάθη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. **10** ἰδόντες
δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. **11** καὶ

Chromatius // τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον (*see* Lk 2.7) C D^{c} (D* L *omit* αὐτῆς) W Δ 087 28 157 180 205 565 579 597 700 828 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E N Σ] *Lect* $it^{aur, (d), f, ff1, (q)}$ vg $syr^{p, h, pal mss}$ arm eth slav Diatessaron Cyril-Jerusalem Didymus $Didymus^{dub}$ Epiphanius Chrysostom Proclus; Jerome Augustine

---

[a] **4** Colon: NA^{mg} (GNB) ‖ [b] Question: NA^{mg} GNB

---

1 Ἰησοῦ ... Ἰουδαίας Lk 2.4-7 ἡμέραις ... βασιλέως Lk 1.5; 3.1 **2** τὸν ἀστέρα ... ἀνατολῇ Nu 24.17; Mt 2.9 **5** Βηθλέεμ Jn 7.42 **6** Mic 5.2 ποιμανεῖ ... Ἰσραήλ 2 Sm 5.2; 1 Chr 11.2 **9** ὁ ἀστὴρ ... ἀνατολῇ Mt 2.2

ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς
μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες
τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ
λίβανον καὶ σμύρναν. **12** καὶ χρηματισθέντες κατ᾽ ὄναρ μὴ
ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην, δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν
χώραν αὐτῶν.

The Flight to Egypt

13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται
κατ᾽ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ
τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν
εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι
αὐτό. **14** ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, **15** καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως
τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κυρίου διὰ
τοῦ προφήτου λέγοντος, **Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.**

The Slaying of the Infants

16 Τότε Ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη
λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν
Βηθλέεμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ
κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων.
17 τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγον-
τος,

18 **Φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη,**
κλαυθμὸς[1] **καὶ ὀδυρμὸς** πολύς·
Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.

---

[1] **18** {B} κλαυθμός א B Z 0250 *f*[1] it[a, aur, b, c, f, ff1, g1, k, l, q] vg syr[p, pal] cop[sa, meg, bo] Justin Macarius/Symeon Hesychius; Hilary Jerome Augustine // θρῆνος καὶ κλαυθμός (*see* Jr 38.15 LXX; 31.15 MT) C D L W Δ 0233 *f*[13] 28 33 157 180

---

11 ἐλθόντες ... αὐτοῦ Lk 2.16 πεσόντες ... σμύρναν Ps 72.10-11, 15; Is 60.6 **12** χρηματισθέντες κατ᾽ ὄναρ Mt 2.22 **13** φαίνεται κατ᾽ ὄναρ Mt 1.20; 2.19 **15** Ἐξ ... μου Ho 11.1 **18** Jr 31.15

The Return from Egypt

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου
φαίνεται κατʼ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ **20** λέγων, Ἐγερθεὶς
παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν
Ἰσραήλ· τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.
21 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. **22** ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος
βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρῴδου ἐφο-
βήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατʼ ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς
τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, **23** καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν
λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν
ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

The Preaching of John the Baptist
(Mk 1.1-8; Lk 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτι-
στὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας **2** [καὶ] λέγων,
Μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. **3** οὗτος
γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος,

Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ·
Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν
καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἡ δὲ
τροφὴ ἦν αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. **5** τότε ἐξεπορεύετο
πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ

---

205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* (it[d]) syr[c, s, h] arm eth geo slav (Diatessaron[arm]) Proclus

---

19 φαίνεται κατʼ ὄναρ Mt 1.20; 2.12 **20** τεθνήκασιν ... ψυχήν Ex 4.19 **22** χρηματισθεὶς ... ὄναρ Mt 2.12 **22-23** τὰ μέρη ... Ναζαρέτ Mk 1.9; Lk 1.26; 2.39; Jn 1.45-46 **23** Ναζωραῖος κληθήσεται Jdg 13.5, 7; Is 11.1; 53.2

3.2 Μετανοεῖτε ... οὐρανῶν Mt 4.17; 10.7; Mk 1.15 **3** Φωνὴ ... αὐτοῦ Is 40.3 **4** τὸ ἔνδυμα ... ὀσφὺν αὐτοῦ 2 Kgs 1.8

περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ
ποταμῷ ὑπʼ αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχο-
μένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; **8** ποιή-
σατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας **9** καὶ μὴ δόξητε λέγειν
ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
10 ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. **11** ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν,
ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μού ἐστιν, οὗ οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· **12** οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ
καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ
εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.

The Baptism of Jesus
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν
Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπʼ αὐτοῦ. **14** ὁ
δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων, Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ
βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; **15** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν
πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. **16** βαπτι-
σθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ
ἠνεῴχθησαν [αὐτῷ][1] οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν [τὸ] πνεῦμα [τοῦ]

---

[1] **16** {C} αὐτῷ ℵ[1] C D[supp] L W Δ 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E P Σ] *Lect*

---

7 Γεννήματα ἐχιδνῶν Mt 12.34; 23.33; Lk 3.7 τίς ... ὀργῆς Mt 23.33; Lk 21.23; Ro 1.18; 2.5; 5.9; Eph 5.6; Col 3.6; 1 Th 1.10; Re 6.16-17 **9** Πατέρα ... Ἀβραάμ Jn 8.33, 37, 39; Ro 4.12 **10** πᾶν ... βάλλεται Mt 7.19; Lk 13.7, 9; Jn 15.6 **11** ἐγὼ ... ὕδατι Jn 1.26, 31, 33; Ac 1.5; 11.16 βαπτίζω ... μετάνοιαν Ac 13.24; 19.4 ὁ δὲ ... ἐρχόμενος Mt 11.3; Jn 1.15 οὗ ... βαστάσαι Ac 13.25 αὐτὸς ... ἁγίῳ Jn 1.33; Ac 1.5; 11.16 **12** συνάξει ... ἀποθήκην Mt 13.30 **16** εἶδεν ... αὐτόν Jn 1.32

ϑεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν [καὶ] ἐρχόμενον[2] ἐπ᾽ αὐτόν·
17 καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

The Temptation of Jesus
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

4 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχϑη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος
πειρασϑῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. **2** καὶ νηστεύσας ἡμέρας
τεσσεράκοντα καὶ νύκτας τεσσεράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν.
3 Καὶ προσελϑὼν ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ ϑεοῦ,
εἰπὲ ἵνα οἱ λίϑοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. **4** ὁ δὲ ἀποκριϑεὶς
εἶπεν, Γέγραπται,

Οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνϑρωπος,
ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ
διὰ στόματος ϑεοῦ.

5 Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ
ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ **6** καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ
υἱὸς εἶ τοῦ ϑεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὅτι

Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ
καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε,
μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίϑον τὸν πόδα σου.

---

it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, g^1, h, l}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{meg, bo}$ arm eth geo slav Irenaeus^{gr} Ps-Hippolytus Eusebius Basil Ps-Justin Chrysostom; Chromatius Jerome Augustine Speculum // *omit* (*see* Lk 3.21) א* B *l* 211 *l* 1627 vg^{mss} syr$^{c, s}$ cop^{sa} geo^{B} Irenaeus^{lat} Cyril-Jerusalem Didymus^{dub}; Hilary Ps-Vigilius NIV REB BJ NBS TOB BTI EU

[2] **16** {C} καὶ ἐρχόμενον א^{2} C D L W Δ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it$^{d, f, l}$ vg^{cl} syr$^{c, s, p, h, (pal)}$ arm eth geo slav Irenaeus^{gr} (Ps-Hippolytus) (Eusebius) Basil Cyril-Jerusalem Chrysostom Proclus; Speculum // ἐρχόμενον א* B *l* 890 it$^{a, aur, b, c, ff^1, g^1, h}$ vg cop^{bo} Irenaeus^{lat}; Hilary Jerome Augustine Ps-Vigilius REB EU // *omit* (828 *including* ἐπ᾽ αὐτόν) (*l* 1627 *including* ὡσεὶ περιστεράν) cop$^{sa, meg}$

---

17 Οὗτός ... εὐδόκησα Gn 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 9.7; Lk 9.35; 2 Pe 1.17 **4.1** πειρασϑῆναι ... διαβόλου He 2.18; 4.15 **2** νηστεύσας ... νύκτας τεσσεράκοντα Ex 34.28 **3** Εἰ ... ϑεοῦ Mt 4.6; 27.40 **4** Οὐκ ... ϑεοῦ Dt 8.3 **5** τὴν ... πόλιν Ne 11.1; Is 52.1; Mt 27.53; Re 11.2; 21.2, 10; 22.19 **6** Εἰ ... ϑεοῦ Mt 4.3; 27.40 Τοῖς ... πόδα σου Ps 91.11-12

7 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, **Οὐκ ἐκπειράσεις
κύριον τὸν θεόν σου.** **8** Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διά-
βολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς
βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν **9** καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. **10** τότε
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὕπαγε[1], Σατανᾶ· γέγραπται γάρ,

Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις
καὶ αὐτῷ μόνῳ **λατρεύσεις.**

11 Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον
καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

The Beginning of the Galilean Ministry
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

12 Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη ἀνεχώρησεν εἰς τὴν
Γαλιλαίαν. **13** καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὰ ἐλθὼν κατῴκησεν
εἰς Καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ
Νεφθαλίμ· **14** ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προ-
φήτου λέγοντος,

15 **Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλίμ,**
ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν,
16 **ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει**
φῶς εἶδεν μέγα,
καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου
φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.

---

[1] **10** {A} ὕπαγε א B C[*vid] P W Δ Σ 0233 *f*[1] *f*[13] 565 579 700 892* *l* 253 it[f, k] vg syr[p, pal] cop[sa mss, meg, bo] geo slav[mss] Diatessaron[arm] Origen Asterius[mss] Ps-Ignatius; Tertullian Hilary Chromatius Jerome // ὕπαγε ὀπίσω μου (*see* 16.23; Mk 8.33) C[2] D L Z 28 33 157 180 205 597 828 892[c] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E] *Lect* it[(a, aur), b, (c), d, (ff1, g1), h, l] vg[ms, (mss)] syr[c, (s), h with *] cop[sa mss, bo mss] arm eth slav[mss] geo[B] Diatessaron[syr] Peter-Alexandria Asterius Athanasius Chrysostom Nestorius; (Ambrose) (Augustine) Ps-Vigilius NIV

---

7 Οὐκ ... σου Dt 6.16; (1 Cor 10.9) **9** πεσὼν προσκυνήσῃς Dn 3.5, 10, 15; Mt 2.11; 18.26; 1 Cor 14.25; Re 4.10; 5.14; 7.11; 11.16; 19.4, 10; 22.8 **10** Κύριον ... λατρεύσεις Dt 6.13 **12** Ἰωάννης παρεδόθη Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.20; Jn 3.24 **13** κατῴκησεν εἰς Καφαρναούμ Jn 2.12 **15-16** Is 9.1-2 **16** Lk 1.79

17 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετα-
νοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ[2] ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

The Calling of Four Fishermen
(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

18 Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν
δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν·
ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. **19** καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ
ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. **20** οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ
δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. **21** Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν εἶδεν
ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς
αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς.
22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν
ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Ministering to a Great Multitude
(Lk 6.17-19)

23 Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ διδάσκων ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.
24 καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ
προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις
καὶ βασάνοις συνεχομένους [καὶ] δαιμονιζομένους καὶ σελη-
νιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

---

[2] **17** {A} μετανοεῖτε, ἤγγικεν γάρ (*see* 3.2) ℵ B C D L W Δ Θ[vid] 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E P Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff1, g1, h, l] vg syr[p, h, palmss] cop[samss, meg, bo] arm eth geo slav Origen Basil Didymus Chrysostom Severian Marcus-Eremita Cyril Hesychius Theodoret; Ambrose Chromatius Jerome Augustine // μετανοεῖτε, ἤγγικεν syr[palms] cop[sams boms] // ἤγγικεν it[k] syr[c, s] mss[acc. to Origen dub] (Eusebius)

---

17 Μετανοεῖτε ... οὐρανῶν Mt 3.2; 10.7 **18** δύο ... αὐτοῦ Jn 1.40-41 **23** Mt 9.35; Mk 1.39 **24** Mk 6.55-56

25 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ
Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ
Ἰορδάνου.

The Sermon on the Mount
Matthew 5–7

5 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος
αὐτοῦ προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· **2** καὶ ἀνοίξας τὸ
στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων,

The Beatitudes
(Lk 6.20-23)

3 Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,
ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
4 μακάριοι οἱ πενθοῦντες,
ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.
5 μακάριοι οἱ πραεῖς,
ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.[1]
6 μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.
7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.
8 μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

---

[1] **4-5** {B} **4** μακάριοι … παρακληθήσονται. **5** μακάριοι … τὴν γῆν. ℵ B C W Δ Θ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it[h, t, q] syr[s, p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Macarius/Symeon Chrysostom[1/2]; Tertullian Chromatius // **5** μακάριοι … τὴν γῆν. **4** μακάριοι … παρακληθήσονται. D 33 it[a, aur, c, d, ff1, g1, h, k, l] vg syr[c] cop[bo ms] Origen Eusebian Canons Chrysostom[1/2] Theodoret[vid]; Hilary Ambrose Jerome Augustine TOB

---

25 Mk 3.7-8
5.4 οἱ πενθοῦντες … παρακληθήσονται Is 61.2-3 **5** οἱ πραεῖς … γῆν Ps 37.11 **7** οἱ ἐλεήμονες … ἐλεηθήσονται Mt 18.33; Jas 2.13 **8** Ps 24.3-4

9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.
10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης,
ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
11 μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ
εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ᾽ ὑμῶν [ψευδόμενοι][2] ἕνεκεν ἐμοῦ.
12 χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς
οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Salt and Light
(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν
τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθὲν ἔξω
καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. **14** Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς
τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμέ-
νη· **15** οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν
μόδιον ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα
ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

---

[2] **11** {C} ψευδόμενοι א B C W Δ Θ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* $it^{a?, aur, f, ff^{1}, l, q}$ vg $syr^{c, p, h, pal}$ $cop^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{1/2}$ Basil Apostolic Constitutions Gregory-Nyssa Didymus Epiphanius Chrysostom Cyril Hesychius Theodoret; Chromatius$^{1/2}$ Jerome Rufinus Augustine$^{6/11}$ // *omit* D $it^{b, c, d, g^{1}, h, k}$ syr^{s} Origen$^{1/2}$; Tertullian Hilary Lucifer Ambrosiaster Ambrose Chromatius$^{1/2}$ Augustine$^{5/11}$ Speculum REB

---

9 εἰρηνοποιοί He 12.14; Jas 3.18 **10** μακάριοι ... δικαιοσύνης 1 Pe 3.14 **11** Mt 10.22; 1 Pe 4.14 **12** οὕτως ... προφήτας 2 Chr 36.16; Mt 23.30, 37; Ac 7.52; He 11.32-38; Jas 5.10 **14** τὸ φῶς τοῦ κόσμου Jn 8.12; 9.5; Php 2.15 **15** Mk 4.21; Lk 8.16; 11.33 **16** Eph 5.8-9; 1 Pe 2.12

Teaching about the Law

17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς
προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. **18** ἀμὴν
γὰρ λέγω ὑμῖν· ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία
κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.
19 ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων
καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ᾽ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας
κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. **20** λέγω γὰρ ὑμῖν
ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμμα-
τέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν.

Teaching about Anger

21 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, **Οὐ φονεύσεις·** ὃς
δ᾽ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. **22** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι
πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ[3] ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς
δ᾽ ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ·
ὃς δ᾽ ἂν εἴπῃ, Μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.
23 ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ
μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, **24** ἄφες ἐκεῖ τὸ
δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον
διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν

---

[3] **22** {B} αὐτοῦ 𝔓[64] ℵ* B 1292 it[aur] vg eth[ms] Origen mss[acc. to Apollinaris] Theodore-Heraclea Theodore[acc. to Apollinaris]; Tertullian[vid] Chromatius Jerome Augustine[3/4] Greek mss[acc. to Augustine] // αὐτοῦ εἰκῇ ℵ[2] D L W Δ Θ 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it[a, b, c, d, f, ff1, g1, h, k, l, q] vg[mss] syr[c, s, p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth[TH] geo slav Irenaeus[lat] mss[acc. to Origen] Eusebius Basil Apostolic Constitutions mss[acc. to Apollinaris] Ps-Justin Chrysostom Cyril Theodoret; Cyprian Hilary Lucifer mss[acc. to Jerome] Augustine[1/4] Speculum

---

17 Mt 3.15; Ro 3.31 **18** ἕως ... νόμου Lk 16.17; 21.33 **19** ὃς ... ἐλαχίστων Jas 2.10 **21** Οὐ φονεύσεις Ex 20.13; Dt 5.17 (Mt 19.18; Mk 10.19; Lk 18.20; Ro 13.9; Jas 2.11); (Ex 21.12; Lv 24.17) **22** πᾶς ... ἀδελφῷ αὐτοῦ 1 Jn 3.15

σου. **25** ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ'
αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ καὶ ὁ
κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ· **26** ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον
κοδράντην.

Teaching about Adultery

27 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, **Οὐ μοιχεύσεις.** **28** ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη
ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. **29** εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός
σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·
συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ
σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. **30** καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ
σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ
σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς
γέενναν ἀπέλθῃ.

Teaching about Divorce
(Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

31 Ἐρρέθη δέ, **Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω
αὐτῇ ἀποστάσιον.** **32** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευ-
θῆναι, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται[4].

---

[4] **32** {B} καὶ ὃς ἐὰν (*or* ἂν) ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται ℵ (L 579 1241 γαμήσει) W Δ Θ 0250 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 arm eth *Byz* [E Σ] *Lect* it^{h} syr^{h} cop$^{meg, bo}$ Basil Chrysostom // καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται (*see* Lk 16.18) B (828 *l* 184 καὶ ὅς) (geo) slav Origen (καὶ ὃς ἐὰν ... γαμήσῃ *or* καὶ ὁ ... γαμήσας μοιχᾶται it$^{aur, c, f, ff1, g1, l}$ vg syr$^{c, s, p, (pal)}$ cop^{sa} Tertullian Jerome Augustine$^{1/2}$) // *omit* D it$^{a, b, d, k}$ mss$^{acc. to Origen}$; Zeno Chromatius Augustine$^{1/2}$ Greek and Latin mss$^{acc. to Augustine}$ Speculum

---

25-26 ὁ κριτὴς ... κοδράντην Mt 18.34-35; Lk 12.58-59 **27** Οὐ μοιχεύσεις Ex 20.14; Dt 5.18 (Mt 19.18; Mk 10.19; Lk 18.20; Ro 13.9; Jas 2.11) **29-30** Mt 18.8-9; Mk 9.43-47 **31** Ὃς ... ἀποστάσιον Dt 24.1 (Mt 19.7; Mk 10.4) **32** 1 Cor 7.10-11

Teaching about Oaths

33 Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, **Οὐκ ἐπι-
ορκήσεις, ἀποδώσεις** δὲ **τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου.**
34 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι
θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ, **35** μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν
ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου
βασιλέως, **36** μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι
μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν. **37** ἔστω δὲ ὁ λόγος
ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

Teaching about Retaliation
(Lk 6.29-30)

38 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, **Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ** καὶ
ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. **39** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ
πονηρῷ· ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίζει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου],
στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· **40** καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι
καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· **41** καὶ
ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ᾽ αὐτοῦ δύο. **42** τῷ
αἰτοῦντί σε δός, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι μὴ
ἀποστραφῇς.

Love for Enemies
(Lk 6.27-28, 32-36)

43 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, **Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου**
καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. **44** ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν[5] καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων

---

[5] **44** {A} ὑμῶν (*see footnote 6*) א B f^1 205 it^{k} syr$^{c, s}$ cop$^{sa, bo pt}$ Theophilus Irenaeus$^{lat\ vid}$ Origen Adamantius; Cyprian Faustus-Milevis // ὑμῶν, εὐλογεῖτε

---

33 Οὐκ ... σου Lv 19.12; Nu 30.3; Dt 23.22 **34-35** μήτε ... γῇ Jas 5.12 **34** οὐρανῷ ... θεοῦ Is 66.1; Mt 23.22; Ac 7.49 **35** γῇ ... αὐτοῦ Is 66.1; Ac 7.49; Jas 5.12 πόλις ... βασιλέως Ps 48.2 **37** Jas 5.12 ναὶ ναί, οὒ οὔ 2 Cor 1.17 **38** Ὀφθαλμὸν ... ὀδόντος Ex 21.24; Lv 24.20; Dt 19.21 **39** ῥαπίζει ... σου Jn 18.22 **40** 1 Cor 6.7 **43** Ἀγαπήσεις ... σου Lv 19.18 (Mt 19.19; 22.39; Mk 12.31; Lk 10.27; Ro 13.9; Ga 5.14; Jas 2.8) **44** ἀγαπᾶτε ... ὑμῶν Ex 23.4-5; Pr 25.21; Ro 12.20 προσεύχεσθε ... ὑμᾶς Lk 23.34; Ac 7.60; Ro 12.14; 1 Cor 4.12

ὑμᾶς[6], **45** ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ
βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. **46** ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ
ποιοῦσιν; **47** καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον,
τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ[7] τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;
48 Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τέλειός ἐστιν.

τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς 1071 *l* 866 *l* 1016 cop$^{\text{bo pt}}$ geo^{1} (Athenagoras) Clement Eusebius$^{1/2}$ (Theodoret); Tertullian // ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς it$^{\text{a, aur, b, ff}^1\text{, g}^1\text{, l}}$ vg arm^{mss} Eusebius$^{1/2}$ Arsenius; Ambrose Chromatius Jerome Augustine // ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς (*see* Lk 6.27-28) D^{c} (D* ὑμῖν *for first* ὑμᾶς) L W Δ Θ *f*^{13} 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 arm^{mss} eth$^{\text{pp, (TH)}}$ geo^{2} slav *Byz* [E Σ] *Lect* it$^{\text{c, d, f, h}}$ syr$^{\text{h, (pal)}}$ (syr^{p} τὸν καταρώμενον) cop^{meg} (Chrysostom); (Lucifer) (Speculum)

[6] **44** {A} καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς (*see footnote 5*) ℵ B *f*^{1} 205 it^{k} syr$^{\text{c, s}}$ cop$^{\text{sa, bo pt}}$ eth$^{\text{ms, pp}}$ (Athenagoras) Origen$^{5/6}$ (Adamantius); Tertullian Cyprian Lucifer Jerome$^{2/3}$ Faustus-Milevis Augustine (Speculum) // καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς (*see* Lk 6.28) 1241 *l* 253 *l* 547 *l* 563 *l* 858 *l* 1223 geo^{1} Theophilus (Clement) Origen$^{1/6}$ (Chrysostom) // καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς D^{c} (D* 157 *omit first* ὑμᾶς) L (W 1505 *omit first* καί) Δ Θ *f*^{13} 28 (33 1342 *l* 524 *omit second* ὑμᾶς) 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 *Byz* [E Σ] *Lect* (*l* 76 προσέχετε *for* προσεύχεσθε) it$^{\text{(a), (b), c, (d), f, (h)}}$ syr$^{\text{(p), h, (pal)}}$ arm ethTH geo^{2} slav (Eusebius) Basil (Gregory-Nyssa) (Nilus) Arsenius; (Ambrose) (Chromatius) // *et orate pro persequentibus et calumniantibus vos* it$^{\text{aur, ff}^1\text{, g}^1\text{, l}}$ vg Jerome$^{1/3}$

[7] **47** {B} ἐθνικοί ℵ B D Z *f*^{1} 33 (205) 892 1071 1241 1424 it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff}^1\text{, g}^1\text{, l}}$ vg syr$^{\text{c, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, meg, bo, fay}}$ eth geo^{1} Basil; Cyprian Lucifer Chromatius Augustine // τελῶναι (*see* 5.46) L W Δ Θ *f*^{13} 28 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it^{h} syr^{p} geo^{2} slav // τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοί arm

---

45 ὅπως ... οὐρανοῖς Eph 5.1 **48** Lv 19.2; Dt 18.13

Teaching about Almsgiving

6 Προσέχετε [δὲ] τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν
τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ
ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
2 Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν
σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **3** σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύ-
νην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, **4** ὅπως ᾖ
σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ
κρυπτῷ ἀποδώσει σοι[1].

Teaching about Prayer

(Lk 11.2-4)

5 Καὶ ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, ὅτι
φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν
ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **6** σὺ δὲ ὅταν προσ-
εύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου
πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι[2]. **7** Προσευχόμενοι δὲ μὴ

---

[1] **4** {B} σοι (*see* 6.6, 18) א B D Z *f*[1] *f*[13] 33 205 1292 it[aur, d, ff1, k] vg syr[c] cop[sa, meg, bo, fay] Diatessaron[syr] Origen; Cyprian Chromatius Augustine Greek mss[acc. to Augustine] // σοι ἐν τῷ φανερῷ L W Δ Θ 0250 13 28 157 180 565 579 597 (700) 828 892 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* (*l* 68 *omit* σοι) it[a, b, c, f, g1, h, l, q] syr[s, p, h, pal] arm eth geo slav Diatessaron[arm] Basil (Apostolic Constitutions) Nilus Chrysostom; Latin mss[acc. to Augustine] Speculum

[2] **6** {B} σοι (*see* 6.4, 18) א B D Z *f*[1] 205 it[aur, d, ff1, k] vg syr[c, s, palms] cop[sa, meg, bo] Diatessaron[syr] Origen Eusebius (Ps-Clementines); Hilary Ambrose Chromatius Augustine // σοι ἐν τῷ φανερῷ L W Δ Θ *f*[13] 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* it[a, b, c, f, g1, h, l, π, q] syr[p, h, palmss] arm eth geo slav Diatessaron[arm] Chrysostom Cyril

---

1 μὴ ... αὐτοῖς Mt 23.5 **5** ὅπως ... ἀνθρώποις Mt 6.16; 23.5 **6** εἴσελθε ... θύραν σου Is 26.20 εἴσελθε ... πρόσευξαι 2 Kgs 4.33

βατταλογήσητε ὥσπερ οἱ ἐθνικοί, δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ
πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. **8** μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε
αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν[3] ὧν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς
αἰτῆσαι αὐτόν. **9** Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
γενηθήτω τὸ θέλημά σου,[a]
ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον·
12 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
13 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ[4].

---

[3] **8** {A} ὁ πατὴρ ὑμῶν ℵ* D L W Z Δ Θ 0170[vid] *f*[13] 33 157 180 565 579 597 700 892* 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 *Byz* [E G Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, f, ff1, g1, h, k, l, π, q] vg syr[c, s, p, pal] cop[bo, fay] arm geo slav Diatessaron[syr] Origen[1/2] Basil[1/2]; Ambrosiaster Ambrose Chromatius Jerome Augustine // ὁ πατὴρ ἡμῶν *f*[1] 205 *l* 184 *l* 387 *l* 859 *l* 1074 // ὁ θεὸς ὁ πατὴρ ὑμῶν ℵ[1] B cop[sa, meg] // ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος (*see* 6.14) 28 892[mg] 1424 1505 syr[h] eth geo[B] (Origen[1/2]) Basil[1/2]

[4] **13** {A} πονηροῦ. ℵ B D Z 0170 *f*[1] 205 *l* 547 it[a, aur, b, c, ff1, h, l] vg cop[meg, bopt] Diatessaron[syr] Origen Cyril-Jerusalem[dub] Gregory-Nyssa Cyril; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Ambrose Chromatius Jerome[5/6] Augustine // πονηροῦ. ἀμήν 17 vg[cl] Jerome[1/6] // πονηροῦ, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. (*see* 1 Chr 29.11-13) L W Δ Θ 0233 *f*[13] 28 33 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 (1342 syr[c] *omit* καὶ ἡ δύναμις) 1424 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* (*l* 1016 *omit* καὶ ἡ δόξα) it[f, (q)] (it[g1] syr[p] *omit* ἀμήν) (it[k] *omit* ἡ βασιλεία καί *and* καὶ ἡ δόξα *and* ἀμήν) syr[h, pal] cop[bopt] (cop[sa, fay] Didache *omit* ἡ βασιλεία καί) arm eth geo slav // πονηροῦ, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. 157 (1253 *omit* καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα)

---

[a] **10** NO C: BJ TOB BTI // dash: NBS TOB[mg]

---

8 οἶδεν ... ἔχετε Mt 6.32; Lk 12.30 **9** ἁγιασθήτω ... σου Eze 36.23 **10** γενηθήτω ... σου Mt 26.42; Lk 22.42 **12** Sir 28.2; Mt 18.32-33 **13** μὴ ... πειρασμόν Sir 23.1; 33.1; Mt 26.41; Lk 22.40 ῥῦσαι ... πονηροῦ Jn 17.15; 2 Th 3.3; 2 Tm 4.18

14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· **15** ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε
τοῖς ἀνθρώποις[5], οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα
ὑμῶν.

Teaching about Fasting

16 Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν
αὐτῶν. **17** σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ
πρόσωπόν σου νίψαι, **18** ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυφαίῳ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀποδώσει σοι[6].

Treasure in Heaven

(Lk 12.33-34)

19 Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ
κλέπτουσιν· **20** θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· **21** ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

---

[5] **15** {C} ἀνθρώποις ℵ D f^{1} 205 892* it$^{a, aur, c, ff^{1}, g^{1}, h, k, l}$ vg syr^{p} cop$^{meg, bo^{pt}}$ Chromatius^{lem} Augustine // ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν B L W Δ Θ 0233 f^{13} 28 33 157 180 565 579 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* it$^{(b), f, q}$ vg^{mss} syr$^{c, h, pal}$ cop$^{sa, bo^{pt}}$ arm eth geo slav Basil; Chromatius^{com} NIV

[6] **18** {A} σοι (*see* 6.4, 6) ℵ B D L W Θ 0250 f^{1} f^{13} 28 33 180 565 597 700 892 1006 1010 1292 1424 *Byz*^{pt} [G Σ] *Lect*^{pt} it$^{aur, f, ff^{1}, l, q}$ vg syr$^{c, p, h, pal^{mss}}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm^{mss} Petrus-Chrysologus; (Ambrose Chromatius Augustine Speculum ὑμῖν *for* σοι) // σοι ἐν τῷ φανερῷ Δ 0233 157 205 579 1071 1241 1243 1342 1505 *Byz*^{pt} [E] *Lect*$^{pt, AD}$ (it$^{a, b, c, g^{1}, h, k}$ ὑμῖν *for* σοι) syr$^{pal^{ms}}$ arm^{mss} geo slav Diatessaron^{arm}

---

14 Mk 11.25; Eph 4.32; Col 3.13 **15** Mt 18.35 **16** Ὅταν ... αὐτῶν Is 58.5 ὅπως ... ἀνθρώποις Mt 6.5; 23.5 **19** Μὴ ... ἀφανίζει Jas 5.2-3 **20** θησαυρίζετε ... οὐρανῷ Sir 29.11; Mt 19.21; Mk 10.21; Lk 18.22; Col 3.1-2

The Light of the Body
(Lk 11.34-36)

22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ᾖ ὁ
ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται·
23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου
σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος
πόσον.

God and Mammon
(Lk 16.13)

24 Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα
μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Care and Anxiety
(Lk 12.22-34)

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί
φάγητε [ἢ τί πίητε][7], μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ
ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὅτι οὐ σπείρουσιν
οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε
αὐτῶν; **27** τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ
τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; **28** καὶ περὶ ἐνδύματος τί
μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνουσιν·

---

[7] **25** {C} ἢ τί πίητε B W f^{13} 33 157 205 1342 *l* 547 $it^{aur, c, f, g^1, h, q}$ $cop^{sa^{mss}, meg, bo}$ arm^{mss} $geo^{1, (B)}$ slav Origen $Basil^{1/2}$ Evagrius Nilus Marcus-Eremita; ($mss^{acc. to Jerome}$) Speculum // καὶ τί πίητε L Δ Θ 0233 (28 1071 *l* 858 *l* 1016 πίετε) 180 565 579 597 700 1006 1010 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* $syr^{p, h}$ geo^{A} $Basil^{1/2}$; $Augustine^{1/3}$ LB // *omit* (*see* Lk 12.22) א f^{1} 892 $it^{a, b, ff^1, k, l}$ vg $syr^{c, pal}$ $cop^{sa^{mss}}$ arm^{mss} $Diatessaron^{syr}$ Athanasius Chrysostom Cyril; Hilary Jerome $Augustine^{2/3}$ TOB EU

---

23 ἐὰν ... ᾖ Mt 20.15; Mk 7.22 **24** μαμωνᾷ Lk 16.9 **25** μὴ μεριμνᾶτε Php 4.6 **26** ἐμβλέψατε ... αὐτά Ps Sol 5.9-11 LXX οὐχ ... αὐτῶν Mt 10.31; Lk 12.7, 24

οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν[8]· **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολο-
μὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. **30** εἰ δὲ
τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον
βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι; **31** μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, Τί φάγωμεν; ἤ,
Τί πίωμεν; ἤ, Τί περιβαλώμεθα; **32** πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητοῦσιν· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε
τούτων ἁπάντων. **33** ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν [τοῦ
θεοῦ] καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ[9], καὶ ταῦτα πάντα προστε-
θήσεται ὑμῖν. **34** μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον, ἡ γὰρ
αὔριον μεριμνήσει ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

---

[8] **28** {B} αὐξάνουσιν· οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν ℵ[1] (B κοπιοῦσιν) (Θ νήθουσιν οὐδὲ κοπιῶσιν) *f*[1] (33 κοπιοῦσιν *and* νήφουσιν) 205 (1071 αὐξάνει) it[a, aur, b, c, f, ff1, g1, h, (k), l] vg (syr[c]) cop[sa, bo] geo[1, A] slav Athanasius Chrysostom[com]; Hilary Augustine Speculum // οὐ ξαίνουσιν οὐδὲ νήθουσιν οὐδὲ κοπιῶσιν ℵ[*vid] // αὐξάνει οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει (*see* Lk 12.27) L W Δ 0233 *f*[13] 28 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* (arm) Basil (Philo-Carpasia) Chrysostom[lem] Nilus // αὐξάνει 1009

[9] **33** {C} τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ L W Δ Θ 0233* (0233[c] *omit* αὐτοῦ) *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, f, ff1, g1, h] vg[cl, ww] syr[c, p, h, pal] cop[meg] arm eth[(pp)] geo[1, A] slav Serapion Basil (Didymus[1/2]) Evagrius Chrysostom[1/12] Marcus-Eremita Cyril Theodoret John-Damascus; (Hilary) Chromatius Augustine[2/7] // τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ *l* 858 (Clement) DHH // τὴν βασιλείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ ℵ (B τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ) (1646 cop[sa, bo] βασιλείαν αὐτοῦ) (it[k] Cyprian Augustine[5/7] δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ) it[l] vg[st] (Eusebius) (Gregory-Nyssa) (Didymus[1/2]) Macarius/Symeon; Speculum TOB // τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ 245 *l* 184 geo[B] Diatessaron[syr] Chrysostom[4/12]; Jerome // τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν Justin Chrysostom[7/12]

---

29 Σολομὼν ... αὐτοῦ 1 Kgs 10; 2 Chr 9 **32** οἶδεν ... ἁπάντων Mt 6.8; Lk 12.30 **33** Ps 37.4 **34** μὴ ... ἑαυτῆς Ex 16.4

Judging Others
(Lk 6.37-38, 41-42)

7 Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· **2** ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε
κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν. **3** τί
δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; **4** ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ
ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ; **5** ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ τὴν δοκόν, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. **6** Μὴ δῶτε τὸ
ἅγιον τοῖς κυσὶν μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν
τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν
αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Ask, Seek, Knock
(Lk 11.9-13)

7 Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε
καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· **8** πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν
εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. **9** ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν
ἄνθρωπος, ὃν αἰτήσει ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει
αὐτῷ; **10** ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσει, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; **11** εἰ
οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς
τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.[a] **12** Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν
θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε
αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

---

[a] **11** Question: AD NA[mg]

---

1 Μὴ κρίνετε Ro 2.1; 14.4, 10; 1 Cor 5.12; Jas 4.11 **2** ἐν ᾧ μέτρῳ ... ὑμῖν Mk 4.24
7 Αἰτεῖτε. καὶ δοθήσεται ὑμῖν Mk 11.24; Jn 14.13-14; 15.7; 16.23-24; Jas 1.5; 1 Jn 3.22;
5.14-15 **11** ὁ πατὴρ ... αὐτόν Jas 1.17 **12** οὗτος ... προφῆται Mt 22.40; Ro 13.8-10

The Narrow Gate
(Lk 13.24)

13 Εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη[1] καὶ
εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ πολλοί
εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· **14** τί[2] στενὴ ἡ πύλη[3] καὶ
τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ
εὑρίσκοντες αὐτήν.

A Tree Known by Its Fruit
(Lk 6.43-44)

15 Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται
πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι
ἅρπαγες. **16** ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι
συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;

---

[1] **13** {B} ἡ πύλη ℵ^{1} B C L W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N O Σ] *Lect* it$^{aur, f, ff^1, g^1, l, q}$ vg syr$^{c, p, h, pal}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{gr\ 2/4,\ lat\ 1/2}$ Basil Didymus$^{1/2}$ Chrysostom Cyril; Jerome Augustine$^{1/2}$ // *omit* ℵ* *l* 211 it$^{a, b, c, h, k}$ vg^{mss} Diatessaron Clement Naassenes$^{acc.\ to\ Hippolytus}$ Hippolytus Origen$^{gr\ 2/4,\ lat\ 1/2}$ Eusebius Didymus$^{1/2}$; Cyprian Hilary Lucifer Augustine$^{1/2}$ Speculum BJ

[2] **14** {B} τί ℵ^{2} (B^{2} τί δέ) C L W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 180 565 579 597 700* 892 1006 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N O Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff^1, g^1, h, (k), l, q}$ vg syr$^{c, p, h, pal}$ (arm) eth slav Didymus Macarius/Symeon; Cyprian Gaudentius Jerome Augustine // ὅτι ℵ* (B* NIV EU ὅτι δέ) 157 700^{c} 828 1010 1071 1243 *l* 184 *l* 547 *l* 673 *l* 751 *l* 859 *l* 1552 *l*^{AD} vg^{ms} cop$^{(sa), meg, bo}$ geo Naassenes$^{acc.\ to\ Hippolytus}$ Origen Ps-Justin; Ambrose Gregory-Elvira Speculum DHH // καί 205 Chrysostom // *omit* (*including* στενὴ δέ) 2148 Diatessaron Cyril

[3] **14** {A} ἡ πύλη ℵ B C (L 1241 *omit* ἡ) W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N O Σ] *Lect* it$^{aur, b, c, f, ff^1, g^1, l, q}$ vg syr$^{c, p, h, pal}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{1/5}$ Basil Didymus Macarius/Symeon Philo-Carpasia Chrysostom Cyril Theodoret; Ambrose Gaudentius Jerome$^{1/11}$ Augustine$^{1/7}$ // *omit* 544 it$^{a?, h, k}$ Diatessaron Clement Naassenes$^{acc.\ to\ Hippolytus}$ Origen$^{4/5}$ Eusebius Gregory-Nyssa Ps-Justin Nilus Hesychius; Cyprian Gregory-Elvira Jerome$^{10/11}$ Augustine$^{6/7}$ Speculum

---

14 τεθλιμμένη ... ζωήν Ac 14.22 **15** Προσέχετε ... ψευδοπροφητῶν Mt 24.11, 24; Lk 6.26; 2 Pe 2.1; 1 Jn 4.1; Re 16.13 λύκοι Eze 22.27; Mt 10.16; Jn 10.12; Ac 20.29 **16-17** Mt 12.33, 35 **16** ἀπὸ ... αὐτούς Sir 27.6 μήτι ... σῦκα Jas 3.12

17 οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ
σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. **18** οὐ δύναται
δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν οὐδὲ δένδρον σαπρὸν
καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. **19** πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν
καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. **20** ἄρα γε ἀπὸ τῶν
καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

I Never Knew You
(Lk 13.25-27)

21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **22** πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ, Κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις
πολλὰς ἐποιήσαμεν; **23** καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέ-
ποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν
ἀνομίαν.

The Two Foundations
(Lk 6.47-49)

24 Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ
αὐτούς, ὁμοιωθήσεται[4] ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ
τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν· **25** καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ
ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. **26** καὶ πᾶς ὁ

---

[4] **24** {B} ὁμοιωθήσεται ℵ B Z Θ (*f*^{1} *add* αὐτόν) *f*^{13} 33 205 700 892 1071 1241 *l* 866 it$^{a, aur, b, c, ff^1, g^1, l}$ vg syr$^{p, h^{mg}, pal^{mss}}$ cop$^{sa, meg}$ arm eth geo Origen Didymus Philo-Carpasia Chrysostom Cyril; Ambrose Jerome Augustine$^{1/8}$ // ὁμοιώσω αὐτόν C L W Δ 157 180 565 579 597 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* it$^{f, h, k, q}$ syr$^{c, h}$ cop^{bo} slav Cyprian Hilary Lucifer Augustine$^{7/8}$ Speculum

---

19 Mt 3.10; Lk 3.9; 13.6-9; Jn 15.6 **20** Mt 7.16; 12.33 **21** πᾶς ... κύριε Lk 6.46 ὁ ποιῶν ... πατρός Mt 21.31; Ro 2.13; Jas 1.22, 25; 1 Jn 2.17 **22** τῷ σῷ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν Jr 14.14; 27.15 τῷ σῷ ὀνόματι ... ἐξεβάλομεν Mk 9.38; Lk 9.49 **23** τότε ... ὑμᾶς Mt 10.33; 2 Tm 2.12 ἀποχωρεῖτε ... ἀνομίαν Ps 6.8; Mt 13.41-42; 25.41 **24** Πᾶς ... αὐτούς Jas 1.22 **26** πᾶς ... αὐτούς Jas 1.23

ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιω-
θήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ
τὴν ἄμμον· 27 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν
καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.
28 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· 29 ἦν γὰρ διδά-
σκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν.

The Cleansing of a Leper

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

8 Καταβάντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοί. 2 καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ
λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. 3 καὶ ἐκτεί-
νας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι· καὶ
εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. 4 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλ' ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ
καὶ προσένεγκον τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον
αὐτοῖς.

The Healing of a Centurion's Servant

(Lk 7.1-10; Jn 4.43-54)

5 Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθεν αὐτῷ
ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν 6 καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς
μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος.
7 καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.[a] 8 καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα
μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ
ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. 9 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ

---

[a] 7 Question: NA[mg] EU[mg] NBS[mg] TOB // as text: EU TOB[mg]

---

27 Eze 13.10-12 28 ἐγένετο ... τούτους Mt 11.1; 13.53; 19.1; 26.1; Lk 7.1 28-29 ἐξε-
πλήσσοντο ... ἔχων Mk 1.22; Lk 4.32
8.4 Ὅρα ... εἴπῃς Mt 9.30; 12.16; Mk 7.36 σεαυτὸν ... ἱερεῖ Lv 14.2; Lk 17.14
προσένεγκον ... Μωϋσῆς Lv 14.4-32 5-7 Jn 4.46-47

ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ᾽ ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ,
Πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται,
καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. **10** ἀκούσας
δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, παρ᾽ οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον[1].
11 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσιν
καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, **12** οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβλη-
θήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **13** καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,
Ὕπαγε, ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. καὶ ἰάθη ὁ παῖς [αὐτοῦ]
ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

The Healing of Many People

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

14 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν
πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν· **15** καὶ ἥψατο
τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἠγέρθη καὶ
διηκόνει αὐτῷ. **16** Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ
δαιμονιζομένους πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ
καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, **17** ὅπως πλη-
ρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος,

Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν
καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

---

[1] **10** {B} παρ᾽ οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον B W (*f*^{1} 205 *omit* ἐν τῷ Ἰσραήλ) (892 εὗρον ἐν τῷ Ἰσραήλ) it$^{a, (g^1), k, q}$ syr$^{c, hmg, pal}$ cop$^{sa, bo}$ (eth^{ms}) Diatessaron^{arm} Augustine$^{1/18}$ // οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον (*see* Lk 7.9) ℵ C L Δ Θ 0233 0250 *f*^{13} 33 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* it$^{aur, b, c, f, ff^1, (g^1), h, l}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{meg} arm (eth^{pp}) geo slav Diatessaron^{syr} Origen^{lat} Chrysostom; Hilary (Chromatius) Jerome Augustine$^{17/18}$

---

10 παρ᾽ … εὗρον Mt 15.28 **11** ἀπὸ … ἥξουσιν Ps 107.3 **11-12** ἀπὸ … ἐξώτερον Lk 13.28-29 **12** ἐκεῖ … ὀδόντων Mt 13.42, 50; 22.13; 24.51; 25.30; Lk 13.28 **13** ὡς … ἐκείνῃ Mt 9.29; 15.28; Jn 4.50-51 **14** εἰς … αὐτοῦ 1 Cor 9.5 **17** Αὐτὸς … ἐβάστασεν Is 53.4

The Would-be Followers of Jesus
(Lk 9.57-62)

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον[2] περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν
εἰς τὸ πέραν. **19** καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ,
Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. **20** καὶ λέγει
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. **21** ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν [αὐτοῦ][3]
εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι
τὸν πατέρα μου. **22** ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι καὶ
ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

The Calming of a Storm
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ. **24** καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ
θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων, αὐτὸς
δὲ ἐκάθευδεν. **25** καὶ προσελθόντες[4] ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες,

---

[2] **18** {C} ὄχλον B cop$^{\text{sa mss}}$ // ὄχλον πολύν W (1424 *l* 524 *l* 1074 πολὺν ὄχλον) it$^{\text{c, g}^1}$ cop$^{\text{sa ms, meg}}$ arm^{mss} eth^{ms} geo (slav^{mss}) (Speculum) // ὄχλους ℵ* *f*^{1} (*l* 184 cop^{bo} τοὺς ὄχλους, *l* 68 τοὺς ὄχλους ἐρχομένους) // πολλούς 1071 // πολλοὺς ὄχλους ℵ^{2} C L Δ Θ 0233 *f*^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* ethTH slav^{mss} Chrysostom NRSV TOB // ὄχλους πολλούς 108 it$^{\text{a, aur, b, ff}^1\text{, h, k, l, q}}$ vg arm^{mss} eth^{pp} Hilary Chromatius Augustine

[3] **21** {C} τῶν μαθητῶν αὐτοῦ C L W Δ Θ 0250 *f*^{1} *f*^{13} 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* it$^{\text{aur, ff}^1\text{, g}^1\text{, (k), l}}$ vg syr$^{\text{c, s, p, h, pal}}$ cop$^{\text{meg, bo}}$ arm eth geo Jerome Speculum // τῶν μαθητῶν ℵ B 33 it$^{\text{a, (b, c, h, q)}}$ cop^{sa} slav Chromatius LB TOB // τις (*and omit* δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ) 1253 Chrysostom

[4] **25** {B} προσελθόντες ℵ B 33^{vid} 892 it$^{\text{a, aur, c, ff}^1\text{, k, l}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ Jerome // προσελθόντες οἱ μαθηταί C^{2} L Δ *f*^{13} 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E] *Lect* (*l* 1016$^{1/2}$) it^{h} vg^{ms} arm geo^{B} Eusebius; Chromatius // προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ W Θ Σ *f*^{1} 205 1424 *l* 127 *l* 184

---

18 ἐκέλευσεν ... πέραν Mk 4.35; Lk 8.22 **20** ὁ δὲ ... κλίνῃ 2 Cor 8.9 **21** ἐπίτρεψον ... μου 1 Kgs 19.20 **22** Ἰησοῦς ... μοι Mt 9.9; Jn 1.43; 21.19

Κύριε, σῶσον[5], ἀπολλύμεθα. **26** καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί
ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ
θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. **27** οἱ δὲ ἄνθρωποι
ἐθαύμασαν λέγοντες, Ποταπός ἐστιν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι
καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;

The Healing of the Gadarene Demoniacs
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν
Γαδαρηνῶν[6] ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνη-
μείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελ-
θεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. **29** καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες, Τί
ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι
ἡμᾶς; **30** ἦν δὲ μακρὰν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν
βοσκομένη. **31** οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες,
Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.
32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς
τοὺς χοίρους· καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ
εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. **33** οἱ δὲ
βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν
πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. **34** καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις

---

l 253 *l* 384 *l* 770 *l* 773 *l* 1016[1/2] *l* 1780 *l*[AD] it[b, g1, q] syr[s, p, h, pal] eth geo[1, A] slav // προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ C[*vid] vg[cl] cop[meg]

[5] **25** {B} σῶσον ℵ B C *f*[1] *f*[13] [828*] 33 205 892 *l* 547 cop[bomss] Cyril[1/2] // σῶσον ἡμᾶς L W Δ Θ 0242[vid] 157 180 565 579 597 700 828[c] 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, ff1, g1, h, k, l, q] vg syr[s, p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Origen[dub] Eusebius Chrysostom Cyril[1/2] Hesychius; Ambrose Gaudentius Chromatius Jerome Augustine

[6] **28** {C} Γαδαρηνῶν (ℵ* Γαζαρηνῶν) B C (Δ Γαραδηνῶν) Θ Σ 1010 *l* 253 syr[s, p, h] geo[1] Diatessaron[syr] mss[acc. to Origen] Epiphanius // Γεργεσηνῶν ℵ[2] L W *f*[1] *f*[13] 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E] *Lect* (syr[hmg 2, hgr, pal]) cop[bo] arm eth geo[2] slav Diatessaron[arm] Origen Eusebius[vid] Apollinaris mss[acc. to Epiphanius] Hesychius // Γερασηνῶν (*see* Mk 5.1; Lk 8.26) it[a, aur, b, c, d, f, ff1, g1, h, k, l, q] vg syr[hmg 1] cop[sa, meg] mss[acc. to Origen]; Hilary Ambrose Chromatius

---

26 Τί ... ὀλιγόπιστοι Mt 14.31 **29** Τί ... θεοῦ 1 Kgs 17.18; Mk 1.24; Lk 4.34

ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τῷ Ἰησοῦ καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλε-
σαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

The Healing of a Paralytic
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

9 Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν
πόλιν. **2** καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης
βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ
παραλυτικῷ, Θάρσει, τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι. **3** καὶ
ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπαν ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ.
4 καὶ ἰδὼν[1] ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν, Ἱνατί
ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **5** τί γάρ ἐστιν
εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν,
Ἔγειρε καὶ περιπάτει; **6** ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
παραλυτικῷ, Ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην καὶ ὕπαγε εἰς τὸν
οἶκόν σου. **7** καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.
8 ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν[2] καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

---

[1] **4** {B} καὶ ἰδών ℵ C D L W Δ 0233 f^{13} 33 180 579 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E* F G] *Lect* $it^{aur, b, c, d, f, ff^1, g^1, k, l, q}$ vg cop^{bo} slav Chromatius Augustine // ἰδὼν δέ N Σ $it^{a, h}$ syr^{palmss} Jerome Speculum // καὶ εἰδώς B E^c f^1 157 205 565 597 700 1424 *l* 76 *l* 184 *l* 253 *l* 547 *l* 672 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 syr^h arm geo^1 Chrysostom NIV REB EU DHH? // εἰδὼς δέ Θ syr^p $cop^{sa, meg}$ geo^2

[2] **8** {A} ἐφοβήθησαν ℵ B D W f^1 33 205 892 1424 $it^{a, aur, b, c, d, ff^1, g^1, h, k, l, q}$ vg $syr^{s, p, pal}$ $cop^{sa, meg, bo}$ Hilary Chromatius Augustine // ἐθαύμασαν C L Δ Θ 0233 f^{13} 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* syr^h arm geo slav Chrysostom // *admirantes timuerunt* it^f (eth) // *omit* (*including* καί) X $Irenaeus^{lat}$

---

2 παραλυτικὸν … βεβλημένον Mt 8.6; Lk 9.33 ἀφίενται … ἁμαρτίαι Lk 7.48 **4** ἰδών … εἶπεν Mt 12.25 **6-8** λέγει … ἀνθρώποις Ac 9.33-35

The Calling of Matthew
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον
ἐπὶ τὸ τελώνιον, Μαθθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκο-
λούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. **10** Καὶ ἐγένετο
αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ
ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. **11** καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ
διδάσκαλος ὑμῶν; **12** ὁ δὲ ἀκούσας εἶπεν, Οὐ χρείαν ἔχουσιν
οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες. **13** πορευθέντες δὲ
μάθετε τί ἐστιν, **Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν**· οὐ γὰρ ἦλθον
καλέσαι δικαίους ἀλλ᾽ ἁμαρτωλούς.

The Question about Fasting
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου λέγοντες,
Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν [πολλά][3], οἱ δὲ
μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; **15** καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ᾽ ὅσον μετ᾽ αὐτῶν
ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν
ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. **16** οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει
ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ
πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.
17 οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε,
ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλ-

---

[3] **14** {C} νηστεύομεν πολλά $ℵ^{2}$ C D L W Δ Θ 0233 f^{1} f^{13} 33 157 (180) 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* $it^{d, (k)}$ $syr^{p, h, pal}$ $cop^{sa^{mss}, meg, bo}$ eth $geo^{1, A}$ Basil Chrysostom // νηστεύομεν πυκνά $ℵ^{1}$ $it^{a, aur, b, c, f, ff^{1}, g^{1}, h, l, q}$ vg syr^{s}? arm Hilary Chromatius Jerome Augustine // νηστεύομεν ℵ* B $cop^{sa^{ms}}$ geo^{B} Cyril NIV REB EU TOB

---

9 λέγει ... μοι Mt 8.22; Jn 1.43; 21.19 **10-11** Mt 11.19; Lk 7.34; 15.1-2; 19.7 **13** Ἔλεος ... θυσίαν Ho 6.6 (Mt 12.7) **14** μαθηταὶ ... νηστεύομεν Mt 11.18; Lk 18.12 **15** Μὴ ... ἐστιν ὁ νυμφίος Jn 3.29

λυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται.

The Ruler's Daughter and the Woman Who Touched Jesus' Garment
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλ' ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται.
19 καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ. **20** Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·
21 ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ
σωθήσομαι. **22** ὁ δὲ Ἰησοῦς στραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπεν, Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ
ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. **23** Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβού-
μενον **24** ἔλεγεν, Ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον
ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. **25** ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ
κοράσιον. **26** καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

The Healing of Two Blind Men

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ ἠκολούθησαν [αὐτῷ] δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαυίδ.
28 ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, Ναὶ κύριε. **29** τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν
αὐτῶν λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. **30** καὶ
ἠνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ

---

18 ἐπίθες ... αὐτήν Mt 8.3; Mk 6.5; 7.32; 8.23, 25; Lk 13.13 **20** γυνὴ ... ἔτη Lv 15.25 ἥψατο ... αὐτοῦ Mt 14.36; Mk 6.56 **22** ἡ πίστις ... σε Mk 10.52; Lk 7.50; 17.19; Ac 3.16 **24** οὐ ... καθεύδει Jn 11.11 **25** ἐκράτησεν ... ἠγέρθη Mk 1.31; 9.27 **27** Mt 20.29-31 **29-30** ἥψατο ... ὀφθαλμοί Mt 20.34 **29** Κατὰ ... ὑμῖν Mt 8.13; 15.28

Ἰησοῦς λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. **31** οἱ δὲ ἐξελθόντες
διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

The Healing of a Dumb Man

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον
κωφὸν δαιμονιζόμενον. **33** καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου
ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Οὐδέποτε
ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. **34** οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.[4]

The Compassion of Jesus

35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέ-
λιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν. **36** Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν,
ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα. **37** τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς
πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· **38** δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

The Mission of the Twelve
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδω-
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν
αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

---

[4] **34** {B} *include verse 34* (*see* 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15) ℵ B C L W Δ Θ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it[aur, b, c, f, ff1, g1, h, l, μ, q] vg syr[p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Chrysostom; Jerome Augustine // *omit verse 34* D it[a, d, k] syr[s] Juvencus Hilary REB

30-31 Ὁρᾶτε ... ἐκείνῃ Mk 7.36 **32-33** προσήνεγκαν ... κωφός Mt 12.22; Mk 7.32, 35; 9.17, 25; Lk 11.14 **33** ἐθαύμασαν ... οὕτως Mk 2.12 **34** Mt 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 **35** Mt 4.23; Mk 1.39 θεραπεύων ... μαλακίαν Mt 10.1; Mk 1.34; Lk 7.21 **36** Ἰδὼν ... αὐτῶν Mt 14.14; 15.32; Mk 6.34 ὡσεὶ ... ποιμένα Nu 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Eze 34.5; Zch 10.2; Jdth 11.19; Mk 6.34 **37** Ὁ μὲν ... πολύς Jn 4.35 **37-38** Lk 10.2

10.1 Mk 6.7; Lk 9.1 θεραπεύειν ... μαλακίαν Mt 9.35; Mk 1.34; Lk 7.21

2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα· πρῶτος
Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ
Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,
3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώ-
νης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖος[1], **4** Σίμων ὁ
Καναναῖος καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

The Commissioning of the Twelve
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας
αὐτοῖς λέγων, Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε καὶ εἰς πόλιν
Σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε· **6** πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ
πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. **7** πορευόμενοι δὲ
κηρύσσετε λέγοντες ὅτι Ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθα-
ρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.
9 Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς
ζώνας ὑμῶν, **10** μὴ πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ
ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.
11 εἰς ἣν δ᾽ ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ
ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. **12** εἰσερχόμενοι
δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν· **13** καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ᾽ αὐτήν, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ
εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. **14** καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται

---

[1] **3** {B} Θαδδαῖος ℵ B *f*^{13} 892 it$^{aur, c, ff^1, l}$ vg cop$^{sa, meg, bo}$ Jerome Augustine // Λεββαῖος D it$^{d, (k), \mu}$ Origen^{lat}; mss$^{acc. to Augustine}$ // Θαδδαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος 13 828 // Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος C^{2} (C^{*vid} ὁ καὶ Θαδδαῖος) L W Δ Θ *f*^{1} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it^{f} syr$^{p, h, pal^{mss}}$ (arm) (eth) geo slav Apostolic Constitutions Chrysostom // *Judas Zelotes* it$^{a, b, g^1, h, q}$ (syr$^{pal^{ms}}$) // *add Judas the son of James after* Καναναῖος *in verse 4* syr^{s}

---

2 Σίμων ... Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Jn 1.40-41 **3** Φίλιππος Jn 1.43 **4** Ἰούδας ... αὐτόν Mt 26.25; 27.3; Mk 14.44; Jn 6.64; 12.4; 13.11; 18.2, 5 **6** πρὸς ... Ἰσραήλ Jr 50.6; Mt 15.24 **7** Ἤγγικεν ... οὐρανῶν Mt 3.2; 4.17; Lk 10.9, 11 **10** μὴ ... ὑποδήματα Lk 10.4 ἄξιος ... αὐτοῦ Nu 18.31; Lk 10.7; 1 Cor 9.14; 1 Tm 5.18 **12-13** Lk 10.5-6 **14-15** Lk 10.10-12

ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς
οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν
ποδῶν ὑμῶν. **15** ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδό-
μων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Coming Persecutions
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

16 Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·
γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.
17 προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς
εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν
ὑμᾶς· **18** καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν
ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. **19** ὅταν δὲ
παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται
γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε· **20** οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ
λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
21 παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ
τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν
αὐτούς. **22** καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. **23** ὅταν δὲ
διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν[2]· ἀμὴν

---

[2] **23** {C} ἑτέραν ℵ B W 33 892 1424 *l* 813 Origen[5/7] Peter-Alexandria Athanasius Apostolic Constitutions[mss] Chrysostom[lem] Socrates[1/2] Cyril Theodoret // ἄλλην C Λ 28 157 180 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* Clement Origen[mss] Basil Apostolic Constitutions Socrates[1/2] (ἑτέραν *or* ἄλλην it[aur, c, l, 1] vg syr[p, h] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Ambrose Jerome Augustine) // ἄλλην, κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν (L ἐκδιώξουσιν) Θ (565 εἰς τὴν ἄλλην) (Origen[1/7]) // ἑτέραν, κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην *f*[1] *f*[13] 205 (828) // ἄλλην, ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἄλλῃ διώκουσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην D

---

14 ἐκτινάξατε … ὑμῶν Ac 13.51 **15** Mt 11.24; Lk 10.12 Σοδόμων καὶ Γομόρρων Gn 18.20–19.28; 2 Pe 2.6; Jd 7 **16** Ἰδοὺ … λύκων Lk 10.3 πρόβατα … λύκων Jn 10.12; Ac 20.29 φρόνιμοι … περιστεραί Ro 16.19 **17-18** παραδώσουσιν … αὐτοῖς Mk 13.9; Lk 21.12-13 εἰς … ἔθνεσιν Mt 24.12 **19-22** Mk 13.11-13; Lk 21.14-19 **19-20** Lk 12.11-12 **21** ἐπαναστήσονται … γονεῖς Mic 7.6 **22** καὶ … μου Mt 24.9 ὁ δὲ … σωθήσεται Mt 24.13

γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἂν
ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
24 Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος
ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. **25** ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς
ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν
οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς
οἰκιακοὺς αὐτοῦ.

Whom to Fear
(Lk 12.2-7)

26 Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον
ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. **27** ὃ
λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε ἐν τῷ φωτί, καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς
ἀκούετε κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. **28** καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ
τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτεῖναι· φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν
καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. **29** οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσα-
ρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ
πατρὸς ὑμῶν. **30** ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι
ἠριθμημέναι εἰσίν. **31** μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων
διαφέρετε ὑμεῖς.

Confessing Christ before Men
(Lk 12.8-9)

32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου
τοῦ ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς· **33** ὅστις δ᾽ ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν
τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
μου τοῦ ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς.

(0171[vid] ἐκδιώξουσιν) it[d] (Origen[1/7]) // ἑτέραν … ἄλλην *or vice versa or* ἄλλην … ἄλλην it[a, h, ff1, g1, (h, k), q] (vg[mss]) syr[s] Diatessaron Petilianus BJ?

---

23 ἕως … ἀνθρώπου Mt 16.27-28; 24.27, 30, 37, 39, 44; 25.31; 26.64; Mk 13.26; 14.62; Lk 9.26; 17.30; 18.8; 21.27 **24** Lk 6.40; Jn 13.16; 15.20 **26** οὐδὲν … γνωσθήσεται Mk 4.22; Lk 8.17 **28** τὸν δυνάμενον … ἀπολέσαι Jas 4.12 **30** 1 Sm 14.45; Ac 27.34 **31** πολλῶν … ὑμεῖς Mt 6.26; 12.12 **32** Re 3.5 **33** Mk 8.38; Lk 9.26; 2 Tm 2.12

Not Peace, but a Sword
(Lk 12.51-53; 14.26-27)

34 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ
ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. **35** ἦλθον γὰρ διχάσαι
ἄνθρωπον **κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ**
καὶ **θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς**
καὶ **νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς,**
36 καὶ **ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.**
37 Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ
ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· **38** καὶ
ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. **39** ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει
αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει
αὐτήν.

Rewards
(Mk 9.41)

40 Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος
δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. **41** ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς
ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήμψεται, καὶ ὁ δεχόμενος
δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήμψεται. **42** καὶ
ὃς ἂν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς
ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν
αὐτοῦ.
11 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα
μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν
ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

35-36 ἄνθρωπον ... οἰκιακοὶ αὐτοῦ Mic 7.6 **37** Dt 33.9 **38** Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 **39** Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33; Jn 12.25 **40** Mk 9.37; Lk 10.16; Jn 13.20 Ὁ δεχόμενος ... δέχεται Mt 18.5 ὁ ἐμὲ ... με Jn 12.44; Ga 4.14 **41** ὁ δεχόμενος προφήτην ... προφήτου λήμψεται 1 Kgs 17.9-24; 2 Kgs 4.8-37 **42** Mk 9.41

11.1 Καὶ ... αὐτοῦ Mt 7.28; 13.53; 19.1; 26.1

The Messengers from John the Baptist
(Lk 7.18-35)

2 Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ
Χριστοῦ πέμψας διὰ τῶν μαθητῶν[1] αὐτοῦ **3** εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; **4** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ
βλέπετε· **5** τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, καὶ νεκροὶ ἐγεί-
ρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· **6** καὶ μακάριός ἐστιν ὃς
ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. **7** Τούτων δὲ πορευομένων
ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθατε
εἰς τὴν ἔρημον[a] θεάσασθαι;[b] κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;
8 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε[c] ἰδεῖν;[d] ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἠμφιεσμέ-
νον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων
εἰσίν. **9** ἀλλὰ τί ἐξήλθατε[e] ἰδεῖν;[f] προφήτην[2]; ναὶ λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφήτου. **10** οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται,

---

[1] **2** {B} διά τῶν μαθητῶν ℵ B C* D P W Z Δ Θ Σ 0233 *f*[13] 33 it[d, q] syr[p, h] cop[sa, meg] arm slav // δύο τῶν μαθητῶν C[3] L *f*[1] 13 28 157 180 205 565 579 597 700 828 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it[aur, ff1, g1, l] vg syr[hmg, pal] cop[bo] geo[A] Origen Chrysostom; Jerome[1/2] Augustine // *discipulos* it[a, b, c, f, h, k] vg[ms] (geo[1, B]) Hilary Jerome[1/2]

[2] **9** {B} ἰδεῖν; προφήτην (*see* Lk 7.26) ℵ[2] B* C D L Δ Θ 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N O[vid] P Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff1, g1, h, k, l, q] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[sa] arm eth slav Diatessaron[arm] Origen[1/2] Chrysostom[lem] Cyril; Ambrosiaster Hilary Jerome Augustine // προφήτην ἰδεῖν; ℵ* B[1] W Z 892 cop[meg, bo] eth[ro] geo Origen[1/2] Chrysostom[com] REB DHH // *omit* *l* 1074

---

[a] **7** Question: NA[mg] NBS[mg] || [b] NO C: NA[mg] NBS[mg] [c] **8** Question: NA[mg] NRSV[mg] NBS[mg] || [d] NO C: NA[mg] NRSV[mg] NBS[mg] [e] **9** Question: M WH NRSV[mg] REB EU BJ DHH || [f] NO C: (WH) (M) NRSV[mg] REB EU BJ DHH

---

2 Ἰωάννης ... δεσμωτηρίῳ Mt 14.3; Jn 3.24 **3** ὁ ἐρχόμενος Mal 3.1; Mt 3.11; Jn 1.15, 27; 6.14; Ac 19.4; He 10.37; Re 1.4, 8 **5** τυφλοὶ ... ἀκούουσιν Is 35.5-6; 42.18 πτωχοὶ εὐαγγελίζονται Is 61.1 **6** μακάριος ... ἐμοί Mt 13.57; 26.31 **7** περὶ ... θεάσασθαι Mt 3.5 **9** ἰδεῖν ... προφήτου Mt 14.5; 21.26; Lk 1.76

Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου **ἔμπροσθέν** σου.
11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν· οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν
μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. **12** ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
βιάζεται καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. **13** πάντες γὰρ οἱ
προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν· **14** καὶ εἰ
θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. **15** ὁ
ἔχων ὦτα[3] ἀκουέτω.

16 Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶν παιδίοις
καθημένοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑτέροις
17 λέγουσιν,
Ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε,
ἐθρηνήσαμεν[4] καὶ οὐκ ἐκόψασθε.
18 ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν,
Δαιμόνιον ἔχει. **19** ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος
καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν ἔργων[5] αὐτῆς.

---

[3] **15** {B} ὦτα (*see* 13.9, 43) B D 700 it[d, k] syr[s] // ὦτα ἀκούειν ℵ C L W Z Δ Θ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, f, ff1, g1, h, l, q] vg syr[c, p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Diatessaron[arm] Justin Docetists[acc. to Hippolytus] Chrysostom; Jerome

[4] **17** {B} ἐθρηνήσαμεν (*see* Lk 7.32) ℵ B D Z *f*[1] 892 *l* 211[1/2] *l* 292 it[aur, c, d, f, ff1, g1, k, l] vg cop[sa, meg, bo] Gregory-Nyssa Chrysostom[1/2]; Augustine[1/3] // ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν C L W Δ Θ *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010[c] (1010* *homoioteleuton*) 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it[a, b, ff2, h, q] vg[mss] syr[c, s, p, h] arm eth geo slav Gregory-Nyssa[mss] Didymus Chrysostom[1/2] Hesychius; Jerome Augustine[2/3]

[5] **19** {B} ἀπὸ τῶν ἔργων ℵ B* W syr[p, h] cop[samss, bo] slav[mss] (Apollinaris); mss[acc. to Jerome] // ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων *f*[13] // ἀπὸ τῶν τέκνων B[2] C D L Δ Θ *f*[1] 28 33

---

10 Ἰδοὺ ... ἔμπροσθέν σου Ex 23.20; Mal 3.1 (Mk 1.2; Lk 1.76; 7.27); Jn 3.28 **12-13** Lk 16.16 **14** Ἠλίας ... ἔρχεσθαι Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13; Lk 1.17; Jn 1.21 **15** Mt 13.9, 43; Mk 4.9, 23; Lk 8.8; 14.35; Re 2.7; 13.9 **18** ἦλθεν ... πίνων Mt 3.4; 9.14; Lk 18.12 **19** ἦλθεν ... πίνων Mt 9.14 ἄνθρωπος ... ἁμαρτωλῶν Mt 9.11; Lk 15.1-2; 19.7

Woes to Unrepentant Cities
(Lk 10.13-15)

20 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ
πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν· **21** Οὐαί σοι,
Χοραζίν, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ
καὶ σποδῷ μετενόησαν. **22** πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. **23** καὶ σύ,
Καφαρναούμ,

μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ[6];
ἕως ᾅδου καταβήσῃ[7]·

ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί,
ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. **24** πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ
Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί.

---

157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it$^{a, aur, c, d, f, ff^1, g^1, h, l, q}$ vg syr$^{c, s, hmg}$ cop$^{sa^{mss}, meg}$ arm (eth) geo slav^{mss} Origen Epiphanius Chrysostom; Hilary Ambrose Jerome Augustine // ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων (*see* Lk 7.35) 13 828 (*l* 950 ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων) it^{k}

[6] **23** {B} μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ (*see* Lk 10.15) ℵ B* (C 1 τοῦ οὐρανοῦ) D W Θ it$^{a, aur, b, c, d, ff^1, ff^2, (g^1, k, l)}$ vg syr^{c} cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo Irenaeus^{lat}; Gaudentius Jerome // ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα (B^{2} ὑψωθήσῃ *and omit* τοῦ) (L ὑψωθήσῃ) (Δ 157 597 1292 *omit* τοῦ) 33 565 579 892 1071 1243 1424 1505 *Byz*^{pt} [N Σ] *Lect* it^{h} (slav) Chrysostom$^{2/3}$ // ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης (*f*^{13} 28 *omit* τοῦ) 13 180 205 700 (828 *omit* ἡ) 1006 1010 1342 *Byz*^{pt} [E F G] it$^{f, (g^1), q}$ syr$^{s, p, h}$ Chrysostom$^{1/3}$; ms$^{acc. to Jerome}$

[7] **23** {C} καταβήσῃ (*see* Is 14.15; Lk 10.15) B D W it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, k, l, q}$ vg syr$^{c, s}$ cop^{sa} arm eth geo slav Irenaeus^{lat}; Jerome // καταβιβασθήσῃ ℵ C L Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* syr$^{p, h}$ cop$^{meg, bo}$ Chrysostom; Gaudentius Pelagius // καταβληθήσῃ *l* 1552

21-22 Τύρῳ καὶ Σιδῶνι Is 23.1-8; Eze 26-28; Jl 3.4-8; Am 1.9-10; Zch 9.2-4 **21** σάκκῳ καὶ σποδῷ Est 4.1; Jon 3.6 **23** μὴ … καταβήσῃ Is 14.13, 15 εἰ … σήμερον Gn 19.24-28; 2 Pe 2.6; Jd 7 **24** Mt 10.15; Lk 10.12

Come to Me and Rest
(Lk 10.21-22)

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομο-
λογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἔκρυψας
ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
26 ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.
27 Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπι-
γινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει
εἰ μὴ ὁ υἱὸς[8] καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. **28** Δεῦτε
πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω
ὑμᾶς. **29** ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ,
ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν
ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· **30** ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον
μου ἐλαφρόν ἐστιν.

Plucking Grain on the Sabbath
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

12 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ
τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν καὶ ἤρξαντο
τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. **2** οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπαν

---

[8] **27** {A} τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱός (*see* Lk 10.22) 𝔓[62vid] 𝔓[70vid] א B C D L W Δ Θ 0118[vid] *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 (1010 τίς ἐστιν ὁ υἱός *for* τὸν υἱόν) 1071 1243 1292 1342 1424 1505[c] (1505* *omit* εἰ μὴ ὁ υἱός) *Byz* [E F G Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, (k), l, q] vg syr[(c), s, p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Irenaeus[lat 2/4, arm] (Clement) (Origen) Eusebius[1/2] Athanasius Cyril-Jerusalem (Gregory-Nyssa) (Didymus[dub 2/3]) (Epiphanius[2/6]) Chrysostom Cyril Theodoret; Victorinus-Rome Hilary Ambrose Jerome Augustine Speculum // τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱόν τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ πατήρ N Diatessaron[(syr), arm] (Marcus[acc. to Irenaeus gr]) (Gnostics[acc. to Irenaeus lat]) (Justin) (Irenaeus[lat 2/4, syr]) (Eusebius[1/2]) Adamantius (Marcellus) Didymus[dub 1/3] (Ps-Clementines) (Epiphanius[4/6]) Severian (John-Damascus)

---

25 κύριε ... γῆς Tob 7.17 ἔκρυψας ... νηπίοις 1 Cor 1.26-29 **27** Πάντα ... μου Mt 28.18; Jn 3.35; 13.3; 17.2; Php 2.9 οὐδεὶς ... υἱός Jn 1.18; 10.15 **28** Jr 31.25 **29** εὑρήσετε ... ὑμῶν Jr 6.16 **30** ζυγός ... ἐστιν 1 Jn 5.3

12.1 τίλλειν ... ἐσθίειν Dt 23.24-25

αὐτῷ, Ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν
σαββάτῳ. **3** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν
Δαυὶδ ὅτε ἐπείνασεν καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, **4** πῶς εἰσῆλθεν εἰς
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγον[1], ὃ
οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν οὐδὲ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν
μόνοις; **5** ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ
ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν;
6 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. **7** εἰ δὲ
ἐγνώκειτε τί ἐστιν, **Ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν,** οὐκ ἂν
κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. **8** κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββά-
του ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

The Man with a Withered Hand
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

9 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν·
10 καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος χεῖρα ἔχων ξηράν. καὶ ἐπηρώτησαν
αὐτὸν λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεῦσαι; ἵνα
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. **11** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν
ἄνθρωπος ὃς ἕξει πρόβατον ἓν καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς
σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; **12** πό-
σῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστιν τοῖς σάβ-
βασιν καλῶς ποιεῖν. **13** τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινόν σου
τὴν χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
14 ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ᾽ αὐτοῦ
ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

---

[1] **4** {C} ἔφαγον א B // ἔφαγεν (*see* Mk 2.26; Lk 6.4) 𝔓[70] C D L W Δ Θ 0233[vid] *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892[c] 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, (ff1), g1, h, k, l, q] vg syr[c, p, h] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Diatessaron Eusebius Ps-Athanasius Chrysostom; Ambrose Jerome Augustine LB BTI // ἔλαβεν 892* Ambrosiaster

---

2 ποιοῦσιν ... σαββάτῳ Ex 20.10; Dt 5.14 **3-4** τί ... ἔφαγον 1 Sm 21.1-6 **4** τοὺς ... προθέσεως Lv 24.5-8 ὃ ... μόνοις Lv 24.9 **5** τοῖς ... εἰσιν Nu 28.9-10 **6** Mt 12.41-42; Lk 11.31-32 **7** εἰ ... θυσίαν Mt 9.13 Ἔλεος ... θυσίαν Ho 6.6 **10** Εἰ ... θεραπεῦσαι Lk 14.3 **11** Lk 14.5 **12** πόσῳ ... προβάτου Mt 6.26; 10.31; Lk 12.7, 24 ἔξεστιν ... ποιεῖν Lk 13.16; Jn 5.9; 7.23; 9.14 **14** Mt 27.1; Mk 11.18; Lk 19.47; Jn 5.16; 18

The Chosen Servant

15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. καὶ ἠκολούθη-
σαν αὐτῷ [ὄχλοι] πολλοί[2], καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας
16 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν,
17 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος,
18 **Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρέτισα,**
ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου·
θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ᾽ αὐτόν,
καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.
19 **οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει,**
οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
20 **κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει**
καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει,
ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν.
21 **καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.**

Jesus and Beelzebul
(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23; 12.10)

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κω-
φός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ
βλέπειν. 23 καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυίδ; 24 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες
εἶπον, Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. 25 εἰδὼς δὲ[3] τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν

---

[2] **15** {C} ὄχλοι πολλοί C D L W Δ Θ (0233 πολλοὶ ὄχλοι) *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N^{c} Σ] *Lect* it$^{d, l, h, (q)}$ syr$^{p, h}$ cop$^{sa ms, bo}$ arm (eth) geo slav Origen Eusebius$^{1/2}$ Chrysostom; (Hilary) // πολλοί ℵ B it$^{a, aur, b, c, ff^1, ff^2, g^1, k, l}$ vg (syr$^{c, s}$) Eusebius$^{1/2}$; (Chromatius) Jerome Augustine NIV REB EU TOB // ὄχλοι N*

[3] **25** {C} εἰδὼς δέ ℵ$^{*, 2}$ B cop^{sa} // εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς C L W Δ Θ 0233^{vid} *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424

---

15 Mk 3.7-10; Lk 6.17-19 **16** Mt 8.4; 9.30; Mk 3.12; 5.43; 7.36 **18-21** Is 42.1-4 **22-23** Τότε ... ἔλεγον Mt 9.32-33 **24** Οὗτος ... δαιμονίων Mt 9.34

εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ᾽ ἑαυτῆς ἐρημοῦ-
ται καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ᾽ ἑαυτῆς οὐ
σταθήσεται. **26** καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν
ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.
28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
ἔφθασεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. **29** ἢ πῶς δύναταί τις
εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ
ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν; καὶ τότε τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ διαρπάσει. **30** ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ
μὴ συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει. **31** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται. **32** καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ
λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ᾽ ἂν
εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε
ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.

A Tree and Its Fruits
(Lk 6.43-45)

33 Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ
καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ
σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. **34** γεννή-
ματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ
τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. **35** ὁ ἀγαθὸς
ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθά, καὶ ὁ
πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά.
36 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ λαλήσουσιν οἱ ἄνθρωποι

1505 *Byz* [E G N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, f, ff2, g1, h, l, q] vg syr[p, h] cop[meg] arm eth geo Basil Chrysostom[lem]; Hilary Chromatius Jerome Augustine // ἰδὼν δέ 𝔓[21] א[1] D 892* *l* 387 it[d, (k)] syr[c, s] cop[bo] slav[mss] // ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 13 33 892[c] it[ff1] cop[bomss] slav[mss]

---

28 εἰ ... δαιμόνια Ac 10.38 **29** πῶς ... ἰσχυρόν Is 49.24 **30** ὁ μὴ ὢν ... ἐστιν Mk 9.40; Lk 9.50 **31** πᾶσα ... ἀνθρώποις 1 Tm 1.13 **33** Mt 7.16-20 **34** γεννήματα ἐχιδνῶν Mt 3.7; 23.33; Lk 3.7 ἐκ ... λαλεῖ Mt 15.18; Mk 7.21

ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· **37** ἐκ γὰρ
τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικα-
σθήσῃ.

The Demand for a Sign
(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

38 Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινες τῶν γραμματέων καὶ Φα-
ρισαίων λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.
39 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς
σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. **40** ὥσπερ γὰρ **ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ
κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,** οὕτως ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας. **41** ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς
τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. **42** βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ
κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι
τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.

The Return of the Unclean Spirit
(Lk 11.24-26)

43 Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ-
που, διέρχεται δι᾽ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ οὐχ
εὑρίσκει. **44** τότε λέγει, Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω ὅθεν
ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα σεσαρωμένον καὶ
κεκοσμημένον. **45** τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ᾽
ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ καὶ εἰσελθόν-
τα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

---

38 Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16; Jn 6.30; 1 Cor 1.22 **39** Γενεὰ … Ἰωνᾶ Mt 16.4 **40** ἦν … νύκτας Jon 1.17 **41** μετενόησαν … Ἰωνᾶ Jon 3.5, 8 πλεῖον … ὧδε Mt 12.6 **42** βασίλισσα … Σολομῶνος 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 πλεῖον … ὧδε Mt 12.6 **45** γίνεται … πρώτων 2 Pe 2.20

The Mother and Brothers of Jesus
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.
[**47** εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου
ἔξω ἑστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.][4] **48** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
ἀδελφοί μου; **49** καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
50 ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

The Parable of the Sower
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

13 Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς τῆς οἰκίας ἐκάθητο
παρὰ τὴν θάλασσαν· **2** καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι
πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς
ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. **3** καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς
πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων, Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
σπείρειν. **4** καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ
τὴν ὁδόν, καὶ ἐλθόντα τὰ πετεινὰ κατέφαγεν αὐτά. **5** ἄλλα
δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως
ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· **6** ἡλίου δὲ ἀνατεί-
λαντος ἐκαυματίσθη καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη.
7 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι
καὶ ἔπνιξαν αὐτά. **8** ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ

---

[4] **47** {C} *include verse 47* (*with minor variants; see* Mk 3.32; Lk 8.20) ℵ^{1} C D W Z Δ Θ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, g1, h, l, q}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{meg, bo}$ arm eth geo slav Diatessaron Origen^{lat} Chrysostom^{lem}; Chromatius Jerome Augustine // *omit verse 47* ℵ* B L 579 597 *l* 387 it$^{ff1, k}$ syr$^{c, s}$ cop^{sa}

---

46 ἡ μήτηρ ... αὐτοῦ Mt 13.55; Mk 6.3; Jn 2.12; Ac 1.14
13.1-2 Lk 5.1, 3

ἐδίδου καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.
9 ὁ ἔχων ὦτα[1] ἀκουέτω.

The Purpose of the Parables
(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπαν αὐτῷ, Διὰ τί ἐν
παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; **11** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
Ὅτι[a] ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. **12** ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται
αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. **13** διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς
λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούου-
σιν οὐδὲ συνίουσιν[2], **14** καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφη-
τεία Ἠσαΐου ἡ λέγουσα,

---

[1] **9** {B} ὦτα (*see* 11.15; 13.43) א* B L it$^{a, e, ff^1, k}$ syr^{s} // ὦτα ἀκούειν (*see* Mk 4.9; Lk 8.8) א^{2} C D W Z Δ Θ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N O Σ] *Lect* it$^{aur, b, c, d, f, ff^2, g^1, h, l, n, q}$ vg syr$^{c, p, h}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Diatessaron^{arm} Docetists and Naassenes$^{acc. to Hippolytus}$ Chrysostom; Jerome Speculum

[2] **13** {B} ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνίουσιν א B* (B^{2} 33 157 180 *l* 211 συνιῶσιν) C L W Δ (28 *l* 76 *omit* οὐδὲ συνίουσιν) 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 (1241 ἀκούωσιν οὐδὲ συνιῶσιν) 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G N O Σ] *Lect* (*l* 184) it$^{aur, f, l, n, q}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm eth geo^{2} slav (Diatessaron^{syr}) (Clement) Basil (Chrysostom) Cyril$^{2/3}$ (Theodoret); (Jerome) // ὅτι βλέποντες μὴ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούσωσι μηδὲ συνῶσιν 1365 // ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούσωσιν καὶ μὴ συνιῶσιν μήποτε ἐπιστρέψωσιν (*see* Mk 4.12) (D ἀκούσωσιν καὶ μὴ συνῶσιν) Θ f^{13} 1 (13 828 ὅτι ἵνα) (1424 ἀκούσωσιν μηδὲ συνῶσιν *and omit* μήποτε ἐπιστρέψωσιν) (*l* 384 *l* 770 *l* 773 *l* 950 *l* 1780 *with minor variants*) it$^{(a), (b), c, d, e, (ff^1), (ff^2), (g^1), (h), k}$ syr$^{c, s}$ (cop$^{sa, fay}$) (Irenaeus^{lat}) (Eusebius) (Cyril$^{1/3}$); (Tertullian)

---

[a] **11** Direct: AD M? TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ BTI DHH // Causal: NBS TOB

---

9 Mt 11.15; 13.43; Mk 4.23; Lk 14.35; Re 2.7; 13.9 **11** γνῶναι ... οὐρανῶν 1 Cor 4.1; Eph 3.3-4; 6.19; Col 2.2; 4.3 **12** Mt 25.29; Mk 4.25; Lk 8.18; 19.26

Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε,
καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε.
15 ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου,
καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν
καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν,
μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς
καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν
καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν
καὶ ἰάσομαι αὐτούς.

16 ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν καὶ τὰ ὦτα
ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν. **17** ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προ-
φῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

The Parable of the Sower Explained
(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

18 Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος.
19 παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος
ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. **20** ὁ δὲ ἐπὶ τὰ
πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς
μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, **21** οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ
ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ
τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται. **22** ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας
σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ
αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον καὶ
ἄκαρπος γίνεται. **23** ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός
ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιείς, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ
ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.

14-15 Ἀκοῇ ... αὐτούς Is 6.9-10 (Jn 12.40; Ac 28.26-27) **16-17** Lk 10.23-24 **22** ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου Lk 12.16-21; 1 Tm 6.9-10, 17

The Parable of the Weeds among the Wheat

24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων, Ὡμοιώθη ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ
ἀγρῷ αὐτοῦ. **25** ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν
αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ
ἀπῆλθεν. **26** ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίη-
σεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. **27** προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι
τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα
ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; **28** ὁ δὲ
ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι
λέγουσιν αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά;
29 ὁ δέ φησιν, Οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε
ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. **30** ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα ἕως
τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,
Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς
τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην
μου.

The Parables of the Mustard Seed and the Leaven

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων, Ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· **32** ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων
τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ
γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· Ὁμοία ἐστὶν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

---

30 τὸν ... μου Mt 3.12 **31** κόκκῳ σινάπεως Mt 17.20; Lk 17.6 **32** τὰ πετεινὰ ... αὐτοῦ Ps 104.12; Eze 17.23; 31.6; Dn 4.12, 21 **33** Lk 13.20-21 ζύμῃ ... ὅλον 1 Cor 5.6; Ga 5.9

The Use of Parables
(Mk 4.33-34)

34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς
ὄχλοις καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς, **35** ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ[3] τοῦ προφήτου λέγοντος,
Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς [κόσμου][4].

The Parable of the Weeds Explained

36 Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. καὶ προσ-
ῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Διασάφησον ἡμῖν τὴν
παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. **37** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, **38** ὁ
δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος, τὸ δὲ καλὸν σπέρμα οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ
τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ, **39** ὁ δὲ
ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος, ὁ δὲ θερισμὸς
συντέλεια αἰῶνός ἐστιν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν.
40 ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ [κατα]καίεται,
οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· **41** ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς
βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν

---

[3] **35** {C} διά ℵ^{1} B C D L W Δ 0233 0242 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G (O Σ ὑπό)] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, k, l, \pi, q}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Eusebius Chrysostom^{lem} Hesychius; Jerome // διὰ Ἠσαΐου ℵ* Θ *f*^{1} *f*^{13} 33 vg^{ms} Porphyry$^{acc. to Jerome}$ Ps-Clementines; mss$^{acc. to Jerome}$ // διὰ Ἀσάφ mss$^{acc. to Jerome}$

[4] **35** {C} ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ℵ$^{*, 2}$ C D L W Δ Θ 0233 *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G O Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, \pi, q}$ vg syr$^{(p), h}$ cop$^{sa, meg, bo, fay}$ arm geo slav Clement Ps-Clementines Chrysostom^{lem} Hesychius; Hilary Jerome$^{1/2}$ // ἀπὸ καταβολῆς ℵ^{1} B 1 it$^{e, k}$ (syr$^{c, s}$) eth Origen; Jerome$^{1/2}$ EU

---

35 Ἀνοίξω ... κόσμου Ps 78.2 **36** Διασάφησον ... παραβολήν Mt 15.15; Mk 4.10; 7.17; Lk 8.9 **38** οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ Jn 8.44; 1 Jn 3.10 **40** συλλέγεται ... [κατα]καίεται Mt 3.10; 7.19; Jn 15.6 **41** ἀποστελεῖ ... συλλέξουσιν Mt 24.31; Mk 13.27 συλλέξουσιν ... ἀνομίαν Zph 1.3

ἀνομίαν **42** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **43** Τότε οἱ
δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς
αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα[5] ἀκουέτω.

Three Parables

44 Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ-
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς
χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει τὸν
ἀγρὸν ἐκεῖνον.
45 Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ
ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· **46** εὑρὼν δὲ ἕνα πολύ-
τιμον μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ
ἠγόρασεν αὐτόν.
47 Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ
βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγού-
σῃ· **48** ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ
καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγη, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω
ἔβαλον. **49** οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύ-
σονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν
δικαίων **50** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

---

[5] **43** {B} ὦτα (*see* 11.15; 13.9) ℵ* B Θ 0242 700 it$^{a, b, e, k}$ vg Hilary Augustine // ὦτα ἀκούειν (*see* Mk 4.9; Lk 8.8) ℵ^{2} C D L W Δ 0106 0233 0250 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N O P Σ] *Lect* it$^{aur, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q}$ vg^{cl} syr$^{c, s, p, h, pal}$ cop$^{sa, meg, bo, fay}$ arm eth geo slav Diatessaron^{arm} Origen; Chromatius Pelagius // *omit* ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω *l* 387

---

42 βαλοῦσιν ... πυρός Dn 3.6; Mt 13.50 ἐκεῖ ... ὀδόντων Mt 8.12; 13.50; 22.13; 24.51; 25.30; Lk 13.28 **43** οἱ ... ἥλιος Dn 12.3 ὁ ... ἀκουέτω Mt 11.15; 13.9; Mk 4.23; Lk 14.35; Re 2.7; 13.9 **44** θησαυρῷ κεκρυμμένῳ Pr 2.4 **50** βαλοῦσιν ... πυρός Dn 3.6; Mt 13.42 ἐκεῖ ... ὀδόντων Mt 8.12; 13.42; 22.13; 24.51; 25.30; Lk 13.28

Treasures New and Old

51 Συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, Ναί. **52** ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις
ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.

The Rejection of Jesus at Nazareth
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας,
μετῆρεν ἐκεῖθεν. **54** καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδα-
σκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς
καὶ λέγειν, Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; **55** οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται
Μαριὰμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴφ[6] καὶ Σίμων
καὶ Ἰούδας; **56** καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς
εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; **57** καὶ ἐσκανδαλίζοντο
ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ
μὴ ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. **58** καὶ οὐκ ἐποίησεν
ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

The Death of John the Baptist
(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

14 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης τὴν
ἀκοὴν Ἰησοῦ, **2** καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν

---

[6] **55** {B} Ἰωσήφ $\aleph^{1}$ B C N O Θ Σ *f*^{1} 13 33 700^{c} 892 *l* 184 *l* 387 it$^{a, aur, b, c, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q*}$ vg syr$^{c, s, hmg, pal}$ cop$^{meg, bopt}$ geo slav^{mss} Origen$^{2/3}$ Eusebius Basil; Jerome Augustine // Ἰωσῆς (*see* Mk 6.3) L W Δ 0106 *f*^{13} 180 205 565 597 1241 1243 1342 *Byz Lect*$^{pt, AD}$ it$^{k, q^c}$ syr$^{p?, h?}$ cop$^{sa, bomss, fay}$ arm eth$^{ro?}$ Chrysostom // Ἰωσῆ 157 700* 1006 1010 1071 1292 syr$^{p?, h?}$ cop^{bopt} ethTH slav^{mss} // Ἰωάννης $\aleph^{*vid}$ D E G 28 579 1424 1505 *Lect*^{pt} it^{d} vg^{mss} Origen$^{1/3}$ // Ἰωάννης καὶ Ἰωσῆς 1344 (vg^{mss} Iohannes et Ioseph)

---

53 Καὶ ... ταύτας Mt 7.28; 11.1; 19.1; 26.1; Lk 7.1 **54** ὥστε ... αὕτη Jn 7.15 **55** οὐχ οὗτος ... υἱός Lk 3.23; Jn 6.42 οὐχ ἡ ... Ἰούδας Mt 12.46 **57** καὶ ... αὐτῷ Mt 11.6; 26.31 Οὐκ ... πατρίδι Jn 4.44

Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ διὰ
τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. **3** Ὁ γὰρ Ἡρῴδης
κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν [αὐτὸν] καὶ ἐν φυλακῇ ἀπέθετο
διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου[1] τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ·
4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης αὐτῷ, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν.
5 καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς
προφήτην αὐτὸν εἶχον. **6** γενεσίοις δὲ γενομένοις τοῦ Ἡρῴδου
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρῳδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρεσεν τῷ
Ἡρῴδῃ, **7** ὅθεν μεθ᾽ ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν
αἰτήσηται. **8** ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός
μοι, φησίν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
9 καὶ λυπηθεὶς ὁ βασιλεὺς διὰ[2] τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνα-
νακειμένους ἐκέλευσεν δοθῆναι, **10** καὶ πέμψας ἀπεκεφάλι-
σεν [τὸν] Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. **11** καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ
αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ
αὐτῆς. **12** καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ πτῶμα
καὶ ἔθαψαν αὐτό[ν] καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

The Feeding of the Five Thousand
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

13 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς
ἔρημον τόπον κατ᾽ ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν
αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. **14** καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους

---

[1] **3** {A} Φιλίππου (*see* Mk 6.17) $\mathfrak{P}^{103}$ ℵ B C L W Z Δ Θ 0106 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N O Σ] *Lect* it$^{\text{aur, (b), f, ff}^2\text{, h, q}}$ vg^{mss} syr$^{\text{c, s, p, h, pal}^{\text{vid}}}$ cop$^{\text{sa, meg, bo, fay}}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom // *omit* (*see* Lk 3.19) D it$^{\text{a, c, d, e, ff}^1\text{, g}^1\text{, k, l}}$ vg Diatessaron^{arm} Jerome Augustine

[2] **9** {B} λυπηθεὶς ὁ βασιλεὺς διά B D Θ *f*^{13} 1 700 1424 it$^{\text{a, b, d, ff}^1\text{, ff}^2\text{, g}^1\text{, h}}$ vg^{mss} eth // ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δέ ℵ C L^{c} (L* *omit* δέ) W Δ 0106 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* it$^{\text{aur, c, f, k, l, q}}$ vg syr$^{\text{c, s, p, h}}$ cop$^{\text{sa, meg, bo, fay}}$ arm geo slav Jerome

---

3 Lk 3.19-20 Ἡρῴδης ... φυλακῇ Mt 11.2; Jn 3.24 **3-4** Ἡρῳδιάδα ... αὐτήν Lv 18.16; 20.21 **5** ὡς ... εἶχον Mt 11.9; 21.26; Lk 1.76; 7.26 **14** εἶδεν ... αὐτοῖς Mt 9.36; 15.32

αὐτῶν. **15** ὀψίας δὲ γενομένης προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
λέγοντες, Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν·
ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγορά-
σωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. **16** ὁ δὲ [Ἰησοῦς] εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ
χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. **17** οἱ δὲ
λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο
ἰχθύας. **18** ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι ὧδε αὐτούς. **19** καὶ κε-
λεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοῦ χόρτου, λαβὼν τοὺς
πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν
εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. **20** καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθη-
σαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους
πλήρεις. **21** οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι
χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Walking on the Water
(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς τὸ
πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς
ὄχλους. **23** καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ᾽
ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ. **24** τὸ
δὲ πλοῖον ἤδη σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχεν[3] βασα-
νιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
25 τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἦλθεν πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν

[3] **24** {C} σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχεν B f^{13} (1689 *omit* ἀπὸ τῆς γῆς) (*l* 253) syr$^{c, p, pal}$ (cop^{sa}) // σταδίους τῆς γῆς ἀπεῖχεν ἱκανούς 700 // ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίους ἱκανούς Θ (cop^{bo} ethTH σταδίους ὡς εἴκοσι πέντε) arm geo // μέσον τῆς θαλάσσης ἦν (*see* Mk 6.47) ℵ C L W Δ 073 0106 f^{1} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G P Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff2, g1, h, l, q}$ vg syr^{h} cop$^{meg?, fay?}$ slav eth$^{ro, pp}$ Origen Chrysostom^{lem}; Chromatius Jerome Augustine // ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης D (1424 *omit* εἰς) it$^{d, e, ff1}$ cop$^{meg?, fay?}$ eth$^{ms?}$ (Eusebius) // ἐκινδύνευεν ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης *and omit preceding* ἤδη *and* βασανιζόμενον 1546

15 ἀπόλυσον ... βρώματα Mt 15.32; Mk 8.3 **17** Mt 15.34; Mk 8.5 **19-22** Mt 15.35-39; Mk 8.6-10 **20** 2 Kgs 4.43-44 **23** ἀνέβη ... προσεύξασθαι Lk 6.12; 9.28

ἐπὶ τὴν θάλασσαν. **26** οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς
θαλάσσης περιπατοῦντα ἐταράχθησαν λέγοντες ὅτι Φάντασμά
ἐστιν, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. **27** εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν [ὁ
Ἰησοῦς] αὐτοῖς λέγων, Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.
28 ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν
με ἐλθεῖν πρός σε ἐπὶ τὰ ὕδατα. **29** ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. καὶ
καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου [ὁ] Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα
καὶ ἦλθεν[4] πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **30** βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον [ἰσχυ-
ρὸν][5] ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν λέγων,
Κύριε, σῶσόν με. **31** εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;
32 καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.
33 οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες, Ἀληθῶς
θεοῦ υἱὸς εἶ.

The Healing of the Sick in Gennesaret
(Mk 6.53-56)

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν εἰς Γεννησαρέτ.
35 καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστει-
λαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας **36** καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα
μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι
ἥψαντο διεσώθησαν.

---

[4] **29** {B} καὶ ἦλθεν B C^{*vid} 700 1010 *l* 253 syr$^{c, s}$ (cop^{sa} *omit* καί) arm geo slav^{mss} Chrysostom // ἐλθεῖν ℵ^{2} C^{2} D L W Δ Θ 073^{vid} 0106 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G P Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{meg, bo, (fay)}$ eth slav^{mss} Origen Basil; Gaudentius Chromatius // ἐλθεῖν· ἦλθεν οὖν ℵ*

[5] **30** {C} ἄνεμον ἰσχυρόν B^{2} C D L Δ Θ 0106 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G P Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q}$ vg syr$^{c, s, p, h, pal}$ arm eth geo slav Origen Basil Chrysostom; Gaudentius Chromatius Jerome Augustine // ἄνεμον ἰσχυρὸν σφόδρα W (cop^{meg}) // ἄνεμον ℵ B* 073 33 vg^{ms} cop$^{sa, bo, fay}$ NIV TOB

---

26 ἐταράχθησαν ... ἐστιν Lk 24.37 **29** καταβὰς ... Πέτρος Jn 21.7 **31** Ὀλιγόπιστε ... ἐδίστασας Mt 8.26 **32** ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος Mk 4.39 **33** Ἀληθῶς ... εἶ Mt 16.16; 26.63; 27.54; Mk 14.61; 15.39; Lk 22.70; Jn 1.49 **36** ἵνα ... αὐτοῦ Mt 9.20-21; Mk 5.27-28; Lk 8.44

The Tradition of the Elders
(Mk 7.1-23)

15 Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Φαρισαῖοι
καὶ γραμματεῖς λέγοντες, **2** Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαί-
νουσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς
χεῖρας [αὐτῶν] ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. **3** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ
τὴν παράδοσιν ὑμῶν; **4** ὁ γὰρ θεὸς εἶπεν[1], **Τίμα τὸν πατέρα
καὶ τὴν μητέρα,** καί, **Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ
τελευτάτω.** **5** ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί,
Δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, **6** οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα
αὐτοῦ[2]· καὶ ἠκυρώσατε τὸν λόγον[3] τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν
ὑμῶν. **7** ὑποκριταί, καλῶς ἐπροφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἠσαΐας
λέγων,

---

[1] **4** {B} εἶπεν (*see* Mk 7.10) א^{1} B D Θ 073 *f*^{13} 1 579 700 892 it$^{a, aur, b, c, d, e, ff^1, ff^2, g^1, l, q}$ vg syr$^{c, s, p}$ cop$^{sa, meg, bo, fay}$ arm eth geo Diatessaron^{syr} Ptolemy^{Flora} Irenaeus^{lat} Origen Amphilochius Cyril; Ambrosiaster Chromatius Jerome Augustine // ἐνετείλατο λέγων א$^{*, 2}$ C L W Δ 0106 13 33 157 180 205 565 597 828 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it^{f} syr^{h} slav (Chrysostom) LB

[2] **6** {C} τὸν πατέρα αὐτοῦ א B D it$^{a, d, e}$ syr^{c} cop^{sa} Origen^{lat}; Augustine // τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα 073 *f*^{13} 33 579 700 892 1071 1505 it$^{ff^2, g^1, l}$ vg Cyril$^{2/5}$; Jerome BTI? // τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ Θ *f*^{1} 205 1424 *l* 184 *l* 1552 geo^{B} slav (Diatessaron^{arm}) Origen; Ambrosiaster BTI? // τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ C L W Δ 0106 0233 157 180 (565 1241 καί *for* ἤ) 597 1006 1010 1243 1292 1342 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it$^{aur, (b), (c), f, ff^1, (q)}$ vg$^{(mss), cl}$ syr$^{(s), p, h}$ (cop$^{meg, bo}$) (arm) eth (geo^{A}) (Diatessaron^{syr}) (Chrysostom) Cyril$^{2/5, (1/5)}$; Chromatius REB EU BTI? DHH

[3] **6** {B} τὸν λόγον (*see* Mk 7.13) א^{1} B D Θ 579 700 892 it$^{a, b, d, e, ff^1, ff^{2}(2)}$ syr$^{c, s, p, hmg}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo$^{1, B}$ Irenaeus^{lat} Origen Eusebius; Chromatius // τὸν νόμον א$^{*, 2}$ C 073 *f*^{13} 1010 slav Ptolemy^{Flora} // τὴν ἐντολήν (*see* 15.3) L W (Δ *omit* τήν) 0106 0233 *f*^{1} 33 157 180 205 565 597 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, g^1, l, q}$ vg syr^{h} geo^{A} Didymus^{vid} Chrysostom Cyril LB

---

2 οὐ ... ἐσθίωσιν Lk 11.38 **4** Τίμα ... μητέρα Ex 20.12; Dt 5.16 (Mt 19.19; Mk 10.19; Lk 18.20; Eph 6.2) Ὁ ... τελευτάτω Ex 21.17 (Lv 20.9)

8 Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ,
ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·
9 μάτην δὲ σέβονταί με
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε
καὶ συνίετε· **11** οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν
ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. **12** Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ λέ-
γουσιν αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον
ἐσκανδαλίσθησαν; **13** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία ἣν
οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται.
14 ἄφετε αὐτούς· τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ [τυφλῶν][4]· τυφλὸς δὲ
τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. **15** Ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν
[ταύτην][5]. **16** ὁ δὲ εἶπεν, Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
17 οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν
κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; **18** τὰ δὲ ἐκπο-
ρευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα
κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. **19** ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται

---

[4] **14** {C} τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν ℵ^{1} L Z Θ 0233 f^{1} f^{13} 33 205 579 700 892 1241 1424 arm eth$^{(TH)}$ geo it$^{a, aur, c, e, f, ff^1, ff^2, g^1, l}$ vg (vg^{cl}) syr$^{p, h}$ cop$^{meg, bo^{mss}}$ Origen$^{gr, lat}$ Basil Cyril Theodoret; Cyprian Chromatius Jerome Augustine // τυφλοί εἰσιν ὁδηγοί B D 0237 it^{d} NIV REB // ὁδηγοί εἰσιν τυφλοί ℵ$^{*, 2}$ cop$^{sa, bo, fay^{vid}}$ Epiphanius // ὁδηγοί εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν C (K *omit* τυφλοί) W Δ 0106^{vid} 157 180 565 597 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G N O Σ] *Lect* it^{q} (syr$^{c, s}$) slav Chrysostom

[5] **15** {C} τὴν παραβολὴν ταύτην C D L W (Δ αὐτήν) Θ 0106 0233 (f^{13} ταύτην τὴν παραβολήν) 33 157 180 205 565 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G O Σ] *Lect* it$^{a, aur, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, l, q}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ cop$^{sa^{ms}, meg}$ arm eth geo slav Basil Chrysostom; Jerome Augustine // τὴν παραβολήν ℵ B Z^{vid} f^{1} 579 700 892 vg^{mss} cop$^{sa, bo}$ Origen Cyril; Chromatius REB

8-9 Is 29.13 LXX **11** τὸ ἐκπορευόμενον ... ἄνθρωπον Mt 12.34 **13** Πᾶσα ... ἐκριζωθήσεται Jn 15.2 **14** τυφλοί ... ὁδηγῇ Mt 23.16, 24; Lk 6.39; Ro 2.19 τυφλὸς ... πεσοῦνται Lk 6.39 **15** Φράσον ... παραβολήν Mt 13.36; Mk 4.10; 7.17; Lk 8.9 **18** τὰ ... ἐξέρχεται Mt 12.34 **19** Ro 1.29-31; 1 Cor 5.10-11; 6.9-10; Ga 5.19-21; Eph 5.3-5; Col 3.5, 8; 1 Tm 1.9-10; 2 Tm 3.2-4; 1 Pe 4.3; Re 21.8; 22.15

διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευ-
δομαρτυρίαι, βλασφημίαι. **20** ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν
ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρω-
πον.

The Canaanite Women's Faith
(Mk 7.24-30)

21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη
Τύρου καὶ Σιδῶνος. **22** καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν
ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἔκραζεν λέγουσα, Ἐλέησόν με, κύριε
υἱὸς Δαυίδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. **23** ὁ δὲ οὐκ
ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
ἠρώτουν αὐτὸν λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν
ἡμῶν. **24** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ
πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. **25** ἡ δὲ ἐλθοῦσα
προσεκύνει αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει μοι. **26** ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. **27** ἡ δὲ εἶπεν, Ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ
κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης
τῶν κυρίων αὐτῶν. **28** τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ,
Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ
ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

The Healing of Many People

29 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν
τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. **30** καὶ
προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ᾽ ἑαυτῶν χωλούς,
τυφλούς, κυλλούς, κωφούς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς καὶ ἔρριψαν
αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς·
31 ὥστε τὸν ὄχλον θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας,

---

22 Ἐλέησον ... Δαυίδ Mt 9.27; 20.30, 31; Mk 10.47, 48; Lk 18.38, 39 **24** εἰς ... Ἰσραήλ Mt 10.6 **27** ἐσθίει ... τραπέζης Lk 16.21 **28** μεγάλη ... πίστις Mt 8.10 γενηθήτω ... θέλεις Mt 8.13; 9.29 **29** Καὶ μεταβὰς ... Γαλιλαίας Mk 7.31 ἀναβὰς ... ἐκεῖ Mt 5.1 **31** ὥστε ... τυφλοὺς βλέποντας Mk 7.37

κυλλοὺς ὑγιεῖς[6] καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

The Feeding of the Four Thousand
(Mk 8.1-10)

32 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν,
Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένου-
σίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς
νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. 33 καὶ λέγου-
σιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε
χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; 34 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπαν, Ἑπτὰ καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.
35 καὶ παραγγείλας τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν 36 ἔλαβεν
τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. 37 καὶ
ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ τὸ περισσεῦον τῶν
κλασμάτων ἦραν ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. 38 οἱ δὲ ἐσθίοντες
ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
39 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν
εἰς τὰ ὅρια Μαγαδάν[7].

---

[6] **31** {C} λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς C L W Δ 0233 180 205 565 597 (700[c]) 1006 1010 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect*[pt, AD] it[(d), (f, q)] cop[meg] slav Chrysostom // λαλοῦντας καὶ κυλλοὺς ὑγιεῖς D Θ *f*[13] 33 157 1424 syr[p, h] // λαλοῦντας ℵ *f*[1] 579 700* 892 *l* 184 it[aur, b, c, ff1, ff2, g1, k, l] (it[c] ἀκούοντας) vg syr[c, s] eth Jerome Augustine // ἀκούοντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς B 1243 *l* 211 (syr[hmg]) // ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς (1071) *Lect*[pt] // ἀκούοντας καὶ λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς N O Σ // *transpose:* χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ κωφοὺς λαλοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας καὶ κυλλοὺς ὑγιεῖς cop[samss] (cop[sams] *omit* καὶ κυλλοὺς ὑγιεῖς) // *the dumb speaking, the lame walking, the blind seeing, and the deaf hearing* cop[bo] (arm) (geo)

[7] **39** {C} Μαγαδάν ℵ* B D it[d] (syr[p] *Magdu*) // Μαγεδάν ℵ[2] it[(a), aur, b?, c, e?, f, ff1, (ff2), g1, l?] vg cop[sa] eth Eusebius; Jerome Augustine // Μαγδαλάν C N O W Σ* 33 205 565 579 *l* 514 *l* 672 (*l* 1074 Μαγδάλου) it[q] cop[meg, bo] // Μαγδαλά L Δ Θ *f*[1]

---

32 Σπλαγχνίζομαι ... ὄχλον Mt 9.36; 14.14; Mk 6.34 **32-33** ἀπολῦσαι ... τοσοῦτον Mt 14.15; Mk 6.36; Lk 9.12 **33** Mk 6.37; Jn 6.5 **34-37** Mt 14.17, 19-20; Mk 6.38-43; Lk 9.13-17; Jn 6.9-13 **38** Mt 14.21; Mk 6.44

The Demand for a Sign
(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

16 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειρά-
ζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι
αὐτοῖς. **2** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, [Ὀψίας γενομένης
λέγετε, Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός· **3** καὶ πρωΐ, Σήμερον
χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. τὸ μὲν πρόσωπον
τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ
δύνασθε;[a]][1] **4** Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. καὶ
καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.

The Leaven of the Pharisees and Sadducees
(Mk 8.14-21)

5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους
λαβεῖν. **6** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ
τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. **7** οἱ δὲ διελο-
γίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι[b] Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.
8 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγό-
πιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; **9** οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε
τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους

---

f^{13} 157 180 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ^{c}] *Lect* syr^{h} arm geo slav Chrysostom

[1] **2-3** {C} Ὀψίας γενομένης ... οὐ δύνασθε; (*with minor variants; see* Lk 12.54-56) C D L W Δ Θ f^{1} 33 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N O Σ] *Lect* $it^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, l, q}$ vg $syr^{p, h}$ $cop^{bo^{pt}}$ eth geo slav Eusebian Canons Chrysostom; Juvencus Hilary Jerome Augustine // *omit* ℵ B X f^{13} 157 579 $syr^{c, s}$ $cop^{sa, meg, bo^{pt}}$ arm Origen; $mss^{acc. to Jerome}$ REB EU

---

[a] **3** Statement: WH GNB NIV NRSV EU^{mg} NBS TOB BTI // as text: REB^{mg} [b] **7** Causal: GNB NIV NBS DHH // Direct: EU LB BJ TOB BTI

---

1 Καὶ ... πειράζοντες Mt 19.3 ἐπηρώτησαν ... αὐτοῖς Mt 12.38; Lk 11.16; Jn 6.30; 1 Cor 1.22 **4** Γενεὰ ... Ἰωνᾶ Mt 12.39; Lk 11.29 **6** Ὁρᾶτε ... Φαρισαίων Lk 12.1 **9** τοὺς ... ἐλάβετε Mt 14.13-21; Mk 6.34-44; Lk 9.11-17; Jn 6.1-13

ἐλάβετε; **10** οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ
πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; **11** πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτων
εἶπον ὑμῖν; προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ
Σαδδουκαίων. **12** τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ
τῆς ζύμης τῶν ἄρτων[2] ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ
Σαδδουκαίων.

Peter's Declaration about Jesus
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου
ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων, Τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
εἶναι[3] τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; **14** οἱ δὲ εἶπαν, Οἱ μὲν Ἰωάννην
τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἕνα τῶν
προφητῶν. **15** λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
16 ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ τοῦ ζῶντος. **17** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ,
Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκά-
λυψέν σοι ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **18** κἀγὼ δέ σοι

---

[2] **12** {C} τῶν ἄρτων א[2] B L (1 1424 *omit preceding* τῆς ζύμης) 157 892 1241 *l* 184 *l* 211 *l* 292 *l* 387 *l* 514 *l* 1552 it[aur, (e), g1, l] vg cop[samss, meg, bo] Origen; (Ambrose) Jerome // τοῦ ἄρτου C W Δ 13 28 180 205 597 700 828 1006 1010 1071 1243 1292 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it[c, f, q] syr[p, h] cop[sams, bomss] eth geo[A] slav Chrysostom; Gaudentius BTI? DHH // τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων (*see* 16.11) א* 579 it[ff1] syr[c] // τῶν Φαρισαίων 33 // *omit* D Θ *f*[13] 565 it[a, b, d, ff2] syr[s] arm geo[1, B] Lucifer

[3] **13** {B} τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι B it[c] vg cop[sa, meg, bo] eth Origen[gr, lat] Cyril[2/6]; Jerome // τίνα οἱ ἄνθρωποι εἶναι λέγουσιν א* (א[2] 579 700 Cyril[1/6] λέγουσιν εἶναι) // τίνα λέγουσίν με οἱ ἄνθρωποι εἶναι C W arm geo slav (Diatessaron[arm]) // τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι (*see* Mk 8.27; Lk 9.18) (D οἱ ἄνθρωποι λέγουσιν εἶναι) L Δ Θ *f*[13] (1 λέγουσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι) 28 33 157 180 205 565 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it[(a), aur, (b), (e), f, (ff1), ff2, g1, l, (q), (r1)] (vg[mss]) (Irenaeus[lat]) Adamantius[vid] Epiphanius[2/3, (1/3)] Chrysostom Severian Marcus-Eremita Cyril[3/6] Theodotus-Ancyra John-Damascus; (Tertullian) (Hilary) (Ambrose) (Augustine)

---

10 τοὺς ... ἐλάβετε Mt 15.32-38; Mk 8.1-9 **14** Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 **16** Σὺ ... ζῶντος Mt 26.63; Mk 14.61 **17** σὰρξ ... οὐρανοῖς Mt 17.5; Ga 1.15-16

λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου
τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
19 δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ
ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ
ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
20 τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός
ἐστιν ὁ Χριστός[4].

Jesus Foretells His Death and Resurrection
(Mk 8.31–9.1; Lk 9.22-27)

21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκταν-
θῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. **22** καὶ προσλαβόμενος
αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων, Ἵλεώς σοι, κύριε·
οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. **23** ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ,
Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλον εἶ ἐμοῦ, ὅτι οὐ φρονεῖς
τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. **24** Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνη-
σάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω
μοι. **25** ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει
αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει
αὐτήν. **26** τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον
ὅλον κερδήσῃ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει
ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; **27** μέλλει γὰρ ὁ

---

[4] **20** {B} ὁ Χριστός ℵ* B L Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 180 565 597 700 1010 1342 1424 1505 *l* 68 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 it$^{a, aur, b, c, ff1, ff2, g1}$ vg^{mss} syr$^{c, p}$ cop$^{sa mss}$ arm geo^{2} slav^{mss} Diatessaron Origen$^{gr, lat}$ Chrysostom; Hilary Ambrose // Ἰησοῦς ὁ Χριστός ℵ^{2} C W 13 157 205 579 828 892 1006 1071 1241 1243 1292 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{d, f, l, q}$ vg syr^{h} cop$^{sa ms, meg, bo}$ eth geo^{1} slav^{mss} Jerome Augustine // ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς D it^{e}

---

18 σὺ εἶ Πέτρος Jn 1.42 ἐπὶ ... ἐκκλησίαν Eph 2.20 πύλαι ᾅδου Job 38.17; Is 38.10; Wsd 16.13 **19** ὃ ἐὰν δήσῃς ... λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς Mt 18.18; Jn 20.23 **20** Mt 17.9; Mk 9.9 **23** Ὕπαγε ... Σατανᾶ Mt 4.10 **24** Εἴ ... μοι Mt 10.38; Lk 14.27 **25** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 **26** ἐὰν ... κερδήσῃ Mt 4.8-9 **27** μέλλει ... ἀγγέλων Mt 25.31

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ
τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν[5]
αὐτοῦ. **28** ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστώτων
οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

The Transfiguration of Jesus
(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

17 Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον
καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀναφέρει
αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν. **2** καὶ μετεμορφώθη ἔμ-
προσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ
δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς[1]. **3** καὶ ἰδοὺ ὤφθη
αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας συλλαλοῦντες μετ᾽ αὐτοῦ. **4** ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς
ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσω ὧδε[2] τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ

---

[5] **27** {B} τὴν πρᾶξιν ℵ[2] B C D L W Δ Θ f^{13} 33 157 180 205 565 579 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 *Byz* [E G H Σ] *Lect* it[aur, e, l] vg[ww, st] Origen Apollinaris Didymus[dub] Chrysostom[1/2]; Jerome[txt] // τὰ ἔργα (*see* Ps 62.13) ℵ* F 1 28 597 1424 it[a, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, q] vg[cl] syr[c, p, h] cop[sa, meg, bo] eth geo slav Hippolytus[vid] Origen[lat] Chrysostom[1/2]; Jerome[com] EU? // τὴν τάξιν 1505 *l* 184 // τὴν ἀξίαν *l* 387

[1] **2** {A} τὸ φῶς ℵ B C L W Δ Θ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it[q] syr[p, h, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo[1] slav Origen[gr, lat] Eusebius Asterius Chrysostom Cyril[2/3] Hesychius Theodoret // χιών (*see* 28.3) D it[a, aur, b, c, d, e, f, ff1, ff2, g1, l, n, r1] vg syr[c] cop[bomss] eth[TH] geo[2] slav[ms] Epiphanius Cyril[1/3]; Hilary Chromatius Jerome

[2] **4** {B} ποιήσω ὧδε ℵ B C 700* it[b, ff2] vg[mss] Chromatius[2/4] Jerome // ποιήσω it[ff1] Chromatius[1/4] // ποιήσωμεν ὧδε D L W Δ Θ f^{13} 28 33 157 180 205 597 700[c] 892 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it[a, aur, c, d, (e), f, g1, l, n, q] vg syr[c, p, h, palmss]? cop[sa, meg, bo] geo slav Origen[gr, lat] Chrysostom; Chromatius[1/4] Augustine // ποιήσομεν ὧδε f^{1} 565 1292 *l* 866 syr[c, p, h, palmss]? eth // ποιήσωμεν 579 vg[mss] arm (Diatessaron) Gregory-Elvira

---

27 ἀποδώσει … αὐτοῦ Ps 28.4; 62.12; Pr 24.12; Sir 35.19; Ro 2.6; Re 22.12 **28** τὸν … αὐτοῦ Mt 10.23 ἐν … αὐτοῦ Mt 20.21
17.2 2 Pe 1.16-18

Μωϋσεῖ μίαν καὶ Ἠλίᾳ μίαν. **5** ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ
νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
εὐδόκησα· ἀκούετε αὐτοῦ. **6** καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ
ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.
7 καὶ προσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἁψάμενος αὐτῶν εἶπεν, Ἐγέρ-
θητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. **8** ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν
οὐδένα εἶδον εἰ μὴ αὐτὸν Ἰησοῦν μόνον.

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς λέγων, Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἐγερθῇ. **10** καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλίαν δεῖ
ἐλθεῖν πρῶτον; **11** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἠλίας μὲν ἔρχεται
καὶ ἀποκαταστήσει πάντα·[a] **12** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἠλίας ἤδη
ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν ἀλλ᾽ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα
ἠθέλησαν· οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ᾽
αὐτῶν. **13** τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

The Healing of a Boy with a Demon
(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43a)

14 Καὶ ἐλθόντων πρὸς τὸν ὄχλον προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος
γονυπετῶν αὐτὸν **15** καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν,
ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ
πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. **16** καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς
μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.
17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διε-
στραμμένη, ἕως πότε μεθ᾽ ὑμῶν ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι

---

[a] **11** Question: NA[mg]

---

5 Οὗτος ... εὐδόκησα Ps 2.7; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22; 2 Pe 1.17 ἀκούετε αὐτοῦ Dt 18.15; Ac 3.22 **9** Μηδενὶ ... ἐγερθῇ Mt 16.20 **10-11** Ἠλίαν ... πάντα Mal 4.5-6 **12** Ἠλίας ἤδη ἦλθεν Mt 11.14 **13** περὶ ... αὐτοῖς Lk 1.17 **17** γενεὰ ... διεστραμμένη Dt 32.5, 20

ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. **18** καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ
τῆς ὥρας ἐκείνης. **19** Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ
κατ᾽ ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;
20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν[3] ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ
λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει
τούτῳ, Μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυ-
νατήσει ὑμῖν.[4]

Jesus Again Foretells His Death and Resurrection
(Mk 9.30-32; Lk 9.43b-45)

22 Συστρεφομένων[5] δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς, Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
ἀνθρώπων, **23** καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

---

[3] **20** {A} ὀλιγοπιστίαν ℵ B Θ f^{1} f^{13} 33 579 700 892 syr$^{c, pal}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo Diatessaron Origen // ἀπιστίαν C D L W Δ 28 157 180 205 565 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff1, ff2, g1, l, n, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ slav Chrysostom; (Hilary) Jerome Augustine Speculum BTI

[4] **20** {A} *omit verse 21* ℵ* B Θ 33 579 892* *l* 253 it$^{e, ff1}$ syr$^{c, s, pal}$ cop$^{sa, boPt}$ eth^{ms} geo$^{1, A}$ // *add verse 21:* τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ (*see* Mk 9.29) (ℵ^{2} ἐκβάλλεται *for* ἐκπορεύεται) C D L W Δ f^{1} f^{13} 28 157 180 (205 1505 *l* 1074 ἐξέρχεται) 565 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* (*l* 184) (*l* 514) it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, g1, l, n, q, r1}$ vg (syr$^{p, h}$) cop$^{(meg), boPt}$ arm eth$^{pp, TH}$ geo^{B} slav Origen Asterius Basil Chrysostom; Hilary Ambrose Jerome Augustine TOB BTI

[5] **22** {B} συστρεφομένων ℵ B f^{1} 892 it$^{a, aur, b, d, f, ff2, g1, l, n, q}$ vg cop^{samss} Hilary Jerome Augustine // ἀναστρεφομένων C (D αὐτῶν δὲ ἀναστρεφομένων) L W Δ Θ f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it$^{c, e, ff1}$ cop$^{samss, meg, bo}$ arm? eth geo slav Chrysostom^{lem} // ὑποστρεφόντων 579

---

18 ἐθεραπεύθη ... ἐκείνης Mt 8.13; 9.22; 15.28; Jn 4.52-53 **20** ἐὰν ... μεταβήσεται Mt 21.21; Mk 11.23; Lk 17.6; 1 Cor 13.2 **23** ἀποκτενοῦσιν ... ἐγερθήσεται Mt 16.21

Payment of the Temple Tax

24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ
δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπαν, Ὁ διδάσκαλος
ὑμῶν οὐ τελεῖ [τὰ] δίδραχμα; **25** λέγει, Ναί. καὶ ἐλθόντα εἰς
τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, Τί σοι δοκεῖ,
Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ
κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; **26** εἰπόν-
τος δέ[6], Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε
ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. **27** ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς,
πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα
πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις
στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

The Greatest in the Kingdom
(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

18 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ
λέγοντες, Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
2 καὶ προσκαλεσάμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν
3 καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς
τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
4 ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν
ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. **5** καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἓν
παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται.

---

[6] **26** {B} εἰπόντος δέ B Θ 1 700 892* it$^{\text{(a, aur, b), c, e, ff1, (ff2, g1, l, n)}}$ (vg) vg^{mss} syr^{pal} cop$^{\text{sa, bopt}}$ arm eth$^{\text{pp, TH}}$ Chrysostom; (Jerome) // εἰπόντος δὲ τοῦ Πέτρου 892^{mg} Origen$^{\text{gr, (lat 1/2)}}$; (Juvencus) (Ambrose) // λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος (H 28 1505 *l* 1223 *omit* ὁ) W Δ *f*^{13} 157 180 205 565 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G Σ] *Lect* it$^{\text{f, (q)}}$ syr$^{\text{c, p, h}}$ (cop^{meg}) eth^{ms} geo^{2} slav Origen$^{\text{lat 1/2}}$ Basil // λέγει αὐτῷ D it^{d} syr^{s} cop^{bomss} geo^{1}? // ὁ δὲ ἔφη, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. εἰπόντος δέ ℵ cop^{bopt} eth^{ms} // λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. εἰπόντος δὲ αὐτοῦ C (L *omit* αὐτοῦ)

---

24 τὰ δίδραχμα Ex 30.13; 38.26
18.1 Lk 22.24 **2-3** Mt 19.14; Mk 10.15; Lk 18.17 **4** Mt 20.26-27; Mk 10.43-44; Lk 22.26 **5** Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20

Temptations to Sin
(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

6 Ὃς δ᾽ ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πι-
στευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς
θαλάσσης. **7** οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι᾽ οὗ τὸ σκάν-
δαλον ἔρχεται. **8** Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει
σε, ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν
εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλὸν ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. **9** καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν
μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

The Parable of the Lost Sheep
(Lk 15.3-7)

10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω
γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν
τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.[1] **12** Τί ὑμῖν
δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ
ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ
πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; **13** καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν
αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς
ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. **14** οὕτως οὐκ ἔστιν

---

[1] **10** {B} *omit verse 11* ℵ B L* Θ* f^{13} 1* 33 892* it$^{e, ff^1}$ syr$^{s, pal}$ cop$^{sa, meg, bo^{pt}}$ Origen^{vid} Eusebian Canons; Juvencus Jerome // *add verse 11:* ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός D W Δ Θ^c 078^{vid} 1^c 28 180 205 565 597 700 1006 1071 1241 1292 1424 *Byz* [E F H N Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{(a), aur, (b), d, (f), ff^2, g^1, (l, n), q, r^1}$ vg syr$^{c, p}$ arm geo Chrysostom; Hilary Chromatius BTI // *add verse 11:* ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός (*see* Lk 19.10) G (L^c *omit* καί) 157 579 892^c 1010 1243 1342 1505 *Lect*^{pt} (it^c) syr^h cop$^{bo^{pt}}$ eth slav

---

8-9 Mt 5.29-30 **10** οἱ ... αὐτῶν Ac 12.15; He 1.14

ϑέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν[2] τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων.

A Brother Who Sins
(Lk 17.3)

15 Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ [εἰς σὲ][3] ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον
αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας
τὸν ἀδελφόν σου· **16** ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ
ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα **ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ
πᾶν ῥῆμα·** **17** ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν
δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ
ὁ τελώνης.
18 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται
δεδεμένα ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται
λελυμένα ἐν οὐρανῷ. **19** Πάλιν [ἀμὴν] λέγω[4] ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο

---

[2] **14** {C} ὑμῶν ℵ D^{c} L W Δ f^{1} 28 205 565^{vid} 597 1006 1071 1292 1342 1505 *Byz* [E G] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, q}$ vg syr$^{c, p, hmg}$ slav Chrysostom; Jerome Augustine Speculum // ἡμῶν D* *l* 890 Chrysostom^{mss} // μου B F H N O Θ Σ 078 f^{13} 33 157 180 579 700 892 1010 1241 1243 1424 *Lect*^{pt} syr$^{s, h}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo Origen Macarius/Symeon // *omit* syr^{pal} (Apostolic Constitutions *including* τοῦ ἐν οὐρανοῖς)

[3] **15** {C} ἁμαρτήσῃ εἰς σέ D L Δ Θ 078 f^{13} 28 157 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 *Byz* [E F G H N O Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, q, (r^1)}$ vg cop$^{meg, bopt}$ arm eth geo slav^{mss} Basil^{ms} Chrysostom^{mss}; Hilary Lucifer Pacian Chromatius Jerome Augustine$^{6/7}$ // ἁμάρτῃ εἰς σέ W 33 180 1342 (1424) 1505 *Lect*^{pt} Basil$^{5/9}$ Didymus Chrysostom Theodoret // ἁμαρτήσῃ ℵ B 1 579 slav^{mss} Cyril; Augustine$^{1/7}$ REB EU TOB // ἁμάρτῃ (Lk 17.3) Origen^{lem} Basil$^{4/9}$

[4] **19** {C} πάλιν ἀμὴν λέγω B 058 13 28 33 157 180 205 597 700 828 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, b, c, f, g^1, h, n, (q), r^1}$ vg^{mss} syr$^{c, s, palmss}$ geo^{1} Origen^{lat} Basil // πάλιν λέγω ℵ D L 1 579 892 *l* 524 it$^{aur, d, e, ff^2, 1}$ vg syr$^{p, palms}$ arm geo^{2} Origen^{lem}; Jerome NIV REB EU TOB BTI DHH? // πάλιν δὲ λέγω N O (W πάλιν δὲ ὑμῖν λέγω) Δ Σ Chrysostom syr^{h} eth // ἀμὴν λέγω f^{13} 565 1424 it$^{ff^1}$ // λέγω δέ Cyprian$^{1/3}$ (Cyprian$^{2/3}$) (Speculum)

---

15 Lv 19.17; Lk 17.3 **16** ἐπὶ ... ῥῆμα Dt 19.15; Jn 8.17; 2 Cor 13.1; 1 Tm 5.19 **18** Mt 16.19; Jn 20.23 **19** ἐὰν ... οὐρανοῖς Mt 7.7; 21.22; Mk 11.24; Jn 15.7; 16.23; Jas 1.5; 1 Jn 3.22; 5.14-15

συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ
ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς. **20** οὗ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν
ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

The Parable of the Unforgiving Servant

21 Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ποσάκις
ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;
22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις ἀλλ᾽ ἕως
ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. **23** Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι λόγον μετὰ
τῶν δούλων αὐτοῦ. **24** ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν προσ-
ηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. **25** μὴ ἔχοντος
δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος πραθῆναι καὶ
τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀποδοθῆναι.
26 πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων[5], Μακροθύ-
μησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. **27** σπλαγχνισθεὶς δὲ
ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον
ἀφῆκεν αὐτῷ. **28** ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὗρεν ἕνα τῶν
συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ
κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν λέγων, Ἀπόδος εἴ τι ὀφείλεις. **29** πε-
σὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων, Μακρο-
θύμησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. **30** ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν ἀλλ᾽
ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἕως ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον.
31 ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν
σφόδρα καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ
γενόμενα. **32** τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ
λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά

---

[5] **26** {A} λέγων **B D Θ** 700 it[a, c, d, e, ff1, l] vg syr[c, s] arm geo Origen Chrysostom; Lucifer // λέγων, Κύριε ℵ L W Δ 058 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G O Σ] *Lect* it[aur, (b), f, ff2, g1, (h), q, (r1)] vg[mss] syr[p, h, pal] cop[sa, meg, bo] eth slav Origen[lat] Asterius; Chromatius

---

20 ἐκεῖ ... αὐτῶν Mt 28.20; Jn 14.23 **21-22** ποσάκις ... ἑπτά Lk 17.3-4 **27** Lk 7.42

σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· **33** οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν
σύνδουλόν σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα; **34** καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος
αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ
ὀφειλόμενον. **35** Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ποιήσει
ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν
ὑμῶν.

Teaching about Divorce
(Mk 10.1-12)

19 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας
πέραν τοῦ Ἰορδάνου. **2** καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν καὶ
λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; **4** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι
ὁ κτίσας[1] ἀπ᾽ ἀρχῆς **ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;** **5** καὶ
εἶπεν, **Ἕνεκα τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.** **6** ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ
σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
7 λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο **δοῦναι βιβλίον
ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι [αὐτήν]**[2]; **8** λέγει αὐτοῖς ὅτι

---

[1] **4** {B} κτίσας (*see* Mk 10.6) B Θ 1 700 it^{c} syr^{pal} cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth$^{pp, ms, (TH)}$ geo Origen (Methodius) Serapion Athanasius Ps-Clementines // ποιήσας ℵ C D (L 579 ἐποίησας *for* ὁ ποιήσας) W Z Δ 0233 *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ slav Origen^{lat} Apostolic Constitutions Chrysostom Cyril; Hilary Ambrosiaster Jerome Augustine Speculum

[2] **7** {C} ἀπολῦσαι αὐτήν B C W Δ 078^{vid} 087^{vid} (0233 ἀπολύειν *for* ἀπολῦσαι) *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292

---

34 παρέδωκεν ... ὀφειλόμενον Mt 5.25-26; Lk 12.58-59 **35** Mt 6.15; Mk 11.25; Eph 4.32; Col 3.13

19.1 Καὶ ... τούτους Mt 7.28; 11.1; 13.53; 26.1 **3** Καὶ ... αὐτόν Mt 16.1 **4** ἄρσεν ... αὐτούς Gn 1.27; 5.2 **5** Ἕνεκα ... μίαν Gn 2.24 (Eph 5.31) ἔσονται ... μίαν (1 Cor 6.16) **7** δοῦναι ... αὐτήν Dt 24.1; Mt 5.31

Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπο-
λῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.
9 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ
πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται[3,4]. **10** λέγουσιν αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ [αὐτοῦ][5], Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ
τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. **11** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον [τοῦτον][6] ἀλλ' οἷς δέδοται.

1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N O Σ] *Lect* it[f, q] syr[p, h] cop[bo^ms] eth[pp, ms, TH] slav Chrysostom // ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα it[b, c, ff2] vg[mss] syr[c, s] Irenaeus[lat]; Ambrose Speculum // ἀπολῦσαι (*see* Mk 10.4) ℵ D L Z Θ 1 579 700 it[a, aur, d, e, ff1, g1, h, l] vg syr[pal] arm eth[ms] geo Origen; Jerome Augustine EU? TOB

[3] **9** {B} μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ℵ (C* ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι) C[3] L (W *omit* καί) Z Δ Θ 078 28 157 180 205 565 579 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it[l] vg syr[s, p, h] arm eth[pp] Basil; Jerome // παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι (*see* 5.32) B 0233 1 *l* 547 it[ff1] (syr[pal]) cop[bo] eth[TH] slav Origen[gr] Cyril // παρεκτὸς λόγου πορνείας καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται D *f*[13] 33 (597) *l* 184 *l* 1016 it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, g1, h, q, r1] vg[mss] (syr[c]) cop[sa, (bo^ms)] Origen[lat] Chrysostom; Speculum

[4] **9** {B} *no addition after* μοιχᾶται / μοιχευθῆναι (*see footnote 3*) ℵ C[3] D L Z 828 1241 *l* 253 *l* 1074 it[a, b, d, e ff2, g1, h, l, r1] vg[ms] syr[s, c] cop[sa, bo^ms] Origen // *add after* μοιχᾶται / μοιχευθῆναι: καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται (*see* Mk 10.11) B 28 157 180 205 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1342 *Byz* [E F G H] *Lect* it[aur, c, f, q] vg arm eth geo Origen[lat 1/2] Basil Cyril; Jerome // *add after* μοιχᾶται / μοιχευθῆναι: καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν μοιχᾶται C* N O W Δ Θ Σ 078 0233 *f*[1] *f*[13] 33 (565) (579 ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρός) 1010 1424 1505 *l* 547 cop[bo] slav Speculum // *add after* μοιχευθῆναι: ὡσαύτως καὶ ὁ γαμῶν ἀπολελυμένην μοιχᾶται 𝔓[25] (cop[meg])

[5] **10** {C} μαθηταὶ αὐτοῦ 𝔓[25] C D L W Z Δ 078 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff2, h, l, q, r1] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[sa^mss, bo] arm eth geo slav Augustine // μαθηταί 𝔓[71vid] ℵ B Θ it[e, ff1, g1] cop[sa^ms, meg] Juvencus Jerome Speculum NIV REB EU TOB BTI

[6] **11** {C} τὸν λόγον τοῦτον ℵ C D L W Z Δ (Θ) 078 0233 *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892[mg] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q, (r1)] vg syr[c, s, p, h] cop[sa, meg, bo] arm, eth[pp, ms, (TH)] geo slav Basilidians[acc. to Clement] Clement Origen[lat] Basil Theodoret

---

9 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 **10** οὐ ... γαμῆσαι 1 Cor 7.1-2, 7-9 **11** Οὐ ... δέδοται 1 Cor 7.7, 9, 17

12 εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν
οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς
διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω.

Little Children Blessed
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

13 Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ παιδία ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ
αὐτοῖς καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς.
14 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ
ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν. **15** καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

The Rich Young Man
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

16 Καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐτῷ εἶπεν, Διδάσκαλε[7], τί
ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν αἰώνιον; **17** ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ,
Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός[8]· εἰ δὲ θέλεις

Ammonius-Alexandria; Cyprian$^{1/2}$ Ps-Cyprian Ambrose Jerome$^{2/4}$ Augustine Speculum // τὸν λόγον B 1 892* *l* 184 it^{e} syr^{pal} cop$^{bo ms}$ eth^{ro} Origen Apollinaris Theodore John-Damascus^{vid}; Cyprian$^{1/2}$ Jerome$^{2/4}$ // *omit* Chrysostom

[7] **16** {A} διδάσκαλε ℵ B D L 1 892* 1010 it$^{a, d, e, ff^1}$ cop$^{bo pt}$ eth^{pp} geo^{1} Origen$^{1/2}$; Hilary // διδάσκαλε ἀγαθέ (*see* Mk 10.17; Lk 18.18) C W Δ Θ f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{mg} 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, b, c, f, ff^2, g^1, h, l, q, r^1}$ vg syr$^{c, s, p, h, pal}$ cop$^{sa, meg, bo pt}$ arm eth$^{ms, TH}$ geo^{2} slav Marcus$^{acc. to Irenaeus}$ Justin Origen$^{1/2}$ Basil Cyril-Jerusalem Chrysostom^{lem}; Juvencus Jerome

[8] **17** {A} τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός ℵ B^{2} (B* *omit* εἷς) (D *omit* τοῦ *and* ὁ) L Θ (1 700 *omit* ὁ) (892* οὐδείς *for* εἷς) it$^{a, d}$ (syr$^{s, pal mss}$) arm eth^{pp} geo^{1} Origen // τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός, ὁ θεός it$^{aur, b, c, (ff^1), ff^2, l, r^1}$ (it^{e} ὁ πατήρ *for* ὁ θεός) vg (syr$^{c, h mg, pal ms}$) cop$^{meg, bo}$ geo$^{2, (A)}$ Novatian Jerome // τί με λέγεις ἀγαθόν; εἷς ἐστιν ἀγαθός, ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Marcus$^{acc. to Irenaeus}$ Justin Naassenes$^{acc. to Hippolytus}$ (Ps-Clementines) // τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός (*see* Mk 10.18; Lk 18.19) C W Δ f^{13} 28 33 157 180 205 565 (579) 1006 1010 1071 1241 1243 1292

---

14 Ἄφετε ... οὐρανῶν Mt 18.2-3 **16** Διδάσκαλε ... αἰώνιον Mt 19.29; Lk 10.25

εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, τήρησον τὰς ἐντολάς. **18** λέγει αὐτῷ,
Ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ **Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ
κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις,** **19** **Τίμα τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα,** καί, **Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.**
20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος, Πάντα ταῦτα ἐφύλαξα[9]· τί ἔτι
ὑστερῶ; **21** ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε
πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς [τοῖς] πτωχοῖς, καὶ ἕξεις
θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. **22** ἀκούσας
δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων
κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. **24** πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμη-
λον[10] διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. **25** ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐξε-
πλήσσοντο σφόδρα λέγοντες, Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;
26 ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο
ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. **27** Τότε ἀπο-

1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{f, q}$ syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo^{ms}}$ eth$^{ms, TH}$ slav Basil Chrysostom // τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός (892^{c} οὐδείς ἐστιν) it$^{g^1, h}$ Eusebius; Augustine

[9] **20** {A} ἐφύλαξα ℵ* B L Θ f^1 579 700 it$^{aur, ff^1, g^1, l}$ vg Cyprian Juvencus? Jerome // ἐφύλαξα ἐκ νεότητος (*see* Lk 18.21) (ℵ^2 νεότητός μου) D it^{d} // ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου (*see* Mk 10.20) C W Δ f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it$^{a, b, c, e, f, ff^2, h, n, q}$ vg^{cl} syr$^{(c, s), p, h, pal}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{gr, lat}$ Marcellus Chrysostom (Cyril); (Hilary) Ambrose Augustine

[10] **24** {A} κάμηλον (*see* Mk 10.25; Lk 18.25) ℵ B C D L W Z Δ Θ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it$^{a, aur, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, q, r^1}$ vg syr$^{c, s, p, pal}$ cop$^{sa, meg, bo}$ eth slav Origen$^{gr, lat}$ Chrysostom; Hilary Ambrose Gaudentius Jerome Augustine // κάμιλον (*by itacism?*) 579 1424 *l* 211 *l* 524 *l* 673 *l* 858 *l* 859 *l* 866 Cyril

---

17 τήρησον τὰς ἐντολάς Lv 18.5; Lk 10.28 **18-19** Οὐ φονεύσεις ... μητέρα Ex 20.12-16; Dt 5.16-20 (Ro 13.9) **19** Ἀγαπήσεις ... σεαυτόν Lv 19.18 (Mt 5.43; 22.39; Lk 10.27; Ro 13.9) **21** πώλησον ... πτωχοῖς Mk 14.5; Lk 12.33; Jn 12.5; Ac 2.45; 4.34-37 ἕξεις ... οὐρανοῖς Mt 6.20 **22** ἀπῆλθεν ... πολλά Ps 62.10 **26** παρὰ δὲ ... δυνατά Gn 18.14; Job 42.2; Zch 8.6 LXX

κριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; **28** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ
παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου
δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρί-
νοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. **29** καὶ πᾶς ὅστις
ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα[11] ἢ
τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα[12]
λήμψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. **30** Πολλοὶ δὲ
ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

The Workers in the Vineyard

20 Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ
οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας
εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **2** συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν
ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα
αὐτοῦ. **3** καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας
ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργοὺς **4** καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς
τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. **5** οἱ δὲ

---

[11] **29** {C} πατέρα ἢ μητέρα (*see* Mk 10.29) B it$^{a, n}$ syr^{pal} Chrysostom; (Victorinus-Pettau) // πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ℵ C L W Δ Θ f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, g^1, h, l, q}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Basil Gregory-Nyssa Cyril; Ambrose Jerome // μητέρα D it$^{b, d, ff^1, ff^2}$ (syr^c μητέρα ἢ γυναῖκα) syr^s Hilary Paulinus-Nola Speculum // γονεῖς (*see* Lk 18.29) 1 (it^e) (Irenaeus^{lat}) Origen

[12] **29** {B} ἑκατονταπλασίονα (*see* Mk 10.29) ℵ C D (D* -πλάσιον) W Δ Θ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, q, (r^1)}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ cop^{bo} arm eth$^{ro, pp, TH}$ geo slav Asterius Basil Gregory-Nyssa Chrysostom; Victorinus-Pettau Hilary Ambrose Paulinus-Nola Jerome Speculum // πολλαπλασίονα (*see* Lk 18.30) B L 579 1010 syr^{pal} cop$^{sa, meg}$ eth^{ms} Origen Cyril REB TOB

---

28 ὅταν ... αὐτοῦ Dn 7.9-10; Mt 25.31 ὅταν ... θρόνους Mt 20.21; Mk 10.37; Re 3.21 καθήσεσθε ... Ἰσραήλ Lk 22.30 **29** ζωὴν ... κληρονομήσει Mt 19.16; Lk 10.25 **30** Mt 20.16; Lk 13.30

20.1 ἀνθρώπῳ ... αὐτοῦ Mt 21.28, 33 **2** συμφωνήσας ... ἡμέραν Tob 5.15

ἀπῆλθον. πάλιν [δὲ] ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν
ἐποίησεν ὡσαύτως. **6** περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἐξελθὼν εὗρεν
ἄλλους ἑστῶτας καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν
ἡμέραν ἀργοί; **7** λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.
λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. **8** ὀψίας δὲ
γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ,
Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀρξάμενος
ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. **9** καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν
ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. **10** καὶ ἐλθόντες οἱ
πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήμψονται· καὶ ἔλαβον [τὸ] ἀνὰ
δηνάριον καὶ αὐτοί[1]. **11** λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ
οἰκοδεσπότου **12** λέγοντες, Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίη-
σαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος
τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. **13** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἑνὶ αὐτῶν
εἶπεν, Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;
14 ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς
καὶ σοί· **15** [ἢ][2] οὐκ ἔξεστίν μοι ὃ θέλω ποιῆσαι ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ
ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; **16** Οὕτως
ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι[3].

---

[1] **10** {C} τὸ ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί ℵ L Z Θ 33^{vid} // ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί B eth // τὸ ἀνὰ δηνάριον 085 it^{d} Diatessaron^{syr}? // καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον D W Δ 0300 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, aur, b, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, q}$ vg Origen^{lat} Chrysostom // καὶ αὐτοὶ τὸ ἀνὰ δηνάριον C N O Σ

[2] **15** {C} ἢ ℵ C W Δ 085 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N O Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, q, r^1}$ vg syr$^{p, h, pal^{mss}}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm geo slav (Diatessaron?) Origen^{lat} Chrysostom Nilus; Augustine // *omit* B D L Z Θ 700 *l* 1016 it^{d} syr$^{c, s}$ eth NIV REB EU BTI?

[3] **16** {A} ἔσχατοι. ℵ B L Z 085 892* 1243* 1342 (1424) cop$^{sa, bo^{pt}}$ Diatessaron // ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί (*see* 22.14) C D W Δ (Θ οἱ κλητοί) 0300 *f*^{1} *f*^{13} (28) 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{mg} 1006 1010 1071 1241 1243^{c} 1292 1505 *Byz* [E F G H N^{vid} O Σ] *Lect* (*l* 547)

---

8 ὀψίας ... μισθόν Lv 19.13; Dt 24.15 **15** ὁ ... ἐστιν Mt 6.23; Mk 7.22 **16** Mt 19.30; Mk 10.31; Lk 13.30

A Third Time Jesus Foretells His Death and Resurrection
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς
δώδεκα [μαθητὰς][4] κατ᾽ ἰδίαν καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν αὐτοῖς,
18 Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατα-
κρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ **19** καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς
ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται.

The Request of James and John
(Mk 10.35-45)

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ
τῶν υἱῶν αὐτῆς προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι ἀπ᾽ αὐτοῦ. **21** ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι
οἱ δύο υἱοί μου εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ
βασιλείᾳ σου. **22** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἴδατε τί
αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν[5];

(*l* 859) (*l* 1627) it$^{\text{aur, b, (c), d, e, f, ff}^1\text{, ff}^2\text{, g}^1\text{, h, (l), n, (q)}}$ vg syr$^{\text{c, s, p, h, pal}}$ cop$^{\text{meg, bo}^{\text{pt}}}$ arm eth geo slav Chrysostom; Jerome

[4] **17** {C} τοὺς δώδεκα μαθητάς **B C W Δ 085 28* 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1071 1241 1243 1292 1505** *Byz* [E F G H N O Σ] *l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 it$^{\text{b, f, ff}^2\text{, h, l, q}}$ vg syr^{h} cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}\text{, meg}}$ geo^{2} slav Chrysostom^{lem}; Hilary Augustine // τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ 13 28^{c} 828 892^{mg} 1010 1342 1424 *Lect* (*l* 184) it$^{\text{a, aur, c, (e), ff}^1\text{, g}^1\text{, n}}$ vg^{mss} syr^{p} cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}}$ eth$^{\text{pp, ms, TH}}$ Origen^{lat}; Jerome DHH? // τοὺς δώδεκα (*see* Mk 10.32; Lk 18.31) ℵ D L Z^{vid} Θ f^1 f^{13} 892* it^{d} syr$^{\text{c, s}}$ cop^{bo} arm eth^{ms} geo^{1} Origen^{gr} TOB

[5] **22** {A} πίνειν. ℵ D L Z Θ f^{13} 1 it$^{\text{aur, b, c, d, e, ff}^1\text{, ff}^2\text{, g}^1\text{, l, n, r}^1}$ vg syr$^{\text{c, s}}$ cop$^{\text{sa, meg, bo}^{\text{pt}}}$ eth^{pp} Diatessaron Ambrose Jerome Augustine Speculum // πίειν. B 085 // πίνειν ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι (*see* Mk 10.38) C (G 579 πίειν) W Δ 13 28 33 (205 1424 πίνω *for* μέλλω πίνειν) 565 597 700 828 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E H O Σ] *Lect* it$^{\text{(f), h, q}}$ syr$^{\text{p, h}}$ arm geo^{2} slav Origen^{lat} Marcus$^{\text{acc. to Irenaeus}}$ // πίνειν καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι 157 (180) 892 1071 (*l* 673 πίειν) *l*^{AD} cop$^{\text{bo}^{\text{pt}}}$ ethTH geo^{1} Chrysostom

---

18 Mt 16.21; 17.22-23; Lk 9.22 **19** τῇ ... ἐγερθήσεται Mt 16.21; 17.23; Lk 9.22; 24.7, 46; Ac 10.40; 1 Cor 15.4 **21** καθίσωσιν ... βασιλείᾳ σου Mt 19.28; Lk 22.30 **22** τὸ ... πίνειν Mt 26.39; Jn 18.11

λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. **23** λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν
μου πίεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ
ἔστιν ἐμὸν [τοῦτο] δοῦναι[6], ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός
μου. **24** Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο
ἀδελφῶν. **25** ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν,
Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν
καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. **26** οὐχ οὕτως ἔσται[7]
ἐν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν
διάκονος, **27** καὶ ὃς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔσται ὑμῶν
δοῦλος· **28** ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονη-
θῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
ἀντὶ πολλῶν.

The Healing of Two Blind Men
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἰεριχὼ ἠκολούθησεν
αὐτῷ ὄχλος πολύς. **30** καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ
τὴν ὁδὸν ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες,
Ἐλέησον ἡμᾶς, [κύριε,][8] υἱὸς Δαυίδ. **31** ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν

---

[6] **23** {C} οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο δοῦναι C D W Δ 085 33 597 1010 1342 1505 *l* 292 *l* 514 *l* 1552 (it[q]) (syr[h]) eth slav Origen[dub] Chrysostom[1/2] // οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι (*see* Mk 10.40) א B L Z Θ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 579 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1424 *Byz* [E G H N O Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff1, ff2, g1, (h), l, n, (r1)] vg syr[p] cop[sa, meg, bo] arm geo Origen Didymus[dub] Epiphanius Chrysostom[1/2]; Ambrose Jerome Augustine Speculum Varimadum Vigilius // τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι 565 *l* 68 *l* 76 *l* 673 (syr[c, s]) (Macarius/Symeon)

[7] **26** {B} ἔσται א C L W Δ Θ 085 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N O Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, e, f, ff1, ff2, g1, h, l, n, q, r1] vg cop[samss, meg, bo] arm eth[pp] geo[2] slav Origen[lat]; Jerome // ἐστίν (*see* Mk 10.43) B D Z it[d] cop[samss] eth[TH?] geo[1] Speculum

[8] **30** {C} ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε (*see* 20.31) 𝔓[45vid] C W Δ 1 28 33 180 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H O] *Lect* it[f, q] syr[p, h] cop[sams] eth[pp, TH] slav Origen Chrysostom[lem] // ἐλέησον ἡμᾶς, Ἰησοῦ (*see* Mk 10.47; Lk 18.38) א Θ *f*[13] 700 it[c, e, h, n] syr[pal ms] cop[meg] arm geo // ἐλέησον

25-26 Lk 22.25-26 **26** Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 9.48 **28** Lk 22.27 ὁ ... διακονῆσαι Php 2.7 δοῦναι ... πολλῶν 1 Tm 2.6 **29-30** Mt 9.27 **30** Ἐλέησον ... Δαυίδ Mt 15.22

αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν λέγοντες, Ἐλέη-
σον ἡμᾶς, κύριε[9], υἱὸς Δαυίδ. **32** καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν
αὐτοὺς καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; **33** λέγουσιν αὐτῷ,
Κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. **34** σπλαγχνισθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ.

The Triumphal Entry into Jerusalem
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-38; Jn 12.12-19)

21 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ
εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τότε Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητὰς
2 λέγων αὐτοῖς, Πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν,
καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην καὶ πῶλον μετ᾿ αὐτῆς·
λύσαντες ἀγάγετέ μοι. **3** καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ
κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει·[a] εὐθὺς δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς.[b]
4 Τοῦτο δὲ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου
λέγοντος,

5 **Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών·**
Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι
πραῢς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον
καὶ ἐπὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου.

ἡμᾶς, κύριε Ἰησοῦ N Σ // ἐλέησον ἡμᾶς (*see* 9.27) D 13 157 205 565 *l* 1016 it$^{b, d, ff^1, ff^2}$ syr^{c} cop$^{sa^{ms}}$ eth^{ms} // κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς B Z^{vid} 085 it$^{aur, g^1, l, r^1}$ vg cop$^{sa^{mss}, (bo^{ms})}$ Jerome Augustine // κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, Ἰησοῦ L 892 syr$^{pal^{mss}}$ cop$^{sa^{mss}, (bo)}$

[9] **31** {C} ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε (*see* 20.30) C W Δ 1 28 33 180 565 597 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N O Σ] *Lect* it$^{(e), f, ff^2, q}$ syr$^{c, h}$ cop$^{sa^{ms}, meg}$ eth geo^{2} slav^{mss} // ἐλέησον ἡμᾶς (*see* 9.27; Mk 10.48; Lk 18.39) 13 205 579 700 *l* 1016 vg^{ms} syr$^{pal^{mss}}$ slav^{mss} // κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς ℵ B D L Z Θ 085 *f*^{13} 892 1010 *l* 890 it$^{aur, b, c, d, ff^1, g^1, h, l, n}$ vg syr$^{p, pal^{ms}}$ cop$^{sa^{mss}, (bo)}$ arm geo^{1} Jerome

---

[a] **3** End of embedded quotation: GNB (NIV) NRSV REB LB? NBS TOB [b] End of embedded quotation: NRSV^{mg} REB^{mg} EU BJ BTI DHH

---

34 Ἰησοῦς ... ἀνέβλεψαν Mt 9.29-30
21.5 Εἴπατε ... Ἰδού Is 62.11 Ἰδού ... ὑποζυγίου Zch 9.9

6 πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς συνέταξεν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς **7** ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον καὶ ἐπέ-
θηκαν ἐπ᾽ αὐτῶν τὰ ἱμάτια, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. **8** ὁ
δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι
δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ.
9 οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες
ἔκραζον λέγοντες,

> **Ὡσαννὰ** τῷ υἱῷ Δαυίδ·
> **Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου·**
> **Ὡσαννὰ** ἐν τοῖς ὑψίστοις.

10 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ
πόλις λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; **11** οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός
ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρὲθ τῆς Γαλιλαίας.

The Cleansing of the Temple
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

12 Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν[1] καὶ ἐξέβαλεν πάντας
τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας
τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούν-
των τὰς περιστεράς, **13** καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται,

> **Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται,**
> ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε σπήλαιον λῃστῶν.

14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
ἐθεράπευσεν αὐτούς. **15** ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας τοὺς κράζοντας
ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἠγανάκτησαν
16 καὶ εἶπαν αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει

---

[1] **12** {B} ἱερόν (*see* Mk 11.15; Lk 19.45) א B L Θ *f*^{13} 33 700 892 1010 1424 it^{b} syr^{pal} cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo$^{1, B}$ Origen^{com} Chrysostom^{lem}; Hilary // ἱερὸν τοῦ θεοῦ C D W Δ 0233 *f*^{1} 28 157 180 205 565 579 597 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, c, d, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q}$ vg syr$^{c, p, h}$ geo^{A} slav Origen^{lem} Basil; Jerome Augustine

---

9 Ὡσαννὰ ... κυρίου Ps 118.25-26 (Mt 23.39; Lk 13.35) Ὡσαννὰ ... Δαυίδ Mt 21.15
13 Ὁ ... κληθήσεται Is 56.7; (60.7) σπήλαιον λῃστῶν Jr 7.11 **15** Ὡσαννὰ ... Δαυίδ Mt 21.9

αὐτοῖς, Ναί. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι **Ἐκ στόματος νηπίων καὶ**
θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; **17** Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς
ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

The Cursing of the Fig Tree
(Mk 11.12-14, 20-24)

18 Πρωῒ δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν. **19** καὶ ἰδὼν
συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτὴν καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν
αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς
γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ.
20 καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες, Πῶς παρα-
χρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; **21** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ
μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε,
Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται· **22** καὶ
πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήμψεσθε.

The Authority of Jesus Questioned
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερὸν προσῆλθον αὐτῷ διδά-
σκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, Ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν
ταύτην; **24** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω
ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ· **25** τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ
οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες,
Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
αὐτῷ; **26** ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν
ὄχλον, πάντες γὰρ ὡς προφήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην.
27 καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπαν, Οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

---

16 Ἐκ … αἶνον Ps 8.3 LXX **19** ἰδὼν … μόνον Lk 13.6 **21** Mt 17.20; Lk 17.6; 1 Cor 13.2
22 Mt 7.7-11; 18.19; Jn 14.13-14 **25** τὸ βάπτισμα … ἀνθρώπων Jn 1.6, 33 Διὰ … αὐτῷ
Mt 21.32; Lk 7.30 **26** φοβούμεθα … Ἰωάννην Mt 14.5; 21.46

The Parable of the Two Sons

28 Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο. καὶ προσ-
ελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ
ἀμπελῶνι. **29** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω, ὕστερον δὲ
μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν[2]. **30** προσελθὼν δὲ τῷ ἑτέρῳ εἶπεν
ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλ-
θεν[2]. **31** τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός;
λέγουσιν, Ὁ πρῶτος[2]. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. **32** ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιο-
σύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι
ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε ὕστερον
τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

The Parable of the Vineyard and the Tenants
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπό-
της ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν

---

[2] **29-31** {C} οὐ θέλω, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. … ἑτέρῳ … ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. … ὁ πρῶτος (ℵ* 1010 *omit* δέ) C* W (Δ *omit* ὁ) 0102 157 565 579 597 1006 1071 1241 *Byz*[pt] [E F G H] it[c, f, q] vg[cl, ww] (syr[p, h, palms]) (cop[samss]) eth[pp, TH] slav Origen mss[acc. to Origen] Eusebius Cyril; mss[acc. to Jerome] // οὐ θέλω, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. … δευτέρῳ … ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. … ὁ πρῶτος ℵ[2] C[2] L Z[vid] *f*[1] 28 33 180 205 892 (1243 1342 *omit* δέ) 1292 1424[c] (1424*) 1505 *Byz*[pt] [O Σ] *Lect* (cop[meg]) Chrysostom // οὐ θέλω, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἀμπελῶνα … ἑτέρῳ … ἐγώ, κύριε, ὑπάγω· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. … ὁ ἔσχατος D it[a, aur, b, d, e, ff1, ff2, g1, h, l, r1] vg[st] (syr[c, s]) Hilary Jerome // ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. … δευτέρῳ … οὐ θέλω· ὕστερον μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. … ὁ ὕστερος B (syr[palmss]) (cop[bo]) eth[ms] (Diatessaron[arm]) REB EU // ὑπάγω, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. … ἑτέρῳ … οὐ θέλω· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. … ὁ ἔσχατος Θ (0233 *f*[13] ὑπάγω, κύριε) (700 ὑπάγω, κύριε … δευτέρῳ) (cop[samss]) (arm) (geo)

---

28 ἄνθρωπος … δύο Lk 15.11 ὕπαγε … ἀμπελῶνι Mt 20.1 **32** οὐκ … αὐτῷ Mt 21.25; Lk 7.30 τελῶναι … ἐπίστευσαν αὐτῷ Lk 3.12; 7.29 ὑμεῖς … αὐτῷ Lk 7.30 **33** ἐφύτευσεν … πύργον Is 5.1-2

καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον καὶ ἐξέδετο
αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. **34** ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς
τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωρ-
γοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. **35** καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ
τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ
ἐλιθοβόλησαν. **36** πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείο-
νας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. **37** ὕστερον δὲ
ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων, Ἐντραπήσονται
τὸν υἱόν μου. **38** οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν
ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν
καὶ σχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, **39** καὶ λαβόντες αὐτὸν
ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν[3]. **40** ὅταν οὖν
ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;
41 λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς καὶ τὸν
ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν
αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. **42** λέγει αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς, Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς,

Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·
παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη
καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;

43 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ᾽ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.

---

[3] **39** {A} αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν (*see* Lk 20.15) (א ἔβαλον) B C L W (Z ἐξέβαλλον) Δ 0102 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* (*l* 184) (*l* 1627) it$^{\text{aur, f, ff1, g1, l, q}}$ vg (syr$^{\text{c, s, p, h, pal}}$) (cop$^{\text{sa, meg, bo}}$) (arm) (eth) slav Irenaeus^{lat} Origen Eusebius^{syr} (Chrysostom^{lem}) Cyril; Jerome Augustine$^{2/4}$ Speculum // αὐτὸν ἀπέκτειναν καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος (*see* Mk 12.8) D (Θ ἀπέκτειναν αὐτόν) *l* 292$^{1/2}$ *l* 859$^{1/2}$ it$^{\text{a, b, c, d, e, ff2, h, r1}}$ vg^{ms} geo Irenaeus^{arm}; Juvencus Lucifer Augustine$^{2/4}$

---

35 λαβόντες ... ἀπέκτειναν Mt 22.6 **39** He 13.12 **42** Λίθον ... γωνίας Ac 4.11; 1 Pe 2.7 Λίθον ... ἡμῶν Ps 118.22-23

[**44** Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν
δ' ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν.][4]
45 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς
παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει· **46** καὶ
ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ εἰς
προφήτην αὐτὸν εἶχον.

The Parable of the Marriage Feast
(Lk 14.15-24)

22 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς
αὐτοῖς λέγων, **2** Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ
βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. **3** καὶ ἀπέστει-
λεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς
γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. **4** πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους
δούλους λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις, Ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου
ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα καὶ πάντα
ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. **5** οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον,
ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· **6** οἱ δὲ
λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτει-
ναν. **7** ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα
αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν
ἐνέπρησεν. **8** τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος
ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· **9** πορεύεσθε
οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε καλέσατε
εἰς τοὺς γάμους. **10** καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς
ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς·

---

[4] **44** {C} *include verse 44* (*with minor variants; see* Lk 20.18) ℵ B C L W Z Δ Θ 0102 0233 f^1 f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, g^1, (h), l, q}$ vg syr$^{c, p, h}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom Cyril; Jerome Augustine // *omit verse 44* D 33 it$^{a, b, d, e, ff^1, ff^2, r^1}$ syr^{s} Irenaeus^{lat} Origen Eusebius^{syr} GNB REB

---

44 Dn 2.34-35, 44-45 **46** ἐφοβήθησαν ... εἶχον Mt 14.5; 21.26 εἰς ... εἶχον Mt 16.14; 21.11; Lk 7.16; 24.19; Jn 4.19; 9.17
22.6 Mt 21.35

καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος[1] ἀνακειμένων. **11** εἰσελθὼν δὲ ὁ βασι-
λεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ
ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, **12** καὶ λέγει αὐτῷ, Ἑταῖρε, πῶς
εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. **13** τότε ὁ
βασιλεὺς εἶπεν τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ
χεῖρας ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται
ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **14** πολλοὶ γάρ εἰσιν
κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

Paying Taxes to Caesar
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως
αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. **16** καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ
τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν λέγοντες, Διδάσκα-
λε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
διδάσκεις καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
πρόσωπον ἀνθρώπων. **17** εἰπὲ οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ· ἔξεστιν
δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ; **18** γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν
πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; **19** ἐπι-
δείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ
δηνάριον. **20** καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ
ἐπιγραφή; **21** λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς,
Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.
22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.

---

[1] **10** {B} ὁ γάμος B[1] D W Δ Θ 085 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff1, ff2, g1, h, l, q, r1] vg arm geo slav Irenaeus[lat] Origen; Lucifer Chromatius Augustine // ὁ νυμφών א B* L 0102 892 1010 (ὁ γάμος *or* ὁ νυμφών syr[c, s, p, h, pal] eth) // ὁ ἄγαμος C

---

13 ἐκβάλετε ... ἐξώτερον Mt 8.12; 25.30 ἐκεῖ ... ὀδόντων Mt 8.12; 13.42, 50; 24.51; 25.30; Lk 13.28 **15-16** Τότε ... Ἡρῳδιανῶν Mk 3.6 **21** Ἀπόδοτε ... θεῷ Ro 13.7

The Question about the Resurrection
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,
λέγοντες[2] μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν **24** λέ-
γοντες, Διδάσκαλε, Μωϋσῆς εἶπεν, **Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων
τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.** **25** ἦσαν δὲ παρ᾽
ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γήμας ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ
ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ·
26 ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά. **27** ὕστε-
ρον δὲ πάντων ἀπέθανεν ἡ γυνή. **28** ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν τίνος
τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν· **29** ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ
τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ· **30** ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν
οὔτε γαμίζονται, ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελοι[3] ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσιν. **31** περὶ
δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ
τοῦ θεοῦ λέγοντος, **32** **Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς
Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;** οὐκ ἔστιν [ὁ] θεὸς[4] νεκρῶν ἀλλὰ

---

[2] **23** {B} Σαδδουκαῖοι, λέγοντες ℵ* B D W Z Δ^{vid} 0102 0233^{vid} f^{1} 13 28 33 157 180 205 (700 1243 *l* 547 οἱ Σαδδουκαῖοι) 892 1010 1241 1424 1505 *Lect*^{pt} it$^{\text{d, (ff}^1\text{)}}$ cop^{meg} geo^{1} slav Origen^{lem} Methodius // Σαδδουκαῖοι οἱ λέγοντες ℵ^{2} L Θ 0107 565 579 597 1006 1071 1342 (*l* 890 οἱ λέγουσιν) *Byz* [E F G H O Σ] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ cop^{bo} arm eth geo^{2} REB EU BJ TOB // οἱ Σαδδουκαῖοι οἱ λέγοντες f^{13} (1292 καὶ οἱ λέγοντες) cop^{sa}

[3] **30** {B} ἄγγελοι (*see* Mk 12.25) B D 0233 205 700 Diatessaron Justin^{dub} Methodius (Epiphanius) // οἱ ἄγγελοι Θ f^{1} cop$^{\text{sa, meg}}$ Origen (ἄγγελοι *or* οἱ ἄγγελοι it$^{\text{a, b, c, d, e, f, ff}^2\text{, h, q, r}^1}$ vg^{mss} syr^{c} Tertullian Zeno Ambrose Chromatius Augustine$^{5/7}$) // ἄγγελοι θεοῦ ℵ L Σ f^{13} 28 33 157 892 1071 1241 1243 1292 1424 *Lect*^{pt} Chrysostom Cyril // ἄγγελοι τοῦ θεοῦ W Δ 0102 0161 180 565 579 597 1006 1010 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ Origen^{vid} // ἄγγελοι θεοῦ *or* ἄγγελοι τοῦ θεοῦ it$^{\text{aur, ff}^1\text{, g}^1\text{, l}}$ vg syr$^{\text{s, p, h, pal}}$ eth slav^{ms} (cop^{bo}) Origen^{lat}; Hilary Jerome Augustine$^{2/7}$

[4] **32** {C} ἔστιν ὁ θεός B L Δ f^{1} 33 157* 205 *l* 184$^{1/2}$ (*l* 547 ἔστιν δέ) geo^{2} slav // ἔστιν θεός (*see* Mk 12.27) ℵ D W 28 *l* 76$^{1/2}$ *l* 514$^{1/2}$ *l* 1016 Chrysostom BTI // ἔστιν ὁ θεός *or* ἔστιν θεός it$^{\text{aur, b, c, d, e, f, ff}^1\text{, ff}^2\text{, g}^1\text{, h, l, q, r}^1}$ vg syr$^{\text{c, s, p, pal}}$ cop$^{\text{sa, meg, bo}}$

---

23 Σαδδουκαῖοι ... ἀνάστασιν Ac 23.8 **24** Ἐάν ... γυναῖκα αὐτοῦ Dt 25.5 ἐπιγαμβρεύσει ... ἀδελφῷ αὐτοῦ Gn 38.8 **32** 4 Macc 7.19 Ἐγώ ... Ἰακώβ Ex 3.6, 15, 16

ζώντων. **33** καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

The Great Commandment
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, **35** καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν [νομικὸς][5] πειράζων αὐτόν, **36** Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; **37** ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ, **Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου** καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· **38** αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή.
39 δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, **Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.** **40** ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.

The Question about David's Son
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

41 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς **42** λέγων, Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. **43** λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι καλεῖ αὐτὸν κύριον λέγων,

---

eth Origen^lat; (Cyprian) Didache^lat Hilary Chromatius Jerome Augustine // ἔστιν ὁ θεὸς θεός (H *omit* ὁ) (Θ *f*^13 ἔστιν δέ) 0102 0233 157^c 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 (1342 ἔστιν οὖν) 1424 1505 *Byz* [E F G Σ] *Lect* syr^h arm geo^1 Didache^gr Origen Apostolic Constitutions (John-Damascus) LB

[5] **35** {C} νομικός ℵ B D L W Δ Θ 0102 0161 *f*^13 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E^c O Σ] *Lect*^1/2 it^a, aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q, r1 vg syr^c, p, h, hgr, pal cop^sa, meg, bo eth geo^1 slav Chrysostom^lem; Tertullian Hilary Jerome Augustine // νομικός τις (*see* Lk 10.25) E* F G H 0233 *Lect*^1/2 (= *beginning of lection*) // *omit* (*see* Mk 12.28) *f*^1 205 it^e syr^s arm geo^2 Origen^gr, lat REB BJ

---

33 οἱ ... αὐτοῦ Mt 7.28; 13.54; Mk 11.18 **37** Ἀγαπήσεις ... διανοίᾳ σου Dt 6.5 (Jos 22.5) **39** Ἀγαπήσεις ... σεαυτόν Lv 19.18 (Mt 5.43; 19.19; Ro 13.9; Ga 5.14; Jas 2.8) **40** Ro 13.10 ὅλος ... προφῆται Mt 7.12 **42** Jn 7.42 **43** Δαυὶδ ἐν πνεύματι 2 Sm 23.2

44 **Εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου,**
Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν
σου;
45 εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;
46 καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον οὐδὲ ἐτόλμη-
σέν τις ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

The Denouncing of the Scribes and Pharisees
(Mk 12.38-40; Lk 11.37-52; 20.45-47)

23 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ **2** λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. **3** πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν
ὑμῖν ποιήσατε καὶ τηρεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε·
λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. **4** δεσμεύουσιν δὲ φορτία
βαρέα [καὶ δυσβάστακτα][1] καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν
κινῆσαι αὐτά. **5** πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ
θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσιν γὰρ τὰ φυλακτήρια
αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα, **6** φιλοῦσιν δὲ τὴν
πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς **7** καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖ-
σθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί. **8** ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε,
Ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς

---

[1] **4** {C} βαρέα καὶ δυσβάστακτα B D[2] (D* ἀδυσβάστακτα) W Δ Θ 0102 0107 *f*[13] 28 33 157 180 565 579 597 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* (*l* 184[1/2]) (*l* 751[1/2]) it[aur, c, d, f, ff1, g1, l, q] vg syr[h, pal mss] cop[sa, (meg)] arm geo slav Chrysostom; Jerome Augustine[1/2] // βαρέα L *f*[1] 205 892 it[a, b, c, ff2, h] syr[c, s, p] cop[bo] Irenaeus[lat] Origen[lat]; Hilary Ambrose Augustine[1/2] NIV REB EU TOB // μεγάλα βαρέα ℵ eth // δυσβάστακτα (*see* Lk 11.46) 700 1010

---

44 Εἶπεν ... ποδῶν σου Ps 110.1 (Ac 2.34-35; 1 Cor 15.25; He 1.13) **46** οὐδὲ ... οὐκέτι Mk 12.34; Lk 20.40

23.3 Mal 2.7-8 **5** πάντα ... ἀνθρώποις Mt 6.1, 5 πλατύνουσιν ... φυλακτήρια Ex 13.9; Dt 6.8 μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα Nu 15.38-39 **6** φιλοῦσιν ... δείπνοις Lk 14.7

ἀδελφοί ἐστε. **9** καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν[2] ἐπὶ τῆς γῆς, εἷς
γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος. **10** μηδὲ κληθῆτε καθη-
γηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστιν εἷς ὁ Χριστός. **11** ὁ δὲ μείζων
ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. **12** ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν τα-
πεινωθήσεται καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

13 Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
εἰσελθεῖν.[3]

15 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυ-
τον, καὶ ὅταν γένηται ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον
ὑμῶν.

16 Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες, Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ
ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.
17 μωροὶ καὶ τυφλοί, τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ
ἁγιάσας τὸν χρυσόν; **18** καί, Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,

---

[2] **9** {B} μὴ καλέσητε ὑμῶν ℵ B L W (Δ) 0102 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* (*l* 1074) Cyril$^{4/5}$ // ὑμῶν μὴ καλέσητε 180 (1505 μὴ καλέσητε *after* τῆς γῆς) syr^{h} geo^{1} // μὴ καλέσητε 1241 1424 *l* 184$^{1/2}$ it^{l} vg^{ms} eth Gregory-Nyssa Chrysostom^{vid} Cyril$^{1/5}$; Ps-Cyprian // μὴ καλέσητε ὑμῖν D Θ it$^{a, aur, b, c, d, e, (f), ff^1, ff^2, g^1, h, q, r^1}$ vg syr$^{c, s, p, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo^{2} Clement Origen^{lat}; (Cyprian) Optatus Jerome (Augustine)

[3] **13** {A} Οὐαὶ δὲ ὑμῖν ... εἰσελθεῖν. *omit verse 14* ℵ B D L Θ *f*^{1} 33 205 892* it$^{a, aur, d, e, ff^1, g^1}$ vg syr$^{s, (pal^{ms})}$ cop$^{sa, meg, bo^{pt}}$ arm geo Origen$^{gr, lat}$ Eusebian Canons Cyril; Jerome // **14** Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήμψεσθε περισσότερον κρίμα. **13** Οὐαὶ ὑμῖν ... εἰσελθεῖν. (*with minor variants; see* Mk 12.40; Lk 20.47) W Δ 0102 0107 28 157 180 565 579 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 1241 (1243 μικρά *for* μακρά) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it^{f} (syr$^{p, h}$) cop$^{bo^{pt}}$ eth slav Chrysostom // **13** Οὐαὶ δὲ ὑμῖν ... εἰσελθεῖν. **14** Οὐαὶ δὲ ὑμῖν ... κρίμα. (*see* Mk 12.40; Lk 20.47) 0233 *f*^{13} *l* 547 (*l* 673$^{1/2}$) *l*$^{AD\ 1/2}$ it$^{b, c, ff^2, h, l, r^1}$ vg^{cl} (syr$^{c, pal^{mss}}$) cop$^{bo^{mss}}$ Hilary

---

11 Mt 20.26-27; Mk 9.35; 10.43-44; Lk 9.48; 22.26 **12** Job 22.29; Pr 29.23; Eze 21.26; Lk 14.11; 18.14 **16** ὁδηγοὶ τυφλοί Mt 15.14; 23.24; Ro 2.19

οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.
19 τυφλοί[4], τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ
ἁγιάζον τὸ δῶρον; **20** ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὀμνύει
ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· **21** καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ
ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν, **22** καὶ ὁ
ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ
καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον
καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸ ἔλεος
καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα [δὲ] ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι[5].
24 ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
καταπίνοντες.

25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν
δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας[6]. **26** Φαρισαῖε τυφλέ,
καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ
ἐκτὸς αὐτοῦ[7] καθαρόν.

---

[4] **19** {B} τυφλοί א D L Z Θ *f*[1] 205 892 it[a, aur, d, e, ff1, ff2, g1, h, l] vg syr[c, s] cop[boms] Jerome // μωροὶ καὶ τυφλοί (*see* 23.17) B C W Δ 0102 0233 *f*[13] 28 33 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it[c, f] syr[p, h with *, pal] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Origen[lat] Didache[lat]

[5] **23** {C} ἀφιέναι C D W Δ Θ 0102 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H O Σ] *Lect* it[a, aur, c, d, e, f, ff1, ff2, g1, h, l, r1] vg arm geo slav Origen[lat] Basil Chrysostom; Lucifer Jerome Augustine // ἀφεῖναι א B L 892 REB

[6] **25** {A} ἀκρασίας א B D L Δ Θ 0102 *f*[1] *f*[13] 33 205 565 892 1010 1241 1243 1424 *l* 184[1/2] *l* 547 *l*[AD 1/2] it[a, c, d, e, ff2, h, r1] arm geo slav Origen[lat] Basil // ἀδικίας C 28 157 579 597 700 1006 1071 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* syr[p] Chrysostom // ἀκρασίας ἀδικίας W (syr[h]) // ἀκαθαρσίας O Σ it[aur, ff1, g1, l] vg syr[s, pal] Clement; Jerome // πονηρίας (*see* Lk 11.39) 180 Quodvultdeus

[7] **26** {D} τοῦ ποτηρίου … τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ Θ *f*[1] 205 700 it[a, e, (ff2), (r1)] syr[s] geo (Irenaeus[lat]) (Chrysostom[1/2]) // τοῦ ποτηρίου … τὸ ἔξωθεν αὐτοῦ D (it[d] Clement

---

19 τὸ θυσιαστήριον … δῶρον Ex 29.37 **21** 1 Kgs 8.13; Ps 26.8 **22** Is 66.1; Mt 5.34; Ac 7.49 **23** ἀποδεκατοῦτε … κύμινον Lv 27.30 τὰ … πίστιν Mic 6.8 **24** ὁδηγοὶ τυφλοί Mt 15.14; 23.16; Ro 2.19 **25** καθαρίζετε … παροψίδος Mk 7.4 **26** Φαρισαῖε τυφλέ Jn 9.40

27 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.
28 οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ ἐστε μεστοὶ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

29 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων,
30 καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.
31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας.[a]
32 καὶ ὑμεῖς[b] πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
33 ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;
34 διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν·
35 ὅπως ἔλθῃ ἐφ᾽ ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυννόμενον ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ

---

omit αὐτοῦ) // τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος ... τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ B* E* G f^{13} 28 157 1424 (*l* 184$^{1/2}$ *l* 858 *l* 1016 ἐντός *for* ἐκτός) *l* 387 *l* 547 *l* 751 *l* 773 *l* 950$^{1/2}$ *l* 1780$^{1/2}$ eth Basil$^{1/2}$ (Chrysostom$^{1/2}$) NIV // τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος ... τὸ ἐκτὸς αὐτῶν ℵ^{2} (ℵ* 1243 ἐντός *for* ἐκτός) B^{2} C L W (Δ *omit* τό) 0102 33 180 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E^{c} F H O Σ] *Lect* (*l* 1627 *omit* καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν) syr$^{p, (h), pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm slav Basil$^{1/2}$ // τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος ... τὸ ἐκτός it$^{aur, c, f, ff^1, g^1, h, l}$ vg cop^{meg} Origen^{lat}; Ambrose Jerome // τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος ... αὐτό *l* 211$^{1/2}$

---

[a] **31** NO C: NA^{mg} DHH? [b] **32** C: NA^{mg} DHH?

---

27 τάφοις κεκονιαμένοις Ac 23.3 **28** Lk 16.15 **31** υἱοί ... προφήτας Ac 7.52 **33** γεννήματα ἐχιδνῶν Mt 3.7; 12.34; Lk 3.7 **34** Ac 7.52; 1 Th 2.15 διώξετε ... πόλιν Mt 10.23 **35** τοῦ αἵματος Ἅβελ Gn 4.8; He 11.4 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου ... θυσιαστηρίου 2 Chr 24.20-21 Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου Zch 1.1

καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. **36** ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

The Lament over Jerusalem
(Lk 13.34-35)

37 Ἰερουσαλὴμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις
ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπι-
συνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε.[c]
38 ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος[8]. **39** λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐ μή με ἴδητε ἀπ᾽ ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, **Εὐλογημένος ὁ
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.**

The Destruction of the Temple Foretold
(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

24 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο, καὶ
προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς
τοῦ ἱεροῦ. **2** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε ταῦτα
πάντα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὃς οὐ
καταλυθήσεται.

---

[8] **38** {B} ὑμῶν ἔρημος (*see* Jr 22.5) ℵ C D W Δ Θ 0102 *f*[1] *f*[13] (28) 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 (1243) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff1, g1, h, l, q, r1] vg syr[p, h, pal mss] cop[meg, bo pt] arm eth geo slav Clement Origen[gr 2/5, lat] Eusebius Basil Chrysostom Cyril[4/8] Hesychius; Hilary Ambrose Jerome Augustine // ὑμῶν (*see* Lk 13.35) B L it[ff2 *] syr[s] cop[sa, bo pt] Origen[3/5] Cyril[4/8]; Cyprian Zeno REB EU

---

[c] **37** Question: NA[mg] TR WH

---

37 λιθοβολοῦσα ... αὐτήν Ac 7.59; 1 Th 2.15 **38** 1 Kgs 9.7-8; Jr 12.7; 22.5; Tob 14.4 **39** Εὐλογημένος ... κυρίου Ps 118.26 (Mt 21.9; Mk 11.10; Lk 19.38)
24.2 οὐ μὴ ... καταλυθήσεται Lk 19.44

The Beginning of Woes
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

3 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν προσ-
ῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ᾽ ἰδίαν λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε
ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας
τοῦ αἰῶνος; **4** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε
μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ· **5** πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου λέγοντες, Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.
6 μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε μὴ
θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι[1], ἀλλ᾽ οὔπω ἐστὶν τὸ τέλος.
7 ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν
καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ[2] κατὰ τόπους· **8** πάντα δὲ ταῦτα
ἀρχὴ ὠδίνων. **9** τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν καὶ
ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν
ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. **10** καὶ τότε σκανδαλισθήσονται
πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους·

---

[1] **6** {B} γενέσθαι (*see* Mk 13.7) ℵ B D L Θ *f*^{1} 33 205 892 it$^{a?, d}$ cop$^{sa, meg, bo}$ eth$^{ro, pp, TH}$ Cyprian // πάντα γενέσθαι C W Δ 0102 *f*^{13} 28 157 180 579 597 700 828 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H (O Σ γενέσθαι πάντα)] *Lect* (*l* 1016$^{1/2}$ πάντα γενέσθαι πρῶτον) syr$^{p, h}$ Chrysostom BTI? // ταῦτα γενέσθαι (*see* Lk 21.9) 565 *l* 211$^{1/2}$ *l* 387$^{1/2}$ *l* 866$^{1/2}$ it$^{aur, c, e, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q, r^1}$ (it^{b} γενέσθαι ταῦτα) vg syr$^{s, pal}$ eth^{ms} Origen^{lat}; Jerome // πάντα ταῦτα γενέσθαι 1241 (*l* 890$^{1/2}$ *l* 950$^{1/2}$ it^{h} ταῦτα πάντα γενέσθαι) (arm) (geo) slav Chrysostom^{mss}

[2] **7** {B} λιμοὶ καὶ σεισμοί (ℵ σεισ. καὶ λιμ.) B D E* 892 it$^{a, b, d, e, ff^2, r^1}$ syr^{s} cop^{sa} Origen^{vid}; Hilary // λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοί C Δ Θ 0102 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 597 700 828^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E^{c} F G H O Σ] *Lect* it$^{h, q}$ syr$^{p, h}$ cop^{meg} arm geo slav (Hippolytus) Origen^{lat}; (Cyprian) // λοιμοὶ καὶ λιμοὶ καὶ σεισμοί L W 13 33 *l* 524$^{1/2}$ *l* 950$^{1/2}$ it$^{aur, c, f, (ff^1), g^1, l}$ vg syr^{pal} Jerome // *at least for* 579 828* *l* 127$^{2/2}$ *l* 253 *l* 547$^{1/2}$ *l* 859$^{1/2}$ *l* 866$^{1/2}$ *the order of* λιμοί *and* λοιμοί *is uncertain due to itacism* // λιμοὶ καὶ λοιμοί (*see* Lk 21.11) 565 (*l* 1074$^{1/2}$ *but order uncertain due to itacism*)

---

3 τί ... παρουσίας Mt 24.27, 37, 39 συντελείας τοῦ αἰῶνος Mt 13.39, 40, 49; 28.20 **5** Mt 24.11, 23-24; Jn 5.43; 1 Jn 2.18 **6** δεῖ ... γενέσθαι Dn 2.28, 29; 2.45 Theodotion **7** ἔθνος ἐπὶ ἔθνος 2 Chr 15.6 βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν Is 19.2 **9** παραδώσουσιν ... θλῖψιν Mt 10.17, 23 ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς Jn 16.2 ἔσεσθε ... μου Mt 10.22; Jn 15.18 **10** σκανδαλισθήσονται πολλοί Dn 11.41

11 καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν
πολλούς· **12** καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται
ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. **13** ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος
σωθήσεται. **14** καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς
βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς
ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.

The Great Tribulation
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

15 Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν διὰ
Δανιὴλ τοῦ προφήτου ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων
νοείτω, **16** τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἆραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐ-
τοῦ, **18** καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμά-
τιον αὐτοῦ. **19** οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλα-
ζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. **20** προσεύχεσθε δὲ ἵνα
μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ σαββάτῳ. **21** ἔσται
γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη οἵα οὐ γέγονεν ἀπ᾽ ἀρχῆς κόσμου
ἕως τοῦ νῦν οὐδ᾽ οὐ μὴ γένηται. **22** καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς
ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. **23** τότε ἐάν
τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἤ, Ὧδε, μὴ πιστεύσητε·
24 ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ
δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνα-
τόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. **25** ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. **26** ἐὰν
οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· Ἰδοὺ ἐν
τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε· **27** ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρ-
χεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ
παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· **28** ὅπου ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα,
ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.

---

11 Mt 24.5, 24 **13** Mt 10.22 **14** κηρυχθήσεται … ἔθνεσιν Mt 28.19 εἰς … ἔθνεσιν Mt 10.18 **15** τὸ βδέλυγμα … ἁγίῳ Dn 9.27; 11.31; 12.11; 1 Macc 1.54; 6.7 **17-18** Lk 17.31 **21** Dn 12.1; Jl 2.2 θλῖψις μεγάλη Re 7.14 **23-24** Mt 24.5, 11; 1 Jn 2.18 **24** Dt 13.1-3; 2 Th 2.9-10; Re 13.13-14 **26-27** Lk 17.23-24 **27** ἡ παρουσία … ἀνθρώπου Mt 24.37, 39; 1 Cor 15.23; 1 Th 2.19; 3.13; 4.15; 5.23; 2 Th 2.1, 8; Jas 5.7, 8; 2 Pe 3.4, 12; 1 Jn 2.28 **28** Lk 17.37

The Coming of the Son of Man
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

29 Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων
ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς,
καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.
30 καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν
οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται
**τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
οὐρανοῦ** μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς· 31 καὶ ἀποστελεῖ
τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος[3] μεγάλης, καὶ ἐπισυνά-
ξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ᾽
ἄκρων οὐρανῶν ἕως [τῶν] ἄκρων αὐτῶν.

The Lesson of the Fig Tree
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

32 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ
κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· 33 οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα
ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. 34 ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα
γένηται. 35 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ μὴ παρέλθωσιν.

---

[3] **31** {B} σάλπιγγος ℵ L W Δ Θ f^{1} 205 700 892* 1424 *l* $184^{1/2}$ *l* $292^{1/2}$ *l* 858 *l* 859 it^{c} $syr^{s, p}$ $cop^{meg, bo}$ arm geo $Origen^{lat}$ Eusebius Cyril-Jerusalem $Gregory\text{-}Nyssa^{mss}$; Cyprian Hilary // σάλπιγγος φωνῆς B f^{13} 28 33 157 180 565 579 597 892^{c} 1006 1071 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* $syr^{h\ with\ *,\ pal}$ cop^{sa} (eth) (Didache) $Ps\text{-}Hippolytus^{vid}$ Gregory-Nyssa Asterius-Amasea // σάλπιγγος καὶ φωνῆς D 1010 1241 1243 *l* 127 *l* $773^{1/2}$ $it^{a, aur, b, c, d, f, ff^{1}, ff^{2}, g^{1}, h, l, q, r^{1}}$ vg Hilary Jerome Augustine Speculum

---

29 ὁ ... αὐτῆς Is 13.10; Eze 32.7; Jl 2.10, 31; 3.15; Re 6.12 οἱ ... σαλευθήσονται Is 34.4; Hg 2.6, 21; Re 6.13 **30** κόψονται ... γῆς Zch 12.10, 14; Re 1.7 τὸν ... πολλῆς Dn 7.13-14; Mt 16.27; 26.64 **31** ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ Mt 13.41 μετὰ ... μεγάλης Is 27.13; 1 Cor 15.52; 1 Th 4.16 ἐπισυνάξουσιν ... αὐτῶν Dt 30.4; Zch 2.6 **34** Mt 16.28 **35** Mt 5.18; Lk 16.17

The Unknown Day and Hour
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)

36 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ
ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν οὐδὲ ὁ υἱός[4], εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος.
37 ὥσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. **38** ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
[ἐκείναις][5] ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν
κιβωτόν, **39** καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ
ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται [καὶ] ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. **40** τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, εἷς παραλαμβά-
νεται καὶ εἷς ἀφίεται· **41** δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ, μία
παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. **42** γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ
οἴδατε ποίᾳ ἡμέρᾳ[6] ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. **43** ἐκεῖνο δὲ
γινώσκετε ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης

---

[4] **36** {B} οὐδὲ ὁ υἱός (*see* Mk 13.32) $\aleph^{*, 2vid}$ B D Θ f^{13} 28 1505 l $547^{1/2}$ $it^{a, aur, b, c, d, (e), f, ff^1, ff^2, h, q, r^1}$ vg^{mss} syr^{pal} arm eth $geo^{1, B}$ $Diatessaron^{arm}$ $Irenaeus^{lat}$ $Origen^{lat}$ Chrysostom Cyril (Hesychius); Hilary Ambrose Latin $mss^{acc. to Jerome}$ Augustine Varimadum // *omit* $\aleph^1$ L W Δ f^1 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* $it^{g^1, l}$ vg $syr^{s, p, h}$ $cop^{sa, meg, bo}$ geo^A $Didymus^{dub}$; Phoebadius Greek $mss^{acc. to Ambrose}$ Jerome Greek $mss^{acc. to Jerome}$

[5] **38** {C} ἐκείναις B D 579 l 524 $it^{aur, b, c, d, f, ff^2, h, r^1}$ vg^{mss} $syr^{h, pal}$ cop^{sa} eth Speculum // *omit* ℵ L W Δ Θ 067 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* $it^{a, e, ff^1, g^1, l, q}$ vg ($syr^{s, p}$) $cop^{meg, bo}$ arm slav $Origen^{gr, lat}$ $Didymus^{dub}$; Jerome NIV REB EU LB NBS? BTI // τοῦ Νῶε (*see* 24.37) 1424 Chrysostom

[6] **42** {B} ἡμέρᾳ ℵ B C D W Δ Θ Σ 067 f^{13} 1 33 157 892 1424 l $547^{2/3}$ l $858^{1/3}$ l $563^{1/2}$ l $1552^{1/3}$ it^{d, f, ff^2} $syr^{h, pal}$ $cop^{sa^{mss}, bo^{pt}}$ geo $Irenaeus^{lat}$ Cyril-Jerusalem; (Hilary) // ὥρᾳ (*see* 24.44) L 28 180 205 565 579 597 700 828^c 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* $it^{a, aur, b, c, ff^1, g^1, h, l, q}$ vg $syr^{s, p}$ $cop^{sa^{ms}, bo^{pt}}$ arm eth slav $Origen^{lat}$ Athanasius Chrysostom Cyril Theodoret; Ambrosiaster Jerome // ἡμέρᾳ ἢ ὥρᾳ (*see* 25.13) $it^{(e), r^1}$ Hippolytus Basil

---

36 Ac 1.7; 1 Th 5.1, 2 **37** αἱ ... Νῶε Gn 6.9-12 ἡ ... ἀνθρώπου Mt 24.27, 39; 1 Cor 15.23; 1 Th 2.19; 3.13; 4.15; 5.23; 2 Th 2.1, 8; Jas 5.7, 8; 2 Pe 3.4, 12; 1 Jn 2.28 **38-39** εἰσῆλθεν ... ἅπαντας Gn 6.13–7.24; 2 Pe 3.6 **39** ἡ ... ἀνθρώπου Mt 24.27, 37; 1 Cor 15.23; 1 Th 2.19; 3.13; 4.15; 5.23; 2 Th 2.1, 8; Jas 5.7, 8; 2 Pe 3.4, 12; 1 Jn 2.28 **42** Mt 25.13 **43** ποίᾳ ... ἔρχεται 1 Th 5.2; 2 Pe 3.10; Re 3.3; 16.15 **43-44** Lk 12.39-40

ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἴασεν διορυχθῆναι τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ. **44** διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ οὐ
δοκεῖτε ὥρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

The Faithful or the Unfaithful Servant
(Lk 12.41-48)

45 Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέ-
στησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς τὴν
τροφὴν ἐν καιρῷ; **46** μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ
κύριος αὐτοῦ εὑρήσει οὕτως ποιοῦντα· **47** ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **48** ἐὰν
δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει
μου ὁ κύριος, **49** καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,
ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν μεθυόντων, **50** ἥξει ὁ κύριος τοῦ
δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ
γινώσκει, **51** καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ
τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
ὀδόντων.

The Parable of the Ten Maidens

25 Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθέ-
νοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς
ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου[1]. **2** πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν μωραὶ
καὶ πέντε φρόνιμοι. **3** αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας
αὐτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔλαιον. **4** αἱ δὲ φρόνιμοι
ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν λαμπάδων ἑαυτῶν.

---

[1] **1** {B} τοῦ νυμφίου ℵ B L W Z Δ 0249 *f*^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ eth geo^{A} Basil Hyperechius^{vid} Chrysostom^{lem} Theodoret; Augustine // τῷ νυμφίῳ C 157 Severian // τῶν νυμφίων 892* // τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης D Θ Σ 1 it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h\ with\ *}$ cop^{meg} arm geo$^{1, B}$ slav Origen^{lat}; Tyconius Jerome

---

47 ἐπὶ ... αὐτόν Mt 25.21, 23 **51** ἐκεῖ ... ὀδόντων Mt 8.12; 13.42, 50; 22.13; 25.30; Lk 13.28

25.1 δέκα ... νυμφίου Lk 12.35-36

5 χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, Ἰδοὺ ὁ νυμφίος, ἐξέρχεσθε
εἰς ἀπάντησιν [αὐτοῦ]. **7** τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι
ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν. **8** αἱ δὲ μωραὶ
ταῖς φρονίμοις εἶπαν, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ
λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. **9** ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι
λέγουσαι, Μήποτε οὐ μὴ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε
μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.
10 ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ
ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ
θύρα. **11** ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγου-
σαι, Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. **12** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. **13** Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ
οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν[2].

The Parable of the Talents
(Lk 19.11-27)

14 Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους
δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, **15** καὶ ᾧ
μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν
ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν.[a] εὐθέως[b] **16** πορευθεὶς[3] ὁ τὰ

---

[2] **13** {A} ὥραν 𝔓^{35} ℵ A B C* D L W Δ Θ Σ *f*^{1} 33 157* 205 565 597* 892 1424* *l* 127 it$^{aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q}$ vg syr$^{s, p, h, pal mss}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth^{pp} geo slav^{mss} Origen^{lat} Athanasius Chrysostom; Hilary Jerome Augustine // ὥραν ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται (*see* 24.44) C^{3} *f*^{13} 1^{c} 28 157^{c} 180 579 597^{c} 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424^{c} 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 253) (*l* 859) vg^{mss} syr$^{pal ms}$ ethTH slav^{mss} BTI

[3] **15-16** {B} ἀπεδήμησεν εὐθέως πορευθείς ℵ* B it$^{b, g1}$ (arm) geo$^{I, B}$ Origen^{lat} // ἀπεδήμησεν. εὐθέως δὲ πορευθείς Θ *f*^{1} 205 700 *l* 253 *l* 1016$^{1/2}$ it$^{c, f, ff1, ff2, h, q, r1}$ vg^{mss} syr^{pal} cop$^{sa, meg}$ eth$^{(ro), ms}$ geo^{A} // ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δέ ℵ^{2} A C D L W Δ *f*^{13} 28 33 157 180 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243

---

[a] **15** NO C: AD TR BTI ‖ [b] C: AD TR BTI

---

10 ἦλθεν ... γάμους Re 19.7,9 **11-12** Lk 13.25, 27 **12** Mt 7.23 **13** Mt 24.42; Mk 13.35; Lk 12.40 **14** Mk 13.34; Lk 19.12-13

πέντε τάλαντα λαβὼν ἠργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα
πέντε· **17** ὡσαύτως ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο. **18** ὁ δὲ τὸ
ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὤρυξεν γῆν καὶ ἔκρυψεν τὸ ἀργύριον τοῦ
κυρίου αὐτοῦ. **19** μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύριος τῶν
δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει λόγον μετ᾽ αὐτῶν. **20** καὶ προσ-
ελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε
τάλαντα λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα
πέντε τάλαντα ἐκέρδησα. **21** ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,
δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε
καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. **22** προσ-
ελθὼν [δὲ] καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά μοι
παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα. **23** ἔφη αὐτῷ ὁ
κύριος αὐτοῦ, Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου. **24** προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς εἶπεν,
Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ
ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, **25** καὶ φοβηθεὶς
ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.
26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ
ὀκνηρέ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ
διεσκόρπισα;[c] **27** ἔδει σε οὖν βαλεῖν τὰ ἀργύριά μου τοῖς
τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.
28 ἄρατε οὖν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα
τάλαντα· **29** τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθή-
σεται, τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.
30 καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

1292 1342 1424 1505 (*l* 672 *omit* εὐθέως) *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, d, l}$ vg syr$^{p, h}$ eth$^{pp, TH}$ slav Basil; Jerome

---

[c] **26** Statement: AD M EU TOB (DHH)

---

19 ἔρχεται ... αὐτῶν Mt 18.23 **21** ἐπὶ ὀλίγα ... καταστήσω Mt 25.23; Lk 16.10 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω Mt 24.47 **23** ἐπὶ ὀλίγα ... καταστήσω Mt 25.21; Lk 16.10 ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω Mt 24.47 **24** θερίζων ... διεσκόρπισας Jn 4.37 **29** Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 **30** ἐκβάλετε ... ὀδόντων Mt 8.12; 22.13 ἐκεῖ ... ὀδόντων Mt 13.42, 50; 22.13; 24.51; Lk 13.28

The Judgment of the Nations

31 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ
πάντες οἱ ἄγγελοι μετ᾽ αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης
αὐτοῦ· **32** καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ
ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν
ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, **33** καὶ στήσει τὰ μὲν
πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. **34** τότε
ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ
πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. **35** ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι
φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ
με, **36** γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ
με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθατε πρός με. **37** τότε ἀποκριθή-
σονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες, Κύριε, πότε σε εἴδομεν
πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; **38** πότε
δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβά-
λομεν; **39** πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ
ἤλθομεν πρός σε; **40** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς,
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν
μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

41 Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, Πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ [οἱ]
κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ
καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. **42** ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι
φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, **43** ξένος ἤμην καὶ οὐ
συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν
φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. **44** τότε ἀποκριθήσονται καὶ
αὐτοὶ λέγοντες, Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ
ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;
45 τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον
οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

---

31 Ὅταν ... μετ᾽ αὐτοῦ Dt 33.2 LXX; Zch 14.5; Mt 16.27; Jd 14 καθίσει ... αὐτοῦ Mt 19.28; Re 3.21; 20.11 **32** ὥσπερ ... ἐρίφων Eze 34.17 **33-34** Lk 12.32 **34** κληρονομήσατε ... βασιλείαν Lk 22.30 **35-36** ἐπείνασα ... περιεβάλετέ με Is 58.7 **40** ἐφ᾽ ... ἐμοὶ ἐποιήσατε Pr 19.17; Mt 10.42; 18.5; Mk 9.41 **41** Τότε ... αἰώνιον Mt 7.23 τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον Mk 9.48; Jd 7; Re 20.10

46 καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι
εἰς ζωὴν αἰώνιον.

The Plot to Kill Jesus
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους
τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **2** Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο
ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται
εἰς τὸ σταυρωθῆναι. **3** Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγο-
μένου Καϊάφα **4** καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ
κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν· **5** ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,
ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.

The Anointing at Bethany
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ
λεπροῦ, **7** προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου
βαρυτίμου καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.
8 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἠγανάκτησαν λέγοντες, Εἰς τί ἡ
ἀπώλεια αὕτη; **9** ἐδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι πολλοῦ καὶ
δοθῆναι πτωχοῖς. **10** γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί
κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν ἠργάσατο εἰς
ἐμέ· **11** πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ
οὐ πάντοτε ἔχετε· **12** βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ
τοῦ σώματός μου πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. **13** ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ
κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον
αὐτῆς.

---

46 Dn 12.2; Jn 5.29

26.1 Καὶ ... τούτους Mt 7.28; 11.1; 13.53; 19.1 **2** τὸ πάσχα Ex 12.1-27 ὁ ... σταυρωθῆναι Mt 20.18-19; 27.26; Mk 15.15; Lk 24.7, 20; Jn 19.16 **7** Lk 7.36-38 **11** πάντοτε γὰρ ... ἑαυτῶν Dt 15.11

Judas' Agreement to Betray Jesus
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας
Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς **15** εἶπεν, Τί θέλετέ μοι
δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ
τριάκοντα ἀργύρια. **16** καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα
αὐτὸν παραδῷ.

The Passover with the Disciples
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)

17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ
λέγοντες, Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; **18** ὁ
δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἴπατε αὐτῷ,
Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ
πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. **19** καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς
συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
20 Ὀψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα[1]. **21** καὶ
ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
παραδώσει με. **22** καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν
αὐτῷ εἷς ἕκαστος, Μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε; **23** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με
παραδώσει. **24** ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέ-
γραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ

---

[1] **20** {C} μετὰ τῶν δώδεκα (*see* Mk 14.17) 𝔓[37vid] 𝔓[45vid] B D *f*[1] *f*[13] 28 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 *Byz* [E F G H] *Lect* it[d] (syr[s]) cop[sa mss] geo[2] Eusebius Chrysostom[1/2] // μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν ℵ A L W Δ Θ Σ 33 157 892 1071 1241 1424 1505 *l* 253 it[f, ff1, g1, q, r1] vg (it[a, aur, b, c, ff2, h] vg[cl] syr[p] eth μαθητῶν αὐτοῦ) syr[h, pal] cop[sa mss, meg, bo] arm geo[1] slav Basil Chrysostom[1/2]; Jerome Augustine REB EU DHH // μετὰ τῶν μαθητῶν it[l] (Origen[lat] μαθητῶν αὐτοῦ)

14-15 πορευθεὶς ... αὐτόν Jn 11.57 **15** οἱ ... ἀργύρια Zch 11.12; (Ex 21.32) **17** Τῇ ... ἀζύμων Ex 12.14-20 **23** Ὁ ἐμβάψας ... παραδώσει Ps 41.9 **24** ὁ μὲν ... αὐτοῦ Ps 22.7, 8, 16-18; Is 53.9

ἄνθρωπος ἐκεῖνος. 25 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς
αὐτὸν εἶπεν, Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας.

The Institution of the Lord's Supper
(Mk 14.22-26; Lk 22.15-20; 1 Cor 11.23-25)

26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλο-
γήσας ἔκλασεν καὶ δοὺς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν, Λάβετε φάγετε,
τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 27 καὶ λαβὼν ποτήριον[2] καὶ εὐχα-
ριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, 28 τοῦ-
το γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης[3] τὸ περὶ πολλῶν
ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. 29 λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ
πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς
ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ
τοῦ πατρός μου. 30 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὄρος τῶν
Ἐλαιῶν.

Peter's Denial Foretold
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθή-
σεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται γάρ,

---

[2] **27** {B} ποτήριον (*see* Mk 14.23) א B L W Z Δ Θ 0298 f^{1} 13 28 33 205 579 700 892 1006 1424 *Byz*^{pt} [E F G Σ] *Lect*^{pt} cop$^{\text{sa, meg, bo}}$ arm geo Origen Chrysostom^{lem} // τὸ ποτήριον 𝔓$^{\text{37vid}}$ 𝔓^{45} A C D f^{13} 157 180 565 597 (1010) 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz*^{pt} [H] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ Theophilus-Alexandria Cyril^{vid} EU LB

[3] **28** {B} διαθήκης (*see* Mk 14.24) 𝔓^{37} א B L Z Θ 33 0298^{vid} cop$^{\text{meg, bo}^{\text{ms}}}$ geo^{1} Irenaeus^{arm} Cyril; Cyprian // καινῆς διαθήκης (*see* Lk 22.20; 1 Cor 11.25) A C D W Δ f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{\text{a, aur, (b), c, d, f, ff}^{1}\text{, ff}^{2}\text{, g}^{1}\text{, h, l, q, r}^{1}}$ vg syr$^{\text{s, p, h, pal}^{\text{mss}}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo^{2} slav Irenaeus^{lat} Origen^{lat} Chrysostom^{lem} Theophilus-Alexandria Theodoret; Jerome Augustine

---

26 λαβὼν ... μαθηταῖς Mt 14.19; 15.36; Mk 6.41; 8.6; Lk 9.16 **26-28** λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ... αἷμά μου 1 Cor 10.16 **28** τὸ αἷμα ... διαθήκης Ex 24.8; Jr 31.31; Zch 9.11; He 9.20 **30** ὑμνήσαντες Ps 113–118 ἐξῆλθον ... Ἐλαιῶν Lk 22.39

Πατάξω τὸν ποιμένα,
καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.
32 μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
33 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλι-
σθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. **34** ἔφη
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν
ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με. **35** λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος,
Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως
καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπαν.

The Prayer in Gethsemane
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

36 Τότε ἔρχεται μετ᾽ αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον
Γεθσημανὶ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ ἕως [οὗ]
ἀπελθὼν ἐκεῖ προσεύξωμαι. **37** καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον
καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.
38 τότε λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου·
μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ᾽ ἐμοῦ. **39** καὶ προελθὼν
μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων,
Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθάτω ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον
τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ᾽ ὡς σύ. **40** καὶ ἔρχεται πρὸς
τοὺς μαθητὰς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ
Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ᾽ ἐμοῦ;
41 γρηγορεῖτε[a] καὶ προσεύχεσθε,[b] ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρα-
σμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. **42** πάλιν
ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ
δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά
σου. **43** καὶ ἐλθὼν πάλιν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν

---

[a] **41** C: REB ‖ [b] NO C: GNB? NRSV REB BJ TOB BTI

---

31 Πατάξω ... ποίμνης Zch 13.7 (Mt 26.56; Jn 16.32) **32** Mt 28.7, 16 **34** ἐν ... με Mt 26.69-75; Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.25-27 **35** Κἂν ... ἀποθανεῖν Jn 11.16 **36** ἔρχεται ... Γεθσημανί Jn 18.1 **37** παραλαβὼν ... Ζεβεδαίου Mt 17.1; Mk 5.37; 14.33; Lk 8.51; 9.28 **38** Περίλυπος ... μου Ps 42.5, 11; 43.5; Jn 12.27 Περίλυπος ... θανάτου Jon 4.9 **39** He 5.7-8 **41** προσεύχεσθε ... πειρασμόν Mt 6.13; Lk 11.4 **42** γενηθήτω ... σου Mt 6.10

γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. **44** καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς[c]
πάλιν[d] ἀπελθὼν προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν[e]
πάλιν.[f] **45** τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ λέγει αὐτοῖς,
Καθεύδετε [τὸ] λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε·[g] ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.
46 ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

The Betrayal and Arrest of Jesus
(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα
ἦλθεν καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. **48** ὁ δὲ
παραδιδοὺς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω
αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. **49** καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ
Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **50** ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἑταῖρε, ἐφ᾽ ὃ πάρει.[h] τότε προσελθόντες
ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.
51 καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασεν
τὴν μάχαιραν αὐτοῦ καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. **52** τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπό-
στρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ
λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται. **53** ἢ δοκεῖς ὅτι
οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι
ἄρτι πλείω δώδεκα λεγιῶνας ἀγγέλων; **54** πῶς οὖν πληρωθῶ-
σιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; **55** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ

---

[c] **44** C: NA[mg] NIV REB LB BJ NBS TOB // Different text: AD TR (DHH) || [d] C: NA[mg] GNB NRSV BTI? // Different text: AD TR (DHH) || [e] C: NA[mg] GNB NIV VP // Different text: AD TR || [f] NO C: NA[mg] GNB NIV NRSV DHH // Different text: AD TR [g] **45** Statement or command: AD M TR WH // Statement: BJ NBS // Question: EU LB NBS[mg] // Command: EU[mg] NBS[mg] TOB [h] **50** Question: NA[mg] TR GNB[mg] NIV[mg] EU LB BJ[mg] NBS[mg]

---

44 προσηύξατο ἐκ τρίτου 2 Cor 12.8 **45** ἤγγικεν ἡ ὥρα Jn 12.23; 13.1; 17.1 ὁ ... ἁμαρτωλῶν Mt 17.22; Mk 9.31; 10.33; Lk 9.44; 24.7 **46** ἐγείρεσθε ἄγωμεν Jn 14.31 **51** Jn 18.26 **52** πάντες ... ἀπολοῦνται Gn 9.6; Re 13.10

μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;[i] καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ
ἐκαθεζόμην διδάσκων καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. **56** τοῦτο δὲ
ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ
μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

Jesus before the Council
(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν
τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνή-
χθησαν. **58** ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως
τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν
ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. **59** οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον
ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως αὐτὸν
θανατώσωσιν, **60** καὶ οὐχ εὗρον πολλῶν προσελθόντων ψευ-
δομαρτύρων. ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο **61** εἶπαν, Οὗτος
ἔφη, Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι. **62** καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ,
Οὐδὲν ἀποκρίνῃ τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; **63** ὁ δὲ
Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω σε κατὰ
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ. **64** λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας·[j] πλὴν λέγω ὑμῖν,
ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε **τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου**
καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως
καὶ **ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.**
65 τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, Ἐβλα-
σφήμησεν· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν
βλασφημίαν· **66** τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν,
Ἔνοχος θανάτου ἐστίν. **67** Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον

---

[i] **55** Statement: AD M NA[mg] EU LB NBS TOB [j] **64** Question: NA[mg] WH[mg]

---

55 καθ᾽ … διδάσκων Lk 19.47; 21.37; Jn 18.20 **56** οἱ … ἔφυγον Zch 13.7; Mt 26.31; Jn 16.32 **61** Οὗτος … οἰκοδομῆσαι Mt 27.40; Jn 2.19; Ac 6.14 **63** ὁ δὲ … ἐσιώπα Is 53.7; Mt 27.12, 14; Lk 23.9; Jn 19.9 Ἐξορκίζω … υἱὸς τοῦ θεοῦ Mt 16.16-17 **64** τὸν … δεξιῶν Ps 110.1 τὸν … οὐρανοῦ Dn 7.13; Mt 24.30 **65** διέρρηξεν … αὐτοῦ Nu 14.6; 2 Sm 13.19; Ezr 9.3; Job 1.20; 2.12; Jr 36.24; Ac 14.14 **65-66** Ἐβλασφήμησεν … ἐστίν Lv 24.16; Jn 19.7 **67** ἐνέπτυσαν … ἐράπισαν Is 50.6; 53.5

αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν, οἱ δὲ ἐράπισαν **68** λέγοντες,
Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;

Peter's Denial of Jesus
(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

69 Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ προσῆλθεν
αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ
Γαλιλαίου. **70** ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων λέγων, Οὐκ
οἶδα τί λέγεις. **71** ἐξελθόντα δὲ εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν αὐτὸν
ἄλλη καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, Οὗτος[4] ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.
72 καὶ πάλιν ἠρνήσατο μετὰ ὅρκου ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
73 μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ,
Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ.
74 τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν
ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. **75** καὶ ἐμνήσθη ὁ
Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα
φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με· καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

Jesus Brought before Pilate
(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 Πρωΐας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὥστε
θανατῶσαι αὐτόν· **2** καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ[1] τῷ ἡγεμόνι.

---

[4] **71** {B} οὗτος (*see* Mk 14.69) ℵ B D syr^{s} cop$^{sa, meg}$ geo$^{1, B}$ // καὶ οὗτος A C L W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff^{1}, ff^{2}, g^{1}, h, l, n, q, r^{1}, \varphi}$ vg syr$^{p, h, (pal)}$ (cop^{bo}) arm eth geo^{A} slav Origen^{lat} Chrysostom; Augustine LB BTI

[1] **2** {B} Πιλάτῳ (*see* Mk 15.1; Lk 23.1) ℵ B L Σ 33 syr$^{s, p, pal^{ms}}$ cop$^{sa, meg, bo}$ geo slav^{mss} Diatessaron^{arm} Origen^{gr}; Jerome$^{1/2}$ // Ποντίῳ Πιλάτῳ A C W Δ Θ 0250 *f*^{1} *f*^{13} 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^{1}, ff^{2}, g^{1}, h, l, q, r^{1}}$ vg syr$^{h, pal^{mss}}$ arm eth slav^{mss} Origen^{lat} Ps-Justin; Jerome$^{1/2}$ Augustine

---

75 ἐμνήσθη ... με Mt 26.34; Mk 14.30; Lk 22.34; Jn 13.38
27.1 Πρωΐας ... Ἰησοῦ Lk 22.66 συμβούλιον ... αὐτόν Mt 12.14; Mk 3.6

The Death of Judas

(Ac 1.18-19)

3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,
μεταμεληθεὶς ἔστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν
καὶ πρεσβυτέροις **4** λέγων, Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον[2].
οἱ δὲ εἶπαν, Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ. **5** καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς
τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. **6** οἱ δὲ ἀρχιε-
ρεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς
τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν. **7** συμβούλιον δὲ
λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν
τοῖς ξένοις. **8** διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἕως
τῆς σήμερον. **9** τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου[3] τοῦ
προφήτου λέγοντος, **Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν
τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ,
10 καὶ ἔδωκαν[4] αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ
συνέταξέν μοι κύριος.**

---

[2] **4** {A} ἀθῷον ℵ A B* C W Δ *f*[1] *f*[13] 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* syr[p, h, hgr] cop[sa ms, bo ms] (eth[ro, ms]) slav Origen[gr 1/4] Eusebius Cyril-Jerusalem Epiphanius Chrysostom Hesychius; Maximus // δίκαιον B[1] L Θ it[a, aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q, r1] vg syr[pal] cop[sa mss, meg, bo] arm eth[pp, TH] geo Diatessaron[arm] Origen[gr 3/4, lat]; Cyprian Ambrosiaster Lucifer Ambrose Jerome Augustine // τοῦ δικαίου syr[s]

[3] **9** {A} Ἰερεμίου B L Δ Θ *f*[1] *f*[13] 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* (cop[meg, bo]) arm eth geo slav[mss] Irenaeus[arm] Eusebius Gregory-Nyssa Chrysostom // Ἰηρεμίου ℵ A C* (C[2] 205 1292 Ἰερημίου) W (cop[sa]) // Ἰερεμίας *or different spellings* it[aur, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, q, r1] vg syr[h, pal] Origen[lat]; Tertullian Jerome Augustine // Ζαχαρίου *l* 858[1/2] syr[hmg] Origen[lat com]; Jerome[com] Augustine[com] // Ἠσαΐου it[l] // *omit* Φ 33 157 *l* 1074[1/2] it[a, b] syr[s, p] cop[bo ms] slav[mss] mss[acc. to Augustine]

[4] **10** {B} ἔδωκαν A[c] (A[* vid] ἔδωκεν) B* C L Δ Θ *f*[1] *f*[13] 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff1, ff2, g1, h, l, q, r1] vg syr[pal mss] cop[sa, meg, bo] arm eth geo slav Irenaeus[arm] Origen[lat] Cyril-Jerusalem Chrysostom; Jerome Augustine // ἔδωκα ℵ B[2 vid] W *l* 524[1/2] *l* 866[1/3] syr[s, p, h, pal ms] Eusebius // ἔβαλον 69

---

3 ἔστρεψεν ... πρεσβυτέροις Mt 26.14-15 **4** σὺ ὄψῃ Mt 27.24 **5-10** Ac 1.18-19 **9-10** Καὶ ἔλαβον ... κύριος Zch 11.12-13; Jr 32.6-9

Jesus Questioned by Pilate
(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπη-
ρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη, Σὺ λέγεις.[a] **12** καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν
ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο. **13** τό-
τε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυ-
ροῦσιν; **14** καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε
θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

Jesus Sentenced to Die
(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39–19.16)

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ
δέσμιον ὃν ἤθελον. **16** εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγό-
μενον [Ἰησοῦν] Βαραββᾶν[5]. **17** συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν
αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, [Ἰησοῦν τὸν]
Βαραββᾶν[6] ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; **18** ᾔδει γὰρ ὅτι
διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. **19** Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ
βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, Μηδὲν
σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ᾽ ὄναρ

---

[5] **16** {C} Ἰησοῦν Βαραββᾶν Θ f^{1} 700* $syr^{s, pal^{mss}}$ arm geo^{2} // Βαραββᾶν א A B D L W Δ 0250 f^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700^{c} 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* $it^{a, aur, b, c, d, f, ff^{1}, ff^{2}, g^{1}, h, l, q, r^{1}}$ vg $syr^{p, h, pal^{ms}}$ $cop^{sa, meg, bo}$ eth geo^{1} slav ($Diatessaron^{arm}$) $Origen^{lat}$; Jerome Augustine NIV EU BJ

[6] **17** {C} Ἰησοῦν τὸν Βαραββᾶν (Θ 700* *omit* τόν) f^{1} $syr^{s, pal^{mss}}$ arm geo^{2} $Origen^{lat}$ $mss^{acc. to Origen gr}$ // τὸν Βαραββᾶν B 1010 Origen $ms^{acc. to Origen lat}$ // Βαραββᾶν א A D L W Δ f^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700^{c} 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* $cop^{sa, meg, bo}$ $Diatessaron^{arm}$ NIV EU BJ // Βαραββᾶν *or* τὸν Βαραββᾶν $it^{a, aur, b, c, d, f, ff^{1}, ff^{2}, g^{1}, h, l, q, r^{1}}$ vg $syr^{p, h, pal^{ms}}$ eth geo^{1} slav

---

[a] **11** Question: NA^{mg} WH^{mg}

---

11 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων Mt 2.2; 27.29, 37; Mk 15.9, 12, 18, 26; Lk 23.37, 38; Jn 18.39; 19.3, 19, 21 **12** οὐδὲν ἀπεκρίνατο Is 53.7; Mt 26.63; 27.14; Lk 23.9; Jn 19.9 **14** οὐκ ... ῥῆμα Is 53.7; Mt 26.63; 27.12; Lk 23.9; Jn 19.9

δι' αὐτόν. **20** Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς
ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέ-
σωσιν. **21** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε
ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπαν, Τὸν Βαραββᾶν.
22 λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον
Χριστόν; λέγουσιν πάντες, Σταυρωθήτω. **23** ὁ δὲ ἔφη, Τί γὰρ
κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες, Σταυρωθήτω.
24 ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος
γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου
λέγων, Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου[7]· ὑμεῖς ὄψεσθε.
25 καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ
ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. **26** τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν,
τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

The Soldiers Mock Jesus

(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν
Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν
σπεῖραν. **28** καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν[8] χλαμύδα κοκκίνην περιέ-

---

[7] **24** {B} τούτου B D Θ it$^{a, b, d, ff^2, r^1}$ syr^{s} (cop$^{sa^{mss}}$) geo^{2} Origen^{lat} Ps-Athanasius Chrysostom; Ps-Cyprian Juvencus Ambrosiaster // τοῦ δικαίου τούτου ℵ L W f^1 f^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{c, ff^1, g^1, l, q, (\varphi)}$ vg cop$^{sa^{mss}, meg, bo}$ arm eth geo^{1} slav Apostolic Constitutions Cyril-Jerusalem Cyril; Ambrose Jerome Augustine // τούτου τοῦ δικαίου A Δ it$^{aur, f, h}$ vg^{ms} Petilianus Maximus // τοῦ δικαίου 1010

[8] **28** {B} ἐκδύσαντες αὐτόν ℵ$^{*, 2}$ A L W Δ Θ 0233 0250 f^1 f^{13} 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, (f), ff^1, g^1, (h), l}$ vg syr$^{p, h, pal^{mss}}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ arm geo slav Origen$^{lat\ com}$ Eusebius Chrysostom^{lem}; Chromatius^{lem} Jerome Augustine // ἐκδύσαντες αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ 33 *l* 1074$^{1/2}$ syr^{hmg} cop$^{sa^{ms}, meg, bo^{ms}}$ // ἐνδύσαντες αὐτόν (*see* Mk 15.17; Jn 19.2) ℵ^{1} B 1424 (it^{q}) eth Diatessaron$^{(syr), arm}$ Origen$^{gr\ vid, lat\ txt}$ // ἐνδύσαντες αὐτὸν ἱμάτιον πορφυροῦν καί D (157 *omit* καί) it$^{a, (b), c, d, (f), ff^2, (h)}$ (vg^{mss}) syr$^{(s), pal^{ms}}$ Chromatius^{com}

---

21 Ac 3.14 **22-23** Ac 3.13; 13.28 **24** λαβὼν … τούτου Dt 21.6-9; Ps 26.6 Ἀθῷός … τούτου Sus 46 Theodotion; Ac 18.6; 20.26 ὑμεῖς ὄψεσθε Mt 27.4 **25** Τὸ … ἡμῶν Eze 33.5; Ac 5.28 **28-30** Lk 23.11

θηκαν αὐτῷ, **29** καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθη-
καν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ
γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιξαν[9] αὐτῷ λέγοντες,
Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων, **30** καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν
ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
31 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς
τὸ σταυρῶσαι.

The Crucifixion of Jesus
(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον ὀνόματι
Σίμωνα, τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.
33 Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅ ἐστιν Κρανίου
Τόπος λεγόμενος, **34** ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν οἶνον μετὰ χολῆς
μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πιεῖν. **35** σταυρώ-
σαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες
κλῆρον[10], **36** καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. **37** καὶ
ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμ-
μένην· Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. **38** Τότε

---

[9] **29** {B} ἐνέπαιξαν א B D L 33 892 (1505) it^{d} // ἐνέπαιζον A W Δ Θ 0233 0250 *f*^{1} *f*^{13} 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff1, ff2, g1, h, l, q}$ vg arm geo slav Origen^{lat} Eusebius Chrysostom^{lem}; (Chromatius) Jerome Augustine BTI DHH

[10] **35** {A} κλῆρον, א A B D L W 33 157 180 565 579 597 700 828 892^{c} 1006 1010 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{d, f, ff1, ff2, g1, l}$ vg syr$^{p, (palms)}$ eth^{pp} slav Origen^{lat}; Jerome Augustine // κλῆρον ἐπ᾽ αὐτά Σ 892* *l* 858$^{1/2}$ syr^{s} cop$^{sa?, bo?}$ // κλῆρον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. (*see* Ps 22.19; Jn 19.24) Δ Θ 0233 (0250 προφήτου λέγοντος) (*f*^{1} 205 ὑπό *for* διά) *f*^{13} 1071 1243 1424 *l* 547$^{1/2}$ *l* 1074$^{1/2}$ *l*^{AD} it$^{a, aur, b, c, h, q, r1}$ vg^{cl} syr$^{h, (palmss)}$ cop^{meg} arm (ethTH) geo Eusebius Ps-Athanasius

---

29 βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων Mt 2.2; 27.11, 37; Mk 15.9, 12, 18, 26; Lk 23.37, 38; Jn 18.39; 19.3, 19, 21 **30** Is 50.6 **34** ἔδωκαν ... μεμιγμένον Ps 69.21 **35** διεμερίσαντο ... κλῆρον Ps 22.18 **37** ὁ ... Ἰουδαίων Mt 2.2; 27.11, 29; Mk 15.9, 12, 18, 26; Lk 23.37, 38; Jn 18.39; 19.3, 19, 21 **38** Is 53.12

σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ
εὐωνύμων. **39** Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν
κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν **40** καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων
τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, εἰ
υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, [καὶ][11] κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.
41 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων
καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον, **42** Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύ-
ναται σῶσαι·[b] βασιλεὺς[12] Ἰσραήλ ἐστιν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ
σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν ἐπ᾽ αὐτόν. **43** πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν,
ῥυσάσθω νῦν εἰ θέλει αὐτόν· εἶπεν γὰρ ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός.
44 τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέντες σὺν αὐτῷ
ὠνείδιζον αὐτόν.

The Death of Jesus

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως
ὥρας ἐνάτης. **46** περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς
φωνῇ μεγάλῃ λέγων, **Ηλι ηλι λεμα σαβαχθανι;** τοῦτ᾽ ἔστιν, **Θεέ
μου θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;** **47** τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ

---

[11] **40** {C} καί ℵ* A D *l* 387$^{1/2}$ it$^{a, b, c, d, h, r^1}$ syr$^{(s), p, (pal^{mss})}$ ethTH // *omit* ℵ^2 B L W Δ Θ 0250 *f*^{1} *f*^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, f, ff^1, ff^2, g^1, l, q}$ vg syr$^{h, pal^{ms}}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth geo slav Diatessaron Origen^{lat} Eusebius Asterius^{vid} Ps-Athanasius Didymus Chrysostom Marcus-Eremita Cyril; Augustine NIV NRSV BTI

[12] **42** {B} βασιλεύς ℵ B D L 33 892 it^d syr$^{pal^{ms}}$ cop^{sa} // εἰ βασιλεύς A W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q, r^1, φ}$ vg syr$^{s, p, h, pal^{mss}}$ cop$^{meg, bo}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Eusebius Ps-Athanasius Chrysostom Cyril; Ambrose Augustine LB

---

[b] **42** Question: NA^{mg} NRSV^{mg}

---

39 κινοῦντες ... αὐτῶν Ps 22.7; 109.25; Lm 2.15 **40** Ὁ ... οἰκοδομῶν Mt 26.61; Mk 14.58; Jn 2.19-20 εἰ ... θεοῦ Mt 4.3, 6; 26.63; Lk 4.3, 9 **42** βασιλεὺς Ἰσραήλ Jn 1.49; 12.13 **43** πέποιθεν ... αὐτόν Ps 22.8 ῥυσάσθω ... υἱός Wsd 2.18-20 εἶπεν ... υἱός Jn 5.18; 10.36; 19.7 **45** Am 8.9 **46** Ηλι ηλι ... σαβαχθανι Ps 22.1 Θεέ μου θεέ ... ἐγκατέλιπες Ps 22.1

ἑστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. **48** καὶ
εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε
ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. **49** οἱ δὲ
λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσων αὐτόν.[13]
50 ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα.
51 Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἀπ᾽ ἄνωθεν ἕως
κάτω εἰς δύο καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν,
52 καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοι-
μημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, **53** καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνη-
μείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ
ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. **54** Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ᾽
αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ
γενόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς
ἦν οὗτος. **55** Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν
θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
διακονοῦσαι αὐτῷ· **56** ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ
Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴφ μήτηρ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν
Ζεβεδαίου.

The Burial of Jesus
(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Ὀψίας δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ
Ἁριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητεύθη τῷ
Ἰησοῦ· **58** οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι. **59** καὶ λαβὼν

---

[13] **49** {B} αὐτόν. A D W Δ Θ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal^{mss}}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth$^{pp, TH}$ geo Origen^{lat} Hesychius; Jerome Augustine // αὐτόν. ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα. (*see* Jn 19.34) א B C L 1010 vg^{mss} syr$^{pal^{mss}}$ cop^{meg} eth^{ms} slav

---

48 Ps 69.21 **51** τὸ ... ναοῦ Ex 26.31-35; He 10.20 **52-53** πολλὰ ... μνημείων Eze 37.12 **53** τὴν ἁγίαν πόλιν Mt 4.5; Re 11.2; 21.2, 10; 22.19 **55-56** Lk 8.2-3 **56** ἡ μήτηρ ... Ζεβεδαίου Mt 20.20 **57-58** Dt 21.22-23 **59-60** λαβὼν ... μνημείῳ Mk 6.29; Ac 13.29

τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ [ἐν] σινδόνι καθαρᾷ **60** καὶ
ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ
πέτρᾳ καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου
ἀπῆλθεν. **61** ἦν δὲ ἐκεῖ Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη
Μαρία καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

The Guard at the Tomb

62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευήν, συνή-
χθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον **63** λέ-
γοντες, Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν,
Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. **64** κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆ-
ναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἠγέρθη
ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.
65 ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε ἀσφα-
λίσασθε ὡς οἴδατε. **66** οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν
τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.[c]

The Resurrection of Jesus
(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 Ὀψὲ δὲ σαββάτων,[a] τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων
ἦλθεν Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν
τάφον. **2** καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου
καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσελθὼν ἀπεκύλισεν τὸν λίθον καὶ
ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. **3** ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ
τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιών. **4** ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ
ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί. **5** ἀπο-

---

[c] **66** NO C: NA[mg]
[a] **28.1** Period: NA[mg]

---

60 προσκυλίσας ... μνημείου Mt 28.2; Mk 16.3-4; Lk 24.2; Jn 20.1 **61** Μαριὰμ ... Μαρία Mt 27.56; 28.1; Mk 15.40, 47; 16.1; Lk 24.10; Jn 19.25 **63** Μετὰ ... ἐγείρομαι Mt 12.40; 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.34; Lk 9.22; 18.33; 24.7 **64** ἔσται ... πρώτης Mt 12.45; Lk 11.26; 2 Pe 2.20

28.1 Μαριὰμ ἡ ... Μαρία Mt 27.56, 61; Mk 15.40, 47; Jn 19.25 **2** σεισμὸς ... μέγας Mt 27.51 ἀπεκύλισεν τὸν λίθον Mt 27.60; Mk 15.46 **3** τὸ ... χιών Mt 17.2; Mk 9.3; Lk 9.29; Ac 1.10

κριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς,
οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· **6** οὐκ ἔστιν
ὧδε, ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν· δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου
ἔκειτο[1]. **7** καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,[b] καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε·[c] ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.[d] **8** καὶ
ἀπελθοῦσαι[2] ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς
μεγάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **9** καὶ
ἰδοὺ[3] Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων, Χαίρετε. αἱ δὲ προσ-
ελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν
αὐτῷ. **10** τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε
ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.

---

[1] **6** {A} ἔκειτο ℵ B Θ 33 892* *l* 253 it^{e} syr$^{s, pal^{ms}}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth Origen^{lat} Chrysostom Cyril; Jerome$^{1/2}$ // ἔκειτο ὁ κύριος A C D L W Δ 0148 f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H Σ (Φ *l* 524 ὁ Ἰησοῦς)] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q, r^1}$ vg syr$^{(p), h, pal^{mss}}$ geo$^{(2)}$ slav$^{(mss)}$ Philo-Carpasia Chrysostom^{mss} Theodoret; Chromatius Jerome$^{1/2}$ Augustine // ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ κυρίου 1424

[2] **8** {B} ἀπελθοῦσαι ℵ B C L Θ f^{13} 33 *l* 547 *l* 751 it^{e} eth geo // ἐξελθοῦσαι (*see* Mk 16.8) A D W Δ 0148 f^{1} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q}$ vg arm (Chrysostom); Jerome Augustine

[3] **9** {A} καὶ ἰδού ℵ B D W Θ f^{13} 33 700 892 1292 *Lect*^{pt} it$^{a, aur, b, c, d, e, ff^1, ff^2, g^1, h, l, n, r^1}$ vg syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, meg, bo}$ arm eth^{pp} geo slav Origen Eusebius Cyril-Jerusalem Cyril; Jerome Augustine // ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ ἰδού (*see* 28.8) A C L Δ 0148 f^{1} 28 157 180 205 565 579 597 828 1006 1010 1071 1241 (1243) 1342 (1424 ἔδραμον *for* ἐπορεύοντο) 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ (*l* 866) it$^{f, q}$ syr^{h} eth$^{ro, (ms), (TH)}$

---

[b] **7** νεκρῶν End embedded quotation: NBS ‖ [c] ὄψεσθε End embedded quotation: GNB NIV NRSV REB TOB DHH ‖ [d] ὑμῖν End embedded quotation: BJ BTI

---

6 ἠγέρθη ... εἶπεν Mt 12.40; 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.34; Lk 9.22; 18.33; 24.7
7 Ἠγέρθη ... Γαλιλαίαν Mt 26.32; Mk 14.28 προάγει ... ὄψεσθε Mt 28.10, 16; Jn 21.1-23
10 ὑπάγετε ... μου Jn 20.17 ὑπάγετε ... ὄψονται Mt 26.32; 28.7, 16; Mk 14.28; Jn 21.1-23

The Report of the Guard

11 Πορευομένων δὲ αὐτῶν ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλ-
θόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν[4] τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ
γενόμενα. **12** καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων συμ-
βούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις
13 λέγοντες, Εἴπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες
ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. **14** καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο
ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν [αὐτὸν] καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους
ποιήσομεν. **15** οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδά-
χθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι
τῆς σήμερον [ἡμέρας][5].

The Commissioning of the Disciples
(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Ac 1.6-8)

16 Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς
τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **17** καὶ ἰδόντες αὐτὸν
προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. **18** καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς
ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ
καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς. **19** πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ
ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, **20** διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάν-

---

[4] **11** {B} ἀπήγγειλαν A B C L W Δ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^1, ff^2, g^1, h, l, q, r^1}$ vg Origen^{lat} (Cyril-Jerusalem); Jerome Augustine$^{vid\ 1/2}$ // ἀνήγγειλαν ℵ D Θ 565 it^{d} eth$^{pp, TH}$ Origen^{gr} Chrysostom^{lem}; Augustine$^{vid\ 1/2}$

[5] **15** {C} ἡμέρας B D L Θ it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^1, g^1, h, l, q, r^1}$ vg syr^{pal} arm geo slav Origen^{lat} Titus-Bostra Chrysostom; Augustine // *omit* ℵ A W Δ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{ff^2}$ eth Origen^{gr}

---

13 Εἴπατε ... αὐτόν Mt 27.64 **16** Οἱ ... Ἰησοῦς Mt 26.32; 28.7, 10 **18** Ἐδόθη ... γῆς Dn 7.14; Mt 11.27; Jn 3.35; 13.3; 17.2; Eph 1.20-22; Php 2.9-10 **19** πορευθέντες ... ἔθνη Ac 1.8

τα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.[6]

---

[6] **20** {A} αἰῶνος. ℵ A* B D W 1 33 it$^{\text{aur, d, e, ff}^{1}\text{, g}^{1}\text{, h, n, q}}$ vg syr$^{\text{pal}^{\text{mss}}}$ cop$^{\text{sa, meg, bo}^{\text{pt}}}$ arm eth$^{\text{pp, TH}}$ geo$^{\text{1, B}}$ Origen^{vid} Chrysostom Severian^{vid} Cyril; Jerome // αἰῶνος. ἀμήν. A^{2} Δ Θ *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G^{supp} H Σ] *Lect* it$^{\text{a, b, c, f, ff}^{2}\text{, l}}$ vg^{mss} syr$^{\text{p, h, pal}^{\text{ms}}}$ cop$^{\text{bo}^{\text{pt}}}$ eth^{ms} geo^{A} Apostolic Constitutions

---

20 ἐγὼ … εἰμι Hg 1.13; Mt 18.20; Jn 14.23 συντελείας τοῦ αἰῶνος Mt 13.39, 49; 24.3

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

The Preaching of John the Baptist

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ [υἱοῦ θεοῦ][1].[a]
2 Καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ[2],
Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου·
3 **φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ,**
Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ,[b]
4 ἐγένετο Ἰωάννης [ὁ] βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ[3] κηρύσσων
βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **5** καὶ ἐξεπορεύετο

---

[1] **1** {C} Χριστοῦ υἱοῦ θεοῦ ℵ^{1} B D L W // Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ A Δ *f*^{1} *f*^{13} 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G^{supp} H Σ] *Lect* eth geo^{2} slav (υἱοῦ θεοῦ *or* υἱοῦ τοῦ θεοῦ it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff2, l, q, r1}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa mss, bo}}$ Irenaeus$^{\text{lat 2/3}}$; Ambrose Chromatius Jerome$^{3/6}$ Augustine Faustus-Milevis) // Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου 1241 // Χριστοῦ ℵ* Θ 28^{c} syr^{pal} cop$^{\text{sa ms}}$ arm geo^{1} Origen$^{\text{gr, lat}}$ Asterius Serapion Cyril-Jerusalem Severian Hesychius; Victorinus-Pettau Jerome$^{3/6}$ // *omit* 28* (Irenaeus$^{\text{gr, lat 1/3}}$ Epiphanius *omit also* Ἰησοῦ)

[2] **2** {A} ἐν τῷ Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ ℵ B L Δ 33 565 892 1241 Origen$^{1/4}$ // ἐν Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ D Θ *f*^{1} 205 700 1071 1243 *l* 253 arm geo Irenaeus^{gr} Origen$^{3/4}$ Serapion Epiphanius Severian Hesychius (ἐν Ἠσαΐᾳ *or* ἐν τῷ Ἠσαΐᾳ it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff2, l, q}}$ vg syr$^{\text{p, hmg, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ Irenaeus$^{\text{lat 1/3}}$ Origen^{lat}; (Victorinus-Pettau Chromatius *omit* τῷ προφήτῃ) Ambrosiaster (Jerome) Augustine // ἐν τοῖς προφήταις A W *f*^{13} 28 180 579 597 1006 1010 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P Σ] *Lect* vg^{ms} syr^{h} cop$^{\text{bo ms mg}}$ eth slav Irenaeus$^{\text{lat 2/3}}$ Asterius // ἐν Ἠσαΐᾳ καὶ ἐν τοῖς προφήταις it$^{\text{r1 vid}}$

[3] **4** {C} ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καί ℵ L Δ 205 1342 cop^{bo} geo^{1} slav^{ms} // ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ B 33 892 cop$^{\text{bo mss}}$ // βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καί A W *f*^{1} *f*^{13} 180 565 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G

---

[a] **1** Colon: TR (GNB) EU TOB // NO P: TR GNB BJ TOB [b] **3** Period: TR NIV REB EU LB TOB BTI DHH

---

2 Ἰδοὺ ... ὁδόν σου Ex 23.20; Mal 3.1 (Mt 11.10; Lk 1.76; 7.27) **3** φωνὴ ... αὐτοῦ Is 40.3 (Jn 1.23) **4** ἐγένετο ... μετανοίας Ac 13.24; 19.4

πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται πάντες,
καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἐξομολογού-
μενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. **6** καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος
τρίχας[4] καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ
καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. **7** καὶ ἐκήρυσσεν λέγων,
Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. **8** ἐγὼ ἐβά-
πτισα ὑμᾶς ὕδατι[5], αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

The Baptism of Jesus

(Mt 3.13-17; Lk 3.21-22)

9 Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ
Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ
Ἰωάννου. **10** καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχι-
ζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν κατα-
βαῖνον εἰς αὐτόν· **11** καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν[6], Σὺ εἶ
ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.

H P^{vid} Σ] *Lect* (*l* 751) (*l* 1074) it^{r} syr$^{\text{h, pal}}$ (cop^{sa} *omit* καί) arm eth slav^{mss} GNB // ἐν τῇ ἐρήμῳ βαπτίζων καί D Θ 28 700 it$^{\text{a, aur, b, c, d, ff1, l, q, r1, t}}$ vg syr^{p} (Eusebius Cyril-Jerusalem *omit* καί); Jerome Augustine

[4] **6** {A} τρίχας (*see* Mt 3.4) ℵ A B L W Δ Θ f^1 f^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P Σ] *Lect* it$^{\text{aur, b, c, d, f, ff2, l, q, (r1)}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth slav Diatessaron Jerome // δέρριν D it^{a} BJ

[5] **8** {B} ὕδατι ℵ B H Δ 33 892* 1006 1243 1342 vg Origen; Jerome Augustine // ἐν ὕδατι A L W (Θ μέν *for* ἐν) f^1 f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892^{c} 1010 1071 1241 1292 1424 1505 *Byz* [E F G P Σ] *Lect* it$^{\text{aur, b, c, f, l, t}}$ vg^{mss} eth // ἐν ὕδατι (*but transpose verse 8a after* λέγων *verse 7*) D it$^{\text{a, d, ff2, r1}}$

[6] **11** {B} ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν ℵ^{2} A B L (W τοῦ οὐρανοῦ) Δ f^1 f^{13} 33 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 (1342) 1424 1505 *Byz* [E F H P Σ] *Lect* (*l* 127 *l* 184$^{1/2}$ τοῦ οὐρανοῦ) it$^{\text{(a), aur, (b), (c), (f), l}}$ vg syr$^{\text{p, h, palmss}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm$^{\text{(mss)}}$ eth (geo^{2}) slav Diatessaron Jerome // ἐκ τῶν οὐρανῶν ἠκούσθη Θ 28 565 vg^{ms} syr^{palms} geo^{1} BTI DHH? // ἐκ τῶν οὐρανῶν ℵ* D it$^{\text{d, ff2, t}}$

---

6 ζώνην ... αὐτοῦ 2 Kgs 1.8; Zch 13.4 **7** Ac 13.25 **11** Σὺ εἶ ... εὐδόκησα Gn 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 9.7; Lk 9.35; 2 Pe 1.17

The Temptation of Jesus
(Mt 4.1-11; Lk 4.1-13)

12 Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.
13 καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσεράκοντα ἡμέρας πειραζόμενος ὑπὸ
τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν
αὐτῷ.

The Beginning of the Galilean Ministry
(Mt 4.12-17; Lk 4.14-15)

14 Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς
τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον[7] τοῦ θεοῦ **15** καὶ
λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

The Calling of Four Fishermen
(Mt 4.18-22; Lk 5.1-11)

16 Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν
Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ
θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. **17** καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων.
18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. **19** Καὶ
προβὰς ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ
δίκτυα, **20** καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν
πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν
ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

---

[7] **14** {A} εὐαγγέλιον א B L Θ *f*^{1} *f*^{13} 28* 33 205 565 579 892 1342 it$^{b, c, ff^2, t}$ vg^{ms} syr$^{s, h}$ cop$^{sa, bo^{pt}}$ arm geo slav^{mss} Origen // εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας A D W Δ 13 28^{c} 157 180 597 700 828 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, d, f, l, r^1}$ vg syr^{p} cop$^{bo^{pt}}$ eth slav^{mss} Jerome

---

14 τὸ παραδοθῆναι Mk 6.17-18; Jn 3.24 **15** Πεπλήρωται ὁ καιρός Ga 4.4; Eph 1.10 ἤγγικεν ... μετανοεῖτε Mt 3.2 **19** Ἰάκωβον ... αὐτοῦ Mt 10.2; Mk 3.17; 10.35; Lk 5.10

The Man with an Unclean Spirit
(Lk 4.31-37)

21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναούμ· καὶ εὐθὺς τοῖς
σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν. **22** καὶ
ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. **23** καὶ εὐθὺς ἦν
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ καὶ
ἀνέκραξεν **24** λέγων, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες
ἀπολέσαι ἡμᾶς;[c] οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. **25** καὶ
ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων, Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ
αὐτοῦ. **26** καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον
καὶ φωνῆσαν φωνῇ μεγάλῃ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. **27** καὶ ἐθαμ-
βήθησαν ἅπαντες ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας, Τί
ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ[d] κατ᾽ ἐξουσίαν·[e] καὶ[8] τοῖς πνεύμασιν
τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ. **28** καὶ
ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν περίχωρον
τῆς Γαλιλαίας.

---

[8] **27** {B} τί ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ κατ᾽ ἐξουσίαν· καί א B L (f^{1} 205 565* 579 καινὴ αὕτη) (28* τίς διδαχὴ καινὴ αὕτη) 33 // τί ἐστιν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ αὕτη· ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν Θ (700 *omit* αὕτη *and add* καί *after* ἐξουσίαν) geo // τίς ἡ διδαχὴ ἐκείνη ἡ καινὴ αὕτη ἡ ἐξουσία ὅτι καί D it$^{(b, c), d, (e, ff^2, q, r^1)}$ (syr^{s}) // τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη· ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καί 1342 *Lect*^{pt} eth // τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη ἡ ἐξουσιαστικὴ αὐτοῦ καὶ ὅτι W // τί ἐστιν τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη· ὅτι κατ᾽ ἐξουσίαν καί (A ἡ καινὴ αὕτη διδαχή) C Δ (f^{13} 1424 *l* 76 ἡ καινὴ διδαχὴ αὕτη) 28^{c} 157 180 565$^{c\,vid}$ 597 892 1006 1010 (1071 ἤ τις) 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{aur, f, l}$ vg syr$^{p, h, (pal)}$ slav$^{(mss)}$ Jerome

---

[c] **24** Statement: M EU^{mg} LB TOB // as text: EU [d] **27** C: WH GNB NRSV^{mg} REB // Different text: AD TR || [e] NO C: WH RSV TEV Seg^{mg} NJB^{mg} NRSV^{mg} // Different text: TR AD

---

21 τοῖς … συναγωγήν Mk 6.2; Lk 4.16; 6.6; 13.10 **22** Mt 7.28-29 **23** ἄνθρωπος … ἀκαθάρτῳ Mk 5.2 **24** Τί … Ναζαρηνέ Mt 8.29; Mk 5.7; Lk 4.34; 8.28 ὁ … θεοῦ Jn 6.69 **26** Mk 9.26 **28** Mt 4.24

The Healing of Many People
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

29 Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον[9] εἰς τὴν
οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. **30** ἡ
δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν
αὐτῷ περὶ αὐτῆς. **31** καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας
τῆς χειρός· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.
32 Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· **33** καὶ
ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν. **34** καὶ ἐθερά-
πευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια
πολλὰ ἐξέβαλεν καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν
αὐτόν[10].

A Preaching Tour
(Lk 4.42-44)

35 Καὶ πρωῒ ἔννυχα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς
ἔρημον τόπον κἀκεῖ προσηύχετο. **36** καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν
Σίμων καὶ οἱ μετ᾿ αὐτοῦ, **37** καὶ εὗρον αὐτὸν καὶ λέγουσιν
αὐτῷ ὅτι Πάντες ζητοῦσίν σε. **38** καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν
ἀλλαχοῦ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς

---

[9] **29** {B} ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον א A C L (F Δ εἰσῆλθον) 28 33 157 180 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E G H] (it[l] vg) syr[p, h, pal] (cop[bo pt]) (geo[1]) slav (Jerome) // ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθὼν ἦλθεν B (Θ 1424 ἐξελθών *before* ἐκ τῆς) *f*[1] *f*[13] 205 565 579 700 1342 (it[f]) (vg[mss]) (cop[bo pt]) eth geo[2] BJ BTI (DHH)? // ἐξελθὼν δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἦλθεν *(but omit preceding* καὶ εὐθύς) D W (Σ εὐθύς *for* δέ) it[aur, b, c, d, e, ff2, q, r1] vg[mss] arm

[10] **34** {A} αὐτόν א* A (D) Δ 0130 157 180 579 597 1006 1010 1071 1292 1505 *Byz* [E F] *l* 292 *l* 514 *l* 1552 it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, q, r1] vg syr[s, p] cop[sa ms] slav Ambrosiaster[1/2vid] // αὐτὸν Χριστὸν εἶναι (א[2] G τὸν Χριστόν) B L W Θ Σ *f*[1] (*f*[13] 700 1243 1424 τὸν Χριστόν) 28 33[vid] 205 565 1342 *Lect* it[l] vg[mss] syr[h with *] cop[sa ms, bo] arm eth geo Ambrosiaster[1/2vid] // τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι (*see* Lk 4.41) C 0233 892 1241 vg[ms]

---

31 ἤγειρεν … χειρός Mt 9.25; Mk 5.41; 9.27; Lk 8.54 **32** ἔφερον … δαιμονιζομένους Mt 4.24 **34** οὐκ ἤφιεν … αὐτόν Mk 3.12 **35** Mt 14.23; Mk 6.46; Lk 5.16; 6.12

τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον. **39** καὶ ἦλθεν[11] κηρύσσων εἰς τὰς συν-
αγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλ-
λων.

The Cleansing of a Leper

(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν [καὶ
γονυπετῶν][12] καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς δύνασαί με
καθαρίσαι. **41** καὶ σπλαγχνισθεὶς[13] ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἥψατο καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι· **42** καὶ εὐθὺς
ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. **43** καὶ ἐμβρι-
μησάμενος αὐτῷ εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν **44** καὶ λέγει αὐτῷ,
Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλ᾽ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ
καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξεν Μωϋ-
σῆς,[f] εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. **45** ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν
πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι
φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ᾽ ἔξω ἐπ᾽ ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ
ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντοθεν.

---

[11] **39** {B} ἦλθεν א B L Θ 892 syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ eth // ἦν (*see* Lk 4.44) A C D W Δ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h}$ (arm) (geo) slav Augustine

[12] **40** {C} καὶ γονυπετῶν א L Θ *f*^{1} 205 565 579 892 1241 1243 1424 *l* 890 *l* 1074 it$^{e, f, l, q}$ vg (syr$^{s, p}$) arm eth geo^{1} slav Augustine // καὶ γονυπετῶν αὐτόν A C Δ 0130 0233 *f*^{13} 28 33 157 180 597 700 1006 (1010 1071 *l* 253 *l* 384 *l* 751 αὐτῷ) 1292 1342 1505 *Byz* [E F Σ] *Lect* syr$^{h, pal}$ geo^{2} Basil EU // *omit* B D G W *l* 211 *l* 514 *l* 524 *l* 547 *l* 1627 it$^{a, aur, b, c, d, ff^2, r^1}$ vg^{ms} cop$^{sa^{mss}}$

[13] **41** {B} σπλαγχνισθείς א A B C L W Δ Θ 0130 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G Σ] *Lect* it$^{aur, c, e, f, l, q}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Basil; Ambrose^{vid} // ὀργισθείς D it$^{a, d, ff^2, r^1}$ (Diatessaron) REB BJ // *omit* (*see* Mt 8.3; Lk 5.13) *l* 866 it^{b}

---

[f] **44** NO C: AD M WH

---

39 Mt 4.23; 9.35 **43-44** ἐμβριμησάμενος ... εἴπῃς Mt 9.30 **44** ὕπαγε ... Μωϋσῆς Lv 14.2-32

The Healing of a Paralytic
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

2 Καὶ εἰσελθὼν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ δι᾽ ἡμερῶν ἠκούσθη
ὅτι ἐν οἴκῳ ἐστίν. **2** καὶ συνήχθησαν πολλοὶ ὥστε μηκέτι
χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λό-
γον. **3** καὶ ἔρχονται φέροντες πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν αἰρό-
μενον ὑπὸ τεσσάρων. **4** καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι[1] αὐτῷ
διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύ-
ξαντες χαλῶσιν τὸν κράβαττον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.
5 καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,
Τέκνον, ἀφίενταί[2] σου αἱ ἁμαρτίαι. **6** ἦσαν δέ τινες τῶν
γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρ-
δίαις αὐτῶν, **7** Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ; βλασφημεῖ· τίς δύναται
ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; **8** καὶ εὐθὺς ἐπιγνοὺς ὁ
Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς
λέγει αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
9 τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, Ἀφίενταί[3] σου αἱ
ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου καὶ
περιπάτει; **10** ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ

---

[1] **4** {B} προσενέγκαι 𝔓^{88vid} א B L Θ (33) 892 it$^{aur, f, l}$ vg syr$^{h, pal}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ eth Augustine // προσεγγίσαι 𝔓^{84vid} A C D Δ 0130 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* it$^{a, b, c, d, e, ff^2, q, r^1}$ vg^{ms} syr^{p} arm geo slav BTI? // προσελθεῖν W cop$^{sa^{ms}}$

[2] **5** {B} ἀφίενται (*see* 2.9; Mt 9.2) B 28 33 565 1241 1342 it$^{a, aur, c, d, e, ff^2, l, r^1}$ vg eth Diatessaron^{syr} // ἀφέωνται (*see* Lk 5.20) 𝔓^{88} א A C D L W (Θ ἀφίωνται) *f*^{1} *f*^{13} 157 180 205 579 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1505 *Byz* [E H Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{b, f, q}$ arm geo slav Diatessaron^{arm} Augustine BTI? DHH // ἀφέονται *(by itacism?)* G (Δ ἀφίονται) 0130 13 828 1010 1424 *Lect*^{pt}

[3] **9** {B} ἀφίενται (*see* 2.5; Mt 9.5) א B 28 565 1342 it$^{a, aur, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg eth Diatessaron^{syr} // ἀφέωνται (*see* Lk 5.23) A C D L W Δ Θ 0130 *f*^{1} *f*^{13} 33 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ it^{b} arm geo slav Augustine BTI? DHH // ἀφέονται *(by itacism?)* 1071 1424 *Lect*^{pt}

---

5 ἀφίενται ... ἁμαρτίαι Lk 7.48 **7** τίς ... θεός Ps 103.3; Is 43.25; 1 Jn 1.9 **8** Τί ... διαλογίζεσθε ... ὑμῶν Mt 16.8

ἀνθρώπου ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς – λέγει τῷ παραλυτικῷ,
11 Σοὶ λέγω, ἔγειρε ἆρον τὸν κράβαττόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν
οἶκόν σου. **12** καὶ ἠγέρθη καὶ εὐθὺς ἄρας τὸν κράβαττον
ἐξῆλθεν ἔμπροσθεν πάντων, ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ
δοξάζειν τὸν θεὸν λέγοντας ὅτι Οὕτως οὐδέποτε εἴδομεν.

The Calling of Levi
(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

13 Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. **14** καὶ παράγων
εἶδεν Λευὶν[4] τὸν τοῦ Ἁλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ
λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
15 Καὶ γίνεται κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ
πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ[a] καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ.[b]
16 καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων ἰδόντες[5] ὅτι ἐσθίει μετὰ
τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὅτι

---

[4] **14** {A} Λευίν (*see* Lk 5.27) $\mathfrak{P}^{88}$ ℵ^{2} B C L W f^{1} 157 180 205 579 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it^{f} vg$^{ww, st}$ slav Augustine // Λευί ℵ* A Δ 28 33 597 1505 *l* 184 *l* 672 *l* 866 *l* 1016 *l* 1074 it$^{aur, l, q}$ vg^{cl} cop$^{(sa^{mss}), bo}$ arm eth geo Origen // Ἰάκωβον (*see* 3.18) D Θ f^{13} 565 it$^{a, b, c, d, e, ff^{2}, r^{1}}$ vg^{ms} Diatessaron

[5] **15-16** {C} αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων ἰδόντες B (W *omit* ἰδόντες ... καὶ τελωνῶν) 28 *l* 547 // αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες A C (D it^{d} καὶ εἶδαν *for* ἰδόντες) Θ f^{1} f^{13} 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 127) (*l* 859) (*l* 950) (*l* 1223) it$^{aur, f, l, q, (r^{1})}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{bo^{ms}}$ eth // αὐτῷ. οἱ δὲ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες Σ 700 it$^{a, c, (e), (ff^{2})}$ cop$^{sa^{mss}}$ arm // αὐτῷ καὶ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων. καὶ ἰδόντες ($\mathfrak{P}^{88vid}$ *but* οἱ γραμματεῖς) ℵ L (Δ 0130^{vid} *omit first* καί) 33 it^{b} (cop$^{bo^{mss}}$) // αὐτῷ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. καὶ ἰδόντες cop^{bo} (geo)

---

[a] **15** C: AD NA^{mg} TOB ‖ [b] NO C: AD NA^{mg} TOB

---

12 Οὕτως ... εἴδομεν Mt 9.33 **14** Ἀκολούθει μοι Mt 8.22; 19.21; Mk 10.21; Lk 9.59; 18.22; Jn 1.43; 21.19, 22 ἀναστὰς ... αὐτῷ Mt 4.20, 22 **16** Mt 11.19; Lk 7.34; 15.1-2

μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει[6]; **17** καὶ ἀκούσας ὁ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς [ὅτι] Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλ᾽
ἁμαρτωλούς.

The Question about Fasting
(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι νη-
στεύοντες. καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ
Ἰωάννου καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ
μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν; **19** καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ
δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ᾽ αὐτῶν ἐστιν
νηστεύειν; ὅσον χρόνον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μετ᾽ αὐτῶν οὐ
δύνανται νηστεύειν. **20** ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ
ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.
21 Οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱμάτιον
παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ
παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. **22** καὶ οὐδεὶς βάλλει
οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήξει ὁ οἶνος τοὺς
ἀσκοὺς καὶ ὁ οἶνος ἀπόλλυται καὶ οἱ ἀσκοί[7]· ἀλλ᾽ οἶνον νέον εἰς
ἀσκοὺς καινούς[8].

---

[6] **16** {B} ἐσθίει B D W it$^{a, b, d, e, ff^2, r^1}$ // ἐσθίει καὶ πίνει 𝔓^{88} A f^1 13 28 33 157 180 205 597 828 892 1006 1010 1292 1505 *Byz* [E F H] *Lect* it^q vg^{ms} syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{ms}}$ // ἐσθίεται (= ἐσθίετε?) Θ // ἐσθίετε καὶ πίνετε (*see* Lk 5.30) G Σ 565 700 1241 1424 *l* 547 *l* 866 syr^{pal} arm geo Diatessaron // ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν (*see* Mt 9.11) ℵ 1342 it^{aur} vg^{ms} (Origen^{lat}) DHH // ἐσθίει καὶ πίνει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν L Δ f^{13} 1071 1243 it$^{(c), f}$ vg cop^{bo} Augustine // ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ἐσθίει καὶ πίνει C 579 *l* 890 it^l cop$^{sa^{mss}}$ eth

[7] **22** {C} ἀπόλλυται καὶ οἱ ἀσκοί 𝔓^{88} B 892 cop^{bo} // καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται (*see* Lk 5.37) D it$^{a, b, d, e, ff^2, i, r^1, t}$ // ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοί L syr^{pal} // ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται (*see* Mt 9.17) ℵ A C (W Θ ἀπόλλυνται) Δ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* vg$^{ww, st}$ syr$^{s, (p), h}$ cop^{sa} arm eth geo slav // ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται 579 it$^{aur, c, f, l, q}$ vg^{cl}

[8] **22** {C} ἀλλ᾽ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς ℵ* B // ἀλλ᾽ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον (*see* Lk 5.38) 𝔓^{88} ℵ^1 A C L Δ Θ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505

Plucking Grain on the Sabbath
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

23 Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν παραπορεύεσθαι διὰ
τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο ὁδὸν ποιεῖν
τίλλοντες τοὺς στάχυας. **24** καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ,
Ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; **25** καὶ λέγει
αὐτοῖς, Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ ὅτε χρείαν ἔσχεν
καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, **26** πῶς εἰσῆλθεν εἰς
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιαθὰρ ἀρχιερέως καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς, καὶ
ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; **27** καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ
σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ
τὸ σάββατον· **28** ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ
τοῦ σαββάτου.

The Man with a Withered Hand
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

3 Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄν-
θρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. **2** καὶ παρετήρουν αὐτὸν
εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.
3 καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τὴν ξηρὰν χεῖρα ἔχοντι, Ἔγειρε εἰς
τὸ μέσον. **4** καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἔξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθὸν
ποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ
ἐσιώπων. **5** καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ᾽ ὀργῆς, συλλυ-
πούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν λέγει τῷ ἀνθρώπῳ,
Ἔκτεινον τὴν χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ
αὐτοῦ. **6** καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθὺς μετὰ τῶν Ἡρῳ-

Byz [E F G H Σ] *Lect* (*l* 1552 ἀσκοὺς παλαιούς *[sic]*) it[aur, c, l, q] vg syr[h, pal] arm slav EU LB // ἀλλ᾽ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βάλλουσιν (*see* Mt 9.17) W it[e, f] syr[s, p] eth geo // *omit* D it[a, b, d, ff2, i, r1, t] cop[bo ms]

---

23 ἤρξαντο … στάχυας Dt 23.25 **25-26** τί … οὖσιν 1 Sm 21.1-6 **26** ἐπὶ … ἀρχιερέως 2 Sm 15.35 τοὺς … ἱερεῖς Lv 24.5-9 **27** Τὸ … ἐγένετο Ex 20.8-10; Dt 5.12-14

3.4 Lk 14.3 **5** τῇ πωρώσει … αὐτῶν Mk 6.52; 8.17; Jn 12.40; Ro 11.25; Eph 4.18 **6** οἱ … Ἡρῳδιανῶν Mt 22.15-16; Mk 12.13

διανῶν συμβούλιον ἐδίδουν κατ᾽ αὐτοῦ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

A Multitude at the Seaside

7 Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν πρὸς
τὴν θάλασσαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας [ἠκολού-
θησεν], καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας **8** καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ
τῆς Ἰδουμαίας[1] καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ
Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ[2] ἀκούοντες ὅσα ἐποίει ἦλθον πρὸς αὐτόν.
9 καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ
αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν· **10** πολλοὺς γὰρ
ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται ὅσοι
εἶχον μάστιγας. **11** καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν
ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντες ὅτι Σὺ εἶ ὁ

---

[1] **7-8** {C} ἠκολούθησεν· καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας B L 565 slav // ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας A (579 Ἰουδαίας *a 2nd time for* Ἰδουμαίας) (700) 892 1010 (1243) *Byz*^{pt} [G P Σ] *l* 514 *l* 950 *l* 1552* (*l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 *transpose* ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας *after* αὐτῷ) // ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας (Θ *omit* αὐτῷ) f^1 205 (*l* 1552^c) (it^c) (syr^s) // ἠκολούθησαν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας 13 157 180 597 (828 *omit* καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ... Ἱεροσολύμων) 1006 1241 1292 1424 (1505 *transpose* καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου *after* Ἰουδαίας) *Byz*^{pt} [E F H] *Lect* syr^h (cop$^{sa, bopt}$) (eth) // καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησαν καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας ℵ^2 (ℵ* arm *omit* καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας) C (Δ 1071 1342 it$^{aur, f, l}$ vg ἠκολούθησαν αὐτῷ / αὐτόν) // καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἠκολούθησαν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας 33 // καὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἰδουμαίας D (f^{13} 28 *omit first* τῆς) it$^{a, (b), (c), d, e, f, ff^2, i, (q), r^1}$ cop^{bopt} geo // καὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ πέραν ... Σιδόνα ἠκολούθουν αὐτῷ W

[2] **8** {A} πλῆθος πολύ ℵ A B C D L Δ Θ f^{13} 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P Σ] *Lect* it$^{aur, d, c, f, ff^2, i, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, h}$ arm eth^{pp} geo slav // καὶ πλῆθος πολύ f^1 205 // *omit (see footnote 1)* W it$^{a, b, c}$ syr^s ethTH

7-8 πολὺ ... Ἰορδάνου Mt 4.25 **9** Mk 4.1; Lk 5.3 **10** Mt 14.36; Mk 6.56 **11-12** Mk 1.34; Lk 4.41

υἱὸς τοῦ θεοῦ. **12** καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ αὐτὸν
φανερὸν ποιήσωσιν.

The Choosing of the Twelve
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν
αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. **14** καὶ ἐποίησεν δώδεκα [οὓς
καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν] ἵνα ὦσιν μετ᾽ αὐτοῦ[3] καὶ ἵνα
ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν **15** καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλ-
λειν τὰ δαιμόνια· **16** [καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα,] καὶ[4] ἐπέ-
θηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι Πέτρον, **17** καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ
Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόμα[τα] Βοανηργές, ὅ ἐστιν Υἱοὶ Βροντῆς· **18** καὶ
Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ
Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἁλφαίου καὶ Θαδδαῖον[5] καὶ
Σίμωνα τὸν Καναναῖον **19** καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς καὶ
παρέδωκεν αὐτόν.

---

[3] **14** {C} δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν, ἵνα ὦσιν μετ᾽ αὐτοῦ (*see* Lk 6.13) ℵ B (C* *transpose* δώδεκα *after* ὠνόμασεν) Θ *f*^{13} (28 ὦσιν περὶ αὐτόν) syr^{hmg} cop$^{\text{samss, bo}}$ // δώδεκα ἵνα ὦσιν μετ᾽ αὐτοῦ A C^{2} (D ἵνα ὦσιν δώδεκα) L *f*^{1} 33 157 180 205 565 579 597 (700 ὦσιν περὶ αὐτόν) 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P Σ] *Lect* (*l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 δέκα) it$^{\text{b, e, f, q}}$ (it$^{\text{a, aur, c, d, ff2, i, l, r1, t}}$ vg Augustine ἵνα ὦσιν δώδεκα) syr$^{\text{s, p, h}}$ cop^{sams} arm geo^{2} slav REB EU BJ // δώδεκα μαθητὰς ἵνα ὦσιν μετ᾽ αὐτοῦ οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν W (Δ μετ᾽ αὐτοῦ δώδεκα *but omit* μαθητάς) geo^{1}

[4] **16** {C} καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα καί ℵ B C* Δ 565 579 (1342 *omit* τούς) cop^{sams} // καί A C^{2} D L Θ *f*^{1} 28 33 157 180 205 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H P Σ] *Lect* it$^{\text{aur, b, d, f, ff2, i, l, q, r1, t}}$ vg syr$^{\text{s, p, h}}$ cop^{bo} arm geo slav Augustine // πρῶτον Σίμωνα καί *f*^{13} cop^{samss} // καὶ περιάγοντας κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον. καί W it$^{\text{a, c, e}}$ vg^{mss}

[5] **18** {A} καὶ Θαδδαῖον (*see* Mt 10.3) ℵ A B C L Δ^{c} (Δ* Ταδδαῖον) (Θ^{c} *omit* καί) *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{\text{aur, c, f, l}}$ vg syr$^{\text{s, p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Origen$^{\text{gr, lat}}$ // καὶ Λεββαῖον D it$^{\text{a, b, d, ff2, i, q, r1}}$ // *omit* W it^{e}

---

16 Mt 16.17-18; Jn 1.42 **17** Ἰάκωβον ... Ἰωάννην Lk 9.54 **19** Ἰούδαν ... αὐτόν Mt 26.25; 27.3; Jn 18.2, 5

Jesus and Beelzebul
(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

20 Καὶ ἔρχεται[6] εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν [ὁ] ὄχλος,
ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φαγεῖν. **21** καὶ ἀκού-
σαντες οἱ παρ᾽ αὐτοῦ[7] ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι
ἐξέστη. **22** καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες
ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. **23** καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν
παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν
ἐκβάλλειν; **24** καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύ-
ναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· **25** καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ᾽
ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη σταθῆναι.
26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ᾽ ἑαυτὸν καὶ ἐμερίσθη, οὐ δύναται
στῆναι ἀλλὰ τέλος ἔχει. **27** ἀλλ᾽ οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ
πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.
28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν
ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσα ἐὰν βλα-
σφημήσωσιν· **29** ὃς δ᾽ ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ᾽ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου
ἁμαρτήματος[8]. **30** ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

---

[6] **20** {B} ἔρχεται ℵ* B W 157 1241 1342 *l* 211 it^{b} (it$^{e, ff^2, i, r^1}$ εἰσέρχεται) syr^{s} cop$^{sa^{mss}, bo^{pl}}$ arm^{mss} ethTH // ἔρχονται ℵ^{2} A C (D εἰσέρχονται) L Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, d, f, l, q}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{ms}, bo^{pt}}$ arm^{mss} eth^{pp} geo slav

[7] **21** {A} ἀκούσαντες οἱ παρ᾽ αὐτοῦ ℵ A B C L Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, l}$ vg syr$^{(p, h), hgr}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav // ἀκούσαντες ὑπὲρ αὐτοῦ (1243 οἱ περὶ αὐτοῦ) *l* 211 // ὅτε ἤκουσαν περὶ αὐτοῦ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποί D (W ἀκούσαντες *for* ὅτε ἤκουσαν) it$^{(a, b), d, (e), f, ff^2, i, q, r^1}$ (it^{c} Φαρισαῖοι *for* λοιποί)

[8] **29** {B} ἁμαρτήματος ℵ B L Δ Θ 28 33 565 892* // ἁμαρτίας C^{*vid} D W *f*^{13} [826^{c}] cop$^{sa^{mss}, bo^{pt}}$ (geo) (ἁμαρτήματος *or* ἁμαρτίας it$^{a, aur, b, c, d, e, ff^2, l, q}$ vg syr^{s} arm Cyprian Augustine) // κρίσεως καὶ ἁμαρτίας 826* 828 // κρίσεως A C^{2} *f*^{1} 157

---

20 συνέρχεται ... φαγεῖν Mk 6.31 **21** ἔλεγον ... ἐξέστη Jn 10.20 **22** ἐν ... δαιμόνια Mt 9.34 **29** οὐκ ... ἁμαρτήματος 1 Jn 5.16 **30** ἔλεγον ... ἔχει Jn 7.20; 8.48, 52; 10.20

The Mother and Brothers of Jesus
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

31 Καὶ ἔρχεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ἔξω
στήκοντες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν καλοῦντες αὐτόν. **32** καὶ
ἐκάθητο περὶ αὐτὸν ὄχλος, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου
καὶ οἱ ἀδελφοί σου [καὶ αἱ ἀδελφαί σου][9] ἔξω ζητοῦσίν σε.
33 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ
ἀδελφοί [μου]; **34** καὶ περιβλεψάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ
καθημένους λέγει, Ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. **35** ὃς
[γὰρ] ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ
ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

The Parable of the Sower
(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

4 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ
συνάγεται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πλεῖστος, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον
ἐμβάντα καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν
θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν. **2** καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν
παραβολαῖς πολλὰ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,
3 Ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων σπεῖραι. **4** καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ σπείρειν ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ
καὶ κατέφαγεν αὐτό. **5** καὶ ἄλλο ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες ὅπου
οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθὺς ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος γῆς· **6** καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος ἐκαυματίσθη καὶ διὰ τὸ
μὴ ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη. **7** καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,
καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ

---

180 205 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1292 1342 (1424 κρίματος) 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{f, r1}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop^{bopt} eth slav // κολάσεως 1243

[9] **32** {C} σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου A D 180 700 1006 1010 1243 *l* 184 *l* 292 *l* 514 (*l* 1552) *Byz*^{pt} [E F H] it$^{a, b, c, d, f, ff2, q}$ syr^{hmg} slav^{mss} // σου (*see* Mt 12.47; Lk 8.20) א B C L W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 205 565 597 892 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz*^{pt} [G Σ] *Lect* it$^{aur, e, l, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav^{mss} NIV REB EU TOB BTI

---

31 ἡ ... ἀδελφοὶ αὐτοῦ Mk 6.3; Jn 2.12; Ac 1.14 **35** ὃς ... θεοῦ Jn 7.17; 9.31
4.1 Mk 3.7-9; Lk 5.1-3 **2** ἐδίδασκεν ... πολλά Mt 13.34; Mk 4.33-34

ἔδωκεν. **8** καὶ ἄλλα ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου
καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα[1] καὶ ἔφερεν ἓν[2] τριάκον-
τα καὶ ἓν[2] ἑξήκοντα καὶ ἓν[2] ἑκατόν. **9** καὶ ἔλεγεν, Ὃς ἔχει ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω.

The Purpose of the Parables
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

10 Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτων αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν
σὺν τοῖς δώδεκα τὰς παραβολάς. **11** καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν
τὸ μυστήριον δέδοται τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς
ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, **12** ἵνα

βλέποντες βλέπωσιν καὶ μὴ ἴδωσιν,
καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν καὶ μὴ συνιῶσιν,
μήποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς.

The Parable of the Sower Explained
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

13 Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην, καὶ
πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; **14** ὁ σπείρων τὸν λόγον
σπείρει. **15** οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν· ὅπου σπείρεται ὁ
λόγος καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθὺς ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἴρει

---

[1] **8** {C} καὶ αὐξανόμενα א B 1071 cop^{sa} // καὶ αὐξανόμενον A D L W Δ 892 cop^{bo} // καὶ αὐξάνοντα C Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 597 700 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* geo slav (καὶ αὐξανόμενον *or* αὐξάνοντα it$^{(a), aur, b, c, d, ff2, i, l, q, r1}$ vg) // *omit* 565 579 828

[2] **8** {C} ἓν … ἓν … ἓν (*see* 4.20) *f*^{13} *l*^{AD} it$^{a, aur, b, (c), d, f, (ff2), i, l, (q)}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm slav // ἐν … ἐν … ἐν *f*^{1} 33 157 180 205 565 (579^{vid} *omit* ἔφερεν … ἑξήκοντα καί) 597 828 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 76) (*l* 514) (*l* 1552) syr^{h} // εν … εν … εν A C^{2} D (W το εν … το εν … το εν) Θ Σ // εἰς … εἰς … εἰς א C^{*vid} Δ 28 700 // εἰς … ἐν … ἐν B^{2} (B* *without accents*) (L εις … ἓν … ἕν) (1071 *omit second* ἐν) REB

---

9 Ὃς … ἀκουέτω Mt 11.15; 13.43; Mk 4.23; Lk 14.35; Re 2.7, 11, 17, 29; 3.6, 13, 22 **10** ἠρώτων … παραβολάς Mt 15.15; Mk 7.17 **12** βλέποντες … αὐτοῖς Is 6.9-10; Jn 12.40; Ac 28.26-27

τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον εἰς αὐτούς[3]. **16** καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, **17** καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζονται. **18** καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες, **19** καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον καὶ ἄκαρπος γίνεται. **20** καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν ἓν[4] τριάκοντα καὶ ἓν[4] ἑξήκοντα καὶ ἓν[4] ἑκατόν.

A Light under a Bushel
(Lk 8.16-18)

21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ; **22** οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν. **23** εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

---

[3] **15** {C} εἰς αὐτούς B W f^{1} f^{13} 28 205 geo // ἐν αὐτοῖς ℵ C L Δ 579 892 it^{c} (εἰς αὐτούς *or* ἐν αὐτοῖς syr$^{h\,mg}$ cop$^{sa,\,bo\,pt}$) // ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν (*see* Mt 13.19) D Θ 33 157 180 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a,\,aur,\,(b),\,d,\,f,\,ff^2,\,i,\,(q,\,r^1)}$ vg syr$^{(s,\,p),\,h}$ cop$^{bo\,pt}$ arm slav DHH? // ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν (*see* Lk 8.12) A (*l* 387 ἐκ τῆς) it^{l} eth

[4] **20** {C} ἓν ... ἓν ... ἕν (L ἐν ... ἓν ... ἕν) (W τὸ ἓν ... τὸ ἓν ... τὸ ἕν) Θ l^{AD} it$^{aur,\,(b),\,c,\,d,\,e,\,f,\,ff^2,\,i,\,l,\,q,\,r^1}$ vg (it$^{aur\,*}$ *omit second* ἕν) cop$^{sa,\,bo}$ arm eth geo^{l} // ἐν ... ἐν ... ἐν (B^{2} 1424 *omit second and third* ἐν) f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 1552 *omit second* ἐν) syr$^{p,\,h}$ REB // εν ... εν ... εν ℵ A (B* *omit second and third* εν) C^{2} (C^{*vid} *omit second* εν) D Δ Σ // *some ... some ... some* cop^{fay}

---

17 γενομένης ... σκανδαλίζονται Mt 26.31; Mk 14.27 **19** ἀπάτη τοῦ πλούτου Mt 19.23-24; Mk 10.23-24; Lk 12.15-21; 18.24-25 **21** Μήτι ... λυχνίαν τεθῇ Mt 5.15; Lk 11.33 **22** Mt 10.26; Lk 12.2 **23** Mt 11.15; 13.43; Mk 4.9; Lk 14.35; Re 2.7, 11, 17, 29; 3.6, 13, 22

24 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ
μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν καὶ προστεθήσεται ὑμῖν[5]. **25** ὃς
γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται
ἀπ᾽ αὐτοῦ.

The Parable of the Growing Seed

26 Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὡς ἄν-
θρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς **27** καὶ καθεύδῃ καὶ
ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύ-
νηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. **28** αὐτομάτη ἡ γῆ καρποφορεῖ,
πρῶτον χόρτον εἶτα στάχυν εἶτα πλήρη[ς] σῖτον[6] ἐν τῷ στάχυϊ.
29 ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,
ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.

The Parable of the Mustard Seed

(Mt 13.31-32; Lk 13.18-19)

30 Καὶ ἔλεγεν, Πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἢ ἐν
τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; **31** ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν
σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὂν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ
τῆς γῆς, **32** καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μεῖζον
πάντων τῶν λαχάνων καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνα-

---

[5] **24** {A} καὶ προστεθήσεται ὑμῖν ℵ B C L Δ 700 892 it$^{aur, c, ff^2, i, r^1}$ vg cop$^{bo^{pt}}$ eth // καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν A (Θ περισσευθήσεται) 0107 0167 f^1 f^{13} (28 προστεθήσεται γάρ *for* καὶ προστεθ.) (33 *omit* ὑμῖν) 157 180 205 597 1006 1010 1071 (1241 *omit* καί) 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E F H Σ] *Lect* (it^{f} πιστεύουσιν *for* ἀκούουσιν) it^{q} syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}, bo^{pt}}$ (arm) geo slav // τοῖς ἀκούουσιν G *l* 292 // *omit* D W 565 579 it$^{b, d, e, l}$ vg^{mss} cop$^{sa^{ms}}$ Cyprian

[6] **28** {C} πλήρης σῖτον (C^{*vid} πλῆρες) Σ (13*) 28 *l* 211 *l* 292 *l* 1552 // πλήρη σῖτον ℵ A C^{2} L Δ f^1 f^{13} [= 13^{c}] 33 157 180 205 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* geo // πλήρη τὸν σῖτον Θ 565 700 892 1424 (σῖτον *or* τὸν σῖτον Irenaeus^{lat}) // πλήρης σῖτος (B πλῆρες) arm REB // πλήρης ὁ σῖτος D W

---

24 ἐν ... μετρηθήσεται ὑμῖν Mt 7.2; Lk 6.38 **25** Mt 13.12; 25.29; Lk 19.26 **27** Jas 5.7 **29** ἀποστέλλει ... θερισμός Jl 3.13; Re 14.15 **31** ὡς ... σινάπεως Mt 17.20; Lk 17.6

σθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
νοῦν.

The Use of Parables
(Mt 13.34-35)

33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν
λόγον καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν· **34** χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ
ἐλάλει αὐτοῖς, κατ᾽ ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς ἐπέλυεν πάντα.

The Calming of a Storm
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

35 Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομένης,
Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. **36** καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον παραλαμ-
βάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα πλοῖα ἦν μετ᾽
αὐτοῦ. **37** καὶ γίνεται λαῖλαψ μεγάλη ἀνέμου καὶ τὰ κύματα
ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον.
38 καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων.
καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει
σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; **39** καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ
καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, Σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος
καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. **40** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί
ἐστε; οὔπω[7] ἔχετε πίστιν; **41** καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν καὶ
ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ
ἡ θάλασσα ὑπακούει αὐτῷ;

---

[7] **40** {A} δειλοί ἐστε; οὔπω ℵ B D L Δ Θ 565 700 892* 1342 it$^{a, aur, b, c, d, ff^2, i, l}$ vg cop$^{sa, bo}$ (eth) Augustine // δειλοί ἐστε οὕτως; W (it$^{e, q}$ *omit* οὕτως) // οὕτως δειλοί ἐστε; οὔπω 𝔓^{45vid} f^1 f^{13} (28 *omit* ἐστε) 205 (892^c οὕτως *after* ἐστε) arm geo^1 // δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ A C 0167 33 157 180 597 1006 1010 1071 1241 1243 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* (it^f) syr$^{(p), h}$ slav Basil BJ // δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; οὔπω 579 (1424 οὕτως *for* οὔπω)

---

32 ὑπὸ ... κατασκηνοῦν Eze 17.23; 31.6; Dn 4.12, 21

The Healing of the Gerasene Demoniac
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

5 Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν
Γερασηνῶν[1]. **2** καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς
ὑπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
ἀκαθάρτῳ, **3** ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν, καὶ
οὐδὲ ἁλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι **4** διὰ τὸ
αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσιν δεδέσθαι καὶ διεσπάσθαι
ὑπ᾽ αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς
ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι· **5** καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν
τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων
ἑαυτὸν λίθοις. **6** καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν ἔδραμεν
καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ **7** καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ λέγει, Τί
ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν
θεόν, μή με βασανίσῃς. **8** ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἔξελθε τὸ πνεῦμα
τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. **9** καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί
ὄνομά σοι; καὶ λέγει αὐτῷ, Λεγιὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν.
10 καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτὰ ἀποστείλῃ ἔξω τῆς
χώρας.

11 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη·
12 καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς
χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. **13** καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
θάλασσαν, ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ.
14 καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν
πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς· καὶ ἦλθον ἰδεῖν τί ἐστιν τὸ γεγονὸς

---

[1] **1** {C} Γερασηνῶν (*see* Lk 8.26) ℵ* B D it$^{\text{aur, b, c, d, e, f, ff}^{2}\text{, i, l, q, r}^{1}}$ vg cop^{sa} mss$^{\text{acc. to Origen}}$; Juvencus // Γαδαρηνῶν (*see* Mt 8.28) A C *f*^{13} 157 180 597 1006 1010 1243 1342 1505 *Byz* [E F G H Σ] *l* 68 *l* 76 *l* 292 *l* 514 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 *l* 1552 *l*^{AD} syr$^{\text{p, h}}$ Diatessaron^{syr} mss$^{\text{acc. to Origen}}$ // Γεργεσηνῶν ℵ^{2} L Δ Θ *f*^{1} 28 33 205 565 579 700 892 1071 1241 1424 *Lect* syr^{s} cop^{bo} arm eth geo slav Diatessaron^{arm} Origen Hesychius // Γεργυστηνῶν W syr^{hmg} (Epiphanius Γεργεσθᾶν)

---

2 ἄνθρωπος ... ἀκαθάρτῳ Mk 1.23 **7** Τί ... ὑψίστου 1 Kgs 17.18; Mk 1.24; Lk 4.34 υἱὲ ... ὑψίστου Lk 1.32; 6.35 ὁρκίζω ... θεόν Mt 26.63

15 καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονι-
ζόμενον καθήμενον ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχη-
κότα τὸν λεγιῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. **16** καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς
οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων.
17 καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων
αὐτῶν. **18** καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον παρεκάλει
αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα μετ᾽ αὐτοῦ ᾖ. **19** καὶ οὐκ ἀφῆκεν
αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς
σοὺς καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα ὁ κύριός σοι πεποίηκεν καὶ
ἠλέησέν σε. **20** καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ
Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Jairus' Daughter and the Woman Who Touched Jesus' Garment

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

21 Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ [ἐν τῷ πλοίῳ][2] πάλιν εἰς τὸ
πέραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν
θάλασσαν. **22** καὶ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι
Ἰάϊρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ **23** καὶ
παρακαλεῖ αὐτὸν πολλὰ λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως
ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς τὰς χεῖρας αὐτῇ ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ.
24 καὶ ἀπῆλθεν μετ᾽ αὐτοῦ.

Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς καὶ συνέθλιβον αὐτόν.
25 καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος δώδεκα ἔτη **26** καὶ πολλὰ
παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανήσασα τὰ παρ᾽ αὐτῆς
πάντα καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον
ἐλθοῦσα, **27** ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ
ὄπισθεν ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· **28** ἔλεγεν γὰρ ὅτι Ἐὰν

---

[2] **21** {C} τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ ℵ A (B *omit* τῷ) C L (W τοῦ Ἰησοῦ *after* πλοίῳ) Δ 0107^{vid} 0132 f^{13} 33 157 180 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 (1342 *add* εἰς Γεννησαρέτ *after* Ἰησοῦ) 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] it$^{aur, f, l}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}, (ms), bo}$ eth slav Augustine // τοῦ Ἰησοῦ 𝔓^{45vid} D Θ f^{1} 28 205 565 700 it$^{a, b, c, d, e, ff^{2}, i, q, r^{1}}$ syr^{s} arm geo BTI

---

19 Ὕπαγε ... σου Mt 9.6; Mk 8.26; Lk 5.24; 8.39 **23** ἐλθὼν ... σωθῇ Mt 8.3; Mk 6.5; 7.32; 8.23, 25; Lk 4.40; 13.13; Ac 9.12, 17; 28.8 **27** ἥψατο ... αὐτοῦ Mt 14.36; Mk 6.56

ἅψωμαι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ σωθήσομαι. **29** καὶ εὐθὺς
ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι
ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. **30** καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν
ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ
ὄχλῳ ἔλεγεν, Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; **31** καὶ ἔλεγον αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε καὶ
λέγεις, Τίς μου ἥψατο; **32** καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο
ποιήσασαν. **33** ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ
γέγονεν αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν
τὴν ἀλήθειαν. **34** ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θυγάτηρ, ἡ πίστις σου
σέσωκέν σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός
σου.

35 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου
λέγοντες ὅτι Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις τὸν
διδάσκαλον; **36** ὁ δὲ Ἰησοῦς παρακούσας[3] τὸν λόγον λαλού-
μενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.
37 καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα μετ᾽ αὐτοῦ συνακολουθῆσαι εἰ
μὴ τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώ-
βου. **38** καὶ ἔρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ
θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά,
39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε;
τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει. **40** καὶ κατεγέλων
αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ
παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ καὶ εἰσπορεύεται
ὅπου ἦν τὸ παιδίον. **41** καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου

---

[3] **36** {B} παρακούσας ℵ*, 2 B L W Δ 892* it[e] // ἀκούσας (*see* Lk 8.50) ℵ[1] D Θ 0126 *f*[1] 28 205 565 700 892[c] 1342 1424 *l* 950 it[aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q] vg cop[sa, bo] arm eth geo slav EU? LB? // εὐθέως ἀκούσας A C 0131 *f*[13] 33 157 (180) 579 597 (828) 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E F G H (N) (Σ)] *Lect* (it[a]) syr[h]

---

30 ὁ Ἰησοῦς ... ἐξελθοῦσαν Lk 6.19 **34** ἡ πίστις ... σε Mk 10.52; Lk 7.50; 17.19 ὕπαγε εἰς εἰρήνην 1 Sm 1.17; 20.42; 2 Sm 15.9; 2 Kgs 5.19; Lk 7.50; Ac 16.36; Jas 2.16 **37** Πέτρον ... Ἰακώβου Mt 10.2; 17.1; Mk 1.29; 3.16-17; 9.2; 13.3; 14.33; Lk 6.14; 9.28; Ac 1.13 **39** τὸ ... καθεύδει Jn 11.11

λέγει αὐτῇ, Ταλιθα κουμ, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον Τὸ κορά-
σιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. **42** καὶ εὐθὺς ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ
περιεπάτει· ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. καὶ ἐξέστησαν [εὐθὺς] ἐκ-
στάσει μεγάλῃ. **43** καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς
γνοῖ τοῦτο, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

The Rejection of Jesus at Nazareth
(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

6 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ
ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **2** καὶ γενομένου σαβ-
βάτου ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες
ἐξεπλήσσοντο λέγοντες, Πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ
δοθεῖσα τούτῳ, καὶ αἱ δυνάμεις[1] τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
γινόμεναι[1]; **3** οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς[2] τῆς Μαρίας καὶ
ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆτος[3] καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ
εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν

---

[1] **2** {C} καὶ αἱ δυνάμεις ... γινόμεναι ℵ* B (L 579 *l* 890 *omit* αἱ) 892 1342 cop^{bo} geo // καὶ αἱ δυνάμεις αἱ τοιαῦται αἱ ... γινόμεναι ℵ^{1} Δ 33^{vid} // ἵνα καὶ δυνάμεις ... γίνωνται C* D (Θ 700 *omit* καί) 180 597 *l* 68 *l* 637 *l* 813 *l* 1223 it$^{(b), d, ff^2}$ (it$^{i, q, r^1}$ syr^{p} *omit* καί) syr$^{h, (pal)}$ arm TOB // καὶ δυνάμεις ... γίνονται A C^{2} W f^{1} f^{13} (28 828 δυνάμεις τοιαῦται) 157 205 565 1006 1010 1071 (1241 αἱ δυνάμεις) (1243 δυνάμεις τοσαῦται) 1424 1505 *Byz* [E F G H (N Σ αἱ δυνάμεις)] *Lect* it$^{a, aur, c, e, l}$ vg slav // ὅτι καὶ δυνάμεις ... γίνονται 1292 (it^{f} *omit* καί)

[2] **3** {A} τέκτων, ὁ υἱός ℵ A B C D L W Δ Θ f^{1} 28 157 180 205 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ^{c}] *Lect* it$^{d, f, ff^2, l, q}$ vg syr$^{p, h}$ (syr^{pal} *omit* τέκτων ὁ) cop$^{sa, bo}$ geo^{1} slav Celsus$^{acc. to Origen}$ // τοῦ τέκτονος υἱὸς καί (*see* Mt 13.55) ($\mathfrak{P}^{45vid}$ 13 ὁ υἱός) (Σ^{*vid} 565 579 *omit* καί) f^{13} 33^{vid} 700 *l* 184 *l* 387 *l* 547 *l* 890 (*l* 1627 it^{c} vg^{mss} ὁ υἱός *and omit* καί) it$^{a, aur, b, c, i, r^1}$ vg^{mss} cop$^{bo^{mss}}$ (eth) geo^{2} Origen

[3] **3** {B} καὶ Ἰωσῆτος B D L Δ Θ f^{13} [828*] 33 565 579 700 *l* 547 it$^{a, d}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ // καὶ Ἰωσῆ A C W f^{1} 28 157 180 205 597 828^{c} 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* cop$^{sa^{mss}}$ arm geo slav // καὶ Ἰωσήφ (*see* Mt 13.55) ℵ *l* 514 it$^{aur, b, e, f, l, q, r^1}$ REB // *omit* it$^{c, ff^2, i}$

---

41 σοὶ λέγω, ἔγειρε Lk 7.14 **43** διεστείλατο ... τοῦτο Mk 1.44; 7.36
6.2 τίς ἡ σοφία ... τούτῳ Jn 7.15 **3** οὐχ ... Μαρίας Jn 6.42 ὁ υἱός ... Σίμωνος Mk 3.31

αὐτῷ. **4** καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης
ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενεῦσιν αὐτοῦ
καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. **5** καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι
οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας
ἐθεράπευσεν. **6** καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

The Mission of the Twelve
(Mt 10.1, 5-15; Lk 9.1-6)

Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. **7** καὶ προσκα-
λεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο καὶ
ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων, **8** καὶ
παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον
μόνον, μὴ ἄρτον, μὴ πήραν, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, **9** ἀλλ᾽
ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.
10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ
μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. **11** καὶ ὃς ἂν τόπος μὴ δέξηται
ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε
τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
12 Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν ἵνα μετανοῶσιν, **13** καὶ δαιμό-
νια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους
καὶ ἐθεράπευον.

The Death of John the Baptist
(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

14 Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ
ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον[4] ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐγήγερται ἐκ

---

[4] **14** {B} καὶ ἔλεγον B N^{vid} W *l* 514 it$^{a, b, d, ff2}$ vg^{mss} cop^{sams} Augustine // καὶ ἔλεγεν ℵ A C L Δ Θ 0269 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006

---

4 Οὐκ ... πατρίδι αὐτοῦ Jn 4.44 **5** ὀλίγοις ... ἐθεράπευσεν Mt 14.14; Mk 6.13 ἐπιθεὶς ... ἐθεράπευσεν Mt 9.18; Mk 5.23; 7.32; 8.23, 25; Lk 4.40; 13.13; Ac 9.12, 17; 28.8 **7** ἤρξατο ... δύο δύο Lk 10.1 **8-9** παρήγγειλεν ... σανδάλια Lk 10.4 **10** Ὅπου ... ἐκεῖθεν Lk 10.7 **11** ἐκτινάξατε ... ὑμῶν Lk 10.11; Ac 13.51 εἰς μαρτύριον αὐτοῖς Mt 8.4; 10.18; Mk 1.44; 13.9; Lk 5.14 **13** ἤλειφον ἐλαίῳ Jas 5.14 πολλοὺς ... ἐθεράπευον Mt 14.14; Mk 6.5 **14-15** καὶ ἔλεγον ... προφητῶν Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ.
15 ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Ἠλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι
προφήτης ὡς εἷς τῶν προφητῶν. **16** ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης
ἔλεγεν, Ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος ἠγέρθη. **17** Αὐ-
τὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην καὶ
ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν· **18** ἔλεγεν γὰρ ὁ
Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
ἀδελφοῦ σου. **19** ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο· **20** ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφο-
βεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἠπόρει, καὶ[5] ἡδέως
αὐτοῦ ἤκουεν. **21** Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου ὅτε Ἡρῴ-
δης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίησεν τοῖς μεγιστᾶσιν
αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας,
22 καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἡρῳδιάδος[6] καὶ
ὀρχησαμένης ἤρεσεν τῷ Ἡρῴδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις. εἶ-
πεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω

1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* (*l* 253 καὶ εἶπεν) it$^{\text{aur, c, f, i, l, q, r}^1}$ vg syr$^{\text{s, p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa mss, bo}}$ arm eth geo$^{\text{1, A}}$ slav Ps-Justin^{vid} // καὶ ἐλέγοσαν D // *omit* geo^{B}

[5] **20** {C} ἠπόρει, καί ℵ B L (W ἠπορεῖτο, καί) Θ cop$^{\text{sa, bo}}$ // ἐποίει, καί A C D f^1 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 (*l* 866) *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff}^2\text{, i, l, q, r}^1}$ vg syr$^{\text{s, p, h, pal}}$ eth geo^{1} slav // ἃ ἐποίει, καί f^{13} 28 arm // *omit* Δ cop$^{\text{bo ms}}$

[6] **22** {C} θυγατρὸς αὐτοῦ Ἡρῳδιάδος ℵ B D L Δ 565 (arm) // θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρῳδιάδος A C (W *l* 253 *omit* τῆς) Θ f^{13} 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{a, d, ff}^2\text{, i, l, q, r}^1}$ vg syr^{h} slav // θυγατρὸς τῆς Ἡρῳδιάδος f^1 205 it$^{\text{aur, b, c, f}}$ syr$^{\text{s, p, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo GNB REB EU LB BJ TOB BTI DHH

17-18 Lk 3.19-20 **18** Οὐκ ἔξεστιν ... σου Lv 18.16

σοι· **23** καὶ ὤμοσεν αὐτῇ [πολλά][7], Ὅ τι[8] ἐάν με αἰτήσῃς δώσω σοι ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. **24** καὶ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. **25** καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα ᾐτήσατο λέγουσα, Θέλω ἵνα ἐξαυτῆς δῷς μοι ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. **26** καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς[a] διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς ἀνακειμένους οὐκ ἠθέλησεν ἀθετῆσαι αὐτήν· **27** καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ **28** καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. **29** καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

The Feeding of the Five Thousand
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν.

---

[7] **23** {C} αὐτῇ πολλά 𝔓^{45vid} D Θ 565 700 it$^{(a, b), d, ff^2, i, q}$ vg^{mss} arm // αὐτῇ ℵ A B C^{2vid} (C^{*vid} W *l* 1016 *homoioteleuton*) Δ *f*^{13} 33 157 180 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, l}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ eth geo slav Chrysostom NIV REB EU LB BJ TOB // πολλά 28 // *omit* L (*f*^{1} 205 syr^{s} *add* καὶ ὤμοσεν αὐτῇ *after* βασιλείας μου) cop$^{sa^{ms}, bo^{ms}}$

[8] **23** {C} ὅ τι *or* ὅτι 𝔓^{45} B Δ 33* 1241 1342 *l* 127 *l* 211 *l* 890 *l* 1074 // ὅτι ὅ ℵ A L Θ *f*^{13} 28 33^{c} 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^2, i, l, q}$ vg arm eth geo slav Chrysostom; Ambrose // εἴ τι D // *for* C^{*vid} W *f*^{1} 205 *compare footnote 7;* C^{2} *illegible*

---

[a] **26** C: GNB NIV NRSV REB LB BJ NBS TOB BTI DHH

---

23 Ὅ τι ... αἰτήσῃς ... βασιλείας μου Est 5.3, 6; 7.2 **29** ἦραν ... μνημείῳ Mt 27.59-60; Lk 23.52-53; Jn 19.38, 41 **30** Lk 10.17

31 καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ᾽ ἰδίαν εἰς ἔρημον
τόπον καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ
ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. **32** καὶ ἀπ-
ῆλθον ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ᾽ ἰδίαν. **33** καὶ εἶδον
αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν πολλοὶ καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν
τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς[9]. **34** καὶ
ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτούς, ὅτι
ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν
αὐτοὺς πολλά. **35** Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης προσελ-
θόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος
καὶ ἤδη ὥρα πολλή· **36** ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς
τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς τί φάγωσιν.
37 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ
λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων
ἄρτους καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν; **38** ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς,
Πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε ἴδετε. καὶ γνόντες λέγουσιν,
Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. **39** καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι
πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. **40** καὶ
ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ κατὰ ἑκατὸν καὶ κατὰ πεντήκον-
τα. **41** καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς

---

[9] **33** {B} ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς **ℵ B** (0187[vid] *omit* ἐκεῖ) 157 892 1342 *l* 770 (*l* 950 αὐτοῖς) *l* 1780 it[aur, l] vg (syr[p]) (cop[sa, bo]) geo[2] slav Augustine // ἐκεῖ καὶ προσῆλθον αὐτούς L (Δ Θ αὐτοῖς) (13 προσῆλθεν) 579 1241 (1424 *omit* ἐκεῖ) *l* 184 *l* 211 *l* 384 *l* 387 *l* 773 arm // ἐκεῖ καὶ συνῆλθον αὐτοῦ D (28 700 αὐτῷ) (565 it[d, ff2, i, r1] ἦλθον) it[b] // καὶ ἦλθον ἐκεῖ *f*[1] (it[a]) // πρὸς αὐτοὺς καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν 33 // ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτοὺς καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν 𝔓[84vid] (A συνέδραμον *for* συνῆλθον) (*f*[13] συνεισῆλθον πρὸς αὐτούς) 157 180 597 (1006 1010 1243 προσῆλθον) 1071 1292 (1505 προσῆλθον *and* πρὸς αὐτοῖς) *Byz* [E F G H (N) (Σ)] *l* 68 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 *l*[AD] it[f, (q)] syr[h] eth geo[1] // ἐκεῖ W 205 it[c] (syr[s] *omit*)

---

31 οὐδὲ ... εὐκαίρουν Mk 3.20 **34** εἶδεν ... ἐπ᾽ αὐτούς Mt 9.36; 15.32; Mk 8.2 ἦσαν ... ποιμένα Nu 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Eze 34.8; Zch 10.2; Jdth 11.19; Mt 9.36 **35-44** Mt 15.32-38; Mk 8.1-9

ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς [αὐτοῦ][10] ἵνα παρατιθῶσιν
αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν. **42** καὶ ἔφαγον
πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, **43** καὶ ἦραν κλάσματα δώδεκα
κοφίνων πληρώματα καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. **44** καὶ ἦσαν οἱ
φαγόντες [τοὺς ἄρτους][11] πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

Walking on the Water
(Mt 14.22-23; Jn 6.15-21)

45 Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ
πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν[12] πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς
ἀπολύει τὸν ὄχλον. **46** καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς
τὸ ὄρος προσεύξασθαι. **47** καὶ ὀψίας γενομένης ἦν[13] τὸ πλοῖον
ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. **48** καὶ
ἰδὼν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος
ἐναντίος αὐτοῖς, περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς
αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἤθελεν παρελθεῖν
αὐτούς. **49** οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦν-
τα ἔδοξαν ὅτι φάντασμά ἐστιν, καὶ ἀνέκραξαν· **50** πάντες γὰρ

---

[10] **41** {C} μαθηταῖς αὐτοῦ 𝔓^{45} A D W Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{samss} eth geo slav^{mss} // μαθηταῖς (*see* Mt 14.19; Lk 9.16) ℵ B L Δ 0187^{vid} 33 579 892 1241 1424 *l* 211 *l* 384 *l* 387 *l* 770 *l* 773 *l* 950 *l* 1780 it^{d} cop$^{samss, bo}$ arm slav^{mss} REB EU LB TOB

[11] **44** {C} τοὺς ἄρτους A B L Δ 13 33 157 180 579 597 828 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* (it^{c} *add* et pisces) it^{f} syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth (geo) slav // *omit* (*see* Mt 14.21) 𝔓^{45} ℵ D W Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 205 565 700 it$^{a, aur, b, d, ff2, i, l, q, r1}$ vg (syr^{s}) cop^{sa} arm NIV

[12] **45** {A} εἰς τὸ πέραν (*see* Mt 14.22) ℵ A B D L Δ Θ *f*^{13} 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{sa} arm eth geo^{2} slav Origen // *omit* 𝔓^{45vid} W *f*^{1} 205 it^{q} syr^{s} geo^{1} NIV

[13] **47** {B} ἦν ℵ A B L W Θ *f*^{13} 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, l, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{1} slav Augustine // ἦν πάλαι 𝔓^{45} D *f*^{1} 28 205 it$^{a, b, d, ff2, i}$ vg^{mss} geo^{2} REB BTI DHH // *omit* Δ

---

46 ἀπῆλθεν ... προσεύξασθαι Mk 1.35; Lk 5.16; 6.12; 9.28 **49** ἔδοξαν ... ἐστιν Lk 24.37

αὐτὸν εἶδον καὶ ἐταράχθησαν. ὁ δὲ εὐθὺς ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν,
καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε . **51** καὶ
ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ
λίαν [ἐκ περισσοῦ] ἐν ἑαυτοῖς[14] ἐξίσταντο[15]· **52** οὐ γὰρ συν-
ῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἀλλ' ἦν αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.

The Healing of the Sick in Gennesaret
(Mt 14.34-36)

53 Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρὲτ καὶ
προσωρμίσθησαν. **54** καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου
εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτὸν **55** περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκεί-
νην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας
περιφέρειν ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστίν. **56** καὶ ὅπου ἂν εἰσεπο-
ρεύετο εἰς κώμας ἢ εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς
ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ
κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥψαντο
αὐτοῦ ἐσῴζοντο.

The Tradition of the Elders
(Mt 15.1-20)

7 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν
γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων. **2** καὶ ἰδόντες τινὰς

---

[14] **51** {C} λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς A f^{13} 33 157 180 205 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H (Σ)] *Lect* it$^{a, (aur), (c), d, f, ff^2, i, l, q, r^1}$ vg syr^{h} slav // λίαν ἐν ἑαυτοῖς ℵ B (L αὐτοῖς) Δ 892 1342 (syr$^{s, p}$) geo^{1} // περισσῶς ἐν ἑαυτοῖς D (W 28 ἐκ περισσοῦ) (f^{1} ἐκ περισσῶς) (565, *but see also footnote 15*) 700 it^{b} // περιέσωσεν αὐτοὺς καί Θ // περιέσωσεν αὐτοὺς καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς Φ

[15] **51** {B} ἐξίσταντο ℵ B L Δ 28 892 1342 it$^{c, ff^2, i, l}$ vg syr^{s} cop$^{sa, bo}$ geo // ἐξ-επλήσσοντο f^{1} 205 Diatessaron^{arm} // ἐξίσταντο καὶ ἐθαύμαζον A D W Θ f^{13} 33 157 180 (565, *but add* λίαν ἐν ἑαυτοῖς *a 2nd time*) 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 (1424) 1505 *Byz* [E F G H N^{vid} Σ] *Lect* it$^{(a), aur, b, d, f, q, r^1}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ arm eth slav

---

51 ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος Mk 4.39 **52** ἦν ... πεπωρωμένη Mk 8.17 **56** ἵνα ... ἅψωνται Mt 9.20; Mk 5.27; Lk 8.44

7.2 Lk 11.38

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὅτι κοιναῖς χερσίν, τοῦτ᾽ ἔστιν ἀνίπτοις,
ἐσθίουσιν τοὺς ἄρτους 3 – οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ
Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ[1] νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθίουσιν,
κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, 4 καὶ ἀπ᾽ ἀγο-
ρᾶς[2] ἐὰν μὴ βαπτίσωνται[3] οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν
ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ
χαλκίων [καὶ κλινῶν][4] – 5 καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς, Διὰ τί οὐ περιπατοῦσιν οἱ μαθηταί σου κατὰ
τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ κοιναῖς χερσὶν ἐσθίου-
σιν τὸν ἄρτον; 6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Καλῶς ἐπροφήτευσεν
Ἠσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται [ὅτι]

Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ,
ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ·
7 **μάτην δὲ σέβονταί με**
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.

---

[1] **3** {A} πυγμῇ A B (D) L Θ 0131 0274 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 (579) 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{c, ff2, i, q, r1}$ syr^{hmg} arm geo slav Origen Epiphanius // πυκνά ℵ W it$^{(b), f, l}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} (eth) // πυκνὰ πυγμῇ it^{aur} // *momento* it^{a}, *primo* it^{d} // *omit* Δ syr^{s} cop^{sa} REB

[2] **4** {A} ἀγορᾶς $\mathfrak{P}^{45vid}$ ℵ A B L Δ Θ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{samss, bo}$ eth slav Origen // ἀγορᾶς ὅταν ἔλθωσιν D (W καὶ ἀπ᾽ ἀγορᾶς δέ) it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg^{mss} (cop^{samss}) arm geo NIV EU? LB? BJ? NBS? TOB? BTI DHH?

[3] **4** {B} βαπτίσωνται A D W Θ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{bo} arm eth slav Origen // βαπτίζωνται F L Δ // ῥαντίσωνται ℵ B cop^{sa} geo BJ

[4] **4** {C} καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν A D W Θ f^{1} f^{13} 28^{c} 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, (r1)}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{samss} arm eth geo slav Origen // καὶ χαλκίων $\mathfrak{P}^{45vid}$ ℵ B L Δ 28* 1342 *l* 292 cop$^{sams, bo}$ NIV NRSV REB EU BJ TOB // *omit* syr^{s}

---

4 βαπτισμοὺς ... χαλκίων Mt 23.25; Lk 11.39 **6-7** Οὗτος ... ἀνθρώπων Is 29.13 LXX

8 ἀφέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν
ἀνθρώπων.[5] **9** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν
τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν στήσητε[6]. **10** Μωϋσῆς γὰρ
εἶπεν, **Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου**, καί, **Ὁ
κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω.** **11** ὑμεῖς
δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Κορβᾶν, ὅ
ἐστιν, Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, **12** οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν
οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, **13** ἀκυροῦντες τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια
τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.

14 Καὶ προσκαλεσάμενος πάλιν τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς,
Ἀκούσατέ μου πάντες καὶ σύνετε. **15** οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ
ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ δύναται κοινῶσαι αὐτόν,
ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενά ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν
ἄνθρωπον.[7] **17** Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου,
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὴν παραβολήν. **18** καὶ

---

[5] **7-8** {A} ἀνθρώπων. ἀφέντες ... ἀνθρώπων. 𝔓^{45} א B L W Δ 0274 f^{1} 205 (*Lect*$^{pt, AD}$ *end so the pericope*) cop$^{sa, bo}$ arm geo Basil // ἀνθρώπων. ἀφέντες ... ἀνθρώπων· βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. (A *omit* ἄλλα) f^{13} 33 (157) (180) 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 (1342 *add only* βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων) 1424 1505^{c} (1505* *illegible*) *Byz* [E (F) G H Σ] *Lect*^{pt} it$^{aur, f, l}$ vg (syr$^{p, h}$) (cop$^{bo ms}$) eth slav Augustine // ἀνθρώπων. βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων καὶ ἄλλα παρόμοια ἃ ποιεῖτε τοιαῦτα πολλὰ ἀφέντες ... ἀνθρώπων. D (Θ 28 565 *same words with some transpositions*) it$^{a, b, c, d, ff^2, i, q, r^1}$ // ἀνθρώπων. (*omit verse 8*; *see* Mt 15.3) syr^{s}

[6] **9** {D} στήσητε D W Θ f^{1} 28 205 565 it$^{a, b, c, (d), f, ff^2, i, q, r^1}$ syr$^{s, p}$ Didymus^{dub}; Cyprian Zeno Gregory-Elvira Jerome // τηρήσητε א A L Δ f^{13} 33 157 180 579 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, l}$ vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ eth slav Augustine NIV REB EU BJ TOB // τηρῆτε B

[7] **15** {A} *omit verse 16* א B L Δ* 0274 28 1342 *Lect*$^{1/2}$ cop$^{sa mss, bo pt}$ geo^{1} // *include verse 16* εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω (*see* 4.9, 23) A D W Δ^{c} Θ f^{1} f^{13} 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243^{c} (1243* *omit* ὦτα) 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect*$^{1/2}$ l^{AD} it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^2, i, l, n, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa mss, bo pt}$ arm eth geo^{2} slav BJ BTI // *include* ὁ ἔχων ὦτα

---

10 Τίμα ... μητέρα σου Ex 20.12; Dt 5.16 (Mk 10.19; Eph 6.2) Ὁ ... τελευτάτω Ex 21.17 (Lv 20.9) **17** ἐπηρώτων ... παραβολήν Mt 13.36; Mk 4.10; Lk 8.9

λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ
ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν
κοινῶσαι **19** ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἀλλ᾽
εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζων[8]
πάντα τὰ βρώματα;[a] **20** ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου
ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. **21** ἔσωθεν γὰρ
ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπο-
ρεύονται, πορνεῖαι, κλοπαί, φόνοι, **22** μοιχεῖαι, πλεονεξίαι,
πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία,
ὑπερηφανία, ἀφροσύνη· **23** πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν
ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

The Syrophoenician Woman's Faith
(Mt 15.21-28)

24 Ἐκεῖθεν δὲ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὅρια Τύρου[9]. καὶ
εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη
λαθεῖν· **25** ἀλλ᾽ εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ
θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς
τοὺς πόδας αὐτοῦ· **26** ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς, Συροφοινίκισσα

ἀκούειν ἀκουέτω 1071 (*l* 68[1/2] *l* 76[1/2] *l* 184[1/2] *l* 673[1/2] *l* 813[1/2] *l* 1223[1/2], *but the 2nd time* εἴ τις ἔχει ...)

[8] **19** {A} καθαρίζων ℵ A B L W Δ Θ 0274 *f*[1] *f*[13] 28 180 205 565 579 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz*[pt] [E F G H] *Lect*[pt] cop[sa, bo] eth slav Origen Chrysostom // καθαρίζον 33 157 597 700 1010 *Byz*[pt] [Σ] *Lect*[pt, AD] (καθαρίζων *or* καθαρίζον it[a, aur, b, c, d, f, ff2, l, n, q] vg) // καθαρίζει D (it[i, r1] arm geo καὶ καθαρίζει) // καὶ καθαρίζεται syr[s]

[9] **24** {B} Τύρου D L W Δ Θ 28 565 *l* 751 *l* 890 it[a, b, d, ff2, i, n, r1] syr[s, pal] Origen; Ambrosiaster // Τύρου καὶ Σιδῶνος (*see* Mt 15.21) ℵ A B *f*[1] *f*[13] 33 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it[aur, c, f, l, q] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav John-Damascus[vid]; Jerome

---

[a] **19** καθαρίζων ... βρώματα as author's parenthetical comment: WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS[mg] TOB BTI DHH

21-22 οἱ διαλογισμοὶ ... ἀφροσύνη Ro 1.29-31; 1 Cor 5.11; 6.9-10; Ga 5.19-21; Eph 5.3-4; Col 3.5; 1 Tm 1.9-10; 2 Tm 3.2-4; 1 Pe 4.3; Re 21.8; 22.15

τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς
θυγατρὸς αὐτῆς. **27** καὶ ἔλεγεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτα-
σθῆναι τὰ τέκνα, οὐ γάρ ἐστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
τέκνων καὶ τοῖς κυναρίοις βαλεῖν. **28** ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει
αὐτῷ, Κύριε[10]· καὶ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν
ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. **29** καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον
τὸν λόγον ὕπαγε, ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς θυγατρός σου τὸ δαιμόνιον.
30 καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ παιδίον
βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.

A Deaf and Dumb Man Healed

31 Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου ἦλθεν διὰ
Σιδῶνος[11] εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν
ὁρίων Δεκαπόλεως. **32** καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν καὶ μογι-
λάλον καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα.
33 καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ᾽ ἰδίαν ἔβαλεν
τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἥψατο τῆς
γλώσσης αὐτοῦ, **34** καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν
καὶ λέγει αὐτῷ, Εφφαθα, ὅ ἐστιν, Διανοίχθητι. **35** καὶ [εὐ-
θέως][12] ἠνοίγησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς

---

[10] **28** {B} κύριε 𝔓^{45} D W Θ f^{13} 565 700 *l* 751 *l* 890 it$^{b, c, d, ff^2, i}$ syr^{s} arm geo^{2} // ναί, κύριε (*see* Mt 15.27) ℵ A B L Δ 0274^{vid} f^{1} 28 33 157 180 205 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, f, l, n, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo^{1} slav Diatessaron Basil NIV EU LB BJ TOB BTI

[11] **31** {A} ἦλθεν διὰ Σιδῶνος ℵ B D L Δ Θ 33 565 700 892 1342 it$^{a, (aur), b, c, d, f, ff^2, i, l, n, r^1}$ vg syr^{pal} cop$^{sa^{mss}, bo}$ eth // καὶ Σιδῶνος ἦλθεν 𝔓^{45} A W 0131 f^{1} f^{13} 28 157 180 205 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it^{q} syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa^{mss}}$ (arm) geo slav

[12] **35** {C} καὶ εὐθέως 𝔓^{45} A W Θ 0131^{c} f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, l}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa^{mss}}$ arm eth geo slav // καί ℵ B D L Δ 0131* 0274 33 579 892 1342 it$^{a, b, d, ff^2, i, q, r^1}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ REB BJ

---

32 παρακαλοῦσιν … χεῖρα Mt 9.18; Mk 5.23; 8.23, 25; Lk 4.40; 13.13; Ac 9.12, 17; 28.8
33 Mk 8.23 **34** ἀναβλέψας … οὐρανόν Mt 14.19; Mk 6.41

γλώσσης αὐτοῦ καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. **36** καὶ διεστείλατο αὐτοῖς
ἵνα μηδενὶ λέγωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, αὐτοὶ μᾶλλον
περισσότερον ἐκήρυσσον. **37** καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσον-
το λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ
ἀκούειν καὶ [τοὺς] ἀλάλους λαλεῖν.

The Feeding of the Four Thousand
(Mt 15.32-39)

8 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις πάλιν πολλοῦ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ
ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς λέγει
αὐτοῖς, **2** Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς
προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· **3** καὶ ἐὰν
ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν
τῇ ὁδῷ· καί τινες αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἥκασιν. **4** καὶ ἀπε-
κρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι Πόθεν τούτους δυνήσεταί
τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ᾽ ἐρημίας; **5** καὶ ἠρώτα αὐτούς,
Πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπαν, Ἑπτά. **6** καὶ παραγγέλλει τῷ
ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους
εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα
παρατιθῶσιν, καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. **7** καὶ εἶχον ἰχθύδια
ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας αὐτὰ[1] εἶπεν καὶ ταῦτα παρατιθέναι.
8 καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα
κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. **9** ἦσαν δὲ ὡς τετρακισχίλιοι.
καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. **10** Καὶ εὐθὺς ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά[2].

---

[1] **7** {B} εὐλογήσας αὐτά ℵ B C L Δ Θ 892 1071 1241 1342 1424 eth // αὐτὰ εὐλογήσας (A F ταῦτα εὐλογήσας) W 0131 f^{1} f^{13} 28 205 565 1243 *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff^2, i, l}$ vg syr$^{s, p, h}$ (arm) geo slav // εὐλογήσας 33 157 180 579 597 700 1006 1010 1292 1505 *Byz* [E G H] *l*68 *l*76 *l*673 *l*813 *l*1223 l^{AD} (cop$^{sa\,mss}$) LB? // εὐχαριστήσας D it$^{d, q}$ LB?

[2] **10** {B} τὰ μέρη Δαλμανουθά ℵ A (B Δαλμανουνθά) C L Δ 0131 0274 33 157 180 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G

---

36 διεστείλατο ... λέγωσιν Mk 1.44; 5.43 ὅσον ... ἐκήρυσσον Mk 1.45 **37** τοὺς κωφοὺς ... λαλεῖν Is 35.5-6

8.1-10 Mt 14.14-21; Mk 6.35-44; Lk 9.12-17; Jn 6.5-13

The Demand for a Sign
(Mt 16.1-4)

11 Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ,
ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες
αὐτόν. **12** καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ
γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ
γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. **13** καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς πάλιν ἐμβὰς ἀπ-
ῆλθεν εἰς τὸ πέραν.

The Leaven of the Pharisees and of Herod
(Mt 16.5-12)

14 Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ
εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. **15** καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς
λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς
ζύμης Ἡρῴδου[3]. **16** καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους ὅτι[a]
ἄρτους οὐκ ἔχουσιν. **17** καὶ γνοὺς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζε-
σθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; πεπωρω-
μένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; **18** ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ
βλέπετε καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε,

H] *Lect* (*l* 184 *l* 950 Δαλμουναθά) it[l, q] vg syr[p, h, hgr] cop[sa, bo] arm (eth) geo[1] slav[mss] // τὰ ὅρια Δαλμανουθά (W τὸ ὄρος Δαλμοῦναι) Σ (1071 τὰ ὄρη) 1241 1424 it[f] slav[mss] mss[acc. to Augustine] // τὰ μέρη Μαγδαλά Θ *f*[1] *f*[13] (28 syr[s] τὸ ὄρος Μαγεδά) 205 (565 τὰ μέρη Μαγεδά) (it[(a), b, (d), ff2, r1] Magedam) (it[l] in terra Magedam) syr[pal] geo[2] (Eusebius τὸ ὄρος Μαγεδά) // τὰ ὅρια Μελεγαδά (*see* Mt 15.39) D* (D[2] Μαγαδά) (it[c, k] Mageda) (it[aur] Jerome mss[acc. to Augustine] Magedan)

[3] **15** {A} Ἡρῴδου ℵ A B C D L Δ 0131 33 157 180 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H N Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff2, l, q, r1] vg syr[s, p, h] cop[sams, bo] eth slav // τῶν Ἡρῳδιανῶν 𝔓[45] G W Θ *f*[1] *f*[13] 28 205 565 *l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 it[i, k] vg[ms] cop[samss] arm geo

---

[a] **16** Causal: M GNB NIV EU NBS TOB // Different text: AD TR

---

11 Mt 12.38; 16.1; Lk 11.16; Jn 6.30 **12** Τί ... ταύτῃ σημεῖον Mt 12.39; Lk 11.29 **15** βλέπετε ... Φαρισαίων Lk 12.1 **17** Τί διαλογίζεσθε ... ὑμῶν Mk 6.52 **18** ὀφθαλμοὺς ... ἀκούετε Jr 5.21; Eze 12.2; Mk 4.12; Ac 28.26

19 ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,
πόσους κοφίνους κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ,
Δώδεκα. **20** Ὅτε τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων
σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; καὶ λέγουσιν [αὐτῷ],
Ἑπτά. **21** καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὔπω συνίετε;

The Healing of a Blind Man at Bethsaida

22 Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαϊδάν. καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν
καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. **23** καὶ ἐπιλα-
βόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης
καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ
ἐπηρώτα αὐτόν, Εἴ τι βλέπεις; **24** καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν,
Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας.
25 εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
καὶ διέβλεψεν καὶ ἀπεκατέστη καὶ ἐνέβλεπεν τηλαυγῶς ἅπαντα.
26 καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς οἶκον αὐτοῦ λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν
κώμην εἰσέλθῃς[4].

Peter's Declaration about Jesus

(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

27 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας
Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;
28 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες [ὅτι] Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν,

---

[4] **26** {B} μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς (ℵ* W μή) ℵ^{2} B L *f*^{1} 205 579 syr^{s} cop$^{sa, bo^{pt}, fay}$ geo^{1} // μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ A C Δ 33 157 180 597 700 (892 τινὶ τῶν) 1006 1010 1071 1241 1292 (1342 1424 *omit* τήν) 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* syr$^{p, h}$ cop$^{bo^{pt}}$ eth slav // καὶ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς μηδενὶ εἴπῃς ἐν τῇ κώμῃ syr^{hmg} // ὕπαγε εἰς τὸν οἶκον σου καὶ μηδενὶ εἴπῃς εἰς τὴν κώμην D it$^{d, (q)}$ (it$^{c, k}$ *omit* ὕπαγε … καί) // ὕπαγε εἰς οἶκον σου καὶ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς μηδενὶ εἴπῃς ἐν τῇ κώμῃ Θ (*f*^{13} τὸν οἶκον *and* εἴπῃς μηδέ) (28 1243 μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς) (565 τὸν οἶκον) (it$^{ff^{2}, i}$) (it$^{(a), aur, b, f, l}$ vg *omit* ἐν τῇ κώμῃ) geo^{2}

---

19 Mt 14.15-21; Mk 6.35-44; Lk 9.12-17; Jn 6.5-13 **20** Mt 15.32-38; Mk 8.1-9
22-23 φέρουσιν … αὐτῷ Mk 7.32-33 **23** πτύσας … αὐτοῦ Jn 9.6 **28** Mk 6.14-15; Lk 9.7-8

καὶ ἄλλοι, Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι εἷς τῶν προφητῶν. **29** καὶ
αὐτὸς ἐπηρώτα αὐτούς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο-
κριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ Χριστός. **30** καὶ ἐπετί-
μησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.

Jesus Foretells His Death and Resurrection
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

31 Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν πρε-
σβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ἀπο-
κτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· **32** καὶ παρρη-
σίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν
ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. **33** ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ ἐπετίμησεν Πέτρῳ καὶ λέγει, Ὕπαγε ὀπίσω μου,
Σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.
34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
εἶπεν αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω
ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.
35 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὃς
δ᾽ ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου
σώσει αὐτήν. **36** τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον κερδῆσαι τὸν κό-
σμον ὅλον καὶ ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; **37** τί γὰρ δοῖ
ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; **38** ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαι-
σχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους[5] ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ
μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυν-

---

[5] **38** {B} λόγους (*see* Lk 9.26) ℵ A B C D L Δ Θ 0233 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, l, ff^2, i, l, n, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{bo, fay}$ arm eth geo slav Clement Origen Didymus^{dub} Cyril; Ambrosiaster Augustine // *omit* 𝔓$^{45 vid}$ W it^k cop^{sa}

---

29 Σὺ ... Χριστός Jn 6.69 mg **30** Mk 9.9 **31** δεῖ ... ἀποκτανθῆναι Mt 17.12; Mk 9.12; Lk 17.25 **34** Εἴ τις θέλει ... μοι Mt 10.38; Lk 14.27 **35** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 **38** Mt 10.33; Lk 12.9

ϑήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλϑῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ[6]
τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.
9 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσίν τινες ὧδε τῶν ἑστηκότων οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται ϑανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ ϑεοῦ ἐληλυϑυῖαν ἐν δυνάμει.

The Transfiguration of Jesus
(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

2 Καὶ μετὰ ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον
καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος
ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώϑη ἔμπροσϑεν αὐτῶν,
3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν, οἷα
γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι. **4** καὶ ὤφϑη
αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωϋσεῖ καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ.
5 καὶ ἀποκριϑεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλόν ἐστιν
ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ
Μωϋσεῖ μίαν καὶ Ἠλίᾳ μίαν. **6** οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριϑῇ,
ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο. **7** καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα
αὐτοῖς, καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ. **8** καὶ ἐξάπινα περιβλεψά-
μενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεϑ᾽ ἑαυτῶν.
9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους διεστείλατο
αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ ἃ εἶδον διηγήσωνται, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνϑρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. **10** καὶ τὸν λόγον ἐκράτη-

---

[6] **38** {A} μετά (*see* Mt 16.27) א A B C D L Δ Θ 0233 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff2, i, k, l, n, q, r1] vg syr[p, h, pal] eth geo slav Clement Didymus[dub]; Ambrose Jerome Augustine[3/4] // καί (*see* Lk 9.26) 𝔓[45] W *l* 1751[1/2] syr[s] arm Augustine[1/4]

---

1 εἰσίν … ἐληλυϑυῖαν Mk 13.30 **2-8** 2 Pe 1.17-18 **2** Πέτρον … Ἰωάννην Mt 10.2; Mk 1.29; 3.16-17; 5.37; 13.3; 14.33; Lk 5.10; 6.14; 8.51; Ac 1.13 **7** Οὗτος … ἀγαπητός Ps 2.7; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22; 2 Pe 1.17 ἀκούετε αὐτοῦ Dt 18.15; Ac 3.22 **9** διεστείλατο … διηγήσωνται Mt 12.16; Mk 8.30

σαν[a] πρὸς ἑαυτοὺς[b] συζητοῦντες τί ἐστιν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στῆναι. **11** καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες, Ὅτι[c] λέγουσιν οἱ
γραμματεῖς ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; **12** ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς,
Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστάνει πάντα· καὶ πῶς
γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ
ἐξουδενηθῇ; **13** ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθεν, καὶ
ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἤθελον, καθὼς γέγραπται ἐπ᾽ αὐτόν.

The Healing of a Boy with an Unclean Spirit
(Mt 17.14-20; Lk 9.37-43a)

14 Καὶ ἐλθόντες[1] πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶδον[1] ὄχλον πολὺν περὶ
αὐτοὺς καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας πρὸς αὐτούς. **15** καὶ
εὐθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθησαν καὶ προσ-
τρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. **16** καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, Τί
συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; **17** καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἷς ἐκ τοῦ
ὄχλου, Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σέ, ἔχοντα πνεῦμα
ἄλαλον· **18** καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ ῥήσσει αὐτόν, καὶ
ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπα τοῖς
μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. **19** ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει, Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς
ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. **20** καὶ
ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα εὐθὺς
συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων.
21 καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς
τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν, Ἐκ παιδιόθεν· **22** καὶ πολλάκις
καὶ εἰς πῦρ αὐτὸν ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ᾽

---

[1] **14** {B} ἐλθόντες ... εἶδον ℵ B L W Δ Ψ 892 1342 it^{k} cop^{sa} arm geo^{1} // ἐλθὼν ... εἶδεν A C D Θ 067^{vid} *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth geo^{2} slav

---

[a] **10** C: AD GNB REB EU LB BJ NBS TOB || [b] C: TR NIV NRSV DHH [c] **11** Statement: AD

11-12 λέγουσιν ... πάντα Mal 4.5-6 **12** γέγραπται ... ἐξουδενηθῇ Ps 22.1-18; Is 53.3
13 Ἠλίας ἐλήλυθεν Mt 11.14

εἴ τι δύνῃ, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ᾽ ἡμᾶς. **23** ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ Εἰ δύνῃ[2], πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.
24 εὐθὺς κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου[3] ἔλεγεν, Πιστεύω· βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ. **25** ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος,
ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ, Τὸ ἄλαλον
καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ
μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. **26** καὶ κράξας καὶ πολλὰ σπαρά-
ξας ἐξῆλθεν· καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε τοὺς πολλοὺς λέγειν
ὅτι ἀπέθανεν. **27** ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ
ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. **28** καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς
οἶκον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατ᾽ ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτόν, Ὅτι ἡμεῖς
οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;[d] **29** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο
τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ[4].

---

[2] **23** {B} τὸ εἰ δύνῃ ℵ* (ℵ^{2} C* L 579 *l* 514 δύνασαι) B N Δ Σ *f*^{1} 205 892 it^{k} syr$^{pal\,mss}$ eth geo // τοῦτο εἰ δύνῃ (𝔓^{45} *omit* τοῦτο) W // τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι A (C^{3} πιστεῦσαι δύνασαι) Ψ 33 157 597 700* 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* slav // εἰ δύνασαι πιστεῦσαι *f*^{13} 180 700^{c} 1006 1010 1071 1243 *l* 524 *l* 547 *l* 563 *l* 1627 // εἰ δύνῃ πιστεῦσαι D Θ 28 565 it$^{aur,\,b,\,c,\,d,\,f,\,i,\,l,\,q}$ vg syr$^{p,\,h,\,pal\,ms}$ Ambrosiaster^{vid} Augustine // *Quid est, si quid potes? Si potes credere* it^{a}

[3] **24** {A} παιδίου 𝔓^{45} ℵ A* B C* L (W παιδαρίου) Δ Ψ 28 700 1243 *l* 1016 it^{k} syr^{s} cop$^{sa,\,bo\,pt}$ arm eth geo // παιδίου μετὰ δακρύων A^{2} C^{3} D Θ *f*^{13} 33 157 180 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* (*l* 547) it$^{a,\,(aur),\,c,\,d,\,f,\,l}$ vg (it$^{b,\,i,\,q}$ *omit* τοῦ παιδίου) syr$^{p,\,h,\,pal}$ cop$^{bo\,pt}$ slav // παιδὸς μετὰ δακρύων *f*^{1} 205 1505

[4] **29** {A} προσευχῇ ℵ* B 0274 it^{k} geo^{1} // προσευχῇ καὶ νηστείᾳ 𝔓^{45vid} ℵ^{2} A C D L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a,\,aur,\,b,\,c,\,d,\,f,\,ff2,\,i,\,l,\,q,\,r1}$ vg syr^{h} cop$^{sa,\,bo}$ geo^{2} slav // νηστείᾳ καὶ προσευχῇ (*see* 1 Cor 7.5 v.r.) syr$^{s,\,p,\,pal}$ cop$^{bo\,ms}$ arm eth

---

[d] **28** Statement: AD

---

23 πάντα ... πιστεύοντι Mt 21.21; Mk 11.23-24; Lk 17.6 **24** βοήθει ... ἀπιστίᾳ Lk 17.5
26 κράξας ... ἐξῆλθεν Mk 1.26 **27** Mt 9.25; Mk 1.31; 5.41; Lk 8.54; Ac 3.7

Jesus Again Foretells His Death and Resurrection
(Mt 17.22-23; Lk 9.43b-45)

30 Κἀκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας,
καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνοῖ· **31** ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς
μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται. **32** οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ
ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Who is the Greatest?
(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

33 Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος
ἐπηρώτα αὐτούς, Τί ἐν τῇ ὁδῷ διελογίζεσθε; **34** οἱ δὲ ἐσιώπων·
πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων. **35** καὶ
καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει
πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.
36 καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ
ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς, **37** Ὃς ἂν ἓν τῶν τοιού-
των παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν
ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

He Who is Not against Us is for Us
(Lk 9.49-50)

38 Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ
ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι
οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν[5]. **39** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε

---

[5] **38** {B} καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν **א B** (L ἀκολουθεῖ μεθ᾽ ἡμῶν) Δ Θ (Ψ 892 ἀκολουθεῖ) 0274 syr$^{s, p, pal}$ // καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν C 579 1071 1342 it$^{aur, f}$ cop$^{sa, bo, fay}$ eth // ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν (D μεθ᾽ ἡμῶν *and* ἐκωλύομεν) (W 565 ἠκολούθει) (f^1 ἐκωλύομεν) f^{13} 28 205 700 1241 1243 1424 it$^{b, c, ff2, i, l, (q), r1}$ vg (it$^{a, d, k}$ Augustine μεθ᾽ ἡμῶν) geo slav^{mss} // ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν καὶ

---

31 Ὁ ... ἀναστήσεται Mt 16.21; 20.18-19; Mk 8.31; 10.33-34; Lk 18.32-33; 24.7 **34** πρὸς ... μείζων Lk 22.24 **35** Εἰ ... διάκονος Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26 **37** Ὃς ... παιδίων δέξηται ... με Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20

αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με· **40** ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ'
ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. **41** Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον
ὕδατος ἐν ὀνόματι[6] ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ
ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Temptations to Sin
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

42 Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν
πιστευόντων [εἰς ἐμέ][7], καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται
μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν
θάλασσαν. **43** Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον
αὐτήν· καλόν ἐστίν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν ἢ τὰς δύο
χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.[8]
45 καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν
ἐστίν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα

ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν A 157 180 597 1006 1010 1292 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* syr$^{h\ with*}$ slav^{mss} (Basil) BJ

[6] **41** {A} ἐν ὀνόματι ℵ^{2} A B C* L N Σ Ψ f^{1} 579 892 1071 1241 1342 1424 syr$^{s, p, h}$ (arm) geo^{1} slav // ἐν ὀνόματί μου ℵ* C^{3} W 157 180 205 597 1006 1010 *Byz* [E F G] *Lect*^{pt} it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, k, l, q, r1}$ vg syr^{hmg} cop$^{sa, bo, fay vid}$ eth geo^{A} (geo^{B} *omit*) Augustine // ἐν τῷ ὀνόματί μου D H Δ Θ (f^{13} *l* 773 ἐπὶ τῷ) 28 565 700 1243 1292 1505 *Lect*$^{pt, AD}$ (syr^{pal})

[7] **42** {C} πιστευόντων εἰς ἐμέ (*see* Mt 18.6) A B C^{2} L W Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, c, f, l, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa, bopt, fay}$ arm eth geo slav Augustine // πιστευόντων ℵ C^{*vid} Δ it$^{b, ff2, i, k}$ cop^{bopt} REB BJ TOB // πίστιν ἐχόντων D it$^{a, d}$

[8] **43** {A} *omit verse 44* ℵ B C L W Δ Ψ 0274 f^{1} 28 205 565 892 it^{k} syr$^{s, pal}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm geo // *include verse 44* (*see* 9.48) ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται (*see* Is 66.24) A D Θ f^{13} 157 180 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 (1292 πῦρ αὐτῶν) 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h}$ (eth) slav Irenaeus^{lat}; Chromatius Augustine BTI

---

40 Mt 12.30; Lk 11.23 **43** ἐὰν ... γέενναν Mt 5.30

βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν[9,10] **47** καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σέ ἐστιν μονόφθαλμον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, **48** ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ
τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. **49** πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθή-
σεται[11]. **50** Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν
τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλα καὶ εἰρηνεύετε ἐν
ἀλλήλοις.

Teaching about Divorce
(Mt 19.1-12)

10 Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας
[καὶ] πέραν[1] τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι

---

[9] **45** {A} εἰς τὴν γέενναν ℵ B C (F γέενναν τοῦ πυρός) L W Δ (Ψ 28 *omit* τήν) 0274 *f*^{1} 205 892 1342 it$^{\text{b, k}}$ syr$^{\text{s, p}}$ cop$^{\text{sa, bo, fay}}$ arm // εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον 700 // εἰς τὴν γέενναν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον A D (N *f*^{13} *omit* τήν) Θ 157 180 565 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H Σ] *Lect* it$^{\text{(a), d, f, (ff2), (i), q, (r1)}}$ (it$^{\text{aur, c, l}}$ vg τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου) (syr^{h}) eth^{pp} geo slav Augustine

[10] **45** {A} *omit verse 46* ℵ B C L W Δ Ψ 0274 *f*^{1} 28 205 565 892 it^{k} syr^{s} cop$^{\text{sa, bo, fay}}$ arm // *include verse 46* (*see* 9.48) ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται (*see* Is 66.24) A D Θ *f*^{13} 157 180 579 597 700 1006 1010 1071 (1241 τὸ πῦρ αὐτῶν) 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ (eth) geo slav Augustine BTI

[11] **49** {B} πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται (ℵ 1342 ἐν πυρί) B L (W ἀλισγηθήσεται) Δ 0274 *f*^{1} *f*^{13} 28* 205 565 579 700 1006 syr^{s} cop$^{\text{sa, bopt}}$ arm geo (Theodore-Heraclea) Didymus // πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται A (C ἐν πυρί) (Θ πυρὶ ἀναλωθήσεται) (Ψ θυσία ἀναλωθήσεται *and omit* ἁλί) 13 28^{c} 157 180 597 828 892 1010* (1010^{c} *l* 773 *l* 1552 *omit* ἁλί) 1071 1241 1243 1292 1424 1505 (*l* 673 πυρί *for* ἁλί) *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{f, l, q}}$ vg^{cl} (vg$^{\text{ww, st}}$ *omit* ἁλί) syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bopt} eth slav GNB // πᾶσα γὰρ θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται (*see* Lv 2.13) D it$^{\text{(a), b, d, ff2, i}}$ (it$^{\text{aur, c}}$ *omit* ἁλί) Ambrose Chromatius // *Omnia substantia consumitur* it^{k}

[1] **1** {C} καὶ πέραν ℵ B C* L Ψ 0274 892 cop$^{\text{sa, bo}}$ // διὰ τοῦ πέραν A 157 180 597 700 1006 1010 (1071 καὶ διά) 1292 1505 *Byz* [E F H N Σ*] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ syr^{h} slav // πέραν (*see* Mt 19.1) C^{2} D G W Δ Θ (Σ^{c} τοῦ πέραν) *f*^{1} *f*^{13} 28 205 565

---

47 Mt 5.29 **48** ὁ ... σβέννυται Is 66.24 **50** ἐὰν ... ἀρτύσετε Mt 5.13; Lk 14.34 ἔχετε ... ἅλα Col 4.6 εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις Ro 12.18; 1 Th 5.13

πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. **2** καὶ
προσελθόντες Φαρισαῖοι[2] ἐπηρώτων αὐτὸν εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ
γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. **3** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωϋσῆς; **4** οἱ δὲ εἶπαν,
Ἐπέτρεψεν Μωϋσῆς **βιβλίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπο-
λῦσαι.** **5** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν
ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. **6** ἀπὸ δὲ ἀρχῆς
κτίσεως **ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς**[3]· **7** **ἕνεκεν τούτου
καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα [καὶ
προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ]**[4] , **8** **καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·** ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ μία
σάρξ. **9** ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
10 Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων
αὐτόν. **11** καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ᾽ αὐτήν· **12** καὶ ἐὰν
αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται.

---

579 1241 1243 1342 1424 *Lect*^{pt} it$^{aur, b, c, d, f, ff2, i, k, l, q}$ vg syr$^{s, p}$ arm eth geo Augustine TOB BTI

[2] **2** {B} καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι A B L Δ Ψ f^{13} 28 180 597 700 892 1006 1010 1292 1505 *Byz*^{pt} [E F G H] (it^{c} *quidam pharisaei;* it^{ff2} *only quidam*) cop^{bo} eth // καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι א C (f^{1} 205 οἱ Φαρισαῖοι *after* αὐτόν) 13 157 579 828 1071 1241 1243 1342 1424 *Byz*^{pt} [N Σ] (*Lect omit* καί *at beginning of lection and add* τῷ Ἰησοῦ *at different places)* (it$^{aur, f, l, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ slav Φαρισαῖοι *or* οἱ Φαρισαῖοι) geo // οἱ δὲ Φαρισαῖοι προσελθόντες W Θ 565 cop^{samss} arm // καί D it$^{a, b, d, k, r1}$ (cop^{samss}) syr^{s} REB

[3] **6** {B} αὐτούς (*see* Mt 19.4) א B C L Δ 579 1342 it^{c} cop$^{sa, bo, fay}$ // ὁ θεός D W it$^{b, d, ff2, k, r1}$ eth // αὐτοὺς ὁ θεός A Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{a, aur, l, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ arm geo slav Augustine^{vid} Varimadum

[4] **7** {C} καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ (*see* Gn 2.24) D W Θ f^{13} 28 157 180 565 597 700^{c} (700* μητέρα *for* γυναῖκα) 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{b, d, ff2, l, (q)}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav // καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ (*see* Mt 19.5) A C L N Δ Σ f^{1} 205 579 1342 it$^{a, aur, c, f, r1}$ vg^{mss} // *omit* א B Ψ 892* syr^{s} BJ

---

4 Ἐπέτρεψεν ... ἀπολῦσαι Dt 24.1, 3 (Mt 5.31; 19.7) **6** Gn 1.27; 5.2 **7-8** ἕνεκεν ... μίαν Gn 2.24 (Eph 5.31) **11-12** Ὃς ... ἄλλον μοιχᾶται Mt 5.32; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11

Little Children Blessed
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

13 Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία ἵνα αὐτῶν ἅψηται· οἱ δὲ
μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς[5].
14 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτη-
σεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ
κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς
παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.
16 καὶ ἐναγκαλισάμενος
αὐτὰ κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτά.

The Rich Man
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

17 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμὼν εἷς καὶ
γονυπετήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιή-
σω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
18 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.
19 τὰς ἐντολὰς οἶδας· **Μὴ φονεύσῃς, Μὴ μοιχεύσῃς, Μὴ
κλέψῃς, Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς**, Μὴ ἀποστερήσῃς[6], **Τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.**
20 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ, Διδάσκαλε,
ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.
21 ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἐμβλέψας αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἕν σε ὑστερεῖ·
ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς [τοῖς] πτωχοῖς, καὶ ἕξεις

---

[5] **13** {A} ἐπετίμησαν αὐτοῖς (*see* Mt 19.13; Lk 18.15) ℵ B C L Δ Ψ 579 892 1342 it^c, k cop^sa mss, bo // ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν A D W 13 28 157 180 565 597 700 828 1006 1010 1071 1241 1243 1292 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it^a, aur, b, d, f, ff2, l, q vg syr^s, p, h arm eth geo slav Basil // ἐπετίμων τοῖς φέρουσιν Θ *f*^1 *f*^13 205 1424 1505

[6] **19** {A} μὴ ἀποστερήσῃς ℵ A B^2 C D Θ 0274 13 157 180 565 597 828 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N^vid] *Lect* it^a, aur, b, c, d, f, ff2, k, l, q vg syr^p, h cop^sa, bo eth slav Irenaeus^lat // *omit* (*see* Mt 19.18; Lk 18.20) B* W Δ Σ Ψ *f*^1 *f*^13 28 205 579 700 1010 *l* 68 *l* 76 *l* 387 *l* 673 *l* 813 *l* 950 *l* 1223 vg^mss syr^s arm geo Clement

---

15 Mt 18.3 **19** Μὴ φονεύσῃς ... μητέρα Ex 20.12-16; Dt 5.16-20 Μὴ ἀποστερήσῃς Dt 24.14; Jas 5.4

ϑησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούϑει μοι[7]. **22** ὁ δὲ
στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλϑεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων
κτήματα πολλά.

23 Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαϑηταῖς αὐτοῦ,
Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
ϑεοῦ εἰσελεύσονται. **24** οἱ δὲ μαϑηταὶ ἐϑαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς
λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριϑεὶς λέγει αὐτοῖς,
Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστιν[8] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ϑεοῦ
εἰσελϑεῖν· **25** εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον[9] διὰ [τῆς] τρυμα-
λιᾶς [τῆς] ῥαφίδος διελϑεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
ϑεοῦ εἰσελϑεῖν. **26** οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες
πρὸς ἑαυτούς[10], Καὶ τίς δύναται σωϑῆναι; **27** ἐμβλέψας αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνϑρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ ϑεῷ·

---

[7] **21** {A} δεῦρο ἀκολούϑει μοι (*see* Mt 19.21; Lk 18.22) ℵ B C D Δ Θ Ψ 0274 157 565 579 892 1071 1342 it$^{\text{aur, b, c, d, f, ff2, k, l}}$ vg cop$^{\text{sams, bo}}$ geo^{2} Clement; Hilary // δεῦρο ἀκολούϑει μοι ἄρας τὸν σταυρόν A 180 597 700 1006 1010 1241 1243 (1292 1424 *Lect*^{pt} σταυρόν σου) 1505 *Byz* [E F H N Σ] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ it^{q} (syr^{h}) (cop^{bomss}) slav // ἄρας τὸν σταυρόν σου δεῦρο ἀκολούϑει μοι W *f*^{13} (G *f*^{1} 205 *omit* σου) (28 *omit* σου *and* δεῦρο) (it^{a}) (syr$^{\text{s, p}}$) (cop^{samss}) (arm) geo^{1} (Ptolemy$^{\text{acc. to Irenaeus}}$ *omit* δεῦρο)

[8] **24** {B} ἐστιν ℵ B Δ Ψ it^{k} cop$^{\text{sa, bopt}}$ // ἐστιν πλούσιον (W πλούσιον *after* εἰσελϑεῖν) it^{c} // ἐστιν τοὺς πεποιϑότας ἐπὶ χρήμασιν A C 0233 157 180 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 (1505 *omit* τούς) *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{aur, f, l, q}}$ vg syr$^{\text{s, p, h}}$ cop^{bopt} arm eth geo slav (Diatessaron) // ἐστιν τοὺς πεποιϑότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν (D *verse 24 after 25*) Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 205 565 *l* 387$^{1/2}$ (*l* 387$^{1/2}$ τὰ χρήματα) *l*^{AD} (it$^{\text{a, b d, ff2}}$ *verse 24 after 25*) Clement // οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες (*and* εἰσελεύσονται *for* εἰσελϑεῖν) 1241 (it^{a})

[9] **25** {A} κάμηλον (*see* Mt 19.24; Lk 18.25) ℵ A B C (D κάμηλος) L W Δ Θ Ψ 0233^{vid} *f*^{1} 157 180 205 565 597 700 828 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff2, k, l, q}}$ vg syr$^{\text{s, p}}$ eth slav Clement // κάμιλον (*by itacism?*) *f*^{13} 28 579 *l* 514

[10] **26** {B} πρὸς ἑαυτούς A D W Θ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{(a), (aur), b, (c), d, f, ff2, l, q}}$ vg syr$^{\text{(s), h}}$ arm eth geo slav // πρὸς ἀλλήλους M* (M$^{\text{v.r.}}$ ἑαυτούς) it^{k} syr^{p} // πρὸς αὐτόν ℵ B C Δ Ψ 892 cop$^{\text{sa, bo}}$ // *omit* (*see* Mt 19.25; Lk 18.26) 569 cop^{boms}

---

21 ϑησαυρὸν ἐν οὐρανῷ Mt 6.20; Lk 12.33 **23** Πῶς ... εἰσελεύσονται Mk 4.19

πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ. **28** Ἤρξατο λέγειν ὁ Πέτρος
αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήκαμέν σοι.
29 ἔφη ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν
ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς
ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, **30** ἐὰν μὴ λάβῃ
ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς
καὶ ἀδελφὰς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν,
καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. **31** πολλοὶ δὲ
ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ [οἱ][11] ἔσχατοι πρῶτοι.

A Third Time Jesus Foretells His Death and Resurrection
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν
προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, οἱ δὲ ἀκολουθοῦν-
τες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἤρξατο
αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν **33** ὅτι Ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματεῦσιν, καὶ κατα-
κρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν
34 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώ-
σουσιν αὐτὸν καὶ ἀποκτενοῦσιν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας[12]
ἀναστήσεται.

---

[11] **31** {C} οἱ B C *f*^{13} 157 892 1006 1010 1342 *l* 514 *Byz*^{pt} [E F G H N Σ] cop$^{sa?}$ Clement Basil // *omit* (*see* Mt 19.30) א A D L W Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} 28 180 205 565 579 597 700 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz*^{pt} *Lect* cop^{bo} arm

[12] **34** {A} μετὰ τρεῖς ἡμέρας א B C D L Δ Ψ 579 892 1342 it$^{(a), b, (c), d, ff2, i, k, (q), r1}$ syr^{hmg} cop$^{sa, bo}$ Diatessaron^{syr} // τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ (*see* Mt 20.19; Lk 18.33) A^{c} (A* *omit* τῇ) W Θ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, f, l}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ arm eth geo slav Diatessaron^{arm} Origen; Augustine

---

27 πάντα ... θεῷ Gn 18.14; Job 42.2; Zch 8.6 LXX; Mk 14.36 **31** Mt 20.16; Lk 13.30 **33-34** Mt 16.21; 17.22-23; Mk 8.31; 9.31; Lk 24.7

The Request of James and John
(Mt 20.20-28)

35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ
Ζεβεδαίου λέγοντες αὐτῷ, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν
αἰτήσωμέν σε ποιήσῃς ἡμῖν. **36** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετέ
[με] ποιήσω[13] ὑμῖν; **37** οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς σου
ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ ἀριστερῶν καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου.
38 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε
πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθῆναι; **39** οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, Δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε καὶ τὸ βάπτισμα ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε, **40** τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
μου ἢ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς[14] ἡτοίμα-
σται[15]. **41** Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ
Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. **42** καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν

---

[13] **36** {C} τί θέλετέ με ποιήσω ℵ^{1} (ℵ* *homoioteleuton*) B Ψ 0233 geo? // τί θέλετε ποιήσω C Θ *f*^{1} *f*^{13} 205 565 (1241 ἵνα ποιήσω) 1424 *Lect*^{pt} (*l* 184 *l* 859 ποιήσομαι) it^{q} (it$^{aur, c, f, ff2, l}$ vg arm slav ἵνα ποιήσω) eth // τί θέλετε ποιῆσαι W* Δ 1292* *l* 950 // τί θέλετέ με ποιῆσαι ℵ^{2} L W^{c} 579 892 // τί θέλετε ποιῆσαι με A 28 157 180 597 700 1006 1010 1071 1243 1292^{c} 1342 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ // ποιήσω D it^{d} (τί ποιήσω it$^{a, b, i}$)

[14] **40** {A} ἀλλ᾽ οἷς (*see* Mt 20.23) A B^{2} C^{2} (C* αλλοι) Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{aur, c, f, i, l, q, r1 vid}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm geo slav // ἄλλοις 225 *l* 127 *l* 858 *l* 859 *l* 866 *l* 1074 it$^{a, b, d, ff2, k}$ (syr^{s} ἄλλοις δέ) cop^{samss} eth // αλ-λοις *(without accents or space)* ℵ B* D L N W Δ Σ 0146 0233

[15] **40** {A} ἡτοίμασται ℵ^{1} A B (D* ἡτοίμαθαι, D^{c} *l* 547 ἡτοίμασθαι) C L W Δ Ψ 0146 0233 *f*^{13} 28 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{aur, h, c, d, f, ff2, i, k, l, q}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth^{pp} geo slav // ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου (*see* Mt 20.23) ℵ$^{*, 2}$ (Θ παρὰ τοῦ) *f*^{1} 205 1071 1241 1505 it$^{a, r1 vid}$ syr^{hmg} (cop^{boms}) (ethTH)

---

35 Ἰάκωβος ... Ζεβεδαίου Mt 4.21; 10.2; 17.1; Mk 1.19, 29; 3.17; 5.37; 9.2; 10.41; 13.3; 14.33; Lk 5.10; 6.14; 8.51; 9.28, 54; Ac 1.13 **36** Τί θέλετε ... ὑμῖν Mt 20.32; Mk 10.51; Lk 18.41 **37** Δὸς ... δόξῃ σου Mt 19.28; Lk 22.30 **38** τὸ ποτήριον ... πίνω Jn 18.11 τὸ βάπτισμα ... βαπτισθῆναι Lk 12.50 **39** Τὸ ποτήριον ... βαπτισθήσεσθε Ac 12.2 **42** Lk 22.25

κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζου-
σιν αὐτῶν. **43** οὐχ οὕτως δέ ἐστιν[16] ἐν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὃς ἂν θέλῃ
μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος, **44** καὶ ὃς ἂν
θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔσται πάντων δοῦλος· **45** καὶ γὰρ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

The Healing of Blind Bartimaeus
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

46 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἰεριχώ. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ
Ἰεριχὼ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ ὁ υἱὸς Τιμαίου
Βαρτιμαῖος, τυφλὸς προσαίτης, ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν.
47 καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρηνός ἐστιν ἤρξατο κράζειν
καὶ λέγειν, Υἱὲ Δαυὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. **48** καὶ ἐπετίμων
αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ
Δαυίδ, ἐλέησόν με. **49** καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Φωνήσατε
αὐτόν. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει, ἔγειρε,
φωνεῖ σε. **50** ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναπηδήσας
ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **51** καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν, Τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ραββουνι,
ἵνα ἀναβλέψω. **52** καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὕπαγε, ἡ πίστις
σου σέσωκέν σε. καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψεν καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ
ὁδῷ.

The Triumphal Entry into Jerusalem
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς Βηθφαγὴ καὶ
Βηθανίαν πρὸς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν

---

[16] **43** {A} ἐστιν (*see* Mt 20.26) א B C* D L W Δ Θ Ψ 700 *l* 866 it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^2, i, k, l, r^1}$ vg cop$^{sa, bo}$ slav // ἔσται (*see* 10.43b) A C^3 0233 f^1 f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it^q cop$^{bo^{ms}}$ arm geo

---

43-44 ὃς ἂν θέλῃ μέγας … δοῦλος Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26 **45** 1 Tm 2.5-6 **47** Υἱὲ … με Mt 9.27; 15.22 **51** Τί … ποιήσω Mk 10.36 **52** ἡ πίστις … σε Mt 9.22; Mk 5.34; Lk 7.50; 8.48; 17.19

μαθητῶν αὐτοῦ **2** καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν
κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε
πῶλον δεδεμένον ἐφ᾽ ὃν οὐδεὶς οὔπω ἀνθρώπων ἐκάθισεν·
λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε. **3** καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε
τοῦτο; εἴπατε, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει,[a] καὶ εὐθὺς αὐτὸν
ἀποστέλλει πάλιν[1] ὧδε.[b] **4** καὶ ἀπῆλθον καὶ εὗρον πῶλον
δεδεμένον πρὸς θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου καὶ λύουσιν
αὐτόν. **5** καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί
ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; **6** οἱ δὲ εἶπαν αὐτοῖς καθὼς εἶπεν
ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. **7** καὶ φέρουσιν τὸν πῶλον πρὸς
τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτόν. **8** καὶ πολλοὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν
εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στιβάδας κόψαντες ἐκ τῶν ἀγρῶν. **9** καὶ
οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον,

Ὡσαννά·
Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου·
10 Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ·
Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

11 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς τὸ ἱερὸν καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

---

[1] **3** {B} αὐτὸν ἀποστέλλει πάλιν ℵ (B ἀποστέλλει πάλιν αὐτόν) (C[*vid] αὐτὸν πάλιν ἀποστέλλει) D L (Δ *omit* αὐτόν) (Θ πάλιν ἀποστέλλει αὐτόν) 579 892 1241 *Lect* (it[d] eth Origen[1/4] ἀποστελεῖ) (slav) Origen[1/4] // αὐτὸν ἀποστέλλει A C[2] *f*[13] 28 157 565 1010 1071 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E F H Σ] (*l* 184[1/2] αὐτοὺς ἀποστέλλει) *l* 524 *l* 547 *l* 950 it[aur, b, (c), k, (l)] vg[mss] syr[s, p, h, pal] (geo) Origen[1/4] // αὐτὸν ἀποστελεῖ G W Ψ *f*[1] 180 205 597 700 (1006 ἀποστελεῖ αὐτόν) 1292 *l*[AD] it[(a), f, (ff2), i, (q)] vg (arm) Origen[1/4]

---

[a] **3** End of embedded quotation: NBS TOB[mg] ‖ [b] End of embedded quotation: GNB NIV NRSV REB EU LB BJ TOB BTI DHH

---

9 Ὡσαννά ... κυρίου Ps 118.25-26 (Mt 21.15; 23.39) **10** Εὐλογημένη ... Δαυίδ Lk 1.32-33; Ac 2.29

The Cursing of the Fig Tree
(Mt 21.18-19)

12 Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπεί-
νασεν. **13** καὶ ἰδὼν συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα
ἦλθεν, εἰ ἄρα τι εὑρήσει ἐν αὐτῇ, καὶ ἐλθὼν ἐπ᾽ αὐτὴν οὐδὲν
εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων. **14** καὶ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ μηδεὶς
καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

The Cleansing of the Temple
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

15 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν
ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ
ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν
πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψεν, **16** καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα
τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. **17** καὶ ἐδίδασκεν καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι

Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν;

ὑμεῖς δὲ πεποιήκατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν.

18 καὶ ἤκουσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ ἐζήτουν πῶς
αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος
ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. **19** Καὶ ὅταν ὀψὲ ἐγένετο,
ἐξεπορεύοντο ἔξω τῆς πόλεως[2].

---

[2] **19** {C} ἐξεπορεύοντο ἔξω τῆς πόλεως A B (W 28 ἐξεπορεύοντο *after* πόλεως) Δ Ψ 0233 565 700 1071 it$^{aur, c, d, r1}$ syr$^{p, hmg}$ (arm) geo^{1} // ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως ℵ C (D ἐκ τῆς) Θ (f^{1} 205 ἐξεπορεύετο *after* πόλεως) f^{13} 33 157 180 579 597 892 1006 (1010 ἐπορεύετο) 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N Σ] *Lect* it$^{a, b, f, ff2, i, k, l, q}$ vg syr$^{s, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo^{2} slav BJ // ἔξω τῆς πόλεως *[sic]* L

---

13 ἰδὼν ... μὴ φύλλα Lk 13.6 **14** Μηκέτι ... φάγοι Mk 11.20 **17** Ὁ ... ἔθνεσιν Is 56.7 σπήλαιον λῃστῶν Jr 7.11 **18** ἤκουσαν ... ἀπολέσωσιν Mk 14.1; Lk 20.19; 22.2

The Lesson from the Withered Fig Tree
(Mt 21.20-22)

20 Καὶ παραπορευόμενοι πρωῒ εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην
ἐκ ῥιζῶν. **21** καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί,
ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. **22** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε[3] πίστιν θεοῦ. **23** ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύῃ
ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ. **24** διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα
ὅσα προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι ἐλάβετε[4], καὶ
ἔσται ὑμῖν. **25** καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι
ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ
ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.[5]

The Authority of Jesus Questioned
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

27 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ἱερῷ
περιπατοῦντος αὐτοῦ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ

---

[3] **22** {B} ἔχετε A B C L W Δ Ψ f^{1} 33* 157 180 205 579 597 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N Σ] *Lect* it$^{\text{aur, c, f, ff}^{2}\text{, k, l, q}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}^{\text{mss}}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth slav // εἰ ἔχετε ℵ D Θ 0233^{vid} f^{13} 28 33^{c} 565 700 1071 it$^{\text{a, b, d, i, r}^{1}}$ syr$^{\text{s, pal}^{\text{mss}}}$ arm geo^{1}

[4] **24** {A} ἐλάβετε ℵ B C L W Δ Ψ 892 1342 cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}\text{, bo}^{\text{mss}}}$ // λαμβάνετε A 0233 f^{13} 28 33 157 180 579 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H N Σ] *Lect* cop$^{\text{sa}^{\text{ms}}\text{, bo}}$ arm? Origen // λήμψεσθε D Θ f^{1} 205 565 700 it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff}^{2}\text{, i, k, l, q}}$ vg cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}}$ eth geo slav Cyprian BTI DHH?

[5] **25** {A} *omit verse 26* ℵ B L W Δ Ψ 157 205 565 597 700 892 1342 it$^{\text{k, l}}$ syr$^{\text{s, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}^{\text{pt}}}$ arm geo // *include verse 26:* εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν (*with minor variants; see* Mt 6.15) A C D Θ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 180 579 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H N Σ] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff}^{2}\text{, i, q, r}^{1}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{bo}^{\text{pt}}}$ eth slav Cyprian Speculum [BTI]

20-21 Mk 11.14 **23** ἀμὴν ... αὐτῷ Mt 17.20; Lk 17.6; 1 Cor 13.2 **25** ἀφίετε ... παραπτώματα ὑμῶν Mt 6.14 εἴ τι ἔχετε κατά τινος Mt 5.23; Re 2.4, 14, 20 **27** οἱ ἀρχιερεῖς ... πρεσβύτεροι Mt 16.21; 27.41; Mk 8.31; 14.43, 53; 15.1; Lk 9.22; 22.66

οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι **28** καὶ ἔλεγον αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα
ταῦτα ποιῇς; **29** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς
ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιῶ· **30** τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ
ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. **31** καὶ διελογίζοντο πρὸς ἑαυ-
τοὺς λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί [οὖν] οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; **32** ἀλλ᾽ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων; – ἐφο-
βοῦντο τὸν ὄχλον· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὄντως ὅτι
προφήτης ἦν. **33** καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν, Οὐκ
οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

The Parable of the Vineyard and the Tenants
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

12 Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν, Ἀμπελῶνα
ἄνθρωπος ἐφύτευσεν καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὤρυξεν
ὑπολήνιον καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς
καὶ ἀπεδήμησεν. **2** καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ
καιρῷ δοῦλον ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τῶν καρπῶν
τοῦ ἀμπελῶνος· **3** καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν καὶ ἀπέστειλαν
κενόν. **4** καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον·
κἀκεῖνον ἐκεφαλίωσαν καὶ ἠτίμασαν. **5** καὶ ἄλλον ἀπέστει-
λεν· κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὓς μὲν δέ-
ροντες, οὓς δὲ ἀποκτέννοντες. **6** ἔτι ἕνα εἶχεν υἱὸν ἀγαπητόν·
ἀπέστειλεν αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς λέγων ὅτι Ἐντραπή-
σονται τὸν υἱόν μου. **7** ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ πρὸς ἑαυτοὺς
εἶπαν ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν,
καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. **8** καὶ λαβόντες ἀπέκτειναν
αὐτὸν καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. **9** τί [οὖν]
ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς

---

30 τὸ βάπτισμα ... ἦν Jn 1.33 **31** Mt 21.32; Lk 7.30 **32** ἐφοβοῦντο ... ἦν Mt 14.5; 21.46
12.1 Ἀμπελῶνα ... πύργον Is 5.1-2 **6** υἱὸν ἀγαπητόν Gn 22.2; Mt 3.17; 17.5; Mk 1.11; 9.7;
Lk 3.22; 2 Pe 1.17 **8** He 13.12

γεωργοὺς καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. **10** οὐδὲ τὴν γραφὴν
ταύτην ἀνέγνωτε,

Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·
11 **παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη**
καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;

12 Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον,
ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν. καὶ ἀφέντες
αὐτὸν ἀπῆλθον.

Paying Taxes to Caesar
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

13 Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ
τῶν Ἡρῳδιανῶν ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ. **14** καὶ ἐλθόντες
λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ οὐ μέλει
σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ᾽
ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστιν δοῦναι
κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ; δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; **15** ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν
τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνά-
ριον ἵνα ἴδω. **16** οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν
αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, Καίσαρος. **17** ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ
θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐξεθαύμαζον ἐπ᾽ αὐτῷ.

The Question about the Resurrection
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

18 Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν
ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες, **19** Διδά-
σκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι **ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ**
καὶ καταλίπῃ γυναῖκα **καὶ μὴ ἀφῇ τέκνον**, ἵνα **λάβῃ ὁ ἀδελφὸς**
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ. **20** ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα

10-11 Λίθον ... ἡμῶν Ps 118.22-23 **10** Λίθον ... γωνίας Ac 4.11; 1 Pe 2.7 **12** ἐζήτουν ... ὄχλον Mt 14.5; Lk 22.2 **13** τινας ... Ἡρῳδιανῶν Mk 3.6 **17** Τὰ ... Καίσαρι Ro 13.7 **18** ἔρχονται ... εἶναι Ac 23.8 **19** ἐάν ... ἀδελφῷ αὐτοῦ Gn 38.8; Dt 25.5

καὶ ἀποθνῄσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα· **21** καὶ ὁ δεύτερος
ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανεν μὴ καταλιπὼν σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος
ὡσαύτως· **22** καὶ οἱ ἑπτὰ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἔσχατον πάντων
καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν. **23** ἐν τῇ ἀναστάσει [ὅταν ἀναστῶσιν][1]
τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
24 ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς
γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; **25** ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν
ἀναστῶσιν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ᾽ εἰσὶν ὡς
ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **26** περὶ δὲ τῶν νεκρῶν ὅτι ἐγείρονται
οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ βάτου πῶς εἶπεν
αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων, **Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ [ὁ] θεὸς[2] Ἰσαὰκ
καὶ [ὁ] θεὸς[2] Ἰακώβ;** **27** οὐκ ἔστιν θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζών-
των· πολὺ πλανᾶσθε.

The Great Commandment
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

28 Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν
συζητούντων, ἰδὼν ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη αὐτοῖς ἐπηρώτησεν
αὐτόν, Ποία ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη πάντων; **29** ἀπεκρίθη ὁ
Ἰησοῦς ὅτι Πρώτη ἐστίν, **Ἄκουε, Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν
κύριος εἷς ἐστιν,** **30** **καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ
ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου** καὶ ἐξ ὅλης

---

[1] **23** {C} ἐν τῇ ἀναστάσει ὅταν ἀναστῶσιν (157 ὅτε ἀναστῶσιν) 1006 1010 1505 *l* 384 *l* 1552 *Byz*[pt] [E F H] it[q] (cop[bo ms]) geo[1] // ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει ὅταν ἀναστῶσιν A 180 597 1241 1243 1292 1424 *Byz*[pt] *Lect* arm? geo[2] // ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν ὅταν ἀναστῶσιν G Θ Σ *f*[1] 28 205 565 700 1071 it[(a), aur, (b), ff2, i, l] vg syr[s, h with *] // ἐν τῇ ἀναστάσει (*see* Lk 20.33) א B C* L Δ Ψ 1342 it[k] cop[bo pt] slav NIV // ὅταν οὖν ἀναστῶσιν ἐν τῇ ἀναστάσει *f*[13] (eth) // ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν (*see* Mt 22.28) D (C[2] 33 579 *l* 76 *l* 211 οὖν ἀναστάσει) W 892 it[c, d, r1] syr[p] cop[sa mss, bo mss] EU

[2] **26** {C} ὁ θεὸς … ὁ θεός (*see* Mt 22.32) 𝔓[45vid] א A C L Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* Origen[1/2] // θεὸς … θεός (*see* Lk 20.37) B D W Origen[1/2]

---

26 ἐν … βάτου Ex 3.2 Ἐγὼ … Ἰακώβ Ex 3.6, 15, 16 **29-30** Ἄκουε … ἰσχύος σου Dt 6.4-5; Jos 22.5; Lk 10.27

τῆς διανοίας σου **καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.** **31** δευτέρα
αὕτη, **Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.** μείζων τούτων
ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν. **32** καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς,
Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ᾽ ἀληθείας εἶπες ὅτι[a] **εἷς ἐστιν καὶ οὐκ
ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ·** **33** καὶ τὸ **ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης
τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος**
καὶ τὸ **ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν** περισσότερόν ἐστιν
πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν. **34** καὶ ὁ Ἰησοῦς
ἰδὼν [αὐτὸν][3] ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν εἶ
ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν
ἐπερωτῆσαι.

The Question about David's Son
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

35 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ,
Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς Δαυίδ ἐστιν;
36 αὐτὸς Δαυὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ,
Εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου,
Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω[4] τῶν ποδῶν
σου.

---

[3] **34** {C} αὐτόν A B Ψ 087 0233 13 157 180 597 700 828 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H Σ] *Lect* it^{a} syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ eth slav^{mss} // *omit* ℵ D L W Δ Θ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 205 565 579 892 1342 *l* 211$^{1/2}$ *l* 384 *l* 514$^{1/2}$ *l* 770$^{1/2}$ *l* 773 *l* 1780 it$^{aur, b, c, d, ff2, i, k, l, q, r1 vid}$ vg syr^{s} arm geo slav^{mss} Chrysostom; Hilary NIV REB

[4] **36** {C} ὑποκάτω (*see* Mt 22.44) B D W 0233 28 syr^{s} cop$^{sa, bo}$ geo // ὑποπόδιον (*see* Ps 109.1 LXX; Lk 20.43; Ac 2.34) ℵ A L Δ Θ Ψ 087 *f*^{1} *f*^{13} 33 157

---

[a] **32** Causal: TR

---

31 Ἀγαπήσεις ... σεαυτόν Lv 19.18 (Ro 13.9; Ga 5.14; Jas 2.8) **32** εἶπεν ... διδάσκαλε Lk 20.39 εἷς ἐστιν Dt 6.4 οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ Dt 4.35; Is 45.21 **33** τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ... ἰσχύος Dt 6.5; Jos 22.5; Lk 10.27 τὸ ἀγαπᾶν τὸν ... ἑαυτόν Lv 19.18; Ro 13.9; Ga 5.14; Jas 2.8 περισσότερον ... θυσιῶν 1 Sm 15.22; Ho 6.6 **34** οὐδεὶς ... ἐπερωτῆσαι Mt 22.46; Lk 20.40 **36** Εἶπεν ... ποδῶν σου Ps 110.1 (Ac 2.34-35; 1 Cor 15.25; He 1.13)

37 αὐτὸς Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν αὐτοῦ ἐστιν υἱός;
καὶ [ὁ] πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.

The Denouncing of the Scribes
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

38 Καὶ ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ ἔλεγεν, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμ-
ματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν
ταῖς ἀγοραῖς **39** καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ
πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, **40** οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· οὗτοι λήμψον-
ται περισσότερον κρίμα.

The Widow's Offering
(Lk 21.1-4)

41 Καὶ καθίσας κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου[5] ἐθεώρει πῶς ὁ
ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι
ἔβαλλον πολλά· **42** καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν
λεπτὰ δύο, ὅ ἐστιν κοδράντης. **43** καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ
πτωχὴ πλεῖον πάντων ἔβαλεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλά-
κιον· **44** πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη
δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν ὅλον τὸν
βίον αὐτῆς.

---

180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, (b), (c), d, ff^2, i, k, l, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ arm eth slav Hilary

[5] **41** {B} καθίσας κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου ℵ (B Ψ ἀπέναντι) L Δ 892 1342 it$^{a, k}$ cop$^{sa^{ms}, bo, fay}$ // καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου A (33 579 1006 1424 ἀπέναντι) 157 180 597 700 1010 1071 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect*$^{pt, AD}$ (*Lect*^{pt} ἀπέναντι) it$^{aur, (b), c, ff^2, i, l, r^1}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}}$ eth slav // κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου καθεζόμενος ὁ Ἰησοῦς D it$^{d, q}$ // ἑστὼς ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου W Θ (0233 ἀπέναντι) f^1 f^{13} (13 828 κατενώπιον) 28 205 565 syr$^{s, h^{mg}, pal}$ arm geo Origen

---

37 ὁ … ἡδέως Lk 19.48; 21.38 **41** καθίσας … γαζοφυλακίου Jn 8.20 ἐθεώρει … γαζοφυλάκιον 2 Kgs 12.9 **43-44** ἡ χήρα … βίον αὐτῆς 2 Cor 8.12

The Destruction of the Temple Foretold
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

13 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ λέγει αὐτῷ εἷς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ
οἰκοδομαί. **2** καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς
μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον[1] ὃς οὐ μὴ
καταλυθῇ.

The Beginning of Woes
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

3 Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν κατέναντι
τοῦ ἱεροῦ ἐπηρώτα αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ
Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, **4** Εἰπὸν ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ
σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα συντελεῖσθαι πάντα; **5** ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ· **6** πολλοὶ
ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες ὅτι Ἐγώ εἰμι, καὶ
πολλοὺς πλανήσουσιν. **7** ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ
ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ
τέλος. **8** ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ
βασιλείαν, ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, ἔσονται λιμοί[2]· ἀρχὴ
ὠδίνων ταῦτα. **9** βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσιν

---

[1] **2** {B} ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον (*see* Mt 24.2) א B (D Σ 565 ἐπὶ λίθῳ) L W Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 28 33 205 579 700 892 1006 1071 1342 1424 *Byz*^{pt} [G] *Lect* it$^{a, aur, b, d, q}$ syr$^{s, p, h with *}$ cop$^{sa, (bo)}$ arm eth geo slav Polychronius^{vid} // λίθος ἐπὶ λίθῳ (*see* Lk 21.6) A 157 (180 597 1241 1505 *l* 1552 ἐπὶ λίθον) 1010 1243 1292 *Byz*^{pt} [E F H] *l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 it$^{ff2, i, l, r1}$ vg REB EU LB BJ TOB DHH // *in templo* it^{k} // *in templo lapis super lapidem* it$^{(c), e}$ Cyprian

[2] **8** {B} ἔσονται λιμοί (*see* Mt 24.7) א^{2} (א* *omit* κατὰ … λιμοί) B L Ψ (579 καὶ ἔσονται) cop$^{sa^{mss}, bo}$ (eth) // καὶ λιμοί D it$^{a, aur, b, c, d, ff2, i, k, l, n, r1}$ vg EU? // καὶ λιμοὶ καὶ ταραχαί (W *omit the two* καί) (Θ λοιμοί) 565 700 (syr^{s}) cop$^{sa^{mss}}$ geo^{B} // καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί A Δ f^1 f^{13} (28 892 *omit first* καί) 33 157 180 205 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it^{q} syr$^{p, h}$ slav geo$^{I, A}$ Origen^{lat} // καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ ταραχαί (*see* Lk 21.11) Σ 1342 (arm)

---

2 οὐ … καταλυθῇ Lk 19.44 **6** Jn 5.43 **8** ἐγερθήσεται … βασιλείαν Is 19.2; 2 Chr 15.6 **9** Mt 10.17-18

ὑμᾶς εἰς συνέδρια[a] καὶ εἰς συναγωγὰς[b] δαρήσεσθε[c] καὶ ἐπὶ
ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον
αὐτοῖς.[d] **10** καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ
εὐαγγέλιον. **11** καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προ-
μεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ᾽ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον. **12** καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ
πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανα-
τώσουσιν αὐτούς· **13** καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ
τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.

The Great Tribulation
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

14 Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστηκότα ὅπου
οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν
εἰς τὰ ὄρη, **15** ὁ [δὲ] ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω μηδὲ
εἰσελθάτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, **16** καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. **17** οὐαὶ
δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις. **18** προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται χειμῶνος·
19 ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις οἵα οὐ γέγονεν τοιαύτη
ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως ἣν ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν καὶ οὐ μὴ
γένηται. **20** καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσεν κύριος τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν
ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο
ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας. **21** καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἴδε
ὧδε ὁ Χριστός, Ἴδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε· **22** ἐγερθήσονται γὰρ
ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ

---

[a] **9** C: M TR GNB (NIV) NRSV REB EU LB BJ NBS BTI DHH || [b] C: TOB || [c] C: AD M TR GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH || [d] NO C: NA[mg]

---

11 Mt 10.19-20; Lk 12.11-12 **12** ἐπαναστήσονται ... γονεῖς Mic 7.6 **13** Mt 10.22 ἔσεσθε ... μου Jn 15.18-21 **14** τὸ ... ἐρημώσεως Dn 9.27; 11.31; 12.11; 1 Macc 1.54 **15-16** Lk 17.31 **17** Lk 23.29 **19** ἔσονται ... νῦν Dn 12.1; Re 7.14 **22** Dt 13.1-3; Re 13.13

τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, τοὺς ἐκλεκτούς.
23 ὑμεῖς δὲ βλέπετε· προείρηκα ὑμῖν πάντα.

The Coming of the Son of Man
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

24 Ἀλλ᾽ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην
ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς,
25 καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες,
καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.
26 καὶ τότε ὄψονται **τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν
νεφέλαις** μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. **27** καὶ τότε
ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς [αὐτοῦ]
ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ᾽ ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.

The Lesson of the Fig Tree
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

28 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ
κλάδος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηται καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· **29** οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα
γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. **30** ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ ταῦτα πάντα
γένηται. **31** ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ μὴ παρελεύσονται.

The Unknown Day and Hour
(Mt 24.36-44)

32 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ
οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. **33** βλέπετε,

---

24-25 ὁ ἥλιος ... σαλευθήσονται Is 13.10; 34.4; Eze 32.7-8; Jl 2.10, 31; 3.15; Re 6.12-14; 8.12 **26** τὸν υἱὸν ... δόξης Dn 7.13-14; Mk 8.38; Re 1.7 **27** ἐπισυνάξει ... οὐρανοῦ Dt 30.4; Zch 2.6.10 **28** Mt 21.19; Mk 11.13 **31** Mt 5.18; Lk 16.17 **32** Ac 1.7 **33** Mt 25.13

ἀγρυπνεῖτε[3]· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. **34** ὡς
ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς
δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τῷ
θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. **35** γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ
οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ἢ ὀψὲ ἢ μεσονύκτιον
ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ, **36** μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς
καθεύδοντας. **37** ὃ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε.

The Plot to Kill Jesus
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. καὶ
ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ
κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν· **2** ἔλεγον γάρ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,
μήποτε ἔσται θόρυβος τοῦ λαοῦ.

The Anointing at Bethany
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ
λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον
μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, συντρίψασα τὴν ἀλάβα-
στρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. **4** ἦσαν δέ τινες ἀγανα-
κτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου
γέγονεν; **5** ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω[1]

---

[3] **33** {B} ἀγρυπνεῖτε B D it$^{a, c, d, k}$ cop^{fay} // ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε ℵ A C L W Δ Ψ 0233 *f*^{1} 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* (*l* 773 *omit* καί) it$^{aur, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{bo(pt)}$ arm eth slav Diatessaron^{arm} Augustine // καὶ ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε Θ *f*^{13} 28 565 *l* 211$^{1/2}$ cop^{sa} geo Jerome

[1] **5** {A} ἐπάνω ℵ A B C D L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{a, aur, d, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{2} slav // *omit* (*see* Jn 12.5) 954 1675 it$^{c, k}$ syr^{s} geo^{1} Diatessaron Origen Proclus; Ambrose Jerome

---

34 Mt 25.14 **35-36** Lk 12.36-38

14.1 ἐζήτουν ... ἀποκτείνωσιν Mk 11.18; Lk 19.47 **3** κατακειμένου ... κεφαλῆς Lk 7.37-38

δηναρίων τριακοσίων καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβρι-
μῶντο αὐτῇ. **6** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους
παρέχετε; καλὸν ἔργον ἠργάσατο ἐν ἐμοί. **7** πάντοτε γὰρ τοὺς
πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοῖς εὖ
ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **8** ὃ ἔσχεν ἐποίησεν· προ-
έλαβεν μυρίσαι τὸ σῶμά μου εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. **9** ἀμὴν δὲ
λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον,
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

Judas' Agreement to Betray Jesus
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

10 Καὶ Ἰούδας Ἰσκαριὼθ ὁ εἷς τῶν δώδεκα ἀπῆλθεν πρὸς
τοὺς ἀρχιερεῖς ἵνα αὐτὸν παραδοῖ αὐτοῖς. **11** οἱ δὲ ἀκούσαντες
ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζήτει
πῶς αὐτὸν εὐκαίρως παραδοῖ.

The Passover with the Disciples
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)

12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον,
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες
ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; **13** καὶ ἀποστέλλει δύο
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν,
καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
ἀκολουθήσατε αὐτῷ **14** καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ εἴπατε τῷ
οἰκοδεσπότῃ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμά
μου ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; **15** καὶ αὐτὸς
ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον· καὶ ἐκεῖ ἑτοι-
μάσατε ἡμῖν. **16** καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ καὶ ἦλθον εἰς τὴν
πόλιν καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. **18** καὶ
ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με ὁ ἐσθίων μετ᾽ ἐμοῦ.
19 ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς κατὰ εἷς, Μήτι

---

7 πάντοτε ... ἑαυτῶν Dt 15.11 **8** προέλαβεν ... ἐνταφιασμόν Jn 19.40 **12** τῇ ... ἔθυον Ex 12.6, 14-20 **18** εἷς ... παραδώσει ... ἐμοῦ Ps 41.9

ἐγώ; **20** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ᾽
ἐμοῦ εἰς τὸ τρύβλιον. **21** ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει
καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη
ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

The Institution of the Lord's Supper
(Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1 Cor 11.23-25)

22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Λάβετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.
23 καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον
ἐξ αὐτοῦ πάντες. **24** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου
τῆς διαθήκης[2] τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν. **25** ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω[3] ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς
ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
26 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

Peter's Denial Foretold
(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσε-
σθε, ὅτι γέγραπται,

Πατάξω τὸν ποιμένα,
καὶ τὰ πρόβατα διασκορπισθήσονται.

---

[2] **24** {A} τῆς διαθήκης (*see* Mt 26.28) א B C D^{2} L Θ Ψ 565 it^{k} cop$^{sa mss, bo pt}$ geo^{1} // τὸ τῆς διαθήκης D* W it^{d} EU? // τῆς καινῆς διαθήκης E 157 579 828 892 1006 it$^{a, aur, c, f, l, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa mss, bo pt}$ arm eth geo^{2} // τὸ τῆς καινῆς διαθήκης A Δ f^{1} f^{13} 28 180 205 597 700 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H P Σ] *Lect* it$^{b, i, r1}$ slav // *omit* it^{ff2}

[3] **25** {C} οὐκέτι οὐ μὴ πίω A B Δ f^{1} f^{13} 28 157 180 205 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F H Σ] *Lect* it$^{aur, b, ff2, i, l, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{sa} geo slav // οὐ μὴ πίω (*see* Mt 26.29) א C L W Ψ 892 1342 *l* 211 *l* 387 *l* 950 it$^{c, k}$ cop^{bo} eth Jerome // οὐ μὴ προσθῶ πεῖν D (565 οὐκέτι οὐ προσθῶ πιεῖν) it$^{a, d, f}$ arm // οὐκέτι οὐ μὴ προσθῶμεν πιεῖν Θ

---

22 λαβὼν ... αὐτοῖς Mt 14.19; 15.36; Mk 6.41; 8.6; Lk 9.16 **23-24** λαβὼν ... μου 1 Cor 10.16 **24** τὸ αἷμα ... διαθήκης Ex 24.8; Zch 9.11; He 9.20 **27** Πατάξω ... διασκορπισθήσονται Zch 13.7; Mt 26.56; Mk 14.50

28 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
29 ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται,
ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ. **30** καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι
σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι[4] τρίς με
ἀπαρνήσῃ. **31** ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει, Ἐὰν δέῃ με συναπο-
θανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες
ἔλεγον.

The Prayer in Gethsemane
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανὶ καὶ λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. **33** καὶ
παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ [τὸν] Ἰάκωβον καὶ [τὸν] Ἰωάννην
μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν **34** καὶ
λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε
ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. **35** καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς
γῆς καὶ προσηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν ἐστιν παρέλθῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ
ὥρα, **36** καὶ ἔλεγεν, Αββα ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρέ-
νεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ᾽ ἐμοῦ· ἀλλ᾽ οὐ τί ἐγὼ θέλω ἀλλὰ τί
σύ. **37** καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ
λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν
γρηγορῆσαι; **38** γρηγορεῖτε[a] καὶ προσεύχεσθε,[b] ἵνα μὴ ἔλθητε
εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

---

[4] **30** {C} ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι A B (C[2] δίς *after* φωνῆσαι) L Δ Ψ 083 0233 *f*[1] 28 157 180 205 597 828 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it[aur, f, q] vg[ww, st] (eth[TH]) slav Hesychius[vid]; Augustine // ἀλέκτορα φωνῆσαι (*see* Mt 26.34; Lk 22.34; Jn 13.38) ℵ (C* ἢ ἀλέκτωρα) D W 579 *l* 950 it[a, b, c, d, ff2, i, k] arm eth[pp] // ἀλέκτορα δὶς φωνῆσαι Θ *f*[13] 565 700 it[l] vg[cl] geo

---

[a] **38** C: GNB REB ‖ [b] NO C: TR GNB NIV? NRSV BJ BTI

---

28 Mk 16.7 **31** Ἐὰν δέῃ με ... σοι Jn 11.16 **32** ἔρχονται ... Γεθσημανί Jn 18.1 **33** Πέτρον ... Ἰωάννην Mt 17.1; Mk 5.37; 9.2; 13.3; Lk 5.10; 6.14; 8.51; 9.28; Ac 1.13 **34** Περίλυπος ... μου Ps 42.5, 11; 43.5; Jn 12.27 Περίλυπος ... θανάτου Jon 4.9 **36** Αββα ὁ πατήρ Ro 8.15; Ga 4.6 οὐ τί ἐγὼ θέλω ... σύ Jn 5.30; 6.38 **38** προσεύχεσθε ... πειρασμόν Mt 6.13; Lk 11.4

39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών[5].
40 καὶ πάλιν ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί
ἀποκριθῶσιν αὐτῷ. **41** καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς,
Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε·[c] ἀπέχει· ἦλθεν[6] ἡ ὥρα,
ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν
ἁμαρτωλῶν. **42** ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με
ἤγγικεν.

The Betrayal and Arrest of Jesus
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

43 Καὶ εὐθὺς ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται Ἰούδας εἷς
τῶν δώδεκα καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων, Ὃν
ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπάγετε ἀσφαλῶς.
45 καὶ ἐλθὼν εὐθὺς προσελθὼν αὐτῷ λέγει, Ῥαββί, καὶ κατε-
φίλησεν αὐτόν· **46** οἱ δὲ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῷ καὶ
ἐκράτησαν αὐτόν. **47** εἷς δέ [τις] τῶν παρεστηκότων σπασά-
μενος τὴν μάχαιραν ἔπαισεν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ
ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτάριον. **48** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων

---

[5] **39** {A} τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών ℵ A B C L W Δ Θ Ψ 083 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Σ] *Lect* it$^{aur, f, l, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm (eth) geo slav // *omit* D it$^{a, b, c, d, ff2, k}$ REB

[6] **41** {B} ἀπέχει· ἦλθεν ℵ A B C L Δ 083 *f*^{1} 28 180 205 579 597 700 828 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N^{vid} Σ] *Lect* it$^{aur, l}$ vg cop$^{sa, bo}$ (geo^{1}) Augustine // ἀπέχει τὸ τέλος καί D (157 *omit* τὸ τέλος καί) it$^{c, d, q}$ // ἀπέχει τὸ τέλος· ἦλθεν (W ἰδοὺ ἦλθεν) Θ 0233 *f*^{13} 565 1071 it$^{(a), b, f, (ff2), r1}$ syr$^{(s), p, h}$ (arm) geo^{2} slav // ὅτι ἦλθεν Ψ (892) (it^{k}) cop^{boms} (eth)

---

[c] **41** Statement or command: AD M NA TR WH // Statement: BJ NBS TOB^{mg} // Command: NBS^{mg} TOB // Question: GNB NIV NRSV REB EU LB BTI DHH

---

43 ἀρχιερέων ... πρεσβυτέρων Mt 16.21; 27.41; Mk 8.31; 11.27; 14.53; 15.1; Lk 9.22; 20.1

συλλαβεῖν με;[d] **49** καθ᾽ ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ
διδάσκων καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ
γραφαί. **50** καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες.

The Young Man Who Fled

51 Καὶ νεανίσκος τις συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος
σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτόν· **52** ὁ δὲ καταλιπὼν
τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν.

Jesus before the Council

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ συν-
έρχονται πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ
γραμματεῖς. **54** καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν
αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἦν συγκαθήμενος
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. **55** οἱ δὲ
ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ
μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ηὕρισκον· **56** πολ-
λοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι
οὐκ ἦσαν. **57** καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ᾽
αὐτοῦ λέγοντες **58** ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι
Ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. **59** καὶ οὐδὲ οὕτως
ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. **60** καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς
μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν λέγων, Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδὲν τί
οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; **61** ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐκ ἀπεκρί-
νατο οὐδέν. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ,
Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; **62** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν,

---

[d] **48** Statement: AD M EU LB NBS TOB

---

49 καθ᾽ ... διδάσκων Lk 19.47; 21.37; Jn 18.20 **50** Zch 13.7; Mt 26.31; Mk 14.27
53 ἀρχιερεῖς ... γραμματεῖς Mt 16.21; 27.41; Mk 8.31; 11.27; 14.43; 15.1; Lk 9.22; 20.1
58 Ἐγὼ ... οἰκοδομήσω Mk 15.29; Jn 2.19 **60-61** ἐπηρώτησεν ... ἀπεκρίνατο οὐδέν Is 53.7;
Mk 15.4-5; Lk 23.9 **61** Σὺ ... εὐλογητοῦ Mt 16.16; Mk 5.7; Lk 8.28; Jn 11.27; 20.31

Ἐγώ εἰμι,
καὶ **ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου**
ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως
καὶ **ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.**
63 ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι
χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; **64** ἠκούσατε τῆς βλασφημίας·[e] τί
ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν ἔνοχον εἶναι
θανάτου. **65** Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ[7] καὶ περικα-
λύπτειν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν
αὐτῷ, Προφήτευσον[8], καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔλα-
βον.

Peter's Denial of Jesus
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου κάτω ἐν τῇ αὐλῇ ἔρχεται μία τῶν
παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως **67** καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαι-
νόμενον ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ
ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ. **68** ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων, Οὔτε οἶδα οὔτε
ἐπίσταμαι[f] σὺ τί λέγεις.[g] καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον [καὶ

---

[7] **65** {A} αὐτῷ א A B C L W Δ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[(aur), (c), ff2, k, l, q] vg syr[s, h] cop[sa, bo] eth slav // τῷ προσώπῳ αὐτοῦ (*and omit* καὶ περικαλ. ... πρόσωπον; *see* Mt 26.67) D it[(a), (d), f] syr[p] arm geo // αὐτοῦ τῷ προσώπῳ Θ 565 700

[8] **65** {B} προφήτευσον א A B C D (G *f*[1] 205 *add* νῦν) L (Ψ *add* ἡμῖν) 28 157 597 1010 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E H N Σ] *l* 68 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 it[(d), ff2, l, q] vg (it[c, f, k] cop[samss] *add* ἡμῖν; it[aur] vg[ms] *add* ἡμῖν, Χριστέ) (syr[s] *add* νῦν ἡμῖν) syr[p] // προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε (*see* Mt 26.68) (W *f*[13] νῦν *for* ἡμῖν) (Δ πέμψας *for* παίσας) Θ 33 565 579 700 892 1006 (1071 νῦν ἡμῖν) 1243 1424 (syr[h], *but* ἡμῖν *with* *) cop[samss, (bo)] arm eth geo slav (GNB) (DHH) // προφήτευσον ἡμῖν τίς ἐστιν ὁ παίσας σε (*see* Lk 22.64) 180 *Lect*

---

[e] **64** Question: WH [f] **68** C: WH[mg] || [g] Question: WH[mg]

---

62 ἐκ ... δυνάμεως Ps 110.1; Mt 22.44; Lk 20.42; Ac 2.34; Eph 1.20; Col 3.1; He 1.3, 13; 10.12; 12.2 ἐρχόμενον ... οὐρανοῦ Dn 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; Re 1.7; 14.14 **63** διαρρήξας ... αὐτοῦ Nu 14.6; Ac 14.14 **64** Lv 24.16; Jn 19.7

ἀλέκτωρ ἐφώνησεν][9]. **69** καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν ἤρξατο
πάλιν λέγειν τοῖς παρεστῶσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. **70** ὁ
δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον
τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ. **71** ὁ δὲ
ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύναι ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον
τοῦτον ὃν λέγετε. **72** καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου[10] ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς τρίς με ἀπαρνήσῃ[11]· καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν[12].

Jesus before Pilate
(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Καὶ εὐθὺς πρωῒ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,

---

[9] **68** {C} καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν (*see* 14.72) A C D Δ Θ Ψ[c] 067 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 (1424 καὶ εὐθέως) 1505 *Byz* [E G H N Σ] *Lect* it[a, aur, d, f, ff2, k, l, q] vg syr[p, h] cop[samss, (boms)] arm eth geo[2] slav Eusebius Chrysostom; Augustine // *omit* ℵ B L W Ψ* 579 892 *l* 76 it[c] syr[s] cop[samss, bo] geo[1] NIV REB EU TOB

[10] **72** {B} ἐκ δευτέρου (*see* 14.68) A B C[2vid] D W Δ Θ Ψ 0250 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H N[vid] Σ] *Lect* it[a, aur, d, ff2, k, l, q] vg syr[(s, p), h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Eusebius Chrysostom; Augustine // δίς 1342 // *omit* ℵ C[*vid] L 579 it[c]

[11] **72** {B} (*see* 14.68, 72a; Mt 26.75; Lk 22.61) ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς τρίς με ἀπαρνήσῃ (B 1342 δὶς φωνῆσαι) C[2vid] L Ψ 892 it[aur, (k)] vg syr[s, p] Augustine // ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς ἀπαρνήσῃ με τρίς A (Θ 565 700 δὶς φωνῆσαι) 0250 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 597 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H N Σ[vid]] *Lect* syr[h] cop[samss, bo] slav // ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ (*see* Mt 26.75; Lk 22.62) ℵ C[*vid] W Δ (579 ἀπαρνήσῃ με) it[c, ff2, l, q] cop[samss, boms] eth geo[1, (2)] // *omit* D it[a, d]

[12] **72** {B} καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν ℵ[2] A[c] B L (W *f*[1] 205 *omit* καί) (Δ ἐπιλαβών) 0250 *f*[13] 28 33 157 180 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H N Σ[vid]] *Lect* syr[h] // καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαυσεν ℵ* A[*vid] C 1342 // καὶ ἤρξατο κλαίειν D Θ 565 it[a, aur, c, d, ff2, k, l, q] vg cop[samss] arm geo slav Augustine // καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς (*see* Mt 26.75) 579

---

72 Πρὶν ... ἀπαρνήσῃ Mt 26.34; Mk 14.30; Lk 22.34; Jn 13.38
15.1 πρωῒ ... συνέδριον Lk 22.66 ἀρχιερεῖς ... γραμματέων Mt 16.21; 27.41; Mk 8.31; 11.27; 14.43, 53; Lk 9.22; 20.1

δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ.
2 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Σὺ λέγεις.[a] **3** καὶ
κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. **4** ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν
ἐπηρώτα αὐτὸν λέγων, Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου
κατηγοροῦσιν. **5** ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε
θαυμάζειν τὸν Πιλᾶτον.

Jesus Sentenced to Die
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39–19.16)

6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον ὃν παρῃτοῦν-
το. **7** ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν
δεδεμένος οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. **8** καὶ
ἀναβὰς ὁ ὄχλος[1] ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἐποίει αὐτοῖς. **9** ὁ δὲ
Πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν
βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; **10** ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον
παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. **11** οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέ-
σεισαν τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.
12 ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἀποκριθεὶς ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί οὖν
[θέλετε] ποιήσω[2] [ὃν λέγετε][3] τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;
13 οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. **14** ὁ δὲ Πιλᾶτος

---

[1] **8** {B} ἀναβὰς ὁ ὄχλος ℵ* B (D it$^{a, d}$ ὅλος ὁ ὄχλος) 892 it$^{aur, c, ff^2, l, r^1 vid}$ vg cop$^{sa, bo}$ eth // ἀναβοήσας ὁ ὄχλος ℵ^2 A C W Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 (1241 ὁλος ὁ ὄχλος) 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* syr$^{s, p, h}$ cop$^{bo^{ms}}$ (arm) geo slav // ὅλος ὁ ὄχλος it^k

[2] **12** {C} θέλετε ποιήσω A D Θ 0250 28 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E G H N^{vid} Σ^{vid}] *Lect* it$^{a, aur, d, ff^2, k, l, r^1}$ vg syr$^{s, p}$ eth slav Augustine // θέλετε ἵνα ποιήσω 1424 *l* 68$^{1/2}$ *l* 673$^{1/2}$ *l* 813$^{1/2}$ *l* 1223$^{1/2}$ it^c vg^{mss} syr^h arm // ποιήσω ℵ B C W Δ Ψ f^1 f^{13} 33 892 1342 *l* 292 cop$^{sa^{mss}, bo}$ geo NIV REB

[3] **12** {C} ὃν λέγετε ℵ C Δ Ψ 0250 28 33 157 180 579 597 892 1006 1010 1071 1241 (1243) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N^{vid} Σ^{vid}] *Lect* syr$^{p, h}$ cop^{bo}

---

[a] **2** Question: WH^{mg}

4-5 ἐπηρώτα ... ἀπεκρίθη Is 53.7; Mk 14.60-61; Lk 23.9 **11** Ac 3.14 **12-14** Ac 3.13; 13.28

ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ ἐποίησεν κακόν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν,
Σταύρωσον αὐτόν. **15** ὁ δὲ Πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ
ἱκανὸν ποιῆσαι ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκεν
τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας ἵνα σταυρωθῇ.

The Soldiers Mock Jesus
(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστιν
πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. **17** καὶ ἐνδι-
δύσκουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες
ἀκάνθινον στέφανον· **18** καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν,
Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων· **19** καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν
κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ καὶ τιθέντες τὰ γόνατα
προσεκύνουν αὐτῷ. **20** καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν
αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.
καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

The Crucifixion of Jesus
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον
ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου, ἵνα
ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. **22** καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν
Γολγοθᾶν τόπον, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον Κρανίου Τόπος.
23 καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἐσμυρνισμένον οἶνον· ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν.
24 καὶ σταυροῦσιν αὐτὸν
    καὶ διαμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
        βάλλοντες κλῆρον ἐπ᾽ αὐτὰ τίς τί ἄρῃ.
25 ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. **26** καὶ ἦν ἡ
ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, Ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων. **27** Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ

(eth) slav // λέγετε B // *omit* A D W Θ f^1 f^{13} 205 565 700 $it^{a, aur, c, d, ff^2, k, l, r^1}$ vg syr^s cop^{sa} arm geo Augustine

---

17-19 Lk 23.11 **23** ἐδίδουν ... οἶνον Ps 69.21 **24** διαμερίζονται ... αὐτά Ps 22.18
27 ἕνα ἐκ δεξιῶν ... αὐτοῦ Mt 20.21; Mk 10.37

δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ.[4] 29 Καὶ οἱ παραπορευό-
μενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ
λέγοντες, Οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ οἰκοδομῶν ἐν τρισὶν
ἡμέραις, 30 σῶσον σεαυτὸν καταβὰς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.
31 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ
τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται
σῶσαι· 32 ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυ-
ρωμένοι σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.

The Death of Jesus
(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 Καὶ γενομένης ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν
ἕως ὥρας ἐνάτης. 34 καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ
μεγάλῃ, **Ελωι ελωι λεμα σαβαχθανι**; ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμε-
νον **Ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς τί ἐγκατέλιπές με**[5] ; 35 καί
τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἴδε Ἠλίαν φωνεῖ.
36 δραμὼν δέ τις [καὶ] γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθεὶς καλάμῳ
ἐπότιζεν αὐτὸν λέγων, Ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν
αὐτόν. 37 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.

---

[4] **27** {A} *omit verse 28* ℵ A B C D Ψ 157 *Lect* it$^{d, k}$ syr^{s} cop$^{sa, bo^{pt}}$ // *include verse 28:* καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. (*see* Is 53.12; Lk 22.37) L Δ Θ 083 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G (H φωνή *for* γραφή)] *l* 184$^{1/2}$ *l* 211$^{1/2}$ *l* 292$^{2/3}$ *l* 384 *l* 524$^{1/2}$ *l*^{AD} it$^{aur, c, ff^2, l, n, r^1}$ vg (cop$^{bo^{pt}}$) syr$^{p, h, pal}$ arm eth geo slav (Diatessaron^{arm}) Origen^{vid} Eusebius; Jerome [BTI]

[5] **34** {B} ἐγκατέλιπές με ℵ B (L 083 565 892 1424 ἐγκατέλειπες *by itacism*) Ψ 059 vg cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo Diatessaron^{arm} Ptolemy$^{acc. to Irenaeus gr}$ Justin Eusebius // με ἐγκατέλιπες (*see* Mt 27.46) (A E G ἐγκατέλειπες *by itacism*) C Δ Θ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 (33 ἐγκατέλιπας) 157 180 205 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [F H (P ἐγκατέλιπας)] *Lect* it$^{aur, d, ff^2, l, n}$ vg^{mss} slav // ὠνείδισάς με D it$^{c, (i), (k)}$

---

29 κινοῦντες τὰς κεφαλάς Ps 22.7; 109.25; Lm 2.15 ὁ καταλύων ... ἡμέραις Mk 14.58; Jn 2.19 **33** Am 8.9 **34** Ελωι ... με Ps 22.1 **36** γεμίσας ... ἐπότιζεν αὐτόν Ps 69.21; Mt 27.34; Mk 15.23; Lk 23.36

38 Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπ᾽ ἄνωθεν
ἕως κάτω. **39** Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας
αὐτοῦ ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν[6] εἶπεν, Ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος
υἱὸς θεοῦ ἦν. **40** Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν
θεωροῦσαι, ἐν αἷς καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ
Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆτος μήτηρ καὶ Σαλώμη, **41** αἳ
ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ,
καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

The Burial of Jesus

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

42 Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ ὅ ἐστιν
προσάββατον, **43** ἐλθὼν Ἰωσὴφ [ὁ] ἀπὸ Ἀριμαθαίας εὐσχή-
μων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς τὸν Πιλᾶτον καὶ ᾐτήσατο τὸ
σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **44** ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν
καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ
πάλαι[7] ἀπέθανεν· **45** καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρή-
σατο τὸ πτῶμα τῷ Ἰωσήφ. **46** καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν
αὐτὸν ἐνείλησεν τῇ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ ὃ ἦν
λελατομημένον ἐκ πέτρας καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν
θύραν τοῦ μνημείου. **47** ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία
ἡ Ἰωσῆτος ἐθεώρουν ποῦ τέθειται.

---

[6] **39** {C} ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν ℵ B L Ψ 892 cop$^{sa, fay}$ (cop^{bo} *omit* οὕτως) // ὅτι κράξας ἐξέπνευσεν W Θ 565 syr^{s} arm geo Origen^{lat} // ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν A C Δ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 (1424 ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα) 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, c, ff2, (i), l, n, q}$ vg syr$^{p, h}$ eth slav Augustine NIV // *quia sic exclamavit* it^{k} // οὕτως αὐτὸν κράξαντα καὶ ἐξέπνευσεν D it^{d}

[7] **44** {B} εἰ πάλαι ℵ A C L Ψ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G] *Lect* cop^{sa} eth? Theodoret // εἰ ἤδη B D W Θ 157 180 1342 it$^{aur, c, d, ff2, k, l, n, q}$ vg geo slav Origen^{lat}; Augustine EU BJ BTI? // εἰ 544 syr^{s} // καὶ εἶπεν Δ

---

38 He 10.19-20 **40-41** γυναῖκες ... διηκόνουν αὐτῷ Lk 8.2-3 **46** καθελὼν ... μνημείῳ Ac 13.29

The Resurrection of Jesus
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου[1] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμη[1] ἠγόρασαν ἀρώματα
ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. **2** καὶ λίαν πρωῒ τῇ μιᾷ τῶν
σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος[2] τοῦ ἡλίου.
3 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς
θύρας τοῦ μνημείου; **4** καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀπο-
κεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. **5** καὶ εἰσελθοῦσαι
εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς
περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. **6** ὁ δὲ
λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν
τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου
ἔθηκαν αὐτόν. **7** ἀλλ᾽ ὑπάγετε εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ
τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν
ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. **8** καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ
μνημείου, εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις· καὶ οὐδενὶ
οὐδὲν εἶπαν· ἐφοβοῦντο γάρ.[3]

---

[1] **1** {A} διαγενομένου τοῦ σαββάτου ... καὶ Σαλώμη ℵ A B C L W Δ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G Σ] *Lect* it$^{l, q}$ vg syr$^{(s), p, h}$ cop$^{sa, bopt}$ eth geo slav // διαγενομένου τοῦ σαββάτου ... καὶ Σαλώμη πορευθεῖσαι Θ 565 it$^{aur, (c), ff2}$ syr^{pal} cop^{bopt} arm // πορευθεῖσαι D it$^{d, (k), n}$

[2] **2** {A} ἀνατείλαντος ℵ A B C L Δ Ψ *f*^{13} 28 33 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G] *Lect* it$^{aur, l}$ vg (eth) slav Dionysius // ἔτι ἀνατείλαντος W Θ 1 565 Eusebius // ἀνατέλλοντος D it$^{c, d, n, q}$ Tyconius Augustine NBS BTI // *omit* ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου it^{k}

[3] **8** {A} *omit vv 9-20* ℵ B 304 syr^{s} cop^{sams} arm^{mss} geo$^{1, A}$ Eusebius mss$^{acc. to Eusebius}$ Epiphanius$^{1/2}$ Hesychius mss$^{acc. to Severus}$; Jerome mss$^{acc. to Jerome}$ // *add the shorter ending only* it^{k} syr^{hmg} // *add the shorter ending and vv 9-20* L Ψ 083 099 274^{mg} 579 *l* 1602 cop$^{sa^{mss}, bo^{mss}}$ eth$^{mss, TH}$ [NRSV] REB [NBS] // *add vv 9-20 with critical note or sign* *f*^{1} 205 *and others* // *add vv 9-20* A C D (W *with long addition, see footnote 6*) Δ Θ *f*^{13} 28 33 157 180 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G (H *defectively*) Σ] *Lect* it$^{aur, c, dsupp, ff2, l, n, o, q}$ vg syr$^{c, p, h, pal}$ cop$^{bo, fay}$ arm^{mss} eth^{pp} geo^{B} slav (slav^{ms} *add only 16.9-11*)

---

5 περιβεβλημένον ... λευκήν Re 7.9, 13 7 Προάγει ... ὑμῖν Mt 26.32; Mk 14.28

The Shorter Ending of Mark

⟦Πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς[4] ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλεν δι᾽ αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας. ἀμήν.[5]⟧

The Longer Ending of Mark

The Appearance to Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

⟦**9** Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ
τῇ Μαγδαληνῇ, παρ᾽ ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. **10** ἐκείνη
πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσιν
καὶ κλαίουσιν· **11** κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ᾽
αὐτῆς ἠπίστησαν.

The Appearance to Two Disciples
(Lk 24.13-35)

12 Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη
ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ πορευομένοις εἰς ἀγρόν· **13** κἀκεῖνοι ἀπελ-
θόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

The Commissioning of the Disciples
(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Ac 1.6-8)

14 Ὕστερον [δὲ] ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανε-
ρώθη καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν ὅτι

Irenaeus^{lat} mss$^{acc.\ to\ Eusebius}$ Asterius^{vid} Apostolic Constitutions Didymus^{dub} Epiphanius$^{1/2}$ Marcus-Eremita Severian Nestorius mss$^{acc.\ to\ Severus}$; Rebaptism Ambrose mss$^{acc.\ to\ Jerome}$ Augustine [GNB] [NIV] [EU] [LB] BJ TOB [BTI] [DHH]

[4] Shorter ending {A} Ἰησοῦς L 0112 274^{mg} 579 syr$^{h\ mg}$ // Ἰησοῦς ἐφάνη Ψ *l* 1602 it^{k} // Ἰησοῦς ἐφάνη αὐτοῖς 099 cop$^{sa\ mss,\ bo\ mss}$ eth$^{mss,\ TH}$

[5] Shorter ending {B} σωτηρίας. ἀμήν Ψ 083 099 274^{mg} 579 *l* 1602 it^{k} syr$^{h\ mg}$ cop$^{sa\ mss,\ bo\ ms}$ // σωτηρίας. L cop$^{bo\ ms}$

---

9 Μαρίᾳ ... δαιμόνια Lk 8.2

τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. **15** καὶ
εἶπεν αὐτοῖς[6], Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ
εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. **16** ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σω-
θήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. **17** σημεῖα δὲ τοῖς
πιστεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαι-
μόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς[7], **18** [καὶ ἐν
ταῖς χερσὶν] ὄφεις[8] ἀροῦσιν κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ
αὐτοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς
ἕξουσιν.

---

[6] **14-15** {A} ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς (*see footnote 3*) A C (D πρὸς αὐτούς) L Δ Θ Ψ 099 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* $\text{it}^{\text{aur, c, d}^{\text{supp}}\text{, ff}^{2}\text{, l, o, q}}$ vg $\text{syr}^{\text{p, h, pal}}$ $\text{cop}^{\text{sa, bo}}$ arm^{mss} eth geo^{B} slav Ambrose Augustine // ἐπίστευσαν. κἀκεῖνοι ἀπελογοῦντο λέγοντες ὅτι ὁ αἰὼν οὗτος τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν Σατανᾶν ἐστιν, ὁ μὴ ἐῶν τὰ (= τὸν μὴ ἐῶντα?) ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκάθαρτα (= ἀκαθάρτων?) τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ καταλαβέσθαι (+ καὶ *or* ἀληθινὴν *for* ἀλήθειαν?) δύναμιν· διὰ τοῦτο ἀποκάλυψον σοῦ τὴν δικαιοσύνην ἤδη. ἐκεῖνοι ἔλεγον τῷ Χριστῷ, καὶ ὁ Χριστὸς ἐκείνοις προσέλεγεν ὅτι πεπλήρωται ὁ ὅρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ ἐγγίζει ἄλλα δεινὰ καὶ ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἁμαρτησάντων παρεδόθην εἰς θάνατον ἵνα ὑποστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἁμαρτήσωσιν· ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἄφθαρτον τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν. ἀλλά W $\text{mss}^{\text{acc. to Jerome}}$

[7] **17** {B} λαλήσουσιν καιναῖς (*see footnote 3*) A C^{2} (D^{supp} Θ *l* 127 λαλήσωσιν) W f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* $\text{it}^{\text{aur, c, d}^{\text{supp}}\text{, l, o, q}}$ vg $\text{syr}^{\text{c, p, h, pal}}$ eth slav geo^{B} Apostolic Constitutions; Ambrose Augustine // λαλήσουσιν C* L Δ Ψ $\text{cop}^{\text{sa, bo}}$ arm^{mss} // *omit* γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς 099 *l* 563

[8] **18** {C} καὶ ἐν ταῖς χερσὶν ὄφεις (*see footnote 3*) C L Δ Ψ 099 1 33 565 579 892 1243* 1424* *l* 253 $\text{syr}^{\text{h with *}}$ (syr^{c} $\text{cop}^{\text{sa, bo}}$ χερσὶν αὐτῶν) (arm^{mss}) eth^{TH} (geo^{B}) slav // ὄφεις A D^{supp} W Θ f^{13} 28 157 180 205 597 700 1006 1010 1071 1241 1243^{c} 1292 1342 1424^{c} 1505 *Byz* [E G H] *Lect* $\text{it}^{\text{aur, c, d}^{\text{supp}}\text{, l, o, q}}$ vg $\text{syr}^{\text{p, pal}}$ eth^{pp} Apostolic Constitutions; Ambrose Augustine REB BJ NBS // *omit* καὶ ἐν … ὄφεις ἀροῦσιν *l* 890

---

16 ὁ πιστεύσας … σωθήσεται Ac 2.38; 16.31, 33 **17** ἐν … ἐκβαλοῦσιν Ac 8.7; 16.18 γλώσσαις … καιναῖς Ac 2.4, 11; 10.46; 19.6; 1 Cor 14.2-40 **18** ἐν … ἀροῦσιν Lk 10.19; Ac 28.3-6 ἐπὶ … ἕξουσιν Ac 4.30; 5.16; 8.7; Jas 5.14-15

The Ascension of Jesus
(Lk 24.50-53; Ac 1.9-11)

19 Ὁ μὲν οὖν κύριος Ἰησοῦς[9] μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς
ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ
θεοῦ. **20** ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυ-
ρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακο-
λουθούντων σημείων.[10]⟧

---

[9] **19** {C} κύριος Ἰησοῦς *(see footnote 3)* C* L Δ f^{13} 1 33 565 579 892^{c} 1071 1241 1424 *l* 547 it$^{\text{aur, c, ff2, q}}$ vg^{cl} syr$^{\text{c, p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm^{mss} eth slav Irenaeus^{lat} // κύριος Ἰησοῦς Χριστός W it^{o} cop$^{\text{bo mss}}$ // κύριος A C^{3} D^{supp} Θ Ψ 13 28 157 180 205 597 700 828 892* 1006 1010 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G] *Lect* it$^{\text{d supp, l}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ geo^{B} Severian mss$^{\text{acc. to Severus}}$; Augustine // Ἰησοῦς H Irenaeus$^{\text{lat ms}}$

[10] **20** {B} σημείων. *(see footnote 3)* A C^{2} 1 33 it$^{\text{aur, q}}$ vg$^{\text{cl, st}}$ syr$^{\text{c, p, h, pal}}$ cop^{sa} arm^{mss} geo^{B} Augustine // σημείων. ἀμήν. C$^{\text{*vid}}$ D^{supp} L W Δ Θ Ψ f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{\text{c, d supp, o}}$ vg^{ww} cop^{bo} eth slav Severian

---

19 ἀνελήμφθη ... οὐρανόν 2 Kgs 2.11; Ac 1.9-11; 1 Tm 3.16 ἐκάθισεν ... θεοῦ Ps 110.1; Mt 22.44; 26.64; Mk 12.36; 14.62; Lk 20.42; 22.69; Ac 2.33, 34; 5.31; 7.55, 56; Ro 8.34; Eph 1.20; Col 3.1; He 1.3, 13; 8.1; 10.12; 12.2; 1 Pe 3.22 **20** Ac 14.3; He 2.3-4

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

Dedication to Theophilus

1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ
τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, **2** καθὼς παρέδο-
σαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ
λόγου, **3** ἔδοξεν κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκρι-
βῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, **4** ἵνα ἐπιγνῷς
περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

The Birth of John the Baptist Foretold

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας
ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτῷ
ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ.
6 ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐναντίον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι
ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.
7 καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισάβετ στεῖρα, καὶ
ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. **8** Ἐγέ-
νετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ
ἔναντι τοῦ θεοῦ,[a] **9** κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας[b] ἔλαχεν τοῦ
θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, **10** καὶ πᾶν τὸ
πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.
11 ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσια-
στηρίου τοῦ θυμιάματος. **12** καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν καὶ
φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. **13** εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος,
Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή
σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἰωάννην. **14** καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις καὶ πολλοὶ
ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. **15** ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον
[τοῦ] κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος

---

[a] **8** NO C: WH [b] **9** C: NBS[mg] TOB[mg]

---

2 οἱ ... αὐτόπται Jn 15.27 **3** Θεόφιλε Ac 1.1 **5** ἐφημερίας Ἀβιά 1 Chr 24.10 **9** Ex 30.7
15 οἶνον ... πίῃ Nu 6.3; Jdg 13.4; 1 Sm 1.11 LXX

ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, **16** καὶ
πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν
αὐτῶν. **17** καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι
καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ
ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατε-
σκευασμένον. **18** Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, Κατὰ
τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης καὶ ἡ γυνή μου
προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. **19** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ καὶ εὐαγγελίσασθαί
σοι ταῦτα· **20** καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι
ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς
λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.

21 Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν καὶ ἐθαύμαζον
ἐν τῷ χρονίζειν ἐν τῷ ναῷ αὐτόν. **22** ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο
λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ
ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς καὶ διέμενεν κωφός. **23** καὶ
ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ,
ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. **24** Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας
συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν
μῆνας πέντε λέγουσα **25** ὅτι Οὕτως μοι πεποίηκεν κύριος ἐν
ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.

The Birth of Jesus Foretold

26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ
τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρὲθ **27** πρὸς
παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ ἐξ οἴκου Δαυὶδ
καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. **28** καὶ εἰσελθὼν πρὸς
αὐτὴν εἶπεν, Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ.[1] **29** ἡ δὲ

---

[1] **28** {A} σοῦ. א B L W Ψ *f*[1] 565 579 700 1241 syr[pal] cop[sa, bo] arm geo Origen[lem] Ps-Gregory-Thaumaturgus Peter-Alexandria[acc. to Cyril] Serapion Gregory-

---

17 αὐτὸς ... Ἠλίου Mt 17.11-13 ἐπιστρέψαι ... τέκνα Mal 4.5-6; Sir 48.10 ἑτοιμάσαι ... κατεσκευασμένον Mal 3.1 **18** ἐγὼ ... αὐτῆς Gn 18.11 **19** Γαβριήλ Dn 8.16; 9.21 ἀπεστάλην ... ταῦτα He 1.14 **20** οὐκ ἐπίστευσας ... αὐτῶν Lk 1.45 **25** ἀφελεῖν ὄνειδός μου Gn 30.23 **27** Lk 2.5; Mt 1.16, 18

ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς
οὗτος. **30** καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ, εὗρες
γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. **31** καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ καὶ
τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. **32** οὗτος ἔσται
μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ
θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, **33** καὶ βασιλεύσει
ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
οὐκ ἔσται τέλος. **34** εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς
ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; **35** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ
δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον[2] ἅγιον
κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. **36** καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου
καὶ αὐτὴ συνείληφεν υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς καὶ οὗτος μὴν ἕκτος
ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ· **37** ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ
τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. **38** εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου·
γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Nyssa^{vid} Epiphanius Hesychius John-Damascus; Jerome Quodvultdeus // σοῦ. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. (*see* 1.42) A C D Δ Θ 0233 f^{13} 28 33 157 180 205 597 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, e, f, ff}^2\text{, l, q, r}^1}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{bo}^{\text{mss}}}$ eth slav Diatessaron Eusebius Ps-Athanasius Theodotus-Ancyra^{vid}; Tertullian Ambrose Augustine // σοῦ. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. (*see* 1.42) 1071 *l* 1074

[2] **35** {A} γεννώμενον ℵ A B C^2 D L W Δ Ψ f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{\text{aur, b, d, f, ff}^2\text{, l, q}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ syr$^{\text{h, pal}^{\text{mss}}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm geo slav Ps-Hippolytus Origen^{lat} Ps-Dionysius Peter-Alexandria$^{\text{acc. to Cyril}}$ Eusebius Cyril-Jerusalem Apollinaris Gregory-Nyssa Didymus^{dub} Epiphanius$^{3/8}$ Marcus-Eremita$^{1/2}$ Cyril Hesychius Theodoret John-Damascus; Cyprian Priscillian Ambrose$^{1/4}$ Augustine$^{2/15}$ // γεννώμενον ἐκ σοῦ C* $Θ^{c}$ ($Θ^{*\text{vid}}$ γενόμενον) f^{1} 33 *l* 253 *l* 866 (*l* 1627 γινόμενον) l^{AD} it$^{\text{a, c, e, r}^1}$ vg^{cl} syr$^{\text{p?, pal}^{\text{ms}}}$ arm^{ms} eth (Justin) Valentinians$^{\text{acc. to Hippolytus}}$ Irenaeus^{lat} Ps-Gregory-Thaumaturgus Adamantius Amphilochius Didymus$^{1/3}$ Ps-Justin Epiphanius$^{5/8}$ Marcus-Eremita$^{1/2}$ Proclus; Tertullian Novatian Hilary Gregory-Elvira Ambrose$^{3/4}$ Chromatius Jerome Augustine$^{13/15}$ Speculum // γεννώμενον ἐν σοί syr$^{\text{p?}}$ Didymus$^{2/3}$

---

31 συλλήμψῃ ... Ἰησοῦν Gn 16.11; Jdg 13.3; Is 7.14; Mt 1.21-23 **32-33** δώσει ... τέλος Is 9.7; 2 Sm 7.12, 13, 16 **33** Mic 4.7; Dn 7.4 **35** Πνεῦμα ... σοι Mt 1.20 **37** Gn 18.14

Mary Visits Elizabeth

39 Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη
εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, **40** καὶ εἰσ-
ῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ.
41 καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ
Ἐλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ
ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ, **42** καὶ ἀνεφώνησεν
κραυγῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν καὶ
εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. **43** καὶ πόθεν μοι
τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ; **44** ἰδοὺ
γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου,
ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. **45** καὶ
μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις
αὐτῇ παρὰ κυρίου.

Mary's Song of Praise

46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ[3],
Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον,
47 καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ
σωτῆρί μου,
48 ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ.
ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί,
49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός.
καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
50 καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς
τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

---

[3] **46** {A} Μαριάμ ℵ B C^2 (C* D Μαρία) L W Δ Θ Ξ Ψ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (it$^{aur, c, d, e, f, ff2, q, r1}$ vg) syr$^{s, p, h, pal}$ cop^{bo} (cop$^{sa, bo ms}$) arm eth geo

---

41 ἐσκίρτησεν ... αὐτῆς Gn 25.22 LXX ἐσκίρτησεν ... Ἐλισάβετ Lk 1.15 **42** Εὐλογημένη ... γυναιξίν Jdg 5.24 εὐλογημένος ... σου Dt 28.4 **45** μακαρία ... κυρίου Lk 1.20 **46-55** 1 Sm 2.1-10 **48** ἐπέβλεψεν ... αὐτοῦ 1 Sm 1.11 **49** ἅγιον ... αὐτοῦ Ps 111.9 **50** Ps 103.13, 17

51 Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ,
διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν·
52 καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων
καὶ ὕψωσεν ταπεινούς,
53 πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν
καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.
54 ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,
μνησθῆναι ἐλέους,
55 καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

56 Ἔμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡς μῆνας τρεῖς, καὶ
ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

The Birth of John the Baptist

57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὴν καὶ
ἐγέννησεν υἱόν. **58** καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς
αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ᾽ αὐτῆς καὶ
συνέχαιρον αὐτῇ. **59** Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἦλθον
περιτεμεῖν τὸ παιδίον καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. **60** καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ
εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. **61** καὶ εἶπαν πρὸς
αὐτὴν ὅτι Οὐδείς ἐστιν ἐκ τῆς συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ
ὀνόματι τούτῳ. **62** ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι
καλεῖσθαι αὐτό. **63** καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων,
Ἰωάννης ἐστὶν ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. **64** ἀνεῴ-
χθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ
ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. **65** καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος
τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας
διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, **66** καὶ ἔθεντο πάντες οἱ

(slav) Diatessaron Ps-Gregory-Thaumaturgus; (Irenaeus[lat 1/2] Ambrose Augustine) // *Elisabeth* it[a, b, l] Irenaeus[lat 1/2, arm] mss[acc. to Origen lat] Niceta

---

51 Ps 89.10 διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους 2 Sm 22.28 **52** καθεῖλεν δυνάστας Job 12.19 ὕψωσεν ταπεινούς Job 5.11 **53** 1 Sm 2.5 πεινῶντας ... ἀγαθῶν Ps 107.9 **54** Ps 98.3 Ἰσραὴλ ... αὐτοῦ Is 41.8 **55** Mic 7.20; Gn 17.7; 22.17 **59** Lk 2.21 ἐν ... παιδίον Gn 17.12; Lv 12.3 **59-60** ἐκάλουν ... Ἰωάννης Lk 1.13

ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες, Τί ἄρα τὸ παιδίον
τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεὶρ κυρίου ἦν[4] μετ᾽ αὐτοῦ.

The Prophecy of Zechariah

67 Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου
καὶ ἐπροφήτευσεν λέγων,

68 Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ,
ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,
69 καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν
ἐν οἴκῳ Δαυὶδ παιδὸς αὐτοῦ,
70 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ᾽ αἰῶνος
προφητῶν αὐτοῦ,
71 σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν
μισούντων ἡμᾶς,
72 ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
73 ὅρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν,
τοῦ δοῦναι ἡμῖν **74** ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν[5]
ῥυσθέντας
λατρεύειν αὐτῷ **75** ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ
ἐνώπιον αὐτοῦ πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.

---

[4] **66** {A} χεὶρ κυρίου ἦν 𝔓[4vid] א A B C L W Δ Θ Ψ 0130 (*f*[1] ἦν χεὶρ κυρίου) *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[aur, (b), c, e, f] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm geo slav Augustine[2/3] // χεὶρ κυρίου D it[β, d, ff2, l, q] vg[ms] syr[s] Augustine[1/3]

[5] **74** {B} ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν א B L W (0130 τῶν ἐχθρῶν) *f*[13] 1 565 892 it[β, (e)] arm[mss] geo[1] Irenaeus[lat] Origen[lat] // ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν A C (D 33 *omit* τῶν) Δ Θ Ψ 0177 28 157 180 205 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] it[a, aur, b, c, d, f, ff2, l, q, r1] vg syr[s, p, h, (pal)] cop[sa mss, bo mss] eth geo[2] slav Origen Cyril; Jerome (Augustine) LB TOB DHH // ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν K (579 μισούντων *for* ἐχθρῶν, *see* 1.71) // ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν cop[sa mss, bo]

---

68 Εὐλογητὸς ... Ἰσραήλ Ps 41.13; 72.18; 106.48 ἐπεσκέψατο ... αὐτοῦ Ps 111.9; Lk 7.16 **69** κέρας σωτηρίας Ps 18.2 **71** Ps 106.10 **72** Ps 106.45-46 **72-73** μνησθῆναι ... Ἀβραάμ Ps 105.8-9; Gn 17.7; Lv 26.42 **73-74** Gn 22.16-17 **75** Tt 2.12

76 Καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ·
προπορεύσῃ γὰρ ἐνώπιον κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς
αὐτοῦ,
77 τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ
ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,
78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν,
ἐν οἷς ἐπισκέψεται[6] ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους,
79 ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,
τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

80 Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν
ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

The Birth of Jesus
(Mt 1.18-25)

2 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ
Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.
2 αὕτη ἀπογραφὴ πρώτη[a] ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας
Κυρηνίου. **3** καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος
εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. **4** Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλι-
λαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲθ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυὶδ ἥτις
καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς
Δαυίδ, **5** ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ,
οὔσῃ ἐγκύῳ. **6** ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν

---

[6] **78** {B} ἐπισκέψεται ℵ* B (L) W Θ 0177 vg^{mss} syr$^{s, p}$ cop$^{sa, bo}$ (Gregory-Nyssa$^{1/2}$); Jerome // ἐπεσκέψατο (*see* 1.68) ℵ^{2} A C D Δ Ξ Ψ 0130 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F G H] it$^{a, aur, b, \beta, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{h, pal}$ eth slav Irenaeus^{lat} Gregory-Nyssa$^{1/2}$ Didymus Cyril Proclus Hesychius^{lem}; Ambrose Augustine BJ TOB

---

[a] **2** C: GNB NRSV REB LB BJ NBS TOB DHH // as text: REB^{mg} EU NBS^{mg} BTI

---

76 προπορεύσῃ … αὐτοῦ Is 40.3; Mal 3.1; Mt 3.3 **78** ἐπισκέψεται … ὕψους Mal 4.2 **78-79** ἐπισκέψεται … καθημένοις Is 9.2; 58.8; 60.1-2; Mt 4.16 **80** Τὸ … ἐκραταιοῦτο Lk 2.40 ἦν … Ἰσραήλ Mt 3.1

2.5 Μαριὰμ … αὐτῷ Lk 1.27

αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, **7** καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν
πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν
φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

The Shepherds and the Angels

8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ
φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν.
9 καὶ[1] ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέ-
λαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. **10** καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
χαρὰν μεγάλην ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, **11** ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν
σήμερον σωτὴρ ὅς ἐστιν Χριστὸς κύριος[2] ἐν πόλει Δαυίδ.
12 καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον, εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμέ-
νον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ. **13** καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ
ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ
λεγόντων,
14 Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας[3].

---

[1] **9** {B} καί ℵ B L W Ξ 565 579 700 1241 vg[ms] syr[palms] arm geo Origen[lat] Eusebius // καὶ ἰδού A D Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 597 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a, aur, b, β, c, d, f, ff2, l, q, r1] vg syr[p, h, palmss] cop[bo] eth slav (Ambrose) Augustine BTI DHH // *omit* it[e] syr[s] cop[sa, boms]

[2] **11** {A} Χριστὸς κύριος ℵ A B D L (W κύριος Χριστός) Δ Θ Ξ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33[vid] 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect* it[a, aur, b, c, f, ff2, l, q] vg syr[(s), (p), h] cop[sa, bo] (cop[boms] *omit* κύριος) eth geo slav Diatessaron[syr] Irenaeus[lat] Origen[gr?, lat] Ps-Dionysius Eusebius Cyril-Jerusalem Gregory-Nyssa Orsiesius[lat] Amphilochius Didymus Severian Cyril Theodoret; Ambrosiaster Ambrose Gaudentius Chromatius Jerome Augustine // Χριστὸς κυρίου (*see* 2.26) it[β, r1vid] vg[ms] syr[pal] Diatessaron[arm] // Χριστὸς Ἰησοῦς *l* 859 it[d] (it[e] Χριστὸς Ἰησοῦς κύριος) Cyprian // Χριστὸς σωτήρ (*see* 2.11a) 346

[3] **14** {A} ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας ℵ* A B* D W it[d] vg[ww, st] cop[sa] Origen[gr 2/5, lat] Cyril-Jerusalem; Gaudentius Jerome[4/15] Augustine[2/41] // *hominibus bonae voluntatis* it[a, aur, b, β, c, e, f, (ff2), l, q, r1] vg[cl] Irenaeus[lat] Origen[lat] Athanasius[lat]; Hilary Ambrosiaster Ambrose Chromatius Jerome[11/15] Augustine[39/41] // ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ℵ[2] B[2] L

---

7 ἔτεκεν ... πρωτότοκον Mt 1.25 **14** Δόξα ... εἰρήνη Lk 19.38

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ
ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ ἕως
Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς ὃ ὁ κύριος
ἐγνώρισεν ἡμῖν. **16** καὶ ἦλθαν σπεύσαντες καὶ ἀνεῦραν τήν
τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ·
17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος
αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. **18** καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες
ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς
αὐτούς· **19** ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα
συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. **20** καὶ ὑπέστρεψαν οἱ
ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς
ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτὸν
καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου
πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

The Presentation of Jesus in the Temple

22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν
κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα
παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, **23** καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι
Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται,
24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ κυρίου,
ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νοσσοὺς περιστερῶν.

Δ Θ Ξ Ψ 0233^{vid} *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P] *Lect* syr^{palmss} (syr^{palmss} εὐδοκία σου) cop^{bo} arm eth geo slav Origen$^{2/5}$ Ps-Gregory-Thaumaturgus Eusebius Ps-Athanasius Apostolic Constitutions Didymus Philo-Carpasia Epiphanius Severian Chrysostom Marcus-Eremita Paul-Emesa Cyril Proclus Theodotus-Ancyra Hesychius Theodoret BJ // καὶ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία syr$^{(s), (p), h}$ Origen$^{1/5}$

---

17 περὶ ... τούτου Lk 2.10-12 **19** Lk 2.51 **21** ἐπλήσθησαν ... περιτεμεῖν αὐτόν Gn 17.12; Lv 12.3 ἐπλήσθησαν ... Ἰησοῦς Lk 1.59 ἐκλήθη ... κοιλίᾳ Lk 1.31 **22** ἐπλήσθησαν ... καθαρισμοῦ Lv 12.3, 6 **23** Πᾶν ... κληθήσεται Ex 13.2, 12, 15 **24** ζεῦγος ... περιστερῶν Lv 12.8

25 Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἰερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα Συμεὼν
καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς προσδεχόμενος
παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ᾽ αὐτόν·
26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου
μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν [ἢ] ἂν ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. **27** καὶ
ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς
γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθι-
σμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ **28** καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς
τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν,

29 Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,
κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ·
30 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,
31 ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,
32 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν
καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

33 καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ[4] θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς
λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. **34** καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν
καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς
πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον
ἀντιλεγόμενον **35** – καὶ σοῦ [δὲ] αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται
ῥομφαία –, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
διαλογισμοί.

36 Καὶ ἦν Ἅννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς
Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ

---

[4] **33** {B} ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ ℵ^{1} (ℵ* L μήτηρ αὐτοῦ) B D W f^{1} 700 1241 it^{d} vg (vg^{ms} syr^{s} cop$^{sa, boPt}$ geo^{1} Cyril-Jerusalem μήτηρ αὐτοῦ) (syr^{hmg} *omit* καὶ ἡ μήτηρ) (arm) geo^{2} slav Origen^{lat}; Jerome Augustine // Ἰωσὴφ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ 157 (eth^{pp}) // Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ (A Ψ ὁ Ἰωσήφ) Δ Θ f^{13} 28 (33 *omit* αὐτοῦ) 180 205 565 597 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H (N 579 ὁ Ἰωσήφ *and omit* αὐτοῦ)] *Lect* it$^{a, aur, b, β, c, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg^{mss} syr$^{p, h, palmss}$ cop^{boPt} (ethTH) Hesychius^{vid}; Hilary // Ἰωσήφ (*and* θαυμάζοντες *[sic]*) syr^{palms}

---

25 παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ Is 40.1; 49.13 **30-31** Is 40.5 LXX; 52.10; Lk 3.6; Ti 2.11 **32** φῶς ... ἐθνῶν Is 42.6; 49.6 δόξαν ... Ἰσραήλ Is 46.13 **34** πτῶσιν ... πολλῶν Is 8.14; 1 Cor 1.23; 1 Pe 2.8

ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς 37 καὶ αὐτὴ χήρα
ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ
νηστείαις καὶ δεήσεσιν λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. **38** καὶ
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ
αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἰερουσαλήμ[5].

The Return to Nazareth

39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου,
ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέθ.
40 Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφίᾳ,
καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό.

The Boy Jesus in the Temple

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ᾽ ἔτος εἰς Ἰερουσαλὴμ
τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. **42** καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀνα-
βαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς **43** καὶ τελειωσάν-
των τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ
παῖς ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ.
44 νομίσαντες δὲ αὐτὸν εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας
ὁδὸν καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενεῦσιν καὶ τοῖς γνω-
στοῖς, **45** καὶ μὴ εὑρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀνα-
ζητοῦντες αὐτόν. **46** καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον
αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ
ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς· **47** ἐξίσταντο δὲ
πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν
αὐτοῦ. **48** καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς

---

[5] **38** {A} Ἰερουσαλήμ א B W Ξ 0233 1 565 *l* 253 it[aur, b, β, c, e, f, ff2, l, n] vg[ww, st] syr[s, p] cop[sa, bo] arm eth geo[2] Irenaeus[lat] Origen[lat]; Jerome[1/2] Augustine // ἐν Ἰερουσαλήμ A D L Δ Θ Ψ 0130 *f*[13] 28 33 157 180 205 565[v.r.] 579 597 700 892 1006 1010 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[d] syr[h, pal] slav Amphilochius Gregory-Nyssa // τῷ Ἰσραήλ *l* 68 *l* 673 *l* 1223 it[a, r1] vg[cl] cop[boms] geo Tertullian Jerome[1/2] // ἐν Ἰσραήλ 1071 1243 (*l* 813 ἐν τῷ Ἰσραήλ)

---

37 δεήσεσιν ... ἡμέραν 1 Tm 5.5 **38** λύτρωσιν Ἰερουσαλήμ Is 52.9 **39** εἰς τὴν ... Ναζαρέθ Mt 2.23 **40** Lk 2.52 Τὸ ... ἐκραταιοῦτο Lk 1.80 **41** ἑορτῇ τοῦ πάσχα Ex 12.24-27; Dt 16.1-8

αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ
πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. **49** καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου
δεῖ εἶναί με; **50** καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν
αὐτοῖς. **51** καὶ κατέβη μετ᾽ αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρὲθ καὶ
ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ
ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. **52** Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν [ἐν τῇ]
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

The Preaching of John the Baptist
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσα-
ρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τε-
τρααρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρῴδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελ-
φοῦ αὐτοῦ τετρααρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος
χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετρααρχοῦντος, **2** ἐπὶ
ἀρχιερέως Ἅννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην
τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. **3** καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν [τὴν]
περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, **4** ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἠσαΐου τοῦ
προφήτου,

Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ,
Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ·
5 **πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται**
καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται,
καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν
καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας·
6 **καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.**

7 Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ᾽
αὐτοῦ, Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς

---

49 τοῖς τοῦ πατρός μου Jn 2.16 **51** ἡ μήτηρ ... αὐτῆς Lk 2.19 **52** προέκοπτεν ... ἀνθρώποις 1 Sm 2.26; Pr 3.4; Lk 1.80

3.2 Ἰωάννην ... ἐρήμῳ Lk 1.80 **3** βάπτισμα μετανοίας Ac 13.24; 19.4 **4-6** Φωνὴ ... θεοῦ Is 40.3-5 **6** Lk 2.30-31; Ac 28.28; Tt 2.11 **7** Γεννήματα ἐχιδνῶν Mt 12.34 Γεννήματα ... ὀργῆς Mt 23.33

μελλούσης ὀργῆς; **8** ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετα-
νοίας καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν
Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **9** ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν
τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. **10** Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ
ὄχλοι λέγοντες, Τί οὖν ποιήσωμεν; **11** ἀποκριθεὶς δὲ ἔλεγεν
αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων
βρώματα ὁμοίως ποιείτω. **12** ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆ-
ναι καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; **13** ὁ δὲ
εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν
πράσσετε. **14** ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες,
Τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μηδένα διασείσητε
μηδὲ συκοφαντήσητε καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων
ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ
Χριστός, **16** ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰωάννης, Ἐγὼ μὲν
ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ
εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς
ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· **17** οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ
χειρὶ αὐτοῦ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα αὐτοῦ καὶ συναγαγεῖν τὸν
σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ
ἀσβέστῳ. **18** Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελί-
ζετο τὸν λαόν. **19** ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ᾽
αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ
περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης, **20** προσέθηκεν
καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν [καὶ] κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

The Baptism of Jesus
(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ
Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐ-

8 Πατέρα ... Ἀβραάμ Jn 8.39 **9** πᾶν ... βάλλεται Mt 7.19; Jn 15.6 **12** ἦλθον ... βαπτισθῆναι Lk 7.29 **16** ἔρχεται ... αὐτοῦ Ac 13.25 **19-20** Mt 14.3-4; Mk 6.17-18

ρανὸν **22** καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει
ὡς περιστερὰν ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, Σὺ εἶ
ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα[1].

The Genealogy of Jesus
(Mt 1.1-17)

23 Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὢν
υἱός, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσὴφ τοῦ Ἠλὶ **24** τοῦ Μαθθὰτ τοῦ Λευὶ
τοῦ Μελχὶ τοῦ Ἰανναὶ τοῦ Ἰωσὴφ **25** τοῦ Ματταθίου τοῦ Ἀμὼς
τοῦ Ναοὺμ τοῦ Ἑσλὶ τοῦ Ναγγαὶ **26** τοῦ Μάαθ τοῦ Ματταθίου
τοῦ Σεμεῒν τοῦ Ἰωσὴχ τοῦ Ἰωδὰ **27** τοῦ Ἰωανὰν τοῦ Ῥησὰ τοῦ
Ζοροβαβὲλ τοῦ Σαλαθιὴλ τοῦ Νηρὶ **28** τοῦ Μελχὶ τοῦ Ἀδδὶ
τοῦ Κωσὰμ τοῦ Ἐλμαδὰμ τοῦ Ἢρ **29** τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἐλιέζερ
τοῦ Ἰωρὶμ τοῦ Μαθθὰτ τοῦ Λευὶ **30** τοῦ Συμεὼν τοῦ Ἰούδα τοῦ
Ἰωσὴφ τοῦ Ἰωνὰμ τοῦ Ἐλιακὶμ **31** τοῦ Μελεὰ τοῦ Μεννὰ τοῦ
Ματταθὰ τοῦ Ναθὰμ τοῦ Δαυὶδ **32** τοῦ Ἰεσσαὶ τοῦ Ἰωβὴδ τοῦ
Βόος τοῦ Σαλὰ[2] τοῦ Ναασσὼν **33** τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ Ἀδμὶν τοῦ

---

[1] **22** {B} Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα (*see* Mk 1.11) $\mathfrak{P}^4$ ℵ A B L W Δ Θ Ψ 070 0233^{vid} *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 (700 *omit* ὁ υἱός μου) 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, e, q}$ vg syr^h cop$^{sa, bopt}$ arm^{mss} eth geo slav (Ambrose) Augustine // Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα X 1253 it^f cop^{bopt} arm^{mss} // Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα (*see* Mt 3.17; 17.5) 1574 cop$^{bo ms}$ // Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε (*see* Ps 2.7) D it$^{a, (b), c, d, ff^2, l, r^1}$ Justin (Clement *add* ἀγαπητός *after* σύ) Methodius; Hilary Tyconius Faustus-Milevis Latin mss$^{acc. to Augustine}$ BJ TOB

[2] **32** {B} Σαλά $\mathfrak{P}^4$ ℵ* B syr$^{s, pal}$ cop$^{sa, bomss}$ // Σαλμών (*see* 1 Chr 2.11; Mt 1.4,5) ℵ^2 A D L Δ Θ Ψ 0102 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, (d), e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth geo slav GNB NIV EU LB // Σαλμάν (*see* Ru 4.20) *f*^{13} 1 arm Jerome REB // *omit* 3.24-38 W (579 *omit* 3.23-38)

---

22 καταβῆναι ... αὐτόν Jn 1.32 Σὺ εἶ ... εὐδόκησα Gn 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 9.7; Lk 9.35; 2 Pe 1.17 **23** υἱός ... Ἰωσήφ Lk 4.22; Jn 6.42 **27** Ζοροβαβὲλ τοῦ Σαλαθιήλ 1 Chr 3.17; Ezr 3.2 **31** Ναθάμ 2 Sm 5.14 **31-32** Δαυὶδ ... Ἰεσσαί 1 Sm 16.1, 13 **31-33** Δαυὶδ ... Ἰούδα Ru 4.17-22; 1 Chr 2.1-14

Ἀρνὶ[3] τοῦ Ἑσρὼμ τοῦ Φάρες τοῦ Ἰούδα **34** τοῦ Ἰακὼβ τοῦ
Ἰσαὰκ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦ Θάρα τοῦ Ναχὼρ **35** τοῦ Σεροὺχ τοῦ
Ῥαγαὺ τοῦ Φάλεκ τοῦ Ἔβερ τοῦ Σαλὰ **36** τοῦ Καϊνὰμ τοῦ
Ἀρφαξὰδ τοῦ Σὴμ τοῦ Νῶε τοῦ Λάμεχ **37** τοῦ Μαθουσαλὰ τοῦ
Ἑνὼχ τοῦ Ἰάρετ τοῦ Μαλελεὴλ τοῦ Καϊνὰμ **38** τοῦ Ἐνὼς τοῦ
Σὴθ τοῦ Ἀδὰμ τοῦ θεοῦ.

The Temptation of Jesus
(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

4 Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ
Ἰορδάνου καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ **2** ἡμέρας
τεσσεράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν
οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν
ἐπείνασεν. **3** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. **4** καὶ ἀπεκρίθη πρὸς
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Γέγραπται ὅτι **Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ
ἄνθρωπος**[1]. **5** Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς

---

[3] **33** {C} τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ Ἀδμὶν τοῦ Ἀρνί ℵ^{2} L (N Αράμ *for* Ἀδμίν) (f^{13} Ἀρηΐ *for* Ἀρνί) 157 cop^{bo} // τοῦ Ἀδὰμ τοῦ Ἀδμὶν τοῦ Ἀρνί ℵ* (B *omit* τοῦ Ἀδάμ) 1241 cop^{sa} // τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ Ἀδμὶν τοῦ Ἀράμ 0102 (1243 *add* τοῦ Ἰωράμ *after* Ἀράμ) // τοῦ Ἀμιναδάβ τοῦ Ἀρὰμ τοῦ Ἰωράμ Δ Ψ (180 1010 Ἰωαράμ) 597 700 (892 Ἀρὰμ τοῦ Ἀμιναδάβ) 1006 1342 1505 *Byz*^{pt} *Lect*^{pt} it$^{b, (e)}$ // τοῦ Ἀμιναδὰμ τοῦ Ἀρὰμ τοῦ Ἰωράμ 28^{c} (28* Ἰαράμ) 205 (1292 Ἰωαράμ) *Lect*^{pt} syr^{h} slav // τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ Ἀρὰμ τοῦ Ἀδμὶ τοῦ Ἀρνί Θ (1 Ἀμιναδάμ *and* Ἀλμεί *for* Ἀδμί) (syr^{pal}) arm geo // τοῦ Ἀμιναδὰβ τοῦ Ἀράμ (*see* Mt 1.3,4) A D 33 565 (1424 Ἀμιναδάμ) *Byz*^{pt} [E G H N^{c}] *l* 184 *l* 292 *l*^{AD} it$^{a, aur, c, d, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr^{p} NIV (REB)

[1] **4** {B} ἄνθρωπος ℵ B L W 1241 syr^{s} cop$^{sa, bo^{pt}}$ Origen$^{gr\,1/2, lat}$ // ἄνθρωπος ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ (*see* Dt 8.3) A (D 0102 892 ἐν *for* ἐπί) Δ Θ Ψ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 180 565 579 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H] *Lect*$^{pt, AD}$ (it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg ἐν *for* ἐπί) syr$^{p, h}$ arm geo Origen$^{1/2}$ Titus-Bostra Asterius-Amasea // ἄνθρωπος ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ (*see* Dt 8.3; Mt 4.4) 157 (205) (1071 *l* 184 ῥήματι θεοῦ) *Lect*^{pt} cop$^{bo^{pt}}$ eth slav Diatessaron

---

33 Ἰούδα Gn 29.35 **34** Ἰακώβ Gn 25.26; 1 Chr 1.34 Ἰσαάκ Gn 21.3; 1 Chr 1.28, 34 **34-36** Ἀβραὰμ ... Σήμ Gn 11.10-26; 1 Chr 1.24-27 **36-38** Σὴμ ... θεοῦ Gn 4.25–5.32; 1 Chr 1.1-4

4.2 πειραζόμενος He 4.15 **4** Οὐκ ... ἄνθρωπος Dt 8.3

βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου 6 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν
αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν·
7 σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα.
8 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Γέγραπται,

Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις
καὶ αὐτῷ μόνῳ **λατρεύσεις.**

9 Ἤγαγεν δὲ αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ ἔστησεν ἐπὶ τὸ πτε-
ρύγιον τοῦ ἱεροῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε
σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· 10 γέγραπται γὰρ ὅτι

Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ
τοῦ διαφυλάξαι σε

11 καὶ ὅτι

Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε,
μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, **Οὐκ
ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.** 13 Καὶ συντελέσας πάντα
πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπʼ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

The Beginning of the Galilean Ministry
(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς
τὴν Γαλιλαίαν. καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθʼ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ
αὐτοῦ. 15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

The Rejection of Jesus at Nazareth
(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

16 Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθεν
κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν
συναγωγὴν καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ

---

6 εἶπεν ... παραδέδοται Mt 28.18 **8** Κύριον ... λατρεύσεις Dt 6.13 **10** Τοῖς ἀγγέλοις ... σε Ps 91.11 **11** Ἐπὶ χειρῶν ... σου Ps 91.12 **12** Οὐκ ἐκπειράσεις ... σου Dt 6.16; 1 Cor 10.9 **13** συντελέσας ... πειρασμόν He 4.15

βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου καὶ ἀναπτύξας[2] τὸ βιβλίον εὗρεν
τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον,

18 **Πνεῦμα κυρίου ἐπ᾽ ἐμὲ**
οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς,
ἀπέσταλκέν με[3], κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν
καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει,
19 **κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν.**

20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν· καὶ
πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ.
21 ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ
γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. **22** Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευο-
μένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἔλεγον, Οὐχὶ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ
οὗτος; **23** καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν
παραβολὴν ταύτην· Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσα-
μεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ
πατρίδι σου. **24** εἶπεν δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης
δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. **25** ἐπ᾽ ἀληθείας δὲ λέγω
ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ,
ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο

---

[2] **17** {B} ἀναπτύξας ℵ D^{c} (D* ἀπτύξας) Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg slav Origen^{lat} Eusebius$^{1/2}$ Severian; Augustine // ἀνοίξας A B L W Ξ 33 579 892 1241 *l* 547 cop$^{sa, bo}$ arm eth (geo) Eusebius$^{1/2}$; Caesarius REB EU? LB? BTI DHH

[3] **18** {A} με ℵ B D L W Ξ *f*^{13} 33 579 700 892* it$^{a, aur, b, c, d, ff^2, l, q, r^1}$ vg$^{ww, st}$ syr^{s} cop$^{sa, bo}$ arm eth Origen$^{gr, lat}$ Peter-Alexandria Eusebius Didymus Nestorius; Ambrose Jerome Augustine // με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν (*see* Is 61.1) A Δ Θ Ψ 0102 0233 *f*^{1} 28 157 180 205 565 597 892^{c} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it^{f} vg^{cl} syr$^{p, h, pal}$ cop$^{bo mss}$ geo slav Irenaeus^{lat} (Hippolytus) (Cyril) Theodoret; Hilary

---

18-19 Πνεῦμα … δεκτόν Is 61.1-2; 58.6 **22** Οὐχὶ υἱός … οὗτος Lk 3.23; Jn 6.42 **23** ὅσα … Καφαρναούμ Mt 4.13; Jn 2.12 **24** οὐδεὶς προφήτης … αὐτοῦ Jn 4.44 **25** Ἠλίου … ἕξ Jas 5.17 ἐκλείσθη … γῆν 1 Kgs 17.1, 7; 18.1

λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, **26** καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν
ἐπέμφθη Ἠλίας εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα
χήραν. **27** καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου
τοῦ προφήτου, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Ναιμὰν ὁ
Σύρος. **28** καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ
ἀκούοντες ταῦτα **29** καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω
τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ᾽ οὗ ἡ
πόλις ᾠκοδόμητο αὐτῶν ὥστε κατακρημνίσαι αὐτόν· **30** αὐτὸς
δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

The Man with an Unclean Spirit
(Mk 1.21-28)

31 Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας. καὶ
ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν· **32** καὶ ἐξεπλήσσοντο
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. **33** καὶ
ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρ-
του καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, **34** Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί,
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;[a] οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
τοῦ θεοῦ. **35** καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων, Φιμώθητι
καὶ ἔξελθε ἀπ᾽ αὐτοῦ. καὶ ῥῖψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον
ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ μηδὲν βλάψαν αὐτόν. **36** καὶ ἐγένετο
θάμβος ἐπὶ πάντας καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες,
Τίς ὁ λόγος οὗτος ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς
ἀκαθάρτοις πνεύμασιν καὶ ἐξέρχονται; **37** καὶ ἐξεπορεύετο
ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.

The Healing of Many People
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

38 Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν
Σίμωνος. πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ

---

[a] **34** Statement: EU[mg] LB TOB // as text: EU

---

26 Σάρεπτα ... χήραν 1 Kgs 17.9 **27** 2 Kgs 5.1-14 **31** κατῆλθεν ... Γαλιλαίας Mt 4.13; Jn 2.12 **32** ἐξεπλήσσοντο ... λόγος αὐτοῦ Mt 7.28-29; Jn 7.46 **33-34** ἀνέκραξεν ... ἡμᾶς Mt 8.29; Mk 1.23-24; 5.7; Lk 8.28 **34** ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ Lk 4.41; Jn 6.69

μεγάλῳ καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. **39** καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω
αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα δὲ
ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. **40** Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἅπαντες
ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς
αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς ἐθεράπευεν
αὐτούς. **41** ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν κρ[αυγ]ά-
ζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ
εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

A Preaching Tour
(Mk 1.35-39)

42 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον·
καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτὸν καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ καὶ κατεῖχον
αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν. **43** ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς
ὅτι Καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην. **44** καὶ ἦν
κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Ἰουδαίας[4].

The Calling of the First Disciples
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

5 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ
2 καὶ εἶδεν δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀπ᾽
αὐτῶν ἀποβάντες ἔπλυνον τὰ δίκτυα. **3** ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν
πλοίων, ὃ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν
ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. **4** ὡς

---

[4] **44** {B} τῆς Ἰουδαίας 𝔓^{75} ℵ B C L Q^{vid} (W *l* 387 DHH τῶν Ἰουδαίων) *f*^{1} 157 205 579 892 1241 *Lect* (*l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 τοῖς Ἰουδαίοις) syr$^{s, h}$ cop$^{sa, bopt}$ // τῆς Γαλιλαίας A D Δ Θ Ψ *f*^{13} 28 33 180 565 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *l* 211 *l*^{AD} it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, hmg}$ cop^{bopt} arm eth geo slav // αὐτῶν (*see* Mt 4.23) 1424 *l* 292 *l* 514 *l* 1552

---

41 Σὺ ... θεοῦ Mt 8.29; Mk 3.11; Lk 4.34 οὐκ εἴα ... εἶναι Mk 3.12 **43** Καὶ ... θεοῦ Lk 8.1 **44** ἦν ... Ἰουδαίας Mt 4.23
5.1-3 Mt 13.1-2; Mk 3.9-10; 4.1

δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα, Ἐπανάγαγε εἰς τὸ
βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. **5** καὶ ἀπο-
κριθεὶς Σίμων εἶπεν, Ἐπιστάτα, δι᾽ ὅλης νυκτὸς κοπιάσαντες
οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα.
6 καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ,
διερρήσσετο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν. **7** καὶ κατένευσαν τοῖς
μετόχοις ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς·
καὶ ἦλθον καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι
αὐτά. **8** ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν Ἰησοῦ
λέγων, Ἔξελθε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε.
9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ
ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ὧν συνέλαβον, **10** ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. καὶ
εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν
ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. **11** καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

The Cleansing of a Leper
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων καὶ ἰδοὺ
ἀνὴρ πλήρης λέπρας· ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον
ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι.
13 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων, Θέλω, καθαρί-
σθητι· καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ. **14** καὶ αὐτὸς
παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλ᾽ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν
τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς
προσέταξεν Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. **15** διήρχετο δὲ
μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ
ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν· **16** αὐ-
τὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

4-10 χαλάσατε ... Σίμωνι Jn 21.3-8 **11** ἀφέντες ... αὐτῷ Mt 19.27 **14** αὐτὸς ... εἰπεῖν Mk 7.36; Lk 8.56 δεῖξον ... Μωϋσῆς Lv 14.2-32 **16** αὐτὸς ... προσευχόμενος Mk 1.35

The Healing of a Paralytic
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων,
καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι οἳ ἦσαν
ἐληλυθότες[1] ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ
Ἰερουσαλήμ· καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν[2].
18 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν
παραλελυμένος καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι
[αὐτὸν] ἐνώπιον αὐτοῦ. **19** καὶ μὴ εὑρόντες ποίας εἰσενέγκω-
σιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν
κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπρο-
σθεν τοῦ Ἰησοῦ. **20** καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν, Ἄνθρω-
πε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. **21** καὶ ἤρξαντο διαλογίζε-
σθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες, Τίς ἐστιν οὗτος
ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφεῖναι εἰ μὴ μόνος
ὁ θεός; **22** ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν
ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; **23** τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἔγειρε καὶ περιπάτει; **24** ἵνα δὲ εἰδῆτε
ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ, Σοὶ λέγω, ἔγειρε καὶ ἄρας
τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. **25** καὶ παραχρῆμα
ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ᾽ ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν θεόν. **26** καὶ ἔκστασις ἔλαβεν

---

[1] **17** {B} οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ℵ^{1} A^{c} (A* *illegible*) B C L W Δ Θ Ξ Ψ 28 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H N] *Lect* it$^{aur, b, c, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{sa} eth geo slav Augustine // οἳ ἦσαν συνεληλυθότες *f*^{1} *f*^{13} 205 it^{a} Cyril^{vid}; Ambrose^{vid} // ἦσαν ἐληλυθότες ℵ* 33 cop^{bo} arm // ἦσαν δὲ συνεληλυθότες D it$^{d, (e)}$ REB

[2] **17** {A} αὐτόν ℵ B L W Ξ 579 syr^{s} cop^{sa} eth Didymus Cyril$^{1/2}$ // αὐτούς A C D Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm geo slav Augustine // πάντας K syr^{pal} Cyril$^{1/2}$

---

20 ἀφέωνται ... σου Lk 7.48 **21** Τίς ἐστιν ... θεός Is 43.25; Lk 7.49 **22** ἐπιγνοὺς ... αὐτῶν Lk 6.8; 9.47 Τί ... ὑμῶν Mt 16.8 **24** ἔγειρε ... πορεύου Jn 5.8

ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες ὅτι Εἴδομεν παράδοξα σήμερον.

The Calling of Levi
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

27 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι
Λευὶν καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει
μοι. **28** καὶ καταλιπὼν πάντα ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.
29 Καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην Λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ,
καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ᾽ αὐτῶν
κατακείμενοι. **30** καὶ ἐγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; **31** καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες· **32** οὐκ ἐλήλυθα καλέ-
σαι δικαίους ἀλλ᾽ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

The Question about Fasting
(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

33 Οἱ δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν, Οἱ[3] μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων,
οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν. **34** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος
μετ᾽ αὐτῶν ἐστιν ποιῆσαι νηστεῦσαι; **35** ἐλεύσονται δὲ ἡμέ-
ραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. **36** Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς
αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίσει καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ.

---

[3] **33** {B} οἱ 𝔓[4] א[1] B L W Ξ 33 157 892* 1241 cop[sa, bopt] // διὰ τί οἱ (*see* Mk 2.18) א[*, 2] A C D Δ Θ Ψ 0233 *f*[1] *f*[13] 28 180 205 565 579 597 700 892[c] 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H N] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1] vg syr[p, h, pal] cop[bopt] arm eth geo slav Augustine

---

29-30 ὄχλος … πίνετε Lk 15.1-2 **34** Μὴ … νηστεῦσαι Jn 3.29

37 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή
γε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ
οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· **38** ἀλλ᾽ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς
βλητέον[4]. **39** [καὶ][5] οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν θέλει νέον· λέγει γάρ,
Ὁ παλαιὸς χρηστός[6] ἐστιν.[7]

Plucking Grain on the Sabbath
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

6 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ[1] διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ σπορί-
μων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἤσθιον τοὺς στάχυας
ψώχοντες ταῖς χερσίν. **2** τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπαν, Τί
ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν; **3** καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς

---

[4] **38** {B} βλητέον 𝔓$^{4, 75vid}$ א^{1} (א* βάλλουσιν) B L (W βάλληται) f^{1} 33 157 205 579 700 1241 // βλητέον καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται (*see* Mt 9.17) A C Δ Θ Ψ 0233 f^{13} 28 180 565 597 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H] *Lect* vg syr^{h} arm geo slav // βάλλουσιν καὶ ἀμφότεροι τηροῦνται (*see* Mt 9.17 v.r.) D it$^{a, d, e, r1}$ (it$^{aur, b, c, f, ff2, l, q}$ eth Marcion$^{acc. to Adamantius}$ συντηροῦνται) syr^{p} (cop^{bomss})

[5] **39** {C} καὶ (*see footnote 7*) א* A C L W Δ Θ Ψ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm eth geo slav // *omit* 𝔓^{4} א^{2} B 579 700 892 1241 cop^{sa} TOB

[6] **39** {A} χρηστός (*see footnote 7*) 𝔓^{4} א B L W 157 1241 1342 syr^{p} // χρηστότερος A C Δ Θ Ψ 0233 f^{1} f^{13} 28 33^{vid} 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E H] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg syr$^{h, pal}$ arm eth geo slav GNB NIV EU LB TOB BTI

[7] **39** {A} *include verse 39* (*with minor variants, but see also footnote 5 and 6*) 𝔓$^{4, 75}$ א A B C L W Δ Θ Ψ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Eusebian Canons // *omit* (*see* Mt 9.17; Mk 2.22) D it$^{a, b, c, d, e, ff2, l, r1}$

[1] **1** {C} σαββάτῳ 𝔓^{4} א B L W f^{1} 33 157 205 579 1241 it$^{b, c, l, q, r1}$ syr$^{p, hmg, pal}$ cop$^{sa, bopt}$ eth // τοῖς σάββασιν (*see* Mt 12.1; Mk 2.23) *Lect* cop^{bopt} // σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ A C D Δ Θ Ψ 0233 (f^{13} 28 1071 1243 δευτέρω πρώτῳ) 180 565 597 700 892 1006 1010 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H] it$^{a, aur, d, f, ff2}$ vg syr^{h} arm slav Epiphanius Chrysostom Isidore; Ambrose TOB // σαββάτῳ δευτέρῳ geo // *sabbato mane* it^{e}

---

1 διαπορεύεσθαι … χερσίν Dt 23.25 **2** Τί … σάββασιν Jn 5.10

αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ
ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ [ὄντες], **4** [ὡς] εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως λαβὼν
ἔφαγεν καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ[2], οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ
μόνους τοὺς ἱερεῖς;[3] **5** καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Κύριός ἐστιν τοῦ
σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[4].

The Man with a Withered Hand
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

6 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν
συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖ καὶ ἡ χεὶρ
αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. **7** παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν οἱ γραμμα-
τεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύει, ἵνα εὕρωσιν
κατηγορεῖν αὐτοῦ. **8** αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν,
εἶπεν δὲ τῷ ἀνδρὶ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειρε καὶ στῆθι
εἰς τὸ μέσον· καὶ ἀναστὰς ἔστη. **9** εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς

---

[2] **4** {A} καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ B L W Ψ *f*^{1} 205 *l* 524 it$^{a, aur, b, (c), (e), f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, pal^{ms}}$ cop^{sa} arm ethTH geo slav Irenaeus^{lat}; Ambrose // καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ (*see* Mk 2.26) ℵ A D Δ Θ 0233 *f*^{13} (28 καὶ τούς) 33 157 180 565 579 597 892 1010 1071 (1241 1342 1424 μετ' αὐτοῦ σὖσιν) 1243 1292 1505 *Byz* [E H] *Lect* it^{d} syr$^{h, pal^{mss}}$ cop^{bo} eth^{pp} GNB EU LB BTI DHH // *omit* 700 1006 *l* 859

[3] **4** {A} μόνους τοὺς ἱερεῖς; 𝔓^{4} ℵ A B L W Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ (arm) eth geo slav Irenaeus^{lat} Eusebian Canons; Ambrose // μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν; 157 1505 *l* 253 *l* 751 *l* 950 // μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν; Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου. (*see also footnote 4*) D it^{d}

[4] **5** {B} κύριός ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (*see* Mt 12.8) ℵ B W 1241 syr$^{p, (pal)}$ cop$^{(sa), bo(pt)}$ eth Diatessaron // κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου (*see* Mk 2.28) A L Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, (ff^2), l, q, r^1}$ vg syr^{h} arm geo slav Marcion$^{acc. to Epiphanius}$; Ambrosiaster // *transpose verse 5 in the wording of* A L *etc. after verse 10* D it^{d}

3-4 Οὐδὲ ... τοῖς μετ' αὐτοῦ 1 Sm 21.1-6 **4** οὓς ... ἱερεῖς Lv 24.5-9 **7** παρετηροῦντο ... Φαρισαῖοι Lk 14.1 **8** αὐτὸς δὲ ᾔδει ... αὐτῶν Lk 5.22; 9.47

αὐτούς, Ἐπερωτῶ ὑμᾶς εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι ἢ
κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; **10** καὶ περιβλεψά-
μενος πάντας αὐτοὺς εἶπεν[5] αὐτῷ, Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ
ἐποίησεν καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ. **11** αὐτοὶ δὲ ἐπλή-
σθησαν ἀνοίας καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους τί ἂν ποιήσαιεν
τῷ Ἰησοῦ.

The Choosing of the Twelve
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ
ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ
θεοῦ. **13** καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ᾽ αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους
ὠνόμασεν, **14** Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ Φίλιππον καὶ
Βαρθολομαῖον **15** καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον
Ἁλφαίου καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν **16** καὶ Ἰούδαν
Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς ἐγένετο προδότης.

Ministering to a Great Multitude
(Mt 4.23-25)

17 Καὶ καταβὰς μετ᾽ αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ
ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ
πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου
καὶ Σιδῶνος, **18** οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν
νόσων αὐτῶν· καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων
ἐθεραπεύοντο, **19** καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ,
ὅτι δύναμις παρ᾽ αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.

---

[5] **10** {A} εἶπεν 𝔓⁴ א A B L W Δ Ψ 28 33 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E] *Lect* it[f] vg syr[p] cop[sa, bo] eth[TH] geo slav // ἐν ὀργῇ εἶπεν (*see* Mk 3.5) (D λέγει) X *f*[1] (*f*[13] 157 *l* 1016 μετ᾽ ὀργῆς) 205 1071 1243 *l* 547 it[(a), aur, b, c, (d), (e), ff2, l, q, r1] vg syr[h, pal] arm eth[pp]

---

13 ἐκλεξάμενος ... δώδεκα Jn 6.70 **14-15** Σίμωνα ... Ἰάκωβον Ac 1.13

Blessings and Woes
(Mt 5.1-12)

20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν,
Μακάριοι οἱ πτωχοί,
ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
21 μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν,
ὅτι χορτασθήσεσθε.
μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν,
ὅτι γελάσετε.
22 μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅταν
ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα
ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· **23** χάρητε ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς
ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ
πατέρες αὐτῶν.
24 Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις,
ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν.
25 οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν,
ὅτι πεινάσετε.
οὐαί, οἱ γελῶντες νῦν,
ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
26 οὐαὶ ὅταν ὑμᾶς καλῶς εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ τὰ
αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Love for Enemies
(Mt 5.38-48; 7.12a)

27 Ἀλλ᾽ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς
ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, **28** εὐλογεῖτε τοὺς
καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.
29 τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ

---

21 οἱ ... χορτασθήσεσθε Jr 31.25 οἱ κλαίοντες ... γελάσετε Ps 126.5-6; Is 61.3; Re 7.16-17 **22** Jn 15.19; 16.2; 1 Pe 4.14 **23** κατὰ τὰ αὐτὰ ... αὐτῶν 2 Chr 36.16; Mt 23.30-31; Lk 11.47 **24** οὐαὶ ... πλουσίοις Jas 5.1 **26** οὐαὶ ... ἄνθρωποι Jas 4.4 **27** Ἀγαπᾶτε ... ὑμῶν Pr 25.21; Ro 12.20 **28** εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς Ro 12.14 **29** τῷ τύπτοντι ... ἄλλην Jn 18.22-23; Ac 23.3

ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς.
30 παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ
ἀπαίτει. **31** καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι
ποιεῖτε[6] αὐτοῖς ὁμοίως. **32** καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας
ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς
ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. **33** καὶ [γὰρ] ἐὰν ἀγαθοποιῆτε
τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ οἱ
ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. **34** καὶ ἐὰν δανίσητε παρ' ὧν
ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις [ἐστίν]; καὶ ἁμαρτωλοὶ
ἁμαρτωλοῖς δανίζουσιν ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα. **35** πλὴν
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανίζετε
μηδὲν[7] ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ
ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρί-
στους καὶ πονηρούς. **36** Γίνεσθε οἰκτίρμονες καθὼς [καὶ] ὁ
πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

Judging Others
(Mt 7.1-5)

37 Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· καὶ μὴ καταδικάζετε,
καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε·
38 δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπιεσμένον
σεσαλευμένον ὑπερεκχυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
ὑμῶν· ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. **39** Εἶπεν
δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς· Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδη-

---

[6] **31** {B} ποιεῖτε 𝔓[75vid] B 579 700 1241 it[(a), aur, ff2, l] syr[s] Irenaeus[lat] Clement; Ambrose // καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε (*see* Mt 7.12) ℵ A D L W Δ Θ Ξ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 (565 it[e] *omit* καί) 597 (892 it[r1] ὁμοίως ποιεῖτε) 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H P] *Lect* it[(h) c, d, f, (q)] vg syr[p, h, pal mss] (arm) geo slav (Marcion[acc. to Tertullian]) Macarius/Symeon Cyril

[7] **35** {B} μηδέν A B D L Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H] *Lect* it[a, aur, b, (c), d, e, f, ff2, l, q, r1] vg[st] (vg[cl, ww]) syr[h] cop[sa, bo] geo[2] slav (Ambrose) // μηδένα ℵ W Ξ 1071 syr[s, p]

---

31 Mt 7.12 **35** δανίζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες Lv 25.35-36 **37** ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε Mt 6.14 **38** ᾧ γὰρ μέτρῳ ... ὑμῖν Mt 4.24 **39** Μήτι ... ἐμπεσοῦνται Mt 15.14; 23.16, 24

γεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται; **40** οὐκ ἔστιν
μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον· κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς
ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. **41** Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ
ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; **42** πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ
σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου,
αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά,
ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε
διαβλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου
ἐκβαλεῖν.

A Tree Known by Its Fruit
(Mt 7.17-20; 12.34b-35)

43 Οὐ γάρ ἐστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ
πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. **44** ἕκαστον γὰρ
δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
συλλέγουσιν σῦκα οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν. **45** ὁ
ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προ-
φέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ
πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

The Two Foundations
(Mt 7.24-27)

46 Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;
47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ
ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος· **48** ὅμοιός
ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν
καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρης δὲ γενομένης
προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σα-
λεῦσαι αὐτὴν διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν[8]. **49** ὁ δὲ

---

[8] **48** {A} διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομῆσθαι αὐτήν 𝔓^{75vid} א B L W Ξ 33 157 579 892 1241 1342 syr^{hmg} cop$^{sa, bopt}$ // τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν

---

40 Mt 10.24-25; Jn 13.16; 15.20 **44** ἕκαστον ... γινώσκεται Mt 12.33 **46** Mal 1.6; Mt 7.21

ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι
οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμός, καὶ
εὐθὺς συνέπεσεν καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

The Healing of a Centurion's Servant
(Mt 8.5-13; Jn 4.43-54)

7 Ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς
τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ. **2** Ἑκατοντάρχου δέ
τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλεν τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ
ἔντιμος. **3** ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν
πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώ-
σῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. **4** οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν
παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως λέγοντες ὅτι Ἄξιός ἐστιν ᾧ
παρέξῃ τοῦτο· **5** ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ τὴν συναγωγὴν
αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. **6** ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.
ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔπεμψεν
φίλους ὁ ἑκατοντάρχης λέγων αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ
ἱκανός εἰμι ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς· **7** διὸ οὐδὲ
ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρὸς σὲ ἐλθεῖν· ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήτω[1]
ὁ παῖς μου. **8** καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν
τασσόμενος ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ,
Πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ
τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. **9** ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ
Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ
ὄχλῳ εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν

(*see* Mt 7.25) A C D Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 180 205 565 597 700^{c} 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h}$ (cop^{bopt}) arm eth geo slav Ps-Cyprian // *omit* $\mathfrak{P}^{45vid}$ 700* syr^{s}

[1] **7** {B} ἰαθήτω $\mathfrak{P}^{75vid}$ B L 1241 cop$^{sa, bomss}$ // ἰαθήσεται (*see* Mt 8.8) ℵ A C D W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg cop^{bo} arm (eth) geo slav Diatessaron^{arm} Augustine GNB? REB LB? BTI

---

2 ἤμελλεν τελευτᾶν Jn 4.47

εὗρον. **10** καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες
εὗρον τὸν δοῦλον[2] ὑγιαίνοντα.

The Raising of the Widow's Son at Nain

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς[3] ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλουμένην
Ναῒν καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[4] καὶ ὄχλος
πολύς. **12** ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκο-
μίζετο τεθνηκὼς μονογενὴς υἱὸς τῇ μητρὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὴ ἦν
χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν αὐτῇ. **13** καὶ ἰδὼν
αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ
κλαῖε. **14** καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστάζοντες
ἔστησαν, καὶ εἶπεν, Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. **15** καὶ
ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν
τῇ μητρὶ αὐτοῦ. **16** ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας καὶ ἐδόξαζον τὸν
θεὸν λέγοντες ὅτι Προφήτης μέγας ἠγέρθη ἐν ἡμῖν καὶ ὅτι
Ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. **17** καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος
οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

---

[2] **10** {A} δοῦλον $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ B L W f^1 157 205 579 700 892* 1241 1342 it$^{a, aur, b, c, e, ff^2, l, q, r^1}$ vg^{ms} syr$^{s, pal}$ cop$^{sa, bo}$ eth (geo) (Diatessaron); Ambrose // ἀσθενοῦντα (*but insert* δοῦλοι *before* εὗρον) D it^d // ἀσθενοῦντα δοῦλον A C Δ Θ Ψ f^{13} 28 33 180 565 597 892^c 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it^f vg syr$^{p, h}$ (arm) slav

[3] **11** {B} ἐν τῷ ἑξῆς $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ^2 B L Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 33 157 180 205 579 597 700 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz*^{pt} [E F G H] it$^{a, aur, b, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{s, pal}$ cop^{sa} // ἐν τῇ ἑξῆς ℵ* C 28 565 892 1071 1424 *Byz*^{pt} it$^{c, e, f}$ syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth // τῇ ἑξῆς (D it^d *omit also* ἐγένετο) W

[4] **11** {B} αὐτοῦ $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ B D L W Ξ 157 579 1241 1342 it$^{a, aur, d, e, f, ff^2, l, r^1}$ vg syr$^{s, p, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav // ἱκανοί (*and omit* οἱ *before* μαθηταί) f^1 205 // αὐτοῦ ἱκανοί A C Δ Θ Ψ f^{13} 28 33 180 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{b, c, q}$ syr^h

---

12 τεθνηκὼς μονογενής 1 Kgs 17.17; Lk 8.42 **13** Μὴ κλαῖε Lk 8.52 **14** Νεανίσκε ... ἐγέρθητι Lk 8.54 **15** ἔδωκεν ... αὐτοῦ 1 Kgs 17.23; 2 Kgs 4.36 **16** Ἐπεσκέψατο ... αὐτοῦ Lk 1.68; 19.44

The Messengers from John the Baptist
(Mt 11.2-19)

18 Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων
τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ
Ἰωάννης **19** ἔπεμψεν πρὸς τὸν κύριον[5] λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος
ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; **20** παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ
ἄνδρες εἶπαν, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς σὲ
λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; **21** ἐν ἐκείνῃ
τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ
πνευμάτων πονηρῶν καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.
22 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε
Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ
περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· **23** καὶ μακάριός
ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. **24** Ἀπελθόντων δὲ τῶν
ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάν-
νου, Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον[a] θεάσασθαι;[b] κάλαμον ὑπὸ
ἀνέμου σαλευόμενον; **25** ἀλλὰ τί ἐξήλθατε[c] ἰδεῖν;[d] ἄνθρωπον
ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ
καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. **26** ἀλλὰ τί
ἐξήλθατε[e] ἰδεῖν;[f] προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
προφήτου. **27** οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται,

Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου **ἔμπροσθέν** σου.

---

[5] **19** {C} κύριον B L Ξ *f*^{13} 33 157 1342 it$^{a, ff2}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bomss}$ arm // Ἰησοῦν ℵ A W Δ Θ Ψ *f*^{1} 28 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{aur, b c, f, l, q, r1}$ vg^{cl} syr$^{s, p, h}$ cop^{bomss} eth^{pp} geo slav // κύριον Ἰησοῦν vg^{mss} syr^{pal} // *for* ἔπεμψεν ... λέγων *read* λέγει· Πορευθέντες εἴπατε αὐτῷ D it$^{d, (e)}$ ethTH

---

[a] **24** Question: NA^{mg} || [b] NO C: NA^{mg} [c] **25** C: NA^{mg} NRSV^{mg} || [d] NO C: NA^{mg} NRSV^{mg} [e] **26** C: NA^{mg} || [f] NO C: NA^{mg}

---

19 ὁ ἐρχόμενος Ps 40.7; Mal 3.1; Re 1.4, 8; 4.8 **22** τυφλοὶ ... εὐαγγελίζονται Is 35.5; 61.1; Lk 4.18 **26** προφήτην ... προφήτου Lk 1.76 **27** Ἰδοὺ ... ἔμπροσθέν σου Mal 3.1; Ex 23.20

28 λέγω ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου[6] οὐδείς
ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ
ἐστιν.[g] **29** Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεὸν βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· **30** οἱ δὲ Φα-
ρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς
ἑαυτοὺς μὴ βαπτισθέντες ὑπ᾽ αὐτοῦ.[h]

31 [i] Τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ
τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; **32** ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ
καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις ἃ λέγει,

Ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε,
ἐθρηνήσαμεν[7] καὶ οὐκ ἐκλαύσατε.

33 ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μὴ ἐσθίων ἄρτον μήτε
πίνων οἶνον, καὶ λέγετε, Δαιμόνιον ἔχει. **34** ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, Ἰδοὺ ἄνθρωπος
φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. **35** καὶ
ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς[8].

---

[6] **28** {B} γυναικῶν Ἰωάννου 𝔓^{75} א B L W Ξ 157 579 syr^{pal} cop$^{sa^{mss}\ bo^{pt}}$ Diatessaron Origen$^{1/3}$ Didymus // γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου Ψ 700 (892 Ἰωάννου προφήτης) (1241 *omit* Ἰωάννου) (1342 *after* μείζων *only* Ἰωάννου προφήτης) syr^{s} arm geo // γυναικῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ (*see* Mt 11.11) X 33 565 597 (*l* 890 *omit* γυναικῶν) it$^{a, b, c, e, f, ff^2, l}$ vg^{ms} syr$^{h^{mg}}$ cop$^{sa^{ms}}$ eth Origen$^{gr\ 2/3,\ lat}$ // γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ A (D it^{d} *but transpose a similar sentence after verse 26*) (Δ *omit* τοῦ) Θ f^{13} 28 180 205 1006 1010 1071 1243 1292 (1424) 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{aur, f, q, r^1}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{bo^{pt}}$ slav Cyril^{lem}; Ambrosiaster Ambrose

[7] **32** {B} ἐθρηνήσαμεν (*see* Mt 11.17) א B D L W Θ Ξ f^{13} 892 1241 1342 it$^{(aur), c, d, e, l, r^1}$ vg cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} Ambrose Augustine // ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν A Δ Ψ f^{1} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 828^{c} (828* *omit* ἐθρηνήσαμεν … ἐκλαύσατε) 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H P] *Lect* it$^{a, b, f, ff^2, q}$ vg^{mss} syr$^{s, p, h}$ eth geo^{2} slav

[8] **35** {B} πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς B W f^{13} 157 579 892 it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, (l), q}$ vg eth slav^{mss} Ambrose Augustine // τῶν τέκνων αὐτῆς (*see* Mt 11.19 v.r.) D L Θ Ψ f^{1} 13 28 205 700 1241 1342 *l* 292 *l* 387 *l* 514 *l* 1552 it^{d} syr^{c} arm geo slav^{mss}

---

[g] **28** Parenthesis or end quotation: WH TR GNB NIV NRSV REB DHH NBS^{mg} [h] **30** Close parenthesis: WH NRSV NBS^{mg} [i] **31** Begin quotation: (TR) (GNB) NIV NRSV REB DHH

---

28 μείζων … ἐστιν Lk 1.15 **29-30** Lk 3.7, 12; Mt 21.32 **34** φίλος … ἁμαρτωλῶν Lk 15.2

A Sinful Woman Forgiven

36 Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ᾽ αὐτοῦ,
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη. **37** καὶ
ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι
κατάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον
μύρου **38** καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα
τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξὶν
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσεν καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ
καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ. **39** ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος εἰ ἦν προφήτης[9], ἐγίνωσκεν ἂν τίς
καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν.
40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σίμων, ἔχω σοί τι
εἰπεῖν. ὁ δέ, Διδάσκαλε, εἰπέ, φησίν. **41** δύο χρεοφειλέται
ἦσαν δανιστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ
ἕτερος πεντήκοντα. **42** μὴ ἐχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμφοτέ-
ροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσει αὐτόν; **43** ἀπο-
κριθεὶς Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὀρθῶς ἔκρινας. **44** καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν
γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν
σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ μοι ἐπὶ πόδας οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς
δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξὶν αὐτῆς
ἐξέμαξεν. **45** φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ᾽ ἧς εἰσῆλ-
θον[10] οὐ διέλιπεν καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. **46** ἐλαίῳ τὴν

BTI // τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων A Δ Ξ 33 180 565 597 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H P] *Lect* // πάντων τῶν ἔργων αὐτῆς (*see* Mt 11.19) ℵ* (ℵ^{2} *omit* πάντων) Greek mss$^{\text{acc. to Ambrose}}$ // *in semetipsa* it^{r1}

[9] **39** {A} προφήτης ℵ A B^{2} D L W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect* arm eth Amphilochius Chrysostom // ὁ προφήτης B* Ξ 205

[10] **45** {A} εἰσῆλθον ℵ A B D L^{c} W Δ Θ Ξ Ψ 079 f^{1} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$

---

36 Ἠρώτα ... κατεκλίθη Lk 11.37 **37** ἀλάβαστρον μύρου Mt 26.7; Mk 14.3 **37-38** κομίσασα ... μύρῳ Jn 12.3 **44** ὕδωρ ... πόδας Gn 18.4 **45** φίλημα ... ἔδωκας Ro 16.16; 1 Cor 16.20; 2 Cor 13.12; 1 Th 5.26; 1 Pe 5.14 **46** ἐλαίῳ ... ἤλειψας Ps 23.5

κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψεν τοὺς πόδας
μου. **47** οὗ χάριν[j] λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ
πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.
48 εἶπεν δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. **49** καὶ ἤρξαντο
οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ
ἁμαρτίας ἀφίησιν; **50** εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου
σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

Some Women Accompany Jesus

8 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν
καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, **2** καὶ γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν
τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μα-
ρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ᾽ ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύ-
θει, **3** καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου καὶ Σου-
σάννα καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς[1] ἐκ τῶν
ὑπαρχόντων αὐταῖς.

The Parable of the Sower
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπο-
ρευομένων πρὸς αὐτὸν εἶπεν διὰ παραβολῆς· **5** Ἐξῆλθεν ὁ
σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν

---

it[h, c, d, f, q, r1] vg[mss] syr[hmg] cop[samss, bopt] arm eth slav Diatessaron[arm ms] Chrysostom; Ambrose // εἰσῆλθεν L* *f*[13] 157 1071 1243 *Lect*[pt] it[a, aur, e, ff2] vg syr[p, h, pal] cop[samss, bopt] geo Diatessaron[syr, arm ms] Amphilochius; Augustine TOB

[1] **3** {B} αὐτοῖς B D W Δ Θ *f*[13] 28 157 180 597 700 892 1006 1071 1424 1505 *Byz*[pt] [E F G H] *Lect*[pt] it[c, d, (e), f, ff2, r1] vg[ww, st] syr[c, s, p, hmg, palmss] geo[2] (Origen) Titus-Bostra; Ambrosiaster Augustine // αὐτῷ ℵ A L Ψ *f*[1] 33 205 565 579 1241 1243 1292 1342 *Byz*[pt] *Lect*[pt, AD] it[a, aur, b, l, q] vg[cl] syr[h, palms] cop[sa, bo] arm eth geo[1] slav Marcion[acc. to Tertullian]; Ps-Cyprian

---

[j] **47** C: NA[mg] TR WH BJ NBS

48-49 Lk 5.20-21 **50** Ἡ πίστις ... εἰρήνην Lk 8.48; 17.19; 18.42
8.1 αὐτὸς ... θεοῦ Lk 4.43 **2-3** Mt 27.55-56; Mk 15.40-41; Lk 23.49

ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. **6** καὶ ἕτερον κατέπεσεν ἐπὶ τὴν
πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. **7** καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ
ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. **8** καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν
τὴν ἀγαθὴν καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.
ταῦτα λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

The Purpose of the Parables
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

9 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τίς αὕτη εἴη ἡ
παραβολή. **10** ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια
τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα

βλέποντες μὴ βλέπωσιν
καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.

The Parable of the Sower Explained
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

11 Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ
θεοῦ. **12** οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται
ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ
πιστεύσαντες σωθῶσιν. **13** οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἳ ὅταν ἀκού-
σωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ
ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ
ἀφίστανται. **14** τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ
ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου
πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. **15** τὸ δὲ ἐν
τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ
ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπο-
μονῇ.

---

8 Ὁ ἔχων ... ἀκουέτω Mt 11.15; 13.43; Mk 4.23; Lk 14.35 **10** βλέποντες ... συνιῶσιν Is 6.9-10 **11** Ὁ σπόρος ... θεοῦ 1 Pe 1.23 **12** πιστεύσαντες σωθῶσιν 1 Cor 1.21

A Light under a Vessel
(Mt 4.21-25)

16 Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω
κλίνης τίθησιν, ἀλλ᾽ ἐπὶ λυχνίας τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
βλέπωσιν τὸ φῶς. **17** οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν
γενήσεται οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν
ἔλθῃ. **18** βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὃς ἂν γὰρ ἔχῃ, δοθήσεται
αὐτῷ· καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.

The Mother and Brothers of Jesus
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. **20** ἀπηγγέλη
δὲ αὐτῷ, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω ἰδεῖν
θέλοντές σε. **21** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου
καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
ποιοῦντες.

The Calming of a Storm
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ
πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν. **23** πλεόντων δὲ αὐτῶν
ἀφύπνωσεν. καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην καὶ
συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. **24** προσελθόντες δὲ διήγει-
ραν αὐτὸν λέγοντες, Ἐπιστάτα ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ
διεγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ
ἐπαύσαντο καὶ ἐγένετο γαλήνη. **25** εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἡ
πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν λέγοντες πρὸς ἀλλή-
λους, Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ
ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;

---

16 Mt 5.15; Lk 11.33 **17** Mt 10.26; Lk 12.2 **18** ὃς ἂν γὰρ ἔχῃ ... αὐτοῦ Mt 25.29; Lk 19.26

The Healing of the Gerasene Demoniac
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν[2], ἥτις
ἐστὶν ἀντιπέρα τῆς Γαλιλαίας. **27** ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν
γῆν ὑπήντησεν ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως ἔχων δαιμόνια καὶ χρόνῳ
ἱκανῷ οὐκ ἐνεδύσατο ἱμάτιον καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν ἀλλ᾽ ἐν
τοῖς μνήμασιν. **28** ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀνακράξας προσέπεσεν
αὐτῷ καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ
τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου, μή με βασανίσῃς. **29** παρήγγειλεν
γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου.
πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτὸν καὶ ἐδεσμεύετο ἁλύσε-
σιν καὶ πέδαις φυλασσόμενος καὶ διαρρήσσων τὰ δεσμὰ
ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαιμονίου εἰς τὰς ἐρήμους. **30** ἐπηρώτησεν
δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Τί σοι ὄνομά ἐστιν; ὁ δὲ εἶπεν, Λεγιών, ὅτι
εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ εἰς αὐτόν. **31** καὶ παρεκάλουν
αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.

32 Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένη ἐν τῷ ὄρει·
καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους
εἰσελθεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. **33** ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια
ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ
ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπεπνίγη. **34** ἰδόν-
τες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν
πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. **35** ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονὸς καὶ
ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ᾽
οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθεν ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα παρὰ
τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. **36** ἀπήγγειλαν δὲ

---

[2] **26** {C} Γερασηνῶν (*see* Mk 5.1) $\mathfrak{P}^{75}$ B D it$^{\text{a, aur, b, c, d, e, f, ff}^2\text{, l, q, r}^1}$ vg syr^{hmg} cop$^{\text{sa, bo}^{\text{ms}}}$ mss$^{\text{acc. to Origen}}$ mss$^{\text{acc. to Titus-Bostra}}$ // Γεργεσηνῶν (*see* 8.37 mg) ℵ L Θ Ξ f^1 33 157 205 579 700^{txt} 1241 1342 syr^{pal} cop^{bo} arm eth geo slav^{mss} Diatessaron^{arm} Origen Titus-Bostra Epiphanius Cyril^{lem} Hesychius TOB // Γαδαρηνῶν (*see* Mt 8.28) A W Δ Ψ f^{13} 28 180 565 597 700$^{\text{v.r.}}$ 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] (*Lect in verse 27* ἐξελθόντι ... εἰς τὴν χώραν Γαδαρηνῶν *for* ἐπὶ τὴν γῆν) syr$^{\text{c, s, p, h}}$ slav^{mss} Diatessaron^{syr} mss$^{\text{acc. to Origen}}$ mss$^{\text{acc. to Titus-Bostra}}$

---

28 ἀνακράξας ... σοί Mt 8.29; Mk 1.23-24; 5.7; Lk 4.34

αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. **37** καὶ ἠρώτησεν
αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γερασηνῶν[3] ἀπελθεῖν
ἀπ᾽ αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς
πλοῖον ὑπέστρεψεν. **38** ἐδεῖτο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ᾽ οὗ ἐξελη-
λύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν λέγων,
39 Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ διηγοῦ ὅσα σοι ἐποίησεν ὁ
θεός. καὶ ἀπῆλθεν καθ᾽ ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

Jairus' Daughter and the Woman Who Touched Jesus' Garment
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

40 Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ
ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. **41** καὶ ἰδοὺ
ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάϊρος καὶ οὗτος ἄρχων τῆς συναγωγῆς
ὑπῆρχεν, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας [τοῦ] Ἰησοῦ παρεκάλει
αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, **42** ὅτι θυγάτηρ μονο-
γενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα καὶ αὐτὴ ἀπέθνῃσκεν.
Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. **43** καὶ
γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις [ἰατροῖς
προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον][4] οὐκ ἴσχυσεν ἀπ᾽ οὐδενὸς
θεραπευθῆναι, **44** προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέ-

---

[3] **37** {C} Γερασηνῶν (*see* 8.26; Mk 5.1) 𝔓^{75} B C* D 579 it$^{\text{a, aur, b, c, d, f, ff2, l, q, r1}}$ vg cop^{sa} mss$^{\text{acc. to Origen}}$ mss$^{\text{acc. to Titus-Bostra}}$ // Γεργεσηνῶν (*see* 8.26 mg) א^{*,2} (C^{2} Γεργασηνῶν) L P Θ f^{1} f^{13} 33 157 205 700^{txt} 1071 1241 1342 syr^{pal} cop^{bo} arm eth geo slav^{mss} Diatessaron^{arm} Origen Titus-Bostra Hesychius TOB // Γαδαρηνῶν (*see* Mt 8.28) א^{1} A W Δ Ψ 28 180 565 597 700$^{\text{v.r.}}$ 892 1006 1010 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H] *l* 127 *l* 253 *l* 524 *l* 547 *l* 890 *l*^{AD} syr$^{\text{c, s, p, h}}$ slav^{mss} Diatessaron^{syr} mss$^{\text{acc. to Origen}}$ mss$^{\text{acc. to Titus-Bostra}}$ Basil

[4] **43** {C} ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον (*see* Mk 5.26) א^{2} A L W Δ Θ Ξ f^{1} f^{13} 28 33 180 205 565 (579 ἀναλώσασα) 597 (700 ἁπάντα βίον) 892 1006 (1010 εἰς ἰατρούς) 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H P] *Lect* it$^{\text{a, f, r1}}$ vg^{mss} slav^{mss} Ambrose Chromatius Jerome // ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον αὐτῆς (א* 1071 ἑαυτῆς) C Ψ 157 1424 *l* 890 *l* 950 it$^{\text{aur, b, c, ff2, l, q}}$ vg syr$^{\text{(c), p, h, (palms)}}$ (cop^{bo}) eth slav^{mss} Origen^{lat}; Jerome Augustine // ἥτις 𝔓^{75} B (D) (it^{d}) syr$^{\text{(s), palmss}}$ cop^{sa} arm geo Origen NIV REB EU BJ

---

42 Lk 7.12

δου[5] τοῦ ἱματίου αὐτοῦ καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος
αὐτῆς. **45** καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμέ-
νων δὲ πάντων εἶπεν ὁ Πέτρος[6], Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσίν
σε καὶ ἀποθλίβουσιν[7]. **46** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἥψατό μού τις,
ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ᾽ ἐμοῦ. **47** ἰδοῦσα δὲ
ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ
δι᾽ ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ
καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. **48** ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θυγάτηρ, ἡ πίστις
σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

49 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυνα-
γώγου λέγων ὅτι Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μηκέτι[8] σκύλλε τὸν
διδάσκαλον. **50** ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, Μὴ
φοβοῦ, μόνον πίστευσον, καὶ σωθήσεται. **51** ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν

---

[5] **44** {B} ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου (*see* Mt 9.20) 𝔓^{75} א A B C L W Δ Θ Ξ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P] *Lect* it$^{aur, (b), c, f, q}$ vg syr$^{c, s, p, h, pal}$ arm geo slav (Diatessaron^{arm}) Titus-Bostra Cyril // ὄπισθεν ἥψατο (*see* Mk 5.27) it$^{a, ff^{2}, l, r^{1}}$ Marcion // ἥψατο τοῦ κρασπέδου Ψ 1071 eth Origen^{lat} // ἥψατο D it^{d}

[6] **45** {B} Πέτρος 𝔓^{75} B 700* syr$^{c, s, pal}$ cop^{sa} geo Diatessaron Origen^{vid} // Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ (*see* Mk 5.31) א A C* D L P W Θ Ξ f^{1} f^{13} 33 157 205 579 892 1071 1241 1342 1424 *Lect*$^{pt, AD}$ // Πέτρος καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ (*see* Mk 5.31) C^{3} Δ Ψ 28 180 565 597 700^{c} 1006 1010 1243 1292 1505 *Byz* [E G H] *Lect*^{pt} arm slav Chrysostom (οἱ σὺν αὐτῷ *or* μετ᾽ αὐτοῦ it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^{2}, l, q, r^{1}}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth EU)

[7] **45** {B} καὶ ἀποθλίβουσιν 𝔓^{75} א B L f^{1} 157 (205 θλίβουσιν) 1241 syr$^{pal^{mss}}$ cop$^{sa, bo}$ arm Origen^{lat} Gregory-Nyssa Cyril // καὶ ἀποθλίβουσιν καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἁψάμενός μου A C^{3} (C* τί) W Δ Θ Ξ f^{13} 33 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E (G ἀποθλίβουσίν σε) H P] *Lect* syr$^{(s), (c), p, h, pal^{ms}}$ cop$^{bo^{ms}}$ eth slav Chrysostom // καὶ ἀποθλίβουσιν καὶ λέγεις, Τίς μου ἥψατο (*see* Mk 5.31) D Ψ 28 *l* 387 *l* 866 *l* 890 it$^{aur, c, d, f}$ vg geo Diatessaron^{arm} // καὶ λέγεις, Τίς μου ἥψατο 1071 it$^{a, b, ff^{2}, l, q, r^{1}}$ vg^{ms} (Diatessaron^{syr}) Optatus Ambrose Augustine

[8] **49** {B} μηκέτι 𝔓^{75} א B D 579 it^{d} syr$^{h\ with\ *, pal}$ cop^{sa} eth Epiphanius; Augustine // μέ A C L W Δ Θ Ξ Ψ f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H P] *Lect* it$^{a, aur, c, e, f, ff^{2}, l, q, r^{1}}$ vg syr$^{c, s, p}$ cop^{bo} arm geo slav Chrysostom; Ambrose

---

48 ἡ πίστις ... εἰρήνην Lk 7.50; 17.19; 18.42

οἰκίαν οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινα σὺν αὐτῷ εἰ μὴ Πέτρον καὶ
Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν
μητέρα. **52** ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπεν,
Μὴ κλαίετε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει. **53** καὶ κατε-
γέλων αὐτοῦ εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. **54** αὐτὸς δὲ κρατήσας τῆς
χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησεν λέγων, Ἡ παῖς, ἔγειρε. **55** καὶ ἐπέ-
στρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς καὶ ἀνέστη παραχρῆμα καὶ διέταξεν
αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. **56** καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ
παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

The Mission of the Twelve
(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

9 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα[1] ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν
καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν
2 καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ
ἰᾶσθαι [τοὺς ἀσθενεῖς][2], **3** καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν
αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε
ἀργύριον μήτε [ἀνὰ] δύο[3] χιτῶνας ἔχειν. **4** καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν

---

[1] **1** {B} δώδεκα (*see* Mk 6.7) 𝔓^{75} A B D W Δ f^{1} 28 205 565 597 700 1292 *Byz* *l* 292$^{1/2}$ *l* 563$^{1/2}$ *l* 859$^{1/2}$ *l* 1552$^{1/2}$ it^{d} (syr$^{c, s, p}$ cop^{sams} δώδεκα αὐτοῦ) cop^{samss} geo Marcion$^{\text{acc. to Adamantius gr}}$ // μαθητὰς αὐτοῦ *l* 384$^{1/2}$ *l* 672$^{1/2}$ *l* 770$^{1/2}$ *l* 813$^{1/2}$ *l* 890$^{1/2}$ *l* 1223$^{1/2}$ // δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ (*see* Mt 10.1) C^{3} E F H 157 180 1006 1010 1505 *Lect* it$^{\text{b, ff2, l, q, r1}}$ vg^{ms} slav (Marcion$^{\text{acc. to Adamantius lat}}$) Eusebius // δώδεκα ἀποστόλους ℵ C* L Θ Ξ Ψ 070 f^{13} 579 33 892 1071 1241 1243 1342 1424 it$^{\text{a, aur, c, e, f}}$ vg syr$^{\text{h, pal}}$ cop^{bo} arm eth

[2] **2** {C} ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενεῖς ℵ A D L Ξ Ψ (070 ἰάσασθαι) f^{1} 33 157 205 579 1071 1241 it$^{\text{a, aur, b, c, d, e, ff2, l, q, r1}}$ vg arm (eth) geo // ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας C W Δ Θ f^{13} 28 180 565 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 (1424 ἀσθενοῦντας θεραπεύειν) 1505 *Byz* [E F H] *Lect* slav // ἰᾶσθαι πάντας τοὺς ἀσθενοῦντας 407 435 it^{f} // ἰᾶσθαι B syr$^{c, s}$ Marcion$^{\text{acc. to Adamantius}}$ EU

[3] **3** {C} ἀνὰ δύο A C^{3} D W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E H] *Lect* it^{d} Basil // δύο (*see* Mt 10.10; Mk 6.9) ℵ B C* F L Ξ 070 579 1241 1342 *l* 547 it$^{\text{a, aur, b, c, e, f, ff2, l, q, r1}}$ vg arm eth geo slav

---

52 Μὴ κλαίετε Lk 7.13 **54** Ἡ παῖς, ἔγειρε Lk 7.14 **56** ὁ δὲ παρήγγειλεν … γεγονός Mk 7.36; Lk 5.14
9.4 Lk 10.5-7

εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. **5** καὶ ὅσοι ἂν μὴ
δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν κο-
νιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ᾽
αὐτούς. **6** ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας εὐαγγε-
λιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

Herod's Anxiety
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

7 Ἤκουσεν δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραάρχης τὰ γινόμενα πάντα καὶ
διηπόρει διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων ὅτι Ἰωάννης ἠγέρθη ἐκ
νεκρῶν, **8** ὑπό τινων δὲ ὅτι Ἠλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ ὅτι προ-
φήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. **9** εἶπεν δὲ Ἡρῴδης, Ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος περὶ οὗ ἀκούω τοιαῦτα; καὶ
ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

The Feeding of the Five Thousand
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα
ἐποίησαν. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ὑπεχώρησεν κατ᾽ ἰδίαν εἰς
πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδά[4]. **11** οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκο-
λούθησαν αὐτῷ· καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ
τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας
ἰᾶτο. **12** Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ
δώδεκα εἶπαν αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα πορευθέντες

---

[4] **10** {B} εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδά (𝔓[75] Βηδσαϊδά) ℵ[1] B L Ξ* 33 (syr[s]) cop[sa, bo] // εἰς κώμην λεγομένην Βηθσαϊδά D (it[d]) // εἰς τόπον ἔρημον (*see* Mt 14.13; Mk 6.32) ℵ[*, 2] 157 (1241 ἔρημον τόπον) syr[c] // εἰς κώμην καλουμένην Βηθσαϊδὰν εἰς τόπον ἔρημον Θ (1342 πόλιν *for* κώμην *and omit second* εἰς) it[r1] // εἰς τόπον καλούμενον Βηθσαϊδά Ψ (it[a, aur, b, c, e, l, ff2, l, q] vg cop[bomss] τόπον ἔρημον) // εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά(ν) (A *f*[13] 565 *l* 76 ἔρημον τόπον) C W Δ Ξ[c] (*f*[1] 205 700 *omit* ἔρημον) 28 180 597 892 1006 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H (N Βηθσαϊδά)] *Lect* syr[(p), h] (arm) (eth) (geo) slav // *omit* 1010 (579 *omit* καὶ παραλαβὼν ... Βηθσαϊδά)

---

5 Lk 10.10-11; Ac 13.51 **7-8** τὸ λέγεσθαι ... ἀνέστη Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19
9 ἐζήτει ... αὐτόν Lk 23.8

εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ ἀγροὺς καταλύσωσιν καὶ εὕρωσιν
ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. **13** εἶπεν δὲ πρὸς
αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπαν, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν
πλεῖον ἢ ἄρτοι πέντε καὶ ἰχθύες δύο, εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς
ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. **14** ἦσαν γὰρ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
Κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας [ὡσεὶ] ἀνὰ πεντήκοντα. **15** καὶ
ἐποίησαν οὕτως καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. **16** λαβὼν δὲ τοὺς
πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν
εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ. **17** καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάν-
τες, καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι
δώδεκα.

Peter's Declaration about Jesus
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας
συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων, Τίνα
με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; **19** οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν,
Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης
τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. **20** εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με
λέγετε εἶναι; Πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ.

Jesus Foretells His Death and Resurrection
(Mt 16.20-28; Mk 8.30–9.1)

21 Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ λέγειν τοῦτο
22 εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ
ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
23 Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ᾽ ἡμέραν
καὶ ἀκολουθείτω μοι. **24** ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

---

17 2 Kgs 4.44 **19** Lk 9.7-8 **20** Ὑμεῖς ... θεοῦ Jn 6.68-69 **22** Δεῖ ... ἐγερθῆναι Mt 16.21; 20.18-19; Mk 8.31; 10.33-34 **23** Εἴ τις θέλει ... μοι Mt 10.38; Lk 14.27 **24** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἕνεκεν ἐμοῦ οὗτος σώσει αὐτήν. **25** τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος
κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;
26 ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους[5], τοῦτον ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. **27** λέγω δὲ ὑμῖν
ἀληθῶς, εἰσίν τινες τῶν αὐτοῦ ἑστηκότων οἳ οὐ μὴ γεύσωνται
θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

The Transfiguration of Jesus
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ
[καὶ] παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς
τὸ ὄρος προσεύξασθαι. **29** καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι
αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον καὶ ὁ ἱματισμὸς
αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. **30** καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελά-
λουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας, **31** οἳ ὀφθέντες
ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλεν πληροῦν ἐν
Ἰερουσαλήμ. **32** ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρη-
μένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ
τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. **33** καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν
Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν
σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωϋσεῖ καὶ μίαν Ἠλίᾳ, μὴ
εἰδὼς ὃ λέγει. **34** ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ
ἐπεσκίαζεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς
τὴν νεφέλην. **35** καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα,

---

[5] **26** {A} λόγους (*see* Mk 8.38) 𝔓$^{45, 75vid}$ א A B C L W Δ Θ Ξ Ψ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{aur, b, c, f, ff2, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{1/2}$ Eusebius Basil; Ambrose // *omit* D it$^{a, d, e, l}$ syr^{c} Origen$^{1/2}$

---

26 Mt 10.33; Lk 12.9; 2 Tm 2.12 **31** τὴν ... Ἰερουσαλήμ Lk 9.22; 13.33 **32** εἶδον ... αὐτοῦ Jn 1.14; 2 Pe 1.16

Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἐκλελεγμένος[6], αὐτοῦ ἀκούετε. **36** καὶ
ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν εὑρέθη Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ
ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν
ὧν ἑώρακαν.

The Healing of a Boy with an Unclean Spirit

(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

37 Ἐγένετο δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ
ὄρους συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. **38** καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ
τοῦ ὄχλου ἐβόησεν λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί σου ἐπιβλέψαι ἐπὶ
τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής μοί ἐστιν, **39** καὶ ἰδοὺ πνεῦμα
λαμβάνει αὐτὸν καὶ ἐξαίφνης κράζει καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ
ἀφροῦ καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ᾽ αὐτοῦ συντρῖβον αὐτόν· **40** καὶ
ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ
ἠδυνήθησαν. **41** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὦ γενεὰ
ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ
ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. **42** ἔτι δὲ προσ-
ερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάρα-
ξεν· ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ
ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.
43 ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ.

Jesus Again Foretells His Death

(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει εἶπεν πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, **44** Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους
τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς

---

[6] **35** {B} ἐκλελεγμένος 𝔓$^{45, 75}$ א B L (Θ 1 *l* 547 ἐκλεκτός) Ξ 579 892 1241 1342 it$^{a, aur, ff2, l}$ vgst syr$^{s, hmg}$ cop$^{sa, bo}$ arm (eth) // ἀγαπητός (*see* Mk 9.7) A C* W Δ *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H P] *l* 253 *l* 292 *l* 1552 it$^{b, c, e, f, q}$ vg$^{cl, ww}$ syr$^{c, p, h, pal}$ geo slav Marcion$^{acc. to Tertullian, Epiphanius}$ Cyril; Tertullian Ambrose // ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα (*see* 3.22; Mt 3.17; 17.5; Mk 9.7) C^{3} D Ψ *Lect* it^{d} (cop^{boms})

---

35 Οὗτός ... ἐκλελεγμένος Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22; 2 Pe 1.17
44 ὁ γὰρ ... ἀνθρώπων Lk 18.32

χεῖρας ἀνθρώπων. **45** οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ ἦν
παρακεκαλυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό, καὶ
ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Who is the Greatest?
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

46 Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων
αὐτῶν. **47** ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδώς[7] τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας
αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ παρ᾽ ἑαυτῷ **48** καὶ
εἶπεν αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστεί-
λαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν
μέγας.

He Who is Not against You is for You
(Mk 9.38-40)

49 Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐν
τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια καὶ ἐκωλύομεν[8] αὐτόν, ὅτι
οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ᾽ ἡμῶν. **50** εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς,
Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ᾽ ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.

A Samaritan Village Refuses to Receive Jesus

51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀνα-
λήμψεως αὐτοῦ καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν τοῦ πορεύε-
σθαι εἰς Ἰερουσαλήμ. **52** καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσ-

---

[7] **47** {C} εἰδώς ℵ B F 597 700 1424 *l* 168 *l* 176 *l* 1673 *l* 1813 *l* 1223 cop^{sa} arm eth geo slav // ἰδών A C D L W Δ Θ Ξ Ψ 0115 *f*^{13} 28 33 157 180 565 579 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, e, f, ff}^2\text{, l, q, r}^1}$ vg cop^{bo} (Origen); Jerome // γνούς *f*^{1} 205

[8] **49** {B} ἐκωλύομεν (*see* Mk 9.38) 𝔓$^{75\text{vid}}$ ℵ B L Ξ 157 579 892 1241 it$^{\text{a, b, e, l}}$ geo // ἐκωλύσαμεν A C D W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{\text{aur, c, d?, f, q, r}^1}$ vg arm eth slav Optatus BTI?

---

45 Mk 9.32; Lk 18.34 **46** Lk 22.24 **48** Ὃς ἐὰν δέξηται ... με Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 **50** ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν ... ἐστιν Lk 11.23 **51** Mk 10.32

ώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαριτῶν ὡς
ἑτοιμάσαι αὐτῷ· **53** καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἰερουσαλήμ. **54** ἰδόντες δὲ οἱ
μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπαν, Κύριε, θέλεις εἴπωμεν
πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς[9];
55 στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς.[10] **56** καὶ ἐπορεύθησαν
εἰς ἑτέραν κώμην.

The Would-be Followers of Jesus
(Mt 8.19-22)

57 Καὶ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ εἶπέν τις πρὸς αὐτόν,
Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. **58** καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. **59** Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει
μοι. ὁ δὲ εἶπεν, [Κύριε,][11] ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον
θάψαι τὸν πατέρα μου. **60** εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ἄφες τοὺς νεκροὺς

---

[9] **54** {B} αὐτούς 𝔓$^{45, 75}$ ℵ B L Ξ 157 579 700* 1241 1342 it$^{aur, c, l}$ vg syr$^{c, s}$ cop$^{sa, bo pt}$ arm geo^{1} Diatessaron Cyril; Jerome // αὐτοὺς ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησεν A C D W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 597 700^{c} 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* (*l* 68 *l* 1223 Ἰωάννης *for* Ἠλίας) it$^{d, f}$ syr$^{p, h pal}$ cop$^{bo pt}$ geo^{2} slav Basil (Chrysostom) // αὐτοὺς ὡς Ἠλίας ἐποίησεν 892 it$^{a, b, (c), q, r1}$ vg^{mss} (Ambrosiaster) Gaudentius Augustine

[10] **55-56** {A} αὐτοῖς. 𝔓$^{45, 75}$ ℵ A B C L W Δ Ξ Ψ 28 33 157 565 892 1010 1071 (1241 αὐτούς) 1342 1424 *Byz*^{pt} [E G H] *Lect*$^{pt, AD 1/3}$ it^{l} vgst syr^{s} cop$^{sa, bo pt}$ eth^{pp} slav^{mss} // αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε D it^{d} geo (Epiphanius) Chrysostom Theodoret^{vid} // αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. **56** ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι ἀλλὰ σῶσαι. (*with minor variants*) K Θ *f*^{1} *f*^{13} 180 205 597 700 1006 1243 1292 1505 *Byz*^{pt} *Lect*$^{pt, AD 2/3}$ it$^{a, aur, b, c, e, f, q, r1}$ vg$^{cl, ww}$ syr$^{c, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo pt}$ (ethTH) slav^{mss} Ambrosiaster Ambrose // αὐτοῖς καὶ εἶπεν **57** *[sic]* καὶ πορευομένων αὐτῶν εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, Οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι ἀλλὰ σῶσαι. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ, κύριε. 579

[11] **59** {C} κύριε (*see* Mt 8.21) 𝔓$^{45, 75}$ ℵ A B^{2} C L W Δ Θ Ξ Ψ 0181 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342

---

53 Jn 4.9 **54** πῦρ ... αὐτούς 2 Kgs 1.10, 12

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ. **61** Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, Ἀκολουθήσω σοι,
κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν
μου. **62** εἶπεν δὲ [πρὸς αὐτὸν] ὁ Ἰησοῦς[12], Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν
χεῖρα ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω[13] εὔθετός ἐστιν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

The Mission of the Seventy-two

10 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος ἑτέρους ἑβδομήκοντα
[δύο][1] καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο [δύο] πρὸ προσώπου

1424 1505 *Byz* [E G H N[vid]] *Lect* it[a, aur, b, c, e, f, l, q, r1] vg syr[c, p, h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Basil // *omit* B* D 180 it[d] syr[s] REB EU BJ TOB

[12] **62** {C} εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ℵ L Ξ *f*[1] 33 157 205 1241 1243 1342 *l* 859 *l* 866 *l* 890 (*l* 1016) it[a, (aur), (b), c, f, (l), r1] (vg) cop[sa ms, bo?] arm eth[(TH)] slav[mss] (Chromatius) (Speculum) // εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν A C W (Δ *omit* ὁ Ἰησοῦς) Θ Ψ *f*[13] 28 180 565 579 597 892 1006 1010 1071 1292 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[q] syr[h] cop[sa ms, bo?] slav[mss] // ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D it[(d), e] // εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς 𝔓[45, 75] B 0181 700 cop[sa mss] geo NIV

[13] **62** {C} ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω (𝔓[75] 0181 ἐπιβάλλων) B *f*[1] 180 205 *l* 751 *l* 1016 arm geo (Ptolemy *and* Valentinus[acc. to Irenaeus]) Origen[(gr), lat 3/8] (Didymus) (Cyril[2/3]); (Tertullian) Optatus[vid] Ambrose Jerome[vid] Augustine Quodvultdeus[1/2] // ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω ℵ (A L W Θ ἐπιβάλλων) C Δ Ξ Ψ *f*[13] 28 33 157 565 579 597 700 (892 στραφείς *for* βλέπων) 1006 1010 1071 1241 1243 (1292 βαλών) 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect*[pt, AD] (*Lect*[pt] στραφείς *for* βλέπων) it[aur, f, r1] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[(sa), bo(mss)] slav Basil (Cyril[1/3]) Origen[lat 5/8] (Chrysostom); Speculum LB // εἰς τὰ ὀπίσω βλέπων καὶ ἐπιβάλλων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον 𝔓[45vid] D it[(a), (b), c, d, e, (l), q] Clement; Cyprian Hilary[vid] Zeno Chromatius Quodvultdeus[1/2]

[1] **1** {C} δύο (*see* 10.17) 𝔓[75] B D 0181 it[a, aur, b, c, d, e, l] vg syr[c, s] cop[sa, bo ms] arm geo Diatessaron Adamantius Apostolic Constitutions; Ambrosiaster Augustine // μαθητάς *Lect* (syr[pal]) // *omit* ℵ A C L W Δ Θ Ξ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *l* 292 *l* 387 *l* 514 *l* 1552 it[f, q, r1?] syr[p, h] cop[bo] eth slav Marcion[acc. to Tertullian] Irenaeus[lat] Clement Origen[gr, lat] Eusebius Basil Cyril Theodoret; Tertullian Ambrose[vid] Jerome NRSV

---

61 πρῶτον ... μου 1 Kgs 19.20
10.1 ἀπέστειλεν ... δύο Mk 6.7

αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.
2 ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται
ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐργάτας
ἐκβάλῃ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. **3** ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω
ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. **4** μὴ βαστάζετε βαλλάντιον,
μὴ πήραν, μὴ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάση-
σθε. **5** εἰς ἣν δ᾽ ἂν εἰσέλθητε οἰκίαν,[a] πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη
τῷ οἴκῳ τούτῳ. **6** καὶ ἐὰν ἐκεῖ ᾖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται
ἐπ᾽ αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή γε, ἐφ᾽ ὑμᾶς ἀνακάμψει. **7** ἐν
αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ᾽ αὐτῶν·
ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας
εἰς οἰκίαν. **8** καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται
ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν **9** καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν
αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἤγγικεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ. **10** εἰς ἣν δ᾽ ἂν πόλιν εἰσέλθητε καὶ μὴ δέχωνται
ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε, **11** Καὶ τὸν
κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς
πόδας ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ. **12** λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Woes to Unrepentant Cities
(Mt 11.20-24)

13 Οὐαί σοι, Χοραζίν, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ
καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν. **14** πλὴν Τύρῳ
καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. **15** καὶ σύ,
Καφαρναούμ,

---

[a] **5** NO C: WH

---

2 Mt 9.37-38 Ὁ μὲν ... πολύς Jn 4.35 **4-11** Mt 10.7-14 **4** Lk 9.3 μηδένα ... ἀσπάσησθε 2 Kgs 4.29 **7** Lk 9.4 ἄξιος ... αὐτοῦ 1 Tm 5.18; 1 Cor 9.6-14 **8** ἐσθίετε ... ὑμῖν 1 Cor 10.27 **10-11** Lk 9.5 **11** Καὶ τὸν κονιορτὸν ... ὑμῖν Ac 13.51; 18.6 **12** Mt 10.15 λέγω ... ἔσται Mt 11.24 Σοδόμοις ... ἀνεκτότερον Gn 19.24-25 **13-14** Τύρῳ καὶ Σιδῶνι Is 23; Eze 26-28; Jl 3.4-8; Am 1.9-10; Zch 9.2-4

μὴ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως τοῦ ᾅδου καταβήσῃ[2].
16 Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ·
ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.

The Return of the Seventy-two

17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα [δύο][3] μετὰ χαρᾶς λέ-
γοντες, Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί
σου. **18** εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. **19** ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν
δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. **20** πλὴν
ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε
δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

The Rejoicing of Jesus
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο [ἐν] τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ[4]
καὶ εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς

---

[2] **15** {C} καταβήσῃ (*see* Is 14.15; Mt 11.23) 𝔓[75] B D 579 1342 it[d] syr[c, s] arm eth geo // καταβιβασθήσῃ 𝔓[45] ℵ A C L W Δ Θ Ξ Ψ 0115 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G N] *Lect* it[a, aur, b, c, e, f, i, l, q, r1] vg syr[p, h] cop[sa, bo] slav REB EU LB BTI

[3] **17** {C} δύο (*see* 10.1) 𝔓[45vid, 75] B D it[a, aur, b, c, d, e, l] vg syr[s, hmg] cop[sa, boms] arm geo Diatessaron Adamantius Apostolic Constitutions; (Ambrosiaster) Augustine // μαθηταί 1243 // *omit* ℵ A C L W Δ Θ Ξ Ψ 0115 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G N] *Lect* it[f, i, q] syr[c, p, h, pal] cop[bo] eth slav Irenaeus[lat] Hippolytus[arab] Clement Origen Eusebius Chrysostom NRSV

[4] **21** {C} ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ (𝔓[75] B *omit* ἐν) ℵ D Ξ 1241 it[a, b, d, i, l] (it[aur] vg Augustine[2/3] *omit* ἐν) syr[c, s] cop[sa, bopt] // ἐν τῷ πνεύματι 𝔓[45vid] 157 (Diatessaron[arm]) // τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς A W Δ Ψ (0115 892 ἐν τῷ πνεύματι) (N *f*[13] 1505 *l* 547[1/2] ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι) 28 180 205 565 597 700 1006 1010

---

15 ἕως ... καταβήσῃ Is 14.13, 15 **16** Mt 10.40; Jn 5.23; 15.23 **18** τὸν ... πεσόντα Jn 12.31; Re 12.8-9 ἐκ ... πεσόντα Is 14.12 **19** τοῦ πατεῖν ... ὄφεων Gn 3.15; Ps 91.13; Mk 16.18 οὐδὲν ... ἀδικήσῃ Mt 16.18 **20** πνεύματα ... ὑποτάσσεται Mt 7.22 τὰ ὀνόματα ... οὐρανοῖς Ex 32.32; Php 4.3; Re 3.5

γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκά-
λυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἔμπροσθέν σου. **22** Πάντα[5] μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ
πατὴρ εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
23 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ᾽ ἰδίαν εἶπεν, Μακάριοι
οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. **24** λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

The Good Samaritan

25 Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων,
Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; **26** ὁ δὲ
εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις;
27 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, **Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ
ὅλης [τῆς] καρδίας σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
ἰσχύϊ σου** καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου, καὶ **τὸν πλησίον σου ὡς
σεαυτόν.** **28** εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει καὶ
ζήσῃ. **29** ὁ δὲ θέλων δικαιῶσαι ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον; **30** ὑπολαβὼν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν,

1243 1292 1342 1424 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{f, (q)}$ (syr$^{pal ms}$) slav (Clement) Basil Cyril // τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὁ Ἰησοῦς C 1 *l* 1253 *l* 1524$^{1/2}$ *l* 547$^{1/2}$ syr^{h} // ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ (L 33 ἐν τῷ πνεύματι) Θ 579 1071 syr$^{p, pal mss}$ cop$^{bo mss}$ arm eth^{pp} geo (it$^{c, e, ff2, r1}$ vg^{mss} Augustine$^{1/3}$ ἐν τῷ πνεύματι)

[5] **22** {A} πάντα (*see* Mt 11.27) 𝔓$^{45vid, 75}$ א B D L Ξ 070 *f*^{1} *f*^{13} 33 205 579 700 892 1241 1243 1342 1424 it$^{a, aur, b, d, e}$ vg syr$^{c, s}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav^{mss} Cyril // καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα (*see* 10.23) A C W Δ Θ Ψ (0115 στραφεὶς δέ) 28 157 180 565 597 1006 1010 1292 1505 *Byz* [E G (H 1071 μαθητὰς αὐτοῦ) N] it$^{ff2, i, l}$ (it$^{c, f, q, r1}$ μαθητὰς αὐτοῦ) syr$^{p, h}$ cop$^{bo ms}$ slav^{mss}

---

21 ἀπέκρυψας ... νηπίοις 1 Cor 1.26-28 **22** Πάντα ... μου Jn 3.35 οὐδεὶς ... μὴ ὁ υἱός Jn 10.15 **23** Μακάριοι ... βλέπετε Mt 13.16 **24** 1 Pe 1.10 **25** νομικός ... αὐτόν Mt 22.35 Διδάσκαλε ... κληρονομήσω Mt 19.16; Mk 10.17; Lk 18.18 **27** Ἀγαπήσεις ... ἰσχύϊ σου Dt 6.5; 10.12; Jos 22.5 (Mt 22.37; Mk 12.33) τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν Lv 19.18 (Mt 19.19; 22.39; Mk 12.31; Ro 13.9; Ga 5.14; Jas 2.8) **28** τοῦτο ... ζήσῃ Lv 18.5; Ro 10.5; Ga 3.12

Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ εἰς Ἰεριχὼ καὶ
λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπι-
θέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ. **31** κατὰ συγκυρίαν δὲ
ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντι-
παρῆλθεν· **32** ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης [γενόμενος] κατὰ τὸν
τόπον ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν. **33** Σαμαρίτης δέ τις
ὁδεύων ἦλθεν κατ᾽ αὐτὸν καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη, **34** καὶ
προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον
καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. **35** καὶ ἐπὶ τὴν
αὔριον ἐκβαλὼν ἔδωκεν δύο δηνάρια τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν,
Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς ἐγὼ ἐν τῷ
ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. **36** τίς τούτων τῶν τριῶν
πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;
37 ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ᾽ αὐτοῦ. εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, Πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

Visiting Martha and Mary

38 Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην
τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτόν[6]. **39** καὶ
τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαριάμ, [ἣ] καὶ παρακαθεσθεῖσα
πρὸς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. **40** ἡ δὲ
Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν,
Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπεν
διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται. **41** ἀπο-
κριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ κύριος, Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ

---

[6] **38** {B} αὐτόν 𝔓[45, 75] B cop[sa] // αὐτόν εἰς τὴν οἰκίαν 𝔓[3vid] ℵ[*, 2] (ℵ[1] C[2] οἰκίαν αὐτῆς) C* L Ξ 33 579 // αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς A D W Δ Θ Ψ 070 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H (P ἑαυτῆς)] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, i, q, r1] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[bo] arm eth geo slav Basil Cyril[lem]; Augustine

---

38-39 γυνὴ … Μαριάμ Jn 11.1; 12.2-3

θορυβάζῃ περὶ πολλά, **42** ἑνὸς δέ ἐστιν χρεία[7]· Μαριὰμ γὰρ
τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται αὐτῆς.

Teaching about Prayer
(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον,
ὡς ἐπαύσατο, εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε,
δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ. **2** εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε λέγετε,
Πάτερ[1], ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου[2, 3]

---

[7] **41-42** {C} μεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστιν χρεία 𝔓$^{45, 75}$ C* W Θ^{1} (Θ* *omit* χρεία) (Evagrius); (Augustine$^{6/8}$ *omit* μεριμνᾷς καί) // μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστιν χρεία A Δ Θ^{c} f^{13} 28 157 180 205 565^{supp} 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect* (it$^{\text{aur, (c), f, (q)}}$ vg syr$^{\text{c, p, h}}$ cop^{sa} Augustine$^{2/8}$ τυρβάζῃ *or* θορυβάζῃ) slav Chrysostom Nilus John-Damascus // μεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ περὶ πολλά, ὀλίγων δέ ἐστιν χρεία ἢ ἑνός 𝔓^{3} א^{2} (א* *omit* χρεία) (B χρεία ἐστίν) C^{2} L 1 33 (579 τυρβάζεις) (1342 τυρβάζῃ) syr^{hmg} cop^{bo} (syr^{pal} cop^{boms} arm ethTH geo *omit* ἢ ἑνός) eth^{PP} (Origen) Basil$^{(1/2)}$ Cyril BJ // θορυβάζῃ D it^{d} // *omit* it$^{\text{a, b, e, ff2, i, l, r1}}$ syr^{s} Ambrose Possidius

[1] **2** {A} πάτερ 𝔓^{75} א B (L πάτερ ἡμῶν) 1 700 1342 it^{aur} vg syr^{s} (arm πάτερ ἡμῶν) Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$ Origen (Cyril$^{\text{lem vid}}$); Tertullian^{vid} // πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς (*see* Mt 6.9) A C D W Δ Θ Ψ f^{13} 28 33^{vid} 157 180 205 565^{supp} 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect* it$^{\text{b, d, e, f, l, q, r1 vid}}$ (it$^{\text{a, c, ff2, i}}$ πάτερ ἅγιε) vg^{mss} syr$^{\text{c, p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo slav

[2] **2** {A} ἐλθέτω/ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου· (*see* Mt 6.10) 𝔓^{75} א A B C L W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 (565^{supp} *omit* σου) 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H P] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, e, f, ff2, i, l, q, r1}}$ vg syr$^{\text{c, s, p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo^{1} slav Diatessaron^{syr} Origen Titus-Bostra Cyril // ἐλθέτω τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς 700 Gregory-Nyssa; Tertullian^{vid} (Maximus-Confessor *omit* ἐφ᾽ ἡμᾶς) // ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐλθέτω σου ἡ βασιλεία D it^{d} // ἐλθάτω τὸ ἅγιον πνεῦμά σου, ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$

[3] **2** {A} σου· (*see footnote* 2) 𝔓^{75} B L 1 1342 vg syr$^{\text{c, s}}$ arm Diatessaron^{syr} (Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$) Origen; Tertullian^{vid} Augustine^{vid} // σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου it^{a} vg^{mss} cop$^{\text{sa, bomss}}$ geo // σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ

---

1 προσεύχεσθαι ... αὐτοῦ Lk 5.33

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ᾽ ἡμέραν·
4 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,
καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν·
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν[4].

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον καὶ
πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ, Φίλε,
χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, **6** ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ
ὁδοῦ πρός με καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· **7** κἀκεῖνος
ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ
θύρα κέκλεισται καὶ τὰ παιδία μου μετ᾽ ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην
εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. **8** λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ
δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι φίλον αὐτοῦ, διά γε τὴν
ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. **9** κἀγὼ
ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε,
κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· **10** πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβά-
νει καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγ[ήσ]εται[5].
11 τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἰχθύν[6], καὶ ἀντὶ

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς (*see* Mt 6.10) ℵ^{1} (ℵ* οὕτω καί) (ℵ^{2} A C D P W Δ Θ 892 *omit* τῆς) Ψ f^{13} 28 33 157 180 205 (565^{supp} *omit* σου) 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{\text{aur, b, c, d, e, f, ff2, i, (l), q, r1}}$ vg^{mss} syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} eth slav (Titus-Bostra) Cyril

[4] **4** {A} πειρασμόν 𝔓^{75} ℵ$^{*, 2}$ B L 1 700 1342 vg syr^{s} cop$^{\text{sa, bopt}}$ arm geo Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$ Origen Cyril; Tertullian^{vid} Augustine^{vid} // πειρασμὸν ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ (*see* Mt 6.13) A C D W Δ Θ Ψ f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1070 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{\text{aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1}}$ vg^{mss} syr$^{\text{c, p, h}}$ cop^{bopt} eth slav Diatessaron^{syr} (Titus-Bostra) // *transposes* ἀλλὰ ῥῦσαι ... πονηροῦ *after* γῆς (*footnote 3*) ℵ^{1}

[5] **10** {C} ἀνοιγήσεται (*see* 11.9; Mt 7.8) 𝔓^{45} ℵ C L Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 579 597* 700 892 1241 1292 1342 1505 *Byz*^{pt} *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ arm geo Macarius/Symeon // ἀνοιχθήσεται A W Δ 205 565 597^{c} 1006 1010 1071 1243 1424 *Byz*^{pt} [E F G H] *Lect*^{pt} (ἀνοιγήσεται *or* ἀνοιχθήσεται it$^{\text{aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1}}$ vg cop^{sa} Speculum) // ἀνοίγεται 𝔓^{75} B D cop^{bo}? DHH

[6] **11** {B} ἰχθύν 𝔓^{45} (𝔓^{75} ἰσχύν) B 1241 it$^{\text{ff2, i, l}}$ syr^{s} cop^{sa} arm Marcion$^{\text{acc. to Epiphanius}}$ Origen Epiphanius // ἄρτον μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν (*see* Mt 7.9) A (C ἢ καὶ ἰχθύν ... ἐπιδώσει *after verse 12*) (D αὐτῷ ἐπιδώσει) W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 180 205 597 1010 1071 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E (F

---

7 Μή ... πάρεχε Mt 26.10; Lk 18.5; Ga 6.17 **8** διὰ ... χρῄζει Lk 18.5

ἰχθύος[7] ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει; **12** ἢ καὶ αἰτήσει ᾠόν, ἐπιδώσει[8]
αὐτῷ σκορπίον; **13** εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες οἴδατε
δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ[9] δώσει πνεῦμα ἅγιον[10] τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.[a]

---

omit ἤ) (G ἐπιδῷ) H] *Lect* it[q] syr[c, p, h] (cop[bo]) eth (geo) slav (Adamantius) (Severian) // ἄρτον μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ ἰχθύν ℵ L 28 33 157 700 892 1006 1505 *l* 1773[1/2] *l* 890 it[aur, b, c, (d), f, r1] vg Augustine

[7] **11** {C} καὶ ἀντὶ ἰχθύος 𝔓[45, 75] B *l* 1950 cop[sa mss] eth Marcion[acc. to Epiphanius] // μὴ ἀντὶ ἰχθύος ℵ A D L W Δ Θ (Ψ τοῦ ἰχθύος) *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff2, i, l, q, r1] vg cop[sa ms, bo] arm geo slav Origen Severian; Augustine // μὴ ἀντὶ ἰχθύος *after* ἰχθύν *(footnote 6) at end of verse 12* C // μὴ *l* 673 Adamantius Epiphanius

[8] **12** {C} ἐπιδώσει 𝔓[45, 75] B L 892 cop[sa mss] eth // μὴ ἐπιδώσει ℵ A (*for* C *see footnotes 6 and 7*) (D it[d] σκορπίον αὐτῷ *after* μή) W Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 180 205 565 (579) 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a2, aur, f, ff2, i, q] vg cop[sa ms, bo] arm geo slav Adamantius Amphilochius; Augustine

[9] **13** {C} ὁ ἐξ οὐρανοῦ A B D W Δ Θ *f*[1] 28 180 565 597 700 1010 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E F G H] *Lect*[pt, AD] it[a2, d, f] syr[h] // ὑμῶν ὁ ἐξ οὐρανοῦ C (*f*[13] *l* 387 ἡμῶν) 205 1006 1342 *Lect*[pt] it[aur, b, c, ff2, q, r1] vg cop[sa] (arm) Ambrose Augustine // ἐξ οὐρανοῦ 𝔓[75] ℵ L Ψ 33 (157 1071 ὑμῶν ἐξ) 892 cop[bo] geo Cyril-Jerusalem Didymus[dub] BJ // ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς (*see* Mt 7.11) *l* 292[1/2] Marcellus // ὑμῶν ὁ οὐράνιος 𝔓[45] 579 1424 it[l] eth slav (Ps-Athanasius) Macarius/Symeon (Epiphanius) Severian Cyril // ὑμῶν it[i]

[10] **13** {B} πνεῦμα ἅγιον 𝔓[75] ℵ A B C W Δ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[f, q] syr[c, p, h] cop[sa, bo] geo slav[mss] Origen Ps-Athanasius Marcellus Cyril-Jerusalem Didymus Didymus[dub] Macarius/Symeon Cyril[1/2]; Tertullian Ambrose Jerome // πνεῦμα ἀγαθόν 𝔓[45] L *l* 211 *l* 384 *l* 387 *l* 770 *l* 773 *l* 1780 it[aur] vg syr[hmg] slav[mss] Cyril[1/2]; Augustine // ἀγαθὸν δόμα D it[b, c, d, ff2, i, l, r1] (eth *add* πνεύματος ἁγίου) mss[acc. to Ambrose] // δόματα ἀγαθά Θ (it[a2]) // ἀγαθά (*see* Mt 7.11) vg[ms] syr[s] arm Severian

---

[a] **13** Question: AD TR BTI

Jesus and Beelzebul
(Mt 12.22-30; Mk 3.20-27)

14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον [καὶ αὐτὸ ἦν][11] κωφόν·
ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφὸς καὶ
ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. **15** τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζε-
βοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια· **16** ἕτε-
ροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ᾽ αὐτοῦ.
17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα
βασιλεία ἐφ᾽ ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται καὶ οἶκος ἐπὶ
οἶκον πίπτει. **18** εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ᾽ ἑαυτὸν διεμερίσθη,
πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβοὺλ
ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. **19** εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκ-
βάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο
αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. **20** εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ [ἐγὼ]
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. **21** ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ
αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· **22** ἐπὰν δὲ
ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν
αὐτοῦ αἴρει ἐφ᾽ ᾗ ἐπεποίθει καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.
23 ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ᾽
ἐμοῦ σκορπίζει[12].

---

[11] **14** {C} καὶ αὐτὸ ἦν A[c] C W Δ Θ Ψ *f*[13] 28 180 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a2, aur, b, c, f, ff2, i, l, q, r1] vg syr[p, h] eth geo slav Cyril[lem] // *omit* 𝔓[45, 75] ℵ A* B L *f*[1] 33 157 205 892 1241 syr[c, s] cop[sa, bo] arm

[12] **23** {A} σκορπίζει (*see* Mt 12.30) 𝔓[45] (𝔓[75] it[i] σκορπίσει) ℵ[1] A B C* D W Δ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[a2, aur, b, c, d, f, ff2, l, q, r1] vg syr[c, p, h] cop[sa, bo mss] arm geo slav // σκορπίζει με ℵ[*, 2] C[2] L Θ Ψ 33 579 892 1071 syr[s] cop[bo] eth

---

15 εἶπον ... δαιμόνια Mt 9.34 **16** πειράζοντες ... αὐτοῦ Mt 12.38; 16.1; Mk 8.11; 1 Cor 1.22 **20** δακτύλῳ θεοῦ Ex 8.19 **21-22** Ps Sol 5.4 **23** ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ ... ἐστιν Mk 9.40; Lk 9.50

The Return of the Unclean Spirit
(Mt 12.43-45)

24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι᾽ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ μὴ εὑρί-
σκον· [τότε] λέγει[13], Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον·
25 καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον[14] καὶ κεκοσμημένον.
26 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἕτερα πνεύματα πονηρό-
τερα ἑαυτοῦ ἑπτὰ καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ
ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.

True Blessedness

27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις φωνὴν
γυνὴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά
σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. **28** αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενοῦν
μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες.

The Demand for a Sing
(Mt 12.38-42; Mk 8.12)

29 Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ
αὕτη γενεὰ πονηρά ἐστιν· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ
δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. **30** καθὼς γὰρ ἐγένετο
Ἰωνᾶς τοῖς Νινευίταις σημεῖον, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. **31** βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται

---

[13] **24** {C} τότε λέγει (*see* Mt 12.44) 𝔓^{75} א^{2} B L Θ Ξ 070 33 157 579 892 1071 1241 1342 *l* 184 *l* 292 *l* 514 *l* 1552 it$^{h, l}$ syr^{h} cop$^{sa, bo}$ Origen^{lat} // λέγει 𝔓^{45} א* A C D W Δ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 180 205 565 597 700 1006 1010 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{a2, aur, c, d, f, ff2, i, q, r1}$ vg syr$^{c, s, p}$ arm eth geo slav REB EU BJ NBS TOB BTI DHH?

[14] **25** {B} σεσαρωμένον 𝔓^{75} א* A D W Δ Θ 070 28 157 180 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1292 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{(a2), aur, b, c, (d), e, ff2, i, q}$ vg syr$^{c, s, p}$ cop^{sa} arm geo^{2} (geo^{1} *omit including* καί) slav^{mss} // σχολάζοντα σεσαρωμένον (*see* Mt 12.44) א^{2} B C L Ξ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 33 205 579 892 (1243 1342 syr$^{h\ with\ *}$ slav^{mss} καὶ σεσαρωμένον) it$^{f, l, r1}$ cop^{bo} eth Origen^{lat}

---

26 γίνεται ... πρώτων Jn 5.14 **27** Μακαρία ... σε Lk 1.28, 42, 48 **29** Ἡ γενεὰ ... Ἰωνᾶ Mt 16.4 σημεῖον ζητεῖ 1 Cor 1.22 **31** βασίλισσα ... Σολομῶνος 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12

ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ
αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. **32** ἄνδρες Νι-
νευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ
κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ
ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.

The Light of the Body
(Mt 5.15; 6.22-23)

33 Οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρύπτην τίθησιν [οὐδὲ ὑπὸ τὸν
μόδιον][15] ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φῶς
βλέπωσιν. **34** ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου.
ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν
ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. **35** σκό-
πει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. **36** εἰ οὖν τὸ σῶμά σου
ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον μέρος τι σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον
ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.

The Denouncing of the Pharisees and Lawyers
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40; Lk 20.45-47)

37 Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἐρωτᾷ αὐτὸν Φαρισαῖος ὅπως ἀριστήσῃ
παρ᾽ αὐτῷ· εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. **38** ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν
ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. **39** εἶ-
πεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν
τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν
γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. **40** ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ
ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν; **41** πλὴν τὰ ἐνόντα δότε

---

[15] **33** {C} οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον (*see* Mt 5.15; Mk 4.21) ℵ A B C D W Δ Θ Ψ f^{13} 28 33 157 180 (565 1292 1424 *l* 890 ἤ *for* οὐδέ) 597 700^{c} 892 1006 1010 1071 1243 1342 1505 *Byz* [E G H] *Lect* (*l* 211 ἐπί *for* ὑπό) $it^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg $syr^{(c), (p), h, pal}$ cop^{bo} (cop^{bomss} ἤ *for* οὐδέ) eth slav (Clement) $Origen^{1/2}$ (Cyril); Ambrose // *omit* $𝔓^{45, 75}$ L Ξ 070 f^{1} 205 700* 1241 *l* 387 syr^{s} cop^{sa} arm geo $Origen^{1/2}$ NRSV REB TOB

---

32 ἄνδρες ... Ἰωνᾶ Jon 3.8, 10 **33** Mk 4.21; Lk 8.16 **37** ἐρωτᾷ ... ἀνέπεσεν Lk 7.36; 14.1 **38** οὐ ... ἀρίστου Mt 15.2

ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν.
42 ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ
πήγανον καὶ πᾶν λάχανον καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν
ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι[16].
43 οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς.
44 οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι
[οἱ] περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.

45 Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε,
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.
46 ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς
νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβά-
στακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς
φορτίοις.
47 οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προ-
φητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.
48 ἄρα μάρ-
τυρές ἐστε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι
αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε[17].
49 διὰ
τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προ-
φήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ διώ-
ξουσιν,
50 ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ
ἐκκεχυμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
51 ἀπὸ αἵματος Ἅβελ ἕως αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου
μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου· ναὶ λέγω ὑμῖν,

---

[16] **42** {B} ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ παρεῖναι $\mathfrak{P}^{75}$ $\aleph^{1}$ B* L f^{13} 1071 (700 1241 *omit* δέ, 1241 *omit* μή *too*) $it^{a, aur, (b), c, e, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg $syr^{(c), p, h\ with\ *}$ ($cop^{sa, bo}$) arm eth geo slav Ambrose Augustine // ταῦτα ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι (*see* Mt 23.23) ($\mathfrak{P}^{45}$ ℵ* 892 ἀφεῖναι) $\aleph^{2}$ (A δεῖ *and* παραφιέναι) W f^{1} 28 157 180 205 565 1006 1010 (1243 ποιεῖν) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] $Lect^{pt, AD}$ syr^{s} // ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι (*see* Mt 23.23) B^{2} C Δ Θ Ψ 0108 33 (579 ἔδει μοι) 597 $Lect^{pt}$ // *omit* D it^{d}

[17] **48** {B} οἰκοδομεῖτε $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ B D L 579 1241 $it^{a, b, d, i, l, r1}$ $syr^{c, s}$ $cop^{sa, bopt}$ // οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα A C W Δ Θ Ψ 0233 28 33 180 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 (1424 μνήματα) 1505 *Byz* [E G H] *Lect* $it^{aur, c, f, q}$ vg slav (Chrysostom) TOB? (BTI) // οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους αὐτῶν f^{1} (f^{13} οἰκοδομεῖτε *after* αὐτῶν) 157 205 (arm) eth geo // *gloriamini* it^{c}

---

42 ἀποδεκατοῦτε ... λάχανον Lv 27.30 **51** αἵματος Ἅβελ Gn 4.8 αἵματος ... οἴκου 2 Chr 24.20-21

ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. **52** οὐαὶ ὑμῖν τοῖς
νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσ-
ήλθατε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. **53** Κἀκεῖθεν
ἐξελθόντος αὐτοῦ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων,
54 ἐνεδρεύοντες αὐτὸν θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

A Warning against Hypocrisy

12 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε
καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ[a]
πρῶτον,[b] Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρι-
σις, τῶν Φαρισαίων. **2** οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ
ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. **3** ἀνθ᾽ ὧν
ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ
οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.

Whom to Fear
(Mt 10.28-31)

4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν
ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσό-
τερόν τι ποιῆσαι. **5** ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε
τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν
γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. **6** οὐχὶ πέντε στρου-
θία πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν
ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. **7** ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς
κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ φοβεῖσθε· πολλῶν στρου-
θίων διαφέρετε.

---

[a] **1** C: NA[mg] BJ[mg] NBS[mg] TOB // as text: TOB[mg] || [b] NO C: NA[mg] BJ[mg] NBS[mg] TOB // as text: TOB[mg]

---

54 Lk 20.20
12.1 Προσέχετε … Φαρισαίων Mt 16.6; Mk 8.15 **2** Mt 10.26; Mk 4.22; Lk 8.17 **7** αἱ … φοβεῖσθε Lk 21.18; Ac 27.34 πολλῶν … διαφέρετε Lk 12.24

Confessing Christ before Men
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· **9** ὁ δὲ ἀρνησάμενός με
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ. **10** καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι
οὐκ ἀφεθήσεται. **11** ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συνα-
γωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί
ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε· **12** τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει
ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.

The Parable of the Rich Fool

13 Εἶπεν δέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου αὐτῷ, Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ
ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ᾽ ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. **14** ὁ δὲ
εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ μεριστὴν[1] ἐφ᾽
ὑμᾶς; **15** εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ
πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ
ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. **16** Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς
αὐτοὺς λέγων, Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα.
17 καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ
συνάξω τοὺς καρπούς μου; **18** καὶ εἶπεν, Τοῦτο ποιήσω, καθ-
ελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω καὶ συνάξω
ἐκεῖ πάντα τὸν σῖτον καὶ τὰ ἀγαθά μου **19** καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ
μου, Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀνα-

---

[1] **14** {B} κριτὴν ἢ μεριστήν 𝔓[75] ℵ B L 070 *f*[1] *f*[13] 33 205 579 700 892 1241 1243 cop[sa mss] arm geo slav Cyril // δικαστὴν ἢ μεριστήν A W Δ Θ Ψ 0233 180 565 597 1006 1010 1071 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Q] *Lect* (eth) Basil Cyril[lem] (κριτήν *or* δικαστήν it[aur, b, c, f, ff2, i, l, q, r1] vg syr[p, h] cop[bo] Ambrose Chromatius Augustine[2/8] Speculum Quodvultdeus) // ἄρχοντα καὶ δικαστήν (*see* Ex 2.14; Act 7.27, 35) 157 // κριτήν D (28 δικαστήν) it[a vid, c, d] syr[c, s] Marcion[acc. to Tertullian] // μεριστήν cop[sa ms] Augustine[6/8]

---

9 Lk 9.26 **10** Mk 3.28-29 **11-12** Mk 13.11; Lk 21.12-15 **14** τίς ... κριτὴν ... ὑμᾶς Ex 2.14; Ac 7.27 **15** Ὁρᾶτε ... πλεονεξίας 1 Tm 6.9-10 **19-20** Sir 11.19

παύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. **20** εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρων,
ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ
ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; **21** οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ
μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.[2]

Care and Anxiety
(Mt 6.25-34, 19-21)

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς [αὐτοῦ][3], Διὰ τοῦτο λέγω
ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι τί
ἐνδύσησθε. **23** ἡ γὰρ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ
σῶμα τοῦ ἐνδύματος. **24** κατανοήσατε τοὺς κόρακας ὅτι οὐ
σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον οὐδὲ ἀπο-
θήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε
τῶν πετεινῶν. **25** τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται ἐπὶ τὴν
ἡλικίαν αὐτοῦ προσθεῖναι πῆχυν; **26** εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον
δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; **27** κατανοήσατε τὰ
κρίνα πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει[4]· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ
Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.

---

[2] **21** {A} *include verse 21* 𝔓$^{45, 75}$ ℵ A B L W Δ Θ Ψ 070 0233 f^{1} 28 33 157 205 565 700 892* 1010 1241 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N^{vid} Q] *l* 253 it$^{aur, c, e, f, ff^2, i, l, q}$ vg syr$^{c, s, p, h, pal^{mss}}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{lat^{vid}}$ Basil; Tertullian^{vid} Ambrose^{vid} Augustine Speculum // *include verse 21 and add* ταῦτα λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω f^{13} 180 579 597 (892^{c} πρὸς ταῦτα) 1006 (1071 *omit* ταῦτα ... ἐφώνει) 1243 1292 *Lect* syr$^{pal^{ms}}$ // *omit verse 21* D it$^{a, b, d}$

[3] **22** {C} μαθητάς αὐτοῦ ℵ A D L W Δ Θ Ψ 070 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Q] (*l* 514 *l* 1552) it$^{a, aur, b, d, f, ff^2, i, l, q, r^1}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav // μαθητάς 𝔓^{75} B 1241 it$^{c, e}$

[4] **27** {B} αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει (*see* Mt 6.28) 𝔓$^{45, 75}$ ℵ A B L W Δ Θ Ψ 070 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 (579) 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E (F) G H Q] *Lect* it$^{(aur), (e), f, q}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav // οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει D it$^{(a), d}$ syr$^{c, s}$ eth (Diatessaron^{syr}) (Marcion$^{acc. to Tertullian}$) Clement REB EU BJ TOB // αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει it$^{b, ff^2, i, l, r^1}$ (it^{c} *omit* κοπιᾷ οὔτε)

---

21 Mt 6.20 **24** κατανοήσατε ... αὐτούς Ps 147.9 πόσῳ ... πετεινῶν Lk 12.7 **27** Σολομὼν ... αὐτοῦ 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον ὄντα σήμερον καὶ αὔριον εἰς
κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέζει, πόσῳ μᾶλλον
ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. **29** καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ τί
πίητε καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· **30** ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ
κόσμου ἐπιζητοῦσιν, ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε τούτων.
31 πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ[5], καὶ ταῦτα προστεθή-
σεται ὑμῖν. **32** Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ
πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. **33** Πωλήσατε τὰ
ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς
βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει·
34 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν
ἔσται.

Watchful Servants
(Mt 24.45-51)

35 Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι
καιόμενοι· **36** καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν
κύριον ἑαυτῶν πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ
κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. **37** μακάριοι οἱ δοῦλοι
ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ παρελθὼν
διακονήσει αὐτοῖς. **38** κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ κἂν ἐν τῇ τρίτῃ
φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν ἐκεῖνοι. **39** τοῦτο
δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης

---

[5] **31** {B} αὐτοῦ א B D* L Ψ^{c} 579 892 *l* 387 it$^{a, c}$ cop$^{sa, bo}$ Athanasius // τοῦ θεοῦ 𝔓^{45} A D^{1} W Δ Θ 070 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G^{supp} H N Q] *Lect* it$^{aur, b, d, e, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{c, s, p, h}$ arm geo slav Diatessaron^{syr} Marcion$^{acc. to Epiphanius}$; Tertullian Ambrose BTI DHH // τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ (*see* Mt 6.33) vg^{cl} eth // *omit* 𝔓^{75}

---

32 εὐδόκησεν ... βασιλείαν Lk 22.29; Re 1.6 **33** Πωλήσατε ... ἐλεημοσύνην Mt 19.21; Mk 10.21; Lk 18.22 **35** ὀσφύες περιεζωσμέναι Ex 12.11; 1 Kgs 18.46; 2 Kgs 4.29; 9.1; Job 38.3; 40.7; Pr 31.17; Jr 1.17; Eph 6.14; 1 Pe 1.13 λύχνοι καιόμενοι Mt 25.1, 7 **36** ἀνθρώποις ... αὐτῷ Mk 13.35-37 πότε ... αὐτῷ Mt 25.6 **37** περιζώσεται ... αὐτοῖς Lk 17.7-8; Jn 13.4 **39** ποίᾳ ... ἔρχεται 1 Th 5.2 **39-40** Mt 24.43-44

ἔρχεται, οὐκ[6] ἂν ἀφῆκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. **40** καὶ
ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἔρχεται.

41 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν
ταύτην λέγεις ἢ καὶ πρὸς πάντας; **42** καὶ εἶπεν ὁ κύριος, Τίς
ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος ὁ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ
κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ [τὸ]
σιτομέτριον; **43** μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. **44** ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ
πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **45** ἐὰν δὲ
εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει ὁ κύριός μου
ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,
ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, **46** ἥξει ὁ κύριος τοῦ
δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ
γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
ἀπίστων θήσει. **47** ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ
κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ἑτοιμάσας ἢ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ
δαρήσεται πολλάς· **48** ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν
δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται
παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν
αὐτόν.

Jesus the Cause of Division
(Mt 10.34-36)

49 Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη.
50 βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ὅτου
τελεσθῇ. **51** δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ;

---

[6] **39** {B} οὐκ 𝔓^{75} א* (D it^{d}, *but omit* ἀφῆκεν … αὐτοῦ) it$^{e, i}$ syr$^{c, s}$ cop$^{sa^{mss}, ach}$ arm Marcion$^{acc. to Tertullian}$ // ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ (*see* Mt 24.43) א^{2} (א^{1} 157 *omit* ἄν) A B L W Δ Θ Ψ 070 f^{1} f^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G^{supp} H N P Q] *Lect* it$^{aur, l, l, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa^{ms}, bo^{(mss)}}$ eth geo slav Basil; Niceta

---

44 ἐπὶ πᾶσιν … αὐτόν Mt 25.21, 23 **47** Jas 4.17 **50** βάπτισμα … βαπτισθῆναι Mk 10.38-39 **51** δοκεῖτε … γῇ Lk 2.14

οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ διαμερισμόν. **52** ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ
νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο
ἐπὶ τρισίν,

53 διαμερισθήσονται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ
καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί,
μήτηρ ἐπὶ τὴν θυγατέρα
καὶ θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα,
πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς
καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.

Discerning the Time
(Mt 16.2-3)

54 Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε [τὴν] νεφέλην
ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε ὅτι Ὄμβρος ἔρχεται,
καὶ γίνεται οὕτως· **55** καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι
Καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. **56** ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς
γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν καιρὸν δὲ τοῦτον
πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν[7];

Settling with Your Accuser
(Mt 5.25-26)

57 Τί δὲ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; **58** ὡς γὰρ
ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ᾽ ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς
ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν
κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδώσει τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ
σε βαλεῖ εἰς φυλακήν. **59** λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως
καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

---

[7] **56** {B} πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν 𝔓^{75} ℵ B L Θ (070 δοκιμάζετε *[sic]*) 33 892 1241 syr^{hmg} cop$^{samss, bo}$ (it$^{ff2, l}$ syr^{s} cop$^{sams, bomss}$ Marcion *omit* πῶς) eth // πῶς οὐ δοκιμάζετε 𝔓^{45} A W Δ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg syr$^{p, h}$ arm geo slav^{mss} Basil; Hesychius-Salonitan REB // οὐ δοκιμάζετε D 1505 it$^{b, c, d, e, i, r1}$ syr^{c} slav^{mss}

---

53 Mic 7.6 **54-56** Mt 16.2-3

Repent or Perish

13 Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ
περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν
αὐτῶν. **2** καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλι-
λαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο,
ὅτι ταῦτα πεπόνθασιν; **3** οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετα-
νοῆτε πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. **4** ἢ ἐκεῖνοι οἱ δεκαοκτὼ ἐφ'
οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς,
δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀν-
θρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἰερουσαλήμ; **5** οὐχί, λέγω ὑμῖν,
ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε.

The Parable of the Barren Fig Tree

6 Ἔλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· Συκῆν εἶχέν τις πεφυ-
τευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν
αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν. **7** εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, Ἰδοὺ
τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ
εὑρίσκω· ἔκκοψον [οὖν][1] αὐτήν, ἱνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;
8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ
ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια, **9** κἂν μὲν
ποιήσῃ καρπὸν εἰς τὸ μέλλον· εἰ δὲ μή γε[2], ἐκκόψεις αὐτήν.

---

[1] **7** {C} ἔκκοψον οὖν 𝔓^{75} A L Θ Ψ 070 0233 *f*^{13} 33 579 892 1071 *l* 292 *l* 514 it$^{a, aur, b, e, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ arm eth slav Ambrose // ἔκκοψον א B D W Δ *f*^{1} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [G H N] *Lect* it$^{d, e}$ syr$^{c, s, p}$ geo Diatessaron^{syr} Origen Peter-Alexandria Basil Cyril; Jerome Augustine NIV NRSV REB EU BJ TOB

[2] **9** {B} εἰς τὸ μέλλον· εἰ δὲ μή γε 𝔓^{75} א B L (070 μέλλον, ἀφήσεις·) 33^{vid} 579 892 1241 1243 cop$^{sa, bo}$ (eth) Cyril // εἰ δὲ μή γε, εἰς τὸ μέλλον 𝔓^{45vid} A D W Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1292 1342 (1424) 1505 *Byz* [G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, i, l, q}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ arm geo slav Peter-Alexandria Titus-Bostra; Ambrose

---

1 Γαλιλαίων ... αὐτῶν Ac 5.37 **2** Δοκεῖτε ... πεπόνθασιν Jn 9.2 **3** ἐὰν ... ἀπολεῖσθε Ps 7.12 **5** ἐὰν ... ἀπολεῖσθε Ps 7.12 **6** Συκῆν ... εὗρεν Hab 3.17; Mt 21.19; Mk 11.13 **8** ἄφες ... ἔτος 2 Pe 3.9, 15

The Healing of a Crippled Woman on the Sabbath

10 ᾿Ην δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν.
11 καὶ ἰδοὺ γυνὴ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δεκαοκτὼ καὶ
ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές.
12 ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ,
Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου, **13** καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ
τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν.
14 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ
ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ ὅτι ῞Εξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν
αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ
μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. **15** ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ
εἶπεν, Ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν
αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει;
16 ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς
ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ
τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; **17** καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ
κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ᾿ αὐτοῦ.

The Parables of the Mustard Seed and the Leaven

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

18 ῎Ελεγεν οὖν, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ
τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; **19** ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν
λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὔξησεν καὶ
ἐγένετο εἰς δένδρον[3], καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν
ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

---

[3] **19** {B} εἰς δένδρον 𝔓^{75} א B L 070 (892 ὡς *for* εἰς) 1241 it^{e} cop$^{bo\,pt}$ // δένδρον D it$^{a, a2, b, d, ff2, i, l, r1}$ syr$^{c, s, pal}$ cop^{sa} Ambrose Maximus arm geo // δένδρον μέγα *f*^{1} *l* 859 it$^{c, f, q}$ syr^{p} eth // εἰς δένδρον μέγα 𝔓^{45} A W Δ Θ Ψ 0233 *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 (1424 *l* 514 ὡς *for* εἰς) 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it^{aur} vg syr^{h} cop$^{bo\,pt}$ slav

---

14 ἀγανακτῶν ... Ἰησοῦς Mt 12.10; Mk 3.2; Lk 6.7; Jn 5.16; 7.23; 9.14, 16 ῞Εξ ... σαββάτου Ex 20.9-10; Dt 5.13-14 **15** ἕκαστος ... ποτίζει Lk 14.5 **16** θυγατέρα Ἀβραάμ Lk 19.9 **19** πετεινὰ ... αὐτοῦ Dn 4.12, 21; Eze 17.23; 31.6

20 Καὶ πάλιν εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ;
21 ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ [ἐν]έκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

The Narrow Door

(Mt 7.13-14, 21-23)

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ
πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱεροσόλυμα. **23** εἶπεν δέ τις αὐτῷ,
Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς,
24 Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι πολλοί,
λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. **25** ἀφ᾽
οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν καὶ
ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες, Κύριε,
ἄνοιξον ἡμῖν, καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν
ἐστέ. **26** τότε ἄρξεσθε λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ
ἐπίομεν καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας· **27** καὶ ἐρεῖ
λέγων ὑμῖν[4], Οὐκ οἶδα [ὑμᾶς] πόθεν ἐστέ[5]· ἀπόστητε ἀπ᾽ ἐμοῦ
πάντες ἐργάται ἀδικίας. **28** ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς
δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. **29** καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ

---

[4] **27** {C} ἐρεῖ λέγων ὑμῖν 𝔓^{75c} B 205 892 *l* 859 (*l* 1074) *l* 1552 // ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν 𝔓^{75*} A D L W Δ Θ Ψ 070 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it^{d} (syr$^{(c), s, pal}$ ἐρεῖ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν) syr^{h} arm eth slav REB EU // ἐρεῖ ὑμῖν ℵ 579 *l* 292 it$^{a, a2, aur, b, c, e, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bopt}$ geo Lucifer Ambrose Faustus-Milevis // ἐρεῖ *l* 524 cop^{bopt}

[5] **27** {C} Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ (*see* 13.25) ℵ A W Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{a, a2, aur, c, f, q, r1}$ vg syr$^{c, s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav 2nd epistle of Clement Origen Didymus // οὐκ οἶδα ὑμᾶς 61 Diatessaron Basil Cyril // οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ 𝔓^{75} B L 070 157 1241 it$^{b, ff2, i, l}$ Lucifer Ambrose Faustus-Milevis EU? // οὐδέποτε εἶδον ὑμᾶς D it$^{d, (e)}$

---

24 Ἀγωνίζεσθε ... θύρας 1 Tm 6.12; Mk 10.25 **25** ἀποκλείσῃ ... ἐστέ Mt 25.10-12
27 ἀπόστητε ... ἀδικίας Ps 6.8 **28-29** Mt 8.11-12 **29** ἥξουσιν ... νότου Ps 107.3

δυσμῶν καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. **30** καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται
πρῶτοι καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.

The Lament over Jerusalem

(Mt 23.37-39)

31 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθάν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες
αὐτῷ, Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε
ἀποκτεῖναι. **32** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώ-
πεκι ταύτῃ, Ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμε-
ρον καὶ αὔριον καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. **33** πλὴν δεῖ με
σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ
ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἰερουσαλήμ. **34** Ἰερου-
σαλὴμ Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθο-
βολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν
ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε.[a] **35** ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν[6]. λέγω [δὲ] ὑμῖν, οὐ μὴ ἴδητέ με ἕως [ἥξει ὅτε] εἴπητε[7],
Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

---

[6] **35** {B} ὑμῶν 𝔓$^{45vid, 75}$ א A B L W *f*^{1} 565 (579) 597 1006 1010 1243 1292 *Byz*^{pt} *Lect*^{pt} it$^{aur, e, ff2, i}$ vg$^{ww, st}$ syr^{s} cop$^{sa, bopt}$ arm slav Epiphanius; Augustine // ὑμῶν ἔρημος. (*see* Mt 23.38) D Δ Θ Ψ *f*^{13} 28 33 (157 ὑμῶν ἔρημος ὑμῖν) 180 205 700 892 1071 1241 1342 1424 1505 *Byz*^{pt} [E G H N] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{a, b, c, d, f, l, q, r1}$ vg^{cl} syr$^{c, p, h}$ cop^{bopt} geo NIV EU BTI

[7] **35** {C} ἕως ἥξει ὅτε εἴπητε D (ἥξει ἡ ἡμέρα it$^{a, b, f}$ syr$^{c, h}$) // ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε Ψ 180 565 597 700 1006 1292 1505 *Byz*^{pt} [E G (H *l* 76 ὅτι)] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{aur, (c), d, (ff2), l, q, r1}$ vg slav^{mss} Augustine // ἕως ἂν ἥξει (*itacism for* ἥξῃ?) ὅτε εἴπητε A N W 28 (579 ἥξει ὅταν) 1243 1342 1424 *Byz*^{pt} *Lect*^{pt} Cyril^{lem} // ἕως εἴπητε 𝔓^{45} B (K ἕως ὅτε εἴπητε) L 892 NIV // ἕως ἂν εἴπητε 𝔓^{75} א *f*^{13} 1 157 205 1010 1071 *l* 1292$^{1/2}$ *l* 1514 *l* 1552 (Epiphanius) (ἕως *or* ἕως ἂν it$^{e, i}$ vg^{ms} cop$^{samss, fay}$ arm eth geo slav^{mss}) // ἀπ᾽ ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε (*see* Mt 23.39) Θ 1241 *l* 950 cop$^{samss, bo}$ // ἀπ᾽ ἄρτι ἕως ἂν ἥξει ὅτε εἴπητε Δ

---

[a] **34** Question: TR

---

29 ἀνακλιθήσονται ... θεοῦ Lk 14.15 **30** Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31 **35** ἀφίεται ... ὑμῶν 1 Kgs 9.7-8; Jr 12.7; 22.5 Εὐλογημένος ... κυρίου Ps 118.26

The Healing of the Man with Dropsy

14 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν
ἀρχόντων [τῶν] Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον καὶ αὐτοὶ
ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. **2** καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν
ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. **3** καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων, Ἔξεστιν τῷ σαβ-
βάτῳ θεραπεῦσαι ἢ οὔ; **4** οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβόμενος
ἰάσατο αὐτὸν καὶ ἀπέλυσεν. **5** καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος
ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς[1] εἰς φρέαρ πεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνα-
σπάσει αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; **6** καὶ οὐκ ἴσχυσαν
ἀνταποκριθῆναι πρὸς ταῦτα.

A Lesson to Guests and a Host

7 Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς
τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς, **8** Ὅταν
κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρω-
τοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ᾽ αὐτοῦ,
9 καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον,
καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.
10 ἀλλ᾽ ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον
τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε ἐρεῖ σοι, Φίλε, προσ-
ανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν
συνανακειμένων σοι. **11** ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθή-
σεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. **12** Ἔλεγεν δὲ καὶ
τῷ κεκληκότι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει
τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς

---

[1] **5** {B} υἱὸς ἢ βοῦς 𝔓[45, 75] (A 700 1006 ὁ υἱός) **B W Δ** 28 180 565 1010 1243 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 184 υἱὸς ὑμῶν) it[c, f, q] syr[p, h] cop[sa] geo // ὄνος ἢ βοῦς **ℵ L Ψ** *f*[1] *f*[13] 33 157 205 579 597 892 1071 1241 1292 *l* 524 *l* 547 it[a, aur, b, e, ff2, i, l, r1] vg syr[(s), pal] cop[bo, fay] arm (eth) slav // ὄνος υἱὸς ἢ βοῦς **Θ** (syr[c] υἱὸς ἢ βοῦς ἢ ὄνος) // πρόβατον ἢ βοῦς **D** it[d]

---

1 ἐν ... ἄρτον Lk 11.37 **3** Ἰησοῦς ... οὔ Lk 6.9 **5** Mt 12.11; Lk 13.15 **6** Mt 22.46 **7** πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο Mt 23.6 **8-10** Pr 25.6-7 **11** Mt 23.12; Lk 18.14

σου μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσίν
σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι. **13** ἀλλ' ὅταν δοχὴν ποιῇς,
κάλει πτωχούς, ἀναπείρους, χωλούς, τυφλούς· **14** καὶ μακά-
ριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι, ἀνταποδοθήσεται
γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

The Parable of the Great Banquet
(Mt 22.1-10)

15 Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ,
Μακάριος ὅστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. **16** ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν
πολλοὺς **17** καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ
δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά
ἐστιν[2]. **18** καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶ-
τος εἶπεν αὐτῷ, Ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν
αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. **19** καὶ ἕτερος εἶπεν,
Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά·
ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. **20** καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα
ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. **21** καὶ παραγενόμενος
ὁ δοῦλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ
οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπεί-
ρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. **22** καὶ εἶπεν ὁ
δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. **23** καὶ
εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ
φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος·

---

[2] **17** {C} ἕτοιμά ἐστιν B it$^{b, c, ff2, i, l, q}$ // ἕτοιμά εἰσιν 𝔓^{75} א$^{*, 2}$ L Θ 579 // ἕτοιμά ἐστιν πάντα (א^{1} *l* 1074 εἰσιν) A W Δ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N P] *Lect* it$^{aur, d, f, r1}$ vg arm^{mss} geo slav Cyril GNB? REB EU LB BJ BTI // πάντα ἕτοιμά ἐστιν D it$^{a, e}$ arm^{mss} Speculum

---

14 ἀναστάσει τῶν δικαίων Jn 5.29 **15** φάγεται ... θεοῦ Lk 13.29 **20** Γυναῖκα ... ἐλθεῖν 1 Cor 7.33

24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλη-
μένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.

The Cost of Discipleship
(Mt 10.37-38)

25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπεν
πρὸς αὐτούς, **26** Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα
ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς
ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, οὐ
δύναται εἶναί μου μαθητής. **27** ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν
ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.
28 τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶτον
καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν; **29** ἵνα
μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι
πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίζειν **30** λέγοντες
ὅτι Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν
ἐκτελέσαι. **31** ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος ἑτέρῳ βασιλεῖ
συμβαλεῖν εἰς πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύσεται εἰ
δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι
χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; **32** εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω
ὄντος πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. **33** οὕτως
οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ
ὑπάρχουσιν οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.

Tasteless Salt
(Mt 5.13; Mk 9.50)

34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι
ἀρτυθήσεται; **35** οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν,
ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

---

26 μισεῖ ... ἑαυτοῦ Dt 33.9; Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23; 18.29; Jn 12.25 **26-27** Mt 10.37-38 **27** Mt 10.38; 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 **35** ὁ ... ἀκουέτω Mt 11.15; 13.9; 13.43; Mk 4.9, 23; Lk 8.8

The Parable of the Lost Sheep
(Mt 18.12-14)

15 Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες[1] οἱ τελῶναι καὶ οἱ
ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. **2** καὶ διεγόγγυζον οἵ τε Φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται
καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. **3** εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
ταύτην λέγων, **4** Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν
τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό; **5** καὶ
εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων **6** καὶ ἐλθὼν
εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων
αὐτοῖς, Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἑνὶ
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις οἵτινες
οὐ χρείαν ἔχουσιν μετανοίας.

The Parable of the Lost Coin

8 Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν
μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς
ἕως οὗ εὕρῃ; **9** καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας
λέγουσα, Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα.
10 οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ
θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

The Parable of the Lost Son

11 Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς. **12** καὶ εἶπεν ὁ
νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος

---

[1] **1** {A} πάντες $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ A B D Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{a, d, e, f, ff2, i, r1}$ syr^{h} arm slav Cyril^{lem}; Jerome // *transpose* πάντες *before* ἐγγίζοντες L (579 πάντες οἱ τελῶναι) 1071 (geo^{1}) (Cyril) // *omit* W it$^{aur, b, c, l, q}$ vg syr$^{c, s, p}$ cop^{sams} eth GNB?

---

2 Lk 5.30 **4** πορεύεται ... αὐτό Eze 34.11, 16; Lk 19.10

τῆς οὐσίας. ὁ δὲ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. **13** καὶ μετ᾽ οὐ πολλὰς
ἡμέρας συναγαγὼν πάντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς
χώραν μακρὰν καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν
ἀσώτως. **14** δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς
ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖ-
σθαι. **15** καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας
ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν
χοίρους, **16** καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἐκ[2] τῶν κερατίων ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. **17** εἰς ἑαυτὸν δὲ
ἐλθὼν ἔφη, Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων,
ἐγὼ δὲ λιμῷ ὧδε ἀπόλλυμαι. **18** ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ
ἐνώπιόν σου, **19** οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν
με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. **20** καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν
πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ
πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν
τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **21** εἶπεν δὲ ὁ υἱὸς
αὐτῷ, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκέτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου.[3] **22** εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς
δούλους αὐτοῦ, Ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ
ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ

---

[2] **16** {B} χορτασθῆναι ἐκ 𝔓^{75} **א** B D L *f*^{1} *f*^{13} 579 (1241 ἀπό) *l* 547 it$^{d, e, f}$ syr$^{(c), pal}$ cop^{sa} eth slav^{mss} (Cyril); Augustine // γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπό A Δ Θ Ψ 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [G H N P Q] *Lect* it$^{(a), aur, b, c, ff2, i, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{bo} arm geo$^{(2)}$ slav^{mss} Cyril^{lem}; Ambrose Chromatius Jerome NIV REB LB BJ TOB BTI // γεμίσαι τὴν κοιλίαν καὶ χορτασθῆναι ἀπό W

[3] **21** {A} υἱός σου. 𝔓^{75} A L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 205 565 579 597 892 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N P Q] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff2, i, l, q, r1}$ vg syr$^{c, s, p, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo Titus-Bostra Apostolic Constitutions Hesychius; Jerome Augustine^{vid} // υἱός σου. ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. (*see* 15.19) **א** B (D σου υἱός.) 33 180 700 1006 1241 *l* 68 *l* 253 *l* 673 *l* 751 *l* 813 (*l* 890 *omit* οὐκέτι ... υἱός σου) *l* 950 *l* 1223 it^{d} vg^{mss} syr^{h} eth slav Quodvultdeus Arnobius

---

13 διεσκόρπισεν ... ἀσώτως Pr 29.3 **18** ἥμαρτον ... σου Ps 51.4 **20** δραμὼν ... αὐτοῦ Tob 11.9

ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, **23** καὶ φέρετε τὸν μόσχον τὸν
σιτευτόν, θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, **24** ὅτι οὗτος
ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη.
καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.

25 Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς
ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν,
26 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη
ταῦτα. **27** ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν
ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν
ἀπέλαβεν. **28** ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν, ὁ δὲ
πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. **29** ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, Ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ
οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας
ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ· **30** ὅτε δὲ ὁ υἱός σου
οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας
αὐτῷ τὸν σιτευτὸν μόσχον. **31** ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ
πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν· **32** εὐφραν-
θῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν
καὶ ἔζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη.

The Parable of the Dishonest Steward

16 Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἄνθρωπός τις ἦν
πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς
διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. **2** καὶ φωνήσας αὐτὸν
εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς
οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ δύνῃ ἔτι οἰκονομεῖν. **3** εἶπεν δὲ ἐν
ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν
οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι.
4 ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας
δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. **5** καὶ προσκαλεσάμενος
ἕνα ἕκαστον τῶν χρεοφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγεν τῷ
πρώτῳ, Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; **6** ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν
βάτους ἐλαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ

---

24 νεκρὸς ... ἀνέζησεν Eph 2.1, 5; 5.14 **31** πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν Jn 17.10

καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. **7** ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπεν, Σὺ
δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν κόρους σίτου. λέγει αὐτῷ,
Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. **8** καὶ ἐπῄ-
νεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας ὅτι[a] φρονίμως
ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ
τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. **9** Καὶ
ἐγὼ ὑμῖν λέγω, ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς
ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους
σκηνάς. **10** ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν,
καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. **11** εἰ οὖν
ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν
πιστεύσει; **12** καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ
ὑμέτερον[1] τίς ὑμῖν δώσει; **13** Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶν
κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον
ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ
δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

The Law and the Kingdom of God
(Mt 11.12-13)

14 Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρ-
χοντες καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. **15** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς
ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς
γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν

---

[1] **12** {A} ὑμέτερον 𝔓[75] א A D W Δ Θ Ψ 0233 *f*[1] *f*[13] 28 180 205 565 579 597[c] 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it[a, aur, c, d, f, ff2, q, r1] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[sa, bo] arm geo slav Origen[1/2] Basil Cyril Theodoret; Cyprian Ambrosiaster Ambrosius Gaudentius Jerome Augustine // ἡμέτερον B L *l* 127 *l* 950 *l* 1016 *l* 1074 Origen[1/2] // ἐμόν 157 it[e, i, l] Marcion[acc. to Tertullian] // ἀληθινόν (*see* 16.11) 33[vid] 597* // μέγα 2nd epistle of Clement Irenaeus[lat]

---

[a] **8** Indirect: NA M? WH? DHH // Causal: AD TR GNB NIV NRSV REB LB BJ NBS TOB BTI

---

8 υἱοὺς τοῦ φωτός Eph 5.8; 1 Th 5.5 **9** En 63.10 **10-12** Mt 25.20-30; Lk 19.17-26 **13** Mt 6.24 **15** οἱ ... ἀνθρώπων Mt 23.28; Lk 18.9-14 θεὸς ... ὑμῶν Pr 24.12 LXX

βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. **16** Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται μέχρι
Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς
εἰς αὐτὴν βιάζεται. **17** Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ
τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. **18** Πᾶς ὁ
ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ
ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

The Rich Man and Lazarus

19 Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν
καὶ βύσσον εὐφραινόμενος καθ᾽ ἡμέραν λαμπρῶς. **20** πτωχὸς δέ
τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ εἱλκωμέ-
νος **21** καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν πιπτόντων[2] ἀπὸ τῆς
τραπέζης τοῦ πλουσίου[3]· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἐπέλειχον
τὰ ἕλκη αὐτοῦ. **22** ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενε-
χθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανεν
δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. **23** καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ[4] ἐπάρας τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ Ἀβραὰμ ἀπὸ
μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. **24** καὶ αὐτὸς

---

[2] **21** {B} τῶν πιπτόντων 𝔓[75] ℵ* B L it[b, c, e, ff2, i, l, q, r1] syr[c, s, pal] cop[sa mss, bo pt] Marcion[acc. to Adamantius] Clement; Ambrose Gaudentius // τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων (*see* Mt 15.27) ℵ[2] A (D ψιχῶν) W Δ Θ Ψ *f*[13] 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it[a, aur, d, f] vg syr[p, h] cop[sa ms, bo pt] arm eth geo slav Origen[gr, lat] Adamantius[lat]; Jerome Augustine // τῶν πιπτόντων ψιχίων *f*[1] 205

[3] **21** {A} πλουσίου 𝔓[75] ℵ A B D L W Δ Θ Ψ *f*[1] 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, i, q, r1] vg[ww, st] syr[c, s, p, h, pal mss] cop[sa, bo] arm eth geo slav Marcion[acc. to Adamantius] Clement Origen; Gaudentius Jerome Augustine[9/10] // πλουσίου καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ (*see* 15.16) *f*[13] 1071 *l* 547 it[l] vg[cl] syr[pal ms] Augustine[1/10] Speculum

[4] **22-23** {A} ἐτάφη. **23** καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ 𝔓[75] ℵ[2] A B D L W Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it[b, d, f] syr[c, s, p, h, pal] arm eth geo slav Marcion[vid] Cyril[vid]; Tertullian Jerome Augustine // ἐτάφη ἐν τῷ ᾅδῃ. ℵ* it[aur, c, e, ff2, l, q, r1] vg Marcion[acc. to Adamantius] Speculum BJ // *sepultus est apud inferos. Et de inferno* it[a, (i)]

---

16 Mt 11.12-13 **17** Mt 5.18 **18** Mt 5.32; 19.9; Mk 10.11-12; 1 Cor 7.10-11 **21** ἐπιθυμῶν ... τραπέζης Mt 15.27; Mk 7.28; Lk 15.16

φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον
ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν
γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. **25** εἶπεν δὲ
Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ
σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ
δὲ ὀδυνᾶσαι. **26** καὶ ἐν πᾶσιν τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν
χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς
ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. **27** εἶπεν
δέ, Ἐρωτῶ σε οὖν, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
πατρός μου, **28** ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται
αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς
βασάνου. **29** λέγει δὲ Ἀβραάμ, Ἔχουσιν Μωϋσέα καὶ τοὺς
προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. **30** ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί, πάτερ
Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς μετα-
νοήσουσιν. **31** εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν
οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται.

Some Sayings of Jesus
(Mt 18.6-7, 21-22; Mk 9.42)

17 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ
τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, πλὴν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται· **2** λυσιτελεῖ
αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ
ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν
τούτων ἕνα. **3** προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν ἁμάρτῃ[1] ὁ ἀδελφός
σου ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ ἄφες αὐτῷ. **4** καὶ
ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ καὶ ἑπτάκις ἐπιστρέψῃ
πρὸς σὲ λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

---

[1] **3** {A} ἁμάρτῃ ℵ A B L W (Θ ἁμαρτήσῃ) *f*^{1} 205 892 1071 1241 it$^{a, aur, b, f, ff^2, i, l, λ}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{c, s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} slav Clement Basil // ἁμάρτῃ εἰς σέ (*see* Mt 18.15) (D Δ *f*^{13} ἁμαρτήσῃ) Ψ 28 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect*$^{pt, AD}$ (*Lect*^{pt} ἁμαρτήσῃ) it$^{c, d, e, q, r^1}$ vg^{cl} cop$^{bo^{mss}}$ eth geo^{2} Ambrose Augustine TOB

---

31 Εἰ ... πεισθήσονται Jn 11.44-48
17.3 Mt 18.15

5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε
ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ], Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ
θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.
7 Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς
εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ αὐτῷ,[a] Εὐθέως[b] παρελθὼν ἀνά-
πεσε, **8** ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, Ἑτοίμασον τί δειπνήσω καὶ
περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα
φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; **9** μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ ὅτι ἐποίησεν
τὰ διαταχθέντα;[2] **10** οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ
διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν
ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

The Cleansing of Ten Lepers

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ αὐτὸς
διήρχετο διὰ μέσον Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. **12** καὶ εἰσερ-
χομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην ἀπήντησαν [αὐτῷ] δέκα λεπροὶ
ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν **13** καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν
λέγοντες, Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. **14** καὶ ἰδὼν εἶπεν
αὐτοῖς, Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν. καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. **15** εἷς δὲ ἐξ
αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
τὸν θεόν, **16** καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ

---

[2] **9** {B} διαταχθέντα 𝔓^{75} ℵ^{1} (ℵ* *Homoioteleuton*) B L f^{1} 28 157 (205 διδαχθέντα) 1241 it^{e} syr^{pal} (it^{a} syr$^{c, s}$ cop$^{sa, bo}$ Cyprian διαταχθέντα αὐτῷ) (arm geo^{1} πάντα τὰ διαταχθέντα) // διαταχθέντα; οὐ δοκῶ. A W Δ (Θ πάντα διαταχθέντα) Ψ 180 565 579 597 700 892 700 892 1006 1010 1071 (1243 διατεταγμένα) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{c, s}$ syr^{h} // διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ D f^{13} *l* 547 *l* 1016 it$^{aur, b, d, f, ff^2, i, l, q, r^1}$ vg syr^{p} geo^{2} Augustine

---

[a] **7** NO C: TR ‖ [b] C: TR

---

5 Πρόσθες ... πίστιν Mk 9.24 **6** Mt 17.20; 21.21 **11** ἐν ... Ἰερουσαλήμ Lk 9.51; 13.22 διήρχετο ... Σαμαρείας Lk 9.52; Jn 4.4 **12** λεπροὶ ... πόρρωθεν Lv 13.46 **13** Ἰησοῦ ... ἡμᾶς Mt 9.27; 15.22; Lk 18.38 **14** Πορευθέντες ... ἱερεῦσιν Lv 14.2-3; Lk 5.14

εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρίτης. **17** ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;
18 οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ εἰ μὴ
ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; **19** καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου·
ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

The Coming of the Kingdom
(Mt 24.23-28, 37-41)

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, **21** οὐδὲ ἐροῦσιν,
Ἰδοὺ ὧδε ἤ, Ἐκεῖ, ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν
ἐστιν. **22** Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε
ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ
οὐκ ὄψεσθε. **23** καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ ἐκεῖ, [ἤ,] Ἰδοὺ ὧδε·[3] μὴ
ἀπέλθητε μηδὲ διώξητε. **24** ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτου-
σα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως
ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου [ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ][4]. **25** πρῶτον δὲ
δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς

---

[3] **23** {C} ἰδοὺ ἐκεῖ, ἤ, ἰδοὺ ὧδε· 𝔓^{75} (א καί *for* ἤ) B (L *omit* ἤ) 579 syr$^{c, s}$ // ἰδοὺ ὧδε, ἤ, ἰδοὺ ἐκεῖ· A Δ Θ Ψ 157 180 565 700 828^{c} 892 1006 1010 1071 1241 1292 1424 *Byz* [E F G] *l* 950 *l*^{AD} it$^{a, aur, c, d}$ vg^{mss} (it$^{b, f, ff2, i, λ, r1, s}$ vg^{cl} syr^{p} καί *for* ἤ) eth // ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ· D H W* 28 33 597 1342 1505 *Lect* it$^{e, q}$ vg$^{ww, st}$ Cyril^{vid} // ἰδοὺ ὧδε ἢ ἐκεῖ *f*^{13} [828*] it^{l} (cop$^{sa, bo}$) **BTI DHH?** // ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ ὁ Χριστός· K W^{c} (N 1243 ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ, *l* 76 ἢ ἐκεῖ) (syr$^{h\ with\ *}$) slav // ἰδοὺ ὧδε, μὴ διώξητε· ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ ὁ Χριστός. *f*^{1} 205 (*l* 68 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 *omit* μὴ διώξητε)

[4] **24** {C} ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ א A L (N 157 καὶ ὁ υἱός) W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* (*l* 76 *l* 950 καὶ ὁ υἱὸς) it$^{aur, q, r1}$ vg syr$^{(c), (s), p, h}$ cop^{bo} arm geo slav // ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου (*see* Mt 24.27) it$^{c, (l), s}$ cop$^{bo ms}$ eth Ambrose Maximus // ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 𝔓^{75} B (D it$^{b, d, e, i}$ καὶ ὁ υἱός) it^{a} cop^{sa}

---

19 Ἀναστὰς … σε Lk 7.50; 18.42 **20** Οὐκ … παρατηρήσεως Jn 3.3; 18.36 **21** Ἰδοὺ … Ἐκεῖ Mk 13.21; Lk 17.23 **23** Ἰδοὺ … ὧδε Mk 13.21; Lk 17.21 μὴ … διώξητε Lk 21.8 **25** Mt 16.21; 17.22-23; 20.18-19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 18.32-33

ταύτης. **26** καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως
ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· **27** ἤσθιον,
ἔπινον, ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς
τὴν κιβωτὸν καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν πάντας.
28 ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον, ἔπινον,
ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν· **29** ᾗ δὲ ἡμέρᾳ
ἐξῆλθεν Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξεν πῦρ καὶ θεῖον ἀπ᾽ οὐρανοῦ
καὶ ἀπώλεσεν πάντας. **30** κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. **31** ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὃς ἔσται
ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω
ἆραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. **33** ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι[5] ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ᾽ ἂν ἀπο-
λέσῃ ζῳογονήσει αὐτήν. **34** λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται
δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος
ἀφεθήσεται· **35** ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία
παραλημφθήσεται, ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται.[6] **37** καὶ ἀποκρι-
θέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅπου τὸ
σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπισυναχθήσονται.

---

[5] **33** {B} ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι 𝔓[75] B L 579 // ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ℵ A W Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 597 700 892 (1006 ζητῇ) 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 ζητῇ) it[a, aur, e, f, ff2, l, r1] (it[b, c, i, q] liberare *for* σῶσαι) vg syr[h] (cop[bo]) arm eth (geo) slav Cyril[lem]; Jerome // ἂν θελήσῃ ζωογονῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ D it[d] syr[c, s, p] cop[sa]

[6] **35** {A} *omit verse 36* 𝔓[75] ℵ A B L W Δ Θ Ψ *f*[1] 28 33 157 205 565 597 892 1010 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N Q] *l* 184 *l* 292 *l* 514 *l* 950 *l* 1552 vg[ms] cop[sa, bo] eth[pp] geo Basil; Jerome Maximus // *include verse 36* δύο ἐν τῷ ἀγρῷ· εἷς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. (*see* Mt 24.40) (D *omit* τῷ) 579 1071* 1243 (180 700 1006 1071[c] δύο ἔσονται) *Lect* (*l* 68 *l* 76 *l* 673 *l* 813 *l* 1223 *l*[AD] δύο ἔσονται *and* ὁ εἷς) it[a, aur, b, c, d, (e), f, ff2, (l), q, r1 vid] vg syr[c, s, p, h] (arm) eth[TH] slav Ambrose [BTI] // δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· εἷς παραλημφθήσεται ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται *f*[13] (it[i])

---

26 ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε Gn 6.5-12 **27** εἰσῆλθεν ... πάντας Gn 7.6-23 **28** ἐν ... Λώτ Gn 18.20-21; 19.1-14 **29** Gn 19.15-29 **31** Mt 24.17-18; Mk 13.15-16 **31-32** μὴ ἐπιστρεψάτω ... Λώτ Gn 19.17, 26 **33** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25 **37** Ὅπου ... ἐπισυναχθήσονται Job 39.30

The Parable of the Widow and the Judge

18 Ἔλεγεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσ-
εύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ἐγκακεῖν, **2** λέγων, Κριτής τις ἦν ἔν
τινι πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπό-
μενος. **3** χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν
λέγουσα, Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. **4** καὶ οὐκ
ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν
θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἄνθρωπον ἐντρέπομαι, **5** διά γε τὸ
παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ
εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. **6** Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκού-
σατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει· **7** ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν
ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων αὐτῷ ἡμέρας καὶ
νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ ἐπ᾽ αὐτοῖς; **8** λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσει
τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν
ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

The Parable of the Pharisee and the Tax Collector

9 Εἶπεν δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ᾽ ἑαυτοῖς ὅτι
εἰσὶν δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν
ταύτην· **10** Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξα-
σθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. **11** ὁ Φαρισαῖος
σταθεὶς[a] πρὸς ἑαυτὸν[b] ταῦτα[1] προσηύχετο, Ὁ θεός, εὐχαριστῶ
σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι,
μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· **12** νηστεύω δὶς τοῦ σαββά-

---

[1] **11** {C} πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα A W Δ f^{13} 28 157 180 565 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N Q] *Lect* it^{a} syr^{h} Basil // καθ᾽ ἑαυτὸν ταῦτα D it^{d} geo^{2} // ταῦτα πρὸς ἑαυτόν 𝔓^{75} א^{2} B (L) T Θ Ψ f^{1} 205 579 892 1241 it$^{aur, c}$ vg syr^{pal} (arm) (slav) Origen$^{gr, lat}$; Cyprian EU? // ταῦτα א* *l* 751 it$^{b, c, f, ff2, i, l, q, r1}$ cop$^{sa, ach}$ geo^{1} REB // πρὸς ἑαυτόν syr^{s} // *omit* 828 1071 eth

---

[a] 11 C: NIV EU BJ NBS TOB BTI [b] C: GNB NRSV LB

---

1 τὸ … προσεύχεσθαι αὐτούς Ro 12.12; Col 4.2; 1 Th 5.17 **5** Lk 11.7-8

του, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. **13** ὁ δὲ τελώνης μακρόθεν
ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι εἰς τὸν οὐρανόν,
ἀλλ᾽ ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων, Ὁ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ
ἁμαρτωλῷ. **14** λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ παρ᾽ ἐκεῖνον· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθή-
σεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

Little Children Blessed
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

15 Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη ἵνα αὐτῶν ἅπτηται·
ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμων αὐτοῖς. **16** ὁ δὲ Ἰησοῦς προσ-
εκαλέσατο αὐτὰ λέγων, Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ
μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
17 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς
παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

The Rich Ruler
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων, Διδάσκαλε
ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; **19** εἶπεν δὲ
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ
θεός. **20** τὰς ἐντολὰς οἶδας· **Μὴ μοιχεύσῃς, Μὴ φονεύσῃς,
Μὴ κλέψῃς, Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, Τίμα τὸν πατέρα σου
καὶ τὴν μητέρα.** **21** ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ
νεότητος. **22** ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἔτι ἕν σοι
λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις
θησαυρὸν ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. **23** ὁ
δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγενήθη· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

---

12 ἀποδεκατῶ … κτῶμαι Gn 14.20; Mt 23.23 **13** ἔτυπτεν τὸ στῆθος Lk 23.48 Ὁ θεός … ἁμαρτωλῷ Ps 51.1 **14** πᾶς … ὑψωθήσεται Mt 23.12; Lk 14.11 **17** Mt 18.3 **18** Διδάσκαλε … κληρονομήσω Lk 10.25 **20** Μὴ μοιχεύσῃς … ψευδομαρτυρήσῃς Ex 20.13-16 (Dt 5.17-20) Τίμα … μητέρα Ex 20.12 (Dt 5.16) **22** ἕξεις … οὐρανοῖς Mt 6.20; Sir 29.11

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς [περίλυπον γενόμενον] εἶπεν[2],
Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ εἰσπορεύονται· **25** εὐκοπώτερον γάρ ἐστιν κάμηλον[3] διὰ
τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ εἰσελθεῖν. **26** εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται
σωθῆναι; **27** ὁ δὲ εἶπεν, Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ
παρὰ τῷ θεῷ ἐστιν. **28** Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες
τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμέν σοι. **29** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφοὺς ἢ
γονεῖς ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, **30** ὃς οὐχὶ μὴ
[ἀπο]λάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι
τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

A Third Time Jesus Foretells His Death and Resurrection
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου· **32** παρα-
δοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὑβρισθή-
σεται καὶ ἐμπτυσθήσεται **33** καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦ-
σιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. **34** καὶ αὐτοὶ

---

[2] **24** {C} αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον εἶπεν A W Δ Θ Ψ 078 f^{13} 28 33^{vid} 180 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 (1424 αὐτόν *after* περίλυπον) 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* (*l* 1016 *l* 1627 *omit* αὐτόν) $it^{a, aur, (f), q}$ vg syr^{h} (arm) (eth^{TH}) slav ($Diatessaron^{syr, arm}$) // αὐτὸν περίλυπον γενόμενον εἶπεν ὁ Ἰησοῦς D $it^{b, c, d, (e), ff^2, i, l, r^1}$ eth^{pp} // αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν (*see* Mk 10.23) א (B *omit* ὁ) L f^1 157 205 579 1241 syr^{pal} $cop^{sa, bo}$ geo NIV NRSV REB EU TOB

[3] **25** {A} κάμηλον (*see* Mt 19.24; Mk 10.25) א A B D L W Δ Θ Ψ f^1 28 157 205 565 597 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* $it^{a, aur, b, c, f, ff^2, i, q, r^1}$ vg $syr^{c, s, p, h, pal}$ $cop^{sa, bo}$ eth slav Titus-Bostra; Ambrose Augustine // κάμιλον (*by itacism?*) f^{13} 180 579 1010 1424 *l* 68 *l* 184 *l* 211 *l* 514 *l* 524 *l* 547 *l* 673 *l* 858 *l* 859 *l* 866 Cyril arm (geo)

---

27 Τὰ ἀδύνατα ... ἐστιν Mk 14.36 **31** πάντα ... ἀνθρώπου Lk 24.25-27, 44 **32-33** Lk 9.22, 44 **34** Mk 9.32

οὐδὲν τούτων συνῆκαν καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ᾽
αὐτῶν καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

The Healing of a Blind Beggar near Jericho
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχὼ τυφλός τις
ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπαιτῶν. **36** ἀκούσας δὲ ὄχλου δια-
πορευομένου ἐπυνθάνετο τί εἴη τοῦτο. **37** ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ
ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. **38** καὶ ἐβόησεν λέγων,
Ἰησοῦ υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με. **39** καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων
αὐτῷ ἵνα σιγήσῃ, αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυίδ,
ἐλέησόν με. **40** σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι
πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, **41** Τί σοι
θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. **42** καὶ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
43 καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων
τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

Jesus and Zacchaeus

19 Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰεριχώ. **2** καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ
ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης
καὶ αὐτὸς πλούσιος· **3** καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν
καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. **4** καὶ
προδραμὼν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν ἵνα ἴδῃ
αὐτὸν ὅτι ἐκείνης ἤμελλεν διέρχεσθαι. **5** καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν
τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ζακχαῖε, σπεύ-
σας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. **6** καὶ
σπεύσας κατέβη καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. **7** καὶ ἰδόντες
πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλ-
θεν καταλῦσαι. **8** σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον,
Ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, τοῖς πτωχοῖς δίδωμι,
καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. **9** εἶπεν

---

38 Ἰησοῦ ... με Mt 9.27; 15.22; Lk 17.13 **41** Τί ... ποιήσω Mk 10.36 **42** ἡ πίστις ... σε Lk 7.50; 17.19

19.7 Lk 5.30; 15.2 **8** ἀποδίδωμι τετραπλοῦν Ex 22.1

δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ
ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· **10** ἦλθεν γὰρ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

The Parable of the Ten Pounds
(Mt 25.14-30)

11 Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθεὶς εἶπεν παραβολὴν
διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι Ἰερουσαλὴμ αὐτὸν καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι
παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. **12** εἶ-
πεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν
λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. **13** καλέσας δὲ δέκα
δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,
Πραγματεύσασθε ἐν ᾧ ἔρχομαι. **14** οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμί-
σουν αὐτὸν καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες,
Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ᾽ ἡμᾶς. **15** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν καὶ εἶπεν φωνηθῆναι
αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί
διεπραγματεύσαντο[1]. **16** παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος λέγων, Κύ-
ριε, ἡ μνᾶ σου δέκα προσηργάσατο μνᾶς. **17** καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Εὖγε, ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξου-
σίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. **18** καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος
λέγων, Ἡ μνᾶ σου, κύριε, ἐποίησεν πέντε μνᾶς. **19** εἶπεν δὲ
καὶ τούτῳ, Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων. **20** καὶ ὁ ἕτερος
ἦλθεν λέγων, Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν
σουδαρίῳ· **21** ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,
αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. **22** λέγει
αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. ᾔδεις ὅτι

---

[1] **15** {B} τί διεπραγματεύσαντο א B D L Ψ (157 ἐπραγματεύσαντο) 579 it[d, e] syr[c, s] cop[sa, bo, fay] eth geo slav Origen // τίς τί διεπραγματεύσατο A Θ f^1 f^{13} 28 33 180 205 565 597 700 892 1010 (1241 *omit* τί) 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a, (aur), (b), (c), f, (ff2), i, (l), (q), s] (vg) syr[p, h] arm REB EU LB BJ TOB DHH // τίς τί ἐπραγματεύσατο W Δ 0233 828 1006 1071

---

9 σωτηρία ... ἐγένετο Ac 16.31-34 υἱὸς Ἀβραάμ Lk 13.16 **10** ζητῆσαι ... ἀπολωλός Eze 34.16; Lk 15.4, 6, 9 **12** Ἄνθρωπος ... μακράν Mk 13.34 **17** ἐν ... πόλεων Lk 16.10

ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα καὶ θερίζων ὃ
οὐκ ἔσπειρα;[a] **23** καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ
τράπεζαν; κἀγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα. **24** καὶ τοῖς
παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς
δέκα μνᾶς ἔχοντι **25** – καὶ εἶπαν αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς –[2]
26 λέγω ὑμῖν ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται. **27** πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου
τούτους τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ᾽ αὐτοὺς ἀγάγετε
ὧδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου.

The Triumphal Entry into Jerusalem
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)

28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς
Ἱεροσόλυμα. **29** Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ
Βηθανία[ν] πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν
δύο τῶν μαθητῶν **30** λέγων, Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην,
ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ᾽ ὃν οὐδεὶς
πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν, καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.
31 καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε· ὅτι[b]
Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. **32** ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμέ-
νοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. **33** λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον
εἶπαν οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον; **34** οἱ
δὲ εἶπαν· ὅτι[c] Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. **35** καὶ ἤγαγον αὐ-
τὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπιρίψαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν

---

[2] **25** {A} *include verse 25* ℵ A B^{1} (B* *omit* Κύριε) L Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} (28 εἶπεν) 33 (157 ἴδε ἔχει) 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, c, f, i, l, q, r^1, s}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav // *omit verse 25* (*see* Mt 25.28) D W *l* 211 *l* 384 *l* 387 *l* 770 *l* 773 *l* 1780 it$^{b, d, e, ff^2}$ syr$^{c, s}$ cop$^{bo ms}$ Lucifer

---

[a] **22** Statement: AD TR GNB BJ TOB [b] **31** Direct or indirect: NA M TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS BTI DHH // Causal: TOB [c] **34** Direct: NA M WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS BTI // Causal: TOB DHH

---

26 παντὶ ... ἀρθήσεται Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 **32** Lk 22.13

πῶλον ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. **36** πορευομένου δὲ αὐτοῦ
ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.
37 Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ Ὄρους
τῶν Ἐλαιῶν ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες
αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων,
38 λέγοντες,

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος,
ὁ βασιλεὺς[3] **ἐν ὀνόματι κυρίου·**
ἐν οὐρανῷ εἰρήνη
καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.

39 καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτόν,
Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. **40** καὶ ἀποκριθεὶς
εἶπεν, Λέγω ὑμῖν, ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι κράξουσιν.
41 Καὶ ὡς ἤγγισεν ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ᾿ αὐτὴν
42 λέγων ὅτι Εἰ ἔγνως ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ[4] τὰ πρὸς
εἰρήνην[5]· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. **43** ὅτι ἥξουσιν

---

[3] **38** {C} ὁ ἐρχόμενος ὁ βασιλεύς B arm$^{(mss)}$ // ὁ ἐρχόμενος βασιλεύς א^{2} A L Δ Θ Ψ^{c} *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 *Byz* [E G N] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg (syr$^{c, s, p, h, pal}$ βασιλεύς *or* ὁ βασιλεύς) geo slav^{mss} Jerome REB EU? // ὁ βασιλεύς א* 69^{vid} (H 1243 *l* 950$^{1/2}$ *omit* ὁ) Origen // ὁ ἐρχόμενος (*see* Ps 118.26; Mt 21.9; Mk 11.9; Jn 12.13) W 579 1505 *l* 547 cop$^{bo ms}$ slav^{mss} // *transpose:* ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένος ὁ βασιλεύς D it$^{a, c, d, ff^2, i, r^1, s}$ (it$^{e, l}$ *homoioarcton*) (eth)

[4] **42** {B} ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σύ א B L 579 892 eth^{pp} slav Origen // καὶ σὺ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ D Θ (157 *add* ἠρώτησας ἄν *after* ταύτῃ) it$^{d, f, q}$ (it$^{e, s}$ *omit* καί) cop^{sa} ethTH (geo) (Marcus$^{acc. to Irenaeus gr}$) (Irenaeus^{lat}) Origen^{lat} // καὶ σὺ καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ W Δ 28 180 597 700 1006 1010 1071 (1241 *transpose* καὶ σύ *after* ταύτῃ) 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, (c)}$ (it$^{a, ff^2, l, i, r^1}$ *omit first* καί) vg syr$^{(p), h}$ (Diatessaron$^{syr, arm}$) (Eusebius) // καὶ σὺ καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ (*see footnote 5*) A Ψ *f*^{1} 205 565 1505 *l* 184 it^{i} (arm) Basil

[5] **42** {B} εἰρήνην א B L Θ 579 cop$^{sa, bo ms}$ (Diatessaron^{syr}) Marcus$^{acc. to Irenaeus gr}$ Irenaeus^{lat} Origen$^{1/2}$ Didymus // εἰρήνην σου (*see also footnote 4*) A W Δ Ψ *f*^{1} 28 180 205 565 597 700 828 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it^{a} syr$^{c, s, p, h, pal ms}$ cop^{bo} arm eth geo slav

---

36 ὑπεστρώννυον ... ὁδῷ 2 Kgs 9.13 **38** Εὐλογημένος ... κυρίου Ps 118.26 ἐν οὐρανῷ ... ὑψίστοις Lk 2.14 **41** ἔκλαυσεν Jn 11.35 **42** Εἰ ἔγνως ... σου Dt 32.29 νῦν δὲ ἐκρύβη ... σου Is 6.9-10; Mt 13.14; Mk 4.12; Lk 8.10; Ac 28.26-27; Ro 11.8, 10

ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ
περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν, **44** καὶ
ἐδαφιοῦσίν σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν
λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοί, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς
ἐπισκοπῆς σου.

The Cleansing of the Temple
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πω-
λοῦντας **46** λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται,
Καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς,
ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ οἱ
πρῶτοι τοῦ λαοῦ, **48** καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς
γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

The Authority of Jesus Questioned
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

20 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν
λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις **2** καὶ εἶπαν λέγοντες
πρὸς αὐτόν, Εἰπὸν ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν
ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; **3** ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· **4** Τὸ
βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων; **5** οἱ δὲ
συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ

(Diatessaron^{arm}) Origen$^{1/2}$ Eusebius$^{4/5}$ Basil Cyril EU // εἰρήνην σοι D *f*^{13} 157 it$^{aur, c, d, e, f, ff^2, i, l, q, r^1, s}$ vg Origen^{lat} Eusebius$^{1/5}$; Jerome

---

44 ἐδαφιοῦσιν ... σου Ps 137.9 οὐκ ἀφήσουσιν ... σοί Mt 24.2; Mk 13.2; Lk 21.6 καιρὸν ... σου Lk 1.68 **46** Καὶ ... προσευχῆς Is 56.7 σπήλαιον λῃστῶν Jr 7.11 **47** ἦν ... ἱερῷ Lk 21.37; 22.53; Jn 18.20 **47-48** οἱ δὲ ... ἀκούων Mt 21.46; Mk 12.12; 14.1-2; Lk 20.19; 22.2; Jn 5.18; 7.30

20.4 βάπτισμα Ἰωάννου Mt 3.6, 11; Mk 1.4, 5, 8; Lk 3.3, 16; Jn 1.25-26; Ac 1.22; 10.37; 13.24; 18.25; 19.3, 4

οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; **6** ἐὰν δὲ εἴπωμεν,
Ἐξ ἀνθρώπων, ὁ λαὸς ἅπας καταλιθάσει ἡμᾶς, πεπεισμένος γάρ
ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. **7** καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι
πόθεν. **8** καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

The Parable of the Vineyard and the Tenants
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

9 Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην·
Ἄνθρωπός [τις] ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα[1] καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωρ-
γοῖς καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανούς. **10** καὶ καιρῷ ἀπέστει-
λεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ
ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν
δείραντες κενόν. **11** καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι δοῦλον· οἱ
δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν.
12 καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματί-
σαντες ἐξέβαλον. **13** εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, Τί
ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἐν-
τραπήσονται. **14** ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ διελογίζοντο
πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· ἀποκτεί-
νωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. **15** καὶ ἐκβα-
λόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει
αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; **16** ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει
τοὺς γεωργοὺς τούτους καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκού-
σαντες δὲ εἶπαν, Μὴ γένοιτο. **17** ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν,
Τί οὖν ἐστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο·

---

[1] **9** {C} ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα (*see* Mt 21.33) A W Θ f^{13} 157 1071 1241 1505 *Lect* (*beginning of lesson*) (it^{r1}) vg^{mss} syr$^{c, s, p, h}$ arm geo (Diatessaron^{arm}) Ps-Athanasius Cyril^{lem} Theodoret // ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα (*see* Mk 12.1) א B L Δ Ψ f^{1} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E G H N Q] it$^{aur, f}$ vg cop$^{sa, bo}$ eth slav Origen; Augustine // ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος (*see* Mk 12.1) D (C ἄνθρωπος ἐφύτευσεν) it$^{a, c, d, e, ff2, i, l, q}$ vg^{ms} Ambrose

---

5 Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ Mt 21.32 **9** Ἄνθρωπος ... ἀμπελῶνα Is 5.1 **10-12** 2 Chr 36.15-16

Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;
18 πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ᾽ ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ᾽ ὃν
δ᾽ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. **19** Καὶ ἐζήτησαν οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ,
καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν, ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν
τὴν παραβολὴν ταύτην.

Paying Taxes to Caesar
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

20 Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους ὑποκρινο-
μένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου,
ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.
21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ᾽
ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις· **22** ἔξεστιν ἡμᾶς
Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ οὔ; **23** κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν
πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτούς, **24** Δείξατέ μοι δηνάριον· τίνος
ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; οἱ δὲ εἶπαν, Καίσαρος. **25** ὁ δὲ
εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τοίνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ
τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. **26** καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ
ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει
αὐτοῦ ἐσίγησαν.

The Question about the Resurrection
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ [ἀντι]λέ-
γοντες[2] ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν **28** λέγοντες,

---

[2] **27** {C} οἱ ἀντιλέγοντες A W Δ f^{13} 157 180 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P] it$^{a, aur, c, f, ff^2, i, l, q}$ vg syr^h arm geo // οἱ λέγοντες (*see* Mt 22.23) ℵ B C D L N Θ f^1 33 205 565 579 892 1071 1241

---

17 Λίθον ... γωνίας Ps 118.22 **19** ἐζήτησαν ... λαόν Mt 21.46; Mk 12.12; 14.1-2; Lk 19.47-48; 22.2; Jn 5.18; 7.30 **20** Lk 11.54 **21** Διδάσκαλε ... διδάσκεις Jn 3.2 **22** φόρον δοῦναι Ro 13.6-7 **27** Σαδδουκαίων ... εἶναι Ac 23.8

Διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, **ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀπο-**
θάνῃ ἔχων γυναῖκα, **καὶ οὗτος ἄτεκνος ᾖ,** ἵνα **λάβῃ ὁ ἀδελφὸς**
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ. 29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν
γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος· **30** καὶ ὁ δεύτερος **31** καὶ ὁ
τρίτος ἔλαβεν αὐτήν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον
τέκνα καὶ ἀπέθανον. **32** ὕστερον καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν. **33** ἡ
γυνὴ οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ
ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. **34** καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ
τοῦ αἰῶνος τούτου[3] γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται, **35** οἱ δὲ κατα-
ξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς
ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται· **36** οὐδὲ γὰρ ἀπο-
θανεῖν ἔτι δύνανται[4], ἰσάγγελοι γάρ εἰσιν καὶ υἱοί εἰσιν θεοῦ τῆς
ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. **37** ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ
Μωϋσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει **κύριον τὸν θεὸν**
Ἀβραὰμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ. 38 θεὸς δὲ οὐκ
ἔστιν νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. **39** ἀπο-
κριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπαν, Διδάσκαλε, καλῶς
εἶπας. **40** οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Lect it$^{d, e, r^1}$ cop$^{sa, bo}$ slav (Diatessaron) // οἵτινες λέγουσιν (*see* Mk 12.18) Ψ *l* 292 *l* 514 *l* 1552 eth

[3] **34** {A} τούτου ℵ A B L W Δ Θ Ψ 0266 *f*^{1} *f*^{13} 33^{vid} 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P Q] *Lect* it$^{aur, f}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Diatessaron^{syr} Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Justin^{dub} Clement Eusebius Basil; Augustine // τούτου γεννῶνται καὶ γεννῶσιν D it$^{(a), (c), d, (e), ff^2, i, (l), q, r^1}$ (vg^{mss}) (syr$^{c, s, hmg}$) (eth) Origen; Ambrose

[4] **36** {B} δύνανται ℵ A B L Δ Ψ 0266 *f*^{1} *f*^{13} 33 157 180 205 565 (579) 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P Q] *Lect* it$^{aur, d, f}$ vg syr$^{c, s, p, h}$ cop^{sa} arm eth geo slav Basil Didymus; Jerome Quodvultdeus // μέλλουσιν D W Θ it$^{a, (c), e, ff^2, i, l, q}$ syr^{hmg} Marcion$^{acc. to Tertullian}$; Tertullian Cyprian Macrobius Augustine Julian-Eclanum

---

28 ἐάν ... ἀδελφῷ αὐτοῦ Dt 25.5; Gn 38.8 **36** υἱοί ... θεοῦ Ga 4.5-7 **37** ἐπὶ τῆς βάτου Ex 3.2 τὸν ... Ἰακώβ Ex 3.6, 15, 16 **38** πάντες ... ζῶσιν Ro 14.8-9

The Question about David's Son
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

41 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν Χριστὸν εἶναι
Δαυὶδ υἱόν; **42** αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν,
Εἶπεν κύριος τῷ κυρίῳ μου·
Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
43 **ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.**
44 Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς αὐτοῦ υἱός ἐστιν;

The Denouncing of the Scribes
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40; Lk 11.37-54)

45 Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς
[αὐτοῦ][5], **46** Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων
περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτο-
κλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, **47** οἳ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας τῶν
χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

The Widow's Offering
(Mk 12.41-44)

21 Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας εἰς τὸ γαζοφυλάκιον
τὰ δῶρα αὐτῶν πλουσίους. **2** εἶδεν δέ τινα χήραν πενιχρὰν
βάλλουσαν ἐκεῖ λεπτὰ δύο, **3** καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων ἔβαλεν· **4** πάντες γὰρ

---

[5] **45** {C} τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ (*see* Mt 23.1) ℵ A L W Δ Θ Ψ 0233 *f*[1] *f*[13] 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P] it[a, aur, c, e, l, ff2, i, q, r1] vg syr[c, s, p, h] cop[sa, bo] eth geo slav // τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς Γ (*Lect* εἶπεν ὁ κύριος … *for beginning of lesson at* 20.46; *l* 547 *only* εἶπεν ὁ κύριος) // τοῖς μαθηταῖς B D it[d, l] arm NIV NRSV BJ TOB // πρὸς αὐτούς Q

42-43 Εἶπεν … ποδῶν σου Ps 110.1
21.3-4 2 Cor 8.12

οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα[1], αὕτη δὲ
ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς πάντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

The Destruction of the Temple Foretold
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

5 Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ
ἀναθήμασιν κεκόσμηται εἶπεν, **6** Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε ἐλεύσον-
ται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὃς οὐ
καταλυθήσεται.

Sings and Persecutions
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

7 Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν
ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι;
8 ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, Ἐγώ εἰμι, καί, Ὁ καιρὸς ἤγγικεν. μὴ
πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. **9** ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ
ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον,
ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. **10** Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσε-
ται ἔθνος ἐπ' ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, **11** σεισμοί τε
μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε
καὶ ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα ἔσται[2]. **12** πρὸ δὲ τούτων

---

[1] **4** {B} δῶρα א B L *f*^{1} 205 579 1241 syr$^{c, s, pal}$ (cop$^{sa, bo}$) geo slav^{mss} // δῶρα τοῦ θεοῦ A D W Δ Θ Ψ 0102^{vid} 0233 *f*^{13} 33 157 180 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q^{vid}] *Lect* it$^{a, aur, c, d, e, f, ff2, i, l, q, r1, s}$ vg syr$^{p, h}$ arm ethTH slav^{mss} Origen Basil; Cyprian Jerome Augustine Speculum

[2] **11** {C} καὶ ἀπ' οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα ἔσται B // καὶ σημεῖα μεγάλα ἀπ' οὐρανοῦ ἔσται א L (*f*^{13} 1505 ἔσονται) 33 579 892 1071 1241 (arm) eth REB BTI DHH // καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται A W Δ Θ Ψ 0102 *f*^{1} 157 180 205 (565 ἔσονται) 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 (1424 *omit* ἔσται) *Byz* [E G H] *Lect* slav (Marcion$^{acc. to Tertullian}$) // ἀπ' οὐρανοῦ καὶ σημεῖα μεγάλα ἔσται D it$^{d, e, f}$ vg (syr^{s}) geo Ambrose // ἀπ' οὐρανοῦ καὶ σημεῖα μεγάλα ἔσται καὶ χειμῶνες it$^{(a), aur, c, ff2, i, l, q, r1, s}$ vg^{mss} (syr$^{c, p, hmg}$) (Origen^{lat})

---

6 οὐκ ... καταλυθήσεται Lk 19.44 **8** Ὁ καιρὸς ἤγγικεν Dn 7.22; Php 4.5 **9** δεῖ ... γενέσθαι Dn 2.28 **10** Ἐγερθήσεται ... βασιλείαν Is 19.2; 2 Chr 15.6

πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ᾽ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν,
παραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀπαγομένους ἐπὶ
βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου· **13** ἀποβή-
σεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον. **14** θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· **15** ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ἅπαντες οἱ
ἀντικείμενοι ὑμῖν. **16** παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ
ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν,
17 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.
18 καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. **19** ἐν τῇ
ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε[3] τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

The Destruction of Jerusalem Foretold
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

20 Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων Ἰερουσα-
λήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. **21** τότε οἱ ἐν τῇ
Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχω-
ρείτωσαν καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν,
22 ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσιν τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ
γεγραμμένα. **23** οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλα-
ζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ
τῆς γῆς καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ, **24** καὶ πεσοῦνται στόματι
μαχαίρης καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα, καὶ
Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι οὗ πληρωθῶσιν
καιροὶ ἐθνῶν.

---

[3] **19** {C} κτήσασθε ℵ D L W Δ Ψ *f*[1] 157 180 205 565 579 597 700 828* 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[d, i] Origen Apostolic Constitutions Gregory-Nyssa Macarius/Symeon Marcus-Eremita Cyril Hesychius // κτήσεσθε A B Θ *f*[13] [828[c]] 33 it[a, c, e, f, ff2, l, q, r1, s] vg cop[sa, bopt] arm eth geo slav Jerome Augustine GNB REB BJ TOB BTI DHH? // σώσετε (ἑαυτούς *for* τὰς ψυχὰς ὑμῶν) Marcion[acc. to Tertullian]

---

12 παραδιδόντες ... ἡγεμόνας Mt 10.18; Lk 12.11 **14-15** Mt 10.19; Lk 12.11-12 **15** Ac 6.10 **16-18** Mt 10.21-22 **18** 1 Sm 14.45; Lk 12.7 **22** ἡμέραι ἐκδικήσεως Dt 32.35; Ho 9.7; Jr 46.10 **23** ἀνάγκη μεγάλη 1 Cor 7.26 **24** πεσοῦνται ... μαχαίρης Jr 21.7; Sir 28.18 πεσοῦνται ... πάντα Ezr 9.7 Ἰερουσαλὴμ ... ὑπὸ ἐθνῶν Zch 12.3 LXX; Ps 79.1; Is 63.18; Dn 9.26; 1 Macc 3.45, 51 ἄχρι ... ἐθνῶν Dn 12.7; Tob 14.5; Ro 11.25; Re 11.2

The Coming of the Son of Man
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

25 Καὶ ἔσονται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ
ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἤχους θαλάσσης καὶ σάλου,
26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν
ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ, αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται. **27** καὶ τότε ὄψονται **τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου**
ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
28 ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε
τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

The Lesson of the Fig Tree
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

29 Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς· Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα
τὰ δένδρα· **30** ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν
γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· **31** οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ. **32** ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
ἕως ἂν πάντα γένηται. **33** ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,
οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελεύσονται.

Exhortation to Watch

34 Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι
ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς καὶ ἐπιστῇ ἐφ᾽
ὑμᾶς αἰφνίδιος ἡ ἡμέρα ἐκείνη **35** ὡς παγίς· ἐπεισελεύσεται
γὰρ[4] ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.

---

[4] **35** {B} ὡς παγίς· ἐπεισελεύσεται γάρ א* (א^{c} L ἐπελεύσεται) B D 070 (157 ἐπιστήσεται) 579 it$^{a, b, c, d, e, ff^2, i, l}$ cop$^{sa, bo}$ (Marcion$^{acc. to Tertullian}$) // ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται A C W Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 33 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 (1241 1424 ἐλεύσεται) 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect*

---

25 σημεῖα ... ἄστροις Is 13.10; Eze 32.7; Jl 2.30-31; Re 6.2-13 συνοχὴ ... σάλου Ps 46.2-3; 65.7; Is 24.19 LXX; Wsd 5.22 **26** δυνάμεις ... σαλευθήσονται Hg 2.6, 21 **27** τὸν υἱὸν ... νεφέλῃ Dn 7.13; Mt 26.64; Re 1.7 **28** ἐγγίζει ... ὑμῶν Ro 13.11; En 51.2 **33** Lk 16.17 **34** Mt 24.48-50; Lk 17.27 ἐπιστῇ ... ἐκείνη 1 Th 5.3 **35** Is 24.17

36 ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισχύσητε
ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι καὶ σταθῆναι
ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
37 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας
ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν·
38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν
αὐτοῦ.[5]

The Plot to Kill Jesus
(Mt 26.1-5, 14-16; Mk 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 Ἤγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη πάσχα. **2** καὶ
ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν,
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. **3** Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν
τὸν καλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα·
4 καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς
τὸ πῶς αὐτοῖς παραδῷ αὐτόν. **5** καὶ ἐχάρησαν καὶ συνέθεντο
αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. **6** καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐζήτει εὐ-
καιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς.

The Preparation of the Passover
(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

7 Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, [ἐν] ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ
πάσχα· **8** καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών, Πορευ-
θέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν. **9** οἱ δὲ εἶπαν
αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; **10** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ

(*l* 524 *l* 751 *l* 770 *l* 1016 ἐλεύσεται) it$^{\text{aur, l, q, r1}}$ vg syr$^{\text{c, s, p, h, pal mss}}$ arm (eth) geo slav (Irenaeus^{lat}) (Eusebius) Basil; Jerome Augustine BTI

[5] **38** {A} αὐτοῦ. ℵ A B C (D 070 αὐτοῦ *before* ἐν τῷ ἱερῷ) L W Δ Θ Ψ f^1 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, i, l, q, r1}}$ vg syr$^{\text{c, s, p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav // αὐτοῦ. *plus John 7.53–8.11* f^{13} (*see p. 338–340*)

---

36 ἀγρυπνεῖτε ... καιρῷ Mk 13.33 σταθῆναι ... ἀνθρώπου Re 6.17 **37** Ἦν ... διδάσκων Lk 19.47 τὰς δὲ ... Ἐλαιῶν Lk 22.39

22.1 ἑορτὴ ... πάσχα Ex 12.1-27 **2** ἐζήτουν ... λαόν Mt 21.46; Mk 12.12; 14.1-2; Lk 19.47-48; 20.19; Jn 5.18; 7.30 **3** Jn 13.2, 27 Ἰούδαν ... δώδεκα Ac 1.17 **7** ἡ ἡμέρα ... πάσχα Ex 12.6, 14, 15 **8** ἑτοιμάσατε ... φάγωμεν Ex 12.8-11

εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος
κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν
εἰς ἣν εἰσπορεύεται, **11** καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας,
Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; **12** κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνά-
γαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. **13** ἀπελθόντες δὲ
εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

The Institution of the Lord's Supper
(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν καὶ οἱ ἀπόστολοι σὺν
αὐτῷ. **15** καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο
τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· **16** λέγω γὰρ
ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ φάγω[1] αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
θεοῦ. **17** καὶ δεξάμενος ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε
τοῦτο καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς·[2] **18** λέγω γὰρ ὑμῖν, [ὅτι] οὐ
μὴ πίω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως οὗ ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.[2] **19** καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας
ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.[2]
20 καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, Τοῦτο τὸ
ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
ἐκχυννόμενον.[2] **21** πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ'

---

[1] **16** {B} ὅτι οὐ μὴ φάγω (*see* 22.18; Mt 26.29) 𝔓^{75vid} ℵ A B L H Θ 579 1241 *l* 68$^{1/2}$ *l* 514 *l* 813$^{1/2}$ *l* 858 *l* 950$^{1/2}$ *l* 1016 *l* 1223$^{1/2}$ it^{a} cop$^{sa, bo}$ Apollinaris Cyril Titus-Bostra Epiphanius // οὐκέτι μὴ φάγωμαι D // ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω (*see* Mk 14.25) C^{2} (C* N *omit* ὅτι) W Δ (Ψ *omit* οὐ) f^{1} f^{13} 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G P] *Lect* it$^{aur, b, c, (d), e, f, ff^2, i, (l), q, (r^1)}$ vg arm eth (geo) slav Origen^{lat} REB BJ TOB BTI DHH

[2] **17-20** {B} *verses 17, 18, 19, 20* 𝔓^{75} ℵ A B C L T^{vid} W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, c, f, q, r^1}$ vg syr$^{h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Eusebian Canons (Basil); Augustine // *verses 17, 18, 19a* (*omitting 19b, 20:* τὸ ὑπὲρ ὑμῶν

---

13 ἀπελθόντες ... αὐτοῖς Lk 19.32 **16** οὐ ... θεοῦ Lk 13.29 **19** λαβὼν ... αὐτοῖς Lk 24.30; Ac 27.35 **20** καινὴ ... αἵματι Ex 24.8; Jr 31.31; 32.40; Zch 9.11 **21** ἡ χεὶρ ... τραπέζης Ps 41.9; Jn 13.21

ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. **22** ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ
ὡρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι᾽ οὗ
παραδίδοται. **23** καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ
τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

The Dispute about Greatness

24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ
εἶναι μείζων. **25** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν
κυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται
καλοῦνται. **26** ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. **27** τίς
γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;
ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν. **28** ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ
διαμεμενηκότες μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου· **29** κἀγὼ
διατίθεμαι ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν,
30 ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ
μου, καὶ καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντες
τοῦ Ἰσραήλ.

Peter's Denial Foretold

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 Σίμων[3] Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ
σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· **32** ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ

… ἐκχυννόμενον) D it^a, d, ff2, i, l^ REB // *verses 19, 17, 18* (it^b, e^ *only 19a* καὶ λαβὼν … σῶμά μου) syr^c // *verses 19, add* μετὰ τὸ δειπνῆσαι (*20a*), *17, add* τοῦτό μου τὸ αἷμα ἡ καινὴ διαθήκη *(20b), 18* (*see* Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; 1 Cor 11.23-26) syr^s // *verses 19, 20 only* syr^p cop^bo^ms

[3] **31** {B} Σίμων 𝔓[75] B L T 1241 syr^s cop^sa, bo geo Basil[1/2] // εἶπεν δὲ ὁ κύριος· Σίμων ℵ A D W Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N Q] *Lect* it^(a), aur, b, c, d, (e), f, (ff2), (i), (l), q, (r1)^ vg syr^(c), (p), h, (pal)^ (cop^bo^mss) arm (eth) slav Basil[1/2] (Cyril^lem); Tertullian^vid Cyprian^vid Augustine TOB BTI DHH

---

23 Jn 13.22 **24** τὸ … μείζων Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 **26** ὁ μείζων … διακονῶν Mt 23.11; Mk 9.35 **25-27** Mt 20.25-27; Mk 10.42-44 **27** Jn 13.4-16 **29** Lk 12.32 **30** καθήσεσθε … Ἰσραήλ Mt 19.28 **31** Σατανᾶς … ὑμᾶς 2 Cor 2.11 σινιάσαι … σῖτον Am 9.9

ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς
ἀδελφούς σου. **33** ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός
εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. **34** ὁ δὲ
εἶπεν, Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ ἕως τρίς με
ἀπαρνήσῃ εἰδέναι.

Purse, Bag, and Sword

35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαντίου
καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπαν,
Οὐθενός. **36** εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον
ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον
αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. **37** λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι τοῦτο
τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ **Καὶ μετὰ ἀνόμων
ἐλογίσθη·** καὶ γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. **38** οἱ δὲ εἶπαν,
Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἱκανόν ἐστιν.

The Prayer on the Mount of Olives
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

39 Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ Ὄρος τῶν
Ἐλαιῶν, ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. **40** γενόμενος
δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς
πειρασμόν. **41** καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ᾽ αὐτῶν ὡσεὶ λίθου
βολὴν καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο **42** λέγων, Πάτερ, εἰ
βούλει παρένεγκε τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ᾽ ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ
θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. ⟦**43** ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος
ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. **44** καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ
ἐκτενέστερον προσηύχετο· καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ
θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.⟧[4] **45** καὶ ἀνα-

---

[4] **43-44** {A} *omit verses 43-44* (*see* Mt 26.39; Mk 14.36) (𝔓^{69vid}) 𝔓^{75} **א**^{1} A B N T W 579 1071* *Lect*$^{1/2}$ it^{f} syr^{s} cop$^{sa, bopt}$ arm geo some Greek mss$^{acc. to Anastasius-Sinaita}$; Greek and Latin mss$^{acc. to Hilary}$ Ambrose Jerome // *include verses 43-44 (with*

---

33 Κύριε ... πορεύεσθαι Lk 22.54 **34** οὐ ... εἰδέναι Lk 22.61 **35** Ὅτε ... ὑποδημάτων Mt 10.9-10; Mk 6.8-9; Lk 9.3; 10.4 **36** ὁ μὴ ... μάχαιραν Lk 22.49 **37** Καὶ ... ἐλογίσθη Is 53.12 (Lk 12.50) **39** Jn 18.1 ἐξελθὼν ... Ἐλαιῶν Lk 21.37 **40** Προσεύχεσθε ... πειρασμόν Lk 22.46 **42** μὴ ... γινέσθω Mt 6.10

στὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν
κοιμωμένους αὐτοὺς ἀπὸ τῆς λύπης, **46** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί
καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε,[a] ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς
πειρασμόν.

The Betrayal and Arrest of Jesus
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

47 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας
εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτοὺς καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι
αὐτόν. **48** Ἰησοῦς δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου παραδίδως; **49** ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον
εἶπαν, Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ; **50** καὶ ἐπάταξεν εἷς
τις ἐξ αὐτῶν τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον καὶ ἀφεῖλεν τὸ οὖς αὐτοῦ
τὸ δεξιόν. **51** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐᾶτε ἕως τούτου·
καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου ἰάσατο αὐτόν. **52** εἶπεν δὲ Ἰησοῦς
πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ᾽ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς
τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθατε μετὰ
μαχαιρῶν καὶ ξύλων;[b] **53** καθ᾽ ἡμέραν ὄντος μου μεθ᾽ ὑμῶν ἐν
τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ᾽ ἐμέ, ἀλλ᾽ αὕτη ἐστὶν ὑμῶν
ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.

---

minor variants) ℵ^{*,2} D L Δ* Θ Ψ 0233 f^{1} 13^{c} 157 180 205 565 597 700 828$^{1/2}$ 892* 1006 1010 1071^{c} 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Q] *l* 184$^{1/2}$ it$^{a, aur, b, c, d, e, ff^2, i, l, q, r^1}$ vg syr$^{c, p, h, pal}$ cop^{boPt} eth slav Diatessaron^{arm} Justin Irenaeus^{gr} Hippolytus$^{acc. to Theodoret}$ Origen^{dub} Ps-Dionysius Arius$^{acc. to Epiphanius}$ Eusebian Canons Didymus^{dub} Epiphanius Chrysostom Theodore Nestorius Theodoret all versions and most Greek mss$^{acc. to Anastasius-Sinaita}$ John-Damascus; Hilary Greek and Latin mss$^{acc. to Jerome}$ Augustine Quodvultdeus [→NIV] [NRSV] [→EU] LB [NBS] [BTI] [DHH] // *include verses 43-44 with asterisks or obeli* Δ^{c} 0171^{vid} 892^{c} // *transpose* Lk 22.43-44 *after* Mt 26.39 f^{13} [13* 828$^{1/2}$] // *transpose* Lk 22.43-44 *after* Mt 26.39 *and add* καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς (Lk 22.45a) *Lect*$^{1/2}$ [*l* 184$^{1/2}$]

---

[a] **46** NO C: GNB NRSV REB [b] **52** Statement: AD NA^{mg} EU LB NBS TOB

---

46 προσεύχεσθε … πειρασμόν Lk 22.40 **49** πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ Lk 22.36 **50** Jn 18.26 **52** Ὡς … ἐξήλθατε Lk 22.37 **53** καθ᾽ … ἱερῷ Lk 19.47; 21.37 οὐκ ἐξετείνατε … ἐμέ Jn 7.30; 8.20 ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους Col 1.13

Peter's Denial of Jesus
(Mt 26.57-58, 69-75; Mk 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

54 Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.
55 περιαψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων
ἐκάθητο ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν. **56** ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη
τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν, Καὶ οὗτος
σὺν αὐτῷ ἦν. **57** ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων, Οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι.
58 καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ.
ὁ δὲ Πέτρος ἔφη, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. **59** καὶ διαστάσης ὡσεὶ
ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διϊσχυρίζετο λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ
οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. **60** εἶπεν δὲ ὁ
Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις . καὶ παραχρῆμα ἔτι
λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. **61** καὶ στραφεὶς ὁ κύ-
ριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος
τοῦ κυρίου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σήμερον
ἀπαρνήσῃ με τρίς. **62** καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.[5]

The Mocking and Beating of Jesus
(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ
δέροντες, **64** καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες,
Προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; **65** καὶ ἕτερα πολλὰ
βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

---

[5] **62** {A} *include verse 62* (*see* Mt 26.75; Mk 14.72) 𝔓^{75} א B D L T Ψ 070 *f*^{1} 157 180 205 579 597 892 1241 1505 *l* 68 *l* 813 *l* 1223 it^{d} syr$^{c, s}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo Eusebian Canons Cyril // *include* καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσεν πικρῶς A W Δ Θ 0233 0250 *f*^{13} 28 565 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, c, f, q}$ vg syr$^{(p), h}$ cop$^{bo^{mss}}$ slav Ambrose Augustine // *omit verse 62* 0171^{vid} it$^{a, b, e, ff^{2}, i, l, r^{1}}$

---

54 Πέτρος ... μακρόθεν Lk 22.33 **61** Πρὶν ... τρίς Lk 22.34

Jesus before the Council
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ
λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ
συνέδριον αὐτῶν **67** λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὸν ἡμῖν.
εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· **68** ἐὰν δὲ
ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε[6]. **69** ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται **ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ.**
70 εἶπαν δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;[c] ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς
ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι.[d] **71** οἱ δὲ εἶπαν, Τί ἔτι ἔχομεν
μαρτυρίας χρείαν; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος
αὐτοῦ.

Jesus Brought before Pilate
(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν
Πιλᾶτον. **2** ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες, Τοῦτον
εὕραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους
Καίσαρι διδόναι καὶ λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι.
3 ὁ δὲ Πιλᾶτος ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις.[a] **4** ὁ δὲ
Πιλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, Οὐδὲν
εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. **5** οἱ δὲ ἐπίσχυον

---

[6] **68** {B} ἀποκριθῆτε 𝔓[75] א B L T 1241 *l* 524 cop[bo] Apollinaris Cyril // ἀποκριθῆτε μοι Θ *f*[1] 157 205 579 vg[mss] cop[sa] Ambrose BTI DHH // ἀποκριθῆτε μοι ἢ ἀπολύσητε A D W Δ Ψ 0233 *f*[13] 28 180 565 597 700 (892 1505 *omit* μοι) 1006 1010 1071 1243 1292 1342 (1424 οὐδέ *for* ἤ) *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 76 πιστεύσητε *for* ἀποκριθῆτε) (*l* 1016 ἀπολύσητέ με) it[(a), aur, b, c, d, (e), f, ff2 (i), (l), q, r1] vg syr[c, s, p, h] arm eth geo slav Augustine

---

[c] **70** Statement: NA[mg] EU BJ TOB || [d] Question: NA[mg]
[a] **23.3** Question: NA[mg] WH[mg]

---

67 Εἰ ... Χριστός ... ἡμῖν Jn 10.24 Ἐὰν ... πιστεύσητε Jn 3.12; 8.45 **69** ὁ υἱὸς ... θεοῦ Ps 110.1; Ac 7.56 **70** Σὺ ... θεοῦ Mt 4.3, 6; Lk 4.3, 9
23.2 φόρους Καίσαρι Lk 20.25 **3** 1 Tm 6.13

λέγοντες ὅτι Ἀνασείει τὸν λαὸν διδάσκων καθ᾽ ὅλης τῆς
Ἰουδαίας, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε.

Jesus before Herod

6 Πιλᾶτος δὲ ἀκούσας ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός
ἐστιν, **7** καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστὶν
ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύ-
μοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. **8** ὁ δὲ Ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν
ἐχάρη λίαν, ἦν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ
ἀκούειν περὶ αὐτοῦ καὶ ἤλπιζέν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ᾽ αὐτοῦ
γινόμενον. **9** ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς, αὐτὸς δὲ
οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. **10** εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. **11** ἐξουθενήσας δὲ
αὐτὸν [καὶ] ὁ Ἡρῴδης[1] σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ καὶ
ἐμπαίξας περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπρὰν ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ
Πιλάτῳ. **12** ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Ἡρῴδης καὶ ὁ Πιλᾶτος
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ᾽ ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες
πρὸς αὐτούς.

Jesus Sentenced to Die
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39–19.16)

13 Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς
ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν **14** εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ
μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ
ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ
αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ᾽ αὐτοῦ. **15** ἀλλ᾽ οὐδὲ Ἡρῴδης,
ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς[2], καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου

---

[1] **11** {C} καὶ ὁ Ἡρῴδης $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ L N T Ψ (070 καὶ αὐτόν) f^{13} 579 1243 *l* 547 it$^{a, d}$ syr^{hmg} cop^{bopt} arm geo^{1} slav // ὁ Ἡρῴδης A B D Δ Θ f^{1} 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1424 *Byz* [E G H] *Lect* geo^{1} Philo-Carpasia GNB? REB EU LB BJ TOB DHH // Ἡρῴδης W 1241 1292 1505 l^{AD} eth

[2] **15** {A} ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ B L T Θ (070 ἀνέπεμψαν) 157 892 1071 1241 1243 *l* 524 it$^{aur, f}$ vg^{mss} cop$^{sa, bo}$ // ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς

---

7 ἐκ ... Ἡρῴδου Lk 3.1 **8** ἦν ... γινόμενον Lk 9.9

ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ· **16** παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.[3]
18 ἀνέκραγον δὲ παμπληθεὶ λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον
δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν· **19** ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην
ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον βληθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ. **20** πάλιν δὲ ὁ
Πιλᾶτος προσεφώνησεν αὐτοῖς θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν.
21 οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες, Σταύρου σταύρου αὐτόν. **22** ὁ
δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν
αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι αὐτὸν σταυ-
ρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν[4]. **24** καὶ Πιλᾶτος
ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν· **25** ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ
στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς φυλακὴν ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ
Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

The Crucifixion of Jesus
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνά τινα
Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ᾽ ἀγροῦ ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν
φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. **27** Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ
πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν αἳ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν

ὑμᾶς f^{13} 579 vg^{mss} syr^{hmg} // ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν A D W Δ Ψ f^{1} 28 180 565 597 700 1006 1010 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G (H 205 ἀνέπεμψεν) N] *Lect* (*l* 547 ἐνέπεμψα) it$^{a, b, c, d, e, ff^2, (l), q, r^1}$ vg syr^{h} slav^{mss} Augustine // ἀνέπεμψα γὰρ αὐτὸν πρὸς αὐτόν *l* 387 syr$^{c, s, p}$ arm geo$^{(2)}$ slav^{mss} // ἀνέπεμψα γὰρ αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς 788 vg^{mss}

[3] **16** {A} *omit verse 17* 𝔓^{75} A B L T 070 892* 1241 it^{a} vg^{ms} cop$^{sa, bopt}$ // *include verse 17:* ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα (*with minor variants; see* Mt 27.15; Mk 15.6) א W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 157 (180 579 εἶχον) 205 565 597 700 892^{c} 1006 1010 1071 (1243 ἕνα δέσμιον) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H (N συνήθειαν *for* ἀνάγκην)] *Lect* it$^{aur, b, c, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, h}$ (cop^{bomss}) arm eth geo slav Eusebian Canons; Augustine // *include verse 17 after verse 19* D it^{d} syr$^{c, s}$

[4] **23** {B} αὐτῶν 𝔓^{75} א B L 070 1241 it$^{a, aur, b, e, ff^2, l}$ vg cop$^{sa, bo}$ Augustine // αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων A D W Δ Θ Ψ 0250 f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it$^{c, d, f}$ syr$^{(c), (s), p, h}$ cop^{boms} arm eth geo slav // αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων 1424 // *omit* καὶ κατίσχυον ... αὐτῶν *l* 184

αὐτόν. **28** στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν, Θυγατέρες
Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ᾽ ἐμέ· πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε καὶ
ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, **29** ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν,
Μακάριαι αἱ στεῖραι καὶ αἱ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν καὶ
μαστοὶ οἳ οὐκ ἔθρεψαν.

30 τότε ἄρξονται **λέγειν τοῖς ὄρεσιν,**
Πέσετε ἐφ᾽ ἡμᾶς,
καὶ τοῖς βουνοῖς,
Καλύψατε ἡμᾶς·

31 ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί
γένηται;

32 Ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι κακοῦργοι δύο σὺν αὐτῷ ἀναιρε-
θῆναι. **33** καὶ ὅτε ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον
Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους, ὃν
μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. **34** ⟦ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν,
Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν.⟧[5] διαμεριζό-
μενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλήρους. **35** καὶ εἱστήκει ὁ
λαὸς θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες λέγοντες,
Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς
τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτός. **36** ἐνέπαιξαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται
προσερχόμενοι, ὄξος προσφέροντες αὐτῷ **37** καὶ λέγοντες, Εἰ

---

[5] **34** {A} *omit verse 34a* ὁ δὲ ... ποιοῦσιν. 𝔓[75] א[1] B D* W Θ 070 579 597* 1241 it[a, d] syr[s] cop[sa, bo pt] // *include verse 34a* (*with minor variants; see* Ac 7.60) א*, [2] A C D[2] L Δ Ψ 0250 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597[c] 700 828 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F G H N] *Lect* it[aur, b, c, e, f, ff2, l, r1] vg syr[c, p, h, pal] cop[bo pt] arm eth geo slav Diatessaron Jacobus-Justus[acc. to Hegesipp] Irenaeus[lat] Hippolytus Origen[lat] Eusebius Eusebian Canons Ps-Ignatius Apostolic Constitutions Gregory-Nyssa Amphilochius Didymus[dub] Ps-Clementines Ps-Justin Chrysostom Cyril Hesychius Theodoret; Ambrosiaster Hilary Ambrose Jerome Augustine GNB NIV [NRSV] REB EU LB BJ [NBS] TOB BTI [DHH] // *include verse 34a with asterisks* E

---

29 Μακάριαι ... ἔθρεψαν Lk 21.33 **30** ἄρξονται ... Καλύψατε ἡμᾶς Ho 10.8 (Re 6.16) **33** ἐσταύρωσαν ... ἀριστερῶν Is 53.12 **34** Πάτερ ... ποιοῦσιν Is 53.12; Mt 5.44; Ac 7.60 διαμεριζόμενοι ... κλήρους Ps 22.18 **35-36** εἱστήκει ... στρατιῶται Ps 22.7-8 **36** ὄξος ... αὐτῷ Ps 69.21

σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. **38** ἦν δὲ καὶ
ἐπιγραφὴ ἐπ᾽ αὐτῷ[6], Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων οὗτος.
39 Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν
λέγων, Οὐχὶ σὺ εἶ ὁ χριστός; σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς.
40 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη, Οὐδὲ φοβῇ σὺ
τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; **41** καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως,
ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον
ἔπραξεν. **42** καὶ ἔλεγεν, Ἰησοῦ, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς εἰς
τὴν βασιλείαν[7] σου. **43** καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμήν σοι λέγω,
σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.

The Death of Jesus
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Καὶ ἦν ἤδη ὡσεὶ ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ᾽ ὅλην τὴν
γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης **45** τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος[8], ἐσχίσθη δὲ τὸ

---

[6] **38** {A} ἐπ᾽ αὐτῷ 𝔓[75] א[1] B L 070 597 1241 cop[sa mss, bo pt] // ἐπ᾽ αὐτῷ γεγραμμένη C* (579* αὕτη *for* ἐπ᾽ αὐτῷ) (it[a]) (syr[c, s]) cop[sa ms] // γεγραμμένη ἐπ᾽ αὐτῷ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς (*see* Jn 19.20) (א[*, 2] *omit* γεγραμμένη *and the two* καί) C[3] W Δ Θ (Ψ *f*[13] 33 ἐπ᾽ αὐτῷ γεγραμμένη) *f*[1] 28 (157) 180 205 565 (579[c] αὕτη γεγραμμένη) 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 524[1/2] it[ff2] *omit* καὶ Ῥωμαϊκοῖς) (*l* 211[1/2] *l* 524[1/2] *l* 563 *omit* καὶ Ἑβραϊκοῖς) it[aur, (c), e, (f), l, r1] vg[cl] syr[p, h, pal] arm (eth) geo Cyril[lem] // ἐπιγεγραμμένη ἐπ᾽ αὐτῷ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς (*see* Jn 19.20) A (D it[d] *omit first and second* καί) Q *l* 950 *l* 1552[1/2] it[(b), q] vg[ww, st] slav

[7] **42** {B} εἰς τὴν βασιλείαν 𝔓[75] B L it[aur, c, e, f, ff2, l, r1] vg eth? slav[mss] Origen[lat]; Hilary Ambrose Jerome Augustine // ἐν τῇ βασιλείᾳ א A C W Δ Θ Ψ 070 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q] *Lect* it[a, b, q] arm geo slav[mss] Origen[gr] Asterius Cyril-Jerusalem Epiphanius; Maximus BJ TOB BTI // *transpose* ἐν τῇ βασιλείᾳ σου *after* μου 579 (Gregory-Nyssa Chrysostom Proclus Hesychius *omit* ὅταν ἔλθῃς) // ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπελεύσεως *for* ὅταν … τῇ βασιλείᾳ D it[d]

[8] **45** {B} τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος 𝔓[75*] א C[*vid] L 070 579 *l* 384[1/3] (syr[h] σκοτισθέντος) syr[hmg] slav Origen[gr, lat] mss[acc. to Origen] // τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος 𝔓[75c] B 597 *l* 68[1/2] *l* 76[1/2] *l* 211[1/3] *l* 387[1/2] *l* 770[1/2] *l* 773[1/2] *l* 813[1/2] *l* 950[1/3] *l* 1223[1/2]

---

42 ὅταν ἔλθῃς … σου Mt 16.28 **44-45** ὡσεὶ … ἐκλιπόντος Am 8.9 **45** τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ Ex 26.31-33; 36.35

καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. **46** καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, **εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά
μου.** τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐξέπνευσεν. **47** Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατοντάρχης
τὸ γενόμενον ἐδόξαζεν τὸν θεὸν λέγων, Ὄντως ὁ ἄνθρωπος
οὗτος δίκαιος ἦν. **48** καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι
ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωρήσαντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες
τὰ στήθη ὑπέστρεφον. **49** εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ
αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.

The Burial of Jesus

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

50 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ βουλευτὴς ὑπάρχων [καὶ]
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος **51** – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμέ-
νος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν – ἀπὸ Ἁριμαθαίας πόλεως τῶν
Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, **52** οὗτος
προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ **53** καὶ
καθελὼν ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι
λαξευτῷ οὗ οὐκ ἦν οὐδεὶς οὔπω κείμενος. **54** καὶ ἡμέρα ἦν
παρασκευῆς καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν. **55** Κατακολουθήσα-
σαι δὲ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι ἐκ τῆς Γαλι-
λαίας αὐτῷ, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα
αὐτοῦ, **56** ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα.

---

l 1780[1/2] Origen // καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος A C[3] (D it[d] ἐσκοτίσθη δέ) W Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q] *Lect* it[aur, f, ff2, l, q] vg syr[c, s, p, pal] (it[a, b, c, e] arm geo Diatessaron *omit* καί) eth Marcion[acc. to Epiphanius vid] Origen[lat] mss[acc. to Origen] // τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος C[2vid] // *omit* 33

---

46 εἰς χεῖράς ... μου Ps 31.5 (Ac 7.59) **48** τύπτοντες τὰ στήθη Lk 18.13 **49** εἱστήκεισαν ... μακρόθεν Ps 38.11; 88.8 γυναῖκες ... Γαλιλαίας Lk 8.2; 23.55 **51** προσεδέχετο ... θεοῦ Lk 2.25, 38 **53** οὗ ... κείμενος Lk 19.30 **55** γυναῖκες ... αὐτῷ Lk 8.2; 23.49

The Resurrection of Jesus
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.
24 τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὸ μνῆμα
ἦλθον φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα. **2** εὗρον δὲ τὸν λίθον
ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, **3** εἰσελθοῦσαι δὲ οὐχ
εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ[1]. **4** καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ἀπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν
αὐταῖς ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ. **5** ἐμφόβων δὲ γενομένων
αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν εἶπαν πρὸς
αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν· **6** οὐκ ἔστιν
ὧδε, ἀλλ᾽ ἠγέρθη[2]. μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ
Γαλιλαίᾳ **7** λέγων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι δεῖ παραδοθῆ-
ναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. **8** καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων
αὐτοῦ. **9** καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν
ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. **10** ἦσαν

---

[1] **3** {B} τοῦ κυρίου Ἰησοῦ $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ A B C L W Δ Θ Ψ 070 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{aur, c, f, q}$ vg syr$^{h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth$^{(pp)}$ geo slav Eusebius$^{1/2}$ Hesychius; Augustine // τοῦ Ἰησοῦ 579 1071 1241 *l* 1016 syr$^{c, s, p}$ // *omit* D it$^{a, b, d, e, ff2, l, r1}$ Eusebius$^{1/2}$ NRSV

[2] **6** {B} οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ᾽ ἠγέρθη $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ A B C^{3} L (W ἀνέστη) Δ Θ Ψ 070 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg syr$^{c, s, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{mss} (eth) geo$^{1, A}$ slav Eusebius Amphilochius Cyril; Augustine // οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη (*see* Mt 28.6) C* syr^{p} cop$^{bo ms}$ (Marcion$^{acc. to Epiphanius}$ *omit* οὐκ ἔστιν ὧδε) Gregory-Nyssa (Epiphanius) // ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν it^{c} // *omit* D it$^{a, b, d, e, ff2, l, r1}$ arm^{mss} geo^{B} Marcion REB

---

56 τὸ μὲν ... ἐντολήν Ex 12.16; 20.10; Dt 5.14

24.1 τῇ δὲ ... σαββάτων Jn 20.19; Ac 20.7; 1 Cor 16.2 **4** καὶ ἰδοὺ ... ἀστραπτούσῃ 2 Macc 3.26; Ac 1.10 **5** ἐμφόβων ... αὐτῶν Lk 2.9 **7** τὸν υἱὸν ... ἀναστῆναι Mt 16.21; 17.22-23; 20.18-19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 17.25; 18.32-33; Ac 17.3 **8** ἐμνήσθησαν ... αὐτοῦ Jn 2.22

δὲ[3] ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου[a] καὶ
αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς[b]. ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα,
11 καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα,
καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. **12** Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ
μνημεῖον καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια μόνα, καὶ ἀπῆλθεν
πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.[4]

The Walk to Emmaus
(Mk 16.12-13)

13 Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἦσαν πορευό-
μενοι εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα[5] ἀπὸ Ἰερουσα-
λήμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαοῦς, **14** καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους
περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. **15** καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν καὶ αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνε-
πορεύετο αὐτοῖς, **16** οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ
ἐπιγνῶναι αὐτόν. **17** εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι
οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες; καὶ ἐστάθη-
σαν[6] σκυθρωποί. **18** ἀποκριθεὶς δὲ εἷς ὀνόματι Κλεοπᾶς εἶπεν

---

[3] **10** {B} ἦσαν δέ 𝔓[75] ℵ B L Δ Θ 070 *f*[13] 28 33 157 565 579 597 700 892 1071 1424 *Byz* [E F G H] *l* 253 *l*[AD] it[c] syr[p. h with *. palms] arm eth geo slav Jerome // ἦν δέ Ψ *f*[1] 205 *l* 547 it[a. aur. b. f. ff2. l. q. r1] vg syr[palmss] Cyril // *omit* A D W 180 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1505 *Lect* it[d. e] syr[c. s]

[4] **12** {B} *include verse 12* (*with minor variants; see* Jn 20.3-10) 𝔓[75] ℵ A B L W Δ Θ Ψ 070 079 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[aur. c. f. ff2] vg syr[c. s. p. h. pal] cop[sa. bo] arm eth geo slav Amphilochius Hesychius Ammonius-Alexandria; Augustine // *omit verse 12* D it[a. b. d. e. l. r1] REB

[5] **13** {B} ἑξήκοντα 𝔓[75] A B D L W Δ Ψ 070 *f*[1] *f*[13] 28 33[vid] 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a. aur. b. c. d. f. ff2. l] vg syr[c. s. p. h] cop[sa. bo] eth slav Augustine // ἑπτά it[e] // ἑκατὸν ἑξήκοντα ℵ N[vid] Θ 079[vid] vg[mss] syr[pal] arm geo Jerome

[6] **17** {B} καὶ ἐστάθησαν 𝔓[75] ℵ A* B (L ἔστησαν) 070 079 579 it[e] syr[pal] cop[sa. bo] // καὶ ἔστε A[c] W Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 597 700 892

---

[a] **10** C: LB BJ NBS[mg] TOB || [b] NO C: LB BJ NBS[mg] TOB

---

10 Μαγδαληνὴ ... αὐταῖς Lk 8.2-3 **15** Mt 18.20; Mk 16.12

πρὸς αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ
γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; **19** καὶ εἶπεν
αὐτοῖς, Ποῖα; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ[7],
ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον
τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, **20** ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου καὶ ἐσταύ-
ρωσαν αὐτόν. **21** ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων
λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην
ταύτην ἡμέραν ἄγει ἀφ᾽ οὗ ταῦτα ἐγένετο. **22** ἀλλὰ καὶ
γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριναὶ
ἐπὶ τὸ μνημεῖον, **23** καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον
λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν
ζῆν. **24** καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ
εὗρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.
25 καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ
καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται·
26 οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
δόξαν αὐτοῦ; **27** καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ ἀπὸ πάν-
των τῶν προφητῶν διερμήνευσεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς
τὰ περὶ ἑαυτοῦ.

28 Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς
προσεποιήσατο πορρώτερον πορεύεσθαι. **29** καὶ παρεβιάσαν-
το αὐτὸν λέγοντες, Μεῖνον μεθ᾽ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν
καὶ κέκλικεν ἤδη ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς.
30 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν λαβὼν τὸν

1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff^2, (l), r^1}$ vg syr$^{(c), (s), p, h}$ arm geo slav Augustine // *omit* D it^{d} eth Cyril

[7] **19** {B} Ναζαρηνοῦ $\mathfrak{P}^{75}$ א B L 070 079 it$^{a, aur, c, e, f, r^1}$ vg Origen; Rebaptism Augustine // Ναζωραίου A D W Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it$^{b, d, ff^2, l}$ cop^{sa} arm geo slav Severian Hesychius

---

19 Ἰησοῦ ... προφήτης Mt 21.11 **21** ὁ μέλλων ... Ἰσραήλ Lk 1.68; 2.38 **22-23** Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-11 **24** Jn 20.3-8 **25** πᾶσιν ... προφῆται Lk 24.44 **26** ταῦτα ... χριστόν Mt 16.21; Mk 8.31; Lk 9.22; 17.25; Ac 17.3 εἰσελθεῖν ... αὐτοῦ Jn 7.39; 12.16, 23; 13.31-32; 17.1, 5; Ac 3.13 **27** Dt 18.15; Ps 22.1-18; Is 53; Lk 24.44 **30** Lk 22.19

ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς, **31** αὐτῶν δὲ
διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς
ἄφαντος ἐγένετο ἀπ᾽ αὐτῶν. **32** καὶ εἶπαν πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ
ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν [ἐν ἡμῖν] ὡς ἐλάλει ἡμῖν[8] ἐν τῇ ὁδῷ,
ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; **33** καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ εὗρον ἠθροισμένους τοὺς
ἕνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, **34** λέγοντας ὅτι ὄντως ἠγέρθη
ὁ κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι. **35** καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ
ὁδῷ καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

The Appearance to the Disciples
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Ac 1.6-8)

36 Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν
καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν[9]. **37** πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι
γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. **38** καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί
τεταραγμένοι ἐστὲ καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ
καρδίᾳ ὑμῶν; **39** ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου ὅτι
ἐγώ εἰμι αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ
ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. **40** καὶ τοῦτο εἰπὼν

---

[8] **32** {C} ἐν ἡμῖν ὡς ἐλάλει ἡμῖν א (A ἐλάλησεν) L W Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010[c] (1010* *homoioteleuton*) 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H P] *Lect* it[l] syr[p, h, pal] cop[sa, bo] (it[aur] vg Jerome[2/7] *omit second* ἡμῖν) arm geo[2] slav // ὡς ἐλάλει ἡμῖν 𝔓[75] B D it[d] geo[1] // ἐν ἡμῖν it[a, b, ff2, l, r1] Origen[lat 10/11] Origen[dub] Cyril Didymus; Ambrose[6/7] Jerome[1/7] Maximus // *omit* it[c, e] syr[c, s] Origen[gr, lat 1/10]; Ambrose[1/7] Jerome[4/7] Augustine

[9] **36** {B} καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν (*see* Jn 20.19, 26) 𝔓[75] א A B L Δ Θ Ψ *f*[1] *f*[13] (28 εἶπεν) 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H] *Lect* syr[c, s] cop[sa, bopt] slav[mss] Chrysostom Cyril // καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν· ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε G P (W εἰρήνη ὑμῖν *after* φοβεῖσθε) (579 ἐγώ εἰμι *after* φοβεῖσθε) 1241 it[aur, c, f] vg syr[p, h, pal] cop[bopt] arm (eth) geo slav[mss] (Amphilochius); Ambrose Augustine // *omit* D it[a, b, d, e, ff2, l, r1] REB

---

34 1 Cor 15.4-5 **36** αὐτὸς ἔστη … αὐτῶν 1 Cor 15.5 **37** Mt 14.26

ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.[10] **41** ἔτι δὲ ἀπι-
στούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν αὐτοῖς,
Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; **42** οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος
ὀπτοῦ μέρος[11]· **43** καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

44 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Οὗτοι οἱ λόγοι μου οὓς ἐλάλησα
πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ
γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως καὶ τοῖς προφήταις
καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. **45** τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν
τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· **46** καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως
γέγραπται παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ, **47** καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ
μετάνοιαν εἰς[12] ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη.[c] ἀρξάμε-

[10] **40** {B} *include verse 40* (*with minor variants; see* Jn 20.20) 𝔓^{75} ℵ A B L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, c, f, q}$ vg, syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Eusebian Canons Athanasius Amphilochius Chrysostom Cyril John-Damascus; Jerome Augustine // *omit verse 40* D it$^{a, b, d, e, ff2, l, r1}$ syr$^{c, s}$ REB

[11] **42** {B} μέρος 𝔓^{75} ℵ A B D L W 579 it$^{d, e}$ syr^{s} cop$^{sa, bopt}$ Clement Origen^{vid} Cyril$^{1/2}$ Ps-Athanasius; Augustine$^{1/4}$ // μέρος καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου Δ Ψ *f*^{1} 28 33 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E^{c} H N] *Lect* it$^{b, q}$ syr$^{c, p, h with *, pal}$ cop^{bopt} eth Justin^{dub} Amphilochius Epiphanius Cyril$^{1/2}$ // μέρος καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίον E* Θ *f*^{13} 157 1243 *l* 253 it$^{aur, (c), f, ff2, l, r1}$ vg (it^{a} Jerome *omit* ἀπὸ μελισσίου) arm geo slav Cyril-Jerusalem Proclus; Augustine$^{3/4}$ Varimadum

[12] **47** {B} εἰς 𝔓^{75} ℵ B syr^{p} cop$^{sa, bo}$ slav^{mss} // καί A C D L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H N] *Lect* it$^{a, aur, d, c, d, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{s, h, pal}$ arm eth geo slav^{mss} Hesychius; Cyprian Hilary Augustine GNB NIV NRSV TOB BTI // *omit* μετάνοιαν εἰς Irenaeus^{lat}

[c] **47** NO C: (AD) (M) (NA^{mg}) (TR) (WH) GNB NIV NRSV REB EU BJ NBS TOB BTI // C: NRSV^{mg} LB DHH

41 Ἔχετε ... βρώσιμον Jn 21.5 **42** Jn 21.9-10 **44** δεῖ ... ἐμοῦ Lk 18.31; 24.27 **46** Οὕτως ... Χριστόν Is 53 ἀναστῆναι ... ἡμέρᾳ Ho 6.2 **47** κηρυχθῆναι ... ἔθνη 1 Tm 3.16

νοι[13] ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ[d] **48** ὑμεῖς μάρτυρες τούτων. **49** καὶ
[ἰδοὺ] ἐγὼ[14] ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ᾽
ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἕως οὗ ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους
δύναμιν.

The Ascension of Jesus
(Mk 16.19-20; Ac 1.9-11)

50 Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς [ἔξω] ἕως πρὸς Βηθανίαν, καὶ
ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. **51** καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς διέστη ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς
τὸν οὐρανόν[15]. **52** καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν[16] ὑπέστρε-

[13] **47** {B} ἀρξάμενοι ℵ B C* L N 33 cop$^{sa, bo}$ eth geo^{2} slav // ἀρξαμένων D Δ^{c} it$^{aur, b, d, f, ff2, q}$ vg Augustine$^{1/2}$ // ἀρξάμενον 𝔓^{75} A C^{3} W Δ* *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H] *Lect* it$^{a, c, e, l, r1}$ vg^{mss} syr$^{(s), (p), h, pal}$ Augustine$^{1/2}$ // ἀρξάμενος Θ Ψ 565 1071 *l* 700$^{1/2}$ *l* 859 *l* 1016 geo^{1}

[14] **49** {C} καὶ ἰδοὺ ἐγώ A B C Δ Θ Ψ *f*^{13} 28 157 180 205 565 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H N] *Lect* it$^{f, q}$ syr$^{h, pal}$ arm eth geo slav Gaudentius^{vid} Jerome^{vid} // καὶ ἐγὼ ἰδού W 1 // κἀγώ *or* καὶ ἐγώ 𝔓^{75} ℵ D L 33 579 597 it$^{a, aur, b, c, d, e, ff2, l, r1}$ vg syr$^{s, p}$ cop$^{sa, bo}$ Ambrose Augustine REB EU

[15] **51** {B} καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν 𝔓^{75} ℵ^{2} A B C L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H] *Lect* (*l* 1627 εἰς τοὺς οὐρανούς) it$^{aur, c, f, q, r1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{2} slav Severian (Hesychius); Augustine$^{2/3}$ // *omit* ℵ* D it$^{a, b, d, e, ff2, l}$ syr^{s} geo^{1} Augustine$^{1/3}$ REB

[16] **52** {B} προσκυνήσαντες αὐτόν 𝔓^{75} ℵ A B C L W Δ Θ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H] *Lect* it$^{aur, f, q}$ vg^{mss} syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{1} slav // προσκυνήσαντες 700 *l* 253 it^{c} vg // *omit* D it$^{a, b, d, e, ff2, l}$ syr^{s} geo^{2} Augustine REB

[d] **47** C: AD M NA^{mg} TR WH GNB NIV NRSV REB EU BJ NBS TOB BTI // NO C: NRSV^{mg} LB DHH

48 Jn 15.27; Ac 1.8 **49** Jn 14.16; 15.26; 16.7; Ac 1.4 **51** Ac 1.9 **52** ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ Ac 1.12

ψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης **53** καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ εὐλογοῦντες[17] τὸν θεόν.[18]

---

[17] **53** {B} εὐλογοῦντες 𝔓^{75} ℵ B C* L syr$^{s, pal}$ cop$^{sa, bo}$ geo // αἰνοῦντες D it$^{a, b, d, e, ff2, l, r1}$ Augustine // αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες A C^{2} W Δ Θ Ψ f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [(F) H] *Lect* it$^{aur, c, f, q}$ vg syr$^{p, h}$ arm eth slav (Hesychius)

[18] **53** {A} θεόν. 𝔓^{75} ℵ C* D L W 1 33 it$^{a, aur, b, d, e, ff2, (q)}$ vg^{mss} syr$^{s, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm ethTH geo // θεόν. ἀμήν. A B C^{2} Δ Θ Ψ f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [F H] *Lect* it$^{c, f, l, r1}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bomss} eth^{pp} slav // θεόν. ἀμήν. *plus Jn 8.3-11* (*see pages 338–340*) 1333^{supp} (*but only as lesson of Oct. 8th on fly-leaf*)

---

52 χαρᾶς μεγάλης Jn 14.28; 16.22

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

The Word Became Flesh

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς
ἦν ὁ λόγος. **2** οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. **3** πάντα δι'
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν.[a] ὃ γέγονεν[b]
4 ἐν[1] αὐτῷ ζωὴ ἦν[2], καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· **5** καὶ
τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

---

[1] **3-4** {B} οὐδὲ ἕν. ὃ γέγονεν ἐν 𝔓[75c] C (D οὐδέν *for* ουδὲ ἕν) L W[supp] 050* 0141[* vid] (0141[c] *omit* ὃ γέγονεν) it[b] vg[ww, st] syr[c, (pal)] cop[sa] Heracleon[acc. to Origen] Ptolemy[Flora] Ptolemy *and* Valentinians[acc. to Irenaeus] Theophilus Irenaeus[lat, arm] Clement Naassenes *and* Perateni[acc. to Hippolytus] Hippolytus Heraclides *and* mss[acc. to Origen] Origen Letter of Hymenaeus Alexander Eusebius[15/19] Arians[acc. to Epiphanius] Athanasius Marcellus Meletius Cyril-Jerusalem (Apollinaris) Gregory-Nyssa Eunomius Didymus[dub 2/3] Macarius/Symeon Epiphanius[6/10] Heretics[acc. to Chrysostom] Cyril Hesychius[2/5] Theodoret[3/5]; Tertullian Cyprian Novatian Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Arians[acc. to Ambrose] Ambrose[6/7] Chromatius many people[acc. to Jerome] Jerome[12/18] Augustine // οὐδὲ ἕν· ὃ γέγονεν· ἐν 28 205 1241 *l* 524[vid] *l* 858 *l* 1016 // οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. ἐν ℵ[2] Θ Ψ 050[c] *f*[13] (1 1071 οὐδέν *for* οὐδὲ ἕν) 33 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* vg[cl] syr[p, h] cop[bo] arm eth geo slav Adamantius Alexander[mss] Eusebius[4/19] Didymus[dub 1/3] Ps-Ignatius Epiphanius[4/10] Chrysostom Theodore Marcus-Eremita Paul-Emesa Hesychius[3/5] Theodoret[2/5] (John-Damascus); Egyptians[acc. to Ambrose] Ambrose[1/7] Jerome[6/18] GNB NIV REB EU LB TOB BTI // οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν ἐν *(without dots)* (𝔓[66] ℵ* οὐδέν *for* οὐδὲ ἕν) 𝔓[75*] A B Δ *l* 1253

[2] **4** {A} ἦν 𝔓[66, 75] A B C L Δ Θ Ψ 050 0141 0234 *f*[1] *f*[13] 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* vg syr[p, h, pal] cop[bo] arm geo slav Diatessaron[arm] Irenaeus[lat mss] Clement[from Theodotus] Clement[3/5] Origen[gr, lat 1/2] Eusebius Didymus[dub] Macarius/Symeon Epiphanius Chrysostom Cyril Hesychius Theodoret; Victorinus-Rome[1/5] Jerome Augustine[12/22] // ἐστιν ℵ D it[a, aur, b, c, e, f, ff2, q] vg[mss] syr[c] cop[sa] eth Diatessaron[syr] Ptole-

---

[a] **3** NO C: AD M NA[mg] GNB NIV NRSV[mg] REB EU LB NBS[mg] TOB DHH // as text: GNB[mg] REB[mg] EU[mg] LB[mg] || [b] C: AD M NA[mg] TR GNB NIV NRSV[mg] REB EU LB NBS[mg] TOB DHH // as text: GNB[mg] REB[mg] EU[mg] LB[mg]

---

1 ὁ λόγος Re 19.13 **1-2** Jn 17.5; 1 Jn 1.1-2 **3** Wsd 9.1; Jn 1.10; 1 Cor 8.6; Col 1.16-17; He 1.2 **4** ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν Jn 5.26 **5** Jn 3.19

6 Ἐγένετο ἄνθρωπος,[c] ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ
Ἰωάννης· **7** οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ
τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι᾽ αὐτοῦ. **8** οὐκ ἦν ἐκεῖνος
τὸ φῶς, ἀλλ᾽ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. **9** Ἦν τὸ φῶς τὸ
ἀληθινόν,[d] ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον,[e] ἐρχόμενον εἰς τὸν
κόσμον. **10** ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ ἐγένετο,
καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. **11** εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι
αὐτὸν οὐ παρέλαβον. **12** ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς
ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, **13** οἳ οὐκ[3] ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ
ἐκ θελήματος ἀνδρὸς[4] ἀλλ᾽ ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.[3]

---

my[acc. to Irenaeus] Valentinians[acc. to Irenaeus] Irenaeus[lat] Naassenes *and* Perateni[acc. to Hippolytus] Clement mss[acc. to Origen] Origen[lat 1/2]; Cyprian Victorinus-Rome[4/5] Ambrosiaster Hilary Ambrose Gaudentius Augustine[10/22] // *omit* W[supp]

[3] **13** {A} οἳ οὐκ ... ἐγεννήθησαν *(see also footnote 4)* 𝔓[66] א B[2] C D[c] L W[supp] Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[aur, c, e, f, ff2, q] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Valentinians[acc. to Tertullian] Origen[gr, lat 1/2] Eusebius Asterius Athanasius Ps-Athanasius Marcellus Cyril-Jerusalem Didymus[dub] Macarius/Symeon Epiphanius Chrysostom Severian Cyril Theodotus-Ancyra Hesychius Theodoret; Ambrosiaster Hilary Ambrose[3/5] Chromatius Jerome[2/3] Augustine[10/14] // οἳ οὐκ ... ἐγενήθησαν 𝔓[75] A B* Δ Θ 28 1071 // οὐκ ... ἐγεννήθησαν D* it[a] Augustine[3/14] // ὃς οὐκ ... ἐγεννήθη it[b] (syr[c, pmss] οἵ *[sic]*) Irenaeus[lat] Origen[lat, 1/2]; Tertullian Ambrose[2/5] Jerome[1/3] Augustine[1/14] Sulpicius[vid]

[4] **13** {A} οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός *(see also footnote 3)* 𝔓[66, 75] א[2] (א* D* *omit* ἐκ) A B[2] C D[2] L W[supp] Δ Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 (1010 οὔτε ... οὔτε) 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a, aur, b, c, e, f, ff2, q] vg syr[c, p, h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Valentinians[acc. to Tertullian] Irenaeus[lat] Origen Methodius Eusebius[1/2] Asterius Basil-Ancyra Athanasius (Marcellus) Cyril-Jerusalem (Gregory-Nyssa) Didymus[dub] Macarius/Symeon Epiphanius Chrysostom Cyril[5/6] Theodotus-Ancyra Theodoret

---

[c] **6** NO C: AD TR WH GNB NIV NRSV BJ [d] **9** NO C: WH NRSV[mg] BJ[mg] || [e] NO C: AD TR WH NRSV[mg] REB[mg] EU[mg] LB BJ[mg] NBS[mg] // as text: EU

---

6 Mt 3.1; Mk 1.4; Lk 1.13, 17, 76; 3.2 **8** οὐκ ... φῶς Jn 1.20 **9** 1 Jn 2.8 **10** ἐν τῷ κόσμῳ ἦν Jn 1.14 ὁ κόσμος δι᾽... ἐγένετο Jn 1.3; 1 Cor 8.6; Col 1.16; He 1.2 ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω Jn 17.25 **12** Ga 3.26 **13** Jn 3.3, 5, 6; Jas 1.18; 1 Pe 1.23; 1 Jn 3.9; 5.18

14 Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ
ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ
πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. **15** Ἰωάννης μαρτυρεῖ
περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου
ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. **16** ὅτι
ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ
χάριτος· **17** ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ
ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. **18** θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν
πώποτε· μονογενὴς θεὸς[5] ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος
ἐξηγήσατο.

The Testimony of John the Baptist
(Mt 3.1-12; Mk 1.2-8; Lk 3.15-17)

19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν
[πρὸς αὐτὸν][6] οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευίτας

John-Damascus; Tertullian Hilary Ambrosiaster Ambrose Chromatius Jerome Augustine Sulpicius // *omit* B* Ps-Athanasius

[5] **18** {B} μονογενὴς θεός 𝔓^{66} ℵ* B C* L syr$^{\text{p, hmg}}$ geo^{2} Origen$^{\text{gr 2/4}}$ Didymus Cyril$^{1/4}$ // ὁ μονογενὴς θεός 𝔓^{75} ℵ^{2} 33 cop^{bo} Clement$^{2/3}$ Clement$^{\text{from Theodotus 1/2}}$ Origen$^{\text{gr 2/4}}$ Eusebius$^{3/7}$ Basil$^{1/2}$ Gregory-Nyssa Epiphanius Serapion$^{1/2}$ Cyril$^{2/4}$ // ὁ μονογενὴς υἱός A C^{3} W^{supp} Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, e, f, ff}^2\text{, l}}$ vg syr$^{\text{c, h, pal}}$ arm eth geo^{1} slav Irenaeus$^{\text{lat 1/3}}$ Clement$^{\text{from Theodotus 1/2}}$ Clement$^{1/3}$ Hippolytus Origen$^{\text{lat 1/2}}$ Letter of Hymenaeus Alexander Eustathius Eusebius$^{4/7}$ Serapion$^{1/2}$ Athanasius Basil$^{1/2}$ Gregory-Nazianzus Chrysostom Theodore Cyril$^{1/4}$ Proclus Theodoret John-Damascus; Tertullian Hegemonius Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary$^{5/7}$ Ps-Priscillian Ambrose$^{10/11}$ Faustinus Gregory-Elvira Phoebadius Jerome Augustine Varimadum REB BJ // μονογενὴς υἱὸς θεοῦ it^{q} Irenaeus$^{\text{lat 1/3}}$; Ambrose$^{\text{1/11vid}}$ // ὁ μονογενής vg^{ms} Ps-Vigilius$^{1/2}$

[6] **19** {C} πρὸς αὐτόν B C* 33 892^{c} 1010 1071 it$^{\text{a, aur, b, c}}$ syr$^{\text{c, p, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Chrysostom^{lem} Cyril // πρὸς αὐτόν *after* Λευίτας 𝔓$^{\text{66c vid}}$ A Θ Ψ *f*^{13} 157 579 1243 (1424 *after* Ἰουδαῖοι) it$^{\text{c, f, ff}^2\text{, l, q, r}^1}$ vg syr^{h} Augustine // *omit* 𝔓$^{66*, 75}$

---

14 ὁ λόγος ... ἐγένετο Ps Sol 7.6; Ro 1.3; Ga 4.4; Php 2.7; 1 Tm 3.16; He 2.14; 1 Jn 4.2 ἐθεασάμεθα ... αὐτοῦ Is 60.1-2; Lk 9.32; Jn 2.11 **15** Jn 1.30 Ὁ ... ἐρχόμενος Mt 3.11; Mk 1.7; Jn 1.27 **16** ἐκ ... ἐλάβομεν Col 2.10 **17** ὁ νόμος ... ἐδόθη Ex 31.18; 34.28; Jn 7.19 **18** θεὸν ... πώποτε Ex 33.20; Jn 6.46; 1 Tm 6.16; 1 Jn 4.12 μονογενὴς ... ἐξηγήσατο Mt 11.27; Lk 10.22

ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; **20** καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ
ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός. **21** καὶ
ἠρώτησαν αὐτόν, Τί οὖν; Σὺ Ἠλίας εἶ[7]; καὶ λέγει, Οὐκ εἰμί. Ὁ
προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, Οὔ. **22** εἶπαν οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ;
ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ
σεαυτοῦ; **23** ἔφη,

Ἐγὼ **φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ,**
Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου,

καθὼς εἶπεν Ἠσαΐας ὁ προφήτης. **24** Καὶ ἀπεσταλμένοι ἦσαν
ἐκ τῶν Φαρισαίων. **25** καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν αὐτῷ, Τί
οὖν βαπτίζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς οὐδὲ Ἠλίας οὐδὲ ὁ
προφήτης; **26** ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, Ἐγὼ βαπτίζω
ἐν ὕδατι· μέσος ὑμῶν ἕστηκεν[8] ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, **27** ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, οὗ οὐκ εἰμὶ [ἐγὼ] ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν
ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. **28** Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο[9] πέραν
τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν ὁ Ἰωάννης βαπτίζων.

א C^{3} L W^{supp} Δ 0141 *f*^{1} 28 180 205 565 597 700 892* 1006 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* Origen^{lem} NIV NRSV BTI DHH

[7] **21** {C} Τί οὖν; Σὺ Ἠλίας εἶ· (𝔓^{66} τίς) 𝔓^{75} C* (W^{supp} εἶ Ἠλίας) Ψ 33 it$^{(e), ff2, l}$ Origen // Τί οὖν Ἠλίας εἶ א L 0141 it^{a} Cyril // Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ A C^{3} Δ Θ 0234 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 (828* τίς οὖν) 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{aur, c, f, q}$ vg syr^{h} (it$^{b, r1}$ cop$^{sa, bo}$ Tertullian *omit* τί οὖν) Chrysostom; Augustine // Σὺ οὖν τί; Ἠλίας εἶ B (arm) (slav) // Σὺ τίς εἶ; Ἠλίας εἶ 1071 eth (geo) TOB?

[8] **26** {B} ἕστηκεν 𝔓^{66} A C T^{vid} W^{supp} Δ Θ Ψ *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H N] *Lect* it^{f} vg Heracleon$^{acc. to Origen 1/2}$ Origen$^{7/10}$ Chrysostom Severian Cyril$^{2/3}$; Augustine$^{1/2}$ // εἱστήκει 𝔓$^{75, 120vid}$ (א ἑστήκει) 1071 // στήκει B G L 083 0141 1 Heracleon$^{acc. to Origen 1/2}$ Origen$^{3/10}$ Cyril$^{1/3}$ (*stat* it$^{a, aur, b, c, e, ff2, l, q}$ vg^{mss} syr$^{c, s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen^{lat}; Cyprian Ambrose Jerome Augustine$^{1/2}$) REB BJ

[9] **28** {C} ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο (𝔓^{66} א* ἐγένετο ἐν Βηθανίᾳ) 𝔓^{75} A B C* L W^{supp} Δ Θ Ψ* 28 157 205 565 579 597 700 892^{txt} 1006 1010 1071 1241 1243 1342 1424 *Byz*^{pt} [E F G H (N)] *Lect* it$^{aur, c, f, ff2, l, q}$ (it$^{a, b, e, r1}$) vg syr$^{p, h, palmss}$ cop^{bo} slav

---

20 Jn 3.28 **21** Σὺ Ἠλίας ... εἰμί Mt 11.14; 17.11-13 Ὁ προφήτης εἶ σύ Dt 18.15; Jn 6.14; 7.40; Ac 3.22; 7.37 **23** φωνὴ ... κυρίου Is 40.3 (Mt 3.3; Mk 1.3; Lk 3.4) **25-26** Τί ... ὕδατι Mt 21.25; Mk 11.30; Lk 20.4; Jn 1.33 **27** ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος Jn 1.15 ὁ ὀπίσω ... ὑποδήματος Ac 13.25 **28** Mt 3.13; Jn 10.40

The Lamb of God

29 Τῇ ἐπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ
λέγει, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.
30 οὗτός ἐστιν ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εἶπον, Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς
ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. **31** κἀγὼ οὐκ ᾔδειν
αὐτόν, ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν
ὕδατι βαπτίζων. **32** Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι
Τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ
καὶ ἔμεινεν ἐπ᾽ αὐτόν. **33** κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ᾽ ὁ
πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ᾽ ὃν ἂν
ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ᾽ αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ
βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. **34** κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύ-
ρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱός[10] τοῦ θεοῦ.

The First Disciples

35 Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ δύο **36** καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι
λέγει, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. **37** καὶ ἤκουσαν οἱ δύο μαθηταὶ
αὐτοῦ λαλοῦντος καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. **38** στραφεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας λέγει αὐτοῖς,
Τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, Ῥαββί, ὃ λέγεται μεθερμηνευό-

Origen Eusebius (Epiphanius) (mss$^{\text{acc. to Chrysostom}}$) Chrysostom; Ambrosiaster Augustine // ἐν Βηθαβαρᾷ ἐγένετο (א^{2} ἐγένετο ἐν Βηθαραβᾷ) C^{2} T^{vid} Ψ^{c} 083 0141 f^{13} 1 (13 828 Βηθεβαρᾷ) 33 180 (892$^{\text{v.r.}}$ syr^{hmg} cop^{sams} Βηθαραβᾷ) 1292 1505 *Byz*^{pt} *l* 770 *l* 773 *l*^{AD} (syr$^{\text{c, s, palms}}$) cop^{samss} arm geo Origen Eusebius (Epiphanius) (mss$^{\text{acc. to Chrysostom}}$) Cyril BJ

[10] **34** {B} ὁ υἱός 𝔓$^{66, 75, 120}$ א^{2} A B C L W^{supp} Δ Θ Ψ 083 0141 0233^{vid} f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] *Lect* it$^{\text{aur, c, f, l, q}}$ vg syr$^{\text{p, h, palmss}}$ cop^{bo} arm eth geo slav Origen Asterius Chrysostom Cyril John-Damascus; Augustine$^{3/4}$ // ὁ ἐκλεκτός 𝔓$^{106\text{vid}}$ א* it$^{\text{b, e, ff2*}}$ syr$^{\text{c, s}}$ Ambrose Augustine$^{1/4}$ REB BJ // ὁ ἐκλεκτὸς υἱός it$^{\text{a, ff2c}}$ vg^{mss} syr^{palmss} (syr^{palms} ὁ μονογενὴς υἱός) cop^{sa}

---

29 Τῇ ... θεοῦ Jn 1.36 ὁ ἀμνὸς ... κόσμου Is 53.6-7; Ac 8.32; 1 Pe 1.18-19 **30** Jn 1.15 **32** Τεθέαμαι ... αὐτόν Mt 3.16; Mk 1.10; Lk 3.22 **34** οὗτος ... θεοῦ Mt 3.17; 17.5; 27.54; Mk 9.7; 15.39; Lk 9.35; Jn 20.31; Ac 9.20 **36** Jn 1.29

μενον Διδάσκαλε, ποῦ μένεις; **39** λέγει αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ
ὄψεσθε. ἦλθαν οὖν καὶ εἶδαν ποῦ μένει καὶ παρ᾽ αὐτῷ ἔμειναν
τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δεκάτη. **40** ˀἮν Ἀνδρέας ὁ
ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ
Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ· **41** εὑρίσκει οὗτος πρῶ-
τον[11] τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα καὶ λέγει αὐτῷ, Εὑρήκαμεν
τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον χριστός· **42** ἤγαγεν
αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ εἶ
Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάννου[12], σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται
Πέτρος.

The Calling of Philip and Nathanael

43 Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ
εὑρίσκει Φίλιππον. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀκολούθει μοι.
44 ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ
Πέτρου. **45** εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ,
Ὃν ἔγραψεν Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὑρήκαμεν,
Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. **46** καὶ εἶπεν αὐτῷ
Ναθαναήλ, Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ
[ὁ] Φίλιππος, Ἔρχου καὶ ἴδε. **47** εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθα-
ναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἴδε ἀληθῶς

---

[11] **41** {B} πρῶτον 𝔓$^{66, 75}$ א^{2} A B Θ Ψ 083 0233^{vid} *f*^{1} *f*^{13} 205 892 1243 *l* 253 *l* 672 *l* 673 *l* 1016 *l* 1074 *l* 1627 it$^{a, aur, c, f, ff^2, l, q}$ vg syr$^{p, h, pal?}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Epiphanius; Gaudentius // πρῶτος א* L W^{supp} Δ 0141 28 157 180 565 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* syr$^{pal?}$ Chrysostom^{lem} Cyril^{lem} // πρωΐ it$^{b, e, r^1 vid}$ (it$^{j vid}$ πρῶτον πρωΐ) syr^{s} // *omit* 1424 vg^{ms} syr^{c} Augustine

[12] **42** {B} Ἰωάννου 𝔓$^{66, 75, 106}$ א (B* Ἰωάνου) L W^{supp} 33 it$^{a, b, f, ff^2, l, r^1}$ vg^{mss} cop$^{sa, bo}$ Jerome // Ἰωνᾶ A B^{2} Δ Ψ 0141 0223 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{c, (q)}$ vg^{cl} (it^{aur} vg^{mss} *Bariona*) syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{bo ms}$ arm eth geo slav Serapion Epiphanius Chrysostom Cyril^{lem} // Ἰωαννᾶ Θ (1241 Ἰωανᾶ) *l* 890 vg$^{ww, st}$ // *frater Andreae* it^{e}

40-42 ˀἮν ... Ἰησοῦν Mt 4.18-20; Mk 1.16-18 **41** Μεσσίαν ... χριστός Jn 4.25 **42** Σὺ ... Πέτρος Mt 10.2; 16.18; Mk 3.16; Lk 6.14 **44** ἦν ... Βηθσαϊδά Jn 12.21 **45** Ὃν ... προφῆται Dt 18.18; Is 7.14; 9.6; Eze 34.23

Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν. **48** λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ,
Πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ τοῦ
σε Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε. **49** ἀπε-
κρίθη αὐτῷ Ναθαναήλ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ
βασιλεὺς εἶ τοῦ Ἰσραήλ. **50** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Ὅτι εἶπόν σοι ὅτι εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω
τούτων ὄψῃ. **51** καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὄψεσθε
τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαί-
νοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

The Wedding at Cana

2 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας,
καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· **2** ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. **3** καὶ ὑστερήσαντος οἴνου λέγει
ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, Οἶνον οὐκ ἔχουσιν. **4** [καὶ]
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα
μου. **5** λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, Ὅ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν
ποιήσατε. **6** ἦσαν δὲ ἐκεῖ λίθιναι ὑδρίαι ἓξ κατὰ τὸν καθαρι-
σμὸν τῶν Ἰουδαίων κείμεναι, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ
τρεῖς. **7** λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος.
καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. **8** καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε
νῦν καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ· οἱ δὲ ἤνεγκαν. **9** ὡς δὲ
ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον καὶ οὐκ
ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ,
φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος **10** καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς
ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν καὶ ὅταν μεθυσθῶ-
σιν τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.
11 Ταύτην ἐποίησεν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανὰ
τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφανέρωσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπί-
στευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

---

49 σὺ ... θεοῦ Ps 2.7; Mt 3.17; 14.33; 16.16; Mk 1.11; 3.11; Lk 3.22; 4.41; Jn 11.27; Ac 13.33 βασιλεὺς ... Ἰσραήλ Zph 3.15; Mt 27.42; Mk 15.32; Jn 12.13 **51** τοὺς ... καταβαίνοντας Gn 28.12

2.1 Jn 4.46 **4** οὔπω ... μου Jn 7.30; 8.20 **5** Ὅ ... ποιήσατε Gn 41.55 **6** κατὰ ... Ἰουδαίων Mk 7.3-4; Jn 3.25 **11** Ταύτην ... Γαλιλαίας Jn 4.54; 20.30 ἐφανέρωσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ Lk 9.32; Jn 1.14; 12.41

12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ [αὐτοῦ] καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[1] καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

The Cleansing of the Temple
(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

13 Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς
Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. **14** καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦν-
τας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς
καθημένους, **15** καὶ ποιήσας φραγέλλιον[2] ἐκ σχοινίων πάντας
ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν
κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέτρεψεν,
16 καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα
ἐντεῦθεν, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπο-
ρίου. **17** Ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον
ἐστίν, **Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με.** **18** ἀπεκρί-
θησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις
ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς; **19** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.
20 εἶπαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσεράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν οἰκο-

---

[1] **12** {C} καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ $\mathfrak{P}^{66c}$ A Δ Θ 0233 f^1 f^{13} (13) (28) 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 (1010) 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* $it^{f, (j), r^1}$ vg $syr^{p, h, pal}$ $cop^{sa, bo}$ eth geo^2 slav $Origen^{1/4}$; Augustine // καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ $\mathfrak{P}^{66*, 75}$ B (L 0141 *omit* αὐτοῦ *after* μαθηταί) Ψ 0162 1071 it^c vg^{ms} $Origen^{3/4}$ ($Origen^{supp}$) Chrysostom // καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ℵ (579 it^q cop^{boms} μαθηταί *for* ἀδελφοί) $it^{(a), aur, b, e, ff^2, l}$ arm geo^1 Epiphanius; Jerome // καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ W^{supp} (1241 *omit* καὶ ἡ μήτηρ) // καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ *l* 858

[2] **15** {B} φραγέλλιον ℵ A B Δ Θ Ψ 0233 f^{13} 28 157 180 205 579 597 700 1006 1071 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H P] *Lect* it^l $syr^{p, h}$ cop^{sa, bo, ach^2} arm eth geo Origen $Cyril^{3/4}$ // ὡς φραγέλλιον $\mathfrak{P}^{66, 75}$ G L N W^{supp} 0141 0162 f^1 33 565 892 1010 1241 1243 *l* 253 $it^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, j, q}$ vg $syr^{hmg, pal}$ slav $Origen^{supp}$ ($Cyril^{1/4}$); Augustine

---

12 Mt 4.13 **13** ἐγγὺς ... Ἰουδαίων Jn 6.4; 11.55 **16** τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου Lk 2.49 **17** Ὁ ζῆλος ... με Ps 69.9 **19** Mt 26.61; 27.40; Mk 14.58; 15.29; Ac 6.14

δομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;
21 ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. **22** ὅτε
οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο
ἔλεγεν, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Jesus Knows All Men

23 Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ,
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ
σημεῖα ἃ ἐποίει· **24** αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν αὐτὸν[3]
αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας **25** καὶ ὅτι οὐ χρείαν
εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνω-
σκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Jesus and Nicodemus

3 ˀΗν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα
αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· **2** οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα ποιεῖν ἃ
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ. **3** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ
δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. **4** λέγει πρὸς αὐτὸν [ὁ]
Νικόδημος, Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ
δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν
καὶ γεννηθῆναι; **5** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν
μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. **6** τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς

---

[3] **24** {C} αὐτόν א* A* B L 700 1071 Cyril$^{1/2}$ // ἑαυτόν 𝔓^{66} א^{2} A^{c} W^{supp} Δ Θ Ψ 050 083 0141 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N P] it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, j, l, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Origen Origen^{supp} Chrysostom Cyril$^{1/2}$; Jerome Augustine Varimadum // *omit* 𝔓^{75} 579 eth Didymus^{dub} TOB

---

21 τοῦ ναοῦ … αὐτοῦ 1 Cor 6.19 **22** Lk 24.6-8; Jn 12.16; 14.26 **23** πολλοὶ … ἐποίει Jn 7.31; 11.47-48

3.1-2 ˀΗν … νυκτός Jn 7.50; 19.39 **2** Ῥαββί … διδάσκαλος Mt 22.16 οὐδεὶς … αὐτοῦ Jn 9.16; Ac 10.38 **5** ἐὰν … πνεύματος Tt 3.5

σάρξ ἐστιν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν.
7 μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.
8 τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ᾽
οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ
γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. **9** ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ
εἶπεν αὐτῷ, Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; **10** ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα
οὐ γινώσκεις; **11** ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν
καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ
λαμβάνετε. **12** εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς
ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; **13** καὶ οὐδεὶς ἀνα-
βέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου[1].[a] **14** καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ
ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, **15** ἵνα
πᾶς ὁ πιστεύων ἐν αὐτῷ[2] ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.[b]

---

[1] **13** {B} ἀνθρώπου 𝔓[66, 75] א B L T W[supp] 083 086 33 1010 1241 cop[sa, bo pt, ach2, fay] geo[2] Diatessaron Origen[lat 2/4] Eusebius Adamantius Gregory-Nazianzus Apollinaris Gregory-Nyssa Didymus Epiphanius[3/4] Cyril[14/16] (Cyril[1/16] θεοῦ) Theodoret[1/4]; Jerome[1/3] // ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ A[c] (A[*vid] *omit* ὤν) Δ Θ Ψ 050 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 751[1/2] θεοῦ *for* ἀνθρώπου) it[a, aur, b, c, f, ff2, j, l, q, r1] vg (it[e] syr[c, pal] Zeno ὃς ἦν) syr[p, h] cop[bo pt] arm eth geo[1] slav Hippolytus Origen[lat 2/4] Adamantius[lat] Eustathius Ps-Dionysius Amphilochius Epiphanius[1/4] Chrysostom Paul-Emesa Cyril[1/16] Hesychius Theodoret[3/4] John-Damascus; Hilary Lucifer Ambrosiaster Ambrose Chromatius Jerome[2/3] Augustine REB // ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 0141 *l* 68[1/2] *l* 673 *l* 1223[1/2] *l* 1627[1/2] syr[s]

[2] **15** {B} ἐν αὐτῷ 𝔓[75] B T W[supp] 083 0141 Cyril[ms] // ἐπ᾽ αὐτῷ 𝔓[66] L (579 *only* αὐτῷ) Cyril // εἰς αὐτόν א 086 *f*[1] 33 205 565 it[a, r1] Gregory-Nyssa[vid] Cyril[ms] BTI // εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ᾽ (*see* 3.16) (𝔓[63vid] A ἐπ᾽ αὐτόν) Δ Θ Ψ *f*[13] 28 157 180 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* (*l* 127 *l* 1016[1/2] ἐπ᾽ αὐτῷ; *l* 950 οὐ μή) it[b, e, f*, ff2, j, q] vg[cl]

---

[a] **13** End quotation from v. 10: GNB [b] **15** End quotation from v. 10: NIV[mg] NRSV[mg]

---

8 τὸ ... ὑπάγει Ec 11.5 **11** ὃ οἴδαμεν ... λαμβάνετε Jn 3.32; 8.26 **12** Wsd 9.16; Lk 22.67 **13** οὐδεὶς ... καταβάς Pr 30.4; Ro 10.6 **14** Μωϋσῆς ... ἐρήμῳ Nu 21.9 **14** ὑψωθῆναι ... ἀνθρώπου Jn 8.28; 12.34 **15** Jn 20.31

16 Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν τὸν
μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ'
ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. **17** οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν εἰς τὸν
κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ.
18 ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη
κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ
τοῦ θεοῦ. **19** αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν
κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν
γὰρ αὐτῶν πονηρὰ τὰ ἔργα. **20** πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ
τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα
αὐτοῦ· **21** ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα
φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.[c]

Jesus and John the Baptist

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν
Ἰουδαίαν γῆν καὶ ἐκεῖ διέτριβεν μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν.
23 ἦν δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι
ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ, καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο·
24 οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.
25 Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰου-
δαίου[3] περὶ καθαρισμοῦ. **26** καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ

(it$^{\text{aur, c, l, r}^1}$ vg$^{\text{ww, st}}$ ἐν αὐτῷ) syr$^{\text{s, p, h}}$ cop$^{\text{bo}^{\text{ms}}}$ arm geo slav Chrysostom Severian Cyril^{lem}; Cyprian^{vid} Victorinus-Rome Lucifer Augustine

[3] **25** {B} μετὰ Ἰουδαίου 𝔓^{75} ℵ^{2} A B L W^{supp} Δ Ψ 070 086 28 33 157 180 579 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F H N] *Lect* syr$^{\text{s, p, h, pal}^{\text{mss}}}$ cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}\text{, fay?}}$ arm slav Chrysostom Cyril // μετὰ Ἰουδαίων 𝔓^{66} ℵ* G Θ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 205 565 597 1071 1342 *l* 68 *l* 387 *l* 547 *l* 1627 *l*^{AD} it$^{\text{(a), aur, b, c, e, ff}^2\text{, l}}$ (it$^{\text{f, j, q, (r}^1\text{)}}$ *et Iudaeos*, it^{d} *ad Iudaeos*) vg syr$^{\text{c, pal}^{\text{ms}}}$ cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}\text{, bo}}$ eth geo Origen; Augustine REB // *omit* *l* 524 *l* 672

---

[c] **21** End quotation from v. 10: **TR NIV NRSV REB BJ TOB DHH**

---

16 Οὕτως ... ἔδωκεν Ro 8.32; 1 Jn 4.9-10 ἵνα ... αἰώνιον Jn 3.36; 10.28; 1 Jn 5.13 **17** Jn 12.47 οὐ ... κρίνῃ τὸν κόσμον Jn 5.22, 30; 8.15-16; Ac 17.31 **18** ὁ πιστεύων ... κρίνεται Jn 5.24 **19** τὸ φῶς ἐλήλυθεν ... κόσμον Jn 1.5, 9; 8.12; 9.5 **20** Eph 5.11-13 **21** ὁ δὲ ... ἀλήθειαν Tob 4.6 LXX **22** Jn 3.26; 4.1-2 **24** Mt 4.12; 14.3; Mk 1.14; 6.17; Lk 3.20

εἶπαν αὐτῷ, Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ
μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς
αὐτόν. **27** ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος
λαμβάνειν οὐδὲ ἓν ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
28 αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον [ὅτι] Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
χριστός, ἀλλ' ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. **29** ὁ
ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ
ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ
νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. **30** ἐκεῖνον δεῖ
αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.[d]

He Who Comes from Heaven

31 Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς
ἐκ τῆς γῆς ἐστιν καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἐρχόμενος [ἐπάνω πάντων ἐστίν·] **32** ὃ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν
τοῦτο μαρτυρεῖ[4], καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει.
33 ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής
ἐστιν. **34** ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ,

---

[4] **31-32** {C} ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὃ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν τοῦτο μαρτυρεῖ 𝔓^{36vid} 𝔓^{66c} (𝔓^{66*} *omit* ἐρχόμενος) (א^{2} *omit* τοῦτο) B L W^{supp} Ψ 083 086 0141 33 579^{vid} (597 ἀκήκοε *and omit* τοῦτο) 1010 1071 syr^{pal} cop$^{bo, fay}$ slav^{ms} Origen$^{1/4}$ Cyril // ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν· καὶ ὃ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν τοῦτο μαρτυρεῖ A Δ Θ *f*^{13} (28 1424 *omit* τοῦτο) 157 180 700 892 1006 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 751 ἐκεῖνο *for* τοῦτο) it$^{aur, c, f, q}$ vg syr$^{(s), (p), h}$ (eth) slav^{ms} Origen$^{1/4, lat}$ Chrysostom; Jerome Augustine // ἐρχόμενος ὃ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν μαρτυρεῖ (𝔓^{75} cop^{sa} τοῦτο μαρτυρεῖ) (א* ὅν *for* ὅ) D *f*^{1} 205 565 it$^{a, b, d, e, ff^2, j, l, r^1}$ syr^{c} arm geo^{1} (geo^{2}) Origen$^{1/4 (1/4)}$ Eusebius; Tertullian Hilary Ambrosiaster Augustine REB BJ TOB

---

[d] **30** End quotation from v. 27: GNB NIV^{mg} NRSV REB

---

26 ὃς … βαπτίζει Jn 3.22; 4.1-2 **27** Οὐ … οὐρανοῦ Jn 19.11; 1 Cor 4.7; He 5.4 **28** Οὐκ … χριστός Jn 1.20 Ἀπεσταλμένος … ἐκείνου Mal 3.1; Mt 11.10; Mk 1.2 **29** ὁ δὲ … νυμφίου Mt 9.15; Mk 2.19 **31** Jn 8.23 ὁ ὢν … λαλεῖ 1 Jn 4.5 **32** Jn 3.11 ὃ … μαρτυρεῖ Jn 8.26

οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν τὸ πνεῦμα[5]. **35** ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν
υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. **36** ὁ πιστεύων εἰς
τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται
ζωήν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν.[c]

Jesus and the Woman of Samaria

4 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς[1] ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς
πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης **2** – καίτοιγε
Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν ἀλλ᾽ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – **3** ἀφῆ-
κεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν πάλιν[2] εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
4 ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας. **5** ἔρχεται
οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας λεγομένην Συχὰρ[3] πλησίον τοῦ

[5] **34** {B} τὸ πνεῦμα 𝔓$^{66, 75}$ ℵ B^2 C* L W^{supp} Θ 083 0141 *f*^{1} 33 205 565 579 597 1241 it$^{b, e, f^c, l}$ Origen^{gr} Cyril; Victorinus-Pettau$^{1/2}$ // ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα A C^2 D Δ Ψ 086 *f*^{13} 28 157 180 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] it$^{a, aur, (c), (d), f*, j, n, q, r^1}$ (it$^{ff^2}$ τοῦ θεοῦ) vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Didymus^{dub} Chrysostom; Victorinus-Pettau$^{1/2vid}$ Gregory-Elvira^{vid} Jerome Augustine // *omit* B*

[1] **1** {C} Ἰησοῦς 𝔓^{66*} ℵ D Θ 086 *f*^{1} 205 565 1010 1241 it$^{a, aur, b, c, d, e, ff^2, j, l, r^1}$ vg syr$^{c, p, h}$ cop$^{bo, fay}$ arm Epiphanius Chrysostom; Augustine$^{3/4}$ // κύριος 𝔓$^{66c, 75}$ A B C L W^{supp} Δ Θ Ψ 083 0141 *f*^{13} 28 33 157 180 579 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] it$^{f, q}$ syr$^{s, hmg}$ cop$^{sa, boms}$ (eth) geo slav Cyril; Augustine$^{1/4}$ NIV

[2] **3** {A} πάλιν 𝔓$^{66, 75}$ ℵ B^2 C D L W^{supp} Θ 083^{vid} 086 *f*^{1} *f*^{13} 33 205 565 597 892 1010 1071 1241 1505 it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^2, j, l, r^1}$ vg syr$^{c, s, p}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo^1 slav Irenaeus^{lat} Epiphanius Cyril^{lem}; Gaudentius Augustine // *omit* A B* Δ Ψ 0141 28 157 180 579 700 1006 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H] it^q syr^h cop^{bomss} geo^2 Chrysostom^{vid}

[3] **5** {A} Συχάρ 𝔓$^{66, 75}$ ℵ A B C D L W^{supp} Δ Θ Ψ 086 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, (b), c, d, e, f, ff^2, j, l, q, r^1}$ vgst syr$^{h, pal}$ cop$^{sa, bo, fay}$ (eth) geo slav Eusebius Chrysostom Cyril^{lem}; Ambrose mss$^{acc. to Jerome}$ // Σιχάρ *(by itacism?)*

[c] **36** End quotation from v. 27: TR NIV NRSV^{mg} BJ TOB DHH

35 ὁ ... υἱόν Jn 5.20; 10.17; 15.9 πάντα ... αὐτοῦ Mt 11.27; Lk 10.22; Jn 13.3 **36** ὁ πιστεύων ... αἰώνιον Jn 3.16; 1 Jn 5.13 ὁ δὲ ... αὐτόν Eph 5.6

4.1-2 ἤκουσαν ... αὐτοῦ Jn 3.22, 26 **4** Mt 10.5; Lk 9.52; 17.11 **5** Gn 33.19; 48.22; Jos 24.32

χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ [τῷ] Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· **6** ἦν δὲ ἐκεῖ
πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας
ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡς ἕκτη.

7 Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πεῖν· **8** οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπελη-
λύθεισαν εἰς τὴν πόλιν ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν. **9** λέγει οὖν
αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρῖτις, Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ᾽ ἐμοῦ πεῖν
αἰτεῖς γυναικὸς Σαμαρίτιδος οὔσης; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰου-
δαῖοι Σαμαρίταις.[4] **10** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ
ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι
πεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.
11 λέγει αὐτῷ [ἡ γυνή][5], Κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις καὶ τὸ
φρέαρ ἐστὶν βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; **12** μὴ σὺ
μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ
αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ;
13 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος
τούτου διψήσει πάλιν· **14** ὃς δ᾽ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ
δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω
αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν
αἰώνιον. **15** λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο
τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ διέρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν.

---

69 (*l* 950 Σηχάρ) vg[cl, ww] cop[bo ms] mss[acc. to Jerome] Augustine // Συχέμ syr[c, s] Hippolytus[arab]; (Juvencus) Jerome

[4] **9** {A} οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρίταις 𝔓[63, 66, 75, 76] א[1] A B C L W[supp] Δ Θ Ψ 050 083 086 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it[aur, c, f, ff2, l, q, r1] vg syr[c, (s), p, h, pal] cop[sa, bo, ach2] arm (eth) geo slav Origen Chrysostom Cyril; Jerome Augustine // *omit* א* D it[a, b, d, e, j] cop[fay]

[5] **11** {C} αὐτῷ ἡ γυνή 𝔓[66c] (𝔓[66*] αὐτή) א[2] A C D L W[supp] Δ Θ Ψ 050 083 086 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1] vg syr[c, p, h, pal] cop[sa, bo, fay] arm geo slav Diatessaron[arm] Origen Cyril[lem]; Augustine // αὐτῷ ἐκείνη א* eth // αὐτῷ 𝔓[75] B syr[s] cop[ach2] Diatessaron[syr]

---

6 ἦν ... Ἰακώβ Jn 4.12 **9** οὐ ... Σαμαρίταις Ezr 4.3; 9.1–10.44; Lk 9.52-53 **10** τίς ... λέγων σοι Jn 4.26 σὺ ... ζῶν Jn 7.37-38; Re 21.6; 22.17 **12** μὴ ... Ἰακώβ Jn 8.53 **14** ὃς ... αἰῶνα Jn 6.35 τὸ ... αἰώνιον Jn 7.38

16 Λέγει αὐτῇ, Ὕπαγε φώνησον τὸν ἄνδρα σου καὶ ἐλθὲ
ἐνθάδε. **17** ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Οὐκ ἔχω ἄνδρα.
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω·
18 πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου
ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. **19** λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε,
θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. **20** οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει
τούτῳ προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου προσκυνεῖν δεῖ. **21** λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,
Πίστευέ μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ
οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. **22** ὑμεῖς προσ-
κυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ
σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. **23** ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν
ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ
ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς
προσκυνοῦντας αὐτόν. **24** πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυ-
νοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.
25 λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος
χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. **26** λέγει
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

27 Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἐθαύμαζον ὅτι
μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν, Τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς
μετ᾽ αὐτῆς; **28** ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ καὶ
ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, **29** Δεῦτε
ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα, μήτι οὗτός
ἐστιν ὁ Χριστός; **30** ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο πρὸς
αὐτόν.

31 Ἐν τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ λέγοντες, Ῥαββί,
φάγε. **32** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς
οὐκ οἴδατε. **33** ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις
ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; **34** λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρῶμά
ἐστιν ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω

---

19 Κύριε ... σύ Mt 21.46; Jn 7.40; 9.17 **20** οἱ ... προσεκύνησαν Dt 11.29; Jos 8.33 ὑμεῖς ... δεῖ Dt 12.5-14; Ps 122.1-5 **22** ἡ ... ἐστίν Is 2.3; Ro 9.3-4 **24** πνεῦμα ὁ θεός 2 Cor 3.17 τοὺς ... προσκυνεῖν Php 3.3 **25** Οἶδα ... χριστός Jn 1.41 ὅταν ... ἅπαντα Jn 14.26 **26** Ἐγώ εἰμι ... σοι Mk 14.61-62; Jn 9.37 **29** μήτι ... Χριστός Mt 12.23; Jn 7.26 **34** Ἐμὸν βρῶμα ... με Jn 5.30; 6.38 τελειώσω ... ἔργον Jn 5.36; 17.4

αὐτοῦ τὸ ἔργον. **35** οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι τετράμηνός ἐστιν
καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαί εἰσιν πρὸς
θερισμόν.[a] ἤδη[b] **36** ὁ[6] θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει
καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ
θερίζων. **37** ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ἀληθινὸς ὅτι Ἄλλος
ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. **38** ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς
θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν καὶ
ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν
τῶν Σαμαριτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι
Εἶπέν μοι πάντα ἃ ἐποίησα. **40** ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ
Σαμαρῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ᾽ αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ
δύο ἡμέρας. **41** καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον
αὐτοῦ, **42** τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν
πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου.

The Healing of the Official's Son
(Mt 8.5-13; Lk 7.1-10)

43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν· **44** αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ

---

[6] **35-36** {B} θερισμόν. ἤδη ὁ א[c] C* D L W[supp] Ψ 0141[c] 33 it[b, d, e, l, q, r1] (syr[c, s]) cop[bopt] Irenaeus[lat] Cyril[lem] // θερισμὸν ἤδη. ὁ 𝔓[75] 083 0141* it[ff2] (it[a] Speculum *omit* ἤδη) cop[sa, ach2] Origen Cyril; Juvencus[vid] GNB REB (TOB) BTI DHH // θερισμὸν ἤδη ὁ *(without interpunction or uncertain)* 𝔓[66] א* B (cop[bopt]) // θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ A C[3] Δ Θ f^1 f^{13} 28 157 180 205 565 (579 θερισμόν. ἤδη καὶ ὁ) 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[aur, c, f] vg syr[p, h] cop[bomss] arm slav (Chrysostom); Ambrose[vid] Augustine[vid]

---

[a] **35** NO C: NA[mg] TR GNB NRSV[mg] REB TOB BTI DHH // Different text: AD || [b] C: NA[mg] TR GNB NRSV[mg] REB TOB BTI DHH // Different text: AD

---

35 θεάσασθε ... θερισμόν Mt 9.37; Lk 10.2 **37** Mic 6.15 **42** αὐτοὶ ... κόσμου 1 Jn 4.14 **43** Μετὰ ... ἡμέρας Jn 4.40 **44** Mt 13.57; Mk 6.4; Lk 4.24

ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. **45** ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι πάντα ἑωρακότες ὅσα
ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον
εἰς τὴν ἑορτήν.

46 Ἦλθεν οὖν πάλιν εἰς τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου
ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τις βασιλικὸς οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει
ἐν Καφαρναούμ. **47** οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν καὶ ἠρώτα ἵνα
καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἤμελλεν γὰρ ἀποθνῄσκειν.
48 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα
ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε.[c] **49** λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός,
Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. **50** λέγει
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος
τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐπορεύετο. **51** ἤδη δὲ
αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ὑπήντησαν αὐτῷ λέγον-
τες ὅτι ὁ παῖς αὐτοῦ[7] ζῇ. **52** ἐπύθετο οὖν τὴν ὥραν παρ᾽ αὐτῶν
ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν· εἶπαν οὖν αὐτῷ ὅτι Ἐχθὲς ὥραν ἑβδόμην
ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. **53** ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι [ἐν] ἐκείνῃ
τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν
αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. **54** Τοῦτο [δὲ] πάλιν δεύτερον
σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν
Γαλιλαίαν.

---

[7] **51** {B} παῖς αὐτοῦ 𝔓[66*, 75] ℵ A B C W[supp] *l* 1016 arm // υἱὸς αὐτοῦ it[aur, c, d, f, ff2, l, r1] vg Augustine[vid] // παῖς σου Δ Θ Ψ 0233 *f*[1] 28 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* syr[h] cop[sa, bo, pbo, ach2]? geo Heracleon[acc. to Origen] Origen Chrysostom EU LB TOB DHH // υἱός σου 𝔓[66c] D L N 0141 33 579 892 1071 1241 *l* 68 *l* 211 *l* 387 *l* 547 *l* 672 (it[a, b, e, q]) syr[c, p, hmg, pal] cop[sa, bo, pbo, ach2]? eth slav Cyril[lem] // παῖς σου ὁ υἱὸς αὐτοῦ *f*[13]

---

[c] **48** Question: WH[mg] REB

---

45 πάντα ... ἑορτῇ Jn 2.23 **46** Κανὰ ... οἶνον Jn 2.1-11 **46-47** ἦν ... ἀποθνῄσκειν Mt 8.5-6; Lk 7.1-3 **48** Ἐὰν ... πιστεύσητε Dn 4.2, 37; Mk 13.22; 1 Cor 1.22 **50** Πορεύου ... ζῇ Mt 8.13; Mk 7.29 **53** ἐπίστευσεν ... ὅλη Ac 11.14; 16.14-15, 31 **54** Jn 2.11

The Healing at the Pool

5 Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ[1] τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς
Ἱεροσόλυμα. **2** ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ
κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθζαθὰ[2] πέντε στοὰς
ἔχουσα. **3** ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος τῶν ἀσθενούντων,
τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν[3].[4] **5** ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα
[καὶ] ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ· **6** τοῦτον ἰδὼν ὁ
Ἰησοῦς κατακείμενον καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει
αὐτῷ, Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; **7** ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν,
Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ βάλῃ με εἰς
τὴν κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ

---

[1] **1** {A} ἑορτή 𝔓$^{66, 75}$ A B D T W^{supp} Θ f^{13} 28 180 565 579 700 1006 1241 1292 1505 *Byz*^{pt} [G N] arm geo Origen Epiphanius Chrysostom // ἡ ἑορτή ℵ C L Δ Ψ 0141 0233^{vid} f^{1} 33 157 205 597 828^{c} 892 1010 1071 1243 1342 1424 *Byz*^{pt} [E F H] Amphilochius Cyril^{lem}

[2] **2** {C} Βηθζαθά ℵ (L it^{e} Βηζαθά) 33 it^{l} (it$^{b, ff^{2}*}$ vg^{mss} Bet(h)zet(h)a) (Eusebius) (Cyril) // Βελζεθά D it$^{d, r^{1}}$ (it^{a} Belzatha) // Βηθσαϊδά (*see* 1.44) (𝔓^{66c} Βηδσαϊδά, 𝔓^{66*} Βηδσαϊδάν) 𝔓^{75} B T W^{supp} (Ψ Βησσαϊδά) it$^{aur, c, ff^{2c}}$ vg syr^{h} cop$^{sa, pbo, bo, ach^{2}}$ eth Tertullian Chromatius Jerome // Βηθεσδά A C Δ Θ 078 0141 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 (1424) 1505 *Byz* [E F G H (N)] *Lect* it$^{f, q}$ vg^{mss} syr$^{c, p, hmg\ gr, pal}$ arm geo slav Amphilochius Didymus^{dub} Chrysostom Cyril^{lem} NIV REB EU LB

[3] **3** {A} ξηρῶν 𝔓$^{66, 75}$ ℵ A* B C* L T 0141 157 it^{q} (syr^{c}) cop$^{sa, pbo, bo^{pt}, ach^{2}}$ Amphilochius // ξηρῶν ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν A^{c} C^{3} (W^{supp} ἐκδεχόμενοι) Δ Θ Ψ 078 0233 f^{1} f^{13} 28 33 (180 ἀπεκδεχομένων) 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 1016 ἐκδεχόμενοι) it$^{c, e, f, ff^{2}}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{bo^{pt}}$ arm eth^{pp} geo slav Chrysostom Cyril^{lem} BJ // ξηρῶν παραλυτικῶν ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν D it$^{a, aur, b, d, j, l}$ vg^{ms} (it$^{r^{1}}$ *omit* ξηρῶν) (ethTH)

[4] **3** {A} *omit verse 4* 𝔓$^{66, 75}$ ℵ B C* D T W^{supp} 0141 33 157 it$^{d, f, l, q}$ vg$^{ww, st}$ syr^{c} cop$^{sa, pbo, bo^{pt}, ach^{2}}$ arm geo Amphilochius // *include verse 4 (according to* A, *with many variations in later mss and versions)* ἄγγελος γὰρ κυρίου κατὰ καιρὸν ἐλούετο ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο οἵῳ δήποτ᾽ οὖν κατείχετο νοσήματι A C^{3} L Δ Θ Ψ 078 0233 f^{1} f^{13} 28 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, ff^{2}, j, r^{1}}$ vg^{cl} syr$^{p, h, pal}$ cop$^{bo^{pt}}$ eth slav Didymus^{dub} Chrysostom Cyril^{lem}; Tertullian Hilary Ambrose BJ // *include verse 4 with asterisks or obeli* Π 047

καταβαίνει. **8** λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἔγειρε ἆρον τὸν κρά-
βαττόν σου καὶ περιπάτει. **9** καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ
ἄνθρωπος καὶ ἦρεν τὸν κράβαττον αὐτοῦ καὶ περιεπάτει.
Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. **10** ἔλεγον οὖν οἱ
Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ, Σάββατόν ἐστιν, καὶ οὐκ ἔξεστίν
σοι ἆραι τὸν κράβαττόν σου. **11** ὁ δὲ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ
ποιήσας με ὑγιῆ ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἆρον τὸν κράβαττόν σου καὶ
περιπάτει. **12** ἠρώτησαν αὐτόν, Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών
σοι, Ἆρον καὶ περιπάτει; **13** ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν, ὁ
γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. **14** μετὰ ταῦτα
εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἴδε ὑγιὴς
γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοί τι γένηται.
15 ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι
Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. **16** καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον
οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. **17** ὁ δὲ
[Ἰησοῦς][5] ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται
κἀγὼ ἐργάζομαι· **18** διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ
Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυεν τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ
πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν θεὸν ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.

The Authority of the Son

19 Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδὲν ἐὰν μή τι
βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ
υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. **20** ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν καὶ πάντα

---

[5] **17** {C} δὲ Ἰησοῦς $\mathfrak{P}^{66}$ A D L Δ Θ Ψ 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] it$^{a, aur, b, c, d, (e), f, ff^2, j, l, (q)}$ vg syr$^{c, p, h}$ cop$^{sa, bo, ach^2}$ arm eth^{pp} geo slav Cyril^{lem} // δὲ κύριος syr^{s} (syr^{pal} κύριος Ἰησοῦς) ethTH // δέ $\mathfrak{P}^{75}$ ℵ B W 0141 892 1071 1241 cop^{pbo} REB BJ BTI

---

8 Mt 9.6; Mk 2.11; Lk 5.24 **9** ἦρεν ... περιεπάτει Mk 2.12; Lk 5.25 Ἦν ... ἡμέρᾳ Lk 13.14; Jn 9.14 **10** Σάββατον ... σου Jr 17.21 **13** Ἰησοῦς ... τόπῳ Mt 8.18; 13.36; Mk 4.36; 7.17; Jn 6.2-3, 15 **15** Jn 9.11 **18** ἐζήτουν ... ἀποκτεῖναι Mt 14.5; 26.4; Mk 14.1; Jn 7.1, 25; 8.37, 40; 11.53 ἴσον ... θεῷ Jn 10.30, 33 **19** οὐ ... οὐδέν Jn 5.30; 8.28 **20** ὁ γὰρ ... υἱόν Jn 3.35; 10.17; 15.9; 17.23-24

δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ
ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. **21** ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς
νεκροὺς καὶ ζῳοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζῳοποιεῖ.
22 οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν
δέδωκεν τῷ υἱῷ, **23** ἵνα πάντες τιμῶσιν τὸν υἱὸν καθὼς
τιμῶσιν τὸν πατέρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα
τὸν πέμψαντα αὐτόν. **24** Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον
μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ
εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς
τὴν ζωήν. **25** ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν
ἐστιν ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσιν τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ
οἱ ἀκούσαντες ζήσουσιν. **26** ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν
ἑαυτῷ, οὕτως καὶ τῷ υἱῷ ἔδωκεν ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. **27** καὶ
ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν.
28 μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς
μνημείοις ἀκούσουσιν τῆς φωνῆς αὐτοῦ **29** καὶ ἐκπορεύσονται
οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα
πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

30 Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω
κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ
ἐμὸν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με.

Witnesses to Jesus

31 Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν
ἀληθής· **32** ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα[6] ὅτι
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. **33** ὑμεῖς

---

[6] **32** {A} οἶδα 𝔓$^{66, 75}$ א^2 A B L W Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H N] *Lect*

---

21 ὁ πατὴρ … καὶ ζῳοποιεῖ Ro 4.17; Eph 2.5 ὁ υἱὸς … ζῳοποιεῖ Jn 11.25 **22** τὴν … υἱῷ En 69.27; Jn 3.17; 5.27; 9.39; 12.47; Ac 10.42; 17.31 **23** ἵνα … πατέρα Php 2.10-11 ὁ … αὐτόν Lk 10.16 **24** ὁ … αἰώνιον Jn 3.15, 16; 8.51; 12.44 εἰς κρίσιν … ζωήν Jn 3.18; 1 Jn 3.14 **25** Mk 5.41; Lk 7.14; 8.54; Jn 5.28; 11.43 **26** τῷ … ἔχειν ἐν ἑαυτῷ Jn 1.4 **27** ἐξουσίαν … ποιεῖν Jn 5.22; 9.39; Ac 10.42; 17.31 **28-29** ἔρχεται … ἐκπορεύσονται Jn 5.25; 11.24 **29** Dn 12.2; Ac 24.15 **30** Οὐ δύναμαι … οὐδέν Jn 5.19 οὐ ζητῶ … με Lk 22.42; Jn 4.34; 6.38 **31** Jn 8.13-14 **32** ἄλλος … μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ Jn 1.15, 34; 3.26; 5.36, 37, 39; 8.18; 10.25; 15.26; 1 Jn 5.6-9 ἀληθής … μαρτυρεῖ Jn 19.35; 21.24 **33** Jn 1.19-27

ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ·
34 ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ
ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. **35** ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ
καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς
ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. **36** ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω
τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ δέδωκέν μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω
αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με
ἀπέσταλκεν. **37** καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ ἐκεῖνος μεμαρτύρηκεν
περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε οὔτε εἶδος αὐτοῦ
ἑωράκατε, **38** καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα,
ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. **39** ἐραυ-
νᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν·
καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· **40** καὶ οὐ θέλετε
ἐλθεῖν πρός με ἵνα ζωὴν ἔχητε.

41 Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω, **42** ἀλλ᾽ ἔγνωκα
ὑμᾶς ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. **43** ἐγὼ
ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με·
ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήμψεσθε.
44 πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμ-
βάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ[7] οὐ ζητεῖτε;
45 μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν
ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωϋσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. **46** εἰ γὰρ
ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος

---

it$^{b, c, f, j^{vid}, r^1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ eth geo^2 slav Chrysostom Cyril // οἴδαμεν 1424 // οἴδατε ℵ* D 597 *l* 547 *l* 1016 it$^{a, aur, d, e, q}$ syr^c arm geo^1

[7] **44** {B} θεοῦ ℵ A D L Δ Θ Ψ 0141 0210^{vid} *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{aur, c, d, e, f, ff^2, j, l, q, r^1}$ vg syr$^{c, p, h, pal}$ cop$^{bo^{pt}}$ eth geo slav^{ms} Origen Basil Gregory-Nyssa Evagrius Chrysostom Marcus-Eremita Cyril$^{4/5}$; Hilary Phoebadius Augustine // *omit* 𝔓$^{66, 75}$ B W it$^{a, b}$ cop$^{sa, pbo, bo^{pt}, ach^2}$ arm Cyril$^{1/5}$; Jerome

---

34 ἐγὼ ... λαμβάνω 1 Jn 5.9 **36** ἐγὼ ... Ἰωάννου 1 Jn 5.9 τὰ γὰρ ... περὶ ἐμοῦ Jn 10.25,38; 14.11 **37** ὁ πέμψας ... ἐμοῦ Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22; Jn 5.32; 8.18; 1 Jn 5.9 **38** τὸν ... μένοντα 1 Jn 2.14 ὃν ... πιστεύετε Jn 6.29 **39** Lk 24.27, 44; Ac 13.27; 1 Pe 1.10-11 **41** Jn 12.43 **42** τὴν ... ἑαυτοῖς 1 Jn 3.17 **44** δόξαν παρὰ ... ζητεῖτε Jn 12.43 **45** ἔστιν ... ἠλπίκατε Dt 31.26-27 **46** Dt 18.15; Lk 24.27; Ac 3.22; 7.37

ἔγραψεν. **47** εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς
τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν πιστεύσετε;

The Feeding of the Five Thousand
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

6 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς
Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος[1]. **2** ἠκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πο-
λύς, ὅτι ἐθεώρουν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.
3 ἀνῆλθεν δὲ εἰς τὸ ὄρος Ἰησοῦς καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ. **4** ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰου-
δαίων. **5** ἐπάρας οὖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασά-
μενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λέγει πρὸς Φίλιππον,
Πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους ἵνα φάγωσιν οὗτοι; **6** τοῦτο δὲ
ἔλεγεν πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν ποιεῖν.
7 ἀπεκρίθη αὐτῷ [ὁ] Φίλιππος, Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι
οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς ἵνα ἕκαστος βραχύ [τι] λάβῃ. **8** λέγει
αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος
Πέτρου, **9** Ἔστιν παιδάριον ὧδε ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθί-
νους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;
10 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν
δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσαν οὖν οἱ ἄνδρες τὸν
ἀριθμὸν ὡς πεντακισχίλιοι. **11** ἔλαβεν οὖν τοὺς ἄρτους ὁ
Ἰησοῦς καὶ εὐχαριστήσας διέδωκεν τοῖς ἀνακειμένοις ὁμοίως
καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. **12** ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν,

---

[1] **1** {A} τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος 𝔓$^{66c, 75vid}$ ℵ A B L W Δ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 180 205 565 579* (^{c} *omit second* τῆς) 700 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H] *Lect* it$^{a, aur, ff^2, l, q}$ (it^{f} καὶ τῆς Τιβεριάδος) (it^{c} vg *quod est Tiberiadis*) syr$^{c, s, p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm^{mss} eth^{pp} geo slav^{ms} Epiphanius; Augustine // τῆς Γαλιλαίας εἰς τὰ μέρη τῆς Τιβεριάδος D Θ 597 892 it$^{b, d, e, j, r^1}$ (ethTH) Chrysostom^{lem} // τῆς Γαλιλαίας 𝔓^{66*} *l* 524 // τῆς Τιβεριάδος G N 0210 157 1243 *l* 184 *l* 387 *l* 751 *l* 813 cop$^{bo^{ms}}$ arm^{mss} slav^{ms} Irenaeus$^{lat^{vid}}$ Cyril

---

47 Lk 16.29-31

6.2 ἠκολούθει ... πολύς Mt 4.25; 8.1; 12.15; 19.2; 20.29; Mk 5.24; Lk 9.11 ἐθεώρουν ... ἐποίει Jn 2.23; 6.14 **3** Mt 5.1; 24.3; Mk 3.13; Lk 22.39 **4** Lk 22.1; Jn 2.13; 11.55 **8** Ἀνδρέας ... Πέτρου Mt 4.18; 10.2; Mk 1.16; Lk 6.14; Jn 1.40 **9** ἄρτους ... ὀψάρια Jn 21.9, 13

λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα
κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. **13** συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέμι-
σαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν
κριθίνων ἃ ἐπερίσσευσαν τοῖς βεβρωκόσιν. **14** Οἱ οὖν ἄνθρω-
ποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον[2] ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς
ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. **15** Ἰησοῦς οὖν γνοὺς
ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν
βασιλέα, ἀνεχώρησεν[3] πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.

Walking on the Water
(Mt 14.22-27; Mk 6.45-52)

16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν
θάλασσαν **17** καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς
θαλάσσης εἰς Καφαρναούμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει καὶ οὔπω
ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, **18** ἥ τε θάλασσα ἀνέμου
μεγάλου πνέοντος διεγείρετο. **19** ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους
εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα
ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβή-
θησαν. **20** ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. **21** ἤθε-
λον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως ἐγένετο τὸ
πλοῖον ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

---

[2] **14** {B} ὃ ἐποίησεν σημεῖον ℵ D W 0141 it$^{aur, b, c, d, ff^2, j, l, r^1}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{c, s}$ cop$^{sa, pbo, ach^2}$ geo Didymus^{lem}; Augustine // ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς A L Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 28 33 (157 1010 τὸ σημεῖον *before* ὅ) 180 205 565 579 (597 1424 *l* 524$^{1/2}$ σημεῖον *after* ὁ Ἰησοῦς) 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* (*l* 253 *l* 384$^{1/2}$ *omit* σημεῖον) it$^{f, q}$ vg^{cl} syr$^{p, h, (pal)}$ eth (slav) Cyril^{lem} // ἃ ἐποίησεν σημεῖα 𝔓^{75} B 091 (*l* 547$^{1/2}$ cop^{bo} σημεῖα ὁ Ἰησοῦς) it^{a} (arm)

[3] **15** {A} ἀνεχώρησεν 𝔓^{75} ℵ^{2} A B D L W Δ Θ Ψ 0141 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{b, d, e, f, q, r^1}$ syr$^{(s), p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom Cyril // φεύγει ℵ* it$^{a, aur, c, ff^2, l}$ vg (syr^{c}) Tertullian Rebaptism Ambrose Jerome Augustine BJ

---

14 ὁ προφήτης ... κόσμον Dt 18.15, 18; Ac 3.22; 7.37 **15** μέλλουσιν ... βασιλέα Jn 18.36 ἀνεχώρησεν ... μόνος Mt 14.23; 15.29; Mk 6.46; Lk 6.12 **20** Ἐγώ ... φοβεῖσθε Mt 14.27

Jesus the Bread of Life

22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης εἶδον
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἕν[4] καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοῖον ἀλλὰ μόνοι οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον· **23** ἄλλα[a] ἦλθεν πλοιά[ρια] ἐκ Τι-
βεριάδος[5] ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον εὐχαριστή-
σαντος τοῦ κυρίου[6]. **24** ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ
ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ
πλοιάρια καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναοὺμ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν.

---

[4] **22** {A} ἕν 𝔓[75] ℵ[2] A B L N W Ψ *f*[1] 157 205 565 579 1010 1241 it[aur, (b), c, f, ff2, l, q, (r1)] vg cop[pbo, bo, ach2, mf] eth slav[ms] Augustine // ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (ℵ* *f*[13] *l* 547 cop[sa] τοῦ Ἰησοῦ *for* αὐτοῦ) (Δ ὅν *for* ὁ *and* ἀνέβησαν) Θ 0141 28 180 597 700 892 1006 1243 (1292 *l* 1070 ἀνέβησαν) 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (it[c]) syr[(c), (p), h, (pal)] slav Cyril[lem] // ἓν εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (D* αὐτοῦ Ἰησοῦ) (D[c] it[a, d] τοῦ Ἰησοῦ *for* αὐτοῦ) 33 1071 *l* 68 *l* 184 syr[s] (arm) (geo) (Chrysostom)

[5] **23** {C} ἄλλα ἦλθεν πλοῖα ἐκ Τιβεριάδος 𝔓[75] (B τῆς Τιβεριάδος) cop[bopt] // ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοῖα ἐκ τῆς Τιβεριάδος W (Ψ πλοῖα ἦλθεν *and omit* τῆς) (0141 ἦλθεν *after* Τιβεριάδος *and omit* τῆς) (157 *l* 211 *omit* τῆς) it[aur, c, f, ff2, l] vg Augustine // ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος A Δ Θ *f*[13] 28 (180 1006 1243 *l* 773 τῆς Τιβεριάδος) (597 1342 *l* 950 *l* 1223 πλοιάρια ἦλθεν) 700 (892 ἦν *for* ἦλθεν) 1010 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H] *Lect*[pt, AD] cop[pbo, bomss] eth slav (Didymus[lem]) Cyril[lem] // ἄλλα δὲ ἦλθον πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος (L *omit* δέ *and* ἦλθον *after* Τιβεριάδος) (N καὶ ἄλλα *and* τῆς Τιβεριάδος) (091 33 579 *omit* δέ) *f*[1] 205 565 (1071 *l* 1016 *l* 1074 τῆς Τιβεριάδος) (1241 *l* 673 *l* 866 πλοιάρια ἦλθον) 1505 *Lect*[pt] it[(a), q] geo // ἄλλων πλοιαρίων ἐλθόντων ἐκ Τιβεριάδος D it[d, (e)] syr[c, (pal)] arm // ἐπελθόντων οὖν τῶν πλοίων ἐκ Τιβεριάδος ℵ (it[b, j, r1])

[6] **23** {B} εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου 𝔓[75] ℵ A B L W Δ Θ Ψ 0141 (*f*[1] 205 τοῦ κυρίου εὐχαριστήσαντος) *f*[13] 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* (it[b, f, ff2, j, l, q, r1] *quem benedixerat/-xit Dominus*) vg (it[(aur), c] vg[mss] Augustine *gratias agentes Domino*) syr[h, pal] (eth) slav Didymus[lem] Cyril[lem] // εὐχαριστήσαντος τοῦ Ἰησοῦ *l* 672 *l* 950 syr[p, hmg] cop[pbo] // *omit* D 091 it[a, d, e] syr[c, s] arm geo[1] BJ

---

[a] **23** ἀλλά: WH NIV REB NBS TOB VP // Different text: AD TR

---

23 ἐγγὺς ... κυρίου Jn 6.11

25 καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί,
πότε ὧδε γέγονας; **26** ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν,
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ᾽ ὅτι
ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. **27** ἐργάζεσθε μὴ τὴν
βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς
ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει[7]· τοῦτον γὰρ ὁ
πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. **28** εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποιῶ-
μεν ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; **29** ἀπεκρίθη [ὁ] Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε
εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. **30** εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ
σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; **31** οἱ
πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστιν
γεγραμμένον, **Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φα-
γεῖν.** **32** εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐ Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ᾽ ὁ
πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀλη-
θινόν· **33** ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.

34 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον
τοῦτον. **35** εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ
ἐρχόμενος πρὸς ἐμὲ οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ
διψήσει πώποτε. **36** ἀλλ᾽ εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ [με][8] καὶ

---

[7] **27** {A} ὑμῖν δώσει 𝔓^{75} A B L W Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it^{c} vg$^{ww, st}$ slav^{ms} Origen Didymus^{lem} Cyril; Novatian // δώσει ὑμῖν *f*^{13} 1424 *l* 547 *l* 770$^{1/2}$ *l* 773$^{1/2}$ it$^{a, b, f, l, q, r^1}$ vg^{cl} arm eth geo slav^{ms} Hilary Augustine // δίδωσιν ὑμῖν ℵ D it$^{(aur), d, e, ff^2, j}$ Chrysostom

[8] **36** {C} με 𝔓$^{66, 75vid}$ B D L (T μη) W Δ Θ Ψ 0141 0256 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{aur, c, d, f, ff^2, j}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2, mf}$ arm eth geo slav Chrysostom Cyril; Augustine // *omit* ℵ A it$^{a, b, e, q}$ vg^{mss} syr$^{c, s}$ REB EU? TOB BTI

---

26 ἐφάγετε ... ἐχορτάσθητε Jn 6.11-12 **27** τὴν βρῶσιν ... αἰώνιον Jn 4.14; 6.50, 51, 54, 58 **30** εἶπον ... σημεῖον Jn 2.18 **31** οἱ ... ἐρήμῳ Ex 16.15; Nu 11.7-9; Ne 9.15; Jn 6.49, 58 Ἄρτον ... φαγεῖν Ps 78.24 (105.40) **33** ὁ γὰρ ... οὐρανοῦ Jn 6.41, 51 **34** Jn 4.15 πάντοτε ... τοῦτον Mt 6.11; Lk 11.3 **35** Ἐγώ ... ζωῆς Jn 6.48, 51, 58 ὁ πιστεύων ... πώποτε Jn 4.14 **36** ἑωράκατε ... πιστεύετε Jn 20.29

οὐ πιστεύετε. **37** Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ
τὸν ἐρχόμενον πρὸς ἐμὲ οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, **38** ὅτι καταβέβηκα
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ
θέλημα τοῦ πέμψαντός με. **39** τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ᾽
ἀναστήσω αὐτὸ [ἐν] τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **40** τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ
θέλημα τοῦ πατρός μου, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων
εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ [ἐν] τῇ
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

41 Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶπεν, Ἐγώ εἰμι
ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, **42** καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν
μητέρα; πῶς νῦν λέγει ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
43 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε μετ᾽
ἀλλήλων. **44** οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ
ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ. **45** ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, **Καὶ ἔσονται
πάντες διδακτοὶ θεοῦ·** πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ
μαθὼν ἔρχεται πρὸς ἐμέ. **46** οὐχ ὅτι τὸν πατέρα ἑώρακέν τις εἰ
μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακεν τὸν πατέρα. **47** ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων[9] ἔχει ζωὴν αἰώνιον. **48** ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος τῆς ζωῆς. **49** οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ
μάννα καὶ ἀπέθανον· **50** οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. **51** ἐγώ
εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ

---

[9] **47** {A} πιστεύων 𝔓$^{66, 75vid}$ ℵ B C* L T W Θ 892 1071 it^{l} cop^{ach2} arm geo^{1} Cyril$^{1/6}$ // πιστεύων εἰς ἐμέ A C^{2} D Δ Ψ 0141 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, q, r1}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, pbo, bo}$ eth geo^{2} slav Didymus Cyril$^{5/6}$ Hesychius; Hilary Augustine // πιστεύων εἰς τὸν θεόν syr$^{c, s}$

---

37 Πᾶν ... πατήρ Jn 17.2, 7, 24 τὸν ἐρχόμενον ... ἔξω Mt 11.28 **38** οὐχ ... πέμψαντός με Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42; Jn 4.34; 5.30 **39** ἵνα πᾶν ... αὐτοῦ Jn 10.28, 29; 17.12; 18.9 **39,40** ἀναστήσω ... ἡμέρᾳ Jn 6.44, 54; 11.24 **41** Ἐγώ ... οὐρανοῦ Jn 6.33, 35, 51, 58 **42** Οὐχ ... Ἰωσήφ Mt 13.55; Mk 6.3; Lk 4.22 **44** οὐδεὶς ... ἑλκύσῃ αὐτόν Jn 6.65 κἀγὼ ... ἡμέρᾳ Jn 6.39, 40, 54; 11.24 **45** Καὶ ... θεοῦ Is 54.13 (1 Th 4.9) **46** Jn 1.18 **47** ὁ ... αἰώνιον Jn 3.15, 16, 36 **48** Jn 6.35, 41, 51, 58 **49** Jn 6.31, 58 **50-51** οὗτός ... αἰῶνα Jn 6.33, 58

τούτου τοῦ ἄρτου ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ
δώσω ἡ σάρξ μού ἐστιν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς
δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα [αὐτοῦ][10] φαγεῖν;
53 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ
φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ
αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. **54** ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα
καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν
τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **55** ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθής ἐστιν βρῶσις, καὶ
τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστιν πόσις. **56** ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα
καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ. **57** καθὼς
ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ
τρώγων με κἀκεῖνος ζήσει δι᾽ ἐμέ. **58** οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ
οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες[11] καὶ ἀπέθανον·
ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. **59** Ταῦτα
εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καφαρναούμ.

The Words of Eternal Life

60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπαν,
Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;
61 εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν περὶ τούτου
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;

---

[10] **52** {C} αὐτοῦ 𝔓[66] B T 597 892 1243 1424 *l* 253 (*l* 1016) it[a, aur, b, c, e, f, j, q, r1] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[sa, pbo, bo, ach2] arm eth geo slav Origen[lat] Macarius/Symeon Chrysostom Cyril[1/2]; Ambrose Gaudentius Augustine Speculum // *omit* 𝔓[75vid] א C D L W Δ Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 700 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[d, ff2] Origen[gr] Cyril[1/2]

[11] **58** {A} οἱ πατέρες 𝔓[66, 75] (א *before* ἔφαγον) B C L T W cop[sams, bopt] Origen // οἱ πατέρες ὑμῶν D 0141 33 597 it[d, e] syr[c, s] cop[samss, pbo] Victorinus-Rome GNB NRSV TOB DHH // οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα Δ Θ Ψ 0250 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 (579 1424 *l* 384 *l* 859 *l* 1074 ἡμῶν) 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[a, aur, b, c, f, q, r1] vg syr[p, h, palmss] arm eth geo slav Chrysostom Cyril[lem]; Augustine Speculum NIV // οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ *l* 751 it[ff2] syr[palms] (cop[bomss])

---

54 κἀγὼ ... ἡμέρᾳ Jn 6.39, 40, 44; 11.24 **56** ἐν ἐμοὶ μένει ... αὐτῷ Jn 15.5; 1 Jn 3.24

62 ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου
ἦν τὸ πρότερον; **63** τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῳοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ
ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν πνεῦμά ἐστιν καὶ
ζωή ἐστιν. **64** ἀλλ᾽ εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. ᾔδει
γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καὶ[12] τίς
ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. **65** καὶ ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἴρηκα
ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ
ἐκ τοῦ πατρός.

66 Ἐκ τούτου πολλοὶ [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ
ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ᾽ αὐτοῦ περιεπάτουν. **67** εἶπεν οὖν ὁ
Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; **68** ἀπε-
κρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα;
ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, **69** καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ
ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ[13]. **70** ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην; καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς
διάβολός ἐστιν.[b] **71** ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώ-
του· οὗτος γὰρ ἔμελλεν παραδιδόναι αὐτόν, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα.

---

[12] **64** {B} τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καί 𝔓[66c] B C D L T W Δ Θ Ψ 0141 0250 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F H N] *Lect* (*l* 547 *omit* εἰσίν *and* πιστεύσαντες) it[a, (b), c, d, f, ff2, l, q, r1] vg[cl] syr[p, h, pal] cop[sa, pbo, bo, mf] arm (eth) geo slav Chrysostom Cyril[lem]; Hilary Niceta // τίνες εἰσὶν οἱ πιστεύοντες καί א G 1071 1243 *l* 563 *l* 950 it[aur] vg[ww, st] Augustine // *omit* 𝔓[66*] it[e] syr[c, s]

[13] **69** {A} ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ 𝔓[75] א B C* D L W it[d] cop[sams, pbo] // ὁ χριστός (*see* Mk 8.29) Tertullian // ὁ χριστὸς ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ 𝔓[66] cop[samss, bo, ach2] Cyril[lem] // ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ (*see* Mt 16.16) C[3] Θ* 0141 *f*[1] 33 205 565 1010 it[a, aur, c, e, l] vg (it[b] syr[c] *omit* ὁ χριστός) syr[s] arm geo[1] Victorinus-Rome // ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος (*see* Mt 16.16) (Δ θεοῦ ζῶντος) Θ[c] Ψ 0250 *f*[13] 28 157 180 579 597 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* (*l* 524 *omit* ὁ χριστός) it[f, ff2, q, r1] syr[p, h, pal] cop[bomss] eth geo[2] slav Chrysostom Cyril[comm]; Cyprian[1/2] Quodvultdeus[1/6] (Cyprian[1/2] Quodvultdeus[5/6] *omit* ὁ χριστός)

---

[b] **70** Question: TR

---

62 Ac 1.9-11 **63** τὸ ... ζῳοποιοῦν 2 Cor 3.6 **64** ᾔδει ... αὐτόν Jn 13.11 **65** Jn 6.44
68 ῥήματα ... ἔχεις Jn 6.63 **69** σὺ ... θεοῦ Mk 1.24; Lk 4.34 **71** Jn 12.4

The Unbelief of Jesus' Brothers

7 Καὶ μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ
ἤθελεν[1] ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ
Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. **2** ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ
σκηνοπηγία. **3** εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετά-
βηθι ἐντεῦθεν καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί
σου θεωρήσουσιν σοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖς· **4** οὐδεὶς γάρ τι ἐν
κρυπτῷ ποιεῖ καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς,
φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. **5** οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
ἐπίστευον εἰς αὐτόν. **6** λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὁ καιρὸς ὁ
ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν
ἕτοιμος. **7** οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι
ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν.
8 ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτήν· ἐγὼ οὐκ[2] ἀναβαίνω εἰς τὴν
ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ ἐμὸς καιρὸς οὔπω πεπλήρωται. **9** ταῦτα
δὲ εἰπὼν αὐτὸς[3] ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

---

[1] **1** {A} ἤθελεν $\mathfrak{P}^{66, 75}$ ℵ B C D L Δ Θ Ψ 0105 0141 0250 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{aur, c, d, (e), f, q}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm eth geo slav Basil Ps-Justin Chrysostom^{lem} Cyril; Augustine // εἶχεν ἐξουσίαν W it$^{a, b, ff^2, l, r^1}$ syr^c Chrysostom^{comm} BJ

[2] **8** {C} οὐκ ℵ D 1071 1241 *l* 672 *l* 673 *l* 813 *l* 950 *l* 1223 it$^{a, aur, b, c, d, e, ff^2}$ vg syr$^{c, s}$ cop^{bo} arm eth geo slav Diatessaron Porphyry$^{acc. to Jerome}$ Epiphanius Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Augustine // οὔπω $\mathfrak{P}^{66, 75}$ B L T W Δ Θ Ψ 070 0105 0141 0250 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{f, q}$ vg^{mss} syr$^{p, h, hgr, pal}$ cop$^{sa, pbo, ach^2}$ Basil NIV

[3] **9** {B} αὐτός $\mathfrak{P}^{66}$ ℵ D* L N W 070 f^1 205 565 1071 1241 it$^{aur, b, (c), d, l}$ vg cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm geo^1 slav Cyril^{lem}; Augustine // αὐτοῖς $\mathfrak{P}^{75}$ B D^1 T Δ Θ Ψ 0105 0141 0250 f^{13} 28 33 157 180 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{f, q, r^1}$ syr$^{h, pal}$ geo^2 Basil Chrysostom^{lem} EU // αὐτοῖς αὐτός it$^{a, ff^2}$ // *omit* *l* 524 it^e

---

1 ἐζήτουν ... ἀποκτεῖναι Jn 5.18; 7.19, 25; 8.37, 40 **2** Lv 23.43 **6** Ὁ καιρὸς ... πάρεστιν Jn 2.4; 7.30; 8.20 **7** οὐ ... μισεῖν Jn 15.18 τὰ ἔργα ... ἐστιν Jn 3.19

Jesus at the Feast of Tabernacles

10 Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἑορτήν, τότε καὶ
αὐτὸς ἀνέβη οὐ φανερῶς ἀλλ' [ὡς][4] ἐν κρυπτῷ. **11** οἱ οὖν
Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον, Ποῦ ἐστιν
ἐκεῖνος; **12** καὶ γογγυσμὸς περὶ αὐτοῦ ἦν πολὺς ἐν τοῖς ὄχλοις·
οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι [δὲ] ἔλεγον, Οὔ, ἀλλὰ
πλανᾷ τὸν ὄχλον. **13** οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ
αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

14 Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν
καὶ ἐδίδασκεν. **15** ἐθαύμαζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς
οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; **16** ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς
[ὁ] Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ ἀλλὰ τοῦ
πέμψαντός με· **17** ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν,
γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν ἢ ἐγὼ
ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. **18** ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν
ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν οὗτος
ἀληθής ἐστιν καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. **19** οὐ Μωϋσῆς
δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. τί
με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; **20** ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, Δαιμόνιον ἔχεις·
τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; **21** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Ἓν ἔργον ἐποίησα καὶ πάντες θαυμάζετε.[a] **22** διὰ τοῦτο[b]
Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωϋσέως
ἐστὶν ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων – καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε

---

[4] **10** {C} ἀλλ' ὡς 𝔓[66, 75] B L T W Δ Θ Ψ 070 0105 0141 0250 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it[aur, c, f, ff2, l, q] vg syr[p, h, pal] cop[bo] arm slav Basil Chrysostom Cyril[lem]; Gaudentius Jerome Augustine[5/7] // ἀλλ' א D 205 1424 it[a, b, d, e, r1] syr[c, s] cop[sa, pbo, ach2, mf] geo Augustine[2/7] REB BJ BTI

---

[a] **21** NO C: AD NA[mg] EU BJ NBS [b] **22** C: AD NA[mg] EU BJ NBS

---

11 Jn 11.56 **13** διὰ ... Ἰουδαίων Jn 9.22; 19.38; 20.19 **15** Mt 13.54; Lk 2.47 **16** Jn 12.49; 14.10 **18** ὁ ... δόξαν ... ζητεῖ Jn 8.50 **19** οὐ ... ὑμῖν τὸν νόμον Jn 1.17 οὐδεὶς ... νόμον Ac 7.53; Ro 2.21-24 τί ... ἀποκτεῖναι Jn 5.18; 7.1, 25; 8.37, 40 **20** Δαιμόνιον ἔχεις Jn 8.48, 52; 10.20 **21** Jn 5.16 **22** διὰ ... περιτομήν Gn 17.10-13; Lv 12.3

ἄνθρωπον. **23** εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ
ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωϋσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον
ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; **24** μὴ κρίνετε κατ᾽ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν
δικαίαν κρίσιν κρίνετε.

Is This the Christ?

25 Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, Οὐχ οὗτός ἐστιν
ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; **26** καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ καὶ οὐδὲν
αὐτῷ λέγουσιν. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός
ἐστιν ὁ χριστός; **27** ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ
χριστὸς ὅταν ἔρχηται οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. **28** ἔκρα-
ξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων, Κἀμὲ οἴδατε[c]
καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί·[d] καὶ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ᾽
ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· **29** ἐγὼ οἶδα
αὐτόν, ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ εἰμι κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. **30** Ἐζή-
τουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν τὴν
χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. **31** Ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν καὶ ἔλεγον, Ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ
μὴ πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν;

Officers Sent to Arrest Jesus

32 Ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ
αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
ὑπηρέτας ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. **33** εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι
χρόνον μικρὸν μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.
34 ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετέ [με], καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ὑμεῖς οὐ
δύνασθε ἐλθεῖν. **35** εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, Ποῦ
οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς

---

[c] **28** Exclamation: NBS TOB // Question: (GNB) REB[mg] ǁ [d] Exclamation: NBS TOB // Question: GNB REB[mg] BTI

---

23 ἐμοὶ ... σαββάτῳ Jn 5.8-9, 16 **24** μὴ ... ὄψιν Is 11.3; Jn 8.15 τὴν ... κρίνετε Lv 19.15; Is 11.4 **25** Οὐχ ... ἀποκτεῖναι Jn 5.18; 7.1, 19; 8.37, 40 **27** Jn 9.29 **28-29** ὁ πέμψας ... αὐτόν Jn 8.55; 17.25 **30** Jn 8.20 Ἐζήτουν ... χεῖρα Jn 7.44 οὔπω ... αὐτοῦ Jn 2.4; 7.6 **31** πολλοὶ ... αὐτόν Jn 2.23; 8.30; 10.42; 11.45; 12.11, 42 **33** Ἔτι χρόνον ... εἰμι Jn 13.33; 16.5 **34** Jn 8.21; 13.33 ὅπου ... ἐλθεῖν Jn 13.36; 17.24

τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν
τοὺς Ἕλληνας; **36** τίς ἐστιν ὁ λόγος οὗτος ὃν εἶπεν, Ζητήσετέ
με καὶ οὐχ εὑρήσετέ [με], καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε
ἐλθεῖν[5];

Rivers of Living Water

37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ
Ἰησοῦς καὶ ἔκραξεν λέγων, Ἐάν τις διψᾷ ἐρχέσθω πρός με[6] καὶ
πινέτω.[e] **38** ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,[f] καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ
ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. **39** τοῦτο δὲ
εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος ὃ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες[7]
εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα[8], ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη.

---

[5] **36** *add* 7.53–8.11 *(see pages 338–340)* 225

[6] **37** {B} πρός με 𝔓[66c] (𝔓[75] B ἐμέ) א[2] L T W Δ Θ Ψ 0105 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[a, aur, c, f, ff2, l, n, q] vg syr[c, s, p, h, pal] cop[sa, pbo, bo, ach2] arm eth geo slav Diatessaron Origen Origen[dub] Eusebius Basil Gregory-Nyssa Didymus Didymus[dub] Epiphanius Chrysostom Severian Cyril Theodoret John-Damascus; Victorinus-Rome[1/2] Ambrose Jerome[14/18] Augustine[9/24] Speculum Ps-Vigilius // *omit* 𝔓[66*] א* D it[b, d, e] vg[ms] Origen[lat]; Ps-Cyprian Cyprian Victorinus-Rome[1/2] Gregory-Elvira Jerome[4/18] Pelagius Augustine[15/24]

[7] **39** {B} οἱ πιστεύσαντες 𝔓[66] B L T W it[e] syr[c, s] cop[samss, pbo] geo[1] Gregory-Nyssa[mss]; Cyprian // οἱ πιστεύοντες א D Δ Θ Ψ 0105 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[a, aur, c, d, f, ff2, l, q] vg syr[p, h, pal] cop[samss, bo, ach2] geo[2] slav Irenaeus[lat vid] Origen Eusebius Athanasius Ps-Athanasius Marcellus Gregory-Nyssa Didymus Didymus[dub] Chrysostom Severian Marcus-Eremita Cyril Hesychius; Victorinus-Rome Hilary Ambrosiaster[vid] Ambrose[1/4] Gregory-Elvira Jerome Augustine[8/19] Speculum Varimadum // οἱ πιστεύσοντες it[r1] cop[samss] Rebaptism Ambrose[3/4] Augustine[11/19] Ps-Vigilius

[8] **39** {A} πνεῦμα 𝔓[66c, 75] א N* T Θ Ψ vg[st] cop[bo pt] arm eth geo[1] Origen[gr, lat 1/6] Ps-Dionysius Cyril[3/9] Hesychius; Rebaptism // πνεῦμα ἅγιον 𝔓[66*] L W Δ 0105

---

[e] **37** NO C: NA[mg] GNB NIV[mg] NRSV REB[mg] EU BJ NBS[mg] TOB BTI DHH // as text: GNB[mg] NIV NRSV[mg] REB NBS TOB[mg] BTI[mg] [f] **38** C: NA[mg] GNB NIV[mg] NRSV REB[mg] EU BJ NBS[mg] TOB BTI DHH // as text: GNB[mg] NIV NRSV[mg] REB NBS TOB[mg] BTI[mg] DHH[mg]

---

37 Ἐν ... ἑορτῆς Lv 23.36 Ἐάν ... πινέτω Jn 4.10, 14 **38** ποταμοὶ ... ζῶντος Pr 18.4; Is 58.11 **39** Jn 16.7; 20.22; Ac 2.4

Division among the People

40 Ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν ἀκούσαντες τῶν λόγων τούτων ἔλεγον,
Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης· **41** ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν
ὁ χριστός, οἱ δὲ ἔλεγον, Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς
ἔρχεται; **42** οὐχ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ καὶ
ἀπὸ Βηθλέεμ τῆς κώμης ὅπου ἦν Δαυὶδ ἔρχεται ὁ χριστός;
43 σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὄχλῳ δι᾽ αὐτόν· **44** τινὲς δὲ
ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν
τὰς χεῖρας.

The Unbelief of Those in Authority

45 Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρι-
σαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;
46 ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται, Οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄν-
θρωπος[9]. **47** ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ
ὑμεῖς πεπλάνησθε; **48** μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς
αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; **49** ἀλλ᾽ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ

0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N^{c}] *Lect* eth Origen$^{lat\ 4/6}$ Marcellus Didymus^{dub} Chrysostom Cyril$^{6/9}$ Theodoret; Tyconius // πνεῦμα δεδομένον it$^{a, aur, b, c, ff^2, l, r^1}$ vg$^{cl, ww}$ syr$^{c, s, p}$ Eusebius; Victorinus-Rome Ambrosiaster Ambrose Gaudentius Jerome Augustine NIV // πνεῦμα ἅγιον δεδομένον B it$^{e, q}$ vg^{mss} (syr^{h} δεδομένον *with* *) syr^{pal} geo^{2} slav Origen$^{lat\ 1/6}$ // τὸ πνεῦμα ἅγιον ἐπ᾽ αὐτοῖς D* (D^{1} τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐτούς) it$^{d, f}$

[9] **46** {B} ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος 𝔓$^{66c, 75}$ ℵ^{2} B L T W (*l* 859 *omit* οὕτως) (vg^{ms}) cop^{bo} Origen Chrysostom^{comm} Cyril; (Augustine) // οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος Δ (N Ψ 33 1071 1241 ἐλάλησεν οὕτως) Θ 0105^{vid} 0141 *f*^{1} *f*^{13} (13* *homoioteleuton*) (28 700 *l* 524 *omit* οὕτως) 157 180 205 565 579 597 892 1006 (1010 *l* 890 it^{l} *omit first* ἄνθρωπος) 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{e, f, (ff^2), q, r^1}$ (it^{a} *omit* ὁ ἄνθρωπος) vg syr^{h} cop$^{sa, pbo, ach^2}$ arm eth geo slav Asterius Chrysostom^{lem} Theodoret // οὕτως ἄνθρωπος ἐλάλησεν ὡς οὗτος λαλεῖ ὁ ἄνθρωπος 𝔓^{66*} ℵ* (D it$^{aur, c, d}$ *omit* ὁ ἄνθρωπος) (vg^{mss} *omit* λαλεῖ) syr$^{(c), (s), p, pal}$ (REB) TOB

---

40 Οὗτος ... προφήτης Dt 18.15; Jn 6.14; Ac 3.22; 7.37 **41** Οὗτος ... χριστός Jn 4.29; 7.26; Ac 9.22 Μὴ ... ἔρχεται Jn 7.52 **42** ἐκ ... Δαυίδ 2 Sm 7.12; Ps 89.3-4 ἀπὸ Βηθλέεμ Mic 5.2; Mt 2.5-6 **43** Jn 9.16; 10.19 **44** Jn 7.30 **48** Jn 12.42

γινώσκων τὸν νόμον ἐπάρατοί εἰσιν. **50** λέγει Νικόδημος πρὸς
αὐτούς, ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν [τὸ] πρότερον, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν,
51 Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον ἐὰν μὴ ἀκούσῃ
πρῶτον παρ᾽ αὐτοῦ καὶ γνῷ τί ποιεῖ; **52** ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν
αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐραύνησον καὶ ἴδε ὅτι ἐκ
τῆς Γαλιλαίας προφήτης[10] οὐκ ἐγείρεται.

The Woman Caught in Adultery

⟦**53**[11] Καὶ ἐπορεύθησαν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
8 Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. **2** Ὄρθρου
δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς
αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. **3** ἄγουσιν δὲ οἱ γραμ-
ματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατειλημμένην καὶ
στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ **4** λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, αὕτη
ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ μοιχευομένη· **5** ἐν δὲ τῷ

---

[10] **52** {B} ἐκ τῆς Γαλιλαίας προφήτης (𝔓^{66*} REB EU BJ ὁ προφήτης) 𝔓^{75vid} B L N T Ψ 597 892 1424 *l* 890 vg^{cl} eth geo^{2} slav Origen Chrysostom Cyril$^{1/2}$ // προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας 𝔓^{66c} ℵ D W Δ Θ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{a, aur, c, d, e, f, ff^2, l, q, r^1}$ vg$^{ww, st}$ arm geo^{1} Origen^{lat} Cyril$^{1/2}$; Jerome Augustine

[11] **7.53–8.11** {A} *omit* 7.53–8.11 𝔓$^{66, 75}$ ℵ A^{vid} B C^{vid} L N T W Δ Θ Ψ 0141 33 157 565 1241 1333 1424* *Lect* it$^{a, f, l, q}$ syr$^{c, s, p, h}$ (*but added in some late mss. of* syr$^{p, h}$) cop$^{sa, pbo, bo^{pt}, ach^2}$ arm^{mss} geo slav^{mss} Diatessaron Origen Chrysostom Cyril; Tertullian Cyprian mss$^{acc. to Augustine}$ // *include 7.53–8.11* D 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 (1424^{mg}) 1505 *Byz* [(F *gap 7.28–8.10*) G H M] it$^{aur, c, d, e, ff^2, j, r^1}$ vg syr^{pal} cop$^{bo^{pt}}$ slav$^{mss^{mg}}$ Apostolic Constitutions^{vid} mss$^{acc. to Didymus}$; Ambrosiaster Ambrose Pacian Rufinus Greek and Latin mss$^{acc. to Jerome}$ Jerome Faustus-Milevis Augustine [GNB] [NRSV] [REB] [EU] [LB] [NBS] [BTI] [DHH] // *include 7.53–8.11 with asterisks or obeli* (E *include so only 8.2-11*) S 28 1424^{mg} // *include only 8.3-11* (Λ *with asterisks*) *l* 184 *l* 211 *l* 387 *l* 514 *l* 751 *l* 773 *l* 890 *l* 1780 (*these lectionaries are in footnotes 1-7 of chapter 8 = Lect*^{pt}) *l*^{AD} // *include 7.53–8.11 after Lk 21.38 f*^{13}, *after Jn 7.36* 225, *after Jn 21.25 (with critical note)* 1 REB; *include 8.3–11 after Lk 24.53* 1333^{s}

---

50 Jn 3.1-2; 19.39 **51** Dt 1.16 **52** ὅτι ἐκ ... ἐγείρεται Jn 1.46; 7.41
8.1 Lk 21.37 **2** καθίσας ... αὐτούς Mt 26.55 **5** ἐν ... λιθάζειν Lv 20.10; Dt 22.22

νόμῳ ἡμῖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθάζειν. σὺ οὖν τί
λέγεις; **6** τοῦτο[1] δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν
κατηγορεῖν αὐτοῦ[1]. ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας τῷ δακτύλῳ
κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. **7** ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτόν[2],
ἀνέκυψεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς[3], Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος ἐπ'
αὐτὴν βαλέτω λίθον. **8** καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν
γῆν. **9** οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς[4] ἀρξάμενοι
ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων[5] καὶ κατελείφθη μόνος καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ
οὖσα. **10** ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς[6] εἶπεν αὐτῇ, Γύναι, ποῦ

---

[1] **6** {A} *(see also footnote 11 of chapter 7)* τοῦτο ... κατηγορεῖν αὐτοῦ *with minor variants* E G H S Λ f^{1} f^{13} 28 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424^{mg} 1505 *Lect*^{pt} it$^{aur, c, e, ff2, j, r1}$ vg syr^{pal} cop^{bopt} eth slav$^{mss mg}$ Augustine // *omit* D M 1071 it^{d} (*but* D 1071 it^{d} *add this sentence after 8.4* αὐτῷ, M *after 8.11 [sic]*)

[2] **7** {A} *(see footnote 11 of chapter 7)* αὐτόν E G H M S Λ f^{1} f^{13} 28 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1243 1292 1342 1424^{mg} 1505 *Lect*^{pt} it$^{aur, c, e, ff2, j, r1}$ vg syr^{pal} eth slav$^{mss mg}$ // *omit* D 1071 it^{d} REB EU BTI

[3] **7** {A} *(see footnote 11 of chapter 7)* αὐτοῖς D S Λ f^{1} f^{13} 28 205 597 700 892 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424^{mg} *Lect*^{pt} it$^{aur, c, d, e, ff2, j, r1}$ vg eth slav$^{mss mg}$ // πρὸς αὐτούς E G H 180 579 1505 *l* 184 // *omit* M REB

[4] **9** {A} *(see footnote 11 of chapter 7)* οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς S (M ἀνεχώρησαν *after* εἷς καθ' εἷς) 28 597 700 (892 ἀκούσαντες δέ) 1006 1010 1243 1342 *Lect*^{pt} (it$^{aur, c, e, ff2, r1 vid}$ vg) eth slav$^{mss mg}$ (Ambrose) (Augustine) (Quodvultdeus) // οἱ δὲ ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς E G H 180 205 579 1292 1505 *l* 184 *l*^{AD} (cop^{bopt}) // ἀκούσαντες δὲ ἐξήρχοντο εἷς ἕκαστος αὐτῶν 1 // ἕκαστος δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐξήρχετο D 1071 it^{d} // καὶ ἐξῆλθεν εἷς καθ' εἷς Λ (f^{13} ἐξῆλθον) 1424^{mg} syr^{pal}

[5] **9** {A} *(see footnote 11 of chapter 7)* πρεσβυτέρων E G H M 1 579 892 1505 *Lect*^{pt} it$^{aur, e, r1 vid}$ vg slav$^{ms mg}$ Ambrose // πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων S Λ f^{13} 28 180 205 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424^{mg} *l* 184 *l*^{AD} syr^{pal} slav$^{ms mg}$ Augustine // πρεσβυτέρων ὥστε πάντας ἐξελθεῖν D 1071 it^{d} // πρεσβυτέρων πάντες ἀνεχώρησαν it$^{c, ff2}$ cop$^{bo ms, (bopt)}$

[6] **10** {A} *(see footnote 11 of chapter 7)* Ἰησοῦς D M S 1 28 892 1010 1071 *Lect*^{pt} it$^{aur, c, d, e, ff2, r1}$ vg (syr^{pal}) cop^{bopt} slav$^{mss mg}$ Ambrose (Augustine κύριος) // Ἰησοῦς καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικός E F^{vid} G H 579 1243 1505

---

6 τοῦτο ... αὐτοῦ Mt 22.15 **7** Ὁ ... λίθον Dt 17.7 **9** οἱ ... καθ' εἷς Mt 22.22

εἰσιν[7]; οὐδείς σε κατέκρινεν; **11** ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδείς, κύριε.
εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω· πορεύου, [καὶ] ἀπὸ
τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε.⟧

Jesus the Light of the World

12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς λέγων, Ἐγώ εἰμι τὸ
φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ
σκοτίᾳ, ἀλλ᾽ ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. **13** εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ
Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ
ἔστιν ἀληθής. **14** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Κἂν ἐγὼ
μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα
πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι
ἢ ποῦ ὑπάγω. **15** ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω
οὐδένα. **16** καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθινή
ἐστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ᾽ ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ[8].
17 καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ
μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. **18** ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ
καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. **19** ἔλεγον οὖν
αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε ἐμὲ οἴδατε

---

l 184 *l*^{AD} // Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὴν καί Λ *f*^{13} 180 205 597 700 1006 1292 1342 1424^{mg} eth

[7] **10** {A} *(see footnote 11 of chapter 7)* ποῦ εἰσιν D M Λ 1 180 892 1010 1071 1342 1424^{mg} *Lect*^{pt} it$^{c, d, e}$ vg$^{ww, st}$ syr^{pal} cop$^{bo ms}$ // ποῦ εἰσιν οἱ κατήγοροί σου H S *f*^{13} 28 597 700 1006 1243 1292 *l* 184 *l* 387 *l* 890 it$^{aur, (ff^2), r^1}$ vg^{cl} cop$^{bo pt}$ eth slav$^{mss mg}$ Ambrose Jerome // ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου E F G 579 1505 *l*^{AD} // *omit* αὐτῇ … εἰσιν 205 Augustine

[8] **16** {A} πατήρ 𝔓$^{39, 66, 75}$ א^{2} B L T W Δ Θ Ψ 070 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F^{c} (F* *homoioteleuton*) G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, j, l, q, r^1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom Cyril Theodoret; Tertullian Ps-Priscillian Phoebadius Ambrose Augustine Quodvultdeus Varimadum // *omit* א* D it^{d} syr$^{c, s}$ REB BJ TOB

---

11 ἀπὸ … ἁμάρτανε Jn 5.14 **12** Ἐγώ … κόσμου Is 49.6; Jn 1.4, 5, 9; 9.5; 12.46 **13** Σὺ … ἀληθής Jn 5.31 **14** οἶδα … ὑπάγω Jn 13.3; 16.28 ὑμεῖς … ἔρχομαι Jn 7.28; 9.29 **15** ὑμεῖς …κρίνετε 1 Sm 16.7; Jn 7.24 ἐγὼ … οὐδένα Jn 12.47 **16** ἡ κρίσις … ἐστιν Jn 5.30 μόνος … πατὴρ Jn 5.37; 8.29 **17** Dt 17.6; 19.15 **18** μαρτυρεῖ … πατήρ 1 Jn 5.9 **19** Οὔτε … οὔτε τὸν πατέρα μου Jn 16.3

οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἂν ᾔδειτε.
20 Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ διδάσκων ἐν
τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα
αὐτοῦ.

Where I am Going You Cannot Come

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς, Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ
ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ
δύνασθε ἐλθεῖν. **22** ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι ἀποκτενεῖ
ἑαυτόν, ὅτι λέγει, Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
23 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω
εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
κόσμου τούτου. **24** εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθα-
νεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. **25** ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ;
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὅ τι[9] καὶ λαλῶ ὑμῖν;[a]
26 πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας
με ἀληθής ἐστιν, κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ᾽ αὐτοῦ ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν
κόσμον. **27** οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν.
28 εἶπεν οὖν [αὐτοῖς] ὁ Ἰησοῦς, Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ποιῶ
οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατὴρ ταῦτα λαλῶ. **29** καὶ ὁ
πέμψας με μετ᾽ ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέν με μόνον, ὅτι ἐγὼ τὰ

---

[9] **25** {B} ὅ τι 𝔓[75] *by dot between* ο *and* τι, 565 *by ; after* ὑμῖν *l*[AD] (*quod* it[a, aur, c, f, ff2, j, l, q, r1] vg[mss] Priscillian Ambrose Augustine[4/16] Varimadum) // ὅτι (*stop after* ὑμῖν) D Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 180 205 579 597 700 892 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* arm geo slav (*quoniam* it[d], *quia* it[b] vg[ww, st] Augustine[12/16]) // ὅ τι *or* ὅτι (*no interpunction after* ὑμῖν) 𝔓[66] ℵ B L N T W Δ 0250 157 1006 // *qui* it[e] vg[cl] Quodvultdeus

---

[a] **25** Statement: AD NA[mg] TR GNB NIV NRSV[mg] REB LB BJ NBS // as text: GNB[mg] NRSV REB[mg] BJ[mg] NBS[mg] TOB[mg]

---

19 εἰ … ᾔδειτε Jn 14.7 **20** οὐδεὶς … αὐτοῦ Jn 7.30 **21** Jn 7.34, 36; 13.33 **22** Jn 7.35 **23** Jn 3.31; 17.14 **24** ἐὰν … ἐγώ εἰμι Jn 13.19 **26** ὁ … ἀληθής ἐστιν Jn 7.28 κἀγὼ … κόσμον Jn 12.49 **28** Ὅταν … ἀνθρώπου Jn 3.14; 12.32 ἀπ᾽ … λαλῶ Jn 5.19 **29** ὁ … μόνον Jn 8.16; 16.32

ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. **30** Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

The Truth Will Make You Free

31 Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ
Ἰουδαίους, Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς
μαθηταί μού ἐστε **32** καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ
ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. **33** ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτόν,
Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε·
πῶς σὺ λέγεις ὅτι Ἐλεύθεροι γενήσεσθε; **34** ἀπεκρίθη αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν
δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας[10]. **35** ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ
οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. **36** ἐὰν οὖν ὁ
υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. **37** οἶδα ὅτι
σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ
ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. **38** ἃ ἐγὼ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ[11] λαλῶ·
καὶ ὑμεῖς οὖν ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ποιεῖτε[12].

---

[10] **34** {A} τῆς ἁμαρτίας 𝔓$^{66, 75}$ א B C L W Δ Θ Ψ^{c} 070 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, c, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach2}$ arm eth geo slav Irenaeus^{lat} Origen Adamantius Basil Gregory-Nyssa Didymus Chrysostom Cyril; Hilary Ambrosiaster Ambrose Gaudentius Chromatius Jerome Augustine Speculum // *omit* D it$^{b, d}$ syr^{s} cop^{bomss} Cyprian Faustinus Gregory-Elvira REB BJ

[11] **38** {B} παρὰ τῷ πατρί 𝔓$^{66, 75}$ B C L 070 it^{l} vg$^{ww, st}$ syr^{pal} eth Origen Cyril$^{1/2}$ // παρὰ τῷ πατρί μου א Δ Θ Ψ 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 (579 πατρὶ ἡμῶν) 597 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, e, f, ff2}$ vg^{cl} syr$^{s, p, h}$ arm geo slav Tertullian Augustine Speculum REB LB BJ TOB // παρὰ τῷ πατρί μου, ταῦτα D 33 892 it$^{b, c, d, q}$ cop$^{pbo, bo}$ Cyril-Jerusalem Chrysostom (Cyril$^{1/2}$) // ἀπὸ τοῦ πατρός, ταῦτα W

[12] **38** {B} ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ποιεῖτε (𝔓^{75} λαλεῖτε *for* ποιεῖτε) B L W 597 cop^{bo}? arm geo Origen Cyril // ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν ποιεῖτε א^{2} C Θ (0141 *l* 524 τῷ πατρί) *f*^{13} 1 33 565 892 *l* 547 it^{f} syr$^{hmg, pal}$ cop^{bo}?

---

30 πολλοὶ ... αὐτόν Jn 2.23; 7.31; 10.42; 11.45; 12.11, 42 **31** Ἐὰν ... ἐμῷ Jn 15.7 **33** Σπέρμα ... ἐσμεν Mt 3.9; Lk 3.8; Jn 8.39, 56 οὐδενὶ ... πώποτε Ne 9.36 **34** πᾶς ... ἁμαρτίας Ro 6.16, 20; 2 Pe 2.19 **35** ὁ δὲ ... οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα Ex 21.2; Dt 15.12 **37** ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι Jn 5.18; 7.19, 25

Your Father the Devil

39 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ, Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ
ἐστιν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα
τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε[13]· **40** νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄν-
θρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ
θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. **41** ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα
τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπαν [οὖν] αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ
γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. **42** εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ, ἐγὼ γὰρ ἐκ
τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα,
ἀλλ᾽ ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. **43** διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν
οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
44 ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας
τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ᾽
ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν[14], ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν

Chrysostom NIV REB EU LB BJ TOB BTI // ἑωράκατε παρὰ τοῦ πατρὸς ποιεῖτε 𝔓^{66} (ℵ* πατρὸς ὑμῶν) 070 cop$^{sa, pbo, ach2}$? // ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν ποιεῖτε (D it^{d} ταῦτα ποιεῖτε) Δ Ψ 0250 28 157 180 205 579 700 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, ff2, l, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ eth slav (cop$^{bo^{ms}}$ Tertullian ταῦτα ποιεῖτε) Augustine Speculum

[13] **39** {B} ἐποιεῖτε 𝔓^{75} ℵ* B^{2} D W Θ 070 0141 0250 13 28 157 828 1292 1342 1424 1505 *Byz*^{pt} [E F G H] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{a, aur, c, d, e, f, l, q, r1}$ vg^{mss} arm eth geo Origen$^{2/8, lat 2/6}$ Eusebius$^{2/3}$ Cyril-Jerusalem Epiphanius Chrysostom; Hilary Ambrosiaster Chromatius Jerome$^{9/11}$ Augustine$^{4/12}$ // ἐποιεῖτε ἂν ℵ^{2} C N L Δ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 33 180 205 565 579 597 892 1006 1010 1071 1243 *Byz*^{pt} *Lect*^{pt} it^{b} slav Origen$^{1/8, lat 4/6}$ Eusebius$^{1/3}$ Basil Didymus$^{1/5}$ Cyril; Jerome$^{1/11 vid}$ // ποιεῖτε 𝔓^{66} B* (700 ποιεῖτε ἄν) it^{ff2} vg Origen$^{5/8}$ Didymus$^{4/5}$; Ps-Cyprian Jerome$^{1/11}$ Augustine$^{8/12}$ TOB

[14] **44** {C} οὐκ ἔστηκεν 𝔓^{66} ℵ B* C D L N W Δ Θ Ψ 070 0233 0250 *f*^{13} 33 892 1010 1071 1241 1243 1424 *l* 211 *l* 524 *l* 547 *l* 672 *l* 751 *l* 1074 Didymus$^{1/3}$ // οὐχ ἔστηκεν 𝔓^{75} B^{2} 0141 *f*^{1} 28 157 180 205 565 597 700 1006 1292 1342 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* Clement Origen Eustathius Ps-Ignatius Didymus$^{2/3}$ Macarius/Symeon Chrysostom Cyril REB

---

39 Ὁ πατὴρ ... ἐστιν Mt 3.9; Jn 8.33 **41** ἕνα ... θεόν Dt 32.6; Is 63.16; 64.8 **42** Εἰ ... ἐμέ 1 Jn 5.1 ἐγὼ ... ἐξῆλθον Jn 13.3; 16.28; 17.8 οὐδὲ ... ἀπέστειλεν Jn 7.28; 17.8 **44** ὑμεῖς ... ποιεῖν 1 Jn 3.8

αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης
ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. **45** ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ
πιστεύετέ μοι. **46** τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ
ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; **47** ὁ ὢν ἐκ τοῦ
θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε,
ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ.

Before Abraham was, I am

48 Ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ, Οὐ καλῶς
λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρίτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις;
49 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν
πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. **50** ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν
δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. **51** ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ἐάν τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς
τὸν αἰῶνα. **52** εἶπον [οὖν] αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν
ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ
λέγεις, Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου
εἰς τὸν αἰῶνα. **53** μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ,
ὅστις ἀπέθανεν; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;
54 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ δοξάσω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου
οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι
θεὸς ἡμῶν[15] ἐστιν, **55** καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα
αὐτόν. κἂν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῖν
ψεύστης· ἀλλ᾽ οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
56 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν

---

[15] **54** {B} θεὸς ἡμῶν $\mathfrak{P}^{75}$ A B^{2} C W Δ Θ 070 0141 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 892 1006 1241 1243 1292 1505 *Byz* [E G H N] *Lect*^{pt} it$^{aur, f}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{s, p, h}$ cop$^{sa, pbo, bo}$ arm eth geo slav Gregory-Nyssa Cyril^{lem}; Augustine // ὁ θεὸς ἡμῶν $\mathfrak{P}^{66c}$ ($\mathfrak{P}^{66*}$ ὑμῶν) L // θεὸς ὑμῶν ℵ B* D F Ψ 700 1010 1071 1342 1424 *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{a, b, c, d, e, ff^{2}, l, q}$ vg^{cl} syr^{pal} cop$^{bo^{ms}}$ Chrysostom; Tertullian TOB BTI // θεός (it$^{r^{1}}$ θεὸς ἀληθής) cop$^{ach^{2}}$

---

44 ὅταν ... αὐτοῦ Gn 3.4 **46** τίς ... ἁμαρτίας 2 Cor 5.21; 1 Pe 2.22; 1 Jn 3.5 **47** ὁ ... ἀκούει Jn 18.37; 1 Jn 4.6 **48** Οὐ ... σύ Jn 4.9 δαιμόνιον ἔχεις Mk 3.21-22; Jn 7.20 **50** ἐγὼ ... μου Jn 5.41 **51** Jn 5.24 **52** οὐ ... θανάτου Mk 9.1 **53** μὴ ... Ἀβραάμ Jn 4.12 **55** οὐκ ἐγνώκατε ... οἶδα αὐτόν Mt 11.27; Lk 10.22; Jn 7.28-29

τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. **57** εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς
αὐτόν, Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας[16];
58 εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ
γενέσθαι ἐγὼ εἰμί. **59** ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν.
Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ[17].

The Healing of a Man Born Blind

9 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. **2** καὶ
ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ῥαββί, τίς ἥμαρ-
τεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; **3** ἀπεκρίθη
Ἰησοῦς, Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα
φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. **4** ἡμᾶς δεῖ[1] ἐργάζεσθαι
τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με[1] ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νὺξ ὅτε
οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. **5** ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι

---

[16] **57** {B} ἑώρακας 𝔓^{66} א^{2} A B^{2} (B* W Θ ἑώρακες) C D L Δ Ψ 0141 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm eth geo slav Diatessaron^{arm} Irenaeus^{lat} Origen Epiphanius Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Jerome Augustine // ἑώρακέν σε 𝔓^{75} א* 070 syr^{s} cop$^{sa, pbo, ach2}$ Diatessaron^{syr}

[17] **59** {A} ἱεροῦ 𝔓$^{66, 75}$ א* B D W Θ* it$^{a, aur, b, c, d, e, ff2, l, r1}$ vg syr^{s} cop$^{sa, pbo, bo^{ms}, ach2}$ arm geo^{1} Origen^{vid} Cyril$^{1/2}$; Augustine // ἱεροῦ καὶ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν (*see* Lk 4.30) א^{2} (13 *omit* καί) *l* 211 *l* 813 // ἱεροῦ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν καὶ παρῆγεν οὕτως (*see* Lk 4.30) A Δ Θ^{c} (0233 αὐτούς *for* οὕτως) f^{1} f^{13} 28 157 180 (205 ἐκ *for* διά) 565 700 1006 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* (*l* 751 *omit* διελθών) it$^{(f), q}$ vg^{ms} geo^{2} // ἱεροῦ καὶ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο καὶ παρῆγεν οὕτως (*see* Lk 4.30) א^{1} C L N Ψ 070 0141 33 (579) 597 892 1010 1071 1241 (syr$^{p, h, pal}$) cop^{bo} (eth) slav Athanasius (Socrates) (Cyril$^{1/2}$)

[1] **4** {C} ἡμᾶς δεῖ ... πέμψαντός με B (D δεῖ ἡμᾶς) 070 (it^{d}) syr^{pal} geo^{1} // ἡμᾶς δεῖ ... πέμψαντος ἡμᾶς 𝔓$^{66, 75}$ א* L W Cyril // ἐμὲ δεῖ ... πέμψαντός με א^{1} A C Δ Θ Ψ 0141 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff2, q}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{ach2} arm eth geo^{2} slav Diatessaron Basil Chrysostom; Hilary Ambrose Augustine

---

58 πρὶν ... εἰμί Jn 1.1 **59** ἦραν ... αὐτόν Jn 10.31; 11.8
9.2 τίς ... γεννηθῇ Ex 20.5; Eze 18.20; Lk 13.2, 4 **3** ἵνα φανερωθῇ ... αὐτῷ Jn 11.4
4 ἡμᾶς δεῖ ... ἐστίν Jn 5.17 **5** φῶς ... κόσμου Is 49.6; Jn 1.4, 5, 9; 8.12; 12.46

τοῦ κόσμου. **6** ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσεν χαμαὶ καὶ ἐποίησεν πηλὸν
ἐκ τοῦ πτύσματος καὶ ἐπέχρισεν αὐτοῦ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς
ὀφθαλμοὺς **7** καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὕπαγε νίψαι εἰς τὴν κολυμβή-
θραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν
καὶ ἐνίψατο καὶ ἦλθεν βλέπων. **8** Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ
θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι προσαίτης ἦν ἔλεγον, Οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν; **9** ἄλλοι ἔλεγον ὅτι
Οὗτός ἐστιν, ἄλλοι ἔλεγον, Οὐχί, ἀλλ᾽ ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν.
ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγώ εἰμι. **10** ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Πῶς [οὖν]
ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; **11** ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, Ὁ ἄν-
θρωπος ὁ λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησεν καὶ ἐπέχρισέν μου
τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέν μοι ὅτι Ὕπαγε εἰς τὸν Σιλωὰμ καὶ
νίψαι· ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. **12** καὶ εἶπαν
αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, Οὐκ οἶδα.

The Pharisees Investigate the Healing

13 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν.
14 ἦν δὲ σάββατον ἐν ᾗ ἡμέρᾳ τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ
ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. **15** πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν
καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν
ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω.
16 ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, Οὐκ ἔστιν οὗτος παρὰ
θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι [δὲ] ἔλεγον,
Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ
σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. **17** λέγουσιν οὖν τῷ τυφλῷ πάλιν, Τί σὺ
λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνέῳξέν σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν
ὅτι Προφήτης ἐστίν.

18 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦν τυφλὸς
καὶ ἀνέβλεψεν ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ
ἀναβλέψαντος **19** καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν
ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν

---

6 Mk 8.23 **7** Ὕπαγε ... Σιλωάμ 2 Kgs 5.10 **8** Ac 3.10 **14** Lk 13.14; Jn 5.9 **16** Οὐκ ... ἄνθρωπος Jn 3.2; 9.33 τὸ ... τηρεῖ Jn 5.16, 18 Πῶς ... ποιεῖν Jn 9.31 σχίσμα ... αὐτοῖς Jn 7.43; 10.19 **17** Προφήτης ἐστίν Mt 21.46; Jn 4.19; 7.40

βλέπει ἄρτι; **20** ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπαν,
Οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη·
21 πῶς δὲ νῦν βλέπει οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸν ἐρωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει,
αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. **22** ταῦτα εἶπαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ
ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰου-
δαῖοι ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστόν, ἀποσυνάγωγος
γένηται. **23** διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπαν ὅτι Ἡλικίαν ἔχει,
αὐτὸν ἐπερωτήσατε.

24 Ἐφώνησαν οὖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ δευτέρου ὃς ἦν τυφλὸς
καὶ εἶπαν αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι οὗτος ὁ
ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν. **25** ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, Εἰ
ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα ὅτι τυφλὸς ὢν ἄρτι βλέ-
πω. **26** εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί ἐποίησέν σοι; πῶς ἤνοιξέν σου τοὺς
ὀφθαλμούς; **27** ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη καὶ οὐκ
ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ
μαθηταὶ γενέσθαι; **28** καὶ ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ εἶπον, Σὺ
μαθητὴς εἶ ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωϋσέως ἐσμὲν μαθηταί·
29 ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωϋσεῖ λελάληκεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ
οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. **30** ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν
αὐτοῖς, Ἐν τούτῳ γὰρ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε
πόθεν ἐστίν, καὶ ἤνοιξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. **31** οἴδαμεν ὅτι
ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, ἀλλ᾽ ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ
θέλημα αὐτοῦ ποιῇ τούτου ἀκούει. **32** ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ
ἠκούσθη ὅτι ἠνέῳξέν τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου·
33 εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν.
34 ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν αὐτῷ, Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης
ὅλος καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

---

22 ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους Jn 7.13; 19.38; 20.19 ἤδη ... γένηται Jn 12.42 **24** Δὸς ... θεῷ Jos 7.19; Re 1.13 **29** τοῦτον ... πόθεν ἐστίν Jn 7.27, 28; 8.14 **31** οἴδαμεν .... οὐκ ἀκούει Ps 66.18; Is 1.15 ἐάν ... ἀκούει Ps 34.15; Pr 15.29 **33** Jn 3.2 **34** Ἐν ἁμαρτίαις ... ὅλος Ps 51.5; Jn 9.2

Spiritual Blindness

35 Ἤκουσεν Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω καὶ εὑρὼν
αὐτὸν εἶπεν, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου[2]; **36** ἀπε-
κρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς
αὐτόν; **37** εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ ἑώρακας αὐτὸν καὶ ὁ
λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. **38** ὁ δὲ ἔφη[3], Πιστεύω, κύριε·
καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. **39** καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς[3], Εἰς κρίμα
ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν
καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.
40 Ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ὄντες
καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; **41** εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς, Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι
Βλέπομεν, ἡ ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

The Parable of the Sheepfold

10 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς
τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων ἀλλ᾽ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν ἐκεῖνος
κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής· **2** ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας
ποιμήν ἐστιν τῶν προβάτων. **3** τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ
τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει καὶ τὰ ἴδια πρόβατα φωνεῖ
κατ᾽ ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά. **4** ὅταν τὰ ἴδια πάντα ἐκβάλῃ,

---

[2] **35** {A} ἀνθρώπου 𝔓$^{66, 75}$ א B D W it^{d} syr^{s} cop$^{sa, pbo, ach2, mf}$ eth Origen // θεοῦ A L Δ Θ Ψ 070 0141 0233 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff2, l, q, r1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm geo slav Origen^{mss} Theodore-Heraclea Chrysostom Cyril; Tertullian Victorinus-Rome Hilary Faustinus Augustine Vigilius

[3] **38-39** {B} ὁ δὲ ἔφη … καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς *(with minor variants)* 𝔓^{66} א^{2} A B D L Δ Θ Ψ 070 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{a, aur, c, d, f, ff2, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{samss, pbo, bo}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom Cyril; Augustine // ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ καὶ εἶπεν, Ναί, κύριε, πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς (*see* 11.27) *l* 253 // *omit* 𝔓^{75} א* W it$^{b, (l)}$ cop$^{sams, ach2, mf}$

---

37 Jn 4.26 **39** Εἰς … ἦλθον Jn 3.17; 5.22, 27, 30; 8.15, 16; 12.47 **40** Mt 15.14; 23.26
41 οὐκ … ἁμαρτίαν Jn 15.22

ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ,
ὅτι οἴδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ· **5** ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολου-
θήσουσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασιν τῶν
ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. **6** Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Jesus the Good Shepherd

7 Εἶπεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγώ
εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. **8** πάντες ὅσοι ἦλθον [πρὸ ἐμοῦ][1]
κλέπται εἰσὶν καὶ λῃσταί, ἀλλ᾽ οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.
9 ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι᾽ ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται καὶ
εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὑρήσει. **10** ὁ κλέ-
πτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ
ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν. **11** Ἐγώ εἰμι ὁ
ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν[2]
ὑπὲρ τῶν προβάτων· **12** ὁ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ
ἔστιν τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφίησιν

---

[1] **8** {C} ἦλθον πρὸ ἐμοῦ 𝔓^{66} ℵ^{2} A B D L W Ψ (0233 πρός) (0250 εἰσῆλθον) *f*^{13} 33 157 579 597 700 1006 1071 1241 1243 1505 *Byz*^{pt} *Lect*$^{pt, AD}$ it^{d} vg^{mss} syr$^{h\ with\ *}$ cop^{bo} eth Origen$^{3/4}$ Didymus^{dub} Severian Hesychius; Lucifer Faustus-Milevis Jerome$^{5/9}$ Augustine$^{1/6}$ // πρὸ ἐμοῦ ἦλθον Θ *f*^{1} 205 565 arm geo Diatessaron^{arm} Valentinians$^{acc.\ to\ Hippolytus}$ Origen$^{1/4,\ lat}$; Ambrosiaster Gregory-Elvira Jerome$^{4/9}$ Augustine$^{2/6}$ // ἦλθον 𝔓$^{45vid,\ 75}$ ℵ* Δ 0141 28 180 892^{supp} 1010 1292 1342 1424 *Byz*^{pt} [E F G] *Lect*^{pt} it$^{a,\ b,\ c,\ e,\ f,\ ff^2,\ l,\ q,\ r^1}$ vg syr$^{s,\ p,\ pal}$ cop$^{sa,\ pbo,\ ach^2}$ slav Diatessaron^{syr} Basil Chrysostom Cyril; Ps-Cyprian Augustine$^{3/6}$ // *omit* ὅσοι ... ἐμοῦ *l* 563$^{1/2}$

[2] **11** {B} τίθησιν 𝔓$^{66,\ 75}$ ℵ^{2} A B L W Δ Θ Ψ 0141 0233 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{a,\ aur,\ e,\ f,\ l}$ vg^{mss} syr$^{p,\ h}$ cop$^{sa,\ ach^2,\ mf}$ arm geo slav Clement Origen^{lat} Orsiesius^{lat} Eusebius Ps-Athanasius Basil Apostolic Constitutions Didymus (Epiphanius) Chrysostom (Severian) Cyril (Proclus) Theodoret; Tertullian Hilary Lucifer Ambrose Gaudentius^{vid} Chromatius Jerome Augustine$^{10/11}$ // δίδωσιν 𝔓^{45} ℵ* D it$^{(b),\ c,\ d,\ ff^2,\ (r^1)}$ vg syr$^{s,\ pal}$ cop$^{pbo,\ bo}$ Diatessaron Theodore-Heraclea^{vid}; (Ps-Cyprian) Augustine$^{1/11}$ EU DHH

---

4 τὰ πρόβατα ... αὐτοῦ Jn 10.27 **6** Jn 16.25 **8** Jr 23.1-2; Eze 34.2-3 **9** Ps 118.20; Jn 14.6 **11** Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός Ps 23.1; Is 40.11; Eze 34.15; He 13.20; Re 7.17 τὴν ... προβάτων Jn 15.13; 1 Jn 3.16

τὰ πρόβατα καὶ φεύγει – καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ καὶ
σκορπίζει – **13** ὅτι μισθωτός ἐστιν καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ
τῶν προβάτων. **14** Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ γινώσκω τὰ
ἐμὰ καὶ γινώσκουσίν με τὰ ἐμά, **15** καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ
κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι[3] ὑπὲρ τῶν
προβάτων. **16** καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς
ταύτης· κἀκεῖνα δεῖ με ἀγαγεῖν καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν,
καὶ γενήσονται[4] μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. **17** διὰ τοῦτό με ὁ
πατὴρ ἀγαπᾷ ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω
αὐτήν. **18** οὐδεὶς αἴρει[5] αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι
αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
πατρός μου.

---

[3] **15** {B} τίθημι (*see* 10.11, 17) א^{2} A B L Δ Θ Ψ 0141 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, (e), f, ff}^2\text{, l, r}^1}$ vg syr$^{\text{s, p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo, ach}^2}$ arm geo slav Origen Athanasius Eusebius Didymus Epiphanius Chrysostom Cyril Theodoret John-Damascus; Ambrose Jerome Augustine // δίδωμι 𝔓$^{45, 66}$ א* D W it^{d} cop^{pbo} EU BTI DHH

[4] **16** {C} γενήσονται 𝔓^{45} א^{2} B D L W Θ Ψ 1 33 565 1071 1424 *l* 859 it$^{\text{d, f}}$ vg^{ms} syr$^{\text{hmg, pal}}$ cop$^{\text{sa, pbo, bo, ach}^2}$ arm eth geo Clement Origen^{gr} (Didymus) Cyril$^{4/10}$; Cyprian$^{1/2}$ // γενήσεται 𝔓^{66} א* A Δ 0141 0233 *f*^{13} 28 157 180 205 579 597 700 (892^{supp} γεννήσεται) 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, e, ff}^2\text{, l, r}^1}$ vg syr$^{\text{s, p, h}}$ slav Origen^{lat} Basil (Severian) Cyril$^{6/10}$ Theodoret; Cyprian$^{1/2}$ Jerome Augustine REB BTI

[5] **18** {B} αἴρει 𝔓^{66} א^{2} A D L W Δ Θ Ψ 0141 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{\text{a, aur, b, c, d, e, f, ff}^2\text{, (l), r}^1}$ vg syr$^{\text{s, h, pal}^{\text{ms}}}$ cop$^{\text{sa, pbo, bo, ach}^2}$ arm eth geo slav Origen$^{\text{gr, lat}}$ Eusebius Ps-Athanasius Marcellus Gregory-Nyssa Didymus$^{5/6}$ Didymus^{dub} Chrysostom Severian Cyril Theodoret John-Damascus; Cyprian Victorinus-Rome Hilary Ambrose Jerome Augustine Varimadum Ps-Vigilius // ἦρεν 𝔓^{45} א* B syr$^{\text{p, pal}^{\text{mss}}}$ Didymus$^{1/6}$

---

12 ὁ λύκος ... σκορπίζει Ac 20.29 **14** γινώσκω τὰ ἐμά Jn 10.27; 2 Tm 2.19 **15** καθὼς ... πατέρα Mt 11.27 τὴν ... προβάτων Jn 15.13; 1 Jn 3.16 **16** ἄλλα ... ἀγαγεῖν Is 56.8; Jn 11.52; 1 Pe 2.25 εἷς ποιμήν Eze 34.23; 37.24 **17** ἐγὼ τίθημι ... αὐτήν Php 2.8-9 **18** ταύτην ... ἐντολὴν ... μου Jn 14.31; 15.10

19 Σχίσμα πάλιν[6] ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους
τούτους. **20** ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, Δαιμόνιον ἔχει καὶ
μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; **21** ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥή-
ματα οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου· μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν
ὀφθαλμοὺς ἀνοῖξαι;

Jesus Rejected by the Jews

22 Ἐγένετο τότε[7] τὰ ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, χειμὼν
ἦν, **23** καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ τοῦ
Σολομῶνος. **24** ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον
αὐτῷ, Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ
ἡμῖν παρρησίᾳ. **25** ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν καὶ
οὐ πιστεύετε· τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου
ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· **26** ἀλλ᾽ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ
ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν[8]. **27** τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς
φωνῆς μου ἀκούουσιν, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ καὶ ἀκολουθοῦσίν
μοι, **28** κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται

---

[6] **19** {B} πάλιν $\mathfrak{P}^{75}$ א B L W 157 579 1071 it$^{a, aur, b, c, e, f, l}$ vg syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, mf}$ arm geo Cyril^{lem}; Augustine // οὖν πάλιν $\mathfrak{P}^{66}$ A Δ Θ Ψ (f^1 205 565 *l* 68 *l* 673 *l* 813 *transpose* ἐγένετο *after* οὖν) f^{13} 28 180 597 700 892^{supp} 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* vg^{mss} syr^h cop^{pbo} eth slav // οὖν D 0233 1241 *l* 751 it$^{d, (ff2)}$ vg^{ms} cop^{bo} Chrysostom // *omit* cop^{ach2}

[7] **22** {B} τότε $\mathfrak{P}^{66c, 75}$ B L W Ψ 33 579 1071 cop$^{sa mss, bo pt}$ arm (eth) geo^2 // δέ $\mathfrak{P}^{66*}$ א A D Δ Θ 0141 0233 f^{13} 28 157 180 597 700 892^{supp} 1006 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{aur, c, d, (e), f, ff2, (l), r1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{pbo} Chrysostom^{lem} Cyril^{lem}; Augustine$^{1/2}$ // δὲ τότε cop$^{sa mss, bo pt, ach2}$ slav // *omit* f^1 205 565 1010 it$^{a, b}$ vg^{ms} syr^s geo^1 Augustine$^{1/2}$

[8] **26** {B} ἐμῶν $\mathfrak{P}^{66c, 75}$ א B L W Θ 0141 33 1241 *l* 524 *l* 751 it$^{aur, c}$ vg cop$^{sa, bo pt, ach2}$ arm geo$^{1, B}$ Origen$^{gr, lat}$ Apollinaris Cyril; Augustine // ἐμῶν καθὼς εἶπον ὑμῖν ($\mathfrak{P}^{66*}$ ὑμῖν ὅτι) A D Δ Ψ 0233 f^1 f^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, b, d, e, f, ff2, l, r1}$ syr$^{s, p, h, (pal)}$ cop$^{pbo, bo pt}$ eth geo^1 slav Cyril^{lem}

---

19 Jn 7.43; 9.16 **20** Δαιμόνιον ... μαίνεται Mk 3.21-22; Jn 7.20; 8.48 **22** 1 Macc 4.59 **23** τῇ ... Σολομῶνος Ac 3.11; 5.12 **24** εἰ ... παρρησίᾳ Lk 22.67 **25** τὰ ἔργα ... ἐμοῦ Jn 5.36; 10.38 **26** ὑμεῖς οὐ πιστεύετε Jn 6.64; 8.45 **27** τὰ ... ἀκούουσιν Jn 8.47; 10.3 **28** κἀγὼ ... αἰώνιον Jn 17.2 κἀγὼ ... αἰῶνα Jn 3.16 οὐ ... χειρός μου Jn 6.39; 17.12; 18.9

εἰς τὸν αἰῶνα καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. **29** ὁ
πατήρ μου ὃ δέδωκέν μοι πάντων μεῖζόν ἐστιν[9], καὶ οὐδεὶς
δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός. **30** ἐγὼ καὶ ὁ
πατὴρ ἕν ἐσμεν.

31 Ἐβάστασαν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν
αὐτόν. **32** ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ ἔργα καλὰ
ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον ἐμὲ λιθά-
ζετε; **33** ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ
λιθάζομέν σε ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν
ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. **34** ἀπεκρίθη αὐτοῖς [ὁ] Ἰησοῦς, Οὐκ
ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν ὅτι **Ἐγὼ εἶπα, Θεοί
ἐστε;** **35** εἰ ἐκείνους εἶπεν θεοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ
ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, **36** ὃν ὁ πατὴρ
ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασ-
φημεῖς, ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; **37** εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ
πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· **38** εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ
πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε, ἵνα γνῶτε καὶ γινώσκητε[10] ὅτι

---

[9] **29** {D} ὃ δέδωκέν μοι πάντων μεῖζόν ἐστιν B* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, l, r^1}$ vg cop^{bo} Tertullian Hilary Ambrose Jerome Augustine // ὃ δέδωκέν μοι πάντων μείζων ἐστίν ℵ (D δεδωκώς) L W Ψ BJ // ὃς δέδωκέν μοι μείζων πάντων ἐστίν (𝔓^{66} 1010 ἔδωκεν) (𝔓^{66*} *omit* μοι) (A Θ μεῖζον πάντων) (B^2 πάντων μεῖζον) Δ (0141 μείζω) *f*^{1} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it^d syr$^{s, p, h, pal}$ slav Ps-Athanasius (Chrysostom) (Cyril) Theodoret NIV REB EU LB TOB BTI // ὃς δέδωκέν μοι αὐτὰ μείζων πάντων ἐστίν *f*^{13} 1243 *l* 547 *l* 1074 arm eth geo // ὃς δέδωκέν μοι τὴν ἐξουσίαν μείζων πάντων ἐστίν *l* 184

[10] **38** {B} καὶ γινώσκητε 𝔓$^{45, 66, 75}$ B L (W *l* 253 γινώσκετε) *f*^{1} 33 205 565 597 it$^{r^1 vid}$ syr^{pal} cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm eth geo Athanasius Theodoret^{vid}; Hilary // καὶ πιστεύσητε (ℵ 1010 πιστεύητε) A Δ Ψ 0141 *f*^{13} 28 180 205 (579 1241 πιστεύετε) 700 892^{supp} 1006 1071 1243 1292 1505 *Byz* [E^c (E* *homoioteleuton*) G H] *Lect* it$^{aur, f}$ vg syr$^{p, h}$ slav Basil Cyril^{lem} John-Damascus; Augustine // *omit* D 28 157 1424 it$^{a, b, c, d, e, ff^2, l}$ syr^s Ps-Eustathius Didymus Cyril; Tertullian Cyprian Zeno Ps-Priscillian Niceta Chromatius Varimadum

---

30 Jn 17.21 **31** Jn 8.59 **33** Περὶ ... βλασφημίας Lv 24.16; Mt 26.65; Mk 14.64 σὺ ... θεόν Jn 5.18 **34** Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε Ps 82.6 **35** οὐ ... γραφή Mt 5.18; Lk 16.17 **36** λέγετε ... εἰμι Jn 5.17-20 **38** Jn 14.10-11

ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν τῷ πατρί. **39** Ἐζήτουν [οὖν][11] αὐτὸν
πάλιν πιάσαι, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.
40 Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον
ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. **41** καὶ
πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον
ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ
ἦν. **42** καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἐκεῖ.

The Death of Lazarus

11 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης
Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. **2** ἦν δὲ Μαριὰμ ἡ
ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς
θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει. **3** ἀπέστειλαν
οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς
ἀσθενεῖ. **4** ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ
ἔστιν πρὸς θάνατον ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι᾽ αὐτῆς. **5** ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν
καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. **6** ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι
ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας, **7** ἔπειτα
μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.
8 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ
Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; **9** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ
δώδεκα ὧραί εἰσιν τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ
προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· **10** ἐὰν δέ τις
περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.

---

[11] **39** {C} ἐζήτουν οὖν 𝔓^{66} ℵ A L W Δ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 33 205 565 579 597 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1424 1505 *Byz*^{pt} it$^{a, aur, b, c, e, ff^2, l, r^1}$ vg syr^{h} cop$^{sa^{mss}}$ Augustine // ἐζήτουν 𝔓^{75vid} B Θ 28 157 180 700 1292 1342 *Byz*^{pt} [E G H] vg^{ms} cop$^{pbo, bo}$ (arm) (geo) Origen^{lem} // ἐζήτουν δέ 𝔓^{45} it^{f} cop$^{sa^{mss}, ach^2}$ slav // καὶ ἐζήτουν D it^{d} eth

---

38 ἐν ἐμοὶ ... πατρί Jn 17.21 **39** Ἐζήτουν ... πιάσαι Jn 7.30; 8.20 ἐξῆλθεν ... αὐτῶν Lk 4.30; Jn 7.30 **40** πέραν ... βαπτίζων Jn 1.28 **41** πάντα ... ἀληθῆ ἦν Jn 1.29, 34; 3.27 **42** Jn 2.23; 7.31; 8.30; 11.45; 12.11, 42

11.1 Μαρίας ... αὐτῆς Lk 10.38-39 **2** Μαριὰμ ... αὐτῆς Jn 12.3 **3** ὃν φιλεῖς Jn 11.36 **4** ὑπὲρ τῆς δόξης ... αὐτῆς Jn 9.3 **8** νῦν ... Ἰουδαῖοι Jn 8.59; 10.31 **9-10** ἐάν τις περιπατῇ ... αὐτῷ Jn 12.35

11 ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος ὁ φίλος
ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. **12** εἶ-
παν οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτῷ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται σωθήσεται.
13 εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ
ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. **14** τότε οὖν
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ, Λάζαρος ἀπέθανεν, **15** καὶ
χαίρω δι᾽ ὑμᾶς ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ᾽ ἄγωμεν
πρὸς αὐτόν. **16** εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς
συμμαθηταῖς, Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ᾽ αὐτοῦ.

Jesus the Resurrection and the Life

17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἤδη ἡμέρας
ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. **18** ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱερο-
σολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. **19** πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν
Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ Μαριὰμ ἵνα
παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ. **20** ἡ οὖν Μάρθα
ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαριὰμ δὲ ἐν
τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. **21** εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
Κύριε[1], εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου· **22** [ἀλλὰ]
καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι ὁ θεός.
23 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. **24** λέ-
γει αὐτῷ ἡ Μάρθα, Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **25** εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις
καὶ ἡ ζωή[2]· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται, **26** καὶ

---

[1] **21** {A} Κύριε $\mathfrak{P}^{45, 66, 75}$ ℵ A C D L W Δ Θ Ψ 0141 0250 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* $it^{a, aur, b, c, d, e, f, ff^2, j, l, p, \pi, r^1}$ vg $syr^{p, h, pal}$ $cop^{sa, pbo, bo^{ms}, ach^2}$ arm (eth) geo slav $Diatessaron^{(syr)}$ Amphilochius Chrysostom $Cyril^{lem}$; Augustine // *omit* B syr^{s}

[2] **25** {A} καὶ ἡ ζωή $\mathfrak{P}^{66, 75}$ ℵ A B C D L W Δ Θ Ψ 0141 0250 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* $it^{aur, b, c, d, e, f, ff^2, p, r^1}$ vg $syr^{p, h, pal^{mss}}$ $cop^{sa, pbo, bo, ach^2, mf}$ arm eth

---

11 Λάζαρος … κεκοίμηται Mt 9.24; 27.52; Mk 5.39; Lk 8.52; Ac 7.60; 1 Cor 11.30 **16** ἵνα ἀποθάνωμεν μετ᾽ αὐτοῦ Mk 14.31; Ro 6.8 **18** Mt 21.17 **21** Κύριε … μου Jn 11.32 **24** Οἶδα … ἡμέρᾳ Dn 12.2; Jn 5.28-29; 6.39-40; Ac 24.15

πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
πιστεύεις τοῦτο; **27** λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι
σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.

Jesus Weeps

28 Καὶ τοῦτο εἰποῦσα ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν Μαριὰμ τὴν
ἀδελφὴν αὐτῆς[a] λάθρᾳ[b] εἰποῦσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν καὶ
φωνεῖ σε. **29** ἐκείνη δὲ ὡς ἤκουσεν ἠγέρθη ταχὺ καὶ ἤρχετο
πρὸς αὐτόν. **30** οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην,
ἀλλ' ἦν ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. **31** οἱ
οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθού-
μενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαριὰμ ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ
ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ δόξαντες[3] ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνη-
μεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. **32** ἡ οὖν Μαριὰμ ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν
Ἰησοῦς ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας λέγουσα
αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἄν μου ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός.
33 Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας
αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ
ἐτάραξεν ἑαυτὸν **34** καὶ εἶπεν, Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν
αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. **35** ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. **36** ἔλε-
γον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. **37** τινὲς δὲ ἐξ
αὐτῶν εἶπαν, Οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ
τυφλοῦ ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;

---

geo slav Diatessaron[arm] Irenaeus[lat] Hippolytus Origen Ps-Ignatius[vid] Apollinaris (Gregory-Nyssa) Amphilochius Didymus[dub] (Ps-Eustathius) Chrysostom (Theophilus-Alexandria) Cyril Hesychius Theodoret; Gaudentius Niceta Augustine Varimadum // *omit* 𝔓[45] it[l] syr[s, pal ms] Diatessaron[syr]; Cyprian Paulinus-Nola BJ

[3] **31** {B} δόξαντες א B C* D L W 0141 *f*[1] *f*[13] 157 205 579 597 700 1006 1241 it[d] syr[s, p, h mg] arm eth geo // δοξάζοντες 𝔓[75] 33 // λέγοντες 𝔓[66] A C[2] Δ Θ Ψ 0250 28 180 892[supp] 1010 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a, aur, b, c, e, f, ff2, l, p, r1] vg syr[h, pal] cop[sa, ach2] slav Cyril[lem]; Augustine

---

[a] **28** C: NRSV REB BJ NBS TOB BTI DHH ‖ [b] C: GNB NIV EU LB

---

26 οὐ ... αἰῶνα Jn 8.51 **27** ἐγὼ πεπίστευκα ... θεοῦ Jn 6.69 σὺ εἶ ὁ χριστὸς ... θεοῦ Mt 16.16 ὁ εἰς ... ἐρχόμενος Jn 6.14 **30** Jn 11.20 **32** Κύριε ... ἀδελφός Jn 11.21 **35** Lk 19.41 **36** Ἴδε ... αὐτόν Jn 11.3 **37** οὗτος ... τυφλοῦ Jn 9.6

Lazarus Brought to Life

38 Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ
μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ᾽ αὐτῷ. **39** λέγει
ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετελευ-
τηκότος Μάρθα, Κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστιν. **40** λέ-
γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὄψῃ τὴν
δόξαν τοῦ θεοῦ; **41** ἦραν οὖν τὸν λίθον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρεν τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν, Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς
μου. **42** ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν
ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέ-
στειλας. **43** καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν, Λά-
ζαρε, δεῦρο ἔξω. **44** ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας
καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο.
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε αὐτὸν ὑπάγειν.

The Plot to Kill Jesus
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν
Μαριὰμ καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν·
46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπαν
αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν Ἰησοῦς. **47** συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον καὶ ἔλεγον, Τί ποιοῦμεν ὅτι οὗτος ὁ
ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; **48** ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως,
πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ
ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. **49** εἷς δέ τις ἐξ
αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν
αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, **50** οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμ-
φέρει ὑμῖν[4] ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ

---

[4] **50** {B} ὑμῖν 𝔓[45, 66] B D L 0233 1010 1241 1424 *l* 184 *l* 211 *l* 751 *l* 773 *l* 866 it[a, aur, b, d, c, ff2, l] vg[cl] cop[bo] slav Origen[lat] Josippus Chrysostom[lem] // ἡμῖν A W Δ

---

38 ἔρχεται ... αὐτῷ Mt 27.60; Mk 15.46; Lk 23.53; 24.2; Jn 20.1 **42** διὰ τὸν ὄχλον ... εἶπον Jn 12.30 ἵνα ... ἀπέστειλας Jn 6.29; 17.8, 21 **44** δεδεμένος ... περιεδέδετο Jn 20.6-7 **45** Lk 16.31; Jn 2.23; 7.31; 8.30; 10.42; 12.11, 42 **49-50** Jn 18.14

ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. **51** τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν,
ἀλλ' ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου ἐπροφήτευσεν ὅτι
ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνῄσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, **52** καὶ οὐχ
ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ
διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. **53** ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς
ἡμέρας ἐβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

54 Ὁ οὖν Ἰησοῦς οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰου-
δαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου,
εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ ἔμεινεν μετὰ τῶν μαθητῶν.

55 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν
πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα ἵνα
ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. **56** ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔλεγον
μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν; ὅτι οὐ μὴ
ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; **57** δεδώκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
Φαρισαῖοι ἐντολὰς ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστιν μηνύσῃ, ὅπως
πιάσωσιν αὐτόν.

The Anointing at Bethany
(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

12 Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς
Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος[1], ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦς.
2 ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ

Θ Ψ 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1071 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{c, f, r^1}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa^{mss}, ach^2}$ arm eth geo slav^{ms} Origen Eustathius Cyril$^{3/4}$; Hilary Augustine$^{3/9}$ // *omit* ℵ *l* 950 cop$^{sa^{ms}, pbo}$ Chrysostom^{comm} Cyril$^{1/4}$ Theodoret; Ambrose Augustine$^{6/9}$ Jerome

[1] **1** {A} Λάζαρος ℵ B L W 0218 it$^{a, aur, c, e, r^1}$ syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, pbo}$ eth Origen^{lat} Amphilochius Chrysostom; Chromatius^{vid} // Λάζαρος ὁ τεθνηκώς 𝔓^{66} A D Δ Θ Ψ 0141 0217^{vid} 0233 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{b, d, f, ff^2}$ vg syr$^{s, h}$ cop$^{bo, ach, ach^2}$ arm geo slav Ps-Eustathius Cyril^{lem}; Augustine

---

52 Jn 10.16 ἵνα ... συναγάγῃ εἰς ἕν Jn 17.21 **53** ἐβουλεύσαντο ... αὐτόν Mt 14.5; Jn 5.18; 7.1, 25; 8.37, 40 **54** Ὁ ... Ἰουδαίοις Jn 7.1 κἀκεῖ ... μαθητῶν Jn 2.12; 3.22 **55** Ἦν ... Ἰουδαίων Jn 2.13; 6.4 ἀνέβησαν ... ἑαυτούς 2 Chr 30.17 **56** Jn 7.11

12.1 ἦλθεν ... Ἰησοῦς Jn 11.1, 43-44 **2** Μάρθα διηκόνει Jn 10.40

Λάζαρος εἷς ἦν ἐκ τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. **3** ἡ οὖν
Μαριὰμ λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου
ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξὶν αὐτῆς
τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.
4 λέγει δὲ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ
μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, **5** Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ
ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; **6** εἶπεν δὲ
τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ᾽ ὅτι κλέπτης ἦν
καὶ τὸ γλωσσόκομον ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. **7** εἶπεν
οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ
μου τηρήσῃ αὐτό· **8** τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ᾽
ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.[2]

The Plot against Lazarus

9 Ἔγνω οὖν [ὁ] ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων[3] ὅτι ἐκεῖ ἐστιν
καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον
ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. **10** ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς

---

[2] **8** {A} *include verse 8* (*see* Mt 26.11; Mk 14.7) 𝔓^{66} א A B (L Θ *omit* γάρ) W Δ Ψ 0141 0233 f^1 f^{13} 28 (33 ἔχετε πάντοτε) 157 180 205 565 579 597 700 892^{suppc} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Q] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, r^1}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, pho, bo, ach^2}$ arm eth$^{(TH)}$ geo slav (Chrysostom) Cyril^{lem}; Ambrose Gaudentius Augustine // *omit* μεθ᾽ ἑαυτῶν … ἔχετε *(homoioteleuton)* 𝔓^{75} 892^{supp*} // *omit verse 8* D it^{d} syr^{s} // *omit verses 7-8* 0250

[3] **9** {C} Ἔγνω οὖν ὁ ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων א* B* L 28 892^{supp} (1010 ὁ πολύς) 1241 1243 (*l* 184 *omit* ἐκ) *l* 524 *l* 547 *l* 866 *l* 1016 // Ἔγνω οὖν ὁ ὄχλος ὁ πολὺς τῶν Ἰουδαίων 𝔓^{66c} W 0250 (157 ὁ ὄχλος πολύς) (579 *omit* ὁ πολύς) // Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων (𝔓^{66*} *omit* ἐκ) 𝔓^{75} א^2 A B^2 Δ Θ Ψ 0141 0233 f^1 f^{13} 33 180 205 565 597 (700 ὄχλος πολύς *after* Ἰουδαίων) 1006 1071 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H Q] *Lect* (*l* 253 *l* 858 *omit* ἐκ) Chrysostom^{lem} Cyril^{lem} // Ἔγνω οὖν ὄχλος (*or* ὁ ὄχλος) πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων it$^{aur, f, (r^1)}$ vg syr$^{(s), h, pal}$ cop$^{bo^{mss}}$ (cop$^{sa^{mss}, pho, bo}$ δέ *for* οὖν, cop$^{bo^{mss}, ach}$ *omit* οὖν; cop$^{pho, bo^{mss}, ach}$ *omit* πολύς) (arm) (eth) (geo) (slav) Augustine // Ὄχλος δὲ πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἤκουσαν D (it$^{a, b, c, d, e, ff^2}$ syr^{p}) cop$^{sa^{mss}, ach^2}$

---

3 λαβοῦσα … αὐτοῦ Lk 7.37-38 **4** Ἰούδας … παραδιδόναι Jn 6.71 **5** τί … πτωχοῖς Mt 19.21; Mk 10.21; Lk 18.22 **7** ἵνα … τηρήσῃ αὐτό Jn 19.40 **8** τοὺς πτωχοὺς … ἑαυτῶν Dt 15.11 **9** ἵνα … νεκρῶν Jn 11.43-44

ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, **11** ὅτι πολλοὶ δι᾽ αὐτὸν
ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

The Triumphal Entry into Jerusalem
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

12 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,
ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα **13** ἔλαβον
τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ καὶ
ἐκραύγαζον,

Ὡσαννά·
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου,
[καὶ] ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.

14 εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτό, καθώς ἐστιν
γεγραμμένον,

15 **Μὴ φοβοῦ, θυγάτηρ Σιών·**
ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται,
καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.

16 ταῦτα οὐκ ἔγνωσαν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ τὸ πρῶτον, ἀλλ᾽ ὅτε
ἐδοξάσθη Ἰησοῦς τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ
γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. **17** ἐμαρτύρει οὖν ὁ
ὄχλος ὁ ὢν μετ᾽ αὐτοῦ ὅτε[4] τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ
μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **18** διὰ τοῦτο [καὶ]
ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι
τὸ σημεῖον. **19** οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπαν πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε
ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν·[a] ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

---

[4] **17** {B} ὅτε ℵ A B W Δ Θ Ψ 0141 0233 0250 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q] *Lect* it[aur, f] vg syr[h, pal mss] eth geo[1] slav Cyril[lem]; Augustine // ὅτι 𝔓[66] D L 579 *l* 890 *l*[AD] it[a, b, c, d, e, ff2, r1] vg[mss] syr[s, p] cop[sa, pbo, bo, ach, ach2] arm geo[2]

---

[a] **19** Question: AD TR

---

11 Jn 11.45 **13** Ὡσαννά ... κυρίου Ps 118.25-26 ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ Mt 27.42; Mk 15.32; Jn 1.49 **15** Μὴ ... ὄνου Zch 9.9 **16** ὅτε ... ἐποίησαν αὐτῷ Jn 2.22 **17** ὅτε ... νεκρῶν Jn 11.43-44 **19** ἴδε ... ἀπῆλθεν Jn 11.48

Some Greeks Seek Jesus

20 Ἦσαν δὲ Ἕλληνές τινες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσ-
κυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ· **21** οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ
ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες,
Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν. **22** ἔρχεται ὁ Φίλιππος
καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, ἔρχεται Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ
λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. **23** ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρίνεται αὐτοῖς λέγων,
Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. **24** ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν
ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν
φέρει. **25** ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτήν, καὶ ὁ
μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον
φυλάξει αὐτήν. **26** ἐὰν ἐμοί τις διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω,
καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· ἐάν τις ἐμοὶ
διακονῇ τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.

The Son of Man Must be Lifted Up

27 Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με
ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.
28 πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα[5]. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. **29** ὁ οὖν ὄχλος ὁ
ἑστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν γεγονέναι, ἄλλοι ἔλεγον,

---

[5] **28** {A} σου τὸ ὄνομα 𝔓$^{66, 75}$ ℵ A W Δ Θ Ψ 0141 0250 28 157 180 565 597 700 892 1006 1010^{supp} 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, l, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, ach^2}$ arm geo slav Athanasius Chrysostom mss$^{acc. to Cyril}$; Tertullian Ambrose Gaudentius Jerome Augustine$^{1/3}$ Ps-Vigilius // μου τὸ ὄνομα B // σου τὸν υἱόν (*see* 17.1) L 0233 *f*^{1} *f*^{13} 33 205 579 1071 1241 *l* 253 (*l* 387$^{1/2}$ *add* ἵνα καὶ ὁ υἱὸς σου δοξάσῃ σέ) syr^{hmg} cop^{bo} eth Origen^{lat} Eunomians$^{acc. to Cyril}$ Cyril mss$^{acc. to Cyril}$ Hesychius; Augustine$^{2/3}$ Leo // σου τὸ ὄνομα ἐν τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι (*see* 17.5) D it^{d}

---

21 Φιλίππῳ ... Βηθσαϊδά Jn 1.44 θέλομεν ... ἰδεῖν Lk 19.3; 23.8 **23** Ἐλήλυθεν ... ἀνθρώπου Jn 13.31-32; 17.1 **24** 1 Cor 15.36 **25** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33 **26** ὅπου ... ἔσται Jn 14.3; 17.24 **27** ἡ ... τετάρακται Ps 6.3; 42.5, 11; Mt 26.38; Mk 14.34 **28** φωνὴ ... οὐρανοῦ Mt 3.17; 17.5; Mk 1.11; 9.7; Lk 3.22; 9.35

Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. **30** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ
δι᾽ ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν ἀλλὰ δι᾽ ὑμᾶς. **31** νῦν κρίσις
ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
ἐκβληθήσεται ἔξω· **32** κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας
ἑλκύσω[6] πρὸς ἐμαυτόν. **33** τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποίῳ
θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνῄσκειν. **34** ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ
ὄχλος, Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει
εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς λέγεις σὺ ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; **35** εἶπεν οὖν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστιν.
περιπατεῖτε ὡς τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ
ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. **36** ὡς τὸ φῶς
ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.

The Unbelief of the Jews

Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ᾽ αὐτῶν.
37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν
οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, **38** ἵνα ὁ λόγος Ἠσαΐου τοῦ προφήτου
πληρωθῇ ὃν εἶπεν,

Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;
καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;

39 διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἠσαΐας,

---

[6] **32** {B} πάντας ἑλκύσω $\mathfrak{P}^{75vid}$ $\aleph^{2}$ A B L W (Δ ἐκλύσω) Θ Ψ 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* syr^{h} (cop^{pbo}) arm geo^{2} slav Origen$^{gr, lat1/3}$ Asterius Athanasius Ps-Athanasius Ps-Ignatius Didymus Ps-Justin Epiphanius Chrysostom Severian Cyril$^{23/25}$ Proclus Hesychius Theodoret; Jerome$^{3/14}$ // πάντα ἑλκύσω $\mathfrak{P}^{66}$ $\aleph$* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff2, l, r1}$ vg geo^{1} Irenaeus^{lat} Origen$^{lat2/3}$ Origen^{dub} Cyril$^{2/25}$; Ambrosiaster Ambrose Gaudentius Jerome$^{11/14}$ Augustine Ps-Vigilius // ἑλκύσω πάντα D it^{d} Quodvultdeus

---

29 Ἄγγελος ... λελάληκεν Ac 23.9 **30** Οὐ δι᾽ ἐμὲ ... ὑμᾶς Jn 11.42 **31** κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου Jn 9.39 ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου Jn 14.30; 16.11 **32** κἀγὼ ... γῆς Jn 3.14; 8.28 **33** Jn 18.32; 21.19 **34** Ἡμεῖς ... αἰῶνα Ps 89.4, 36; 110.4; Is 9.7; Dn 7.14 **35** Ἔτι ... ἐστιν Jn 7.33 περιπατεῖτε ... καταλάβῃ Jn 8.12; 9.4; 12.46 ὁ περιπατῶν ... ὑπάγει Jn 11.10; 1 Jn 2.11 **36** ὡς ... γένησθε Eph 5.8 **38** Κύριε ... ἡμῶν Ro 10.16 Κύριε ... ἀπεκαλύφθη Is 53.1

40 Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς
καὶ ἐπώρωσεν[7] αὐτῶν τὴν καρδίαν,
ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς
καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ στραφῶσιν,
καὶ ἰάσομαι αὐτούς.

41 ταῦτα εἶπεν Ἠσαΐας ὅτι[8] εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. **42** ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ
ὡμολόγουν ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· **43** ἠγάπησαν γὰρ
τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

Judgment by Jesus' Word

44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ
πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με, **45** καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ
θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. **46** ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα,
ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. **47** καὶ ἐάν
τίς μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ φυλάξῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω
αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν
κόσμον. **48** ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει
τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν

---

[7] **40** {C} ἐπώρωσεν A B* L Θ Ψ *f*[13] 33 (157 ἐπωρώθησαν *[sic]*) 1071 *l* 292 *l* 514 *l* 547 Origen Eusebius[1/2] Marcellus Cyril[lem] // πεπώρωκεν B[2] Δ 0141 *f*[1] 180 205 565 597 700 892 1006 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* slav Eusebius[1/2] (John-Damascus) (πεπώρωκεν *or* ἐπώρωσεν it[a, aur, b, c, e, f, ff2, l, q, r1] vg syr[(s), (p), h] cop[sa, pbo, bo, ach2] Ambrose Augustine Ps-Vigilius) // ἐπήρωσεν 𝔓[66, 75] א W (579) syr[pal] Didymus[dub]

[8] **41** {B} ὅτι 𝔓[66, 75] א A B H L Θ Ψ 1 33 157 579 597 1071 *l* 76[1/2] *l* 514[1/2] *l* 563 *l* 1016 it[e] syr[pal] cop[sa, pbo, bo, ach2] arm eth geo[1] Cyril[2/3] // ὅτε D Δ 0141 *f*[13] 180 205 565 700 892 1006 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it[a, aur, b, c, d, f, ff2, r1] vg syr[s, p, h] geo[2] slav Origen[lat] Eusebius Marcellus Gregory-Nyssa Didymus[dub] Chrysostom Cyril[1/3] John-Damascus; Hilary Ambrosiaster Ambrose Jerome Augustine Varimadum Ps-Vigilius // ἐπεί W

---

40 Τετύφλωκεν ... αὐτούς Is 6.10 (Mt 13.15; Mk 4.12) **41** εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ Is 6.1 **42** καὶ ... ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν Jn 7.48 πολλοὶ ... αὐτόν Jn 2.23; 7.31; 8.30; 10.42; 11.45; 12.11 διὰ ... γένωνται Jn 9.22 **43** Jn 5.44 **44** Ὁ πιστεύων ... με Mt 10.40; Jn 5.24 **45** Jn 14.9 **46** ἐγὼ ... ἐλήλυθα Jn 3.19; 8.12; 9.5 ἵνα ... μείνῃ Jn 12.35 **47** ἐάν ... φυλάξῃ Mt 7.26 ἐγὼ ... σώσω τὸν κόσμον Jn 3.17; 8.15

τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **49** ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ᾽ ὁ
πέμψας με πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκεν τί εἴπω καὶ τί
λαλήσω. **50** καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ
οὖν ἐγὼ λαλῶ, καθὼς εἴρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Washing the Disciples' Feet

13 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν
αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν
αὐτούς. **2** καὶ δείπνου γινομένου[1], τοῦ διαβόλου ἤδη βεβλη-
κότος εἰς τὴν καρδίαν ἵνα παραδοῖ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος
Ἰσκαριώτου[2], **3** εἰδὼς ὅτι πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς
τὰς χεῖρας καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν
ὑπάγει, **4** ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια
καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν· **5** εἶτα βάλλει ὕδωρ
εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν
καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος. **6** ἔρχεται οὖν
πρὸς Σίμωνα Πέτρον· λέγει αὐτῷ, Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς

---

[1] **2** {B} γινομένου ℵ* B L W Ψ 070 579 1241 it$^{d, (r^1)}$ arm eth Origen // γενομένου 𝔓^{66} ℵ^{2} A D Δ Θ 0141 0233 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, l, q}$ vg slav Chrysostom Severian Cyril^{lem}; Augustine Speculum

[2] **2** {C} Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτου L Ψ 070 1241 *l* 813 vg$^{cl, (ww), (st)}$ arm // Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης 𝔓$^{66, 75vid}$ ℵ B (W Ἰσκαριώτη) (579 Ἰούδας Σίμων ὁ Ἰσκαριώτης *after* καρδίαν *[sic]*) *l* 859 (it$^{b, r^1}$) (cop^{bo}) geo^{1} Origen$^{5/7}$; Augustine$^{1/4}$ (Augustine$^{1/4}$ *omit* Σίμωνος Ἰσκαριώτης) LB BJ TOB BTI // Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου *transposing after* καρδίαν A Δ Θ 0141 0233 *f*^{1} 28 33 157 180 205 597 700 892 1006 1071 1243 1292 1342 1424 *Byz* [E F G H] *Lect* (it$^{a, f, ff^2, q}$) syr$^{s, p, h, (pal)}$ cop$^{sa^{mss}, ach, ach^2}$ (cop$^{sa^{ms}}$ Origen$^{lat4/5}$ *omit* Σίμωνος) (it^{aur} Origen$^{lat1/5}$ Hilary Augustine$^{2/4}$ *omit* Σίμωνος Ἰσκαριώτου) eth geo^{2} slav Origen$^{2/7}$ Asterius Severian (Cyril) // Ἰούδα Σίμωνος ἀπὸ Καρυώτου *transposing after* καρδίαν D it$^{(d), e}$ // Σίμωνος Ἰσκαριώτου *transposing after* καρδίαν *f*^{13} 1505 *l* 950 it^{c} cop^{pbo}

---

49 Jn 7.17 **50** ἃ ... οὕτως λαλῶ Jn 8.26, 28

13.1 ἦλθεν ... ὥρα Mt 26.45; Mk 14.41; Jn 12.23; 17.1 ἵνα ... πατέρα Jn 16.28 **2** τοῦ ... Ἰσκαριώτου Lk 22.3; Jn 13.27 **3** πάντα ... χεῖρας Mt 11.27; Lk 10.22; Jn 3.35 ἀπὸ ... ὑπάγει Jn 16.28 **5** Lk 7.44; Jn 12.3

πόδας; **7** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὃ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ
οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. **8** λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ
νίψῃς μου τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς αὐτῷ,
Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ᾽ ἐμοῦ. **9** λέγει αὐτῷ Σίμων
Πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας
καὶ τὴν κεφαλήν. **10** λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος οὐκ
ἔχει χρείαν εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι[3], ἀλλ᾽ ἔστιν καθαρὸς
ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ᾽ οὐχὶ πάντες. **11** ᾔδει γὰρ
τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι Οὐχὶ πάντες
καθαροί ἐστε.

12 Ὅτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν [καὶ] ἔλαβεν τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ καὶ ἀνέπεσεν[a] πάλιν,[b] εἶπεν αὐτοῖς, Γινώσκετε τί πεποίη-
κα ὑμῖν; **13** ὑμεῖς φωνεῖτέ με Ὁ διδάσκαλος καὶ Ὁ κύριος, καὶ
καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. **14** εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ
κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν
τοὺς πόδας· **15** ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν ἵνα καθὼς ἐγὼ
ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. **16** ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ
ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ οὐδὲ ἀπόστολος μείζων

---

[3] **10** {B} οὐκ ἔχει χρείαν εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι B C* (L f^{13} 157 892 1071 *l* 253$^{1/2}$ *l* 547 οὐ χρείαν ἔχει) W Ψ it$^{a, b, e, f, ff2, l, q, ρ}$ vg^{cl} syr$^{h, pal}$ cop$^{sa, bo, ach2}$ arm (eth) slav Origen$^{gr lem, lat}$ (Cyril); Ambrose$^{3/6}$ Jerome$^{1/3}$ Augustine$^{4/12}$ Speculum // οὐ χρείαν ἔχει εἰ μὴ τοὺς πόδας μόνον νίψασθαι (𝔓^{66} οὐκ ἔχει χρείαν) Θ (1424 νίψασθαι μόνον *and omit* εἰ) (*l* 253$^{1/2}$ ἤ *for* μὴ) syr$^{s, p}$ cop^{pbo} geo (Chrysostom) (Severian); Ambrose$^{1/6}$ Quodvultdeus$^{1/2}$ // οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι (𝔓^{75} A οὐκ ἔχει χρείαν) C^{3} Δ 0141 0233^{vid} f^{1} 28 180 205 597 700 1006 1010^{supp} 1241 1243 1292 1342 1505 *Byz* [E (F *omit* ἤ) G H] *Lect* // οὐκ ἔχει χρείαν νίψασθαι ℵ (579 *omit* νίψασθαι) (*l* 1016 τοὺς πόδας νίψασθαι) it$^{aur, c}$ vg$^{ww, st}$ Origen; Tertullian^{vid} Optatus Pacian Ambrose$^{2/6}$ Chromatius Jerome$^{2/3}$ Augustine$^{5/12}$ Quodvultdeus$^{1/2}$ REB BJ TOB // οὐ χρείαν ἔχει τὴν κεφαλὴν νίψασθαι εἰ μὴ τοὺς πόδας μόνον (*see* 13.9) D it^{d} Epiphanius

---

[a] **12** C: NA^{mg} WH ‖ [b] NO C: AD NA^{mg} TR WH

---

7 γνώσῃ ... ταῦτα Jn 13.12 **10** ὑμεῖς καθαροί ἐστε Jn 15.3 **11** ᾔδει ... αὐτόν Jn 6.64, 70-71 **13** Mt 23.8, 10 **14** Lk 22.27 εἰ ... διδάσκαλος Mt 20.28 ὑμεῖς ... πόδας 1 Tm 5.10 **15** Php 2.5; 1 Pe 2.21 **16** οὐκ ἔστιν δοῦλος ... αὐτόν Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20

τοῦ πέμψαντος αὐτόν. **17** εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν
ποιῆτε αὐτά. **18** οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα τίνας
ἐξελεξάμην· ἀλλ᾽ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, **Ὁ τρώγων μου**[4] **τὸν
ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ᾽ ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.** **19** ἀπ᾽ ἄρτι λέγω
ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα πιστεύσητε ὅταν γένηται ὅτι ἐγώ εἰμι.
20 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἄν τινα πέμψω ἐμὲ
λαμβάνει, ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Jesus Foretells His Betrayal

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

21 Ταῦτα εἰπὼν [ὁ] Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ
ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
παραδώσει με. **22** ἔβλεπον εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ ἀπορού-
μενοι περὶ τίνος λέγει. **23** ἦν ἀνακείμενος εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. **24** νεύει
οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει.
25 ἀναπεσὼν οὖν ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ λέγει
αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; **26** ἀποκρίνεται [ὁ] Ἰησοῦς, Ἐκεῖνός
ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψω τὸ ψωμίον καὶ δώσω αὐτῷ[5]. βάψας οὖν τὸ

---

[4] **18** {C} μου (*see* Ps 41.10) B C L 892 1071 vg[mss] cop[sa] eth Origen[1/2] Cyril[com]; Ambrose[1/3] // μετ᾽ ἐμοῦ 𝔓[66] א A D W Δ Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 579 597 700 1006 1010[supp] 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it[a, aur, b, c, d, (e), f, ff2, l, r1] vg syr[s, p, h, pal] cop[bopt] arm geo slav Hippolytus Origen[1/2] Eusebius Epiphanius Chrysostom Cyril[lem] Theodoret; Tertullian Ambrose[2/3] Augustine TOB BTI DHH // μετ᾽ ἐμοῦ τὸν ἄρτον μου it[q] cop[pbo, bopt, ach2]

[5] **26** {C} βάψω τὸ ψωμίον καὶ δώσω αὐτῷ *(see footnote 6)* B C (L δῷ) 157 1071 1241 syr[pal]? cop[sa, bo, ach2] eth Origen (Cyril[lem]) // βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω 𝔓[66] א (A D *f*[1] *f*[13] 205 565 1342 ἐμβάψας) Δ Θ Ψ 0141 28 (33 ἐπιδώσω αὐτῷ) 180 597 700 892 1006 (1010 δώσω) 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E F G H] it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, l, q, r1] vg syr[h] arm geo slav (Apostolic Constitutions) Chrysostom (Cyril); Augustine Quodvultdeus // δώσω ἐνβάψας τὸ ψωμίον W

---

17 Jas 1.25 **18** Ὁ τρώγων ... αὐτοῦ Ps 41.9 **19** Jn 14.29; 16.4 ἵνα πιστεύσητε ... εἰμι Jn 8.24, 28 **20** ὁ λαμβάνων ... με Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16 **23** εἷς ... Ἰησοῦς Jn 19.26; 20.2; 21.7, 20 **25** Jn 21.20

ψωμίον [λαμβάνει καὶ] δίδωσιν[6] Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτου.
27 καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς.
λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. **28** τοῦτο
[δὲ] οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ· **29** τινὲς
γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ
[ὁ] Ἰησοῦς, Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς
πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. **30** λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος ἐξῆλθεν
εὐθύς. ἦν δὲ νύξ.

The New Commandment

31 Ὅτε οὖν ἐξῆλθεν, λέγει Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ· **32** [εἰ ὁ θεὸς
ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ,][7] καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν αὐτῷ[8], καὶ
εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. **33** τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι·
ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ἐγὼ
ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. **34** ἐν-
τολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς

---

[6] **26** {C} βάψας οὖν τὸ ψωμίον λαμβάνει καὶ δίδωσιν *(see footnote 5)* ℵ^{1} (B *omit* τό) C L 33 892 1071* (1071^{c} ἐμβάψας) 1241 (syr^{hmg}) slav Origen // βάψας οὖν τὸ ψωμίον δίδωσιν ℵ^{*,2} (D καὶ βάψας *for* βάψας οὖν) (0141 ἐπι-δίδωσιν) it$^{(a),(r^{1})}$ arm geo slav^{ms} Cyril^{lem} NIV NRSV BTI DHH // καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον δίδωσιν 𝔓^{66c} (𝔓^{66*} ψας *[sic]*) A W Δ (Θ ἐπιδίδωσιν) Ψ f^{1} f^{13} 28 157 180 205 565 579^{vid} 597 700 1006 1010 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] it$^{aur, b, c, d, e, f, ff^{2}, l, q}$ vg syr$^{(s), (p), h, pal}$ (eth) Augustine

[7] **32** {C} εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ ℵ^{2} A C^{2} Δ Θ Ψ 0233 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G H] *Lect* it$^{e, f, q, r^{1}}$ vg syr^{p} cop$^{sa, pbo, bopt}$ arm eth geo$^{(1)}$ slav Origen^{lem}; Hilary Ps-Priscillian Augustine$^{1/2}$ Ps-Vigilius$^{1/2}$ // *omit* 𝔓^{66} ℵ* B C* D L W 1 579 1071 *l* 76 *l* 253 *l* 751 *l* 866 *l* 1074 it$^{a, aur, b, c, d, ff^{2}, l}$ syr$^{s, h, pal}$ cop$^{bopt, ach^{2}, mf}$ Cyril Theodoret; Tertullian Ambrose Augustine$^{1/2}$ Ps-Vigilius$^{1/2}$ TOB

[8] **32** {B} ἐν αὐτῷ 𝔓^{66} ℵ^{*,2} B H 1006 *l* 253 *l* 1016 it^{a} vg^{ms} Origen^{lem} // ἐν ἑαυτῷ ℵ^{1} A D L W Δ Θ Ψ 0233 f^{1} f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G] *Lect* it$^{aur, b, c, d, e, f, ff^{2}, (q), r^{1}}$ vg arm geo slav Chrysostom Cyril Theodoret; Tertullian Hilary Augustine Ps-Vigilius // *omit* eth

---

27 τότε ... Σατανᾶς Lk 22.3; Jn 13.2 **29** τὸ ... Ἰούδας Jn 12.6 **31-32** Jn 12.23; 17.1, 5 **33** Jn 7.33-34; 8.21 **34** Jn 15.12, 17; 1 Jn 3.23 ἐντολὴν ... ὑμῖν 1 Jn 2.8; 2 Jn 5

ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. **35** ἐν τούτῳ
γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
ἀλλήλοις.

Peter's Denial Foretold
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

36 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη
[αὐτῷ] Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι,
ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον. **37** λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε[9],
διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ
σοῦ θήσω. **38** ἀποκρίνεται Ἰησοῦς, Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ
θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ
ἀρνήσῃ με τρίς.

Jesus the Way to the Father

14 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε[a] εἰς τὸν θεὸν
καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. **2** ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ
πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν ὅτι[1] [b] πορεύομαι ἑτοιμάσαι
τόπον ὑμῖν;[c] **3** καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν,
πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε. **4** καὶ ὅπου [ἐγὼ] ὑπάγω οἴδατε τὴν

---

[9] **37** {A} Κύριε 𝔓[66] א[2] A B C D L W Δ Θ Ψ 0141 0233 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[a, b, c, d, e, f, ff2, q, r1] vg[mss] syr[p, h, pal] cop[sa mss, bo mss, ach2] arm eth geo slav Cyril[lem]; Ambrose // *omit* א* 33 565 it[aur] vg syr[s] cop[sa ms, pbo, bo] Augustine BJ

[1] **2** {B} ὅτι 𝔓[66c] א A B C* D L W Ψ *f*[13] 33 565 579 828[c] 892 1071 *l* 387[1/2] *l* 547[1/2] it[aur, b, c, d, ff2] vg cop[sa, bo, ach2, fay] arm eth geo slav Cyril[lem] Theodoret; Jerome Augustine[2/3] // *omit* 𝔓[66*] C[2] Δ Θ 0233 *f*[1] (1 *homoioteleuton*) 28 157 180 205 597 700 828* 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[a, e, f, q] Origen[lat] Chrysostom Cyril; Augustine[1/3] BJ BTI

---

[a] **1** C: WH[mg] [b] **2** Causal: M NIV NRSV REB NBS[mg] // Different text: AD TR // as text: TEV[mg] || [c] Statement: M NA[mg] TR GNB NIV NRSV REB[mg] BJ BTI DHH

---

35 1 Jn 3.14 **36** Κύριε, ποῦ ὑπάγεις Jn 7.35 Ὅπου … ἀκολουθῆσαι Jn 7.34, 36
14.1 Μὴ … καρδία Jn 14.27 **3** ὅπου … ἦτε Jn 12.26; 17.24

ὁδόν[2]. **5** Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς, Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις·
πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; **6** λέγει αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς, Ἐγώ
εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν
πατέρα εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ. **7** εἰ ἐγνώκατέ με[3], καὶ τὸν πατέρα μου
γνώσεσθε[4]. καὶ ἀπ᾽ ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε αὐτόν.
8 λέγει αὐτῷ Φίλιππος, Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ
ἀρκεῖ ἡμῖν. **9** λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τοσούτῳ χρόνῳ μεθ᾽ ὑμῶν
εἰμι καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακεν τὸν
πατέρα· πῶς σὺ λέγεις, Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; **10** οὐ πι-
στεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; τὰ ῥήματα
ἃ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὲ πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων
ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτοῦ. **11** πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ
πατὴρ ἐν ἐμοί· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε[5]. **12** ἀμὴν

---

[2] **4** {B} τὴν ὁδόν 𝔓^{66c} ℵ B C* L Q W 33 579 1071 it$^{a, r^1 vid}$ cop$^{sa^{ms}, pbo, bo}$ slav // καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε 𝔓^{66*} A C^{3} D Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 (157 *omit* καί) 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{aur, b, c, d, e, f, ff^2, q}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa^{mss}, ach^2}$ arm eth^{pp} geo Chrysostom Cyril^{lem}; Ambrose Augustine

[3] **7** {C} ἐγνώκατέ με 𝔓^{66} (ℵ D* ἐμέ) 579 *l* 524$^{1/2}$ it$^{(a), b, c, d, e, ff^2, (q)}$ arm geo Irenaeus^{lat}; Tertullian$^{1/2}$ Novatian Victorinus-Rome Hilary Ps-Priscillian Augustine$^{4/5}$ Speculum // ἐγνώκειτέ με (A *omit* με) B C (D^{1} ἐμέ) L (W ἐγνώκετε) Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N Q] *Lect* it$^{aur, f, r^1}$ vg slav Irenaeus$^{lat^{mss}}$ Marcellus (Chrysostom) Cyril^{lem} Theodoret; Tertullian$^{1/2}$ (Faustinus) Augustine$^{1/5}$ NIV REB TOB // ἔγνωτέ με *l* 387$^{1/2}$

[4] **7** {C} γνώσεσθε 𝔓^{66} ℵ D W (579 ἐγνώσεσθε *[sic]*) it$^{d, (e), (q)}$ cop$^{sa, bo, ach^2}$ arm geo Irenaeus^{lat}; Victorinus-Rome (Hilary) (Ps-Priscillian) // ἐγνώκειτε ἄν A C^{3} Δ (Θ γνώκειτε) *f*^{13} 28 157 180 205 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* slav Irenaeus$^{lat^{mss}}$ Marcellus Chrysostom Theodoret // ἄν ᾔδειτε B C* (L ἄν εἰδῆτε *by itacism?*) Q Ψ (0141 ᾔδειτε ἄν) 1 33 565 (Didymus^{dub}) (Cyril) (ἐγνωκεῖτε ἄν *or* ἄν ᾔδειτε it$^{aur, (f), (r^1)}$ vg Tertullian$^{1/2}$ (Faustinus) Augustine$^{1/5}$) NIV REB TOB // ἐγνώκατε it$^{a, b, c, ff^2}$ Tertullian$^{1/2}$ Novatian Augustine$^{4/5}$ Speculum

[5] **11** {B} πιστεύετε 𝔓$^{66, 75}$ ℵ D L W 33 (579 πιστεύσητε) 1071* it$^{aur, c, d, e, f, r^1}$ vg syr$^{c, p, pal}$ cop$^{sa, pbo, ach^2}$ Cyril$^{2/3}$; Tertullian Hilary Ambrosiaster Ambrose Au-

---

6 Ἐγώ ... ὁδός He 10.20 **7** εἰ ... γνώσεσθε Jn 8.19 **9** ὁ ... πατέρα Jn 12.45; Col 1.15; He 1.3 **10** ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ ... ἐστιν Jn 10.38; 14.20; 17.21 τὰ ... λαλῶ Jn 12.49; 14.24 **11** διὰ ... πιστεύετε Jn 10.37-38

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος
ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα
πορεύομαι· **13** καὶ ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο
ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ· **14**[6] ἐάν τι αἰτήσητέ
με[7] ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐγὼ ποιήσω.

The Promise of the Spirit

15 Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσετε[8]·
16 κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει
ὑμῖν, ἵνα μεθ᾽ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα ᾖ, **17** τὸ πνεῦμα τῆς
ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ

---

gustine // πιστεύετέ μοι A B Δ Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1010 1071[c] 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E F G Q] *Lect* it[a, h, ff2, q] syr[h] cop[bo] arm eth geo slav Marcellus Chrysostom Cyril[1/3] Theodoret; Ps-Priscillian

[6] **14** {A} *include verse 14 (with minor variants, but see footnote 7)* 𝔓[66*] (𝔓[66c]) 𝔓[75] א B D L W Δ Θ Ψ 060 *f*[13] 28 33 180 579 700 892 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q] *Lect* it[a, aur, c, d, e, f, ff2, q, r1] vg syr[p, h] cop[sa, pbo, bo, ach2, fay] eth slav Chrysostom Cyril; Victorinus-Rome Augustine // *include verse 14 after* ποιήσω *of verse 13* 1010 // *omit verse 14* *f*[1] 157 565 *l* 176[1/2] *l* 211[1/2] *l* 1074[1/2] it[b] vg[ms] syr[s, pal] arm geo // *omit by homoioteleuton* ἵνα δοξασθῇ *verse 13* ... ποιήσω *verse 14* 0141 205 *l* 751 *l* 1627[1/2]

[7] **14** {B} *(see footnote 6)* με 𝔓[66, 75vid] א B W Δ Θ 060 *f*[13] 28 33 579 700 892 1006 1342 *Byz*[pt] [E H] *l* 184[1/2] *l* 514 *l* 547 *l* 672 *l* 673[1/2] *l* 813 *l* 890[1/2] it[c, f] vg syr[p, h] // τὸν πατέρα 249 (it[ff2]) Augustine[1/3] // *omit* A D L Ψ 180 579 (1010) 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz*[pt] [G Q] *Lect* it[a, aur, d, e, e, q, r1] vg[mss] cop[sa, pbo, bo, ach2, fay] eth slav Cyril[lem]; Victorinus-Rome Augustine[2/3] REB

[8] **15** {C} τηρήσετε B L Ψ 1010 1071 *l* 253[1/2] *l* 387[1/2] cop[sa, pbo, ach2, fay] geo[2] Eusebius[1/2] Theodore-Heraclea Meletius Macarius/Symeon[1/2] Epiphanius Chrysostom[comm] Cyril[comm] // τηρήσητε 𝔓[66] א 060 0141 33 579 *l* 184 *l* 211[1/2] *l* 751[1/2] *l* 1016 *l* 1074[1/2] arm geo[1] Cyril // τηρήσατε A D W Δ Θ *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 597 700 892 1006 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q] *Lect* it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, q, r1] vg slav Origen[lat] Eusebius[1/2] Basil Didymus[dub] Macarius/Symeon[1/2] Chrysostom[lem] Cyril[lem]; Novatian Victorinus-Rome Lucifer Ambrosiaster Hegemonius Ambrose Jerome Augustine Speculum Ps-Vigilius

---

12 ἐγὼ ... πορεύομαι Jn 7.33; 13.1; 14.28 **13** ὅ τι ... ποιήσω Jn 15.16; 16.23 ἵνα δοξασθῇ ... υἱῷ Jn 13.31-32; 17.1 **15** Wsd 6.18; Jn 15.10; 1 Jn 5.3; 2 Jn 6 **16** κἀγὼ ... δώσει ὑμῖν Jn 14.26; 15.26; 16.7 **17** τὸ ... ἀληθείας Jn 15.26; 16.13

οὐδὲ γινώσκει· ὑμεῖς γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει[9] καὶ ἐν
ὑμῖν ἔσται[9]. **18** Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς
ὑμᾶς. **19** ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς
δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσετε. **20** ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ
κἀγὼ ἐν ὑμῖν. **21** ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς
ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ
τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ
ἐμαυτόν. **22** Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης[10], Κύριε,
[καὶ] τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν καὶ οὐχὶ τῷ
κόσμῳ; **23** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με
τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ
πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.
24 ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν
ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμὸς ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

25 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων· **26** ὁ δὲ παρά-
κλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου,
ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον
ὑμῖν [ἐγώ]. **27** Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι

---

[9] **17** {C} μένει ... ἔσται (𝔓$^{66c, 75vid}$ ℵ A D^{1} E L Q Δ μενει) Θ Ψ 0141 *f*^{13} 28 33^{vid} 157 180 205 579 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [G H] *Lect* it^{r1} vg^{mss} cop^{bo} arm eth geo slav Theodore-Heraclea Cyril-Jerusalem Apollinaris Didymus^{dub} Cyril^{lem}; Ps-Vigilius // μενεῖ ... ἔσται it^{aur} vg cop$^{sa, pbo, ach2}$ Augustine$^{6/7}$ // μένει ... ἐστιν (𝔓^{66*} B D* W μενει) 1 565 597 *l* 253$^{1/2}$ (*l* 524$^{1/2}$ ἐστιν ... μένει) it$^{a, b, c, d, e, f, ff2, q}$ vg^{ms} Victorinus-Rome Lucifer Ambrosiaster Ps-Priscillian Ambrose Augustine$^{1/7}$ GNB TOB BTI

[10] **22** {A} Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης 𝔓^{66} (𝔓^{75} *omit* ὁ) ℵ A B L W Δ Θ Ψ 0141 0233 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H Q] *Lect* (*l* 859 (*l* 1074$^{1/2}$) Ἰούδας Ἰσκαριώτης *[sic]*) (it$^{a, aur, b, c, e, f, ff2, q}$) vg$^{cl, (ww), (st)}$ syr$^{p, h, pal mss}$ cop$^{pbo, bo}$ arm eth geo slav Cyril^{lem}; (Lucifer) Augustine // Ἰούδας, οὐχ ὁ ἀπὸ Καρυώτου D it^{d} // Ἰούδας ὁ Καναναίτης cop$^{sa, ach2, fay}$ // Θωμᾶς syr^{s} // Ἰούδας Θωμᾶς syr^{c}

---

18 ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς Jn 14.3, 28 **19** Jn 16.16 ἔτι ... θεωρεῖ Jn 7.33-34, 36 ὅτι ... ζήσετε Jn 6.57 **20** Jn 10.38; 14.10-11; 17.21-23 **21** ὁ ἔχων ... ὁ ἀγαπῶν με Jn 15.10; 1 Jn 5.3; 2 Jn 6 ὁ δὲ ἀγαπῶν ... μου Jn 16.27 **22** ἡμῖν ... κόσμῳ Ac 10.40-41 **24** ὁ λόγος ... πατρός Jn 7.16; 14.10 **26** ὁ δὲ παράκλητος ... μου Jn 14.16; 15.26; 16.7 **27** Εἰρήνην ἀφίημι ... ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν Jn 16.33

ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέ-
σθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω. **28** ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον
ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με ἐχάρητε ἂν
ὅτι[d] πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατὴρ μείζων μού ἐστιν.
29 καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται
πιστεύσητε. **30** οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ᾽ ὑμῶν, ἔρχεται
γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων· καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν,
31 ἀλλ᾽ ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς
ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐν-
τεῦθεν.

Jesus the True Vine

15 Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός
ἐστιν. **2** πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ
πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτὸ ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ.
3 ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν·
4 μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται
καρπὸν φέρειν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐὰν μὴ μένῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ
ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μένητε. **5** ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ
κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ οὗτος φέρει καρπὸν
πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. **6** ἐὰν μή τις
μένῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη καὶ
συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν καὶ καίεται.
7 ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ
ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. **8** ἐν τούτῳ ἐδο-

---

[d] **28** Causal: WH // Different text: AD TR

---

27 μὴ ... καρδία Jn 14.1 **28** Ὑπάγω ... ὑμᾶς Jn 14.3; 16.16, 17 πορεύομαι ... πατέρα Jn 13.1; 14.12; 16.10, 17, 28; 20.17 **29** Jn 13.19 **30** ὁ ... ἄρχων Jn 12.31; 16.11 **31** καθὼς ... ποιῶ Jn 12.49; 15.10 Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν Mt 26.46; Mk 14.42

15.2 πᾶν κλῆμα ... αἴρει αὐτό Mt 3.10; 15.13 **3** ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε Jn 13.10 **4** Ro 11.17-18; 2 Cor 3.5 μείνατε ... ὑμῖν Jn 6.56 **5** ἐγώ ... κλήματα 1 Cor 12.12, 27 οὗτος ... πολύν Jn 15.16 χωρὶς ... οὐδέν 2 Cor 3.5 **6** εἰς ... βάλλουσιν Mt 3.10; 7.19; 13.42 **7** ὃ ἐὰν θέλητε ... ὑμῖν Mk 11.24; Jn 14.13; 16.23 **8** ἐν ... φέρητε Mt 5.16

ξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε καὶ γένησθε[1] ἐμοὶ
μαθηταί. **9** καθὼς ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, κἀγὼ ὑμᾶς ἠγάπησα·
μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. **10** ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε,
μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου
τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

11 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν ᾖ καὶ ἡ
χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. **12** αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα
ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. **13** μείζονα ταύτης
ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων
αὐτοῦ. **14** ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε ἐὰν ποιῆτε ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι
ὑμῖν. **15** οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί
ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ
ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. **16** οὐχ ὑμεῖς με
ἐξελέξασθε, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα
ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ, ἵνα
ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δῷ ὑμῖν.
17 ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

The World's Hatred

18 Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν
μεμίσηκεν. **19** εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον
ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς
ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. **20** μνημονεύετε
τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ
κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον

---

[1] **8** {C} γένησθε $\mathfrak{P}^{66vid}$ B D L Θ 0250 1 565 597 it[a, aur, b, c, d, e, f, ff2, q, r1] vg Amphilochius Chrysostom[1/2] Cyril[comm]; Augustine // γίνεσθε 579 // γενήσεσθε א A Δ Ψ 0141 0233 *f*[13] 28 33 157 180 205 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* Chrysostom[1/2] Cyril[lem]

---

10 ἐὰν ... ἀγάπῃ μου Jn 14.15; 1 Jn 2.5; 5.3 **11** Jn 17.13; 1 Jn 1.4 **12** Jn 13.34; 1 Jn 3.11, 23; 2 Jn 5 **13** Jn 10.11; Ro 5.8; 1 Jn 3.16 **14** ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε Lk 12.4 **16** ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς Jn 6.70; 13.18 ἵνα ὑμεῖς ... φέρητε Jn 15.5 ἵνα ὅ τι ... δῷ ὑμῖν Jn 14.13, 14; 16.23 **17** Jn 13.34; 1 Jn 3.11, 23; 2 Jn 5 **18** Εἰ ... μισεῖ Mt 10.22; 24.9; Mk 13.13; Lk 6.22; Jn 17.14; 1 Jn 3.13 ἐμὲ ... μεμίσηκεν Jn 7.7 **19** εἰ ... ἐφίλει 1 Jn 4.5 ὅτι ... κόσμος Jn 17.14 **20** Οὐκ ἔστιν δοῦλος ... αὐτοῦ Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 13.16

μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. **21** ἀλλὰ ταῦτα
πάντα ποιήσουσιν εἰς ὑμᾶς διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασιν
τὸν πέμψαντά με. **22** εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρ-
τίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς
ἁμαρτίας αὐτῶν. **23** ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.
24 εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν,
ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασιν καὶ μεμισήκασιν
καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. **25** ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ
ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος ὅτι **Ἐμίσησάν με δωρεάν.**

26 Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ
πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,
ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· **27** καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι
ἀπ᾽ ἀρχῆς μετ᾽ ἐμοῦ ἐστε.

16 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. **2** ἀποσυν-
αγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀπο-
κτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. **3** καὶ ταῦτα
ποιήσουσιν ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. **4** ἀλλὰ
ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα αὐτῶν μνημονεύητε
αὐτῶν[1] ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.

---

[1] **4** {B} ὥρα αὐτῶν μνημονεύητε αὐτῶν 𝔓^{66vid} ℵ^{2} A B Θ 0233 33 157 205 1071 syr$^{p, h}$ Cyril^{lem} // ὥρα αὐτῶν μνημονεύητε ℵ^{1} (L μνημονεύετε) (*f*^{13} *l* 547 μνημονεύσητε) it$^{aur, b, c, e, f, l, q, r^1}$ vg cop$^{bo^{ms}}$ Cyprian Augustine // ὥρα μνημονεύητε αὐτῶν ℵ* Ψ 0141 1 180 597 700 (892^{supp} *l* 866 αὐτοῦ) 1010 1292 1505 *Byz* [E G H] *Lect*^{pt} it$^{ff^2}$ syr^{pal} cop$^{bo^{pt}}$ (arm) (eth) geo slav (Chrysostom) // ὥρα μνημονεύετε αὐτῶν Δ 565 1006 1241 1243 1342 1424 *Lect*^{pt} (*l* 1016 αὐτοῦ) // ὥρα μνημονεύετε D* (D^{1} μνημονεύσητε) *l* 524 it$^{a, d}$ syr^{s} cop$^{sa, pbo, bo^{pt}, ach^2}$ (NIV) (NBS)

---

21 Jn 16.3 ταῦτα … ὄνομά μου Mt 5.11 **22** ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν Jn 9.41 **23** Lk 10.16; Jn 5.23; 1 Jn 2.23 **24** εἰ … εἴχοσαν Jn 14.11 ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν Jn 9.41 **25** Ἐμίσησάν με δωρεάν Ps 35.19; 69.4 **26** ὁ παράκλητος … ἐκπορεύεται Jn 14.26 **27** ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε Ac 1.8; 5.32; 1 Jn 4.14 ἀπ᾽ ἀρχῆς μετ᾽ ἐμοῦ ἐστε Lk 1.2; Ac 1.21-22

16.2 ἀποσυναγώγους … ὑμᾶς Jn 9.22 **3** Jn 15.21 **4** ταῦτα λελάληκα ὑμῖν Jn 13.19; 16.25

The Work of the Spirit

Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην.
5 νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ
με, Ποῦ ὑπάγεις; **6** ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἡ λύπη
πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. **7** ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω
ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ
παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω
αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. **8** καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ
ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως· **9** περὶ
ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· **10** περὶ δικαιοσύνης
δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· **11** περὶ
δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.

12 Ἔτι πολλὰ ἔχω ὑμῖν λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν
ἄρτι· **13** ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ[2]· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ'
ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἀκούσει λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ
ὑμῖν. **14** ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήμψεται καὶ

---

[2] **13** {B} ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ ℵ[1] (ℵ* *omit* πάσῃ) L W (Θ ἐν πάσῃ τῇ ἀληθείᾳ) 1 33 565 579 1071 it[b, (ff2)] (arm) geo[(1)] Cyril[1/2]; Victorinus-Rome (mss[acc. to Augustine]) // ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (A B REB TOB BTI DHH τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν) Δ Θ 068 0141 0233 *f*[13] 28 157 180 205 597 700 892[supp] 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[(c), f, q, r1] eth slav (Origen) (Ps-Peter-Alexandria) Didymus[dub] (Macarius/Symeon) Epiphanius (Chrysostom) Severian[3/4] Theodore Cyril[lem]; Tertullian[3/4] Hilary[1/2] Ambrose Augustine[1/19] Speculum Varimadum[1/2] // ἐκεῖνος ὑμᾶς ὁδηγήσει ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ D it[d] (it[a] Severian[1/4] Theodoret; Tertullian[1/4] Novatian Hilary[1/2] Ps-Priscillian Niceta[2/3] Augustine[6/19] Faustus-Milevis Leo εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν) // διηγήσεται ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν it[aur, c, (l)] vg Eusebius Cyril-Jerusalem (Origen[lat]; Gregory-Elvira Niceta[1/3] *docebit vos omnia*) Phoebadius Augustine[12/19] Varimadum[1/2] Ps-Vigilius

---

5 νῦν ... πέμψαντά με Jn 7.33 οὐδεὶς ... ὑπάγεις Jn 13.36; 14.5 **6** Jn 16.22 **7** πέμψω ... ὑμᾶς Jn 14.16, 26; 15.26 **8** περὶ δικαιοσύνης ... κρίσεως Ac 24.25 **9** ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ Jn 5.38; 6.36, 64; 7.5; 10.26; 12.37 **10** πρὸς ... ὑπάγω Jn 13.1; 14.12, 28; 16.28; 20.17 **11** ὁ ἄρχων ... τούτου Jn 12.31; 14.30 **12** 1 Cor 3.1 **13** τὸ ... ἀληθείας Jn 14.17; 15.26 ὁδηγήσει ... πάσῃ Jn 14.26; 1 Jn 2.27

ἀναγγελεῖ ὑμῖν. **15** πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν· διὰ
τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Sorrow Will Turn into Joy

16 Μικρὸν καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ
ὄψεσθέ με[3]. **17** εἶπαν οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλή-
λους, Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με,
καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; καί, Ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν
πατέρα; **18** ἔλεγον οὖν, Τί ἐστιν τοῦτο [ὃ λέγει][4] τὸ μικρόν; οὐκ
οἴδαμεν τί λαλεῖ. **19** ἔγνω [ὁ] Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν
ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ᾽ ἀλλήλων
ὅτι εἶπον, Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ
ὄψεσθέ με; **20** ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρη-
νήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς λυπηθήσεσθε, ἀλλ᾽
ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. **21** ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην
ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι
μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος
εἰς τὸν κόσμον. **22** καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν λύπην ἔχετε[5]· πάλιν

---

[3] **16** {A} με 𝔓[5, 66] ℵ B D L W 0141 0250 1071 it[a, b, d, e, ff2, r1] cop[sa, bopt, ach2] geo[2] Origen Chrysostom[commvid] // με ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα (*see* 16.17) A (N Ψ 1241 *l* 253 *l* 547 καὶ ὅτι) Δ Θ 068 (0233 G *l* 773 *l* 950 πατέρα μου) *f*[1] *f*[13] 157 180 205 565 579 597 700 1006 1010 1243 1424 *Byz* [E H] *Lect*[pt] it[aur, c, f, q] vg syr[(s), p, h, (pal)] cop[(pbo), bomss] (arm) eth geo[1] slav Chrysostom[lem] Cyril; Victorinus-Rome[vid] Augustine // με ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα (28 καὶ ὅτι) (33 καί *for* ὅτι) 892[supp] 1292 1342 1505 *Lect*[pt, AD] cop[bopt]

[4] **18** {C} ὃ λέγει ℵ[2] A B D[2] L Δ Θ Ψ 068 0233 0250 28 33 157 180 205 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[aur, c, f, q] vg syr[s, p, h] cop[pbo, bo, ach2] eth slav Origen Cyril[lem]; Ambrosiaster Augustine // *omit* 𝔓[5, 66] ℵ* D* W *f*[13] 1 565 579 *l* 184[1/2] *l* 524 *l* 547 it[a, b, d, e, ff2, r1] syr[pal] cop[sa] arm geo EU BJ TOB

[5] **22** {B} ἔχετε 𝔓[22] ℵ* B C W[v.r.] Δ 0141 *f*[1] *f*[13] 28 180 205 565 579 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it[aur, c, f, ff2, q] vg cop[sa, pbo, boms, ach2] arm eth geo Cyril; Hilary Ambrose Augustine // ἕξετε 𝔓[66] ℵ[2] A D (L) (N) W[txt] Θ Ψ 33 157 1342 *l* 184[1/2] *l* 524 *l* 813[1/2] *l* 950[1/2] it[a, b, d, e, r1] vg[mss] cop[bo] slav (Chrysostom) Cyril[lem]

---

15 πάντα ... ἐστιν Jn 17.10 **16** Jn 14.19 **21** ἡ γυνὴ ... ἔχει Is 13.8; 21.3; 26.17; Mic 4.9; 1 Th 5.3

δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν
ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει[6] ἀφ' ὑμῶν. **23** καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ
οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἄν τι[7] αἰτήσητε τὸν
πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν[8]. **24** ἕως ἄρτι οὐκ
ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε καὶ λήμψεσθε, ἵνα
ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

I Have Overcome the World

25 Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἔρχεται ὥρα ὅτε
οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ
πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν. **26** ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί
μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα
περὶ ὑμῶν· **27** αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ
πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ [τοῦ] θεοῦ[9] ἐξῆλθον.

---

[6] **22** {B} αἴρει 𝔓^{22} ℵ A C D^{1} L Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [N] *Lect* it$^{b, e, f, q}$ vgst slav Ps-Gregory-Thaumaturgus Macarius/Symeon Chrysostom Cyril$^{1/2}$ // ἀφαίρει W // ἀρεῖ 𝔓^{5} B D* E G H it$^{a, aur, c, d, ff^2, r^1}$ vg$^{cl, ww}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm eth Origen^{lat} Cyril$^{1/2}$; Cyprian Hilary Gregory-Elvira Augustine Varimadum BJ TOB BTI DHH

[7] **23** {B} ἄν τι 𝔓^{5vid} B C (D* Ψ 0141 ἐάν τι) (D^{2} ὅτι ἐάν) L it$^{aur, b, d, f, ff^2, q}$ vg Origen Cyril Hesychius; Hilary Ambrose Augustine // ὅτι ὃ ἐάν (ℵ ἄν) (N *omit* ὅτι) Θ 33 1241 // ὅ τι (*or* ὅτι) ἐάν 𝔓^{22vid} (A W ἄν) 1342 (*l* 387$^{1/3}$ ἄν) it$^{a, c, r^1}$ // ὅτι ὅσα ἄν Δ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1243 1292 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* Cyprian Ps-Vigilius^{vid}

[8] **23** {C} ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν 𝔓^{22vid} A C^{3} D W Θ Ψ 0141 *f*^{13} 1 28 (33 *l* 127 *l* 184$^{1/2}$ δώῃ) 157 180 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 (1243 ποιήσει *for* δώσει) 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H (N)] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, f, ff^2, q, r^1}$ vg (it^{e} Augustine$^{1/3}$ δοθήσεται) syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{pbo, bo}$ arm (eth) geo slav Hesychius; Cyprian^{vid} Ambrose Augustine$^{2/3}$ Ps-Vigilius // δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου 𝔓^{5vid} ℵ B C* L Δ cop$^{sa, ach^2}$ Origen Cyril EU BJ // δώσει ὑμῖν 205

[9] **27** {C} τοῦ θεοῦ C^{3} W Δ Ψ *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* Chrysostom // θεοῦ 𝔓^{5} ℵ$^{*, 2}$ A N Θ 33 579 *l* 76$^{1/2}$ geo (θεοῦ *or* τοῦ θεοῦ it$^{a, aur, b, c, e, f, q, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ arm eth slav Origen^{lat}; Tertullian Hilary Ambrosiaster

---

22 καὶ χαρήσεται ... καρδία Is 66.14 **23** ἄν ... δώσει ὑμῖν Jn 14.13, 14; 15.16; 1 Jn 5.14-15 **24** ἵνα ... πεπληρωμένη Jn 15.11; 1 Jn 1.4 **25** Ταῦτα ... λελάληκα ὑμῖν Mt 13.34; Mk 4.33-34; Jn 16.4 **27** αὐτὸς ... φιλεῖ ὑμᾶς Jn 14.21, 23 ἐγὼ ... ἐξῆλθον Jn 3.2; 8.42; 13.3; 17.8

28 ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς[10] καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον·
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.
29 Λέγουσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἴδε νῦν ἐν παρρησίᾳ λαλεῖς
καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. **30** νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας
πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν
ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. **31** ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς, Ἄρτι
πιστεύετε;[a] **32** ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ ἐλήλυθεν ἵνα σκορπι-
σθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια κἀμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος,
ὅτι ὁ πατὴρ μετ᾽ ἐμοῦ ἐστιν. **33** ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν
ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε,
ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

The Prayer of Jesus

17 Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς
αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν
σου τὸν υἱόν, ἵνα ὁ υἱὸς[1] δοξάσῃ σέ, **2** καθὼς ἔδωκας αὐτῷ

Augustine$^{3/4}$ // τοῦ πατρός (*see* 16.28) (ℵ^{1} *omit* τοῦ) B C* D L 0141 it^{d} cop$^{sa, pbo, bo, (ach^2)}$ Didymus^{dub} Cyril; Gregory-Elvira$^{2/3}$ Phoebadius Jerome Augustine$^{1/4}$ Ps-Vigilius // *a deo patre* it$^{ff^2}$ vg^{mss} Gregory-Elvira$^{1/3}$ Chromatius Niceta Varimadum Vigilius

[10] **28** {C} ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός 𝔓$^{5, 22}$ ℵ A C^{2} Θ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 387$^{1/2}$ *l* 773$^{1/2}$ θεοῦ *for* πατρός) // ἐξῆλθον ἐκ τοῦ πατρός B C* L Ψ 33 eth Basil-Ancyra Cyril^{lem} (ἐκ *or* παρά it$^{aur, c, f, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ arm geo slav Augustine$^{3/4}$) // παρὰ τοῦ πατρός Δ it$^{(a), e, (r^1)}$ vg^{ms} Hilary$^{2/3}$ (Ambrosiaster) Ambrose // *omit* D W *l* 127$^{1/2}$ it$^{b, d, ff^2}$ vg^{ms} syr^{s} Origen^{lat}; Tertullian Hilary$^{1/3}$ Chromatius Jerome Augustine$^{1/4}$ Varimadum Ps-Vigilius

[1] **1** {B} ὁ υἱός 𝔓^{60vid} ℵ B C* W 0109 it$^{d, e, ff^2}$ cop^{pbo} Origen$^{1/2}$; Victorinus-Rome Hilary$^{4/6}$ Ambrose$^{2/4}$ Augustine$^{1/10}$ // ὁ υἱὸς σου A D Θ 0250 1 579 it$^{a, aur, b, c, f, r^1}$ vg syr$^{s, p, h, pal}$ cop$^{sa, bo, ach^2}$ arm geo slav Origen$^{lat\ 1/2}$; Hilary$^{2/6}$ Ambrose$^{1/4}$ Jerome

---

[a] **31** Statement: AD NA^{mg} NIV // as text: NIV^{mg}

---

28 Jn 13.3 **30** οἴδαμεν ... ἐρωτᾷ Jn 2.24-25 **32** ἵνα ... ἀφῆτε Zch 13.7; Mt 26.31, 56; Mk 14.27, 50 οὐκ εἰμὶ μόνος ... ἐστιν Jn 8.29 **33** ταῦτα ... ἔχητε Jn 14.27 ἐν τῷ ... ἔχετε 2 Tm 3.12 ἐγὼ ... κόσμον 1 Jn 5.4

17.1 ἐπάρας ... οὐρανόν Jn 11.41 ἐλήλυθεν ἡ ὥρα Mt 26.45; Mk 14.41; Jn 12.23; 13.1 δόξασον ... σέ Jn 13.31-32 **2** καθὼς ... σαρκός Mt 28.18

ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς
ζωὴν αἰώνιον. **3** αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσιν
σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
4 ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἔργον τελειώσας ὃ δέδωκάς μοι
ἵνα ποιήσω· **5** καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ
δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί.
6 Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς ἔδωκάς μοι
ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν κἀμοὶ αὐτοὺς ἔδωκας καὶ τὸν λόγον σου
τετήρηκαν. **7** νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ
σοῦ εἰσιν· **8** ὅτι τὰ ῥήματα ἃ ἔδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ
αὐτοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ
ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. **9** ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ, οὐ
περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσιν,
10 καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν
αὐτοῖς. **11** καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ κόσμῳ
εἰσίν, κἀγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ
ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι[2], ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. **12** ὅτε
ἤμην μετ᾽ αὐτῶν ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ

Augustine$^{8/10}$ Vigilius BJ TOB BTI // καὶ ὁ υἱὸς σου C^{3} (C^{2} *omit* σου) L Δ Ψ 0141 f^{13} 28 33 157 180 205 565^{supp} 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it^{q} vg^{mss} eth (Diatessaron^{arm}) Origen$^{gr\ 1/2,\ lat\ 1/2}$ Didymus^{dub} Chrysostom Cyril Theodoret; (Ambrose$^{1/4}$) Augustine$^{1/10}$ Quodvultdeus Varimadum Ps-Vigilius

[2] **11** {B} ᾧ δέδωκάς μοι (*see* 17.12) 𝔓^{60} A B C Δ Θ Ψ 0141 f^{13} 1 28 180 565^{supp} 579 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 *Byz* [E G H] *Lect*^{pt} arm geo^{1} Athanasius Cyril$^{5/6}$ // ὃ δέδωκάς μοι D* 157 1424 *l* 184$^{1/2}$ *l* 384$^{1/2}$ *l* 751$^{1/2}$ *l* 858$^{1/2}$ it^{d} vg^{mss} (ᾧ *or* ὃ δέδωκάς μοι syr$^{p,\ h,\ pal}$ cop$^{sa^{mss},\ pbo,\ bo}$) // ᾧ ἔδωκάς μοι 𝔓$^{66vid,\ 107}$ ℵ L W // οὓς δέδωκάς μοι (*see* 17.12 *v.r.*) D^{1} (N* συ *for* οὕς) (N^{c} ἔδωκάς) 205 1505 *l* 387$^{1/2}$ *l* 563$^{1/2}$ *l* 673$^{1/2}$ *l* 813$^{1/2}$ *l* 859$^{1/2}$ *l* 950 *l* 1016$^{1/2}$ *l* 1552$^{1/2}$ *l*$^{AD1/2}$ it$^{aur,\ f,\ q}$ vg cop$^{sa^{mss}}$ eth geo^{2} slav Athanasius^{mss} Cyril$^{1/6}$ Hesychius; Jerome Augustine BTI // *omit* ᾧ δέδωκας … ἡμεῖς it$^{a,\ b,\ c,\ e,\ ff^{2},\ r^{1}}$ syr^{s} cop$^{ach^{2}}$ Hilary

---

3 αὕτη … θεόν Wsd 15.3 ἵνα … θεόν 1 Th 1.9; 1 Jn 5.20 **4** ἐγώ … γῆς Jn 13.31-32; 14.13 τὸ … ποιήσω Jn 4.34 **5** πρὸ … κόσμον … σοί Jn 1.1-2; 8.58; 17.24 **6** Ἐφανέρωσα … κόσμου Jn 17.26 **8** ἔγνωσαν … ἐξῆλθον Jn 3.2; 16.30 **10** τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν Lk 15.31 τὰ σὰ ἐμά Jn 16.15 **11** αὐτοὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν Jn 13.1 κἀγὼ … ἔρχομαι Jn 13.1, 3; 16.28 ἵνα ὦσιν ἓν … ἡμεῖς Jn 10.30; 17.21; Ga 3.28

δέδωκάς μοι, καὶ[3] ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ
υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. **13** νῦν δὲ πρὸς σὲ
ἔρχομαι καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν
ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν ἑαυτοῖς. **14** ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν
λόγον σου καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ
κόσμου καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου[4]. **15** οὐκ ἐρωτῶ ἵνα
ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ᾽ ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ
πονηροῦ. **16** ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶν καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ
τοῦ κόσμου. **17** ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ· ὁ λόγος ὁ σὸς
ἀλήθειά ἐστιν. **18** καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ
ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· **19** καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ
ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα ὦσιν καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

20 Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν
πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, **21** ἵνα πάντες ἓν
ὦσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν
ἡμῖν ὦσιν[5], ἵνα ὁ κόσμος πιστεύῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

---

[3] **12** {B} ᾧ δέδωκάς μοι, καί (*see* 17.11) (א^{2} ὃ *for* ᾧ) B (C* W ἔδωκάς) L 33 579 (*l* 211$^{1/2}$ *omit* καί) syr^{pal} cop$^{sa^{mss}, pbo, bo, ach^2}$ arm geo^{1} Cyril // οὓς δέδωκάς μοι A (C^{3} N^{c} ἔδωκας) (N* καὶ οὕς) D Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 157 180 205 565^{supp} 597 700 (892^{supp} μοι, καί) 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{a, aur, b, c, e, f, ff^2, q, r^1}$ vg (it^{d} Hilary μοι, καί) syr$^{p, h}$ eth geo^{2} slav Origen^{lat} Didymus Ps-Justin; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Petilianus Augustine BTI // καί 𝔓^{66*} (𝔓^{66c} *mutilated*) א* (syr^{s})

[4] **14** {A} καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου 𝔓$^{60, (66c)}$ א^{2} (א* *omit* ἐγώ) A B C L W Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} (1006 1241 1243 οὐκ εἰμί *after* κόσμου) 1010 1071 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect*$^{pt, AD}$ (*Lect*^{pt} οὐκ εἰμί *after* κόσμου) it$^{a, aur, f, ff^2, q}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo, ach^2}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Chrysostom Cyril; Ambrose Jerome Augustine // *omit (by homoioteleuton)* 𝔓^{66*} D *f*^{13} *l* 253 *l* 547 it$^{b, c, d, e, r^1}$ syr^{s}

[5] **21** {B} ὦσιν 𝔓^{66vid} B C* D W *l* 547 it$^{a, b, c, d, e, (r^1)}$ vg^{ms} syr^{s} cop$^{sa, pbo, bo^{ms}, ach^2}$ arm geo Eusebius$^{1/2}$; Cyprian Hilary$^{5/6}$ Vigilius // ἓν ὦσιν א A C^{3} L Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243

---

12 οὐδεὶς … ἀπώλετο Jn 6.39; 18.9 οὐδεὶς … πληρωθῇ Ps 41.9; 109.4, 5, 7, 8 ὁ … ἀπωλείας 2 Th 2.3 **13** ταῦτα λαλῶ … ἑαυτοῖς Jn 15.11; 1 Jn 1.4 **14** ὁ … εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου Jn 15.18-19 ἐγὼ οὐκ … κόσμου Jn 8.23 **15** ἵνα … πονηροῦ Mt 6.13; 2 Th 3.3; 1 Jn 5.18 **18** Jn 20.21 **20** Οὐ … ἐρωτῶ μόνον Jn 17.9 **21** ἵνα … ἓν ὦσιν Ga 3.28 καθὼς … κἀγὼ ἐν σοί Jn 10.38

22 κἀγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν
καθὼς ἡμεῖς ἕν· **23** ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσιν
τετελειωμένοι εἰς ἕν, ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας
καὶ ἠγάπησας[6] αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. **24** Πάτερ, ὃ
δέδωκάς μοι[7], θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι ὦσιν μετ' ἐμοῦ,
ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι ὅτι ἠγάπησάς
με πρὸ καταβολῆς κόσμου. **25** πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε
οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με
ἀπέστειλας· **26** καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνω-
ρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

The Betrayal and Arrest of Jesus
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

18 Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κεδρὼν ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν
αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **2** ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παρα-
διδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. **3** ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ

1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* $it^{aur, f, q}$ vg $syr^{p, h, pal}$ cop^{bo} eth slav Clement $Origen^{gr, lat}$ $Eusebius^{1/2}$ Athanasius Basil Gregory-Nyssa Didymus Evagrius Cyril; $Hilary^{1/6}$ Ambrose Jerome Augustine $Varimadum^{vid}$

[6] **23** {A} ἠγάπησας ℵ B C L W Δ Θ Ψ f^1 f^{13} 33 157 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* $it^{c, e, f, q}$ vg syr^{hmg} $cop^{sa, pbo, bopt}$ slav Clement Eusebius Gregory-Nyssa Cyril; Ambrose $Jerome^{1/2}$ Augustine // ἠγάπησα D 0141 892^{supp} 1243 1424 *l* $387^{1/2}$ *l* $1016^{1/2}$ *l* $1552^{1/2}$ it^{a, aur, b, d, r^1} vg^{mss} $syr^{p, h, pal^{ms}}$ cop^{bopt} arm eth geo Chrysostom; $Jerome^{1/2}$

[7] **24** {B} ὃ δέδωκάς μοι $\mathfrak{P}^{60}$ ℵ B D W 579 it^d $syr^{s, pal}$ cop^{bo} // οὓς δέδωκάς μοι (A ἔδωκας) C L Δ (Θ οὗ) Ψ 0141 f^1 f^{13} 28 33 157 180 205 565 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* $it^{a, aur, b, c, e, f, (q), r^1}$ vg $syr^{p, h}$ $cop^{sa, pbo}$ arm eth geo^2 slav (Clement) Eusebius Basil Cyril Hesychius; Cyprian Hilary $Ambrosiaster^{1/3}$ $Ambrose^{3/4}$ $Augustine^{9/18}$ BTI? DHH? // *omit* $Origen^{lat}$ $Orsiesius^{lat}$; $Ambrosiaster^{2/3}$ $Ambrose^{1/4}$ Chromatius $Augustine^{9/18}$ Varimadum Cassiodorus

---

22 ἵνα ... ἡμεῖς ἕν Jn 17.11 **24** θέλω ... ἐμοῦ Jn 12.26 ἵνα θεωρῶσιν ... ἐμήν Jn 1.14 τὴν δόξαν ... κόσμου Jn 17.5 **25** ὁ ... ἔγνω Jn 1.10; 8.55 ἐγὼ ... ἔγνων Mt 11.27; Lk 10.22; Jn 8.55 **26** ἐγνώρισα ... σου Jn 17.6

18.1 Mt 26.36; Mk 14.32 **2** πολλάκις ... αὐτοῦ Lk 21.37; 22.39 **3** ἐκ τῶν ἀρχιερέων ... ὑπηρέτας Jn 7.32, 45

τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐκ τῶν Φαρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ
μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. **4** Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς
πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ᾽ αὐτὸν ἐξῆλθεν καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνα
ζητεῖτε; **5** ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει
αὐτοῖς, Ἐγώ εἰμι[1]. εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν
μετ᾽ αὐτῶν. **6** ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ
ὀπίσω καὶ ἔπεσαν χαμαί. **7** πάλιν οὖν ἐπηρώτησεν αὐτούς,
Τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπαν, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. **8** ἀπεκρίθη
Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε
τούτους ὑπάγειν· **9** ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι Οὓς
δέδωκάς μοι οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. **10** Σίμων οὖν
Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτὴν καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ
ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτάριον τὸ δεξιόν· ἦν
δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. **11** εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ,
Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ
πατὴρ οὐ μὴ πίω αὐτό;

Jesus before the High Priest
(Mt 26.57-58; Mk 14.53-54; Lk 22.54)

12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν
Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτὸν **13** [2]καὶ

---

[1] **5** {C} Ἐγώ εἰμι. 𝔓[60] D *l* 1253 *l* 1751 it[b, c, r1] syr[s, palms] cop[pbo] Origen[gr, lat]; Augustine[4/6] Quodvultdeus // ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι. (א *omit* ὁ) A C L W Δ Θ Ψ 0141 0250 *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N] *Lect* it[aur, c, f, q] vg syr[p, h, (palmss)] cop[sa, bo, ach2] arm eth[pp] geo slav Diatessaron[arm] Cyril; Augustine[2/6] // Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς. B (it[a] *Ego sum. Iesus autem*) Ambrose

[2] **13-27** {A} *verses 13-27 in this sequence* 𝔓[60, 66] א A B C D (D[supp] *verses 14-27*) L W Δ Θ Ψ 0141 0250[vid] *f*[1] *f*[13] 28 33 157 180 205 565 579 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G[supp] N] *Lect* it[a, aur, b, c, f, ff2, q, r1] vg syr[p, h, palmss] cop[sa, pbo, bo, ach2] arm eth geo slav Chrysostom Cyril[lem]; Augustine // *verses 13, 24, 14-15, 19-23, 16-18, 25b-27* syr[s] // *verses 13, 24, 14-23, 24 (second time), 25-27* 1195 syr[hmg, palms] Cyril[comm] // *verses 13a, 24, 13b-23, 24 (second time), 25-27* 225

---

9 Jn 6.39; 17.12 **10** Σίμων ... μάχαιραν Lk 22.36, 38 **11** τὸ ποτήριον ... αὐτό Mt 20.22; 26.39; Mk 10.38; 14.36; Lk 22.42 **13** Lk 3.2; Jn 18.24

ἤγαγον πρὸς Ἅνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν
ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου· 14 ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβου-
λεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀποθανεῖν
ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Peter's Denial of Jesus
(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

15 Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ἄλλος μαθη-
τής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συνεισ-
ῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, **16** ὁ δὲ Πέτρος
εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος ὁ
γνωστὸς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγεν τὸν
Πέτρον. **17** λέγει οὖν τῷ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρός, Μὴ καὶ
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ
εἰμί. **18** εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν
πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος
μετ' αὐτῶν ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος.

The High Priest Questions Jesus
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

19 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. **20** ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς,
Ἐγὼ παρρησίᾳ λελάληκα τῷ κόσμῳ, ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν
συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,
καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. **21** τί με ἐρωτᾷς; ἐρώτησον τοὺς
ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.
22 ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἷς παρεστηκὼς τῶν ὑπηρετῶν
ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιε-
ρεῖ; **23** ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρη-
σον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; **24** ἀπέστειλεν
οὖν αὐτὸν ὁ Ἅννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.

13-14 Καϊάφα ... λαοῦ Jn 11.49-51 **15** Σίμων ... μαθητής Jn 20.3 **15-16** συνεισῆλθεν ... Πέτρον Mt 26.58; Mk 14.54; Lk 22.54-55 **17** Μὴ καὶ σὺ ... Οὐκ εἰμί Jn 18.25 **20** Ἐγὼ παρρησίᾳ ... κόσμῳ Jn 7.26 ἐγὼ πάντοτε ... ἱερῷ Mt 4.23; 26.55; Jn 6.59; 7.14 **22** Ac 23.2 ἔδωκεν ... Ἰησοῦ Jn 19.3 **24** Lk 3.2; Jn 18.13

Peter Denies Jesus Again
(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

25 Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν
αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος
καὶ εἶπεν, Οὐκ εἰμί. **26** λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως,
συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ὠτίον, Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν
τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; **27** πάλιν οὖν ἠρνήσατο Πέτρος, καὶ
εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

Jesus before Pilate
(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

28 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραι-
τώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον,
ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλὰ φάγωσιν τὸ πάσχα. **29** ἐξῆλθεν οὖν ὁ
Πιλᾶτος ἔξω πρὸς αὐτοὺς καὶ φησίν, Τίνα κατηγορίαν φέρετε
[κατὰ] τοῦ ἀνθρώπου τούτου; **30** ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπαν
αὐτῷ, Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακὸν ποιῶν[3], οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν
αὐτόν. **31** εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ
κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι,
Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα· **32** ἵνα ὁ λόγος τοῦ
Ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν
ἀποθνῄσκειν. **33** Εἰσῆλθεν οὖν πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον ὁ
Πιλᾶτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; **34** ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀπὸ σεαυτοῦ
σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι εἶπόν σοι περὶ ἐμοῦ; **35** ἀπεκρίθη ὁ
Πιλᾶτος, Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ
ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; **36** ἀπεκρίθη Ἰη-

---

[3] **30** {B} κακὸν ποιῶν א[2] (א* κακὸν ποιήσας) B L W it[e] // κακοποιῶν C* Ψ 33 it[a, (r1)] Cyril[1/2] // κακοποιός A C[3] D[supp] Δ Θ 087 0141 *f*[1] *f*[13] 28 157 180 205 565 579 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it[b, c, f, ff2, q] vg slav Asterius Chrysostom Cyril[1/2]; Augustine

---

25 εἶπον ... εἰμί Jn 18.17 **26** συγγενὴς ... ὠτίον Mt 26.51; Mk 14.47; Lk 22.49-50; Jn 18.10 Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ... μετ' αὐτοῦ Jn 18.1 **27** Mt 26.34; Mk 14.30; Lk 22.34; Jn 13.38 **31** Jn 19.6-7 Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς Jn 19.6 Λάβετε ... κρίνατε αὐτόν Ac 18.15 **32** Mt 20.19; 26.2; Jn 3.14; 8.28; 12.33 **35** τὸ ἔθνος ... ἐμοί Jn 1.11

σοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ
τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ
ἠγωνίζοντο [ἂν] ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ
βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. **37** εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ
Πιλᾶτος, Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις
ὅτι βασιλεύς εἰμι.[a] ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο
ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ
ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. **38** λέγει αὐτῷ ὁ
Πιλᾶτος, Τί ἐστιν ἀλήθεια;

Jesus Sentenced to Die
(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει
αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. **39** ἔστιν δὲ
συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἕνα ἀπολύσω ὑμῖν ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε
οὖν ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; **40** ἐκραύγα-
σαν οὖν πάλιν λέγοντες, Μὴ τοῦτον ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. ἦν
δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.
19 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσεν.
2 καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν
αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν
3 καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον, Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδοσαν αὐτῷ ῥαπίσματα. **4** Καὶ ἐξῆλθεν
πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν
ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. **5** ἐξῆλ-
θεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ
πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. **6** ὅτε
οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν
λέγοντες, Σταύρωσον σταύρωσον. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος,

---

[a] **37** Question: NA[mg] WH[mg]

---

37 ἐγὼ … φωνῆς 1 Tm 6.13 ἵνα … ἀληθείᾳ Jn 3.32-33 πᾶς … φωνῆς Jn 8.47; 1 Jn 4.6 **40** Ac 3.14

19.2 ἱμάτιον … αὐτόν Lk 23.11 **3** ἐδίδοσαν αὐτῷ ῥαπίσματα Jn 18.22 **4** Lk 23.4; Jn 18.38

Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν
αὐτῷ αἰτίαν. **7** ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς νόμον
ἔχομεν καὶ κατὰ τὸν νόμον ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι υἱὸν θεοῦ
ἑαυτὸν ἐποίησεν.

8 Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον
ἐφοβήθη, **9** καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν καὶ λέγει τῷ
Ἰησοῦ, Πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ.
10 λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε;
11 ἀπεκρίθη [αὐτῷ] Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν κατ᾽ ἐμοῦ
οὐδεμίαν εἰ μὴ ἦν δεδομένον σοι ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδούς
μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. **12** ἐκ τούτου ὁ Πιλᾶτος ἐζήτει
ἀπολῦσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐκραύγασαν λέγοντες, Ἐὰν
τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα
ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι.

13 Ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας τῶν λόγων τούτων ἤγαγεν ἔξω τὸν
Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον Λιθό-
στρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθα. **14** ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ
πάσχα, ὥρα ἦν ὡς ἕκτη. καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε ὁ βασιλεὺς
ὑμῶν. **15** ἐκραύγασαν οὖν ἐκεῖνοι, Ἆρον ἆρον, σταύρωσον
αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;
ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.
16 τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ.

The Crucifixion of Jesus
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Παρέλαβον[1] οὖν τὸν Ἰησοῦν[1], **17** καὶ βαστάζων ἑαυτῷ τὸν
σταυρὸν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου Τόπον, ὃ λέγεται

---

[1] **16** {B} Παρέλαβον ... Ἰησοῦν B L Ψ 0141 33 it$^{a, aur, b, c, e, ff^2, n, r^1}$ (syr$^{pal mss}$) cop^{bo} (eth) Cyril^{lem} // Παρέλαβον ... Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον (A ἀπήγαγον) D^{supp} Δ Θ 28^{supp} 157 (180 ἤγαγον εἰς τὸ πραιτώριον) 892^{supp} 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H] *l* 127 *l*^{AD} it^{f} vg^{mss} (it^{q} vg Augustine ἀπήγαγον)

---

6 Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς Jn 18.31 **7** Lv 24.16 Ἡμεῖς ... ἀποθανεῖν Jn 18.31 υἱὸν ... ἐποίησεν Jn 5.18; 10.33 **9** ὁ ... αὐτῷ Mt 26.62-63; 27.12, 14; Mk 14.61; Lk 23.9 **11** Οὐκ ... ἄνωθεν Jn 10.18; Ro 13.1 **12** πᾶς ... ποιῶν Lk 23.2; Jn 18.37; Ac 17.7

Ἑβραϊστὶ Γολγοθα, **18** ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ᾽
αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰη-
σοῦν. **19** ἔγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων. **20** τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν
τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη
ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί, Ῥωμαϊστί, Ἑλληνιστί.
21 ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, Μὴ γράφε,
Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν, Βασιλεύς εἰμι
τῶν Ἰουδαίων. **22** ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος, Ὃ γέγραφα, γέγραφα.
23 Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ
μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν
ὑφαντὸς δι᾽ ὅλου. **24** εἶπαν οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν
αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ
πληρωθῇ [ἡ λέγουσα][2]·

Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς
καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. **25** εἱστήκεισαν δὲ
παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς
μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.
26 Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν

---

syr^p, h^ (Chrysostom^lem^) // Οἱ δὲ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον 𝔓^60vid^ (א^2^ παραλαβόντες οὖν *and* ἤγαγον αὐτόν) (א* λαβόντες *and* ἤγαγον αὐτόν) N W (*f*^1^ 205 565 597 αὐτόν *for* τὸν Ἰησοῦν) 579 it^(l)^ (arm) (geo) (slav) // Οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν ἤγαγον καὶ ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν *f*^13^ (Origen) // παραλαβόντες … Ἰησοῦν ἀπήγαγον εἰς τὸ πραιτώριον 700 1006 (*Lect* ἤγαγον) (syr^pal mss^)

[2] **24** {C} ἡ λέγουσα 𝔓^66vid^ A D^supp^ L W Θ Ψ 0141 *f*^1^ *f*^13^ 28^supp^ 33 157 180 205 565 579 597 700 892^supp^ 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E H N] *Lect* it^aur, l, q^ vg syr^p, h^ cop^sa mss, bo^ arm eth slav Eusebius Cyril^lem^; Augustine // *omit* א B it^a, b, c, e, ff2, r1^ cop^sa mss, pbo, ach2^ geo Ps-Athanasius REB EU BJ NBS TOB

---

24 Διεμερίσαντο … κλῆρον Ps 22.18 **25** Mt 27.55-56; Mk 15.40-41; Lk 23.49 **26** τὸν … ἠγάπα Jn 13.23; 20.2; 21.7, 20

ἠγάπα, λέγει τῇ μητρί, Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. **27** εἶτα λέγει τῷ
μαθητῇ, Ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ
μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

The Death of Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

28 Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤδη πάντα τετέλεσται,[a]
ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει,[b] Διψῶ. **29** σκεῦος ἔκειτο ὄξους
μεστόν· σπόγγον οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους ὑσσώπῳ περιθέντες[3]
προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. **30** ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος
[ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν, Τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέ-
δωκεν τὸ πνεῦμα.

The Piercing of Jesus' Side

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα
ἐκείνου τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν
αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν. **32** ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ
τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συ-
σταυρωθέντος αὐτῷ· **33** ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον

---

[3] **29** {A} σπόγγον οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους ὑσσώπῳ περιθέντες $\mathfrak{P}^{66vid}$ א^{2} (א* *omit* τοῦ) B L W Ψ 1 33 565 (579 καί *for* τοῦ *and* περιτιθέντες) it$^{b, c, (ff^{2}), (n), v}$ cop$^{sa mss, pbo, ach^{2}}$ slav Cyril^{lem}; Hilary Quodvultdeus // οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες A D^{supp} 0141 28^{supp} 157 180 205 597 700 1006 1010 1071 1241 1292 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (*l* 253$^{1/2}$) (*l* 524$^{1/2}$) it$^{(a), (aur), (f)}$ (vg) syr^{p} cop^{bo} (Augustine) // οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους μετὰ χολῆς καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες (*see* Mt 27.34) f^{13} 1342 *l* 547 it$^{(c), (q), (r^{1})}$ syr$^{h\ with\ *, (pal)}$ // οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον τοῦ ὄξους μετὰ χολῆς καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες καλάμῳ (*see* Mt 27.34, 48; Mk 15.36) Θ (892^{supp} 1243 *omit* τοῦ, 1243 *omit also second* καί)

---

[a] **28** NO C: WH ‖ [b] NO C: WH

---

28 ἵνα ... Διψῶ Ps 22.15 **29** Ps 69.21 **30** ὁ ... Τετέλεσται Job 19.26, 27 LXX **31** ἵνα ... σαββάτῳ Dt 21.22-23

ἤδη αὐτὸν τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, **34** ἀλλ'
εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, καὶ
ἐξῆλθεν εὐθὺς αἷμα καὶ ὕδωρ. **35** καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύ-
ρηκεν, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία, καὶ ἐκεῖνος οἶδεν
ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύ[σ]ητε. **36** ἐγένετο γὰρ
ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, **Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται
αὐτοῦ.** **37** καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει, **Ὄψονται εἰς ὃν
ἐξεκέντησαν.**

The Burial of Jesus
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

38 Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλᾶτον Ἰωσὴφ [ὁ] ἀπὸ
Ἁριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν
φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν
ὁ Πιλᾶτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρεν τὸ σῶμα αὐτοῦ. **39** ἦλθεν δὲ
καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων
μίγμα[4] σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν. **40** ἔλαβον οὖν τὸ
σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων,
καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. **41** ἦν δὲ ἐν τῷ
τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν ἐν
ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἦν τεθειμένος· **42** ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρα-
σκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν
Ἰησοῦν.

---

[4] **39** {B} μίγμα 𝔓^{66vid} א^{2} A D^{supp} L Δ Θ 0141 f^{1} f^{13} 28^{supp} 33 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* it$^{a, aur, b, c, f, ff2, n, q, r1}$ vg syr$^{h, hgr}$ cop$^{sa, bo}$ eth Athanasius Cyril-Jerusalem Cyril^{lem} Theodoret; Ambrose Augustine // ἕλιγμα א* B W cop^{pbo} // σμίγμα Ψ 157 (892^{supp} 1243 σμῆγμα) *l* 524 // *malagmani* it^{e}

---

34 αἷμα καὶ ὕδωρ 1 Jn 5.6, 8 **35** ὁ ... λέγει Jn 21.24 **36** Ὀστοῦν ... αὐτοῦ Ex 12.46; Nu 9.12; Ps 34.20 **37** Ὄψονται ... ἐξεκέντησαν Zch 12.10 (Re 1.7) **38** διὰ ... Ἰουδαίων Jn 7.13; 9.22; 20.19 **39** ἦλθεν ... πρῶτον Jn 3.1-2; 7.50

The Resurrection of Jesus
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

20 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται
πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον
ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. **2** τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς
Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς
καὶ λέγει αὐτοῖς, ˀΗραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ οὐκ
οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. **3** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ
ἄλλος μαθητὴς καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. **4** ἔτρεχον δὲ οἱ
δύο ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου
καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, **5** καὶ παρακύψας βλέπει
κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. **6** ἔρχεται οὖν καὶ
Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον,
καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, **7** καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον ἀλλὰ χωρὶς
ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. **8** τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος
μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον καὶ εἶδεν καὶ ἐπί-
στευσεν· **9** οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ
νεκρῶν ἀναστῆναι. **10** ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς αὐτοὺς οἱ
μαθηταί.

The Appearance of Jesus to Mary Magdalene
(Mk 16.9-11)

11 Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ ἔξω κλαίουσα. ὡς οὖν
ἔκλαιεν, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον **12** καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέ-
λους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἕνα πρὸς
τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **13** καὶ λέγουσιν
αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς ὅτι[a] ˀΗραν τὸν
κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. **14** ταῦτα εἰποῦ-
σα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα καὶ οὐκ

---

[a] **13** Causal: AD WH^mg NBS BTI DHH // as text: NBS^mg

---

1 Τῇ … σαββάτων Jn 20.19; Ac 20.7 **2** τὸν ἄλλον … Ἰησοῦς Jn 13.23; 19.26; 21.7, 20 ˀΗραν … αὐτόν Jn 20.13 **6-7** θεωρεῖ … αὐτοῦ Jn 11.44 **9** Ps 16.9; Lk 24.26-27; Ac 2.27, 31; 1 Cor 15.4 **13** ˀΗραν … αὐτόν Jn 20.2 **14** οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν Lk 24.16; Jn 21.4

ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. **15** λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς, Γύναι, τί
κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστιν λέγει
αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν,
κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. **16** λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς, Μαριάμ. στραφεῖσα
ἐκείνη λέγει αὐτῷ Ἑβραϊστί, Ραββουνι, ὃ λέγεται Διδάσκαλε.
17 λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς, Μή μου ἅπτου, οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα
πρὸς τὸν πατέρα· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ
αὐτοῖς, Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ
θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. **18** ἔρχεται Μαριὰμ ἡ Μαγδαληνὴ
ἀγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι Ἑώρακα τὸν κύριον, καὶ ταῦτα
εἶπεν αὐτῇ.

The Appearance of Jesus to the Disciples
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

19 Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ σαββάτων καὶ
τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ[1] διὰ τὸν φόβον
τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ λέγει
αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. **20** καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν τὰς χεῖρας
καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῖς. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν
κύριον. **21** εἶπεν οὖν αὐτοῖς [ὁ Ἰησοῦς] πάλιν[2], Εἰρήνη ὑμῖν·
καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. **22** καὶ
τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον·

---

[1] **19** {A} μαθηταί ℵ* A B D W 078 it$^{a, aur, d, q}$ vg syr$^{s, p}$ cop$^{pbo, ach2}$ Augustine Varimadum // μαθηταὶ συνηγμένοι ℵ^{2} Θ 0141 0250 *f*^{1} *f*^{13} 28^{supp} 157 180 205 565 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N] *Lect* it$^{(b), c, e, ff2, r1}$ syr$^{h\ with\ *, pal}$ cop^{bo} arm geo Severian Cyril; Ambrose // μαθηταὶ αὐτοῦ συνηγμένοι L Δ Ψ 33 it^{f} cop^{sa} eth slav Cyril^{lem}

[2] **21** {C} ὁ Ἰησοῦς πάλιν A B Δ Θ 078 *f*^{13} (1 565 1071 πάλιν ὁ Ἰησοῦς) 33 157 180 597 700 892^{supp} 1006 1010 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G N] *Lect* (*l* 1627 *omit* πάλιν) it$^{b, f, ff2}$ syr$^{p, h, (pal)}$ slav^{mss} // πάλιν ℵ D L (W πάλιν αὐτοῖς) Ψ 050 0141 205 it$^{a, aur, c, d, e, q, r1}$ vg syr^{s} cop$^{sa, pbo, bo, ach2}$ arm geo slav^{mss} Severian Cyril^{lem}; Ambrose Augustine

---

17 τοὺς ἀδελφούς μου Ro 8.29; He 2.11-12 **19** τῇ μιᾷ σαββάτων Jn 20.1; Ac 20.7 τῶν θυρῶν ... ὑμῖν Jn 20.26 διὰ ... Ἰουδαίων Jn 7.13; 9.22; 19.38 **20** ἔδειξεν ... αὐτοῖς Jn 19.34; 20.25, 27 ἐχάρησαν ... κύριον Jn 16.20, 22 **21** καθὼς ἀπέσταλκέν με ... ὑμᾶς Jn 17.18

23 ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφέωνται[3] αὐτοῖς, ἄν τινων
κρατῆτε κεκράτηνται.

Jesus and Thomas

24 Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν
μετ᾽ αὐτῶν ὅτε ἦλθεν Ἰησοῦς. **25** ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι
μαθηταί, Ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω
ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν
δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω μου τὴν χεῖρα
εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. **26** Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας
ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ Θωμᾶς μετ᾽ αὐτῶν.
ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον
καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. **27** εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ, Φέρε τὸν
δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου
καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ
πιστός. **28** ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ
ὁ θεός μου. **29** λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἑώρακάς με πεπί-
στευκας;[b] μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

---

[3] **23** {B} ἀφέωνται ℵ^{2} A D (L 157 ἀφέονται) 050 *f*^{1} *f*^{13} 33^{vid} 205 565 Chrysostom Cyril$^{1/5, comm}$ John-Damascus // ἀφίονται B* Ψ (892^{supp} ἀφίωνται) // ἀφίενται B^{2} W Δ Θ 078 0141 180 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G] *Lect* (*l* 890 ἀφίεται) it$^{aur, b, c, f}$ vg syr$^{s, p, h}$ cop^{bo} geo slav Origen (Eusebius) Serapion Basil Cyril-Jerusalem Didymus^{dub} Severian Cyril$^{4/5}$; Ambrose$^{2/5}$ Jerome$^{2/3}$ Augustine$^{5/19}$ Ps-Vigilius // ἀφεθήσεται ℵ* it$^{(a), (d), (e), (ff^2), q, (r^1)}$ (vg^{mss}) syr^{pal} cop$^{sa, pbo, ach^2}$ arm Origen^{lat}; Novatian Cyprian Ambrosiaster Ps-Priscillian Pacian Ambrose$^{1/5}$ Gaudentius Niceta Jerome$^{1/3}$ Augustine$^{14/19}$ Quodvultdeus

---

[b] **29** Statement: AD TR NIV REB EU LB BJ TOB

---

23 Mt 16.19; 18.18 **24** Θωμᾶς ... Δίδυμος Jn 11.16; 21.2 **25** Ἐὰν ... πλευρὰν αὐτοῦ Jn 19.34; 20.20 **26** ἔρχεται ... ὑμῖν Jn 20.19 **27** Φέρε ... πλευράν μου Jn 19.34; 20.20, 25 **29** μακάριοι ... πιστεύσαντες 1 Pe 1.8

The Purpose of the Book

30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς
ἐνώπιον τῶν μαθητῶν [αὐτοῦ][4], ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν
τῷ βιβλίῳ τούτῳ· **31** ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύ[σ]ητε[5] ὅτι
Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες
ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

The Appearance of Jesus to the Seven Disciples

21 Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς
μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσεν δὲ
οὕτως. **2** ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος
Δίδυμος καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ οἱ τοῦ
Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. **3** λέγει
αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ, Ἐρχό-
μεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. **4** πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης
ἔστη Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι
Ἰησοῦς ἐστιν. **5** λέγει οὖν αὐτοῖς [ὁ] Ἰησοῦς, Παιδία, μή τι
προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὔ. **6** ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε.
ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυον ἀπὸ τοῦ πλήθους
τῶν ἰχθύων. **7** λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς
τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ

---

[4] **30** {C} μαθητῶν αὐτοῦ 𝔓^{66} א C D L W Θ Ψ 0141 f^{1} f^{13} 33 157 180 205 565 597 700 892^{supp} 1006 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [H N^{vid}] *Lect* it$^{a, aur, b, c, d, e, π, q, r1}$ vg syr$^{s, p, h with *, pal}$ cop$^{sa, pbo, bo}$ arm eth geo slav Cyril; Faustinus Gaudentius Augustine // μαθητῶν A B E G Δ 0250 1010 *l* 253 it^{f}

[5] **31** {C} πιστεύσητε א^{2} A C D L N W Δ Ψ 0141 f^{1} f^{13} 33 180 205 565 597 700 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G^{c} (G* *omit vs 31*) H N] *Lect* Cyril // πιστεύητε 𝔓^{66vid} א* B Θ 0250 157 892^{supp}

---

30 Jn 21.25 **31** ἵνα πιστεύοντες ... αὐτοῦ Jn 3.15; 1 Jn 5.13
21.2 Θωμᾶς ... Δίδυμος Jn 11.16; 20.24 **4** οὐ μέντοι ᾔδεισαν ... ἐστιν Lk 24.16; Jn 20.14
5 μή ... ἔχετε Lk 24.41 **6** Lk 5.4-7 **7** ὁ μαθητὴς ... Ἰησοῦς Jn 13.23; 19.26; 20.2; 21.20
Σίμων ... θάλασσαν Mt 14.29

κύριός ἐστιν τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ
ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, **8** οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ
πλοιαρίῳ ἦλθον, οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς ἀλλ᾽ ὡς ἀπὸ
πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. **9** ὡς οὖν
ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ
ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. **10** λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. **11** ἀνέβη οὖν
Σίμων Πέτρος καὶ εἵλκυσεν τὸ δίκτυον εἰς τὴν γῆν μεστὸν
ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων
οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. **12** λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε
ἀριστήσατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν,
Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. **13** ἔρχεται Ἰησοῦς καὶ
λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.
14 τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐγερθεὶς
ἐκ νεκρῶν.

Jesus and Peter

15 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς,
Σίμων Ἰωάννου[1], ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ, Ναὶ
κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, Βόσκε τὰ ἀρνία μου.
16 λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον, Σίμων Ἰωάννου[2], ἀγαπᾷς με;
λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ,
Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. **17** λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων

---

[1] **15** {B} Ἰωάννου א[1] B C* D L W it[a, aur, b, d, (e), f, ff2, r1] vg (vg[mss]) cop[sa, pbo, bo] Orsiesius[lat] Cyril[pap]; Ambrose Chromatius Jerome Augustine // Ἰωνᾶ A C[2] Δ Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 33 157 180 205 565 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (it[c]) syr[s, p, h, pal] arm (eth) geo slav Basil Chrysostom Cyril[edd] Hesychius // *omit* א[*, 2]

[2] **16** {B} Ἰωάννου א B C* D W it[(a), aur, b, d, e, f, (ff2), r1] vg (vg[ms]) cop[sa, pbo, bo] Orsiesius[lat] Cyril[pap]; Ambrose Chromatius Augustine // Ἰωνᾶ A C[2] Δ Θ Ψ 0141 *f*[1] *f*[13] 33 157 180 205 565 597 700 892[supp] 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (it[c]) syr[s, p, h, pal] arm (eth) geo slav Basil Cyril[edd] Hesychius

---

11 μεστὸν ... δίκτυον Lk 5.6 **13** Mt 14.19; 15.36; Mk 6.41; 8.6; Lk 9.16; Jn 6.11 **14** Jn 20.19, 26 **16** Ποίμαινε ... μου Ac 20.28; 1 Pe 5.2

Ἰωάννου[3], φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον,
Φιλεῖς με; καὶ λέγει αὐτῷ, Κύριε, πάντα σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις
ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ [ὁ Ἰησοῦς], Βόσκε τὰ πρόβατά μου.
18 ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ
περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς
σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. **19** τοῦτο δὲ
εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν
λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.

Jesus and the Beloved Disciple

20 Ἐπιστραφεὶς ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ
Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ
στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;
21 τοῦτον οὖν ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί;
22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί
πρός σέ; σύ μοι ἀκολούθει. **23** ἐξῆλθεν οὖν οὗτος ὁ λόγος εἰς
τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνῄσκει· οὐκ εἶπεν
δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνῄσκει ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω
μένειν ἕως ἔρχομαι[, τί πρὸς σέ][4];

---

[3] **17** {B} Ἰωάννου 𝔓^{59vid} א B C* D W it$^{(a), aur, b, d, e, f, (ff^2), r^1}$ vg cop$^{sa, pbo, bo}$ Cyril^{pap}; Ambrosiaster Ambrose Augustine // Ἰωνᾶ A C^2 Δ Θ Ψ 0141 *f*^{1} *f*^{13} 33 157 180 205 565 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H N] *Lect* (it^c) syr$^{s, p, h, pal}$ arm (eth) geo slav Origen Basil Cyril^{edd} Hesychius

[4] **23** {C} ἔρχομαι, τί πρὸς σέ (*see* 21.22) א^1 A B C* W Δ Θ Ψ 0141 *f*^{13} 33 157 180 205 597 700 892^{supp} 1006 1010 1071 1241 1243 1292 1342 1424 1505 *Byz* [E G H] *Lect* it$^{aur, b, d, f, ff^2, q, r^1}$ vg (it^c vg^{ms} *add* σύ μοι ἀκολούθει *after* σέ) syr$^{p, h, pal^{ms}}$ cop$^{pbo, bo}$ eth slav Origen Chrysostom Cyril; Augustine$^{2/4}$ // ἔρχομαι πρὸς σέ D // ἔρχομαι א* C^{2vid} 1 565 it$^{a, e}$ vg^{ms} syr$^{s, pal^{mss}}$ arm geo Chromatius Augustine$^{1/4}$ (Augustine$^{1/4}$ ἔρχομαι, σύ μοι ἀκολούθει) BJ

---

17 πάντα σὺ οἶδας Jn 16.30 **18** ὅταν ... θέλεις 2 Pe 1.14 **19** τοῦτο ... θεόν Jn 12.33; 18.32 **20** τὸν ... Ἰησοῦς Jn 13.23; 19.26; 20.2; 21.7 ὃς καὶ ἀνέπεσεν Jn 13.25 **22** Ἐὰν ... ἔρχομαι Mt 16.28

24 Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ ὁ
γράψας ταῦτα, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς αὐτοῦ ἡ μαρτυρία ἐστίν.
25 Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν
γράφηται καθ' ἕν, οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ
γραφόμενα βιβλία.[5]

[5] **25** *here add 7.53–8.11* 1 arm

24 Jn 19.35 **25** Jn 20.30

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

The Promise of the Holy Spirit

1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε,
ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, **2** ἄχρι ἧς ἡμέρας[1]
ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέ-
ξατο ἀνελήμφθη[1]· **3** οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ
παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι᾽ ἡμερῶν τεσσεράκοντα
ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·
4 καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ
χωρίζεσθαι ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἣν
ἠκούσατέ μου, **5** ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν
πνεύματι βαπτισθήσεσθε ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.

The Ascension of Jesus

6 Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, εἰ
ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;
7 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Οὐχ ὑμῶν ἐστιν γνῶναι χρόνους ἢ
καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, **8** ἀλλὰ
λήμψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ᾽ ὑμᾶς
καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἰερουσαλὴμ καὶ [ἐν] πάσῃ τῇ
Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. **9** καὶ ταῦτα
εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ
τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. **10** καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν

---

[1] **2** {A} ἡμέρας … ἀνελήμφθη 𝔓[74vid] א A B C[vid] E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz Lect* it[c, dem, e, p, ph, ro, w] vg syr[h] arm eth geo slav Basil Chrysostom Severian Nestorius // ἡμέρας ἀνελήμφθη … ἐξελέξατο καὶ ἐκέλευσεν κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον D it[(ar), d, (gig), (t)] (vg[mss]) syr[hmg] (cop[sa, meg]) Augustine Varimadum

---

1 Lk 1.3 **2** Mk 16.19; Lk 24.49-51 **3** οἷς … τεκμηρίοις Lk 24.36-42; Jn 20.19-20, 26-27 λέγων … θεοῦ Mt 28.18-20; Lk 24.46-49; Jn 20.21-23 **4** παρήγγειλεν … πατρός Lk 24.49 τὴν ἐπαγγελίαν … μου Jn 14.16-17; 15.26; Ac 2.33 **5** Ἰωάννης … ἁγίῳ Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33 **6** Κύριε … Ἰσραήλ Lk 24.21 **7** Οὐχ … ἐξουσίᾳ Mk 13.32 **8** λήμψεσθε … ὑμᾶς Eph 3.16 ἔσεσθέ μου μάρτυρες Lk 24.48; Jn 15.27; Ac 2.32; 3.15; 5.32 **9** ταῦτα … ἐπήρθη Mk 16.19; Jn 6.62

οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστή-
κεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθήσεσιν λευκαῖς, **11** οἳ καὶ εἶπαν, Ἄνδρες
Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε [ἐμ]βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ
Ἰησοῦς ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν[2] οὕτως
ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν
οὐρανόν.

The Choice of Judas' Successor

12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλου-
μένου Ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον
ὁδόν. **13** καὶ ὅτε εἰσῆλθον, εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνέβησαν οὗ ἦσαν
καταμένοντες, ὅ τε Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ
Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος,
Ἰάκωβος Ἁλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου.
14 οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσ-
ευχῇ σὺν γυναιξὶν καὶ Μαριὰμ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῖς
ἀδελφοῖς αὐτοῦ.
15 Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν
ἀδελφῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡσεὶ ἑκατὸν
εἴκοσι· **16** Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ἣν
προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ
γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν Ἰησοῦν, **17** ὅτι κατηριθ-
μημένος ἦν ἐν ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας
ταύτης.[a] **18** Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς

---

[2] **11** {A} εἰς τὸν οὐρανόν ℵ A B C E Ψ 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz Lect* it$^{\text{ar, c, dem, e, p, ph, ro, t, w}}$ syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm^{mss} eth geo slav Eusebius Ps-Ignatius Epiphanius Chrysostom Proclus Theodoret$^{3/4}$; Jerome Augustine$^{2/6}$ Quodvultdeus$^{1/2}$ // *omit* D 2495 *l* 60 it$^{\text{d, gig}}$ vg^{mss} cop$^{\text{bo mss}}$ arm^{mss} Theodoret$^{1/4}$; Augustine$^{4/6}$ Quodvultdeus$^{1/2}$ Maximus Maximinus Leo Varimadum Vigilius Cassiodorus

---

[a] **17** End quotation: TR WH? GNB NIV NRSV REB

---

10 ἰδοὺ ... λευκαῖς Lk 24.4 **11** οὗτος ... πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν Mt 26.64; Lk 21.27; Re 1.7 **12** Lk 24.50, 52 **13** Πέτρος ... Ἰούδας Ἰακώβου Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16 **16** τὴν ... Ἰησοῦν Ps 41.9 **18** Mt 27.3-8

ἀδικίας καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησεν μέσος καὶ ἐξεχύθη
πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· **19** καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσιν τοῖς
κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ
ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἁκελδαμάχ, τοῦτ᾽ ἔστιν Χωρίον Αἵματος.
20[b] Γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν,

Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος
καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ,

καί,

Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος.

21 δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ᾧ
εἰσῆλθεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, **22** ἀρξάμε-
νος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήμφθη
ἀφ᾽ ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι
ἕνα τούτων. **23** καὶ ἔστησαν[3] δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον
Βαρσαββᾶν ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Μαθθίαν. **24** καὶ προσ-
ευξάμενοι εἶπαν, Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν
ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα **25** λαβεῖν τὸν τόπον[4] τῆς
διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς ἀφ᾽ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευ-
θῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. **26** καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς[5]
καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Μαθθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ
τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

---

[3] **23** {A} ἔστησαν א A B C D[1] E Ψ 33 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 2344 *Byz Lect* it[ar, c, dem, e, p, ph, ro, sa, t, w] vg syr[p, h] cop[sa, bo, meg] arm eth geo slav Eusebius Basil Chrysostom // ἔστησεν D* *l* 156 it[d, gig] Augustine

[4] **25** {B} τόπον 𝔓[74] A B C* D Ψ it[ar, c, d, dem, gig, p, ph, ro, sa, t, w] vg syr[hmg] cop[sa, bo, meg] Didymus; Augustine // κλῆρον (see 1.17) א A C[3] E 33 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 2344 *Byz Lect* it[e] syr[p, h] arm geo slav Basil Chrysostom

[5] **26** {B} αὐτοῖς א A B C D[1] 33 81 945 1175 1409 1739 2344 *l* 1178 it[c, dem, ph, ro, w] vg cop[sa, bo, meg] eth geo slav // αὐτῶν D* E Ψ 181 307 453 610 614 1678 *Byz Lect* it[ar, d, e, gig, p, sa, t] vg[ms] syr[h] Basil Chrysostom; Augustine

---

[b] **20** Begin quotation: TR WH? GNB NIV NRSV REB

---

20 Γενηθήτω ... αὐτῇ Ps 69.25 Τὴν ... ἕτερος Ps 109.8 **21-22** τῶν ... Ἰωάννου Lk 1.2; Jn 15.27 **22** τοῦ ... Ἰωάννου Mt 3.13-15; Mk 1.9; Lk 3.21 ἕως ... ἀνελήμφθη ... ἡμῶν Mk 16.19; Ac 1.9 **24** κύριε ... πάντων Jn 2.24-25 **26** Pr 16.33

The Coming of the Holy Spirit

2 Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἦσαν
πάντες ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. **2** καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν
οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι **3** καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζό-
μεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς καὶ ἐκάθισεν ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν,
4 καὶ ἐπλήσθησαν πάντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν
ἑτέραις γλώσσαις καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι
αὐτοῖς.

5 Ἦσαν δὲ εἰς Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες
εὐλαβεῖς[1] ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. **6** γενο-
μένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθεν τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη,
ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν.
7 ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες, Οὐχ ἰδοὺ ἅπαντες
οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; **8** καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν
ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; **9** Πάρθοι
καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποτα-
μίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν,
10 Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς
Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι,
11 Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν
λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ
θεοῦ. **12** ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς
ἄλλον λέγοντες, Τί θέλει τοῦτο εἶναι; **13** ἕτεροι δὲ διαχλευά-
ζοντες ἔλεγον ὅτι Γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν.

---

[1] **5** {B} κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς A B (C *transpose* κατοικοῦντες ἐν Ἰερουσαλήμ, *but* C* *also* ἄνδρες Ἰουδαῖοι) (D εὐλαβεῖς ἄνδρες) (E Ἰουδαῖοι κατοικοῦντες) Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 2344 *Byz Lect* it$^{ar, c, (d), dem, (e), gig, p, r, ro, t, w}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo, meg}$ arm (eth) geo slav (Eusebius) Chrysostom; Hilary Jerome (Augustine) // κατοικοῦντες ἄνδρες εὐλαβεῖς א *l* 884 it^{ph} vg^{ms} BJ

---

1 τὴν ... πεντηκοστῆς Lv 23.15-21; Dt 16.9-11 **3-4** ὤφθησαν ... ἁγίου Mt 3.11; Lk 3.16 **4** ἐπλήσθησαν ... ἁγίου Ac 4.31; 10.44-45; 19.6 ἤρξαντο ... γλώσσαις Mk 16.17; Ac 10.46; 19.6; 1 Cor 13.1 **7** Οὐχ ... Γαλιλαῖοι Ac 1.11

Peter's Speech at Pentecost

14 Σταθεὶς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρεν τὴν φωνὴν
αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς, Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοι-
κοῦντες Ἰερουσαλὴμ πάντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ
ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. **15** οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε
οὗτοι μεθύουσιν, ἔστιν γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας, **16** ἀλλὰ
τοῦτό ἐστιν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ[2]·

17 **Καὶ ἔσται** ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός,
ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα,
καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν
καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται
καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθή- σονται·
18 **καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου**
ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις[3] **ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου,**
καὶ προφητεύσουσιν[4].

---

[2] **16** {B} προφήτου Ἰωήλ ℵ A B C E Ψ 076^{vid} 096 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 2344 *Byz* [P] *Lect* it$^{\text{ar, c, dem, e, (gig), p, ph, ro, t, w}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{(sa), bo, (meg)}}$ arm (eth) geo slav Basil Cyril-Jerusalem (Ps-Dionysius) Chrysostom Severian; Jerome (Gaudentius) // προφήτου D it$^{\text{d, r}}$ Irenaeus^{lat}; Rebaptism Hilary Gregory-Elvira Augustine BJ

[3] **18** {A} ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις 𝔓^{74} ℵ A B C E Ψ 076 33 36 81 181 307 453 610 614 (945 *after* πνεύματός μου) 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 165 *l* 1021 ἡμέραις ταύταις) it$^{\text{ar, c, dem, e, p, ph, ro}^2\text{, t, w}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo(mss), meg}}$ arm (eth) geo slav Cyril-Jerusalem Chrysostom // *omit* D it$^{\text{d, gig, r, ro*}}$ vg^{ms} Asterius Didymus; Rebaptism Priscillian Jerome BJ

[4] **18** {A} καὶ προφητεύσουσιν 𝔓^{74} ℵ A B C E Ψ 076^{vid} 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 680 προφητεύσωσιν) it$^{\text{ar, c, dem, e, gig, ph, r, ro, t, w}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm eth geo slav Asterius Cyril-Jerusalem Didymus Chrysostom // *omit* (see Jl 2.29) D it$^{\text{d, p}}$ Rebaptism Priscillian Jerome BJ

17-21 Jl 2.28-32 (3.1-5 LXX)

19 **καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ** ἄνω
καὶ σημεῖα **ἐπὶ τῆς** γῆς κάτω,
αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ[5]·
20 **ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος**
καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα,
πρὶν ἐλθεῖν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ.
21 **καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται.**

22 Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους·
Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ
εἰς ὑμᾶς δυνάμεσιν καὶ τέρασιν καὶ σημείοις οἷς ἐποίησεν δι'
αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν καθὼς αὐτοὶ οἴδατε, **23** τοῦτον τῇ
ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον διὰ χειρὸς
ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλατε, **24** ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησεν
λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου[6], καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν
κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. **25** Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν,

Προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός,
ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ.
26 **διὰ τοῦτο ηὐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου,**
ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι,

---

[5] **19** {A} αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ $\mathfrak{P}^{74\text{vid}}$ ℵ A B C E Ψ 076 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it$^{\text{ar, c, dem, e, ph, ro, t, w}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm eth geo slav Didymus Chrysostom Severian // *omit* D it$^{\text{d, gig, p, r}}$ Priscillian BJ

[6] **24** {A} θανάτου $\mathfrak{P}^{74\text{vid}}$ ℵ A B C E Ψ 095^{vid} 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 1441 τοῦ θανάτου τὰς ὠδῖνας) syr$^{\text{h, pal}}$ cop^{sa} arm eth geo slav Eusebius Athanasius Ps-Athanasius Gregory-Nyssa Chrysostom Cyril Theodotus-Ancyra; Greek mss$^{\text{acc. to Bede}}$ // ᾅδου (see 2.27, 31) D it$^{\text{ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, r, ro, t, w}}$ vg syr^{p} cop$^{\text{bo, meg}}$ Polycarp Irenaeus^{lat} Epiphanius; Augustine BJ

---

21 πᾶς ... σωθήσεται Ro 10.13 **22** Ἰησοῦν ... ὑμῶν Jn 3.2 **23** τοῦτον ... ἔκδοτον Ac 4.28 διὰ ... ἀνείλατε Mt 27.35, 50; Mk 15.24, 37; Lk 23.33, 46; Jn 19.18, 30; Ac 3.15 **24** ὃν ... ἀνέστησεν Mt 28.6; Mk 16.6; Lk 24.5; Ac 3.15 ὠδῖνας τοῦ θανάτου 2 Sm 22.6; Ps 18.4; 116.3 **25-28** Προορώμην ... σου Ps 16.8-11

27 **ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην**
οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
28 **ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς,**
πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.

29 Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς
περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ
τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. **30** προ-
φήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ **ὤμοσεν αὐτῷ** ὁ θεὸς **ἐκ
καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ καθίσαι**[7] **ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ,**
31 προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὅτι
οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς ᾅδην
οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ **εἶδεν διαφθοράν.**

32 τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν
μάρτυρες· **33** τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγε-
λίαν τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβὼν παρὰ τοῦ πατρός, ἐξέχεεν
τοῦτο ὃ ὑμεῖς [καὶ] βλέπετε καὶ ἀκούετε. **34** οὐ γὰρ Δαυὶδ
ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός,
Εἶπεν [ὁ] κύριος τῷ κυρίῳ μου,
Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
35 **ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.**

---

[7] **30** {B} καθίσαι ℵ A B C (D[1] καὶ καθίσαι) 81 1175 it[ar, c, dem, gig, p, ph, r, ro, t, w] vg syr[p, pal] cop[sa, bo] arm eth Irenaeus[lat] Eusebius Cyril; Victorinus-Rome Jerome // τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν καθίσαι (Ψ καὶ καθίσαι) (33 181 ἀναστῆσαι) 614 945 1409 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 938 *l* 1364 Ἰησοῦν *for* Χριστόν, *l* 156 *l* 1178 καθήσεται) it[d] syr[h] Origen Chrysostom (Theodoret[6/7]) // κατὰ σάρκα ἀναστῆσαι τὸν Χριστὸν καθίσαι τε (D* καὶ καθίσαι) 36 307 453 610 1678 cop[meg] slav // ἀναστῆσαι τὸν Χριστὸν καὶ καθίσαι E it[e] geo Theodoret[1/7]; Greek ms[acc. to Bede] // ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν καθίσαι 1739 1891

---

27 οὐδὲ ... διαφθοράν Ac 13.35 **29** περὶ ... ἐτάφη 1 Kgs 2.10; Ac 13.36 **30** ὤμοσεν ... θρόνον αὐτοῦ Ps 132.11; 2 Sm 7.12-13 **31** οὔτε ἐγκατελείφθη ... διαφθοράν Ps 16.10 **32** οὗ ... μάρτυρες Lk 24.48; Ac 1.8 **33** τῇ ... ὑψωθείς Mk 16.19; Ac 7.55, 56; Ro 8.34; Col 3.1; He 1.3; 8.1; 10.12; 12.2; 1 Pe 3.22 τήν ... πατρός Jn 14.16-17; 15.26; Ac 1.4 **34-35** Εἶπεν ... ποδῶν σου Ps 110.1 (Mt 22.44; Mk 12.36; Lk 20.42-43; He 1.13)

36 ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ κύριον
αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
ἐσταυρώσατε.

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν εἶπόν τε πρὸς
τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς[8] ἀποστόλους, Τί ποιήσωμεν,
ἄνδρες ἀδελφοί; **38** Πέτρος δὲ πρὸς αὐτούς, Μετανοήσατε,
[φησίν,] καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ
Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν καὶ λήμψεσθε τὴν
δωρεὰν[a] τοῦ ἁγίου πνεύματος. **39** ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία
καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσιν τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν
προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. **40** ἑτέροις τε λόγοις
πλείοσιν διεμαρτύρατο καὶ παρεκάλει αὐτοὺς λέγων, Σώθητε
ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. **41** οἱ μὲν οὖν ἀποδεξά-
μενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν ἐν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. **42** ἦσαν δὲ προσκαρτε-
ροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλάσει
τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς.

Life among the Believers

43 Ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα
διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο[9]. **44** πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν

---

[8] **37** {A} λοιπούς 𝔓$^{\text{74vid}}$ ℵ A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *l* 1178 *l*^{AD} it$^{\text{ar, c, dem, e, p, ph, ro, t, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm geo slav Hippolytus Basil Chrysostom^{lem} // *omit* D it$^{\text{d, gig, r}}$ cop$^{\text{bo mss}}$ Hippolytus^{arm}; Augustine

[9] **43** {C} διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο B D 81 945 1739 1891 *Byz* [P] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ (*Lect*^{pt} ἐγένετο) it$^{\text{d, gig, p*, r}}$ syr^{h} cop^{sa} (arm) (eth) Chrysostom // διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο ἐν Ἰερουσαλήμ 33 1409 (2344 ἐγένετο) syr^{p} // διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο ἐν Ἰερουσαλήμ· φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάντας 𝔓$^{\text{74vid}}$ ℵ (A C ἐγένετο διὰ

---

[a] **38** C: GNB BTI (DHH)

---

36 Ac 5.30-31 **37** Τί ποιήσωμεν Lk 3.10, 12, 14 **38** Μετανοήσατε ... ἁμαρτιῶν ὑμῶν Ac 3.19 **39** τοῖς εἰς μακράν Is 57.19 ὅσους ... κύριος Jl 2.32; Ro 10.13 **40** τῆς γενεᾶς ... ταύτης Dt 32.5; Ps 78.8; Php 2.15 **41** Ac 2.47; 4.4; 5.14; 6.7; 11.21, 24; 21.20 **42** τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου Ac 2.46; 20.7 **43** Ἐγίνετο ... φόβος Ac 5.5, 11; 19.17 πολλά ... ἐγίνετο Ac 5.12; 6.8; 14.3; 15.12 **44** Ac 4.32

ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ[10] εἶχον ἅπαντα κοινὰ **45** καὶ τὰ κτήματα καὶ
τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσιν καθότι ἄν
τις χρείαν εἶχεν· **46** καθʼ ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμο-
θυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατʼ οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον
τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας **47** αἰνοῦντες
τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος
προσετίθει τοὺς σῳζομένους καθʼ ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτό.

The Lame Man Healed at the Gate of the Temple

3 Πέτρος δὲ[1] καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν
τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. **2** καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας
μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθʼ ἡμέραν
πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην Ὡραίαν τοῦ αἰτεῖν
ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν· **3** ὃς ἰδὼν
Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερόν, ἠρώτα
ἐλεημοσύνην λαβεῖν. **4** ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ

τῶν ἀποστόλων) (36 εἰς Ἰερουσαλήμ *and* πάντας αὐτούς) (1175 ἐγίνετο διὰ τῶν ἀποστόλων) (*l* 884 ἐγένετο) it$^{ar, c, dem, p^2, ph, ro, t, w}$ vg$^{ww, st}$ (vg^{cl}) (slav) // διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο ἐν Ἰερουσαλήμ (E ἐγίνοντο) 181* (181^{c} *add* φόβος τε ἦν ἐπὶ πάντας) (614 *omit* ἐν Ἰερουσαλήμ) it^{e} // διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνοντο εἰς Ἰερουσαλήμ· φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάντας αὐτούς (Ψ ἐν *for* εἰς) 307 453 610 1678 (cop$^{bo, meg}$) (geo)

[10] **44** {A} ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καί $\mathfrak{P}^{74}$ א A C D E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *l* 884 *l* 1178 it$^{ar, c, d, dem, e, ph, ro, t, w}$ vg syr^{h} arm eth geo slav Basil Chrysostom // ἐπὶ τὸ αὐτό B it$^{p, r}$ Origen; Speculum Salvian REB BJ // *omit* it^{gig}

[1] **2.47–3.1** {B} ἐπὶ τὸ αὐτό. Πέτρος δέ $\mathfrak{P}^{74vid, 91vid}$ א A B C 095 81 1175 it$^{ar, c, dem, gig, ph, ro, w}$ vg cop$^{sa, bo}$ arm eth // τῇ ἐκκλησίᾳ. Πέτρος δέ 1409 geo // τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος E Ψ 33 36 (* *omit* δέ) (181 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ) 453 610 614 1678 2344 *Byz* [P] (*l* 884 *l* 1178 *finish lesson with* ἐκκλησίᾳ) it^{e} syr$^{p, h}$ slav Chrysostom; Greek ms$^{acc. to Bede}$ // τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τὸ αὐτό. Πέτρος δέ 307 945 1739 1891 // ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις Πέτρος D it^{d} (it$^{p, r}$ vg^{ms} *omit* τῇ ἐκκλησίᾳ) (cop^{meg})

---

45 Ac 4.34-35 **46** καθʼ ... ἱερῷ Lk 24.53 κλῶντες ... ἄρτον Ac 2.42 **47** ὁ ... προσετίθει ... αὐτό Ac 2.41; 4.4; 5.14; 6.7; 11.21, 24; 21.20

3.1 ἐπὶ ... προσευχῆς τὴν ἐνάτην Ac 10.3, 9, 30 **2** χωλὸς ... αὐτοῦ Jn 9.1; Ac 14.8
4 ἀτενίσας ... αὐτόν Ac 6.15; 13.9; 14.9; 23.1

Ἰωάννῃ εἶπεν, Βλέψον εἰς ἡμᾶς. **5** ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς προσ-
δοκῶν τι παρ᾽ αὐτῶν λαβεῖν. **6** εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἀργύριον καὶ
χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ
ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου [ἔγειρε καὶ] περιπάτει[2].
7 καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν αὐτόν· παρα-
χρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αἱ βάσεις αὐτοῦ καὶ τὰ σφυδρά, **8** καὶ
ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει καὶ εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ
ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. **9** καὶ
εἶδεν πᾶς ὁ λαὸς αὐτὸν περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν·
10 ἐπεγίνωσκον δὲ αὐτὸν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην
καθήμενος ἐπὶ τῇ Ὡραίᾳ Πύλῃ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐπλήσθησαν
θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.

Peter's Speech in Solomon's Portico

11 Κρατοῦντος δὲ αὐτοῦ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην
συνέδραμεν πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ
Σολομῶντος ἔκθαμβοι. **12** ἰδὼν δὲ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς
τὸν λαόν, Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ ἢ ἡμῖν τί
ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσιν τοῦ περιπα-
τεῖν αὐτόν; **13** **ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ [ὁ θεὸς] Ἰσαὰκ καὶ [ὁ
θεὸς] Ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν,** ἐδόξασεν τὸν παῖδα
αὐτοῦ Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε κατὰ
πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν· **14** ὑμεῖς δὲ
τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε[3] καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα

---

[2] **6** {C} ἔγειρε καὶ περιπάτει A C E Ψ 095 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* $\text{it}^{\text{ar, c, dem, e, gig, h, p(*), r, ro, w}}$ vg $\text{syr}^{\text{p, h}}$ $\text{cop}^{\text{bo, meg}}$ arm eth geo slav $\text{Irenaeus}^{\text{lat}}$ $\text{Origen}^{\text{lat}}$ Eusebius Basil Chrysostom Theodoret; Cyprian Lucifer Hilary Priscillian Ambrose Jerome Chromatius Maximus // περιπάτει ℵ B D it^{d} cop^{sa} NIV EU BJ TOB

[3] **14** {A} ἠρνήσασθε $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* $\text{it}^{\text{ar, c, dem, e, gig, h, p, ph, ro, w}}$ vg $\text{syr}^{\text{p, h}}$

---

6 ἐν ... περιπάτει Ac 3.16; 4.10; 16.18 **8** ἐξαλλόμενος ... περιεπάτει Ac 14.10 εἰσῆλθεν ... ἱερόν Jn 5.14 **10** ἐπεγίνωσκον ... καθήμενος Jn 9.8 **11** ἐπὶ ... Σολομῶντος Jn 10.23; Ac 5.12 **13** ὁ θεὸς Ἀβραὰμ ... ἡμῶν Ex 3.6, 15; Mt 22.32; Mk 12.26; Ac 7.32 ἐδόξασεν ... Ἰησοῦν Is 52.13; Jn 13.32 ὃν ... ἀπολύειν Lk 23.14-23; Jn 18.38-40; 19.12-15 **14** Mt 27.20-21; Mk 15.7,11-12

χαρισθῆναι ὑμῖν, **15** τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε ὃν ὁ
θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. **16** καὶ ἐπὶ τῇ
πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε,
ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι᾽ αὐτοῦ ἔδωκεν
αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. **17** καὶ
νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε ὥσπερ καὶ οἱ
ἄρχοντες ὑμῶν· **18** ὁ δὲ θεός, ἃ προκατήγγειλεν διὰ στόματος
πάντων τῶν προφητῶν παθεῖν τὸν χριστὸν αὐτοῦ, ἐπλήρωσεν
οὕτως. **19** μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλει-
φθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, **20** ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ
ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου καὶ ἀποστείλῃ τὸν προ-
κεχειρισμένον ὑμῖν Χριστὸν Ἰησοῦν, **21** ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν
δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ
θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ᾽ αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν[4].
22 Μωϋσῆς μὲν εἶπεν[5] ὅτι **Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος
ὁ θεὸς ὑμῶν[6] ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε**

---

cop$^{sa, bo, meg}$ arm eth geo slav Didymus Didymus^{dub} Chrysostom Cyril Theodotus-Ancyra; Jerome Quodvultdeus // ἐβαρύνατε D it^{d} Irenaeus^{lat}

[4] **21** {B} ἀπ᾽ αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν 𝔓^{74} ℵ* A B* C 81 307 453 1175 1739 (1891* ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν) it^{c} // τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν ℵ^{2} B^{2} E 36 610 945 1409 1678 (*l* 60 προφητῶν αὐτοῦ) // αὐτοῦ προφητῶν ἀπ᾽ αἰῶνος (Ψ τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος) (33^{vid} τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος προφητῶν) 181 (614 τῶν προφητῶν ἁγίων αὐτοῦ) 1891^{c} *Byz* [P] *Lect* (*l* 165 τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος) (it$^{ar, dem, c, ph, ro, w}$ vg) (syr$^{p, h}$) (eth) (slav) Origen$^{(gr), lat 1/3}$ (Chrysostom) // τῶν προφητῶν D* (D^{c} BJ αὐτοῦ προφητῶν) it$^{d, gig, h, p}$ arm geo Irenaeus^{lat} Origen$^{lat 2/3}$; Tertullian

[5] **22** {B} εἶπεν 𝔓^{74} ℵ A B C 36 81 307 453 610 1175 1678 *l* 60 it$^{ar, c, dem, ph, ro, w}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm^{mss} geo Ambrose Chromatius // πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν 181 614 1409 *Byz* [P] *Lect* // εἶπεν πρὸς τοὺς πατέρας Ψ 945 1739 1891 Chrysostom // εἶπεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν D (E ὑμῶν) 33^{vid} 2344^{vid} it$^{d, (e), gig, h, p}$ vg^{mss} cop$^{sa, meg}$ arm^{mss} eth slav Irenaeus^{lat}; (Greek ms$^{acc. to Bede}$) DHH

[6] **22** {C} ὁ θεὸς ὑμῶν ℵ^{2} D 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *Byz*^{pt} *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{ar, c, d, dem, gig, ph, ro, w}$ vg arm geo slav^{ms} Irenaeus^{lat} Origen$^{gr 3/4, lat}$ Chrysostom Severian Cyril; Chromatius // ὁ θεὸς ἡμῶν ℵ* C E Ψ 33 614 1409 2344^{vid} *Byz*^{pt} [P] *Lect*^{pt} it^{e} syr^{h} cop$^{sa mss}$ eth slav Origen$^{1/4}$ Ps-Clementines Ps-Justin;

---

15 τὸν … νεκρῶν Ac 4.10; 5.30 οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν Lk 24.48; Ac 1.8; 2.32 **17** Lk 23.34; 1 Tm 1.13 **18** Lk 24.27, 44, 46 **19** Ac 2.38 **22** Dt 18.15-16 (Ac 7.37)

κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. **23 ἔσται δὲ πᾶσα
ψυχὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου ἐξολεθρευ-
θήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ.** **24** καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ
Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν καὶ κατήγγειλαν τὰς
ἡμέρας ταύτας. **25** ὑμεῖς ἐστε οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς
διαθήκης ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν[7] λέγων πρὸς
Ἀβραάμ, **Καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου [ἐν]ευλογηθήσονται πᾶσαι
αἱ πατριαὶ τῆς γῆς.** **26** ὑμῖν πρῶτον ἀναστήσας ὁ θεὸς τὸν
παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀπο-
στρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Peter and John before the Council

4 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ
ἱερεῖς[1] καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, **2** δια-
πονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν
ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, **3** καὶ ἐπέβαλον
αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ
ἑσπέρα ἤδη. **4** πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευ-
σαν, καὶ ἐγενήθη [ὁ] ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν [ὡς] χιλιάδες πέντε.
5 Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρ-
χοντας καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς ἐν Ἰερου-

Ambrose Gaudentius // ὁ θεός B *l* 680 *l* 1178 it$^{h, p}$ cop$^{sa^{ms}, bo}$ Ps-Athanasius Eusebius Titus-Bostra Didymus; Quodvultdeus REB BJ TOB // *omit* syr^{p}

[7] **25** {C} ὑμῶν 𝔓^{74} א^{2} A B E 81 453 945 1175 1739 2344 *l* 1178 it^{e} vg$^{ww, st}$ cop$^{sa^{mss}, bo^{mss}}$ arm^{mss} geo slav^{ms} Irenaeus^{lat} Chrysostom // ἡμῶν א* C D Ψ 0165 36 181 307 610 614 1409 1678 1891 *Byz* [P] *Lect* it$^{ar, c, d, dem, gig, h, p, ph, ro, w}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}, bo, meg}$ arm^{mss} eth slav^{ms} Irenaeus$^{lat^{mss}}$; Fulgentius

[1] **1** {B} ἱερεῖς א A D E Ψ 0165 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it$^{ar, c, d, dem, e, h, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, meg}$ arm^{mss} geo slav Chrysostom // ἀρχιερεῖς B C arm^{mss} eth REB // ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς (*but omit* καὶ ὁ στρατηγός) it^{gig} (Lucifer)

---

23 Dt 18.19; Lv 23.29 **24** Lk 24.27 **25** Καὶ ἐν ... γῆς Gn 22.18; 26.4 (12.3; 18.18; Ga 3.8) **26** ὑμῖν πρῶτον ... αὐτόν Ac 13.46; Ro 1.16

4.1 οἱ ἱερεῖς ... ἱεροῦ Lk 22.4, 52; Ac 5.24 **1-2** οἱ Σαδδουκαῖοι ... νεκρῶν Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27; Ac 23.8 **2** καταγγέλλειν ... νεκρῶν Ac 4.33; 17.18; 26.23 **3** ἐπέβαλον ... τήρησιν Ac 5.18 ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη Ac 3.1 **4** Ac 2.41, 47; 5.14; 6.7; 11.21, 24; 21.20

σαλήμ, **6** καὶ Ἅννας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωάννης[2]
καὶ Ἀλέξανδρος καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, **7** καὶ
στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, Ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ
ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; **8** τότε Πέτρος πλη-
σθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ
καὶ πρεσβύτεροι[3], **9** εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐερ-
γεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς ἐν τίνι οὗτος σέσωται, **10** γνωστὸν
ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν
ὑγιής[4]. **11** οὗτός ἐστιν

ὁ λίθος, ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ᾽ ὑμῶν **τῶν οἰκοδόμων,**
ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας.

12 καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία[5], οὐδὲ γὰρ ὄνομά
ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ

---

[2] **6** {A} Ἰωάννης 𝔓^{74} א A B 0165 36 81 307 453 610 1175 1678 it$^{\text{ar, c, dem, h, p}^{\text{mg}}\text{, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm eth geo slav // Ἰωάννην E Ψ 33 181 614 945 1409 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it^{e} Chrysostom // Ἰωνάθας D it$^{\text{(d), (gig), (p)}}$ (vg^{ms}) Jerome BJ

[3] **8** {B} πρεσβύτεροι 𝔓^{74} א A B 0165 1175 1409* it$^{\text{ar, c, ph}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ eth Cyril // πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ D E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1409^{c} 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 593 οἱ πρεσβύτεροι) it$^{\text{d, e, gig, h, p(2), (w)}}$ (vg^{mss}) syr$^{\text{p, h}}$ cop^{meg} arm geo slav Irenaeus^{lat} Chrysostom; Cyprian Ambrose Greek ms$^{\text{acc. to Bede}}$

[4] **10** {A} ὑγιής 𝔓^{74} א A B D Ψ 0165 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it$^{\text{ar, c, d, dem, gig, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Irenaeus^{lat} Athanasius Chrysostom Cyril; Ambrose // σήμερον ὑγιὴς καὶ ἐν ἄλλῳ οὐδενί (*see* 4.12) E it$^{\text{e, (h)}}$ (vg^{mss}) (syr^{hmg}) (cop^{meg}) (Cyprian) Greek ms$^{\text{acc. to Bede}}$ (BJ)

[5] **12** {A} καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία 𝔓^{74} א A B E Ψ 0165 33 (36 1678 ἔστιν οὐδενὶ ἄλλῳ) 181 (307 453 610 οὐδενὶ ἄλλῳ) 614 945 1175 1409 1739 1891 2344 *Byz* [P] it$^{\text{ar, c, dem, e, gig, p}^2\text{, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm eth

---

7 Ἐν ποίᾳ δυνάμει ... ὑμεῖς Mt 21.23; Mk 11.28; Lk 20.2 **8** τότε ... πλησθεὶς ... αὐτούς Mt 10.19-20; Mk 13.11; Lk 12.11-12 πλησθεὶς ... ἁγίου Ac 6.3, 5; 7.55; 9.17; 11.24; 13.9 **10** ἐν τῷ ... Ναζωραίου Ac 3.6 ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε Ac 2.36; 5.30; 10.39 ὃν ὁ ... νεκρῶν Ac 2.24, 32; 3.15; 5.30; 10.40; 13.30; 17.31 **11** ὁ λίθος ... γωνίας Ps 118.22; Mt 21.42; Mk 12.10; Lk 20.17; 1 Pe 2.4, 7 **12** οὐδὲ γὰρ ὄνομα ... ἡμᾶς Mt 1.21

δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. **13** Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρη-
σίαν καὶ Ἰωάννου καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί
εἰσιν καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ
Ἰησοῦ ἦσαν, **14** τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶ-
τα τὸν τεθεραπευμένον οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. **15** κελεύσαντες
δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν συνέβαλλον πρὸς
ἀλλήλους **16** λέγοντες, Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;
ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι᾽ αὐτῶν πᾶσιν τοῖς
κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ φανερὸν καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι·
17 ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν ἀπειλησώ-
μεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ
ἀνθρώπων. **18** καὶ καλέσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν τὸ καθό-
λου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.
19 ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς, Εἰ
δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ
θεοῦ, κρίνατε· **20** οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδαμεν καὶ
ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν. **21** οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν
αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολάσωνται αὐτούς, διὰ τὸν
λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι· **22** ἐτῶν
γὰρ ἦν πλειόνων τεσσεράκοντα ὁ ἄνθρωπος ἐφ᾽ ὃν γεγόνει τὸ
σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

The Believers Pray for Boldness

23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀπήγγειλαν
ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπαν. **24** οἱ
δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ
εἶπαν, Δέσποτα, σύ[6] ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν

---

geo slav Didymus[dub] Chrysostom Cyril // καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενί D it[d, p*] // *omit* it[h] Irenaeus[lat]; Cyprian Augustine BJ

[6] **24** {B} σύ 𝔓[74] א A B 2495 it[c, dem, ph, ro, w] vg[(cl)] cop[bo] (Hilary) (Augustine) // σὺ ὁ θεός D E Ψ 36 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 *Byz* [P] *Lect* it[e, gig, p] vg[mss] geo slav Hesychius (Chrysostom); Lucifer // σὺ εἶ ὁ θεός *l* 593 *l* 680

---

15 Ac 5.34-35 **16** Τί ... φανερόν Jn 11.47 **17-18** Ac 5.28 **19** Ac 5.29 **24** ὁ ποιήσας ... αὐτοῖς Ex 20.11; Ps 146.6

ϑάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, **25** ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ
πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἰπών[7],

Ἱνατί ἐφρύαξαν ἔϑνη
καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;
26 παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχϑησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ
κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.

27 συνήχϑησαν γὰρ ἐπ᾽ ἀληϑείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν
ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν ὃν ἔχρισας, Ἡρῴδης τε καὶ Πόντιος
Πιλᾶτος σὺν ἔϑνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, **28** ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ
σου καὶ ἡ βουλή [σου] προώρισεν γενέσϑαι. **29** καὶ τὰ νῦν,
κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου
μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, **30** ἐν τῷ τὴν
χεῖρά [σου] ἐκτείνειν σε εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα
γίνεσϑαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ.
31 καὶ δεηϑέντων αὐτῶν ἐσαλεύϑη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγ-
μένοι, καὶ ἐπλήσϑησαν ἅπαντες τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ
ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ ϑεοῦ μετὰ παρρησίας.

All Things in Common

32 Τοῦ δὲ πλήϑους τῶν πιστευσάντων ἦν καρδία καὶ ψυχὴ
μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι
ἀλλ᾽ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. **33** καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἀπεδί-

---

l 1154 *l* 1443 it[d] cop[sa. meg] Irenaeus[lat] // κύριε ὁ ϑεός (*see* Ex 20.11; Ps 146.6) 33 181 2344 *l* 883 (arm) (eth)

[7] **25** {C} ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἰπών 𝔓[74] א A B E Ψ 33 36 307 453 610 (945 ὁ διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ ...) 1175 1409[vid] (1678 *omit* τοῦ ... ἡμῶν) 1739 1891 2344 *l* 60 *l* 1178 it[(ar), (c), (dem), e, (gig), (p), (ph), (ro), (w)] (vg) (eth) (geo) (Irenaeus[lat]) Athanasius Hesychius; (Hilary) (Augustine) // ὅς διὰ πνεύματος ἁγίου διὰ τοῦ στόματος λαλήσας Δαυὶδ παιδός σου D (it[d]) (syr[p]) (Didymus[dub]) (REB) // ὁ διὰ στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἰπών 181 614 *Byz* [P] *Lect* (*l* 165 *l* 593 τοῦ παιδός) (it[p]) (arm) (geo) (slav) Chrysostom

---

25-26 Ἱνατί ... αὐτοῦ Ps 2.1-2 **27** τὸν ... Ἰησοῦν Ac 3.13 ὃν ἔχρισας Is 61.1 **28** Ac 2.23 **29** μετὰ ... λόγον σου Eph 6.19 **31** ἐπλήσϑησαν ... πνεύματος Ac 2.4 **32** οὐδὲ ... κοινά Ac 2.44 **33** ἀπεδίδουν ... Ἰησοῦ Ac 4.2

δουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ[8], χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. **34** οὐδὲ γὰρ
ἐνδεής τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν
ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων
35 καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, διεδίδετο
δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. **36** Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἐπι-
κληθεὶς Βαρναβᾶς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευό-
μενον υἱὸς παρακλήσεως, Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, **37** ὑπ-
άρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ πωλήσας ἤνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν
πρὸς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

Ananias and Sapphira

5 Ἀνὴρ δέ τις Ἁνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφίρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ
ἐπώλησεν κτῆμα **2** καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίης
καὶ τῆς γυναικός, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν
ἀποστόλων ἔθηκεν. **3** εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἁνανία, διὰ τί
ἐπλήρωσεν[1] ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου;
4 οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενεν καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν;
τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω

---

[8] **33** {C} τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ 𝔓^{8} (B τῆς ἀναστάσεως *after* Ἰησοῦ) Ψ 181 614 2344 *Byz* [P] it$^{\text{gig, p, t}}$ syr^{h} cop^{sa} arm^{mss} eth Irenaeus^{lat} Orsiesius^{lat}; Augustine // τῆς ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ syr^{p} cop^{bomss} // τῆς ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ℵ A 1175 1409 (36 307 453 610 1678 κυρίου ἡμῶν) it$^{\text{ar, c, dem, ro, (w)}}$ vg$^{\text{(cl)}}$ cop$^{\text{bo(mss)}}$ (Chrysostom) // τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ D E 945 1739 1891 *l* 1178 it$^{\text{d, e, (ph), r}}$ (cop^{meg}) arm^{mss} (geo) slav

[1] **3** {B} ἐπλήρωσεν 𝔓^{8} ℵ^{2} A B D E Ψ 0189 33^{vid} 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it$^{\text{d, e, gig, p*, r, t}}$ syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo, meg}}$ arm eth geo slav Origen$^{\text{gr, lat}}$ Marcellus Cyril-Jerusalem Gregory-Nyssa Didymus Didymus$^{\text{dub 1/2}}$ Epiphanius$^{2/4}$ Chrysostom; Cyprian Lucifer Ambrosiaster Ambrose Quodvultdeus Fulgentius Greek ms$^{\text{acc. to Bede}}$ // ἐπείρασεν 𝔓^{74} it$^{\text{ar, c, dem, p}^2\text{, (ph), ro, w}}$ vg Didymus$^{\text{dub 1/2}}$ Epiphanius$^{2/4}$ Severian // ἐπήρωσεν ℵ* // ἐπώρωσεν 2492

---

33 χάρις ... αὐτούς Ac 2.47 **34-35** Ac 2.45
5.2 ἐνέγκας ... ἔθηκεν Ac 4.34-35, 37 **3** ἐπλήρωσεν ... σου Jn 13.2

ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ θεῷ. **5** ἀκούων δὲ ὁ Ἁνανίας τοὺς λόγους
τούτους πεσὼν ἐξέψυξεν, καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας
τοὺς ἀκούοντας. **6** ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν
αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.

7 Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ
εἰδυῖα τὸ γεγονὸς εἰσῆλθεν. **8** ἀπεκρίθη δὲ πρὸς αὐτὴν Πέτρος,
Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπεν, Ναί,
τοσούτου. **9** ὁ δὲ Πέτρος πρὸς αὐτήν, Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν
πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν
ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ καὶ ἐξοίσουσίν σε. **10** ἔπεσεν δὲ
παραχρῆμα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν· εἰσελθόντες
δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκρὰν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν
πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, **11** καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ᾽ ὅλην
τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

Many Signs and Wonders Performed

12 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ
τέρατα πολλὰ ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ
Στοᾷ Σολομῶντος, **13** τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι
αὐτοῖς, ἀλλ᾽ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. **14** μᾶλλον δὲ προσ-
ετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ, πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν,
15 ὥστε καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ
τιθέναι ἐπὶ κλιναρίων καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου
κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. **16** συνήρχετο δὲ καὶ τὸ
πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων Ἰερουσαλὴμ[2] φέροντες ἀσθενεῖς καὶ
ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο
ἅπαντες.

---

[2] **16** {B} Ἰερουσαλήμ $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B 0189 it$^{ar, dem, gig, p, ph, ro, t, w}$ vg syr$^{p, h}$ eth Lucifer // εἰς Ἰερουσαλήμ D E Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it$^{c, d, e}$ vg^{mss} arm geo slav (Cyril-Jerusalem) Chrysostom

---

5 ἐγένετο ... ἀκούοντας Ac 2.43; 5.11; 19.17 **9** πειράσαι ... κυρίου 1 Cor 10.9 **11** Ac 2.43; 5.5; 19.17 **12** Διὰ ... τέρατα πολλά Ac 2.43; 6.8; 14.3; 15.12 ἐν τῇ Στοᾷ Σολομῶντος Jn 10.23; Ac 3.11 **13** ἐμεγάλυνεν ... λαός Ac 2.47 **14** Ac 2.41, 47; 4.4; 6.7; 11.21, 24; 21.20 **15-16** Mk 6.56; Ac 19.11-12

Persecution of the Apostles

17 Ἀναστὰς δὲ[3] ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα
αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου **18** καὶ ἐπέβα-
λον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν
τηρήσει δημοσίᾳ. **19** ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἀνοίξας
τὰς θύρας τῆς φυλακῆς ἐξαγαγών τε αὐτοὺς εἶπεν, **20** Πορεύε-
σθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα
τῆς ζωῆς ταύτης. **21** ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον
εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ
σὺν αὐτῷ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν
τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι
αὐτούς. **22** οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρέται οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν
τῇ φυλακῇ· ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν **23** λέγοντες ὅτι Τὸ
δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς
φύλακας ἑστῶτας ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα
εὕρομεν. **24** ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ τε στρα-
τηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν τί ἂν
γένοιτο τοῦτο. **25** παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι
Ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ
ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. **26** τότε ἀπελθὼν ὁ στρα-
τηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἦγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο
γὰρ τὸν λαὸν μὴ λιθασθῶσιν.

27 Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ
ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς **28** λέγων, [Οὐ] παραγγελίᾳ[4]

---

[3] **17** {A} ἀναστὰς δέ 𝔓[45, 74] ℵ A B D Ψ 0189 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* it[c, d, dem, gig, ph, ro, w] vg syr[h] cop[sa, bo] arm geo slav Basil Chrysostom; Lucifer // Ἄννας δέ (it[ar] vg[ms] ἀναστὰς δὲ Ἄννας) it[p] cop[meg] eth // καὶ ταῦτα βλέπων ἀναστάς E it[e] Greek ms[acc. to Bede]

[4] **28** {C} οὐ παραγγελίᾳ ℵ[2] D E (Ψ οὐχί) 36 181 307 453 310 614 945 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 591 *l* 883 *l* 1356 παραγγελίαν) it[e, h, p, w] syr[p, h] cop[samss] eth arm slav Basil Chrysostom Cyril[1/3]; Ambrosiaster Greek

---

17 Ac 4.1, 6 **18** Ac 4.3 **19** Ac 12.7-10 **21** ἀπέστειλαν ... αὐτούς Ac 12.19 **24** ὅ ... ἀρχιερεῖς Lk 22.4, 52; Ac 4.1 **26** ἐφοβοῦντο ... λαόν Mt 14.5; 21.26, 46; Mk 11.32; 12.12; Lk 20.19; 22.2

παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ
ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἰερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν καὶ
βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου.
29 ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν[5], Πειθαρχεῖν
δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. **30** ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν
ἤγειρεν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου·
31 τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ
[τοῦ] δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
32 καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες[6] τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

33 Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο καὶ ἐβούλοντο[7] ἀνελεῖν
αὐτούς. **34** ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος ὀνόματι
Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω
βραχὺ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι **35** εἶπέν τε πρὸς αὐτούς,

---

ms[acc. to Bede] // παραγγελίᾳ 𝔓[74] א* A B 1175 it[ar, c, d, dem, gig, ph, ro] vg cop[sa ms, bo, meg] geo Cyril[2/3]; Lucifer NIV NRSV REB EU BJ TOB BTI DHH?

[5] **29** {A} ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν 𝔓[74] א A B E Ψ 33[vid] (36 307 453 1409 1678 ὁ Πέτρος) 181 610 614 945 1175 1739 1891 2344 *Byz* [P] *Lect* (*l* 883 *l* 921 *l* 1021 *l* 1154 *l* 1977 *l*[AD] ὁ Πέτρος, *l* 60 *l* 597 οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι) it[ar, c, dem, e, gig, (p), ph, ro, w] vg syr[h] (cop[sa, bo, meg]) arm (eth) geo (slav) Basil Chrysostom; Lucifer // ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς D[c] (syr[p]) // ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς *but transpose this phrase after* ἀνθρώποις *[sic]* D* it[d, (h)]

[6] **32** {B} ἐσμεν μάρτυρες 𝔓[74vid] א D* 181 614 1175 *l* 60 *l* 591 (*l* 597 μὲν μάρτυρες) *l* 680 *l* 883 *l* 1441 it[ar, c, dem, ph, ro, w] vg cop[sa, bo, meg] arm[mss] eth Didymus[dub] // μάρτυρές ἐσμεν A 1409 it[d, gig, h, p2] vg[mss] Varimadum // ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες D[2] E (Ψ μὲν αὐτοῦ μάρτυρές ἐσμεν) 36 307 453 610 1678 2344 *Byz* [P] *Lect* it[e, (p*)] syr[h] arm[mss] geo slav Chrysostom // ἐν αὐτῷ ἐσμεν μάρτυρες (B *omit* ἐσμεν) 945 1739 (1891 ἐσμεν ἐν αὐτῷ) cop[bo ms] Irenaeus[lat]

[7] **33** {B} ἐβούλοντο A B E Ψ 36 614 *l* 422 cop[sa, bo, meg] eth Chrysostom // ἐβουλεύοντο א D 181 307 453 610 945 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *l* 156 *l* 617 *l* 1178 it[ar, c, d, dem, e, gig, h, p, ph, ro, w] vg arm slav Lucifer // ἐβουλεύσαντο 1175 1409 geo

---

28 μὴ ... ὀνόματι τούτῳ Ac 4.18 βούλεσθε ... τούτου Mt 27.25 **29** Ac 4.19 **30** ὁ θεὸς ... Ἰησοῦν Ac 2.24, 32; 3.15; 4.10; 10.40; 13.30; 17.31 ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε ... ἐπὶ ξύλου Ac 2.23, 36; 3.15; 4.10; 10.39 **31** ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα He 2.10 ὕψωσεν ... αὐτοῦ Ac 2.33 τοῦ δοῦναι ... ἁμαρτιῶν Lk 24.47; Ac 2.38 **32** ἡμεῖς ... μάρτυρες ... τούτων Lk 24.48; Jn 15.27; Ac 1.8; 2.32; 3.15 ἡμεῖς ... πνεῦμα τὸ ἅγιον Jn 15.26 **33** Ac 7.54 **34** Φαρισαῖος ... λαῷ Ac 22.3 ἐκέλευσεν ... ποιῆσαι Ac 4.15

Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις
τούτοις τί μέλλετε πράσσειν. **36** πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν
ἀνέστη Θευδᾶς λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ᾧ προσεκλίθη ἀνδρῶν
ἀριθμὸς ὡς τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο
αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. **37** μετὰ τοῦτον
ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς
καὶ ἀπέστησεν λαὸν[8] ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο καὶ
πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. **38** καὶ τὰ
νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἄφετε
αὐτούς· ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο,
καταλυθήσεται, **39** εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε κατα-
λῦσαι αὐτούς,[9] μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ
αὐτῷ **40** καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους δείραντες
παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυ-
σαν. **41** Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ
συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀτιμασθῆναι,
42 πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ᾽ οἶκον οὐκ ἐπαύοντο
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν χριστὸν[a] Ἰησοῦν.

---

[8] **37** {A} λαόν 𝔓[74] א A* B 1175 it[ar, c, d, dem, ph, ro] vg cop[sa mss] Eusebius Cyril // λαὸν ἱκανόν A[2] 0140 36 307 453 610 945 1409 1678 1739 1891 *Byz* [P] *l* 156 *l* 617 *l* 422 *l* 1178 BTI? // ἱκανὸν λαόν E Ψ 33 181 614 2344 Chrysostom // λαὸν πολύν C[3] (C* πολύ) D it[(e), gig, (h), p, (w)] eth geo slav Apollinaris

[9] **39** {A} αὐτούς 𝔓[74] A B C[2] Ψ 36 181 307 453 610 945 1175 1678 1739* 1891 *l* 1178 it[p, ph, ro] vg[ww, st] cop[sa ms, bo] arm eth geo slav // αὐτό C*[vid] 1409 1739[c] 2344 *Byz* [P] *l* 156 *l* 422 *l* 617 it[c, dem, w] vg[cl] syr[p] cop[sa mss, bo mss] Chrysostom // αὐτοὺς οὔτε ὑμεῖς οὔτε οἱ ἄρχοντες ὑμῶν E it[ar, e, gig] Greek ms[acc. to Bede] // αὐτοὺς οὔτε ὑμεῖς οὔτε βασιλεῖς οὔτε τύραννοι· ἀτέχεσθε οὖν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων D it[d, h] vg[ms] (syr[h with *]) (cop[meg]) // αὐτούς· ἀτόσχεσθε οὖν ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων 614

---

[a] **42** C: (NIV) (NRSV) EU NBS BTI // Different text: AD TR

---

36 Ac 21.38 **37** Lk 13.1-2 **39** Wsd 12.13-14 **40** παρήγγειλαν ... Ἰησοῦ Ac 4.18 **41** Mt 5.10-12; 1 Pe 4.13 **42** πᾶσαν ... οἶκον Ac 2.46 διδάσκοντες ... Ἰησοῦν Ac 17.3; 18.5, 28

The Appointment of the Seven

6 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν
ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι[a]
παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν.
2 προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν
εἶπαν, Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. 3 ἐπισκέψασθε δέ[1], ἀδελφοί, ἄν-
δρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, πλήρεις πνεύματος καὶ
σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης, 4 ἡμεῖς δὲ τῇ
προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.
5 καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους καὶ ἐξελέ-
ξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρης πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου,
καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ
Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, 6 οὓς ἔστη-
σαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν
αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

7 Καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ[2] ηὔξανεν καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς
τῶν μαθητῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων
ὑπήκουον τῇ πίστει.

---

[1] 3 {C} δέ ℵ B it[w] cop[sa mss] // οὖν C E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1409 1678 1739 1891 *Byz* [P] *Lect* it[ar, c, dem, e, gig, ph, ro, t] vg syr[p, h] cop[bo] slav Origen[lat] Didymus[lat] Chrysostom Marcus-Eremita // δὲ οὖν 1175 // δή A // *omit* 𝔓[74] cop[sa ms] arm eth geo Basil

[2] 7 {B} θεοῦ 𝔓[74] ℵ A B C 33 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344[vid] *Byz* [P] *Lect* it[ar, dem, gig] vg[ww, st] syr[p] cop[sa, bo, meg] arm slav[ms] // κυρίου D E Ψ 614 it[c, d, e, h, p, ph, ro, t, w] vg[cl] syr[h] geo slav[ms] Origen[lat] Chrysostom

---

[a] 1 Indirect: WH? GNB REB BJ BTI DHH

---

1 τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ Ac 2.45; 4.35 **3** μαρτυρουμένους Ac 10.22; 16.2; 22.12; 1 Tm 3.7; 3 Jn 12 πλήρεις ... σοφίας Ac 6.10 **5** ἄνδρα ... πνεύματος ἁγίου Ac 11.24 **6** προσευξάμενοι ... χεῖρας Ac 1.24; 13.3; 14.23 **7** ὁ λόγος ... ηὔξανεν Ac 12.24; 19.20 ἐπληθύνετο ... σφόδρα Ac 2.41, 47; 4.4; 5.14; 11.21, 24; 16.5; 21.20

The Arrest of Stephen

8 Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα
καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. **9** ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς
συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ
Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας συζητοῦντες
τῷ Στεφάνῳ, **10** καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ
πνεύματι ᾧ ἐλάλει. **11** τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι
Ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωϋσῆν
καὶ τὸν θεόν· **12** συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυ-
τέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν
καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, **13** ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς
λέγοντας, Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται λαλῶν ῥήματα κατὰ
τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου [τούτου] καὶ τοῦ νόμου· **14** ἀκηκόαμεν
γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει
τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν
Μωϋσῆς. **15** καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι
ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον
ἀγγέλου.

Stephen's Speech

7 Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεύς, Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει; **2** ὁ δὲ ἔφη,
Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη
τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ πρὶν ἢ
κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρρὰν **3** **καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἔξελ-
θε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ [ἐκ] τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς
τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω.** **4** τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων
κατῴκησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα
αὐτοῦ μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν
κατοικεῖτε, **5** καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ οὐδὲ
βῆμα ποδὸς καὶ ἐπηγγείλατο **δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν**

---

8 ἐποίει … μεγάλα Ac 2.43; 5.12; 14.3; 15.12 **10** Lk 21.15 τῇ σοφίᾳ … ἐλάλει Ac 6.3
11 Mt 26.59-61; Mk 14.55-58 **13** Ὁ ἄνθρωπος … ἁγίου τούτου Jr 26.11 **14** Ac 21.21

7.2 Ἄνδρες … ἀκούσατε Ac 22.1 Ὁ θεὸς τῆς δόξης Ps 29.3 Ὁ θεὸς … Χαρράν Gn 11.31–12.1 **3** Gn 12.1 **4** Gn 11.31–12.1, 5; 15.7 **5** οὐκ … ποδός Dt 2.5 ἐπηγγείλατο … αὐτόν Gn 12.7; 13.15; 15.2, 18; 17.8; 24.7; 48.4

αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ᾽ αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ
τέκνου. **6** ἐλάλησεν δὲ οὕτως ὁ θεὸς ὅτι **ἔσται τὸ σπέρμα
αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ
κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· 7 καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύ-
σουσιν κρινῶ ἐγώ**, ὁ θεὸς εἶπεν, **καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται
καὶ λατρεύσουσίν μοι ἐν τῷ** τόπῳ **τούτῳ**. **8** καὶ ἔδωκεν αὐτῷ
διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ
περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ,
καὶ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας.

9 Καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς
Αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ **10** καὶ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ
πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν
ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου καὶ κατέστησεν αὐτὸν
ἡγούμενον ἐπ᾽ Αἴγυπτον καὶ [ἐφ᾽] ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ.
11 ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ᾽ ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Χανάαν καὶ
θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν.
12 ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα σιτία εἰς Αἴγυπτον ἐξαπέστειλεν
τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον. **13** καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρί-
σθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ Φαραὼ
τὸ γένος [τοῦ] Ἰωσήφ. **14** ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο
Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς
ἑβδομήκοντα πέντε. **15** καὶ κατέβη Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον καὶ
ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, **16** καὶ μετετέθησαν
εἰς Συχὲμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς
ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἑμμὼρ ἐν Συχέμ[1].

---

[1] **16** {C} ἐν Συχέμ ℵ* B C 36 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *l* 1178 cop[sa, bo, fay] arm geo // τοῦ Συχέμ 𝔓[74] D Ψ 614 2344 *Byz* [(P τοῦ χέμ)] it[ar, c, dem, ph, ro, w] vg cop[meg] (eth) slav Chrysostom; Jerome // τοῦ ἐν Συχέμ ℵ[2] A E

---

5 οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου Gn 16.1 **6-7** ἔσται τὸ σπέρμα ... τούτῳ Gn 15.13-14 **7** ἐξελεύσονται ... τούτῳ Ex 3.12 **8** ἔδωκεν ... περιτομῆς Gn 17.10-14 οὕτως ... ὀγδόῃ Gn 21.4 **9** οἱ ... Ἰωσήφ Gn 37.11 ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον Gn 37.28; 45.4 ἦν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ Gn 39.2, 3, 21, 23 **10** ἔδωκεν ... Αἰγύπτου Gn 41, 37-39 κατέστησεν ... αὐτοῦ Gn 41.40-44; Ps 105.21 **11** ἦλθεν ... Χανάαν Gn 41.54; 42.5 **12** Gn 42.1-2 **13** ἐν ... ἀδελφοῖς αὐτοῦ Gn 45.3-4 φανερὸν ... Ἰωσήφ Gn 45.16 **14** Gn 45.9-11, 18-19 πᾶσαν ... ἑβδομήκοντα πέντε Gn 46.27 LXX; Ex 1.5 LXX; Dt 10.22 **15** κατέβη ... Αἴγυπτον Gn 46.5-6 ἐτελεύτησεν ... ἡμῶν Gn 49.33; Ex 1.6 **16** Gn 23.2-20; 33.19; 49.29-30; 50.7-13; Jos 24.32

17 Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὡμολόγη-
σεν[2] ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν
Αἰγύπτῳ **18** ἄχρι οὗ **ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος [ἐπ᾽ Αἴγυπτον]**[3]
ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. **19** οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος
ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας [ἡμῶν][4] τοῦ ποιεῖν τὰ βρέφη
ἔκθετα αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζῳογονεῖσθαι. **20** ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη
Μωϋσῆς καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ
οἴκῳ τοῦ πατρός, **21** ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ ἀνείλατο αὐτὸν ἡ
θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. **22** καὶ
ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς [ἐν] πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς
ἐν λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ.

23 Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσερακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη
ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς
υἱοὺς Ἰσραήλ. **24** καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον ἠμύνατο καὶ
ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον.
25 ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς [αὐτοῦ] ὅτι ὁ θεὸς διὰ
χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν σωτηρίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν.
26 τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ συνήλ-
λασσεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην εἰπών, Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε· ἱνατί
ἀδικεῖτε ἀλλήλους; **27** ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο

1409 it^{c} vg^{mss} Greek ms$^{acc. to Bede}$ // *omit* syr^{p} // *père de Sichem* BJ TOB (*see* Gn 33.19)

[2] **17** {B} ὡμολόγησεν $\mathfrak{P}^{74}$ א A B C 36* 307 453 610 1175 1678 it$^{ar, c, (dem), ph, ro, w}$ vg syr^{hmg} cop^{sa} eth // ὤμοσεν Ψ 36^{c} 81 181 614 945 1409 1739 1891 2344 *Byz* [P] *l* 1178 it^{gig} syr$^{(p), h}$ cop$^{bo, fay}$ slav Chrysostom // ἐπηγγείλατο $\mathfrak{P}^{45}$ D E it$^{d, e, p}$ vg^{mss} cop^{meg} Greek ms$^{acc. to Bede}$

[3] **18** {C} ἐπ᾽ Αἴγυπτον (*see* Ex 1.8 LXX) $\mathfrak{P}^{33vid, 74}$ א A B C Ψ 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 *l* 1178 (it$^{ar, c, dem, ph, ro, w}$ vg) vg^{mss} syr$^{p, hmg}$ cop$^{sa, bo, fay, meg}$ arm eth geo slav // *omit* $\mathfrak{P}^{45vid}$ D E 81 614 2344 *Byz* [P] it$^{d, e, gig, p}$ syr^{h} Chrysostom

[4] **19** {C} ἡμῶν A C E Ψ 36 81 181 307 453 610 614 945 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *l* 1178 it$^{c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay, meg}$ arm^{mss} eth geo slav Chrysostom // *omit* $\mathfrak{P}^{74}$ א B D 1175 1409 it^{d} vg$^{ww, st}$ arm^{mss} TOB

17-18 ηὔξησεν ... Ἰωσήφ Ex 1.7-8 **19** οὗτος ... ἡμῶν Ex 1.10-11 τοῦ ... ζῳογονεῖσθαι Ex 1.22 **20** Ex 2.2; He 11.23 **21** Ex 2.3-10 **23-24** Ex 2.11-12 **26-28** Ex 2.13-14

αὐτὸν εἰπών, **Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ'**
ἡμῶν; 28 μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὃν τρόπον ἀνεῖλες ἐχθὲς
τὸν Αἰγύπτιον; **29** ἔφυγεν δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ
ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο.

30 Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσεράκοντα **ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ**
ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ **ἄγγελος ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου.** **31** ὁ
δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμαζεν τὸ ὅραμα, προσερχομένου δὲ αὐτοῦ
κατανοῆσαι ἐγένετο φωνὴ κυρίου, **32 Ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πα-**
τέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ἔντρομος
δὲ γενόμενος Μωϋσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. **33 εἶπεν δὲ**
αὐτῷ ὁ κύριος, Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ
τόπος ἐφ' ᾧ ἕστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. 34 ἰδὼν εἶδον τὴν
κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τοῦ στεναγμοῦ
αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς· καὶ νῦν
δεῦρο ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον. **35** Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν,
ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, **Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ**
δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς [καὶ] ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέ-
σταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ.
36 οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ
Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη
τεσσεράκοντα. **37** οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς ὁ εἴπας τοῖς υἱοῖς
Ἰσραήλ, **Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν**
ὑμῶν ὡς ἐμέ. **38** οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ
ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ
τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν[5], **39** ᾧ

---

[5] **38** {B} ἡμῖν A C D E Ψ 33 81 181 614 945 1175 1739 1891 2344[vid] *Byz* [P] *l* 1178 it[ar, c, d, dem, e, gig, ph, ro, w] vg syr[p, h] arm eth Chrysostom Cyril // ὑμῖν 𝔓[74] א B 36 307 453 610 1409 1678 *l* 1439 it[p] cop[sa, bo, meg] geo slav Irenaeus[lat]

---

27 Τίς σε κατέστησεν ... ἡμῶν Lk 12.14 **29** ἔφυγεν ... Μαδιάμ Ex 2.15 ἐγένετο ... υἱοὺς δύο Ex 2.21-22; 18.3-4 **30-31** ὤφθη ... ὅραμα Ex 3.2-3 **31-34** προσερχομένου ... Αἴγυπτον Ex 3.4-10 **35** Τίς ... δικαστήν Ex 2.14 ἀγγέλου ... βάτῳ Ex 3.2 **36** ποιήσας ... Αἰγύπτῳ Ex 7.3 Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ Ex 14.21 ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσεράκοντα Nu 14.33 **37** Προφήτην ... ἐμέ Dt 18.15 (Ac 3.22) **38** μετὰ τοῦ ἀγγέλου ... Σινᾶ Ac 7.53 ὃς ἐδέξατο ... ἡμῖν Ex 19.1-6; 20.1-17; Dt 5.4-22; 9.10

οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἀπώ-
σαντο καὶ ἐστράφησαν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον
40 εἰπόντες τῷ Ἀαρών, **Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύ-
σονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς
Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί ἐγένετο αὐτῷ.** **41** καὶ ἐμοσχο-
ποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ
εἰδώλῳ καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν.
42 ἔστρεψεν δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ
στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν,

Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι
ἔτη τεσσεράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος Ἰσραήλ;
43 **καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μόλοχ**
καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ [ὑμῶν] Ῥαιφάν,
τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς,
καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος.

44 Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ
ἐρήμῳ καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ
τὸν τύπον ὃν ἑωράκει· **45** ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ
πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν
ἐξῶσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν
Δαυίδ, **46** ὃς εὗρεν χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ᾐτήσατο
εὑρεῖν σκήνωμα τῷ οἴκῳ[6] Ἰακώβ. **47** Σολομῶν δὲ οἰκοδόμησεν
αὐτῷ οἶκον. **48** ἀλλ᾽ οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ,
καθὼς ὁ προφήτης λέγει,

---

[6] **46** {B} οἴκῳ 𝔓[74] א* B D 2344 it[d] cop[sams] // θεῷ (*see* Ps 132.5) א[2] A C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 *Byz* [P] *l* 1178 it[ar, c, dem, e, gig, h, p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[samss, bo, meg] arm eth geo slav Chrysostom Hesychius GNB NIV REB TOB

---

39 ἐστράφησαν ... Αἴγυπτον Nu 14.3 **40** Ποίησον ... αὐτῷ Ex 32.1, 23 **41** Ex 32.4-6 **42** λατρεύειν ... οὐρανοῦ Jr 7.18 LXX; 8.2; 19.13 **42-43** Μὴ ... Βαβυλῶνος Am 5.25-27 **44** Ἡ ... ἐρήμῳ Ex 27.21; Nu 1.50 διετάξατο ... ἑωράκει Ex 25.9, 40 **45** ἣν καὶ εἰσήγαγον ... Ἰησοῦ Jos 3.14-17; 18.1 ἐν ... πατέρων ἡμῶν Jos 23.9; 24.18 **45-46** Δαυίδ ... Ἰακώβ 2 Sm 7.2-16; 1 Kgs 8.17-18; 1 Chr 17.1-14; 2 Chr 6.7-8; Ps 132.1-5 **47** 1 Kgs 6.1, 14; 8.19-20; 2 Chr 3.1; 5.1; 6.2, 10

49 **Ὁ οὐρανός μοι θρόνος,**
ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου·
ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος,
ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
50 **οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα;**

51 Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν,
ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν
καὶ ὑμεῖς. **52** τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν;
καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ
δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς ἐγένεσθε, **53** οἵτινες
ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.

The Stoning of Stephen

54 Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ
ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ᾽ αὐτόν. **55** ὑπάρχων δὲ πλήρης
πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδεν δόξαν θεοῦ
καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ **56** καὶ εἶπεν, Ἰδοὺ
θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. **57** κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ
συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ᾽ αὐτὸν
58 καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρ-
τυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου
καλουμένου Σαύλου, **59** καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπι-
καλούμενον καὶ λέγοντα, Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.
60 θεὶς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, Κύριε, μὴ στήσῃς
αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.
8 Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.

49-50 Is 66.1-2 **51** Σκληροτράχηλοι Ex 32.9; 33.3, 5 ἀπερίτμητοι … ὠσίν Lv 26.41; Jr 9.26; 6.10 ὑμεῖς ἀεὶ … ἀντιπίπτετε Is 63.10 **52** τίνα τῶν προφητῶν … ὑμῶν 2 Chr 36.16 ἀπέκτειναν … δικαίου Mt 23.31 **53** οἵτινες … ἀγγέλων Ac 7.38; Ga 3.19; He 2.2 **54** διεπρίοντο … αὐτῶν Ac 5.33 ἔβρυχον … αὐτόν Job 16.9; Ps 35.16; 37.12; 112.10 **55** ὑπάρχων … ἁγίου Ac 4.8; 6.3, 5; 9.17; 11.24; 13.9 Ἰησοῦν … ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ Mt 22.44; 26.64; Mk 12.36; 14.62; 16.19; Lk 20.42; 22.69; Ac 2.34; Ro 8.34; Eph 1.20; Col 3.1; He 1.3, 13; 8.1; 10.12; 12.2; 1 Pe 3.22 **56** τοὺς … διηνοιγμένους Mt 3.16; Lk 3.21; Jn 1.51; Ac 10.11; Re 19.11 **58** οἱ μάρτυρες … Σαύλου Ac 22.20 **59** Κύριε … δέξαι … μου Ps 31.5; Lk 23.46 **60** ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ Mt 27.46, 50; Mk 15.34; Lk 23.46 Κύριε … ἁμαρτίαν Lk 23.34

8.1 Σαῦλος … αὐτοῦ Ac 7.58; 22.20

Saul Persecutes the Church

Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν
ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες δὲ διεσπάρησαν κατὰ
τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων.
2 συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν
κοπετὸν μέγαν ἐπ᾽ αὐτῷ. **3** Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλη-
σίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ
γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.

The Gospel Preached in Samaria

4 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν
λόγον. **5** Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς [τὴν][1] πόλιν τῆς Σαμαρείας
ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. **6** προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι τοῖς
λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς
καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. **7** πολλοὶ γὰρ τῶν ἐχόντων
πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχοντο, πολλοὶ δὲ
παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν· **8** ἐγένετο δὲ πολ-
λὴ χαρὰ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.
9 Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων
καὶ ἐξιστάνων τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν
μέγαν, **10** ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου λέ-
γοντες, Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ καλουμένη[2] Μεγάλη.
11 προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις

---

[1] **5** {C} τήν 𝔓[74] ℵ A B 181 1175 2344 // *omit* C D E Ψ 33 36 81 307 453 610 614 945 1409 1678 1739 1891 *Byz* [P] *Lect* cop[sa, bo, meg] Chrysostom REB BJ TOB

[2] **10** {A} καλουμένη 𝔓[74] ℵ A B C D E 33 81 181 945 1175 1409 1739 1891 2344 *l* 1178 it[ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, r, ro, w] vg cop[bo] arm geo Irenaeus[lat] Origen // λεγομένη 614 // *omit* Ψ 36 307 453 1678 *Byz* [L P] *Lect* syr[p] cop[sa, meg] eth slav Chrysostom

---

1 Ἐγένετο ... ἀποστόλων Ac 8.4; 11.19 **2** συνεκόμισαν ... εὐλαβεῖς Mt 14.12; Mk 6.29 **3** Ac 9.1, 13; 22.4; 26.9-11 **4** Ac 8.1; 11.19 **7** πνεύματα ... ἐξήρχοντο Mt 10.1; Mk 6.7; 16.17

ἐξεστακέναι αὐτούς. **12** ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγ-
γελιζομένῳ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. **13** ὁ δὲ Σίμων
καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ
Φιλίππῳ, θεωρῶν τε σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας
ἐξίστατο.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδε-
κται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς
Πέτρον καὶ Ἰωάννην, **15** οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο
περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσιν πνεῦμα ἅγιον· **16** οὐδέπω γὰρ ἦν
ἐπ᾽ οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. **17** τότε ἐπετίθεσαν τὰς χεῖρας
ἐπ᾽ αὐτοὺς καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. **18** ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων
ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ
πνεῦμα[3], προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα **19** λέγων, Δότε κἀμοὶ
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ
πνεῦμα ἅγιον. **20** Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Τὸ ἀργύριόν
σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας
διὰ χρημάτων κτᾶσθαι· **21** οὐκ ἔστιν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν
τῷ λόγῳ τούτῳ, ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἔναντι τοῦ
θεοῦ. **22** μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ
δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς
καρδίας σου, **23** εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας
ὁρῶ σε ὄντα. **24** ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Δεήθητε ὑμεῖς
ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ᾽ ἐμὲ ὧν
εἰρήκατε[4].

---

[3] **18** {B} πνεῦμα ℵ B cop^sa, meg Apostolic Constitutions // πνεῦμα τὸ ἅγιον 𝔓^45, 74 A C D E Ψ 33 36 81 181 307 453 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it^ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, r, ro, t, w vg syr^p, h cop^bo arm eth geo slav Basil Amphilochius Chrysostom; Augustine TOB DHH

[4] **24** {A} ἐπ᾽ ἐμὲ ὧν εἰρήκατε 𝔓^74 ℵ A B (C *omit* ἐπ᾽) (E εἰρήκατε κακῶν) Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [(L

---

17 Ac 19.6 **21** ἡ γὰρ καρδία ... θεοῦ Ps 78.37 **23** χολὴν πικρίας Dt 29.17; Lm 3.15 LXX σύνδεσμον ἀδικίας Is 58.6 **24** Δεήθητε ... κύριον Ex 8.4 LXX, 24 LXX; 9.28 LXX

25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον
τοῦ κυρίου ὑπέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλάς τε κώμας τῶν
Σαμαριτῶν εὐηγγελίζοντο.

Philip and the Ethiopian Eunuch

26 Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον λέγων,
Ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν
καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ εἰς Γάζαν,[a] αὕτη ἐστὶν ἔρη-
μος. **27** καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦ-
χος δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης
τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἰερουσαλήμ,
28 ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ καὶ
ἀνεγίνωσκεν τὸν προφήτην Ἠσαΐαν. **29** εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα τῷ
Φιλίππῳ, Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. **30** προσ-
δραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος Ἠσαΐαν
τὸν προφήτην καὶ εἶπεν, Ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις;
31 ὁ δὲ εἶπεν, Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην ἐὰν μή τις ὁδηγήσει με;
παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ.
32 ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη·

Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη
καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος,
οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ.
33 **Ἐν τῇ ταπεινώσει** [αὐτοῦ] **ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη·**
τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;
ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.

34 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν, Δέομαί σου,
περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου

ὡς *for* ὧν) P] *Lect* it$^{ar^{txt}, c, dem, gig, p, ph, r, (ro), t, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav$^{(ms)}$ Apostolic Constitutions Chrysostom // μοι τούτων τῶν κακῶν ὧν εἰρήκατέ μοι· ὃς πολλὰ κλαίων οὐ διελίμπανεν D* (D^{2} it$^{ar^{mg}, c}$ *omit* ὃς ... διελίμπανεν) (syr$^{h^{mg}}$) (cop^{meg})

---

[a] **26** End quotation: M? TR WH? GNB NRSV REB DHH

---

31 Πῶς ... ὁδηγήσει με Jn 16.13 **32-33** Ὡς ... ζωὴ αὐτοῦ Is 53.7-8 LXX

τινός; **35** ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξά-
μενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν.
36 ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καί
φησιν ὁ εὐνοῦχος, Ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι;[5]
38 καὶ ἐκέλευσεν στῆναι τὸ ἅρμα καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι
εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν.
39 ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα[6] κυρίου ἥρπασεν τὸν
Φίλιππον καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος, ἐπορεύετο γὰρ
τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. **40** Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον·
καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν
αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

The Conversion of Saul
(Ac 22.6-16; 26.12-18)

9 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς
μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ **2** ᾐτήσατο
παρ᾽ αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως
ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας,
δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἰερουσαλήμ. **3** ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι
ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, ἐξαίφνης τε αὐτὸν περιή-

[5] **36** {A} *omit verse 37* $\mathfrak{P}^{45, 74}$ א A B C Ψ 33^{vid} 81 181 614 1175 1409 2344 *Byz* [L P] *Lect* $vg^{ww, st}$ syr^{p} $cop^{sa, bo}$ eth^{pp} Chrysostom; Ambrose // *add verse 37* εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Φίλιππος, Ἐὰν πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, σωθήσει· ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε, Πιστεύω εἰς τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ E it^{e} Greek $ms^{acc. to Bede}$ // *add verse 37* εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης καρδίας σου, ἔξεστιν· ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε, Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι Ἰησοῦν Χριστόν (*with minor variants*) 36 307 453 610 945 1678 1739 1891 *l* 592 *l* 1178 l^{AD} $it^{ar, c, dem, gig, l, p, ph, ro, t, w}$ vg^{cl} $syr^{h with *}$ cop^{meg} arm eth^{TH} geo slav Irenaeus; Cyprian Ambrosiaster Pacian Chromatius Augustine Speculum

[6] **39** {A} πνεῦμα $\mathfrak{P}^{45, 74}$ א A* B C E Ψ 33^{vid} 81 181 614 1175 1409 2344 *Byz* [L P] *Lect* $it^{c, dem, e, gig, ph, r, ro, t}$ vg syr^{p} $cop^{sa, bo}$ eth $Didymus^{lat}$ Chrysostom; Rebaptism $Jerome^{1/2}$ // πνεῦμα ἅγιον ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον, ἄγγελος δὲ A^{c} 36 307 453 610 945 1678 1739 1891 *l* 1178 $it^{ar, l, p, (w)}$ vg^{mss} ($syr^{h with *}$) cop^{meg} arm geo slav $Jerome^{1/2}$

36 Ἰδοὺ … βαπτισθῆναι Ac 10.47 **39** πνεῦμα … εὐνοῦχος 1 Kgs 18.12 **40** Ac 21.8
9.1 Ὁ δὲ Σαῦλος … κυρίου Ac 8.3; 9.13 **1-2** προσελθὼν … Ἰερουσαλήμ Ac 9.14

στραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ **4** καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν
φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; **5** εἶπεν δέ,
Τίς εἶ, κύριε; ὁ δέ, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· **6** ἀλλʼ
ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λαληθήσεταί σοι ὅ τί σε
δεῖ ποιεῖν. **7** οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν
ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς μηδένα δὲ θεωροῦντες. **8** ἠγέρ-
θη δὲ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
οὐδὲν ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμα-
σκόν. **9** καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ
ἔπιεν.

10 Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἁνανίας, καὶ
εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἐν ὁράματι ὁ κύριος, Ἁνανία. ὁ δὲ εἶπεν, Ἰδοὺ
ἐγώ, κύριε. **11** ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν, Ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ
τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην Εὐθεῖαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα
Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται **12** καὶ εἶδεν
ἄνδρα [ἐν ὁράματι][1] Ἁνανίαν ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα
αὐτῷ [τὰς] χεῖρας ὅπως ἀναβλέψῃ. **13** ἀπεκρίθη δὲ Ἁνανίας,
Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὅσα κακὰ
τοῖς ἁγίοις σου ἐποίησεν ἐν Ἰερουσαλήμ· **14** καὶ ὧδε ἔχει
ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμέ-
νους τὸ ὄνομά σου. **15** εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος, Πορεύου,
ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου
ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ· **16** ἐγὼ γὰρ
ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.
17 Ἀπῆλθεν δὲ Ἁνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐπιθεὶς
ἐπʼ αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπεν, Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέν
με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ

---

[1] **12** {C} ἄνδρα ἐν ὁράματι B C 1175 *l* 60 cop[bomss, meg] // ἐν ὁράματι ἄνδρα E 33 36 181 307 453 610 614 945 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, e] arm geo slav Chrysostom[lem]; Greek ms[acc. to Bede] // ἄνδρα 𝔓[74] ℵ A 81 it[c, dem, gig, l, p, ph, r, ro, t, w] vg cop[sa, bo] eth BJ TOB // ἐν ὁράματι Ψ *l* 884 *l* 1590

---

5 1 Cor 15.8 **7** Wsd 18.1 **8** ἀνεῳγμένων ... αὐτόν Ac 13.11 **11** Σαῦλον ... Ταρσέα Ac 21.39 **12** ἐπιθέντα ... ἀναβλέψῃ Mk 8.23-25 **13** ὅσα ... Ἰερουσαλήμ Ac 8.3; 9.1 **14** Ac 9.1-2, 21; 26.10 τοὺς ... ὄνομά σου Ac 9.21; 22.16; 1 Cor 1.2; 2 Tm 2.22 **15** τοῦ ... βασιλέων Ro 1.5; Ac 26.1; 27.24 **16** ὅσα ... παθεῖν 2 Cor 11.23-28

πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. **18** καὶ εὐθέως ἀπέπεσαν αὐτοῦ
ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε καὶ ἀναστὰς
ἐβαπτίσθη **19** καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν.

Saul Preaches at Damascus

Ἐγένετο δὲ μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινὰς
20 καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσεν τὸν Ἰησοῦν ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. **21** ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ
ἀκούοντες καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας εἰς Ἰερου-
σαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο
ἐληλύθει ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς;
22 Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυννεν [τοὺς]
Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ συμβιβάζων ὅτι
οὗτός ἐστιν ὁ χριστός.

Saul Escapes from the Jews

23 Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ
Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· **24** ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ
αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς
ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν· **25** λαβόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.

Saul at Jerusalem

26 Παραγενόμενος δὲ εἰς Ἰερουσαλὴμ ἐπείραζεν κολλᾶσθαι
τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν μὴ πιστεύοντες ὅτι
ἐστὶν μαθητής. **27** Βαρναβᾶς δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν
πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν
τὸν κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ
ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. **28** καὶ ἦν μετ᾽
αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἰερουσαλήμ,
παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, **29** ἐλάλει τε

---

21 Οὐχ ... ὄνομα τοῦτο Ac 8.1; 9.1, 14; 26.10 **22** συμβιβάζων ... χριστός Ac 17.3; 18.5, 28 **23** συνεβουλεύσαντο... αὐτόν Ac 23.12 **24** ἐγνώσθη ... αὐτῶν Ac 23.16 **25** διὰ τοῦ τείχους ... σπυρίδι 2 Cor 11.33 **26-27** Παραγενόμενος ... ἀποστόλους Ga 1.18 **27** ἐν τῇ ὁδῷ ... κύριον 1 Cor 9.1; 15.8 ἐλάλησεν αὐτῷ Ac 9.4; 22.7; 26.14 ἐν Δαμασκῷ ... Ἰησοῦ Ac 9.20

καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς[2], οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν
αὐτόν. **30** ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς
Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν.
31 Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία[3] καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ
Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχεν[3] εἰρήνην[a] οἰκοδομουμένη[b]
καὶ πορευομένη[3] τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου[c] καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ
ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνετο.[3]

The Healing of Aeneas

32 Ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν
καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδα. **33** εὗρεν δὲ
ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα ὀνόματι Αἰνέαν ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον
ἐπὶ κραβάττου, ὃς ἦν παραλελυμένος. **34** καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
Πέτρος, Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς Χριστός· ἀνάστηθι καὶ στρῶ-
σον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. **35** καὶ εἶδαν αὐτὸν πάντες οἱ
κατοικοῦντες Λύδδα καὶ τὸν Σαρῶνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ
τὸν κύριον.

---

[2] **29** {A} Ἑλληνιστάς $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ B C E Ψ 36 81 104 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* geo Chrysostom // Ἕλληνας A arm slav

[3] **31** {A} ἡ ... ἐκκλησία ... εἶχεν ... οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη ... ἐπληθύνετο $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B C 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *l* 1178 it$^{c, dem, ph, ro, w}$ vg (syr^{p}) (cop$^{sa, bo, fay, meg}$) arm eth Ps-Dionysius // αἱ ... ἐκκλησίαι ... εἶχον ... οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι ... ἐπληθύνοντο 614 1409 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 422 *l* 1154 *omit* καὶ πορευόμεναι; *l* 680 ληταιβόμεναι *[sic] for* πορευόμεναι) it$^{ar, gig, (p)}$ syr^{h} (cop^{bomss}) geo slav Chrysostom; (Augustine) Bede$^{1/4}$ BJ // αἱ ... ἐκκλησίαι πᾶσαι ... εἶχον ... οἰκοδομούμενοι καὶ πορευόμενοι ... ἐπληθύνοντο E (Ψ ἡ ... ἐκκλησία ... εἶχον ... οἰκοδομημένοι καὶ πορευόμενοι ... ἐπληθύνετο) it^{e}

---

[a] **31** C: TR GNB NIV EU LB BJ NBS TOB BTI || [b] C: WH NIV NRSV EU LB DHH || [c] C: AD M TR REB EU LB BJ NBS TOB

---

30 ἐξαπέστειλαν ... Ταρσόν Ac 11.25

Dorcas Restored to Life

36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμη-
νευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ
ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. **37** ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις
ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ ἔθηκαν [αὐτὴν]
ἐν ὑπερῴῳ. **38** ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδας τῇ Ἰόππῃ οἱ μαθηταὶ
ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας
πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες, Μὴ ὀκνήσῃς διελθεῖν ἕως ἡμῶν.
39 ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον
ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι
κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει
μετ᾽ αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. **40** ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ
Πέτρος καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ
σῶμα εἶπεν, Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς
αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνεκάθισεν. **41** δοὺς δὲ αὐτῇ
χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν· φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας
παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. **42** γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ᾽ ὅλης
τῆς Ἰόππης καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν κύριον. **43** Ἐγένετο
δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

Peter and Cornelius

10 Ἀνὴρ δέ τις ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντ-
άρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, **2** εὐσεβὴς καὶ
φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν ἐλεημο-
σύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός,
3 εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς ὡσεὶ περὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας
ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ,
Κορνήλιε. **4** ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπεν,
Τί ἐστιν, κύριε; εἶπεν δὲ αὐτῷ, Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ
ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ
θεοῦ. **5** καὶ νῦν πέμψον ἄνδρας εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι

---

39 ἀναστὰς ... αὐτοῖς Ac 10.23 **40** ἐκβαλὼν ... ἀνάστηθι Mk 5.40-41 **43** Ac 10.6, 32
10.1-8 Ac 10.30-33 **1-2** ἑκατοντάρχης ... λαῷ Lk 7.2, 5; Ac 27.1, 3 **3** περὶ ... ἡμέρας Ac 3.1

Σίμωνά τινα[1] ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· **6** οὗτος ξενίζεται παρά
τινι Σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν. **7** ὡς δὲ
ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν καὶ
στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ **8** καὶ ἐξη-
γησάμενος ἅπαντα αὐτοῖς ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην.

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει
ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ
ὥραν ἕκτην. **10** ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ ἤθελεν γεύσασθαι.
παρασκευαζόντων δὲ αὐτῶν ἐγένετο ἐπ᾽ αὐτὸν ἔκστασις
11 καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον καὶ καταβαῖνον σκεῦός
τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον[2] ἐπὶ τῆς
γῆς, **12** ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς[3]
καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. **13** καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν,

---

[1] **5** {B} τινά A B C 36 81 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2344 it$^{ar, c, ph, ro, w}$ vg syr^{hmg} cop^{bo} arm^{mss} // *omit* ℵ E Ψ 33 181 614 1409 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{d, dem, e, gig, l, p}$ vg^{ms} (syr^{h}) cop$^{sa, meg}$ arm^{mss} eth geo slav Irenaeus^{lat} Chrysostom; Bede LB BJ

[2] **11** {C} καὶ καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον 𝔓^{74} ℵ A B (C^{2} *omit* μεγάλην) (E τέτραρσιν) (181 καταβαίνοντα *and* καθιεμένην) 1175 (*l* 60 *omit* καταβαῖνον *and* καὶ καθιεμένην) it$^{ar, c, dem, e, p2, ph, ro, w}$ vg Origen // καὶ καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον καὶ καθιέμενον (C^{*vid} *omit* μεγάλην) (36 *omit* καὶ καθιέμενον) 81 307 453 (945 τὸ καταβαῖνον) 1678 1739 1891 2344 (*l* 593 δεδεμένην) *l* 1178 (syr^{p}) BJ EU? // καὶ καταβαῖνον ἐπ᾽ αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον καὶ καθιέμενον 614 1409 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 590 *l* 1156 δεδεμένην καὶ καθιεμένην; *l* 751 σκεῦός τι ἐπ᾽ αὐτόν; *l* 1154 *omit* καὶ καθιέμενον; *l* 1356 *omit* τι) slav Chrysostom // καὶ τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην καταβαῖνον καὶ καθιέμενον (𝔓^{45vid} *omit* ὡς … καί) Ψ 33 (it$^{d, gig, l, p}$) (syr^{h}) arm (Apostolic Constitutions)

[3] **12** {B} τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς 𝔓^{74} ℵ A B C^{2vid} 81 (181 945 1739 1891 τὰ ἑρπετά) 1175 2344 it$^{(ar), c, (d), dem, gig, (l), (p), ph, ro, w}$ vg cop$^{(sa^{ms}), bo^{pt}}$ arm (eth) geo (Clement) Origen$^{gr1/2, (lat1/2)}$ (Apostolic Constitutions); Jerome$^{1/3, (1/3)}$ (Augustine$^{1/4}$) Maximus // τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία E (it^{e}) (Origen$^{gr1/2}$) (Didymus); (Jerome$^{1/3}$) (Chromatius) // τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετά Ψ 614 1409 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 895 *omit* τῆς γῆς; *l* 921 ἑρπετὰ τῆς γῆς) syr^{h} slav Chrysostom; (Jerome$^{1/3}$) (Augustine$^{1/4}$) // τετράποδα

---

5 Σίμωνα … Πέτρος Mt 10.2; Mk 3.16; Lk 6.14; Jn 1.42; Ac 10.18; 11.13 **6** οὗτος … βυρσεῖ Ac 9.43; 10.32 **11-20** Ac 11.5-12

Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. **14** ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,
Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρ-
τον. **15** καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, Ἃ ὁ θεὸς
ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου. **16** τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς καὶ
εὐθὺς ἀνελήμφθη[4] τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.

17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ
εἶδεν, ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου
διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν
πυλῶνα, **18** καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων ὁ ἐπι-
καλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. **19** τοῦ δὲ Πέτρου διεν-
θυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος εἶπεν [αὐτῷ] τὸ πνεῦμα, Ἰδοὺ
ἄνδρες τρεῖς[5] ζητοῦντές σε, **20** ἀλλ᾽ ἀναστὰς κατάβηθι καὶ
πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα
αὐτούς. **21** καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν, Ἰδοὺ
ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι᾽ ἣν πάρεστε; **22** οἱ δὲ εἶπαν,
Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν
θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων,
ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. **23** εἰσκαλεσά-
μενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισεν.

καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς (C^{*vid} 33 *l* 1178 *omit* τὰ ἐπί) 36 307 453 1678 (Origen$^{lat1/2}$)

[4] **16** {B} εὐθὺς ἀνελήμφθη 𝔓^{74} ℵ A B C E 81 (181 εὐθέως) it$^{ar, c, dem, ph, ro, w}$ vg syr^{hmg} cop^{bo} slav // ἀνελήμφθη 𝔓^{45} 36 307 453 610 1175 1678 2344 it^{d} syr^{p} cop$^{samss, boms}$ arm geo Origen^{lat} Apostolic Constitutions; Ambrose Chromatius Augustine // πάλιν ἀνελήμφθη (D ἀνελήμφθη πάλιν) Ψ 614 945 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it$^{e, (gig), (p)}$ syr^{h} cop$^{samss, meg}$ Chrysostom // εὐθὺς ἀνεσπάσθη πάλιν 1409

[5] **19** {B} τρεῖς (*see* 11.11) 𝔓^{74} ℵ A C E 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, p^2, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, hmg}$ cop$^{sa, bo, meg}$ eth geo Didymus^{dub}; Vigilius // δύο (*see* 10.7) B EU TOB // *omit* D Ψ 614 *Byz* [L P] *l* 597 it$^{d, l, p*}$ syr^{h} slav Apostolic Constitutions Chrysostom; Ambrose Augustine Speculum Cassiodorus REB BJ

---

14 οὐδέποτε ... ἀκάθαρτον Lv 11.1-47; Eze 4.14 **15** Ἃ ... ἐκαθάρισεν ... κοίνου Mk 7.15, 19 **18** Σίμων ... Πέτρος Mt 10.2; Mk 3.16; Lk 6.14; Jn 1.42; Ac 10.5, 32; 11.13 **19** εἶπεν ... πνεῦμα Ac 11.12; 13.2 **22** Ac 10.1-2, 5 μαρτυρούμενος ... Ἰουδαίων Lk 7.5

Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναστὰς ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς καί τινες τῶν
ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. **24** τῇ δὲ ἐπαύριον
εἰσῆλθεν[6] εἰς τὴν Καισάρειαν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν
αὐτοὺς συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγ-
καίους φίλους. **25** ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον,
συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσ-
εκύνησεν. **26** ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, Ἀνάστηθι·
καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. **27** καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσ-
ῆλθεν καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, **28** ἔφη τε πρὸς
αὐτούς, Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ
κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξεν
μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον· **29** διὸ καὶ
ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν τίνι λόγῳ
μετεπέμψασθέ με; **30** καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη, Ἀπὸ τετάρτης
ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην τὴν ἐνάτην[7] προσευχόμενος
ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι
λαμπρᾷ **31** καὶ φησίν, Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ
καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
32 πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα ὃς ἐπι-
καλεῖται Πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως

---

[6] **24** {C} εἰσῆλθεν B D Ψ 81 181 614 *Lect*^{pt} it$^{\text{ar, c, dem, d, l, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa mss}}$ eth // εἰσῆλθον 𝔓^{74} ℵ A C E 36 307 453 610 945 (1175 συνῆλθον) 1409 1678 1739 (1891 ἦλθον) 2344 *Byz* [L P] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ (*l* 921 συνῆλθον) it$^{\text{e, gig}}$ syr^{hmg} cop$^{\text{sa ms, bo, meg}}$ arm geo slav Chrysostom NRSV EU BTI DHH

[7] **30** {B} τὴν ἐνάτην 𝔓^{74} ℵ A* B C 81 945 1739 1891 it$^{\text{c, dem, p, ro, w}}$ vg cop^{bo} (arm) eth geo // νηστεύων καὶ τὴν ἐνάτην 𝔓^{50} A^{2} (D* τὴν ἐνάτην τε, D^{2} *omit* τε) (181 καὶ *after* ἐνάτην) 1175 (1409 *omit* τὴν ἐνάτην) cop$^{\text{sa, meg}}$ // νηστεύων καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν Ψ 36 307 453 610 614 1678 2344 *Byz* [P] *Lect* syr$^{\text{p, h}}$ slav Chrysostom (it$^{\text{ar, d, e, gig, l, ph, ro}}$ Greek and Latin mss$^{\text{acc. to Bede}}$, *but with differences in the sentence*) // νηστεύων (*and omit* τὴν ἐνάτην … οἴκῳ μου) L

---

23 τινες … ἀπὸ Ἰόππης … αὐτῷ Ac 10.45; 11.12 **25-26** πεσὼν … εἰμι Ac 14.13-15; Re 19.10 **26** καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι Wsd 7.1 **28** κἀμοὶ … ἄνθρωπον Ac 10.15; 11.9 **30-33** Ac 10.1-8 **30** ἤμην … προσευχόμενος Ac 3.1 ἀνὴρ … λαμπρᾷ Lk 24.4; Ac 1.10 **32** Σίμωνα … Πέτρος Mt 10.2; Mk 3.16; Lk 6.14; Jn 1.42; Ac 10.18; 11.13 οὗτος … θάλασσαν Ac 9.43; 10.6

παρὰ θάλασσαν[8]. **33** ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρὸς σέ, σύ τε
καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ
τοῦ κυρίου[9].

Peter Speaks in Cornelius' House

34 Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα εἶπεν, Ἐπ' ἀληθείας κατα-
λαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστιν προσωπολήμπτης ὁ θεός, **35** ἀλλ' ἐν
παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην
δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν. **36** τὸν λόγον [ὃν][10] ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς
Ἰσραὴλ εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗτός
ἐστιν πάντων κύριος, **37** ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ'
ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος[11] ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ
βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, **38** Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ,
ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν
εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ

---

[8] **32** {B} θάλασσαν 𝔓[45, 74] ℵ A B 36 81 307 453 610 1678 it[c, dem, p2, ro2, w] vg cop[bo] // θάλασσαν ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι 𝔓[127vid] C D E Ψ 181 614 945 1175 1409 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1021 *omit* παρὰ θάλασσαν) it[ar, d, e, gig, l, p*, ph, ro*, t] syr[p, h, pal] (cop[sa, meg]) arm (eth) geo (slav) Chrysostom; Greek ms[acc. to Bede]

[9] **33** {C} τοῦ κυρίου 𝔓[45] ℵ A B C E Ψ 36 (81* 945 2344 *omit* τοῦ) 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 1739 1891 *l* 60 *l* 597 *l* 1178 it[ar, c, dem, e, gig, l, ph, ro, w] vg syr[h] cop[bo] arm geo // τοῦ θεοῦ 𝔓[74, 127] D (81[c] *omit* τοῦ) *Byz* [L P] *Lect* (*l* 884 *omit* τοῦ) it[d, p] syr[p, pal] cop[sa, boms, meg] slav Chrysostom

[10] **36** {C} ὅν 𝔓[74] ℵ* C D E Ψ 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it[c] syr[p, h] geo slav Cyril-Jerusalem Didymus[dub] Chrysostom // *omit* ℵ[1] A B 81 614 1739 *l* 1178 it[ar, c, d, dem, gig, l, p, ph, ro, t, w] vg cop[sa, bo, meg] arm eth Hippolytus Athanasius Cyril; Speculum REB EU LB

[11] **37** {B} ἀρξάμενος ℵ B C E Ψ 181 1739 *l* 60 *l* 883 *l* 1154 *l* 1178 *l* 1356 it[ar, c, gig] slav Hilary Faustinus Ambrose // ἀρξάμενος γάρ 𝔓[74] A D it[d, dem, e, l, p, ph, ro, sin, t, w] vg syr[pal] Irenaeus[lat] // ἀρξάμενον 𝔓[45] 33 36 81 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* Ps-Athanasius Didymus[dub] Chrysostom

---

34 οὐκ ... προσωποληλήμπτης ὁ θεός Dt 10.17; 2 Chr 19.7; Ro 2.11; Ga 2.6; Eph 6.9; Col 3.25; 1 Pe 1.17 **35** Jn 9.31 **36** τὸν ... ἀπέστειλεν Ps 107.20; 147.18 εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην Is 52.7; Na 1.15 διὰ ... κύριος Re 17.14; 19.16 **37** Mt 4.12, 17; Mk 1.14 **38** ἔχρισεν ... πνεύματι ἁγίῳ Is 61.1; Lk 4.18

τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. **39** καὶ ἡμεῖς μάρτυρες
πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ [ἐν]
Ἰερουσαλήμ. ὃν καὶ ἀνεῖλαν κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου, **40** τοῦ-
τον ὁ θεὸς ἤγειρεν [ἐν] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ[12] καὶ ἔδωκεν αὐτὸν
ἐμφανῆ γενέσθαι, **41** οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς
προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν
καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·
42 καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ
νεκρῶν. **43** τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα
εἰς αὐτόν.

Gentiles Receive the Holy Spirit

44 Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπέπεσεν τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. **45** καὶ
ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνῆλθαν τῷ Πέτρῳ, ὅτι
καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται·
46 ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων
τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη Πέτρος, **47** Μήτι τὸ ὕδωρ δύναται
κωλῦσαί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς; **48** προσέταξεν δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ
ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆναι[13]. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν
ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

---

[12] **40** {C} ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ℵ* C *l* 1977 // τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ 𝔓^{74} ℵ^{2} A B D^{2} E Ψ 33 36 81 181 307 463 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg Irenaeus^{lat} Didymus^{dub} Chrysostom // μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν D* it$^{d, l, t}$

[13] **48** {B} ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆναι 𝔓^{74} ℵ A B E 81^{c} 181 (1175 *omit* Χριστοῦ) it$^{ar, c, dem, e, gig (ph), ro, w}$ vg$^{ww, st}$ syr^{h} cop$^{sa, bo, meg}$ arm^{mss} eth slav Cyril-Jerusalem Chrysostom; Rebaptism Jerome // βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι

---

38 ὁ θεὸς ἦν μετ᾽ αὐτοῦ Jn 3.2 **39** κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου Dt 21.22 **40-41** ἔδωκεν ... ἡμῖν Jn 14.19, 22 **41** ἡμῖν... νεκρῶν Lk 24.30, 42; Jn 21.12-13; Ac 1.4 **42** οὗτος ... νεκρῶν Ac 17.31; Ro 14.9; 2 Tm 4.1; 1 Pe 4.5 **43** Is 33.24; 53.5-6; Jr 31.34; Dn 9.24 **44** Ac 11.15; 15.8 **46** ἤκουον ... θεόν Mk 16.17; Ac 2.4, 11; 19.6 **47** Μήτι ... βαπτισθῆναι τούτους Ac 8.36 **48** προσέταξεν ... βαπτισθῆναι Ac 19.5 τότε ... ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς Jn 4.40

Peter's Report to the Church at Jerusalem

11 Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ
τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
2 ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἰερουσαλήμ, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν
οἱ ἐκ περιτομῆς[1] **3** λέγοντες ὅτι Εἰσῆλθες πρὸς ἄνδρας ἀκρο-
βυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. **4** ἀρξάμενος δὲ Πέ-
τρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων, **5** Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει
Ἰόππῃ προσευχόμενος καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον
σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρι ἐμοῦ. **6** εἰς ἣν ἀτενίσας κατε-
νόουν καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ
ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. **7** ἤκουσα δὲ καὶ φωνῆς
λεγούσης μοι, Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. **8** εἶπον δέ,
Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς
τὸ στόμα μου. **9** ἀπεκρίθη δὲ φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ, Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου. **10** τοῦτο δὲ ἐγένετο
ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνεσπάσθη πάλιν ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. **11** καὶ

Ἰησοῦ Χριστοῦ Ψ 33 36 307 453 610 614 945 1678 1739 1891 2344 *l* 60 (*l* 591 *omit* Χριστοῦ) *l* 1178 // βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου *Byz*^{pt} [L P] *Lect*$^{pt, AD}$ (*l* 170 τοῦ θεοῦ) vg^{ms} // βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ *Byz*^{pt} *Lect*^{pt} (*l* 1021 εἰς τὸ ὄνομα) // βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ D (81* *transposes* βαπτισθῆναι *after* Χριστοῦ) (1409 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου) it$^{d, p}$ vg^{cl} syr^{p} (arm^{mss}) (geo)

[1] **2** {A} ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἰερουσαλήμ, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς 𝔓$^{45, 74}$ ℵ A B 81 181 it$^{ar, c, dem, l, ph}$ vg syr^{p} (cop$^{sa, bo}$) arm (eth) geo (slav) Jerome // ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς E 36 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *l* 60 it$^{e, gig}$ Chrysostom // καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς Ψ 33 614 1409 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 591 ἐκρίνοντο; *l* 593 διεκρίναντο; *l* 921 Πέτρος ἀνέβη) // ὁ μὲν οὖν Πέτρος διὰ ἱκανοῦ χρόνου ἠθέλησε πορευθῆναι εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ προσφωνήσας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπιστηρίξας αὐτοὺς πολὺν λόγον ποιούμενος διὰ τῶν χωρῶν διδάσκων αὐτούς· ὃς καὶ κατήντησεν αὐτοῖς καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ ἐκ περιτομῆς ἀδελφοὶ διεκρίνοντο πρὸς αὐτόν 𝔓^{127vid} D it$^{d, p, ro, w}$ vg^{mss} (syr$^{h with *}$) (cop^{meg})

---

3 Εἰσῆλθες... αὐτοῖς Ac 10.28; Ga 2.12 **5-12** Ἐγὼ ... διακρίναντα Ac 10.9-20

ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἦμεν[2],
ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. **12** εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμά
μοι συνελθεῖν αὐτοῖς μηδὲν διακρίναντα[3]. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ
καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός.
13 ἀπήγγειλεν δὲ ἡμῖν πῶς εἶδεν [τὸν] ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ
σταθέντα καὶ εἰπόντα, Ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι
Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, **14** ὃς λαλήσει ῥήματα
πρὸς σὲ ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. **15** ἐν δὲ τῷ
ἄρξασθαί με λαλεῖν ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐτοὺς
ὥσπερ καὶ ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. **16** ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ
κυρίου ὡς ἔλεγεν, Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ
βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. **17** εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν
ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς[4] ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν[5];
18 ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
λέγοντες, Ἄρα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν εἰς ζωὴν
ἔδωκεν.

---

[2] **11** {C} ἦμεν 𝔓^{74} א A B D 181 *l* 884 *l* 1178 it^{ar} vg^{ms} // ἤμεν 𝔓^{45} E Ψ 33 36 81 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 1441 it$^{c, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, meg}$ arm^{mss} eth geo slav Chrysostom GNB NIV REB EU BTI // ἦσαν it^{d}

[3] **12** {C} μηδὲν διακρίναντα (𝔓^{74} ἀνακρίναντα) א^{2} A B 33 81 945 1739 1891 2344^{vid} // μηδὲν διακρίνοντα א* E Ψ 36 307 610 1175 1678 // μηδὲν διακρινόμενον 453 614 1409 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 *l* 1441 Chrysostom EU? LB? BJ // *omit* 𝔓^{45vid} D it$^{d, l, p*}$ syr^{h} REB

[4] **17** {A} ὁ θεός 𝔓^{74} א A B E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 *l* 1441 it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, meg}$ arm eth geo slav Didymus^{lat} Didymus^{dub} Chrysostom; Jerome // *omit* D it^{d} vg^{mss} Rebaptism Augustine

[5] **17** {A} θεόν 𝔓^{74} א A B E Ψ 33^{vid} 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 *l* 1441 it$^{c, dem, e, gig, (ph)}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Didymus^{dub} Chrysostom; Ambrose Jerome // θεὸν τοῦ μὴ δοῦναι αὐτοῖς πνεῦμα ἅγιον πιστεύσασιν ἐπ᾽ αὐτῷ D it$^{(ar), d, (p), (ph), (ro), (w)}$ (syr$^{h\ with\ *}$) (cop^{meg}) (Augustine)

---

12 ἦλθον ... οὗτοι Ac 10.23, 45 **13** Ac 10.3-5, 22, 30-32 **14** ὃς λαλήσει ῥήματα πρὸς σέ Ac 10.22 σωθήσῃ ... σου Ac 16.31 **15** Ac 10.44 ἐπέπεσεν ... ἀρχῇ Ac 2.4 **16** Ac 1.5 **18** Ἄρα ... ἔδωκεν Ac 13.48; 14.27

The Church at Antioch

19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης
ἐπὶ Στεφάνῳ διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας
μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. **20** ἦσαν δέ
τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες
εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνιστὰς[6] εὐαγγελι-
ζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. **21** καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ᾽ αὐτῶν,
πολύς τε ἀριθμὸς ὁ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον.
22 ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης
ἐν Ἰερουσαλὴμ περὶ αὐτῶν καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρναβᾶν [διελ-
θεῖν][7] ἕως Ἀντιοχείας. **23** ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν
χάριν [τὴν] τοῦ θεοῦ, ἐχάρη καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει
τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ[8], **24** ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ
πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος
ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. **25** ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι
Σαῦλον, **26** καὶ εὑρὼν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ
αὐτοῖς καὶ ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ
διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρώτως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς
μαθητὰς Χριστιανούς.

27 Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων
προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. **28** ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι

---

[6] **20** {C} Ἑλληνιστάς B D^{2} E Ψ 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* geo Chrysostom // Ἕλληνας 𝔓^{74} א^{2} A D* arm slav GNB NIV REB EU LB BJ TOB BTI // εὐαγγελίστας א*

[7] **22** {C} διελθεῖν D E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1409 1678 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1365* ἐλθεῖν) it$^{d, e, gig, p, ro2}$ syr^{h} cop$^{sa, meg}$ slav Chrysostom // *omit* 𝔓^{74} א A B 81 1175 1739 1891 it$^{ar, c, dem, ph, ro*, w}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm eth geo NIV REB EU TOB BTI DHH

[8] **23** {B} τῷ κυρίῳ 𝔓^{74} א A D E 36 81 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* cop^{samss} eth Chrysostom // ἐν τῷ κυρίῳ B Ψ 181 it$^{ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg cop$^{samss, bo, meg}$ arm geo slav

---

19 Ac 8.1-4 **20** ἐλάλουν ... Ἰησοῦν Jn 7.35 **21** πολύς ... κύριον Ac 2.41; 4.4; 5.14; 6.7; 11.24; 21.20 **23** παρεκάλει ... κυρίῳ Ac 13.43; 14.22 **24** ἀνὴρ ... πίστεως Ac 6.5 προσετέθη ... κυρίῳ Ac 2.41; 4.4; 5.14; 6.7; 11.21; 21.20 **25** ἐξῆλθεν ... Σαῦλον Ac 9.30 **27** προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν Ac 13.1; 15.32 **28** εἷς ... Ἅγαβος Ac 21.10

Ἅγαβος ἐσήμανεν[9] διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν
ἔσεσθαι ἐφ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου.
29 τῶν δὲ μαθητῶν, καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος
αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
ἀδελφοῖς· **30** ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρε-
σβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρναβᾶ καὶ Σαύλου.

James Killed and Peter Imprisoned

12 Κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς
τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. **2** ἀνεῖλεν δὲ
Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρῃ. **3** ἰδὼν δὲ ὅτι ἀρε-
στόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον,
– ἦσαν δὲ [αἱ] ἡμέραι τῶν ἀζύμων – **4** ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς
φυλακὴν παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσ-
σειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ.
5 ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν
ἐκτενῶς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ.

Peter Delivered from Prison

6 Ὅτε δὲ ἤμελλεν προαγαγεῖν αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ
ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν δεδε-
μένος ἁλύσεσιν δυσὶν φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν
φυλακήν. **7** καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη καὶ φῶς ἔλαμψεν
ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν
αὐτὸν λέγων, Ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσαν αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις
ἐκ τῶν χειρῶν. **8** εἶπεν δὲ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν, Ζῶσαι καὶ
ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησεν δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ,

---

[9] **28** {A} ἀναστὰς δὲ … ἐσήμανεν 𝔓[74] א A E 33[vid] 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 60 *l* 592 *l* 895[supp] *l* 1178 *l* 1365[supp] *l* 1441 *l*[AD] it[e, gig] eth Chrysostom; Vigilius // ἀναστὰς δὲ … ἐσήμαινεν B (Ψ ὅς ἐσήμαινεν) it[ar, c, dem, ph, ro, w] vg // ἦν δὲ πολλὴ ἀγαλλίασις· συνεστραμμένων δὲ ἡμῶν ἔφη εἷς … σημαίνων D it[d, p] (cop[meg]) Augustine

---

30 Ac 12.25
12.4 ὃν … φυλακήν Ac 4.3 **5** προσευχὴ … αὐτοῦ Jas 5.16 **6** φύλακες … φυλακήν Ac 5.23

Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι. **9** καὶ ἐξελθὼν
ἠκολούθει καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθές ἐστιν τὸ γινόμενον διὰ τοῦ
ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. **10** διελθόντες δὲ πρώτην
φυλακὴν καὶ δευτέραν ἦλθαν ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν
φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίγη αὐτοῖς καὶ
ἐξελθόντες[1] προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος
ἀπ' αὐτοῦ. **11** καὶ ὁ Πέτρος ἐν ἑαυτῷ γενόμενος εἶπεν, Νῦν
οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν [ὁ] κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ
ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ
λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. **12** συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς
Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ
ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. **13** κρού-
σαντος δὲ αὐτοῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος προσῆλθεν παιδίσκη
ὑπακοῦσαι ὀνόματι Ῥόδη, **14** καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ
Πέτρου ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ
ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. **15** οἱ δὲ
πρὸς αὐτὴν εἶπαν, Μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ
ἔλεγον, Ὁ ἄγγελός ἐστιν αὐτοῦ. **16** ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενεν
κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδαν αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. **17** κατα-
σείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν διηγήσατο [αὐτοῖς] πῶς ὁ κύριος
αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς εἶπέν τε, Ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ
καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον
τόπον.

18 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς
στρατιώταις τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. **19** Ἡρῴδης δὲ ἐπι-
ζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέ-
λευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Και-
σάρειαν διέτριβεν.

---

[1] **10** {A} ἐξελθόντες $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B E 33 81 181 614 945 1175 1409 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c, dem, e, gig, ph, r, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom; Lucifer // εἰσελθόντες Ψ 36 307 453 610 1678 // ἐξελθόντες κατέβησαν τοὺς ἑπτὰ βαθμοὺς καί D it$^{d, (p)}$ (cop^{meg})

---

10 Ac 5.19 **12** Ἰωάννου ... Μάρκου Ac 12.25; 15.37 **15** οἱ ... Μαίνῃ Ac 26.24 Ὁ ἄγγελός ἐστιν αὐτοῦ Mt 18.10 **17** κατασείσας ... σιγᾶν Ac 13.16; 19.33; 21.40 **18-19** ἦν ... εὑρών Ac 5.22-24

The Death of Herod

20 ⸀Ἦν δὲ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν δὲ
παρῆσαν πρὸς αὐτὸν καὶ πείσαντες Βλάστον, τὸν ἐπὶ τοῦ
κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ᾐτοῦντο εἰρήνην διὰ τὸ τρέφεσθαι
αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. **21** τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ
Ἡρῴδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν [καὶ] καθίσας ἐπὶ τοῦ
βήματος ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς, **22** ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει,
Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου. **23** παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν
αὐτὸν ἄγγελος κυρίου ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔδωκεν τὴν δόξαν τῷ θεῷ,
καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος[2] ἐξέψυξεν.
24 Ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανεν καὶ ἐπληθύνετο. **25** Βαρ-
ναβᾶς δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ[3] πληρώσαν-
τες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες Ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα
Μᾶρκον.

Barnabas and Saul Commissioned

13 ⸀Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προ-
φῆται καὶ διδάσκαλοι ὅ τε Βαρναβᾶς καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος
Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρῴδου τοῦ
τετραάρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος. **2** λειτουργούντων δὲ αὐ-
τῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,

---

[2] **23** {A} γενόμενος σκωληκόβρωτος 𝔓^{74} ℵ A B E Ψ 33^{vid} 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{(p), h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Basil Chrysostom; Ambrosiaster Lucifer // καταβὰς ἀπὸ τοῦ βήματος γενόμενος σκωληκόβρωτος ἔτι ζῶν καὶ οὕτως D it^{d} (cop^{meg})

[3] **25** {C} εἰς Ἰερουσαλήμ ℵ B 81 1409 *Byz* [L P] *Lect*^{pt} syr^{hmg} slav Chrysostom^{mss} // ἀπὸ Ἰερουσαλήμ D Ψ 36 181 307 453 610 614 1678 *Lect*^{pt} it$^{ar, c, d, dem, gig, ph, ro}$ vg cop$^{bo, meg}$ Chrysostom^{ms} GNB NIV REB BTI // ἐξ Ἰερουσαλήμ 𝔓^{74} A 33 2344 cop^{samss} eth Chrysostom // ἐξ Ἰερουσαλὴμ εἰς Ἀντιόχειαν (E 1175 ἀπό *for* ἐξ) 945 1739 1891 (*l* 1178 ἀπό *for* ἐξ) *l*^{AD} it$^{e, p, w}$ syr^{p} cop^{sa}

---

20 διὰ ... βασιλικῆς 1 Kgs 5.11; Eze 27.17 **22** Eze 28.2 **23** ἐπάταξεν ... θεῷ Dn 5.20 **24** Ac 6.7; 19.20 **25** Βαρναβᾶς ... διακονίαν Ac 11.29-30 Ἰωάννην ... Μᾶρκον Ac 12.12; 15.37

13.1 ⸀Ἦσαν ... προφῆται Ac 11.27; 15.32

Ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρναβᾶν καὶ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ
προσκέκλημαι αὐτούς. **3** τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμε-
νοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν.

The Apostles Preach in Cyprus

4 Αὐτοὶ μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
κατῆλθον εἰς Σελεύκειαν, ἐκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον
5 καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν
ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην.
6 διελθόντες δὲ ὅλην τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου εὗρον ἄνδρα τινὰ
μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον ᾧ ὄνομα Βαριησοῦ **7** ὃς ἦν
σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσ-
καλεσάμενος Βαρναβᾶν καὶ Σαῦλον ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ. **8** ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως
γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν
ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. **9** Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος,
πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς αὐτὸν **10** εἶπεν, Ὦ
πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου,
ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς
[τοῦ] κυρίου τὰς εὐθείας; **11** καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σὲ
καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμά τε
ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος καὶ περιάγων ἐζήτει
χειραγωγούς. **12** τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς ἐπίστευσεν
ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου.

Paul and Barnabas at Antioch of Pisidia

13 Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ Παῦλον ἦλθον εἰς
Πέργην τῆς Παμφυλίας, Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν
ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. **14** αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς
Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ [εἰσ]-
ελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν.

---

2 Ἀφορίσατε ... αὐτούς Ac 9.15; Ga 1.15-16 **3** νηστεύσαντες ... αὐτοῖς Ac 6.6; 14.23
4 ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον Ac 15.39 **5** εἶχον ... ὑπηρέτην Ac 12.25; 13.13; 15.38
8 2 Tm 3.8 **10** διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Pr 10.9 τὰς ὁδοὺς ... εὐθείας Ho 14.9 **11** Ac 9.8;
22.11 **13** Ἰωάννης ... Ἱεροσόλυμα Ac 13.5; 15.38

15 μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν
ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς λέγοντες, Ἄνδρες
ἀδελφοί, εἴ τίς ἐστιν ἐν ὑμῖν λόγος παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν,
λέγετε. **16** ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν·
Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε.
17 ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας
ἡμῶν καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ
μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, **18** καὶ ὡς
τεσσερακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν[1] αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ
19 καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χανάαν κατεκληρονόμησεν
τὴν γῆν αὐτῶν[2 a] **20** ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα.
καὶ μετὰ ταῦτα[3] ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ [τοῦ] προφήτου.
21 κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν
Σαοὺλ υἱὸν Κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ἔτη τεσσεράκοντα,

---

[1] **18** {C} ἐτροποφόρησεν א B C[2] D 36 81 307 453 610 614 945 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, c, dem, p, ph, ro] vg syr[h gr] (Apostolic Constitutions) Chrysostom Hesychius // ἐτροφοφόρησεν (*see* Dt 1.31) 𝔓[74] A C* E Ψ 33 181 1175 *l* 809 *l* 938 *l* 1364 it[d, e, gig] syr[p, h] cop[sa, bo, meg] arm eth geo slav BJ TOB

[2] **19** {B} τὴν γῆν αὐτῶν 𝔓[74] א B Ψ 33 81 181 1175 2344 *l* 165 cop[sa ms] // αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν A C D[2] E (36 307 453 610 1678 *omit* αὐτῶν) 614 945 1409 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 884 τῆς ἐπαγγελίας *for* αὐτῶν) it[ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg syr[p] cop[sa mss, bo] arm eth geo slav Chrysostom // τὴν γῆν τῶν ἀλλοφύλων D* it[d] syr[h with *] cop[meg]

[3] **20** {C} ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα 𝔓[74] א A B C 33 36 81 181 307 453 610 1175 1409 1678 2344 it[ar, c, dem, p, ph, ro, w] vg cop[(bo), (meg)] arm geo slav[ms] // καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα D[2] E Ψ 945 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 603 τριακοσίοις) it[e] eth slav[ms] Chrysostom; Greek ms[acc. to Bede] // καὶ ἕως ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα D* (it[d, gig] cop[sa] syr[h] ὡς) // ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα καί 614 (syr[p])

---

[a] **19** Semicolon: LB NBS // Colon: BJ TOB // Period: GNB NIV DHH // Different text: AD TR

---

15 τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου Ac 15.21 **16** κατασείσας τῇ χειρί Ac 12.17; 19.33; 21.40 Ἄνδρες ... θεόν Ac 13.26 **17** μετὰ ... ἐξήγαγεν ... αὐτῆς Ex 6.1, 6; 12.51 **18** Ex 16.35; Nu 14.34 **19** Dt 7.1 κατεκληρονόμησεν ... αὐτῶν Jos 14.1 **20** μετὰ ... κριτάς Jdg 2.16 ἕως ... προφήτου 1 Sm 3.20 **21** κἀκεῖθεν ... βασιλέα 1 Sm 8.5, 19 ἔδωκεν ... Βενιαμίν 1 Sm 10.20-21, 24; 11.15

22 καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν τὸν Δαυὶδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα
ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, **Εὗρον Δαυὶδ** τὸν τοῦ Ἰεσσαί, **ἄνδρα**
κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου.
23 τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγεν[4]
τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, **24** προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ
προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ
Ἰσραήλ. **25** ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν, Τί ἐμὲ[5]
ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὗ οὐκ
εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.
26 Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἐν ὑμῖν
φοβούμενοι τὸν θεόν, ἡμῖν[6] ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης
ἐξαπεστάλη. **27** οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἰερουσαλὴμ καὶ οἱ
ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προ-
φητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες[7]
ἐπλήρωσαν, **28** καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες ᾐτή-

---

[4] **23** {B} ἤγαγεν 𝔓[74] ℵ A B E Ψ 81 1175 1409 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1356 ἀνήγαγε) it[ar, c, dem, e, p, ph, ro, w] vg cop[bo] eth Athanasius Chrysostom[1/2]; Augustine // ἤγειρεν C D 33 36 181 307 453 610 614 945 1678 1891 2344 *l* 921 *l* 1178 it[d, gig] vg[mss] syr[p, h] cop[sa, meg] arm geo slav Chrysostom[1/2] Theodoret BJ BTI // *omit* 1739

[5] **25** {B} Τί ἐμέ 𝔓[74] ℵ A B E (33 81 με) 1175 cop[sa, meg] eth Augustine Quodvultdeus[1/2] // Τίνα με 𝔓[45] C D Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1409 1678 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 751 *omit* με) it[ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[bo] Chrysostom; Quodvultdeus[1/2] BJ BTI

[6] **26** {B} ἡμῖν 𝔓[74] ℵ A B D Ψ 33 81 614 2344[vid] it[d, sin] syr[hmg] cop[sa, meg] // ὑμῖν 𝔓[45] C E 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1881 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, t, w] vg syr[p, h] cop[bo] arm eth geo slav Chrysostom BJ

[7] **27** {A} τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς … κρίναντες 𝔓[45, 74] ℵ A B C (D[2] ἀγνοοῦντες) Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1364 *l* 1365 *l* 1441 κρίνοντες) it[(ar), c, dem, gig, p, ph, ro, sin, t, w] vg syr[h] (cop[sa, bo, meg]) arm geo slav Chrysostom // τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς γραφὰς … κρίναντες E it[e] syr[p] // μὴ συνιέντες τὰς γραφὰς … καὶ κρίναντες D[*vid] it[d] (eth) BJ

---

22 μεταστήσας αὐτόν 1 Sm 13.14 ἤγειρεν … βασιλέα 1 Sm 16.12-13 Εὗρον Δαυίδ Ps 89.20 ἄνδρα … καρδίαν μου 1 Sm 13.14 ὃς … θελήματά μου Is 44.28 **23** τούτου … σωτῆρα 2 Sm 7.12; Is 11.1 **24** Mt 3.1-2, 5; Mk 1.4-5; Lk 3.3 **25** Τί … εἰμὶ ἐγώ Jn 1.20 ἔρχεται … λῦσαι Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.27 **26** Ἄνδρες … θεόν Ac 13.16 **27** Ac 3.17 **28** μηδεμίαν … εὑρόντες Mt 26.60; Mk 14.55, 56, 59; 15.14; Lk 23.4, 14, 15, 22; Jn 18.38; 19.4, 6

σαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. **29** ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα
τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν
εἰς μνημεῖον. **30** ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, **31** ὃς
ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς
Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλήμ, οἵτινες [νῦν] εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ
πρὸς τὸν λαόν. **32** καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς
τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, **33** ὅτι ταύτην ὁ θεὸς
ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις [αὐτῶν] ἡμῖν[8] ἀναστήσας Ἰησοῦν
ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ δευτέρῳ[9],

Υἱός μου εἶ σύ,
ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

34 ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν μηκέτι μέλλοντα ὑπο-
στρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν ὅτι

Δώσω **ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά.**

35 διότι καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει,

Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.

36 Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ
ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ καὶ εἶδεν

---

[8] **33** {C} αὐτῶν ἡμῖν C^{3} E 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1443 ὑμῖν *by itacism?*) it^{c} syr$^{p, h}$ cop^{sa} arm geo (slav) Chrysostom; Greek ms$^{acc. to Bede}$ // ἡμῶν 𝔓^{74} ℵ A B C* D (Ψ ὑμῶν *by itacism?*) 1409 it$^{ar, c, d, dem, (p), ph, ro, t, w}$ vg cop^{meg} Hilary Ambrose // αὐτῶν 1175 it^{gig} cop^{bopt} // ὑμῶν ὑμῖν *l* 170^{vid} // *omit* cop^{bopt} eth REB

[9] **33** {B} τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ δευτέρῳ 𝔓^{74} ℵ A B C Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1678 1739 1891 2344 arm geo // τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται E 614 1409 *Byz* [L P] *l* 156 *l* 170 *l* 617 *l* 883 *l* 1178 (*l* 1443 τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ) it$^{ar, c, dem, e, p, ph, ro, t}$ vg slav Chrysostom; (Ambrose$^{1/2}$) Bede$^{2/3}$ // τῷ πρώτῳ ψαλμῷ γέγραπται D it$^{d, gig}$ (Origen); Hilary Cassiodorus Latin mss$^{acc. to Bede}$ // τῷ ψαλμῷ γέγραπται 1175 (Hesychius); Bede$^{1/3}$ // τοῖς ψαλμοῖς γέγραπται 𝔓^{45vid} (Ambrose$^{1/2}$ προφήταις *for* ψαλμοῖς) BJ

---

28 ᾐτήσαντο ... αὐτόν Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21, 23; Jn 19.6, 7, 15 **29** καθελόντες ... μνημεῖον Mt 27.59-60; Mk 15.46; Lk 23.53; Jn 19.38, 41-42 **30** ὁ δὲ ... νεκρῶν Ac 2.24, 32; 3.15; 4.10; 5.30; 10.40; 17.31 **31** ὃς ὤφθη ... εἰς Ἰερουσαλήμ Ac 1.3 οἵτινες ... μάρτυρες αὐτοῦ Lk 24.48; Ac 1.8; 2.32; 3.15; 5.32; 10.39, 41 **32-33** ἡμεῖς ... Ἰησοῦν Ac 13.23 **33** Υἱός ... σε Ps 2.7 (He 1.5; 5.5) **34** Δώσω ... πιστά Is 55.3 LXX **35** Οὐ ... διαφθοράν Ps 16.10 LXX **36** Δαυὶδ ... αὐτοῦ 1 Kgs 2.10; Ac 2.29 προσετέθη ... αὐτοῦ Jdg 2.10

διαφθοράν· 37 ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδεν διαφθοράν.
38 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν
ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, [καὶ] ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ
ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, 39 ἐν τούτῳ
πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. 40 βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ[10] τὸ
εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις,

41 **Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί,**
καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε,
ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν,
ἔργον **ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν.**

42 Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν[11] παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββα-
τον[12] λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. 43 λυθείσης δὲ τῆς
συναγωγῆς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβο-
μένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρναβᾷ[13], οἵτινες προσ-

---

[10] **40** {B} ἐπέλθῃ 𝔓[74] ℵ[2] (ℵ* ἀπέλθῃ) B D 33 36 307 453 610 1678 2344 it[d] vg[st] // ἐπέλθῃ ἐφ᾽ ὑμᾶς A C E Ψ 097 81 181 (614 ἐφ᾽ ὑμᾶς *after* προφήταις) 945 1175 1409 1739 1891 *Byz* [L P] *l* 1178 it[ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg[cl, ww] syr[p, h] cop[sa, bo, meg] arm eth geo slav Basil Chrysostom GNB NRSV? EU? TOB? BTI DHH?

[11] **42** {A} αὐτῶν 𝔓[74] ℵ A B C D E Ψ 097 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 2344 *l* 1178[1/2] it[ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg syr[(p), h] cop[sa, bo, meg] arm slav[ms] Chrysostom[lem] // ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων *Byz*[pt] [P] // αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων 1409 *Byz*[pt] [L] *l* 1178[1/2] slav[ms] (NIV) (BTI) (DHH)

[12] **42** {B} παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον 𝔓[74] ℵ A C Ψ 097 33 (36 307 453 610 1678 παρεκάλουν *after* σάββατον) 81 181 614 945 1175 1739 1891 2344 *l* 1178[1/2] it[ar, c, d, dem, gig, p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[sa, meg] arm (eth) slav[ms] Chrysostom[lem] // παρεκάλουν τὰ ἔθνη εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον 1409 *Byz* [L P] *l* 1178[1/2] geo slav[ms] // εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον ἠξίουν B cop[bo] // εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον E it[e] // παρεκάλουν εἰς τὸ ἑξῆς σάββατον D

[13] **43** {A} Βαρναβᾷ 𝔓[74] ℵ A B C D E Ψ 097 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 60 *l* 1178 it[ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg cop[sa, bo, meg] arm eth geo slav Chrysostom // Βαρναβᾷ ἀξιοῦντες βαπτισθῆναι 614 syr[h with *]

---

38 διὰ ... καταγγέλλεται Ac 10.43 ἀπὸ ... δικαιωθῆναι He 9.9 **39** ἐν ... δικαιοῦται Ro 4.25; 6.7; 10.4 **41** Hab 1.5 LXX

λαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον αὐτοὺς προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ
θεοῦ[14].
44 Τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου[15]. **45** ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι
τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ Παύ-
λου λαλουμένοις βλασφημοῦντες[16]. **46** παρρησιασάμενοί τε ὁ
Παῦλος καὶ ὁ Βαρναβᾶς εἶπαν, Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον
λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ
οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα
εἰς τὰ ἔθνη. **47** οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος,

Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν
τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.

48 ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ
κυρίου[17] καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον·
49 διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. **50** οἱ
δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς εὐσχή-

---

[14] **43** {A} θεοῦ. 𝔓^{74} ℵ A B C Ψ 097 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 60 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, (gig), p, ph, ro}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom // θεοῦ. ἐγένετο δὲ καθ' ὅλης τῆς πόλεως διελθεῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ D (it^{d}) (syr^{hmg}) // θεοῦ. ἐγένετο δὲ κατὰ πᾶσαν πόλιν φημισθῆναι τὸν λόγον E it$^{e, w}$ (cop^{meg}) Greek ms$^{acc. to Bede}$

[15] **44** {C} τὸν λόγον τοῦ κυρίου 𝔓^{74} ℵ A B^{2} 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *l* 1178 it$^{ar, c, gig, p, ro, w}$ vg$^{ww, st}$ cop^{sa} geo // τὸν λόγον τοῦ θεοῦ B* C E Ψ 614 *Byz* [L P] *l* 60 it$^{dem, e, ph}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm slav Chrysostom REB LB BJ // Παύλου πολύν τε λόγον ποιησαμένου περὶ τοῦ κυρίου D it^{d} (cop^{meg})

[16] **45** {B} βλασφημοῦντες 𝔓^{74} ℵ A B C L Ψ 33 36 81 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, p2, ph, ro, w}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bo, meg}$ arm eth^{pp} geo slav // ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες D 097 181 614 *Byz* [P] *l* 60 it$^{d, p*}$ syr^{h} (ethTH) Chrysostom // ἐναντιούμενοι καὶ βλασφημοῦντες E it$^{e, gig}$

[17] **48** {C} τὸν λόγον τοῦ κυρίου 𝔓$^{45, 74}$ ℵ A C Ψ 33 36 81 181 307 610 945 1175 1409 1739 1891 2344 *Byz* [L P] it$^{c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg cop$^{samss, meg}$ arm geo slav^{ms} Chrysostom; Augustine$^{1/2}$ // τὸν λόγον τοῦ θεοῦ B D E 453 *l* 60 cop$^{sams, bo}$ Augustine$^{1/2}$ // τὸν θεόν 614 *l* 1178 (it^{ar} τὸν κύριον) syr$^{p, h}$

---

43 ἔπειθον ... θεοῦ Ac 11.23; 14.22 **45** Ac 14.2 **46** Ὑμῖν ... θεοῦ Ac 3.26; Ro 1.16 ἐπειδὴ ... ζωῆς Lk 7.30 ἐπειδὴ ... ἔθνη Ac 18.6 **47** Τέθεικα ... γῆς Is 49.6 **48** Ac 11.18 **50** γυναῖκας ... πρώτους Ac 17.4, 12

μονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ
τὸν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων
αὐτῶν. **51** οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἐπ'
αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκόνιον, **52** οἵ τε μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς
καὶ πνεύματος ἁγίου.

Paul and Barnabas at Iconium

14 Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς
τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι οὕτως ὥστε πιστεῦ-
σαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. **2** οἱ δὲ ἀπειθή-
σαντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν
κατὰ τῶν ἀδελφῶν. **3** ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παρ-
ρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι [ἐπὶ] τῷ λόγῳ τῆς
χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν
χειρῶν αὐτῶν. **4** ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν
ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. **5** ὡς δὲ
ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν
αὐτῶν ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, **6** συνιδόντες κατέ-
φυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας Λύστραν καὶ Δέρβην καὶ τὴν
περίχωρον, **7** κἀκεῖ εὐαγγελιζόμενοι ἦσαν.

Paul and Barnabas at Lystra

8 Καί τις ἀνὴρ ἀδύνατος ἐν Λύστροις τοῖς ποσὶν ἐκάθητο,
χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὃς οὐδέποτε περιεπάτησεν.
9 οὗτος ἤκουσεν τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ
καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει πίστιν τοῦ σωθῆναι, **10** εἶπεν μεγάλῃ φωνῇ,
Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει.
11 οἵ τε ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν Παῦλος ἐπῆραν τὴν φωνὴν
αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες, Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις
κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς, **12** ἐκάλουν τε τὸν Βαρναβᾶν Δία, τὸν

---

51 ἐκτιναξάμενοι ... αὐτούς Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11; Ac 18.6
14.2 Ac 13.45 **3** τῷ κυρίῳ ... αὐτῶν Mk 16.20; Ac 19.11; He 2.4 **5** ὁρμὴ ... αὐτούς Ac 14.19; 2 Tm 3.11 **6** Mt 10.23 **8** χωλὸς ... αὐτοῦ Jn 9.1; Ac 3.2 **9** ἰδὼν ... σωθῆναι Mt 9.28 **11** Οἱ θεοὶ ... ἡμᾶς Ac 28.6

δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου.
13 ὅ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως[a] ταύρους καὶ
στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν
θύειν. **14** ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρναβᾶς καὶ Παῦλος
διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον
κράζοντες **15** καὶ λέγοντες, Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ
ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς
ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ θεὸν ζῶντα, ὃς
ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα
τὰ ἐν αὐτοῖς· **16** ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασεν
πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· **17** καίτοι οὐκ
ἀμάρτυρον αὐτὸν ἀφῆκεν ἀγαθουργῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς
διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφρο-
σύνης τὰς καρδίας ὑμῶν. **18** καὶ ταῦτα λέγοντες μόλις κατέ-
παυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.

19 Ἐπῆλθαν δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι καὶ
πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυρον ἔξω
τῆς πόλεως νομίζοντες αὐτὸν τεθνηκέναι. **20** κυκλωσάντων δὲ
τῶν μαθητῶν αὐτὸν ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ
ἐπαύριον ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρναβᾷ εἰς Δέρβην.

The Return to Antioch in Syria

21 Εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαν-
τες ἱκανοὺς ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ εἰς Ἰκόνιον καὶ εἰς
Ἀντιόχειαν **22** ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, πα-
ρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ
ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. **23** χειροτονήσαν-
τες δὲ αὐτοῖς κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους, προσευξάμενοι
μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκει-

---

[a] **13** Hyphenated title: NRSV^{mg} BJ TOB // End of embedded title: EU

---

15 ἡμεῖς ... ἄνθρωποι Ac 10.26: Jas 5.17 θεὸν ... αὐτοῖς Ex 20.11; Ps 146.6 **16** Ac 17.30 **17** οὐρανόθεν ... καρποφόρους Ps 147.8; Jr 5.24 **19** Ἐπῆλθαν ... ὄχλους Ac 17.13 λιθάσαντες τὸν Παῦλον 2 Cor 11.25; 2 Tm 3.11 **22** 1 Tm 3.3 ἐπιστηρίζοντες ... μαθητῶν Ac 15.32; 18.23 παρακαλοῦντες ... πίστει Ac 11.23; 13.43 **23** προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν Ac 13.3

σαν. **24** καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν ἦλθον εἰς τὴν Παμφυ-
λίαν **25** καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον[1] κατέβησαν εἰς
Ἀττάλειαν **26** κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν
ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλή-
ρωσαν. **27** παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν
ἀνήγγελλον ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς
ἔθνεσιν θύραν πίστεως. **28** διέτριβον δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον
σὺν τοῖς μαθηταῖς.

The Council at Jerusalem

15 Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς
ἀδελφοὺς ὅτι, Ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ ἔθει τῷ Μωϋσέως, οὐ
δύνασθε σωθῆναι. **2** γενομένης δὲ στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ
ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρναβᾷ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν
ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν[1]
πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἰερουσαλὴμ περὶ
τοῦ ζητήματος τούτου. **3** Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς
ἐκκλησίας διήρχοντο τήν τε Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν ἐκδιη-
γούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην
πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. **4** παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἰερουσαλὴμ
παρεδέχθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ

---

[1] **25** {B} λόγον B D 36 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it^{d} vg^{ms} cop$^{sa, bo, meg}$ (eth) Chrysostom // λόγον τοῦ κυρίου ℵ A C Ψ 33 81 181 614 1409 2344^{vid} *l* 597 *l* 680 *l* 921 it$^{ar, c, dem, l, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h\ with\ *}$ arm slav // λόγον τοῦ θεοῦ 𝔓^{74} E it$^{e, gig}$ cop$^{bo^{ms}}$ geo

[1] **2** {A} ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν 𝔓^{74} (ℵ ἐξ αὐτῶν ἄλλους) A B C (E ἐτάξαντο) Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 593 ἔταξαν ἀναβαίνειν καί τινας ἐξ αὐτῶν) it$^{(ar), (c), (dem), e, (l), p, (ro)}$ vg$^{(cl)}$ syr$^{(p), h}$ (cop$^{sa, bo}$) arm eth geo (slav) Amphilochius Chrysostom; Jerome // ἔλεγεν γὰρ ὁ Παῦλος μένειν οὕτως καθὼς ἐπίστευσαν διϊσχυριζόμενος· οἱ δὲ ἐληλυθότες ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ παρήγγειλαν αὐτοῖς τῷ Παύλῳ καὶ Βαρναβᾷ καί τισιν ἄλλοις ἀναβαίνειν D (it$^{d, gig, ph, w}$) (syr^{hmg}) (cop^{meg})

---

26 εἰς Ἀντιόχειαν ... ἐπλήρωσαν Ac 13.1-2; 15.40 **27** παραγενόμενοι ... αὐτῶν Ac 15.4, 12 ἤνοιξεν ... πίστεως Ac 11.18; 13.47-48

15.1 Ga 5.2 Ἐὰν ... Μωϋσέως Lv 12.3 **2** ἔταξαν ... Ἰερουσαλήμ Ac 11.30; Ga 2.1 **4** Ac 14.27; 15.12

τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησεν μετ᾽
αὐτῶν. **5** ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν
Φαρισαίων πεπιστευκότες λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς
παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως.

6 Συνήχθησάν τε οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι[2] ἰδεῖν περὶ
τοῦ λόγου τούτου. **7** πολλῆς δὲ ζητήσεως γενομένης ἀναστὰς
Πέτρος[3] εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε
ὅτι ἀφ᾽ ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ
στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ
πιστεῦσαι. **8** καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς
δοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν **9** καὶ οὐθὲν διέκρινεν
μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας
αὐτῶν. **10** νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ
τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς
ἰσχύσαμεν βαστάσαι; **11** ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ᾽ ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.

12 Ἐσίγησεν δὲ[4] πᾶν τὸ πλῆθος καὶ ἤκουον Βαρναβᾶ καὶ
Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν

---

[2] **6** {A} πρεσβύτεροι 𝔓$^{45vid, 74}$ ℵ A B C D E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c, d, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom // πρεσβύτεροι σὺν τῷ πλήθει 614 syr^{h}

[3] **7** {A} ἀναστὰς Πέτρος 𝔓^{74} ℵ A B C D^{2} E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 (1175 ἀναστὰς δέ) 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav (Apostolic Constitutions) Chrysostom // ἀνέστησεν ἐν πνεύματι Πέτρος καί D* (614 ἀναστὰς Πέτρος ἐν πνεύματι ἁγίῳ) it$^{d, l}$ (syr^{hmg}) // *after* γενομένης *add* τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρναβᾷ πρὸς αὐ[τούς· ἔταξαν ἀναβαί]νειν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν καί τινας [ἄλλους ἐξ αὐτῶν εἰς Ἰερουσαλὴμ πρὸς] τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους· γεν[ομένης ἀναστὰς Πέτρος (*compare* 15.2) 𝔓^{45vid}

[4] **12** {A} ἐσίγησεν δέ 𝔓^{74} ℵ A B (C 945 ἐσίγησαν) E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 592 ἐσίγησαν *and omit* δέ; *l* 1364 ἐσίγησεν οὐ *[sic]*) it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg (syr^{p}) cop$^{samss, bo}$ (arm) eth geo slav (Basil) Apostolic Constitutions Hesychius (Theodoret);

7-8 ἀναστὰς ... ἡμῖν Ac 2.4; 10.44; 11.15 **9** οὐθὲν ... καὶ αὐτῶν Ac 10.34-35 **10** ἐπιθεῖναι ... μαθητῶν Ac 15.19; Ga 5.1 **11** Ga 2.16; Eph 2.5-8 **12** ἤκουον ... αὐτῶν Ac 14.27; 15.4

τοῖς ἔθνεσιν δι᾽ αὐτῶν. **13** Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπε-
κρίθη Ἰάκωβος λέγων, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. **14** Συ-
μεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ
ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. **15** καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ
λόγοι τῶν προφητῶν καθὼς γέγραπται,

16 **Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω**
καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκυῖαν
καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω
καὶ ἀνορθώσω αὐτήν,
17 **ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον**
καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ᾽ οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽ αὐτούς,
λέγει κύριος ποιῶν ταῦτα **18** γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνος[5].
19 διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπι-
στρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, **20** ἀλλ᾽ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ
ἀπέχεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας[6]

Jerome // συγκατατιθεμένων δὲ τῶν πρεσβυτέρων τοῖς ὑπὸ τοῦ Πέτρου εἰρημένοις ἐσίγησεν D it$^{\text{d, (l)}}$ syr$^{\text{h with *}}$

[5] **17-18** {B} ταῦτα γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνος א B C Ψ 33 81 1175 2344 cop$^{\text{sa, bo}}$ // ταῦτα πάντα γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνος 36 307 453 610 1678 1739 1891 arm (geo) (slav) // ταῦτα πάντα ἅ ἐστιν γνωστὰ αὐτῷ ἀπ᾽ αἰῶνος 945 (eth) // ταῦτα· γνωστὸν ἀπ᾽ αἰῶνος τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ 𝔓^{74} A (D ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστιν) it$^{\text{(ar), c, d, dem, l, (p), ph, ro, w}}$ vg (syr^{hmg}) arm^{ms} (Irenaeus^{lat}); Jerome // ταῦτα· γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνος τῷ κυρίῳ πάντα τὰ ἔργα 1409 // ταῦτα πάντα· γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστιν τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ (E πάντα ταῦτα) (181 *omit* πάντα$^{\text{1, 2}}$) 614 *Byz* [(L πάντα ταῦτα) P] *l* 156 *l* 617 *l* 1178 it$^{\text{e, (gig)}}$ syr$^{\text{(p), h}}$ (slav^{ms}) (Apostolic Constitutions) Chrysostom

[6] **20** {A} καὶ τῆς πορνείας (*see footnotes 7 and 8*) 𝔓^{74} א A B C D E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 2344 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{\text{(ar), c, d, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, (bo)}}$ arm geo slav Irenaeus^{lat} Origen$^{\text{lat(1/2)}}$ (Apostolic Constitutions) Chrysostom; (Ambrosiaster) // καὶ τῆς πορνείας *after* καὶ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πνικτοῦ (*see* 15.29) 945 1739 1891 // *omit* 𝔓^{45} eth

---

14 Ac 15.7-9 ὁ θεὸς ... λαόν Lk 1.68 **16-17** Am 9.11-12 **18** γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνος Is 45.21 **19** Ac 15.10

καὶ τοῦ πνικτοῦ[7] καὶ τοῦ αἵματος[8]. **21** Μωϋσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν
ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς
συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.

The Reply of the Council

22 Τότε ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν
ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς
Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρναβᾷ, Ἰούδαν τὸν καλού-
μενον Βαρσαββᾶν καὶ Σιλᾶν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς
ἀδελφοῖς, **23** γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν, Οἱ ἀπόστολοι
καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ[9] τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ
Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. **24** Ἐπει-
δὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν [ἐξελθόντες][10] ἐτάραξαν ὑμᾶς
λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν[11] οἷς οὐ διεστειλάμεθα,

---

[7] **20** {C} καὶ τοῦ πνικτοῦ (*see footnotes 6 and 8*) $\mathfrak{P}^{45}$ ℵ C E 36 181 307 453 610 614 (945) 1175 1409 1678 (1739) (1891) 2344 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{\text{ar, c, dem, e, l, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, (bo)}}$ arm eth geo slav Origen$^{\text{lat(1/2)}}$ Chrysostom // καὶ πνικτοῦ $\mathfrak{P}^{74}$ A B Ψ 33 81 Apostolic Constitutions // *omit* D it$^{\text{d, gig}}$ Irenaeus$^{\text{acc. to 1739}}$; (Ambrosiaster)

[8] **20** {A} αἵματος (*see footnotes 6 and 7*) $\mathfrak{P}^{45, 74}$ ℵ A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 2344 *Byz* [L P] it$^{\text{c, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} arm geo slav^{ms} Origen$^{\text{lat(1/2)}}$ Apostolic Constitutions Chrysostom // αἵματος καὶ ὅσα μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖτε (*see* 15.29) D it$^{\text{ar, (d)}}$ (cop^{sa}) (eth) slav^{ms} Irenaeus^{lat} // καὶ τῆς πορνείας (*see footnote 6 concerning word-order*), καὶ ὅσα ἂν μὴ θέλουσιν αὐτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖν 945 1739 1891 (*l* 1178 γενέσθαι)

[9] **23** {B} ἀδελφοί $\mathfrak{P}^{33, 74}$ ℵ* A B C D 33 81 2344 it$^{\text{(ar), c, d, dem, gig, l, p, ph, ro, w}}$ vg arm^{mss} Irenaeus^{lat}; Pacian Ps-Vigilius // καὶ οἱ ἀδελφοί ℵ^{2} E Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 *Byz* [L P] it^{e} syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bomss} arm^{mss} eth geo slav Apostolic Constitutions Amphilochius Chrysostom Socrates TOB // *omit* *l* 1178 cop^{sa} Origen^{lat} REB

[10] **24** {C} ἐξελθόντες $\mathfrak{P}^{33, 74}$ ℵ^{2} A C D E (L 1409 ἐλθόντες) Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1678 1739 1891 2344 *Byz* [P] *l* 1178 it$^{\text{ar, c, d, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo slav Irenaeus^{lat} Origen^{lat} Socrates; Pacian // *omit* ℵ* B 1175 arm Apostolic Constitutions Amphilochius Chrysostom; Ps-Vigilius REB EU LB

[11] **24** {A} ὑμῶν $\mathfrak{P}^{33, 45vid, 74}$ ℵ A B D 33 81 2344 it$^{\text{ar, c, d, dem, l, p, ph, ro, w}}$ vg cop$^{\text{sa, (bo)}}$ Apostolic Constitutions Amphilochius // ὑμῶν *and add* τηρεῖν τὸν νόμον *after*

---

20 τοῦ αἵματος Gn 9.4; Lv 3.17; 17.10-14 **21** Ac 13.15 **24** τινὲς ... λόγοις Ac 15.1

25 ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξαμένοις[12] ἄνδρας
πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρναβᾷ καὶ
Παύλῳ, **26** ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ
τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **27** ἀπεστάλ-
καμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σιλᾶν καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλ-
λοντας τὰ αὐτά. **28** ἔδοξεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν
μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγ-
κες, **29** ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν[13] καὶ
πορνείας[14], ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε[15]. Ἔρρωσθε.

διεστειλάμεθα 1175 // ὑμῶν λέγοντες περιπέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον C (E περιτέμνεσθαι δεῖ) Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1409 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *l* 1178 (it$^{\text{e, gig}}$) syr$^{\text{p, h}}$ arm eth (geo) slav$^{\text{(ms)}}$ (Irenaeus^{lat}) (Chrysostom) Socrates; (Greek ms$^{\text{acc. to Bede}}$)

[12] **25** {C} ἐκλεξαμένοις 𝔓$^{\text{45vid}}$ A B Ψ 33 81 614 945 1175 1739 1891 2344 *Byz*^{pt} [L] it$^{\text{ar, c, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}}$ vg (syr^{p}) arm geo // ἐκλεξαμένους ℵ C D E 36 181 307 453 610 1409 1678 *Byz*^{pt} [P] *l* 1178 it^{d} syr^{h} slav Irenaeus^{lat} Apostolic Constitutions Amphilochius Chrysostom Socrates REB

[13] **29** {B} καὶ πνικτῶν ℵ* B C 81 614 1175 cop$^{\text{sa, bo}}$ eth Clement Origen$^{\text{lat 1/2}}$ Cyril-Jerusalem^{mss} Amphilochius$^{\text{1/2}}$ Socrates; Gaudentius Jerome$^{\text{1/2}}$ mss$^{\text{acc. to Jerome}}$ Cassian // καὶ πνικτοῦ 𝔓$^{\text{74}}$ ℵ$^{\text{2}}$ A$^{\text{2}}$ E Ψ 33 36 181 307 453 610 945 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{\text{ar, c, dem, e, gig, (p), (ph), (ro), w}}$ vg$^{\text{cl, (ww), (st)}}$ syr$^{\text{p, h}}$ arm (geo) slav (Origen$^{\text{lat 1/2}}$) Apostolic Constitutions Cyril-Jerusalem Diodore Amphilochius$^{\text{1/2}}$ Didymus^{dub} Chrysostom Severian Cyril; mss$^{\text{acc. to Ambrosiaster}}$ Ps-Vigilius // *omit* D it$^{\text{d, l}}$ Irenaeus$^{\text{acc. to 1739}}$; Tertullian Cyprian Pacian Jerome$^{\text{1/2}}$ Ambrosiaster Augustine

[14] **29** {A} καὶ πορνείας 𝔓$^{\text{33, 74}}$ ℵ A B C E Ψ 33^{vid} 36 81 181 307 453 610 1175 1409 1678 2344 *Byz* [L P] it$^{\text{c, dem, e, gig, ro, w}}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm geo slav Clement Origen^{lat} Apostolic Constitutions Cyril-Jerusalem Diodore Amphilochius Didymus^{dub} Chrysostom Severian Socrates Cyril; Tertullian Ambrosiaster Pacian Gaudentius // καὶ πορνείας, καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖν (*see* 15.20) (D ἑτέρω, D$^{\text{2}}$ ποιεῖτε) (614 αὐτοῖς γενέσθαι *and* ποιεῖτε) (945 1891 θέλητε) 1739 *l* 1178 it$^{\text{ar, (d), l, p, ph}}$ vg^{ms} (syr$^{\text{h with *}}$) cop^{sa} (eth) Irenaeus^{lat}; Cyprian

[15] **29** {A} πράξετε 𝔓$^{\text{33}}$ ℵ A B (E πράξητε) Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 *Byz* [P] *l* 1178 it$^{\text{c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ (arm) geo slav Clement Origen^{lat} Apostolic Constitutions Didymus^{dub} Chrysostom Socrates; Pacian Ps-Vigilius // πράξατε 𝔓$^{\text{74}}$ C L 2344 it^{ar} eth (Amphilochius) // πράξατε φερόμενοι ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι D it$^{\text{d, (l)}}$ (Irenaeus$^{\text{acc. to 1739}}$); Tertullian

---

28 μηδὲν ... βάρος Mt 23.4 **29** αἵματος Gn 9.4; Lv 3.17; 17.10-14

30 Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες κατῆλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ
συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. **31** ἀνα-
γνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. **32** Ἰούδας τε καὶ
Σιλᾶς καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν
τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν, **33** ποιήσαντες δὲ χρόνον
ἀπελύθησαν μετ᾽ εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστεί-
λαντας αὐτούς.[16] **35** Παῦλος δὲ καὶ Βαρναβᾶς διέτριβον ἐν
Ἀντιοχείᾳ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων
πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου.

Paul and Barnabas Separate

36 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπεν πρὸς Βαρναβᾶν Παῦλος,
Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πόλιν
πᾶσαν ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου πῶς ἔχουσιν.
37 Βαρναβᾶς δὲ ἐβούλετο συμπαραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν
καλούμενον Μᾶρκον· **38** Παῦλος δὲ ἠξίου, τὸν ἀποστάντα ἀπ᾽
αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον μὴ
συμπαραλαμβάνειν τοῦτον. **39** ἐγένετο δὲ παροξυσμὸς ὥστε
ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων, τόν τε Βαρναβᾶν παρα-
λαβόντα τὸν Μᾶρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον, **40** Παῦλος δὲ
ἐπιλεξάμενος Σιλᾶν ἐξῆλθεν παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ κυρίου[17]

---

[16] **33** {A} *omit verse 34:* 𝔓^{74} ℵ A B E Ψ 81 *Byz* [L P] it$^{\text{dem, e, p}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ syr^{p} cop^{bo} Chrysostom // *add verse 34:* ἔδοξεν δὲ τῷ Σιλᾷ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ (C αὐτούς *for* αὐτοῦ) 33 36 (181 ἐπιμένειν) 307 453 610 614 (945 αὐτόθι) 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *l* 1178 it^{c} syr$^{\text{h with *}}$ cop$^{\text{sa, bo mss}}$ arm eth geo slav // ἔδοξε δὲ τῷ Σιλᾷ ἐπιμεῖναι πρὸς αὐτοὺς, μόνος δὲ Ἰούδας ἐπορεύθη 𝔓$^{\text{127vid}}$ D^{1} (D* Σιλεᾷ *and omit* πρός) it^{d} (it$^{\text{ar, gig, l, ph, ro}}$ vg^{mss} αὐτοῦ *for* πρὸς αὐτούς, it^{w} vg^{cl} ἐπορεύθη εἰς Ἰερουσαλήμ) Cassiodorus

[17] **40** {B} κυρίου 𝔓^{74} ℵ A B D^{1} (D* *omit* τοῦ) 33 81 181 1409 2344 *l* 597 *l* 598 it$^{\text{ar, c, d, dem, p, ph}^2\text{, ro}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ cop^{sa} // θεοῦ 𝔓^{45} C E Ψ 36 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{c, p, ph*, w}}$ vg^{cl} syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} arm geo slav Chrysostom Theodoret LB BJ

---

32 Ἰούδας ... ὄντες Ac 11.27; 13.1 παρεκάλεσαν ... ἐπεστήριξαν Ac 14.22; 18.23 **37** Ἰωάννην ... Μᾶρκον Ac 12.12, 25 **38** τὸν ... ἔργον Ac 13.13; Col 4.10 **39** τόν τε ... Κύπρον Ac 4.36; 13.4 **40** παραδοθεὶς ... κυρίου Ac 14.26

ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. **41** διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ [τὴν] Κιλι-
κίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας[18].

Timothy Accompanies Paul and Silas

16 Κατήντησεν δὲ [καὶ] εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύστραν. καὶ ἰδοὺ
μαθητής τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας
πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, **2** ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν
Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. **3** τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος
σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς
Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ᾔδεισαν γὰρ
ἅπαντες ὅτι Ἕλλην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν. **4** ὡς δὲ διεπο-
ρεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα
τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν
Ἱεροσολύμοις. **5** αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει
καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθʼ ἡμέραν.

Paul's Vision of the Man of Macedonia

6 Διῆλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατικὴν χώραν κωλυθέντες
ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ·
7 ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν
πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ[1]· **8** παρ-
ελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρῳάδα. **9** καὶ ὅραμα

---

[18] **41** {A} τὰς ἐκκλησίας 𝔓[45] א A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it[c, p] vg[ww, st] syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Chrysostom; Jerome // τοὺς ἀδελφούς 𝔓[74] (*l* 884 τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀδελφούς) // τὰς ἐκκλησίας παραδιδοὺς τὰς ἐντολὰς τῶν πρεσβυτέρων D (it[d]) (syr[hmg]) // τὰς ἐκκλησίας παραδιδοὺς τὰς ἐντολὰς φυλάσσειν τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων 𝔓[127vid] (it[ar, c, dem, gig, ph, ro, w] vg[cl])

[1] **7** {A} Ἰησοῦ 𝔓[74] א A B C[2] D E (Ψ τοῦ Ἰησοῦ) 33 36 81* 181 307 453 610 1175 1409 1678 1739 2344 it[ar, c, d, e, l, p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[bo, fay] arm[ms] eth slav[ms] Origen[lat] Didymus[dub] Cyril; Jerome // κυρίου C* it[dem, gig] cop[bomss] geo // *omit* 81[c] 945 1891 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 cop[sa] arm[ms] slav[ms] Epiphanius Chrysostom // ἅγιον vg[ms] (Ambrosiaster)

---

1 Κατήντησεν ... Δέρβην Ac 14.6 Τιμόθεος ... πιστῆς 2 Tm 1.5 **2** Php 2.20, 27 **3** λαβὼν ... ἐκείνοις Ga 2.3-5 **4** τὰ δόγματα ... Ἱεροσολύμοις Ac 15.23-29 **5** Ac 2.42; 5.14; 6.7

διὰ [τῆς] νυκτὸς τῷ Παύλῳ ὤφθη, ἀνὴρ Μακεδών τις ἦν ἑστὼς καὶ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν.
10 ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ θεὸς[2] εὐαγγελίσασθαι αὐτούς.

The Conversion of Lydia

11 Ἀναχθέντες δὲ[3] ἀπὸ Τρῳάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Νέαν Πόλιν
12 κἀκεῖθεν εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν πρώτη[ς] μερίδος τῆς[4] Μακεδονίας πόλις, κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς.
13 τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πύλης παρὰ ποταμὸν οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν[5] εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξίν.
14 καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων σεβομένη τὸν θεόν, ἤκουεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου.
15 ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος

---

[2] **10** {B} θεός 𝔓^{74} א A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2344 it$^{\text{dem, e, l, p, ph, ro, w}}$ vg cop^{bo} geo slav^{ms} Jerome // κύριος D 614 1409 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 it$^{\text{c, d, gig}}$ syr$^{\text{p, h}}$ cop^{sa} arm slav^{ms} Irenaeus^{lat} Chrysostom

[3] **11** {B} ἀναχθέντες δέ 𝔓^{74} א A E Ψ 33 81 181 1175 1409 2344 it$^{\text{ar, c, dem, e, l, p, ph, ro, w}}$ vg cop$^{\text{sa}^{\text{ms}}\text{, bo}}$ eth Chrysostom // ἀναχθέντες οὖν B C 36 307 453 610 945 1678 1739 1891 *Byz* [L P^{vid}] *l* 884 *l* 1178 it^{gig} cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}}$ Irenaeus^{lat} // Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναχθέντες D^{2} (D* ἀχθέντες) 614 (it^{d}) syr^{hmg}

[4] **12** {D} πρώτης μερίδος τῆς it^{c} vg^{mss} slav // πρώτη τῆς μερίδος 𝔓^{74} א A C Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1891 2344 *l* 884 NIV NRSV REB BJ NBS TOB BTI DHH // πρώτη τῆς μερίδος τῆς (B *omit first* τῆς) *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{\text{ar, e, gig, (l), p*, ro, w}}$ vg cop$^{\text{sa}^{\text{ms}}\text{, bo}}$ // πρώτη τῆς 614 1409 1739 *l* 1439 syr^{h} eth Chrysostom // πρώτη μερίς E it$^{\text{dem, p}^{2}\text{, ph}}$ vg^{ms} cop$^{\text{sa}^{\text{mss}}}$ arm geo // κεφαλὴ τῆς D it^{d} syr^{p}

[5] **13** {C} ἐνομίζομεν προσευχήν A^{2} (A$^{\text{*vid}}$ B 181 προσευχή) C Ψ 33 81 2344 cop$^{\text{sa, bo}}$ // ἐνομίζετο προσευχήν 36 307 610 1678 (arm slav^{ms}) // ἐνομίζετο προσευχή E 453 614 945 1175 1409 1739 1891 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 *l* 1439 geo slav^{ms} Chrysostom^{lem} // ἐνόμιζεν προσευχή 𝔓^{74} (א προσευχήν) // ἐδόκει προσευχή D it$^{\text{ar, c, d, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$

---

15 ἐβαπτίσθη ... αὐτῆς Ac 16.33; 18.8

αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα, Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ
εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένετε· καὶ παρεβιάσατο
ἡμᾶς.

The Imprisonment at Philippi

16 Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς τὴν προσευχὴν παιδί-
σκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ὑπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις
ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη.
17 αὕτη κατακολουθοῦσα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζεν λέγου-
σα, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν,
οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν[6] ὁδὸν σωτηρίας. **18** τοῦτο δὲ
ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ Παῦλος καὶ ἐπι-
στρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν, Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ᾽ αὐτῆς· καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.
19 ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας
αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἵλκυσαν εἰς
τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας **20** καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς
τοῖς στρατηγοῖς εἶπαν, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν
τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, **21** καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ
οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὖσιν.
22 καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ᾽ αὐτῶν καὶ οἱ στρατηγοὶ περι-
ρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν, **23** πολλάς τε
ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακὴν παραγγείλαντες
τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. **24** ὃς παραγγελίαν
τοιαύτην λαβὼν ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ
τοὺς πόδας ἠσφαλίσατο αὐτῶν εἰς τὸ ξύλον.

25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σιλᾶς προσευχόμε-
νοι ὕμνουν τὸν θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι.

---

[6] **17** {B} ὑμῖν 𝔓$^{74. 127c}$ א B D E 36 307 453 610 1175 1409 1739 1891 it$^{ar, c, d, dem, gig, l, p, w}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm eth geo Origen^{lat} Eustathius; Lucifer // ἡμῖν 𝔓^{127*} A C Ψ 33 81 181 614 945 1678 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{e, ph, ro}$ cop^{sa} slav Origen^{gr} Chrysostom

---

16 ἐργασίαν ... αὐτῆς Ac 19.24 **17** Οὗτοι ... δοῦλοι ... εἰσίν Mk 1.24, 34; Lk 4.34, 41 **18** διαπονηθεὶς ... αὐτῆς Mk 16.17; Ac 19.13 **20** Ac 17.6 ἐκταράσσουσιν ... πόλιν 1 Kgs 18.17 **22-23** Php 1.30; 1 Th 2.2 **22** ἐκέλευον ῥαβδίζειν 2 Cor 11.25

26 ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια
τοῦ δεσμωτηρίου· ἠνεῴχθησαν δὲ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι
καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. **27** ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ
δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς,
σπασάμενος [τὴν] μάχαιραν ἤμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν νομίζων
ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. **28** ἐφώνησεν δὲ μεγάλῃ φωνῇ [ὁ]
Παῦλος λέγων, Μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ
ἐσμεν ἐνθάδε. **29** αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησεν καὶ ἔντρομος
γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ [τῷ] Σιλᾷ **30** καὶ προ-
αγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη, Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;
31 οἱ δὲ εἶπαν, Πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ σωθήσῃ
σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. **32** καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ
κυρίου[7] σὺν πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. **33** καὶ παραλαβὼν
αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν,
καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα, **34** ἀνα-
γαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον παρέθηκεν τράπεζαν καὶ ἠγαλ-
λιάσατο πανοικεὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ.

35 Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ[8] τοὺς
ῥαβδούχους λέγοντες, Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους[9].
36 ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους [τούτους] πρὸς τὸν
Παῦλον ὅτι Ἀπέσταλκαν οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν

---

[7] **32** {B} τοῦ κυρίου 𝔓$^{45, 74, 127}$ א^{2} A C (D *omit* τοῦ) E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{c, d, dem, e, gig, l, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav^{mss} Epiphanius Chrysostom; Lucifer // τοῦ θεοῦ א* B *l* 1439 slav^{ms} // *omit* 1891 it^{ar} EU

[8] **35** {A} ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοί 𝔓$^{45, 74}$ א A B C E Ψ 33^{vid} 36 81 181 307 453 610 (614 ἀπεστάλκασιν) 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, l, (p), ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom // συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀναμνησθέντες τοῦ γενομένου σεισμοῦ ἐφοβήθησαν καὶ ἀποστέλλουσιν 𝔓^{127} syr^{hmg} // συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀναμνησθέντες τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα ἐφοβήθησαν καὶ ἀπέστειλαν D it^{d}

[9] **35** {A} ἐκείνους 𝔓$^{45, 74}$ א A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, (e), gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{(p), pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth slav Chrysostom // ἐκείνους οὓς ἐχθὲς παρέλαβες (𝔓^{127} *omit* ἐκείνους) D (614 χθές) it^{d} syr^{h} (geo)

---

27 Ac 12.18-19 **30** Κύριοι ... σωθῶ Ac 2.37 **33** ἐβαπτίσθη ... πάντες Ac 16.15

ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ[10]. **37** ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς
αὐτούς, Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους
Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλαν εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ
ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλ' ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγα-
γέτωσαν. **38** ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ
ῥήματα ταῦτα. ἐφοβήθησαν δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν,
39 καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων
ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως[11]. **40** ἐξελθόντες δὲ ἀπὸ τῆς φυλακῆς
εἰσῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν καὶ ἰδόντες παρεκάλεσαν τοὺς
ἀδελφοὺς καὶ ἐξῆλθαν.

The Uproar in Thessalonica

17 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν
ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων.
2 κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπὶ
σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς[a] ἀπὸ τῶν γραφῶν,[b] **3** διανοί-

---

[10] **36** {A} ἐν εἰρήνῃ 𝔓$^{45vid, 74}$ (א εἰς εἰρήνῃ) A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, l, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ arm eth geo slav Chrysostom // *omit* D it$^{d, gig}$ BJ

[11] **39** {A} ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως (*with minor variants*) 𝔓$^{45vid, 74}$ א A B E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 884 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, l, p, ph, ro*, w}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom // παραγενόμενοι τε μετὰ ἱκανῶν φίλων ἐπὶ τὴν φυλακὴν παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἐξελθεῖν εἰπόντες Ἠγνοήσαμεν τὰ καθ' ὑμᾶς ὅτι ἐστὲ ἄνδρες δίκαιοι, ἐκ ταύτης δὲ πόλεως ἐξέλθετε, μήποτε ἐπιστραφῶσιν πάλιν οἱ ἐπικράζοντες καθ' ὑμῶν 𝔓^{127} // παραγενόμενοι μετὰ φίλων πολλῶν εἰς τὴν φυλακὴν παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἐξελθεῖν εἰπόντες Ἠγνοήσαμεν τὰ καθ' ὑμᾶς ὅτι ἐστὲ ἄνδρες δίκαιοι, καὶ ἐξαγαγόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς λέγοντες Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξέλθατε, μήποτε πάλιν συστραφῶσιν ἡμῖν ἐπικράζοντες καθ' ὑμῶν D it^{d} (syr$^{h\ with\ *}$) // ἐλθόντες εἰς τὴν φυλακὴν παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἐξελθεῖν εἰπόντες Ἠγνοήσαμεν τὰ καθ' ὑμᾶς ὅτι ἐστὲ ἄνδρες δίκαιοι καὶ ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἐξέλθετε, μήπως ἐπιστραφῶσιν πάλιν οἱ ἐπικράξαντες καθ' ὑμῶν 614 (it^{ro2})

---

[a] **2** C: GNB? REB TOB BTI DHH || [b] NO C: GNB? REB EU TOB BTI DHH

---

37 Δείραντες ... ὑπάρχοντας Ac 22.25 **39** Mt 8.34
17.1-9 1 Th 2.1-2 **2** κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς ... αὐτούς Lk 4.16; Ac 9.20; 17.10, 17

γων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀνα-
στῆναι ἐκ νεκρῶν καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς [ὁ] Ἰησοῦς[1] ὃν
ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. **4** καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν καὶ
προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλᾷ, τῶν τε σεβομένων
Ἑλλήνων[2] πλῆθος πολύ, γυναικῶν τε[3] τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι.
5 Ζηλώσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων
ἄνδρας τινὰς πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν
πόλιν καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτοὺς προ-
αγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον· **6** μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς ἔσυρον
Ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας βοῶντες ὅτι
Οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν,
7 οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν
δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι
Ἰησοῦν. **8** ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας
ἀκούοντας ταῦτα, **9** καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος
καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς.

The Apostles at Beroea

10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε
Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἰς Βέροιαν, οἵτινες παραγενόμενοι
εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῄεσαν. **11** οὗτοι δὲ ἦσαν
εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον

---

[1] **3** {C} ὁ χριστὸς ὁ Ἰησοῦς B *l* 593^{vid} // ὁ χριστὸς Ἰησοῦς Ψ 181 610 945 1175 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it$^{c, d, dem, gig, l*, p, ro, w}$ vg$^{ww, st}$ cop^{sa} arm slav^{mss} // χριστὸς Ἰησοῦς 𝔓^{74} A D 33 81 2344 eth Chrysostom^{lem} // Ἰησοῦς χριστός ℵ 614 it$^{ar, e, l2, ph}$ vg^{cl} slav^{ms} // Ἰησοῦς ὁ χριστός E 36 307 453 1678 *l* 59 *l* 680 *l* 895 *l* 921 *l* 1159 *l* 1441 *l* 1590 cop^{bo} // ὁ χριστός *l* 751 *l* 883 *l* 1021 geo

[2] **4** {B} Ἑλλήνων 𝔓^{127vid} ℵ B E Ψ 614 945 1175 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it^{p} vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bomss}$ arm eth geo slav Chrysostom // καὶ Ἑλλήνων 𝔓^{74} A D 33 81 181 2344 it$^{ar, c, d, dem, (e), gig, l, ph, ro, w}$ vg cop^{bo} BJ // *omit* 36 307 453 610 1678

[3] **4** {A} γυναικῶν τε 𝔓^{74} ℵ A B E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c}$ Chrysostom // γυναικῶν δέ *l* 1021 slav // γυναικῶν *l* 680 eth // καὶ γυναῖκες 𝔓^{127} D it$^{c, d, dem, gig, l, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$

---

3 τὸν ... παθεῖν Lk 24.26; Ac 3.18 τὸν ... νεκρῶν Lk 24.46 οὗτος ... ὑμῖν Ac 9.22; 18.5, 28 **4** τῶν τε ... ὀλίγαι Ac 13.50; 17.12 **5-6** 1 Th 2.14 **6** Οἱ ... πάρεισιν Ac 16.20 **7** ἀπέναντι ... πράσσουσιν Lk 23.2 βασιλέα ... Ἰησοῦν Jn 19.12

μετὰ πάσης προθυμίας καθ᾽ ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς εἰ
ἔχοι ταῦτα οὕτως. **12** πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν καὶ
τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ
ὀλίγοι. **13** Ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι
ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ
θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ σαλεύοντες καὶ ταράσσοντες τοὺς ὄχλους[4].
14 εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ
πορεύεσθαι ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὑπέμεινάν τε ὅ τε Σιλᾶς
καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. **15** οἱ δὲ καθιστάνοντες τὸν Παῦλον
ἤγαγον ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σιλᾶν
καὶ τὸν Τιμόθεον ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσιν πρὸς αὐτὸν ἐξῄεσαν.

Paul at Athens

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου
παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντος κατείδωλον
οὖσαν τὴν πόλιν. **17** διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς
Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν
ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. **18** τινὲς δὲ καὶ τῶν
Ἐπικουρείων καὶ Στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ, καί
τινες ἔλεγον, Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ,
Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ
τὴν ἀνάστασιν[c] εὐηγγελίζετο. **19** ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ
τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγαγον λέγοντες, Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ
καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; **20** ξενίζοντα γάρ
τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι τίνα
θέλει ταῦτα εἶναι. **21** Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες

---

[4] **13** {B} καὶ ταράσσοντες τοὺς ὄχλους 𝔓^{74} א A B E (Ψ τοὺς ὄχλους *before* καί) 33 36 81 181 307 453 610 614 1175 1678 1739 1891 2344 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr^{h} cop$^{sa^{mss}, (bo)}$ arm slav // καὶ ταράσσοντες τοὺς ὄχλους οὐ διελίμπανον D^{1} (D* τάσσοντες) it^{d} (syr^{p}) // τοὺς ὄχλους 𝔓^{45} E *Byz* [L P] *l* 156 *l* 165 *l* 170 *l* 617 it^{e} eth (geo) Chrysostom

---

[c] **18** Ἀνάστασιν: GNB^{mg} REB BJ^{mg} NBS^{mg} TOB BTI^{mg}

---

11 ἀνακρίνοντες ... οὕτως Jn 5.39 **12** τῶν Ἑλληνίδων ... ὀλίγοι Ac 13.50; 17.4 **13** Ac 14.19 **17** διελέγετο ... Ἰουδαίοις Ac 18.19

ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον ηὐκαίρουν ἢ λέγειν τι ἢ ἀκούειν τι
καινότερον.
22 Σταθεὶς δὲ [ὁ] Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη,
Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς
θεωρῶ. **23** διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα
ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνώστῳ θεῷ. ὃ οὖν
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. **24** ὁ θεὸς ὁ
ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ
γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ
25 οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσδεόμενός
τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσιν ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα·
26 ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς[5] πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ
παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ
τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν **27** ζητεῖν τὸν θεόν[6], εἰ
ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ
ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα.
28 Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες
τῶν καθ᾽ ὑμᾶς ποιητῶν[7] εἰρήκασιν,
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.

---

[5] **26** {B} ἐξ ἑνός 𝔓[74] א A B 33 81 181 1175 1739 1891 *l* 1178 it[c, dem, p, ph, ro, w] vg cop[sa mss, bo] (eth) Clement // ἐξ ἑνὸς αἵματος D E 36 307 453 610 614 945 1678 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 422 ἐξ αἵματος ἑνός) it[ar, d, e, gig] syr[p, h] arm geo slav Irenaeus[lat] Chrysostom Theodoret; Greek mss[acc. to Bede] // ἐξ ἑνὸς στόματος Ψ *l* 603 *l* 1156

[6] **27** {A} ζητεῖν τὸν θεόν 𝔓[74] א A B L Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2344 *l* 60 *l* 593[1/2] *l* 751 *l* 1356[1/2] *l* 1441 it[ar(2), c, dem, p, ph, ro(2), (w)] vg[(mss)] (syr[p, h]) cop[sa, bo] arm geo Chrysostom // ζητεῖν τὸν κύριον E *Byz* [P] *Lect* it[e] slav // μάλιστα ζητεῖν τὸν θεῖόν ἐστιν D (it[d, gig]) (Irenaeus[lat]) (Clement); (Ambrose) (BJ)

[7] **28** {A} ὡς καί τινες τῶν καθ᾽ ὑμᾶς ποιητῶν א A E Ψ 36 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, c, dem, e, p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo slav Clement Origen Josippus Chrysostom; Jerome // ὡς καί τινες τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ποιητῶν 𝔓[74] B 614 (2344 σοφῶν *for* ποιητῶν) *l* 147[supp] *l* 593 *l* 599 *l* 1439

---

24 ὁ θεὸς ... κύριος Ps 146.6; Is 42.5 οὗτος ... κύριος Mt 11.25 οὐκ ... κατοικεῖ 1 Kgs 8.27; Ac 7.48 **25** οὐδὲ ... προσδεόμενός τινος Ps 50.12 αὐτὸς ... πάντα Is 42.5 **26** τὰς ὁροθεσίας ... αὐτῶν Dt 32.8 **27** ζητεῖν ... εὕροιεν Is 55.6 οὐ ... ὑπάρχοντα Ps 145.18; Jr 23.23 **28** Τοῦ ... ἐσμέν Cleanthes? Aratus, *Phaenomena* 5

29 γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν
χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως
ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. **30** τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς
ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις
πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν, **31** καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ
μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ[8] ᾧ
ὥρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.
32 Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ
εἶπαν, Ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου καὶ πάλιν. **33** οὕτως ὁ
Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. **34** τινὲς δὲ ἄνδρες κολλη-
θέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ
γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Paul at Corinth

18 Μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ἐκ[1] τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόριν-
θον. **2** καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ
γένει προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ Πρίσκιλλαν
γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι
πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς
3 καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι ἔμενεν παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ ἠργάζετο[2]·

Didymus^{dub} // τὸ καθ᾽ ἡμέραν ὥσπερ καὶ τῶν καθ᾽ ὑμᾶς τινες D it$^{d, gig}$ eth Irenaeus^{lat}; Ambrosiaster Pacian Ambrose Pelagius Augustine (BJ)

[8] **31** {A} ἐν ἀνδρί 𝔓$^{41, 74}$ א A B E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1154 *omit* ἐν) it$^{c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, (bo)}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Chrysostom Cyril Proclus Nestorius Theodoret; Ambrose Augustine // ἀνδρὶ Ἰησοῦ D it$^{ar, d}$ Irenaeus^{lat}

[1] **1** {B} ἐκ 𝔓$^{41, 74}$ א B 33 2344 it$^{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, w}$ vg cop$^{sa, bo}$ Augustine // ὁ Παῦλος ἐκ A E Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *Lect* it$^{e, h}$ syr$^{p, h}$ cop$^{bo^{ms}}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Chrysostom; Cassian // Ἀναχωρήσας δὲ ἀπό D it^{d}

[2] **3** {B} ἠργάζετο/εἰργάζετο 𝔓^{74} א^{2} A D E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{(ar), c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$

---

29 γένος ... θεοῦ Gn 1.27 οὐκ ... ὅμοιον Is 40.18-20; 44.10-17; Ac 19.26 **30** τοὺς ... ὑπεριδὼν ὁ θεός Ac 14.16; 17.23 **31** μέλλει ... δικαιοσύνῃ Ps 9.8; 96.13; 98.9 μέλλει ... ὥρισεν Ac 10.42

18.2 τινα Ἰουδαῖον ... αὐτοῦ Ro 16.3 **3** ἔμενεν ... τέχνῃ Ac 20.34; 1 Cor 4.12

ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ. **4** διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ
κατὰ πᾶν σάββατον ἔπειθέν τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας.
5 Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ τε Σιλᾶς καὶ ὁ
Τιμόθεος, συνείχετο τῷ λόγῳ[3] ὁ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς
Ἰουδαίοις εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. **6** ἀντιτασσομένων δὲ
αὐτῶν καὶ βλασφημούντων ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ
τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. **7** καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν
εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι Τιτίου Ἰούστου[4] σεβομένου
τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. **8** Κρίσπος
δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσεν τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ
αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ
ἐβαπτίζοντο[5]. **9** εἶπεν δὲ ὁ κύριος ἐν νυκτὶ δι᾽ ὁράματος τῷ
Παύλῳ, Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, **10** διότι ἐγώ
εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι
λαός ἐστίν μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. **11** Ἐκάθισεν δὲ
ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.

---

cop[sa mss] arm geo slav Chrysostom; (Augustine) (Speculum) // ἠργάζοντο ℵ* B cop[sa mss, bo] eth Origen[lat] BTI

[3] **5** {B} λόγῳ 𝔓[74] ℵ A B D E Ψ 33 181 614 2344 it[ar, c, d, dem, e, gig, (h), p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[sa, bo] (eth) Basil Theodoret; Jerome // πνεύματι 36 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *l* 156 *l* 165 *l* 170 syr[h mg] arm geo slav Chrysostom // *omit l* 1178

[4] **7** {C} Τιτίου Ἰούστου B* D[2] syr[h] geo // Τίτου Ἰούστου ℵ E P 36 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 it[ar, (c), dem, e, gig, ph, ro, w] vg cop[bo] arm // Ἰούστου A B[2] D* Ψ 33 181 614 1409 2344 *Byz* [L] *l* 1178 it[d, h, p] eth slav Chrysostom BJ // Τίτου syr[p] cop[sa, bo ms]

[5] **8** {A} καὶ ἐβαπτίζοντο 𝔓[74] ℵ A B E Ψ 33 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg (syr[p]) cop[sa, bo] arm eth geo slav // διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐβαπτίζοντο 614 syr[h with *] // καὶ ἐβαπτίζοντο πιστεύοντες τῷ θεῷ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ D it[d, (h)]

---

5 Ὡς ... Τιμόθεος Ac 17.14-15 διαμαρτυρόμενος ... Ἰησοῦν Ac 9.22; 17.3; 18.28 **6** Ac 13.45-46 ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.10-11; Ac 13.51 Τὸ αἷμα ... καθαρὸς ἐγώ Ac 20.26 **8** 1 Cor 1.14 ἐπίστευσεν ... αὐτοῦ Ac 16.15, 33 **9-10** εἶπεν ... σε 1 Cor 9.23 Μὴ φοβοῦ ... κακῶσαί σε Is 41.10; 43.5; Jr 1.8

12 Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπάτου ὄντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέστη-
σαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ
βῆμα **13** λέγοντες ὅτι Παρὰ τὸν νόμον ἀναπείθει οὗτος τοὺς
ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. **14** μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου
ἀνοίγειν τὸ στόμα εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, Εἰ μὲν
ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον
ἂν ἀνεσχόμην ὑμῶν, **15** εἰ δὲ ζητήματά ἐστιν περὶ λόγου καὶ
ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ᾽ ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς ἐγὼ
τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. **16** καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ
βήματος. **17** ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες[6] Σωσθένην τὸν ἀρχισυν-
άγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ
Γαλλίωνι ἔμελεν.

Paul's Return to Antioch

18 Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς τοῖς ἀδελφοῖς
ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα
καὶ Ἀκύλας, κειράμενος ἐν Κεγχρεαῖς τὴν κεφαλήν, εἶχεν γὰρ
εὐχήν. **19** κατήντησαν[7] δὲ εἰς Ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν
αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέξατο τοῖς
Ἰουδαίοις. **20** ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι
οὐκ ἐπένευσεν, **21** ἀλλ᾽ ἀποταξάμενος καὶ εἰπών,[8] Πάλιν
ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος, ἀνήχθη ἀπὸ τῆς

---

[6] **17** {B} πάντες 𝔓[74] ℵ A B it[c, dem, p, ph, ro, w] vg cop[bo] // πάντες οἱ Ἕλληνες D E Ψ 33 181 614 945 1175 1409 1739 1891 2344 *Byz* [L P] it[ar, d, e, gig, (h)] syr[p, h] cop[sa] arm eth geo slav Chrysostom[1/2]; (Augustine) Greek ms[acc. to Bede] // πάντες οἱ Ἰουδαῖοι 36 307 453 610 1678

[7] **19** {B} κατήντησαν ℵ A B E 33 181 2344 it[c, d, e] syr[p] eth slav[ms] // κατήντησεν 𝔓[74] Ψ 36 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 *Byz* [L P] *l* 1178 it[ar, dem, gig, p, ph, ro, w] vg syr[p] cop[bo] geo slav[ms] Chrysostom // καταντήσας D it[h] arm

[8] **21** {A} εἰπών 𝔓[74] ℵ A B E 33 36 307 453 610 945 1409 1678 1739 1891 2344 it[c, e, p, ro] vg cop[sa, bo] arm geo // εἰπών, Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα (*see* 20.16) Ψ 181 614 1175 *Byz* [L P]

14-15 ὁ Γαλλίων ... εἶναι Ac 23.29; 25.18-19 **15** Jn 18.31 **18** κειράμενος ... εἶχεν Nu 6.18; Ac 21.24 **19** αὐτὸς ... Ἰουδαίοις Ac 17.17 **21** Πάλιν ... θέλοντος Ro 1.10; 1 Cor 4.19

Ἐφέσου, **22** καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπα-
σάμενος τὴν ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. **23** καὶ ποιή-
σας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν
χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.

Apollos Preaches at Ephesus

24 Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει,
ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς
γραφαῖς. **25** οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου καὶ
ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ
Ἰησοῦ[9], ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· **26** οὗτός τε
ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ
Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον
αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν [τοῦ θεοῦ][10]. **27** βουλομένου δὲ αὐτοῦ
διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν
τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν, ὃς παραγενόμενος συνεβά-
λετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· **28** εὐτόνως γὰρ
τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν
γραφῶν εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν.

---

l 1178 it$^{ar, dem, gig, ph, w}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ slav Chrysostom // εἰπών, Δεῖ δὲ πάντως τὴν ἑορτὴν ἡμέραν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα D* (D^{2} με *for* δέ) (it^{d})

[9] **25** {A} τοῦ Ἰησοῦ 𝔓^{74vid} ℵ A B (D 33 2344 *omit* τοῦ) E L Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 *l* 60 *l* 598 *l* 1153 *l* 1159 it$^{ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm$^{(ms)}$ eth$^{(TH)}$ geo slav Didymus; Augustine // τοῦ Χριστοῦ 𝔓^{41vid} // τοῦ κυρίου *Byz* [P] *Lect* Chrysostom // τοῦ κυρίου Ἰησοῦ *l* 680 *l* 921 *l* 1298 *l* 1365 // τὴν ὁδὸν κυρίου *and omit* τὰ περί (*see* 18.25a.26) *l* 599

[10] **26** {C} τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ 𝔓^{74} ℵ A B 33 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 2344 *l* 60 *l* 156 *l* 165 *l* 593 *l* 883 *l* 1356 vg$^{ww, st}$ syr^{h} cop$^{sa, bo}$ arm geo slav^{mss} // τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν Ψ *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1298 *l* 1365 τῇ … ὁδῷ) slav^{ms} Chrysostom // τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου E 36 *l* 598 *l* 1154 (*l* 599 *l* 921 τοῦ κυρίου ὁδόν) it$^{ar, c, dem, e, p, ph, ro, w}$ vg^{cl} syr^{p} Jerome Augustine // τὸν λόγον τοῦ κυρίου 945 1739 1891 // τὴν ὁδόν D it$^{d, gig}$ Hesychius^{lat} REB BJ

---

25 ζέων τῷ πνεύματι Ro 12.11 ἐπιστάμενος … Ἰωάννου Ac 19.3 **26** ἤρξατο … συναγωγῇ Ac 19.8 **27** βουλομένου … αὐτόν 2 Cor 3.1 **28** Ac 9.22; 17.3

Paul at Ephesus

19 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κορίνθῳ Παῦλον
διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη [κατ]ελθεῖν εἰς Ἔφεσον[1] καὶ
εὑρεῖν τινας μαθητὰς **2** εἶπέν τε πρὸς αὐτούς, Εἰ πνεῦμα ἅγιον
ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ πρὸς αὐτόν, Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰ πνεῦμα
ἅγιον ἔστιν ἠκούσαμεν. **3** εἶπέν τε, Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ
δὲ εἶπαν, Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. **4** εἶπεν δὲ Παῦλος,
Ἰωάννης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων εἰς
τὸν ἐρχόμενον μετ᾽ αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς
τὸν Ἰησοῦν. **5** ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, **6** καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου [τὰς]
χεῖρας ἦλθεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐτούς, ἐλάλουν τε
γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον. **7** ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ
δώδεκα.

8 Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας
τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων [τὰ] περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.
9 ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν κακολογοῦντες τὴν
ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ᾽ αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς
μαθητὰς καθ᾽ ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου[2].

---

[1] **1** {A} Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κορίνθῳ Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη κατελθεῖν εἰς Ἔφεσον (*with minor variants*) $\mathfrak{P}^{74}$ **ℵ** A B E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro*, w}$ vg cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom; Jerome Petilianus // Θέλοντος δὲ τοῦ Παύλου κατὰ τὴν ἰδίαν βουλὴν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα ὑποστρέφειν εἰς τὴν Ἀσίαν· διελθὼν δὲ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἔρχεται εἰς Ἔφεσον $\mathfrak{P}^{38vid}$ D it$^{d, (ro^2)}$ syr^{hmg}

[2] **9** {B} Τυράννου $\mathfrak{P}^{74}$ **ℵ** A B 945 1739 1891 2344 it$^{p, r}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ (eth) geo // Τυράννου τινός E Ψ 36 (181 Τυραννίου) 307 453 610 1175 1678 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{c, dem, e, ro}$ vg^{cl} (syr^{p}) arm slav Chrysostom // Τυράννου τινὸς ἀπὸ ὥρας πέμπτης ἕως δεκάτης D (614 1409 ἕως ὥρας δεκάτης) it$^{(ar), d, gig, (ph), w}$ vg^{mss} syr$^{h\ with\ *}$ (Ambrosiaster)

---

2 Εἰ … πιστεύσαντες Ac 2.38 οὐδ᾽ … ἠκούσαμεν Jn 7.39; Ac 8.16 **4** Ἰωάννης … πιστεύσωσιν Mt 3.11; Mk 1.4, 7-8 **6** ἐπιθέντος … αὐτούς Ac 8.17; 10.44 ἐλάλουν … ἐπροφήτευον Ac 10.46 **8** Εἰσελθὼν … ἐπαρρησιάζετο Ac 18.26 **9** ἀποστὰς … μαθητάς 2 Cor 6.17

10 τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας
τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου, Ἰουδαίους τε καὶ
Ἕλληνας.

The Sons of Sceva

11 Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ὁ θεὸς ἐποίει διὰ τῶν χειρῶν
Παύλου, **12** ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἀποφέρεσθαι ἀπὸ
τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
ἀπ᾽ αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεσθαι.
13 ἐπεχείρησαν δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων
ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ
τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ λέγοντες, Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν
ὃν Παῦλος κηρύσσει. **14** ἦσαν δέ τινος Σκευᾶ Ἰουδαίου
ἀρχιερέως ἑπτὰ υἱοὶ τοῦτο ποιοῦντες. **15** ἀποκριθὲν δὲ τὸ
πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν αὐτοῖς, Τὸν [μὲν] Ἰησοῦν γινώσκω
καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; **16** καὶ ἐφα-
λόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν,
κατακυριεύσας ἀμφοτέρων ἴσχυσεν κατ᾽ αὐτῶν ὥστε γυμνοὺς
καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. **17** τοῦ-
το δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν τοῖς
κατοικοῦσιν τὴν Ἔφεσον καὶ ἐπέπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς
καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. **18** πολλοί τε τῶν
πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες
τὰς πράξεις αὐτῶν. **19** ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων
συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ
συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας
πέντε. **20** Οὕτως κατὰ κράτος τοῦ κυρίου ὁ λόγος ηὔξανεν καὶ
ἴσχυεν[3].

---

[3] **20** {B} τοῦ κυρίου ὁ λόγος ηὔξανεν καὶ ἴσχυεν (א* ἴσχυσεν) A B // ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανεν καὶ ἴσχυεν $\mathfrak{P}^{74}$ (א^{c} ἴσχυσεν) (Ψ* ἴσχυεν σφόδρα, Ψ^{c} ἴσχυσεν) 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 (1409 ἴσχυεν καὶ ἐπληθύνετο) 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 156 *l* 165 *l* 170 *l* 617 *l* 1178 it^{dem} vg^{mss}

---

11 Ac 14.3 **12** Ac 5.15-16 **13** ἐπεχείρησαν … Ἰησοῦ Mk 9.38; Lk 9.49 **15** ἀποκριθὲν … γινώσκω Mk 1.24; Lk 4.34, 41 **17** ἐπέπεσεν … αὐτούς Ac 5.5, 11 **20** Ac 6.7; 12.24

The Riot at Ephesus

21 Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι
διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσό-
λυμα εἰπὼν ὅτι Μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.
22 ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων
αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχεν χρόνον εἰς τὴν
Ἀσίαν.

23 Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος
περὶ τῆς ὁδοῦ. **24** Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος,
ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος παρείχετο τοῖς τεχνίταις οὐκ
ὀλίγην ἐργασίαν, **25** οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦ-
τα ἐργάτας εἶπεν, Ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας
ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστιν **26** καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον
Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας
μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν
γινόμενοι. **27** οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς
ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος
ἱερὸν εἰς οὐθὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τῆς
μεγαλειότητος αὐτῆς ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.

28 Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ[4] ἔκραζον
λέγοντες, Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. **29** καὶ ἐπλήσθη ἡ
πόλις τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον
συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδή-
μους Παύλου. **30** Παύλου δὲ βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν
δῆμον οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί· **31** τινὲς δὲ καὶ τῶν
Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκά-

---

syr^{h} cop$^{(sa), bo}$ geo slav Chrysostom; Jerome // ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανεν καὶ ἴσχυεν E it$^{ar, c, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg arm BTI // ἐνίσχυσεν καὶ ἡ πίστις τοῦ θεοῦ ηὔξανεν καὶ ἐπλήθυνεν D* (D^{2} ἐπληθύνετο) it^{d} (syr^{p})

[4] **28** {A} θυμοῦ 𝔓^{74} א A B E Ψ 33 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth slav Chrysostom // θυμοῦ δραμόντες εἰς τὸ ἄμφοδον D (614) it^{d} syr^{hmg}

---

21 Μετὰ ... Ῥώμην ἰδεῖν Ac 23.11; Ro 1.13 **23** 2 Cor 1.8 **24** παρείχετο ... ἐργασίαν Ac 16.16 **26** λέγων ... γινόμενοι Ac 17.29

λουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. **32** ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο
τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη καὶ οἱ πλείους οὐκ
ᾔδεισαν τίνος ἕνεκα συνεληλύθεισαν. **33** ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου
συνεβίβασαν[5] Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων·
ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ
δήμῳ. **34** ἐπιγνόντες δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία
ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις
Ἐφεσίων. **35** καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησίν,
Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἀνθρώπων ὃς οὐ γινώσκει τὴν
Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ
διοπετοῦς; **36** ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων δέον ἐστὶν
ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράσ-
σειν. **37** ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε ἱεροσύλους
οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ἡμῶν[6]. **38** εἰ μὲν οὖν Δημήτριος
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσιν πρός τινα λόγον, ἀγοραῖοι
ἄγονται καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. **39** εἰ
δέ τι περαιτέρω[7] ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθή-
σεται. **40** καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς
σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος περὶ οὗ [οὐ][8] δυνησόμεθα
ἀποδοῦναι λόγον περὶ τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν
ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

---

[5] **33** {B} συνεβίβασαν 𝔓^{74} א A B E 33 945 1739 1891 2344 // προεβίβασαν D^{2} Ψ 36 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 *Byz* [L P] *l* 1178 vg^{mss} syr^{h} arm eth Chrysostom // κατεβίβασαν D* it$^{ar, c, d, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg geo slav

[6] **37** {B} ἡμῶν 𝔓^{74} א A B D (E^{c} ἡμῖν) Ψ 36 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 it$^{d, e, gig}$ syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, bo^{ms}}$ arm eth geo // ὑμῶν (E* ὑμῖν) 614 1409 2344 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, p, ph, ro, w}$ vg syr^{h} cop^{bo} slav Chrysostom

[7] **39** {B} περαιτέρω 𝔓^{74} B 33 36 307 453 610 945 1409 1678 1739 1891 2344 it$^{d, gig}$ // περὶ ἑτέρων א A D Ψ 181 614 1175 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, p, ph, ro, w}$ vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ arm eth Chrysostom EU // περ' ἕτερον E (2464 *omit* περ') geo slav

[8] **40** {C} οὐ א A B Ψ 181 614 1409 1739 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it^{p*} vgst syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm geo slav Chrysostom // *omit* 𝔓^{74} D E 33 36 307 453 610 945 1175 1678 1891 2344 it$^{ar, c, d, dem, e, gig, p^{2}, ph, ro, w}$ vg$^{cl, ww}$ cop$^{sa, bo^{mss}}$ eth

---

33 κατασείσας τὴν χεῖρα Ac 12.17; 13.16; 21.40

Paul's Journey to Macedonia and Greece

20 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον μεταπεμψάμενος ὁ
Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ παρακαλέσας, ἀσπασάμενος ἐξῆλθεν
πορεύεσθαι εἰς Μακεδονίαν. **2** διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ
παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα
3 ποιήσας τε μῆνας τρεῖς· γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ ὑπὸ
τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο
γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. **4** συνείπετο δὲ
αὐτῷ[1] Σώπατρος Πύρρου[2] Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίστ-
αρχος καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος Δερβαῖος[3] καὶ Τιμόθεος,
Ἀσιανοὶ δὲ Τύχικος καὶ Τρόφιμος. **5** οὗτοι δὲ προελθόντες
ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι, **6** ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς
ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς
τὴν Τρῳάδα ἄχρι ἡμερῶν πέντε, ὅπου διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.

Paul's Farewell Visit to Troas

7 Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν κλάσαι
ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον,
παρέτεινέν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. **8** ἦσαν δὲ λαμ-
πάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦμεν συνηγμένοι. **9** καθεζό-
μενος δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, κατα-

---

[1] **4** {B} συνείπετο δὲ αὐτῷ 𝔓^{74} ℵ B 33 it$^{ar, c, dem, p, ph, ro*}$ vg cop$^{sa, bo}$ eth // συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας A E (Ψ συνείποντο) 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 1464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{e, (gig), ro2, w}$ vg^{mss} syr^{h} arm (geo) slav Chrysostom; Greek ms$^{acc. to Bede}$ // μέλλοντος οὖν ἐξιέναι αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἀσίας D it^{d}

[2] **4** {B} Πύρρου 𝔓^{74} ℵ A B D E Ψ (33 Πύρου) 36 181 (307) 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 1464 *l* 1178 it$^{c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{hmg, pal}$ cop$^{sams, bo}$ arm geo // υἱὸς Βέρου cop^{sams} // *omit* 614 *Byz* [L P] syr$^{p, h}$ slav Chrysostom

[3] **4** {B} Δερβαῖος 𝔓^{74} ℵ B^{2} D^{2} E Ψ 36 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, p, ph, ro, w}$ vg cop^{sa} arm eth Chrysostom // ὁ Δερβαῖος A B* 33 2344 cop^{bo} geo // Δουβέριος D^{*vid} it$^{d, gig}$ BJ

---

7 συνηγμένων ... ἄρτον Ac 2.42, 46

φερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ διαλεγομένου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλεῖον,
κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ
ἤρθη νεκρός. **10** καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ
συμπεριλαβὼν εἶπεν, Μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν
αὐτῷ ἐστιν. **11** ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας τὸν ἄρτον καὶ γευσά-
μενος ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν.
12 ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.

The Voyage from Troas to Miletus

13 Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν ἐπὶ τὴν
Ἆσσον ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον· οὕτως
γὰρ διατεταγμένος ἦν μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. **14** ὡς δὲ συν-
έβαλλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἆσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς
Μιτυλήνην, **15** κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ κατην-
τήσαμεν ἄντικρυς Χίου, τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον, τῇ
δὲ[4] ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. **16** κεκρίκει γὰρ ὁ Παῦλος
παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆ-
σαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδεν γὰρ εἰ δυνατὸν εἴη αὐτῷ τὴν ἡμέραν
τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.

Paul Speaks to the Ephesian Elders

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκαλέσατο
τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. **18** ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς
αὐτὸν εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ' ἧς
ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον
ἐγενόμην, **19** δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύ-
νης καὶ δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς

---

[4] **15** {B} τῇ δέ $\mathfrak{P}^{41vid, 74}$ א A B C E 33 36 307 453 1175 1739 1891 2344 // καὶ τῇ 2464 it$^{ar, c, dem, (e), p, ph, ro, w}$ vg (cop^{bo}) arm (eth^{pp}) geo // καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλ(λ)ίῳ τῇ D 181 614 (945 ἐν Στρωγυλλόῳ, ἤλθομεν τῇ) (1409 Στρωγυλλίῳ) 1678 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{d, gig}$ syr$^{p, h}$ (cop^{sa}) ethTH slav Chrysostom BJ TOB // μείνοντες εἰς τὸ Γύλλιον· τῇ Ψ

---

10 1 Kgs 17.21 **17** Ac 18.21 **18** ἀπὸ ... ἐγενόμην Ac 18.19; 19.10 **19** ταῖς ... Ἰουδαίων Ac 20.3

ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, **20** ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν
συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ
καὶ κατ᾽ οἴκους, **21** διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλ-
λησιν τὴν εἰς θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν[5]. **22** καὶ νῦν ἰδοὺ δεδεμένος ἐγὼ τῷ πνεύματι πορεύ-
ομαι εἰς Ἰερουσαλὴμ τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς,
23 πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι
λέγον ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν. **24** ἀλλ᾽ οὐδενὸς
λόγου ποιοῦμαι τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῷ ὡς τελειῶσαι τὸν
δρόμον μου καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ.

25 Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου
ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν. **26** διότι
μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὅτι καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ
αἵματος πάντων· **27** οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι
πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ὑμῖν. **28** προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ
παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπι-
σκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ[6], ἣν περιεποιήσατο
διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου[7]. **29** ἐγὼ οἶδα ὅτι εἰσελεύσονται

---

[5] **21** {B} εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν B Ψ 614 *Byz*^{pt} [L P] it^{gig} syr^{h} cop^{sa} Basil; Lucifer // εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν 𝔓^{74} ℵ A C (E *omit* ἡμῶν) 33 36 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz*^{pt} *l* 60 *l* 599 *l* 1159 *l* 1178 it$^{ar, c, d, (e), dem, p, ro, w}$ vg cop$^{bo(pt)}$ arm eth geo slav Chrysostom^{lem} // διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ D it^{ph}

[6] **28** {C} θεοῦ ℵ B 614 1175 1409 *l* 60 *l* 592 *l* 598 *l* 603 *l* 1021 *l* 1439 it$^{ar, c, dem, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{bo ms}$ geo Athanasius Basil Epiphanius Chrysostom Cyril; Ambrose // κυρίου 𝔓^{74} A C* D E Ψ 33 36 181 307 453 610 945 1678 1739 1891 2344 2464 *l* 599 it$^{d, e, gig, p}$ syr$^{h mg}$ cop$^{sa, bo}$ arm Irenaeus^{lat} Didymus^{lat} Didymus^{dub} Theodoret$^{(1/2)}$; (Ambrosiaster) Jerome Pelagius REB BTI // κυρίου καὶ θεοῦ C^{3} *Byz* (*Byz*^{pt} τοῦ θεοῦ) [L P] *Lect* slav$^{(ms)}$

[7] **28** {A} αἵματος τοῦ ἰδίου 𝔓^{74} ℵ A B C D E Ψ 33 36 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2464 *l* 60 syr^{hgr} arm (eth) geo (Irenaeus^{lat}) Cyril

---

22 δεδεμένος ... Ἰερουσαλήμ Ac 19.21 **23** Ac 21.4, 11 θλίψεις με μένουσιν Ac 9.16 **24** Ac 21.13 ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου 2 Tm 4.7 **26** καθαρός ... πάντων Ac 18.6 **28** προσέχετε ... θεοῦ 1 Pe 5.2 τὴν ... περιεποιήσατο Ps 74.2

μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ
ποιμνίου, **30** καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λα-
λοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν.
31 διὸ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν
οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. **32** καὶ
τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ θεῷ[8] καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος
αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ οἰκοδομῆσαι καὶ δοῦναι τὴν κληρονομίαν
ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. **33** ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ
οὐδενὸς ἐπεθύμησα· **34** αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου
καὶ τοῖς οὖσιν μετ᾽ ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. **35** πάν-
τα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν
ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ὅτι
αὐτὸς εἶπεν, Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν.

36 Καὶ ταῦτα εἰπὼν θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς
προσηύξατο. **37** ἱκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο πάντων καὶ ἐπι-
πεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν,
38 ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι
μέλλουσιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν
εἰς τὸ πλοῖον.

Paul's Journey to Jerusalem

21 Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ᾽ αὐτῶν,
εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν Ῥόδον
κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα[1], **2** καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς

Theodoret // ἰδίου αἵματος 614 1409 2344 *Byz* [L P] *Lect* slav Athanasius Didymus[vid] Didymus[dub] Chrysostom REB TOB BTI?

[8] **32** {B} θεῷ 𝔓[74] א A C D E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1175 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, c, dem, e, p, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[samss] arm geo slav[mss] Chrysostom; Jerome Quodvultdeus // κυρίῳ B 1409 *l* 593 *l* 599 it[gig] cop[samss, bo] slav[ms]

[1] **1** {A} Πάταρα (𝔓[74] A C Πάτερα) א B E Ψ 33 36 181 307 453 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it[ar, c, dem, e, p, ro] vg

---

29 λύκοι βαρεῖς Mt 7.15; Jn 10.12 **30** ἐξ … διεστραμμένα 1 Jn 2.19 **31** Ac 19.10 οὐκ … ἕκαστον 1 Th 2.11 **32** κληρονομίαν … πᾶσιν Dt 33.3-4; Wsd 5.5; Ac 26.18 **33** 1 Sm 12.3; 1 Cor 9.11 **34** Ac 18.3; 1 Cor 4.12; 1 Th 2.9 **35** Μακάριον … λαμβάνειν Mt 10.8 **36** Ac 21.5 **37** ἐπιπεσόντες … αὐτόν Ac 21.5; Ro 16.16; 1 Pe 5.14 **38** ἐπὶ … θεωρεῖν Ac 20.25

Φοινίκην ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. **3** ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύ-
προν καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον ἐπλέομεν εἰς Συρίαν
καὶ κατήλθομεν εἰς Τύρον· ἐκεῖσε γὰρ τὸ πλοῖον ἦν ἀποφορτι-
ζόμενον τὸν γόμον. **4** ἀνευρόντες δὲ τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν
αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά, οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος
μὴ ἐπιβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα. **5** ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτί-
σαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα προπεμπόντων ἡμᾶς
πάντων σὺν γυναιξὶν καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες
τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμενοι **6** ἀπησπασάμεθα
ἀλλήλους καὶ ἀνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς
τὰ ἴδια.

7 Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν
εἰς Πτολεμαΐδα καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν
ἡμέραν μίαν παρ᾽ αὐτοῖς. **8** τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες ἤλθο-
μεν[2] εἰς Καισάρειαν καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ
εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐμείναμεν παρ᾽ αὐτῷ. **9** τού-
τῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες τέσσαρες παρθένοι προφητεύουσαι.
10 ἐπιμενόντων δὲ ἡμέρας πλείους κατῆλθέν τις ἀπὸ τῆς
Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἅγαβος, **11** καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς
καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ
τὰς χεῖρας εἶπεν, Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ
ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν Ἰερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι
καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. **12** ὡς δὲ ἠκούσαμεν
ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν

---

syr$^{p, h, hgr}$ cop^{bo} arm eth geo slav Chrysostom // Πάταρα καὶ Μύρα (*see* 27.5) 𝔓^{41vid} D it$^{(gig), (ph), (w)}$ (vg^{mss}) (cop^{sa})

[2] **8** {A} ἤλθομεν 𝔓^{74} ℵ A B C E Ψ 33 36 181 307 453 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav^{mss} Eusebius Chrysostom // οἱ περὶ Παῦλον ἤλθομεν *l* 590 *l* 1159 // οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἦλθον *Byz* [L P] // οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ Τύρου ἦλθον (*see* 21.7) *Lect* (*at beginning of lesson*) (slav^{ms})

---

4 οἵτινες ... Ἱεροσόλυμα Ac 20.23 **5** θέντες ... προσευξάμενοι Ac 20.36 **8** Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ac 8.40 Φιλίππου ... ἑπτά Ac 6.5 **9** θυγατέρες ... προφητεύουσαι Jl 2.28; Ac 2.17 **10** κατῆλθεν ... Ἅγαβος Ac 11.28 **11** Jn 21.18; Ac 20.23; 21.33 **12** παρεκαλοῦμεν ... Ἰερουσαλήμ Mt 16.22

αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλήμ. **13** τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος[3], Τί ποιεῖτε
κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ
μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω
ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. **14** μὴ πειθομένου δὲ
αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰπόντες, Τοῦ κυρίου τὸ θέλημα γινέσθω.

15 Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνο-
μεν εἰς Ἱεροσόλυμα· **16** συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ
Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν Μνάσωνί τινι
Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ.

Paul Visits James

17 Γενομένων δὲ ἡμῶν[4] εἰς Ἱεροσόλυμα ἀσμένως ἀπεδέξαντο
ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. **18** τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν
πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. **19** καὶ
ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ
θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. **20** οἱ δὲ
ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν εἶπόν τε αὐτῷ, Θεωρεῖς, ἀδελφέ,
πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις τῶν πεπιστευκότων καὶ

---

[3] **13** {B} τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος B^{2} (B* *omit* ὁ) C^{2} 36 307 453 1678 cop^{bo} // τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος καὶ εἶπεν (𝔓^{74} *omit* ὁ) ℵ A E it$^{\text{ar, c, dem, e, p, ph, ro w}}$ vg (syr$^{\text{p, pal}}$) cop$^{\text{sa, bomss}}$ arm (geo) // τότε. ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος C* 1175 slav^{ms} // τότε. ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος καὶ εἶπεν 33 (181 ἀποκριθείς *and omit* καί) 1409 // ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος (Ψ 614 2464 δέ *for* τε) *Byz*^{pt} [L P] *Lect* (*Byz*^{pt} *l* 60 *l* 593 *l* 883 *l* 884 δέ *for* τε) (syr^{h}) slav^{mss} (Basil) (Chrysostom) BTI DHH // ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος καὶ εἶπεν 945 1739 1891 (2344 *omit* δέ) (it^{gig}) eth // εἶπεν δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ Παῦλος D (it^{d})

[4] **16-17** {A} ξενισθῶμεν Μνάσωνί … **17** Γενομένων δὲ ἡμῶν (*with other minor variants*) 𝔓^{74} (ℵ Ἰάσονι) A B C E Ψ 33 36 (181 αὐτῶν *for* ἡμῶν) 307 453 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{\text{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, (w)}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Chrysostom // ξενισθῶμεν. καὶ παραγενόμενοι εἴς τινα κώμην ἐγενόμεθα παρὰ Νάσωνι … κακεῖθεν ἐξιόντες ἤλθομεν D^{vid} *according to old editions and* it^{d} (syr^{hmg})

---

13 ἐγὼ … Ἰησοῦ Ac 20.24 **14** Τοῦ … γινέσθω Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42 **18** Ac 15.2 εἰσῄει … Ἰάκωβον Ac 15.13; Ga 1.19 **19** ἐξηγεῖτο … αὐτοῦ Ac 15.12 **20** πόσαι … ὑπάρχουσιν Ac 15.1, 5

πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν· **21** κατηχήθησαν δὲ
περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ
ἔθνη πάντας Ἰουδαίους λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα
μηδὲ τοῖς ἔθεσιν περιπατεῖν. **22** τί οὖν ἐστιν; πάντως ἀκού-
σονται[5] ὅτι ἐλήλυθας. **23** τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν·
εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ᾽ ἑαυτῶν. **24** τού-
τους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς καὶ δαπάνησον ἐπ᾽
αὐτοῖς ἵνα ξυρήσονται τὴν κεφαλήν, καὶ γνώσονται πάντες
ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς
φυλάσσων τὸν νόμον. **25** περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν
ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν[6] κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτούς[7] τό τε
εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν[8]. **26** τότε ὁ

[5] **22** {B} ἀκούσονται B C*[vid] 36 307 453 614 1175 1739[txt] syr[(p), h] cop[sa, bo] arm[(ms)] eth geo // δεῖ συνελθεῖν πλῆθος· ἀκούσονται γάρ 𝔓[74] א[2] (א* C[2] *omit* γάρ) A E 33 181 945 1409 (1678 πλῆθος· καὶ ἀκούσονται) 1739[v.r.] 1891 2344 it[(ar), c, dem, e, gig, p, ph, ro, w] vg slav (Jerome) (Augustine) // δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται γάρ D Ψ 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it[d] Chrysostom BJ

[6] **25** {C} ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν 𝔓[74] א A C[2] E 33 36 307 453 945 1175 1409 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it[ar, c, dem, e, p, ph, ro, w] vg (eth) (geo) slav Chrysostom; Augustine // ἡμεῖς ἀπεστείλαμεν B C* Ψ 181 614 1678 cop[bo] arm // οὐδὲν ἔχουσιν λέγειν πρός σε· ἡμεῖς γὰρ ἀπεστείλαμεν D it[d, gig] (cop[sa])

[7] **25** {B} κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτούς 𝔓[74] א A B 33 1175 1409 2344 it[ar, c, dem, p, ph, ro, w] vg (syr[p, pal]) cop[sa, bo] // κρίναντες μηδὲν τοιοῦτο τηρεῖν αὐτοὺς ἀλλὰ φυλάσσεσθαι (945 κρίνοντες) 1739 (1891 2464 τοιοῦτον) (*l* 1178 τοιοῦτον *and* ἀλλ᾽ ἤ) // κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτούς D[2] (D* κρίνοντες) (C E Ψ 181 307 453) 36 614 1678 *Byz* [L P] it[d, e, gig] syr[h] arm (eth) geo slav Chrysostom; Augustine Greek mss[acc. to Bede]

[8] **25** {B} τό τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν (𝔓[74] *omit* τε) א A B C 33 (36 307 453 *omit second* καί) 945 (1175 *omit* καὶ πορνείαν) 1678 1739 1891 2344 (2464 πορνείας) // τό τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν (Ψ 614 *omit* τε) (181 *omit* τε *and add* τό *before* πνικτόν) 1409 *Byz* [L P] *l* 1178 (syr[p]) (eth) (Chrysostom) // ἀπὸ εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας E it[ar, c, dem, (e), p, ph, ro, w] vg syr[h, pal] arm geo slav // τὸ εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πορνείαν D it[d, gig] Augustine

---

21 Ac 15.30; 16.3; 21.28; Ga 2.3 **23-24** ἄνδρες ... κεφαλήν Nu 6.5, 13-18, 21; Ac 18.18 **25** Ac 15.19-20, 28-29 **26** ὁ ... ἱερόν 1 Cor 9.20

Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας[a] τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς
ἁγνισθείς, εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν
ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου
αὐτῶν ἡ προσφορά.

Paul Arrested in the Temple

27 Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς
Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ συνέχεον πάντα
τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας **28** κράζοντες,
Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ
τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ
διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ
κεκοίνωκεν τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. **29** ἦσαν γὰρ προεωρα-
κότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον
ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. **30** ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη
καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου
εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι.
31 ζητούντων τε αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ
τῆς σπείρης ὅτι ὅλη συγχύννεται Ἰερουσαλήμ. **32** ὃς ἐξαυτῆς
παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας κατέδραμεν ἐπ᾽
αὐτούς, οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας
ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. **33** τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος
ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ ἐκέλευσεν δεθῆναι ἁλύσεσιν δυσίν, καὶ
ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ τί ἐστιν πεποιηκώς. **34** ἄλλοι δὲ ἄλλο τι
ἐπεφώνουν ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ αὐτοῦ γνῶναι τὸ
ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν
παρεμβολήν. **35** ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη
βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ
ὄχλου, **36** ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζοντες, Αἶρε
αὐτόν.

---

[a] **26** C: GNB NRSV REB EU LB BTI DHH

---

26 σὺν … προσφορά Nu 6.2-5, 13-21 **28** οὗτος … διδάσκων Ac 6.13; 21.21 Ἕλληνας … τοῦτον Eze 44.7 **33** ἐκέλευσεν … δυσίν Ac 20.23; 21.11 **36** τὸ πλῆθος … Αἶρε αὐτόν Lk 23.18; Jn 19.15; Ac 22.22

Paul Defends Himself

37 Μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος
λέγει τῷ χιλιάρχῳ, Εἰ ἔξεστίν μοι εἰπεῖν τι πρός σέ; ὁ δὲ ἔφη,
Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; **38** οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ
τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον
τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; **39** εἶπεν δὲ ὁ
Παῦλος, Ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεὺς τῆς Κιλι-
κίας, οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης· δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι
λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. **40** ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος
ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισεν τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς
δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνησεν τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ λέγων,
22 Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς
νυνὶ ἀπολογίας. **2** ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ
προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καὶ φησίν,
3 Ἐγώ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλι-
κίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ[a], παρὰ τοὺς πόδας
Γαμαλιὴλ[b] πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου,
ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον·
4 ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου δεσμεύων καὶ
παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, **5** ὡς καὶ
ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ᾽ ὧν καὶ
ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπο-
ρευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἰερουσα-
λὴμ ἵνα τιμωρηθῶσιν.

---

[a] **3** NO C: AD TR WH GNB NRSV ‖ [b] C: AD TR WH GNB NRSV

---

38 Ac 5.36-37 **39** Ἐγὼ ... πολίτης Ac 9.11; 22.3 **40** κατέσεισεν ... γενομένης Ac 12.17; 13.16; 19.33 προσεφώνησεν ... διαλέκτῳ Ac 26.14

22.1 Ἄνδρες ... μου Ac 7.2 **3** Ἐγώ ... Κιλικίας Ac 21.39 ἀνατεθραμμένος ... νόμου Ac 5.34 ζηλωτὴς ... σήμερον Ro 10.12 **4** Ac 8.3; 22.19; 26.9-11

Paul Tells of His Conversion
(Ac 9.1-19; 26.12-18)

6 Ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ
μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν
περὶ ἐμέ, **7** ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης
μοι, Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; **8** ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην, Τίς εἶ,
κύριε; εἶπέν τε πρός με, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ
διώκεις. **9** οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο[1] τὴν δὲ
φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. **10** εἶπον δέ, Τί
ποιήσω, κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν πρός με, Ἀναστὰς πορεύου
εἰς Δαμασκὸν κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί
σοι ποιῆσαι. **11** ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς
ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἦλθον εἰς
Δαμασκόν.

12 Ἁνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐλαβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυ-
ρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων[2], **13** ἐλθὼν
πρός με καὶ ἐπιστὰς εἶπέν μοι, Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. **14** ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ θεὸς τῶν
πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ
ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
15 ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἑώρακας
καὶ ἤκουσας. **16** καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ
ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

---

[1] **9** {B} ἐθεάσαντο 𝔓^{74} ℵ^{2} (ℵ* ἐθεᾶτο) A B 33 181 1175 1409 2344 2464 it$^{ar, c, dem, p, ph, ro, w}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm geo (Didymus) // ἐθεάσαντο καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο D E Ψ (36 307 453 610 1678 γενόμενοι *for* ἐγένοντο) 614 945 1739 1891 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{e, gig}$ syr^{h} cop^{sa} eth slav Chrysostom; Greek mss$^{acc. to Bede}$

[2] **12** {B} κατοικούντων Ἰουδαίων 𝔓^{74} ℵ A B E *Byz*^{pt} [P] *l* 1178 it$^{ar, c, (gig), p*, ph}$ vg (syr^{p}) cop^{bo} // Ἰουδαίων 629 it^{d} Chrysostom // κατοικούντων ἐν Δαμάσκῳ Ἰουδαίων (𝔓^{41vid} ἐν τῇ) Ψ 33 (36 Ἰουδαίων *before* ἐν) 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz*^{pt} [L] it$^{c, dem, p^2, ro, (w)}$ vg^{mss} syr^{h} cop^{sa} arm eth geo slav DHH

---

9 Wsd 18.1 **16** ἀπόλουσαι … αὐτοῦ Jl 2.32; Ac 2.21; Ro 10.13

Paul Sent to the Gentiles

17 Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ προσ-
ευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει **18** καὶ ἰδεῖν
αὐτὸν λέγοντά μοι, Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἰερουσαλήμ,
διότι οὐ παραδέξονταί σου μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. **19** κἀγὼ
εἶπον, Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ
δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ, **20** καὶ ὅτε
ἐξεχύννετο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην
ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναι-
ρούντων αὐτόν. **21** καὶ εἶπεν πρός με, Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς
ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.

Paul and the Roman Tribune

22 Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου καὶ ἐπῆραν τὴν
φωνὴν αὐτῶν λέγοντες, Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ
καθῆκεν αὐτὸν ζῆν. **23** κραυγαζόντων τε αὐτῶν καὶ ῥιπτούν-
των τὰ ἱμάτια καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, **24** ἐκέ-
λευσεν ὁ χιλίαρχος εἰσάγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν, εἴπας
μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν ἵνα ἐπιγνῷ δι᾽ ἣν αἰτίαν οὕτως
ἐπεφώνουν αὐτῷ. **25** ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπεν
πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος, Εἰ ἄνθρωπον Ῥω-
μαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; **26** ἀκούσας
δὲ ὁ ἑκατοντάρχης προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν λέγων,
Τί[3] μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν.
27 προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ, Λέγε μοι, σὺ Ῥωμαῖος
εἶ; ὁ δὲ ἔφη, Ναί. **28** ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος, Ἐγὼ πολλοῦ
κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη,

---

[3] **26** {A} Τί 𝔓[74] א A B C E Ψ 33 36 181 307 610 614 945* 1175* 1678 1739 2344 it[ar, c, dem, e, ph, ro, w] vg syr[p, h] cop[bo] arm geo // Ὅρα τί D 453 945[c] 1175[c] 1409 1891 (2464 βλέπε τί) *Byz* [L P] *l* 1178 it[gig, p] vg[ms] cop[sa] eth slav Chrysostom BTI

---

18 Ac 9.29-30 **19** ἐγὼ ἤμην φυλακίζων … ἐπὶ σέ Ac 8.3; 22.4-5; 26.9-11 **20** Ac 7.58; 8.1 **21** ἐγὼ εἰς ἔθνη … σε Ac 9.15; 13.2; Ga 2.7-9 **22** ἐπῆραν … ζῆν Ac 21.36 **25** Εἰ … μαστίζειν Ac 16.37; 23.27

Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. **29** εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ
οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν, καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη
ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν καὶ ὅτι αὐτὸν ἦν δεδεκώς.

Paul before the Council

30 Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί
κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν καὶ ἐκέλευσεν
συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον, καὶ καταγαγὼν
τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.
23 ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν, Ἄνδρες ἀδελφοί,
ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ ἄχρι ταύτης
τῆς ἡμέρας. **2** ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἁνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρε-
στῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. **3** τότε ὁ Παῦλος πρὸς
αὐτὸν εἶπεν, Τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ
κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον καὶ παρανομῶν κελεύεις με
τύπτεσθαι; **4** οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπαν, Τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ
λοιδορεῖς; **5** ἔφη τε ὁ Παῦλος, Οὐκ ᾔδειν, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν
ἀρχιερεύς· γέγραπται γὰρ ὅτι **Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς
κακῶς.**
6 Γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶν Σαδδουκαίων τὸ δὲ
ἕτερον Φαρισαίων ἔκραζεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, Ἄνδρες ἀδελφοί,
ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίων, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀνα-
στάσεως νεκρῶν [ἐγὼ] κρίνομαι. **7** τοῦτο δὲ αὐτοῦ εἰπόντος
ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων καὶ ἐσχίσθη τὸ
πλῆθος. **8** Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν
μήτε ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ
ἀμφότερα. **9** ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες τινὲς
τῶν γραμματέων τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγον-
τες, Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ

---

29 ὁ χιλίαρχος ... ἐστιν Ac 16.38

23.1 ἐγὼ ... ἡμέρας Ac 24.16 **2-3** Jn 18.22-23 **3** τοῖχε κεκονιαμένε Eze 13.10-15 σὺ ... τύπτεσθαι Lv 19.15 **5** Ἄρχοντα ... κακῶς Ex 22.28 **6** Ac 4.2 ἐγὼ ... Φαρισαίων Ac 26.5; Php 3.5 περὶ ... κρίνομαι Ac 24.15, 21 **8** Σαδδουκαῖοι ... πνεῦμα Mt 22.23 **9** Οὐδὲν κακὸν ... τούτῳ Lk 23.4, 14, 22; Jn 18.38; 19.4, 6; Ac 25.25

πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος;[a] **10** Πολλῆς δὲ γινομένης
στάσεως φοβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ᾽
αὐτῶν ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβὰν ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ
μέσου αὐτῶν ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.
11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπεν, Θάρσει·
ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἰερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ
καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι.

The Plot against Paul's Life

12 Γενομένης δὲ ἡμέρας ποιήσαντες συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι[1]
ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ
ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον. **13** ἦσαν δὲ πλείους τεσσεράκοντα
οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν ποιησάμενοι, **14** οἵτινες προσελ-
θόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις εἶπαν, Ἀναθέ-
ματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ
ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. **15** νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ
χιλιάρχῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ ὅπως καταγάγῃ αὐτὸν εἰς ὑμᾶς ὡς
μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ
πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.
16 Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὴν ἐνέδραν,
παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπήγγειλεν
τῷ Παύλῳ. **17** προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκα-
τονταρχῶν ἔφη, Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρ-
χον, ἔχει γὰρ ἀπαγγεῖλαί τι αὐτῷ. **18** ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν
αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλίαρχον καὶ φησίν, Ὁ δέσμιος Παῦλος

---

[1] **12** {B} συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι 𝔓[74] א A B C E (Ψ 614 οἱ Ἰουδαῖοι συστροφήν) 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2344 2464 *l* 1178 it[e] cop[bo] arm eth geo (Chrysostom) // τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφήν 1409 *Byz* [(L συστροφήν τινες) P] (it[ar, c, dem, gig, h, p, ph, ro, w] vg) (syr[p]) (cop[samss]) slav LB DHH // …] βοήθειαν συστραφέντες τινὲς τῶν Ἰουδαίων 𝔓[48]

---

[a] **9** Statement: GNB REB EU LB BTI DHH // Dash: WH // Different text: AD TR

---

11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ … Θάρσει Ac 18.9 ὡς … μαρτυρῆσαι Ac 19.21; 27.24; 28.16, 23
14-15 Ac 25.3

προσκαλεσάμενός με ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίσκον ἀγαγεῖν
πρὸς σὲ ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. **19** ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς
αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος καὶ ἀναχωρήσας κατʼ ἰδίαν ἐπυνθάνετο, Τί
ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; **20** εἶπεν δὲ ὅτι Οἱ Ἰουδαῖοι
συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε ὅπως αὔριον τὸν Παῦλον καταγάγῃς
εἰς τὸ συνέδριον ὡς μέλλον τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ
αὐτοῦ. **21** σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν
ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσεράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν
ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν, καὶ νῦν
εἰσιν ἕτοιμοι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. **22** ὁ μὲν
οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσεν τὸν νεανίσκον παραγγείλας μηδενὶ
ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με.

Paul Sent to Felix the Governor

23 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο [τινὰς] τῶν ἑκατονταρχῶν
εἶπεν, Ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν
ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους
διακοσίους ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, **24** κτήνη τε παρα-
στῆσαι ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσιν πρὸς Φή-
λικα τὸν ἡγεμόνα, **25** γράψας ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὸν τύπον
τοῦτον· **26** Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι
χαίρειν. **27** Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλλημφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰου-
δαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπʼ αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ
στρατεύματι ἐξειλάμην μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν. **28** βουλό-
μενός τε ἐπιγνῶναι τὴν αἰτίαν διʼ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατή-
γαγον εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν **29** ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ
ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν[2], μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν
ἔχοντα ἔγκλημα[2]. **30** μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν

---

[2] **29** {A} αὐτῶν ... ἔχοντα ἔγκλημα 𝔓^{74} א A B (E Ψ 1409 ἔγκλημα ἔχοντα) 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [(L P ἔγκλημα ἔχοντα)] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, (e), p, ph, ro, w}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav$^{(ms)}$

---

27 Τὸν ... ἐξειλάμην Ac 21.30-33 μαθὼν ... ἐστιν Ac 22.27 **28** Ac 22.30 **29** Ac 18.14-15; 25.18-19 ἐγκαλούμενον ... αὐτῶν Ac 23.6 μηδὲν ... ἔγκλημα Ac 23.9; 26.31; 28.18

ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξαυτῆς[3] ἔπεμψα πρὸς σὲ παραγγείλας καὶ τοῖς
κατηγόροις λέγειν [τὰ] πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ.[4]
31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς
ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον ἤγαγον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπα-
τρίδα, **32** τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς ἀπέρχεσθαι
σὺν αὐτῷ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν· **33** οἵτινες εἰσελ-
θόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ
ἡγεμόνι παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. **34** ἀναγνοὺς δὲ
καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχείας ἐστίν, καὶ πυθόμενος ὅτι
ἀπὸ Κιλικίας, **35** Διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγο-
ροί σου παραγένωνται· κελεύσας ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρῴδου
φυλάσσεσθαι αὐτόν.

The Case against Paul

24 Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἁνανίας μετὰ
πρεσβυτέρων τινῶν καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνε-
φάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. **2** κληθέντος δὲ αὐτοῦ
ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων, Πολλῆς εἰρήνης τυγχά-
νοντες διὰ σοῦ καὶ διορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ
τῆς σῆς προνοίας,[a] **3** πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ[b] ἀποδεχόμεθα,
κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. **4** ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ

(Chrysostom) // αὐτῶν Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τινος … ἔγκλημα ἔχοντα ἐξήγαγον αὐτὸν μόλις τῇ βίᾳ (𝔓^{48vid} *attested only first part*) 614 (it^{gig}) (syr^{hmg})

[3] **30** {B} ἔσεσθαι ἐξαυτῆς 𝔓^{74} B Ψ 36 307 453 610 614 1678 2464 cop^{bo} // ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν ℵ A E (33 2344 εἰς τὸν ἄνδρα *after* ἔσεσθαι) 81 181 1175 1739 1891 it$^{(ar), (c), (dem), e, (p), (ph), (ro)}$ (vg) syr^{h} arm // μέλλειν ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν 945 // μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξαυτῆς (1409 *omit* μέλλειν) *Byz* [L P] *l* 1178 (it^{gig}) (syr^{p}) cop^{sa} (eth) slav (Chrysostom) (DHH)

[4] **30** {B} σοῦ. A B 33 2344 it$^{c, gig, p, ph, ro}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ // σοῦ. ἔρρωσο. ℵ E Ψ 36 (81 *omit* ἐπὶ σοῦ) 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2464 *Byz*^{pt} [L] *l* 1178 it$^{ar, dem, e, w}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ arm eth geo slav Chrysostom // σοῦ. ἔρρωσθε. *Byz*^{pt} [P]

---

[a] **2** NO C: TR WH REB NBS^{mg} TOB^{mg} [b] **3** C: TR REB NBS^{mg} TOB^{mg}

---

30 παραγγείλας … σοῦ Ac 24.5-8; 25.5 **34** πυθόμενος … Κιλικίας Ac 22.3
24.1 Ac 25.2

πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ
ἐπιεικείᾳ. **5** εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κι-
νοῦντα στάσεις πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην
πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, **6** ὃς καὶ τὸ
ἱερὸν ἐπείρασεν βεβηλῶσαι ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν,[1] **8** παρ᾽ οὗ
δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν
ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. **9** συνεπέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι
φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

Paul Defends Himself before Felix

10 Ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος
λέγειν, Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπι-
στάμενος εὐθύμως τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, **11** δυναμέ-
νου σου ἐπιγνῶναι ὅτι[c] οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι δώδεκα ἀφ᾽
ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς Ἰερουσαλήμ. **12** καὶ οὔτε ἐν τῷ
ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπίστασιν ποιοῦντα
ὄχλου οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς οὔτε κατὰ τὴν πόλιν, **13** οὐδὲ
παραστῆσαι δύνανταί σοι περὶ ὧν νυνὶ κατηγοροῦσίν μου.
14 ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν,
οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ πιστεύων πᾶσιν τοῖς κατὰ τὸν
νόμον καὶ τοῖς ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, **15** ἐλπίδα
ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν
μέλλειν ἔσεσθαι δικαίων τε καὶ ἀδίκων. **16** ἐν τούτῳ καὶ αὐτὸς

---

[1] **6-8** {B} ἐκρατήσαμεν, 𝔓^{74} ℵ A B 81 1175 *Byz*^{pt} [L P] *l* 1178 it$^{p*, s}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ geo // ἐκρατήσαμεν καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρῖναι. **7** παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, **8** κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι επὶ σέ. (*with minor variants*) E Ψ 33 36 181 307 453 610 614 945 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz*^{pt} it$^{ar, c, dem, e, gig, p^2, ph, ro, w}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ arm eth slav Chrysostom; mss$^{acc. to Bede}$ [BTI]

---

[c] **11** Causal: WH

---

5 εὑρόντες ... οἰκουμένην Ac 17.6 τῆς ... αἱρέσεως Ac 24.14 **6** ὃς ... βεβηλῶσαι Ac 21.28 ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν Ac 21.30 **11** οὐ ... Ἰερουσαλήμ Ac 21.17 ἀνέβην ... Ἰερουσαλήμ Ac 8.27 **14** κατὰ τὴν ... θεῷ Ac 24.5 **15** Dn 12.2; Jn 5.28-29; Ac 23.6 **16** Ac 23.1

ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς
ἀνθρώπους διὰ παντός. **17** δι᾽ ἐτῶν δὲ πλειόνων ἐλεημοσύνας
ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου παρεγενόμην καὶ προσφοράς, **18** ἐν
αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ
θορύβου, **19** τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ
παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς ἐμέ. **20** ἢ αὐτοὶ οὗτοι
εἰπάτωσαν τί εὗρον ἀδίκημα[2] στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου,
21 ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἧς ἐκέκραξα ἐν αὐτοῖς ἑστὼς ὅτι
Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ἐφ᾽ ὑμῶν.

22 Ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ
περὶ τῆς ὁδοῦ εἴπας, Ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, δια-
γνώσομαι τὰ καθ᾽ ὑμᾶς· **23** διαταξάμενος τῷ ἑκατοντάρχῃ
τηρεῖσθαι αὐτὸν ἔχειν τε ἄνεσιν καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων
αὐτοῦ ὑπηρετεῖν αὐτῷ.

Paul Held in Custody

24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν
Δρουσίλλῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ μετεπέμψατο τὸν
Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν[3]
πίστεως. **25** διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ
ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος, ἔμφοβος γενόμενος
ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, Τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν
μετακαλέσομαί σε, **26** ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσε-
ται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετα-
πεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ.

---

[2] **20** {B} εὗρον ἀδίκημα 𝔓^{74} א A B 33 81 181 1175 2344 cop^{sa} // εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα C E Ψ 36 307 453 610 614 (945 1739 1891 ἀδίκημα ἐν ἐμοί) 1409 1678 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, (gig), p, ph, ro, w}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm geo slav Chrysostom BJ BTI DHH

[3] **24** {B} Χριστὸν Ἰησοῦν 𝔓^{74} א* (B Ἰησοῦ) E (Ψ τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν) 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 *Byz*^{pt} [L] *l* 1178 it$^{ar, (c), dem, e, gig, (p), (ph), (ro), s, w}$ vg$^{(ww, st)}$ syr^{h} cop$^{sams, bo}$ arm$^{(mss)}$ (eth) geo Chrysostom // Χριστόν א^{c} A C^{vid} 614 2344 2464 *Byz*^{pt} [P] syr^{p} cop^{samss} slav BTI?

---

17 Ac 11.29-30; Ro 15.25-26; Ga 2.10 **18-19** ἐν αἷς ... Ἰουδαῖοι Ac 21.26-27
21 Ac 23.6; 24.15 **23** Ac 27.3; 28.16, 30 **25** περὶ ... μέλλοντος Jn 16.8

27 Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον, θέλων τε χάριτα καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν τὸν Παῦλον δεδεμένον[4].

Paul Appeals to Caesar

25 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχείᾳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη
εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας, **2** ἐνεφάνισάν τε αὐτῷ οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου καὶ
παρεκάλουν αὐτὸν **3** αἰτούμενοι χάριν κατ᾽ αὐτοῦ ὅπως με-
ταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν
αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. **4** ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι
τὸν Παῦλον εἰς Καισάρειαν, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει
ἐκπορεύεσθαι· **5** Οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, φησίν, δυνατοὶ συγκαταβάν-
τες εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ ἄτοπον κατηγορείτωσαν αὐτοῦ.
6 Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα,
καταβὰς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος
ἐκέλευσεν τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. **7** παραγενομένου δὲ αὐτοῦ
περιέστησαν αὐτὸν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰου-
δαῖοι πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα καταφέροντες ἃ οὐκ ἴσχυον
ἀποδεῖξαι, **8** τοῦ Παύλου ἀπολογουμένου ὅτι Οὔτε εἰς τὸν
νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι
ἥμαρτον. **9** ὁ Φῆστος δὲ θέλων τοῖς Ἰουδαίοις χάριν καταθέ-
σθαι ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπεν, Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα
ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων κριθῆναι ἐπ᾽ ἐμοῦ; **10** εἶπεν δὲ ὁ
Παῦλος, Ἑπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ

---

[4] **27** {A} θέλων τε χάριτα καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν τὸν Παῦλον δεδεμένον (*with minor variants*) 𝔓^{74} ℵ A B C E Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, s, w}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Chrysostom // τὸν δε Παῦλον εἴασεν ἐν τηρήσει διὰ Δρουσίλλαν θέλων δε χάριν … δεδεμένον 614 syr^{hmg}

---

27 θέλων … Ἰουδαίοις Ac 25.9
25.2 ἐνεφάνισαν … Παύλου Ac 24.1; 25.15 **3** Ac 23.15 **5** Ac 23.30 **6** τῇ … ἀχθῆναι Ac 25.17 **7** πολλὰ … καταφέροντες Ac 24.5-6 ἃ … ἀποδεῖξαι Ac 24.13 **9** θέλων … καταθέσθαι Ac 24.27

κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπι-
γινώσκεις. **11** εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι,
οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι
κατηγοροῦσίν μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι·
Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. **12** τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ
τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη, Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα
πορεύσῃ.

Paul Brought before Agrippa and Bernice

13 Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ
Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασάμενοι τὸν Φῆστον.
14 ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ
ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων, Ἀνήρ τίς ἐστιν καταλε-
λειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, **15** περὶ οὗ γενομένου μου εἰς
Ἱεροσόλυμα ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν
Ἰουδαίων αἰτούμενοι κατ᾽ αὐτοῦ καταδίκην. **16** πρὸς οὓς
ἀπεκρίθην ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα
ἄνθρωπον πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς
κατηγόρους τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος.
17 συνελθόντων οὖν [αὐτῶν] ἐνθάδε ἀναβολὴν μηδεμίαν
ποιησάμενος τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσα ἀχθῆ-
ναι τὸν ἄνδρα· **18** περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν
αἰτίαν ἔφερον ὧν ἐγὼ ὑπενόουν πονηρῶν[1], **19** ζητήματα δέ
τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν καὶ περί
τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. **20** ἀπο-
ρούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτων ζήτησιν ἔλεγον εἰ βούλοιτο
πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων.
21 τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν

---

[1] **18** {C} πονηρῶν א^{2} B E 81 1409 2344^{vid} it^{e} syr^{pal} // πονηράν 𝔓^{74} A C* Ψ 33^{vid} 36 181 307 453 610 614 945 1175 1678^{vid} 1739 1891 2464 *l* 598 it$^{(ar),c,(dem),gig,p(*),ph,(ro)}$ vg$^{(cl,st)}$ syr^{p,h} eth geo // πονηρά א* C^{2} it^{w} vg^{ms} // *omit Byz* [L P] *Lect* arm slav Chrysostom BTI?

---

14 Ἀνήρ ... δέσμιος Ac 24.27 **15** γενομένου ... Ἰουδαίων Ac 25.1-2 **17** Ac 25.6 **18-19** περὶ οὗ ... πρὸς αὐτόν Ac 18.14-15; 23.29 **20** ἔλεγον ... τούτων Ac 25.9 **21** Ac 25.11-12

τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ
ἀναπέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. **22** Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν
Φῆστον, Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Αὔριον,
φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ.
23 Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης
μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον
σύν τε χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ᾽ ἐξοχὴν τῆς πόλεως καὶ
κελεύσαντος τοῦ Φήστου ἤχθη ὁ Παῦλος. **24** καί φησιν ὁ
Φῆστος, Ἀγρίππα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν
ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων
ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε βοῶντες μὴ δεῖν
αὐτὸν ζῆν μηκέτι. **25** ἐγὼ δὲ κατελαβόμην μηδὲν ἄξιον αὐτὸν
θανάτου πεπραχέναι, αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν
Σεβαστὸν ἔκρινα πέμπειν. **26** περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ
κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ᾽ ὑμῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ
σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης σχῶ τί
γράψω· **27** ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς
κατ᾽ αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.

Paul Defends Himself before Agrippa

26 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, Ἐπιτρέπεταί σοι περὶ
σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο,
2 Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα,
ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων σήμερον ἀπολογεῖ-
σθαι **3** μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους
ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων, διὸ δέομαι μακροθύμως ἀκοῦσαί μου.
4 Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου [τὴν] ἐκ νεότητος τὴν ἀπ᾽ ἀρχῆς
γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἔν τε Ἱεροσολύμοις ἴσασιν πάντες [οἱ]
Ἰουδαῖοι **5** προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσιν μαρτυ-
ρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρη-
σκείας ἔζησα Φαρισαῖος. **6** καὶ νῦν ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς εἰς τοὺς
πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα

---

22 Ἐβουλόμην ... ἀκοῦσαι Lk 23.8 **23** Mt 10.18; Mk 13.9; Lk 21.12 **24** τοῦτον ... ἐνθάδε Ac 25.2, 7, 15 βοῶντες ... μηκέτι Ac 22.22
26.5 κατὰ ... Φαρισαῖος Php 3.5-6 **6** Ac 23.6; 24.15, 21; 28.20

κρινόμενος, **7** εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα
καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος
ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ. **8** τί ἄπιστον κρίνεται
παρ᾽ ὑμῖν εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; **9** ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα
ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ
ἐναντία πρᾶξαι, **10** ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ
πολλούς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα τὴν παρὰ
τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβὼν ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατή-
νεγκα ψῆφον. **11** καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις
τιμωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον βλασφημεῖν περισσῶς τε ἐμμαινό-
μενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις.

Paul Tells of His Conversion
(Ac 9.1-19; 22.6-16)

12 Ἐν οἷς πορευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ᾽ ἐξουσίας καὶ
ἐπιτροπῆς τῆς τῶν ἀρχιερέων **13** ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν
εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου
περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. **14** πάν-
των τε καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν ἤκουσα φωνὴν λέγουσαν
πρός με τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις;
σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. **15** ἐγὼ δὲ εἶπα, Τίς εἶ,
κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις.
16 ἀλλ᾽ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο
γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε
εἶδές [με][1] ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, **17** ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ
λαοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω σε **18** ἀνοῖξαι
ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς

---

[1] **16** {C} με B C*vid 614 945 1175 1739 1891 2464 *l* 60 syr[p, h] cop[sa] arm eth geo Ambrose Augustine // *omit* 𝔓[74] א A C[2] E Ψ 096 36 81 181 307 453 610 1409 1678 2344 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, c, dem, e, gig, ph, ro, w] vg cop[bo] slav Chrysostom EU BTI

9-11 Ac 8.3; 22.4-5 **16** στῆθι ... σου Eze 2.1 **17** ἐξαιρούμενος ... ἐθνῶν 1 Chr 16.35 εἰς ... ἀποστέλλω σε Jr 1.7 **18** ἀνοῖξαι ... αὐτῶν Is 35.5; 42.7; 61.1 LXX τοῦ ἐπιστρέψαι ... φῶς Is 42.16 τῆς ... Σατανᾶ Eph 2.2; Col 1.13

ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ.

Paul's Testimony to Jews and Gentiles

19 Ὅθεν, βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρα-
νίῳ ὀπτασίᾳ **20** ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτόν τε καὶ Ἱερο-
σολύμοις, πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν
ἀπήγγελλον μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς
μετανοίας ἔργα πράσσοντας. **21** ἕνεκα τούτων με Ἰουδαῖοι
συλλαβόμενοι [ὄντα] ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι.
22 ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἄχρι τῆς ἡμέρας
ταύτης ἕστηκα μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ οὐδὲν ἐκτὸς
λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ
Μωϋσῆς, **23** εἰ παθητὸς ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως
νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

Paul Appeals to Agrippa to Believe

24 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου ὁ Φῆστος μεγάλῃ τῇ
φωνῇ φησιν, Μαίνῃ, Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν
περιτρέπει. **25** ὁ δὲ Παῦλος, Οὐ μαίνομαι, φησίν, κράτιστε
Φῆστε, ἀλλ᾽ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι.
26 ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς πρὸς ὃν καὶ παρρη-
σιαζόμενος λαλῶ, λανθάνειν γὰρ αὐτόν [τι] τούτων οὐ πείθομαι
οὐθέν· οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. **27** πιστεύεις,
βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. **28** ὁ δὲ
Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον, Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν
ποιῆσαι[2] [a]. **29** ὁ δὲ Παῦλος, Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ

---

[2] **28** {A} ποιῆσαι $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B 048 33 81 181 1175 syr$^{hmg, pal}$ cop$^{sa, bo}$ (eth) // γενέσθαι E Ψ 36 307 453 610 614 945 1409 1678 1439 1739 1891 2344

---

[a] **28** Question: GNB NRSV DHH // Exclamation: NBS BJ^{mg} TOB BTI // as text: NRSV^{mg} // Period: AD TR TOB^{mg}

---

18 κλῆρον ... ἡγιασμένοις Dt 33.3-4; Wsd 5.5; Ac 20.32 **20** τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον Ac 9.19 ἄξια ... πράσσοντας Mt 3.8 **21** Ac 21.30-31 **22** ὧν ... Μωϋσῆς Lk 24.44 **23** Lk 24.46-47 φῶς ... ἔθνεσιν Is 42.6; 49.6 **26** Jn 18.20

καὶ ἐν μεγάλῳ οὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου
σήμερον γενέσθαι τοιούτους ὁποῖος καὶ ἐγώ εἰμι παρεκτὸς τῶν
δεσμῶν τούτων.

30 Ἀνέστη τε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν ἥ τε Βερνίκη καὶ οἱ
συγκαθήμενοι αὐτοῖς, **31** καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς
ἀλλήλους λέγοντες ὅτι Οὐδὲν θανάτου ἢ δεσμῶν ἄξιόν [τι]
πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. **32** Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη,
Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰ μὴ ἐπεκέκλητο
Καίσαρα.

Paul Sails for Rome

27 Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρε-
δίδουν τόν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ
ὀνόματι Ἰουλίῳ σπείρης Σεβαστῆς. **2** ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ
Ἀδραμυττηνῷ μέλλοντι πλεῖν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους
ἀνήχθημεν ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνος Θεσσαλο-
νικέως. **3** τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα, φιλανθρώπως τε
ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τοὺς φίλους
πορευθέντι ἐπιμελείας τυχεῖν. **4** κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπε-
πλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους,
5 τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν δια-
πλεύσαντες κατήλθομεν[1] εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. **6** κἀκεῖ εὑρὼν
ὁ ἑκατοντάρχης πλοῖον Ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν
ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. **7** ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυ-
πλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος
ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην,

2464 *Byz* [L P] *l* 1178 it$^{\text{ar, c, dem, e, gig, p, ph, ro, s, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ arm geo slav Cyril-Jerusalem Chrysostom

[1] **5** {A} κατήλθομεν 𝔓^{74} א A B Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{gig, s}}$ syr$^{\text{p, pal}}$ arm geo slav Chrysostom // κατήχθημεν 2464 *l* 1159 *l* 1356 // ἤλθομεν 104 it$^{\text{c, dem, p, ro, w}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ eth // δι᾽ ἡμερῶν δεκαπέντε κατήλθομεν 614 it$^{\text{ar, h, ph}}$ syr$^{\text{h with *}}$ BJ

---

31 Οὐδὲν θανάτου ... οὗτος Ac 23.29 **32** εἰ ... Καίσαρα Ac 25.11

27.1 Ὡς ... Ἰταλίαν Ac 25.12 **2** Ἀριστάρχου ... Θεσσαλονικέως Ac 19.29; 20.4 **3** φιλανθρώπως ... χρησάμενος Ac 28.2 ἐπέτρεψεν ... πορευθέντι Ac 24.23

8 μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ
καλούμενον Καλοὺς Λιμένας ᾧ ἐγγὺς πόλις ἦν Λασαία.
9 Ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς
τοῦ πλοὸς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι παρῄνει
ὁ Παῦλος **10** λέγων αὐτοῖς, Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως
καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ
καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. **11** ὁ δὲ
ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ μᾶλλον ἐπείθετο
ἢ τοῖς ὑπὸ Παύλου λεγομένοις. **12** ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος
ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν
ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα
παραχειμάσαι λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ
χῶρον.

The Storm at Sea

13 Ὑποπνεύσαντος δὲ νότου δόξαντες τῆς προθέσεως κε-
κρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην. **14** μετ᾽
οὐ πολὺ δὲ ἔβαλεν κατ᾽ αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ καλούμενος
Εὐρακύλων[2]· **15** συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου καὶ μὴ δυ-
ναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. **16** νη-
σίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Καῦδα[3] ἰσχύσαμεν μόλις
περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, **17** ἣν ἄραντες βοηθείαις
ἐχρῶντο ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν

---

[2] **14** {B} Εὐρακύλων 𝔓^{74} א A B* (it$^{\text{ar, c, dem, gig, p(*), ph, ro, s, w}}$ vg Cassiodorus: *Euroaquilo*) syr^{pal} cop$^{\text{sa, bo}}$ // Εὐροκλύδων (B^{2} 181 Εὐρυκλύδων) Ψ (33 Εὐροκοίδον 36 (81 Εὐροκλύδω) 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344^{vid} 2464 *Byz* [L P^{c}] *Lect* (*l* 1356 Εὐρουκλύδων) syr$^{\text{p, h, hmg, (hgr)}}$ slav^{mss} Chrysostom // *omit* ὁ καλούμενος Εὐρακύλων P*

[3] **16** {B} Καῦδα 𝔓^{74} א^{2} B 1175 it$^{\text{ar2, (c), (gig), p2, ph, (ro), s, w}}$ vg$^{\text{(st)}}$ syr^{p} geo // Κλαῦδα א* A^{vid} 33 81 181 614 945 1739 2344 2464 *l* 1178 (*l* 60 *omit* καλούμενος *and* Κλαῦδαν) (it$^{\text{ar*, p*}}$) syr$^{\text{h, hgr}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm slav^{mss} // Κλαύδην (36 *omit* καλούμενον) 307 453 610 1409 1678 1891 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 598 Κλαύδῃ; *l* 1356 Κλάδην) vg^{mss} slav^{ms} Chrysostom // Γαύδην Ψ (Jerome) (Cassiodorus) // Κλαύδιον *l* 884 *l* 1439

9-10 2 Cor 11.26 **9** διὰ ... παρεληλυθέναι Lv 16.29 **10** Ac 27.22

Σύρτιν ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.
18 σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦν-
το **19** καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἔρριψαν.
20 μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας
ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο
ἐλπὶς πᾶσα τοῦ σῴζεσθαι ἡμᾶς.

21 Πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν
μέσῳ αὐτῶν εἶπεν, Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ
ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ
τὴν ζημίαν. **22** καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ
γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν πλὴν τοῦ πλοίου. **23** παρέ-
στη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ τοῦ θεοῦ, οὗ εἰμι [ἐγὼ] ᾧ καὶ
λατρεύω, ἄγγελος **24** λέγων, Μὴ φοβοῦ, Παῦλε, Καίσαρί σε
δεῖ παραστῆναι, καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς
πλέοντας μετὰ σοῦ. **25** διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ
θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ᾽ ὃν τρόπον λελάληταί μοι. **26** εἰς
νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.

27 Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο διαφερομένων
ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται
προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. **28** καὶ βολίσαντες εὗρον ὀρ-
γυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες
εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε· **29** φοβούμενοί τε μή που κατὰ
τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσ-
σαρας ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. **30** τῶν δὲ ναυτῶν ζητούν-
των φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν
θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ πρῴρης ἀγκύρας μελλόντων ἐκτεί-
νειν, **31** εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις,
Ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.
32 τότε ἀπέκοψαν οἱ στρατιῶται τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ
εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν.

33 Ἄχρι δὲ οὗ ἡμέρα ἤμελλεν γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος
ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς λέγων, Τεσσαρεσκαιδεκάτην σή-
μερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε μηθὲν προσλα-

---

22 ἀποβολὴ ... πλοίου Ac 27.10, 31 **24** Μὴ ... παραστῆναι Ac 23.11 **26** Ac 28.1
31 Ἐὰν ... δύνασθε Ac 27.22

βόμενοι. **34** διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο
γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει, οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν
θρὶξ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. **35** εἴπας δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν
ἄρτον εὐχαρίστησεν τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων καὶ κλάσας ἤρξατο
ἐσθίειν[4]. **36** εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες καὶ αὐτοὶ προσελά-
βοντο τροφῆς. **37** ἤμεθα δὲ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ
διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ[5]. **38** κορεσθέντες δὲ τροφῆς ἐκού-
φιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.

The Shipwreck

39 Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον
δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλὸν εἰς ὃν ἐβουλεύοντο εἰ
δύναιντο ἐξῶσαι[6] τὸ πλοῖον. **40** καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες
εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν
πηδαλίων καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον
εἰς τὸν αἰγιαλόν. **41** περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον
ἐπέκειλαν τὴν ναῦν καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσά-
λευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας [τῶν κυμάτων][7].

---

[4] **35** {A} ἐσθίειν 𝔓^{74} ℵ A B C Ψ 33 36 81 181 307 453 610 945 1175 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, w}}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm eth geo slav Basil Chrysostom // ἐσθίειν ἐπιδιδοὺς καὶ ἡμῖν 614 1409 syr$^{\text{h with *}}$ cop^{sa}

[5] **37** {B} διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ ℵ (A πέντε *for* ἕξ) C Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344^{vid} 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} (cop^{bomss} ἑκατόν *for* διακόσιαι) arm eth geo slav Chrysostom; Jerome // διακόσιοι δέκα ἕξ *l* 1156 // ὡς ἑβδομήκοντα ἕξ B cop^{sa} Epiphanius$^{1/2}$ (Epiphanius$^{1/2}$ *omit* ἕξ)

[6] **39** {A} ἐξῶσαι ℵ A B^{2} Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, w}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ eth geo slav Chrysostom // ἐκσῶσαι B* C cop$^{\text{sa, bo}}$ arm

[7] **41** {C} ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων 𝔓^{74} ℵ^{2} C 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1739 1891 2344^{vid} *Byz* [L P] *Lect* (*l* 599 ἀπό *for* ὑπό) (it$^{\text{ar, c, dem, gig, p, ph, ro, w}}$ vg) syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{(sa), bo}}$ slav Chrysostom // ὑπὸ τῆς βίας (ℵ* ἀπό) A B arm geo REB BJ // ὑπὸ τῶν κυμάτων Ψ 1678 2464 *l* 1441 eth

---

34 οὐδενὸς ... ἀπολεῖται 1 Sm 14.45; 2 Sm 14.11; Mt 10.30; Lk 12.7 **35** λαβὼν ... κλάσας Mt 15.36; Mk 8.6; Lk 22.19; 1 Cor 11.23-24 **41** Ac 27.22

42 τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμώτας
ἀποκτείνωσιν, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ. **43** ὁ δὲ ἑκατοντ-
άρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ
βουλήματος, ἐκέλευσέν τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορί-
ψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι **44** καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς
μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως
ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Paul on the Island of Malta

28 Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωμεν ὅτι Μελίτη[1] ἡ νῆσος
καλεῖται. **2** οἵ τε βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλαν-
θρωπίαν ἡμῖν, ἅψαντες γὰρ πυρὰν προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς
διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος. **3** συστρέψαντος
δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων τι πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν
πυράν, ἔχιδνα ἀπὸ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψεν τῆς χειρὸς
αὐτοῦ. **4** ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς
χειρὸς αὐτοῦ, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ
ἄνθρωπος οὗτος ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ
εἴασεν. **5** ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν
οὐδὲν κακόν, **6** οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ
καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων καὶ
θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον μεταβαλόμενοι
ἔλεγον αὐτὸν εἶναι θεόν. **7** Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον
ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς
ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. **8** ἐγέ-
νετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίῳ
συνεχόμενον κατακεῖσθαι, πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ

---

[1] **1** {A} Μελίτη ($\mathfrak{P}^{74}$ Μιλήτη) ℵ A B^{2} C Ψ 33 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L (P Μελήτη)] *Lect* (vg^{cl}) syr^{p} cop^{sa} geo slav Chrysostom // Μελιτήνη B* *l* 60 *l* 599 ($it^{ar, dem, gig, p*, ro, w}$ $vg^{ww, st}$ Ambrosiaster Jerome *in different spelling*) $syr^{h, hmg}$ cop^{bo} arm // Μυτιλήνη $it^{c, p2, ph}$ vg^{mss}

43-44 Ac 27.22, 24
28.2 διὰ τὸ ψῦχος 2 Cor 11.27 **5** Mk 16.18 **6** ἔλεγον ... θεόν Ac 14.11

προσευξάμενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἰάσατο αὐτόν. **9** τού-
του δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἔχοντες ἀσθενείας
προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, **10** οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς
ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὰς χρείας.

Paul Arrives at Rome

11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμα-
κότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις.
12 καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας
τρεῖς, **13** ὅθεν περιελόντες[2] κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. καὶ
μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν
εἰς Ποτιόλους, **14** οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν
παρ᾽ αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην
ἤλθαμεν. **15** κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν
ἦλθαν εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρι Ἀππίου Φόρου καὶ Τριῶν
Ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβεν
θάρσος.
16 Ὅτε δὲ εἰσήλθομεν εἰς Ῥώμην, ἐπετράπη τῷ Παύλῳ[3]
μένειν καθ᾽ ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.

Paul Preaches in Rome

17 Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι αὐτὸν τοὺς
ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἔλεγεν

---

[2] **13** {C} περιελόντες (*see* 27.40) א* B Ψ *l* 597 (cop^{sa}) // περιελθόντες 𝔓^{74} א^{2} A 048 066 36 81 181 307 453 610 614 945 1175 1409 1678^{vid} 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 680 παρελθόντες) syr$^{p, h}$ slav^{ms} Chrysostom EU? LB? BJ NBS TOB // *circumlegentes* it$^{c, dem, p, ph, ro, w}$ vg; *circumnavigantes* it^{ar}; *tulimus et* it^{gig} // προελθόντες *l* 1441 eth

[3] **16** {A} ἐπετράπη τῷ Παύλῳ 𝔓^{74vid} א A B Ψ 048^{vid} 066 81 181 1175 1739 2344 2464 *l* 60 it$^{ar, c, dem, ph, ro, w}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm (eth^{pp}) geo Chrysostom // ὁ ἑκατόνταρχος (945 -ης) παρέδωκεν τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῳ(-χῃ), τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη 36 307 453 610 614 945 1409 1678 1891 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 599 δεσμιώτας) it$^{gig, p}$ vg^{mss} (syr$^{h\ with\ *}$) cop^{sa} (ethTH) slav

---

16 ἐπετράπη ... στρατιώτῃ Ac 24.23; 28.30

πρὸς αὐτούς, Ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοί, οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ
λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσιν τοῖς πατρῴοις δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων
παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, **18** οἵτινες ἀνακρί-
ναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου
ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. **19** ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων ἠναγκά-
σθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι
κατηγορεῖν[4]. **20** διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς
ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι, ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν
ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. **21** οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπαν, Ἡμεῖς
οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας οὔτε
παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέν τι περὶ
σοῦ πονηρόν. **22** ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς,
περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἡμῖν ἐστιν ὅτι
πανταχοῦ ἀντιλέγεται.

23 Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν
ξενίαν πλείονες οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου
Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. **24** καὶ οἱ
μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν· **25** ἀσύμφωνοι
δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα
ἕν, ὅτι Καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἠσαΐου τοῦ
προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν[5] **26** λέγων,

---

[4] **19** {A} κατηγορεῖν ℵ A B 33 81 181 945 1175 1409 1739 2344 2464 *l* 60 *l* 598 *l* 883 *l* 884 cop$^{sa, bo}$ arm eth slav^{ms} // κατηγορῆσαι Ψ 36 307 453 610 1678 1891 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 895 κατηγορήσας) Chrysostom // κατηγορῆσαι ἀλλ' ἵνα λυτρώσωμαι τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου 614 *l* 422 it$^{c, gig, p}$ vg^{mss} syr$^{h with *}$

[5] **25** {B} ὑμῶν 𝔓^{74} ℵ A B Ψ 33 81 181 945 1175 1409 1739 2344 2464 *l* 422 *l* 592 *l* 597 *l* 598 *l* 680 *l* 884 *l* 1178 *l* 1443 it$^{p, s}$ vg^{ms} syr^{p} cop$^{sa, bo}$ ethTH geo slav^{mss} Athanasius Cyril-Jerusalem Didymus$^{lat 1/2}$ Didymus^{dub} John-Damascus; Ambrosiaster Ps-Vigilius Bede // ἡμῶν 36 307 453 610 614 1678 1891 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, c, dem, gig, ph, ro, w}$ vg cop$^{bo ms}$ arm eth^{pp} slav^{ms} Chrysostom Didymus$^{lat 1/2}$; Ambrose Jerome Pelagius Varimadum // *omit* syr^{h}

---

17 Ἐγώ ... πατρῴοις Ac 24.12-13; 25.8 **18** Ac 23.29; 25.25; 26.31-32 **19** ἠναγκάσθην ... Καίσαρα Ac 25.11 **20** Lk 2.34 ἕνεκεν ... Ἰσραήλ Ac 24.15; 26.6-7 **22** τῆς αἱρέσεως ταύτης Ac 24.14

Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπόν,
Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε
καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε·
27 **ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου**
καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν
καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·
μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς
καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν
καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν,
καὶ ἰάσομαι αὐτούς.
28 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ
σωτήριον τοῦ θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.[6]
30 Ἐνέμεινεν δὲ διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι καὶ ἀπε-
δέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, **31** κηρύσ-
σων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκωλύτως.[7]

---

[6] **28** {A} *omit verse 29* $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B E Ψ 048 33 81 181 1175 1739 2344 2464 (*l* 60 *omit verse 28 and 29*) $it^{dem, e, ro, s}$ $vg^{ww, st}$ syr^{p} $cop^{sa, bo}$ arm eth^{pp} geo // *add verse 29:* καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. (*with minor variants*) 36 307 453 610 614 945 1409 1678 1891 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 593 *omit* καὶ … εἰπόντος) $it^{ar, c, gig, p, ph, w}$ vg^{cl} $syr^{h\ with\ *}$ arm^{ms} eth^{TH} slav Chrysostom; $Cassiodorus^{vid}$ [BTI]

[7] **31** {A} ἀκωλύτως. $\mathfrak{P}^{74}$ ℵ A B E 33 81 945 1739 1891 2344 2464 *Byz* [L P] *Lect* $it^{ar, c, e, gig, ph, s}$ $vg^{cl, st}$ syr^{p} $cop^{sa, bo}$ arm geo slav // ἀκωλύτως. ἀμήν. Ψ 36 181 307 453 610 614 1175 1409 1678 *l* 60 *l* 590 *l* 1590 vg^{ww} Chrysostom // *sine prohibitione dicens quia hic est Jesus filius dei per quem incipiet totus mundus iudicari* $it^{dem, p, ro, (w)}$ vg^{mss} (syr^{h})

26-27 Πορεύθητι … αὐτούς Is 6.9-10 **28** τοῖς … θεοῦ Ps 67.2; 98.3; Is 40.5 LXX; Lk 3.6; Ac 13.46; 18.6 **30** Ac 28.16

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος δοῦλος Χριστοῦ Ἰησοῦ[1], κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρι-
σμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, **2** ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν
προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις **3** περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, **4** τοῦ ὁρι-
σθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ
ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, **5** δι᾽
οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν
τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, **6** ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς
κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, **7** πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ[2] ἀγαπητοῖς
θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς
ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul's Desire to Visit Rome

8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ
πάντων ὑμῶν ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.

---

[1] **1** {B} Χριστοῦ Ἰησοῦ 𝔓^{10} B 81 it$^{ar, mon}$ vg$^{ww, st}$ arm^{ms} Irenaeus^{lat} Origen$^{2/3}$; Victorinus-Rome Ambrose$^{2/3}$ Augustine$^{9/14}$ // Ἰησοῦ Χριστοῦ 𝔓^{26} א A D^{abs1} G Ψ 6 33 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, d, g, o}$ vg^{cl} syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{ms} (eth) geo slav Irenaeus$^{lat mss}$ Origen$^{1/3}$ Ps-Athanasius Basil Gregory-Nyssa Didymus Didymus^{dub} Chrysostom Severian Asterius-Amasea Cyril Hesychius Theodoret; Ambrosiaster Faustinus Tyconius Ambrose$^{1/3}$ Jerome Pelagius Augustine$^{5/14}$ Quodvultdeus Vigilius NRSV NBS?

[2] **7** {A} ἐν Ῥώμῃ 𝔓$^{10, 26vid}$ א A B C D^{abs1} Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912^{vid} 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, (mon), o}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{gr, lat}$ Chrysostom Theodoret; Ambrosiaster Pelagius Augustine // *omit* (*see* 1.15) G it^{g} Origen$^{acc. to 1739}$

---

1 ἀφωρισμένος … θεοῦ Ac 9.15; 13.2; Ga 1.15 **2** Ro 16.25-26; Tt 1.2 **3** τοῦ γενομένου … Δαυίδ Mt 22.42; 2 Tm 2.8 κατὰ σάρκα Ro 9.5 **4** τοῦ ὁρισθέντος … νεκρῶν Ac 13.33 **5** Ac 26.16-18; Ro 15.18; Ga 2.7, 9 **7** κλητοῖς ἁγίοις 1 Cor 1.2; 2 Cor 1.1 χάρις … Χριστοῦ Nu 6.25-26; 1 Cor 1.3; 2 Cor 1.2 **8** ἡ πίστις … κόσμῳ 1 Th 1.8

9 μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν
τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν
ποιοῦμαι[a] **10** πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου[b] δεόμενος εἴ πως
ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς
ὑμᾶς. **11** ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν
πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, **12** τοῦτο δέ ἐστιν
συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν
τε καὶ ἐμοῦ. **13** οὐ θέλω[3] δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι
πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι
τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς
λοιποῖς ἔθνεσιν. **14** Ἕλλησίν τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ
ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί, **15** οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ
ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ[4] εὐαγγελίσασθαι.

The Power of the Gospel

16 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, δύναμις γὰρ θεοῦ
ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ
Ἕλληνι. **17** δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ
πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται, **Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως
ζήσεται.**

---

[3] **13** {A} οὐ θέλω ℵ A B C D^{c} 6 (81 οὐ θέλομεν) 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 603 οὐ θέλομεν) $it^{ar, mon}$ vg $syr^{(p), h}$ $cop^{(sa), bo}$ arm (eth) geo slav $Origen^{lat}$ Chrysostom Theodore // οὐκ οἴομαι D* (D^{1} οἶσμαι, D^{2} οἴομαι) $it^{b, d, g, o}$ Ambrosiaster Pelagius

[4] **15** {A} τοῖς ἐν Ῥώμῃ $𝔓^{26vid}$ ℵ A B C D Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* $it^{ar, b, d, mon, o}$ vg $syr^{p, h, pal}$ $cop^{sa, bo}$ arm (eth) geo slav $Origen^{lat 1/2}$ Chrysostom; Ambrose Pelagius Augustine // *omit* (*see* 1.7) G it^{g} $Origen^{lat 1/2}$

---

[a] **9** C: AD TR LB BJ NBS TOB BTI DHH [b] **10** C: M WH GNB NIV NRSV REB EU

---

9 μάρτυς ... θεός Php 1.8; 1 Th 2.5, 10 ἀδιαλείπτως ... ποιοῦμαι Eph 1.16 **10** δεόμενος ... ὑμᾶς Ac 19.21; Ro 15.23, 32 **13** τινὰ καρπὸν σχῶ Jn 15.16 **16** Οὐ ... εὐαγγέλιον Ps 119.46; Mk 8.38 δύναμις ... πιστεύοντι 1 Cor 1.18, 24 Ἰουδαίῳ ... Ἕλληνι Ac 13.46 **17** δικαιοσύνη ... πίστιν Ro 3.21-22 Ὁ δὲ ... ζήσεται Hab 2.4 (Ga 3.11; He 10.38)

The Guilt of Mankind

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν
ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ
κατεχόντων, **19** διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν
αὐτοῖς· ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσεν. **20** τὰ γὰρ ἀόρατα
αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται,
ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς
ἀναπολογήτους, **21** διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδό-
ξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογι-
σμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. **22** φά-
σκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν **23** καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν
τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου
καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.

24 Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν
καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα
αὐτῶν ἐν αὐτοῖς **25** οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ
θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει
παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.
26 διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας, αἵ τε
γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν
παρὰ φύσιν, **27** ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν
χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς
ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζό-
μενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς
ἀπολαμβάνοντες. **28** καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν
ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον
νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, **29** πεπληρωμένους πάσῃ ἀδι-

---

18 Ἀποκαλύπτεται … ἀνθρώπων Eph 5.6; Col 3.6 τῶν τὴν … κατεχόντων 2 Th 2.12 **19** Ac 14.15-17; 17.24-28 **20** τὰ γὰρ … θειότης Job 12.7-9; Ps 19.1 **21** ἐματαιώθησαν … καρδία Eph 4.17-18 **22** Jr 10.14; 1 Cor 1.20 **23** Dt 4.15-19; Ps 106.20 **24** Ac 14.16 **25** οἵτινες … ψεύδει Jr 13.25; 16.19 τὸν κτίσαντα … αἰῶνας Ro 9.5 **27** Lv 18.22; 20.13; 1 Cor 6.9

κίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ[5], μεστοὺς φθόνου φόνου ἔριδος
δόλου κακοηθείας, ψιθυριστὰς **30** καταλάλους θεοστυγεῖς
ὑβριστὰς ὑπερηφάνους ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν
ἀπειθεῖς, **31** ἀσυνέτους ἀσυνθέτους ἀστόργους[6] ἀνελεήμονας·
32 οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα
πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν ἀλλὰ
καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

The Righteous Judgment of God

2 Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ
κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις
ὁ κρίνων. **2** οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστιν κατὰ
ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. **3** λογίζῃ δὲ τοῦτο,
ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν
αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; **4** ἢ τοῦ πλούτου τῆς
χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας κατα-
φρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;
5 κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν
θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως

[5] **29** {C} πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ B 0172^{vid} 6 424^{c} 1739 1881 *l* 596 Chrysostom // κακίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ (א A πονηρίᾳ κακίᾳ) C 33 81 1506 cop$^{sa, bo(mss)}$ eth (geo^{1}) (Origen$^{lat2/6}$) // κακίᾳ πορνείᾳ πλεονεξίᾳ D^{supp*} G (1912 *l* 593 πορνείᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ, P *same order but add* καί *before* πορνείᾳ) 1852^{vid} it$^{d, g}$ Origen$^{lat2/6}$ // πορνείᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ (D^{supp2} κακίᾳ *before* πορνείᾳ) Ψ (104 459 πονηρίᾳ πορνείᾳ) 256 263 365 424* 436 1175 1241 1319 1573 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L] *Lect* (it$^{ar, b, o}$ vg) syr$^{(p), h}$ arm geo^{2} slav (Origen$^{lat1/6}$) Basil Gregory-Nyssa; (Lucifer) (Ambrosiaster) (Pelagius) (Jerome) // πλεονεξίᾳ κακίᾳ K (Origen$^{lat1/6}$)

[6] **31** {A} ἀστόργους א* A B D G 6 1506 1739 it$^{ar, b, d, g, mon, o}$ vg^{mss} cop$^{sa^{ms}, bo}$ Origen$^{lat1/2}$ Basil$^{1/2}$; Lucifer Ambrosiaster Pelagius Augustine Gildas // ἀστόργους ἀσπόνδους (*see* 2 Tm 3.3) א^{2} C Ψ (33 ἀσπόνδους ἀστόργους) 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg syr$^{p, h}$ arm geo slav Origen$^{lat1/2}$ Basil$^{1/2}$ Gregory-Nyssa Chrysostom

1 ἐν … κατακρίνεις Mt 7.2; Lk 6.37; Jn 8.7 **4** τὸ χρηστὸν … ἄγει 2 Pe 3.15

δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ **6** ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα
αὐτοῦ· **7** τοῖς μὲν καθ᾽ ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ
τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν ζωὴν αἰώνιον, **8** τοῖς δὲ ἐξ
ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσιν τῇ ἀληθείᾳ πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ
ὀργὴ καὶ θυμός.[a] **9** θλῖψις καὶ στενοχωρία[b] ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν
ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον
καὶ Ἕλληνος· **10** δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ
ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι·
11 οὐ γάρ ἐστιν προσωπολημψία παρὰ τῷ θεῷ. **12** ὅσοι γὰρ
ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ
ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται· **13** οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ
νόμου δίκαιοι παρὰ [τῷ] θεῷ, ἀλλ᾽ οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιω-
θήσονται. **14** ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ
νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος·
15 οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς
καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ
μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολο-
γουμένων, **16** ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρίνει ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν
ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ[1].

---

[1] **16** {C} Χριστοῦ Ἰησοῦ ℵ*vid B 81 1506 geo[1] (Origen); Rebaptism // Ἰησοῦ Χριστοῦ ℵ[1] A Ψ 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo[2] slav Origen[lat] Adamantius Serapion Chrysostom Cyril John-Damascus; Pelagius Augustine Varimadum NIV NRSV EU NBS? // Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν D 1852 it[ar, b, d, mon, o] vg[mss] Ambrosiaster Priscillian Ambrose Niceta Speculum

---

[a] **8** Comma: (TR) WH [b] **9** C: TR WH

---

6 Ps 62.12; Pr 24.12; Sir 16.14; Mt 16.27; Jn 5.29; 2 Cor 5.10 **9** θλῖψις ... κακόν 2 Th 1.8 Ἰουδαίου ... Ἕλληνος Ro 1.16 **11** Dt 10.17; 2 Chr 19.7; Ac 10.34; Ga 2.6; Eph 6.9; Col 3.25; 1 Pe 1.17 **13** Mt 7.21; Jas 1.22, 25; 1 Jn 3.7 **14** Ac 10.35 **16** κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου 2 Tm 2.8

The Jews and the Law

17 Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ καὶ
καυχᾶσαι ἐν θεῷ **18** καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα καὶ δοκιμάζεις
τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, **19** πέποιθάς τε
σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, **20** παιδευ-
τὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς
γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ· **21** ὁ οὖν διδάσκων
ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις;
22 ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα
ἱεροσυλεῖς; **23** ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ
νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις· **24** **τὸ** γὰρ **ὄνομα τοῦ θεοῦ δι᾽ ὑμᾶς
βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν**, καθὼς γέγραπται. **25** περι-
τομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης
νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. **26** ἐὰν οὖν ἡ
ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχ ἡ ἀκρο-
βυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; **27** καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ
φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα σὲ τὸν διὰ γράμματος
καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου.[c] **28** οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ
Ἰουδαῖός ἐστιν οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή,
29 ἀλλ᾽ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν
πνεύματι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ᾽ ἐκ
τοῦ θεοῦ.
3 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς
περιτομῆς; **2** πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν [γὰρ] ὅτι
ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. **3** τί γάρ; εἰ ἠπίστησάν τινες,
μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; **4** μὴ

---

[c] **27** Question: TR NBS

---

18 δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα Php 1.10 **19** πέποιθας … τυφλῶν Mt 15.14; Lk 18.9 **20** ἔχοντα … νόμῳ 2 Tm 3.15 **21** Ps 50.16-21; Mt 23.3-4 **24** τὸ … ἔθνεσιν Is 52.5; Eze 36.20 **25** ἐὰν δὲ … ἀκροβυστία Jr 4.4; 9.25 **26** Ga 5.6 **28** Jn 7.24; 8.15, 39 **29** περιτομὴ … πνεύματι Dt 30.6; Col 2.11 ὁ ἔπαινος … θεοῦ 1 Cor 4.5; 2 Cor 10.18

3.2 ἐπιστεύθησαν … θεοῦ Dt 4.7-8; Ps 103.7; 147.19-20; Ro 9.4 **3** μὴ … καταργήσει Ro 9.6; 11.29; 2 Tm 2.13

γένοιτο· γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης,
καθὼς γέγραπται,

Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου
καὶ νικήσεις ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

5 εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί
ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄν-
θρωπον λέγω. **6** μὴ γένοιτο· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον;
7 εἰ δὲ[1] ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν
εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; **8** καὶ
μὴ καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθώς φασίν τινες ἡμᾶς λέγειν
ὅτι Ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν
ἐστιν.

There is None Righteous

9 Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως· προῃτιασάμεθα γὰρ
Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι,
10 καθὼς γέγραπται ὅτι

Οὐκ ἔστιν δίκαιος οὐδὲ εἷς,
11 **οὐκ ἔστιν ὁ συνίων,**
οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν.
12 **πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρεώθησαν·**
οὐκ ἔστιν ὁ ποιῶν χρηστότητα,
[οὐκ ἔστιν][2] **ἕως ἑνός.**

---

[1] **7** {B} δέ ℵ A 81 256 263 365 1319* 1506 1573 1852 2127 vg^{mss} cop^{bo} Augustine$^{3/4}$ // γάρ B D G Ψ 6 33 104 424 436 459 1175 1241 1319^{c} 1739 1881 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{sa} eth slav Origen^{lat} Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius Augustine$^{1/4}$ // *omit* *l* 1154*

[2] **12** {C} οὐκ ἔστιν ℵ A D G Ψ 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, g, mon, o}$ vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Chrysostom^{lem} (Cyril); Ambrosiaster Pelagius // *omit* B 6 424^{c} 1739

---

4 πᾶς ... ψεύστης Ps 116.11 Ὅπως ... κρίνεσθαί σε Ps 51.4 **8** Ποιήσωμεν ... ἀγαθά Ro 6.1 **9** προῃτιασάμεθα ... εἶναι Ro 1.18–2.24; 3.23 **10-12** Οὐκ ... ἑνός Ps 14.1-3; 53.1-3; Ec 7.20

13 τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν,
ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν,
ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν·
14 ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει,
15 ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα,
16 σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν,
17 καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.
18 οὐκ ἔστιν φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

19 Οἴδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα
πᾶν στόμα φραγῇ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ·
20 διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον
αὐτοῦ, διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.

Righteousness through Faith

21 Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται
μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, **22** δικαιο-
σύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας[3] τοὺς
πιστεύοντας.[a] οὐ γάρ ἐστιν διαστολή,[b] **23** πάντες γὰρ ἥμαρτον
καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ **24** δικαιούμενοι δωρεὰν
τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·

---

[3] **22** {B} εἰς πάντας 𝔓[40] ℵ* A B C P Ψ 6 81 104 263 424[c] 436 459 1506 1739 1881 2200 *l* 60 (*l* 593 *omit* εἰς) *l* 598 *l* 599 *l* 617 syr[pal] cop[sa, bo] arm Clement Origen[lat5/6] Apollinaris Didymus Cyril; Augustine // ἐπὶ πάντας vg[ww, st] Ambrosiaster Pelagius // εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας ℵ[2] D F G 33 256 365 424* 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, mon, (o)] vg[cl] syr[p, h] geo slav Origen[lat1/6] Didymus[dub] Chrysostom; Chromatius

---

[a] **22** Comma: WH GNB TOB // Colon: AD M // Dash: REB BJ || [b] Colon: AD GNB EU LB BJ NBS TOB DHH // Period: M TR WH REB

---

13 τάφος ... ἐδολιοῦσαν Ps 5.9 ἰὸς ... αὐτῶν Ps 140.3 **14** Ps 10.7 **15-17** Is 59.7-8; Pr 1.16 **18** Ps 36.1 **20** οὐ δικαιωθήσεται ... αὐτοῦ Ps 143.2; Ga 2.16 διὰ ... ἁμαρτίας Ro 7.7 **21** μαρτυρουμένη ... προφητῶν Ac 10.43 **22** δικαιοσύνη ... πιστεύοντας Ro 1.17; Ga 2.16 **23** Ro 3.9 **24** δικαιούμενοι ... χάριτι Eph 2.8 διὰ ... Ἰησοῦ Ro 5.1

25 ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον[c] διὰ [τῆς] πίστεως[4] [d] ἐν τῷ
αὐτοῦ αἵματι εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν
πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων **26** ἐν τῇ ἀνοχῇ
τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ
νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ
πίστεως Ἰησοῦ.

27 Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν
ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. **28** λογιζόμεθα γὰρ[5]
δικαιοῦσθαι πίστει ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. **29** ἢ Ἰου-
δαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν, **30** εἴπερ
εἷς ὁ θεὸς ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν
διὰ τῆς πίστεως. **31** νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως;
μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον ἱστάνομεν.

The Example of Abraham

4 Τί οὖν ἐροῦμεν εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν[1]
κατὰ σάρκα; **2** εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει

---

[4] **25** {C} διὰ τῆς πίστεως 𝔓[40vid] B C[3] D[2] Ψ 33 81 263 424* 1175 1241 1912 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* Chrysostom Severian Hesychius[1/2] // διὰ πίστεως א C* D* F G 0219[vid] 6 104 256 365 424[c] 436 459 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 *l* 165 Origen Eusebius Didymus Cyril Hesychius[1/2] // (τῆς) πίστεως it[ar, b, (d*), o] vg[mss] eth Ambrosiaster Pelagius // *omit* A 2127 Orosius[1/2]

[5] **28** {B} γάρ א A D* F G Ψ 81 256 263 365 436 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 it[ar, b, d, f, g, o] vg eth syr[pal] cop[sa, bo] Origen[lat] Cyril; Ambrosiaster Ambrose Pelagius Augustine[3/7] // οὖν B C D[2] 6 33 104 424 459 1175 1241 1912 2464 *Byz* [K L P] it[mon] syr[p, h] Chrysostom Theodore LB // *omit (beginning of lesson/quotation) Lect* cop[bomss] slav[ms] Jerome Augustine[4/7]

[1] **1** {B} εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν א[*, 2] A C* 81 256 263 (365 προπάτορα πατέρα ἡμῶν) 1319* 1506 2127 syr[(p), pal] cop[sa, (bo)] arm Origen[gr lem] Cyril // Ἀβραὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν B (6 1739 πατέρα ἡμῶν) REB BJ (BTI) // εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν א[1] C[3] D F G Ψ 1319[c] 1573

---

[c] **25** C: GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB DHH || [d] C: GNB NRSV REB EU LB BJ NBS TOB DHH

---

25 προέθετο ... αἵματι Eph 1.7 **27** Ποῦ ... ἐξεκλείσθη 1 Cor 1.31 **28** Ga 2.16 **29** Ro 10.12 **30** εἷς ὁ θεός Dt 6.4; Ga 3.20 ὃς ... πίστεως Ro 4.11-12 **31** Mt 5.17; Ro 4.3; 8.4

καύχημα, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς θεόν. **3** τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; **Ἐπί-
στευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
σύνην.** **4** τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν
ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα, **5** τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ πιστεύοντι δὲ ἐπὶ
τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιο-
σύνην· **6** καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀν-
θρώπου ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων,

7 **Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι**
καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι·
8 **μακάριος ἀνὴρ οὗ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν.**

9 ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ τὴν
ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, **Ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις
εἰς δικαιοσύνην.** **10** πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι ἢ ἐν
ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ ἀλλ᾽ ἐν ἀκροβυστίᾳ· **11** καὶ
σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πί-
στεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων
τῶν πιστευόντων δι᾽ ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι [καὶ][2]
αὐτοῖς [τὴν] δικαιοσύνην, **12** καὶ πατέρα περιτομῆς τοῖς
οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἴχνεσιν
τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

The Promise Realized through Faith

13 Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ ἢ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιο-

1852 *l* 598 *l* 599 it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg slav geo Origen^{lat}; Ambrosiaster Pelagius Augustine // Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι 33 104 424 436 459 1175 1241 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (eth) Chrysostom^{lem} TOB

[2] **11** {C} λογισθῆναι καί ℵ^{2} C D F G 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{d, f, g, mon}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{sa} arm (eth) slav Origen$^{lat1/3}$; Ambrosiaster Augustine // λογισθῆναι ℵ* A B Ψ 6 81 424^{c} 1506 1739 1881 2200 2464 *l* 592 it$^{ar, b, o}$ vg^{mss} cop$^{sams, bo}$ geo Origen$^{gr, lat2/3}$ Cyril NIV REB EU TOB

---

3 Ἐπίστευσεν … δικαιοσύνην Gn 15.6 (Ga 3.6; Jas 2.23) **4** Ro 11.6 **7-8** Ps 32.1-2 **9** Ἐλογίσθη … δικαιοσύνην Gn 15.6 (Ro 4.3; Ga 3.6; Jas 2.23) **11** σημεῖον … ἀκροβυστίᾳ Gn 17.10-11 **13** ἡ ἐπαγγελία … κόσμου Gn 18.18; 22.17-18 τῷ σπέρματι αὐτοῦ Ga 3.29

σύνης πίστεως. **14** εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ
πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία· **15** ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν
κατεργάζεται· οὗ δὲ[3] οὐκ ἔστιν νόμος οὐδὲ παράβασις. **16** διὰ
τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν
ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον ἀλλὰ
καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν,
17 καθὼς γέγραπται ὅτι **Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε**,
κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν θεοῦ τοῦ ζῳοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς
καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· **18** ὃς παρʼ ἐλπίδα ἐπʼ
ἐλπίδι ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν **πατέρα πολλῶν ἐθνῶν**
κατὰ τὸ εἰρημένον· **Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου**, **19** καὶ μὴ
ἀσθενήσας τῇ πίστει κατενόησεν[4] τὸ ἑαυτοῦ σῶμα [ἤδη][5]
νενεκρωμένον, ἑκατονταετής που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν
τῆς μήτρας Σάρρας· **20** εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ
διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ ἀλλʼ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ
θεῷ **21** καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται δυνατός ἐστιν καὶ

---

[3] **15** {B} δέ ℵ* A B C 81 104 436 1506 1852 vg^{mss} syr^{hmg} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo Origen$^{lat6/7}$ Theodoret^{lem}; Ambrose Augustine$^{2/30}$ Julian-Eclanum Primasius // γάρ ℵ^{2} D F G Ψ 6 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ slav Origen$^{lat1/7}$ Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Tyconius Augustine$^{28/30}$ Pelagius TOB

[4] **19** {C} κατενόησεν ℵ A B C 6 81 256 263 365 424^{c} 1319* 1506 1573 1739 2127 it^{mon*} vg$^{ww, st}$ syr^{p} cop$^{sa, bo, fay}$ (arm) eth Origen$^{gr, lat1/3}$ Cyril-Jerusalem Chrysostom$^{1/4}$; Julian-Eclanum // οὐ κατενόησεν D F G Ψ 33 104 424* 436 459 1175 1241 1319^{c} 1852 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon2, o}$ vg^{cl} syr^{h} geo slav Origen$^{lat2/3}$ Methodius Asterius Basil Chrysostom$^{3/4}$; Ambrosiaster Pelagius Bede

[5] **19** {C} ἤδη ℵ A C D Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{mon, o}$ vg^{mss} syr$^{h with *}$ cop^{bo} arm geo^{2} slav Origen$^{gr, lat3/4}$ Basil Cyril-Jerusalem Epiphanius^{vid}; Julian-Eclanum Bede // *omit* B F G 1739 1881 2200 it$^{ar, b, d, f, g}$ vg syr$^{p, pal}$ cop^{sa} eth geo^{1} Origen$^{lat1/4}$ Methodius Asterius Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius EU

---

14 Ga 3.18 **15** οὗ ... παράβασις Ro 3.20; 5.13; 7.8 **16** τῷ ἐκ πίστεως ... ἡμῶν Ga 3.7
17 Πατέρα ... σε Gn 17.5 καλοῦντος ... ὡς ὄντα Is 48.13 **18** Οὕτως ... σπέρμα σου Gn 15.5
19 ἑκατονταετής που ὑπάρχων Gn 17.17

ποιῆσαι. 22 διὸ [καὶ][6] **ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.**
23 Οὐκ ἐγράφη δὲ δι᾽ αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ 24 ἀλλὰ
καὶ δι᾽ ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν
ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, 25 ὃς παρεδόθη
διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

Results of Justification

5 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν[1] πρὸς τὸν θεὸν
διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 2 δι᾽ οὗ καὶ τὴν προσ-
αγωγὴν ἐσχήκαμεν [τῇ πίστει][2] εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ
ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ.
3 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες
ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν,
ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. 5 ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη
τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου

---

[6] **22** {C} καί א A C D^{1} Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it^{ar} vg syr^{h} eth geo slav Origen^{lat} Basil; Pelagius Julian-Eclanum // *omit* B D* F G 365 it$^{b, f, g, mon, o}$ vg^{ms} syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm REB EU? BJ?

[1] **1** {A} ἔχομεν א^{1} B^{2} F G Ψ 0220^{vid} 6 104 256 263 365 424 459 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 2127 2200 2464 *Byz*^{pt} [P] *Lect*$^{pt, AD}$ it^{ar} vg^{mss} cop^{sa} geo slav Basil Gregory-Nyssa^{mss} Didymus^{dub} Epiphanius Cyril$^{4/5}$ // ἔχωμεν א* A B* C D 33 81 436 1175 1912 1962 *Byz*^{pt} [K L] *Lect*^{pt} it$^{b, d, f, g, mon, o}$ vg cop^{bo} arm eth Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Origen^{lat} Gregory-Nyssa Chrysostom Theodore Cyril$^{1/5}$ Hesychius Theodoret^{lem}; Ambrosiaster Pelagius Julian-Eclanum Augustine

[2] **2** {C} τῇ πίστει א$^{*, 2}$ C Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d^{2}, mon, o}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm eth geo slav Origen$^{lat2/5}$ Chrysostom$^{1/2}$ Cyril // ἐν τῇ πίστει א^{1} A 1962 *l* 597 vg^{mss} Chrysostom$^{1/2}$ Hesychius // *omit* B D F G 0220 it$^{d*, f, g}$ cop^{sa} Origen$^{lat3/5}$ Basil; Ambrosiaster Julian-Eclanum Augustine NRSV REB EU

---

22 ἐλογίσθη ... δικαιοσύνην Gn 15.6 **23-24** Οὐκ ... ἡμᾶς Ro 15.4 **24** τὸν ἐγείραντα ... νεκρῶν 1 Pe 1.21 **25** ὃς ... παραπτώματα ἡμῶν Is 53.4-5 ἠγέρθη ... ἡμῶν 1 Cor 15.17

5.1 Δικαιωθέντες ... πίστεως Ro 3.24, 28 **2** δι᾽ οὗ ... ἐσχήκαμεν Eph 2.18; 3.12 **3** καυχώμεθα ... κατεργάζεται Jas 1.2-3; 1 Pe 1.5-7 **5** ἡ δὲ ... καταισχύνει Ps 22.5; 25.20; He 6.18-19

τοῦ δοθέντος ἡμῖν. **6** ἔτι γὰρ[3] Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν
ἔτι[3] κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. **7** μόλις γὰρ ὑπὲρ
δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ
τολμᾷ ἀποθανεῖν· **8** συνίστησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς
ἡμᾶς ὁ θεός, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν
ἀπέθανεν. **9** πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι
αὐτοῦ σωθησόμεθα δι᾽ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. **10** εἰ γὰρ ἐχθροὶ
ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,
πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ·
11 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δι᾽ οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν.

Adam and Christ

12 Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν
κόσμον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς
πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον·
13 ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλ-
λογεῖται μὴ ὄντος νόμου, **14** ἀλλ᾽ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ
Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοι-
ώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ ὅς ἐστιν τύπος τοῦ μέλλοντος.
15 Ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ
τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ
χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου
Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. **16** καὶ οὐχ ὡς

---

[3] **6** {C} ἔτι γὰρ ... ἔτι ℵ A C^{vid} D* 81 104 256 263 (365) 424 459 1241 1319 1506 1573 (1852 εἰ γάρ γε ...) 2127 *l* 598 *l* 599 syr^{h} $Marcion^{acc. to Epiphanius}$ // ἔτι γὰρ ... *omit* D^{2} Ψ 6 33 436 1175 1739 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K (L δέ *for* γάρ) P] $Lect^{1/2}$ (*$Lect^{1/2}$ omit* γάρ *at beginning of lesson*) (syr^{p}) arm eth geo slav $Origen^{lat}$ Apollinaris Chrysostom // εἴ γε ... ἔτι B vg^{mss} $cop^{sa, (bo)}$ (syr^{pal}) Augustine // εἰς τί γὰρ ... ἔτι F G $it^{ar, b, d, f, g, mon, (o)}$ vg $Irenaeus^{lat}$; Ambrosiaster Faustinus Pelagius // εἰς τί γὰρ ... *omit* D^{1} // *omit* ... *omit* *l* $1159^{1/2}$ *l* $1441^{1/2}$

---

8 Jn 3.16; 1 Jn 4.10 **9** σωθησόμεθα ... ὀργῆς Ro 1.18; 2.5, 8 **10** Ro 8.7-8 **12** δι᾽ ἑνὸς ... εἰσῆλθεν Gn 2.17; 3.6, 19 διὰ ... θάνατος Ro 6.23 **13** ἁμαρτία ... νόμου Ro 4.15 **14** ὅς ... μέλλοντος 1 Cor 15.21-22, 45

δι᾽ ἑνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς
κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς
δικαίωμα. **17** εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος
ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν
τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν
ζωῇ βασιλεύσουσιν διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. **18** Ἄρα οὖν
ὡς δι᾽ ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα,
οὕτως καὶ δι᾽ ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς
δικαίωσιν ζωῆς· **19** ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς
ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ
τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί.
20 νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ
δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, **21** ἵνα
ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις
βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Dead to Sin but Alive in Christ

6 Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις
πλεονάσῃ; **2** μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ,
πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; **3** ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν
εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν;
4 συνετάφημεν οὖν[1] αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον,
ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός,

---

[1] **4** {A} οὖν ℵ A B C D F G Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[d, f, g] syr[h, pal] cop[sa mss, bo] eth slav Basil Cyril-Jerusalem Cyril-Jerusalem[dub] Chrysostom Theodore Cyril[4/6]; Tertullian Ambrosiaster Pacian Chromatius[2/3] Julian-Eclanum Augustine[8/15] Speculum // γάρ 1506[vid] it[ar, b, mon, o, r] vg Origen[gr, lat4/8] Gregory-Nyssa Cyril[2/6]; Ambrose Chromatius[1/3] Gaudentius Jerome[1/3] Pelagius Augustine[4/15] // *omit* syr[p] cop[bo ms] arm geo Origen[lat4/8] Marcus-Eremita; Jerome[2/3] Augustine[3/15]

---

18 1 Cor 15.22 **19** διὰ τῆς ὑπακοῆς … πολλοί Is 53.11 **20** νόμος … παράπτωμα Ro 4.15; 7.8; Ga 3.19 **21** Ro 6.23

6.1 ἐπιμένωμεν … πλεονάσῃ Ro 3.5-8 **2** οἵτινες … αὐτῇ 1 Pe 4.1 **3** ὅσοι ἐβαπτίσθημεν Ga 3.27 **4** Col 2.12

οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. **5** εἰ γὰρ
σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· **6** τοῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς
ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς
ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· **7** ὁ γὰρ
ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. **8** εἰ δὲ[2] ἀπεθάνομεν
σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ, **9** εἰδότες ὅτι
Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνῄσκει, θάνατος αὐτοῦ
οὐκέτι κυριεύει. **10** ὃ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν
ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. **11** οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε
ἑαυτοὺς [εἶναι] νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ[3].

12 Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι
εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ[4], **13** μηδὲ παριστάνετε

---

[2] **8** {A} δέ ℵ A B C D Ψ 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{b, d, f, g, mon, r}}$ vg syr$^{\text{h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Eusebius Chrysostom; Tertullian Ambrosiaster Ambrose Pelagius Augustine Speculum // γάρ 𝔓^{46} F G it$^{\text{ar, o}}$ vg^{mss} (syr^{p}) Julian-Eclanum

[3] **11** {A} ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ 𝔓^{46} A B D F G Ψ 1739* (1852 ἔτι *for* ἐν) 2200 it$^{\text{ar, b, d, f, g, mon, o}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ syr^{h} cop^{sa} geo^{1} Origen$^{\text{gr, lat1/11}}$ Basil Cyril Theodoret; Tertullian$^{\text{1/2, (1/2)}}$ Hilary Pelagius Augustine$^{8/14}$ Speculum // ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν 𝔓$^{\text{94vid}}$ ℵ C 6 33 81 (104 459 *omit* Ἰησοῦ) 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1506 1573 1739^{c} 1881 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{cl} (syr$^{\text{p, pal}}$) cop^{bo} arm (eth) geo^{2} slav Origen$^{\text{lat1/11}}$ Didymus^{dub} Chrysostom; Ambrosiaster Augustine$^{1/14}$ // *omit* it^{r} Irenaeus^{lat} Origen$^{\text{lat9/11}}$; Ambrose Jerome Augustine$^{5/14}$

[4] **12** {B} ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ 𝔓^{94} ℵ A B C* 6 81 256 263 365 424 436 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 it$^{\text{ar, d2, mon, r}}$ vg syr^{p} cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth slav Origen$^{\text{(gr), lat6/7}}$ Methodius Didymus Cyril; Ambrose Jerome Pelagius Augustine // αὐτῇ 𝔓^{46} D F G it$^{\text{b, d*, f, g, o}}$ Irenaeus^{lat} Origen$^{1/7}$; Tertullian Ambrosiaster Julian-Eclanum Speculum Victor-Tunis // αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ C^{3} Ψ (33 1912 *l* 593 αὐτοῦ *for* αὐτῇ) 104 459 1175 1241 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 597 *l* 599 *l* 680 *l* 1154 *l* 1356 αὐτῆς *for* αὐτοῦ) syr^{h} geo Chrysostom

---

5 Php 3.10-11 **6** ὁ παλαιὸς ... συνεσταυρώθη Ga 5.24 **7** 1 Pe 4.1 **10** τῇ ἁμαρτίᾳ ... ἐφάπαξ He 9.26-28; 1 Pe 3.18 ὃ δὲ ζῇ ... θεῷ Ga 2.19 **11** 2 Cor 5.15; 1 Pe 2.24 **12** Gn 4.7

τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε
ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα
δικαιοσύνης τῷ θεῷ. **14** ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ
γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον ἀλλ᾽ ὑπὸ χάριν.

Slaves of Righteousness

15 Τί οὖν; ἁμαρτήσωμεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλ᾽ ὑπὸ
χάριν; μὴ γένοιτο. **16** οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς
δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας
εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; **17** χάρις δὲ τῷ θεῷ
ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν
παρεδόθητε τύπον διδαχῆς, **18** ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς
ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. **19** ἀνθρώπινον λέγω
διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν
ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ
δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. **20** ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας,
ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. **21** τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε[a];
ἐφ᾽ οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε[b], τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος.
22 νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας δουλωθέντες
δὲ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν
αἰώνιον. **23** τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ
χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

An Analogy from Marriage

7 Ἢ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ
νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ζῇ; **2** ἡ γὰρ
ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ

---

[a] **21** NO C: WH TR GNB NRSV NIV BJ TOB[mg] // as text: BJ[mg] || [b] C: M TR WH GNB NRSV NIV BJ TOB[mg] // as text: BJ[mg]

---

13 παραστήσατε ... δικαιοσύνης τῷ θεῷ Ro 12.1 ἐκ νεκρῶν ζῶντας Eph 2.5; 5.14 **14** ἁμαρτία ... κυριεύσει 1 Jn 3.6 **15** ἁμαρτήσωμεν ... γένοιτο Ro 5.17, 21 **16** Jn 8.34; 2 Pe 2.19 **18** ἐλευθερωθέντες ... ἁμαρτίας Jn 8.32 **21** ἐφ᾽ ... ἐπαισχύνεσθε Eze 16.61, 63 τὸ γὰρ ... θάνατος Ro 7.5; 8.6, 13 **22** τὸ δὲ ... αἰώνιον 1 Pe 1.9 **23** Ro 5.12, 15

ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. **3** ἄρα οὖν
ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει ἐὰν γένηται ἀνδρὶ
ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου,
τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. **4** ὥστε,
ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος
τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ,[a] τῷ ἐκ νεκρῶν
ἐγερθέντι,[b] ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. **5** ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν
τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου
ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ
θανάτῳ· **6** νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποθανόντες
ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος
καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

The Problem of Indwelling Sin

7 Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν
ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου· τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ
ᾔδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, **Οὐκ ἐπιθυμήσεις.** **8** ἀφορμὴν δὲ
λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ
πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. **9** ἐγὼ δὲ
ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ, ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία
ἀνέζησεν, **10** ἐγὼ δὲ ἀπέθανον καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς
ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον· **11** ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα
διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέν με καὶ δι᾿ αὐτῆς ἀπέκτεινεν.
12 ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ
ἀγαθή.

13 Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος; μὴ γένοιτο· ἀλλ᾿ ἡ
ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία,[c] διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζο-
μένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ᾿ ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ

---

[a] **4** NO C: (GNB) ‖ [b] NO C: WH GNB NRSV REB [c] **13** NO C: WH

---

4 ὑμεῖς ... Χριστοῦ Col 2.14 **5** εἰς ... θανάτῳ Ro 5.21; 8.6, 13 **6** νυνὶ ... νόμου Ro 8.2 ὥστε ... γράμματος Ro 6.4 **7** Οὐκ ἐπιθυμήσεις Ex 20.17; Dt 5.21 (4 Macc 2.5; Ro 13.9) **8** χωρὶς ... νεκρά Ro 5.13 **10** ἡ ἐντολὴ ... αὕτη Lv 18.5 **11** ἡ γὰρ ... ἐξηπάτησέν με Gn 3.13; He 3.13 **12** 1 Tm 1.8 **13** ἡ ἁμαρτία ... ἐντολῆς Ro 5.20

ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. **14** οἴδαμεν[1] γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευ-
ματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι πεπραμένος ὑπὸ τὴν
ἁμαρτίαν. **15** ὃ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω
τοῦτο πράσσω, ἀλλʼ ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ. **16** εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω
τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. **17** νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ
κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλʼ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. **18** οἶδα
γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτʼ ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ
γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὔ[2]·
19 οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλʼ ὃ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο
πράσσω. **20** εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω [ἐγὼ][3] τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ
κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλʼ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. **21** Εὑ-
ρίσκω ἄρα τὸν νόμον, τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ
τὸ κακὸν παράκειται· **22** συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ[4]

---

[1] **14** {A} οἴδαμεν B^{2} D^{2} 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{ms} eth geo Origen$^{gr, lat}$ Methodius Serapion Basil Gregory-Nyssa Didymus^{dub} Chrysostom Cyril^{lem} Theodore Theodoret; Hilary Ambrosiaster Ambrose Jerome$^{9/10}$ Pelagius Augustine // οἶδα μέν 33 *l* 883 arm^{ms} slav (Jerome$^{1/10}$) // οιδαμεν *without accents* ℵ A B* C D* F G P Ψ

[2] **18** {B} οὔ ℵ A B C 6 81 424^{c} 436 1739 1852 1881 2200 cop$^{sa, bo}$ arm Methodius Didymus Cyril^{com}; Jerome$^{2/5}$ Augustine$^{18/38}$ Greek mss$^{acc. to Augustine}$ // οὐχ εὑρίσκω D F G Ψ 33 104 424* 459 1175 1241 1506 1912 1962 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{(ar), b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ eth geo^{2} slav Irenaeus^{lat} Origen^{lat} Basil Chrysostom Cyril^{lem}; Ambrosiaster Jerome$^{3/5}$ Pelagius Augustine$^{20/38}$ // οὐ γινώσκω 256 263 1319 1573 2127 *l* 596

[3] **20** {C} ἐγώ ℵ A Ψ 6 33 81 424 459 1175 1739 1881 1912 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* syr^{h} cop^{bo} Clement Origen^{lat} Basil Chrysostom Cyril; Jerome$^{2/4}$ Augustine$^{8/15}$ // *omit* B C D F G 104 256 263 436 1241 1319 1506 1573 1852 2127 2464 *l* 59 *l* 156 *l* 170 *l* 596^{supp} *l* 617 *l* 809 it$^{ar, d, f, g, mon, o}$ vg cop^{sa} arm eth geo slav Methodius Macarius/Symeon Theodore; Ambrosiaster Ambrose Jerome$^{2/4}$ Pelagius Augustine$^{7/15}$

[4] **22** {A} θεοῦ ℵ A C D F G Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ eth Origen$^{gr, lat}$ Methodius Eusebius Didymus Epiphanius Chrysostom Theodore Nilus Cyril Theodoret; Ambrosiaster Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Augustine // νοός B // *omit* it^{ar} Hilary Tyconius

---

14 ἐγὼ ... ἁμαρτίαν Ps 51.5; Jn 3.6 **18** οἶδα ... ἀγαθόν Gn 6.5; 8.21

κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, **23** βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς
μέλεσίν μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ
αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς
μέλεσίν μου. **24** ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ
τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; **25** χάρις δὲ τῷ θεῷ[5] διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ
δουλεύω νόμῳ θεοῦ τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

Life in the Spirit

8 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ[1]. **2** ὁ γὰρ
νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν
σε[2] ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. **3** τὸ γὰρ

---

[5] **25** {B} χάρις δὲ τῷ θεῷ ℵ^{1} C^{2} (C* *illegible*) Ψ 33 81 104 256 (263) 365 436 459 1319 1506 1573 1852 2127 *l* 596 cop^{bo} arm geo^{1} Methodius^{ms} Didymus$^{1/3}$ Cyril // χάρις τῷ θεῷ B cop^{sa} Origen Methodius; Jerome$^{1/6}$ // ἡ χάρις τοῦ θεοῦ D it$^{ar, b, d, mon, o}$ vg Origen$^{lat2/3}$ Theodoret; Ambrosiaster Ambrose Jerome$^{4/6}$ Pelagius Augustine Varimadum // ἡ χάρις κυρίου F G it$^{f, g}$ // εὐχαριστῶ τῷ θεῷ ℵ* A 6 424 1175 1241 1739 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{p, h}$ geo^{2} (slav) Didymus$^{2/3}$ Macarius/Symeon (Chrysostom) Marcus-Eremita Cyril^{lem}; Jerome$^{1/6}$ // χάρις τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (*instead of the whole clause*) (Irenaeus^{lat}) Origen$^{lat1/3}$ (Priscillian)

[1] **1** {A} Ἰησοῦ ℵ* B C^{2} (C* *illegible*) D* (F G *with space for addition*) 6 424^{c} 1506 1739 1881 it$^{b, d*, g, mon*}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{ms} (eth) geo^{1} Marcion$^{acc. to Adamantius}$ Origen^{lat} Athanasius Diodore Didymus Cyril; Ambrosiaster Augustine // Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν (*see* 8.4) A D^{1} Ψ 81 256 263 (365 τοῖς *for* μή) 1319 1573 1852 2127 it$^{d2, f, mon2}$ vg syr^{p} arm^{ms} Chrysostom; Victorinus-Rome Jerome Pelagius Speculum // Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα ℵ^{2} D^{2} 33^{vid} 104 424* (436 *omit* μή) 459 1175 1241 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, o}$ syr^{h} geo^{2} slav Cyril^{lem}

[2] **2** {B} σε ℵ B F G 1506* 1739* it$^{ar, b, f, g, o}$ syr^{p} geo^{1} Tertullian$^{1/2}$ Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius Augustine$^{10/13}$ Speculum Varimadum // με A D 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506^{c} 1573 1739^{c} 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464^{vid} *Byz* [K L P] *Lect* it$^{d, mon}$ vg syr^{h} cop^{sa} arm geo^{2} slav Clement Origen^{lat} Athanasius Evagrius Didymus Didymus^{dub} Macarius/Symeon Chrysostom Severian Theodore Marcus-Eremita Cyril Theodoret;

---

23 ἕτερον ... νοός μου Ga 5.17; Jas 4.1; 1 Pe 2.11 **25** χάρις ... ἡμῶν 1 Cor 15.57
8.2 Ro 7.23, 24 ὁ γὰρ ... Ἰησοῦ Ro 3.27 **3** τὸ γὰρ ... σαρκός Ac 13.38; 15.10

ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν
ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ
ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, **4** ἵνα τὸ
δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα
περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. **5** οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες
τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος.
6 τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ
πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη· **7** διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς
ἔχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ
γὰρ δύναται· **8** οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται.
9 ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ᾽ ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα
θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ
ἔστιν αὐτοῦ. **10** εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ
ἁμαρτίαν τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. **11** εἰ δὲ τὸ
πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ
ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζῳοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα
ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος[3] ἐν ὑμῖν.

12 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ
σάρκα ζῆν, **13** εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνῄσκειν·

Tertullian[1/2] Ambrose Jerome Faustus-Milevis Augustine[3/13] GNB NIV TOB BTI // ἡμᾶς Ψ syr[pal] cop[bo] eth Marcion[acc. to Adamantius] Methodius Basil; Fulgentius

[3] **11** {B} τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ℵ A C P[c] 81 104 256 263 436 1319 1506 1573 1852 1962 2127 *l* 59[1/2] *l* 147[1/2] *l* 596 *l* 921[1/2] *l* 1298 *l* 1365 *l* 1441[1/2] *l* 1590[1/2] it[f, mon] syr[h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Clement Hippolytus Methodius[1/2] Athanasius Ps-Athanasius mss[acc. to Ps-Athanasius] Basil Cyril-Jerusalem Apollinaris Didymus[lat 1/2] Didymus[dub] Macarius/Symeon Epiphanius Cyril; Victorinus-Rome Ambrose[2/3] Priscillian Jerome[1/3] Augustine[28/43] Ps-Vigilius Varimadum Vigilius Bede // τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα B D F G Ψ 6 33 424 459 1175 1241 1739 1881 (1912 *omit* αὐτοῦ) 2200 2464 *Byz* [K L P*] *Lect* (*l* 884 αὐτοῖς *for* αὐτοῦ) it[ar, b, d, g, o] vg syr[p, (pal)] Irenaeus[lat] Hippolytus[syr] Origen[gr, lat] Methodius[1/2] mss *and* Heretics[acc. to Ps-Athanasius] Didymus[lat 1/2] Chrysostom; Tertullian Hilary Ambrosiaster Ambrose[1/3] Jerome[2/3] Pelagius Niceta Augustine[15/43] Speculum

---

3 ὁ θεὸς … ἁμαρτίας Jn 1.14; Php 2.7; He 2.17; 4.15 **4** ἡμῖν … πνεῦμα Ga 5.16, 25 **6** τὸ γὰρ … θάνατος Ro 6.21; 7.5; 8.13 **7** τὸ φρόνημα … θεόν Jas 4.4 τῷ γὰρ … δύναται Mt 12.34; Jn 8.43; 12.39 **9** πνεῦμα … ὑμῖν 1 Cor 3.16 εἰ δέ τις … αὐτοῦ 1 Cor 12.3 **10** Ga 2.20; 1 Pe 4.6 **12** Ro 6.7, 18 **13** Ga 6.8

εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε.
14 ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν.
15 οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον ἀλλ'
ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας[a] ἐν ᾧ κράζομεν, Αββα ὁ πατήρ.[b]
16 αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν
τέκνα θεοῦ. **17** εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν
θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ
συνδοξασθῶμεν.

The Glory That is to be

18 Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ
πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. **19** ἡ γὰρ
ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ
ἀπεκδέχεται. **20** τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ
ἑκοῦσα ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα,[c] ἐφ' ἑλπίδι[d] **21** ὅτι[4] καὶ
αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς
τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. **22** οἴδαμεν
γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν·
23 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος
ἔχοντες, ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν[5]
ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. **24** τῇ

---

[4] **21** {A} ὅτι 𝔓[46] A B C D[2] Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr[p] arm eth geo slav[ms] Clement[from Theodotus] Origen Methodius Eusebius Marcellus Diodore Chrysostom Severian Theodoret // διότι א D* F G 2127 syr[h, pal] slav[ms] // *omit* 1241 *l* 895*

[5] **23** {A} υἱοθεσίαν א A B C Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, mon] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Origen[lat] Methodius Apollinaris

---

[a] **15** C: NRSV // as text: NRSV[mg] || [b] NO C: NRSV // as text: NRSV[mg] [c] **20** NO C: NIV[mg] || [d] C: M TR NIV[mg]

---

15 οὐ γὰρ ... φόβον 2 Tm 1.7 ἐλάβετε ... πατήρ Ga 4.5-6 Αββα ὁ πατήρ Mk 14.36 **16** 2 Cor 1.22 **17** εἰ ... θεοῦ Ga 4.7; Re 21.7 **18** 2 Cor 4.17 **19** τὴν ἀποκάλυψιν ... θεοῦ Col 3.4 **20** Gn 3.17-19; 5.29; Ec 1.2 **21** αὐτὴ ... φθορᾶς 2 Pe 3.13 τῆς δόξης ... θεοῦ 1 Jn 3.2 **23** 2 Cor 5.2-4; Ga 5.5 **24** τῇ γὰρ ... ἔστιν ἐλπίς 2 Cor 5.7

γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γὰρ
βλέπει τίς[6] ἐλπίζει[7]; **25** εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι'
ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

26 Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθε-
νείᾳ ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ'
αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει[8] στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· **27** ὁ
δὲ ἐραυνῶν τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι
κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. **28** οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς
ἀγαπῶσιν τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ[9] εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ

Diodore Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Ambrose Pelagius Augustine // *omit* 𝔓^{46vid} D F G it$^{d, f, g, o, t}$ Ambrosiaster BJ

[6] **24** {B} τίς *(see footnote 7)* 𝔓$^{27vid, 46}$ B* 1739$^{v.r.}$ it^{mon*} cop^{bo} // τις, τί B^{1} D F G it$^{ar, d, f, g, mon^2, o}$ vg (syr^{p}) slav^{ms} Origen$^{gr, lat}$ Cyprian Ambrosiaster Ambrose$^{1/2}$ Pelagius Augustine$^{42/51}$ // τις καί ℵ* 459 1739* *l* 884 arm^{ms} // τις, τί καί ℵ^{2} A C Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it^{b} syr^{h} cop^{sa} arm^{ms} (eth) geo slav^{ms} Clement Gregory-Nyssa Didymus Chrysostom Theodoret; Ambrose$^{1/2}$ Augustine$^{9/51}$

[7] **24** {B} ἐλπίζει *(see footnote 6)* 𝔓^{46} ℵ^{2} B C D F G Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739* 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr^{h} cop$^{bo^{ms}}$ arm geo slav Clement Origen$^{gr, lat}$ Gregory-Nyssa Didymus Chrysostom Theodoret; Cyprian Ambrosiaster Ambrose Pelagius Augustine // ὑπομένει ℵ* A 1739$^{v.r.}$ syr^{p} cop$^{sa, bo}$

[8] **26** {A} ὑπερεντυγχάνει ℵ* A B D F G 6 81 256 263 424^{c} 1319 1506 1573 1739 1881 2127 it$^{b, d*, g}$ arm (Origen) Epiphanius$^{1/4}$; Augustine$^{14/17}$ // ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν ℵ^{2} C Ψ 33 104 424* 436 459 1175 1241 1852 1912 1962 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d^2, f, mon, o}$ vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ eth geo slav Origen^{lat} Eusebius (Diodore) Didymus^{lat} Didymus^{dub} (Macarius/Symeon) (Severian) Epiphanius$^{3/4}$ Chrysostom (Theodore) (Cyril) (John-Damascus); Novatian Hilary Ambrosiaster Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Maximinus Augustine$^{3/17}$ REB BJ TOB BTI DHH // ὑπὲρ ἡμῶν ἐντυγχάνει 2200 Varimadum

[9] **28** {B} συνεργεῖ ℵ C D F G Ψ 6 33 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm geo slav Clement Origen$^{gr, lat}$ Eusebius Cyril-Jerusalem Diodore (Gregory-Nyssa) Didymus Macarius/Symeon Chrysostom Cyril Hesychius Theodoret; Lucifer Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Augustine // συνεργεῖ ὁ θεός 𝔓^{46} A B 81 cop^{sa} eth GNB EU BJ DHH

---

27 ὁ δὲ ... καρδίας Ps 139.1; 1 Cor 4.5 **28** τοῖς ἀγαπῶσιν ... ἀγαθόν Eph 1.11; 3.11

πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. **29** ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισεν
συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν
πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· **30** οὓς δὲ προώρισεν, τού-
τους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὓς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν·
οὓς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

God's Love

31 Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ'
ἡμῶν; **32** ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν
πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν
χαρίσεται; **33** τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ
δικαιῶν·[c] **34** τίς ὁ κατακρινῶν; Χριστὸς ['Ιησοῦς][10] ὁ ἀποθα-
νών, μᾶλλον δὲ ἐγερθείς, ὃς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ
ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.[f] **35** τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης
τοῦ Χριστοῦ[11]; θλῖψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ
γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; **36** καθὼς γέγραπται ὅτι

---

[10] **34** {C} Χριστὸς Ἰησοῦς ℵ A C F G L Ψ 6 33 81 104 256 365 424[c] 436 1319 1573 1852 1962 2127 it[b, f, g] vg syr[h] cop[bo] arm eth geo[2] (geo[1]) Origen[lat] Didymus[dub] Cyril; Pelagius Augustine[3/4] Varimadum // ἅμα δὲ Χριστὸς Ἰησοῦς 𝔓[46vid] (it[ar, d*, o] *omit* Ἰησοῦς) // Χριστός B D 263 424* 459 1175 1241 1506 1739 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K] *Lect* it[d2, mon] syr[p] cop[sa] slav Irenaeus[lat] Cyril-Jerusalem Chrysostom Severian; Hilary Ambrosiaster Ambrose Augustine[1/4] REB

[11] **35** {A} Χριστοῦ C D F G Ψ 6 33 81 104 256 263 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] cop[bo] arm eth geo Origen[gr, lat3/11] Origen[dub] Methodius Eusebius[1/4] Athanasius Basil Cyril-Jerusalem Diodore Didymus[1/8] Amphilochius Macarius/Symeon[2/3] Chrysostom[2/3] Severian Marcus-Eremita Cyril Proclus Hesychius Theodoret; Tertullian Novatian Cyprian Hilary[1/3] Lucifer Ambrosiaster Ambrose[7/9] Gregory-Elvira Gaudentius Jerome[6/7] Pelagius Augustine[24/25] Quodvultdeus[1/2] // θεοῦ ℵ 365 1506 *l* 147[1/2] *l* 592 *l* 598 cop[sa] slav Hippolytus Origen[grmss, lat3/11] Eusebius[3/4] Didymus[5/8] Macarius/Symeon[1/3] Chrysostom[1/3];

---

[c] **33** Question: M NBS[mg] TOB[mg] [f] **34** Question: M NRSV[mg] BJ TOB[mg]

---

29 πρωτότοκον ... ἀδελφοῖς Col 1.18; He 1.6 **31** εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν Ps 118.6 **32** ὅς ... παρέδωκεν αὐτόν Jn 3.16 **33** Is 50.8 **34** ὃς ... δεξιᾷ τοῦ θεοῦ Ps 110.1 ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν 1 Jn 2.1

Ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν,
ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.
37 ἀλλʼ ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος
ἡμᾶς. **38** πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε
ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνά-
μεις[12] **39** οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνή-
σεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

God's Election of Israel

9 Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης
μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ, **2** ὅτι λύπη μοί
ἐστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. **3** ηὐχό-
μην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν
ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, **4** οἵτινές εἰσιν
Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι[1] καὶ ἡ

Hilary[1/3] Augustine[1/25] Quodvultdeus[1/2] // θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (*see* 8.39) B Origen[lat4(1)/11] Gregory-Nyssa Didymus[2/8]; (Hilary[1/3])

[12] **38** {A} οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνάμεις 𝔓[27vid] (𝔓[46] δύναμις) ℵ A B F G 365 1319 1506 1573 1739 1881 1962 2127 (it[ar, d, f, g, o]) vg[ww, st] cop[sa, bo] arm eth slav Origen[gr, lat2(2)/9] Eusebius Cyril; Jerome[1(6)/7] Pelagius (Augustine[5/8]) // οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα (Ψ *l* 1365 *omit* οὔτε μέλλοντα *including* οὔτε ὕψωμα) 6 33 424 1175 1241 1912 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect*[pt, AD] it[b, mon] geo[2] Origen[lat2/9] Chrysostom Theodore[vid] Theodoret; (Ambrosiaster) Ambrose[2/3] (Augustine[1/8]) (it[t] geo[1] Origen[lat1/9] Ambrose[1/3] Augustine[2/8] Quodvultdeus *omit* οὔτε δυνάμεις) LB DHH // οὔτε ἐξουσίαι οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνάμεις C (D οὔτε ἐξουσίαι *before* οὔτε ἀρχαί, D* δύναμις *instead of* δυνάμεις) 81 104 256 263 459 (*l* 590 *omit* οὔτε δυνάμεις) (vg[cl]) syr[h with *] cop[bomss] (Origen[lat2/9]); (Hilary) // οὔτε ἐξουσίαι οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα 436 1852 *Lect*[pt] syr[p]

[1] **4** {B} αἱ διαθῆκαι ℵ C Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1881 1912 (1962 *omit* αἱ) 2127 2200 2464 *Byz* [K] *Lect* it[d, f, g, mon, o] vg[ww, st] syr[p, h, (hgr)] cop[bo] arm geo slav Origen[lat] Basil Diodore Epiphanius Chrysostom Proclus; Hilary[1/2] Ambrosiaster Tyconius Jerome[4/7] Pelagius Augustine[5/6] // ἡ διαθήκη 𝔓[46] B D F G 1852 *l* 1154 it[ar, b] vg[cl] cop[sa, bomss] eth Theodore Cyril Hesychius; Cyprian Hilary[1/2] Jerome[3/7] Augustine[1/6] BTI

---

36 Ἕνεκεν ... σφαγῆς Ps 44.22 (2 Cor 4.11) **37** Jn 16.33
9.3 Ex 32.32 **4** Ἰσραηλῖται ... υἱοθεσία Ex 4.22; Dt 7.6; 14.1-2

νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, 5 ὧν οἱ πατέρες
καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα,[a] ὁ ὢν ἐπὶ πάντων[b] θεὸς[c]
εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.
6 Οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες
οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὗτοι Ἰσραήλ· 7 οὐδ' ὅτι εἰσὶν σπέρμα Ἀβραὰμ
πάντες τέκνα, ἀλλ', **Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα.**
8 τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ
ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. **9** ἐπαγ-
γελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, **Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι
καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός.** **10** οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα
ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· **11** μήπω γὰρ
γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἡ κατ'
ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένῃ, **12** οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ
καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ ὅτι **Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι,**
13 καθὼς γέγραπται,

Τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα,
τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.

14 Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. **15** τῷ
Μωϋσεῖ γὰρ λέγει,

Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ
καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτίρω.

16 ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ
ἐλεῶντος θεοῦ. **17** λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραὼ ὅτι **Εἰς αὐτὸ
τοῦτο ἐξήγειρά σε ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου
καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.** **18** ἄρα οὖν
ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.

---

[a] 5 NO C: TOB // Period: GNB NRSV[mg] REB EU[mg] DHH[mg] // Comma: NRSV REB[mg] EU BJ || [b] Comma: WH (GNB) NRSV (REB) TOB // Period: NIV[mg] REB[mg] || [c] Comma: (GNB) NRSV[mg] NIV REB EU LB // as text: M TR

---

5 ἐξ ... σάρκα Mt 1.1-16; Lk 3.23-38 ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Jn 1.1 θεὸς ... ἀμήν Ps 41.13; Ro 1.25 **6** Οὐχ ... θεοῦ Nu 23.19 οὐ ... Ἰσραήλ Ro 2.28 **7** Ἐν ... σπέρμα Gn 21.12 **8** Ga 4.23 **9** Κατὰ ... υἱός Gn 18.10, 14 **10** Gn 25.21 **12** Ὁ μείζων ... ἐλάσσονι Gn 25.23 **13** Τὸν Ἰακὼβ ... ἐμίσησα Mal 1.2-3 **14** μὴ ἀδικία ... γένοιτο Dt 32.4 **15** Ἐλεήσω ... οἰκτίρω Ex 33.19 **16** Eph 2.8 **17** Εἰς ... γῇ Ex 9.16 **18** ὃν δὲ θέλει σκληρύνει Ex 4.21; 7.3; 9.12; 14.4, 17

God's Wrath and Mercy

19 Ἐρεῖς μοι οὖν, Τί [οὖν] ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι
αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; **20** ὦ ἄνθρωπε, μενοῦνγε σὺ τίς εἶ ὁ
ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί
με ἐποίησας οὕτως; **21** ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ
πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος ὃ
δὲ εἰς ἀτιμίαν; **22** εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν
καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ
σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, **23** καὶ ἵνα[2] γνωρίσῃ
τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους ἃ προητοίμασεν
εἰς δόξαν; **24** οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων
ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν, **25** ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει,

Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου
καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην·
26 **καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, Οὐ λαός μου ὑμεῖς,**
ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

27 Ἠσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, **Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν
υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπόλειμμα
σωθήσεται· 28 λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων[3] ποιή-
σει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.** **29** καὶ καθὼς προείρηκεν Ἠσαΐας,

---

[2] **23** {A} καὶ ἵνα 𝔓[46vid] א A D F G Ψ 33 81 104 256 263 365 424* 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[d, f, g, mon, o] vg[ms] syr[p, h] cop[bopt] eth geo slav Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius Augustine Julian-Eclanum // ἵνα B 6 424[c] 436 1912 it[ar, b] vg cop[sa, bopt] arm Origen[gr, lat] Severian; Jerome LB? BJ

[3] **28** {A} συντέμνων 𝔓[46] א* A B 6 424[c] 1319 1506 1739 1881 it[mon*] syr[p] cop[sa, bo] eth Eusebius[2/3] Cyril (Theodoret[lem]); Ps-Cyprian Ambrose Gaudentius Jerome[1/4] Augustine // συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ 81 436 1852 Jerome[1/4] // συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ ὅτι λόγον συντετμημένον (*see* Is 10.22-23) א[2] D F G Ψ 33 104 256 263 365 424* 459 1175 1241 1573 1912 1962 2127 2200

---

20 μὴ ἐρεῖ ... πλάσαντι Is 29.16; 45.9; Wsd 12.12 **21** οὐκ ... πηλοῦ Jr 18.6 ἐκ τοῦ ... ἀτιμίαν Wsd 15.7 **22** ἤνεγκεν ... ὀργῆς Jr 50.25 **23** Eph 1.3-12 **25** Καλέσω ... ἠγαπημένην Ho 2.23 **26** Ho 1.10 **27-28** Ἐὰν ... γῆς Is 10.22-23; Ho 1.10

Εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα,
ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν
καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν.

Israel and the Gospel

30 Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην
κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως,
31 Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον οὐκ ἔφθα-
σεν. **32** διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως ἀλλ᾽ ὡς ἐξ ἔργων[4]· προσ-
έκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, **33** καθὼς γέγραπται,
Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν
σκανδάλου,
καὶ[5] ὁ πιστεύων ἐπ᾽ αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.
10 Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις πρὸς
τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν[1] εἰς σωτηρίαν. **2** μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι
ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν ἀλλ᾽ οὐ κατ᾽ ἐπίγνωσιν· **3** ἀγνοοῦντες γὰρ

2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 809 συντετριμμένον) it$^{ar, b, d, f, g, mon^2, o}$ vg syr^{h} arm geo slav Origen^{lat} Chrysostom (Eusebius$^{1/3}$); Ambrosiaster Jerome$^{2/4}$ Pelagius

[4] **32** {B} ἔργων 𝔓^{46vid} ℵ* A B F G 6 424^{c} 1739 1881 2200 it$^{ar, b, f, g, mon, o}$ vg cop$^{sa, bo}$ Origen^{lat}; Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine // ἔργων νόμου ℵ^{2} D Ψ 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it^{d} vg^{ms} syr$^{p, h, pal}$ arm eth geo slav Diodore^{vid} Chrysostom

[5] **33** {A} καί ℵ A B D F G 81 1506 1881 it$^{b, d*, f, g, mon}$ syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{ms} eth Origen$^{gr, lat}$ Cyril; Ambrosiaster Augustine // καὶ πᾶς (*see* 10.11) Ψ 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d^2, o}$ vg syr^{h} arm^{ms} geo slav Didymus^{dub} Chrysostom Theodore; Pelagius

[1] **1** {A} αὐτῶν 𝔓^{46} ℵ* A B D F G 6 256 365 1319* 1506 1573 1739 1881 1912 1962 2127 it$^{d*, f, g, mon}$ cop$^{sa, bo}$ Cyril; Ambrosiaster Augustine$^{5/9}$ // αὐτῶν ἐστιν ℵ^{2} P Ψ 33 263 1852 *l* 60 it$^{ar, b, d^2, o}$ vg arm geo^{1} Origen^{lat} Chrysostom; Pelagius Augustine$^{4/9}$ // τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν 81 104 424 436 459 1175 1241 (1319^{c} *omit* ἐστιν) 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* (eth) geo^{2} slav (Marcion$^{acc. to Tertullian}$) BTI DHH?

---

29 Εἰ ... ὡμοιώθημεν Is 1.9 **30** Ro 10.20 **31** Wsd 2.11; Ro 10.2-3 **32** τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος Is 8.14 **33** Ἰδοὺ ... καταισχυνθήσεται Is 28.16 (Ro 10.11; 1 Pe 2.6, 8)
10.2 ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν Ac 22.3 **3** Ro 9.31-32

τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν [δικαιοσύνην] ζητοῦν-
τες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν· **4** τέλος
γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

Salvation for All

5 Μωϋσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ [τοῦ] νόμου ὅτι
ὁ ποιήσας αὐτὰ **ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς.** **6** ἡ δὲ ἐκ
πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει, **Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου,**
Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτ᾽ ἔστιν Χριστὸν κατ-
αγαγεῖν· **7** ἤ, **Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον;** τοῦτ᾽ ἔστιν
Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. **8** ἀλλὰ τί λέγει;

Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν
ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου,

τοῦτ᾽ ἔστιν τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν. **9** ὅτι ἐὰν
ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν καὶ πιστεύσῃς ἐν
τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ·
10 καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολο-
γεῖται εἰς σωτηρίαν. **11** λέγει γὰρ ἡ γραφή, Πᾶς **ὁ πιστεύων ἐπ᾽**
αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται. **12** οὐ γάρ ἐστιν διαστολὴ Ἰου-
δαίου τε καὶ Ἕλληνος, ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς
πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν· **13 Πᾶς** γὰρ **ὃς ἂν ἐπι-**
καλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται.
14 Πῶς οὖν ἐπικαλέσωνται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ
πιστεύσωσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσωσιν χωρὶς κηρύσ-
σοντος; **15** πῶς δὲ κηρύξωσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; καθὼς
γέγραπται, **Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες**[2] **τῶν εὐαγγελιζομένων [τὰ]**

---

[2] **15** {A} πόδες 𝔓[46] ℵ* A B C 81 1506 1739 1881 1912 2200 *l* 422 *l* 1178 it[ar] cop[sa, bo] eth slav[ms] Clement Ps-Hippolytus Origen[gr, lat] Philo-Carpasia Severian Cyril[1/2] // πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην ℵ[2] D F G Ψ 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[b, d, f, g, o] vg syr[p, h] arm geo slav[ms] Marcion[acc. to Tertullian] (Irenaeus[lat]) Adamantius

---

4 Mt 5.17; Jn 3.18; He 8.13 **5** Lv 18.5; Ga 3.12 **6-8** Μὴ εἴπῃς ... καρδίᾳ σου Dt 9.4; 30.12-14 **11** ὁ πιστεύων ... καταισχυνθήσεται Is 28.16 (Ro 9.33) **12** οὐ ... Ἕλληνος Ac 10.34; 15.9 **13** Πᾶς ... σωθήσεται Jl 2.32 **15** Ὡς ... ἀγαθά Is 52.7; Na 1.15; Eph 6.15

ἀγαθά. **16** Ἀλλ᾽ οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἠσαΐας
γὰρ λέγει, **Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;** **17** ἄρα ἡ
πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Χριστοῦ[3]. **18** ἀλλὰ
λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε·

> **Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν**
> **καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.**

19 ἀλλὰ λέγω, μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω; πρῶτος Μωϋσῆς λέγει,

> **Ἐγὼ παραζηλώσω** ὑμᾶς **ἐπ᾽ οὐκ ἔθνει,**
> **ἐπ᾽ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ** ὑμᾶς.

20 Ἠσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει,

> **Εὑρέθην** [ἐν] **τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν,**
> **ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.**

21 πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει, **Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς
χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.**

The Remnant of Israel

11 Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν[1] αὐτοῦ; μὴ γένοιτο·
καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς
Βενιαμίν. **2** οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω. ἢ
οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ

(Eusebius) Apollinaris Chrysostom Cyril$^{1/2}$ Hesychius; Hilary Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Augustine

[3] **17** {A} Χριστοῦ 𝔓^{46vid} ℵ* B C^{vid} D* 6 81 1506 1739 1852 it$^{ar, b, d}$ cop$^{sa, bo}$ arm Origen^{lat}; Augustine // θεοῦ ℵ^{1} A D^{1} Ψ 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{p, h}$ eth^{pp} geo slav Clement Basil Chrysostom Theodore; Gaudentius Jerome Sedulius-Scotus // *omit* F G it$^{f, g, o}$ Hilary Ambrosiaster Pelagius

[1] **1** {A} τὸν λαόν ℵ A B C D Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, d}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Eusebius Chrysostom Cyril; Jerome Pelagius Augustine // τὴν κληρονομίαν 𝔓^{46} F G it$^{b, f, g, o}$ Ambrosiaster Tyconius Ambrose Sedulius-Scotus

---

16 Κύριε ... ἡμῶν Is 53.1; Jn 12.38 **17** ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς Jn 17.20 **18** Εἰς πᾶσαν ... αὐτῶν Ps 19.4 **19** Ἐγὼ ... παροργιῶ ὑμᾶς Dt 32.21 **20** Εὑρέθην ... ἐπερωτῶσιν Is 65.1 **21** Ὅλην ... ἀντιλέγοντα Is 65.2 LXX

11.1 ἐγὼ ... Βενιαμίν Php 3.5 **1-2** μὴ γένοιτο ... λαὸν αὐτοῦ 1 Sm 12.22; Ps 94.14

τοῦ Ἰσραήλ; **3** Κύριε, **τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ**
θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος καὶ
ζητοῦσιν τὴν ψυχήν μου. **4** ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματι-
σμός; **Κατέλιπον** ἐμαυτῷ **ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ**
ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. **5** οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ
λεῖμμα κατ᾽ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν· **6** εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ
ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις[2]. **7** τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ
Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ
ἐπωρώθησαν, **8** καθὼς γέγραπται,

Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως,
ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν
καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν,
ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.

9 καὶ Δαυὶδ λέγει,

Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς θήραν
καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς,
10 **σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν**
καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

The Salvation of the Gentiles

11 Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ
αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ παραζηλῶσαι
αὐτούς. **12** εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου καὶ τὸ

---

[2] **6** {A} χάρις 𝔓[46] ℵ* A C D F G P (81 χάρις γίνεται) 263 1506[vid] 1739 1852 1881 2200 it[ar, b, d, f, g, o] vg cop[sa, bo] arm (eth) geo[1] Origen[gr, lat] Didymus[vid] Cyril; Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Augustine // χάρις, ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον *l* 603 slav[ms] // χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶν χάρις, ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον ℵ[2] (B *omit first* ἐστίν *and read* χάρις *for final* ἔργον) Ψ 6 33[vid] 104 256 (365) 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1912 (1962 ἡ χάρις *for* ἐστὶν χάρις *and* οὐκ ἔστιν ἔργον) 2127 2464 *Byz* [L] *Lect* (*l* 1178 οὐκ ἔστιν ἔργον) vg[ms] (syr[p, h]) geo[2] slav[ms] Chrysostom

---

3 Κύριε ... μου 1 Kgs 19.10, 14 **4** Κατέλιπον ... Βάαλ 1 Kgs 19.18 **5** Ro 9.27 **6** Ga 3.18 **7** ὃ ... ἐπέτυχεν Ro 9.31 **8** Ἔδωκεν ... ἡμέρας Dt 29.4; Is 29.10 **9-10** Γενηθήτω ... σύγκαμψον Ps 69.22-23; 35.8 **11** τῷ αὐτῶν ... ἔθνεσιν Ac 13.46 εἰς ... αὐτούς Dt 32.21; Ro 10.19

ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα
αὐτῶν.[a]

13 Ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἔθνεσιν· ἐφ᾽ ὅσον μὲν οὖν εἰμι ἐγὼ
ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, **14** εἴ πως
παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν.
15 εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσ-
λημψις εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; **16** εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ
φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι.

17 Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος
ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης τῆς
πιότητος[3] τῆς ἐλαίας ἐγένου, **18** μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ
δὲ κατακαυχᾶσαι οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις ἀλλ᾽ ἡ ῥίζα σέ.
19 ἐρεῖς οὖν, Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ.
20 καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας.
μὴ ὑψηλὰ φρόνει ἀλλὰ φοβοῦ· **21** εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ
φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, [μή πως] οὐδὲ[4] σοῦ φείσεται.
22 ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς
πεσόντας ἀποτομία, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότης θεοῦ, ἐὰν ἐπιμένῃς
τῇ χρηστότητι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. **23** κἀκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ

---

[3] **17** {B} τῆς ῥίζης τῆς πιότητος ℵ* B C Ψ 1175 1506 1912 2464 *l* 599 it$^{b, o}$ (cop$^{sa, bo}$) Origen$^{lat 1/4}$; Gildas // τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος ℵ^{2} A D^{2} 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it^{ar} vg syr$^{p, h}$ arm geo slav Origen$^{lat 3/4}$ Chrysostom Cyril; Pelagius Augustine$^{2/5}$ LB BTI // τῆς πιότητος 𝔓^{46} D* F G it$^{d, f, g}$ cop$^{bo ms, fay}$ Irenaeus^{lat}; Pacian Augustine$^{3/5}$ BJ // τῆς ῥίζης (eth) Ambrosiaster

[4] **21** {C} μή πως οὐδέ 𝔓^{46} D F G Ψ 33 104 424* 459 1175 1241 1912 1962 2464 *Byz* [L] *Lect* (*l* 592 μηδέ; *l* 422 δέ *for* οὐδέ) it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ arm (eth) (geo) slav Irenaeus^{lat} Chrysostom Severian; Cyprian Ambrosiaster Pelagius // οὐδέ ℵ A B C P 6 81 256 263 365 424^{c} 436 1319 1506 1573 1739 1852 1881 2127 2200 *l* 593 *l* 599 cop$^{sa, bo, fay}$ Origen^{lat}; Gregory-Elvira Augustine NIV REB EU TOB BTI DHH?

---

[a] **12** Question: AD TR TOB

---

16 εἰ δὲ ... φύραμα Nu 15.17-21; Ne 10.37; Eze 44.30 **17** Eph 2.11-19 **18** οὐ ... ῥίζα σέ Jn 4.22 **20** μὴ ὑψηλὰ φρόνει Ro 12.16 **22** Jn 15.2, 4 ἐὰν ... χρηστότητι He 3.14

ἐπιμένωσιν τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ
θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. **24** εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ
φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς
καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθή-
σονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.[b]

The Restoration of Israel

25 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο,
ἵνα μὴ ἦτε [παρ'][5] ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ
Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρι οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ
26 καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται,

Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος,
ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ.
27 **καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη,**
ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

28 κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν
ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας· **29** ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσμα-
τα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. **30** ὥσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε
τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, **31** οὕτως καὶ
οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ [νῦν][6]

---

[5] **25** {C} παρ' א C D 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1881 1912 1962 2127 2464 *Byz* [L] *Lect* (*l* 883 καθ') it[b] slav Origen[lat] Chrysostom Theodore Hesychius[lat]; Gregory-Elvira Jerome[1/3] // ἐν A B 1506 1852 2200 syr[p, h] arm // *omit* 𝔓[46] F G Ψ 6 424[c] 1739 it[ar, d, f, g, o] vg cop[sa, bo, fay] Hilary Ambrosiaster Jerome[2/3] Pelagius Augustine

[6] **31** {C} νῦν א B D[*, 3] 1506 cop[bo, fay ms] // ὕστερον 33 256 263 365 1319 1573 1852 1912 1962 2127 cop[sa, fay ms] slav Ambrosiaster[mss] BTI // *omit* 𝔓[46] A D[2] F G Ψ 6 81 104 424 436 459 1175 1241 1739 1881 2200 *Byz* [L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p] arm eth geo Origen[lat] Diodore Didymus Chrysostom; Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Augustine REB

---

[b] **24** Question: AD TR

---

25 μὴ ... φρόνιμοι Ro 12.16 τὸ πλήρωμα ... εἰσέλθῃ Lk 21.24; Jn 10.16 **26** πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται Mt 23.39 **26-27** Ἥξει ... διαθήκη Is 59.20-21 (Ps 14.7) **27** ὅταν ... αὐτῶν Is 27.9; Jr 31.33-34

ἐλεηθῶσιν. **32** συνέκλεισεν γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας[7] εἰς ἀπεί-
θειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

33 Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς
ἀνεξεραύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ
αὐτοῦ.

34 Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου;
ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;
35 ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ,
καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ;
36 ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι᾽ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

The New Life in Christ

12 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ
θεοῦ[a] παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν
εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν· **2** καὶ μὴ
συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ
ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα
τοῦ θεοῦ,[b] τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

3 Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν
ὑμῖν μὴ ὑπερφρονεῖν παρ᾽ ὃ δεῖ φρονεῖν ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ
σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. **4** κα-
θάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι πολλὰ μέλη ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα

---

[7] **32** {A} τοὺς πάντας ℵ A B D^{2} Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L] *Lect* syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo Origen^{lat} Diodore Didymus Chrysostom Theodore^{lat} Cyril$^{1/3}$ (John-Damascus); Ambrosiaster^{mss} Jerome$^{5/17}$ Augustine$^{9/10}$ // τὰ πάντα 𝔓^{46vid} D* (F G *omit* τά) it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg Irenaeus$^{(gr), lat}$ Cyril$^{2/3}$; Ambrosiaster Priscillian Ambrose Jerome$^{12/17}$ Augustine$^{1/10}$

---

[a] **1** C: AD M TR GNB NIV NRSV (REB) EU LB [b] **2** NO C: TR NRSV^{mg}

---

32 Ga 3.22; 1 Tm 2.4 **33** ἀνεξιχνίαστοι ... αὐτοῦ Is 45.15; 55.8 **34** Is 40.13 LXX; Job 15.8; Jr 23.18; 1 Cor 2.16 **35** Job 41.3 **36** ἐξ ... πάντα 1 Cor 8.6

12.1-2 παραστῆσαι ... εὐάρεστον Ro 6.11, 13; 1 Pe 2.5 **2** μεταμορφοῦσθε ... νοός Eph 4.23 εἰς ... τέλειον Eph 5.10, 17 **3** ἑκάστῳ ... πίστεως 1 Cor 12.11; Eph 4.7 **4** 1 Cor 12.12

οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, **5** οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν
Χριστῷ, τὸ δὲ καθ᾿ εἷς ἀλλήλων μέλη. **6** ἔχοντες δὲ χαρίσματα
κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν
κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, **7** εἴτε διακονίαν ἐν τῇ
διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, **8** εἴτε ὁ παρα-
καλῶν ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προ-
ϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι.

Rules of the Christian Life

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώ-
μενοι τῷ ἀγαθῷ, **10** τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι,
τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, **11** τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ
πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ[1] δουλεύοντες, **12** τῇ ἐλπίδι χαί-
ροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες,
13 ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώ-
κοντες. **14** εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας [ὑμᾶς][2], εὐλογεῖτε καὶ μὴ
καταρᾶσθε. **15** χαίρειν μετὰ χαιρόντων, κλαίειν μετὰ κλαιόν-
των. **16** τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ

---

[1] **11** {A} κυρίῳ 𝔓^{46} ℵ A B D^{2} Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{ar, b, d2, f, o, s, (t)}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo, fay}}$ arm eth geo slav Clement Origen$^{\text{lat1/2}}$ Greek mss$^{\text{acc. to Origen lat}}$ Basil Chrysostom; Greek mss$^{\text{acc. to Ambrosiaster and Jerome}}$ Jerome$^{1/2}$ Pelagius Augustine // καιρῷ D$^{*, 3}$ F G it$^{\text{d*, g}}$ Origen$^{\text{lat1/2}}$; Latin mss$^{\text{acc. to Origen lat and Jerome}}$ Cyprian Ambrosiaster Jerome$^{1/2}$ // *omit* τῷ κυρίῳ δουλεύοντες 1912

[2] **14** {C} διώκοντας ὑμᾶς ℵ A (D *in another position*) Ψ 33^{vid} 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{(b), d, s}}$ vg^{cl} syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo, fay}}$ arm eth geo slav Origen$^{\text{lat1/4}}$ Basil Chrysostom; Ambrose Pelagius Augustine$^{2/6}$ // διώκοντας 𝔓^{46} B 6 424^{c} 1739 vg$^{\text{ww, st}}$ Clement // *omit* εὐλογεῖτε ... ὑμᾶς *(homoioteleuton?)* F G it$^{\text{ar, f, g, o}}$ syr^{pal} Marcion$^{\text{acc. to Tertullian vid}}$ Origen$^{\text{lat3/4vid}}$; Cyprian^{vid} Ambrosiaster Jerome^{vid} Optatus^{vid} Augustine$^{\text{4/6vid}}$ Speculum

---

5 1 Cor 12.27; Eph 4.25 **6-8** 1 Cor 12.4-11; 1 Pe 4.10-11 **8** ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι 2 Cor 9.7 **9** Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος 1 Tm 1.5; 1 Pe 1.22 ἀποστυγοῦντες ... ἀγαθῷ Am 5.15 **10** τῇ φιλαδελφίᾳ ... φιλόστοργοι 2 Pe 1.7 τῇ τιμῇ ... προηγούμενοι Php 2.3 **11** τῷ πνεύματι ζέοντες Ac 18.25; Re 3.15 **12** τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες 1 Th 5.17 **13** τὴν φιλοξενίαν διώκοντες He 13.2 **14** Mt 5.44; Lk 6.28; Ac 7.60; 1 Cor 4.12 **15** κλαίειν μετὰ κλαιόντων Ps 35.13 **16** τὸ αὐτὸ ... φρονοῦντες Ro 15.5

φρονοῦντες ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε
φρόνιμοι παρ᾽ ἑαυτοῖς. **17** μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδι-
δόντες, προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων· **18** εἰ
δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες·
19 μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ,
γέγραπται γάρ, **Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω,** λέγει
κύριος. **20** ἀλλ᾽ **ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν·
ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς
σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.** **21** μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ
ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Obedience to Rulers

13 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω[1]. οὐ
γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ὑπὸ θεοῦ
τεταγμέναι εἰσίν. **2** ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ
τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς
κρίμα λήμψονται. **3** οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῷ ἀγαθῷ
ἔργῳ ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· τὸ
ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· **4** θεοῦ γὰρ διάκονός
ἐστιν σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ
εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν ἔκδικος εἰς
ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. **5** διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ
μόνον διὰ τὴν ὀργὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. **6** διὰ τοῦτο

---

[1] **1** {A} πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω ℵ A B D^{2} Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 1356 ἐξουσίας ἐχούσης) $it^{d2, gue, o}$ vg $syr^{p, h, pal}$ $cop^{sa, (bo)}$ arm geo slav Origen Acacius Basil Didymus Chrysostom; Jerome Pelagius Augustine $Speculum^{1/2}$ // πάσαις ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσσεσθε $\mathfrak{P}^{46}$ D* F G $it^{ar, b, d*, f, g, t}$ vg^{mss} (eth) $Irenaeus^{lat}$ Hippolytus; (Tertullian) Ambrosiaster $Speculum^{1/2}$ Cassiodorus Sedulius-Scotus

---

16 μὴ γίνεσθε ... ἑαυτοῖς Pr 3.7; Is 5.21; Ro 11.20 **17** μηδενὶ ... ἀποδιδόντες 1 Th 5.15 προνοούμενοι ... ἀνθρώπων Pr 3.4 LXX **18** Mk 9.50; He 12.14 **19** μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες Lv 19.18; Mt 5.39 δότε ... ὀργῇ Ro 13.4; 2 Th 1.6-7 Ἐμοὶ ... ἀνταποδώσω Dt 32.35 (He 10.30) **20** ἐὰν ... αὐτοῦ Pr 25.21-22; Mt 5.44

13.1 Πᾶσα ... ὑποτασσέσθω Tt 3.1 οὐ γὰρ ... τεταγμέναι εἰσίν Pr 8.15; Jn 19.11 **3** οἱ γὰρ ... κακῷ 1 Pe 2.13-14; 3.13 **4** ἔκδικος ... πράσσοντι Ro 12.19

γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν εἰς αὐτὸ τοῦτο
προσκαρτεροῦντες. **7** ἀπόδοτε πᾶσιν τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φό-
ρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ
τὴν τιμὴν τὴν τιμήν.

Brotherly Love

8 Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν· ὁ γὰρ
ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν. **9** τὸ γὰρ **Οὐ μοιχεύ-
σεις, Οὐ φονεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐκ ἐπιθυμήσεις**[2], καὶ εἴ τις
ἑτέρα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνακεφαλαιοῦται [ἐν τῷ]
Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. **10** ἡ ἀγάπη τῷ
πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

The Approach of the Day of Christ

11 Καὶ τοῦτο εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἤδη ὑμᾶς[3] ἐξ ὕπνου
ἐγερθῆναι, νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύ-

---

[2] **9** {B} οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις 𝔓^{46} A B D F G Ψ 6 33 1175 1241 1739 1881 2200 *Byz*^{pt} [L] *Lect* it$^{d, f, g, o}$ vg$^{ww, st}$ syr^{p} cop^{sa} geo Clement$^{1/2}$ Basil; Ambrosiaster Ambrose Jerome$^{1/2}$ Pelagius Augustine$^{8/15}$ (Hesychius^{lat} Augustine$^{6/15}$ *omit* οὐ κλέψεις) // οὐ κλέψεις Marcion$^{acc. to Adamantius}$ Clement$^{1/2}$ Origen$^{gr, lat4/6}$ // οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις (*see* Dt 5.19-20) א 048 0150 81 104 256 263 365 424 436 459 1319 1506 1573 1852 1912 1962 2127 *Byz*^{pt} [(P κλέψης ... ψευδομαρτυρήσης ... ἐπιθυμήσης)] *l* 592 *l* 597 *l* 598 *l* 599 *l* 884 *l* 1159 *l* 1441 *l* 1590^{c} it$^{ar, b}$ vg^{cl} syr$^{(h), pal}$ cop^{bo} arm eth slav Origen$^{lat1/6}$ // οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις *l* 751 Chrysostom$^{1/2}$; Jerome$^{1/2}$ (Origen$^{lat1/6}$ Augustine$^{1/15}$ *omit* οὐ κλέψεις) // *omit* Chrysostom$^{1/2}$

[3] **11** {B} ὑμᾶς א* A B C P 81 365 1319 1852 1881 (1962 ὑμᾶς ἤδη) 2127 it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg cop^{bo} slav Clement Pachomius^{lat} Cyril; Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine // ἡμᾶς 𝔓^{46vid} א^{2} D (F G L 1175 1912 ἡμᾶς ἤδη) Ψ 0150 6 33 104 256 263 424 436 459 1241 1506 1573 1739 1912 2200 *Byz* syr$^{p, pal}$ cop^{sa} arm geo Chrysostom DHH // *omit* syr^{h} eth Origen^{lat}

---

7 ἀπόδοτε ... φόρον Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 **8** ὁ γὰρ ... πεπλήρωκεν Ga 5.14; 1 Tm 1.5 **9** Οὐ μοιχεύσεις ... ἐπιθυμήσεις Ex 20.13-15, 17; Dt 5.17-19, 21 (Mt 19.18) Ἀγαπήσεις ... σεαυτόν Lv 19.18 (Mt 5.43; 19.19; 22.39; Mk 12.31; Lk 10.27; Ga 5.14; Jas 2.8) **10** πλήρωμα ... ἀγάπη Mt 22.40 **11** εἰδότες ... ἐγερθῆναι Eph 5.14; 1 Th 5.6-7

σαμεν. 12 ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα[4]
οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ἐνδυσώμεθα [δὲ] τὰ ὅπλα τοῦ φωτός.
13 ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ
μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, 14 ἀλλ'
ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν
μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

Do Not Judge Your Brother

14 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς
διακρίσεις διαλογισμῶν. 2 ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ
ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. 3 ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ
ἐξουθενείτω, ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ θεὸς
γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. 4 σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον
οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθήσεται δέ, δυνατεῖ
γὰρ ὁ κύριος[1] στῆσαι αὐτόν. 5 ὃς μὲν [γὰρ][2] κρίνει ἡμέραν παρ'
ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοΐ

---

[4] **12** {A} ἀποθώμεθα ℵ A B C D[2] Ψ 048 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 (1881 ἀποθέμενοι) 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* slav Clement Pachomius[lat] (Gregory-Nyssa) Didymus Chrysostom Cyril Proclus Theodoret; Quodvultdeus // ἀποβαλώμεθα 𝔓[46] D[*, 3] F G eth REB TOB?

[1] **4** {A} κύριος 𝔓[46] ℵ A B C P Ψ 1852 (syr[p]) cop[sa, bo] arm geo[1] slav[ms] Severian; Optatus Augustine[1/6] // θεός (*see* 14.3) D F G 048 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[h] geo[2] slav[mss] Origen[lat] Basil Chrysostom; Cyprian Ps-Cyprian Ambrosiaster Pacian Jerome Pelagius Augustine[5/6] // *omit noun and article l* 590

[2] **5** {C} γάρ ℵ* A P 0150 104 256 263 365 459 1319 1506 1573 1852 2127 it[ar, b, d, f, g, o] vg cop[bo] eth[TH] Basil; Ambrosiaster Pelagius Augustine[1/3] // *omit* 𝔓[46] ℵ[c] B D F G Ψ 048 6 33 81 424 436 1175 1241 1739 1881 1912 1962 2200 *Byz* [L] syr[p, h] cop[sa] arm eth[pp] geo slav Origen[lat] Adamantius Chrysostom Severian; Jerome Augustine[2/3] NIV REB EU BJ TOB? BTI

---

12 ἡ νὺξ ... ἤγγικεν 1 Jn 2.8 ἀποθώμεθα ... σκότους Eph 5.11 **13** ὡς ... μέθαις Lk 21.34; Eph 5.18 **14** ἐνδύσασθε ... Χριστόν Ga 3.27

14.1 Τὸν δὲ ... προσλαμβάνεσθε Ro 15.7 **2** Gn 1.29; 9.3 **3** Col 2.16 **4** σὺ ... κρίνων Mt 7.1; Jas 4.11-12 **5** ὃς μὲν ... ἡμέραν Ga 4.10

πληροφορείσθω. **6** ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ
ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων
κυρίῳ οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. **7** οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν
ἑαυτῷ ζῇ καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνῄσκει· **8** ἐάν τε γὰρ ζῶμεν,
τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνῄσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνῄσκο-
μεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνῄσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν.
9 εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανεν καὶ ἔζησεν[3], ἵνα καὶ νεκρῶν
καὶ ζώντων κυριεύσῃ. **10** σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ
καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστη-
σόμεθα τῷ βήματι τοῦ θεοῦ[4], **11** γέγραπται γάρ,

Ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ
καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.

12 ἄρα [οὖν] ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει [τῷ θεῷ][5].

---

[3] **9** {A} ἀπέθανεν καὶ ἔζησεν ℵ* A B C 0150 256 365 1319 1506 1573 1739 1852 (1881 καὶ ἀπέθανεν) 2127 (vgst) cop$^{sa, bo}$ arm eth slav^{ms} Origen$^{lat(1/2)}$ Hippolytus^{slav} Ps-Dionysius Cyril-Jerusalem Chrysostom$^{1/2}$ Cyril$^{9/10}$; (Augustine$^{2/6}$ *omit* καὶ ἔζησεν) // ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη F G it$^{(d2), f, g}$ vg$^{cl, (ww)}$ geo^{1} Origen^{gr} Titus-Bostra Cyril$^{1/10}$; (Niceta) (Pelagius) Augustine$^{3/6}$ // καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν ℵ^{2} D^{1} (P Ψ 33 424* 2200 *omit first* καί) 0209^{vid} 6 81 104 263 424^{c} 436 459 1175 1241 1912 *Byz* [L] *Lect* (*l* 592$^{1/2}$ *l* 599 *omit first* καί) syr^{h} geo^{2} slav^{ms} (Asterius) Diodore Chrysostom$^{1/2}$ // ἔζησεν καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη D$^{*, 2}$ (1962 syr^{p} ἀπέθανεν καὶ ἔζησεν *[sic]*) (it$^{ar, b, d*, o}$) (Irenaeus^{lat}); (Ambrosiaster) (Gaudentius) (Augustine$^{1/6}$) (Sedulius-Scotus)

[4] **10** {B} θεοῦ ℵ* A B C* D F G (0150 τῷ θεῷ) 1506 1739 1852 2200 *l* 1178 it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{ms} slav^{ms} Origen$^{lat5/6}$ Cyril; Jerome$^{1/3}$ Pelagius Augustine$^{1/6}$ // Χριστοῦ ℵ^{2} C^{2vid} Ψ 048 0209 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1881 1912 1962 2127 *Byz* [L P] *Lect* it$^{gue, r}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ arm^{ms} eth geo slav^{ms} Polycarp Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Origen$^{lat1/6}$ Amphilochius^{vid} Didymus^{dub} Chrysostom Severian; Cyprian Ambrosiaster Ambrose Jerome$^{2/3}$ Augustine$^{5/6}$

[5] **12** {C} τῷ θεῷ ℵ A C D Ψ 048 0150 0209 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1912 1962 2127 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, b, d, gue}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm^{ms} eth geo slav Origen^{lat} Basil Chrysostom; Ps-Cyprian Pelagius Augustine$^{2/8}$ // *omit* B F G 6 424^{c} 1739 1881 2200 it$^{f, g, o, r}$ arm^{ms} Polycarp; Cyprian Ambrosiaster Augustine$^{6/8}$ Salvian

---

8 Lk 20.38; Ga 2.20; 1 Th 5.10 **10** πάντες ... θεοῦ Mt 25.31-32; Ac 17.31; 2 Cor 5.10 **11** Ζῶ ... θεῷ Is 49.18; 45.23 (Php 2.10-11) **12** Ga 6.5

Do Not Make Your Brother Stumble

13 Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε
μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον.
14 οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι᾽
ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν.
15 εἰ γὰρ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ
ἀγάπην περιπατεῖς· μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε ὑπὲρ οὗ
Χριστὸς ἀπέθανεν. **16** μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν.
17 οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις ἀλλὰ
δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· **18** ὁ γὰρ ἐν
τούτῳ δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς
ἀνθρώποις. **19** ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν[6] καὶ τὰ τῆς
οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. **20** μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε
τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ
τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. **21** καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα
μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει[7]. **22** σὺ

---

[6] **19** {D} διώκωμεν C D Ψ 33 81 104 256 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200$^{c\ vid}$ *Byz Lect* it$^{ar, b, d, f, g, gue, o, r}$ vg syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{2} Origen^{lat} Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius Augustine Speculum // διώκομεν ℵ A B F G L P 048 0150 0209 6 263 2200^{*vid} *l* 60 *l* 147 *l* 165 *l* 422 *l* 592 *l* 593 *l* 597 *l* 603 *l* 884 *l* 1154 *l* 1356 // διώκετε *l* 921 *l* 1021 *l* 1439 geo^{1}

[7] **21** {B} προσκόπτει ℵ^{1} A C 048 0150 6 81 424^{c} 1506 1739 1852 it^{r} syr^{p} cop^{bo} eth geo^{1} Marcion Origen$^{gr, lat}$; Augustine$^{3/5}$ // λυπεῖται ℵ* // προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ ℵ^{2} B D F G Ψ 0209 33^{vid} 104 256 263 365 424* 436 459 1175 (1241 προσκόπτει ὁ ἀδελφός σου) 1319 1573 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{h, (pal)}$ cop^{sa} arm geo^{2} slav Basil Chrysostom$^{1/2, (1/2)}$; Ps-Cyprian Ambrosiaster Gaudentius Pelagius Augustine$^{2/5}$ (Speculum) BJ // λυπεῖται ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ P

---

14 Ac 10.15; Tt 1.15 **15** μὴ ... ἀπέθανεν 1 Cor 8.11-13 **16** Tt 2.5 **19** τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν Ro 12.18 τὰ τῆς οἰκοδομῆς ... ἀλλήλους Ro 15.2 **21** 1 Cor 8.13

πίστιν [ἣν] ἔχεις[8] κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος
ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει· **23** ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν
φάγῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως
ἁμαρτία ἐστίν[9].

Please Your Fellow Men, Not Yourself

15 Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυ-
νάτων βαστάζειν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. **2** ἕκαστος ἡμῶν τῷ
πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν· **3** καὶ γὰρ ὁ
Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, **Οἱ ὀνειδι-
σμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσαν ἐπ᾽ ἐμέ.** **4** ὅσα γὰρ
προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἐγράφη, ἵνα διὰ
τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα
ἔχωμεν. **5** ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη
ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, **6** ἵνα
ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

---

[8] **22** {C} ἣν ἔχεις א A B C 048 it[ar, r] vg[mss] Origen[lat]; Pelagius Augustine[3/4] // ἔχεις D (F) G Ψ 0150 0209[vid] 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it[b, d, f, g, o] cop[sa, bo] arm eth geo slav Chrysostom; Ambrosiaster Augustine[1/4]

[9] **23** {A} ἐστίν. (*see* 15.33; 16.25) א B C D 048 81 256 263 365 436 1319 1573 1739 1852 1962 2127 2200 it[ar, b, d, f, r, o] vg syr[p, pal] cop[sa, bo] eth mss[acc. to Origen lat]; Ambrosiaster Pelagius Augustine // ἐστίν. *plus* 16.25-27 *here only* Ψ 0209[vid] 6 424 1175 1241 1881 1912 *Byz* [L] *Lect* it[gue vid, (mon vid)] vg[mss] syr[h] geo[2] slav mss[acc. to Origen lat] Chrysostom // ἐστίν *plus* 16.25-27 *both here and at* 16.23 A P 0150 33 104 459 arm geo[1] // ἐστίν. *plus* 16.25-27 *at* 15.33 *only* 𝔓[46] // ἐστίν *plus* 16.25-27 *here and at* 15.33, *but omit* 16.1-24 1506 // ἐστίν. *omit* 16.25-27 *here and after* 16.23 F (G *omits, but leaves space*) it[d2?, g]; mss[acc. to Jerome vid] // ἐστίν. *omit* 15.1–16.27 *totally* Marcion[acc. to Origen]

---

23 Tt 1.15
15.2 Ro 14.19; 1 Cor 9.19; 10.24, 33 **3** Οἱ … ἐμέ Ps 69.9 **4** Ro 4.23-24; 1 Cor 10.11

The Gospel for Jews and Gentiles Alike

7 Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
προσελάβετο ὑμᾶς[1][a] εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ. **8** λέγω γὰρ Χριστὸν
διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ
βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, **9** τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ
ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν, καθὼς γέγραπται,

Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν
καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

10 καὶ πάλιν λέγει,

Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

11 καὶ πάλιν,

Αἰνεῖτε, πάντα τὰ ἔθνη, τὸν κύριον
καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί.

12 καὶ πάλιν Ἠσαΐας λέγει,

Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ
καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν,
ἐπ᾽ αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.

13 ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ
εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν
δυνάμει πνεύματος ἁγίου.

---

[1] **7** {A} ὑμᾶς א A C D^2 F G Ψ 6 33 81 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127* 2200 *Byz* [L] *Lect* it$^{d2, f, g, gue}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm eth geo slav Origen^{lat} Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Pelagius Speculum // ἡμᾶς B D* P 048 0150 104 459 1506 1852 2127^{c} *l* 147 *l* 590 *l* 597 *l* 751 *l* 884 *l* 1159 *l* 1441 it$^{ar, b, d*, r, o}$ vg^{ms} cop^{sa} Theodoret^{lem} REB EU

---

[a] **7** C: WH GNB NIV NRSV REB EU NBS TOB DHH

---

7 προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους Ro 14.1 **8** Χριστὸν … θεοῦ Mt 15.24 τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων Mic 7.20; Ac 3.25 **9** τὰ δὲ … θεόν Ro 11.30 Διὰ … ψαλῶ Ps 18.49 (2 Sm 22.50) **10** Εὐφράνθητε … αὐτοῦ Dt 32.43 **11** Αἰνεῖτε … λαοί Ps 117.1 **12** Ἔσται … ἐλπιοῦσιν Is 11.10; Re 5.5

Paul's Missionary Commission

14 Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ὅτι
καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης [τῆς]
γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. **15** τολμηρότε-
ρον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους[h] ὡς ἐπαναμιμνῄσκων ὑμᾶς[c] διὰ
τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ **16** εἰς τὸ εἶναί με
λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγ-
γέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδε-
κτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. **17** ἔχω οὖν [τὴν] καύχησιν
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν θεόν· **18** οὐ γὰρ τολμήσω τι
λαλεῖν ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν
ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, **19** ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων,
ἐν δυνάμει πνεύματος [θεοῦ][2]· ὥστε με ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ καὶ
κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
Χριστοῦ, **20** οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι οὐχ
ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον
οἰκοδομῶ, **21** ἀλλὰ καθὼς γέγραπται,

Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται,
καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασιν συνήσουσιν.

---

[2] **19** {C} πνεύματος θεοῦ 𝔓[46] א D[1] Ψ 0150 6 424 436 1175 1241 1506 1912 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 422 πνεύματος θεοῦ δυνάμει ἁγίου) it[b] syr[p, h] geo[2] slav Origen[lat2/3] Didymus[dub1/3] Chrysostom Cyril[1/2] // πνεύματος B NIV TOB BTI // πνεύματος ἁγίου A D[*, 2] F G 33 81 104 256 263 365 459 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 *l* 593 it[ar, d, f, g, mon, o] vg syr[hmg, pal] cop[sa, bo] arm eth geo[1] Origen[lat1/3] Athanasius Ps-Athanasius Apollinaris Didymus[dub2/3] Cyril[1/2]; Ambrosiaster Pelagius Augustine Speculum Ps-Vigilius Varimadum REB

---

[h] **15** C: AD M WH BJ NBS[mg] TOB NRSV (REB) GNB NIV || [c] C: AD TR WH

---

15 διὰ ... θεοῦ Ro 1.5; 12.3 **16** εἰς ... ἔθνη Ro 11.13 γένηται ... εὐπρόσδεκτος Php 2.17 **18** οὐ γὰρ ... ἐμοῦ 2 Cor 3.5 **20** 2 Cor 10.15-16 **21** ὄψονται ... συνήσουσιν Is 52.15

Paul's Plan to Visit Rome

22 Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς·
23 νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασιν τούτοις, ἐπι-
ποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, **24** ὡς
ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν[3]· ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος
θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ᾽ ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ ἐὰν ὑμῶν
πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. **25** νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς
Ἰερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. **26** εὐδόκησαν γὰρ Μακε-
δονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς
τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἰερουσαλήμ. **27** εὐδόκησαν γάρ καὶ ὀφει-
λέται εἰσὶν αὐτῶν· εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν
τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς.
28 τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν
τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι᾽ ὑμῶν εἰς Σπανίαν· **29** οἶδα δὲ ὅτι
ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐν πληρώματι εὐλογίας Χριστοῦ[4] ἐλεύσο-
μαι.

30 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς[, ἀδελφοί,] διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος συναγωνί-
σασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν,
31 ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἡ

---

[3] **24** {A} Σπανίαν 𝔓[46] א* A B C D F G P Ψ 0150 81 1506 1739 1852 1881 1962 2200 it[ar, (b), d, f, g, mon, o] vg syr[p] cop[sa, bo] arm eth geo[1] Origen[lat] Chrysostom; Ambrosiaster Jerome Pelagius // Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς א[2] 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1912 2127 *Byz* [L] *Lect* (*Lect*[pt] Ἰσπανίαν) syr[h] geo[2] slav

[4] **29** {A} Χριστοῦ 𝔓[46] א* A B C D F G P 6 81 424[c] 1739 1852 1881 2200 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg[ww, st] cop[sa, bo] geo[1] Clement Origen[lat]; Ambrosiaster Pelagius // τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ א[2] Ψ (0150 1506 Χριστοῦ τοῦ εὐαγγελίου) 33 104 256 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1912 1962 2127 *Byz* [L] *Lect* vg[cl] syr[p, h] geo[2] slav Chrysostom // *omit* 263 arm

---

22 Ro 1.10-13 **24** ἐλπίζω ... ἐμπλησθῶ 1 Cor 16.6 **25** Ac 19.21; 20.22 **26** κοινωνίαν ... Ἰερουσαλήμ 1 Cor 16.1; 2 Cor 8.1; 9.2, 12 **27** τοῖς πνευματικοῖς ... ἔθνη Ro 9.4 εἰ γὰρ ... λειτουργῆσαι αὐτοῖς 1 Cor 9.11 **30** 2 Cor 1.11; Php 1.27; Col 4.3; 2 Th 3.1

διακονία[5] μου ἡ εἰς Ἰερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος τοῖς ἁγίοις
γένηται, **32** ἵνα ἐν χαρᾷ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ
συναναπαύσωμαι ὑμῖν[6]. **33** ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων
ὑμῶν, ἀμήν.[7]

Personal Greetings

16 Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν [καὶ]
διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, **2** ἵνα αὐτὴν προσ-
δέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν
ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη
καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ.

3 Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ, **4** οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν
τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ ἀλλὰ καὶ

---

[5] **31** {A} διακονία $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A C D^{2} Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it$^{d2, f, g}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Origen^{lat} Chrysostom // δωροφορία B D* F G it$^{ar, b, d*, mon, o}$ (vg) Ambrosiaster Pelagius

[6] **32** {C} ἐν χαρᾷ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ συναναπαύσωμαι ὑμῖν $\mathfrak{P}^{118vid}$ A C 0150 6 (33 θεοῦ καί) 81 256 263 365 424^{c} (1319 2127 συναναπαύσομαι) 1506^{vid} 1573 1739 (1852 *omit* ἐν χαρᾷ) 1881^{c} (1881* ἀναπαύσομαι) 2200 cop^{sa} arm (Origen^{lat}) // ἐλθὼν ἐν χαρᾷ πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Ἰησοῦ Χριστοῦ συναναπαύσωμαι ὑμῖν ℵ* // ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ $\mathfrak{P}^{46}$ (B κυρίου Ἰησοῦ *for* θεοῦ) // ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν ℵ^{2} (P Ψ 104 459 1241 1912 συναναπαύσομαι) 424* 436 1175 1962 *Byz* [L] *Lect*$^{pt, AD}$ (*Lect*^{pt} συναναπαύσομαι; *l* 422 ἀναπαύσομαι) vg syr$^{(p), h}$ cop^{bo} (eth) geo slav Chrysostom // ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀναψύξω μεθ' ὑμῶν D* (D^{2} θεοῦ *for* Ἰησοῦ Χριστοῦ) (F G ἀναψύχω) it$^{ar, (b), d*, (d2), f, g, mon, o}$ vg^{ms} Ambrosiaster

[7] **33** {A} ἀμήν. (*see* 14.23; 16.25) $\mathfrak{P}^{118vid}$ ℵ B C D Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, b, d}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius // *omit* A F G 436 1739 1881 2200 *l* 1021 it$^{f, g, mon, o}$ vg^{ms} // *omit* ἀμήν, *but add* 16.25-27 *here* $\mathfrak{P}^{46}$ // *omit* ἀμήν *and* 16.1-24, *but add* 16.25-27 *here* 1506

---

3 Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν Ac 18.2, 18, 26

πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, **5** καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν
ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν
ἀπαρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς Χριστόν. **6** ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἥτις
πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ὑμᾶς. **7** ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ
Ἰουνίαν[1] τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές
εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγοναν ἐν
Χριστῷ. **8** ἀσπάσασθε Ἀμπλιᾶτον τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ.
9 ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ
Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. **10** ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκι-
μον ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου.
11 ἀσπάσασθε Ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς
ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. **12** ἀσπάσασθε Τρύ-
φαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε
Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ.
13 ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ καὶ τὴν μητέρα
αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. **14** ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρ-
μῆν, Πατροβᾶν, Ἑρμᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς.
15 ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν[2], Νηρέα καὶ τὴν ἀδελ-
φὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους.
16 Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς
αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ.

---

[1] **7** {A} Ἰουνίαν B² D² Ψ^vid 0150 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L] *Lect* Chrysostom (*without accents:* ℵ A B* C D* F G P) // Ἰουλίαν 𝔓⁴⁶ 6 it^ar, b vg^mss cop^bo eth Jerome // Junias (masc.) NIV EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

[2] **15** {A} Ἰουλίαν ℵ A B C² D Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it^ar, b, d, f, g, mon, o vg syr^p, h cop^sa, bo arm (eth) geo slav Origen^lat Chrysostom; Pelagius // Ιουνιαν (*i.e.* Ἰουνίαν *fem. or* Ἰουνιᾶν *masc., see* 16.7) C* F G Ambrosiaster // Βηρέα καὶ Ἀουλίαν (*for* Ἰουλίαν, Νηρέα) 𝔓⁴⁶

---

5 τὴν κατ' ... ἐκκλησίαν 1 Cor 16.19 ἀπαρχὴ ... Χριστόν 1 Cor 16.15 **13** Ῥοῦφον Mk 15.21 **16** Ἀσπάσασθε ... ἁγίῳ 1 Cor 16.20; 1 Pe 5.14

17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστα-
σίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε
ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνετε ἀπ᾽ αὐτῶν· **18** οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ
κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ
διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν
ἀκάκων. **19** ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· ἐφ᾽ ὑμῖν
οὖν χαίρω, θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους
δὲ εἰς τὸ κακόν. **20** ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν
Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ μεθ᾽ ὑμῶν[3].
21 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου καὶ Λούκιος
καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. **22** ἀσπάζομαι
ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν[a] ἐν κυρίῳ. **23** ἀσπά-
ζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἀσπά-
ζεται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως καὶ Κούαρτος ὁ
ἀδελφός.[4]

---

[3] **20** {A} ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μεθ᾽ ὑμῶν $\mathfrak{P}^{46}$ א B 1881 // ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ᾽ ὑμῶν A C Ψ 0150 6 33 81 (104 459 1962 ὑμῶν. ἀμήν.) 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1912 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* (*l* 596 ὑμῶν. ἀμήν) it$^{ar, b, (d^2)}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo (slav) Origen^{lat} Chrysostom **BJ BTI** // *omit (but see footnote 4)* D F G it$^{d*, f, g, mon, o}$ vg^{ms} Ambrosiaster Sedulius-Scotus

[4] **23** {A} *omit verse 24* $\mathfrak{P}^{46, 61}$ א A B C 0150 81 (1506 *omit* 16.1-24) 1739 1962 2127 2464 it^{b} vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ Origen^{lat} // *include verse 24 here:* ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. *(see* 2 Th 3.18 *and footnote 3)* D (F G *omit* Ἰησοῦ Χριστοῦ) Ψ 6 365 424 1175 1241 1881 (1912 *omit* Χριστοῦ) (2200 μεθ᾽ ὑμῶν *for* μετὰ πάντων ὑμῶν) *Byz* [L] *Lect* it$^{(ar), d, (f), (g), mon, o}$ vg^{cl} syr^{h} slav Theodoret; (Pelagius) [EU] // *include verse 24 following* 16.27 P 33 104 256 263 436 459 1319 1573 1852 vg^{ms} syr^{p} cop$^{bo^{ms}}$ arm eth geo^{1} Ambrosiaster

---

[a] **22** C: GNB NIV NRSV REB BJ NBS TOB DHH // as text: NRSV^{mg} EU LB

---

17 σκοπεῖν ... αὐτῶν Mt 7.15; Tt 3.10 **18** οἱ γὰρ ... κοιλίᾳ Php 3.19 διὰ ... ἀκάκων Col 2.4; 2 Pe 2.3 **19** ἡ γὰρ ... ἀφίκετο Ro 1.8 θέλω ... κακόν Mt 10.16; 1 Cor 14.20 **20** Gn 3.15 ὁ δὲ ... εἰρήνης Ro 15.33 **21** Τιμόθεος Ac 16.1; 19.22; 20.4; Php 2.19 **23** Γάϊος Ac 19.29; 1 Cor 1.14 Ἔραστος 2 Tm 4.20

Doxology

[**25**[5] Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου
καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου
χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, **26** φανερωθέντος δὲ νῦν διά τε
γραφῶν προφητικῶν κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ εἰς ὑπα-
κοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, **27** μόνῳ σοφῷ
θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας[6], ἀμήν.]

---

[5] **25-27** {C} *include* 16.25-27 *here* (*see* 14.23; 15.33) 𝔓^{61} א B C D 81 256 263 365 436 1319 1573 1739 1852 1962 2127 2200 2464 it$^{\text{ar, b, d*, f, o}}$ vg syr^{p} cop$^{\text{sa, bo}}$ eth Origen^{lat} mss$^{\text{acc. to Origen lat}}$ Hilary Ambrosiaster Pelagius Jerome Augustine // *include* 16.25-27 *here and after* 14.23 A P 0150 33 104 459 arm geo^{1} // *include* 16.25-27 *after* 14.23 *only* Ψ 0209^{vid} 6 424 1175 1241 1881 1912 *Byz* [L] *Lect* it$^{\text{gue vid, (mon vid)}}$ vg^{mss} syr^{h} geo^{2} slav mss$^{\text{acc. to Origen lat}}$ Chrysostom // *include* 16.25-27 *after* 15.33 𝔓^{46} (1506, *but omit* 16.1-24) // *omit* 16.25-27 F (G, *but leaves space at* 14.23) it$^{\text{d2?, g}}$; mss$^{\text{acc. to Jerome}}$

[6] **27** {A} αἰῶνας *(see footnote 5)* 𝔓^{46} B C Ψ 6 33 104$^{1/2}$ 256 263 365 424 459$^{1/2}$ 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1881 1912 2127 2200 *Byz* [L] *Lect* syr^{h} cop^{sa} slav Eusebius Chrysostom Cyril Theodoret; Ambrosiaster // αἰῶνας τῶν αἰώνων 𝔓^{61} א A D P 0150 81 104$^{1/2}$ 436 459$^{1/2}$ 1852 1962 2464 it$^{\text{ar, b, d*, f, o}}$ vg syr^{p} cop^{bo} arm eth geo Origen^{lat}; Hilary Pelagius Augustine EU

---

25 ἀποκάλυψιν ... σεσιγημένου Eph 1.9; 3.5, 9; Col 1.26 **26** εἰς ὑπακοὴν πίστεως Ro 1.5
27 2 Tm 1.17; Jd 25

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α

Greeting and Thanksgiving

1 Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ[1] διὰ θελήματος
θεοῦ καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφὸς **2** τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ
ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις,[a] σὺν
πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν καὶ ἡμῶν· **3** χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου[2] πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι
τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **5** ὅτι ἐν παντὶ
ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει,
6 καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, **7** ὥστε
ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι ἀπεκδεχομένους τὴν
ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· **8** ὃς καὶ βε-
βαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ [Χριστοῦ][3]. **9** πιστὸς ὁ θεός, δι᾽ οὗ ἐκλήθητε εἰς
κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

---

[1] **1** {B} Χριστοῦ Ἰησοῦ $\mathfrak{P}^{46}$ B D F G 33 it$^{\text{ar, d, f, g, mon, r}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ cop^{sa} eth geo^{1} Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Pelagius Augustine // Ἰησοῦ Χριστοῦ ℵ A Ψ 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{b, o}}$ syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} arm geo^{2} slav Origen^{lat} Cyril^{lem} Theodoret; Victorinus-Rome

[2] **4** {A} θεῷ μου $\mathfrak{P}^{61\text{vid}}$ ℵ^{2} A C D F G Ψ 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{\text{(ar), b, d, f, g, mon, o, (r)}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm geo slav Origen Eusebius Athanasius Chrysostom Cyril; Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Ambrose Pelagius Augustine // θεῷ ℵ* B eth Severian^{vid} REB EU BJ TOB

[3] **8** {C} Χριστοῦ ℵ A C D F G Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200

---

[a] **2** NO C: EU LB BJ TOB

---

2 τῇ ἐκκλησίᾳ ... Ἰησοῦ 1 Cor 6.11 πᾶσιν ... Χριστοῦ Ac 9.14 **3** Ro 1.7 **7** τὴν ἀποκάλυψιν ... Χριστοῦ Lk 17.30; 2 Th 1.7; Tt 2.13 **8** Php 1.6; 1 Th 3.13; 5.23 **9** πιστὸς ὁ θεός Dt 7.9; 1 Cor 10.13; 1 Th 5.24 κοινωνίαν ... ἡμῶν 1 Jn 1.3

Divisions in the Church

10 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ
μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ
ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. **11** ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί
μου, ὑπὸ τῶν Χλόης ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν. **12** λέγω δὲ τοῦτο
ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, Ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ,
Ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, Ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. **13** μεμέρισται[4] ὁ Χριστός;[b] μὴ
Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβα-
πτίσθητε; **14** εὐχαριστῶ [τῷ θεῷ][5] ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα
εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, **15** ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν
ὄνομα ἐβαπτίσθητε. **16** ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον,
λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. **17** οὐ γὰρ ἀπέστειλέν
με Χριστὸς βαπτίζειν ἀλλ᾽ εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου,
ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom; Ambrosiaster Jerome Pelagius // *omit* 𝔓^{46} B vg^{ms} REB EU

[4] **13** {A} μεμέρισται א A B C D F G Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 2127 2200 2464^{c} *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg syr^{h} cop^{bo} (arm) geo slav Adamantius Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Pelagius Augustine // μὴ μεμέρισται 𝔓^{46vid} 1912 1962 2464* *l* 60 *l* 599 syr$^{p, pal}$ cop^{sa} eth (Severian); Hilary Ambrose Petilianus BJ

[5] **14** {C} τῷ θεῷ א^{2} C D F G Ψ 0150 104 256 263 365 424* 459 1175 1241 1319 1506 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{b, d, f, g, o, r}$ vg cop$^{bo ms}$ eth geo slav Origen$^{lat 1/2}$ Chrysostom; Tertullian Ambrosiaster Pelagius Augustine // τῷ θεῷ μου A 33 81 436 *l* 422 *l* 599 it^{ar} vg^{mss} syr$^{p, h with *, pal}$ cop$^{sa ms, bo mss}$ arm Origen$^{lat 1/2}$ Theodoret // *omit* א* B 6 424^{c} 1739 cop$^{sa mss, bo pt}$ NIV BJ

---

[b] **13** Statement: WH NBS^{mg} // Exclamation: GNB NBS^{mg} // as text: WH^{mg} // Different text: REB?

---

10 ἦτε … νοΐ Php 2.2 **12** 1 Cor 3.4 Ἀπολλῶ Ac 18.24-28 Κηφᾶ Jn 1.42 **14** Κρίσπον Ac 18.8 Γάϊον Ac 19.29; Ro 16.23 **16** τὸν Στεφανᾶ οἶκον 1 Cor 16.15 **17** οὐ γὰρ … εὐαγγελίζεσθαι Mt 28.19; Jn 4.2

Christ the Power and Wisdom of God

18 Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία
ἐστίν, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστιν. **19** γέγρα-
πται γάρ,

> **Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν**
> **καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.**

20 ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος
τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου; **21** ἐπει-
δὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας
τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος
σῶσαι τοὺς πιστεύοντας· **22** ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰ-
τοῦσιν καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, **23** ἡμεῖς δὲ κηρύσσο-
μεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσιν
δὲ μωρίαν, **24** αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλ-
λησιν, Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν· **25** ὅτι τὸ
μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν καὶ τὸ ἀσθενὲς
τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων.

26 Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ
σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς·
27 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα καταισχύνῃ
τοὺς σοφούς, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα
καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά, **28** καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ
ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεός, τὰ μὴ ὄντα[6], ἵνα τὰ ὄντα

---

[6] **28** {B} τὰ μὴ ὄντα 𝔓⁴⁶ א* A C* D* F G 0150 33 1175 1739 2464ᶜ (2464* *omit* τά) it^b, d, g, o cop^sa mss Marcion^acc. to Tertullian Origen^2/4; Ambrosiaster Tyconius Speculum // καὶ τὰ μὴ ὄντα א² B C³ D² Ψ 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1506 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it^ar, f, r vg syr^p, h cop^sa mss, bo arm eth geo slav Origen^gr 2/4, lat Eusebius Basil Chrysostom Theodore^vid Marcus-Eremita; Chromatius Jerome Pelagius Augustine

---

18 2 Cor 4.3; Ro 1.16 **19** Ἀπολῶ ... ἀθετήσω Is 29.14 **20** ποῦ σοφός Is 19.12 ποῦ γραμματεύς Is 33.18 οὐχὶ ... κόσμου Is 44.25 **21** Mt 11.25 **22** Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσιν Mt 12.38; Jn 4.48 Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν Ac 17.18, 32 **23** Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον Ro 9.32 ἔθνεσιν δὲ μωρίαν 1 Cor 2.14 **24** Χριστὸν ... σοφίαν Col 2.3 **25** τὸ ἀσθενὲς ... ἀνθρώπων 2 Cor 13.4 **26** Mt 11.25; Jn 7.48; Jas 2.1-5

καταργήσῃ, **29** ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ. **30** ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη
σοφία ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύ-
τρωσις, **31** ἵνα καθὼς γέγραπται, **Ὁ καυχώμενος ἐν κυρίῳ
καυχάσθω.**

Proclaiming Christ Crucified

2 Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ᾽ ὑπεροχὴν
λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον[1] τοῦ θεοῦ.
2 οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ
τοῦτον ἐσταυρωμένον. **3** κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν
τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, **4** καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ
κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖ[ς] σοφίας [λόγοις][2] ἀλλ᾽ ἐν ἀποδείξει
πνεύματος καὶ δυνάμεως, **5** ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ
ἀνθρώπων ἀλλ᾽ ἐν δυνάμει θεοῦ.

---

[1] **1** {B} μυστήριον 𝔓^{46vid} א* A C 436 1912 it$^{ar, o, r}$ syr^{p} cop^{bo} slav Hippolytus Basil-Ancyra; Ambrosiaster Ambrose Paulinus-Nola Augustine // μαρτύριον א^{2} B D F G Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{b, d, f, g}$ vg syr^{h} cop^{sa} arm eth^{pp} geo Basil Chrysostom Cyril; Jerome Pelagius NIV REB EU // σωτήριον *l* 598$^{1/2}$ *l* 593 *l* 599

[2] **4** {C} πειθοῖς σοφίας λόγοις (א* λόγος) B D 0150 33 1175 1506 1739 1852 1881 1912 it^{r} vg$^{ww, st}$ (arm) geo^{1} Origen$^{gr4/7, lat2/3}$ Eusebius Didymus$^{1/3}$ Chrysostom$^{1/2}$ Severian; Ambrose$^{1/7}$ Jerome$^{4/5}$ Pelagius Varimadum // πειθοῖς σοφίας 𝔓^{46} F G Chrysostom^{mss} (it$^{b, f, g}$ πειθοῖ) REB // πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις א^{2} A C Ψ 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 (1962 σοφίας ἀνθρωπίνης) 2127 (2200 *omit* λόγοις) 2464 *Byz* [L P] *l* 592 it^{o} vg^{cl} geo^{2} slav Origen$^{gr1/7, lat1/3}$ Ps-Athanasius Cyril-Jerusalem Apollinaris Didymus$^{2/3}$ Chrysostom$^{1/2}$ Cyril$^{2/3}$; Ambrose$^{2/7}$ LB // πειθοῖ ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις 205 209 (2495 σοφίας ἀνθρωπίνης) Cyril$^{1/3}$ // πειθοῖ σοφίας λόγων (it^{d}) syr^{p} Origen$^{gr1/7, (1/7)}$ (Epiphanius); Ambrose$^{1/7, (3/7)}$ Jerome$^{1/5}$

---

29 Ro 3.27; Eph 2.9 **30** ὃς ... ἀπολύτρωσις Jr 23.5-6; Jn 17.19; 2 Cor 5.21 **31** Ὁ καυχώμενος ... καυχάσθω Jr 9.24 (2 Cor 10.17)
2.1 1 Cor 1.17 **2** Ga 6.14 **3** Ac 18.9; 2 Cor 10.1 **4** 1 Th 1.5

The Revelation by God's Spirit

6 Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ
αἰῶνος τούτου οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν
καταργουμένων· **7** ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ
τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς
δόξαν ἡμῶν, **8** ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου
ἔγνωκεν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύ-
ρωσαν. **9** ἀλλὰ καθὼς γέγραπται,

Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη,
ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

10 ἡμῖν δὲ[3] ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ
πνεῦμα πάντα ἐραυνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. **11** τίς γὰρ
οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀν-
θρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτως καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν εἰ μὴ
τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. **12** ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου
ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ
τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· **13** ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδα-
κτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις ἀλλ᾽ ἐν διδακτοῖς πνεύματος,
πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. **14** ψυχικὸς δὲ ἄν-
θρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ
αὐτῷ ἐστιν καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρί-

---

[3] **10** {B} δέ ℵ A C D F G Ψ 0150 33 81 104 424* 436 459 1241 1506 1852 1881 1962 2200 2464 *Byz* [L P] *l* 147 *l* 592 *l* 883 *l* 884 *l* 1159 *l* 1441 *l*[AD] it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h] cop[bopt] arm eth geo[2] slav Origen[lat] Ps-Athanasius Marcellus Basil Apollinaris Didymus Didymus[dub] Macarius-Symeon Epiphanius Chrysostom Theodoret; Hilary Ambrosiaster Ambrose[1/2] Jerome Pelagius Augustine Ps-Vigilius // γάρ 𝔓[46] B 6 256 263 365 424[c] 1175 1319 1573 1739 1912 2127 *l* 596 cop[sa, bopt] geo[1] Clement Cyril; Ambrose[1/2] Speculum EU BJ TOB? // *omit Lect* (*l* 165 *l* 590 *at beginning of lesson*) cop[boms]

---

6 Σοφίαν … τελείοις Eph 4.13; Php 3.15 **7** θεοῦ … ἀποκεκρυμμένην Ro 16.25; Col 1.26 **8** Lk 23.34 τὸν κύριον τῆς δόξης Jas 2.1 **9** Ἃ … ἤκουσεν … αὐτόν Is 64.4; 52.15 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν Sir 1.10 **10** ἡμῖν … πνεύματος Mt 13.11 **11** τίς … αὐτῷ Pr 20.27 **12** τὸ πνεῦμα τοῦ … ἡμῖν Jn 16.13-14 **13** 1 Cor 2.4 **14** Jn 8.47; 14.17 μωρία … ἐστιν 1 Cor 1.23

νεται. **15** ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει [τὰ] πάντα[4], αὐτὸς δὲ
ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.
16 **τίς** γὰρ **ἔγνω νοῦν κυρίου,**
ὃς συμβιβάσει αὐτόν;
ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ[5] ἔχομεν.

Fellow Workmen for God

3 Κἀγώ, ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματι-
κοῖς ἀλλ' ὡς σαρκίνοις, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. **2** γάλα ὑμᾶς
ἐπότισα, οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἐδύνασθε. ἀλλ' οὐδὲ ἔτι[1] νῦν
δύνασθε, **3** ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ

---

[4] **15** {C} τὰ πάντα 𝔓[46] A C D* (F G *omit* τά) it[ar, b, d, f, g, o, r] vg syr[p] cop[sa ms, bo, fay] arm eth geo slav Ptolemy[acc. to Irenaeus gr] (Clement) Origen[gr2/4, (1/4), lat] (Methodius) Gregory-Nyssa (Amphilochius) Chrysostom[1/2] (John-Damascus[vid]); Hilary Ambrosiaster Priscillian Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Augustine Speculum Ps-Vigilius // μὲν πάντα א[1] (א* *homoioteleuton*) B D[2] Ψ 0150 104 263 424* 463 459 1175 1241 1506 1852 1881 1962 2464 *Byz* [L] *Lect* syr[h] cop[sa mss] Origen[1/4] Macarius-Symeon[1/2] Severian[vid] Cyril // μὲν τὰ πάντα P 6 33 81 256 365 424[c] 1319 1573 1739 1912 2127 2200 cop[sa mss] Chrysostom[1/2] // μὲν πάντας Irenaeus[lat] Didymus[dub] Macarius-Symeon[1/2] Theodoret[lem]

[5] **16** {B} Χριστοῦ 𝔓[46] א A C D[2] Ψ 048 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1506 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it[d] vg syr[p, h] cop[sa, bo, fay] arm eth geo slav Origen[gr, lat] Athanasius Gregory-Nazianzus Apollinaris Didymus Didymus[dub] Macarius-Symeon Ps-Justin Epiphanius Chrysostom Severian Cyril Hesychius Theodoret John-Damascus; Ambrose Ps-Vigilius // κυρίου B D* F G it[ar, b, f, g, o, r] Ambrosiaster Pelagius Augustine Sedulius-Scottus // *omit* *l* 165 *l* 593

[1] **2** {A} ἔτι 𝔓[11vid] א A C D F G Ψ 048 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739[c] 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [(L) P] *Lect* it[b, f, g, r] vg syr[p, h] cop[sa, bo] eth slav Clement Origen[gr, lat4/6] Adamantius Didymus Didymus[dub] Epiphanius Chrysostom Cyril; Gregory-Elvira Ambrose[1/3] Pelagius Augustine[20/24] // *omit* 𝔓[46] B 0185 1506 (1739* *omit* οὐδὲ ἔτι ... ἔτι γάρ) *l* 156 it[ar, d, o] arm geo Origen[lat2/6] Cyprian Hilary Ambrosiaster Ambrose[2/3] Jerome Augustine[4/24]

---

15 ὁ δὲ ... πάντα 1 Jn 2.20 **16** τίς ... συμβιβάσει αὐτόν Is 40.13 LXX (Ro 11.34)
3.1 Jn 16.12 **2** γάλα ... βρῶμα He 5.12-13; 1 Pe 2.2 **3** ἐν ὑμῖν ... ἔρις 1 Cor 1.10-11; 11.18

ἔρις[2], οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;
4 ὅταν γὰρ λέγῃ τις, Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἕτερος δέ, Ἐγὼ
Ἀπολλῶ, οὐκ ἄνθρωποί ἐστε; **5** τί οὖν ἐστιν Ἀπολλῶς[3]; τί δέ
ἐστιν Παῦλος[3]; διάκονοι δι᾽ ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ
κύριος ἔδωκεν. **6** ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ᾽ ὁ
θεὸς ηὔξανεν· **7** ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστίν τι οὔτε ὁ ποτίζων
ἀλλ᾽ ὁ αὐξάνων θεός. **8** ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἕν εἰσιν,
ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήμψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον·
9 θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί, θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε.

10 Κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς
ἀρχιτέκτων θεμέλιον ἔθηκα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ
βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. **11** θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς
δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός.
12 εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον χρυσόν, ἄργυρον,
λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, **13** ἑκάστου τὸ ἔργον
φανερὸν γενήσεται, ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκα-
λύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστιν τὸ πῦρ [αὐτὸ]
δοκιμάσει. **14** εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐποικοδόμησεν, μισθὸν
λήμψεται· **15** εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται,

---

[2] **3** {B} ἔρις 𝔓^{11} א A B C P Ψ 048 0150 81 263 1175 1506 1739 1881 1912 2200 it$^{(o), r}$ vg cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo^{1} Clement Origen$^{gr, (lat 3/4)}$ Origen^{dub} Eusebius Gregory-Nyssa Didymus Didymus^{dub} Chrysostom$^{1/4}$; (Ambrosiaster) (Pacian) Jerome$^{1/4, (3/4)}$ Pelagius Augustine (Speculum) (Sedulius-Scottus) // ἔρις καὶ διχοστασίαι 𝔓^{46} D (F G L 365 ἔρεις) 6 33 104 256 424 436 459 1241 1319 1573 1852 (1962 ἀρχοστασίαι) 2127 *Byz Lect*$^{pt, AD}$ (*Lect*^{pt} ἔρεις) it$^{(ar), (b), d, f, g}$ syr$^{p, h}$ geo^{2} slav Irenaeus (Origen$^{lat 1/4}$) (Adamantius) Chrysostom$^{1/4, (2/4)}$ (John-Damascus); Cyprian (Ps-Cyprian) (Ambrose)

[3] **5** {A} Ἀπολλῶς … Παῦλος 𝔓^{46} א A B C D$^{*, 2}$ F G P 048^{vid} 0150 33 81 365 1175 1506 1739 1881 1912 1962 2200 it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} slav Ambrosiaster Petilianus Pelagius Augustine // Παῦλος … Ἀπολλῶς D^{1} Ψ 6 104 256 263 424 436 459 1241 1319 1573 1852 2127 2464 *Byz* [L] *Lect* syr$^{p, h}$ cop^{fay} eth geo^{2} Chrysostom; Optatus

---

4 λέγῃ … Ἀπολλῶ 1 Cor 1.12 **5** τί … Ἀπολλῶς Ac 18.24, 27 **6** ἐγὼ ἐφύτευσα Ac 18.4, 11 Ἀπολλῶς ἐπότισεν Ac 18.24-28 **9** θεοῦ γεώργιον Mt 13.3-9 θεοῦ οἰκοδομή Eph 2.20 **10** Κατὰ … δοθεῖσάν μοι 1 Cor 15.10 σοφὸς ἀρχιτέκτων 2 Pe 3.15 **11** Is 28.16; 1 Pe 2.4-6 **13** 1 Cor 4.5; 2 Th 1.7-10

αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. **16** οὐκ οἴδατε ὅτι
ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; **17** εἴ τις
τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ[4] τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ
θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

18 Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν
ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός.
19 ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστιν.
γέγραπται γάρ,

Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν·

20 καὶ πάλιν,

Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν
ὅτι εἰσὶν μάταιοι.

21 ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν
ἐστιν, **22** εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπολλῶς εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος
εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα· πάντα
ὑμῶν, **23** ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ θεοῦ.

The Ministry of the Apostles

4 Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ
οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. **2** ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς
οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. **3** ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν
ἐστιν, ἵνα ὑφ᾽ ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ᾽
οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. **4** οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ᾽

---

[4] **17** {B} φθερεῖ 𝔓^{46} א A B C Ψ 104 256 365 424 436 459 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2200 *Byz Lect*$^{pt, AD}$ it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Irenaeus^{lat} Origen$^{gr, lat}$ Eusebius Marcellus Apollinaris Gregory-Nyssa Amphilochius Didymus Didymus^{dub} Macarius-Symeon Chrysostom Cyril Theodoret John-Damascus; Cyprian Ps-Cyprian Hilary Ambrosiaster Tyconius Pacian Priscillian Gaudentius Jerome Pelagius Augustine$^{11/12}$ Quodvultdeus Speculum Ps-Vigilius // φθειρεῖ *(sic, rather future than present tense)* L 0150 33 81 263 1175 1241 1506 1912 2127 2464 *Lect*^{pt} // φθειρει *(without accents)* D F G P // φθείρει 6 vg^{mss} Irenaeus^{gr} Athanasius (Ps-Athanasius); Ps-Cyprian Augustine$^{1/2}$ Varimadum

---

16 1 Cor 6.19; 2 Cor 6.16 **19** Ὁ δρασσόμενος ... αὐτῶν Job 5.13 **20** Κύριος ... μάταιοι Ps 94.11

4.2 Lk 12.42

οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν.
5 ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ
φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν
καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

6 Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολ-
λῶν δι᾽ ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ[a] Μὴ ὑπὲρ ἃ γέγραπται, ἵνα
μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. **7** τίς γάρ σε
διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι
ὡς μὴ λαβών; **8** ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ,[b] ἤδη ἐπλουτήσατε,[c]
χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε·[d] καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε· ἵνα
καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. **9** δοκῶ γάρ, ὁ θεὸς ἡμᾶς
τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι
θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.
10 ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς
ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι.
11 ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνι-
τεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν **12** καὶ κοπιῶμεν
ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν,
διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, **13** δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν·
ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα
ἕως ἄρτι.

14 Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα ἀλλ᾽ ὡς τέκνα μου
ἀγαπητὰ νουθετῶ[ν]. **15** ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε
ἐν Χριστῷ ἀλλ᾽ οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ
τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. **16** παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς,

---

[a] **6** Direct: WH GNB NIV NRSV REB EU LB BTI // Different text: AD TR // omit Μὴ ὑπὲρ ἃ γέγραπται: TOB // Μὴ ὑπὲρ ἃ γέγραπται in parentheses as a scribal note: BJ [b] **8** Exclamation: NIV NRSV BJ (NBS) TOB (BTI) // Question: WH GNB LB || [c] Exclamation: NIV NRSV REB BJ (NBS) TOB BTI // Question: WH LB || [d] Exclamation: NIV NRSV BJ NBS TOB BTI // Question: WH GNB LB

---

4 οὐκ ... δεδικαίωμαι Ps 143.2 **5** ὁ ἔπαινος ... θεοῦ 1 Cor 3.8 **6** μάθητε ... ἑτέρου Ro 12.3 **7** τί δὲ ... ἔλαβες Ro 12.6 **8** ἤδη ... ἐβασιλεύσατε Re 3.17 ὄφελον ... συμβασιλεύσωμεν Re 3.21 **9** ὁ θεὸς ... ἐπιθανατίους Ro 8.36; He 10.33 **10** 1 Cor 3.18 **11** 2 Cor 11.23-27 **12** κοπιῶμεν ... χερσίν Ac 18.3; 20.34; 1 Th 2.9; 2 Th 3.8; 1 Cor 9.14-15 λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν Ps 109.28; Mt 5.44; Lk 6.28; Ac 7.60; Ro 12.14 **13** ὡς ... ἐγενήθημεν Lm 3.45 **15** ἐν γὰρ ... ἐγέννησα Ga 4.19

μιμηταί μου γίνεσθε. **17** διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς
ἐστίν μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς
ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ [Ἰησοῦ][1], καθὼς
πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. **18** ὡς μὴ ἐρχομένου
δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυσιώθησάν τινες· **19** ἐλεύσομαι δὲ ταχέως
πρὸς ὑμᾶς ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν
πεφυσιωμένων ἀλλὰ τὴν δύναμιν· **20** οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βα-
σιλεία τοῦ θεοῦ ἀλλ᾽ ἐν δυνάμει. **21** τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω
πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραΰτητος;

Judgment against Immorality

5 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἥτις
οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. **2** καὶ
ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα
ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο πράξας; **3** ἐγὼ μὲν γάρ,
ἀπὼν τῷ σώματι παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν
τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον·[a] **4** ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου
[ἡμῶν] Ἰησοῦ[1][b] συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος[c]

---

[1] **17** {C} Χριστῷ Ἰησοῦ 𝔓[46] ℵ C D[1] 6 33 81 104 424 436 459 1175 1739 1881 1912 1962 2464 it[ar, o] vg[cl] syr[h] cop[bo] arm eth[TH] geo[1] Chrysostom[lem]; Ambrosiaster // Χριστῷ A B D[2] Ψ 0150 256 365 1241 1319 1573 1852 2127 2200 *Byz* [L P] *Lect* it[b] vg[ww, st] syr[p] cop[sa] eth[pp] geo[2] slav Origen[lem] Chrysostom; Pelagius REB TOB // κυρίῳ Ἰησοῦ D* F G (263 *omit* Ἰησοῦ) it[d, f, g] cop[bo ms]

[1] **4** {C} ἡμῶν Ἰησοῦ B D* 1175 1739 it[b, d] // Ἰησοῦ A Ψ 1852 Lucifer TOB // Ἰησοῦ Χριστοῦ ℵ it[ar] vg[mss] geo[1] // ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 𝔓[46] D[2] F G 0150 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it[f, g, o] vg syr[p, h with *] cop[sa, bo] arm eth geo[2] slav Marcion[acc. to Adamantius] Basil Chrysostom; Ambrosiaster Pacian Pelagius Augustine BTI // ἡμῶν *l* 1021 // Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν 81

---

[a] **3** NO C: M WH GNB NRSV BJ [b] **4** Comma: WH DHH TOB BTI // Period: GNB NRSV BJ ‖ [c] C: TR GNB REB TOB BTI

---

16 μιμηταί μου γίνεσθε 1 Cor 11.1; Php 3.17; 1 Th 1.6 **17** ἔπεμψα ... Χριστῷ Ac 19.22; Php 2.19-22 **19** ἐλεύσομαι ... θελήσῃ Ac 18.21; Jas 4.15 **20** 1 Cor 2.4

5.1 γυναῖκα ... ἔχειν Lv 18.7-8; Dt 22.30; 27.20 **3** ἀπὼν ... πνεύματι Col 2.5

σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ,[d] **5** παραδοῦναι τὸν
τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα
σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου[2]. **6** Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν.
οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; **7** ἐκκαθά-
ρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε
ἄζυμοι· καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. **8** ὥστε ἑορ-
τάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας
ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

9 Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρ-
νοις, **10** οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου ἢ τοῖς
πλεονέκταις καὶ ἅρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις, ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα ἐκ
τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. **11** νῦν δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμί-
γνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ
εἰδωλολάτρης ἢ λοίδορος ἢ μέθυσος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ
συνεσθίειν. **12** τί γάρ μοι τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω
ὑμεῖς κρίνετε;[e] **13** τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρινεῖ.[f] **ἐξάρατε τὸν
πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.**

Going to Law before Unbelievers

6 Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρίνεσθαι
ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; **2** ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι

---

[2] **5** {B} κυρίου 𝔓[46] B 1739 2200 Marcion[acc. to Tertullian] Origen[gr6/7, lat4/9] Epiphanius Chrysostom[mss]; Tertullian Hilary Pacian Jerome[1/2] // κυρίου Ἰησοῦ ℵ Ψ 6 81 424 459 1175 1852 1912 2464 *Byz* [L] *Lect* vg[ww, st] Origen[lat2/9] Basil Chrysostom[1/3]; Pelagius Augustine // κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ D it[d] Origen[gr1/7]; Ambrosiaster Jerome[1/2] // κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ A F G P 0150 33 104 256[vid] 263 365 436 1241 1319 1573 1881 1962 2127 it[b, f, g, o] vg[cl] syr[p, h with *] cop[sa, bo, (boms)] arm (eth) geo slav Origen[lat3/9] Chrysostom[2/3] Theodore; Lucifer Ambrose (Quodvultdeus)

---

[d] **4** NO C: M AD (GNB) REB TOB [e] **12** Statement: REB EU BTI [f] **13** Question: TR WH

---

4 σὺν ... Ἰησοῦ Mt 16.19; 18.18; 2 Cor 13.10 **5** παραδοῦναι ... σαρκός 1 Tm 1.20; 1 Pe 4.6 **6** οὐκ ... ζυμοῖ Ga 5.9 **7** ἐκκαθάρατε ... ἄζυμοι Ex 13.7 τὸ πάσχα ... Χριστός Ex 12.21; Is 53.7; 1 Pe 1.19 **8** Ex 12.3-20; 13.7; Dt 16.3 **9** μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις Mt 18.17; 2 Th 3.14 **11** μὴ ... συνεσθίειν 2 Th 3.6; Tt 3.10; 2 Jn 10 **12** τοὺς ἔξω Mk 4.11 **13** ἐξάρατε ... αὐτῶν Dt 17.7; 19.19; 22.21, 24; 24.7

οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσιν; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος,
ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; **3** οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους
κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; **4** βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν
ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε;[a]
5 πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν οὐδεὶς σοφός,
ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ;[b]
6 ἀλλ' ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπί-
στων;[c] **7** ἤδη μὲν [οὖν] ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν ὅτι κρίματα
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ
μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; **8** ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε,
καὶ τοῦτο ἀδελφούς. **9** ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι θεοῦ βασιλείαν
οὐ κληρονομήσουσιν; μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλο-
λάτραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται **10** οὔτε
κλέπται οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες
βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσουσιν. **11** καὶ ταῦτά τινες ἦτε·
ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ[1] καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ
ἡμῶν.

---

[1] **11** {C} Ἰησοῦ Χριστοῦ 𝔓$^{11vid, 46}$ ℵ D* it^{d} Irenaeus$^{lat3/4}$ Basil$^{1/2}$ Didymus^{lat} Didymus$^{dub1/4}$ Chrysostom$^{1/2}$ Cyril; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Ambrose$^{1/2}$ Niceta$^{1/2}$ Pelagius$^{1/2}$ Augustine$^{3/7}$ Varimadum // Ἰησοῦ A D^{2} Ψ 0150 6 424 1241 1852 *Byz* [L] *Lect* geo^{2} // ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ B C^{vid} P 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *l* 596 *l* 884 it$^{ar, b, f, o, r}$ vg syr$^{p, h\ with\ *}$ cop^{bo} arm eth geo^{1} slav Origen^{lat} Athanasius Ps-Athanasius Marcellus Basil$^{1/2}$ Apollinaris Didymus$^{dub3/4}$ Epiphanius Chrysostom$^{1/2}$ Theodoret; Ambrose$^{1/2}$ Niceta$^{1/2}$ Jerome Pelagius$^{1/2}$ Augustine$^{4/7}$ Ps-Vigilius // ἡμῶν (cop^{sa} *add* Ἰησοῦ) Irenaeus$^{lat1/4}$

---

[a] **4** Command: NBS^{mg} TOB^{mg} // Exclamation: NIV BJ // Statement: LB // Command or statement: AD TR M // as text: NIV^{mg} [b] **5** Comma: AD WH NRSV // Period: GNB // Exclamation: NBS [c] **6** Exclamation: GNB NIV LB BJ NBS TOB BTI DHH // Statement: EU

---

2 οἱ ἅγιοι ... κρινοῦσιν Dn 7.22; Wsd 3.8; Re 3.21 **7** ἤδη ... ἑαυτῶν Mt 5.39; 1 Th 5.15; 1 Pe 3.9 **9-10** Ga 5.19-21; Eph 5.5; Re 22.15 **11** Tt 3.3-7

Glorify God in Your Body

12[d] Πάντα μοι ἔξεστιν[e] ἀλλ᾽ οὐ πάντα συμφέρει·[f] πάντα μοι
ἔξεστιν[g] ἀλλ᾽ οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. **13**[h] τὰ
βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν,[i] ὁ δὲ θεὸς καὶ
ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει.[j] τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ ἀλλὰ
τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι· **14** ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον
ἤγειρεν καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ[2] διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. **15** οὐκ
οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ
μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. **16** [ἢ] οὐκ
οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν; **Ἔσονται** γάρ,
φησίν, **οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.** **17** ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ
ἓν πνεῦμά ἐστιν. **18** φεύγετε τὴν πορνείαν.[k] πᾶν ἁμάρτημα ὃ
ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν·[l] ὁ δὲ πορνεύων
εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. **19** ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα
ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν οὗ ἔχετε ἀπὸ
θεοῦ,[m] καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν;[n] **20** ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δο-
ξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν[3].

---

[2] **14** {B} ἐξεγερεῖ 𝔓[46c1] ℵ C D[2] Ψ 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1319 1573 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, f, o] vg cop[sa, bo] arm eth geo (slav) Marcion[acc. to Tertullian] Irenaeus[lat] Methodius Chrysostom Cyril; Tertullian Hegemonius Ambrosiaster Pelagius Augustine Varimadum // ἐξήγειρεν 𝔓[46c2] B 6 424[c] 1739 it[b, r] vg[mss] Origen[acc. to 1739]; Jerome // ἐξεγείρει 𝔓[11, 46*] A D* P 0150 1241 1912 *l* 60 *l* 170 *l* 597 *l* 599 *l* 1021 *l* 1356 it[d]

[3] **20** {A} ὑμῶν 𝔓[46] ℵ A B C* D* F G 6* 33 81 424[c] 1175 1739* 1962 it[ar, b, d, f, g, (o), r] vg cop[sa, bo, fay] eth geo[1] Irenaeus[lat] Origen Methodius Ps-Athanasius Didymus

---

[d] **12** Quotation marks: GNB NIV NRSV REB EU BJ BTI DHH || [e] Quotation marks: GNB NIV NRSV REB EU BJ BTI DHH || [f] Quotation marks: NRSV || [g] Quotation marks: NRSV [h] **13** Quotation marks: GNB NIV NRSV REB BJ BTI DHH || [i] Quotation marks: GNB NIV NRSV REB BTI DHH || [j] Quotation marks: NRSV[mg] BJ [k] **18** Quotation marks: BJ || [l] Quotation marks: BJ [m] **19** Question: WH GNB NIV REB EU BJ BTI DHH || [n] Statement: WH GNB NIV REB EU NBS BTI DHH

---

12 Πάντα ... συμφέρει Sir 37.28; 1 Cor 10.23 **13** τὸ δὲ ... σώματι 1 Th 4.3-5 **14** Ro 8.11; 1 Cor 15.15, 20; 2 Cor 4.14 **15** τὰ σώματα ... ἐστιν Ro 12.5; 1 Cor 12.27 **16** Ἔσονται ... οἱ δύο ... μίαν Gn 2.24 (Mt 19.5) **17** Jn 17.21-23; Ro 8.9-11; Ga 2.20 **19** τὸ σῶμα ... ἐστιν 1 Cor 3.16; 2 Cor 6.16 **20** ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς 1 Cor 7.23; 1 Pe 1.18-19 δοξάσατε ... ὑμῶν Php 1.20

Problems concerning Marriage

7 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατε,[a] καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτε-
σθαι·[b] **2** διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
ἐχέτω καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. **3** τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ
τὴν ὀφειλὴν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. **4** ἡ
γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ᾿ ὁ ἀνήρ, ὁμοίως δὲ
καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ᾿ ἡ γυνή.
5 μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς
καιρόν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ[1] καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ
ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.[c]
6 τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην οὐ κατ᾿ ἐπιταγήν. **7** θέλω δὲ[2]
πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· ἀλλ᾿ ἕκαστος ἴδιον
ἔχει χάρισμα ἐκ θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως.

(Didymus[dub]) Macarius-Symeon Cyril; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Lucifer Ambrose Niceta Jerome Pelagius Speculum Varimadum Ps-Vigilius // ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν 2464 // ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστιν τοῦ θεοῦ C[3] D[2] Ψ 0150 6[c] 104 256 263 365 424* (436 *omit second* ὑμῶν) 459 (1241 1881 ἡμῶν *for first* ὑμῶν) 1319 1573 1739[c] 1852 1912 2127 2200 (2464 *omit* ἅτινα … θεοῦ) *Byz* [K L P] *Lect* vg[ms] syr[p, h] arm (geo[2]) slav Chrysostom[1/2, (1/2)] (Severian) Theodoret

[1] **5** {A} τῇ προσευχῇ 𝔓[11vid, 46] ℵ* A B C D F G P Ψ 6 33 81 104 263 424[c] 459 1175 1739 1881 1912 1962 2200 2464 *l* 596 it[ar, b, d, f, g, o, r] vg cop[sa, bo, fay] arm eth geo[1] Clement Origen[gr, lat5/6] Dionysius Methodius Timothy-Alexandria Didymus Epiphanius; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Augustine // τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ (*see* Mk 9.29 *app.*) ℵ[2] 0150 256 365 424* 436 1241 1319 1573 1852 2127 *Byz* [K L] *Lect* syr[p, h] (geo[2]) slav (Origen[lat1/6]) Chrysostom

[2] **7** {B} δέ 𝔓[46] ℵ* A C D* F G 0150 81 1962 2464 it[ar, b, d, f, g, o, r] vg[ww, st] cop[bo] Origen Didymus Chrysostom[2/3] Cyril[1/2]; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Hilary Ambrose Jerome Pelagius Augustine[7/8] // γάρ ℵ[2] B D[2] Ψ 6 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* vg[cl] syr[p, h] cop[sa] arm eth geo[2] slav Chrysostom[1/3] Cyril[1/2]; Augustine[1/8] // *omit (at beginning of lesson)* *l* 156 *l* 165 *l* 170 geo[1]

---

[a] **1** Quotation marks: (GNB[mg]) NIV[mg] NRSV REB EU BJ NBS[mg] || [b] Quotation marks: (GNB[mg]) NIV[mg] NRSV REB EU BJ NBS[mg] [c] **5** P: GNB DHH

---

7 Mt 19.11-12

8 Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐὰν
μείνωσιν ὡς κἀγώ· **9** εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν,
κρεῖττον γάρ ἐστιν γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. **10** τοῖς δὲ γεγαμη-
κόσιν παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς
μὴ χωρισθῆναι, **11** – ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ
ἀνδρὶ καταλλαγήτω, – καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. **12** Τοῖς
δὲ λοιποῖς λέγω ἐγὼ οὐχ ὁ κύριος· εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει
ἄπιστον καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω
αὐτήν· **13** καὶ γυνὴ εἴ τις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ οὗτος
συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω τὸν ἄνδρα. **14** ἡγία-
σται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ
ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ[3]· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά
ἐστιν, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. **15** εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται,
χωριζέσθω· οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς
τοιούτοις· ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ὑμᾶς[4] ὁ θεός. **16** τί γὰρ
οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν
γυναῖκα σώσεις;

The Life Which the Lord Has Assigned

17 Εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ κύριος, ἕκαστον ὡς κέκληκεν
ὁ θεός, οὕτως περιπατείτω. καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις
διατάσσομαι. **18** περιτετμημένος τις ἐκλήθη, μὴ ἐπισπάσθω·
ἐν ἀκροβυστίᾳ κέκληταί τις, μὴ περιτεμνέσθω. **19** ἡ περιτομὴ

[3] **14** {A} ἀδελφῷ 𝔓^{46} ℵ* A B C D* F G P Ψ 33 1175 1739 1962 it$^{d, f, g}$ cop$^{sa, bo, fay}$ Jerome Augustine$^{7/8}$ // ἀνδρί ℵ^{2} D^{2} 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 (1319 τῇ γυναικί *[sic]*) 1573 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* syr^{h} arm eth geo slav Chrysostom Cyril // ἀνδρί τῷ πιστῷ 629 it$^{ar, b, o}$ vg syr^{p} Irenaeus^{lat}; Tertullian Ambrosiaster Gregory-Elvira Pelagius Augustine$^{1/8}$

[4] **15** {B} ὑμᾶς ℵ* A C K 0150 81 1175 2127 cop^{bo} // ἡμᾶς 𝔓^{46} ℵ^{2} B D F G Ψ 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [L] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, fay}$ arm eth^{pp} geo slav Basil Chrysostom Cyril; Tertullian Ambrosiaster Jerome NIV BTI

9 εἰ ... γαμησάτωσαν 1 Tm 5.14 **10-11** γυναῖκα ... ἀφιέναι Mt 5.32; 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18 **14** Ro 11.16 **15** ἐν δὲ ... θεός Ro 14.19 **16** τί γὰρ ... σώσεις 1 Pe 3.1 **17** ἕκαστον ... περιπατείτω 1 Cor 7.20, 24 **19** Ro 2.25; Ga 5.6; 6.15

οὐδέν ἐστιν καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις
ἐντολῶν θεοῦ. **20** ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ
μενέτω. **21** δοῦλος ἐκλήθης, μή σοι μελέτω· ἀλλ᾽ εἰ καὶ
δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. **22** ὁ γὰρ ἐν
κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν, ὁμοίως ὁ
ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλός ἐστιν Χριστοῦ. **23** τιμῆς ἠγορά-
σθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. **24** ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη,
ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

The Unmarried and Widows

25 Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην
δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. **26** Νομίζω
οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι
καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. **27** δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει
λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ γυναικός, μὴ ζήτει γυναῖκα. **28** ἐὰν δὲ καὶ
γαμήσῃς, οὐχ ἥμαρτες, καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτεν·
θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι.
29 τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν·[d] τὸ
λοιπόν,[e] ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν **30** καὶ
οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες
καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, **31** καὶ οἱ χρώμενοι τὸν
κόσμον ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου
τούτου. **32** θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ
τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ· **33** ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ
τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί, **34** καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ
γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος[5] μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ

---

[5] **34** {D} καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος 𝔓[15] **B P** 104 256 263 365 (1175 *omit third* ἡ) 1319 1573 1912 1962 *l* 596 vg cop[sa, bo pt] Eusebius // καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος 𝔓[46] ℵ A (6 *omit second* ἡ *and add* καί *after* παρθένος) 33 81 1739 1881 (syr[h]) eth

---

[d] **29** NO C: WH[mg] // Different text: AD TR ‖ [e] NO C: M WH // Different text: AD TR

---

22 ὁ γὰρ ... ἐστίν Phm 16 ὁ ἐλεύθερος ... Χριστοῦ Eph 6.6; 1 Pe 2.16 **25** ἠλεημένος ... εἶναι 1 Tm 1.12-13 **28** θλῖψιν ... τοιοῦτοι Lk 21.23 **29** ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν Ro 13.11 **31** παράγει ... τούτου 1 Jn 2.17

ἁγία καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ
τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῷ ἀνδρί. **35** τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν
αὐτῶν σύμφορον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω ἀλλὰ πρὸς
τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

36 Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν
ᾖ ὑπέρακμος καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω, οὐχ
ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. **37** ὃς δὲ ἕστηκεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
ἑδραῖος μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου
θελήματος καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ, τηρεῖν τὴν
ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιήσει. **38** ὥστε καὶ ὁ γαμίζων τὴν
ἑαυτοῦ παρθένον καλῶς ποιεῖ καὶ ὁ μὴ γαμίζων κρεῖσσον
ποιήσει.

39 Γυνὴ δέδεται ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ
κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν
κυρίῳ. **40** μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν
ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ[6] ἔχειν.

Food Offered to Idols

8 Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι[a] πάντες γνῶσιν
ἔχομεν.[b] ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ· **2** εἴ τις δοκεῖ

Origen[acc. to 1739] // καὶ μεμέρισται ἡ γυνή. καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος D* (459 2127 *transpose* ἡ ἄγαμος *after* γυνή) (2464*[vid] ἡ ἄγαμος ἡ παρθένος, 2464[c] ἡ παρθένος, ἡ παρθένος *[sic]*) it[f] // μεμέρισται ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος 1241 *Lect*[pt] (*l*[AD] *omit third* ἡ) it[ar, b, o] vg[mss] (syr[p]) Tertullian Ambrosiaster Niceta Jerome[2/4] Pelagius Speculum // μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος D[2] F G Ψ 0150 (424 καὶ μεμέρισται καί) 436 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect*[pt] it[(d), g] geo[2] slav Methodius Basil (Chrysostom)

[6] **40** {A} θεοῦ 𝔓[46] ℵ A B D F G Ψ 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h] cop[sa, bo, fay] arm eth geo slav Origen[gr, lat] Basil Apollinaris Chrysostom Cyril; Tertullian Novatian Ambrosiaster Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Augustine Ps-Vigilius // Χριστοῦ 𝔓[15] 33

---

[a] **1** Quotation marks: GNB NIV[mg] NRSV REB BJ || [b] Quotation marks: GNB NIV[mg] NRSV REB BJ

---

39 Ro 7.2-3
8.1 Περὶ ... εἰδωλοθύτων Ac 15.29 **2** Ga 6.3

ἐγνωκέναι τι, οὔπω ἔγνω καθὼς δεῖ γνῶναι· **3** εἰ δέ τις ἀγαπᾷ
τὸν θεόν[1], οὗτος ἔγνωσται ὑπ᾽ αὐτοῦ[1]. **4** Περὶ τῆς βρώσεως οὖν
τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν[c] ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ[d] καὶ ὅτι[e]
οὐδεὶς θεὸς εἰ μὴ εἷς.[f] **5** καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶν λεγόμενοι θεοὶ εἴτε
ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶν θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι
πολλοί, **6**[g] ἀλλ᾽ ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι᾽ οὗ τὰ πάντα καὶ
ἡμεῖς δι᾽ αὐτοῦ.

7 Ἀλλ᾽ οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις· τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ[2] ἕως ἄρτι
τοῦ εἰδώλου ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσιν, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν
ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. **8**[h] βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ
θεῷ·[i] οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα, οὔτε ἐὰν φάγωμεν
περισσεύομεν.[j] **9** βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη
πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν. **10** ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ τὸν
ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις
αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα
ἐσθίειν; **11** ἀπόλλυται γὰρ ὁ ἀσθενῶν ἐν τῇ σῇ γνώσει, ὁ
ἀδελφὸς δι᾽ ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. **12** οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες
εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθε-

---

[1] **3** {A} τὸν θεόν ... ὑπ᾽ αὐτοῦ 𝔓[15] ℵ[2] A B D F G Ψ 0150[vid] 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, (b), d, f, g, o] vg syr[p, h] cop[sa, bo, fay] arm geo slav Chrysostom Severian Theodoret; Ambrosiaster Pelagius Augustine // τὸν θεόν ... *omit* ℵ* 33 eth // *omit* ... *omit* 𝔓[46] Clement

[2] **7** {A} συνηθείᾳ ℵ* A B P Ψ 0150 6 33 81 424[c] 436 1739 1881 1962 2200 syr[hmg] cop[sa, bo, fay] eth // συνειδήσει ℵ[2] D F G 104 256 263 365 424* 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 2127 2464 *Byz* [L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h] arm geo slav Basil Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius Augustine

---

[c] **4** Quotation marks: NRSV BJ ‖ [d] Quotation marks: NRSV BJ ‖ [e] Quotation marks: NRSV BJ ‖ [f] Quotation marks: NRSV BJ [g] **6** Traditional material (all of v. 6): NA NBS [h] **8** Quotation marks: NRSV ‖ [i] Quotation marks: NRSV ‖ [j] Quotation marks: NRSV[mg]

---

3 Ga 4.9 **4** Περὶ ... κόσμῳ 1 Cor 10.19 οὐδεὶς ... εἷς Dt 4.35, 39; 6.4 **6** εἷς θεὸς ... πάντα Mal 2.10; 1 Cor 12.6; Eph 4.6 εἷς κύριος ... αὐτοῦ Jn 1.3; 1 Cor 12.5; Eph 4.5; Col 1.16 **8** Ro 14.17 **9** Ro 14.13, 15, 21; Ga 5.13 **11** Ro 14.15, 20

νοῦσαν[3] εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. **13** διόπερ εἰ βρῶμα σκαν-
δαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ
τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

The Rights of an Apostle

9 Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν
κύριον ἡμῶν ἑόρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ; **2** εἰ
ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι· ἡ γὰρ σφραγίς μου
τῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ.

3 Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσίν ἐστιν αὕτη. **4** μὴ
οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πεῖν; **5** μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξου-
σίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ
οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου καὶ Κηφᾶς; **6** ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρναβᾶς
οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν μὴ ἐργάζεσθαι; **7** τίς στρατεύεται ἰδίοις
ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ οὐκ
ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης
οὐκ ἐσθίει; **8** Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ ἢ καὶ ὁ νόμος
ταῦτα οὐ λέγει; **9** ἐν γὰρ τῷ Μωϋσέως νόμῳ γέγραπται, **Οὐ
κημώσεις βοῦν ἀλοῶντα.** μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ **10** ἢ δι᾽
ἡμᾶς πάντως λέγει; δι᾽ ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη ὅτι ὀφείλει ἐπ᾽ ἐλπίδι ὁ
ἀροτριῶν ἀροτριᾶν καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ᾽ ἐλπίδι τοῦ μετέχειν. **11** εἰ
ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ
σαρκικὰ θερίσομεν; **12** εἰ ἄλλοι τῆς ὑμῶν ἐξουσίας μετέχου-
σιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς;

---

[3] **12** {A} ἀσθενοῦσαν א A B D F G Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[(p), h] cop[sa, bo, fay] arm (eth) geo slav Clement[vid] Origen[lat] Basil Chrysostom Cyril; Tertullian Ps-Cyprian Ambrosiaster Pelagius Augustine // ἁμαρτάνουσαν *l* 1021 // *omit* 𝔓[46]

---

13 Ro 14.21
9.1 οὐχὶ ... ἑώρακα Ac 22.17-18; 26.16; 1 Cor 15.8 **2** ἡ γὰρ ... κυρίῳ 2 Cor 3.2-3 **4** Lk 10.8; 1 Cor 9.13-14 **5** Κηφᾶς Jn 1.42 **9** Οὐ ... ἀλοῶντα Dt 25.4 (1 Tm 5.18) **10** ἐπ᾽ ... μετέχειν 2 Tm 2.6 **11** Ro 15.27

Ἀλλ᾽ οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγο-
μεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ.
13 οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι [τὰ] ἐκ τοῦ ἱεροῦ
ἐσθίουσιν, οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντες τῷ θυσιαστηρίῳ
συμμερίζονται; **14** οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξεν τοῖς τὸ εὐαγ-
γέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. **15** ἐγὼ δὲ οὐ
κέχρημαι οὐδενὶ τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται
ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν ἤ – τὸ καύχημά μου
οὐδεὶς κενώσει[1]. **16** ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστιν μοι
καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ γάρ μοί ἐστιν ἐὰν
μὴ εὐαγγελίσωμαι. **17** εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω·
εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι· **18** τίς οὖν μού ἐστιν ὁ
μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον εἰς
τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
19 Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα,
ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· **20** καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις
ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ
νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον[2], ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω·
21 τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ ἀλλ᾽ ἔννομος
Χριστοῦ, ἵνα κερδάνω τοὺς ἀνόμους· **22** ἐγενόμην τοῖς ἀσθε-

---

[1] **15** {B} οὐδεὶς κενώσει $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ* B D* 33 1739 1881 $it^{b, d, o}$ arm Gregory-Nyssa; Tertullian Ambrosiaster // οὐθεὶς μη κενώσῃ (A καινώσει) 1175 // τίς κενώσει; F G it^{g} geo^{1} // ἵνα τις κενώσῃ $ℵ^{2}$ C D^{2} Ψ 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 422 ἵνα τὸ καύχημά μου τις κενώσῃ) $it^{ar, f}$ vg syr^{h} geo^{2} slav Basil Chrysostom; Jerome Pelagius Augustine

[2] **20** {A} μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον ℵ A B C D* F G P 0150 6 33 104 256^{c} (256* *homoioteleuton*) 263 365 436 459 1175 1319 1573 1739 1912 2127 2200 $it^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr^{h} $cop^{sa, bo}$ arm $Origen^{1/2}$ Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius Augustine // *omit* D^{2} Ψ 424 1241 1852 1881 2464 *Byz* [K] *Lect* syr^{p} eth geo slav $Origen^{1/2}$

---

12 οὐκ ... ταύτῃ Ac 20.34-35; 2 Cor 11.9 πάντα στέγομεν 1 Cor 13.7 **13** Lv 6.16, 26; Nu 18.8, 31; Dt 18.1-3 **14** Mt 10.10; Lk 10.7; Ga 6.6 **15** ἐγὼ ... τούτων Ac 18.3 **16** ἀνάγκη ... εὐαγγελίσωμαι Jr 20.9 **17** οἰκονομίαν πεπίστευμαι 1 Cor 4.1 **19** πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα Mt 20.26-27 **20** ἐγενόμην ... Ἰουδαῖος Ac 16.3; 21.20-26 **21** τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος Ga 2.3 **22** ἐγενόμην ... ἀσθενής 2 Cor 11.29

νέσιν ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσιν γέγονα
πάντα, ἵνα πάντως τινὰς[3] σώσω. **23** πάντα δὲ ποιῶ διὰ τὸ
εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.
24 Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέ-
χουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέχετε ἵνα κατα-
λάβητε. **25** πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ἐκεῖ-
νοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.
26 ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτως πυκτεύω ὡς
οὐκ ἀέρα δέρων· **27** ἀλλ᾽ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλα-
γωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Warning against Idolatry

10 Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν
πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης
διῆλθον **2** καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν[1] ἐν τῇ
νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ **3** καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν
βρῶμα ἔφαγον **4** καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔπιον πόμα·
ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ πέτρα δὲ ἦν

---

[3] **22** {A} πάντως τινάς $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A^{vid} B C Ψ 0150 6 81 104 256 (263 1241 τινά) 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 680 *l* 1356 *l* 1439 τινά) syr^{h} $cop^{sa, bo}$ slav $Didymus^{1/3}$ Chrysostom Cyril // πάντας D F G (33 τοὺς πάντας) $it^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr^{p} eth geo $Marcion^{acc. to Tertullian}$ ($Clement^{vid}$) $Didymus^{2/3}$ (Ps-Athanasius); Tertullian Ambrosiaster Pacian Priscillian Jerome Pelagius Augustine

[1] **2** {C} ἐβαπτίσθησαν ℵ A C D F G Ψ 33 81 104 256 263 365 436 459 1319 1573 2127 2200 2464 *l* 60 *l* $170^{1/2}$ *l* 592 *l* 597 *l* 884 *l* 1154 *l* 1356 *l* 1439 *l* 1443 $it^{ar, b, d, f, g, o}$ vg geo slav $Marcion^{acc. to Adamantius}$ Basil $Didymus^{dub}$ (Severian) Theodore Cyril; Cyprian Ambrosiaster Hilary Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Augustine Quodvultdeus Varimadum // ἐβαπτίσαντο $\mathfrak{P}^{46c}$ ($\mathfrak{P}^{46*}$ ἐβαπτίζοντο) B 0150 6 424 1175 1241 1739 1852 1881 1912 *Byz* [K L P] *Lect* arm Origen Chrysostom

---

22 ἵνα πάντως τινὰς σώσω Ro 11.14 **24** οὕτως ... καταλάβητε Php 3.14; 2 Tm 4.7 **25** πᾶς ... ἐγκρατεύεται 2 Tm 2.4-5 ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον 2 Tm 4.8; Jas 1.12; 1 Pe 5.4 **27** ὑπωπιάζω ... δουλαγωγῶ Ro 8.13; 13.14

10.1 οἱ πατέρες ... ἦσαν Ex 13.21-22 πάντες ... διῆλθον Ex 14.22-29 **3** Ex 16.4, 35; Dt 8.3; Ps 78.24-29 **4** πάντες ... πέτρας Ex 17.6; Nu 20.11; Ps 78.15

ὁ Χριστός. 5 ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ
θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. 6 ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν
ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς
κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. 7 μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε καθώς
τινες αὐτῶν, ὥσπερ γέγραπται, **Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν
καὶ πεῖν καὶ ἀνέστησαν παίζειν.** 8 μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς
τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν καὶ ἔπεσαν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι τρεῖς
χιλιάδες. 9 μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν[2], καθώς τινες
αὐτῶν ἐπείρασαν καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλλυντο. 10 μηδὲ
γογγύζετε, καθάπερ τινὲς αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ
τοῦ ὀλοθρευτοῦ. 11 ταῦτα δὲ[3] τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις,
ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων
κατήντηκεν. 12 ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ.
13 πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς δὲ
ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ἀλλὰ
ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι
ὑπενεγκεῖν.

---

[2] **9** {B} Χριστόν 𝔓[46] D F G Ψ 6 424 1241 1739 1852 1881 1912 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h] cop[sa, bo] geo[1] slav Irenaeus[lat] Marcion[acc. to Epiphanius] Origen[acc. to 1739] Eusebius; Ambrosiaster Ambrose Pelagius Augustine // κύριον ℵ B C P 0150 33 104 256 263 365 436 459 1175 1319 1573 2127 2464 *l* 596 syr[hmg, pal] arm geo[2] Letter of Hymenaeus Epiphanius Hesychius; Sedulius-Scottus GNB NIV REB EU BJ TOB BTI // θεόν A 81 *l* 883

[3] **11** {B} ταῦτα δέ A B 33 1175 1739 1881 2200 2464 cop[sa] geo[1] Marcion[acc. to Epiphanius] Hippolytus Origen[(gr2/3), lat] (Eusebius) (Adamantius) Basil (Cyril-Jerusalem) Macarius/Symeon[1/2] Severian (Marcus-Eremita) Proclus Cyril (Hesychius); Tertullian Pacian Ambrose Augustine[4/10] // ταῦτα δὲ πάντα C Ψ 0150 6 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1912 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, o] vg syr[p, h] cop[bo] arm eth geo[2] slav Irenaeus[lat1/2] (Origen[1/3]) Adamantius[lat] (Macarius/Symeon[1/2]); Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine[1/10] REB? NBS? DHH? // πάντα δὲ ταῦτα ℵ D F G 81 it[f, g] Irenaeus[lat1/2, arm] (Origen[mss]) Chrysostom; Augustine[5/10] REB? NBS? DHH?

---

5 Nu 14.16, 23, 29-30; Ps 78.31; He 3.17; Jd 5 **6** ταῦτα ... ἐγενήθησαν 1 Cor 10.11 καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν Nu 11.4, 34; Ps 106.14 **7** Ἐκάθισεν ... παίζειν Ex 32.6 **8** τινες ... χιλιάδες Nu 25.1, 9 **9** Nu 21.5-6 **10** Nu 14.2, 36; 16.41-49; Ps 106.25-27; He 3.11, 17 **11** ταῦτα ... ἐκείνοις 1 Cor 10.6 εἰς ... κατήντηκεν 1 Pe 4.7 **13** πιστὸς ... θεός Dt 7.9; 1 Cor 1.9; 1 Th 5.24

14 Διόπερ, ἀγαπητοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας.
15 ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι. **16** τὸ ποτήριον
τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶν τοῦ αἵματος τοῦ
Χριστοῦ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ
Χριστοῦ ἐστιν; **17** ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν, οἱ
γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. **18** βλέπετε τὸν
Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ
τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν; **19** τί οὖν φημι; ὅτι εἰδωλόθυτόν τί
ἐστιν ἢ ὅτι εἴδωλόν τί ἐστιν; **20** ἀλλ᾽ ὅτι ἃ θύουσιν, δαιμονίοις
καὶ οὐ θεῷ [θύουσιν][4]· οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν
δαιμονίων γίνεσθαι. **21** οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν
καὶ ποτήριον δαιμονίων, οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν
καὶ τραπέζης δαιμονίων. **22** ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ
ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;

Do All to the Glory of God

23 Πάντα ἔξεστιν ἀλλ᾽ οὐ πάντα συμφέρει· πάντα ἔξεστιν
ἀλλ᾽ οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. **24** μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω ἀλλὰ τὸ
τοῦ ἑτέρου. **25** Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε μηδὲν
ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν· **26** **τοῦ κυρίου** γὰρ **ἡ γῆ
καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.** **27** εἴ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ

---

[4] **20** {C} ἃ θύουσιν, δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ θύουσιν B cop[sa] (Marcion[acc. to Epiphanius]) Eusebius; Augustine[6/19] // ἃ θύουσιν, δαιμονίοις θύουσιν καὶ οὐ θεῷ D F G it[d, (o)] Eusebius[ms] Epiphanius; Ambrosiaster Priscillian Augustine[3/19] (Speculum) // ἃ θύουσιν τὰ ἔθνη, δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ θύουσιν 𝔓[46vid] א A C P Ψ 33 81 (104 459 *l* 596 *second* θύουσιν *after* δαιμονίοις) 256 263 365 1175 1241 1319 1573 1739 2127 2200 2464 (cop[sa, bo]) arm Origen[lat] NIV REB DHH? // ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει καὶ οὐ θεῷ 6 424 436 (1852 θύουσιν *for second* θύει) 1881 1912 *Byz* [K (L)] *Lect* (*l* 883 ἂν *for* ἃ) it[(ar), b, f, g, s] vg syr[p, h] (eth) geo (slav) Chrysostom; (Pelagius) Augustine[10/19]

---

14 1 Jn 5.21 **16** Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20 τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν Ac 2.42
17 ἓν ... ἐσμεν Ro 12.5; 1 Cor 12.27; Eph 4.16; Col 3.15 **18** οὐχ οἱ ἐσθίοντες ... εἰσίν
Lv 7.6, 15 **19** 1 Cor 8.4 **20** δαιμονίοις ... θύουσιν Dt 32.17; Ps 106.37; Bar 4.7; Re 9.20
21 οὐ ... δαιμονίων Mal 1.7, 12; 2 Cor 6.15, 16 **22** παραζηλοῦμεν τὸν κύριον Dt 32.21
23 Πάντα ἔξεστιν ... συμφέρει 1 Cor 6.12 **24** Ro 15.2 **26** Ps 24.1; 50.12; 89.11
27 Lk 10.8

ϑέλετε πορεύεσϑαι, πᾶν τὸ παρατιϑέμενον ὑμῖν ἐσϑίετε μηδὲν
ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. **28** ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ,
Τοῦτο ἱερόϑυτόν ἐστιν, μὴ ἐσϑίετε δι᾽ ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα
καὶ τὴν συνείδησιν[5]· **29** συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ
ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἱνατί γὰρ ἡ ἐλευϑερία μου κρίνεται ὑπὸ
ἄλλης συνειδήσεως; **30** εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦ-
μαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; **31** εἴτε οὖν ἐσϑίετε εἴτε πίνετε εἴτε
τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν ϑεοῦ ποιεῖτε. **32** ἀπρόσκοποι καὶ
Ἰουδαίοις γίνεσϑε καὶ Ἕλλησιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ϑεοῦ,
33 καϑὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ
σύμφορον ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωϑῶσιν. **11** μιμηταί
μου γίνεσϑε καϑὼς κἀγὼ Χριστοῦ.

Covering the Head in Worship

2 Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ὅτι πάντα μου μέμνησϑε καί, καϑὼς
παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. **3** ϑέλω δὲ ὑμᾶς
εἰδέναι ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστιν, κεφαλὴ δὲ
γυναικὸς ὁ ἀνήρ, κεφαλὴ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁ ϑεός. **4** πᾶς ἀνὴρ
προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. **5** πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προ-
φητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ καταισχύνει τὴν κεφαλὴν
αὐτῆς· ἓν γάρ ἐστιν καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. **6** εἰ γὰρ οὐ
κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσϑω· εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ
κείρασϑαι ἢ ξυρᾶσϑαι, κατακαλυπτέσϑω. **7** ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ

---

[5] **28** {A} συνείδησιν ℵ A B C* D F G H* P 0150 33 81 256 365 436 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *l* 596 it$^{ar, b, d, f, g, s}$ vg syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm (eth) (geo^{1}) slav Ambrosiaster Pelagius Augustine // συνείδησιν – τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς (*see* 10.26) (C^{3} *transposes after verse 31*) H^{c} Ψ 6 104 263 424 459 1852 *Byz* [K L] *Lect* syr^{h} geo^{2} Chrysostom // *omit* τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνείδησιν 𝔓^{46}

---

28 1 Cor 8.7 **30** 1 Tm 4.4 **31** Col 3.17 **32** Ro 14.13 **33** 1 Cor 9.20-22
11.1 1 Cor 4.16; Php 3.17 **3** παντὸς … ἐστιν Eph 5.23 κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ Gn 3.16; Eph 5.23 κεφαλὴ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁ ϑεός 1 Cor 3.23

ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ
ὑπάρχων· ἡ γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. **8** οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ
γυναικὸς ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· **9** καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ
διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. **10** διὰ τοῦτο
ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν[1] ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς
ἀγγέλους. **11** πλὴν οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς οὔτε ἀνὴρ χωρὶς
γυναικὸς ἐν κυρίῳ· **12** ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτως
καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. **13** ἐν
ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστὶν γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ
θεῷ προσεύχεσθαι; **14** οὐδὲ ἡ φύσις αὐτὴ διδάσκει ὑμᾶς ὅτι
ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ ἀτιμία αὐτῷ ἐστιν, **15** γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ
δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται [αὐτῇ][2].
16 Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν
οὐκ ἔχομεν οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ.

Abuses at the Lord's Supper

17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖσσον
ἀλλ᾽ εἰς τὸ ἧσσον συνέρχεσθε. **18** πρῶτον μὲν γὰρ συνερχο-
μένων ὑμῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν καὶ
μέρος τι πιστεύω. **19** δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα

---

[1] **10** {A} ἐξουσίαν $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A B C D F G H Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127^{vid} 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo^{pt}}$ eth geo slav Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Clement$^{from Theodotus}$ Origen$^{lat2/3}$ Evagrius Chrysostom$^{2/3}$; Tertullian$^{2/5}$ Ambrosiaster Pelagius Augustine$^{1/2}$ // κάλυμμα vg^{mss} cop$^{bo^{pt}}$ arm Ptolemy$^{acc. to Irenaeus^{gr}}$ Irenaeus^{lat} Hippolytus^{slav} Origen$^{lat1/3}$ Chrysostom$^{1/3}$; (Tertullian$^{3/5}$) Jerome Augustine$^{1/2}$ Bede

[2] **15** {C} δέδοται αὐτῇ ℵ A B 33 81 256 263 365 424* 1319 1573 1912 2127 2464 *l* 884 it^{g} syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{2} Philo-Carpasia Chrysostom Cyril // αὐτῇ δέδοται C H P 0150 104 436 459 1175 1241 1739 1852 1881 1962 *l* 590 *l* 596 *l* 1441 it$^{ar, f}$ vg syr^{h} slav Ambrose Pelagius // δέδοται $\mathfrak{P}^{46}$ D F G Ψ 6 424^{c} 2200 *Byz* [K L] *Lect* it$^{b, d, o}$ geo^{1} Ambrosiaster REB

---

7 εἰκὼν ... ὑπάρχων Gn 1.27; 5.1; 9.6; Wsd 2.23; Jas 3.9 **8** Gn 2.21-23; 1 Tm 2.13 **9** Gn 2.18 **18** ἀκούω ... ὑπάρχειν 1 Cor 1.10-12; 3.3 **19** ἵνα καὶ οἱ δόκιμοι ... ὑμῖν Dt 13.3; 1 Jn 2.19

[καὶ] οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. **20** Συνερχομένων
οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστιν κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν·
21 ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ
ὃς μὲν πεινᾷ ὃς δὲ μεθύει. **22** μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ
ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ
καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί εἴπω ὑμῖν; ἐπαινέσω ὑμᾶς;[a] ἐν
τούτῳ[b] οὐκ ἐπαινῶ.

The Institution of the Lord's Supper
(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; Lk 22.14-20)

23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα
ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο ἔλαβεν ἄρτον
24 καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν, Τοῦτό[3] μού ἐστιν τὸ
σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν[4]· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
25 ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων, Τοῦτο τὸ
ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε,
ὁσάκις ἐὰν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. **26** ὁσάκις γὰρ ἐὰν

---

[3] **24** {A} τοῦτο 𝔓^{46} א A B C* D F G 0199 6 33 81* 104 424^{c} 1175 1241 1739 1881 1962 2127 2200 2464 *l* 599 it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg$^{ww, st}$ syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ geo^{1} Cyril Nestorius Theodoret; Cyprian Ambrosiaster Pelagius // λάβετε φάγετε, τοῦτο (*see* Mt 26.26) C^{3} Ψ 0150 81^{c} 256 263 365 424* 436 459 1319 1573 1852 1912 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{cl} syr$^{p, h}$ arm eth geo^{2} slav Basil Cyril-Jerusalem^{dub} Chrysostom

[4] **24** {A} ὑμῶν 𝔓^{46} א* A B C* 6 33 424^{c} 1739* vgst syr^{pal} (Cyril) Theodoret$^{1/3}$; Cyprian Pelagius Fulgentius // ὑμῶν κλώμενον א^{2} C^{3} D^{2} F G Ψ 0150 81 104 256 (263 ἡμῶν) 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1739^{c} 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 591 *l* 597 *l* 809 *l* 1154 *l*^{AD} ἡμῶν) it$^{b, d, f2, g}$ syr$^{p, h}$ (arm) geo slav Basil Chrysostom Nestorius Theodoret$^{1/3}$; Ambrosiaster // ὑμῶν θρυπτόμενον D* Theodoret$^{1/3}$ // ὑμῶν διδόμενον (*see* Lk 22.19) it$^{(ar), f*, o}$ vg$^{cl, ww}$ cop$^{sa, bo}$ eth

---

[a] **22** NO C: AD TR NIV ‖ [b] Question: AD TR NIV

---

22 καταισχύνετε ... ἔχοντας Jas 2.5-6 **23-25** Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20 **25** ἡ καινὴ διαθήκη Ex 24.8; Jr 31.31; 32.40; 2 Cor 3.6; He 8.8-13 διαθήκη ... αἵματι Ex 24.6-8; Zch 9.11 **26** Mt 26.29

ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον πίνητε, τὸν θάνατον
τοῦ κυρίου καταγγέλλετε ἄχρι οὗ ἔλθῃ.

Partaking of the Supper Unworthily

27 Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ
κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ
κυρίου. **28** δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ
ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· **29** ὁ γὰρ ἐσθίων
καὶ πίνων[5] κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα[6].
30 διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ
κοιμῶνται ἱκανοί. **31** εἰ δὲ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρι-
νόμεθα· **32** κρινόμενοι δὲ[c] ὑπὸ [τοῦ] κυρίου[d] παιδευόμεθα,
ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. **33** ὥστε, ἀδελφοί μου,
συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. **34** εἴ τις
πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε. Τὰ δὲ
λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι.

Spiritual Gifts

12 Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν.
2 Οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν

---

[5] **29** {A} πίνων 𝔓^{46} ℵ* A B C* 33 1739 it^{o} cop$^{sa, bo}$ geo Hesychius^{lat}; Pelagius // πίνων ἀναξίως (*see* 11.27) ℵ^{2} C^{2} D F G Ψ 0150 6 81 (140 ἀναξίως *after* γάρ) 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g}$ vg syr$^{p, h, pal}$ arm eth slav Basil Chrysostom (Cyril) John-Damascus; Ambrosiaster Pacian Jerome Augustine

[6] **29** {A} σῶμα 𝔓^{46} ℵ* A B C* 6 33 424^{c} 1739 it^{o} vg$^{ww, st}$ syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ Pelagius Augustine$^{1/2}$ // σῶμα τοῦ κυρίου ℵ^{2} C^{3} D F G (Ψ κυρίου Ἰησοῦ) 0150 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ arm (eth) geo slav Basil Chrysostom (Cyril) Hesychius^{lat}; Ambrosiaster Pacian Augustine$^{1/2}$ NIV EU LB DHH // αἷμα τοῦ κυρίου 1241

---

[c] **32** C: NRSV^{mg} REB ‖ [d] C: NIV NRSV EU LB BTI DHH

---

27 He 10.29 **28** δοκιμαζέτω ... ἑαυτόν Mt 26.22; 2 Cor 13.5 **30** κοιμῶνται ἱκανοί Ac 7.60; 1 Cor 15.20; Eph 5.14; 1 Th 5.6 **32** He 12.5-6
12.2 τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα Hab 2.18-19

ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. **3** διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι
θεοῦ λαλῶν λέγει, Ἀνάθεμα Ἰησοῦς, καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν,
Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

4 Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· **5** καὶ
διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· **6** καὶ διαι-
ρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν
πᾶσιν. **7** ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς
τὸ συμφέρον. **8** ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος
σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, **9** ἑτέρῳ
πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ
ἑνὶ πνεύματι[1], **10** ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ [δὲ]
προφητεία, ἄλλῳ [δὲ] διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ γένη γλωσ-
σῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν· **11** πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ
τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται.

One Body with Many Members

12 Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστιν καὶ μέλη πολλὰ ἔχει,
πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα ἕν ἐστιν σῶμα, οὕτως
καὶ ὁ Χριστός· **13** καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν
σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες εἴτε δοῦλοι
εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. **14** καὶ γὰρ
τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος ἀλλὰ πολλά. **15** ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς,
Ὅτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ

---

[1] **9** {A} ἐν τῷ ἑνὶ πνεύματι A B 0150 33 81 104 424[c] 436 459 1175 (1739 *omit* τῷ) 1881 2200 2464 it[ar, b, d, f1xt, o] vg Cyril-Jerusalem[ms] Didymus[dub]; Hilary[1/2] Ambrosiaster Ambrose[3/4] Gaudentius Jerome Pelagius Augustine[7/11] Speculum Varimadum // ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ℵ C[3] D F G 0201 6 263 424* 1852 1912 1962 *Byz* [L P] *Lect* it[fmg, g] syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo slav Clement Ps-Athanasius Apollinaris Cyril-Jerusalem Chrysostom Theodoret; Hilary[1/2] Augustine[1/11] // ἐν τῷ πνεύματι 𝔓[46] // πνευματικά *l* 1977 // *omit* C* (Ψ *omit* ἰαμάτων, *too*) 256 365 1319 1573 2127 eth Marcion[acc. to Tertullian] Basil; Ambrose[1/4] Augustine[3/11]

---

3 οὐδεὶς ... ἁγίῳ Mk 9.39; 1 Jn 4.2-3 **4** Διαιρέσεις ... εἰσίν Ro 12.6 τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα Eph 4.4 **5** διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν Eph 4.11 **7** πρὸς τὸ συμφέρον 1 Cor 14.26; Eph 4.12 **10** ἑτέρῳ γένη γλωσσῶν Ac 2.4; 1 Cor 14.5 **11** διαιροῦν ... βούλεται Ro 12.3; 1 Cor 7.7; Eph 4.7 **12** τὸ σῶμα ... σῶμα Ro 12.4-5; 1 Cor 10.17 **13** ἐν ... ἐλεύθεροι Ga 3.28

ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;[a] **16** καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, Ὅτι οὐκ εἰμὶ
ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ
τοῦ σώματος;[b] **17** εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ
ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; **18** νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν
ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησεν. **19** εἰ δὲ ἦν τὰ
πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; **20** νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ
σῶμα. **21** οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, Χρείαν
σου οὐκ ἔχω, ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσίν, Χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω·
22 ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθε-
νέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστιν, **23** καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμό-
τερα εἶναι τοῦ σώματος τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθε-
μεν, καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει,
24 τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ᾽ ὁ θεὸς συνε-
κέρασεν τὸ σῶμα τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν,
25 ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων
μεριμνῶσιν τὰ μέλη. **26** καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει
πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται [ἓν] μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ
μέλη.

27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους. **28** καὶ
οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους,
δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις,
ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήμψεις, κυβερνήσεις, γένη
γλωσσῶν. **29** μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ
πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; **30** μὴ πάντες χαρί-
σματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; μὴ
πάντες διερμηνεύουσιν; **31** ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μεί-
ζονα.

---

[a] **15** Statement: M TR WH GNB NIV NRSV REB EU BJ NBS TOB[mg] DHH [b] **16** Statement: M TR WH GNB NIV NRSV REB EU BJ NBS TOB[mg] DHH

---

27 Ro 12.5; Eph 5.30 **28** ἔθετο … διδασκάλους Eph 4.11-12 **31** 1 Cor 14.1

Love

Καὶ ἔτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. **13** Ἐὰν ταῖς
γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ
ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. **2** καὶ ἐὰν
ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν
γνῶσιν καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὄρη μεθιστάναι,
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. **3** κἂν ψωμίσω πάντα τὰ
ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυχήσωμαι[1],
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.
4 Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται ἡ ἀγάπη, οὐ ζηλοῖ, [ἡ
ἀγάπη][2] οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, **5** οὐκ ἀσχημονεῖ[3], οὐ
ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, **6** οὐ

---

[1] **3** {C} καυχήσωμαι 𝔓^{46} ℵ A B (048 καυχήσομαι) 0150 33 1739* cop$^{\text{sa, bo}}$ Origen Didymus Jerome$^{2/3}$ mss$^{\text{acc. to Jerome}}$ // καυθήσομαι C D F G L 81 104 263 436 459 1175 1881* 1912 *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ Macarius/Symeon$^{1/2}$ Flavian-Antioch Cyril GNB NIV REB EU LB BJ TOB BTI // καυθήσωμαι Ψ 6 256 365 424 1319 1573 1739^{c} 1852 1881^{c} 1962 2200 2464 *Byz* [K] *Lect*^{pt} it$^{\text{ar, b, d, f, g, o}}$ vg syr^{hmg} (eth) slav Origen^{lat} Basil Gregory-Nyssa Macarius/Symeon$^{1/2}$ Chrysostom$^{2/3}$; Tertullian Rebaptism Cyprian Ambrosiaster Pacian Zeno Jerome$^{1/3}$ Greek and Latin mss$^{\text{acc. to Jerome}}$ Petilianus Pelagius Augustine$^{35/37}$ Speculum // καυθῇ 2127 *l* 1443 (syr$^{\text{p, h}}$) (vg^{mss}) Chrysostom$^{1/3}$; (Augustine$^{2/35}$)

[2] **4** {C} ἡ ἀγάπη ℵ A C D F G Ψ 048 0150 0243 6 81 263 424 1241 1739 1852 1881 1912 *Byz* [K L] *Lect* it$^{\text{b, d, g}}$ syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} geo^{2} slav Origen$^{\text{gr, lat1/3}}$; Cyprian Optatus Speculum // *transpose after* περπερεύεται 𝔓^{46} cop^{boms} // *omit* B 33 104 256 365 436 459 1175 1319 1573 1962 2127 2464 *l* 422 *l* 596 *l* 598 *l* 599 *l* 1298 *l* 1365 it$^{\text{ar, f}}$ vg syr^{pal} cop$^{\text{sa, boms}}$ arm (eth) geo^{1} Clement Origen$^{\text{lat2/3}}$ Basil Gregory-Nyssa Chrysostom Cyril; Tertullian Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Petilianus Augustine

[3] **5** {A} ἀσχημονεῖ ℵ A B C D F G Ψ 048^{vid} 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 (1241 *l* 592 *l* 895 αὐσχημονεῖ) 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it$^{\text{ar, b, d, f, g}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ geo slav Clement Origen$^{\text{gr, lat}}$ Basil Gregory-Nyssa Didymus Macarius/Symeon Chrysostom Cyril; Tertullian Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Petilianus Augustine Speculum // εὐσχημονεῖ 𝔓^{46}

---

2 ἔχω πᾶσαν ... μεθιστάναι Mt 17.20; 21.21; Mk 11.23 **3** ψωμίσω ... μου Mt 6.2 **5** οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς Php 2.4 οὐ λογίζεται τὸ κακόν Zch 8.17 **6** Ro 12.9

χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· **7** πάντα στέγει,
πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

8 Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργη-
θήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργη-
θήσεται. **9** ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προ-
φητεύομεν· **10** ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους
καταργηθήσεται. **11** ὅτε ἤμην νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος,
ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος· ὅτε γέγονα ἀνήρ,
κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. **12** βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι᾽ ἐσόπτρου
ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ
μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. **13** νυνὶ
δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων
ἡ ἀγάπη.

Tongues and Prophecy

14 Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ
ἵνα προφητεύητε. **2** ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ
ἀλλὰ θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· **3** ὁ
δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ
παραμυθίαν. **4** ὁ λαλῶν γλώσσῃ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προ-
φητεύων ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. **5** θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν
γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων δὲ ὁ προφητεύων
ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία
οἰκοδομὴν λάβῃ.

6 Νῦν δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί
ὑμᾶς ὠφελήσω ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν γνώσει
ἢ ἐν προφητείᾳ ἢ [ἐν] διδαχῇ; **7** ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν
διδόντα, εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις
μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον;
8 καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον σάλπιγξ φωνὴν δῷ, τίς παρασκευάσεται
εἰς πόλεμον; **9** οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ

---

7 πάντα στέγει Pr 10.12; Ro 15.1; 1 Pe 4.8 πάντα ὑπομένει 1 Cor 9.12 **12** βλέπομεν … αἰνίγματι 2 Cor 5.7; Jas 1.23 **13** νυνὶ … ἐλπίς, ἀγάπη 1 Th 1.3 μείζων … ἀγάπη 1 Jn 4.16
14.1 ζηλοῦτε … πνευματικά 1 Cor 12.31; 14.39 **5** μᾶλλον … προφητεύητε Nu 11.29

εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε
γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. **10** τοσαῦτα εἰ τύχοι γένη φωνῶν εἰσιν
ἐν κόσμῳ καὶ οὐδὲν ἄφωνον· **11** ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν
τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ
βάρβαρος. **12** οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων,
πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε ἵνα περισσεύητε.
13 διὸ ὁ λαλῶν γλώσσῃ προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ. **14** ἐὰν
[γὰρ] προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ
νοῦς μου ἄκαρπός ἐστιν. **15** τί οὖν ἐστιν; προσεύξομαι τῷ
πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ
δὲ καὶ τῷ νοΐ. **16** ἐπεὶ ἐὰν εὐλογῇς [ἐν] πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν
τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ Ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ;
ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδεν· **17** σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς
ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. **18** εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, πάντων
ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶ· **19** ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω
πέντε λόγους τῷ νοΐ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω,
ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ.

20 Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν ἀλλὰ τῇ κακίᾳ
νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶν τέλειοι γίνεσθε. **21** ἐν τῷ νόμῳ
γέγραπται ὅτι

> **Ἐν ἑτερογλώσσοις**
> **καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέρων**
> **λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ**
> **καὶ οὐδ'** οὕτως **εἰσακούσονταί** μου,

λέγει κύριος. **22** ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν οὐ τοῖς
πιστεύουσιν ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις
ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. **23** Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη
ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάντες λαλῶσιν γλώσσαις, εἰσέλθωσιν δὲ
ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; **24** ἐὰν δὲ πάντες
προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ
πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, **25** τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας

---

15 ψαλῶ τῷ πνεύματι Eph 5.19 **20** μὴ ... φρεσίν Eph 4.14 ταῖς δὲ ... γίνεσθε Php 3.15
21 Ἐν ... εἰσακούσονται Is 28.11-12; Dt 28.49 **23** Ac 2.13 **24** ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων
Jn 16.8

αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσ-
κυνήσει τῷ θεῷ ἀπαγγέλλων ὅτι Ὄντως ὁ θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν.

All Things to be Done in Order

26 Τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ψαλμὸν
ἔχει, διδαχὴν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἑρμηνείαν
ἔχει· πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. **27** εἴτε γλώσσῃ τις
λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς
διερμηνευέτω· **28** ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκ-
κλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. **29** προφῆται δὲ δύο ἢ
τρεῖς λαλείτωσαν καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν· **30** ἐὰν δὲ
ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. **31** δύνασθε
γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσιν καὶ
πάντες παρακαλῶνται. **32** καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις
ὑποτάσσεται, **33** οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς ἀλλ'
εἰρήνης.[a]

Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων[b] **34** [1]αἱ γυναῖκες ἐν
ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν,
ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. **35** εἰ δέ τι
μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν·
αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ.[1] **36** ἢ ἀφ' ὑμῶν
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν, ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;

37 Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω
ἃ γράφω ὑμῖν ὅτι κυρίου ἐστὶν ἐντολή· **38** εἰ δέ τις ἀγνοεῖ,

---

[1] **34-35** {B} *include verse 34-35 here (with minor variants)* 𝔓[46, 123] א A B Ψ 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[o] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo, fay] arm eth geo slav Origen Chrysostom Theodoret; Pelagius // *verses 34-35 following 14.40* D F G it[ar, b, d, f, g] vg[ms] Ambrosiaster Sedulius-Scottus

---

[a] **33** NO P: TR WH BJ // v. 33b-35 in parentheses: NRSV || [b] P: WH BJ

---

25 Ὄντως ... ἐστιν Is 45.14; Dn 2.47; Zch 8.23; Jn 4.19 **26** ὅταν ... ἑρμηνείαν 1 Cor 11.18; 12.8-10 πάντα ... γινέσθω Eph 4.12 **29** οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν Ac 17.11; 1 Th 5.21 **34** ἀλλὰ ... λέγει Gn 3.16; 1 Cor 11.3; Eph 5.22; 1 Tm 2.12; Tt 2.5 **37** ἃ ... ἐντολή 1 Jn 4.6

ἀγνοεῖται[2]. **39** ὥστε, ἀδελφοί [μου], ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν
καὶ τὸ λαλεῖν μὴ κωλύετε γλώσσαις· **40** πάντα δὲ εὐσχημόνως
καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.[3]

The Resurrection of Christ

15 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην
ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, **2** δι᾽ οὗ καὶ
σῴζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ
μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. **3** παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ
παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν
κατὰ τὰς γραφὰς **4** καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ
τρίτῃ κατὰ τὰς γραφὰς **5** καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ εἶτα τοῖς δώδεκα·
6 ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ
πλείονες μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ ἐκοιμήθησαν· **7** ἔπειτα
ὤφθη Ἰακώβῳ εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν· **8** ἔσχατον δὲ
πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. **9** Ἐγὼ γάρ εἰμι
ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι
ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· **10** χάριτι
δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη,
ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ ἀλλ᾽

---

[2] **38** {B} ἀγνοεῖται ℵ* A^{*vid} (F G ἠγνοεῖται) 048 0243 6 33 424^{c} 1739 it$^{b, d}$ cop$^{sa, bo, fay}$ Origen$^{gr2/4, lat4/5}$ Didymus Theodore^{vid}; Hilary Ambrose$^{1/6}$ // ἀγνοεῖτε D* // ἀγνοείτω 𝔓^{46} ℵ^{2} A^{c} B D^{2} Ψ 0150 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* syr$^{p, h, pal}$ arm (eth) geo slav Origen$^{gr2/4}$ Chrysostom // *ignorabitur* it$^{ar, f, g}$ vg Origen$^{lat1/5}$; Ambrosiaster Ambrose$^{5/6}$ Jerome Pelagius Augustine

[3] **40** {B} *omit verse 34-35 here* 𝔓$^{46, 123}$ ℵ A B Ψ 048 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom Theodoret; Pelagius // *include verse 34-35 here* D F G it$^{ar, b, d, f, g}$ vg^{ms} Ambrosiaster Sedulius-Scottus

---

40 1 Cor 14.33; Col 2.5

15.3 Χριστὸς … γραφάς Is 53.8-9 **4** ἐγήγερται … γραφάς Ps 16.10; Ho 6.2; Jon 1.17; Mt 12.40; Ac 2.24-32 **5** ὤφθη Κηφᾷ Lk 24.34 τοῖς δώδεκα Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.36; Jn 20.19 **7** τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν Lk 24.50 **8** Ac 9.3-6; 1 Cor 9.1 **9** Ἐγὼ … ἀποστόλων Eph 3.8; 1 Tm 1.15; Mt 5.19 ἐδίωξα … θεοῦ Ac 8.3 **10** ἡ χάρις … ἐγενήθη 2 Cor 6.1 περισσότερον … ἐκοπίασα 2 Cor 11.5, 23

ἡ χάρις τοῦ θεοῦ [ἡ] σὺν ἐμοί[1]. **11** εἴτε οὖν ἐγὼ εἴτε ἐκεῖνοι,
οὕτως κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.

The Resurrection of the Dead

12 Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς
λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; **13** εἰ
δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· **14** εἰ
δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα [καὶ] τὸ κήρυγμα ἡμῶν,
κενὴ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν[2]· **15** εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρ-
τυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἤγειρεν
τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται.
16 εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται·
17 εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, ἔτι ἐστὲ
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν, **18** ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ
ἀπώλοντο. **19** εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἐν Χριστῷ ἠλπικότες ἐσμὲν
μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.

20 Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν ἀπαρχὴ τῶν κεκοι-
μημένων. **21** ἐπειδὴ γὰρ δι᾽ ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι᾽ ἀν-
θρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. **22** ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες
ἀποθνῄσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζῳοποιηθή-

---

[1] **10** {C} ἡ σὺν ἐμοί ℵ^{2} A D^{1} Ψ 0150 0270^{c} 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav Origen$^{gr, lat2/9}$ Ps-Dionysius Eusebius Didymus$^{1/5}$ Chrysostom Cyril (Theodoret); Jerome$^{5/8}$ // ἡ εἰς ἐμέ 𝔓^{46} syr^{hmg} Jerome$^{3/8}$ // σὺν ἐμοί ℵ* B D* F G 0243 0270* 6 1739 it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg Origen$^{lat7/9}$ Didymus$^{4/5}$; Ambrosiaster Pelagius Maximinus Augustine Quodvultdeus EU

[2] **14** {B} ὑμῶν ℵ A D^{2} F G Ψ 0150 0270^{c} 104 256 263 424 436 459 1175 1852 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, d, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa mss, bo}$ arm eth geo slav Irenaeus^{lat} Ps-Ignatius Adamantius^{lat} Chrysostom Cyril^{mss}; Ambrosiaster Gregory-Elvira Rufinus Pelagius Augustine // ὑμῶν, ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν (*see* 15.17) 365 1319 1573 // ἡμῶν B D* 0243 0270* 6 33 81 1241 1739 1881 1912 *l* 147 *l* 170 *l* 422 *l* 592 *l* 593 *l* 596 *l* 1156 it^{ar} vg^{mss} cop$^{sa mss, fay}$ Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Adamantius^{gr} Cyril-Jerusalem Epiphanius Cyril; Tertullian Jerome

---

15 ἐμαρτυρήσαμεν ... νεκροί Ac 1.22; 4.33; 5.32 **20** Col 1.18 **21** Gn 3.17-19; Ro 5.12, 18

σονται. **23** ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστός,
ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, **24** εἶτα τὸ τέλος,
ὅταν παραδιδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὅταν καταρ-
γήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. **25** δεῖ
γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρι οὗ θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς
πόδας αὐτοῦ. **26** ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος·
27 **πάντα** γὰρ **ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.** ὅταν δὲ εἴπῃ
ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ
τὰ πάντα. **28** ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε [καὶ] αὐτὸς
ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς
[τὰ] πάντα ἐν πᾶσιν.

29 Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ
ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν;
30 τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; **31** καθ᾽ ἡμέραν
ἀποθνῄσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, [ἀδελφοί,][3] ἣν ἔχω ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. **32** εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριο-
μάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος;[a] εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,[b]

> **Φάγωμεν καὶ πίωμεν,**
> **αὔριον γὰρ ἀποθνῄσκομεν.**

33 μὴ πλανᾶσθε·

> Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

34 ἐκνήψατε δικαίως καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ
τινες ἔχουσιν, πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λαλῶ.

---

[3] **31** {C} ἀδελφοί, ℵ A B K P 0150 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1241 1319 1573 1912 1962 2127 2464 *l* 596 it[ar, r] vg syr[(p), (h), pal] (cop[sa, bo, fay]) arm (eth) slav Marcion[acc. to Adamantius] Origen[1/3] Cyril; Augustine // *omit* 𝔓[46] D F G Ψ 075 0243 6 424 1739 1852 1881 2200 *Byz* [L] *Lect* it[b, d, f, g, o] geo Origen[2/3] Chrysostom Theodoret; Ambrosiaster Pelagius Julian-Eclanum

---

[a] **32** NO C: TR || [b] Question: TR

---

23 1 Th 4.16; Re 20.5 **24** παραδιδῷ ... πατρί Dn 2.44 **25** Ps 110.1; Mt 22.44 **26** Re 20.14; 21.4 **27** πάντα ... αὐτοῦ Ps 8.6 **30** Ro 8.36 **31** καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνῄσκω 2 Cor 4.10-11 **32** Φάγωμεν ... ἀποθνῄσκομεν Is 22.13; 56.12; Lk 12.19-20 **33** Menander, *Thais* (218) **34** ἐκνήψατε δικαίως Ro 13.11; Eph 5.14 ἀγνωσίαν ... ἔχουσιν Ac 26.8 πρὸς ... λαλῶ 1 Cor 6.5

The Resurrection Body

35 Ἀλλ᾽ ἐρεῖ τις, Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι
ἔρχονται; **36** ἄφρων, σὺ ὃ σπείρεις, οὐ ζῳοποιεῖται ἐὰν μὴ
ἀποθάνῃ· **37** καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον
σπείρεις ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον εἰ τύχοι σίτου ἤ τινος τῶν
λοιπῶν· **38** ὁ δὲ θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν,
καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα. **39** οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ
αὐτὴ σὰρξ ἀλλ᾽ ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν,
ἄλλη δὲ σὰρξ πτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων. **40** καὶ σώματα
ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ᾽ ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπου-
ρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. **41** ἄλλη δόξα ἡλίου,
καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ
ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.

42 Οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ,
ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· **43** σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν
δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· **44** σπεί-
ρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. εἰ ἔστιν
σῶμα ψυχικόν, ἔστιν καὶ πνευματικόν. **45** οὕτως καὶ γέγρα-
πται, **Ἐγένετο ὁ** πρῶτος **ἄνθρωπος** Ἀδὰμ **εἰς ψυχὴν ζῶσαν,**
ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζῳοποιοῦν. **46** ἀλλ᾽ οὐ πρῶτον
τὸ πνευματικὸν ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. **47** ὁ
πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος[4] ἐξ

---

[4] **47** {A} ἄνθρωπος ℵ* B C D* F G 0150 0243 6 33 424^{c} 1175 1739* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg cop$^{(sa), bo}$ eth Hippolytus Origen$^{gr1/2, lat}$ Peter-Alexandria Adamantius Athanasius Marcellus Gregory-Nazianzus (Gregory-Nyssa) (Epiphanius) (Cyril$^{4/8}$) (Hesychius^{lat}) Theodoret$^{1/2}$; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Hilary (Zeno) Priscillian (Pacian) Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Quodvultdeus Ps-Vigilius // ὁ κύριος 1912 (2200 *omit* ὁ δεύτερος) Marcion$^{acc. to Tertullian and Adamantius}$ // ἄνθρωπος ὁ κύριος ℵ^{2} A D^{1} Ψ 075 81 104 256 263 365 424* 436 459 1241 1319 1573 1739^{c} 1852 1881 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{p, h, pal}$ arm geo^{2} slav Origen$^{gr1/2}$ Basil Chrysostom Cyril$^{4/8}$ Theodoret$^{1/2}$ John-Damascus; Maximinus // ἄνθρωπος πνευματικός 𝔓^{46} (geo^{1})

---

36 Jn 12.24 **38** Gn 1.11 **43** Php 3.20-21 **45** Ἐγένετο ... ζῶσαν Gn 2.7 ὁ ἔσχατος ... ζῳοποιοῦν Jn 6.63; 2 Cor 3.6, 17 **47** ὁ πρῶτος ... χοϊκός Gn 2.7

οὐρανοῦ. **48** οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἷος ὁ
ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι· **49** καὶ καθὼς ἐφορέ-
σαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν[5] καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ
ἐπουρανίου.

50 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν
θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύναται οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν
κληρονομεῖ. **51** ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες οὐ κοιμη-
θησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα[6], **52** ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ
ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίσει γὰρ καὶ οἱ νεκροὶ
ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. **53** δεῖ γὰρ
τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. **54** ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύ-

---

[5] **49** {B} φορέσομεν B I 0150 6 1852^{vid} 1881 *l* 60 *l* 617 *l* 938 *l* 1364 *l* 1365 *l* 1441 cop^{sa} eth Gregory-Nazianzus Didymus Didymus$^{\text{dub 1/2}}$ Cyril$^{\text{6/11}}$ // φορέσωμεν 𝔓^{46} ℵ A C D F G Ψ^{c} 075 0243 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, b, d, f, g, o}}$ vg cop^{bo} Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$ Irenaeus^{lat} Clement Origen$^{\text{gr, lat}}$ Methodius Ps-Athanasius Gregory-Nyssa Didymus$^{\text{dub 1/2}}$ Macarius/Symeon Epiphanius Chrysostom Cyril$^{\text{5/11}}$ Hesychius; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Hilary Zeno Pacian Priscillian Gregory-Elvira Ambrose Jerome Pelagius Augustine Quodvultdeus

[6] **51** {A} οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα B D^{2} Ψ 048 075 0150 0243^{c} 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo^{2} slav (Origen$^{\text{1/2}}$) (Adamantius) (Titus-Bostra) (mss$^{\text{acc. to Didymus}}$) Chrysostom (Cyril$^{\text{1/2}}$) Theodoret Theodore-Heraclea Acacius-Caesarea Greek mss$^{\text{acc. to Jerome}}$ Ps-Jerome mss$^{\text{acc. to Rufinus}}$ // οὐ κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα 𝔓^{46} A^{c} Adamantius^{mss} // κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ℵ (A* οἱ *for* οὐ) C F G 0243* 33 1241 1739 it$^{\text{r mg, g}}$ arm geo^{1} Origen$^{\text{gr 1/2, lat}}$ Didymus Cyril$^{\text{1/2}}$; Acacius-Caesarea$^{\text{acc. to Jerome}}$ Jerome mss$^{\text{acc. to Jerome and Augustine}}$ // ἀναστησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα D* it$^{\text{ar, b, d, f IX, (o)}}$ vg Marcion$^{\text{acc. to Adamantius lat}}$; Tertullian Ambrosiaster Hilary Gregory-Elvira Ambrose Rufinus Pelagius Augustine Quodvultdeus Speculum // κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα *l* 1443

---

49 ἐφορέσαμεν … χοϊκοῦ Gn 5.3 **50** 1 Cor 6.13 **51-52** πάντες … ἀλλαγησόμεθα 1 Th 4.15-17 **52** σαλπίσει … ἐγερθήσονται Mt 24.31 **53** 2 Cor 5.4

σηται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν[7],
τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος,
Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος.
55 **ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος;**
ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον;[8]
56 τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς
ἁμαρτίας ὁ νόμος· **57** τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος
διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **58** Ὥστε, ἀδελφοί μου
ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ

---

[7] **54** {B} ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν (א^{2} τὴν ἀθανασίαν) B C^{2vid} (C* *illegible*) D Ψ 075 0150 (33 τὴν ἀφθαρσίαν … τὴν ἀθανασίαν) 81 104 263 424 436 459 (1241 ἐνδύσεισθαι *twice*) 1319 1573 1739^{c} 1881 1962 (2127 ἀθανασίαν *for* ἀφθαρσίαν) 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 1439 ἐνδύσασθαι *twice*) it^{d} syr$^{p, h}$ geo^{2} slav Origen$^{gr, lat1/2}$ Athanasius Chrysostom; Jerome$^{2/3}$ Augustine$^{17/19}$ Cassiodorus // ὅταν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν 𝔓^{46} (א* 088^{vid} 1912 τὴν ἀθανασίαν) 0121 0243 1175 1739* 1852 2200 it$^{ar, b, o}$ vg cop$^{sams, bo}$ eth (Marcion$^{acc. to Epiphanius}$) Irenaeus^{lat} Origen$^{lat1/2}$; Ambrosiaster Hilary Gaudentius Pelagius Augustine$^{1/19}$ // ὅταν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται τὴν ἀθανασίαν καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν A vg^{mss} cop^{sams} arm geo^{1} Tertullian Ambrose Jerome$^{1/3}$ Augustine$^{1/19}$ // *omit (by homoioteleuton?)* F G 6 365 *l* 895* it$^{f, g}$ cop^{boms}

[8] **55** {B} νῖκος; ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; (𝔓^{46} B 088 νεῖκος) א* C 1739* it$^{(ar), b}$ vg (vg^{mss}) cop$^{sa, (bo)}$ Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Irenaeus$^{lat1/2}$ Origen$^{lat1/4}$ Eusebius$^{1/2}$; Hegemonius Ambrose Gaudentius (Jerome) Augustine$^{17/63 (42/63)}$ Fulgentius // νῖκος; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ κέντρον; 0121 0150 0243 33 81 1175 1241 1739^{c} 1912 2464 arm slav Origen$^{gr1/2, lat1/2}$ Athanasius$^{1/2}$ Cyril-Jerusalem Didymus^{dub} Cyril$^{1/4}$ Proclus$^{1/2}$ // νῖκος; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος 1319 1962 2200 // κέντρον; ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος (D* νεῖκος) (D^{2} *omit* θάνατε) F G 424^{c} it$^{d, f, g, o}$ Irenaeus$^{lat1/2}$ Origen$^{lat1/2}$ Eusebius$^{1/2}$; (Tertullian) (Cyprian) Priscillian Chromatius Julian-Eclanum (Ambrosiaster) (Hilary) (Augustine$^{4/63}$) // κέντρον; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος; א^{2} A^{c} Ψ 075 6 104 263 365 424* 436 459 1573 1852 (1881 *omit* τό) 2127 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{(p), h}$ eth geo Origen$^{gr1/2}$ Ps-Gregory-Thaumaturgus Athanasius$^{1/2}$ Ps-Athanasius Gregory-Nyssa Epiphanius Chrysostom Proclus$^{1/2}$ // κέντρον; A*

---

54 Κατεπόθη … νῖκος Is 25.8 **55** Ho 13.14 **56** τὸ δὲ … ἁμαρτία Ro 7.13 ἡ δὲ … νόμος Ro 6.14

ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστιν
κενὸς ἐν κυρίῳ.

The Contribution for the Saints

16 Περὶ δὲ τῆς λογείας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ὥσπερ διέταξα ταῖς
ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. **2** κατὰ
μίαν σαββάτου ἕκαστος ὑμῶν παρ᾽ ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ
τι ἐὰν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω τότε λογεῖαι γίνωνται.
3 ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε,[a] δι᾽ ἐπιστολῶν[b]
τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἰερουσαλήμ·
4 ἐὰν δὲ ἄξιον ᾖ τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται.

Plans for Travel

5 Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς ὅταν Μακεδονίαν διέλθω· Μα-
κεδονίαν γὰρ διέρχομαι, **6** πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ ἢ καὶ
παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε οὗ ἐὰν πορεύωμαι.
7 οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω γὰρ χρόνον
τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέψῃ. **8** ἐπιμενῶ δὲ
ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς· **9** θύρα γάρ μοι ἀνέῳγεν
μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί.
10 Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε, ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς
ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται ὡς κἀγώ· **11** μή τις οὖν
αὐτὸν ἐξουθενήσῃ. προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ
πρός με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.
12 Περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτόν,
ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν
θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ.

---

[a] **3** NO C: TR WH NRSV || [b] C: WH NRSV

---

58 ὁ κόπος ... κυρίῳ 2 Chr 15.7; Re 14.13

16.1 Περὶ ... ἁγίους Ac 11.29; Ro 15.25-26; 2 Cor 8.9; Ga 2.10 **2** κατὰ μίαν σαββάτου Ac 20.7 **5** Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι Ac 19.21 **6** Ro 15.24; Ti 3.12 **7** ἐὰν ... ἐπιτρέψῃ Ac 18.21 **8** Ac 19.1, 10 τῆς πεντηκοστῆς Lv 23.15-21; Dt 16.9-11 **9** θύρα ... ἐνεργής Ac 19.8-10; 2 Cor 2.12; Col 4.3; Re 3.8 **10** Ἐὰν ... Τιμόθεος 1 Cor 4.17 τὸ γὰρ ... ἐργάζεται Php 2.20 **11** μή ... ἐξουθενήσῃ 1 Tm 4.12 **12** Ἀπολλῶν Ac 18.24; 1 Cor 1.12; 3.5-6

Final Request and Greetings

13 Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦ-
σθε. **14** πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.
15 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί· οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ,
ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις
ἔταξαν ἑαυτούς· **16** ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις
καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. **17** χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ
παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ
ὑμέτερον ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν· **18** ἀνέπαυσαν γὰρ
τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.
19 Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζεται
ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκα σὺν τῇ κατ᾽ οἶκον
αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. **20** ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες.
Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
21 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. **22** εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν
κύριον, ἤτω ἀνάθεμα. Μαρανα θα.[c] **23** ἡ χάρις τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ μεθ᾽ ὑμῶν. **24** ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ.[l]

---

[l] **24** {B} Ἰησοῦ. B F 0121 0243 33 1881 2200 it$^{b, f, g, r}$ vg^{mss} syr^{p} cop$^{sa, bo^{mss}}$ Ambrosiaster // Ἰησοῦ. ἀμήν. ℵ A C D Ψ 0150 6 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739^{c} (1739* *omit* Ἰησοῦ) 1852 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d, o}$ vg syr$^{h, (pal)}$ cop^{bo} arm eth geo slav Chrysostom; Pelagius NIV // Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ἀμήν. *l* 592 // ἀμήν. *but omit* ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ 075 (81 *omit* ἀμήν, *too*) 1241 (*l* 597) *l* 598 *l* 895 *l* 1356 *l* 1977 // Ἰησοῦ. γενεθήτω γενεθήτω. G

---

[c] **22** Μαραν αθα (The Lord comes): NRSV^{mg} BJ NBS^{mg} TOB^{mg} // as text: BJ^{mg} BTI^{mg}

---

13 ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε Ps 31.24; Eph 6.10 **15** τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ 1 Cor 1.16 ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας Ro 16.5 **18** ἐπιγινώσκετε ... τοιούτους Php 2.29; 1 Th 5.12 **19** Ἀκύλας καὶ Πρίσκα Ac 18.2, 18, 26; Ro 16.3 τῇ κατ᾽ ... ἐκκλησίᾳ Ro 16.5 **20** Ἀσπάσασθε ... ἁγίῳ Ro 16.16; 2 Cor 13.12; 1 Pe 5.14 **21** Col 4.18; 2 Th 3.17 **22** εἴ ... ἀνάθεμα Ga 1.8, 9

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β

Salutation

1 Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ καὶ
Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ
σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ, **2** χάρις ὑμῖν
καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul's Thanksgiving after Affliction

3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλή-
σεως, **4** ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν εἰς τὸ
δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς
παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. **5** ὅτι
καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ
τοῦ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. **6** εἴτε δὲ
θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· εἴτε
παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμέ-
νης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν.
7 καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν εἰδότες[1] ὅτι ὡς κοινωνοί
ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

---

[1] **6-7** {A} παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. **7** καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν εἰδότες (𝔓[46] 2127 *omit* ὧν ... παθημάτων vs. 7 *by homoioteleuton*) ℵ A C Ψ 0121 0243 (6 αὐτοῦ *for* αὐτῶν) 104 256[vid] 365 436 459 (1319 ἡμῶν εἰδότες) 1573 1739 1881 (1969 εἴτε δέ) 2464 (*l* 596 εἴτε δέ) (*l* 884 αὐτοῦ *for* αὐτῶν *and* ἡμῶν εἰδότες) it[r, (o)] vg[(cl), ww, st] (syr[p]) cop[sa, bo] (arm) (eth) Ambrosiaster Jerome[vid] // παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν καὶ ἡ ἐλπὶς ὑμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας εἰδότες B (33 ἐλπὶς ἡμῶν ... εἴτε οὖν ... ἡμῶν παρακλήσεως) // παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ

---

1 Παῦλος ... θεοῦ 1 Cor 1.1 **2** Ro 1.7; 1 Cor 1.3 **3** Εὐλογητὸς ... Χριστοῦ Eph 1.3; 1 Pe 1.3 θεὸς πάσης παρακλήσεως Ro 15.5 **5** Ps 34.19; 94.19 **6** 2 Cor 4.15, 17

8 Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως
ἡμῶν τῆς γενομένης ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ὑπὲρ
δύναμιν ἐβαρήθημεν ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν·
9 ἀλλ᾽ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν,
ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι
τοὺς νεκρούς· **10** ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου[2] ἐρρύσατο ἡμᾶς
καὶ ῥύσεται[3], εἰς ὃν ἠλπίκαμεν [ὅτι] καὶ ἔτι[4] ῥύσεται, **11** συν-
υπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν

ὑμῶν εἰδότες 81 263 (1175 ἐλπὶς ὑμῶν *and* ὑπὲρ ἡμῶν) 2200 Eusebius // παρακλήσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας εἰδότες D (F G) (075 σωτηρίας καὶ παρακλήσεως *and omit second* καὶ σωτηρίας) (0150 *omit* εἰδότες) 0209 424 (1241 ἐλπὶς ὑμῶν) 1852 (1912 ὑπὲρ ἡμῶν *and transposes* εἴτε ... παρακλήσεως *without* καὶ σωτηρίας *to the end of verse 7*) *Byz* [(K *omit* αὐτῶν) L] *Lect* (*with minor variants*) it$^{ar, b, d, f, g}$ (syr^{h}) geo slav Chrysostom

[2] **10** {B} τηλικούτου θανάτου ℵ A B C D F G Ψ 075 0121 0150 0209^{vid} 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739^{txt} 1881 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (it$^{g(txt)}$) cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Clement Basil Didymus Chrysostom$^{1/2}$ // τηλικούτων θανάτων 𝔓^{46} 1739$^{v.r.}$ (1852 θανάτου *[sic]*) 2200 it$^{d, (r)}$ syr$^{p, h}$ Origen$^{gr, lat}$ Basil^{ms} Chrysostom$^{1/2}$ Theodoret^{lem}; Ambrosiaster Jerome Augustine GNB TOB BTI? // *tantis periculis* it$^{ar, b, f(txt), (f v.r.), (g v.r.), o}$ vg Pelagius

[3] **10** {B} καὶ ῥύσεται 𝔓^{46} ℵ B C P 075 0150 0209^{vid} 33 81 256 365 1175 1319 1573 1962^{vid} 2127 *l* 598 it$^{g, o}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} Origen^{lat} Athanasius; Augustine // καὶ ῥύεται D^{2} F G 0121 0243 6 104 263 424 436 459 1241 1739 1852 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it^{f} vg^{cl} geo^{2} slav Origen^{gr} Basil Didymus Chrysostom$^{1/2}$; Jerome EU // *omit* A D* Ψ it$^{ar, b, d}$ vg^{ms} syr^{p} eth Chrysostom$^{1/2}$; Ambrosiaster Pelagius

[4] **10** {C} ὅτι καὶ ἔτι ℵ A C D^{2} Ψ 075 0150 33 81 256^{vid} 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{f, (o)}$ vg (syr^{p}) cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Origen^{lat} Basil Chrysostom$^{2/3}$; Augustine // καὶ ἔτι 𝔓^{46} B D* 0121 0243 1739 1881 (Didymus) REB // καὶ ὅτι F G it^{g} (eth) // ὅτι καί D^{1} 6 104 1852 it$^{ar, b, d}$ vg^{ms} syr^{h} Origen^{gr} Chrysostom$^{1/3}$; Ambrosiaster Jerome Pelagius

---

8 τῆς θλίψεως ... Ἀσίᾳ Ac 19.23; 1 Cor 15.32 **10** ῥύσεται ... ῥύσεται 2 Tm 4.18

προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ
ἡμῶν[5].

The Postponement of Paul's Visit

12 Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν, τὸ μαρτύριον τῆς
συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι[6] καὶ εἰλικρινείᾳ τοῦ θεοῦ,
[καὶ] οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ, ἀνεστράφημεν
ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. **13** οὐ γὰρ ἄλλα
γράφομεν ὑμῖν ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε·
ἐλπίζω δὲ ὅτι ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, **14** καθὼς καὶ ἐπέγνωτε
ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν καθάπερ καὶ ὑμεῖς
ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου [ἡμῶν][7] Ἰησοῦ.
15 Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην[a] πρότερον[b] πρὸς ὑμᾶς
ἐλθεῖν, ἵνα δευτέραν χάριν[8] σχῆτε, **16** καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν

---

[5] **11** {B} ἡμῶν 𝔓^{46c} א A C D* G Ψ 075 0121 0243 6^{vid} 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz*^{pt} [K L P] *l* 597 *l* 598 *l* 751 *l* 883 *l* 884 *l* 1021 *l* 1356 *l* 1441 *l*^{AD} it$^{ar, b, d, f, g, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius // ὑμῶν 𝔓^{46*} B D^{2} F 0150 424 1241 1912 *Byz*^{pt} [K L P] *Lect* it^{o} vg^{ms} geo^{2} Severian

[6] **12** {B} ἁπλότητι א^{2} D F G 075 6 104 263 424* 436 459 1241 1319^{c} (1319* *illegible*) 1852 1912 *Byz* [L] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ geo^{2} slav Chrysostom; Ambrosiaster Jerome$^{1/2}$ Pelagius // ἁγιότητι 𝔓^{46} א* A B C K P Ψ 0121 0150 0243 33 81 256 365 424^{c} 1175 1573 1739 1881 1962 2127 2200 2464 *l* 596 it^{r} cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} Clement Origen Didymus; Jerome$^{1/2}$ NIV REB

[7] **14** {C} τοῦ κυρίου ἡμῶν א B F G P 0150 0121 0243 6 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1319 1573 1739 1881 1962 2127 2200 2464 *l* 422 *l* 592 *l* 596 it$^{ar, b, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h with *}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{2} slav Chrysostom; Pelagius Augustine // τοῦ κυρίου 𝔓^{46vid} A C D Ψ 075 424 1241 1852 1912 *Byz* [K L] *Lect* it^{d} geo^{1} Severian; Ambrosiaster NIV NRSV TOB

[8] **15** {B} χάριν א* A C D F G Ψ 075 0150 0243 6 33 424 1241 1739 1881 1962 2127 2200 *Byz* [K] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{sa} arm eth Chrysostom;

---

[a] **15** C: NIV NRSV REB TOB BTI DHH ‖ [b] C: GNB BJ NBS

---

12 τὸ μαρτύριον ... ἡμῶν He 13.18 ἐν ἁπλότητι ... θεοῦ 2 Cor 2.17 οὐκ ... σαρκικῇ 1 Cor 1.17 **14** καύχημα ὑμῶν ἐσμεν 2 Cor 5.12 ἐν ... Ἰησοῦ Php 2.16 **16** Ac 19.21; 1 Cor 16.5, 6

εἰς Μακεδονίαν καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς
καὶ ὑφ᾽ ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. **17** τοῦτο οὖν
βουλόμενος μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι
κατὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα ᾖ παρ᾽ ἐμοὶ τὸ Ναὶ ναὶ καὶ τὸ Οὒ
οὔ; **18** πιστὸς δὲ ὁ θεὸς ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἔστιν
Ναὶ καὶ Οὔ. **19** ὁ τοῦ θεοῦ γὰρ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐν ὑμῖν
δι᾽ ἡμῶν κηρυχθείς, δι᾽ ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ
ἐγένετο Ναὶ καὶ Οὒ ἀλλὰ Ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. **20** ὅσαι γὰρ
ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ Ναί· διὸ καὶ δι᾽ αὐτοῦ τὸ Ἀμὴν τῷ
θεῷ πρὸς δόξαν δι᾽ ἡμῶν. **21** ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς
Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός, **22** ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς
καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.
23 Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν
ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον.
24 οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν
τῆς χαρᾶς ὑμῶν· τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε. **2** ἔκρινα γάρ[1]
ἐμαυτῷ τοῦτο τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. **2** εἰ
γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ὁ εὐφραίνων με εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ
ἐμοῦ; **3** καὶ ἔγραψα τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην σχῶ ἀφ᾽
ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ
πάντων ὑμῶν ἐστιν. **4** ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς
καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε
ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.

Ambrosiaster Pelagius // *χαράν* א[2] B L P 81 104 256 263 365 436 459 1175 1319 1573 1852 1912 2464 *l* 596 cop[bo] geo slav Theodoret[lem]

[1] **1** {C} γάρ 𝔓[46] B 0223 0243 33 1175 1739 1881 1962 2200 it[r] syr[h, pal] cop[sa mss, bo] Cassian // δέ א A C D[1] F G Ψ 075[supp] 081 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1912 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p] arm slav Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius REB LB? // τε D* // *omit* cop[sa ms, bo mss]

---

17 ἃ ... βουλεύομαι 2 Cor 5.16 **19** δι᾽ ἐμοῦ ... Τιμοθέου Ac 18.5 **20** δι᾽ αὐτοῦ ... ἡμῶν Re 3.14 **21** χρίσας ἡμᾶς θεός 1 Jn 2.27 **22** ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς Eph 1.13; 4.30 δοὺς ... ἡμῶν Ro 8.16; 2 Cor 5.5; Eph 1.14 **23** Ἐγὼ ... ψυχήν Ro 1.9; 2 Cor 11.31; Php 1.8; 1 Th 2.5, 10 **24** οὐχ ... πίστεως 1 Pe 5.3

2.1 τὸ μὴ ... ἐλθεῖν 1 Cor 4.21; 2 Cor 12.21 **4** ἐκ ... δακρύων Ac 20.31

Forgiveness for the Offender

5 Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ᾽ ἀπὸ μέρους,
ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς. **6** ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία
αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, **7** ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς
χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ
καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. **8** διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς
αὐτὸν ἀγάπην· **9** εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν
δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ[2] εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. **10** ᾧ δέ τι χαρίζε-
σθε, κἀγώ· καὶ γὰρ ἐγὼ ὃ κεχάρισμαι, εἴ τι κεχάρισμαι, δι᾽ ὑμᾶς
ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, **11** ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ
Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

Paul's Anxiety and Relief

12 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρῳάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ
καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, **13** οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ
πνεύματί μου τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλ᾽
ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν.

14 Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ
Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι᾽ ἡμῶν
ἐν παντὶ τόπῳ· **15** ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς
σῳζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, **16** οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ
θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς

---

[2] **9** {A} εἰ ℵ C D F G Ψ 075^{supp} 081 0150 0243 6 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm eth geo slav Chrysostom; Ambrosiaster Pacian Pelagius Augustine Speculum // ᾗ A B 33 *l* 1154 (it^{b}) (Tertullian) // *omit* 𝔓^{46} 436

---

5 1 Cor 5.1 **9** εἰ ... ὑπήκοοί ἐστε 2 Cor 7.15; 10.6 **11** ἵνα ... Σατανᾶ Lk 22.31 **12** θύρας ... κυρίῳ Ac 14.27; 1 Cor 16.9; Col 4.3; Re 3.8 **13** ἀποταξάμενος ... Μακεδονίαν Ac 20.1 **15** τοῖς σῳζομένοις ... ἀπολλυμένοις 1 Cor 1.18 **16** οἷς μὲν ... ζωήν Lk 2.34 πρὸς ... ἱκανός 2 Cor 3.5-6

ταῦτα τίς ἱκανός; **17** οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ[3] καπηλεύοντες
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽ ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ᾽ ὡς ἐκ θεοῦ
κατέναντι θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

Ministers of the New Covenant

3 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; ἢ μὴ χρῄζομεν ὥς
τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐξ ὑμῶν; **2** ἡ ἐπι-
στολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν[1],
γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων,
3 φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ᾽
ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ
ἐν πλαξὶν λιθίναις ἀλλ᾽ ἐν πλαξὶν καρδίαις σαρκίναις[2].
4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν
θεόν. **5** οὐχ ὅτι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ
ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ, **6** ὃς καὶ ἱκάνωσεν

---

[3] **17** {B} πολλοί ℵ A B C Ψ 075^{supp} 0150 0243 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K P] *l* 422 *l* 592 *l* 884 it$^{\text{ar, b, d, f, (g}^{\text{v.r.}}\text{), o}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo slav Irenaeus$^{\text{gr, lat}}$ Basil Didymus Severian; Ambrosiaster Jerome Pelagius // λοιποί 𝔓[46] D F G L 6 2200 *Lect* it$^{\text{g(txt)}}$ syr$^{\text{p, h}}$ arm Chrysostom Theodoret^{lem}

[1] **2** {A} ἡμῶν 𝔓[46] A B C D F G Ψ 075^{supp} 0150 0243 6 81 104 256 263 365 424 459 1241 1319 1573 1739 1859 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, b, d, f, g, o}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Chrysostom Cyril; Ambrosiaster Jerome Pelagius // ὑμῶν ℵ 33 436 1175 1881 1912 *l* 593 *l* 1441 BJ

[2] **3** {A} πλαξὶν καρδίαις σαρκίναις ℵ A B C D G 075^{supp} 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (syr^{h}) Origen Eusebius^{mss} Didymus (Macarius/Symeon) (Severian) // πλαξὶν καρδίας σαρκίναις F Ψ (436 σαρκίνης) it$^{\text{ar, b, d, f, g, o}}$ vg (syr$^{\text{p, pal}}$) (cop$^{\text{sa, bo}}$) arm (eth) geo (slav) Marcion$^{\text{acc. to Adamantius}}$ Irenaeus^{lat} Origen^{lat} Eusebius Chrysostom Marcus-Eremita Cyril Theodoret^{lem}; Ambrosiaster Hilary Ambrose Optatus Jerome Pelagius Augustine Ps-Vigilius // πλαξὶν σαρκίναις 0243 1739 2200 *l* 147 *l* 593 *l* 1154 *l* 1178

---

17 ἐξ ... λαλοῦμεν 2 Cor 1.12; 1 Pe 4.11

3.1 Ἀρχόμεθα ... συνιστάνειν 2 Cor 5.12 συστατικῶν ... ὑμῶν Ac 18.27; Ro 16.1 **2** 1 Cor 9.2 **3** πλαξὶν λιθίναις Ex 24.12; 31.18; 34.1; Dt 9.10, 11 πλαξὶν καρδίαις σαρκίναις Pr 3.3; 7.3; Jr 31.33; Eze 11.19; 36.26 **5** 2 Cor 2.16 **6** καινῆς διαθήκης Ex 24.8; Jr 31.31; 32.40; 1 Cor 11.25; He 8.8-13 τὸ γὰρ ... ζῳοποιεῖ Jn 6.63; Ro 7.6

ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύ-
ματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ πνεῦμα ζῳοποιεῖ.
7 Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη
λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς
Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου
αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, **8** πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ
πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; **9** εἰ γὰρ τῇ διακονίᾳ[3] τῆς κατακρί-
σεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιο-
σύνης δόξῃ. **10** καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν
τούτῳ τῷ μέρει εἵνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. **11** εἰ γὰρ τὸ
καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ.
12 Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα
13 καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ
καταργουμένου. **14** ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι
γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς
παλαιᾶς διαθήκης μένει,[a] μὴ ἀνακαλυπτόμενον[b] ὅτι ἐν Χριστῷ
καταργεῖται· **15** ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκηται
Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται· **16** ἡνίκα δὲ
ἐὰν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. **17** ὁ δὲ
κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐλευθερία.

---

[3] **9** {B} τῇ διακονίᾳ $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A C D* F G Ψ 0243 6 33 104 436 459 1175 1739 2200 *l* 596 it$^{b, d, g, o}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop^{sa} eth Origen$^{gr, lat}$ Cyril$^{2/5}$; Ambrosiaster Cassiodorus Sedulius-Scottus // διακονια *(nominative or dative)* 81 2464 *l* 147 *l* 422 *l* 883 *l* 921 arm // ἡ διακονία B D^{2} 075 0150 256 263 365 424 1241 1573 1852 1881 1912 1962 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, f}$ vg cop^{bo} geo slav Macarius/Symeon Chrysostom Cyril$^{3/5}$ Hegemonius^{lat}; Pelagius Augustine REB EU? LB? BJ NBS? TOB BTI DHH?

---

[a] **14** NO C: WH GNB NIV NRSV REB BJ NBS TOB DHH // as text: LB BJ^{mg} NBS^{mg} TOB^{mg} || [b] C: TR WH GNB NIV NRSV REB BJ NBS TOB DHH // as text: LB BJ^{mg} NBS^{mg} TOB^{mg}

---

7 μὴ ... καταργουμένην Ex 34.29-30 **9** τῇ διακονίᾳ τῆς κατακρίσεως Dt 27.26 ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης Ro 1.17; 3.21 **10** τὸ δεδοξασμένον Ex 34.29-30 **13** Μωϋσῆς ... αὐτοῦ Ex 34.33, 35 **14** ἐπωρώθη ... αὐτῶν Ro 11.25 **16** Ex 34.34; Ro 11.23, 26 **17** οὗ ... ἐλευθερία Jn 7.39; 8.32, 36; Ro 8.2; Ga 5.1, 13

18 ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν
κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα
ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

Treasure in Earthen Vessels

4 Διὰ τοῦτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην καθὼς ἠλεήθημεν,
οὐκ ἐγκακοῦμεν **2** ἀλλʼ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης,
μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστάνοντες ἑαυτοὺς
πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. **3** εἰ δὲ
καὶ ἔστιν κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυ-
μένοις ἐστὶν κεκαλυμμένον, **4** ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου
ἐτύφλωσεν τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν
φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν
τοῦ θεοῦ. **5** οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν ἀλλʼ Ἰησοῦν Χριστὸν
κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν[1]. **6** ὅτι ὁ θεὸς ὁ
εἰπών, Ἐκ σκότους φῶς λάμψει, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις
ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσ-
ώπῳ [Ἰησοῦ] Χριστοῦ.
7 Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν,
ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν· **8** ἐν
παντὶ θλιβόμενοι ἀλλʼ οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλʼ
οὐκ ἐξαπορούμενοι, **9** διωκόμενοι ἀλλʼ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι,

---

[1] **5** {B} Ἰησοῦν A[*vid] B D F G H Ψ 075 0150 0209 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 (1241 Χριστόν *for* Ἰησοῦν) 1319 1573 1912 1962 2127 (2200 Ἰησοῦν Χριστόν) *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, o] syr[p, h, pal] (eth) Cyril-Jerusalem Gregory-Nyssa (Didymus[1/2]) Chrysostom[1/2, (1/2)] Cyril[1/4]; Ambrosiaster (Jerome) Sedulius-Scottus // Ἰησοῦ 𝔓[46] ℵ* A[c] C 0243 33 1739 1881 it[d, f, g, r] vg cop[sa, bo] geo[2] slav Marcion[acc. to Epiphanius]; Pelagius Augustine[3/4] // Χριστοῦ ℵ[1] 2464 vg[ms] cop[bo ms] arm geo[1] Didymus[1/2] Cyril[1/4] // Ἰησοῦ Χριστοῦ 0186 1852 it[b] vg[mss] cop[bo ms] Cyril[2/4]; Augustine[1/4]

---

18 τὴν δόξαν κυρίου Ex 16.7; 24.17

4.1 ἔχοντες ... ταύτην 2 Cor 3.6 **2** μὴ ... θεοῦ 2 Cor 2.17; 1 Th 2.5 **3** 1 Cor 1.18 **4** ὁ θεὸς ... τούτου Eph 2.2 ὅς ... θεοῦ Col 1.15; He 1.3 **5** 2 Cor 1.24 **6** Ἐκ ... λάμψει Gn 1.3; Is 9.2 ὃς ... Χριστοῦ 2 Cor 3.18 **7** Ἔχομεν ... σκεύεσιν 2 Cor 5.1 **8** ἐν παντὶ θλιβόμενοι 2 Cor 1.8; 7.5

καταβαλλόμενοι ἀλλ᾽ οὐκ ἀπολλύμενοι, **10** πάντοτε τὴν νέ-
κρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ
Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. **11** ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ
ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. **12** ὥστε ὁ
θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. **13** ἔχοντες δὲ τὸ
αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γεγραμμένον, **Ἐπίστευσα, διὸ
ἐλάλησα,** καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, **14** εἰδότες
ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν[2] καὶ ἡμᾶς σὺν Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ
παραστήσει σὺν ὑμῖν. **15** τὰ γὰρ πάντα δι᾽ ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις
πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς
τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

Living by Faith

16 Διὸ οὐκ ἐγκακοῦμεν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος
διαφθείρεται, ἀλλ᾽ ὁ ἔσω ἡμῶν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ.
17 τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ᾽ ὑπερ-
βολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν,
18 μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα·
τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.
5 Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους
καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον
αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **2** καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν τὸ
οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες,

---

[2] **14** {B} τὸν κύριον Ἰησοῦν ℵ C D F G Ψ 075 0150 6 81 256 263 365 424 1175[c] 1241 1319 1573 1852 1881 (1969 *omit* τόν) 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 884[1/2] *omit* Ἰησοῦν) it[b, d, f, g, o] vg[mss] (syr[p, h with *]) cop[bo] eth geo[2] slav Chrysostom[1/2]; Ambrosiaster Ambrose // τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν 436 (it[ar]) // τὸν κύριον Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν 104 459 geo[1] // τὸν Ἰησοῦν 𝔓[46] **B** (0243 33 1175* 1739 1912 2200 *l* 596 *omit* τόν) it[r] vg cop[sa, bo ms] arm (Chrysostom[1/2]); Tertullian Pelagius

---

11 ἀεὶ ... Ἰησοῦν Ro 8.36; 1 Cor 15.31 **13** Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα Ps 116.10 **14** Ro 8.11; 1 Cor 6.14; 15.15, 20 **15** τὰ γὰρ πάντα δι᾽ ὑμᾶς 2 Cor 1.3-6 **16** ὁ ἔσω ... ἀνακαινοῦται Eph 3.16 **17** Ro 8.17-18 **18** μὴ σκοπούντων ... τὰ μὴ βλεπόμενα Col 1.16; He 11.1, 3

5.1 ἡ ἐπίγειος ... σκήνους Job 4.19; 2 Cor 4.7 **2** Ro 8.23

3 εἴ γε καὶ ἐκδυσάμενοι[1] οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. **4** καὶ γὰρ
οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ᾽ ᾧ οὐ θέλομεν
ἐκδύσασθαι ἀλλ᾽ ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ
τῆς ζωῆς. **5** ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο θεός, ὁ
δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος.

6 Θαρροῦντες οὖν πάντοτε καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ
σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· **7** διὰ πίστεως γὰρ περι-
πατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους· **8** θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν
μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν
κύριον. **9** διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδη-
μοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. **10** τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς
φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα
κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε
ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον.

The Ministry of Reconciliation

11 Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου ἀνθρώπους πείθομεν,
θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν
πεφανερῶσθαι. **12** οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν ἀλλ᾽
ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς
τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους καὶ μὴ ἐν καρδίᾳ. **13** εἴτε γὰρ
ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. **14** ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ
Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων
ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· **15** καὶ ὑπὲρ πάντων

---

[1] **3** {C} ἐκδυσάμενοι D$^{*, c}$ it$^{ar, d, f, v, r, g, o}$ geo^{1} Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Macarius/Symeon; Tertullian Ambrosiaster$^{1/2}$ mss$^{acc. to Ambrosiaster}$ Ambrose Pelagius Augustine$^{1/7}$ Speculum // ἐκλυσάμενοι F G // ἐνδυσάμενοι 𝔓^{46} ℵ B C D^{2} Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{h, f(x), r}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{2} slav Clement Didymus Chrysostom Cyril; Ambrosiaster$^{1/2}$ Jerome Augustine$^{6/7}$ GNB NIV REB EU LB BJ NBS TOB BTI

---

4 ἐπενδύσασθαι ... ζωῆς 1 Cor 15.53-54 **5** ὁ δοὺς ... πνεύματος Ro 8.16, 23; 2 Cor 1.22; Eph 1.13 **6** ἐνδημοῦντες ... κυρίου He 11.13-16 **7** 1 Cor 13.12 **8** εὐδοκοῦμεν ... κύριον Php 1.23 **9** Col 1.10; 1 Th 4.1 **10** Ec 12.14; Ac 17.31; Ro 2.16; 14.10 **11** ἐλπίζω ... πεφανερῶσθαι 2 Cor 4.2 **12** οὐ ... συνιστάνομεν ὑμῖν 2 Cor 3.1 ἀφορμὴν ... ἡμῶν 2 Cor 1.14 **15** ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν 1 Tm 2.6

ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ
αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.
16 Ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ
καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώ-
σκομεν. **17** ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα
παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν καινά[2]· **18** τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ
τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν
τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, **19** ὡς ὅτι θεὸς ἦν[a] ἐν Χριστῷ[b]
κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παρα-
πτώματα αὐτῶν καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς.
20 ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος
δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. **21** τὸν
μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς
γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

---

[2] **17** {A} καινά 𝔓[46] ℵ B C D* F G 048 0243 424[c] 1175 1739 1962 it[d, f, g, r] vg[ww, st] syr[(p), pal] cop[sa, bo] geo[1] Clement Athanasius[ms] Cyril[4/15]; Ambrosiaster Hilary Ambrose[1/3] Jerome[1/8] Pelagius Augustine[13/21] Quodvultdeus // καινὰ τὰ πάντα D[2] Ψ 0150 104 263 424* 436 459 1852 2464 *Byz*[pt] [K L P] *Lect*[pt, AD] (*l* 895 *omit* τά) vg[ms] syr[h] arm eth Marcion[acc. to Tertullian] (Origen[gr]) Ps-Athanasius Ps-Ignatius Apostolic Constitutions Didymus[dub] Chrysostom[2/5] Hesychius[lat]; Ambrose[1/3] Chromatius Augustine[1/21] NRSV? // τὰ πάντα καινά 075 6 33 81 256 365 1241 1319 1573 1881 1912 2127 2200 *Byz*[pt] *Lect*[pt] it[ar, b, o] vg[cl] geo[2] slav Origen[lat] Adamantius Athanasius Gregory-Nyssa Chrysostom[3/5] Theodore Cyril[11/15] Proclus Hesychius[gr] Theodoret John-Damascus; Priscillian Ambrose[1/3] Gaudentius Jerome[7/8] Faustus-Milevis Augustine[7/21] Arnobius Salvian Sedulius-Scottus NRSV?

---

[a] **19** C: GNB NIV NRSV REB[mg] EU BJ[mg] NBS[mg] TOB BTI DHH // NO C: GNB[mg] NRSV[mg] REB NBS TOB BTI || [b] C: GNB[mg] NRSV[mg] REB LB NBS // NO C: GNB NRSV REB[mg] BJ NBS[mg] DHH

---

15 οἱ ζῶντες ... ἐγερθέντι Ro 14.7-8 **17** εἴ ... κτίσις Ro 8.1, 10; Ga 6.15 τὰ ἀρχαῖα ... καινά Is 43.18; Re 21.5 **18** τοῦ θεοῦ ... Χριστοῦ Ro 5.10 **19** θεὸς ... ἑαυτῷ Ro 3.24-25; Col 1.19-20 **20** ὑπὲρ ... πρεσβεύομεν Is 52.7; Eph 6.20 **21** τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν Jn 8.46; He 4.15; 1 Pe 2.22 ὑπὲρ ... ἐποίησεν Ga 3.13 ἡμεῖς ... αὐτῷ 1 Cor 1.30; Php 3.9

6 Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν
τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς· **2** λέγει γάρ,

Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου
καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι.

ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας·
3 μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ
διακονία, **4** ἀλλ᾽ ἐν παντὶ συνιστάντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ
διάκονοι,[a] ἐν ὑπομονῇ πολλῇ[b], ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν
στενοχωρίαις, **5** ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις,
ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, **6** ἐν ἁγνότητι, ἐν
γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν
ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, **7** ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ· διὰ
τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, **8** διὰ
δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ
ἀληθεῖς, **9** ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνῄ-
σκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι,
10 ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ
πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες.

11 Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγεν πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία
ἡμῶν πεπλάτυνται· **12** οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖ-
σθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· **13** τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν,
ὡς τέκνοις λέγω, πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.

The Temple of the Living God

14[c] Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ
δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;
15 τίς δὲ συμφώνησις Χριστοῦ πρὸς Βελιάρ, ἢ τίς μερὶς πιστῷ

[a] **4** NO C: REB BTI || [b] Colon: REB BTI [c] **6.14-7.1** Interpolation?: NRSV REB NBS[mg] TOB

1 παρακαλοῦμεν ... ὑμᾶς 2 Cor 5.20 **2** Καιρῷ ... σοι Is 49.8 νῦν ... σωτηρίας Lk 4.19-21 **4** συνίσταντες ἑαυτούς 2 Cor 4.2 **5** 2 Cor 11.23-27 **6** 1 Tm 4.12 **7** ἐν λόγῳ ... θεοῦ 1 Cor 2.4 **9** ἀποθνῄσκοντες ... ζῶμεν 2 Cor 4.10 παιδευόμενοι ... θανατούμενοι Ps 118.18 **10** λυπούμενοι ... χαίροντες 2 Cor 7.4; Php 2.17; Col 1.24; 1 Th 1.6 **13** ὡς τέκνοις λέγω 1 Cor 4.14 **14** Μὴ ... ἀπίστοις Eph 5.7, 11

μετὰ ἀπίστου; **16** τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώ-
λων; ἡμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσμεν[1] ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεὸς ὅτι
Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω
καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς
καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός.
17 διὸ **ἐξέλθατε ἐκ μέσου αὐτῶν**
καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος,
καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε·
κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς
18 καὶ **ἔσομαι** ὑμῖν **εἰς πατέρα**
καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ **μοι εἰς υἱοὺς** καὶ θυγατέρας,
λέγει κύριος παντοκράτωρ.
7 ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν
ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπι-
τελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

Paul's Joy at the Church's Repentance

2 Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν,
οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. **3** πρὸς κατάκρισιν οὐ λέγω· προ-
είρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν
καὶ συζῆν. **4** πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι
καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισ-
σεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.

---

[1] **16** {B} ἡμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσμεν B D* L P (6) 33 81 (104) 256 365 424[c] 436 459 1175 1319 1573[c] 1881 1912 1962 (2127) 2464 it[d] syr[pal] cop[sa, bo] eth Origen[gr] Didymus[dub]; Augustine[3/5] // ἡμεῖς γὰρ ναοὶ θεοῦ ἐσμεν א* 0243 1739 geo[1] (Clement) Cyril; Augustine[1/5] // ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε (*see* 1 Cor 3.16) 𝔓[46] (א[2] 1241 ἐστε θεοῦ) C D[2] F G Ψ 075 0150 (0209 1852 ἐστε *after* γάρ) 263 424* 1573* 2200 *Byz* [K] *Lect*[1/2] (*Lect*[1/2] *omit* γάρ *at beginning of lesson; l* 422[1/2] ἐστε *after* γάρ; *l* 921[1/2] *l* 1159[1/2] θεοῦ ζῶντος) it[ar, b, f, g, o, s] vg syr[(p), h] arm (geo[2]) slav Origen[lat] (Marcellus) Basil Chrysostom Hesychius; Tertullian Ambrosiaster Lucifer Niceta Jerome Pelagius (Augustine[1/5])

---

16 ἡμεῖς ... ἐσμεν 1 Cor 3.16; 6.19 Ἐνοικήσω ... λαός Lv 26.12; Jr 32.28; Eze 37.27 **17** Is 52.11; Eze 20.34, 41; Re 18.4 **18** 2 Sm 7.8, 14; Is 43.6; Jr 31.9 κύριος παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 4.8; 11.17; 15.3; 21.22

7.2 οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν 2 Cor 12.17 **3** ἐν ... καρδίαις ... ἐστε 2 Cor 6.11-12; Php 1.7

5 Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν οὐδεμίαν ἔσχηκεν
ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν ἀλλ᾽ ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι,
ἔσωθεν φόβοι. **6** ἀλλ᾽ ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκά-
λεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου, **7** οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ
παρουσίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ᾽
ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν,
τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. **8** ὅτι εἰ
καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι· εἰ καὶ
μετεμελόμην, βλέπω [γὰρ][1] ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη εἰ καὶ πρὸς
ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, **9** νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε ἀλλ᾽ ὅτι
ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν
μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. **10** ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετά-
νοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται· ἡ δὲ τοῦ κόσμου
λύπη θάνατον κατεργάζεται. **11** ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ
θεὸν λυπηθῆναι πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλ᾽
ἀπολογίαν, ἀλλ᾽ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλ᾽ ἐπιπόθησιν,
ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ᾽ ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς
ἁγνοὺς εἶναι τῷ πράγματι. **12** ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ
ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος ἀλλ᾽
ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς
ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. **13** διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα.
Ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ἡμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν
ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ
πάντων ὑμῶν· **14** ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ
κατῃσχύνθην, ἀλλ᾽ ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν,
οὕτως καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου ἀλήθεια ἐγενήθη.
15 καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν ἀνα-

---

[1] **8** {C} βλέπω γάρ ℵ C D[1] F G Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[f, g] syr[p, h] cop[bo] arm geo slav Basil Chrysostom // βλέπω 𝔓[46c, 117] B D* it[ar, b, d, o, p] Ambrosiaster Augustine // βλέπων 𝔓[46*] vg Pelagius DHH

---

5 ἐλθόντων ... Μακεδονίαν Ac 20.1-2; 2 Cor 2.13 **6** ὁ παρακαλῶν ... θεός Is 49.13; 2 Cor 1.3-4 **8** 2 Cor 2.4 **10** ἡ δὲ ... κατεργάζεται Sir 38.18; Mt 27.3-5; He 12.17 **15** τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν 2 Cor 2.9

μιμνῃσκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ
τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. **16** χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

Liberal Giving

8 Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν
δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, **2** ὅτι ἐν πολλῇ
δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ
βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸ πλοῦτος τῆς ἁπλό-
τητος αὐτῶν· **3** ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ παρὰ δύνα-
μιν,[a] αὐθαίρετοι[b] **4** μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν
τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους,
5 καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ
κυρίῳ καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ **6** εἰς τὸ παρακαλέσαι
ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς
ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. **7** ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύε-
τε, πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ τῇ ἐξ ἡμῶν
ἐν ὑμῖν[1] ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.
8 Οὐ κατ᾽ ἐπιταγὴν λέγω ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς καὶ τὸ
τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων· **9** γινώσκετε γὰρ τὴν
χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι᾽ ὑμᾶς[2] ἐπτώχευσεν

---

[1] **7** {C} ἡμῶν ἐν ὑμῖν 𝔓^{46} B 0243 6 104 424 436 459 1175 1739 1881 1912 1962 2200 *l* 592 *l* 596 it$^{r, p vid}$ syr^{p} cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Origen^{lat}; Ambrosiaster Augustine // ὑμῶν ἐν ἡμῖν ℵ C D F G Ψ 075 0150 (33 εἰς ἡμᾶς) 81 256 365 1241 1319 1573 1852 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr^{h} eth (Chrysostom); Pelagius GNB NIV REB TOB // ὑμῶν ἐν ὑμῖν 2464 *l* 170 *l* 593 *l* 1154 // ἡμῶν ἐν ἡμῖν 263

[2] **9** {B} ὑμᾶς 𝔓^{46} ℵ B D F G Ψ 048 075 0150 0243 33 81 104 256 365 424 436 459 1175 1241 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o, r, p}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Amphilochius Didymus$^{1/5}$ Cyril$^{1/6}$; Ambrosiaster Ambrose$^{3/5}$ Niceta Pelagius Augustine$^{4/19}$ Varimadum // ἡμᾶς C K 6 263 1319 1962 *l* 59 *l* 156 *l* 165 *l* 422 *l* 592 *l* 617 *l* 884 *l* 1441 Origen Marcellus Eusebius Basil Gregory-Nyssa Didymus$^{4/5}$ Chrysostom Mar-

---

[a] **3** NO C: TR NRSV LB BTI DHH || [b] C: AD TR NRSV LB TOB BTI DHH

1-4 Ro 15.26 **4** τῆς διακονίας ... ἁγίους Ac 11.29; 2 Cor 9.1 **7** ἐν παντὶ ... γνώσει 1 Cor 1.5 ἐν ταύτῃ ... περισσεύητε 1 Cor 16.1-2 **9** γινώσκετε ... ὤν Mt 8.20; Php 2.6-7

πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. **10** καὶ
γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι· τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ
μόνον τὸ ποιῆσαι ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι·
11 νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προ-
θυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. **12** εἰ
γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ
οὐκ ἔχει. **13** οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν θλῖψις, ἀλλ᾽ ἐξ
ἰσότητος· **14** ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ
ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται
εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, **15** καθὼς γέγρα-
πται,

Ὁ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασεν,
καὶ ὁ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησεν.

Titus and His Companions

16 Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν
ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου, **17** ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο,
σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων αὐθαίρετος ἐξῆλθεν πρὸς ὑμᾶς.
18 συνεπέμψαμεν δὲ μετ᾽ αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, **19** οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ
καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ
χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ᾽ ἡμῶν πρὸς τὴν [αὐτοῦ][3] τοῦ
κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν ἡμῶν, **20** στελλόμενοι τοῦτο, μή
τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ᾽
ἡμῶν· **21** προνοοῦμεν γὰρ καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου
ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. **22** συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς

---

cus-Eremita Cyril[4/6] Theodotus-Ancyra Theodoret; Ambrose[2/5] Jerome Maximinus Augustine[15/19] Quodvultdeus Facundus Fulgentius

[3] **19** {C} αὐτοῦ ℵ D[1] Ψ 075 0150 6 424* 1241 1852 1881* 1912 *Byz* [K] *Lect* syr[p, h] geo Chrysostom // αὐτήν P 0243 263 424[c] 1739 1881[c] 2200 *l* 1154 vg[mss] // *omit* B C D* F G L 81 104 256 365 436 459 1175 1573 1962 2127 2464 *l* 596 it[ar, b, d, f, g, o, p] vg cop[sa, bo] arm eth slav Ambrosiaster Augustine Pelagius GNB EU LB BTI DHH

---

12 Pr 3.27-28; Mk 12.43 **14** ἐν ... ὑστέρημα 2 Cor 9.12 **15** Ὁ τὸ ... ἠλαττόνησεν Ex 16.18 **21** Pr 3.4 LXX

τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις
σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον πεποιθήσει πολλῇ
τῇ εἰς ὑμᾶς. **23** εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς
συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
Χριστοῦ. **24** τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν
καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν εἰς αὐτοὺς ἐνδεικνύμενοι εἰς πρόσωπον
τῶν ἐκκλησιῶν.

The Offering for the Saints

9 Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί
ἐστιν τὸ γράφειν ὑμῖν· **2** οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν ἣν ὑπὲρ
ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ
πέρυσι, καὶ τὸ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισεν τοὺς πλείονας. **3** ἔπεμψα
δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ
ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα καθὼς ἔλεγον παρεσκευασμένοι ἦτε,
4 μή πως ἐὰν ἔλθωσιν σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς
ἀπαρασκευάστους καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγω[1] ὑμεῖς,
ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ[2]. **5** ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακα-
λέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρ-
τίσωσιν τὴν προεπηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην
εἶναι οὕτως ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν.

6 Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει,
καὶ ὁ σπείρων ἐπ᾽ εὐλογίαις ἐπ᾽ εὐλογίαις καὶ θερίσει. **7** ἕκα-

---

[1] **4** {B} λέγω 𝔓^{46} C* D F G 048 0150 *l* 591 *l* 884 it$^{ar, d, g, o, p}$ vg^{mss} cop^{samss} Ambrosiaster Augustine // λέγωμεν ℵ B C^{2} Ψ 0209 0243 6 33 81 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it^{l} vg syr$^{p, h}$ cop$^{samss, bo}$ arm geo slav Chrysostom; Pelagius REB // *omit* ἵνα … ὑμεῖς (*homoioteleuton*) K 075 104 459 1912 *l* 170

[2] **4** {B} ταύτῃ 𝔓^{46} ℵ* B C D* F G 048 0243 33 81 (424^{c} *deleted* ταύτῃ, *too*) 1739 1881 1962 2464 it$^{ar, b, d, f, g, o, p}$ vg cop$^{sa, bo}$ geo^{1} Ambrosiaster Pelagius Augustine // ταύτῃ τῆς καυχήσεως ℵ^{2} D^{1} 075 0150 0209 6 104 (256 2200 ταύτης) 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 2127 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{mss} syr$^{(p), h}$ arm geo^{2} slav (Chrysostom) // τῆς καυχήσεως ταύτης Ψ

---

24 ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν 2 Cor 7.14
9.1 τῆς διακονίας … ἁγίους 2 Cor 8.4, 20 **6** Pr 11.24; 22.9

στος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης·
ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. **8** δυνατεῖ δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν
χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν
αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, **9** κα-
θὼς γέγραπται,

Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν,
ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

10 ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπόρον τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν
χορηγήσει καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσει τὰ
γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· **11** ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι
εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι᾽ ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ
θεῷ· **12** ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶν
προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισ-
σεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ. **13** διὰ τῆς δοκιμῆς
τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς
ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἁπλότητι τῆς
κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, **14** καὶ αὐτῶν δεήσει
ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν
τοῦ θεοῦ ἐφ᾽ ὑμῖν. **15** χάρις τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ
δωρεᾷ.

Paul Defends His Ministry

10 Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος
καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν
ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς· **2** δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν
θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς
λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. **3** ἐν σαρκὶ
γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα, **4** τὰ γὰρ
ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς
καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες **5** καὶ πᾶν
ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμα-

---

7 ἱλαρὸν ... θεός Pr 22.8 LXX **9** Ἐσκόρπισεν ... αἰῶνα Ps 112.9 **10** ὁ δὲ ... βρῶσιν Is 55.10 τὰ γενήματα ... ὑμῶν Ho 10.12 LXX **11** ἥτις ... θεῷ 2 Cor 1.11; 4.15 **12** ἡ διακονία ... ἁγίων 2 Cor 8.14

10.1 ὃς ... ταπεινὸς ... ὑμῖν 1 Cor 2.3 **2** δέομαι ... τινας 1 Cor 4.21 **4** τὰ γὰρ ... σαρκικά Eph 6.13-17

λωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, **6** καὶ ἐν
ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ
ὑμῶν ἡ ὑπακοή.

7 Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε.[a] εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ
εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς
Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς. **8** ἐάν [τε] γὰρ περισσότερόν τι
καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος εἰς
οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι.
9 ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν· **10** ὅτι,
Αἱ ἐπιστολαὶ μέν, φησίν, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία
τοῦ σώματος ἀσθενὴς καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. **11** τοῦτο
λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι᾽ ἐπιστολῶν
ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.

12 Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισιν τῶν
ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλ᾽ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς με-
τροῦντες καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς οὐ συνιᾶσιν.
13 ἡμεῖς δὲ[1] οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα ἀλλὰ κατὰ τὸ
μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι
ἄχρι καὶ ὑμῶν. **14** οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς
ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς, ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν
τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, **15** οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι
ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ ἔχοντες αὐξανομένης τῆς
πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν

---

[1] **12-13** {B} οὐ συνιᾶσιν. ἡμεῖς δέ 𝔓^{46} א^{1} (א* συνίσασιν) B H^{vid} 0243 33 81 104 1175 1739 1881 1962 2464 Theodoret^{lem} // οὐ συνίουσιν. ἡμεῖς δέ D^{2} Ψ 075 0150 0209^{vid} 6 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 (1912) 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*or* συνιᾶσιν: it^{r} vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav) Chrysostom; Augustine // συνίουσιν. ἡμεῖς δέ *l* 603 // ἡμεῖς δέ it^{s} vg Pelagius // *omit* D* F G it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg^{ms} Ps-Cyprian Ambrosiaster Varimadum

---

[a] **7** Statement or command: M WH // Statement: GNB NIV BJ^{mg} NBS^{mg} TOB^{mg} BTI // Command: NIV^{mg} NRSV REB EU LB BJ NBS TOB DHH // Question: TR

---

6 πληρωθῇ ... ὑπακοή 2 Cor 2.9 **8** καυχήσωμαι ... ἡμῶν 2 Cor 12.6 τῆς ἐξουσίας ... ὑμῶν 2 Cor 13.10 **11** οἷοι ... ἔργῳ 2 Cor 13.2, 10 **12** Οὐ ... συνιστανόντων 2 Cor 3.1; 5.12 **13** ἡμεῖς ... μέτρου Ro 12.3 **15** οὐκ ... κόποις Ro 15.20

εἰς περισσείαν **16** εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι,
οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. **17** **Ὁ δὲ**
καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω· **18** οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνι-
στάνων, ἐκεῖνός ἐστιν δόκιμος, ἀλλʼ ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

Paul and the False Apostles

11 Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ
ἀνέχεσθέ μου. **2** ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ, ἡρμοσάμην γὰρ
ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ·
3 φοβοῦμαι δὲ μή πως, ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὕαν ἐν τῇ
πανουργίᾳ αὐτοῦ, φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος
[καὶ τῆς ἁγνότητος][1] τῆς εἰς τὸν Χριστόν. **4** εἰ μὲν γὰρ ὁ
ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ
πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον
ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνέχεσθε. **5** λογίζομαι γὰρ μηδὲν
ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. **6** εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης
τῷ λόγῳ, ἀλλʼ οὐ τῇ γνώσει, ἀλλʼ ἐν παντὶ φανερώσαντες ἐν
πᾶσιν εἰς ὑμᾶς.

7 Ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψω-
θῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν;
8 ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν
διακονίαν, **9** καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς οὐ κατε-

---

[1] **3** {C} ἀπὸ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἁγνότητος 𝔓[46, 124] ℵ* B F G 0150 33 81 104 459 1962 it[ar, f v.r., g, o, r] vg[mss] syr[h with *] cop[sa, bo] eth Hegemonius[lat]; Pelagius Augustine[7/33] // ἀπὸ τῆς ἁγνότητος καὶ τῆς ἁπλότητος D[*vid, 1] it[d] Epiphanius // ἀπὸ τῆς ἁπλότητος ℵ[2] D[2vid] H Ψ 075 0121 0243 6 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[txt] vg syr[p] arm geo slav Julius Cassianus[acc. to Clement] Clement Origen[lat] Origen[dub] Eusebius Didymus[vid] Macarius/Symeon Chrysostom; Jerome REB BJ TOB // ἀπὸ τῆς ἁγνότητος (Ambrosiaster *add* τοῦ θεοῦ) Lucifer (Gregory-Elvira) Ambrose Gaudentius Augustine[26/33] Varimadum (Vigilius)

---

16 εἰς … εὐαγγελίσασθαι Ac 19.21 **17** Jr 9.24 (1 Cor 1.31) **18** 1 Cor 4.4-5

11.2 ἡρμοσάμην … Χριστῷ Eph 5.26-27 **3** ὁ ὄφις … αὐτοῦ Gn 3.13 **4** εἰ … ἐδέξασθε Ga 1.8-9 **5** 1 Cor 15.10; 2 Cor 12.11; Ga 2.6, 9 **6** εἰ … λόγῳ 1 Cor 1.17; 2.1, 13 οὐ τῇ γνώσει Eph 3.4 **7** δωρεὰν … ὑμῖν 1 Cor 9.12, 18 **8** Php 4.15 **9** οὐ κατενάρκησα οὐθενός 2 Cor 12.13

νάρκησα οὐθενός· τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ
ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας, καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν
ὑμῖν ἐτήρησα καὶ τηρήσω. **10** ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ
ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασιν τῆς
Ἀχαΐας. **11** διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν.

12 Ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν
θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσιν καθὼς καὶ
ἡμεῖς. **13** οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι,
μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. **14** καὶ οὐ θαῦ-
μα· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός.
15 οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς
διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

Paul's Sufferings as an Apostle

16 Πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μή γε, κἂν
ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. **17** ὃ
λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον[2] λαλῶ ἀλλ᾽ ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ
ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. **18** ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ
σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. **19** ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρό-
νων φρόνιμοι ὄντες· **20** ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ,
εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις εἰς
πρόσωπον ὑμᾶς δέρει. **21** κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς
ἠσθενήκαμεν[3]. ἐν ᾧ δ᾽ ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ

---

[2] **17** {A} κύριον 𝔓[46] א B C D F G Ψ 075 098 0121 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[h, d, g] vg[ww, st] syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo slav Origen[lat1/3] Basil Chrysostom; Jerome // θεόν *l* 170 it[ar, f, o, r] vg[cl] Origen[lat2/3]; Ambrosiaster Pelagius Augustine // ἄνθρωπον 69

[3] **21** {B} ἡμεῖς ἠσθενήκαμεν 𝔓[46] א B H 0243 33 81 436 1175 1739* 1881 1912 *l* 590 *l* 596 it[ar, b, d, f, (g), o, r] vg (eth) Origen[lat]; Ambrosiaster Pelagius Augustine // ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν D (F G ἠσθενήσαμεν ἡμεῖς) I[vid] Ψ 075 0121 0150 6 104 256 263 365 424 459 1241 1319 1573 1739[c] 1852 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* arm geo slav Basil Chrysostom

---

10 ἡ καύχησις ... φραγήσεται 1 Cor 9.15 **13** ἐργάται δόλιοι Php 3.2 **16** 2 Cor 12.6

κἀγώ. 22 Ἑβραῖοί εἰσιν; κἀγώ. Ἰσραηλῖταί εἰσιν; κἀγώ. σπέρ-
μα Ἀβραάμ εἰσιν; κἀγώ. 23 διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν; παρα-
φρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν φυλακαῖς
περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλά-
κις. 24 ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσεράκοντα παρὰ μίαν ἔλα-
βον, 25 τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα,
νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· 26 ὁδοιπορίαις πολλάκις,
κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους,
κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ,
κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, 27 κόπῳ
καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν
νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· 28 χωρὶς τῶν
παρεκτὸς ἡ ἐπίστασίς μοι ἡ καθ᾽ ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν
ἐκκλησιῶν. 29 τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζε-
ται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;

30 Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.
31 ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς
τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. 32 ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης
Ἁρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν πόλιν Δαμασκηνῶν πιάσαι
με[4], 33 καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ
τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

---

[4] **32** {B} πιάσαι με B D* it$^{ar, b, d, f, o}$ vg syr^{p} cop^{sa} arm Eusebius; Ambrosiaster Pelagius // θέλων πιάσαι με F G (1739 με πιάσαι) it^{g} syr^{h} cop^{bo} eth LB? // πιάσαι με θέλων ℵ D^{2} H Ψ 075 0121 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* geo slav Chrysostom LB?

---

22 Php 3.5 **23** διάκονοι ... ἐγώ 1 Cor 15.10 **24** τεσσεράκοντα παρὰ μίαν Dt 25.3 **25** ἐραβδίσθην Ac 16.22 ἅπαξ ἐλιθάσθην Ac 14.19 **26** κινδύνοις ἐκ γένους Ac 9.23 κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν Ac 14.5 **27** 2 Cor 6.5 **29** τίς ... ἀσθενῶ 1 Cor 9.22 **30** 2 Cor 12.5 **31** 2 Cor 1.23 **32-33** Ac 9.24-25

Visions and Revelations

12 Καυχᾶσθαι δεῖ[1], οὐ συμφέρον μέν[2], ἐλεύσομαι δὲ εἰς
ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. **2** οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χρι-
στῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς
τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως
τρίτου οὐρανοῦ. **3** καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν
σώματι εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, **4** ὅτι
ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ
ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. **5** ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι,
ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις.
6 ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν
γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ
ἀκούει [τι] ἐξ ἐμοῦ[a] **7** καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων.[b]
διὸ[3] ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος

---

[1] **1** {A} καυχᾶσθαι δεῖ 𝔓^{46} B D^{2} F G 0150 0243 6 33 104 263 424^{c} 459 1241 1319^{c} 1739 1852 1881 1912 2464 *Byz*^{pt} [L P] *Lect*^{pt} it$^{b, d, g, o}$ syr$^{p, h}$ cop$^{bo^{ms}}$ arm // καυχᾶσθαι δή 075 0121 424* 436 2200 *Byz*^{pt} [K] *Lect*$^{pt, AD}$ Chrysostom Theodoret^{lem} // καυχᾶσθαι δέ ℵ* D* Ψ *l* 1154 cop^{bo} eth // εἰ καυχᾶσθαι δεῖ (ℵ^{2} δέ *for* δεῖ) H 81 256 365^{vid} 1175 1319* 1573 1962 2127 *l* 1365$^{1/2}$ it$^{ar, f}$ vg cop^{sa} geo slav Ambrosiaster Pelagius

[2] **1** {A} συμφέρον μέν 𝔓^{46} ℵ B F G 0243 33 256 424^{c} 1175 1573 1739 (1962 μοι *for* μέν) *l* 60 it^{f} vg cop$^{sa, bo}$ Pelagius // συμφέρομεν 2127 // συμφέρει. D* 81 // συμφέρει μοι D^{1} H Ψ 075 0150 6 104 263 365 424* 436 459 1241 1319^{c} (1319* *illegible*) 1852 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K L (P μέν *for* μοι)] *Lect* it$^{ar, b, d, o}$ syr^{h} geo^{2} slav Chrysostom; Ambrosiaster Sedulius-Scottus BTI // *expedit mihi quidem* it^{g} vg^{ms}

[3] **7** {C} διό ℵ A B F G 0243 33 81 256 424^{c} 1175 1319* 1573 1739 2127 it^{g} cop^{bo} // *omit* 𝔓^{46} D Ψ 075 0150 6 104 263 365 424* 436 459 1241 1319^{c} 1852 1881 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, o}$ vg cop^{sa} arm eth geo slav Irenaeus^{lat} Origen^{lat} Basil Chrysostom Theodoret; Ambrosiaster Hilary Gaudentius Jerome Pelagius Augustine REB EU LB BJ TOB

---

[a] **6** C: AD M TR GNB NIV REB EU LB BJ NBS^{mg} TOB // as text: TOB^{mg} [b] **7** NO C: M TR GNB REB EU LB BJ NBS^{mg} TOB // as text: TOB^{mg} // Different text: AD // Dash: M

---

5 2 Cor 11.30 **6** ἐὰν ... ἄφρων 2 Cor 10.8; 11.16 **7** ἄγγελος ... κολαφίζῃ Job 2.6

Σατανᾶ, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι[4]. **8** ὑπὲρ τούτου
τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα ἵνα ἀποστῇ ἀπʼ ἐμοῦ. **9** καὶ
εἴρηκέν μοι, Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμις[5] ἐν ἀσθενείᾳ
τελεῖται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις
μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπʼ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. **10** διὸ
εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς καὶ
στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός
εἰμι.

Paul's Concern for the Corinthian Church

11 Γέγονα ἄφρων, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφʼ
ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀπο-
στόλων εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. **12** τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου
κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, σημείοις τε καὶ τέρασιν
καὶ δυνάμεσιν. **13** τί γάρ ἐστιν ὃ ἡσσώθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς
ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσα-
σθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. **14** Ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἑτοίμως ἔχω
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω· οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν
ἀλλʼ ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν θησαυρίζειν
ἀλλʼ οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. **15** ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ

---

[4] **7** {B} ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι 𝔓[46] ℵ[2] B I[vid] Ψ 075 0150 0243 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, o] syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo slav Origen[(gr), lat4/7] Marcion Macarius/Symeon Theodoret; Tertullian[1/2] Cyprian Ambrosiaster Hilary Ambrose Gaudentius Jerome[5/7] // *omit* ℵ* A D F G 33 it[b, d, f, g] vg eth Marcion[acc. to Tertullian] Irenaeus[gr, lat] Origen[lat3/7] Basil[vid] Chrysostom; Tertullian[1/2] Jerome[2/7] Pelagius Augustine DHH

[5] **9** {A} δύναμις 𝔓[46vid] ℵ* B D* F G it[ar, b, d, f, g, o] vg cop[sa, bopt] eth Marcion[acc. to Tertullian] Irenaeus[lat] Cyril[1/3] Hesychius[lat]; Tertullian Cyprian Ps-Cyprian Ambrosiaster Ambrose Chromatius Gaudentius Jerome Pelagius Augustine // δύναμίς μου ℵ[2] A D[2] Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr[p, h] cop[bopt] arm geo slav Irenaeus[arm] Origen Chrysostom Cyril[2/3] Theodoret LB NBS TOB DHH

---

10 Php 4.11, 13 **11** οὐδὲν ... ἀποστόλων 2 Cor 11.5 **12** Ro 15.19 **13** αὐτὸς ... κατενάρκησα ὑμῶν 2 Cor 11.9 **14** τρίτον ... ὑμᾶς 2 Cor 13.1 **15** ἐγὼ δὲ ἥδιστα ... ὑμῶν Php 2.17

ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. εἰ[6] περισσοτέρως ὑμᾶς
ἀγαπῶ[ν], ἧσσον ἀγαπῶμαι;[7] **16** ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα
ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ὑπάρχων πανοῦργος δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. **17** μή τινα
ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι᾽ αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
18 παρεκάλεσα Τίτον καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μήτι
ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσα-
μεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν;

19 Πάλαι[8] δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα.[c] κατέναντι θεοῦ
ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν
οἰκοδομῆς. **20** φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω
εὕρω ὑμᾶς κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε· μή πως ἔρις, ζῆλος,
θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκατα-
στασίαι· **21** μὴ πάλιν ἐλθόντος μου ταπεινώσῃ με ὁ θεός μου
πρὸς ὑμᾶς καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ
μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ
ἔπραξαν.

---

[6] **15** {B} εἰ 𝔓^{46} א* A B F G 33 81* cop$^{sa, bo, fay}$ geo^{2} // εἰ καί א^{2} D^{1} Ψ 075 0150 0243 6 81^{c} 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it^{f} vg syr$^{p, h}$ arm eth geo^{1} slav Chrysostom; Pelagius // *omit* D* it$^{ar, d, g, o, r}$ Ambrosiaster

[7] **15** {C} ἀγαπῶν, ἧσσον ἀγαπῶμαι; 𝔓^{46} א^{2} B D (F G ἔλασσον *for* ἧσσον) Ψ 075 0243 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573^{c} 1739 1852 1881 1912 1962 2127 (2200 εἰς ὅν *for* ἧσσον) 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius // ἀγαπῶ, ἧσσον ἀγαπῶμαι; א* A 0150 33 1241 1573* (arm) (geo) slav REB NBS DHH?

[8] **19** {A} πάλαι א* A B F G 0243 6 33 81 256 365 424^{c} 1175 1319 1573 1739 1881 2127 it$^{ar, b, d, f, r}$ vg cop^{sa} Ambrosiaster // οὐ πάλαι 𝔓^{46} // πάλιν א^{2} D Ψ 075 0150 104 263 424* 436 459 1241 1852 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{g, o}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm geo slav Chrysostom

---

[c] **19** Question: AD TR WH NIV NRSV TOB

---

18 παρεκάλεσα ... ἀδελφόν 2 Cor 8.6, 16-18 **20** φοβοῦμαι ... ὑμᾶς 2 Cor 2.1-4 **21** τῶν προημαρτηκότων 2 Cor 13.2

Final Warnings and Greetings

13 Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· **ἐπὶ στόματος δύο
μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.** **2** προείρηκα
καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον καὶ ἀπὼν νῦν, τοῖς προ-
ημαρτηκόσιν καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν
οὐ φείσομαι, **3** ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος
Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. **4** καὶ
γὰρ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ
γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ[1], ἀλλὰ ζήσομεν σὺν αὐτῷ ἐκ
δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς[2].

5 Ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμά-
ζετε· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν; εἰ
μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. **6** ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ
ἐσμὲν ἀδόκιμοι. **7** εὐχόμεθα δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς
κακὸν μηδέν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ
καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. **8** οὐ γὰρ δυνάμεθά
τι κατὰ τῆς ἀληθείας ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. **9** χαίρομεν γὰρ
ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε· τοῦτο καὶ εὐχό-
μεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. **10** διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω,
ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ὁ
κύριος ἔδωκέν μοι εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

---

[1] **4** {A} ἐν αὐτῷ B D Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 (2127) 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d, o}$ vg syr^{h} cop$^{sa, fay}$ geo slav Chrysostom Cyril^{lem} Ambrosiaster Pelagius // σὺν αὐτῷ ℵ A F G it$^{f, g, r}$ syr^{p} cop^{bo} Cyril^{com} BTI

[2] **4** {A} εἰς ὑμᾶς 𝔓^{46vid} ℵ A D* F G Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 1441 εἰς ὑμᾶς *before* ἐκ δυνάμεως) it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ geo slav Cyril Ambrosiaster Pelagius // *omit* B D^{2} it^{r} vg^{ms} arm Chrysostom

---

1 Τρίτον ... ὑμᾶς 2 Cor 12.14 ἐπὶ ... ῥῆμα Dt 19.15 (Mt 18.16; 1 Tm 5.19) **4** ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας Php 2.7-8 **5** Ἑαυτοὺς ... δοκιμάζετε 1 Cor 11.28 **8** 1 Cor 13.6 **10** 2 Cor 2.3; 10.8, 11

11 Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε,
τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης
ἔσται μεθ' ὑμῶν. **12** ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι.
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες.
13 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ
καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν.

---

11 Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε Php 4.4 ὁ θεὸς ... ὑμῶν Ro 15.33 **12** Ro 16.16; 1 Cor 16.20; 1 Pe 5.14

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Salutation

1 Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ᾽ ἀνθρώπων οὐδὲ δι᾽ ἀνθρώπου
ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν
ἐκ νεκρῶν, **2** καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ ταῖς ἐκκλησίαις
τῆς Γαλατίας, **3** χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
καὶ κυρίου[1] Ἰησοῦ Χριστοῦ **4** τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν
ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνε-
στῶτος πονηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν,
5 ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

There is No Other Gospel

6 Θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέ-
σαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι [Χριστοῦ][2] εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, **7** ὃ
οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς καὶ
θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **8** ἀλλὰ καὶ

---

[1] **3** {B} πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ℵ A P Ψ 33 81 256 365 1241 1573 1962 2127 2464 *l* 593 *l* 598 *l* 921$^{1/2}$ *l* 1021 it$^{ar, b}$ vg^{mss} Origen^{dub} Chrysostom$^{1/2}$ Theodore^{lat}; Ambrose$^{1/2}$ // πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν 𝔓$^{46, 51vid}$ B D F G H 075 6 104 263 424 436 459 1175 1739 1852 1881 1912 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 895 κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμῶν) it$^{d, f, g}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, (bo), bo^{mss}}$ arm (eth) slav Victorinus-Rome Ambrose$^{1/2}$ Jerome REB // πατρὸς καὶ κυρίου 0150 1319 *l* 596 *l* 751 *l* 884 *l* 1443 it^{o} vg^{mss} geo Chrysostom$^{1/2}$; Ambrosiaster Pelagius Augustine Varimadum BTI

[2] **6** {C} Χριστοῦ 𝔓^{51} ℵ A B F^{c} Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it^{f} vg syr$^{p, pal}$ cop^{bo} arm eth^{pp} geo slav Eusebius Basil Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Augustine // Ἰησοῦ Χριστοῦ D 1241 *l* 599 *l* 1977 it^{d} (vg^{mss} cop^{sa} Jerome Χριστοῦ Ἰησοῦ) syr$^{h\ with\ *}$ // θεοῦ Origen^{lat} Theodoret^{lem} // *omit* 𝔓^{46vid} F* G *l* 1178 it$^{ar, b, g, o}$ Marcion$^{acc.\ to\ Tertullian}$; Tertullian Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Lucifer Pelagius REB

---

1 ἀπόστολος ... Χριστοῦ Ga 1.11-12; Ac 20.24 **3** Ro 1.7; Php 1.2; Phm 3 **4** τοῦ δόντος ... ἁμαρτιῶν ἡμῶν Ga 2.20; 1 Tm 2.6; Tt 2.14 τοῦ αἰῶνος ... πονηροῦ 1 Jn 5.19 **7** τινές ... ὑμᾶς Ac 15.24 θέλοντες ... Χριστοῦ Ac 15.1

ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται [ὑμῖν][3] παρ᾽ ὃ
εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. **9** ὡς προειρήκαμεν καὶ
ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ᾽ ὃ παρελάβετε,
ἀνάθεμα ἔστω.
10 Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις
ἀρέσκειν; εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν
ἤμην.

How Paul Became an Apostle

11 Γνωρίζω γὰρ[4] ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελι-
σθὲν ὑπ᾽ ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον· **12** οὐδὲ γὰρ ἐγὼ
παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην ἀλλὰ δι᾽
ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.
13 Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμήν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊ-
σμῷ, ὅτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καὶ
ἐπόρθουν αὐτήν, **14** καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ
πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς
ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. **15** ὅτε δὲ εὐδόκησεν

---

[3] **8** {C} εὐαγγελίζηται ὑμῖν D[2] (D* ὑμᾶς) 6 33 256 263 424 1319 (1962 ἡμῖν) 2127 *Byz*[pt] [L] *l* 590 *l*[AD] it[f] vg Basil[3/4] Chrysostom Theodoret[lem]; Jerome[1/3] Pelagius Augustine[1/15] // ὑμῖν εὐαγγελίζηται 𝔓[51vid] B H 1175 1739 2200 slav // εὐαγγελίζεται ὑμῖν 075 (104 εὐαγγελίσεται) 365 436 459 1573 1852 1881 2464 *Byz*[pt] [K P] *Lect* (*l* 895 ἡμῶν) arm geo // εὐαγγελίσηται ὑμῖν א[2] A 81 (1241 ἡμῖν) (*l* 598 ὑμᾶς) it[d] Origen[lat] Adamantius (Eusebius) Cyril[1/3] Theodore[lat] (Hegemonius[lat]); Tertullian[2/4] Ps-Cyprian Ambrosiaster Victorinus-Rome Hilary Jerome[1/3] Augustine[3/15, (11/15)] // εὐαγγελίσηται א* it[b, g, (o)] Marcion[acc. to Tertullian] Cyril[2/3]; Tertullian[1/4] Lucifer Pacian Faustinus // εὐαγγελίζηται F G Ψ[c] it[ar] Basil[1/4]; Tertullian[1/4] Cyprian Jerome[1/3] NIV REB // εὐαγγελίζεται 0150 1912

[4] **11** {C} γάρ א[1] B D* F G 0150 33 it[ar, d, f, g] vg cop[sa] Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine // δέ 𝔓[46] א[*, 2] A D[1] Ψ 075 0261 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *l* 596 it[b, o] vg[ms] syr[p, h, pal] cop[bo] geo[2] slav Origen[lat] Marcellus Chrysostom Theodore[lat] Cyril // *omit Lect (beginning of lesson)* arm eth geo[1]

8, 9 ἀνάθεμα ἔστω 1 Cor 16.22 **10** Ἄρτι ... θεόν 1 Th 2.4 **12** Ga 1.1 **13** ἐδίωκον ... αὐτήν Ac 8.3; 22.4-5; 26.9-11 **14** Ac 22.3

[ὁ θεὸς][5] ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ
τῆς χάριτος αὐτοῦ **16** ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα
εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην
σαρκὶ καὶ αἵματι **17** οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς
πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλ᾽ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν καὶ πάλιν
ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.
18 Ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι
Κηφᾶν καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε, **19** ἕτερον
δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ
κυρίου. **20** ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὅτι οὐ
ψεύδομαι. **21** ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς
Κιλικίας· **22** ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλη-
σίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χριστῷ. **23** μόνον δὲ ἀκούοντες
ἦσαν ὅτι Ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἥν
ποτε ἐπόρθει, **24** καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Paul Accepted by the Other Apostles

2 Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην[1] εἰς Ἱεροσό-
λυμα μετὰ Βαρναβᾶ συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· **2** ἀνέβην δὲ

---

[5] **15** {C} εὐδόκησεν ὁ θεός ℵ A D Ψ 075 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[d] syr[h with *, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Irenaeus[lat1/2] Origen[gr, lat] Eusebius Adamantius Ps-Athanasius Marcellus[vid] Basil Didymus Didymus[dub] Chrysostom Severian Cyril Theodoret[2/4]; Victorinus-Rome[com] Hilary Jerome[1/3] Augustine Varimadum Vigilius // εὐδόκησεν 𝔓[46] B F G 0150 it[ar, b, f, g, o] vg syr[p] Irenaeus[lat1/2, arm] Epiphanius Theodore[lat] Theodoret[2/4]; Ps-Cyprian Victorinus-Rome[lem] Ambrosiaster Gaudentius Jerome[2/3] Pelagius Faustus-Milevis TOB BJ

[1] **1** {A} πάλιν ἀνέβην 𝔓[46] ℵ A B Ψ 0150 6 33[c] (33* ἀνέβη) 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[f] vg cop[sa] arm geo[2] slav Theodore[lat]; Victorinus-Rome Jerome[1/2] Pelagius Augustine[1/2] // ἀνέβην πάλιν D F G it[ar, b, d, g, o] eth Jerome[1/2] // ἀνέβην 075 vg[ms] cop[bo] geo[1] Marcion[acc. to Tertullian] Irenaeus[lat] Chrysostom[lem]; Ambrosiaster Augustine[1/2] // πάλιν ἀνῆλθον C

---

15 ὁ ἀφορίσας ... καλέσας Is 49.1; Jr 1.5; Ro 1.1 **16** ἀποκαλύψαι ... ἐμοί Ac 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18 ἵνα ... ἔθνεσιν Ga 2.7 **18** Ac 9.26 **19** Ἰάκωβον ... κυρίου Mt 13.55; Mk 6.3 **20** Ac 9.30

2.1 Ac 15.2

κατὰ ἀποκάλυψιν· καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κη-
ρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ᾽ ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μή πως εἰς
κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. **3** ἀλλ᾽ οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλλην
ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι· **4** διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους
ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευ-
θερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδου-
λώσουσιν, **5** οἷς οὐδὲ[2] πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ
ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. **6** ἀπὸ δὲ τῶν
δοκούντων εἶναί τι, – ὁποῖοί ποτε ἦσαν οὐδέν μοι διαφέρει·
πρόσωπον [ὁ] θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει – ἐμοὶ γὰρ οἱ
δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, **7** ἀλλὰ τοὐναντίον ἰδόντες
ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος
τῆς περιτομῆς, **8** ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς
περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη, **9** καὶ γνόντες τὴν
χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ
δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρναβᾷ
κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν·
10 μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ
τοῦτο ποιῆσαι.

Paul Rebukes Peter at Antioch

11 Ὅτε δὲ ἦλθεν Κηφᾶς εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον
αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. **12** πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν

[2] **5** {A} οἷς οὐδέ 𝔓^{46} א A B C D^{1} F G Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, f, g, o}$ vg syr$^{h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm (eth) geo slav Basil (Ps-Ignatius) Epiphanius Chrysostom Theodore^{lat}; Jerome Augustine // οἷς D^{2} Greek and Latin mss$^{acc. to Jerome}$ // οὐδέ Marcion$^{acc. to Tertullian}$; Latin mss$^{acc. to Victorinus-Rome}$ Greek mss$^{acc. to Ambrosiaster}$ Ambrose // *omit* D* it$^{b, d}$ Irenaeus^{lat}; (Tertullian) Greek and Latin mss$^{acc. to Victorinus-Rome}$ Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius // *omit* οἷς οὐδέ … ὑποταγῇ *l* 884

4 διὰ … ψευδαδέλφους Ac 15.1, 24; Ga 1.7 τὴν ἐλευθερίαν … Χριστῷ Ga 5.1, 13
6 πρόσωπον … λαμβάνει Dt 10.17 **7** πεπίστευμαι … ἀκροβυστίας Ac 9.15; 22.21
10 Ac 11.29-30

τινας[3] ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον[4],
ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς.
13 καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ [καὶ] οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε
καὶ Βαρναβᾶς συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. **14** ἀλλ᾽ ὅτε
εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου,
εἶπον τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων, Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων
ἐθνικῶς καὶ οὐχὶ Ἰουδαϊκῶς ζῇς, πῶς τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις
Ἰουδαΐζειν;[a]

Jews, like Gentiles, are Saved by Faith

15 Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί·
16 εἰδότες [δὲ] ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου
ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν
ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ
ἔργων νόμου, ὅτι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ.
17 εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ
ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. **18** εἰ
γὰρ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν
συνιστάνω. **19** ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ
ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι· **20** ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν
ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ

---

[3] **12** {A} τινας א A B C D F G Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, (b), f, g*, o}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius // τινα 𝔓^{46} it$^{\text{d, g}^2\text{, r}}$ Irenaeus^{lat}

[4] **12** {A} ἦλθον A C D^2 H Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, f, r}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo^2 slav Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine // ἦλθεν 𝔓^{46} א B D* F G 33 1175 1852 *l* 592 *l* 596 it$^{\text{b, d, g, o}}$ geo^1 Irenaeus^{lat}

---

[a] **14** End quotation: TR GNB NIV^{mg} NRSV REB EU? LB NBS TOB BTI DHH

---

12 μετὰ ... συνήσθιεν Ac 11.3 **16** οὐ δικαιοῦται ... σάρξ Ac 15.10, 11; Ro 3.20, 28; 4.5; 11.6; Eph 2.8; Ga 3.11 οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ Ps 143.2 **19** νόμῳ ἀπέθανον Ro 7.6 **20** τοῦ υἱοῦ ... με Jn 13.1; 17.23; 1 Jn 3.16

θεοῦ[5] τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ.
21 οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη,
ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.[b]

Law or Faith

3 Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν, οἷς κατ᾽ ὀφθαλ-
μοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐσταυρωμένος; **2** τοῦτο μό-
νον θέλω μαθεῖν ἀφ᾽ ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε ἢ
ἐξ ἀκοῆς πίστεως; **3** οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύ-
ματι νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; **4** τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ
εἰκῇ. **5** ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις
ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; **6** καθὼς Ἀβραὰμ
ἐπίστευσεν τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην·
7 Γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοι υἱοί εἰσιν Ἀβραάμ.
8 προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός,
προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραὰμ ὅτι **Ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ
πάντα τὰ ἔθνη·** **9** ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ
πιστῷ Ἀβραάμ. **10** ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατά-
ραν εἰσίν· γέγραπται γὰρ ὅτι **Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ
ἐμμένει πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου
τοῦ ποιῆσαι αὐτά.** **11** ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ
τῷ θεῷ δῆλον, ὅτι **Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται·** **12** ὁ δὲ
νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ᾽ **Ὁ ποιήσας** αὐτὰ **ζήσεται ἐν**

---

[5] **20** {A} υἱοῦ τοῦ θεοῦ ℵ A C D[2] Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, f, r] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Marcion[acc. to Adamantius] Clement Didymus[dub] Chrysostom Severian Theodore[lat] Cyril Theodoret; Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine Varimadum // θεοῦ καὶ Χριστοῦ 𝔓[46] B D* F G it[(b), d, g] Victorinus-Rome

---

[b] **21** End quotation from v. 14: M NIV NRSV[mg] BJ

---

20 παραδόντος ... ἐμοῦ Ga 1.4; 1 Tm 2.6; Tt 2.14

3.6 ἐπίστευσεν ... δικαιοσύνην Gn 15.6 (Ro 4.3) **8** Ἐνευλογηθήσονται ... ἔθνη Gn 12.3 (18.18; Sir 44.21; Ac 3.25) **9** Ro 4.16 **10** Ἐπικατάρατος ... αὐτά Dt 27.26 **11** ἐν ... θεῷ Ro 3.20; Ga 2.16 Ὁ δίκαιος ... ζήσεται Hab 2.4 (Ro 1.17; He 10.38) **12** Ὁ ποιήσας ... αὐτοῖς Lv 18.5 (Ro 10.5)

αὐτοῖς. **13** Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ
νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, ὅτι γέγραπται, **Ἐπικατά-
ρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου,** **14** ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ
εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγ-
γελίαν[1] τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

The Law and the Promise

15 Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώπου κεκυρω-
μένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. **16** τῷ δὲ
Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ
λέγει, Καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν ἀλλ᾽ ὡς ἐφ᾽ ἑνός, **Καὶ
τῷ σπέρματί σου,** ὅς ἐστιν Χριστός. **17** τοῦτο δὲ λέγω· δια-
θήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ[2] ὁ μετὰ τετρακόσια καὶ
τριάκοντα ἔτη γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν
ἐπαγγελίαν. **18** εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ
ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι᾽ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός.
19 Τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη[3], ἄχρις οὗ

---

[1] **14** {A} ἐπαγγελίαν $\mathfrak{P}^{99}$ ℵ A B C D^{2} Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, f, o, (r)}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Athanasius Didymus^{dub} Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Jerome Pelagius (Augustine) // εὐλογίαν (*see* 3.14a) $\mathfrak{P}^{46}$ D* F G it$^{\text{b, d, g}}$ vg^{mss} Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$; Ambrosiaster Varimadum

[2] **17** {A} θεοῦ $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A B C P Ψ 0150 6 33 81 436 1175 1241 1739 (1881 *omit* τοῦ) 2464 it$^{\text{f, r}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo (Ps-Eustathius) Cyril; Jerome Pelagius Augustine // θεοῦ εἰς Χριστόν D F G I 075 0176 104 256 263 (365 1319 1573 2127 *omit* τοῦ) 424 459 1852 1912 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* it$^{\text{ar, b, d, g, (o)}}$ vg^{mss} syr$^{\text{p, h}}$ arm slav Eusebius Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster

[3] **19** {A} νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη ℵ A B C D^{2} Ψ 075 0150 0176^{vid} 6 33 81 104 256 263 365 424 (436 1912 2464 ἐτέθη) 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 *Byz* [K (L) P] *Lect* (it^{r}) cop$^{\text{sa, bo}}$ arm geo slav (Clement) Origen^{vid} Letter of Hymenaeus (Eusebius) Severian Theodore^{lat} Cyril Theodoret; Augustine$^{\text{12/21}}$ // νόμος; τῶν παραδόσεων χάριν ἐτέθη D* it$^{\text{ar, d, f, o}}$ vg (Ambrose) Jerome Pelagius Augustine$^{\text{9/21}}$ Speculum //

---

13 Χριστὸς ... νόμου Ro 8.3; Ga 4.5 γενόμενος ... κατάρα 2 Cor 5.21 Ἐπικατάρατος ... ξύλου Dt 21.23 **16** Καὶ τῷ σπέρματί σου Gn 12.7; 13.15; 17.7; 24.7 **17** τετρακόσια ... ἔτη Ex 12.40 **18** εἰ ... ἐξ ἐπαγγελίας Ro 4.14; 11.6 **19** Τί ... προσετέθη Ro 5.20

ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι᾽ ἀγγέλων ἐν χειρὶ
μεσίτου. **20** ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν.

Slaves and Sons

21 Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν [τοῦ θεοῦ][4]; μὴ γένοιτο.
εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζῳοποιῆσαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν
ἦν ἡ δικαιοσύνη· **22** ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ
ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς
πιστεύουσιν.

23 Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα
συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι,
24 ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα
ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· **25** ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι
ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.

26 Πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ· **27** ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύ-
σασθε. **28** οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ
ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν
Χριστῷ[5] Ἰησοῦ. **29** εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ
σπέρμα ἐστέ, κατ᾽ ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

νόμος τῶν πράξεων; ἐτέθη F G it$^{b, g}$ Irenaeus^{lat}; Ambrosiaster // νόμος τῶν πράξεων; $\mathfrak{P}^{46}$

[4] **21** {C} τοῦ θεοῦ ℵ A C D (F G *omit* τοῦ) Ψ 075 0150 6 33 81 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Chrysostom Severian Theodore^{lat} Cyril; Jerome Pelagius Augustine // τοῦ Χριστοῦ 104 459 // *omit* $\mathfrak{P}^{46}$ B (eth) it^{d} Victorinus-Rome Ambrosiaster Tyconius REB EU

[5] **28** {A} εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ ℵ^{2} B C D Ψ 075 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* arm (eth) Clement Asterius Marcellus$^{1/2}$ Chrysostom; Tyconius // ἐστε ἐν Χριστῷ *(haplography?)* *l* 147 *l* 170$^{1/2}$ (*l* 592$^{1/2}$) *l* 603 *l* 895 *l* 1021 *l* 1356 *l* 1439 // ἕν ἐστε ἐν Χριστῷ F G 33 *l* 599 it$^{ar, b, d, f, g, o, r, s}$ vg

---

19 διαταγεὶς δι᾽ ἀγγέλων Ac 7.38, 53; He 2.2 **21** Ὁ οὖν ... γένοιτο Ro 8.2-4 **22** συνέκλεισεν ... ἁμαρτίαν Ro 3.11-19; 11.32 **23** ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα Ga 4.3 **24** Ro 10.4 **26** Jn 1.12 **27** εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Ro 6.3 Χριστὸν ἐνεδύσασθε Ro 13.14 **28** οὐκ ... Ἕλλην Ro 10.12 **29** τοῦ Ἀβραὰμ ... κληρονόμοι Ro 4.13

4 Λέγω δέ, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν
διαφέρει δούλου κύριος πάντων ὤν, **2** ἀλλ᾽ ὑπὸ ἐπιτρόπους
ἐστὶν καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. **3** οὕτως
καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεθα
δεδουλωμένοι· **4** ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπ-
έστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενό-
μενον ὑπὸ νόμον, **5** ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν
υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. **6** Ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ
θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν[1] κρᾶζον,
Αββα ὁ πατήρ. **7** ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος ἀλλ᾽ υἱός· εἰ δὲ υἱός,
καὶ κληρονόμος διὰ θεοῦ[2].

---

slav Origen^{lat} Marcellus$^{1/2}$ Ps-Athanasius Basil Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary (Priscillian) (Gregory-Elvira) Ambrose Jerome Pelagius (Faustus-Milevis) Augustine Quodvultdeus // ἐστε Χριστοῦ 𝔓^{46} A // ἐστε εν *(i.e.* ἕν *or* ἐν*[?])* Χριστοῦ א* (vg^{ms})

[1] **6** {A} ἡμῶν 𝔓^{46} א A B C D* F G P 104 459 1175 1241 1739 1881 1912 1962 *Lect*^{pt} it$^{ar, b, d, f, g, o, r, s}$ vg$^{ww, st}$ syr^{pal} cop$^{sa, bopt}$ arm geo slav Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Origen^{lat} Athanasius$^{2/4}$ Basil Didymus$^{dub2/3}$ Marcus-Eremita Cyril$^{2/11}$; Ambrosiaster Hilary Priscillian Ambrose Chromatius Niceta Jerome Pelagius Augustine$^{7/11}$ Speculum Varimadum Ps-Vigilius // ὑμῶν D^{2} Ψ 075 0150 6 33 81 256 263 365 424 436 1319 1573 1852 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect*$^{pt, AD}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ cop^{bopt} eth Athanasius$^{2/4}$ Didymus Didymus$^{dub1/3}$ Chrysostom Severian Theodore^{lat} Cyril$^{9/11}$ Hesychius Theodotus-Ancyra Theodoret; Victorinus-Rome Augustine$^{4/11}$ BTI

[2] **7** {A} διὰ θεοῦ 𝔓^{46} א* A B C* 33 1739^{*vid} it$^{b, f, g, r, o, s}$ vg cop^{bo} geo^{1} Clement Basil Didymus$^{dub2/3}$ Cyril; Victorinus-Rome Ambrosiaster Niceta Pelagius Augustine // διὰ θεόν F G 1881 // διὰ Χριστοῦ 81 2464 (1739^{c} *l* 592 *l* 593 *l* 1439 Ἰησοῦ Χριστοῦ) syr^{pal} cop^{sa} Eusebius-Emesa; Jerome // θεοῦ 1962 arm // θεοῦ διὰ Χριστοῦ א^{2} C^{3} D 075 0150 104 256 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 2200 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, d}$ geo^{2} slav^{ms} Athanasius Didymus$^{dub1/3}$ Chrysostom Theodore^{lat} Theodoret$^{1/2}$ John-Damascus // θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ P 6 263 2127 *l* 422 *l* 591 *l* 597 *l* 884 *l* 1154 *l* 1298 *l* 1356 *l* 1443 *l* 1590 syr$^{p, h}$ eth slav^{ms} Theodoret$^{1/2}$ // μὲν θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ (*see* Ro 8.17) Ψ Ps-Athanasius

---

3 ὑπὸ ... δεδουλωμένοι Ga 3.23; Col 2.20 **4** τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου Eph 1.10 τὸν υἱὸν ... γυναικός Jn 1.14; Ro 1.3 **5** τοὺς ... ἐξαγοράσῃ Ga 3.13 τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν Ro 8.15 **6** Ro 8.15-16 **7** εἰ δὲ ... θεοῦ Ro 8.17; Ga 3.29

Paul's Concern for the Galatians

8 Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ
οὖσιν θεοῖς· **9** νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ
θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα
οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; **10** ἡμέρας παρατηρεῖσθε
καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς, **11** φοβοῦμαι ὑμᾶς μή
πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

12 Γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν.
οὐδέν με ἠδικήσατε· **13** οἴδατε δὲ ὅτι δι᾽ ἀσθένειαν τῆς
σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, **14** καὶ τὸν πειρα-
σμὸν ὑμῶν[3] ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε,
ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν.
15 ποῦ οὖν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι εἰ
δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἐδώκατέ μοι.
16 ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; **17** ζηλοῦσιν
ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλ᾽ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς
ζηλοῦτε· **18** καλὸν δὲ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε καὶ μὴ
μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. **19** τέκνα μου, οὓς πάλιν
ὠδίνω μέχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν· **20** ἤθελον δὲ
παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι
ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

The Allegory of Hagar and Sarah

21 Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ
ἀκούετε; **22** γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ

---

[3] **14** {A} τὸν πειρασμὸν ὑμῶν ℵ* A B C^{2} D* F G 33 it$^{b, d, f, g, o, r}$ vg cop^{bo} Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome$^{1/2}$ Pelagius Augustine // τὸν πειρασμὸν ὑμῶν τόν 6 424^{c} 1739 1881 Origen Eusebius-Emesa; Jerome$^{1/2}$ // τὸν πειρασμὸν τόν ℵ^{2} 81 104 436 459 1241 2464 *l* 593 syr^{p} arm geo Basil // τὸν πειρασμόν μου 𝔓^{46} it^{ar} vg^{ms} slav // τὸν πειρασμόν μου τόν C^{*vid} D^{2} Ψ 075 0150 256 263 365 424* 1175 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* syr^{h} cop$^{sa, bo ms}$ Chrysostom Theodore^{lat}

---

8 τοῖς ... θεοῖς 2 Chr 13.9; Is 37.19; Jr 2.11; 1 Cor 8.4-6 **13** δι᾽ ... ὑμῖν 1 Cor 2.3 **16** Am 5.10 **22** ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης Gn 16.15

τῆς παιδίσκης καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. **23** ἀλλʼ ὁ μὲν ἐκ τῆς
παιδίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διʼ
ἐπαγγελίας. **24** ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα· αὗται γάρ εἰσιν
δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς δουλείαν γεννῶσα,
ἥτις ἐστὶν Ἁγάρ. **25** τὸ δὲ Ἁγὰρ Σινᾶ[4] ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ·
συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἰερουσαλήμ, δουλεύει γὰρ μετὰ τῶν τέκνων
αὐτῆς. **26** ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶν
μήτηρ ἡμῶν[5]· **27** γέγραπται γάρ,

Εὐφράνθητι, στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα,
ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα·
ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης
τὸν ἄνδρα.

28 ὑμεῖς[6] δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐστέ.[6]
29 ἀλλʼ ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκεν τὸν κατὰ

---

[4] **25** {C} δὲ Ἁγὰρ Σινᾶ A B D 256 365 436 1175 1319 1962 2127 2464 *l* 598 *l* 599 syr$^{hmg, pal}$ cop$^{bo^{pt}}$ // γὰρ Ἁγὰρ Σινᾶ Ψ 062 075 0150 6 33 81 104 263 424 459 1852 1881 1912 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (it^{d} *omit* Σινᾶ) syr$^{p, h}$ cop$^{bo^{mss}}$ arm geo^{2} slav Chrysostom Theodore^{lat} Cyril$^{1/3}$ // δὲ Σινᾶ 𝔓^{46} vg^{mss} cop^{sa} Hesychius^{lat}; Ambrosiaster // γὰρ Σινᾶ ℵ C F G 1241 1739 (*l* 592 γὰρ ὄρος Σινᾶ) it$^{ar, b, f, g, o, r}$ vg eth geo^{1} Origen^{lat} (Epiphanius) Cyril$^{2/3}$; Victorinus-Rome Jerome Pelagius Augustine REB BJ TOB

[5] **26** {A} ἡμῶν 𝔓^{46} ℵ* B C* D F G Ψ 062^{vid} 6 33 424^{c} 1241 1739 1881 2464 *l* 1021 *l* 1443 it$^{d, f, g, r}$ vg syr$^{p, hmg}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo^{1} Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Irenaeus^{arm} Origen$^{gr, lat4/10}$ Origen^{dub} Eusebius$^{17/20}$ Chrysostom Marcus-Eremita Cyril$^{6/7}$; Ambrosiaster Hilary Gregory-Elvira Jerome$^{4/11}$ Pelagius Augustine$^{32/42}$ Quodvultdeus // πάντων ἡμῶν ℵ^{2} A C^{3} 075 0150 0261^{vid} 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1319 1573 (1852 *omit* μήτηρ) 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, o}$ vg^{mss} syr$^{h, pal}$ arm geo^{2} slav Irenaeus^{lat} Origen$^{lat6/10}$ Eusebius$^{3/20}$ Cyril-Jerusalem Theodore^{lat} Macarius/Symeon Cyril$^{1/7}$ Theodoret; Victorinus-Rome Ambrose Rufinus Jerome$^{7/11}$ Augustine$^{10/42}$ Cassian$^{4/5}$

[6] **28** {B} ὑμεῖς … ἐστέ. 𝔓^{46} B D* F G 0261^{vid} 6 33 256 365 424^{c} 1175 1319 1573 1739 1881 1912 2127 (*l* 156$^{1/2}$ *l* 170$^{1/2}$ *l* 617$^{1/2}$ *omit* ὑμεῖς δέ *at beginning of lesson* … ἐστέ) it$^{b, d, g}$ vg^{ms} syr^{pal} cop^{sa} Irenaeus^{lat} Origen$^{acc. to Jerome}$; Victorinus-Rome Ambrosiaster Tyconius Ambrose // ἡμεῖς … ἐσμέν. ℵ A C D^{2} Ψ 062 075 0150 81 104 263 424* 436 459 1241 1852 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect*

---

22 ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας Gn 21.2 **23** Ro 9.7-9 **24** μία … γεννῶσα Ro 8.15; Ga 5.1
26 ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλὴμ He 12.22; Re 3.12; 21.2, 10 **27** Εὐφράνθητι … ἄνδρα Is 54.1
28 κατὰ … ἐστέ Ro 9.7; Ga 3.29 **29** ὁ κατὰ … πνεῦμα Gn 21.9

πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. **30** ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; **Ἔκβαλε τὴν
παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ
υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ** τῆς ἐλευθέρας. **31** διό,
ἀδελφοί, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.
5 τῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσεν· στήκετε οὖν[1] καὶ
μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.

Christian Freedom

2 Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς
ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. **3** μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ
περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι.
4 κατηργήθητε ἀπὸ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς
χάριτος ἐξεπέσατε. **5** ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα
δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. **6** ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε
περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία ἀλλὰ πίστις δι᾽ ἀγάπης
ἐνεργουμένη.
7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν [τῇ] ἀληθείᾳ μὴ
πείθεσθαι; **8** ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. **9** μι-

---

it$^{\text{ar, f, o, r}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop^{bo} arm eth geo slav Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Jerome Pelagius Augustine DHH

[1] **1** {B} τῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσεν· στήκετε οὖν ℵ* A B (D* *omit* οὖν) P 33 (*l* 1590 *transpose* οὖν *after* ἐλευθερίᾳ) cop$^{\text{sa, (bo)}}$ // τῇ ἐλευθερίᾳ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν· στήκετε οὖν ℵ^{2} C* (C^{2} ἐλευθερίᾳ οὖν) Ψ (0150 *transpose* οὖν *after* ἐλευθερίᾳ) (81 Χριστοῦ *[sic]*) 1241 1739 1881 *Lect*^{pt} Didymus // τῇ ἐλευθερίᾳ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν· στῆτε οὖν H 256 365 1175 (1319 *omit* οὖν) 1573 1962 (2127 *omit* ἡμᾶς) // τῇ ἐλευθερίᾳ, ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν· στήκετε D^{1} (D^{2} ἡμᾶς, ᾗ Χριστός) 075 (6 104 424^{c} 459 2464 *l* 596 στήκετε οὖν) 263 (1912 στῆτε οὖν) syr^{hmg} geo slav (Cyril) // τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν, ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν· στήκετε 424* (436 *l* 1439 ὁ *for* ᾗ) 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ (*l* 165 *l* 170 στήκωμεν) Asterius Basil Marcus-Eremita Theodoret // ᾗ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσεν, στήκετε οὖν F G it$^{\text{(ar), (d), (f), g, (o), (r)}}$ (vg) (Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$); (Victorinus-Rome) (Ambrosiaster) (Jerome) (Pelagius)

---

30 Ἔκβαλε ... υἱοῦ Gn 21.10 (Jn 8.35) **31** Ga 3.29

5.1 τῇ ... ἠλευθέρωσεν Jn 8.32, 36; Ga 2.4; 5.13 ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε Ac 15.10 **6** οὔτε περιτομή ... ἀκροβυστία 1 Cor 7.19; Ga 6.15 **8** τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς Ga 1.6 **9** 1 Cor 5.6

κρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. **10** ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν
κυρίῳ[a] ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βα-
στάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἐὰν ᾖ. **11** ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν
ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ
σταυροῦ. **12** ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.
13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ᾽ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν
ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης
δουλεύετε ἀλλήλοις. **14** ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πεπλή-
ρωται, ἐν τῷ· **Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.** **15** εἰ
δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ᾽ ἀλλήλων
ἀναλωθῆτε.

The Fruit of the Spirit and the Works of the Flesh

16 Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ
μὴ τελέσητε. **17** ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ
δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός, ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται, ἵνα
μὴ ἃ ἐὰν θέλητε ταῦτα ποιῆτε. **18** εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ
ἐστὲ ὑπὸ νόμον. **19** φανερὰ δέ ἐστιν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά
ἐστιν πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, **20** εἰδωλολατρία, φαρ-
μακεία, ἔχθραι, ἔρις, ζῆλος, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι,
αἱρέσεις, **21** φθόνοι[2], μέθαι, κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ

---

[2] **21** {C} φθόνοι 𝔓[46] ℵ B 33 81 *l* 593 *l* 603 *l* 809 *l* 1178 *l* 1441* *l* 1590* vg[mss] cop[sa] geo[1] Marcion[acc. to Epiphanius] Irenaeus[lat] Clement Origen[lat]; Ambrosiaster Jerome Augustine Quodvultdeus // φθόνοι φόνοι A C D F G Ψ 075 0122 0150 6 104 256[c] (256* *omit* διχοστασίαι ... μέθαι) 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[(p), h] cop[bo] arm eth geo[2] slav Ps-Clement Basil Chrysostom Theodore[lat]; (Cyprian) Lucifer Priscillian Latin mss[acc. to Jerome] Pelagius

---

[a] **10** ἐν κυρίῳ with πέποιθα: GNB NIV REB EU LB? BJ[mg] NBS TOB BTI DHH // with ὑμᾶς: GNB? NRSV? BJ

---

11 τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ 1 Cor 1.23 **13** μόνον ... σαρκί 1 Pe 2.16 **14** Ἀγαπήσεις ... σεαυτόν Lv 19.18 (Mt 5.43; 19.19; 23.39; Mk 12.31; Lk 10.27; Ro 13.9; Jas 2.8) **16** πνεύματι περιπατεῖτε Ro 8.4; Ga 5.25 **17** Ro 7.15-23 ἡ γὰρ ... ἀντίκειται 1 Pe 2.11 **18** πνεύματι ἄγεσθε Ro 8.14 οὐκ ... νόμον Ro 6.14; 7.4 **19-21** 1 Cor 6.9-10; Eph 5.5; Re 22.15

προλέγω ὑμῖν, καθὼς προεῖπον ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες
βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
22 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη χαρὰ εἰρήνη,
μακροθυμία χρηστότης ἀγαθωσύνη, πίστις **23** πραΰτης ἐγκρά-
τεια[3]· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν νόμος. **24** οἱ δὲ τοῦ
Χριστοῦ [Ἰησοῦ][4] τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. **25** εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ
στοιχῶμεν. **26** μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλού-
μενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

Bear One Another's Burdens

6 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προλημφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώ-
ματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι
πραΰτητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. **2** Ἀλλήλων
τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε[1] τὸν νόμον τοῦ
Χριστοῦ. **3** εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι μηδὲν ὤν, φρεναπατᾷ

[3] **23** {A} ἐγκράτεια 𝔓^{46} א A B C D^{2} Ψ 075 0150 6 33 81 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg$^{ww, st}$ syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{1} slav Origen Didymus^{dub} Chrysostom Theodore^{lat} Marcus-Eremita; Ambrose Jerome Augustine$^{13/14}$ Quodvultdeus // ἐγκράτεια, ἁγνεία D* F G it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg^{cl} geo^{2} Irenaeus^{lat} Origen^{lat} Basil; Cyprian Ambrosiaster Priscillian Pelagius Augustine$^{1/14}$ // ἐγκράτεια, ὑπομονή 0122 104 459 *l* 60 *l* 599

[4] **24** {C} Χριστοῦ Ἰησοῦ א^{2} (א* κυρίοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ) A B C P Ψ 075 0122* 0150 33 104* 256 263 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 (1881 κυρίου Χριστοῦ) 1962^{c} 2127 *l* 599 (syr^{pal}) cop$^{sa, bo}$ (eth) geo^{1} slav Didymus^{dub} Cyril$^{8/13, (4/13)}$; Augustine$^{1/12, (11/12)}$ // Χριστοῦ 𝔓^{46} D F G 0122^{c} 6 81 104^{c} 365 424 1852 1912 1962* 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ arm geo^{2} Marcion$^{\text{acc. to Epiphanius}}$ Origen^{lat} Basil Chrysostom Theodore^{lat} Cyril$^{1/13}$; Cyprian Ambrosiaster Hilary Ambrose Jerome Latin mss$^{\text{acc. to Jerome}}$ Pelagius TOB

[1] **2** {C} ἀναπληρώσετε B F G 1962 (*l* 921$^{1/2}$ ἀναπληροῦτε) it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg cop$^{sa, bo}$ eth slav Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$ Theodore^{lat} Marcus-Eremita Chrysostom^{lat} Hesychius^{lat} (Cyril) Proclus; Cyprian Ps-Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster

22 Ὁ δὲ … πνεύματος Eph 5.9 **23** κατὰ … νόμος 1 Tm 1.9 **24** Ro 6.6; Col 3.5 **25** πνεύματι καὶ στοιχῶμεν Ro 8.4; Ga 5.16 **26** μὴ γινώμεθα κενόδοξοι Php 2.3
6.1 ἐὰν … τοιοῦτον Mt 18.15; Jas 5.19 **2** Ἀλλήλων … βαστάζετε Ro 15.1

ἑαυτόν. **4** τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς
ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· **5** ἕκα-
στος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. **6** Κοινωνείτω δὲ ὁ
κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς.
7 Μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ
ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει· **8** ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα
ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν, ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ
πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. **9** τὸ δὲ καλὸν
ποιοῦντες μὴ ἐγκακῶμεν, καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυό-
μενοι. **10** ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα[2] τὸ ἀγαθὸν
πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Final Warning and Benediction

11 Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί.
12 ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν
ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ μὴ
διώκωνται. **13** οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυ-
λάσσουσιν ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ
ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. **14** ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶ-
σθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ

Pacian Jerome Pelagius Augustine Speculum // ἀποπληρώσετε 𝔓[46] // ἀναπληρώσατε ℵ A C D Ψ 075 0122 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* arm geo Clement Basil Didymus[dub] Ammon Chrysostom[gr] BJ TOB

[2] **10** {A} ἐργαζώμεθα ℵ B* C D F G Ψ 33 81 256 365 424 436 1241 1573 1739 1852[c] 2127 2200 *Byz*[pt] *Lect*[pt, AD] it[ar, b, d, f, g, o, r] vg eth slav Marcion[acc. to Tertullian] Clement Origen[lat] Basil Chrysostom Theodore[lat] Nilus Cyril[2/3]; Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine Quodvultdeus Speculum // ἐργαζόμεθα A B[2] 075 0150 6 104 263 459 1175 1319 1852* 1881 1962 *Byz*[pt] [L P] *Lect*[pt] Cyril[1/3] // ἐργασώμεθα 𝔓[46] K *l* 596 Severian // ἐργασόμεθα 1912 2464

---

4 τὸ δὲ ... ἕκαστος 1 Cor 11.28; 2 Cor 13.5 **5** Ro 14.12 **6** 1 Cor 9.11, 14 **8** Jn 3.6; 6.63; Ro 8.13 **9** τὸ δὲ ... ἐγκακῶμεν 2 Th 3.13 **12** οὗτοι ... διώκωνται Ga 5.11 **14** ἐμοὶ ... Χριστοῦ 1 Cor 1.31; 2.2

ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ κόσμῳ. **15** οὔτε γὰρ[3] περιτομή τί
ἐστιν οὔτε ἀκροβυστία ἀλλὰ καινὴ κτίσις. **16** καὶ ὅσοι τῷ
κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ᾿ αὐτοὺς καὶ ἔλεος καὶ ἐπὶ
τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ.

17 Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ
στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.

18 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ
πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί· ἀμήν.

---

[3] **15** {A} οὔτε γάρ 𝔓[46] B Ψ 075 33 1175 1739* it[r] (syr[p, pal]) cop[sa mss] arm[mss] geo[1] Gregory-Nyssa Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Jerome[1/3] Augustine // ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε ℵ A C D F G 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739[c] 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[h with *] cop[sa mss, bo, fay] arm[mss] geo[2] slav Victorinus-Rome Jerome[2/3] Pelagius LB

---

15 οὔτε γὰρ ... ἀκροβυστία 1 Cor 7.19; Ga 5.6 καινὴ κτίσις 2 Cor 5.17 **16** εἰρήνη ... Ἰσραήλ Ps 125.5; 128.6 **17** ἐγὼ ... βαστάζω 2 Cor 4.10

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ τοῖς
ἁγίοις τοῖς οὖσιν [ἐν Ἐφέσῳ][1] καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
2 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Spiritual Blessings in Christ

3[a] Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς
ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, **4** καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ
πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατεν-
ώπιον αὐτοῦ[b] ἐν ἀγάπῃ,[c] **5** προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος
αὐτοῦ, **6** εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ ἧς ἐχαρίτωσεν
ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ[2]. **7** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ

---

[1] **1** {C} ἐν Ἐφέσῳ א^{2} A B^{2} D F G Ψ^{c} (Ψ* *illegible*) 075 0150 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Ps-Ignatius Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius // *omit* 𝔓^{46} א* B* 6 424^{c} 1739 Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Origen^{vid} BJ TOB DHH

[2] **6** {A} ἠγαπημένῳ 𝔓^{46} א A B D^{2} Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg$^{ww, st}$ syr$^{p, pal}$ arm geo slav Origen$^{acc. to Jerome}$ Didymus^{vid} Chrysostom Theodore^{lat}; Jerome mss$^{acc. to Jerome}$ Pelagius^{com} Orosius // ἠγαπημένῳ υἱῷ αὐτοῦ D* F G it$^{ar, b, d, f, (g), o, r}$ vg^{cl} syr$^{h with *}$ cop$^{sa, (bo)}$ eth Adamantius Theodotus-Ancyra; Victorinus-Rome Ambrosiaster Latin mss$^{acc. to Jerome}$ Pelagius^{lem} Augustine EU BTI DHH

---

[a] **3-14** Poetic structure: EU BJ TOB BTI [b] **4** C: AD GNB NIV REB^{mg} EU LB BTI // as text: GNB^{mg} DHH^{mg} || [c] NO C: AD GNB NIV REB^{mg} EU LB TOB^{mg} BTI // as text: GNB^{mg} DHH^{mg}

---

1 Παῦλος ... θεοῦ 1 Cor 1.1; Col 1.1 **3** ὁ εὐλογήσας ... Χριστῷ Eph 2.6 **4** ἐξελέξατο ... αὐτῷ Jn 15.16; 17.24; 2 Th 2.13 εἶναι ... αὐτοῦ Eph 5.27; Col 1.22 **5** εἰς υἱοθεσίαν ... Χριστοῦ Jn 1.12 **6** τῷ ἠγαπημένῳ Mt 3.17; Col 1.13 **7** ἐν ... παραπτωμάτων Col 1.14, 20

τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸ
πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ **8** ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς,[d] ἐν
πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει,[e] **9** γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ
θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἣν προέθετο ἐν
αὐτῷ **10** εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακε-
φαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ
τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ. **11** ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν προορι-
σθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν
βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ **12** εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον
δόξης αὐτοῦ τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ. **13** ἐν ᾧ καὶ
ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς
σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ
πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, **14** ὅ[3] ἐστιν ἀρραβὼν τῆς
κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς
ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

Paul's Prayer

15 Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ᾽ ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ
Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους[4] **16** οὐ

---

[3] **14** {B} ὅ 𝔓[46] A B F G L P 075 6 81 104 256 263 365 459 1175 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 *l* 422 *l* 596 it[b, d, g] syr[p] slav Irenaeus[lat] Origen[lem] Marcellus Didymus[dub1/2] Chrysostom[lem] Cyril // ὅς ℵ D Ψ 0150 33 424 436 1241 1852 2200 2464 *Byz* [K] *Lect* it[ar, f, o] vg Didymus[dub1/2] Chrysostom[com] Didymus[lat] Theodore[lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Ambrose Jerome Pelagius Augustine Ps-Vigilius Varimadum

[4] **15** {B} καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους (*see* Col 1.4) ℵ[2] D[2] (D* F G *omit second* τήν) Ψ 075 0150 6 424 1241 1852 1912 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 884) it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[h] cop[(sa), bopt] arm eth geo slav (Gregory-Nyssa) Chrysostom Theodore[lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius // καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους 𝔓[46] ℵ* A B P 33 1739 1881 *l* 921 cop[bopt] Origen; Jerome

---

[d] **8** NO C: AD M TR WH NIV REB LB BJ BTI // P: TEV || [e] NO C: M WH GNB NRSV

---

7 τὸ πλοῦτος ... αὐτοῦ Eph 2.7 **9** γνωρίσας ... μυστήριον Ro 16.25; Eph 3.3, 9 **10** τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν Ga 4.4 ἀνακεφαλαιώσασθαι ... Χριστῷ Col 1.16, 20 **11** προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν Ro 8.28-29 **13** τὸν λόγον ... εὐαγγέλιον Col 1.5 ἐσφραγίσθητε ... ἁγίῳ Eph 4.30 **14** ὅ ... κληρονομίας ἡμῶν 2 Cor 1.22; 5.5 **15** ἀκούσας ... ἁγίους Col 1.4

παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν μνείαν ποιούμενος ἐπὶ τῶν
προσευχῶν μου, **17** ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκα-
λύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, **18** πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς τῆς καρδίας [ὑμῶν][5] εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς
τῆς κλήσεως αὐτοῦ, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας
αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, **19** καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς
δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν
τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. **20** ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ
ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς
ἐπουρανίοις **21** ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυ-
νάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ
μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· **22** καὶ
πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ἔδωκεν
κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, **23** ἥτις ἐστὶν τὸ σῶμα
αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου.

From Death to Life

2 Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν καὶ ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν, **2** ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα
τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος,

Augustine // καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους ἀγάπην 81 104 256 263 365 436 459 1175 1319 1573 2127 (2464 *omit* τήν) *l* 60 *l* 596 Cyril

[5] **18** {C} ὑμῶν ℵ A D F G Ψ 075 0150 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, (g), o] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo, fay] eth geo slav Gregory-Nyssa Didymus[1/5] Ammonas Chrysostom (Severian); Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine // *omit* 𝔓[46] B 6 33 1175 1739 1881 arm (Marcion[acc. to Tertullian]) Origen (Cyril-Jerusalem) Didymus[4/5] Didymus[dub] Cyril

---

16 εὐχαριστῶν ... μου Col 1.3; 1 Th 1.2 **17** Col 1.9-10 πνεῦμα ... σοφίας Is 11.2; Wsd 7.7 **18** ἡ ἐλπὶς ... αὐτοῦ Eph 4.4 τῆς κληρονομίας ... ἁγίοις Col 1.12 **19-20** τί ... νεκρῶν 2 Cor 13.4; Col 2.12 **20** καθίσας ... ἐπουρανίοις Ps 110.1; Mt 22.44; Mk 16.19; Ac 2.34; He 1.3; 8.1; 10.12; 12.2 **21** ὑπεράνω ... μέλλοντι Col 1.16; 2.10 **22** πάντα ὑπέταξεν ... αὐτοῦ Ps 8.6 αὐτὸν ... ἐκκλησίᾳ Eph 4.15; Col 1.18 **22-23** τῇ ἐκκλησίᾳ ... αὐτοῦ Ro 12.5; 1 Cor 12.27; Col 1.18 **23** τὸ πλήρωμα ... πληρουμένου Eph 4.10; Col 1.19

2.1 Eph 2.5; Col 2.13 **2** ἐν αἷς ... τούτου Col 3.7; Tt 3.3 κατὰ ... ἀέρος Jn 12.31; Eph 6.12

τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας·
3 ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις
τῆς σαρκὸς ἡμῶν ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν
διανοιῶν, καὶ ἤμεθα τέκνα φύσει ὀργῆς ὡς καὶ οἱ λοιποί· **4** ὁ δὲ
θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἣν
ἠγάπησεν ἡμᾶς, **5** καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν
συνεζωοποίησεν τῷ Χριστῷ[1], – χάριτί[2] ἐστε σεσῳσμένοι –
6 καὶ συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ, **7** ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσιν τοῖς ἐπερχο-
μένοις τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι
ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **8** τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσῳσμένοι
διὰ πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, θεοῦ τὸ δῶρον· **9** οὐκ ἐξ
ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. **10** αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα,
κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς οἷς προητοί-
μασεν ὁ θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

One in Christ

11 Διὸ μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ
λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ

---

[1] **5** {B} τῷ Χριστῷ ℵ A D F G Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, d, f, o}$ vg$^{ww, st}$ slav Clement Origen^{lem} Ps-Athanasius Cyril-Jerusalem Didymus Didymus^{dub} Theodore^{lat} Cyril Theodoret; Jerome Pelagius Augustine // σὺν τῷ Χριστῷ it$^{g^{txt}}$ syr$^{p, (h), pal}$ (Origen^{lat}); Hilary Jerome$^{com 1/4}$ // ἐν τῷ Χριστῷ 𝔓^{46} B 33 *l* 60 *l* 599 it$^{ar, g^{v.r.}}$ vg^{cl} cop$^{sa, bo}$ arm eth geo Chrysostom; Victorinus-Rome Ambrosiaster Ambrose

[2] **5** {A} χάριτι 𝔓^{46} ℵ A B D^{2} Ψ 075 0150 6 33 81 104 263 424 459 1175 1241 1739 1852 1881 1912 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* vg$^{ww, st}$ syr^{h} (eth) geo slav Didymus Theodore^{lat} Theodoret; Jerome // χάριτι γάρ 256 365 436 1319 1573 2127 (*l* 597 δέ *for* γάρ) vg^{ms} syr^{pal} cop$^{sa, (bo)}$ arm // οὗ χάριτι (D* τῇ χάριτι) F G it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg^{cl} Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius Augustine

---

2 τοῖς ... ἀπειθείας Eph 5.6 **3** ἤμεθα ... ὀργῆς Col 3.6 **5** ὄντας ... παραπτώμασιν Eph 2.1; Col 2.13 ὄντας ... Χριστῷ Lk 15.24, 32; Ro 6.13 χάριτί ἐστε σεσῳσμένοι Ac 15.11; Eph 2.8 **6** συνήγειρεν ... ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Col 2.12 **7** τὸ ὑπερβάλλον ... αὐτοῦ Eph 1.7 **8** τῇ ... πίστεως Ac 15.11; Ga 2.16; Eph 2.5 θεοῦ τὸ δῶρον Jn 4.10; He 6.4 **9** οὐκ ἐξ ἔργων Ro 3.28; 2 Tm 1.9; Tt 3.5 μή τις καυχήσηται 1 Cor 1.29 **10** κτισθέντες ... ἀγαθοῖς Tt 2.14 **11** ποτὲ ... σαρκί Eph 5.8

χειροποιήτου, **12** ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ,
ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν
διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ
κόσμῳ. **13** νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἵ ποτε ὄντες μακρὰν
ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ.

14 Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν
καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν[a] ἐν τῇ σαρκὶ
αὐτοῦ,[b] **15** τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασιν καταργήσας,
ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν
εἰρήνην **16** καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι
τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ.
17 καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ
εἰρήνην τοῖς ἐγγύς· **18** ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν
οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. **19** ἄρα οὖν
οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι ἀλλ᾽ ἐστὲ συμπολῖται τῶν ἁγίων
καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, **20** ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ[c]
τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ
Χριστοῦ Ἰησοῦ, **21** ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ[3] συναρμολογουμένη
αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, **22** ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδο-
μεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

---

[3] **21** {B} πᾶσα οἰκοδομή ℵ* B D F G Ψ 0150 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 (1241) 1319 1573 1739 1852 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* geo Clement Origen Basil Chrysostom[com] // πᾶσα ἡ οἰκοδομή ℵ[1] A C P 075 6 81 1881 1912 *l* 751 cop[sa, bo] arm eth Origen[acc. to 1739] Chrysostom[lem] NIV DHH?

---

[a] **14** C: AD M LB NBS BTI // as text: NBS[mg] BTI[mg] || [b] NO C: AD M LB NBS BTI // as text: NBS[mg] BTI[mg] [c] **20** C: GNB[mg] BJ TOB DHH

---

12 ἀπηλλοτριωμένοι ... ἐπαγγελίας Ro 9.4; Col 1.21 ἐλπίδα μὴ ἔχοντες 1 Th 4.13
13 ὑμεῖς ... ἐγγύς Is 57.19 ἐγενήθητε ... Χριστοῦ Col 1.20 **14** Αὐτὸς ... ἡμῶν Is 9.6
ὁ ποιήσας ... λύσας 1 Cor 12.13; Ga 3.28 **14-15** τὴν ἔχθραν ... καταργήσας Col 2.14
15 κτίσῃ ... καινὸν ἄνθρωπον 2 Cor 5.17 **16** ἀποκαταλλάξῃ ... σταυροῦ Col 1.20, 22
17 Is 57.19; 52.7; Zch 9.10 **18** Ro 5.2; Eph 3.12 **19** Eph 3.6; He 12.22-23 **20** ἐποικοδο-
μηθέντες ... ἀποστόλων Re 21.14; Mt 16.18 ὄντος ... Ἰησοῦ Is 28.16; 1 Pe 2.6
21 Eph 4.15-16; Col 2.19 ναὸν ... κυρίῳ 1 Cor 3.16; 2 Cor 6.16 **22** 1 Pe 2.5

Paul's Ministry to the Gentiles

3 Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ [Ἰησοῦ][1]
ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν – **2** εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς
χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, **3** [ὅτι] κατὰ
ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν
ὀλίγῳ, **4** πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν
μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, **5** ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ
ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς
ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, **6** εἶναι
τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγ-
γελίας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου, **7** οὗ ἐγενήθην
διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης
μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. **8** ἐμοὶ τῷ ἐλαχι-
στοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, τοῖς ἔθνεσιν
εὐαγγελίσασθαι τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτος τοῦ Χριστοῦ
9 καὶ φωτίσαι [πάντας][2] τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ
ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα

---

[1] **1** {C} τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ 𝔓^{46} א^{2} A B D^{2} 075 0150 33 81 104 263 424 436 459 1175 1241 1739 1912 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, r}$ vg syr^{h} cop$^{sa mss, bo}$ geo^{2} Origen Cyril$^{1/2}$; Jerome$^{2/6}$ Pelagius // τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (6 1962 *omit* τοῦ) 1881 2200 *l* 884 it^{b} vg^{mss} syr^{p} cop$^{sa ms}$ arm geo^{1} slav (Chrysostom) (Cyril$^{1/2}$); Ambrose$^{1/2}$ Jerome$^{4/6}$ // τοῦ κυρίου Ἰησοῦ C Ψ (Hilary$^{1/2}$ Ambrose$^{1/2}$ *omit* κυρίου) // τοῦ Χριστοῦ א* D* F G 256 1319 1573 1852 2127 it$^{d, g, o}$ cop$^{sa mss}$ eth Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary$^{1/2}$ BJ // ἐν Χριστῷ 365 // ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ *l* 156 *l* 170 *l* 617

[2] **9** {C} φωτίσαι πάντας 𝔓^{46} א^{2} B C D F G Ψ 075 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Marcion$^{acc. to Adamantius and Tertullian}$ Didymus^{dub} Chrysostom (Severian) Theodore^{lat} Cyril$^{1/2}$; Victorinus-Rome Ambrosiaster$^{1/2}$ Pelagius Varimadum // φωτίσαι א* A 0150 6 424^{c} 1739 1881 Cyril$^{1/2}$; Ambrosiaster$^{1/2}$ Hilary Jerome Augustine REB EU BJ TOB

---

1 ὁ δέσμιος ... Ἰησοῦ Eph 4.1; Php 1.7, 13; Phm 1, 9 **2** τὴν οἰκονομίαν ... ὑμᾶς Col 1.25 **3** Eph 1.9-10; Col 1.26 **6** Eph 2.13, 18-19 **7** οὗ ... δοθείσης μοι Col 1.23, 25 **8** ἐμοὶ ... χάρις αὕτη 1 Cor 15.9-10 τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι Ga 1.16 τὸ ... Χριστοῦ Eph 1.7 **9** τίς ... θεῷ Ro 16.25; Col 1.26

κτίσαντι, **10** ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις
ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ
θεοῦ, **11** κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων ἣν ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, **12** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ
προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. **13** διὸ
αἰτοῦμαι μὴ ἐγκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσίν μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις
ἐστὶν δόξα ὑμῶν[3].

To Know the Love of Christ

14 Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα[4],
15 ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται,
16 ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει
κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον,
17 κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν,[a] ἐν ἀγάπῃ[b] ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, **18** ἵνα
ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσιν τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος
καὶ μῆκος καὶ ὕψος καὶ βάθος, **19** γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλ-

---

[3] **13** {A} ὑμῶν ℵ A B D F G Ψ 075 0150 6 256 263 365 424 1175 1241 1852 1881 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine // ἡμῶν 𝔓^{46} C 33 81 104 436 459 1573 1739 1912 2127 cop$^{bo ms}$

[4] **14** {B} πατέρα 𝔓^{46} ℵ* A B C P 0150 6 33 81 256 263 365 424^{c} 1175 1573 1739 1962 2127 *l* 596 vg^{ms} syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ eth geo Origen (Methodius) Basil-Ancyra Athanasius Cyril-Jerusalem (Didymus^{dub}) Cyril John-Damascus; Jerome Augustine$^{2/8}$ Ps-Vigilius // πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ℵ^{2} D F G Ψ 075 104 424* 436 459 1241 1852 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ arm slav (Valentinians$^{acc. to Hippolytus}$) Origen^{lat} Gregory-Nyssa Chrysostom Marcus-Eremita Theodore^{lat} Theodoret; Victorinus-Rome Ambrosiaster Latin mss$^{acc. to Jerome}$ Pelagius Augustine$^{6/8}$ Varimadum

---

[a] **17** NO C: WH REB ‖ [b] C: WH REB

---

10 γνωρισθῇ ... θεοῦ 1 Pe 1.12 ἡ ... θεοῦ Ro 11.33 **12** ἐν ... πεποιθήσει Ro 5.2; He 4.16; 10.19 **13** ταῖς θλίψεσίν μου ὑπὲρ ὑμῶν Col 1.24 **16** δῷ ... κραταιωθῆναι Col 1.11 **17** κατοικῆσαι ... ὑμῶν Jn 14.23 ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι Col 1.23; 2.7 **18** Col 2.2

λουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς
πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ[5].
20 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ[6] πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν
αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν
ἡμῖν, **21** αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς
πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων, ἀμήν.

The Unity of the Body

4 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως περι-
πατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, **2** μετὰ πάσης ταπεινοφρο-
σύνης καὶ πραΰτητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων
ἐν ἀγάπῃ, **3** σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος
ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης· **4**[a] ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς
καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· **5**[b] εἷς κύριος,
μία πίστις, ἓν βάπτισμα, **6** εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ
πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν[1].

---

[5] **19** {A} πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ ℵ A C D F G Ψ 075 0150 6 (81 πληροφορηθῆτε) 104 256 263 365 424 436 459 1241 1573 1739 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 593) it[b, d, f, g] vg syr[p, h, pal] cop[bo] arm (eth) geo slav[mss] Athanasius Marcellus Gregory-Nyssa Macarius/Symeon[2/3] (Chrysostom) Severian Theodore[lat] Cyril; Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Ambrose Jerome Pelagius Augustine // πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ 1881 *l* 921 it[ar, o] (vg[ms]) Macarius/Symeon[1/3] // πληρωθῇ πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ 𝔓[46] B (33 *add* εἰς ὑμᾶς *after* θεοῦ) 1175 *l* 596 cop[sa] slav[ms]

[6] **20** {A} ὑπέρ ℵ A B C I[vid] Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, o] syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm geo slav Chrysostom Theodore[lat] Theodoret; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Augustine[1/9] Ps-Vigilius // *omit* 𝔓[46] D F G *l* 593 it[b, d, f, g] vg Pelagius Augustine[8/9]

[1] **6** {A} πᾶσιν 𝔓[46] ℵ A B C P 082 0150 6 33 81 104 424[c] 436 459 1739 1881 1912* 1962 2464 *l* 60[1/2] cop[sa, bo] eth geo[1] Marcion[acc. to Epiphanius] Origen[gr, lat]

---

[a] **4-6** Traditional Material: NBS [b] **5-6** Traditional Material: NA

---

19 πληρωθῆτε ... θεοῦ Col 2.10 **20** κατὰ τὴν δύναμιν ... ἡμῖν Col 1.29
4.1 ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ Eph 3.1; Php 1.7, 13; Phm 1, 9 ἀξίως ... ἐκλήθητε Col 1.10 **2** Col 3.12-13 **3** Col 3.14-15 **4** ἓν σῶμα Ro 12.5; Eph 2.16 ἓν πνεῦμα Eph 2.18 **5** εἷς κύριος Jn 10.16; 1 Cor 8.6 **6** 1 Cor 12.6

7 Ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς
δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. **8** διὸ λέγει,

Ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν,
ἔδωκεν[2] δόματα τοῖς ἀνθρώποις.

9 τὸ δὲ Ἀνέβη τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη[3] εἰς τὰ κατώτερα
[μέρη][4] [c] τῆς γῆς; **10** ὁ καταβὰς αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβὰς
ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. **11** καὶ
αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ

Gregory-Thaumaturgus[vid] Eusebius Athanasius Marcellus Ps-Ignatius Gregory-Nyssa Didymus[dub] Chrysostom[lem] Cyril; Victorinus-Rome[1/2] Ambrose Jerome Augustine // πᾶσιν ἡμῖν D F G Ψ 075 256 263 365 424* 1175 1319 1573 1852 1912[c] 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] arm geo[2] slav Irenaeus[gr, lat] Adamantius (Chrysostom[com]) Theodore[lat]; Victorinus-Rome[1/2] Ambrosiaster Maximinus Pelagius // πᾶσιν. ἀμήν 1241 (vg[ms])

[2] **8** {B} ἔδωκεν (*see* Ps 67.19 LXX) 𝔓[46] ℵ* A C[2] D* F G 33 1241 1962 2464 *l* 593 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg cop[sa, bo] slav Justin Marcion[acc. to Tertullian] Irenaeus[lat] Eusebius Theodore[lat] Hesychius; Ambrosiaster Hilary Ambrose Rufinus Jerome Pelagius Augustine[3/5] Quodvultdeus Varimadum // καὶ ἔδωκεν ℵ[2] B C*, [3] D[2] Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* syr[p, h] arm geo Chrysostom Cyril; Victorinus-Rome Augustine[2/5] // καὶ ἔδωκας *l* 598 *l* 751 *l* 884 eth

[3] **9** {A} κατέβη 𝔓[46] ℵ* A C* D F G I[vid] 082 6 33 81 424[c] 1241 1739 1881 *l* 1439 it[ar, b, d, g, mon] vg[mss] cop[sa ms, bo] eth Irenaeus[lat] Clement[from Theodotus] Origen[gr, lat] Cyril; Tertullian Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Lucifer Jerome Pelagius Augustine // κατέβη πρῶτον ℵ[2] B C[3] Ψ 075 0150 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 170 ἀνέβη *[sic]*) it[f, o] vg syr[p, h] cop[sa mss] arm geo slav Eusebius Didymus[dub] Chrysostom Theodore[lat] Theodoret BTI DHH

[4] **9** {C} μέρη ℵ A B C D[2] I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[f] vg syr[h] cop[bo] arm slav Eustathius Chrysostom Theodore[lat] Cyril Theodoret; Pelagius Augustine // *omit* 𝔓[46] D* F G *l* 921 it[ar, b, d, g, mon, o] cop[sa] eth Irenaeus[lat] Clement[from Theodotus] Origen[lat] Eusebius; Tertullian Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Lucifer Jerome

---

[c] **9** C: GNB[mg] NIV REB BJ[mg] NBS TOB DHH // as text: NIV[mg] REB[mg] DHH[mg]

---

7 Ro 12.3, 6; 1 Cor 12.11 **8** Ἀναβὰς ... ἀνθρώποις Ps 68.18 (Col 2.15) **9** Jn 3.13 **11** 1 Cor 12.28

εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, **12** πρὸς τὸν
καταρτισμὸν τῶν ἁγίων[d] εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ
σώματος τοῦ Χριστοῦ, **13** μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς
τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ
Χριστοῦ, **14** ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ
περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ
τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλά-
νης, **15** ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ
πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, Χριστός, **16** ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα
συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς
ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους τὴν
αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

The Old Life and the New

17 Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς
περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς
αὐτῶν, **18** ἐσκοτωμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι
τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν
πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, **19** οἵτινες ἀπηλγηκότες[5] ἑαυτοὺς
παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν
πλεονεξίᾳ. **20** ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, **21** εἴ
γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν

---

[5] **19** {A} ἀπηλγηκότες 𝔓[46] ℵ A B Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* syr[h, hgr] cop[sa, bo] Clement Origen Chrysostom Theodotus-Ancyra; Greek mss[acc. to Jerome] // ἀπηλπικότες 𝔓[99] D (F G ἀφηλπικότες) P 1241 *l* 617 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p] arm eth slav Irenaeus[lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Speculum

---

[d] **12** C: TR TOB[mg]

---

12 πρὸς ... διακονίας 2 Tm 3.17 εἰς ... Χριστοῦ 1 Pe 2.5 **13** εἰς ἄνδρα τέλειον Col 1.28 **14** μηκέτι ὦμεν νήπιοι 1 Cor 14.20 **15** ὅς ... Χριστός Eph 1.22; 5.23; Col 1.18 **16** Col 2.19 **17-18** μηκέτι ... ὄντες Ro 1.21 **18** ἀπηλλοτριωμένοι ... θεοῦ Eph 2.12; Col 1.21 διὰ τὴν ἄγνοιαν ... αὐτοῖς 1 Pe 1.14 **19** Col 3.5

ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, **22** ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν
ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς
ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, **23** ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ
νοὸς ὑμῶν **24** καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ
θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.

Rules for the New Life

25 Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος **λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος
μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ,** ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. **26 ὀργί-
ζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε·** ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ [τῷ]
παροργισμῷ ὑμῶν, **27** μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. **28** ὁ
κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος ταῖς
[ἰδίαις] χερσὶν τὸ ἀγαθόν,[6] ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν
ἔχοντι. **29** πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπο-
ρευέσθω, ἀλλ᾽ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας[7], ἵνα δῷ
χάριν τοῖς ἀκούουσιν. **30** καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.

---

[6] **28** {C} ταῖς ἰδίαις χερσὶν τὸ ἀγαθόν ℵ* A D F G 075 0150 81 104 256 263 365 459 1175 1241 1319 1573 2127 2464 *l* 596 it[b, d, f, g, mon] vg[cl] (cop[sams, bo]) arm (eth) geo[1] slav Basil[2/3]; Victorinus-Rome Jerome Augustine // ταῖς χερσὶν τὸ ἀγαθόν 𝔓[46, 49vid] ℵ[2] B it[ar, o] vg[ww, st] Ambrosiaster Pelagius REB EU? DHH // τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν Ψ 424* 1852 2200 *Byz*[pt] [L] *Lect* Origen Basil[1/3] Chrysostom Theodoret[lem] // τὸ ἀγαθὸν ταῖς ἰδίαις χερσίν 436 1912 1962 *Byz*[pt] [K] *l* 60 *l* 422 geo[2] Theodore[lat] // ταῖς ἰδίαις χερσίν *l* 597 (*l* 599 *omit* ταῖς) (cop[samss] Tertullian *omit* ἰδίαις) (cop[sams]) // τὸ ἀγαθόν P 6 33 424[c] 1739 1881 Clement Gregory-Nyssa Didymus; Pelagius[ms] Speculum

[7] **29** {A} χρείας 𝔓[46, 99] ℵ A B D[2] I[vid] Ψ 075 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg[ww, st] syr[(p), h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Clement Origen Chrysostom Theodore[lat] Theodoret; Jerome // πίστεως D* F G it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg[cl] Basil Gregory-Nyssa; Tertullian Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Chromatius Latin mss[acc. to Jerome] Pelagius Speculum

---

22 ἀποθέσθαι … ἄνθρωπον Col 3.9 τὸν παλαιὸν … ἀπάτης Ga 6.8 **23** Ro 12.2 **24** ἐνδύσασθαι … ἄνθρωπον Col 3.10 ἄνθρωπον … κτισθέντα Gn 1.26 **25** λαλεῖτε … αὐτοῦ Zch 8.16; Col 3.8-9 **26** ὀργίζεσθε … ἁμαρτάνετε Ps 4.4; Jas 1.19-20 **28** ἐργαζόμενος … ἀγαθόν 1 Th 4.11 **29** πᾶς … ἐκπορευέσθω Eph 5.4; Col 3.8 δῷ … ἀκούουσιν Col 4.6 **30** μὴ … θεοῦ Is 63.10; 1 Th 5.19 ἐν … ἀπολυτρώσεως Eph 1.13-14

31 πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία
ἀρθήτω ἀφ᾽ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. **32** γίνεσθε [δὲ] εἰς ἀλλή-
λους χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ
θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν[8].
5 γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ **2** καὶ
περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς[1] καὶ
παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν[2] καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς
ὀσμὴν εὐωδίας. **3** πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα ἢ πλεονε-
ξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, **4** καὶ
αἰσχρότης καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία, ἃ οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλὰ
μᾶλλον εὐχαριστία. **5** τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς
πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅ ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ
ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ.

---

[8] **32** {B} ὑμῖν 𝔓[46] ℵ A F G P 0150 6 81 256 263 365 1319 1573 2127 *l* 593 *l* 596 *l* 884 *l* 1159 *l* 1365 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg[cl] cop[sa, bo] eth Clement Origen[lat] Basil Chrysostom[lem] Theodore[lat]; Tertullian[1/2] Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius Augustine[1/3] // ἡμῖν 𝔓[49] B D Ψ 075 33 104 424 436 459 1175 1241 1739 1852 1881 1912 1962 (2200 ἡμᾶς) 2464 *Byz* [K L] *Lect* vg[ww, st] syr[p, h, pal] cop[bo mss] arm (geo) slav Origen Chrysostom[com] Nilus Proclus; Tertullian[1/2] Jerome Augustine[2/3]

[1] **2** {B} ἡμᾶς 𝔓[46] ℵ[2] D F G Ψ 075 0150 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[d, g, o] vg syr[p, h, pal] arm geo Clement[1/2] Basil Chrysostom Theodore[lat] Cyril John-Damascus; Ambrose Jerome Pelagius Augustine[6/8] Varimadum // ὑμᾶς ℵ* A B P 0159 81 1175 1241 1912 *l* 60[1/3] *l* 593 *l* 597[1/2] it[ar, b, f, mon] vg[ms] cop[sa, bo] eth slav Clement[1/2]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Augustine[2/8] Speculum REB BJ

[2] **2** {A} ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν 𝔓[46, 49] (ℵ θυσίαν καὶ προσφοράν) A (D προσφορὰν ὑπὲρ ἡμῶν) F G Ψ 075 0150 0159 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, d, f, g, o] vg syr[p, h, pal] arm geo Clement Basil (Ps-Ignatius) (Gregory-Nyssa) Chrysostom Theodore[lat] Cyril; Ambrose Jerome Pelagius Augustine[9/10] Varimadum // ὑπὲρ ἡμῶν ἐν φθορᾷ 1241 // ὑπὲρ ὑμῶν προσφορὰν B 1175 *l* 1356 it[b, mon] cop[sa, bo] eth slav Victorinus-Rome Ambrosiaster Augustine[1/10] Speculum REB BJ

---

31 Col 3.8 **32** Col 3.12-13 χαριζόμενοι … ὑμῖν Mt 6.14; 18.22-35
5.1 Mt 5.48 **2** περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ Ro 14.15 ὁ Χριστὸς … ἡμῶν Ga 2.20 προσφορὰν … θεῷ Ps 40.6; He 10.10 εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Ex 29.18; Eze 20.41 **3** Col 3.5 **4** αἰσχρότης … ἀνῆκεν Eph 4.29; Col 3.8 **5** πᾶς … θεοῦ 1 Cor 6.9-10; Col 3.5

Walk as Children of Light

6 Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται
ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. **7** μὴ οὖν γίνεσθε
συμμέτοχοι αὐτῶν· **8** ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν
κυρίῳ· ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε **9** – ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ
φωτὸς[3] ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ –
10 δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ, **11** καὶ μὴ
συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον
δὲ καὶ ἐλέγχετε. **12** τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ᾽ αὐτῶν αἰσχρόν
ἐστιν καὶ λέγειν, **13** τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς
φανεροῦται, **14** πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστιν. διὸ λέγει,

Ἔγειρε, ὁ καθεύδων,
καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός[4].

---

[3] **9** {A} φωτός 𝔓[46] ℵ A B D* F G P 6 33 81 256 424[c] 1175 1319 1739 1881 1962 2127 2464 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, pal] cop[sa, bo] arm eth geo[1] Origen Gregory-Thaumaturgus; Ps-Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Lucifer Jerome Pelagius Augustine // πνεύματος (*see* Ga 5.22) 𝔓[46] D[2] Ψ 075 0150 104 263 365 424* 436 459 1241 1573 1852 1912 2200 *Byz* [K L] *Lect* syr[h] geo[2] slav Chrysostom Theodore[lat]

[4] **14** {A} ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός 𝔓[46] ℵ A B D[2] F G Ψ 048 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, f, g, mon, o] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Marcion[acc. to Epiphanius] Clement Naassenes[acc. to Hippolytus] Hippolytus Origen Origen[dub] Josippus Athanasius Didymus Epiphanius Chrysostom Marcus-Eremita Theodore[lat] Cyril; Ambrose Jerome Pelagius Augustine[18/19] Quodvultdeus Varimadum // ἐπιψαύσεις τοῦ Χριστοῦ D* it[b, d] Origen[lat] mss[acc. to Chrysostom and Theodore lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Latin mss[acc. to Jerome] Paulinus-Nola Augustine[1/19]

---

6 Μηδεὶς ... λόγοις Col 2.4, 8 ἔρχεται ... ἀπειθείας Ro 1.18; Col 3.6 **8** ἦτε ... κυρίῳ Eph 2.11, 13; Col 1.13; 1 Pe 2.9 τέκνα φωτός Lk 16.8; Jn 12.36 **10** Ro 12.2 **11** μὴ ... σκότους Ro 16.17; 2 Th 3.6; 2 Jn 10-11 **13** τὰ ... φανεροῦται Jn 3.20-21 **14** Ἔγειρε, ὁ καθεύδων Is 26.19; 51.17; 52.1; 60.1; Ro 13.11 ἀνάστα ... νεκρῶν Is 26.19 ἐπιφαύσει ... Χριστός Is 60.1

15 Βλέπετε οὖν ἀκριβῶς πῶς[5] περιπατεῖτε μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ'
ὡς σοφοί, **16** ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πο-
νηραί εἰσιν. **17** διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνίετε τί
τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. **18** καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν
ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, **19** λαλοῦντες ἑαυτοῖς
[ἐν] ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς[6], ᾄδοντες καὶ
ψάλλοντες τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, **20** εὐχαριστοῦντες
πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί.[a]

Wives and Husbands

21 Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ,[b] **22** αἱ γυ-
ναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὡς[7] τῷ κυρίῳ, **23** ὅτι ἀνήρ ἐστιν

---

[5] **15** {B} οὖν ἀκριβῶς πῶς 𝔓[46] ℵ* B 0150 33 81 104 436 459 1175 1241 1739 1962 cop[sa] geo slav Origen[lem] Chrysostom[lem] // οὖν πῶς ἀκριβῶς D F G Ψ 075 6 256 263 365 424 1319 1573 1852 1881 1912 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[b, (d), f, g, mon] vg[mss] syr[p, h, pal] (arm) (eth) (Ps-Hippolytus) Basil (Chrysostom[com]) Theodore[lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Lucifer Jerome (Augustine) // οὖν, ἀδελφοί, πῶς ἀκριβῶς ℵ[2] A 2464 it[ar, o] vg cop[bo mss, (bo)] Pelagius

[6] **19** {B} ᾠδαῖς πνευματικαῖς ℵ[1] (ℵ* *add senseless* κα *after* ᾠδαῖς) D F G Ψ 048[vid] 075 150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, f, g, mon, o] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm geo slav Origen Basil[vid] Cyril-Jerusalem Didymus Chrysostom Hesychius Theodore[lat] John-Damascus; Victorinus-Rome Jerome Pelagius Augustine // ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι A Niceta // ᾠδαῖς 𝔓[46] B it[b, d] Ambrosiaster REB EU

[7] **22** {B} γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὡς 𝔓[46] B Clement Theodore[lat com]; Greek mss[acc. to Jerome] Jerome[com] // γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὡς D F G it[d, g txt] // γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς 075 0150 424* 1852 1912 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[f] syr[h] geo slav Chrysostom // γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν ὡς ℵ A I P (Ψ ὑποτασσέσθωσαν *after*

---

[a] **20** NO P: AD M NA[mg] TR WH NIV [b] **21** P: AD M TR GNB NRSV REB DHH // S: NIV WH // C: NA[mg] EU LB

---

16 ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν Col 4.5 ὅτι ... πονηραί εἰσιν Am 5.13 **17** συνίετε ... κυρίου Ro 12.2; Col 1.9 **18** μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ Pr 23.31 LXX **19** Col 3.16 ᾄδοντες ... κυρίῳ Ps 33.2, 3 **20** Col 3.17 **21** 1 Pe 5.5 **22** Gn 3.16; Col 3.18; 1 Pe 3.1 **23** ἀνήρ ... γυναικός 1 Cor 11.3

κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας,
αὐτὸς σωτὴρ τοῦ σώματος· **24** ἀλλ᾽ ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσε-
ται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ἐν παντί.
25 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
26 ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν
ῥήματι, **27** ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλη-
σίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ᾽ ἵνα ᾖ
ἁγία καὶ ἄμωμος. **28** οὕτως ὀφείλουσιν [καὶ] οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν
ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. **29** οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ
σάρκα ἐμίσησεν ἀλλ᾽ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ
Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν, **30** ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος
αὐτοῦ[8]. **31 ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος [τὸν] πατέρα
καὶ [τὴν] μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.** **32** τὸ μυστήριον
τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
33 πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ᾽ ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

γυναῖκες) 6 33 81 104 256 263 365 424^{c} 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1962 2127 2464 *l* 596 *l* 895 *l* 1178 it$^{ar, b, g^{v.r.}, mon, o}$ vg syr^{pal} (cop$^{sa, bo}$) arm eth Origen$^{gr^{lem}, lat}$ Basil Theodore$^{lat^{lem}}$; Victorinus-Rome Ambrosiaster Ambrose Jerome^{lem} Pelagius Augustine

[8] **30** {A} αὐτοῦ 𝔓^{46} א* A B 048 6 33 81 424^{c} 1739* 1881 2464 *l* 422 it^{x} cop$^{sa, bo}$ eth Origen^{lat} Methodius; Jerome Augustine^{vid} Ps-Jerome // αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ (*see* Gn 2.23) 0150 // αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ (*see* Gn 2.23) א^{2} D F G Ψ 075 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1739^{c} 1852 (1912 *omit first* αὐτοῦ) 1962 2127 2200 *Byz* [(K τοῦ σώματος *for* τῶν ὀστέων) L P] *Lect* (*l* 147 *add* καί *after first* αὐτοῦ; *l* 1154 *omit* καί) it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{(p), h}$ arm geo slav Irenaeus$^{gr, lat}$ Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Ambrose Pelagius

---

25 Οἱ ἄνδρες ... γυναῖκας Col 3.19; 1 Pe 3.7 ὁ Χριστὸς ... ἐκκλησίαν Eph 1.22; Col 1.18 **25-26** ἑαυτὸν ... ἁγιάσῃ He 10.10, 14; 13.12 **26** καθαρίσας τῷ λουτρῷ Tt 3.5 **27** 2 Cor 11.2; Col 1.22 **30** Ro 12.5; 1 Cor 6.15; 12.27; Eph 1.22-23; Col 1.18 **31** Gn 2.24 (Mt 19.5) **32** Re 19.7

Children and Parents

6 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν [ἐν κυρίῳ][1]· τοῦτο
γάρ ἐστιν δίκαιον. 2 **τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα,**
ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, 3 **ἵνα εὖ σοι γένηται**
καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. 4 Καὶ οἱ πατέρες, μὴ
παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἀλλʼ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ
νουθεσίᾳ κυρίου.

Slaves and Masters

5 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου
καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ, 6 μὴ
κατʼ ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι ἀλλʼ ὡς δοῦλοι
Χριστοῦ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ[a] ἐκ ψυχῆς,[b] 7 μετʼ
εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, 8 εἰ-
δότες ὅτι ἕκαστος ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίσεται παρὰ
κυρίου εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος. 9 Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ
ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ αὐτῶν
καὶ ὑμῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωπολημψία οὐκ
ἔστιν παρʼ αὐτῷ.

---

[1] **1** {C} ἐν κυρίῳ 𝔓[46] א A D[1] Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 (1573 *omit* ἐν) 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, mon] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm (eth) geo slav Origen Basil Chrysostom Theodore[lat] Cyril; Jerome Pelagius // *omit* B D* F G it[b, d, f, g, o] Marcion[acc. to Tertullian] Cyril-Jerusalem[vid]; Cyprian Ambrosiaster REB

---

[a] **6** C: WH TOB || [b] NO C: WH TOB

---

1 Col 3.20 **2-3** τίμα ... μητέρα *and* ἵνα ... γῆς Ex 20.12; Dt 5.16 (Mt 15.4) **4** οἱ πατέρες ... ὑμῶν Col 3.21 ἐκτρέφετε ... κυρίου Dt 6.7, 20-25; Ps 78.4; Pr 19.18; 22.6 **5-7** Col 3.22-23; Tt 2.9-10 **8** 2 Cor 5.10; Col 3.24-25 **9** οἱ ... οὐρανοῖς Col 4.1 προσωπολημψία ... αὐτῷ Dt 10.17; 2 Chr 19.7; Ac 10.34; Col 3.25

The Battle against Evil

10 Τοῦ λοιποῦ, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς
ἰσχύος αὐτοῦ. **11** ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ
δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου·
12 ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν[2] ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ
πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας
τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς
ἐπουρανίοις. **13** διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ
θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ
ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. **14** στῆτε οὖν περιζωσάμενοι
τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς
δικαιοσύνης **15** καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ
τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, **16** ἐν πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν
θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ
[τὰ] πεπυρωμένα σβέσαι· **17** καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σω-
τηρίου δέξασθε καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα
θεοῦ. **18** διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν
παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ
προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων **19** καὶ

---

[2] **12** {B} ἡμῖν ℵ A D^{2} I 075 0150 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 1154 ἡμᾶς) it$^{ar, g*}$ vg syr^{h} cop$^{sa^{mss}, bo}$ arm geo Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Irenaeus^{lat} Clement Origen$^{gr, lat20/23}$ Methodius Eusebius Asterius Ps-Athanasius Titus-Bostra Ps-Ignatius Gregory-Nyssa Didymus Ammon Macarius/Symeon Chrysostom Marcus-Eremita Theodore^{lat} Cyril Hesychius$^{2/3}$ Theodoret; Tertullian Cyprian Hilary Ambrose Jerome Pelagius // ὑμῖν 𝔓^{46} B D* F G Ψ 81 1175 *l* 422 *l* 592$^{2/3}$ *l* 593 *l* 597 *l* 1441 it$^{b, d, f, g^{2}, mon, o}$ vg^{ms} syr$^{p, pal}$ eth slav Origen$^{lat1/23}$ Nilus; Ambrosiaster Lucifer Priscillian Gregory-Elvira Augustine Speculum // *omit* *l* 592$^{1/3}$ cop$^{sa^{mss}}$ Origen$^{lat2/23}$ Hesychius$^{1/3}$

---

11 ἐνδύσασθε ... θεοῦ Ro 13.12; 2 Cor 10.4 **12** Jn 14.30; Eph 2.2; 1 Pe 5.8-9 **14** περιζωσάμενοι ... ἀληθείᾳ Is 11.5; Lk 12.35; 1 Pe 1.13 ἐνδυσάμενοι ... δικαιοσύνης Is 59.17; Wsd 5.18; 1 Th 5.8 **15** ὑποδησάμενοι ... εἰρήνης Is 52.7; Na 1.15; Ro 10.15 **16** τὰ βέλη ... πεπυρωμένα Ps 7.13 **17** τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου Is 59.17; 1 Th 5.8 τὴν μάχαιραν ... θεοῦ Is 11.4; 49.2; Ho 6.5; He 4.12 **18** διὰ ... καιρῷ Lk 18.1; Col 4.2-3; 1 Th 5.17 **19** Ac 4.29; Col 4.3; 2 Th 3.1

ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου,[c] ἐν
παρρησίᾳ[d] γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου[3],
20 ὑπὲρ οὗ
πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ[4] παρρησιάσωμαι ὡς δεῖ με
λαλῆσαι.

Final Greetings

21 Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα
γνωρίσει ὑμῖν Τύχικος ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος
ἐν κυρίῳ,
22 ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ
περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν.
23 Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
24 ἡ χάρις μετὰ πάντων
τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ.[5]

---

[3] **19** {A} τοῦ εὐαγγελίου ℵ A D I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d, f, o}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo, fayms}$ arm eth geo slav Origen Basil Chrysostom Theodore^{lat}; Jerome Pelagius // *omit* B F G it$^{b, g, mon}$ cop^{fayms} Marcion$^{acc. to Tertullian}$; Victorinus-Rome Ambrosiaster

[4] **20** {C} ἐν αὐτῷ A D F G I Ψ 075 0150 6 33 81 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 (1852) 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{h, pal}$ arm (eth) geo slav Basil Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius // *transpose* ἐν αὐτῷ *after* παρρησιάσωμαι ℵ 104 459 cop$^{sa, bo, fay}$ // αὐτό 𝔓^{46} B 1739 1881 (*l* 921 αὐτῷ) syr^{p}

[5] **24** {A} ἀφθαρσίᾳ. 𝔓^{46} ℵ* A B F G 6 33 81 1175 1241 1739* 1881 *l* 593 it$^{f, g, mon*, o}$ vgst syr^{pal} cop$^{sa, bopt, fay}$ Origen Theodore^{lat}; Ambrosiaster Jerome Pelagius // ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν. ℵ^{2} D Ψ 075 0150 104 256 263 365 424 436 459 1319 1573 1739^{c} 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, mon^{c}, r}$ vg$^{cl, ww}$ syr$^{p, h}$ cop^{bopt} arm eth geo slav Chrysostom; Victorinus-Rome // ἀφθαρσίᾳ εἰς αἰῶνας. ἀμήν. *l* 921

---

[c] **19** NO C: TR GNB DHH || [d] C: GNB DHH

---

20 ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω 2 Cor 5.20; Phm 9 ἵνα ... λαλῆσαι Col 4.4 **21-22** Τύχικος ... ὑμᾶς Ac 20.4; Col 4.7-8; 2 Tm 4.12; Tt 3.12 **24** πάντων ... Χριστόν 1 Pe 1.8

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Χριστοῦ Ἰησοῦ πᾶσιν τοῖς
ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις σὺν ἐπισκόποις
καὶ διακόνοις, **2** χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul's Prayer for the Philippians

3 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν **4** πάντοτε
ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν
ποιούμενος, **5** ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ τῆς
πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, **6** πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ
ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρι ἡμέρας
Χριστοῦ Ἰησοῦ· **7** καθώς ἐστιν δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν
ὑπὲρ πάντων ὑμῶν διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς
δεσμοῖς μου καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου
συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. **8** μάρτυς
γάρ μου ὁ θεὸς ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ
Ἰησοῦ. **9** καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον
καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει **10** εἰς
τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ
ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, **11** πεπληρωμένοι καρπὸν
δικαιοσύνης τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον
θεοῦ[1].

---

[1] **11** {A} καὶ ἔπαινον θεοῦ א A B D^{2} I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256^{vid} 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* $it^{b, d, f, o, r}$ vg $syr^{p, h}$ $cop^{sa, bo, fay}$ arm geo slav Basil Chrysostom $Theodore^{lat}$; Pelagius // καὶ ἔπαινον Χριστοῦ D* 1962 (vg^{ms}) // καὶ ἔπαινόν μοι F G it^{g} Ambrosiaster // θεοῦ καὶ ἔπαινον ἐμοί $\mathfrak{P}^{46}$ (it^{ar})

---

2 Ro 1.7; Ga 1.3; Phm 3 **3** Ro 1.8; 1 Cor 1.4 **6** ὁ ἐναρξάμενος ... ἀγαθόν Php 2.13 ἡμέρας Χριστοῦ Ἰησοῦ 1 Cor 1.8; Php 1.10; 2.16 **8** μάρτυς ... θεός Ro 1.9; 2 Cor 1.23; 1 Th 2.5 **10** τὸ ... διαφέροντα Ro 2.18; 12.2; He 5.14 ἡμέραν Χριστοῦ 1 Cor 1.8; Php 1.6; 2.16 **11** Jn 15.8

To Me to Live is Christ

12 Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ
μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, **13** ὥστε τοὺς
δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ
καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, **14** καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν[a] ἐν
κυρίῳ[b] πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν
ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν[2].

15 Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι'
εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν· **16** οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης,
εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι, **17** οἱ δὲ
ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι
θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου. **18** τί γάρ; πλὴν ὅτι παντὶ
τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ
ἐν τούτῳ χαίρω. ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι, **19** οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό
μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπι-
χορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ **20** κατὰ τὴν ἀποκα-
ραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι ἀλλ' ἐν
πάσῃ παρρησίᾳ ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν
τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου. **21** ἐμοὶ γὰρ τὸ
ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. **22** εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν
σαρκί,[c] τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου,[d] καὶ τί αἱρήσομαι[e] οὐ γνωρίζω.
23 συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ

---

[2] **14** {B} λόγον λαλεῖν 𝔓[46] D[2] 6 424[c] 1739 1852 1881 2200 *Byz* [K] *Lect* it[r] Marcion[acc. to Tertullian] Chrysostom[3/4] Theodore[lat] // λόγον κυρίου λαλεῖν F G it[g] Cyprian Pelagius[mss] // λόγον τοῦ θεοῦ λαλεῖν ℵ A B (D* λαλεῖν τοῦ θεοῦ) P Ψ 075 0150 33 81 104 256[vid] 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1912 1962 2127 2464 *l* 596 *l* 884 *l* 1590 it[ar, b, (d), f, o] vg syr[p, h with *] cop[sa, bo, fay] arm eth geo slav Clement Chrysostom[1/4]; Ambrosiaster Pelagius NIV REB EU

---

[a] **14** C: GNB NRSV EU BJ NBS TOB DHH || [b] C: NIV REB LB [c] **22** NO C: GNB NBS TOB DHH || [d] Period: (TR) NIV REB // Dash: WH || [e] Question: NIV REB EU

---

12 τὰ ... ἐλήλυθεν 2 Tm 2.9 **13** τοὺς δεσμούς μου Eph 3.1; 4.1; Phm 1.9 **19** τοῦτο ... σωτηρίαν Job 13.16 διὰ ... δεήσεως 2 Cor 1.11 **20** ἐν οὐδενὶ ... Χριστός 1 Pe 4.16 **21** ἐμοὶ ... Χριστός Ga 2.20 **22** τοῦτο ... ἔργου Ro 1.13 **23** τὴν ἐπιθυμίαν ... κρεῖσσον 2 Cor 5.8

ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ [γὰρ] μᾶλλον κρεῖσσον·
24 τὸ δὲ ἐπιμένειν [ἐν] τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς.
25 καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα ὅτι μενῶ καὶ παραμενῶ πᾶσιν
ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, **26** ἵνα τὸ
καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ διὰ τῆς ἐμῆς
παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

27 Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε,
ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε ἀπὼν ἀκούω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι
στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ
εὐαγγελίου **28** καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικει-
μένων, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῶν δὲ σωτηρίας,
καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ· **29** ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ
μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν,
30 τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ καὶ νῦν ἀκούετε
ἐν ἐμοί.

Christian Humility and Christ's Humility

2 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης,
εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί,
2 πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν
ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, **3** μηδὲν κατ'
ἐριθείαν μηδὲ κατὰ κενοδοξίαν ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ
ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, **4** μὴ τὰ ἑαυτῶν
ἕκαστος σκοποῦντες ἀλλὰ [καὶ] τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. **5** τοῦτο[1]

---

[1] **5** {B} τοῦτο א* A B C Ψ 33 81 1241 2464 (*Lect at beginning of lesson*) vg[mss] cop[sa, bo] arm eth geo Origen Ps-Dionysius Eusebius Ps-Athanasius Basil Apollinaris Gregory-Nyssa Didymus Severian Marcus-Eremita Cyril[9/11] Nestorius Theodotus-Ancyra[1/2] Theodoret John-Damascus // τοῦτο γάρ 𝔓[46] א[2] D F G 075 0150 6 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[(p), h, pal] (slav) Chrysostom Cyril[2/11] Theodotus-Ancyra[1/2]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Pelagius Speculum

---

27 Μόνον ... πολιτεύεσθε Eph 4.1; Col 1.10; 1 Th 2.12 συναθλοῦντες ... εὐαγγελίου Php 4.3 **30** τὸν ... εἴδετε ἐν ἐμοί Ac 16.22 νῦν ... ἐμοί Php 1.13
2.3 μηδὲ κατὰ κενοδοξίαν Ga 5.26 ἀλλήλους ... ἑαυτῶν Ro 12.10 **4** 1 Cor 10.24, 33

φρονεῖτε ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **6**[a] ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ
ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, **7** ἀλλ'
ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώ-
πων γενόμενος· καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος **8** ἐταπεί-
νωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ
σταυροῦ. **9** διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο
αὐτῷ τὸ ὄνομα[2] τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, **10** ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ
πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων
11 καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται[3] ὅτι κύριος Ἰησοῦς
Χριστὸς[4] εἰς δόξαν θεοῦ πατρός.

---

[2] **9** {B} τὸ ὄνομα 𝔓[46] א A B C 33 1175 1739 cop[sa, bo] eth Origen[1/3] Ps-Dionysius Eusebius[4/7] Apollinaris Cyril[15/31] // ὄνομα D (F G ὄνομα εἰς) Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1881 1912 (1962 *omit* αὐτῷ) 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* cop[bo ms] arm geo slav Clement[from Theodotus] Origen[2/3] Eusebius[3/7] Asterius Athanasius Didymus Didymus[dub] Epiphanius Chrysostom Severian Marcus-Eremita Cyril[16/31] Nestorius Theodoret John-Damascus

[3] **11** {C} ἐξομολογήσηται 𝔓[46] א B 256 263 424 1852 *Byz*[pt] *Lect*[pt, AD] it[ar, b, d, f, g, o] vg arm eth Irenaeus[gr, lat] Clement Origen[gr1/2, lat1/2] Eusebius Athanasius Gregory-Nyssa[1/2] Chrysostom Severian Theodore[lat] Cyril[8/10] John-Damascus; Novatian Rebaptism Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary[14/20] Priscillian Gregory-Elvira Ambrose Gaudentius Jerome[2/5] Pelagius Maximinus Augustine Quodvultdeus Speculum Varimadum Vigilius // ἐξομολογήσεται A C D F G Ψ 075 0150 6 33 81 104 365 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz*[pt] [K L P] *Lect*[pt] vg[ms] slav Origen[gr1/2, lat1/2] Gregory-Nyssa[1/2] Didymus[dub] Cyril[2/10]; Hilary[6/20] Rufinus Jerome[3/5]

[4] **11** {A} κύριος Ἰησοῦς Χριστός 𝔓[46vid] א A* B C D Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 (436 *omit* κύριος) 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L P] *Lect* it[ar, d, f] vg syr[p, h, pal] cop[sa mss, bo] arm eth geo slav Clement Origen[gr, lat1/2] Origen[dub] Eusebius Athanasius Ps-Athanasius Titus-Bostra Gregory-Nyssa[8/10] Didymus Didymus[dub3/4]

---

[a] **6-11** Traditional Material: NA GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

---

6 οὐχ ... θεῷ Jn 1.1, 2; 17.5 **7** ἑαυτὸν ἐκένωσεν 2 Cor 8.9 ἐν ... γενόμενος Jn 1.14; Ro 8.3; He 2.14, 17 **8** ἐταπείνωσεν ... θανάτου Jn 10.17; He 5.8; 12.2 **9** ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν Ac 2.33; He 1.3 ἐχαρίσατο ... ὄνομα Eph 1.21; He 1.4 **10-11** πᾶν ... ἐξομολογήσηται Is 45.23; Ro 14.11

Shining as Lights in the World

12 Ὥστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς[5]
ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ
ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν
κατεργάζεσθε· **13** θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ
θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. **14** πάντα ποιεῖτε
χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν, **15** ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι
καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἄμωμα μέσον γενεᾶς σκολιᾶς καὶ
διεστραμμένης,[b] ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ,
16 λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ,
ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. **17** ἀλλʼ εἰ
καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν,
χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν· **18** τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς
χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι.

Epiphanius Chrysostom Severian Theodore[lat] Marcus-Eremita Cyril Hesychius[1/3] Theodoret John-Damascus; Victorinus-Rome Hilary[2/25] Priscillian[1/2] Gregory-Elvira Gaudentius Jerome[2/5] Pelagius Maximinus Augustine[5/7] Quodvultdeus Varimadum Vigilius // κύριος Ἰησοῦς (A[c] κύριος Ἰησοῦς κύριος *without deleting first* κύριος) F G *l* 591 it[b, g, o] vg[ms] cop[sa ms] Origen[lat 1/2] Gregory-Nyssa[2/10] Didymus[dub 1/4] Hesychius[2/3]; Novatian Rebaptism Cyprian Ambrosiaster Hilary[23/25] Priscillian[1/2] Ambrose Rufinus Jerome[3/5] Paulinus-Nola Augustine[2/7] Speculum Arnobius // Χριστὸς κύριος K

[5] **12** {A} ὡς 𝔓[46] ℵ A C D F G Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h] slav Basil Chrysostom; Victorinus-Rome Pelagius // *omit* B 33 1241 *l* 596 vg[mss] cop[sa, bo] arm eth geo Theodore[lat]; Ambrosiaster

---

[b] **15** Period: GNB

---

12 μετὰ ... κατεργάζεσθε Ps 2.11; 1 Pe 1.17 **13** θεὸς ... ὑμῖν Jn 15.5; 1 Cor 12.6; 15.10; 2 Cor 3.5; 1 Th 2.13 **14** πάντα ... γογγυσμῶν 1 Cor 10.10; 1 Pe 4.9 **15** γενεᾶς ... διεστραμμένης Dt 32.5; Mt 10.16; Ac 2.40 ἐν ... κόσμῳ Dn 12.3; Mt 5.14; Eph 5.8 **16** λόγον ... ἐμοί 1 Th 2.19 ἡμέραν Χριστοῦ 1 Cor 1.8; Php 1.6, 10 οὐκ ... ἐκοπίασα Is 49.4; 65.23; Ga 2.2 **17** σπένδομαι ... ὑμῶν Ro 15.16; 2 Tm 4.6 **18** τὸ ... χαίρετε Php 3.1; 4.4

Timothy and Epaphroditus

19 Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν,
ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. **20** οὐδένα γὰρ ἔχω
ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει· **21** οἱ
πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
22 τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν
ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. **23** τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω
πέμψαι ὡς ἂν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς· **24** πέποιθα δὲ ἐν
κυρίῳ ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι.

25 Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν καὶ
συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον καὶ
λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, **26** ἐπειδὴ ἐπι-
ποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς[6] καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι
ἠσθένησεν. **27** καὶ γὰρ ἠσθένησεν παραπλήσιον θανάτῳ·
ἀλλ' ὁ θεὸς ἠλέησεν αὐτόν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ
ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπην σχῶ. **28** σπουδαιοτέρως οὖν
ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν πάλιν χαρῆτε κἀγὼ ἀλυπό-
τερος ὦ. **29** προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης
χαρᾶς καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, **30** ὅτι διὰ τὸ ἔργον
Χριστοῦ[7] μέχρι θανάτου ἤγγισεν παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ,
ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

---

[6] **26** {C} ὑμᾶς ℵ[2] (B ὑμᾶς πάντας) F G Ψ 075 6 424* 1739 1852 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, f, g, o] vg cop[sa] geo[1] Chrysostom Theodore[lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius Facundus[lem] // ὑμᾶς ἰδεῖν ℵ* A C D I[vid] 0150 33 81 104 256 263 365 424[c] 436 459 1175 1241 1319 (1573) 1962 2127 *l* 147 *l* 590 *l* 592 *l* 596 (*l* 809 ἰδεῖν πάντας ἡμᾶς = ὑμᾶς) *l* 1590[c] it[d] syr[p, h, pal] cop[bo] arm eth geo[2] slav Facundus[com] Cassiodorus GNB? EU? TOB? // ἦν πέμψαι πρὸς ὑμᾶς (*see* 2.25) 𝔓[46vid]

[7] **30** {B} Χριστοῦ 𝔓[46] B F G 6 256 263 436 1175 1319 1573 1739 1881 1912 2464 *l* 596 slav (*or* τοῦ Χριστοῦ: it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p] cop[sa] Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius) // τοῦ Χριστοῦ D 424 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* geo Chrysostom[1/2] // κυρίου ℵ A P Ψ 075 0150 33 (81 *l* 422 τοῦ κυρίου) 104 365 459 1241 1962 2127 syr[h] cop[bo] arm Theodore[lat] // τοῦ θεοῦ *l* 593 Chrysostom[1/2]; Maximus // *omit* C

---

21 2 Tm 4.10 **25** ὑμῶν δὲ ... χρείας μου Php 4.18 **29** 1 Cor 16.16, 18; 1 Tm 5.17

The True Righteousness

3 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν
ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
2 Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε
τὴν κατατομήν. **3** ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι
θεοῦ[1] λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ οὐκ ἐν
σαρκὶ πεποιθότες, **4** καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί.
εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον· **5** περι-
τομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν, Ἑβραῖος
ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, **6** κατὰ ζῆλος διώκων τὴν
ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος.
7 [ἀλλ᾽] ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν
ζημίαν. **8** ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ
τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι᾽ ὃν
τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν
κερδήσω **9** καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην
τὴν ἐκ νόμου ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ
δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, **10** τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν
δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ [τὴν] κοινωνίαν [τῶν]
παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφιζόμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ,
11 εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν.

---

[1] **3** {B} θεοῦ ℵ* A B C D^{2} F G 0150 6 33 81 104 263 424 459 1241 1739 1852 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it^{g} vg^{mss} syr^{hmg} cop$^{sa, bo}$ arm geo Eusebius Athanasius Didymus^{dub}; Greek mss$^{acc. to Ambrose}$ Ambrose$^{3/4}$ Jerome$^{1/5}$ Greek and Latin mss$^{acc. to Augustine}$ Augustine$^{4/7}$ // θεῷ ℵ^{2} D* P Ψ 075 256 365 436 1175 1319 1573 1962 2127 *l* 593 *l* 596 *l*^{AD} it$^{ar, b, d, f, o}$ vg syr$^{p, h}$ eth slav Origen^{lat} Chrysostom Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Latin mss$^{acc. to Ambrose}$ Jerome$^{4/5}$ Pelagius Greek and Latin mss$^{acc. to Augustine}$ Augustine$^{3/7}$ Speculum DHH // *omit* 𝔓^{46} (vg^{ms}) (Ambrose$^{1/4}$)

---

1 χαίρετε ἐν κυρίῳ Php 2.18; 4.4 **2** Βλέπετε τοὺς κύνας Ps 22.16, 20; Re 22.15 **3** Ro 2.29 **4** ἐγὼ ἔχων ... σαρκί 2 Cor 11.18 **5** περιτομῇ ὀκταήμερος Lk 1.59; 2.21 ἐκ ... Ἑβραίων 2 Cor 11.22 κατὰ νόμον Φαρισαῖος Ac 23.6; 26.5 **6** διώκων τὴν ἐκκλησίαν Ac 8.3; 22.4; 26.9-11 **7** Mt 13.44, 46; Lk 14.33 **9** τὴν διὰ ... πίστει Ro 3.21-22 **10** τὴν ... αὐτοῦ, συμμορφιζόμενος ... αὐτοῦ Ro 6.3-5 τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ Ro 8.17; Ga 6.17 **11** καταντήσω ... νεκρῶν Ac 4.2; Re 20.5-6

Pressing toward the Mark

12 Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ
καταλάβω,[a] ἐφ' ᾧ καὶ κατελήμφθην ὑπὸ Χριστοῦ [Ἰησοῦ][2].
13 ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ[3] λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δέ,
τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινό-
μενος, **14** κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλή-
σεως τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **15** Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο
φρονῶμεν[4]· καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν
ἀποκαλύψει· **16** πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν[5].

---

[2] **12** {C} Χριστοῦ Ἰησοῦ 𝔓$^{46, 61}$ ℵ A Ψ^{c} 075 6 104 256 263 365 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2464 *Byz* [P] *l* 147 *l* 593 *l* 596 *l* 921 syr$^{h\,mg}$ cop$^{bo\,pt}$ arm geo slav Chrysostom$^{1/2}$ (*or* τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ: it^{ar} vg Augustine) // τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ K L Ψ* 0150 424 1852 *Lect* // Ἰησοῦ Χριστοῦ 81 2200 it^{f} syr^{p} cop$^{bo\,pt}$ eth Chrysostom$^{1/2}$ // Χριστοῦ B D* (D^{2} τοῦ Χριστοῦ) F G 33 it$^{b, d, g, o}$ cop^{sa} Clement Origen^{lat} Macarius/Symeon Theodore^{lat} Marcus-Eremita; Tertullian Ps-Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Jerome Pelagius REB

[3] **13** {B} οὐ 𝔓^{46} B D^{2} F G Ψ^{c} 6 424 1739 1852 1881 2200 *Byz* [K L] *l* 147 *l* 156 *l* 592 *l* 617 *l* 884 *l*^{AD} it$^{b, d, f, g}$ vg syr^{p} cop^{sa} arm slav Origen^{lat} Chrysostom$^{2/5}$ Theodore^{lat}; Jerome Pelagius Augustine$^{23/28}$ // οὔπω ℵ A D* P 075 0150 33 81 104 (256 365 1319 1573 ἐγὼ οὔπω ἐμαυτόν) 263 436 459 (1175 2127 *l* 596 ἐγὼ οὔπω λογίζομαι ἐμαυτόν) 1241 1912 1962 2464 *Lect* it$^{ar, o}$ vg^{mss} syr$^{h\ with\ *}$ cop^{bo} eth geo Clement Basil Gregory-Nyssa Chrysostom$^{1/5, (2/5)}$; Tertullian Ps-Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Augustine$^{5/28}$ NIV REB EU LB BJ TOB

[4] **15** {A} φρονῶμεν 𝔓$^{16, 46}$ A B D F G I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg arm geo Origen^{lat} Basil Didymus Chrysostom Theodore^{lat}; Ps-Cyprian Victorinus-Rome Ambrosiaster Hilary Jerome$^{7/10}$ Pelagius Augustine // φρονοῦμεν ℵ L 1241 *l* 147 slav Clement Macarius/Symeon; Jerome$^{3/10}$

[5] **16** {A} τῷ αὐτῷ στοιχεῖν 𝔓$^{16, 46}$ ℵ* A B I^{vid} 0150 6 33 424^{c} 1739 it^{b} cop$^{sa, bo}$ eth (Theodotus-Ancyra); Hilary Augustine Ferrandus // τὸ αὐτὸ φρονεῖν 1881 //

---

[a] **12** NO C: GNB NIV REB BTI // as text: BTI^{mg}

---

12 διώκω ... καταλάβω 1 Tm 6.12, 19 κατελήμφθην ... Ἰησοῦ Ac 9.5-6 **14** 1 Cor 9.24
15 Ὅσοι ... φρονῶμεν Mt 5.48; 1 Cor 2.6 **16** Ga 6.16

17 Συμμιμηταί μου γίνεσθε, ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς
οὕτως περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. **18** πολλοὶ
γὰρ περιπατοῦσιν οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων
λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, **19** ὧν τὸ τέλος
ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ
τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. **20** ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς
ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν
Χριστόν, **21** ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως
ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν
τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα. **4** Ὥστε,
ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου,
οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί.

Exhortations

2 Εὐοδίαν παρακαλῶ καὶ Συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ
φρονεῖν ἐν κυρίῳ. **3** ναὶ ἐρωτῶ καὶ σέ, γνήσιε σύζυγε[a], συλ-
λαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι
μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου[1], ὧν τὰ

τὸ αὐτὸ φρονεῖν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν D* (F G συνστοιχεῖν) it[ar, d, g, o] Victorinus-Rome Ambrosiaster // τὸ αὐτὸ φρονεῖν, τῷ αὐτῷ κανόνι στοιχεῖν (D[2] 436 στοιχεῖν κανόνι) 81 104 256 263 365 459 1175 1241 1319 1573 2127 *l* 596 it[f] vg arm geo slav Pelagius // τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν א[2] Ψ 075 424* 1852 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 921 καὶ φρονεῖν) syr[(p), h] Basil Chrysostom Theodore[lat]

[1] **3** {A} τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου 𝔓[46] א[2] A B D F G I[vid] Ψ 075 0150 (6 *omit* μου) 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464[vid] *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 921 *omit* λοιπῶν; *l* 884 συγγενῶν *for* συνεργῶν) it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm geo[2] slav Origen Eusebius Chrysostom Theodore[lat]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius // τῶν συνεργῶν μου καὶ τῶν λοιπῶν 𝔓[16vid] א* geo[1] // τῶν λοιπῶν *l* 1021

---

[a] **3** Σύζυγε: AD NRSV[mg] EU[mg] BJ (TOB) BTI[mg]

---

17 Συμμιμηταί μου γίνεσθε 1 Cor 4.16; 11.1 σκοπεῖτε ... ἡμᾶς 1 Th 1.7; 1 Pe 5.3 **18** τοὺς ... Χριστοῦ 1 Cor 1.23; Ga 6.12 **19** ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία Ro 16.18 οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες Ro 8.5-6 **20** ἡμῶν ... ὑπάρχει Eph 2.6, 19; He 12.22 **21** ὃς μετασχηματίσει ... αὐτόν Ro 8.29; 1 Cor 15.43-53 ὑποτάξαι ... πάντα 1 Cor 15.28

4.1 ἀδελφοί ... μου 1 Th 2.19-20

ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. **4** Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε· πάλιν
ἐρῶ, χαίρετε. **5** τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις.[b]
ὁ κύριος ἐγγύς.[c] **6** μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ
καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω
πρὸς τὸν θεόν. **7** καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα
νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα[2] ὑμῶν ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ.

8 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα
δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ
τις ἔπαινος[3], ταῦτα λογίζεσθε· **9** ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελά-
βετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ
θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ᾽ ὑμῶν.

Acknowledgment of the Philippians' Gift

10 Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ
ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. **11** οὐχ
ὅτι καθ᾽ ὑστέρησιν λέγω, ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης

---

[2] **7** {A} νοήματα 𝔓^{46} א A B D Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 422 διανοήματα) it$^{f, s}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen$^{gr, lat2/3}$ Chrysostom Theodore^{lat} Cyril$^{6/7}$; Jerome Pelagius Augustine // *omit* καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν *(homoioteleuton?)* 263 *l* 590 *l* 809 it^{b} vg^{ms} Origen$^{lat1/3}$; Ambrosiaster Hilary // σώματα F G it$^{ar, d, g, o}$ Cyril$^{1/7}$; Victorinus-Rome Chromatius Speculum // νοήματα καὶ τὰ σώματα 𝔓^{16vid} (vg^{mss})

[3] **8** {A} ἔπαινος 𝔓^{46} א A B D^{2} Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 (263 *omit* ταῦτα λογίζεσθε) 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, s}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen^{lat} Ps-Clement Basil Gregory-Nyssa Chrysostom Theodore^{lat} Nilus Marcus-Eremita; Victorinus-Rome Jerome Pelagius Augustine // ἔπαινος ἐπιστήμης D* F G it$^{ar, d, f, g, o}$ vg^{cl} Ps-Cyprian Ambrosiaster

---

[b] **5** P: REB || [c] P: DHH

---

3 βίβλῳ ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Re 3.5; 13.8; 17.8; 20.12, 15; 21.27 **4** Php 3.1 **5** ὁ κύριος ἐγγύς He 10.37; Jas 5.8, 9 **6** μηδὲν μεριμνᾶτε Mt 6.25; 1 Pe 5.7 τῇ προσευχῇ ... εὐχαριστίας Col 4.2 **7** Is 26.3; Jn 14.27; Col 3.15 **8** Ro 12.17 **9** ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης Ro 15.33; 16.20; 1 Cor 14.33; 1 Th 5.23 **11** ἐν ... εἶναι 1 Tm 6.6

εἶναι. **12** οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν
παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν
καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι· **13** πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐν-
δυναμοῦντί με[4]. **14** πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές
μου τῇ θλίψει.

15 Οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ
εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλη-
σία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήμψεως εἰ μὴ ὑμεῖς
μόνοι, **16** ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν
χρείαν μοι[5] ἐπέμψατε. **17** οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπι-
ζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. **18** ἀπέχω
δὲ πάντα καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπα-
φροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτήν, εὐάρε-
στον τῷ θεῷ. **19** ὁ δὲ θεός μου πληρώσει[6] πᾶσαν χρείαν ὑμῶν
κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ[d] ἐν δόξῃ[e] ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **20** τῷ δὲ
θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

---

[4] **13** {A} με ℵ* A B D* I 33 1739 it$^{ar, b, d, f, o, r}$ vg syr^{pal} cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} Clement Eusebius$^{2/6}$ Didymus$^{2/6}$; Victorinus-Rome Ambrosiaster Ambrose Jerome$^{1/5}$ Pelagius Rufinus Augustine // με Χριστῷ ℵ^{2} D^{2} (F G) Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it^{g} syr$^{p, h}$ eth geo^{2} slav Origen$^{(gr), lat}$ (Origen^{dub}) Eusebius$^{3/6, (1/6)}$ Ps-Athanasius Basil Cyril-Jerusalem^{dub} Gregory-Nyssa Didymus$^{4/6}$ Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Jerome$^{4/5}$ Paulinus-Nola BTI? DHH? // ἐν τῷ δύνασθαι Χριστῷ 1573

[5] **16** {C} εἰς τὴν χρείαν μοι ℵ B F G Ψ 0150 6 33 256 365 424 459 1319 1573 1739 1852 1881 2127 *Byz* [K] *Lect* it$^{b, d, f, o}$ vg (cop$^{sa, bo}$) (Chrysostom); Pelagius // εἰς τὴν χρείαν μου D^{2} L P 263 1962 2200 *l* 921 it$^{(ar), g, r}$ geo Theodore^{lat}; Ambrosiaster Augustine // τὴν χρείαν μου D* 075 *l* 422 arm // τὴν χρείαν μοι 𝔓^{46} A 81 104 436 1175 1241 1912 2464 *l* 596 slav Victorinus-Rome

[6] **19** {B} πληρώσει 𝔓^{46} ℵ A B D^{2} 0150 1852 1912 2200 *Byz* [K L P] *Lect*$^{pt, AD}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Chrysostom // πληρῶσαι D* F G Ψ 075 6 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1962 2127 *Lect*^{pt} it$^{ar, b, d, f, g, o, r}$ vg eth Theodoret Theodore^{lat}; Victorinus-Rome Ambrosiaster Pelagius

---

[d] **19** C: BJ NBS TOB || [e] C: BJ NBS TOB

---

13 2 Cor 12.10; 2 Tm 4.17 **15** 2 Cor 11.9 **17** ἐπιζητῶ τὸν ... ὑμῶν 1 Cor 9.11 **18** ὀσμὴν εὐωδίας Gn 8.21; Ex 29.18; Eze 20.41

Final Greetings

21 Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀσπάζονται
ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. **22** ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ
ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας. **23** ἡ χάρις τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.[7]

---

[7] **23** {A} ὑμῶν. B F G 075 6 263 1739* 1881 it$^{b, f, g}$ syr^{pal} cop^{sa} Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster // ὑμῶν. ἀμήν. 𝔓^{46} ℵ A D Ψ 0150 33 81 104 256 365 424 436 459 1175 1241 1319 (1573 ἡμῶν) 1739^{c} (1852 2200 πάντων *for* τοῦ πνεύματος) (1912 πάντων *for* ὑμῶν) 1962 2127 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 884 *l* 1154 ἡμῶν) it$^{ar, d, o, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm eth geo slav Victorinus-Rome NIV

---

22 οἱ ἐκ ... οἰκίας Php 1.13

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ

Salutation

1 Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ καὶ
Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς **2** τοῖς ἐν Κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς
ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς
ἡμῶν[1].

Paul Thanks God for the Colossians

3 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πατρὶ[2] τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ[a] πάντοτε[b] περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, **4** ἀκούσαντες
τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς
πάντας τοὺς ἁγίους **5** διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν
τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ
εὐαγγελίου **6** τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ
κόσμῳ ἐστὶν καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον καθὼς καὶ ἐν
ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ
ἐν ἀληθείᾳ· **7** καθὼς ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ

---

[1] **2** {A} ἡμῶν B D K L Ψ 33 81 1175 1739 1852 1881 *l* 156 *l* 170 *l* 617 *l* 751 *l* 883 *l* 1021 *l* 1298 *l* 1356 *l* 1365 *l* 1439 *l* 1443 *l* 1977 it[ar, d, mon*] vg[ww, st] syr[p, pal] cop[sa] arm[mss] geo[1] slav Origen[lat] Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Pelagius // ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ (*see* Ro 1.7 *etc.*) ℵ A C F G I 075 6 104 256 263 365 424 436 459 (1241[vid] *but* ὑμῶν) 1319 1573 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz Lect* it[(b), f, g, mon[c]] vg[cl] (cop[bo]) arm[mss] (eth) geo[2] // ἡμῶν καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν P (0150 vg[mss] Χριστοῦ Ἰησοῦ) vg[mss] (syr[h with *])

[2] **3** {C} θεῷ πατρί 𝔓[61vid] B C* (D* F G τῷ πατρί) 1739 it[b, d, g, mon, o] vg[mss] cop[sa, bo] eth slav[mss] (Chrysostom) Theodore[lat]; Ambrosiaster Augustine // θεῷ καὶ πατρί ℵ A C[2] D[2] I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, f] vg arm geo slav[mss] Pelagius BJ

---

[a] **3** C: TR REB NBS TOB BTI DHH ‖ [b] C: GNB NIV NRSV LB BJ

---

1 Παῦλος ... θεοῦ 1 Cor 1.1; Eph 1.1 **3** Eph 1.16; 1 Th 1.2 **4** Eph 1.15 **5** τὴν ἐλπίδα ... οὐρανοῖς 1 Pe 1.4 τῷ ... εὐαγγελίου Eph 1.13 **6** καθὼς ... κόσμῳ 1 Tm 3.16 ἐστὶν ... αὐξανόμενον Ro 1.13 **7** Ἐπαφρᾶ ... Χριστοῦ Col 4.12

συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστιν πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν[3] διάκονος τοῦ
Χριστοῦ, **8** ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.

The Person and Work of Christ

9 Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα
ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν
ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει
πνευματικῇ, **10** περιπατῆσαι ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρε-
σκείαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι
τῇ ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, **11** ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ
τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυ-
μίαν.[c] μετὰ χαρᾶς[d] **12** εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ[4] τῷ ἱκανώσαντι[5]

---

[3] **7** {B} ὑμῶν א^{2} C D^{2} Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, b, d, f, o}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster Pelagius // ἡμῶν 𝔓^{46} א* A B D* F G 436 *l* 147 *l* 591 *l* 884$^{1/2}$ *l* 921 it$^{\text{g, mon}}$ GNB NIV REB EU BJ TOB BTI

[4] **12** {B} τῷ πατρί 𝔓^{61} A C* D Ψ 33 81* 424 1175 1241 1739* 1852 1912 1962 2200* 2464 *Byz* [K L P] it$^{\text{b, d, mon}}$ vg$^{\text{ww, st}}$ syr^{pal} cop$^{\text{samss, bo}}$ geo Origen Basil Didymus$^{\text{dub2/3}}$ Theodore^{lat} Cyril$^{4/7}$; Ambrosiaster Augustine // ἅμα τῷ πατρί 𝔓^{46} B // τῷ θεῷ πατρί א (F G θεῷ τῷ πατρί) it$^{\text{f, g}}$ vg^{cl} syr^{p} cop$^{\text{sams, boms}}$ arm Origen^{lat}; Speculum // τῷ θεῷ καὶ πατρί C^{3} 075 0150 6 81^{c} 104 256 263 365 436 459 1319 1573 1739^{c} 2127 2200^{c} *Lect* it$^{\text{ar, o}}$ vg^{mss} syr$^{\text{h with *}}$ slav Athanasius Didymus$^{\text{dub1/3}}$ Cyril$^{3/7}$ Theodoret^{lem}; Pelagius Varimadum // *omit* 1881

[5] **12** {B} ἱκανώσαντι 𝔓$^{\text{46, 61vid}}$ א A C D^{1} I Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop^{bo} eth geo Origen$^{\text{gr, lat}}$ Athanasius Basil Didymus Didymus$^{\text{dub2/3}}$ Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Augustine // καλέσαντι D$^{*, 2}$ F G 33 436 1175 it$^{\text{b, d, f, g, mon, o}}$ vg^{ms} cop^{sa} arm slav Didymus$^{\text{dub1/3}}$; Ambrosiaster Pelagius Paulinus-Nola Speculum Varimadum // καλέσαντι καὶ ἱκανώσαντι B (it^{ar})

---

[c] **11** NO C: NA^{mg} TR WH GNB^{mg} NBS^{mg} TOB^{mg} ‖ [d] C: NA^{mg} TR WH GNB^{mg} REB^{mg} NBS^{mg} TOB^{mg}

---

9 προσευχόμενοι … πνευματικῇ Eph 1.15-17; Php 1.9 τὴν … αὐτοῦ Eph 1.9; 5.17 **10** περιπατῆσαι … ἀρεσκείαν Eph 4.1; Php 1.27 ἐν … καρποφοροῦντες Eph 2.10 **11** ἐν … αὐτοῦ Eph 1.19; 3.16

ὑμᾶς[6] εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί· **13** ὃς
ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, **14** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
ἀπολύτρωσιν[7], τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν· **15**[e] ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ
θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, **16** ὅτι ἐν αὐτῷ
ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ
τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι·
τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· **17** καὶ αὐτός ἐστιν
πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν, **18** καὶ αὐτός
ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχή,
πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων,
19 ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι **20** καὶ
δι᾽ αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ
τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, [δι᾽ αὐτοῦ][8] εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς
εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

---

[6] **12** {B} ὑμᾶς א B 104 256 263 365 459 1175 1319 1573 1739 1881 2127 *l* 1441 vg^{mss} syr$^{hmg, pal}$ cop^{sa} arm slav Didymus$^{dub1/3}$ Theodore^{lat}; Ambrosiaster Pelagius // ἡμᾶς A C D F G Ψ 075 0150 6 33 81^{vid} 424 436 1241 1852 1912 1962 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth geo Origen$^{gr, lat}$ Athanasius Basil Didymus Didymus$^{dub2/3}$ Chrysostom Cyril; Augustine Paulinus-Nola Speculum Varimadum

[7] **14** {A} ἀπολύτρωσιν א A B C D F G Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{p, pal}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo Athanasius Didymus^{dub} Chrysostom Theodore^{lat} Cyril; Ambrosiaster Ambrose Pelagius Augustine // ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ (*see* Eph 1.7) 424 1912 2200 2464 *l* 147 *l* 590 *l* 592 *l* 593 *l* 1159 vg^{cl} syr^{h} arm slav Gregory-Nyssa; Victorinus-Rome Cassiodorus

[8] **20** {C} δι᾽ αὐτοῦ 𝔓^{46} א A C D^{1} Ψ 048 0150 6 33 256 365 424 1319 1573 1852 2127^{vid} 2200 *Byz* [K P] *Lect* syr$^{p, h}$ cop^{bo} geo slav Chrysostom$^{1/2}$ Theodore^{lat}

---

[e] **15-20** ἐκκλησίας Traditional material: NA EU LB BJ NBS TOB BTI

---

12 τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων Eph 1.18 **13** τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους Lk 22.53; Eph 2.2; 6.12 τοῦ υἱοῦ ... αὐτοῦ Mt 3.17; Eph 1.6 **14** Eph 1.7 **15** ὅς ... θεοῦ 2 Cor 4.4; He 1.3 τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου Jn 1.18; 1 Tm 6.16 **16** Jn 1.3, 10 **17** αὐτός ... πάντων Jn 1.1; 8.58 **18** αὐτός ... ἐκκλησίας Eph 1.22-23; 4.15; 5.23 ὅς ... νεκρῶν Ac 4.2; 26.23; Re 1.5 **19** Jn 1.16; Eph 1.23; Col 2.9 **20** δι᾽ αὐτοῦ ... αὐτόν Eph 1.7; 2.16; 1 Jn 2.2 εἰρηνοποιήσας ... αὐτοῦ Ro 5.1; Eph 2.13 δι᾽ αὐτοῦ ... οὐρανοῖς Eph 1.10

21 Καὶ ὑμᾶς ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ
διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, **22** νυνὶ δὲ ἀποκατήλλα-
ξεν[9] ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου παρα-
στῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον
αὐτοῦ, **23** εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι
καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου οὗ
ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν,
οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος.

Paul's Ministry to the Church

24 Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου
ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, **25** ἧς ἐγενόμην
ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς
ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, **26** τὸ μυστήριον τὸ
ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν – νῦν
δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, **27** οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς
γνωρίσαι τί τὸ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς
ἔθνεσιν, ὅ ἐστιν Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης· **28** ὃν ἡμεῖς
καταγγέλλομεν νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες

Cyril[1/5]; Hilary // *omit* B D* F G I L 075 81 104 263 436 459 1175 1241 1739 1881 1912 1962 2464 *l* 422 *l* 596 *l* 921 *l* 1441[1/2] it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[pal] cop[sa] arm eth Origen[gr, lat] Didymus[dub] Chrysostom[1/2] Cyril[4/5]; Victorinus-Rome Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine NIV NRSV? REB EU? LB? TOB BTI

[9] **22** {C} ἀποκατήλλαξεν/ἀπεκατήλλαξεν ℵ A C D[2] Ψ 048 075 0150 6 81 256 263 365 424 436 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, f, mon] vg syr[p, h] arm eth slav geo (Adamantius[gr]) Chrysostom Severian Theodore[lat] Cyril; Jerome Pelagius // ἀπήλλαξεν 104 459 (*l* 921 κατήλλαξεν) // ἀποκατήλλακται 33 // ἀποκατηλλάγητε (𝔓[46] ἀποκαταλλάγητε) B Adamantius[lat]; Hilary // ἀποκαταλλαγέντες D* F G it[b, d, g] vg[ms] Irenaeus[lat]; Ambrosiaster Speculum

---

21 ὑμᾶς ... διανοίᾳ Ro 5.10; Eph 2.12; 4.18 **22** ἀποκατήλλαξεν ... θανάτου Eph 2.14, 16 παραστῆσαι ... αὐτοῦ Eph 5.27 **23** εἴ ... πίστει He 3.14 τῇ ... ἑδραῖοι Eph 3.17 τοῦ κηρυχθέντος ... οὐρανόν Mk 16.15; 1 Tm 3.16 **24** χαίρω ... ὑμῶν Eph 3.13 **25** Eph 3.2, 7-8 **26** Ro 16.25-26; Eph 3.3, 5, 9-10 **27** οἷς ... ἔθνεσιν Ro 16.25; Eph 3.9 τὸ πλοῦτος τῆς δόξης Eph 1.18 Χριστὸς ... δόξης 1 Tm 1.1

πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα
ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ· **29** εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος
κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.
2 Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν
ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ὅσοι οὐχ ἑόρακαν τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί,
2 ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν συμβιβασθέντες ἐν
ἀγάπῃ καὶ εἰς πᾶν πλοῦτος τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς
ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, Χριστοῦ[1], **3** ἐν ᾧ εἰσιν
πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι.
4 Τοῦτο λέγω, ἵνα μηδεὶς ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολο-
γίᾳ. **5** εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν
εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς
Χριστὸν πίστεως ὑμῶν.

Fullness of Life in Christ

6 Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν
αὐτῷ περιπατεῖτε, **7** ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν
αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι τῇ πίστει[2] καθὼς ἐδιδάχθητε, περισ-

---

[1] **2** {B} τοῦ θεοῦ, Χριστοῦ 𝔓[46] B vg[ms] Hilary Pelagius // τοῦ θεοῦ D[1] H P 6 424[c] 436* 1881 1912 2464 cop[sams] BJ // τοῦ Χριστοῦ 81 1241 (1739 *omit* τοῦ) it[b] (Fulgentius) // τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν Χριστός D* it[ar, d, o] vg[mss] Augustine[1/2, (1/2)] Varimadum // τοῦ θεοῦ τοῦ ἐν Χριστῷ 33 (Clement); Ambrosiaster // τοῦ θεοῦ πατρὸς τοῦ Χριστοῦ (א* 048 *omit second* τοῦ) A C 0150 1175 *l* 596 it[(f), (mon)] (vg[ww, st]) (vg[mss]) (cop[samss]) cop[bo] (Ambrose) // τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ 075 0208 459 (*l* 809* *omit* πατρός) (vg[cl]) (vg[mss]) syr[p] Chrysostom (Severian) Theodore[lat] // τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τοῦ Χριστοῦ א[2] L Ψ 256 263 365 1319 1573 1962 2127 *l* 422 *l* 593 *l* 603 *l* 809[c] *l* 1153 vg[ms] geo[2] slav // τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ D[2] 104 424* 436[c] 1852 (2200 πνεύματος *for* πατρός) *Byz* [K L] *Lect* (*l* 1154 *omit second* τοῦ) syr[h with *]

[2] **7** {A} τῇ πίστει B D* H 075 0208 33 81 256 263 365 1241 1319* 1573 2127 *l* 596 it[ar, b, d, f, mon*, o] vg Ambrosiaster Pelagius // ἐν πίστει A C I Ψ 0150 424* 1912 2464 Cyril // ἐν τῇ πίστει א D[2] 6 104 424[c] 436 459 1175 1319[c] 1739 1852 1881 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* eth Clement Gregory-Nyssa (*or*

---

28 παραστήσωμεν ... Χριστῷ Eph 4.13 **29** κατὰ ... δυνάμει Eph 3.7, 20; Php 4.13

2.2 τοῦ μυστηρίου ... Χριστοῦ Eph 3.4; Col 1.26; 4.3 **3** Is 45.3; En 46.3; 1 Cor 1.24, 30; Eph 3.19 οἱ ... ἀπόκρυφοι Pr 2.3-4 **4** Ro 16.18; Eph 5.6; Col 2.8 **5** εἰ γὰρ ... σὺν ὑμῖν εἰμι 1 Cor 5.3 **7** ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ Eph 2.20, 22

σεύοντες ἐν εὐχαριστίᾳ[3]. **8** βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ
συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν
παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ
κατὰ Χριστόν· **9** ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς
θεότητος σωματικῶς, **10** καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς
ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας. **11** ἐν ᾧ καὶ
περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ
σώματος τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, **12** συντα-
φέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτισμῷ, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς
πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·
13 καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας [ἐν] τοῖς παραπτώμασιν καὶ τῇ
ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν ὑμᾶς[4] σὺν
αὐτῷ,[a] χαρισάμενος ἡμῖν[5] πάντα τὰ παραπτώματα. **14** ἐξαλεί-

---

ἐν πίστει it[mon*c*] vg[mss] arm Origen[lat] Theodore[lat]; Ambrose Jerome Augustine) // ἐν αὐτῷ ἐν τῇ πίστει 048[vid] cop[sa, bo]

[3] 7 {B} ἐν εὐχαριστίᾳ ℵ* A C I[vid] 075 0150 0208 33 81 263 424* 1175 1241 1739 1881 1912 1962 2464 *l* 596 vg[ww, st] cop[samss] eth geo[1] slav // ἐν αὐτῇ P Ψ 048[vid] // ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ B D[2] H 6 104 256 365 424[c] 436 459 1319 (1573 *l* 593 *omit second* ἐν) 1852 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[(ar), mon, (o)] vg[ms] syr[p, h] cop[sams, bo] geo[2] Chrysostom Theodore[lat]; (Ambrosiaster) Augustine // ἐν αὐτῷ ἐν εὐχαριστίᾳ ℵ[2] D* it[(b), d, f] vg[cl] syr[hmg] Pelagius

[4] **13** {B} ὑμᾶς ℵ* A C 0150 6 81 424* 436[c] 1739 1881 2200 *Byz*[pt] [K L] *l* 147 *l* 156 *l* 593 *l* 617 *l* 1159 *l* 1441 *l*[AD] vg[mss] syr[p, h] cop[sa, bo] eth geo[2] slav[mss] // ἡμᾶς 𝔓[46] B 33 *Lect* it[mon, o] vg[ms] syr[pal] Marcion[acc. to Tertullian] Origen[acc. to 1739]; Hilary[3/6] Priscillian Ambrose Jerome // *omit* ℵ[2] D F G Ψ 075 0208 104 256 263 365 424[c] 436* 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2464[vid] *Byz*[pt] [P] *l* 596 it[ar, b, d, f, g] vg arm geo[1] slav[mss] Chrysostom Theodore[lat] Theodoret; Tertullian Ambrosiaster Hilary[3/6] Pelagius Augustine

[5] **13** {A} ἡμῖν 𝔓[46] ℵ* A B C D F G Ψ 048 075 0150 0208 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 *Byz* [K[c]] *Lect* it[ar, b, d, g, mon, o] vg[mss] syr[p, h, pal] cop[samss, bo] arm geo slav[mss] Marcion[acc. to Tertullian] Chrysostom Theodoret; Ambrosiaster Hilary[2/5] Priscillian

---

[a] **13-15** Traditional material: TOB

---

8 Ro 16.18; Eph 5.6; Col 2.4 **9** Jn 1.14, 16 **10** ὅς ... ἐξουσίας Eph 1.21-22 **11** Ro 2.29 **12** Ro 6.4 ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε Col 3.1 τοῦ θεοῦ ... νεκρῶν Eph 1.19-20 **13** ὑμᾶς νεκροὺς ... αὐτῷ Eph 2.1, 5 **14** ἐξαλείψας ... μέσου Eph 2.14-15

ψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον
ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ·
15 ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν
παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.[b]

16 Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει καὶ ἐν πόσει ἢ ἐν μέρει
ἑορτῆς ἢ νεομηνίας ἢ σαββάτων· **17** ἅ ἐστιν σκιὰ τῶν μελ-
λόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. **18** μηδεὶς ὑμᾶς καταβρα-
βευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ[6]
ἑόρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς
αὐτοῦ, **19** καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ
τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον
αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ.

The New Life in Christ

20 Εἰ ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου,
τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; **21** Μὴ ἅψῃ μηδὲ γεύσῃ
μηδὲ θίγῃς,[c] **22** ἅ ἐστιν πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει,[d] κατὰ
τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, **23** ἅτινά ἐστιν
λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκίᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ

Pacian Ambrose Jerome Pelagius Augustine$^{4/5}$ // ὑμῖν א^2 K* L P 6 1912 *l*^{AD} it^f vg cop$^{sa mss}$ eth Theodore^{lat} Theodoret^{lem}; Tertullian Hilary$^{3/5}$ Augustine$^{1/5}$

[6] **18** {B} ἅ 𝔓^{46} א* A B D* I 6 33 424^c 1739 it$^{b, d}$ vg^{mss} cop$^{sa, bo}$ Marcion$^{acc. to Tertullian}$ Origen$^{gr, lat2/3}$; Ambrosiaster Lucifer Greek mss$^{acc. to Jerome}$ Latin mss$^{acc. to Augustine}$ Speculum // μή 81 // ἃ μή א^2 C D^2 (F G ἃ οὐκ) Ψ 075 0150 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 (1573) 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [(K ἃ μήτε) L P] *Lect* it$^{ar, f, g, mon, o}$ vg arm eth geo slav Origen$^{gr ms, lat1/3}$ Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrose Greek mss$^{acc. to Jerome}$ Jerome Pelagius Latin mss$^{acc. to Augustine}$ Augustine

---

[b] **15** C: REB^{mg} [c] **21** End quotation: GNB NIV NRSV REB (LB) BJ NBS (TOB) BTI DHH [d] **22** End quotation from v. 21: TOB^{mg}

---

14 προσηλώσας ... σταυρῷ Eph 2.16; 1 Pe 2.24 **16** Ro 14.1-12 **17** ἅ ... μελλόντων He 8.5; 10.1 **19** τὴν κεφαλήν ... θεοῦ Eph 2.21; 4.15-16 **20** Ga 4.3-5, 9 **22** τὰ ... ἀνθρώπων Is 29.13; Mt 15.9

[καὶ][7] ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς
σαρκός.
3 Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός
ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· 2 τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ
ἐπὶ τῆς γῆς. 3 ἀπεθάνετε γὰρ καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ
Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ· 4 ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ὑμῶν[1],
τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.
5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν ἀκα-
θαρσίαν πάθος ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν
εἰδωλολατρία, 6 δι᾽ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ [ἐπὶ τοὺς υἱοὺς
τῆς ἀπειθείας][2]. 7 ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε

---

[7] **23** {C} ταπεινοφροσύνῃ καί ℵ A C D H Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464[vid] *Byz* [K L P] *Lect* vg syr[p, h] cop[sa] arm geo slav Chrysostom Theodore[lat]; Jerome Pelagius // ταπεινοφροσύνῃ τοῦ νοὸς καί (*see* 2.18) F G it[ar, d, f, g] vg[mss] Augustine[1/2] // ταπεινοφροσύνῃ 𝔓[46] B 1739 syr[pal] Origen[lat]; Paulinus-Nola // ταπεινοφροσύνῃ τοῦ νοός it[b, mon, o] vg[mss] cop[bo] Ambrosiaster Hilary Ambrose Augustine[1/2] Speculum

[1] **4** {B} ὑμῶν 𝔓[46] ℵ C D* F G P Ψ 075 33 81 104 256 (263 ἐν σαρκὶ ὑμῶν) 459 1319 1881 1912 2127 *l* 422 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[pal] cop[bo] arm eth Origen[gr1/2, lat1/2] Eusebius Gregory-Nyssa Chrysostom Severian Theodore[lat] Cyril[5/7]; Cyprian Ambrosiaster Hilary[1/2] Chromatius Gaudentius[1/2] Pelagius Augustine[30/34] // ἡμῶν B D[1] H 0150 6 365 424 436 1175 1241 1573 1739 1852 1962 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* syr[p, h] cop[sa] geo slav Origen[gr1/2, lat1/2] Methodius Gregory-Nyssa[mss] Cyril[2/7]; Hilary[1/2] Ambrose Gaudentius[1/2] Jerome Augustine[4/34] Paulinus-Nola REB EU

[2] **6** {C} ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας (*see* Eph 5.6) ℵ A C D[1] F G H I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] cop[bo] arm eth geo slav Basil Chrysostom Theodore[lat]; Pelagius Augustine // *omit* 𝔓[46] B D*[vid] it[b] syr[pal] cop[sa] Cyprian Ps-Cyprian Ambrosiaster Tyconius NIV REB EU TOB

---

23 ἀφειδίᾳ σώματος 1 Tm 4.3 πλησμονὴν τῆς σαρκός Ro 13.14
3.1 Εἰ ... Χριστῷ Col 2.12 οὗ ... καθήμενος Ps 110.1; Mt 22.44; Mk 16.19; Ac 2.34; Eph 1.20; He 1.3; 8.1; 10.12; 12.2 **2** Mt 6.33 **3** ἀπεθάνετε γάρ Ro 6.2; 2 Cor 5.14 **4** ὁ Χριστὸς ... ὑμῶν Ga 2.20; Php 1.21 ὑμεῖς ... δόξῃ 1 Cor 15.43; Php 3.21; 1 Jn 3.2 **5** Ro 6.6, 11; 8.13; Eph 4.19; 5.3, 5 **6** Eph 5.6

ἐζῆτε ἐν τούτοις· **8** νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα,
ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ
στόματος ὑμῶν· **9** μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι
τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ **10** καὶ
ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν
κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, **11** ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην
καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης,
δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ [τὰ] πάντα καὶ ἐν πᾶσιν Χριστός.

12 Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπη-
μένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ χρηστότητα ταπεινοφροσύνην πραΰ-
τητα μακροθυμίαν, **13** ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι
ἑαυτοῖς ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ κύριος[3]
ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς· **14** ἐπὶ πᾶσιν δὲ τούτοις τὴν
ἀγάπην, ὅ ἐστιν σύνδεσμος τῆς τελειότητος. **15** καὶ ἡ εἰρήνη
τοῦ Χριστοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ
ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. **16** ὁ λόγος
τοῦ Χριστοῦ[4] ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως,[a] ἐν πάσῃ σοφίᾳ[b]
διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς,[c] ψαλμοῖς ὕμνοις ᾠδαῖς

---

[3] **13** {C} κύριος 𝔓^{46} A B D* F G 1175 it$^{b, d, f, g, o}$ vg geo^{1} Pelagius Augustine Speculum // Χριστός ℵ^{2} C D^{2} Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, mon}$ syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo^{2} slav Clement Chrysostom Nilus Theodore^{lat}; Ambrosiaster Jerome // θεός ℵ* vg^{mss} // θεὸς ἐν Χριστῷ 33 arm

[4] **16** {A} Χριστοῦ 𝔓^{46} ℵ^{2} B C^{2} D F G Ψ 075 0150 6 81 256 365 424 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{(p), h}$ cop$^{sa, bo^{ms}}$ arm geo slav Chrysostom; Ambrosiaster Pelagius Speculum // θεοῦ A C* 33 104 263 436 459 1241 1962 *l* 60 *l* 147 *l* 593$^{1/2}$ *l* 599 *l* 1154 *l* 1365 *l* 1439$^{1/2}$ vg^{ms} eth Theodore^{lat} Theodoret^{lem}; Ambrose$^{1/2}$ Augustine Quodvultdeus // κυρίου ℵ* I 1175 2127 cop^{bo} Clement

---

[a] **16** NO C: TR WH BTI ‖ [b] C: TR WH BTI ‖ [c] NO C: AD WH NBS

---

8 Eph 4.25-31; 5.4 **9** μὴ ... ἀλλήλους Eph 4.25 ἀπεκδυσάμενοι ... αὐτοῦ Eph 4.22 **10** Eph 4.24 κατ᾽ εἰκόνα ... αὐτόν Gn 1.26-27 **11** Ga 3.28; 1 Cor 12.13 (Ro 10.12) **12** ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ 1 Pe 2.9 σπλάγχνα ... μακροθυμίαν Eph 4.2, 32 **13** χαριζόμενοι ἑαυτοῖς *and* καθὼς ... ὑμεῖς Mt 6.14; Eph 4.32; 5.2 **14** Ro 13.8, 10; Eph 4.3 **15** ἡ εἰρήνη ... ὑμῶν Php 4.7 ἐκλήθητε ... σώματι 1 Cor 12.13, 27; Eph 4.4 **16** διδάσκοντες ... θεῷ Eph 5.19

πνευματικαῖς[d] ἐν [τῇ] χάριτι ᾄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
τῷ θεῷ[5]· **17** καὶ πᾶν ὅ τι ἐὰν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα
ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ πατρὶ[6] δι'
αὐτοῦ.

Social Duties of the New Life

18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν ὡς ἀνῆκεν ἐν
κυρίῳ. **19** Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ πικραίνε-
σθε πρὸς αὐτάς.
20 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα, τοῦτο γὰρ
εὐάρεστόν ἐστιν ἐν κυρίῳ. **21** Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε[7] τὰ
τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν.
22 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα
κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν
ἁπλότητι καρδίας φοβούμενοι τὸν κύριον. **23** ὃ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ
ψυχῆς ἐργάζεσθε ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, **24** εἰδότες

---

[5] **16** {A} τῷ θεῷ 𝔓[46] א A B C* D* F G Ψ[c] 075 6 33 81 365 424[c] 1739 1881 2464 (256 263 1175 1319 1573 1962 2127 *l* 60 *l* 597[1/2] *l* 599 *transpose after* ᾄδοντες) it[b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo[1] Clement Chrysostom[com] Theodore[lat]; Ambrosiaster Speculum // τῷ κυρίῳ (*see* Eph 5.19) C[2] D[2] Ψ* 0150 104 424* 436 459 1241 1852 1912 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar] vg[mss] cop[bo mss] geo[2] slav Chrysostom[lem]

[6] **17** {B} θεῷ πατρί 𝔓[46vid] א A B C 81 1739 it[ar, b, mon] vg[mss] syr[p] cop[sa, bo] eth Ambrose Speculum // θεῷ καὶ πατρί (*see* Eph 5.20) D F G Ψ 075 0150 6 33 104 256 263 365 424 436 459 (1175 1881 *omit following* δι') 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[d, f, g, o] vg syr[h] arm geo slav Clement Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Pelagius

[7] **21** {B} ἐρεθίζετε 𝔓[46vid] א B D[2] Ψ 0150 6 424 1739* 1852 1881 2200 *Byz* [K] *Lect* it[ar, b, f, mon, o] vg eth slav Clement Basil Chrysostom Theodore[lat] // παρορ-γίζετε (*see* Eph 6.4) A C D* F G L 075 0198 33 81 104 256 263 365 436 459 1175 1241 1319 (1573 παροργίζετε) 1739[c] 1912 1962 2127 2464[vid] *l* 422 *l* 596 *l* 921 it[d, (g)] vg[mss] arm geo Ambrosiaster Pelagius

---

[d] **16** C: AD NBS

---

17 πᾶν ... Ἰησοῦ 1 Cor 10.31 εὐχαριστοῦντες ... αὐτοῦ Eph 5.20 **18** Gn 3.16; Eph 5.22; 1 Pe 3.1 **19** Οἱ ... γυναῖκας Eph 5.25; 1 Pe 3.7 **20** Eph 6.1 **21** Οἱ ... ὑμῶν Eph 6.4 **22-25** Eph 6.5-8

ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήμψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονο-
μίας. τῷ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε· **25** ὁ γὰρ ἀδικῶν κομίσεται
ὃ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωπολημψία. **4** Οἱ κύριοι, τὸ
δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ
ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανῷ.

Exhortations

2 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν
εὐχαριστίᾳ, **3** προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς
ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ
Χριστοῦ[1], δι᾽ ὃ καὶ δέδεμαι, **4** ἵνα φανερώσω αὐτὸ ὡς δεῖ
με λαλῆσαι. **5** Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω τὸν καιρὸν
ἐξαγοραζόμενοι. **6** ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι
ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.

Final Greetings

7 Τὰ κατ᾽ ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τύχικος ὁ ἀγαπητὸς
ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, **8** ὃν
ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν[2] καὶ
παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, **9** σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ

---

[1] **3** {A} Χριστοῦ $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A B^{1} C D F G Ψ 048 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ arm geo slav Clement Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrose Pelagius Augustine$^{2/3}$ // θεοῦ B* L 1319 vg^{ms} cop$^{sa^{mss}}$ eth Cyril; Ambrosiaster (Augustine$^{1/3}$)

[2] **8** {B} γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν A B D* F G P 048 075 33 81 256 263 365 1175 1319 1573 1912 1962 2127 *l* 592$^{1/2}$ *l* 593$^{1/2}$ (*l* 593$^{1/2}$ *omit* τά) it$^{ar, b, d, g, mon}$ syr^{pal} cop$^{sa^{mss}}$ arm (eth) Theodoret$^{1/2}$; Jerome$^{1/2}$ // γνῶτε τὰ περὶ ὑμῶν ℵ* 1241 *l* 590$^{1/2}$ *l* 599 vg^{mss} // γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ^{2} C D^{1} Ψ 0150 6 104 424 436 459 1739 1852 1881 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 598 *l* 1356 ἡμῶν *for* ὑμῶν) it$^{f, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ geo slav Chrysostom Theodore^{lat} Theodoret$^{1/2}$; Ambrosiaster Jerome$^{1/2}$

---

25 οὐκ ἔστιν προσωπολημψία Dt 10.17; 2 Chr 19.7; Ac 10.34; Eph 6.9
4.1 Lv 25.43, 53; Eph 6.9 **2** Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε Eph 6.18; Php 4.6; 1 Th 5.17 **3** προσευχόμενοι … Χριστοῦ Eph 6.19; 2 Th 3.1; Ro 15.30; 1 Cor 16.9 **3-4** δι᾽ … λαλῆσαι Eph 6.20 **5** Eph 5.15-16; 1 Th 4.11-12 **6** ὁ … χάριτι Eph 4.29 ἅλατι ἠρτυμένος Mk 9.50 εἰδέναι … ἀποκρίνεσθαι 1 Pe 3.15 **7-8** Eph 6.21-22 **9** Ὀνησίμῳ … ἀδελφῷ Phm 10-12

ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν γνωρίσουσιν τὰ
ὧδε.
10 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου καὶ
Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρναβᾶ (περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς,[a] ἐὰν
ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν) **11** καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος
Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.
12 ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ
[Ἰησοῦ][3], πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς,
ἵνα σταθῆτε τέλειοι καὶ πεπληροφορημένοι ἐν παντὶ θελήματι
τοῦ θεοῦ. **13** μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει πολὺν πόνον ὑπὲρ
ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. **14** ἀσπά-
ζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς καὶ Δημᾶς. **15** Ἀσπά-
σασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς καὶ Νύμφαν καὶ τὴν κατ᾽
οἶκον αὐτῆς[4] ἐκκλησίαν. **16** καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ᾽ ὑμῖν ἡ
ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀνα-
γνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. **17** καὶ
εἴπατε Ἀρχίππῳ· Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ,
ἵνα αὐτὴν πληροῖς.

---

[3] **12** {C} Χριστοῦ Ἰησοῦ ℵ A B C I L 33 81 104 365 436 459 1175 1912 2464 it$^{\text{ar, mon}}$ vg cop^{bo} arm geo^{1} slav Pelagius Augustine // Ἰησοῦ Χριστοῦ P 1241 1962 *l* 422 *l* 596 vg^{mss} syr^{pal} cop^{sa} // Χριστοῦ 𝔓^{46} D F G Ψ 075 0150 6 256 263 424 1319 1573 1739 1852 1881 2127 2200 *Byz* [K] *Lect* it$^{\text{b, d, f, g, o}}$ vg^{mss} syr$^{\text{p, h}}$ eth geo^{2} Chrysostom Theodore^{lat} Theodoret; Ambrosiaster Jerome REB

[4] **15** {C} Νύμφαν καὶ τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτῆς B 6 424^{c} 1739 1881 syr$^{\text{h, palms}}$ cop^{sa} // Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτοῦ D (F G) Ψ 150 365 424* 436 (1241 Νῦμφαν *[sic] and omit* καί) 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* syr$^{\text{p, hmg}}$ Chrysostom // Νύμφαν καὶ τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτῶν, *but* Νυμφαν *without accent:* ℵ A C P 33 1962 syr^{palms} cop^{bo} slav Theodore^{lat}; Νύμφαν: 075 81 256 263 1319 1573 (2127) *l* 596; Νυμφᾶν: 104 459 1175 1912 2464 *l* 422

---

[a] **10** Comma, dash: M // Dash: NRSV // Semicolon: NIV REB LB DHH // Colon: AD TR (GNB) BJ NBS TOB // C: EU

---

10 Ἀρίσταρχος ... μου Ac 19.29; 27.2; Phm 24 Μᾶρκος ... Βαρναβᾶ Ac 12.12, 25; 13.13; 15.37-39; Phm 24 **12** Ἐπαφρᾶς ... Ἰησοῦ Col 1.7; Phm 23 **14** Λουκᾶς ... Δημᾶς 2 Tm 4.10, 11; Phm 24 **17** Ἀρχίππῳ Phm 2

18 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν
δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν.[5]

---

[5] **18** {A} ὑμῶν. ℵ* A B C F G 048 6 33 81 1739* 1881 it$^{f, g}$ vg^{mss} syr^{palms} cop$^{sa, bopt}$ Ambrosiaster // ὑμῶν. ἀμήν. ℵ^{2} D Ψ 075 0150 104 256 263 365 424 436 459 1175 (1241 ἡμῶν) 1319 1739^{c} 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 809$^{1/2}$ *l* 895$^{1/2}$ ἡμῶν) it$^{ar, b, d, mon, (o)}$ vg syr$^{p, h, palms}$ cop^{bopt} arm eth slav geo Chrysostom Theodore^{lat} // θεοῦ (*for* μεθ᾽ ὑμῶν). ἀμήν. 1573 // μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. *l* 1356

---

18 Ὁ ... Παύλου 1 Cor 16.21; 2 Th 3.17

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α

Salutation

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσα-
λονικέων ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη[1].

The Thessalonians' Faith and Example

2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν μνείαν
ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν,[a] ἀδιαλείπτως[b] **3** μνημο-
νεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης
καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[c]
ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν,[d] **4** εἰδότες, ἀδελφοὶ
ἠγαπημένοι ὑπὸ [τοῦ] θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, **5** ὅτι τὸ
εὐαγγέλιον ἡμῶν[2] οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον ἀλλὰ
καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ [ἐν] πληροφορίᾳ πολλῇ,
καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν [ἐν] ὑμῖν δι' ὑμᾶς. **6** καὶ ὑμεῖς

---

[1] **1** {A} εἰρήνη B F G Ψ 075 1739 1881 *l* 596 it$^{ar, b, f, g, o, r}$ vg syr$^{p, pal^{ms}}$ cop$^{sa, fay}$ arm geo^{1} Origen^{lat} Chrysostom^{com} Theodore^{lat}; Ambrosiaster // εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ (*see* 2 Th 1.2) D 0150 256 263 1319 1573 2127 *l* 593 (it^{d} *omit* πατρός) it^{mon} vg^{mss} Theodoret^{lem}; (Pelagius *omit* καὶ εἰρήνη) // εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ (*see* 2 Th 1.2 mg) ℵ A I 6 33 81 104 (365 436 *transpose* ἡμῶν *after* κυρίου) 424 459 1175 1241 1852 1912 1962 2200 2464^{vid} *Byz* [K L P] *Lect* vg^{mss} syr$^{h\ with\ *,\ pal^{ms}}$ (cop^{bo}) (eth) geo^{2} slav Chrysostom^{lem}

[2] **5** {A} ἡμῶν A B D F G (Ψ) 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 (1881) 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, mon, o, r}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav Origen Gregory-Nyssa Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster Pelagius // τοῦ θεοῦ **ℵ**^{c} C // τοῦ θεοῦ ἡμῶν **ℵ***

---

[a] **2** NO C: GNB BJ || [b] C: GNB BJ [c] **3** C: NBS^{mg} || [d] NO C: NBS^{mg}

---

1 Παῦλος ... Χριστῷ 2 Th 1.1; Ac 17.1 **2** Php 1.3-4; Col 1.3; 2 Th 1.11 **3** ὑμῶν ... ἐλπίδος 1 Cor 13.13; Col 1.4-5 **5** τὸ ... δυνάμει 1 Cor 2.4-5; 4.20 **6** ὑμεῖς ... ἐγενήθητε 1 Cor 4.16; 2 Th 3.9

μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν
θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, **7** ὥστε γενέσθαι
ὑμᾶς τύπον πᾶσιν τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ
Ἀχαΐᾳ. **8** ἀφ᾽ ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου οὐ μόνον
ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ [ἐν τῇ] Ἀχαΐᾳ, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις
ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἔχειν ἡμᾶς
λαλεῖν τι. **9** αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποίαν
εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν
θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ
10 καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν
ἐκ [τῶν] νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἐκ τῆς ὀργῆς τῆς
ἐρχομένης.

Paul's Ministry in Thessalonica

2 Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς
ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, **2** ἀλλὰ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες,
καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν
λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι.
3 ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας
οὐδὲ ἐν δόλῳ, **4** ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ
πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις
ἀρέσκοντες ἀλλὰ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.
5 οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε,
οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, **6** οὔτε ζητοῦντες
ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὔτε ἀφ᾽ ὑμῶν οὔτε ἀπ᾽ ἄλλων, **7** δυνά-
μενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ᾽ ἐγενήθημεν
νήπιοι[1] ἐν μέσῳ ὑμῶν. ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα,

---

[1] **7** {B} νήπιοι 𝔓^{65} א* B C* D* F G I Ψ* 0150 104* 263 459 1962 *l* 147 *l* 592 *l* 593 *l* 603^{c} it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg$^{cl, ww}$ cop$^{sa^{ms}, bo}$ eth Origen$^{(gr 1/3), lat}$; Ambrosiaster

---

6 δεξάμενοι ... πολλῇ Ac 17.5-9 **7** 1 Pe 5.3 **8** ἐν παντὶ ... ἐξελήλυθεν Ro 1.8 **9** ἐπεστρέψατε ... ἀληθινῷ Ac 14.15 **10** ἀναμένειν ... οὐρανῶν Tt 2.13 ὃν ... νεκρῶν Ac 17.31 Ἰησοῦν ... ἐρχομένης 1 Th 5.9

2.1 1 Th 1.5, 9 **2** προπαθόντες ... Φιλίπποις Ac 16.19-24 ἐπαρρησιασάμεθα ... ἀγῶνι Ac 17.1-5 **4** δεδοκιμάσμεθα ... εὐαγγέλιον 1 Tm 1.11 οὐχ ... ἀρέσκοντες Ga 1.10 θεῷ ... ἡμῶν Jr 11.20 **5** ἐν λόγῳ ... πλεονεξίας Ac 20.33; 2 Pe 2.3 θεὸς μάρτυς 1 Th 2.10 **6** ζητοῦντες ... ἄλλων Jn 5.41, 44

8 οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ
μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς,
διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε. **9** μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί,
τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι
πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ
εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. **10** ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως
καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν,
11 καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν ὡς πατὴρ τέκνα
ἑαυτοῦ **12** παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ
μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατεῖν ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ
καλοῦντος[2] ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

13 Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλεί-
πτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ᾽ ἡμῶν τοῦ θεοῦ
ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον
θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. **14** ὑμεῖς γὰρ
μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν οὐσῶν
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς
ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων,
15 τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν καὶ τοὺς προ-
φήτας[3] καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων καὶ πᾶσιν
ἀνθρώποις ἐναντίων, **16** κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆ-

Jerome Pelagius Augustine // ἤπιοι ℵ^{c} A C^{2} D^{2} Ψ^{c} 075 6 33 81 104^{c} 256 365 424 436 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* vgst (syr$^{p, h}$) cop$^{sa^{mss}, fay}$ arm (geo) slav Clement Origen$^{2/3}$ Basil Chrysostom Theodore^{lat} GNB NIV NRSV REB EU LB BJ TOB BTI

[2] **12** {B} καλοῦντος B D F G H Ψ 075 (0150 παρακαλοῦντος) 6 33 81 256 263 365 424 436 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, d, g, mon, o}$ vg^{ms} syr$^{h^{mg}}$ slav Chrysostom^{com}; Ambrosiaster // καλέσαντος ℵ A 104 459 1912 2464 *l* 596 it$^{ar, f}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm geo Basil Chrysostom^{lem} Theodoret^{lem}; Pelagius Augustine Speculum Varimadum LB BTI

[3] **15** {A} προφήτας ℵ A B D* F G I P 0208 6 33 81 256 263 424^{c} 436 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 *l* 596 it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg cop$^{sa, bo, fay}$ arm geo^{1}

---

9 νυκτὸς ... ὑμῶν Ac 20.34; 1 Cor 4.12 **12** τὸ ... θεοῦ Eph 4.1; Php 1.27; 2 Th 1.5 τοῦ θεοῦ ... δόξαν 1 Pe 5.10 **13** ἡμεῖς ... ἀδιαλείπτως 1 Th 1.2; 2 Th 2.13 ἐδέξασθε ... θεοῦ Ga 1.11-12 **14** τὰ ... συμφυλετῶν Ac 17.5 **15** τῶν καὶ ... προφήτας Ac 2.23; 7.52

σαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας
πάντοτε. ἔφθασεν δὲ ἐπ᾽ αὐτοὺς ἡ ὀργὴ[4] εἰς τέλος.

Paul's Desire to Visit the Church Again

17 Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ᾽ ὑμῶν πρὸς
καιρὸν ὥρας, προσώπῳ οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδά-
σαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. **18** διότι
ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος καὶ ἅπαξ καὶ
δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς. **19** τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς ἢ
χαρὰ ἢ στέφανος καυχήσεως – ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς – ἔμπροσθεν
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; **20** ὑμεῖς γάρ
ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.
3 Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθή-
ναις μόνοι **2** καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ
συνεργὸν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ[1], εἰς τὸ
στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρακαλέσαι ὑπὲρ τῆς πίστεως ὑμῶν

Origen[gr, lat] Adamantius; Tertullian Ambrosiaster Pelagius // ἰδίους προφήτας D[1] Ψ 075 0150 104 365 424* 459 1241 1852 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* syr[p, h] eth geo[2] slav Marcion[acc. to Tertullian] Basil Chrysostom Theodore[lat]

[4] **16** {A} ὀργή ℵ A B Ψ 075 0150 0208 6 33 81 104 256 263 (365 1739 1881 *transpose* ἡ ὀργή *after* δέ) 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr[p, h] cop[sa, bo, fay] arm eth geo slav Origen[gr, lat] Eusebius Basil Didymus Chrysostom Theodore[lat]; Jerome[2/5] // ὀργὴ τοῦ θεοῦ D F G it[(ar), (b), d, (f), g, mon, o] (vg) (Ambrosiaster) Priscillian Jerome[3/5] (Pelagius) NIV NRSV? LB? BTI DHH?

[1] **2** {B} καὶ συνεργὸν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ (B BTI *omit* τοῦ θεοῦ) D* 33 it[b, d, mon, o] vg[ms] Ambrosiaster Pelagius // καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ ℵ A P Ψ 6 81 263 424[c] 1241 1739 1881 1912 2464 *l* 596 it[ar] vg (vg[mss]) cop[sa, bo, fay] geo[1] Basil Theodore[lat]; (Cassiodorus) // διάκονον καὶ συνεργὸν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ F G it[f, g] // καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ D[2] 075 0150 104 256 365 424* 436 459 (1319 *omit* ἐν) 1573 1852 (1962 καὶ συνεργὸν ἡμῶν *before* καὶ διάκονον) 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* syr[p, h with *] eth geo[2] slav Chrysostom Theodoret

---

16 τὸ ... ἁμαρτίας Gn 15.16; Mt 23.32-33 **17** περισσοτέρως ... ἐπιθυμίᾳ 1 Th 3.10 **19** Php 2.16; 4.1; 2 Th 1.4

3.1 εὐδοκήσαμεν ... μόνοι Ac 17.15 **2** Τιμόθεον ... θεοῦ Ac 16.1-3

3 τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσιν ταύταις. αὐτοὶ γὰρ
οἴδατε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα· **4** καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν,
προελέγομεν ὑμῖν ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο
καὶ οἴδατε. **5** διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων ἔπεμψα εἰς τὸ
γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων καὶ
εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.

6 Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν καὶ
εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν καὶ
ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν[a] πάντοτε,[b] ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς
ἰδεῖν καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς, **7** διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν,
ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει ἡμῶν διὰ τῆς
ὑμῶν πίστεως, **8** ὅτι νῦν ζῶμεν ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ.
9 τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ
ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ
ἡμῶν,[c] **10** νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι εἰς τὸ
ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς
πίστεως ὑμῶν;

11 Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς· **12** ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος
πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς
πάντας καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, **13** εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν
τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ
πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μετὰ
πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ[, ἀμήν].[2]

---

[2] **13** {C} αὐτοῦ, ἀμήν. א*, 2 A D* 81 it[ar, d, mon, o] vg (vg[mss] *omit* αὐτοῦ) cop[bo] // αὐτοῦ. א[1] B D[2] F G Ψ 075 0150 6 33 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[b, f, g, s] vg[mss] syr[p, h, pal] cop[sa, bomss] arm eth[pp] geo slav Basil Chrysostom Theodore[lat] Theodoret; Tertullian Ambrosiaster Pelagius GNB NIV NRSV REB EU BJ TOB BTI

---

[a] **6** C: AD || [b] NO C: AD TR WH [c] **9** Exclamation: NBS[mg]

---

3 τὸ ... θλίψεσιν ταύταις Eph 3.13 αὐτοὶ ... κείμεθα 2 Tm 3.12 **4** προελέγομεν ... θλίβεσθαι Ac 14.22 **5** εἰς ... πίστιν ὑμῶν Php 2.16 **6** ἐλθόντος ... ὑμῶν Ac 18.5 **7** 2 Th 1.4 **13** τὸ ... ἁγιωσύνῃ Php 1.10 ἐν τῇ παρουσίᾳ ... αὐτοῦ Zch 14.5; 2 Th 1.7, 10

A Life Pleasing to God

4 Λοιπὸν οὖν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν
κυρίῳ Ἰησοῦ, ἵνα καθὼς παρελάβετε παρ᾽ ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς
περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν θεῷ, καθὼς καὶ περιπατεῖτε[1], ἵνα
περισσεύητε μᾶλλον. **2** οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκα-
μεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. **3** τοῦτο γάρ ἐστιν θέλημα τοῦ
θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας,
4 εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ
καὶ τιμῇ, **5** μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ
εἰδότα τὸν θεόν, **6** τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ
πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος κύριος περὶ πάντων
τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα. **7** οὐ
γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ ἀλλ᾽ ἐν ἁγιασμῷ.
8 τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν
[καὶ] διδόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ὑμᾶς.

9 Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν,
αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους,
10 καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς [τοὺς] ἐν ὅλῃ
τῇ Μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν
μᾶλλον **11** καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια
καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς [ἰδίαις][2] χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγ-

---

[1] **1** {A} καθὼς καὶ περιπατεῖτε ℵ A B D* F G 0183 (6[vid] 1573[vid] 1739[vid] 1881[vid] *because of homoioarcton* περιπατεῖν ... περιπατεῖτε) 33 81 104 256 263 365 459 1319 1912 1962 2127 2464[vid] it[(ar), b, d, f, g, mon, o] vg (vg[mss]) (syr[h, pal]) cop[sa, bo] arm eth slav Ambrosiaster Pelagius // *omit* D[2] Ψ 075 0150 424 (436, *but* ἵνα περιπατῆτε καί) 1175 1241 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* syr[p] geo Chrysostom Theodore[lat]

[2] **11** {C} ἰδίαις ℵ* A D[1] 33 81 424* 436 1241 1852 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* slav Basil Epiphanius // *omit* ℵ[2] B D* F G Ψ 075 0150 6 104 256 263 365 424[c] 459 1175 1319 1573 1739 1881 1912 2127 2464[vid] *l* 596 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg

---

1 2 Th 3.6 **3** τοῦτο ... ἁγιασμὸς ὑμῶν 1 Th 5.23; He 10.10; 1 Pe 1.16 **4** 1 Cor 6.13, 15 **5** τὰ ... θεόν Ps 79.6; Jr 10.25 **6** ἔκδικος κύριος Ps 94.1; Sir 5.3 **7** 2 Th 2.13-14; 1 Pe 1.15-16 **8** ὁ ... θεόν Lk 10.16 τὸν θεὸν ... ὑμᾶς Eze 36.27; 37.14; Ro 5.5; 2 Cor 1.22; Ga 4.6; 1 Jn 3.24 **9** Jn 13.34 ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε Jr 31.33-34 **10** ποιεῖτε ... Μακεδονίᾳ 2 Th 3.4 **11** πράσσειν ... ὑμῶν Eph 4.28; 2 Th 3.8, 12

γείλαμεν, **12** ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω καὶ
μηδενὸς χρείαν ἔχητε.

The Lord's Coming

13 Οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κοιμω-
μένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες
ἐλπίδα. **14** εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέ-
στη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν
αὐτῷ.

15 Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ
ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ
φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· **16** ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύ-
σματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ, καταβήσεται
ἀπ' οὐρανοῦ καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον,
17 ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι[3] ἅμα σὺν αὐτοῖς
ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα·
καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. **18** Ὥστε παρακαλεῖτε
ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

5 Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν
ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι, **2** αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡμέρα
κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. **3** ὅταν λέγωσιν,

---

syr[h] cop[sa, bo] arm eth geo Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Jerome Pelagius Speculum NIV NRSV REB EU? BJ NBS TOB BTI DHH

[3] **17** {A} οἱ περιλειπόμενοι 𝔓[30vid] א A B D I Ψ 075 0150 0226 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[d, mon] vg syr[(p), h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav Hippolytus Origen[gr, lat] Eusebius Adamantius Cyril-Jerusalem Chrysostom Cyril[7/8]; Hilary Jerome Rufinus Pelagius[1/2] Augustine[6/7] // *omit* F G it[ar, b, f, g, o] Cyril[1/8]; Tertullian Victorinus-Pettau Ambrosiaster Ambrose Pelagius[1/2] Augustine[1/7] Speculum

---

12 περιπατῆτε ... ἔξω 1 Cor 5.12-13; Col 4.5 **13** οἱ λοιποὶ ... ἐλπίδα Eph 2.12 **14** Ἰησοῦς ... ἀνέστη Ro 14.9; 1 Cor 15.3-4, 12 **15** Τοῦτο ... κυρίου 1 Cor 7.10, 25 οἱ ζῶντες ... κυρίου 1 Cor 15.51 **16** ὁ κύριος ... καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ 1 Th 1.10; 2 Th 1.7 οἱ νεκροὶ ... πρῶτον 1 Cor 15.52 **17** σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα Jn 12.26; 17.24

5.1 Mt 24.36 **2** ἡμέρα ... ἔρχεται Mt 24.42-44; Lk 12.39-40; 2 Pe 3.10; Re 3.3; 16.15 **3** λέγωσιν ... ἀσφάλεια Jr 6.14; 8.11; Eze 13.10

Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος
ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν.
4 ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς
ὡς κλέπτης[1] καταλάβῃ· **5** πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ
υἱοὶ ἡμέρας. οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους· **6** ἄρα οὖν μὴ
καθεύδωμεν ὡς οἱ λοιποὶ ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. **7** οἱ
γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν καὶ οἱ μεθυσκόμενοι
νυκτὸς μεθύουσιν· **8** ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν ἐνδυσά-
μενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα
σωτηρίας· **9** ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν ἀλλ' εἰς
περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
10 τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν εἴτε
καθεύδωμεν ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. **11** Διὸ παρακαλεῖτε
ἀλλήλους καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.

Final Exhortations and Greetings

12 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν
ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς
13 καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον
αὐτῶν. εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. **14** παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς,
ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγο-
ψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας.
15 ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ
ἀγαθὸν διώκετε [καὶ] εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας.

[1] **4** {A} κλέπτης א D F G Ψ 075 0150 0226[vid] 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] cop[sa, bopt] arm eth geo slav Origen[lat] Epiphanius Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Pelagius Augustine // κλέπτας A B cop[bopt]

3 αἰφνίδιος ... ὄλεθρος Mt 24.39; Lk 21.34-35 ὥσπερ ... ἐχούσῃ Jn 16.21-22 **5** Ro 13.12; Eph 5.9 **8** ἐνδυσάμενοι ... σωτηρίας Is 59.17; Wsd 5.18; Eph 6.14, 17 **9** 1 Th 1.10; 2 Th 2.14 **10** Ro 14.8-9; 1 Th 4.14 **11** οἰκοδομεῖτε ... ἕνα Jd 20 **12** 1 Cor 16.18; 1 Tm 5.17 **14** παρακαλοῦμεν ... ἀτάκτους 2 Th 3.6, 11, 15 **15** Pr 20.22; Ro 12.17; 1 Pe 3.9

16[a] Πάντοτε χαίρετε, **17** ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, **18** ἐν
παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς
ὑμᾶς. **19** τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, **20** προφητείας μὴ ἐξουθε-
νεῖτε,[b] **21** πάντα δὲ δοκιμάζετε,[c] τὸ καλὸν κατέχετε, **22** ἀπὸ
παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε.

23 Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ
ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν
τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη.
24 πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.

25 Ἀδελφοί, προσεύχεσθε [καὶ][2] περὶ ἡμῶν.

26 Ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
27 Ἐνορκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν
πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς[3].

28 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ᾽ ὑμῶν.[4]

---

[2] **25** {C} καί 𝔓^{30} B D* 6 33 81 104 424^{c} 436 459 1739 1881 1912 2464 *l* 596 *l* 1441 it$^{b, d}$ syr$^{h, pal}$ cop^{sa} arm geo Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster Augustine // *omit* ℵ A D^{2} F G Ψ 075 0150 256 263 365 424* 1175 1241 1319 1573 1852 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, f, g, mon, o}$ vg syr^{p} cop^{bo} eth slav NRSV

[3] **27** {A} ἀδελφοῖς ℵ B D F G 436 2464 it$^{b, d, f, g, mon, o}$ cop^{sa} geo^{1} slav Ambrosiaster Cassiodorus // ἁγίοις ἀδελφοῖς 𝔓^{46vid} ℵ^{2} A Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it^{ar} vg syr$^{p, h, pal}$ cop^{bo} arm (eth) geo^{2} Chrysostom Theodore^{lat}; Pelagius

[4] **28** {A} ὑμῶν. B D* F G 6 33 424^{c} 1739* 1881 it$^{b, d, f, g}$ vg^{mss} syr^{pal} cop^{sa} Ambrosiaster Pelagius // ὑμῶν. ἀμήν. ℵ A D^{2} Ψ 075 0150 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1739^{c} 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, mon, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm eth geo slav Chrysostom Theodore^{lat} // *omit* μεθ᾽ ὑμῶν *l* 921

---

[a] **16-22** Traditional material: NA EU [b] **20** Semicolon: TR WH TOB // Period: AD M GNB NIV EU LB BTI DHH [c] **21** Semicolon: NRSV REB // Colon: GNB BJ TOB // Period: NIV

---

16 Php 4.4 **17** Lk 18.1; Ro 12.12; Col 4.2 **18** ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε Eph 5.20 **19** Eph 4.30 **20** 1 Cor 14.1, 39 **21** πάντα δὲ δοκιμάζετε 1 Jn 4.1 **22** Job 1.1, 8; 2.3 **23** ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης Ro 15.33; 2 Th 3.16 **24** πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς 1 Cor 1.9; 2 Th 3.3 **25** 2 Th 3.1 **26** Ro 16.16; 1 Cor 16.20

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β

Salutation

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσα-
λονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, **2** χάρις
ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς [ἡμῶν] καὶ κυρίου[1] Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

The Judgment at Christ's Coming

3 Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελ-
φοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν καὶ
πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους,
4 ὥστε αὐτοὺς ἡμᾶς ἐν ὑμῖν ἐγκαυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς
διωγμοῖς ὑμῶν καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, **5** ἔνδειγμα τῆς
δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε, **6** εἴπερ δίκαιον
παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν **7** καὶ
ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ᾿ ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ ἀπ᾿ οὐρανοῦ μετ᾿ ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ **8** ἐν
πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν θεὸν καὶ τοῖς μὴ
ὑπακούουσιν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, **9** οἵτινες
δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου καὶ

---

[1] **2** {C} πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ℵ A F G I 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, f, g, o}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa^{mss}}$ arm geo^{2} slav Origen^{lat} Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster // πατρὸς καὶ κυρίου B D P 0111^{vid} 33 1739 1881 1912 it$^{d, mon}$ (cop$^{sa^{ms}, bo}$) NIV REB EU BJ TOB BTI // πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν syr^{pal} cop$^{sa^{mss}, bo^{pt}, (bo^{pt})}$ eth (geo^{1})

---

1 1 Th 1.1 **2** Ro 1.7 **3** Εὐχαριστεῖν ... ὑμῶν 1 Th 1.2; 2 Th 2.13 **4** αὐτοὺς ... ἐγκαυχᾶσθαι 2 Cor 7.4; 1 Th 2.19 ἐν πᾶσιν ... ἀνέχεσθε Re 1.9 **5** ἔνδειγμα ... θεοῦ Php 1.28 εἰς ... θεοῦ Lk 20.35; 1 Th 2.12 **6** Ro 12.19; Re 18.6, 7 **7** ἐν τῇ ἀποκαλύψει ... αὐτοῦ Zch 14.5; Mt 25.31; 1 Th 3.13; 4.16 **8** ἐν ... θεόν Ps 79.6; Is 66.15; Jr 10.25 τοῖς ... Ἰησοῦ Ro 2.8; 1 Pe 4.17 **9** ἀπὸ προσώπου ... αὐτοῦ Is 2.10, 19, 21

ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, **10** ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι
ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς πιστεύ-
σασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ᾽ ὑμᾶς, ἐν τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ. **11** εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα
ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πληρώσῃ πᾶσαν
εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, **12** ὅπως
ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς
ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου[a] Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

The Man of Lawlessness

2 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ᾽ αὐτὸν **2** εἰς
τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς μηδὲ θροεῖσθαι,
μήτε διὰ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε δι᾽ ἐπιστολῆς ὡς δι᾽
ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ κυρίου· **3** μή τις ὑμᾶς
ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον. ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία
πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας[1], ὁ υἱὸς τῆς
ἀπωλείας, **4** ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα
λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ

---

[1] **3** {B} ἀνομίας ℵ B 6 81 104 256 263 365 436 1573 1739 1881 1912 2127 2464 *l* 1298 *l* 1365 it[mon] cop[sa, bo] arm eth geo slav[ms] Marcion[acc. to Tertullian] Origen[1/7] Josippus Cyril-Jerusalem Epiphanius Hesychius John-Damascus; Jerome[2/10] Ambrose[1/4] // ἁμαρτίας A D F G Ψ 075 0150 424 459 1175 1241 1319 1852 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, o] vg syr[p, h] slav[ms] Irenaeus[lat] Hippolytus Origen[gr6/7, lat] Eusebius Chrysostom Severian Theodore[lat]; Tertullian Victorinus-Pettau Ambrosiaster Hilary Tyconius Ambrose[1/4] Jerome[8/10] Rufinus Pelagius Augustine Quodvultdeus Varimadum REB BTI

---

[a] **12** C: GNB[mg] NIV[mg] NBS[mg] BTI // as text: BTI[mg]

---

10 ἐνδοξασθῆναι ... αὐτοῦ Ps 88.8 LXX; Is 49.3; Col 3.4; 1 Th 3.13 ἐν τοῖς ... θαυμασθῆναι Ps 67.36 LXX **11** προσευχόμεθα ... ὑμῶν Col 1.9 **12** ἐνδοξασθῇ ... ἡμῶν Is 24.15; 66.5; Mal 1.11

2.1 τῆς παρουσίας ... ἐπ᾽ αὐτόν 1 Th 4.13-17 **3** ἐὰν ... πρῶτον 1 Tm 4.1 ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας Jn 17.12 **4** ὁ ἀντικείμενος ... σέβασμα Dn 11.36 αὐτὸν ... θεός Eze 28.2

καθίσαι[2] ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστιν θεός. **5** Οὐ μνημο-
νεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; **6** καὶ νῦν[a] τὸ
κατέχον οἴδατε εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ
καιρῷ. **7** τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας· μόνον
ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται. **8** καὶ τότε ἀποκαλυ-
φθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος [Ἰησοῦς][3] ἀνελεῖ τῷ πνεύματι
τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας
αὐτοῦ, **9** οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν
πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους **10** καὶ ἐν
πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς
ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. **11** καὶ διὰ
τοῦτο πέμπει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι
αὐτοὺς τῷ ψεύδει, **12** ἵνα κριθῶσιν πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες
τῇ ἀληθείᾳ ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ.

---

[2] **4** {A} καθίσαι ℵ A B D* (P 2464 καθῆσαι) Ψ 6 33 81 104 256 263 365 436 459 1573 1739 1881 1912 1962 2127 *l* 596 *l* 1441 it$^{\text{ar, b, d, f, mon, o}}$ vg cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav^{ms} Marcion$^{\text{acc. to Tertullian}}$ Irenaeus Hippolytus Origen$^{\text{gr, lat}}$ Eusebius Basil-Ancyra Cyril-Jerusalem Cyril$^{1/2}$; Tertullian Ps-Cyprian Ambrosiaster Tyconius Ambrose Jerome Rufinus Pelagius Augustine Quodvultdeus // ὡς θεὸν καθίσαι D^{2} G^{c} 075 0150 424 1175 1241 (1319 καθῆσαι) 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 170 *l* 422 *l* 603 *l* 1365 καθῆσαι) it$^{\text{g}^{c}}$ syr$^{\text{p, h with*}}$ (slav^{ms}) Irenaeus^{arm} Chrysostom Cyril$^{1/2}$ John-Damascus // ἵνα θεὸν καθίσαι F (G*) it$^{\text{g*}}$

[3] **8** {C} Ἰησοῦς ℵ A D* F G L^{c} P Ψ 075 0150 33 81 104 256 365 436 459 1241 1573 1912 1962 2127 2464 *l* 1298 *l* 1365 *l* 1441 it$^{\text{(ar), b, d, f, g, mon, o}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ arm eth slav Irenaeus^{lat} Hippolytus Origen$^{\text{gr 3/4, lat}}$ Athanasius Apostolic Constitutions Cyril-Jerusalem Didymus Chrysostom Theodore^{lat} Theodoret$^{1/2}$; Tertullian Ps-Cyprian Hilary Ambrosiaster Ambrose Niceta Jerome Rufinus Pelagius Augustine Quodvultdeus // *omit* B D^{2} 6 263 424 1175 1319 1739 1852 1881 2200 *Byz* [K L*] *Lect* cop$^{\text{bo mss}}$ geo Irenaeus^{gr} Josippus Apostolic-Constitutions^{mss} Macarius/Symeon Theodoret$^{1/2}$; Victorinus-Pettau Tyconius Varimadum BJ

---

[a] **6** C: NIV NBS TOB DHH // as text: NBS^{mg} TOB^{mg}

---

8 ὁ ἄνομος ... αὐτοῦ Job 4.9; Is 11.4; Re 19.5 **9** Mt 24.24; Re 13.11-13 **11** εἰς ... ψεύδει 2 Tm 4.4

Chosen for Salvation

13 Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ
ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλατο ὑμᾶς ὁ θεὸς
ἀπαρχὴν[4] εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει
ἀληθείας, **14** εἰς ὃ [καὶ] ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου
ἡμῶν εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
15 ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς
ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι᾽ ἐπιστολῆς ἡμῶν. **16** Αὐτὸς
δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ [ὁ] θεὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ
ἀγαπήσας ἡμᾶς καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα
ἀγαθὴν ἐν χάριτι, **17** παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ
στηρίξαι ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ.

Pray for Us

3 Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ
κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, **2** καὶ ἵνα
ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ
πάντων ἡ πίστις. **3** πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς
καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. **4** πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ᾽
ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν [καὶ] ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. **5** Ὁ δὲ
κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ
καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.

---

[4] **13** {B} ἀπαρχήν B F G P 075 33 81 256 365 1573 1739 1881 1912 2127 2464 it[f] vg syr[h] cop[bo] Didymus[dub] Theodore[lat1/2]; Ambrose[1/2] Pelagius // ἀπ᾽ ἀρχῆς א D Ψ 0150 6 104 263 424 436 459 1175 1241 1319 1852 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, d, g, mon, o] vg[ms] syr[p] cop[sa] arm eth geo slav Chrysostom Theodore[lat1/2]; Ambrosiaster Ambrose[1/2] Varimadum NIV REB BJ TOB

---

13 Ἡμεῖς ... περὶ ὑμῶν 1 Th 1.2; 2 Th 1.3 ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου Dt 33.12 εἵλατο ... ἀπαρχήν Jn 15.16; Eph 1.4 **13-14** εἰς σωτηρίαν ... ὑμᾶς 1 Th 4.7; 5.9

3.1 προσεύχεσθε ... ἡμῶν Col 4.3; 1 Th 5.25 **3** πιστὸς ... κύριος 1 Cor 1.9; 1 Th 5.24 **4** πεποίθαμεν ... ὑμᾶς 2 Cor 7.16; Ga 5.10 ἃ ... ποιήσετε 2 Cor 7.15; 1 Th 4.10

Warning against Idleness

6 Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου
[ἡμῶν] Ἰησοῦ Χριστοῦ[a] στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ
ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρε-
λάβοσαν[1] παρ' ἡμῶν. **7** αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι
ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν **8** οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον
ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ
ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν· **9** οὐχ
ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς
τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. **10** καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο
παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ
ἐσθιέτω. **11** ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτά-
κτως μηδὲν ἐργαζομένους ἀλλὰ περιεργαζομένους· **12** τοῖς δὲ
τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ
Χριστῷ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον
ἐσθίωσιν. **13** Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦν-
τες. **14** εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς,
τοῦτον σημειοῦσθε μὴ συναναμίγνυσθαι αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ·
15 καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.

---

[1] **6** {B} παρελάβοσαν ℵ* A (D* ἐλάβοσαν) 33 Basil^{mss} // παρέλαβον ℵ^{2} D^{2} Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* Basil Chrysostom Nilus (*or* παρελάβοσαν: it$^{ar, (b), d, f, g^{v.r.}, mon, o}$ vg syr^{p} cop$^{sa ms}$ slav Theodore^{lat}; Cyprian Ambrosiaster Lucifer Pelagius Augustine Speculum) // παρέλαβεν 1962 geo // παρελάβετε B F G 436 1912 2464 *l* 596 *l*^{AD} it$^{g txt}$ vg^{mss} syr^{h} cop$^{sa mss}$ arm Basil^{mss}; Ps-Cyprian NIV REB EU LB BJ TOB

---

[a] **6** C: AD M TR GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

---

6 Mt 18.17; Ro 16.17 **7** αὐτοὶ ... ἡμᾶς Php 3.17; 1 Th 1.6 **8** ἐν ... ἐργαζόμενοι 1 Cor 4.12; 1 Th 2.9 **9** οὐχ ... ἐξουσίαν Mt 10.10; 1 Cor 9.4, 6 ἑαυτοὺς ... ἡμᾶς 1 Cor 4.16; 1 Th 1.6 **10** εἴ ... ἐσθιέτω 1 Th 4.11 **11** μηδὲν ... περιεργαζομένους 1 Tm 5.13 **12** τοῖς ... ἐργαζόμενοι Eph 4.28; 1 Th 4.11 **13** Ga 6.9 **14** εἰ δέ ... συναναμίγνυσθαι αὐτῷ 1 Cor 5.9, 11 **15** νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν 1 Th 5.14

Benediction

16 Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ
παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ[2]. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.
17 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστιν σημεῖον ἐν
πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτως γράφω. **18** ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.[3]

---

[2] **16** {A} τρόπῳ ℵ A^{c} B D^{2} Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ (arm) eth geo slav^{ms} Chrysostom Theodore^{lat}; Augustine // τόπῳ A* D* F G 33 it$^{ar, b, d, f, g, mon, o}$ vg slav^{ms} Ambrosiaster Pelagius

[3] **18** {A} ὑμῶν. ℵ* B 6 33 424^{c} 1739 1881* 2464 it^{o} vg^{mss} cop$^{sa, bo^{mss}}$ Athanasius; Ambrosiaster Jerome Pelagius // ὑμῶν. ἀμήν. ℵ^{2} A D F G Ψ 075 0150 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881^{c} 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 170 ἡμῶν.) it$^{ar, b, d, f, g, mon}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm eth geo slav Chrysostom

---

16 ὁ κύριος τῆς εἰρήνης Ro 15.33; 1 Th 5.23 **17** 1 Cor 16.21

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α

Salutation

1 Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ κατ' ἐπιταγὴν[1] θεοῦ
σωτῆρος ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν **2** Τιμοθέῳ
γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει, χάρις ἔλεος εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ
Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Warning against False Doctrine

3 Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ πορευόμενος
εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶν μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν
4 μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες
ἐκζητήσεις[2] παρέχουσιν μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν[3] θεοῦ τὴν ἐν
πίστει. **5** τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς
καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου,
6 ὧν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν **7** θέ-
λοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσιν μήτε
περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.
8 Οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται,
9 εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ

---

[1] **1** {A} ἐπιταγήν A D F G I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* $\text{it}^{\text{ar, b, d, f, g, mon, o}}$ vg $\text{syr}^{\text{p, h}}$ $\text{cop}^{\text{sa, bo}}$ arm eth geo slav Basil Chrysostom Severian $\text{Theodoret}^{\text{lat}}$ Cyril; Ambrosiaster Ambrose Pelagius // ἐπαγγελίαν ℵ

[2] **4** {B} ἐκζητήσεις ℵ A 0150 33 81 1175 1962 slav // ζητήσεις D F G Ψ 075 6 104 256 263 365 424 (436) 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* arm (geo) Irenaeus Chrysostom

[3] **4** {A} οἰκονομίαν ℵ A D^2 F G Ψ 075 0150 0259 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* $\text{it}^{\text{ar, b, d, f, g, mon, o}}$ vg syr^{h} $\text{cop}^{\text{sa, bo}}$ arm geo slav Chrysostom; Hilary Ambrosiaster Ambrose Rufinus Pelagius Augustine Speculum // οἰκοδομήν D* $\text{syr}^{\text{p, hmg}}$ Irenaeus $\text{Theodore}^{\text{lat}}$; Zeno

---

1 Χριστοῦ ... ἐλπίδος ἡμῶν Col 1.27 **2** γνησίῳ ... πίστει Tt 1.4 **3** Καθὼς ... Μακεδονίαν Ac 20.1 **4** μηδὲ προσέχειν μύθοις 1 Tm 4.7; Tt 1.14 **5** τὸ δὲ ... καρδίας Ro 13.10 **6** ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν 1 Tm 6.4, 20; Tt 1.10 **8** καλὸς ὁ νόμος Ro 7.12, 16

ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσιν καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβή-
λοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις **10** πόρνοις
ἀρσενοκοίταις ἀνδραποδισταῖς ψεύσταις ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι
ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται **11** κατὰ τὸ
εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ.

Thankfulness for Mercy

12 Χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν **13** τὸ
πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν, ἀλλ'
ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ· **14** ὑπερεπλεόνασεν
δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ. **15** πιστὸς[4] ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος,
ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι,
ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. **16** ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ
πρώτῳ ἐνδείξηται Χριστὸς Ἰησοῦς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν
πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν
αἰώνιον. **17**[a] τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ[5]
μόνῳ θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

---

[4] **15** {A} πιστός א A D F G H Ψ 075 0150 0262 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, d, f, g] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Origen Gregory-Nyssa Didymus Chrysostom Theodore Cyril; Gaudentius Greek mss[acc. to Jerome] Jerome Pelagius Augustine[4/7] // ἀνθρώπινος (*see* 3.1 mg) it[b, mon, r] Ambrosiaster Augustine[3/7] Julian-Eclanum Varimadum

[5] **17** {A} ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ א D[1] H Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 236 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 593[1/2] *omit* ἀοράτῳ) syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo slav Letter of Hymenaeus Eusebius Ps-Athanasius Apollinaris Gregory-Nyssa Didymus Didymus[dub] Chrysostom Theodore[lat] Cyril // ἀθανάτῳ ἀοράτῳ D[*, 2] it[b, d, f, o] vg syr[hmg]

---

[a] **17** Traditional material (entire verse): BTI[mg] TOB

---

10 τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ 1 Tm 4.6; 6.3; 2 Tm 4.3; Tt 1.9; 2.1 **12** πιστόν ... διακονίαν Ac 9.15; Ga 1.15-16 **13** τὸ ... ὑβριστήν Ac 8.3; 9.1-2; 1 Cor 15.9; Ga 1.13 **15** Χριστὸς ... σῶσαι Lk 15.2; 19.10 **17** μόνῳ θεῷ Ro 16.27

18 Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμό-
θεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν
αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν **19** ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν
συνείδησιν, ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγη-
σαν, **20** ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ
Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσιν μὴ βλασφημεῖν.

Instructions concerning Prayer

2 Παρακαλῶ[1] οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις προσ-
ευχὰς ἐντεύξεις εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, **2** ὑπὲρ
βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ
ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.
3 τοῦτο καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
θεοῦ, **4** ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπί-
γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. **5**[a] εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ
καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, **6** ὁ δοὺς ἑαυτὸν
ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις. **7** εἰς ὃ
ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω[2] οὐ ψεύδομαι,
διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.

---

eth Tertullian Novatian Ambrosiaster (Priscillian) Pelagius Augustine$^{5/16}$ // ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, ἀθανάτῳ F G it$^{(ar), g, (mon), (r)}$ (Augustine$^{11/16}$) (Quodvultdeus)

[1] **1** {A} Παρακαλῶ ℵ D^{2} H I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{(ar), f, mon, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Origen Asterius Chrysostom; Lucifer Ambrose Jerome Pelagius Augustine // Παρακάλει D* (F) (G) it$^{b, d, g, (o)}$ vg^{ms} Hilary Ambrosiaster Cassiodorus$^{1/2}$

[2] **7** {A} λέγω ℵ^{2} A D* F G P Ψ 075 0150 6 81 104 263 424^{c} 459 1175 1739 1881 1912 *Lect*^{pt} it$^{b, d, f, g, mon, r}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo^{1} Ps-Athanasius Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster Ambrose // λέγω ἐν Χριστῷ (*see* Ro 9.1) ℵ* D^{1} H

---

[a] **5-6** Traditional material: NA NRSV EU NBS TOB

---

18 στρατεύῃ ... στρατείαν 1 Tm 6.12; 2 Tm 4.7; Jd 3 **20** Ὑμέναιος 2 Tm 2.17 Ἀλέξανδρος 2 Tm 4.14 παρέδωκα τῷ Σατανᾷ 1 Cor 5.5

2.1 Παρακαλῶ ... εὐχαριστίας Eph 6.18; Php 4.6 **3** τοῦ ... θεοῦ 1 Tm 1.1; 4.10 **4** Eze 18.23; 2 Pe 3.9 **5** εἷς γὰρ θεός Ro 3.29-30; 10.12 εἷς ... Ἰησοῦς He 12.24 **6** ὁ δοὺς ... πάντων Ga 1.4; 2.20; Tt 2.14 **7** Ac 9.15; Ga 2.7-8; 1 Tm 1.11

8 Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ
ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.
9 ὡσαύτως [καὶ] γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς
καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν καὶ χρυσίῳ ἢ
μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, **10** ἀλλ᾽ ὃ πρέπει γυναιξὶν
ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν, δι᾽ ἔργων ἀγαθῶν. **11** γυνὴ ἐν
ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· **12** διδάσκειν δὲ γυναικὶ
οὐκ ἐπιτρέπω οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ᾽ εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.
13 Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὕα. **14** καὶ Ἀδὰμ οὐκ
ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἐξαπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονεν·
15 σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει
καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης·[b] **3** πιστὸς[1] ὁ
λόγος.[a]

Qualifications of Bischops

Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. **2** δεῖ οὖν
τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νη-
φάλιον σώφρονα κόσμιον φιλόξενον διδακτικόν, **3** μὴ πάροι-
νον μὴ πλήκτην, ἀλλ᾽ ἐπιεικῆ ἄμαχον ἀφιλάργυρον, **4** τοῦ
ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ, μετὰ
πάσης σεμνότητος (**5** εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ
οἶδεν, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται;), **6** μὴ νεόφυτον, ἵνα

33[vid] 256 356 424* (436) 1241 (1319 Χριστῷ Ἰησοῦ) 1573 1852 2127 *Byz* [K L] *Lect*[pt, AD] it[ar, (o)] vg[mss] arm geo[2] slav

[1] **1** {A} πιστός ℵ A D[2] F G Ψ 075 0150 6 33 81 104 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, f, g v.r., o] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Chrysostom Theodore[lat]; Jerome Niceta Pelagius // ἀνθρώπινος (*see* 1.15 mg) D* it[b, d, g txt, mon] Ambrosiaster Speculum Sedulius-Scottus // *omit* πιστὸς ὁ λόγος 256

---

[b] **15** P: AD M NA[mg] TR GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS[mg] TOB BTI DHH
[a] **3.1** NO P: AD M NA[mg] TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS[mg] TOB BTI DHH

---

9 1 Pe 3.3-5 **10** 1 Tm 5.10 **11-12** 1 Cor 14.34 **13** Gn 1.27; 2.7, 22; 1 Cor 11.8-9 **14** Gn 3.6, 13; 2 Cor 11.3
3.2-7 Tt 1.6-9

μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. **7** δεῖ δὲ καὶ
μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν
ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

Qualifications of Deacons

8 Διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ
προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, **9** ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς
πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. **10** καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέ-
σθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν ἀνέγκλητοι ὄντες. **11** γυ-
ναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν
πᾶσιν. **12** διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων
καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. **13** οἱ γὰρ καλῶς
διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολ-
λὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

The Mystery of Our Religion

14 Ταῦτά σοι γράφω ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σὲ ἐν τάχει·
15 ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέ-
φεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα
τῆς ἀληθείας. **16** καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶν τὸ τῆς εὐ-
σεβείας μυστήριον·

[b]Ὃς[2] ἐφανερώθη ἐν σαρκί,
ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι,
ὤφθη ἀγγέλοις,

---

[2] **16** {A} ὅς ℵ* A* C* F G 33 (256 *l* 597 ὃς θεός) 365 1175 2127 *l* 60 eth Origen^{lat} Didymus Epiphanius Theodore^{lat} Cyril; Jerome // ὅ D* (061) it$^{\text{ar, b, d, f, g, mon, o}}$ vg Severian Theodotus-Ancyra; Victorinus-Rome Hilary Ambrosiaster Pelagius Augustine Quodvultdeus Varimadum // θεός ℵ^{2} A^{c} C^{2} D^{2} Ψ 075 0150 6 81 104 263 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{ms} geo^{2} slav Ps-Dionysius Apollinaris Diodore Gregory-Nyssa Didymus^{dub} Chrysostom Theodoret

---

[b] **16** Not traditional material: AD TR

---

7 δεῖ ... ἔξωθεν 2 Cor 8.21 **11** μὴ διαβόλους Tt 2.3 **15** ἥτις ... ζῶντος Eph 2.19-22 **16** Ὃς ... σαρκί Jn 1.14

ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν,
ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ,
ἀνελήμφθη ἐν δόξῃ.

Prediction of Apostasy

4 Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστή-
σονταί τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις καὶ
διδασκαλίαις δαιμονίων, **2** ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυ-
στηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, **3** κωλυόντων γαμεῖν,
ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάλημψιν μετὰ
εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσιν τὴν ἀλήθειαν. **4** ὅτι
πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας
λαμβανόμενον· **5** ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

A Good Minister of Christ Jesus

6 Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔσῃ διάκονος
Χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς
καλῆς διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας· **7** τοὺς δὲ βεβήλους
καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ. γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐ-
σέβειαν· **8**[a] ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν
ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν ἐπαγγελίαν
ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.[b] **9** πιστὸς ὁ λόγος
καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· **10**[c] εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ
ἀγωνιζόμεθα[1],[d] ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστιν σωτὴρ
πάντων ἀνθρώπων[e] μάλιστα πιστῶν.

---

[1] **10** {C} ἀγωνιζόμεθα ℵ* A C F G K Ψ 075 33 104 459 1175 1912 *l*60 *l*596 *l*599 // ὀνειδιζόμεθα ℵ[2] D 0150 0241 6 81 256 263 365 424 436 1241

---

[a] **8** Quotation marks: REB[mg] || [b] End quotation: REB[mg] [c] **10** Parens: NIV // Quotation marks: REB (NBS) || [d] Parens: NIV || [e] End quotation: REB (NBS)

---

16 ἀνελήμφθη ἐν δόξῃ Mk 16.19; Ac 1.9
4.1 ἐν ὑστέροις καιροῖς 2 Tm 3.1; 2 Pe 3.3; 1 Jn 2.18; Jd 18 **3** βρωμάτων ... μετάλημψιν Gn 9.3 μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας Ro 14.6; 1 Cor 10.30-31 **4** πᾶν ... καλόν Gn 1.31; Ac 10.15 **7** 1 Tm 1.4; 6.20; 2 Tm 2.16; Tt 1.14 **8** ἡ δὲ εὐσέβεια ... ἐστιν 1 Tm 6.6 **9** 1 Tm 1.15 **10** θεῷ ... ἀνθρώπων 1 Tm 2.3-4

11 Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. **12** μηδείς σου τῆς
νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ,
ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. **13** ἕως ἔρχομαι
πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. **14** μὴ
ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ
ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. **15** ταῦτα μελέτα, ἐν
τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ πᾶσιν. **16** ἔπεχε
σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ
σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Duties toward Others

5 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα,
νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, **2** πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας
ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ.

3 Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. **4** εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ
ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ
ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀπόδεκτον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. **5** ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικεν
ἐπὶ θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσιν καὶ ταῖς προσευχαῖς
νυκτὸς καὶ ἡμέρας, **6** ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν. **7** καὶ
ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν. **8** εἰ δέ τις τῶν
ἰδίων καὶ μάλιστα οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ
ἔστιν ἀπίστου χείρων. **9** Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν
ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, **10** ἐν ἔργοις καλοῖς
μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων
πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ
ἐπηκολούθησεν. **11** νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ
καταστρηνιάσωσιν τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν **12** ἔχουσαι

1319 1573 1739 1852 (1881) 1962 2127 2200 *Byz* [L (P ὀνειδιζώμεθα)] *Lect* (*l* 591 *l* 1356 ὀνειδιζώμεθα) it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Chrysostom Theodore[lat]; Pelagius Paulinus-Nola

---

12 μηδείς ... καταφρονείτω Tt 2.15 **14** 2 Tm 1.6 μετὰ ... πρεσβυτερίου Ac 6.6; 8.17; 1 Tm 5.22

5.1 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς Lv 19.32 **5** ἡ δὲ ... θεόν Jr 49.11 προσμένει ... ἡμέρας Lk 2.37; 18.7 **10** εἰ ἐξενοδόχησεν He 13.2 εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν Jn 13.14

κρίμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν· **13** ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ
μανθάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας, οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ ἀλλὰ
καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. **14** βού-
λομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδε-
μίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν·
15 ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ. **16** εἴ τις
πιστὴ[1] ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς καὶ μὴ βαρείσθω ἡ
ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

17 Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιού-
σθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.
18 λέγει γὰρ ἡ γραφή, **Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις**, καί, Ἄξιος
ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ[2] αὐτοῦ. **19** κατὰ πρεσβυτέρου κατηγο-
ρίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων.
20 τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ
λοιποὶ φόβον ἔχωσιν. **21** Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα
φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν.
22 Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις
ἀλλοτρίαις· σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. **23** Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ'
οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχον καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθε-
νείας.

---

[1] **16** {B} πιστή ℵ A C F G P 048 33 81 263 1739 1881 it[mon] vg[ww, st] cop[sa, bo] Athanasius; Pelagius // πιστός it[f] vg[cl] eth Theodore[lat]; Ambrose[1/2] Augustine // πιστὸς ἢ πιστή D Ψ 075 0150 6 104 256 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, d, o] vg[mss] syr[p, h] slav Chrysostom; Ambrosiaster Ambrose[1/2] // πιστάς it[g] vg[mss]

[2] **18** {A} τοῦ μισθοῦ ℵ[1] A C D F G I Ψ 048 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1825 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[b, d, f, g, o, r] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Apostolic Canons Apostolic Constitutions Chrysostom Theodore[lat]; Tertullian Ambrosiaster Jerome // τῆς τροφῆς (*see* Mt 10.10) ℵ* (it[ar]) Clement

---

13 ἀργαὶ ... περίεργοι 2 Th 3.11 **14** βούλομαι ... γαμεῖν 1 Cor 7.9 **17** Οἱ ... ἀξιού-σθωσαν 1 Cor 16.18; Php 2.29 **18** Βοῦν ... φιμώσεις Dt 25.4 (1 Cor 9.9) Ἄξιος ... αὐτοῦ Mt 10.10; Lk 10.7 **19** κατηγορίαν ... μαρτύρων Dt 17.6; 19.15; Mt 18.16; 2 Cor 13.1 **20** τοὺς ... ἔλεγχε Ga 2.14; Eph 5.11 **22** Χεῖρας ... ἐπιτίθει 1 Tm 4.14

24 Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσιν προάγουσαι
εἰς κρίσιν, τισὶν δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν· **25** ὡσαύτως καὶ τὰ
ἔργα τὰ καλὰ πρόδηλα, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ
δύνανται.
6 Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης
τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ
διδασκαλία βλασφημῆται. **2** οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας
μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δου-
λευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσιν καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας
ἀντιλαμβανόμενοι.

False Teaching and True Wealth

Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. **3** εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ
καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσιν λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, **4** τετύφω-
ται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογο-
μαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος ἔρις βλασφημίαι, ὑπόνοιαι
πονηραί, **5** διαπαρατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν
καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι
τὴν εὐσέβειαν[1]. **6** ἔστιν δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ
αὐταρκείας· **7**[a] οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι[2]

---

[1] **5** {A} εὐσέβειαν ℵ A D* F G 048 6 33 81 424^{c} 1175 1739 1881 it$^{d, f, g, r}$ vg cop$^{sa, bo}$ geo^{1} Pelagius // εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων D^{2} Ψ 061 075 0150 104 256 263 365 424* 436 459 1241 1319 1573 1852 (1912) 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, mon, o}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ arm eth geo^{2} slav Irenaeus^{lat} Basil Chrysostom Theodore^{lat}; Cyprian Ambrosiaster Lucifer Paulinus-Nola Speculum

[2] **7** {A} ὅτι ℵ* A F G 048 061^{vid} 33 81 1739 1881 it$^{g, r}$ Didymus Chrysostom^{ms} Theodore$^{lat1/2}$ // δῆλον ὅτι ℵ^{2} D^{2} Ψ 075 (0150 δῆλον δέ) 6 104 256 263

---

[a] **7-8** Traditional material: NA NBS

---

1 Eph 6.5; Tt 2.9-10 **2** ἀλλὰ ... ἀγαπητοί Phm 16 **3** εἴ ... Χριστοῦ Ga 1.6-9; 2 Tm 1.13 **5** διεφθαρμένων ... νοῦν 2 Tm 3.8 ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας 2 Tm 4.4; Tt 1.14 **6** ἔστιν ... εὐσέβεια 1 Tm 4.8 μετὰ αὐταρκείας Php 4.11-12; He 13.5 **7** Ec 5.15; Job 1.21

οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα· **8** ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ
σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. **9** οἱ δὲ βουλόμενοι
πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα[3] καὶ ἐπιθυμίας
πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσιν τοὺς ἀν-
θρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. **10** ῥίζα γὰρ πάντων τῶν
κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν
ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.

The Good Fight of Faith

11[b] Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιο-
σύνην εὐσέβειαν πίστιν, ἀγάπην ὑπομονὴν πραϋπαθίαν.
12 ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς
αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν
ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. **13** παραγγέλλω
[σοι][4] ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζῳογονοῦντος τὰ πάντα καὶ Χριστοῦ

---

365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[f, mon] vg syr[p, h] geo slav Evagrius Chrysostom Hesychius; Pelagius // ἀληθὲς ὅτι D* it[ar, b, d, o] vg[mss] syr[h mg] Theodore[lat 1/2]; Ambrosiaster Speculum // *omit* cop[bopt] Chrysostom[mss] Cyril; Jerome

[3] **9** {A} παγίδα א A D[2] H Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[f] vg[ww, st] syr[h] cop[samss, bo] arm geo Basil Chrysostom[1/2] Cyril[1/2]; Ambrosiaster (Jerome[1/4]) Augustine[6/7] Paulinus-Nola // παγίδας 33 1175 syr[p] cop[samss] slav (Apostolic Constitutions) Cyril[1/2]; Cyprian Ps-Cyprian Jerome[1/4] Augustine[1/7] // παγίδα τοῦ διαβόλου D* F G it[ar, b, d, f, g, o] vg[cl] Hyperechius Chrysostom[1/2] Hesychius Theodore[lat]; Ambrose Chromatius Jerome[2/4] Pelagius Speculum

[4] **13** {C} σοι א[2] A D H 075 0150 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 (1319 παραγγέλλωσιν *[sic]*) 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, d, f, g, r] vg syr[p, h] cop[sams, bo] arm eth geo slav Athanasius Didymus[dub] Chrysostom Theodoret; Tertullian Pelagius Augustine[2/3] Varimadum // *omit* א* F G Ψ 6 33 1739 it[mon] cop[samss] Theodore[lat]; Ambrosiaster Ambrose Augustine[1/3]

---

[b] **11-12** Traditional material: NA NBS

---

8 Pr 30.8 **9** Pr 23.4; 28.22 **11** 2 Tm 2.22 **12** ἀγωνίζου ... πίστεως 1 Cor 9.25-26; 2 Tm 4.7 **13** Χριστοῦ ... ὁμολογίαν Jn 18.36-37; 19.11

Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν
ὁμολογίαν, **14** τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον ἀνεπίλημπτον
μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **15**[c] ἣν
καιροῖς ἰδίοις δείξει[d] ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ
βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,
16 ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν
οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ καὶ κράτος
αἰώνιον, ἀμήν.

17 Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλο-
φρονεῖν μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι ἀλλ᾽ ἐπὶ θεῷ[5]
τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, **18** ἀγα-
θοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοι-
νωνικούς, **19** ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς
τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς ὄντως[6] ζωῆς.

---

[5] **17** {A} ἐπὶ θεῷ ℵ F G arm Origen[gr] // ἐπὶ τῷ θεῷ A I P Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424[c] 459 1175 1739 1881 2127 *l* 596 it[(f), g] vg[ww, st] (vg[mss]) (Origen[lat]) Basil Didymus; (Ambrose) Jerome[1/2] Pelagius // ἐπὶ θεῷ ζῶντι D* (436 τῷ θεῷ τῷ) 1912 *l* 1441 // ἐν τῷ θεῷ ζῶντι D[2] 424* 1241 1573 1852 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[(ar), b, d, mon, o] vg[cl] syr[p, h] cop[bo ms] eth geo slav Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Chromatius Jerome[1/2] (Ambrose) Augustine Quodvultdeus Speculum // *omit* ἀλλ᾽ ἐπὶ θεῷ 1319

[6] **19** {A} ὄντως ℵ A D* F G Ψ 0150 81 104 256 263 365 459 1739 1912 2127 *l* 1441 it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo[1] Origen[lat] Basil; Ambrosiaster Chromatius Jerome Pelagius Augustine Speculum // αἰωνίου D[2] 075 6 424 436 1241 1319 1573 1852 1881 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* vg[ms] cop[bo ms] geo[2] slav Chrysostom Theodore[lat] // αἰωνίου ὄντως 1175

---

[c] **15-16** Traditional material: BJ BTI || [d] ὁ μακάριος – **16** (entire verse) Traditional material: NA EU NBS TOB

---

15 βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων Dt 10.17; 2 Macc 13.4; 3 Macc 5.35; Re 17.14 κύριος τῶν κυριευόντων Re 17.14 **16** φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον Ps 104.2 ὃν ... δύναται Ex 33.20 **17** παράγγελλε ... ἀδηλότητι Ps 62.10; Lk 12.20 **19** ἀποθησαυρίζοντας ... μέλλον Mt 6.20

20 Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον ἐκτρεπόμενος τὰς
βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως,
21 ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν.
Ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν.[7]

---

[7] **21** {A} ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν. ℵ* A F G 33 81 it$^{\text{g txt}}$ cop$^{\text{bo mss}}$ // ἡ χάρις μετὰ σοῦ. D* 048^{vid} 1739* 1881 it$^{\text{ar, b, d, g v.r.}}$ vgst arm^{ms} Ambrosiaster Pelagius // ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν. ἀμήν. ℵ^{2} P 0150 cop^{bo} geo^{1} // ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν. D^{2} Ψ 075 6 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739^{c} 1852 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* it$^{\text{f, o}}$ vg$^{\text{cl, ww}}$ syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{bo ms}}$ arm^{ms} eth geo^{2} slav Theodore^{lat} // *omit* cop^{sa} Chrysostom

---

20 Ὦ ... φύλαξον 2 Tm 1.14 ἐκτρεπόμενος ... κενοφωνίας 1 Tm 4.7 **21** 1 Tm 1.6; 2 Tm 2.18

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β

Salutation

1 Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ κατ᾽
ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ **2** Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ
τέκνῳ, χάρις ἔλεος εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ
τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Loyalty to the Gospel

3 Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ
συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς
δεήσεσίν μου[a] νυκτὸς καὶ ἡμέρας,[b] **4** ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, με-
μνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, **5** ὑπόμνησιν
λαβὼν τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησεν πρῶτον ἐν
τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ, πέπεισμαι δὲ ὅτι
καὶ ἐν σοί. **6** δι᾽ ἣν αἰτίαν ἀναμιμνῄσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ
χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν
μου. **7** οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας ἀλλὰ
δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ. **8** μὴ οὖν ἐπαι-
σχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον
αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν
θεοῦ, **9**[c] τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ,
οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν ἀλλὰ κατὰ ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν
δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, **10** φα-
νερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
Χριστοῦ Ἰησοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον φωτίσαντος
δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου **11** εἰς ὃ ἐτέθην

---

[a] **3** C: WH ‖ [b] NO C: WH [c] **9-10** Traditional material: NA NBS

---

3 ἀπὸ προγόνων Php 3.5 ἐν καθαρᾷ συνειδήσει Ac 23.1; 24.16 **5** τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ Ac 16.1 **6** ἀναζωπυρεῖν ... μου 1 Tm 4.14 **7** οὐ ... δειλίας Ro 8.15 **8** τῷ ... θεοῦ Ro 1.16 **9** τοῦ ... χάριν Eph 2.8-9; Tt 3.5 **10** τοῦ σωτῆρος ... θάνατον 1 Cor 15.55, 57; He 2.14 **11** 1 Tm 2.7

ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος[1], **12** δι᾽ ἣν αἰτίαν
καὶ ταῦτα πάσχω· ἀλλ᾽ οὐκ ἐπαισχύνομαι, οἶδα γὰρ ᾧ πεπί-
στευκα καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστιν τὴν παραθήκην μου
φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. **13** ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαι-
νόντων λόγων ὧν παρ᾽ ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ· **14** τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύ-
ματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.

15 Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
ὧν ἐστιν Φύγελος καὶ Ἑρμογένης. **16** δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ
Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξεν[d] καὶ τὴν ἅλυσίν
μου οὐκ ἐπαισχύνθη,[e] **17** ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαίως
ἐζήτησέν με καὶ εὗρεν· **18** δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος
παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησεν,
βέλτιον σὺ γινώσκεις.

A Good Soldier of Christ Jesus

2 Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, **2** καὶ ἃ ἤκουσας παρ᾽ ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων,
ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ
ἑτέρους διδάξαι. **3** συγκακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης
Χριστοῦ Ἰησοῦ. **4** οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς
τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ.
5 ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως
ἀθλήσῃ. **6** τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν

---

[1] **11** {B} καὶ διδάσκαλος ℵ* A I 1175 syr[palms] // καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν (*see* 1 Tm 2.7) ℵ[2] (C P 256[vid] *l* 422 *omit* καί) D F G Ψ 075 0150 6 81 104 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 921 *omit* καὶ διδάσκαλος) it[ar, b, d, f, g, mon, o] vg syr[p, h, palms] cop[sa, bo] arm eth geo slav Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster Pelagius // καὶ διάκονος 33

---

[d] **16** C: TR GNB REB || [e] NO C: (GNB) REB

---

14 τὴν ... φύλαξον 1 Tm 6.20 **15** ἀπεστράφησαν ... Ἀσίᾳ 2 Tm 4.16 **18** δῴη ... ἡμέρᾳ Jd 21

2.6 1 Cor 9.7, 10

μεταλαμβάνειν. **7** νόει ὃ λέγω· δώσει γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν
ἐν πᾶσιν.

8 Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ
σπέρματος Δαυίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, **9** ἐν ᾧ κακοπαθῶ
μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται·
10 διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ
σωτηρίας τύχωσιν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου.
11 πιστὸς ὁ λόγος·

[a]εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν·
12 εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν·
εἰ ἀρνησόμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς·
13 εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει,
ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται.

An Approved Workman

14 Ταῦτα ὑπομίμνῃσκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ θεοῦ[1]
μὴ λογομαχεῖν, ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν
ἀκουόντων. **15** σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ
θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς
ἀληθείας. **16** τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο· ἐπὶ
πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας **17** καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς
γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Φίλητος, **18** οἵ-

---

[1] **14** {B} θεοῦ א C F G I 424* 436 1175 1912 1962 2200 *l* 422 *l* 592 *l* 593 *l* 598 *l* 1441 it[ar, f, g] vg[mss] syr[hmg] cop[sa ms, bo pt] arm geo slav Ambrose Pelagius // κυρίου A D Ψ 048 075 0150 6 81 104 256 263 365 424[c] 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it[b, d, o] vg syr[(p), h] cop[sa mss, bo pt] Basil Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster // Χριστοῦ 429

---

[a] **11-13** Not traditional material: AD M TR WH

---

8 Ἰησοῦν ... νεκρῶν 1 Cor 15.4, 20 ἐκ σπέρματος Δαυίδ Ro 1.3 **9** Eph 3.1; Php 1.12-14 **10** πάντα ... ἐκλεκτούς Col 1.24 **12** εἰ ἀρνησόμεθα ... ἡμᾶς Mt 10.33; Lk 12.9 **13** εἰ ... μένει Ro 3.3-4 ἀρνήσασθαι ... δύναται Nu 23.19; Tt 1.2 **14** μὴ ... χρήσιμον 1 Tm 6.4; Tt 3.9 **15** ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον 1 Tm 4.6; Tt 2.7-8 **16** τὰς ... περιΐστασο 1 Tm 4.7 **17** Ὑμέναιος 1 Tm 1.20

τινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες [τὴν] ἀνάστασιν[2]
ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσιν τήν τινων πίστιν. **19** ὁ μέντοι
στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην·
Ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καί, Ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας
πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου. **20** Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ
ἔστιν μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ
ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν· **21** ἐὰν οὖν τις
ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμήν, ἡγια-
σμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμα-
σμένον. **22** τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε, δίωκε δὲ
δικαιοσύνην πίστιν ἀγάπην εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων
τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. **23** τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαι-
δεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννῶσιν μάχας·
24 δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι ἀλλ᾽ ἤπιον εἶναι πρὸς
πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, **25** ἐν πραΰτητι παιδεύοντα
τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δώῃ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς
ἐπίγνωσιν ἀληθείας **26** καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου
παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

The Character of Men in the Last Days

3 Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται
καιροὶ χαλεποί· **2** ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι φιλάρ-
γυροι ἀλαζόνες ὑπερήφανοι βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς,
ἀχάριστοι ἀνόσιοι **3** ἄστοργοι ἄσπονδοι διάβολοι ἀκρατεῖς
ἀνήμεροι ἀφιλάγαθοι **4** προδόται προπετεῖς τετυφωμένοι, φιλ-
ήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, **5** ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας τὴν

---

[2] **18** {C} τὴν ἀνάστασιν A C D Ψ 075 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* cop[sa, bo] Chrysostom // ἀνάστασιν ℵ F G 048 33 (eth) geo Cyril

---

19 Ἔγνω ... αὐτοῦ Nu 16.5; Jn 10.14; 1 Cor 8.3 Ἀποστήτω ... κυρίου Nu 16.26 **21** εὔχρηστον ... ἡτοιμασμένον 2 Tm 3.17 **22** τὰς ... εἰρήνην 1 Tm 6.11 **23** τὰς ... παραιτοῦ 1 Tm 4.7 **24** δοῦλον ... μάχεσθαι 1 Tm 3.3; Tt 1.7 **25** μετάνοιαν ... ἀληθείας 1 Tm 2.4

3.1 ἐν ἐσχάταις ἡμέραις 1 Tm 4.1 **2-4** Ro 1.29-31 **5** ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας Mt 7.15, 21; Ro 2.20; Tt 1.16

δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι· καὶ τούτους ἀποτρέπου. **6** ἐκ
τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτί-
ζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυ-
μίαις ποικίλαις, **7** πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπί-
γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. **8** ὃν τρόπον δὲ Ἰάννης καὶ
Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ
ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν
πίστιν. **9** ἀλλ᾽ οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν
ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.

Last Charge to Timothy

10 Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ
προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ,
11 τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ,
ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα καὶ ἐκ πάντων
με ἐρρύσατο ὁ κύριος. **12** καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς
ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται. **13** πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι
καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον πλανῶντες καὶ πλανώ-
μενοι. **14** σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ
τίνων[1] ἔμαθες, **15** καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους [τὰ] ἱερὰ γράμματα
οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ. **16** πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος
πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγμόν, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς

---

[1] **14** {B} τίνων ℵ A C* F G P 33 81 1175 1739 1881 1912 *l* 60 it[b, d, g, o] Hilary Ambrosiaster // τίνος C[3] D Ψ 075 0150 6 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1962 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, f] vg geo slav Chrysostom Theodore[lat]; Jerome Pelagius Augustine // *omit* εἰδὼς ... ἔμαθες *l* 597

---

6 οἱ ἐνδύνοντες ... ἁμαρτίαις Tt 1.11 **7** εἰς ... δυνάμενα 2 Tm 2.25 **8** Ἰάννης ... Μωϋσεῖ Ex 7.11, 22 ἄνθρωποι ... νοῦν 1 Tm 6.5 **11** ἐν Ἀντιοχείᾳ Ac 13.50 ἐν Ἰκονίῳ Ac 14.5 ἐν Λύστροις Ac 14.19 ἐκ ... ὁ κύριος Ps 34.19 **12** Mt 16.24; Jn 15.20; Ac 14.22 **14** εἰδὼς ... ἔμαθες 2 Tm 2.2 **15** τὰ δυνάμενα ... Ἰησοῦ Jn 5.39 **16** πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος 2 Pe 1.21 ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν Ro 15.4

παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, **17** ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ
ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.
4 Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ
μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν[1]
αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· **2** κήρυξον τὸν λόγον, ἐπί-
στηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν
πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. **3** ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς
ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας
ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσιν διδασκάλους κνηθόμενοι
τὴν ἀκοὴν **4** καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέ-
ψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. **5** σὺ δὲ νῆφε ἐν
πᾶσιν, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακο-
νίαν σου πληροφόρησον.

6 Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου
ἐφέστηκεν. **7** τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέ-
λεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· **8** λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς
δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ πᾶσιν
τοῖς ἠγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

Personal Instructions

9 Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως· **10** Δημᾶς γάρ με
ἐγκατέλιπεν ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσ-

---

[1] **1** {B} καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ℵ* A C D* F G 6 33 424[c] 1175 1739 it[ar, b, d, f, g, o] vg[ww, st] cop[bo] Didymus[dub]; Ambrosiaster Pelagius Augustine // κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ℵ[2] D[2] Ψ 075 0150 81 104 256 263 365 424* 436 459 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* vg[(mss), cl] (syr[p, h]) cop[sa] arm geo slav Basil Chrysostom Severian Theodore[lat]

---

17 πρὸς … ἐξηρτισμένος 2 Tm 2.21

4.1 Χριστοῦ … νεκρούς Ac 10.42; Ro 14.9-10; 1 Pe 4.5 **2** ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως Ac 20.20, 31 **3** ἔσται … ἀνέξονται 1 Tm 4.1 **4** ἐπὶ … ἐκτραπήσονται 1 Tm 4.7; Tt 1.14 **6** Ἐγὼ … σπένδομαι Php 2.17 **7** τὸν καλὸν … ἠγώνισμαι 1 Tm 6.12 **8** ἀπόκειται … στέφανος 1 Cor 9.25; Php 3.14; 2 Tm 2.5; Jas 1.12; 1 Pe 5.4; Re 2.10 **10** Δημᾶς Col 4.14; Phm 24

σαλονίκην, Κρήσκης εἰς Γαλατίαν[2], Τίτος εἰς Δαλματίαν·
11 Λουκᾶς ἐστιν μόνος μετ' ἐμοῦ. Μᾶρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ
σεαυτοῦ, ἔστιν γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. **12** Τύχικον
δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. **13** τὸν φαιλόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν
Τρῳάδι παρὰ Κάρπῳ ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία μάλιστα τὰς
μεμβράνας. **14** Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνε-
δείξατο· ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· **15** ὃν
καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀντέστη τοῖς ἡμετέροις λόγοις.
16 Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι παρεγένετο, ἀλλὰ
πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς λογισθείη· **17** ὁ δὲ κύριός
μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέν με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα
πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσωσιν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην ἐκ
στόματος λέοντος. **18** ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου
πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Final Greetings

19 Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν καὶ τὸν Ὀνησιφόρου
οἶκον. **20** Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλι-
πον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. **21** Σπούδασον πρὸ χειμῶνος
ἐλθεῖν. Ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος καὶ Πούδης καὶ Λίνος καὶ

[2] **10** {A} Γαλατίαν A D F G Ψ 075 0150 6 33 256 263 365 424 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg^{cl} syr$^{p, h}$ cop^{bopt} eth geo slav Irenaeus^{lat} Chrysostom Theodore^{lat} Theodoret; Ambrosiaster Pelagius // Γαλλίαν ℵ C 81 104 436 459 *l* 147 *l* 596 vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bopt}$ Eusebius Epiphanius // Γαλιλαίαν vg^{ms} (cop^{bomss}) arm

10 Τίτος 2 Cor 8.23; Ga 2.3; Tt 1.4 **11** Λουκᾶς Col 4.14; Phm 24 Μᾶρκον Ac 12.12, 25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10; Phm 24 **12** Τύχικον Ac 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 **13** Τρῳάδι Ac 20.6 **14** Ἀλέξανδρος 1 Tm 1.20 ἀποδώσει ... αὐτοῦ 2 Sm 3.39; Ps 28.4; 62.12; Pr 24.12; Ro 2.6 **16** πάντες με ἐγκατέλιπον 2 Tm 1.15 **17** ὁ δὲ ... παρέστη Ac 27.23 δι' ἐμοῦ ... ἔθνη Ac 23.11 ἐρρύσθην ... λέοντος Ps 22.21; Dn 6.22; 1 Macc 2.60 **19** Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν Ac 18.2 τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον 2 Tm 1.16-17 **20** Ἔραστος Ac 19.22; Ro 16.23 Τρόφιμον Ac 20.4; 21.29

Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. **22** Ὁ κύριος[3] μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν.[4]

---

[3] **22** {B} κύριος ℵ* F G 33 1739 1881 *l* 1441 it^{g} cop^{sa} // κύριος Ἰησοῦς A 104 it^{o} vgst Pelagius // κύριος Ἰησοῦς Χριστός ℵ^{2} C D Ψ 075 0150 6 81 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, d, f}$ vg$^{cl, ww}$ syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm (eth) geo slav Chrysostom Theodore^{lat} (Theodoret^{lem}); Ambrosiaster DHH

[4] **22** {A} ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν. ℵ* A C F G 6 33 81 424^{c} 1739* 1881 1912 it$^{f, g}$ vg^{ms} cop$^{bo^{mss}}$ // ἡ χάρις μεθ᾽ ὑμῶν. ἀμήν. ℵ^{2} D^{2} Ψ (075 ἡμῶν) 0150 104 256 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1739^{c} 1852 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 921 ἡμῶν) it^{o} vg$^{cl, ww, (st)}$ syr^{h} cop$^{bo^{pt, (ms)}}$ (eth^{pp}) (geo) slav (Chrysostom) (Theodore^{lat}) // ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν. 263 syr^{p} cop$^{bo^{ms}}$ (cop$^{sa^{ms}}$ arm^{ms} *omit* ἀμήν) arm^{ms} (ethTH) // ἔρρωσ᾽ ἐν εἰρήνῃ. ἀμήν. D* it$^{ar, (b), d}$ (vg^{ms}) (Ambrosiaster) // *omit* cop$^{sa^{mss}}$

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Salutation

1 Παῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ
πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ᾽ εὐσέ-
βειαν **2** ἐπ᾽ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς
θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, **3** ἐφανέρωσεν δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν
λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, **4** Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν,
χάρις καὶ εἰρήνη[1] ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν.

Titus' Work in Crete

5 Τούτου χάριν ἀπέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα
ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ
σοι διεταξάμην, **6** εἴ τίς ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς
ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας ἢ ἀνυπότα-
κτα. **7** δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς θεοῦ
οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην,
μὴ αἰσχροκερδῆ, **8** ἀλλὰ φιλόξενον φιλάγαθον σώφρονα δί-
καιον ὅσιον ἐγκρατῆ, **9** ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν
πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ
τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

---

[1] **4** {A} χάρις καὶ εἰρήνη ℵ C* D F G P Ψ 088 (33 χάρις ὑμῖν καί) 256 263 365 1175 (1739 1881 *l* 883 *l* 1156 *l* 1443 *omit* καί) 2127 it$^{ar, b, d, f, g, o}$ vg (vg^{mss}) syr^{p} cop$^{(sa), bo}$ arm (eth) geo^{1} Chrysostom Theodore^{lat}; Ambrosiaster Jerome // χάρις, ἔλεος, εἰρήνη A C^{2} 075 0150 6 81 104 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 422 εἰρήνη καὶ ἔλεος) cop$^{bo^{ms}}$ (syr^{h}) (geo^{2}) slav Origen^{lat}

---

3 ἐφανέρωσεν ... κηρύγματι Eph 1.9-10 κηρύγματι ... θεοῦ 1 Tm 1.1, 11 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Tt 2.10; 3.4 **4** Τίτῳ 2 Cor 8.23; Ga 2.3; 2 Tm 4.10 γνησίῳ ... πίστιν 1 Tm 1.2 **6-9** 1 Tm 3.2-7; 2 Tm 2.24-26 **9** τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ 1 Tm 1.10; 2 Tm 4.3; Tt 2.1

10 Εἰσὶν γὰρ πολλοὶ [καὶ][2] ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι καὶ
φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ τῆς περιτομῆς, **11** οὓς δεῖ ἐπι-
στομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσιν διδάσκοντες ἃ
μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. **12** εἶπέν τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος
αὐτῶν προφήτης,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. **13** ἡ
μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι᾽ ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς
ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, **14** μὴ προσέχοντες
Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων
τὴν ἀλήθειαν. **15** πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ με-
μιαμμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν
καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. **16** θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς
πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

The Teaching of Sound Doctrine

2 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. **2** πρε-
σβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ
πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· **3** πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν
καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδου-
λωμένας, καλοδιδασκάλους, **4** ἵνα σωφρονίζωσιν τὰς νέας
φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους **5** σώφρονας ἁγνὰς οἰκουργοὺς
ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος
τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. **6** τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει

---

[2] **10** {C} πολλοὶ καί D F G I Ψ 6 424* 1241 1319 1573 1739 1852 1881 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 883 καὶ πολλοί) it$^{b, d, f, g, o}$ vg Chrysostom; Hilary Ambrosiaster Lucifer Jerome Speculum // πολλοί ℵ A C P 075 088 0150 33 81 104 256 263 365 424^{c} 436 459 1962 2127 2200 *l* 60 *l* 596 it^{ar} vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo slav Theodore^{lat} Theodoret^{lem}; Pelagius Augustine

---

11 ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσιν 2 Tm 3.6 αἰσχροῦ κέρδους χάριν Jn 10.12; 1 Pe 5.2 **12** Κρῆτες ... ἀργαί Epimenides, *de Oraculis* **13** ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως 2 Tm 4.2 **14** μὴ ... μύθοις 1 Tm 1.4; 4.7 **15** πάντα ... καθαροῖς Mt 15.11; Ro 14.20 **16** θεὸν ... ἀρνοῦνται 1 Jn 1.6; 2.4

2.1 2 Tm 1.13 τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ 1 Tm 1.10; 2 Tm 4.3; Tt 1.9 **3** 1 Tm 3.11 **5** ὑποτασσομένας ... ἀνδράσιν Eph 5.22

σωφρονεῖν[a] **7** περὶ πάντα,[b] σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν
ἔργων,[c] ἐν τῇ διδασκαλίᾳ[d] ἀφθορίαν, σεμνότητα, **8** λόγον ὑγιῆ
ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ μηδὲν ἔχων λέγειν
περὶ ἡμῶν φαῦλον. **9** δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι[e]
ἐν πᾶσιν,[f] εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, **10** μὴ νοσφι-
ζομένους, ἀλλὰ πᾶσαν πίστιν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν
διδασκαλίαν τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.
11 Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις
12 παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς
κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσω-
μεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, **13** προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα
καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ[g] καὶ σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, **14** ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώ-
σηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν
περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. **15** Ταῦτα λάλει καὶ πα-
ρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδείς σου περιφρο-
νείτω.

Maintain Good Deeds

3 Ὑπομίμνῃσκε αὐτοὺς ἀρχαῖς[1] ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι,
πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, **2** μηδένα
βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους

---

[1] **1** {B} ἀρχαῖς ℵ A C D* F G Ψ 0150 0205 33 104 424 459 1739 1881 *l* 883 it[b, g] Lucifer // ἀρχαῖς καί D[2] 075 81 256 (263) 365 436 1241 1319 1573 1852 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, d, f, o] vg syr[p, h, pal] cop[sa, bo] arm eth geo slav

---

[a] **6** C: AD TR WH GNB NIV NRSV BJ[mg] BTI DHH NBS[mg] TOB[mg] [b] **7** NO C: AD TR WH GNB NIV NRSV BJ[mg] BTI DHH NBS[mg] TOB[mg] || [c] NO C: WH[mg] || [d] C: WH[mg] [e] **9** C: AD NA[mg] TR GNB NRSV EU || [f] NO C: AD NA[mg] TR GNB NRSV EU [g] **13** C: GNB[mg] NRSV[mg] REB[mg] NBS[mg]

---

7 σεαυτὸν ... ἔργων 1 Tm 4.12; 1 Pe 5.3 **8** ὁ ἐξ ... φαῦλον 1 Pe 2.15 **9** δούλους ... ὑποτάσσεσθαι Eph 6.5; 1 Tm 6.1; 1 Pe 2.18 **10** τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Tt 1.3; 3.4 **12** ἀρνησάμενοι ... ἐπιθυμίας 1 Jn 2.16 σωφρόνως ... αἰῶνι Eph 1.4 **13** 1 Cor 1.7; Php 3.20 **14** ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν Ga 1.4; 2.20; 1 Tm 2.6 λυτρώσηται ... ἀνομίας Ps 130.8 καθαρίσῃ ... περιούσιον Ex 19.5; Dt 4.20; 7.6; 14.2; Eze 37.23; 1 Pe 2.9 ζηλωτὴν καλῶν ἔργων Eph 2.10; 1 Pe 3.13 **15** μηδείς σου περιφρονείτω 1 Tm 4.12

3.1 Ὑπομίμνῃσκε ... ὑποτάσσεσθαι Ro 13.1; 1 Pe 2.13

πραΰτητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. **3** Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς
ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ
ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί,
μισοῦντες ἀλλήλους. **4**[a] ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία
ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, **5** οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν
δικαιοσύνῃ ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος
ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως
πνεύματος ἁγίου, **6** οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, **7** ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου
χάριτι κληρονόμοι γενηθῶμεν κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.[b]

8 Πιστὸς ὁ λόγος·[c] καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦ-
σθαι, ἵνα φροντίζωσιν καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευ-
κότες θεῷ· ταῦτά ἐστιν καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις.
9 μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας
νομικὰς περιΐστασο· εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. **10** αἱ-
ρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ,
11 εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτο-
κατάκριτος.

Personal Instructions and Greetings

12 Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρὸς σὲ ἢ Τύχικον, σπούδασον
ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι.
13 Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶν σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα
μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. **14** μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι

Basil Chrysostom John-Damascus; Ambrosiaster Jerome Pelagius Augustine Speculum

---

[a] **4-7** Traditional material: NA REB NBS [b] **7** NO P: AD TR WH GNB NIV NRSV REB LB
[c] **8** P: GNB NRSV REB LB

---

3 Ἦμεν ... ἀνόητοι 1 Cor 6.11; Eph 2.2; 5.8 **4** τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Tt 1.3; 2.10 **5** οὐκ ... ἡμᾶς Eph 2.8-9; 2 Tm 1.9 διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας Eph 5.26 ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου Jn 3.5 **6** Jl 2.28 **7** δικαιωθέντες ... χάριτι Ro 3.24 **9** 2 Tm 2.14, 16, 23 **10** Mt 18.15-17 **11** ἐξέστραπται ... ἁμαρτάνει 1 Tm 6.4-5 **12** Τύχικον Ac 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8; 2 Tm 4.12 **13** Ἀπολλῶν Ac 18.24; 1 Cor 3.5-6; 16.12 **14** μανθανέτωσαν ... χρείας Eph 4.28; Tt 2.14

καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ
ὦσιν ἄκαρποι.
15 Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ᾽ ἐμοῦ πάντες. Ἄσπασαι τοὺς
φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν.[2]

---

[2] **15** {A} μετὰ πάντων ὑμῶν. 𝔓[61vid] א* A C 048 256 1739 1881 cop[sa mss, bo pt] arm[ms] Greek mss[acc. to Jerome] // μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. א[2] H Ψ 075 0150 104 263 365 424 436 459 1241 (1319 ἡμῶν) 1573 1852 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 680 *l* 1156[1/2] ἡμῶν; *l* 1156[1/2] μεθ᾽ ἡμῶν) syr[p, h] cop[bo pt] arm[ms] eth geo slav Chrysostom Theodore[lat] // τοῦ κυρίου μετὰ πάντων ὑμῶν. D* (D[2] *add* ἀμήν) it[b, d] vg[mss, (mss)] // τοῦ θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. F G it[ar, f, g] vg (vg[mss]) (Ambrosiaster) (Pelagius) // τοῦ θεοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων. it[o] (vg[ms]) // μετὰ τοῦ πνεύματός σου. (*see* 2 Tm 4.22) 33 // μετὰ πάντων ὑμῶν καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. 81

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Salutation

1 Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς
Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν **2** καὶ Ἀπφίᾳ τῇ
ἀδελφῇ[1] καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν καὶ τῇ κατ᾽ οἶκόν
σου ἐκκλησίᾳ, **3** χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Philemon's Love and Faith

4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ
τῶν προσευχῶν μου, **5** ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν,
ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,
6 ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει
παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν[2] εἰς Χριστόν. **7** χαρὰν γὰρ πολλὴν
ἔσχον καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν
ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ.

Paul Pleads for Onesimus

8 Διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ
ἀνῆκον **9** διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν ὡς
Παῦλος πρεσβύτης νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ·

---

[1] **2** {A} τῇ ἀδελφῇ ℵ A D* F G I P 048 33 81 104 459 1739 1881 it$^{b, f, g, o}$ vg$^{ww, st}$ cop$^{sa^{ms}, bo}$ arm (eth) geo^{1} Jerome Pelagius // τῇ ἀγαπητῇ D^{2} Ψ 075 0150 256 263 365 424 1241 1319 1573 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 170 τῷ ἀγαπητῷ *[sic]*) vg^{ms} (syr^{p}) cop$^{sa^{mss}}$ Chrysostom Theodore^{lat} // τῇ ἀδελφῇ τῇ ἀγαπητῇ 629 it$^{ar, b}$ vg^{cl} syr^{h} geo^{2} (slav) Ambrosiaster

[2] **6** {B} ἐν ἡμῖν A C D Ψ 048^{vid} 0150 81 424 436 1241 1319 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* it$^{d, o}$ vgst syr^{hmg} geo Chrysostom^{lem} Theodore^{lat}; Ambrosiaster Jerome Pelagius // ἐν ὑμῖν 𝔓^{61} ℵ F G P 075 33 104 256 263 365 459 1573 1739 1881 *l* 590 *l* 593 *l* 680 *l* 895 *l* 1159 it$^{ar, b, f, g}$ vg$^{cl, ww}$ syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm slav Chrysostom^{com} // *omit* 629 vg^{mss} (eth)

---

1 δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ Eph 3.1; 4.1; Php 1.7, 13; Phm 9 **2** Ἀρχίππῳ Col 4.17 **3** Ro 1.7; Ga 1.3; Php 1.2 **4** Ro 1.8-9 **6** ἡ κοινωνία … ἐπιγνώσει Php 1.9; Col 1.9 **7** χαρὰν … σου 2 Cor 7.4 **9** δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ Eph 3.1; 4.1; Php 1.7, 13; Phm 1

10 παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς
δεσμοῖς, Ὀνήσιμον, **11** τόν ποτέ σοι ἄχρηστον νυνὶ δὲ [καὶ] σοὶ
καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, **12** ὃν ἀνέπεμψά σοι, αὐτόν, τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ
ἐμὰ σπλάγχνα·[3] **13** ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν,
ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου,
14 χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς
κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. **15** τάχα
γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς,
16 οὐκέτι ὡς δοῦλον ἀλλ᾽ ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν,
μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν κυρίῳ.

17 Εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ.
18 εἰ δέ τι ἠδίκησέν σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα.
19 ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί, ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα μὴ λέγω
σοι ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. **20** ναὶ ἀδελφέ, ἐγώ σου
ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Χριστῷ.

21 Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ἃ
λέγω ποιήσεις. **22** ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ
ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν.

Final Greetings

23 Ἀσπάζεταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, **24** Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί

---

[3] **12** {B} ἀνέπεμψά σοι, αὐτόν, τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα· ℵ* A 33 // ἀνέπεμψά σοι, αὐτόν, τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ· C* // ἀνέπεμψα, σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα· F G // ἀνέπεμψα, σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ· ℵ[2] (D[2] 104 459 1573 1881 ἔπεμψα) (Ψ[c] σοὶ δέ) 075 0150 81 (256 263 365 προσλαβοῦ *after* δέ) 424 436 1241 1319 1739 1852 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 921 ἀπέπεμψα) it[f] vg[ww, st] syr[(h), (pal)] slav Chrysostom[mss] Theodore[lat]; (Ambrosiaster) Pelagius // ἔπεμψά σοι, σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ· (C[2] ἀνέπεμψα) D* (048 προσλαβοῦ *after* αὐτόν) it[ar, (b), d, (g), o] vg[mss, (cl)] (syr[p]) (cop[sa, bo]) (arm) (geo) (Chrysostom); (Jerome)

---

10 τοῦ ἐμοῦ τέκνου 1 Cor 4.15; Ga 4.19 Ὀνήσιμον Col 4.9 **13** ὑπὲρ ... διακονῇ Php 2.30 **14** μὴ ... ἑκούσιον 2 Cor 9.7; 1 Pe 5.2 **16** οὐκέτι ... ἀγαπητόν 1 Tm 6.2 **19** ἐγὼ ... χειρί Ga 6.11; 2 Th 3.17 **23** Ἐπαφρᾶς Col 1.7; 4.12 **24** Μᾶρκος Ac 12.12, 25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10; 2 Tm 4.11 Ἀρίσταρχος Ac 19.29; 27.2; Col 4.10 Δημᾶς Col 4.14; 2 Tm 4.10 Λουκᾶς Col 4.14; 2 Tm 4.11

μου. **25** Ἡ χάρις τοῦ κυρίου[4] Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύ-
ματος ὑμῶν.[5]

---

[4] **25** {B} κυρίου ℵ P 075 33 81 104 256 365 459 1739 1881 it[h] vg[mss] syr[h, pal] Jerome // κυρίου ἡμῶν A C D Ψ 0150 6 424 1241 1319 1573 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, d, f, o] vg syr[p] cop[sa, bo] arm eth geo[2] slav Chrysostom Theodore[lat]; Ambrosiaster

[5] **25** {A} ὑμῶν. 𝔓[87] A D* 048[vid] 6 33 81 424[c] 1739* 1881 it[d] vg[mss] cop[sa, bomss] arm[ms] Ambrosiaster Jerome // ὑμῶν. ἀμήν. ℵ C D[2] Ψ 075 0150 104 256 365 424* 459 1241 1319[c] (1319* *omit* ὑμῶν) 1573 1739[c] 1852 2200 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 680 ἡμῶν) it[ar, b, f, o] vg syr[p, h, pal] cop[bo] arm[ms] eth geo[2] slav Chrysostom Theodore[lat] // σοῦ. ἀμήν. vg[ms]

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

God Has Spoken by His Son

1 Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς
πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις **2** ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων
ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι᾽ οὗ καὶ
ἐποίησεν τοὺς αἰῶνας· **3** ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ
χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι
τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμὸν[1] τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος
ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, **4** τοσούτῳ
κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὅσῳ διαφορώτερον παρ᾽ αὐ-
τοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα.

The Son Superior to Angels

5 Τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων,

Υἱός μου εἶ σύ,
ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;

καὶ πάλιν,

Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα,
καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν;

6 ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην,
λέγει,

Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ.

---

[1] **3** {B} τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμόν ℵ A B H* P Ψ 075 0150 33 81 436 1175 1962 2464 it$^{l, v}$ vg syr^{pal} arm geo^{1} Didymus^{dub} Cyril John-Damascus^{mss} // τῆς δυνάμεως, δι᾽ ἑαυτοῦ καθαρισμόν (𝔓^{46} αὐτοῦ) 0243 6 424^{c} 1739 1881* // τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι᾽ ἑαυτοῦ (*or* αὐτοῦ *or* αὑτοῦ) καθαρισμόν D H^{c} 104 256 263 365 424* 459 1241 1319 1573 1852 1881^{c} 1912 2127 2200 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, b, comp, d}$ vg^{ms} syr$^{(p), h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ (eth) geo^{2} slav Chrysostom John-Damascus; Augustine Varimadum

---

2 ὃν ... πάντων Ps 2.8; Mt 21.38 δι᾽ ... αἰῶνας Jn 1.3; Col 1.16 **3** χαρακτὴρ ... αὐτοῦ 2 Cor 4.4; Col 1.15 ἐκάθισεν ... ὑψηλοῖς Ps 110.1; Mt 22.44; Mk 16.19; Ac 2.34; Eph 1.20; He 8.1; 10.12; 12.2 **4** διαφορώτερον ... ὄνομα Eph 1.21; Php 2.9 **5** Υἱός ... σε Ps 2.7 (Ac 13.33; He 5.5) Ἐγὼ ... υἱόν 2 Sm 7.14; 1 Chr 17.13 **6** Καὶ ... θεοῦ Dt 32.43 LXX (Ps 97.7)

7 καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει,
Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα
καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα,
8 πρὸς δὲ τὸν υἱόν,
Ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος,
καὶ ἡ ῥάβδος τῆς εὐθύτητος ῥάβδος τῆς βασιλείας σου[2].
9 **ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν·**
διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε[a] **ὁ θεὸς**[b] **ὁ θεός σου**[c]
ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.
10 καί,
Σὺ κατ᾽ ἀρχάς, κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας,
καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί·
11 **αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις,**
καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται,
12 **καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις**[3] **αὐτούς,**
ὡς ἱμάτιον **καὶ**[4] **ἀλλαγήσονται·**

---

[2] **8** {B} σου (*see* Ps 45.7) A D Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, comp, d, t, v] vg syr[p, h, palms] cop[sa, bo, fay] arm eth geo slav Gregory-Nyssa Chrysostom Cyril Theodoret; Jerome // αὐτοῦ 𝔓[46] א B REB EU BJ // *omit* 1573 syr[palms]

[3] **12** {A} ἑλίξεις (*or* εἱλίξεις) 𝔓[46] א[2] A B D[2] Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, v] vg[st] syr[p, h, pal] arm eth geo slav Chrysostom Cyril // ἀλλάξεις (*see* Ps 101.27 LXX) א* D* it[comp, d, t] vg[cl, ww] Athanasius

[4] **12** {B} ὡς ἱμάτιον καί 𝔓[46] א A B (D* *omit* καί) 1739 (it[d]) vg[mss] (syr[palms]) cop[fay] arm // καί (*see* Ps 101.27 LXX) D[2] Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127

---

[a] **9** C: AD M REB EU LB BJ NBS TOB DHH[mg] || [b] C: AD M TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI BTI[mg] DHH DHH[mg] || [c] C: TR WH GNB NIV NRSV REB[mg] DHH BTI BTI[mg]

---

7 Ὁ ποιῶν ... φλόγα Ps 104.4 **8-9** Ὁ θρόνος ... μετόχους σου Ps 45.6-7 **10-12** Σὺ ... ἐκλείψουσιν Ps 102.25-27

σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ
καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.
13 πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε,
Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;
14 οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν
ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

The Great Salvation

2 Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως προσέχειν ἡμᾶς τοῖς ἀκουσθεῖ-
σιν, μήποτε παραρυῶμεν. 2 εἰ γὰρ ὁ δι᾽ ἀγγέλων λαληθεὶς
λόγος ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν
ἔνδικον μισθαποδοσίαν, 3 πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης
ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ
κυρίου ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, 4 συνεπι-
μαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις
δυνάμεσιν καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ
θέλησιν;

The Pioneer of Salvation

5 Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξεν τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν,
περὶ ἧς λαλοῦμεν. 6 διεμαρτύρατο δέ πού τις λέγων,
Τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνῄσκῃ αὐτοῦ,
ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν;
7 **ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ᾽ ἀγγέλους,**
δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν[1],
8 **πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.**

2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, comp, t, v}$ vg syr$^{(p), h, (palms)}$ cop$^{sa, bo}$ eth geo slav Athanasius Chrysostom Cyril

[1] **7** {B} αὐτόν 𝔓^{46} B D^{2} 075 424* 1175 1241 (1319 αὐτούς) 1852 2200 *Byz*

---

13 Κάθου ... ποδῶν σου Ps 110.1 **14** εἰς ... σωτηρίαν Ps 34.7; 91.11

2.2 ὁ δι᾽ ... λόγος Ac 7.38, 53; Ga 3.19 **3** πῶς ... σωτηρίας He 10.29; 12.25 **4** πνεύματος ... θέλησιν 1 Cor 12.4, 11 **6-8** Τί ... αὐτοῦ Ps 8.5-7 LXX **8** πάντα ... ἀνυπότακτον 1 Cor 15.27

ἐν τῷ γὰρ ὑποτάξαι [αὐτῷ][2] τὰ πάντα οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ
ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγ-
γμένα· **9** τὸν δὲ βραχύ τι παρ᾽ ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπο-
μεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστε-
φανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ[3] ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου.
10 Ἔπρεπεν γὰρ αὐτῷ, δι᾽ ὃν τὰ πάντα καὶ δι᾽ οὗ τὰ πάντα,
πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας
αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. **11** ὅ τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ
ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι᾽ ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται
ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν **12** λέγων,

Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου,
ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε,

13 καὶ πάλιν,

Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ᾽ αὐτῷ,

καὶ πάλιν,

Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός.

14 ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ
αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου

[K L] *Lect*$^{\text{pt, AD}}$ vg^{ms} geo^{2} Theodoret // αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου (*see* Ps 8.6 LXX) ℵ A C D* P Ψ 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424^{c} 436 459 1573 1739 1881 1912 1962 2127 2464 *Lect*^{pt} it$^{\text{ar, b, comp, d, v}}$ vg (syr$^{\text{p, h with *}}$) cop$^{\text{(sa), bo, (fay)}}$ arm eth geo^{1} slav Chrysostom

[2] **8** {C} αὐτῷ ℵ A C D Ψ 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, b, comp}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth geo slav Chrysostom // *omit* 𝔓^{46} B (075 *omit* ἐν τῷ ... ἀνυπότακτον) it$^{\text{d, v}}$ vg^{mss} cop$^{\text{bo}^{\text{ms}}}$ arm Ambrose

[3] **9** {A} χάριτι θεοῦ 𝔓^{46} ℵ A B C D Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1573 1739$^{\text{v.r.vid}}$ 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{\text{ar, b, comp, d, v}}$ vg syr$^{\text{p, h, pal}}$ cop$^{\text{sa, bo, fay}}$ arm eth geo slav mss$^{\text{acc. to Origen}}$ Origen^{gr} Athanasius Didymus Chrysostom mss$^{\text{acc. to Theodore}}$ Cyril Theodoret$^{1/2}$ Ps-Oecumenius; Faustinus Jerome // χωρὶς θεοῦ 0243 424$^{\text{c vid}}$ 1739^{txt} vg^{ms} Origen$^{\text{gr v.r., lat}}$ mss$^{\text{acc. to Origen}}$ Theodore Nestorians$^{\text{acc. to Ps-Oecumenius}}$ Theodoret$^{\text{1/2, lem}}$; Ambrose mss$^{\text{acc. to Jerome}}$ Vigilius Fulgentius

---

9 τὸν ... ἐστεφανωμένον Php 2.8-9 **11** οὐκ ... καλεῖν Mt 25.40; Mk 3.35; Jn 20.17 **12** Ἀπαγγελῶ ... σε Ps 22.22 **13** Ἐγὼ ... αὐτῷ Is 8.17 LXX (2 Sm 22.3 LXX; Is 12.2) Ἰδοὺ ... θεός Is 8.18

καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ᾽ ἔστιν τὸν
διάβολον, **15** καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ
παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. **16** οὐ γὰρ δήπου
ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνε-
ται. **17** ὅθεν ὤφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι,
ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν εἰς
τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. **18** ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν
αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

Jesus Superior to Moses

3 Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατα-
νοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν
Ἰησοῦν, **2** πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν ὡς καὶ Μωϋσῆς
ἐν [ὅλῳ][1] τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. **3** πλείονος γὰρ οὗτος δόξης παρὰ
Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ᾽ ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ
κατασκευάσας αὐτόν· **4** πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό
τινος, ὁ δὲ πάντα κατασκευάσας θεός. **5** καὶ Μωϋσῆς μὲν
πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον τῶν
λαληθησομένων, **6** Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ[2]

---

[1] **2** {C} ὅλῳ (*see* 3.5; Nu 12.7 LXX) ℵ A C D Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, comp, d, v}$ vg syr$^{p, h}$ arm eth geo slav Chrysostom Cyril$^{2/3}$ Nestorius Theodoret John-Damascus // *omit* 𝔓$^{13, 46vid}$ B vg^{ms} cop$^{sa, bo, fay}$ Cyril$^{1/3}$; Ambrose GNB REB EU

[2] **6** {A} οὗ 𝔓^{13} ℵ A B C D^{2} I Ψ 075 0150 33 81 104 256 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319^{c} 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 (2464 οὗ ὁ) *Byz* [K L P] *Lect* it^{v} syr$^{(p), h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo^{2} slav Ps-Athanasius Didymus Didymus^{dub} Chrysostom Cyril Hesychius Theodoret John-Damascus; Jerome // ὁ 1319* // ὅς 𝔓^{46} D* 0243 6 424^{c} 1739 it$^{ar, b, comp, d}$ vg eth (geo^{1}) Theodore^{lat}; Lucifer Priscillian Ambrose REB BTI?

---

14 καταργήσῃ ... διάβολον Jn 12.31; 1 Jn 3.8; Re 12.10 **16** σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται Is 41.8-9 **17** κατὰ ... ὁμοιωθῆναι Php 2.7; He 2.14 τὸ ... λαοῦ 1 Jn 2.2; 4.10 **18** He 4.15

3.1 ἀρχιερέα ... Ἰησοῦν He 4.14; 6.20; 7.26; 8.1; 9.11 **2, 5** Μωϋσῆς ... αὐτοῦ Nu 12.7

οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάν[περ] τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος κατάσχωμεν[3].

A Rest for the People of God

7 Διό, καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε,
8 **μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ**
κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
9 **οὗ ἐπείρασαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν δοκιμασίᾳ**
καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου 10 τεσσεράκοντα ἔτη·
διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ
καὶ εἶπον, Ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ,
αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου,
11 **ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου·**
Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

12 Βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία
πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, **13** ἀλλὰ
παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ Σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς
ἁμαρτίας – **14** μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γεγόναμεν, ἐάνπερ τὴν
ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν –
15 ἐν τῷ λέγεσθαι,
Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε,
Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.

---

[3] **6** {B} κατάσχωμεν 𝔓[13, 46] B cop[sa] Lucifer Ambrose // μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν (*see* 3.14) ℵ A C D Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 (1962 βεβαίως) 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 596 βεβαίως; *l* 593 βεβαίως κατέχομεν) it[ar, b, comp, d, v] vg syr[(p), h, pal] cop[bo] arm eth geo slav Didymus Chrysostom; Priscillian

---

6 ἐάνπερ ... κατάσχωμεν Col 1.23; He 3.14 **7-11** Σήμερον ... κατάπαυσίν μου Ps 95.7-11 **8** Ex 17.7; Nu 20.2-5 **11** Nu 14.21-23 **14** ἐάνπερ ... κατάσχωμεν He 3.6 **15** Σήμερον ... παραπικρασμῷ Ps 95.7-8 (He 3.7-8)

16 τίνες γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν; ἀλλ᾽ οὐ πάντες οἱ
ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως; **17** τίσιν δὲ προσώχθι-
σεν τεσσεράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα
ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; **18** τίσιν δὲ ὤμοσεν μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς
τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν; **19** καὶ βλέ-
πομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι᾽ ἀπιστίαν.
4 Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι.
2 καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κἀκεῖνοι· ἀλλ᾽ οὐκ
ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους μὴ συγκεκερασμένους[1] τῇ
πίστει τοῖς ἀκούσασιν. **3** εἰσερχόμεθα γὰρ[2] εἰς [τὴν][3] κατά-
παυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν,

Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου,
Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου,

καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. **4** εἴρη-
κεν γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως, **Καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ,** **5** καὶ ἐν
τούτῳ πάλιν, **Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.**
6 ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ

---

[1] **2** {B} συγκεκ(ε)ρα(σ)μένους 𝔓[13vid, 46] (A) B C D Ψ 075 0150 0243 6 33 81 256 263 365 424 436 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, comp2, v] vg[ww, st] syr[h, pal] cop[sa mss] arm eth slav Cyril[1/2] Theodore; Augustine // συγκεκραμένης vg[mss] Chrysostom // συγκεκ(ε)ρα(σ)μένος ℵ *l* 1153 *l*[AD] it[b, comp*, d] vg[cl] syr[p] cop[sa mss] geo Cyril[1/2] Theodoret[ms]; Lucifer GNB NIV REB EU TOB // συγκεκραμμένοι 104 459

[2] **3** {A} εἰσερχόμεθα γάρ 𝔓[13, 46] B D Ψ 0150 6 33 424 1241 1319 1852 1912 1962 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it[d] vg[mss] syr[(p), h, pal] cop[sa] (arm) eth geo slav Chrysostom Cyril // εἰσερχόμεθα οὖν ℵ 075 0243 81 104 256 263 365 436 459 1573 1739 1881 2127 2464 *l* 596 cop[bo] // εἰσερχώμεθα οὖν A C (it[ar, b, comp, v]) (vg) vg[ms] (Lucifer)

[3] **3** {C} τήν ℵ A C D[2] Ψ 075 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* cop[sa, bo] arm eth geo Chrysostom Cyril // *omit* 𝔓[13vid, 46] B D*

16-18 Nu 14.1-35 **17** ὧν ... ἐρήμῳ Nu 14.29; 1 Cor 10.10 **18** ὤμοσεν ... αὐτοῦ Nu 14.22-23; Ps 95.11; He 3.11

4.3 Ὡς ... μου Ps 95.11 (He 3.11; 4.5) **4** Καὶ ... αὐτοῦ Gn 2.2 **5** Εἰ ... μου Ps 95.11 (He 3.11; 4.1)

πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι᾽ ἀπείθειαν, **7** πά-
λιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν, **Σήμερον,** ἐν Δαυὶδ λέγων μετὰ τοσοῦ-
τον χρόνον, καθὼς προείρηται,

> **Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε,**
> **μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.**

8 εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει
μετὰ ταῦτα ἡμέρας. **9** ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ
τοῦ θεοῦ. **10** ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ
αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ
θεός. **11** σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατά-
παυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας.
12 Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ
πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ
ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς
ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· **13** καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις
ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα
τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

Jesus the Great High Priest

14 Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρα-
νούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας.
15 οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς
ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ᾽ ὁμοιότητα
χωρὶς ἁμαρτίας. **16** προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρρησίας τῷ
θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς
εὔκαιρον βοήθειαν.
5 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀν-
θρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ
θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, **2** μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς
ἀγνοοῦσιν καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθέ-

---

7 Σήμερον ... ὑμῶν Ps 95.7-8 (He 3.7-8) **8** εἰ ... κατέπαυσεν Dt 31.7; Jos 22.4 **10** ὥσπερ ... θεός Gn 2.2; He 4.4 **12** Ζῶν ... θεοῦ 1 Pe 1.23 ὁ ... δίστομον Is 49.2; Eph 6.17; Re 19.15 ὁ ... θεοῦ *and* κριτικός Jn 12.48 **14** ἀρχιερέα ... Ἰησοῦν He 3.1; 6.20; 7.26; 8.1; 9.11 κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας He 10.23 **15** He 2.17 **16** προσερχώμεθα ... χάριτος He 10.19
5.2 He 2.17; 4.15

νειαν **3** καὶ δι᾽ αὐτὴν ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ
περὶ αὐτοῦ προσφέρειν περὶ ἁμαρτιῶν. **4** καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις
λαμβάνει τὴν τιμὴν ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ καθώσπερ
καὶ Ἀαρών.

5 Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενηθῆναι
ἀρχιερέα ἀλλ᾽ ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν,

Υἱός μου εἶ σύ,
ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε·

6 καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει,

Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα
κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ,

7 ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας
πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς
ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς
εὐλαβείας, **8** καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ᾽ ὧν ἔπαθεν τὴν
ὑπακοήν, **9** καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο πᾶσιν τοῖς ὑπακούουσιν
αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, **10** προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ
θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ.

Warning Against Apostasy

11 Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν,
ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. **12** καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι
διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν
ὑμᾶς τινὰ[1] τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ καὶ
γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος [καὶ] οὐ στερεᾶς τροφῆς.
13 πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης,

---

[1] **12** {C} τινά Ψ 81 cop[sams] // τίνα B[2] D[2] 0122 0150 104 256 263 365 424* 436 459 1241 1319 1573 1852 1912[vid] 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, comp, d] vg cop[samss, bo] arm (eth) geo slav Clement Origen[gr, lat] Didymus[dub] Chrysostom Cyril; Jerome Augustine // τινα *without accent* 𝔓[46] ℵ A B* C D* P 33 // *omit* 075 6 424[c] 1739 1881

---

3 Lv 9.7; 16.6 **4** καλούμενος ... Ἀαρών Ex 28.1 **5** Υἱός ... σε Ps 2.7 (Ac 13.33; He 1.5) **6** Σὺ ... Μελχισέδεκ Ps 110.4 (He 6.20; 7.17) **7** Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 **9** αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου Is 45.17 **10** κατὰ ... Μελχισέδεκ Ps 110.4; He 5.6 **12-13** γεγόνατε ... ἐστιν 1 Cor 3.1-3; 1 Pe 2.2

νήπιος γάρ ἐστιν· **14** τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ
τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ.
6 Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον ἐπὶ τὴν
τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι
μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, **2** βαπτι-
σμῶν διδαχῆς[1] ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν καὶ
κρίματος αἰωνίου. **3** καὶ τοῦτο ποιήσομεν[2], ἐάνπερ ἐπιτρέπῃ ὁ
θεός. **4** Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους
τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύ-
ματος ἁγίου **5** καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα δυνάμεις τε
μέλλοντος αἰῶνος **6** καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν
εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ
παραδειγματίζοντας. **7** γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ᾽ αὐτῆς ἐρχό-
μενον πολλάκις ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις
δι᾽ οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ·
8 ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας
ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.
9 Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα καὶ
ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. **10** οὐ γὰρ ἄδικος ὁ
θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν καὶ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξα-
σθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις καὶ διακο-
νοῦντες. **11** ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδεί-

---

[1] **2** {A} διδαχῆς ℵ A C D I 075 0122 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 170 διδαχαῖς) it$^{ar, b, comp}$ vg syr^{h} arm geo slav Chrysostom Marcus-Eremita; Augustine // διδαχήν 𝔓^{46} B 0150 it^{d} syr^{pal} (eth) Ambrose^{vid} EU

[2] **3** {A} ποιήσομεν 𝔓^{46} ℵ B I 0122 6 33 256 424 1241 1573 1739 1881 2127 2200 *Byz*^{pt} [K L] *Lect*$^{pt, AD}$ it$^{ar, b, comp, d}$ vg cop$^{sa^{mss}, bo, fay}$ eth Theodoret^{lem}; Ambrose // ποιήσωμεν A C D Ψ 075 0150 81 104 263 365 436 459 1319 1852 1912 1962 2464 *Byz*^{pt} [P] *Lect*^{pt} vg^{ms} arm slav Theodoret^{com}

---

14 διάκρισιν ... κακοῦ Ro 16.19
6.1 ἀπὸ ... θεόν He 9.14 **4-6** Mt 12.31; He 10.26-27; 1 Jn 5.16 **8** ἐκφέρουσα ... ἐγγύς Gn 3.17-18 **10** He 10.32-34

κνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι
τέλους, **12** ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως
καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

God's Sure Promise

13 Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεός, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς
εἶχεν μείζονος ὀμόσαι, **ὤμοσεν καθ' ἑαυτοῦ** **14** λέγων, **Εἰ μὴν
εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ** σε· **15** καὶ
οὕτως μακροθυμήσας ἐπέτυχεν τῆς ἐπαγγελίας. **16** ἄνθρωποι
γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας
πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος· **17** ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμε-
νος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ
ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, **18** ἵνα διὰ
δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι [τὸν]
θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι
τῆς προκειμένης ἐλπίδος· **19** ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς
ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ
καταπετάσματος, **20** ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν
Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς
τὸν αἰῶνα.

The Priestly Order of Melchizedek

7 Οὗτος γὰρ ὁ **Μελχισέδεκ, βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ
θεοῦ τοῦ ὑψίστου,** ὁ **συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ
τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων** καὶ **εὐλογήσας αὐτόν,** **2** ᾧ καὶ
δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν **Ἀβραάμ,** πρῶτον μὲν ἑρμηνευό-
μενος βασιλεὺς δικαιοσύνης ἔπειτα δὲ καὶ **βασιλεὺς Σαλήμ,** ὅ
ἐστιν βασιλεὺς εἰρήνης, **3** ἀπάτωρ ἀμήτωρ ἀγενεαλόγητος,
μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ
τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές.

---

13 ὤμοσεν καθ' ἑαυτοῦ Gn 22.16 **14** Εἰ ... πληθυνῶ Gn 22.17 (Sir 44.21) **16** πάσης ... ὅρκος Ex 22.11 **18** ἀδύνατον ... θεόν Nu 23.19; 1 Sm 15.29 **19** εἰσερχομένην ... καταπετάσματος Lv 16.2-3, 12, 15 **20** κατὰ ... αἰῶνα Ps 110.4; He 5.6; 7.17

7.1-2 Gn 14.17-20 **3** ἀφωμοιωμένος ... διηνεκές Ps 110.4

4 Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ [καὶ] δεκάτην Ἀβραὰμ
ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. **5** καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν
υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδε-
κατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τοῦτ᾽ ἔστιν τοὺς ἀδελφοὺς
αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· **6** ὁ δὲ μὴ
γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκεν Ἀβραὰμ καὶ τὸν ἔχοντα
τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. **7** χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ
ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. **8** καὶ ὧδε μὲν δεκάτας
ἀποθνῄσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος
ὅτι ζῇ. **9** καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, δι᾽ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ ὁ δεκάτας
λαμβάνων δεδεκάτωται· **10** ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν
ὅτε συνήντησεν αὐτῷ Μελχισέδεκ.

11 Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ
λαὸς γὰρ ἐπ᾽ αὐτῆς νενομοθέτηται, τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν
Μελχισέδεκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν
Ἀαρὼν λέγεσθαι; **12** μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης ἐξ
ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. **13** ἐφ᾽ ὃν γὰρ λέγεται
ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ᾽ ἧς οὐδεὶς προσέσχηκεν τῷ
θυσιαστηρίῳ· **14** πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ
κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν περὶ ἱερέων οὐδὲν Μωϋσῆς ἐλάλησεν.
15 καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιό-
τητα Μελχισέδεκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, **16** ὃς οὐ κατὰ
νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς
ἀκαταλύτου. **17** μαρτυρεῖται γὰρ ὅτι

Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα
κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ.

18 ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς
ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές – **19** οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος –
ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος δι᾽ ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ.

20 Καὶ καθ᾽ ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· οἱ μὲν γὰρ χωρὶς
ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, **21** ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας
διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν·

---

5 οἱ ... νόμον Nu 18.21 **14** ἐξ Ἰούδα ... ἡμῶν Gn 49.10; Is 11.1; Mt 2.6; Re 5.5 **17** Σὺ ... Μελχισέδεκ Ps 110.4 (He 5.6; 6.20) **19** οὐδὲν ... νόμος He 9.9

Ὤμοσεν κύριος
καὶ οὐ μεταμεληθήσεται,
Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα[1].
22 κατὰ τοσοῦτο [καὶ] κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος
Ἰησοῦς. **23** καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσιν γεγονότες ἱερεῖς διὰ τὸ
θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· **24** ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν
εἰς τὸν αἰῶνα ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην· **25** ὅθεν καὶ
σῴζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι᾽ αὐτοῦ
τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν.
26 Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν καὶ ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος ἄκακος
ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότερος
τῶν οὐρανῶν γενόμενος, **27** ὃς οὐκ ἔχει καθ᾽ ἡμέραν ἀνάγκην,
ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας
ἀναφέρειν ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ
ἑαυτὸν ἀνενέγκας. **28** ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν
ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς
μετὰ τὸν νόμον υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

The High Priest of a New and Better Covenant

8 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα,
ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, **2** τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθι-
νῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, οὐκ ἄνθρωπος. **3** πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς
εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται· ὅθεν
ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ. **4** εἰ μὲν οὖν

---

[1] **21** {A} εἰς τὸν αἰῶνα 𝔓^{46} B C 0150 33 81 436 2464 it$^{b, comp, μ, r}$ vg syr^{pal} cop$^{sa, bopt}$ arm // εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ (*see* 7.17; Ps 110.4) ℵ^{2} A D Ψ 075 6 104 256 263 365 424 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, d}$ vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop^{bopt} eth geo slav Eusebius Chrysostom Theodoret // *omit* ℵ*

---

21 Ὤμοσεν ... αἰῶνα Ps 110.4 (He 5.6; 6.20; 7.17) **22** κρείττονος ... Ἰησοῦς He 8.6; 12.24 **25** πάντοτε ... αὐτῶν Ro 8.34; 1 Jn 2.1 **26** ἡμῖν ... ἀρχιερεύς He 3.1; 4.14; 6.20; 8.1; 9.11 **27** ὥσπερ ... λαοῦ Lv 9.7; 16.6, 15 **28** ὁ νόμος ... ἀσθένειαν He 5.1-2

8.1 τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα He 3.1; 4.14; 6.20; 7.26; 9.11 ἐκάθισεν ... οὐρανοῖς Ps 110.1; Mt 22.44; Mk 16.19; Ac 2.34; Eph 1.20; He 1.3; 10.12; 12.2 **2** τῆς σκηνῆς ... κύριος Nu 24.6 LXX

ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ᾽ ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν προσφερόντων κατὰ
νόμον τὰ δῶρα· 5 οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν
τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς μέλλων ἐπι-
τελεῖν τὴν σκηνήν, **Ὅρα** γάρ φησιν, **ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν
τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει·** 6 νυν[ὶ] δὲ διαφορω-
τέρας τέτυχεν λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστιν διαθήκης
μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται.

7 Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας
ἐζητεῖτο τόπος. 8 μεμφόμενος γὰρ αὐτοὺς[1] λέγει,

Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος,
καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ
καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινήν,
9 **οὐ κατὰ τὴν διαθήκην, ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν**
ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξ αγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου,
ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου,
κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος·
10 **ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ**
μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος·
διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν
καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς,
καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν,
καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν·
11 **καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην**[2] **αὐτοῦ**

---

[1] **8** {B} αὐτούς ℵ* A D* I K P Ψ 0150 33 81 256 263 365 436 1319 1573 1912 2127 2464 it$^{ar, b, comp, d}$ vg cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav Cyril Theodoret^{lem} // αὐτοῖς 𝔓^{46} ℵ^{2} B D^{2} 075 6 104 424 459 1241 1739 1852 1881 1962 2200 *Byz* [L] *Lect* Chrysostom John-Damascus

[2] **11** {A} πολίτην (*see* Jr 38.34 LXX) 𝔓^{46} ℵ A B D 075^{txt} 0150 6 33 256 263 424 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1962 2127 *Byz* [K L] *Lect* it^{d} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm geo // πλησίον P 075$^{v.r.}$ 81 104 365 436 459 1912 2200 2464 *l* 590 *l* 592 *l* 593 *l* 596 *l* 884 *l* 1159 it$^{ar, b, comp}$ vg syr^{hmg} eth slav Chrysostom Cyril BTI

---

5 οἵτινες ... λατρεύουσιν Col 2.17 Ὅρα ... ὄρει Ex 25.40 **6** κρείττονος ... μεσίτης He 7.22; 9.15; 12.24 **8-12** Ἰδοὺ ... ἔτι Jr 31.31-34 **10** He 10.16

καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγων, Γνῶθι τὸν κύριον,
ὅτι πάντες εἰδήσουσίν με
ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν,
12 **ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν**
καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
13 ἐν τῷ λέγειν **Καινὴν** πεπαλαίωκεν τὴν πρώτην· τὸ δὲ
παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

The Earthly and the Heavenly Sanctuaries

9 Εἶχεν μὲν οὖν [καὶ][1] ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας τό τε
ἅγιον κοσμικόν. **2** σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη ἐν ᾗ ἥ τε
λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται
Ἅγια· **3** μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη
Ἅγια Ἁγίων, **4** χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν
τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στά-
μνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστή-
σασα καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης, **5** ὑπεράνω δὲ αὐτῆς
Χερουβὶν δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ
ἔστιν νῦν λέγειν κατὰ μέρος.
6 Τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων εἰς μὲν τὴν πρώτην
σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες,
7 εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ
χωρὶς αἵματος ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ
ἀγνοημάτων, **8** τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,

---

[1] **1** {C} καί ℵ A D 075 0150 33 81 104 256 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] it$^{ar, b, comp, d}$ vg syr^{h} arm slav Ps-Gregory-Thaumaturgus Chrysostom Cyril // *omit* 𝔓^{46vid} B 6 263 1739 1881 *Lect (beginning of lesson)* syr^{p} cop$^{sa, bo, fay}$ eth geo John-Damascus REB EU TOB DHH

---

12 τῶν ... ἔτι He 10.17

9.2 σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη Ex 26.1-30 ἥ τε λυχνία Ex 25.31-40 ἡ τράπεζα ... ἄρτων Ex 25.23-30 **3** Ex 26.31-33 **4** χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον Ex 30.1-6 τὴν κιβωτὸν ... χρυσίῳ Ex 25.10-16 στάμνος ... μάννα Ex 16.33 ἡ ῥάβδος ... βλαστήσασα Nu 17.8-10 αἱ πλάκες τῆς διαθήκης Ex 25.16; Dt 10.3-5 **5** ὑπεράνω ... ἱλαστήριον Ex 25.18-22 **6** εἰς ... ἐπιτελοῦντες Nu 18.2-6 **7** Ex 30.10; Lv 16.2, 14, 15

μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς
ἐχούσης στάσιν, **9** ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστη-
κότα, καθ᾽ ἣν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι
κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, **10** μόνον ἐπὶ
βρώμασιν καὶ πόμασιν καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, δικαιώματα[2]
σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα.

11 Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν γενομένων[3]
ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιή-
του, τοῦτ᾽ ἔστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, **12** οὐδὲ δι᾽ αἵματος
τράγων καὶ μόσχων διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ
εἰς τὰ ἅγια αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. **13** εἰ γὰρ τὸ αἷμα
τράγων καὶ ταύρων καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς
κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα,
14 πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος
αἰωνίου[4] ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν

---

[2] **10** {A} βαπτισμοῖς, δικαιώματα $\mathfrak{P}^{46}$ א* A I P 33 81 104 256 263 436 459 1573 1739 1881 1912^{vid} 2127 2464 *l* 596 it^{b} cop$^{sa, (bo), fay^{vid}}$ (arm) Didymus^{vid} Cyril // βαπτισμοῖς, δικαίωμα D* it^{d} // βαπτισμοῖς καὶ δικαιώματα א^{2} B 424^{c} it^{comp*} // βαπτισμοῖς καὶ δικαιώμασιν D^{2} 075 0150 365 424* 1241 1319 1852 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 884 βαπτίσμασι) it$^{ar, comp^{c}}$ vg syr^{h} geo slav Chrysostom Cyril^{lem}

[3] **11** {B} γενομένων ($\mathfrak{P}^{46}$ γεναμένων) B D* 1739 it^{d} syr$^{(p), h, (pal)}$ geo // μελλόντων א A D^{2} I^{vid} 075 0150 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, comp, t}$ vg syr^{hmg} cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth slav Origen^{lat} Eusebius Cyril-Jerusalem Gregory-Nyssa Macarius/Symeon Chrysostom Theodore Polychronius Cyril Proclus John-Damascus EU LB BJ TOB

[4] **14** {A} αἰωνίου $\mathfrak{P}^{17vid, 46}$ א* A B D^{2} 075 0150 33 256 263 424^{c} 1241 1573 1739 1881 2127 *Byz* [K L] *Lect* it^{b} syr$^{p, h, pal^{ms}}$ arm eth geo^{2} Athanasius Didymus^{dub} Theodoret$^{1/2}$; Ambrose // ἁγίου א^{2} D* P 81 104 365 424* 436 459 1319 1852 1912 1962 2200 2464 *l* 593 *l* 596 *l* 597 *l* 599 *l* 751 *l* 884 *l* 921 *l* 1159 *l* 1441 it$^{ar, comp, d}$ vg syr$^{pal^{ms}}$ cop$^{sa^{mss}, bo, fay}$ geo^{1} slav Chrysostom Cyril Theodoret$^{1/2}$; Varimadum

---

9 δῶρα ... λατρεύοντα He 10.1-2 **10** μόνον ἐπὶ βρώμασιν Lv 11.2 διαφόροις βαπτισμοῖς Lv 11.25; 15.18; Nu 19.13 **11** Χριστὸς ... ἀρχιερεύς He 3.1; 4.14; 6.20; 7.26; 8.1 τῶν γενομένων ἀγαθῶν He 10.1 **13** εἰ ... ταύρων Lv 16.3, 14, 15; He 10.4 σποδὸς δαμάλεως Nu 19.9, 17-19 **14** τὸ αἷμα ... ἡμῶν 1 Pe 1.18-19; 1 Jn 1.7

συνείδησιν ἡμῶν[5] ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ
ζῶντι.[a]
15 Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως
θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ
παραβάσεων τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰω-
νίου κληρονομίας. **16** ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη
φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου· **17** διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βε-
βαία, ἐπεὶ μήποτε[6] ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος.[b] **18** ὅθεν οὐδὲ ἡ
πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται· **19** λαληθείσης γὰρ πά-
σης ἐντολῆς κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν
τὸ αἷμα τῶν μόσχων [καὶ τῶν τράγων][7] μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου
κοκκίνου καὶ ὑσσώπου αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν
ἐρράντισεν **20** λέγων, Τοῦτο **τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνε-
τείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός.** **21** καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ
σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράντισεν. **22** καὶ
σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον καὶ χωρὶς
αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις.

---

[5] **14** {C} ἡμῶν A D* K P 075 365 1319 1739* 1912 *l* 147 *l* 422 *l* 591 *l* 593 *l* 599 *l* 751 *l* 1441 it[comp, d] vg[cl] syr[p] cop[bopt] eth[TH] Athanasius Amphilochius Cyril[1/2] Theodoret[lem] // ὑμῶν ℵ D[2] 0150 33 81 104 256 263 424 436 459 1241 1573 1739[c] 1852 1881 1962 2127 2200 2464 *Byz* [L] *Lect* it[ar, b, t] vg[ww, st] syr[h, pal] cop[sa, bopt] arm eth[pp] geo slav Athanasius[mss] Chrysostom Cyril[1/2]

[6] **17** {A} μήποτε ℵ[2] A C D[2] I 075[c] 0150 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 2464 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, b, comp, d, (t)] vg (vg[mss]) syr[h] cop[sa, bo, fay] arm geo Asterius Didymus Chrysostom[lem]; (Ambrose) // μὴ τότε ℵ* D* 075[*vid] eth

[7] **19** {C} μόσχων καὶ τῶν τράγων ℵ* A C 81 436 1912 2464 *l* 1441 cop[sa mss] arm geo slav // τράγων καὶ τῶν μόσχων D 365 (*l* 921 *omit* τῶν) it[d, (t)] vg[mss] cop[sa ms] // μόσχων καὶ τράγων 075 33 104 256 263 424 459 1573 1962 2127 2200 *Byz* [P] *Lect* cop[bo, fay] eth // μόσχων 𝔓[46] ℵ[2] K L Ψ 0150 1241 1319 1739 1852 1881 syr[(p), h, pal] Chrysostom NIV REB

---

[a] **14** Question: AD TR [b] **17** Question: WH[mg]

---

14 ἀπὸ ... ζῶντι He 6.1 **15** διαθήκης ... ἐστίν He 7.22; 8.6; 12.24 **19** Ex 24.3, 6-8 ἐρίου ... ὑσσώπου Lv 14.4; Nu 19.6 **20** τὸ ... θεός Ex 24.8 **21** Lv 8.15, 19 **22** χωρὶς ... ἄφεσις Lv 17.11

Sin Put Away by Christ's Sacrifice

23 Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς
τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσιν θυ-
σίαις παρὰ ταύτας. **24** οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα εἰσῆλθεν ἅγια
Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν,
νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· **25** οὐδ'
ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται
εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, **26** ἐπεὶ ἔδει
αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νυνὶ δὲ ἅπαξ
ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν [τῆς] ἁμαρτίας διὰ τῆς
θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. **27** καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς
ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, **28** οὕτως
καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν
ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν
ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.
10 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ
αὐτὴν[1] τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς
θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται[2]
τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι· **2** ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο
προσφερόμεναι διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν
τοὺς λατρεύοντας ἅπαξ κεκαθαρισμένους; **3** ἀλλ' ἐν αὐταῖς

---

[1] **1** {A} οὐκ αὐτήν ℵ A C D H^{vid} Ψ 075^{supp} 0150 33 81 104 256 263 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, comp, (d), r, z}$ vg (syr^{h}) (arm) geo slav Origen^{lat} Adamantius^{lat} Gregory-Nyssa Didymus Chrysostom Cyril Hesychius John-Damascus // οὐ κατά 69 (365 οὐ κατὰ τὴν αὐτήν) // οὐκ αὐτῶν 1908 syr^{p} // καί 𝔓^{46}

[2] **1** {B} δύναται 𝔓^{46} D$^{*, 2}$ H Ψ 0150 365 424^{c} 1739 1852 1881 1962 2200 *Byz*^{pt} [K L] *l* 422 *l* 883 *l* 1159 it$^{d, r}$ vg eth geo^{1} Chrysostom // δύνανται ℵ A C D^{1} 075^{supp} 33 81 104 256 263 424* 436 459 1241 1319 1573 1912 2127 *Byz*^{pt} [P] *Lect* it$^{ar, b, comp, z}$ vg^{ms} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm geo^{2} slav

---

24 νῦν ... ἡμῶν 1 Jn 2.1 **27** ἀπόκειται ... ἀποθανεῖν Gn 3.19 **28** ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθείς He 10.10 πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας Is 53.12; 1 Pe 2.24 ἐκ ... ἀπεκδεχομένοις Php 3.20; 2 Tm 4.8

ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν· 4 ἀδύνατον γὰρ αἷμα
ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας.
5 Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει,

Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας,
σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι·
6 **ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας.**
7 **τότε εἶπον,**
Ἰδοὺ ἥκω,
ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ,
τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου.

8 ἀνώτερον λέγων ὅτι **Θυσίας καὶ προσφορὰς** καὶ **ὁλοκαυ-
τώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας οὐδὲ εὐδόκησας,**
αἵτινες κατὰ νόμον προσφέρονται, 9 **τότε** εἴρηκεν, **Ἰδοὺ ἥκω
τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου.** ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτε-
ρον στήσῃ, 10 ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσ-
φορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ.

11 Καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς[3] ἕστηκεν καθ' ἡμέραν λειτουργῶν καὶ
τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύ-
νανται περιελεῖν ἁμαρτίας, 12 οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν
προσενέγκας θυσίαν[a] εἰς τὸ διηνεκὲς[b] ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ
θεοῦ, 13 τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ

---

[3] **11** {A} ἱερεύς 𝔓[46. 79vid] ℵ D Ψ 075[supp] 33 81 1241 1319 1739 1852 1881 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, b, comp, d, r, z] vg cop[bo] geo slav[ms] Chrysostom Severian[vid] Cyril[vid] // ἀρχιερεύς A C P 0150 104 256 263 365 424 436 459 1175 1573 1912 1962 2127 2200 2464 *l* 147 *l* 593 *l* 596 *l* 1441 syr[p, h with *] cop[sa, fay] arm eth slav[ms] Cyril Theodoret[lem]

---

[a] **12** C: REB[mg] EU LB BJ NBS TOB BTI[mg] || [b] C: GNB NIV NRSV REB NBS[mg] BTI DHH

---

4 αἷμα ταύρων καὶ τράγων Lv 16.15, 21; He 9.13 **5-7** Θυσίαν ... σου Ps 40.6-8 **8** Θυσίας καὶ προσφορὰς Ps 40.6 ὁλοκαυτώματα ... εὐδόκησας Ps 40.6 **9** Ἰδοὺ ... σου Ps 40.7 **10** ἡγιασμένοι ... ἐφάπαξ He 9.12, 28 **11** πᾶς ... θυσίας Ex 29.38 **12** ἐκάθισεν ... θεοῦ Ps 110.1 (Mt 22.44; Mk 16.19; Ac 2.34; Eph 1.20; He 1.3; 8.1; 12.2) **13** ἕως ... αὐτοῦ Ps 110.1

ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. **14** μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείω-
κεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους.

15 Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ τὸ
εἰρηκέναι,

16 **Αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι** πρὸς αὐτοὺς
μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος·
διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν
καὶ ἐπὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς,
17 **καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν** καὶ **τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν**
οὐ μὴ μνησθήσομαι ἔτι.

18 ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας.

Exhortation and Warning

19 Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν
ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, **20** ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσ-
φατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστιν τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ, **21** καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ,
22 προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πί-
στεως ῥεραντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ
λελουσμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ· **23** κατέχωμεν τὴν ὁμο-
λογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος,
24 καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ
καλῶν ἔργων, **25** μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυ-
τῶν, καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ
μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.

26 Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν
ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται
θυσία, **27** φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος
ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. **28** ἀθετήσας τις νόμον
Μωϋσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀπο-

---

16 Jr 31.33 (He 8.10) **17** Jr 31.34 (He 8.12) **19** Ἔχοντες ... ἁγίων He 4.16 **22** ῥεραντισμένοι ... πονηρᾶς Eze 36.25 λελουσμένοι ... καθαρῷ Eph 5.26 **23** κατέχωμεν ... ἀκλινῆ He 4.14 **26** He 6.4-8 **27** πυρὸς ... ὑπεναντίους Is 26.11 **28** ἐπὶ ... ἀποθνῄσκει Dt 17.6; 19.15

θνῄσκει· **29** πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης
κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος
ἐνυβρίσας;[c] **30** οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα,

Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω.

καὶ πάλιν,

Κρινεῖ κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ.

31 φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος.

32 Ἀναμιμνῄσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτι-
σθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων, **33** τοῦτο
μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσιν θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ
κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. **34** καὶ
γὰρ τοῖς δεσμίοις[4] συνεπαθήσατε καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρ-
χόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε γινώσκοντες ἔχειν
ἑαυτοὺς[5] κρείττονα ὕπαρξιν καὶ μένουσαν. **35** μὴ ἀποβάλητε
οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μεγάλην μισθαποδοσίαν.
36 ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιή-
σαντες κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν.
37 ἔτι γὰρ **μικρὸν ὅσον ὅσον,**

ὁ **ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονίσει·**

---

[4] **34** {B} δεσμίοις A D* H 0150 6 33 81 424^{c} 1573 1739 1912 2127 it$^{ar, b, comp, μ}$ vg syr$^{p, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo^{1} Chrysostom; Pelagius // δεσμοῖς 𝔓^{46} Ψ 075^{supp} 104 256 Origen^{mss} // δεσμοῖς μου א D^{2} 263 365 424* 436 459 1175 1241 1319 1852 1881 1962 *Byz* [K L P] *Lect* eth geo^{2} slav Clement Origen // δεσμοῖς αὐτῶν it$^{d, (r), z}$

[5] **34** {A} ἑαυτούς 𝔓$^{13, 46}$ א A H^{vid} Ψ 6 33 81 365 424 436 1739 1912 1962 2127 *l* 1365 *l* 1977 it$^{ar, b, comp, d, μ, r, z}$ vg arm Clement // ἑαυτοῖς D 104 256 263 459 1175 1241 1319 1573 1852 *Byz* [K L] *Lect* slav Chrysostom // ἐν ἑαυτοῖς 075^{supp} 1881 *l* 592$^{1/2}$ *l* 598 *l* 884$^{1/2}$ *l* 1439 *l*^{AD} // ὑμᾶς 0150 // *omit* P *l* 593

---

[c] **29** Statement: M WH REB BJ NBS

---

29 τὸ αἷμα τῆς διαθήκης Ex 24.8; He 13.20 **30** Ἐμοὶ ... ἀνταποδώσω Dt 32.35 (Ro 12.19) Κρινεῖ ... αὐτοῦ Dt 32.36; Ps 135.14 **33** ὀνειδισμοῖς ... θεατριζόμενοι 1 Cor 4.9 **36** Lk 21.19; He 6.12 **37-38** Hab 2.3-4 LXX **37** μικρὸν ὅσον ὅσον Is 26.20 LXX

38 **ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως**[6] **ζήσεται,**
καὶ ἐὰν ὑποστείληται,
οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ.
39 ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν ἀλλὰ πίστεως
εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Faith

11 Ἔστιν δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων[1]
ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. 2 ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ
πρεσβύτεροι.
3 Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς
τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὸ βλεπόμενον γεγονέναι.
4 Πίστει πλείονα θυσίαν Ἅβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκεν τῷ
θεῷ, δι᾽ ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς
δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι᾽ αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ.
5 Πίστει Ἑνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ **οὐχ
ηὑρίσκετο διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός.** πρὸ γὰρ τῆς
μεταθέσεως μεμαρτύρηται **εὐαρεστηκέναι τῷ θεῷ·** 6 χωρὶς
δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν
προσερχόμενον τῷ θεῷ ὅτι ἔστιν καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν

---

[6] **38** {B} δίκαιός μου ἐκ πίστεως $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A H* 33 1739 it$^{ar, comp, r}$ vg cop$^{sa, bo^{ms}}$ arm Clement Theodoret // δίκαιος ἐκ πίστεώς μου (*see* Hab 2.4 LXX) D* it$^{d, μ}$ syr$^{p, h}$ Eusebius$^{1/2}$; Faustus // δίκαιος ἐκ πίστεως $\mathfrak{P}^{13}$ D^{2} H^{c} I Ψ 0150 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{b, z}$ vg^{mss} syr^{pal} cop^{bo} eth geo slav Eusebius$^{1/2}$ Chrysostom; Ambrose

[1] **1** {A} ὑπόστασις, πραγμάτων $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A D^{2} (D* ὑπόστασιν) Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{comp, d, r, z*}$ vg$^{ww, st}$ (it$^{z^{c}}$ vg^{cl} arm Jerome ὑπόστασις πραγμάτων,) syr^{h} cop$^{sa, bo}$ (eth) geo slav Clement Origen^{gr} Eusebius Cyril-Jerusalem Apollinaris Didymus Chrysostom John-Damascus; Ambrose Augustine // πραγμάτων ἀνάστασις $\mathfrak{P}^{13}$ it^{b} Origen^{lat}; Sedulius-Scottus^{vid}

---

38 ὁ δὲ ... ζήσεται Ro 1.17; Ga 3.11
11.3 κατηρτίσθαι ... γεγονέναι Gn 1.1; Ps 33.6, 9; 2 Pe 3.5 εἰς ... γεγονέναι Ro 4.17 **4** πλείονα ... θεοῦ Gn 4.3-10 **5** Ἑνὼχ ... θεός Gn 5.24; Sir 44.16; En 70.1-4; Wsd 4.10

μισθαποδότης γίνεται. **7** Πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν
μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασεν κιβωτὸν εἰς
σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ δι᾽ ἧς κατέκρινεν τὸν κόσμον, καὶ
τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος.

8 Πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον
ὃν ἤμελλεν λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθεν μὴ ἐπι-
στάμενος ποῦ ἔρχεται. **9** Πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγ-
γελίας ὡς ἀλλοτρίαν ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· **10** ἐξε-
δέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν ἧς τεχνίτης καὶ
δημιουργὸς ὁ θεός. **11** Πίστει[a] καὶ αὐτὴ Σάρρα στεῖρα[b] δύνα-
μιν[2] εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας,
ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. **12** διὸ καὶ ἀφ᾽ ἑνὸς
ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ
οὐρανοῦ τῷ πλήθει καὶ ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς
θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος.

13 Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς
ἐπαγγελίας ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ ἀσπασάμενοι καὶ
ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς.
14 οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπι-
ζητοῦσιν. **15** καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ᾽ ἧς ἐξέβησαν,
εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· **16** νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται,

---

[2] **11** {C} πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα στεῖρα δύναμιν 𝔓[46] D* Ψ geo slav // πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα ἡ στεῖρα δύναμιν D[1] 6 81 424[c] 1241 1739 1881 1962 (*or omit* ἡ it[ar, b, comp, d, z] vg) cop[sa, bo] // πίστει Σάρρα ἡ στεῖρα καὶ αὐτὴ δύναμιν 0150 // πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα στεῖρα οὖσα δύναμιν P 075 104 256 263 365 436 459 1319 1573 1912 2127 *l* 596 arm eth // πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν 𝔓[13vid] ℵ A D[2] 33 424* 1175 1852 2200 *Byz* [K L] *Lect* Chrysostom; Augustine REB EU BJ TOB DHH

---

[a] **11** Dash: (GNB) NIV NRSV (BTI) (DHH) || [b] Dash: GNB NIV NRSV (BTI) (DHH)

---

7 χρηματισθεὶς ... αὐτοῦ Gn 6.13-22; 7.1; 1 Pe 3.20 τῆς ... δικαιοσύνης Ro 3.22; 4.13; 9.30 **8** Gn 12.1-5; Ac 7.2-4 **9** Gn 23.4; 26.3; 35.12, 27 **11** αὐτὴ ... ἡλικίας Gn 17.19; 18.11-14; 21.2 **12** ἀφ᾽ ... νενεκρωμένου Ro 4.19 καθὼς ... ἀναρίθμητος Gn 15.5-6; 22.17; 32.12; Ex 32.13; Dt 1.10; 10.22; Dn 3.36 LXX; Sir 44.21 **13** ξένοι ... γῆς Gn 23.4; 47.9; 1 Chr 29.15; Ps 39.12; 1 Pe 2.11

τοῦτ᾽ ἔστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς
θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν.

17 Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος
καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος,
18 πρὸς ὃν ἐλαλήθη ὅτι **Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα,**
19 λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεός, ὅθεν
αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. **20** Πίστει καὶ περὶ μελ-
λόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. **21** Πίστει
Ἰακὼβ ἀποθνῄσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησεν καὶ
προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. **22** Πίστει
Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευ-
σεν καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.

23 Πίστει Μωϋσῆς γεννηθεὶς ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν
πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον καὶ οὐκ ἐφοβή-
θησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως[3]. **24** Πίστει Μωϋσῆς μέγας
γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, **25** μᾶλ-
λον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ ἢ πρόσκαιρον
ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, **26** μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος
τῶν Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλε-
πεν γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. **27** Πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον
μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν
ἐκαρτέρησεν. **28** Πίστει πεποίηκεν τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσ-
χυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ
αὐτῶν. **29** Πίστει διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν ὡς διὰ
ξηρᾶς γῆς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατεπόθησαν.

---

[3] **23** {A} βασιλέως. 𝔓^{46} ℵ A D^{2} I Ψ 075 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, comp, z}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo, fay}$ arm eth geo slav Chrysostom // βασιλέως. Πίστει μέγας γενόμενος Μωϋσῆς ἀνεῖλεν τὸν Αἰγύπτιον κατανοῶν τὴν ταπείνωσιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. D* it^{d} vg^{ms}

---

16 οὐκ ... αὐτῶν Ex 3.6, 15; 4.5; Mk 12.26 **17** Gn 22.1-10; Jas 2.21 **18** Ἐν ... σπέρμα Gn 21.12 (Ro 9.7) **20** Gn 27.27-29, 39-40 **21** Ἰακὼβ ... εὐλόγησεν Gn 48.15-16 προσεκύνησεν ... αὐτοῦ Gn 47.31 LXX **22** Gn 50.24-25; Ex 13.19 **23** Μωϋσῆς ... αὐτοῦ Ex 2.2 οὐκ ... βασιλέως Ex 1.22 **24** Ex 2.10-12 **27** κατέλιπεν Αἴγυπτον Ex 2.15; 12.51 **28** Ex 12.21-30 **29** Ex 14.21-31

30 Πίστει τὰ τείχη Ἰεριχὼ ἔπεσαν κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας.
31 Πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασιν
δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ᾽ εἰρήνης.
32 Καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει με γὰρ διηγούμενον ὁ χρόνος
περὶ Γεδεών, Βαράκ, Σαμψών, Ἰεφθάε, Δαυίδ τε καὶ Σαμουὴλ
καὶ τῶν προφητῶν, **33** οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασι-
λείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν
στόματα λεόντων, **34** ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόμα-
τα μαχαίρης, ἐδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυ-
ροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. **35** ἔλαβον
γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπα-
νίσθησαν οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος
ἀναστάσεως τύχωσιν· **36** ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων
πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς· **37** ἐλιθάσθησαν,
ἐπρίσθησαν[4], ἐν φόνῳ μαχαίρης ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μη-
λωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κα-
κουχούμενοι, **38** ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐπὶ ἐρημίαις
πλανώμενοι καὶ ὄρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.
39 Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ
ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, **40** τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι
προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

---

[4] **37** {C} ἐπρίσθησαν 𝔓[46] 1241 *l* 422[1/3] *l* 592[1/3] *l* 1356[1/3] *l* 1364[1/3] syr[p] (cop[sa]) eth Origen[gr1/5, lat1/2] Eusebius (Didymus) Nilus; Caesarius // ἐπειράσθησαν 0150 vg[mss] Clement // ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν 𝔓[13vid] A D[2] 075 6 104 256 263 365 424 436 459 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K] *Lect* it[ar, h, comp, (d), z] vg (syr[pal]) cop[bo] arm (geo) slav Origen[gr4/5, lat1/2] Acacius Chrysostom; Ambrose // ἐπρήσθησαν, ἐπειράσθησαν Ψ[vid] *l* 147[2/3] *l* 603[1/3] *l* 1439[1/3] EU (?) // ἐπειράσθησαν, ἐπρίσθησαν ℵ L P 048 33 81 syr[h] cop[bo ms] Jerome // ἐπειράσθησαν, ἐπειράσθησαν *[sic]* D* *l* 593[1/3] (*l* 617[1/3] ἐπρίσθησαν, ἐπρίσθησαν)

---

30 Jos 6.12-21 **31** Jos 2.11-12; 6.21-25; Jas 2.25 **33** ἔφραξαν στόματα λεόντων Jdg 14.6-7; 1 Sm 17.34-36; Dn 6.1-27 **34** ἔσβεσαν δύναμιν πυρός Dn 3.23-25 **35** ἔλαβον … αὐτῶν 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 ἄλλοι … τύχωσιν 2 Macc 6.18–7.42 **36** 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jr 20.2; 37.15; 38.6 **37** ἐλιθάσθησαν 2 Chr 24.21 ἐπρίσθησαν Ascension of Is 5.11-14

The Discipline of the Lord

12 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν
νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστα-
τον[1] ἁμαρτίαν, δι᾽ ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν
ἀγῶνα **2** ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν
Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινεν σταυρὸν
αἰσχύνης καταφρονήσας ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ
κεκάθικεν. **3** ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα
ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ἑαυτὸν[2] ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς
ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι.

4 Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν
ἀνταγωνιζόμενοι. **5** καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις
ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται,

Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου
μηδὲ ἐκλύου ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐλεγχόμενος·
6 **ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει,**
μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.

7 εἰς παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς
γὰρ υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; **8** εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας ἧς
μέτοχοι γεγόνασιν πάντες, ἄρα νόθοι καὶ οὐχ υἱοί ἐστε. **9** εἶτα
τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ
ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολὺ [δὲ] μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ

---

[1] **1** {A} εὐπερίστατον 𝔓^{13} א A D Ψ 0150 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, b, comp}$ vg syr$^{(p), h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo slav Clement Chrysostom Severian Cyril // εὐπερίσπαστον 𝔓^{46} 1739 it$^{d, z}$ (Ps-Augustine)

[2] **3** {C} εἰς ἑαυτόν A P 0150 104 263 459 1241 1319 (*l* 895 αὐτόν) it^{ar} vg^{cl} (*or* αὐτόν syr^{p}) // εἰς αὐτόν D^{2} Ψ* 6 365 424 436 1175 1739^{c} 1852 1881 1912 1962 2200 *Byz* [K L] *Lect* slav Chrysostom // εἰς ἑαυτούς א* D* 256 1573 2127 (*or* αὐτούς it$^{b, comp, z}$ vg$^{ww, st}$ cop^{bo}) syr^{p} Ps-Dionysius // εἰς αὐτούς 𝔓$^{13, 46}$ א^{2} Ψ^{c} 048 33 81^{vid} 1739* Theodoret^{lem} // ἐν ὑμῖν it^{d} eth // *omit* *l* 590 cop^{sa} arm geo

---

1 τρέχωμεν ... ἀγῶνα 1 Cor 9.24 **2** ἐν ... κεκάθικεν Ps 110.1; Mt 22.44; Mk 16.19; Ac 2.34; Eph 1.20; He 1.3; 8.1; 10.12 **5-6** Υἱέ ... παραδέχεται Pr 3.11-12 **6** ὃν γὰρ ... παιδεύει Re 3.19 **7** ὡς ... πατήρ Dt 8.5; 2 Sm 7.14 **9** τῷ ... πνευμάτων Nu 16.22; 27.16

τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν; **10** οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας
κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ
μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. **11** πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν
τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν
εἰρηνικὸν τοῖς δι᾽ αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν δικαιο-
σύνης.

12 Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα
ἀνορθώσατε, **13** καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν,
ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον.

Warning against Rejecting God's Grace

14 Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς
οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, **15** ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν
ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα
ἐνοχλῇ καὶ δι᾽ αὐτῆς μιανθῶσιν πολλοί, **16** μή τις πόρνος ἢ
βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδετο τὰ πρωτοτόκια
ἑαυτοῦ. **17** ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι
τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη, μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρεν
καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.

18 Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ[3] καὶ κεκαυμένῳ
πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ ζόφῳ καὶ θυέλλῃ **19** καὶ σάλπιγγος ἤχῳ
καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ προσ-
τεθῆναι αὐτοῖς λόγον, **20** οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον,
Κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται· **21** καί,

---

[3] **18** {B} ψηλαφωμένῳ $\mathfrak{P}^{46}$ ℵ A C 048 33 81 1175 *l* 593 it$^{ar, b, comp, (d), (z)}$ vg$^{ww, st}$ syr^{p} cop$^{sa, bo}$ eth (Origen$^{lat1/2}$) // ψηλαφωμένῳ ὄρει D (Ψ ἐψηλαφημένῳ) 0150 6 104 256 263 365 424 436 459 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{cl} (Origen$^{lat1/2}$) NIV LB BTI // ὄρει ψηλαφωμένῳ 69 syr^{h} arm geo slav Chrysostom

---

11 καρπὸν εἰρηνικὸν ... δικαιοσύνης Jas 3.17-18 **12** τὰς ... ἀνορθώσατε Is 35.3; Sir 25.23 **13** τροχιὰς ... ὑμῶν Pr 4.26 LXX **14** Εἰρήνην ... πάντων Ps 34.14; Ro 12.18 **15** μή τις ῥίζα ... ἐνοχλῇ Dt 29.17 LXX **16** Ἠσαῦ ... ἑαυτοῦ Gn 25.33-34 **17** Gn 27.30-40 **18-19** Ex 19.16-22; 20.18-21; Dt 4.11-12; 5.22-27 **20** Κἂν ... λιθοβοληθήσεται Ex 19.12-13

οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωϋσῆς εἶπεν, **Ἔκφοβός**
εἰμι καὶ ἔντρομος. **22** ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ
πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν
ἀγγέλων,[a] πανηγύρει[b] **23** καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογε-
γραμμένων ἐν οὐρανοῖς καὶ κριτῇ θεῷ πάντων καὶ πνεύμασιν
δικαίων τετελειωμένων **24** καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ
καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἅβελ.

25 Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι
οὐκ ἐξέφυγον ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι τὸν χρηματίζοντα, πολὺ
μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ᾿ οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, **26** οὗ ἡ
φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσεν τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται λέγων, **Ἔτι**
ἅπαξ ἐγὼ σείσω οὐ μόνον **τὴν γῆν** ἀλλὰ καὶ **τὸν οὐρανόν.**
27 τὸ δὲ Ἔτι ἅπαξ δηλοῖ [τὴν] τῶν σαλευομένων μετάθεσιν ὡς
πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. **28** Διὸ βασιλείαν
ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχωμεν χάριν, δι᾿ ἧς λατρεύωμεν
εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ εὐλαβείας καὶ δέους· **29** καὶ γὰρ ὁ
θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

Service Well-Pleasing to God

13 Ἡ φιλαδελφία μενέτω. **2** τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνε-
σθε, διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. **3** μι-
μνῄσκεσθε τῶν δεσμίων ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων
ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. **4** Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν καὶ ἡ
κοίτη ἀμίαντος, πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός.
5 Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς

---

[a] **22** NO C: NIV NRSV NBS[mg] TOB BTI DHH // as text: NRSV[mg] || [b] C: NIV NRSV NBS[mg] TOB BTI DHH // as text: NRSV[mg]

---

21 Ἔκφοβός εἰμι Dt 9.19 **22** Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ Ga 4.26; Re 21.2 μυριάσιν ἀγγέλων Re 5.11 **23** ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς Lk 10.20 κριτῇ θεῷ πάντων Gn 18.25; Ps 50.6 **24** διαθήκης … Ἰησοῦ He 7.22; 8.6; 9.15 αἵματι ῥαντισμοῦ 1 Pe 1.2 παρὰ τὸν Ἅβελ Gn 4.10 **25** εἰ … ἀποστρεφόμενοι He 2.1-3; 10.28-29 **26** ἡ φωνὴ … τότε Ex 19.18; Jdg 5.4; Ps 68.8 Ἔτι … οὐρανόν Hg 2.6 **29** ὁ θεὸς … καταναλίσκον Dt 4.24; 9.3; Is 33.14

13.2 ἔλαθον … ἀγγέλους Gn 18.1-8; 19.1-3 **3** μιμνῄσκεσθε τῶν δεσμίων Mt 25.36; He 10.34 **4** πόρνους … θεός Ga 5.19, 21; Eph 5.5

γὰρ εἴρηκεν, **Οὐ μή σε ἀνῶ οὐδ᾽ οὐ μή σε ἐγκαταλίπω,** **6** ὥστε
θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν,

Κύριος ἐμοὶ βοηθός,
[καὶ] οὐ φοβηθήσομαι,
τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;

7 Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς
ἀναστροφῆς μιμεῖσθε τὴν πίστιν. **8** Ἰησοῦς Χριστὸς ἐχθὲς
καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. **9** διδαχαῖς ποικίλαις
καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν
καρδίαν, οὐ βρώμασιν ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατοῦν-
τες. **10** ἔχομεν θυσιαστήριον ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξου-
σίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. **11** ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζῴων τὸ
αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ
σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. **12** διὸ καὶ Ἰησοῦς,
ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης
ἔπαθεν. **13** τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβο-
λῆς τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες· **14** οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε
μένουσαν πόλιν ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. **15** δι᾽
αὐτοῦ [οὖν][1] ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ
θεῷ, τοῦτ᾽ ἔστιν καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι
αὐτοῦ. **16** τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε·
τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός.

17 Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ
ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα

---

[1] **15** {C} δι᾽ αὐτοῦ οὖν א[2] A C D[1] 0150 0243 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz Lect* it[ar, b, comp, z] vg syr[h] cop[sa, bo] arm slav Chrysostom Cyril // διὰ τοῦτο οὖν K *l* 751 (geo) // δι᾽ αὐτοῦ 𝔓[46] א* D* P Ψ it[d] cop[bomss] (Origen[lat]); (Gregory-Elvira) REB BJ TOB

---

5 Οὐ ... ἐγκαταλίπω Dt 31.6 (Gn 28.15; Dt 31.8; Jos 1.5) **6** Κύριος ... ἄνθρωπος Ps 118.6 **7** μιμεῖσθε τὴν πίστιν 1 Cor 4.16; He 6.12 **9** διδαχαῖς ... παραφέρεσθε Eph 4.14 **11** Lv 16.27 **13** He 11.26 **14** He 11.10, 16; 12.22 **15** θυσίαν ... αὐτοῦ 2 Chr 29.31; Ps 50.14, 23 καρπὸν χειλέων Ho 14.2 **16** τοιαύταις ... θεός Php 4.18 **17** αὐτοὶ ... ὑμῶν Is 62.6; Eze 3.17

μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσιν καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.

18 Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πειθόμεθα γὰρ ὅτι καλὴν συν-
είδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσιν καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι.
19 περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον
ἀποκατασταθῶ ὑμῖν.

Benediction and Final Greetings

20 Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα
τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, **21** καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἀγαθῷ[2]
εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ἡμῖν[3] τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας [τῶν αἰώνων][4], ἀμήν.

22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς
παρακλήσεως, καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. **23** Γινώ-
σκετε τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον ἔρχηται ὄψομαι ὑμᾶς.

---

[2] **21** {A} παντὶ ἀγαθῷ (𝔓[46] τῷ ἀγαθῷ) ℵ D* Ψ it[ar, b, comp, d, z] vg cop[bo] geo[1] Fulgentius[6/7] // παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ C D[2] 0150 0243 6 33 81 104 256 263 365 424 436 459 1175 1241 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K P] *Lect* vg[mss] syr[p, (h)] cop[sa] (arm *omit* παντί) eth geo[2] slav Chrysostom Theodoret; Fulgentius[1/7] BTI // παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ (*see* 2 Th 2.17) A

[3] **21** {A} ἡμῖν 𝔓[46] ℵ A D 0243 33 81 104 365 424* 436 459 1175 1241 1739 1852 1881 1912 1962 *Byz*[pt] [K] *Lect*[pt] syr[p] cop[sa, bo] arm geo slav // ὑμῖν C Ψ 0150 6 256 263 424[c] 1319 1573 2127 2200 *Byz*[pt] [P] *Lect*[pt, AD] it[ar, b, comp, d, z] vg syr[h] eth Gregory-Nyssa Chrysostom Theodoret

[4] **21** {C} τῶν αἰώνων ℵ A (C*) 0150 0243 33 81 424 1739 1852 1881 1912 1962 2200 *Byz* [K P] *l* 590 *l* 597 *l* 884 *l* 895 *l* 1159 *l*[AD] it[ar, b, comp, z] vg syr[p] cop[sa mss, bo] eth geo slav Chrysostom // *omit* 𝔓[46] C[3] D Ψ 6 104 256 263 365 436 459 1241 1319 1573 2127 *Lect* vg[ms] syr[h] cop[sa mss] arm Theodoret

---

18 καλὴν ... ἀναστρέφεσθαι Ac 24.16; 2 Cor 1.12 **20** ὁ ἀναγαγὼν ... προβάτων Is 63.11 τὸν ποιμένα ... μέγαν 1 Pe 2.25 αἵματι διαθήκης Zch 9.11 διαθήκης αἰωνίου Is 55.3; Jr 32.40; Eze 37.26

24 Ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας
τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. **25** ἡ χάρις
μετὰ πάντων ὑμῶν.[5]

---

[5] **25** {A} πάντων ὑμῶν. 𝔓^{46} ℵ* I^{vid} 33 it^{comp} vg^{mss} cop^{sa} arm^{ms} // πάντων ὑμῶν. ἀμήν. ℵ^{2} A C D^{2} H Ψ 0150 0243 6 81 104 256 263 365 424 436 459 1319 1573 1739 1852 1881 1912 1962 2127 2200 *Byz* [K P] *Lect* it$^{ar, b, z}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm^{ms} eth geo slav Chrysostom // πάντων ἡμῶν. ἀμήν. 1241 // πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν. D*

ΙΑΚΩΒΟΥ

Salutation

1 Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ταῖς
δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν.

Faith and Wisdom

2 Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς
περιπέσητε ποικίλοις, **3** γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς
πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. **4** ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλει-
ον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.
5 Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος
θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ.
6 αἰτείτω δὲ ἐν πίστει μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινό-
μενος ἔοικεν κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ.
7 μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήμψεταί τι παρὰ τοῦ
κυρίου, **8** ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς
αὐτοῦ.

Poverty and Riches

9 Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ,
10 ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου
παρελεύσεται. **11** ἀνέτειλεν γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ
ἐξήρανεν τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν, καὶ ἡ
εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο· οὕτως καὶ ὁ πλούσιος
ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται.

Trial and Temptation

12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος
γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγεί-

---

1 ταῖς ... διασπορᾷ Ac 15.23; 1 Pe 1.1 **2** Ro 5.3-5; 1 Pe 1.6 **3** τὸ ... πίστεως 1 Pe 1.7
5 Pr 2.3-6 **6** αἰτείτω ... διακρινόμενος Mt 7.7; Mk 11.24 **10-11** ὡς ... ἀπώλετο
Ps 102.4, 11; Is 40.6-7; 1 Pe 1.24 **12** λήμψεται ... ζωῆς 1 Cor 9.25; 2 Tm 4.8; 1 Pe 5.4;
Re 2.10

λατο[1] τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. **13** μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω
ὅτι Ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστιν κακῶν,
πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. **14** ἕκαστος δὲ πειράζεται[a] ὑπὸ τῆς
ἰδίας ἐπιθυμίας[b] ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· **15** εἶτα ἡ
ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελε-
σθεῖσα ἀποκύει θάνατον.

16 Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. **17** πᾶσα δόσις
ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν[c] καταβαῖνον[d] ἀπὸ
τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς
ἀποσκίασμα[2]. **18** βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

Hearing and Doing The Word

19 Ἴστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· ἔστω δὲ[3] πᾶς ἄνθρωπος
ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν·

---

[1] **12** {A} ἐπηγγείλατο 𝔓^{74} א A B Ψ 81 2344 it^{ff} cop$^{sa, bo}$ arm Didymus$^{2/4}$ // ἐπηγγείλατο ὁ θεός 1175 1243 1735 1739 1852 2492 *l* 596 it$^{ar, s, t}$ vg syr$^{p, pal}$ geo Athanasius Didymus$^{2/4}$ Cyril John-Damascus; Chromatius EU? LB? REB DHH? // ἐπηγγείλατο ὁ κύριος (C *omit* ὁ) 5 307 436 442 642 1448 1611 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 593 *l* 680 *omit* ὁ) (syr^{h} arm^{mss} slav) BJ BTI

[2] **17** {B} παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα א^{2} A C 5 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 422 καταλλαγή *[sic]*) syr^{h} arm Athanasius Cyril-Jerusalem Didymus John-Damascus; Jerome // παραλλαγὴ οὐδὲ τροπῆς ἀποσκίασμα Ψ vg it$^{ar, t}$ syr^{p} // παραλλαγὴ ἢ (*or* ἡ) τροπῆς ἀποσκιάσματος א* B REB // παραλλαγῆς ἢ τροπῆς ἀποσκιάσματος 𝔓^{23} slav // παραλλαγὴ ἢ ῥοπὴ ἀποσκιάσματος it^{ff} (Augustine Ferrandus Primasius)

[3] **19** {B} ἴστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· ἔστω δέ א B C (81 καὶ ἔστω) (436 1175 1243 2492* *omit* δέ) 1739 2344 it$^{ar, ff, s, t}$ vg (syr^{hmg}) cop$^{sa^{ms}, bo (ac)}$ geo // ἴστε δὲ ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. ἔστω δέ (A καὶ ἔστω) vg^{mss} cop$^{sa^{mss}, bo^{mss}}$ // ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω Ψ 5 307 442 642 1448 1611 1735 (1852 ἔστω

---

[a] **14** C: TR GNB NIV REB LB BJ ‖ [b] C: NRSV TOB BTI DHH [c] **17** C: M TR WH GNB NIV NRSV BJ NBS ‖ [d] C: REB EU LB TOB B

---

13 μηδεὶς ... πειράζομαι Sir 15.11-13 **17** πᾶσα ... πατρός Mt 7.11 **18** βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς Jn 1.13 ἀπεκύησεν ... ἀληθείας 1 Pe 1.23 **19** ἔστω ... λαλῆσαι Sir 5.11 βραδὺς εἰς ὀργήν Ec 7.9

20 ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται.
21 διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας[e]
ἐν πραΰτητι[f] δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι
τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

22 Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ♦ πα-
ραλογιζόμενοι ἑαυτούς. **23** ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶν καὶ
οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς
γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· **24** κατενόησεν γὰρ ἑαυτὸν καὶ
ἀπελήλυθεν καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. **25** ὁ δὲ παρα-
κύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας
οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου,
οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.

26 Εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν
αὐτοῦ ἀλλ᾽ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία.
27 θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη
ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν,
ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Warning against Partiality

2 Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ[a] Χριστοῦ[b] τῆς δόξης.[c] **2** ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ
εἰς συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ,
εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, **3** ἐπιβλέψητε δὲ ἐπὶ
τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν καὶ εἴπητε, Σὺ κάθου

δέ) 2492[c] *Byz* [K L P[c] (P* ἔστω δέ)] syr[h] // ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω *Lect at beginning of lesson* (*l* 422 *omit* ἀδελφοί μου; *l* 596 *omit* μου; *l* 1365 ἀγαπητοί μου ἀδελφοί)

---

[e] **21** C: GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH ‖ [f] NO C: AD M TR WH GNB NIV NRSV REB LB BJ NBS TOB BTI DHH

[a] **2.1** C: NBS[mg] ‖ [b] C: GNB (REB) EU LB NBS ‖ [c] Question: WH NRSV // as text: NRSV[mg]

---

21 ἀποθέμενοι … κακίας Col 3.8; 1 Pe 2.1 **22** Γίνεσθε … ἀκροαταί Mt 7.26; Ro 2.13 **25** νόμον … ἐλευθερίας Ro 8.2; Ga 6.2; Jas 2.12; 1 Pe 2.16 οὗτος … ἔσται Jn 13.17 **26** μὴ … γλῶσσαν αὐτοῦ Ps 34.13; 39.1; 141.3

2.1 μὴ … ἔχετε Job 34.19; Ac 10.34; Jas 2.9

ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, Σὺ στῆθι ἢ κάθου ἐκεῖ[1] ὑπὸ τὸ
ὑποπόδιόν μου, **4** καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε
κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν;
5 Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο
τοὺς πτωχοὺς τῷ κόσμῳ πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους
τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; **6** ὑμεῖς δὲ
ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν
ὑμῶν καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; **7** οὐκ αὐτοὶ
βλασφημοῦσιν τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ᾽ ὑμᾶς; **8** εἰ
μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, **Ἀγαπήσεις
τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν,** καλῶς ποιεῖτε· **9** εἰ δὲ προσ-
ωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου
ὡς παραβάται. **10** ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ
ἐν ἑνί, γέγονεν πάντων ἔνοχος. **11** ὁ γὰρ εἰπών, **Μὴ μοιχεύσῃς,**
εἶπεν καί, **Μὴ φονεύσῃς·** εἰ δὲ οὐ μοιχεύεις, φονεύεις• δέ,
γέγονας παραβάτης νόμου. **12** οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε
ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. **13** ἡ γὰρ
κρίσις ἀνέλεος τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος
κρίσεως.

Faith and Works

14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα
δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; **15** ἐὰν ἀδελφὸς ἢ
ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν καὶ λειπόμενοι ὦσιν τῆς ἐφημέρου
τροφῆς, **16** εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ,

---

[1] **3** {C} ἢ κάθου ἐκεῖ B 1175 1243 1739 1852 2492 it[ff] cop[sa mss] // ἐκεῖ ἢ κάθου A (C* καί *for* ἤ) Ψ 33 81 1448* 1611 *l* 591 it[ar, s, t] vg syr[h] cop[sa ms] (arm) geo Cyril Hesychius[lat]; Augustine GNB NIV NRSV EU LB BJ NBS BTI DHH // ἐκεῖ ἢ κάθου ὧδε ℵ (C² καί *for* ἤ) 5 307 436 442 642 1448[c] 1735 2344 *Byz* [K L P] *Lect* syr[p] cop[bo] geo[mss] eth slav REB

---

5 ὁ ... κόσμῳ 1 Cor 1.26-28 **8** Ἀγαπήσεις ... σεαυτόν Lv 19.18 (Mt 19.19; 22.39; Mk 12.31; Lk 10.27; Ro 13.9; Ga 5.14) **9** Dt 1.17 **10** πταίσῃ ... ἑνί Mt 5.19 **11** Μὴ μοιχεύσῃς Ex 20.14; Dt 5.18 (Mt 5.27; 19.18; Mk 10.19; Lk 18.20; Ro 13.9) Μὴ φονεύσῃς Ex 20.13; Dt 5.17 (Mt 5.21; Mk 10.19; Lk 18.20; Ro 13.9) **12** νόμου ἐλευθερίας Ro 8.2; Ga 6.2; Jas 1.25; 1 Pe 2.16 **13** ἡ ... ἔλεος Mt 5.7; 18.32-35 **14** Τί ... ἔχῃ Mt 7.21

θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια
τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; **17** οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔχῃ
ἔργα, νεκρά ἐστιν καθ᾽ ἑαυτήν.

18 Ἀλλ᾽ ἐρεῖ τις, Σὺ πίστιν ἔχεις,[d] κἀγὼ ἔργα ἔχω.[e] δεῖξόν μοι
τὴν πίστιν σου χωρὶς τῶν ἔργων, κἀγώ σοι δείξω ἐκ τῶν ἔργων
μου τὴν πίστιν.[f] **19** σὺ πιστεύεις ὅτι εἷς ἐστιν ὁ θεός[2],[g] καλῶς
ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν καὶ φρίσσουσιν.[h] **20** θέ-
λεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων
ἀργή[3] ἐστιν; **21** Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη
ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; **22** βλέ-
πεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ
πίστις ἐτελειώθη,[i] **23** καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, **Ἐπί-
στευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
σύνην** καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη.[j] **24** ὁρᾶτε ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦ-
ται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. **25** ὁμοίως δὲ καὶ
Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ὑποδεξαμένη τοὺς
ἀγγέλους[4] καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; **26** ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα

---

[2] **19** {B} εἷς ἐστιν ὁ θεός 𝔓^{74} ℵ A 442 1735 *l* 596 it$^{ar, s}$ vg? arm eth geo Cyril$^{2/5}$; Augustine Faustus Salvian$^{1/2}$ Caesarius$^{1/4}$ // εἷς ὁ θεός ἐστιν C 33^{vid} 81 1175 1243 2344 2492 // εἷς ὁ θεός it^{ff} Cyril$^{2/5}$ // εἷς ἐστιν θεός 1739 vg? // εἷς θεός ἐστιν B 1611 1852 // ὁ θεὸς εἷς ἐστιν 5 307 436 642 1448 *Byz* [K^{c} (K* *omit* εἷς) L] *Lect* (*l* 592 *omit* εἷς) vg^{ms} (slav) Didymus Cyril$^{1/5}$; Salvian$^{1/2}$ Caesarius$^{3/4}$ // ἐστιν θεός Ψ^{c} Athanasius

[3] **20** {B} ἀργή B C* 1175 1243 1739 it$^{ar, s}$ vg$^{ww, st}$ cop^{sa} Augustine // νεκρά (*see* 2.26) ℵ A C^{2} Ψ^{c} 5 33 81 307 436 442 642 1448 1611 1735 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{cl} syr$^{p, h}$ cop^{bo} eth slav Ps-Athanasius Didymus^{dub} Cyril; Faustus Salvian Cassiodorus // κενή 𝔓^{74} it^{ff}

[4] **25** {A} ἀγγέλους 𝔓^{74vid} ℵ A B Ψ^{c} 5 33^{vid} 81 307* 436 442 1175 1243 1448 1611 1735 1852 2344 2492 *Byz* [K^{txt} P] *l* 147 *l* 590 *l* 591 *l* 603 *l* 680

---

[d] **18** Question: WH^{mg} || [e] Question: BJ // End quotation: AD? M? NA? TR? WH? GNB NIV NRSV REB EU^{mg} || [f] End quotation: EU DHH [g] **19** Question: M WH LB BJ BTI || [h] End quotation from v. 18: TOB [i] **22** Question: TR [j] **23** End of quotation from v. 18: BJ

---

17 Jas 2.20, 26 **19** τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν Mt 8.29; Mk 1.24; 5.7; Lk 4.34 **21** ἀνενέγκας ... θυσιαστήριον Gn 22.9, 12 **22** ἡ πίστις ... αὐτοῦ He 11.17 **23** Ἐπίστευσεν ... δικαιοσύνην Gn 15.6 (Ro 4.3, 9, 22; Ga 3.6) φίλος θεοῦ ἐκλήθη 2 Chr 20.7; Is 41.8 **25** Jos 2.4, 15; 6.17; He 11.31 **26** Jas 2.17, 20

χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς ἔργων
νεκρά ἐστιν.

The Tongue

3 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι
μεῖζον κρίμα λημψόμεθα. **2** πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ
τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ δυνατὸς χαλιναγω-
γῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. **3** εἰ δὲ[1] τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς
τὰ στόματα βάλλομεν εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ
σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. **4** ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα
καὶ ὑπὸ ἀνέμων σκληρῶν⧫ ἐλαυνόμενα μετάγεται ὑπὸ ἐλαχί-
στου πηδαλίου ὅπου ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούλεται. **5** οὕτως
καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶν καὶ μεγάλα αὐχεῖ.
Ἰδοὺ ἡλίκον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. **6** καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ.
ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν
ἡμῶν ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς
γενέσεως καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. **7** πᾶσα γὰρ φύσις
θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ
δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ, **8** τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς
δαμάσαι δύναται ἀνθρώπων, ἀκατάστατον[2] κακόν, μεστὴ ἰοῦ

---

l 883 *l* 1159 *l* 1178 it$^{ar, s, t}$ vg syr^{h} cop$^{sa, ac}$ // κατασκόπους C K$^{v.r.}$ L 307^{c} 642 1739 *Lect* (*l* 1154 ἀγγέλους τοὺς κατασκόπους) it^{ff} syr$^{p, (h mg)}$ cop^{bo} arm eth geo slav

[1] **3** {C} εἰ δέ B^{2} Ψ (א^{2} A B* K *without accents, itacism for* ἴδε?) 5 33 307 436 1243 1611 1735 1852 2344 2492 *Byz*^{pt} [L] *l* 590 *l* 592 *l* 680 *l* 883 *l* 884 *l* 1154 it$^{ar, ff, s, (t)}$ vg cop^{bo} geo John-Damascus // ἴδε (C P *without accent, itacism for* εἰ δέ?) 81 442 642 1175 1448 1739 *Byz*^{pt} *Lect* (*l* 1441 εἶδε) arm Ps-Ambrose // ει δε γαρ (*without accents* = ἴδε γάρ) א* syr^{p}

[2] **8** {B} ἀκατάστατον א A B K P 1175 1243 1735 1739* it$^{ar, ff, t}$ vg cop$^{sa, bo}$ Jerome$^{1/2}$ // ἀκατάσχετον C Ψ 5 81 307 436 442 642 1448 1611 1739^{c} 1852 2344 2492 *Byz* [L] *Lect* syr^{h} eth geo slav Epiphanius Cyril Flavian-Constantinople John-Damascus; Jerome$^{1/2}$ Speculum Cassiodorus BTI DHH

---

6 ἡ σπιλοῦσα … γενέσεως Mt 12.36-37; 15.11, 18, 19 **8** μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου Ps 140.3; Ro 3.13

θανατηφόρου. **9** ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν κύριον[3] καὶ πατέρα
καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ᾽ ὁμοίωσιν
θεοῦ γεγονότας· **10** ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία
καὶ κατάρα. οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτως γίνεσθαι.
11 μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ
πικρόν; **12** μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι
ἢ ἄμπελος σῦκα; οὔτε ἁλυκὸν[4] γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

The Wisdom from Above

13 Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς
ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας. **14** εἰ δὲ ζῆλον
πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε
καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. **15** οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία
ἄνωθεν κατερχομένη ἀλλ᾽ ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης.
16 ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν
φαῦλον πρᾶγμα. **17** ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν,
ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν
ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος, ἀνυπόκριτος. **18** καρπὸς δὲ δικαιοσύνης
ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Friendship with the World

4 Πόθεν πόλεμοι καὶ πόθεν μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ
τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;

---

[3] **9** {A} κύριον 𝔓^{20} ℵ A B C P Ψ 5 33 81 1175 1735 1739 1852 2492^{*vid} it$^{ar, ff, l}$ vgst syr^{p} cop$^{bo^{pt}}$ arm Cyril // θεόν 307 436 442 642 1243 1448 1611 2344 2492^{c} *Byz* [K L] *Lect* it^{s} vg$^{cl, ww}$ syr^{h} cop$^{sa, bo^{pt}, ac}$ geo slav Epiphanius John-Damascus; Jerome Augustine

[4] **12** {B} οὔτε ἁλυκόν A B C* 1175 1852 (2492^{c} *add* καί *after* ἁλυκόν) (cop^{sa}) arm // οὕτως οὐδὲ ἁλυκόν ℵ (C^{2} Ψ οὔτε) 33 81 (1735 οὔτε ἁλυκὸν καί) 1739 2344 (2492* οὕτως ἁλυκὸν καί) (it$^{ar, ff, l}$ vg) syr^{p} (cop^{bo}) geo Cyril // οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καί 5 307 436 442 642 1448 1611 *Byz* [K L] *Lect* syr$^{h\ with\ *}$ slav // οὕτως οὔτε μία πηγὴ ἁλυκὸν καί P

---

9 τοὺς ἀνθρώπους ... γεγονότας Gn 1.26, 27; 1 Cor 11.7 **15** ἡ ... κατερχομένη Jas 1.5, 17
18 καρπὸς ... σπείρεται Is 32.17; He 12.11 τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην Mt 5.9
4.1 Ro 7.23; 1 Pe 2.11

2 ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε[a], φονεύετε[b] καὶ ζηλοῦτε καὶ οὐ
δύνασθε ἐπιτυχεῖν, μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε, οὐκ ἔχετε διὰ τὸ μὴ
αἰτεῖσθαι ὑμᾶς, **3** αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς
αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. **4** μοιχαλί-
δες[1], οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς
ἐὰν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ
καθίσταται. **5** ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει, Πρὸς φθόνον
ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκισεν[2] ἐν ἡμῖν, **6** μείζονα δὲ δίδωσιν
χάριν; διὸ λέγει,

Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται,
ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν.

7 ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύ-
ξεται ἀφ᾽ ὑμῶν· **8** ἐγγίσατε τῷ θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρί-
σατε χεῖρας, ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι. **9** τα-
λαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς
πένθος μετατραπήτω• καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. **10** ταπεινώ-
θητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Judging a Brother

11 Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελ-
φοῦ ἢ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει
νόμον· εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου ἀλλὰ κριτής.

---

[1] **4** {A} μοιχαλίδες 𝔓[100] א* A B 33 81 1175* 1739 1852 it[ar, ff, s, t] vg syr[p, h] geo Augustine // μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες א[2] Ψ 5 307 436 442 642 1175[c] 1243 1448 1611 1735 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* syr[h with*] geo[mss] slav

[2] **5** {B} κατῴκισεν 𝔓[74] א B Ψ 1739 // κατῴκησεν 5 33 307 436 442 642 1243 1448 1611 1735 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* Nilus // κατῴκεισεν A 81 1175 *l*680

---

[a] **2** Period: TR NIV EU BJ // Semicolon: LB NBS TOB DHH || [b] C: GNB NRSV REB BTI // Question: BJ

---

4 ἡ ... καθίσταται Ro 8.7; 1 Jn 2.15 **5** Πρὸς ... ἡμῖν Ex 20.5 **6** Ὁ ... χάριν Pr 3.34 LXX (Mt 23.12; 1 Pe 5.5) **7** ἀντίστητε ... διαβόλῳ Eph 6.12; 1 Pe 5.8-9 **8** ἐγγίσατε ... ὑμῖν Zch 1.3; Mal 3.7 καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοί Is 1.16 **10** Job 5.11; 1 Pe 5.6

12 εἷς ἐστιν ὁ[3] νομοθέτης καὶ κριτὴς ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ
ἀπολέσαι· σὺ δὲ τίς εἶ ὁ κρίνων• τὸν πλησίον;

Warning against Boasting

13 Ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, Σήμερον ἢ αὔριον πορευσόμεθα εἰς
τήνδε τὴν πόλιν καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν καὶ ἐμπορευσό-
μεθα καὶ κερδήσομεν, **14** οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ• τῆς αὔριον
ποία[4] ἡ ζωὴ ὑμῶν – ἀτμὶς γάρ ἐστε[5] ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη,
ἔπειτα καὶ ἀφανιζομένη – **15** ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, Ἐὰν ὁ
κύριος θελήσῃ[c] καὶ ζήσομεν καὶ ποιήσομεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο.
16 νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν· πᾶσα καύχησις
τοιαύτη πονηρά ἐστιν. **17** εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ
ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

Warning to the Rich

5 Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς τα-
λαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. **2** ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέση-
πεν καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν, **3** ὁ χρυσὸς ὑμῶν
καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται
καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν[a] ὡς πῦρ.[b] ἐθησαυρίσατε ἐν

---

[3] **12** {C} ὁ ℵ A Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1611 1735 1739 2344 *Byz* [K L] *Lect* Didymus Cyril[7/8] John-Damascus // *omit* 𝔓[74, 100] B P 1175 1243 1448 1852 2492 Cyril[1/8]

[4] **14** {B} ποία ℵ* B 1448 1611 1852 it[l] syr[h] cop[bomss] arm // ποία γάρ 𝔓[74, 100] ℵ[2] A Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, s] vg syr[p] cop[bo] slav Jerome Augustine BTI

[5] **14** {C} ἀτμὶς γάρ ἐστε B 81 642 1175 1243 1739 1852 2492 syr[h] // ἀτμὶς γὰρ ἔσται (A *omit* γάρ) Ψ 307 436 442 1448 1611 *Byz*[pt] [K P] *Lect* (it[l]) // ἀτμὶς γάρ ἐστιν 5 *Byz*[pt] [L] *l* 592 *l* 596 *l* 883 *l* 921 *l* 1159 *l* 1441 cop[sa, bomss] slav John-Damascus; (Augustine) // ἀτμίς ἐστιν 33 1735 2344 it[ar, s] vg cop[bo] // *omit* ℵ

---

[c] **15** C: AD M TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

[a] **5.3** C: AD WH NRSV[mg] BJ // as text: WH[mg] || [b] NO C: AD WH NRSV[mg] BJ // as text: WH[mg]

---

12 σὺ … πλησίον Ro 2.1; 14.4 **13-14** Ἄγε … ὑμῶν Pr 27.1; Lk 12.18-20 **15** Ἐὰν … ἐκεῖνο Ac 18.21 **17** Lk 12.47

5.1 Lk 6.24 **2** Mt 6.19 **3** φάγεται … πῦρ Ps 21.9; Jdth 16.17

ἐσχάταις ἡμέραις. **4** ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάν-
των τὰς χώρας ὑμῶν ὁ ἀπεστερημένος[1]♦ ἀφ᾽ ὑμῶν κράζει, καὶ αἱ
βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου Σαβαὼθ εἰσεληλύθα-
σιν. **5** ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε
τὰς καρδίας ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς, **6** κατεδικάσατε, ἐφονεύ-
σατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.[c]

Patience and Prayer

7 Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ
κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς
μακροθυμῶν ἐπ᾽ αὐτῷ, ἕως λάβῃ[2] πρόϊμον καὶ ὄψιμον. **8** μα-
κροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ
παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικεν. **9** μὴ στενάζετε, ἀδελφοί, κατ᾽
ἀλλήλων, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν.
10 ὑπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί, τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μα-
κροθυμίας τοὺς προφήτας οἳ ἐλάλησαν ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου.
11 ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας· τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ
ἠκούσατε καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν
ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων.
12 Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν
οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν
τὸ Ναὶ ναὶ καὶ τὸ Οὒ οὔ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε.

---

[1] **4** ἀπεστερημένος A B^{2} Ψ 5 (33 81) 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [(K L) P] *Lect* arm (eth) geo slav^{ms} Didymus Cyril John-Damascus // ♦ ἀφυστερημένος ℵ B* TOB

[2] **7** {B} λάβῃ $𝔓^{74}$ B 048 1739 it$^{ar, s}$ vg cop^{sa} arm geo // λάβῃ ὑετόν A Ψ 5 33 81 307 (436 ὑετὸν λάβῃ) 442 642 1243 1448 1611 1735 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{mss} syr$^{p, h}$ geo^{ms} slav NRSV? REB BJ // λάβῃ καρπόν $ℵ^{2}$ (ℵ* καρπὸν τόν) 1175 (it^{ff}) syr^{hmg} cop^{bo} Faustus Cassiodorus NBS

---

[c] **6** Question: WH GNB^{mg} NBS^{mg}

---

4 ὁ μισθὸς ... κράζει Lv 19.13; Dt 24.14-15; Mal 3.5 αἱ βοαὶ ... εἰσεληλύθασιν Gn 4.10; Ps 18.6; Is 5.9 **5** ἡμέρᾳ σφαγῆς Jr 12.3; 25.34 **7** πρόϊμον καὶ ὄψιμον Dt 11.14; Jr 5.24; Jl 2.23 **8** ἡ παρουσία ... ἤγγικεν Ro 13.11-12; He 10.25; 1 Pe 4.7 **9** ὁ κριτὴς ... ἕστηκεν Mt 24.33 **11** μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας Dn 12.12 πολύσπλαγχνος ... οἰκτίρμων Ex 34.6; Ps 103.8; 111.4 **12** Mt 5.34-37

13 Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσευχέσθω· εὐθυμεῖ τις, ψαλ-
λέτω· **14** ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυ-
τέρους τῆς ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλεί-
ψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου[3]. **15** καὶ ἡ εὐχὴ
τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος· κἂν
ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. **16** ἐξομολογεῖσθε
οὖν ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως
ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. **17** Ἠλίας
ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν καὶ προσευχῇ προσηύξατο
τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς
καὶ μῆνας ἕξ· **18** καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν
ἔδωκεν♦ καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησεν τὸν καρπὸν αὐτῆς.

19 Ἀδελφοί μου, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας
καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν, **20** γινωσκέτω ὅτι[4] ὁ ἐπιστρέψας
ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ
θανάτου[5] καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

---

[3] **14** {A} τοῦ κυρίου א 5 33[vid] 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (it[ar, ff, s, t] vg syr[pmss, h] cop[sa, bo] slav Origen[lat] Hesychius: *or omit* τοῦ) geo (eth) Chrysostom Cyril // κυρίου A Ψ 81 *l* 751 *l* 921 arm John-Damascus // τοῦ κυρίου Ἰησοῦ *l* 1356 syr[pms] // *omit* B

[4] **20** {B} γινωσκέτω ὅτι א A 5 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, l, s, t] vg syr[p] cop[bo] arm eth (geo) slav Didymus[dub] // γινώσκετε ὅτι B syr[h] NRSV REB EU TOB BTI DHH // ὅτι Ψ Origen[lat] // *omit* 𝔓[74] it[ff] cop[sa]

[5] **20** {C} αὐτοῦ ἐκ θανάτου א A P 048[vid] 5 33 307 436 1735 1739 2344 it[ar, s, t] vg syr[p, h] arm (eth) Didymus Cyril // ἐκ θανάτου αὐτοῦ 𝔓[74] B 1611 it[ff] // ἐκ θανάτου Ψ 81 442 642 1175 1243 1448 1852 2492 *Byz* [K L] *Lect* cop[sa, bo] arm[mss] Origen[lat] John-Damascus REB // αὐτοῦ Ambrosiaster

---

14 ἀλείψαντες ... ἐλαίῳ Mk 6.13 **15** ἡ εὐχὴ ... κάμνοντα Mk 16.18 **17** 1 Kgs 17.1; Lk 4.25 **18** 1 Kgs 18.42-45 **20** καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν Pr 10.12; 1 Pe 4.8

ΠΕΤΡΟΥ Α

Salutation

1 Πέτρος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις
διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυ-
νίας **2** κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος εἰς
ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη πληθυνθείη.

A Living Hope

3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς
ἐλπίδα ζῶσαν δι᾽ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν **4** εἰς
κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον τετηρη-
μένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς **5** τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρου-
μένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν
καιρῷ ἐσχάτῳ **6** ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶν,
λυπηθέντας ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, **7** ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν
τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ
πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ
τιμὴν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ **8** ὃν οὐκ ἰδόντες[1] ἀγα-
πᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ
ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ **9** κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς
πίστεως ὑμῶν[2] σωτηρίαν ψυχῶν.

---

[1] **8** {A} ἰδόντες $\mathfrak{P}^{72}$ ℵ B C 048^{vid} 1175 1739 1852 it$^{ar, s}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{sa} arm eth slav Irenaeus^{lat} Cyril // εἰδότες A Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1243 1448 1611 1735 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* cop^{bo} geo Clement; Augustine

[2] **9** {C} ὑμῶν ℵ A C Ψ 048 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, q, s}$ vg syr$^{p, h}$ cop^{bo} arm eth geo

---

1 παρεπιδήμοις ... Βιθυνίας Jas 1.1 **2** πρόγνωσιν θεοῦ Ro 8.29 ἁγιασμῷ πνεύματος 2 Th 2.13 ῥαντισμὸν αἵματος He 12.24 **3** Εὐλογητὸς ... Χριστοῦ 2 Cor 1.3 **5** τοὺς ... φρουρουμένους Jn 10.28; 17.11 **6** λυπηθέντας ... πειρασμοῖς Jas 1.2 **7** δοκίμιον ... πίστεως Job 23.10; Ps 66.10; Pr 17.3; Jas 1.3 διὰ ... δοκιμαζομένου Is 48.10; Zch 13.9; Mal 3.3; 1 Cor 3.13 **8** ὃν οὐκ ... πιστεύοντες Jn 20.29; 2 Cor 5.7 **9** Ro 6.22

10 Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηραύνησαν προφῆται
οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες **11** ἐραυνῶντες
εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ
προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα
δόξας. **12** οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν
αὐτὰ ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν
πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ᾽ οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν
ἄγγελοι παρακύψαι.

A Call to Holy Living

13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν νή-
φοντες[a] τελείως[b] ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν
ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ. **14** ὡς τέκνα ὑπακοῆς μὴ συσχη-
ματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις,
15 ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν
πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, **16** διότι γέγραπται, **Ἅγιοι ἔσε-
σθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος.**
17 Καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήμπτως κρί-
νοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν
χρόνον ἀναστράφητε **18**[c] εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ
χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατρο-
παραδότου **19** ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπί-
λου Χριστοῦ **20** προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου,

---

slav Clement[lat] // ἡμῶν *l* 751 cop[bo ms] Origen[lat] // *omit* B cop[sa] Clement[gr] Athanasius Didymus Cyril; Jerome Augustine EU?

---

[a] **13** C: AD M TR GNB NIV NRSV EU LB BJ NBS TOB BTI DHH || [b] C: WH REB
[c] **18-21** Traditional material: NA EU[mg] NBS

---

10 Mt 13.17: Lk 10.24 **11** προμαρτυρόμενον ... παθήματα Ps 22: Is 53; Lk 24.26 **12** οἷς ... διηκόνουν En 1.2 εἰς ... παρακύψαι Eph 3.10 **13** ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας Lk 12.35; Eph 6.14 **14** μὴ ... ἐπιθυμίαις Ro 12.2: Eph 2.3; 4.17-18 **16** Ἅγιοι ... ἅγιος Lv 11.44, 45; 19.2; 20.7 **17** εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε Ps 89.26: Is 64.8; Jr 3.19; Mt 6.9; Lk 11.2; Wsd 14.3; Sir 23.4 τὸν ἀπροσωπολήμπτως κρίνοντα 2 Chr 19.7; Ac 10.34; Ro 2.11; Ga 2.6; Eph 6.9; Col 3.25 κατὰ ... ἔργον Ps 28.4; 62.12; Pr 24.12; Is 59.18; Jr 17.10; Ro 2.6; 1 Cor 3.8; 2 Cor 11.15; 2 Tm 4.14; Re 2.23; 18.6; 20.13, 14; 22.12 **19** Ac 20.28; He 9.12; 1 Pe 1.2 **20** προεγνωσμένου ... κόσμου Ac 2.23; Eph 1.4

φανερωθέντος δὲ ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν χρόνων δι᾽ ὑμᾶς
21 τοὺς δι᾽
αὐτοῦ πιστοὺς εἰς θεὸν τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ
δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς
θεόν.

22 Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας[3] εἰς
φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον ἐκ καθαρᾶς καρδίας[4]♦ ἀλλήλους
ἀγαπήσατε ἐκτενῶς
23 ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρ-
τῆς ἀλλ᾽ ἀφθάρτου διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ καὶ μένοντος.
24 διότι

πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος
καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου·
ἐξηράνθη ὁ χόρτος
καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν·
25 **τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.**

τοῦτο δέ ἐστιν τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

The Living Stone and the Holy Nation

2 Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον καὶ ὑπο-
κρίσεις καὶ φθόνους καὶ πάσας καταλαλιάς
2 ὡς ἀρτιγέννητα
βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ

---

[3] **22** {A} ἀληθείας 𝔓^{72} ℵ A B C Ψ 33 81 436 1243 1448* 1739 1852 2344 2492 vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo Didymus; Jerome // ἀληθείας διὰ πνεύματος 5 307 442 642 1175 1448^{c} 1611 1735 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 592 πνεύματος ἁγίου; *l* 884 τοῦ πνεύματος) slav // πίστεως διὰ πνεύματος vg^{ms} Priscillian$^{2/5, (3/5)}$ Speculum Gildas // *caritatis* it^{ar} vg

[4] **22** ἐκ καθαρᾶς καρδίας 𝔓^{72} ℵ* C Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ (arm) slav // ἐκ καρδίας ἀληθινῆς ℵ^{2} vg^{ms} Priscillian Gildas // ♦ ἐκ καρδίας A B 1852 it^{ar} vg geo Varimadum GNB NIV NRSV REB EU BTI

---

21 τοὺς ... πιστούς Jn 14.6; Ro 5.1-2 τοὺς ... νεκρῶν Ro 4.24; 10.9 **22** ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς Jn 13.34; Ro 12.10 **23** ἀναγεγεννημένοι ... ἀφθάρτου Jn 1.13 λόγου ζῶντος θεοῦ He 4.12 ζῶντος ... μένοντος Dn 6.26 **24-25** Is 40.6-8 (Jas 1.10-11)

2.1 Eph 4.22; Jas 1.21 **2** ὡς ... ἐπιποθήσατε 1 Cor 3.2; He 5.12-13

αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν, **3** εἰ[1] ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος.
4 πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν
ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν ἔντιμον, **5** καὶ
αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε[a] οἶκος πνευματικὸς[b] εἰς
ἱεράτευμα ἅγιον[c] ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέ-
κτους θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. **6** διότι περιέχει ἐν γραφῇ,

Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον
ἀκρογωνιαῖον ἐκλεκτὸν ἔντιμον,
καὶ ὁ πιστεύων ἐπ᾽ αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ.

7 ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν, ἀπιστοῦσιν δὲ
λίθος ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας

8 καὶ
λίθος προσκόμματος
καὶ πέτρα σκανδάλου·

οἳ προσκόπτουσιν τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν.
9 Ὑμεῖς δὲ **γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος**
ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε
τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς·

---

[1] **3** {B} εἰ 𝔓[72, 125] ℵ* A B 1735 it[t] vg[st] cop[sa, bo] arm geo Clement; Augustine[1/2] // εἴπερ ℵ[2] C Ψ 5 33[vid] 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 1590 ὅπερ) it[ar, t] vg[cl, ww] slav Cyril; Augustine[1/2] NRSV BJ BTI

---

[a] **5** οἰκοδομεῖσθε as a command: NRSV REB EU LB BJ NBS TOB // Statement: NIV NRSV[mg] NBS[mg] BTI DHH TOB[mg] ‖ [b] C: GNB NRSV EU LB BJ // Different text: AD TR ‖ [c] C: M WH NIV NRSV BJ TOB DHH // Different text: AD TR

---

3 ἐγεύσασθε … κύριος Ps 34.8 **4** λίθον … ἀποδεδοκιμασμένον Ps 118.22; Mt 21.42; Ac 4.11 παρὰ … ἔντιμον Is 28.16 **5** αὐτοὶ … πνευματικός Eph 2.21-22 ἱεράτευμα ἅγιον Ex 19.6; Is 61.6; 1 Pe 2.9; Re 1.6; 5.10; 20.6 ἀνενέγκαι … θεῷ Ro 12.1; He 13.15 **6** Ἰδοὺ … καταισχυνθῇ Is 28.16 (Ro 9.33) ἀκρογωνιαῖον Eph 2.20 **7** λίθος … γωνίας Ps 118.22 (Mt 21.42; Ac 4.11) **8** λίθος … σκανδάλου Is 8.14 (Ro 9.33) **9** γένος ἐκλεκτόν Is 43.20 LXX (Dt 7.6; 10.15) βασίλειον ἱεράτευμα Ex 19.6 (23.22 LXX); Is 61.6; 1 Pe 2.5; Re 1.6; 5.10; 20.6 ἔθνος ἅγιον Ex 19.6 (23.22 LXX) λαὸς εἰς περιποίησιν Is 43.21 LXX; Ex 19.5 (23.22 LXX); Dt 4.20; 7.6; 14.2; Tt 2.14 τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε Is 43.21 (42.12) ἐκ … φῶς Is 9.2; Ac 26.18; Eph 5.8; Col 1.13

10 οἵ ποτε οὐ λαὸς,
νῦν δὲ λαὸς θεοῦ,
οἱ οὐκ ἠλεημένοι,
νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

Live as Servants of God

11 Ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους
ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν αἵτινες στρατεύονται κατὰ
τῆς ψυχῆς· **12** τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες
καλήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν ἐκ τῶν
καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες• δοξάσωσιν τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ
ἐπισκοπῆς.
13 Ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε
βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι **14** εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι᾽ αὐτοῦ πεμπο-
μένοις εἰς ἐκδίκησιν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν,
15 ὅτι οὕτως ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν
τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, **16** ὡς ἐλεύθεροι καὶ
μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν ἀλλ᾽ ὡς
θεοῦ δοῦλοι. **17** πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε,
τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε.

The Example of Christ's Suffering

18 Οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις,
οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς.
19 τοῦτο γὰρ χάρις[2], εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ[3] ὑποφέρει τις λύπας

---

[2] **19** {B} χάρις 𝔓^{72} א A B 81 642 1448 1735 *Byz* [K L P] *l* 751 it$^{w, z}$ vg cop$^{sa, bo}$ slav // χάρις παρὰ τῷ θεῷ C (Ψ 33 307 436 2344 *omit* τῷ) 442 1175 1243 1611 1739 1852 2492 (it^{ar} vg^{mss} syr$^{p, h with *}$ Speculum: *or omit* τῷ) arm geo // χάρις θεοῦ 5 eth Cassiodorus

[3] **19** {B} θεοῦ א A^{c} B 5 436 642 1735 *Byz* [K L P] it$^{ar, w, z}$ vg cop$^{sa, bo}$ slav Speculum // ἀγαθήν C Ψ 307 442 1175 1243 1448 1611 1739 1852 2492

---

10 Ho 2.23 (1.6, 9; 2.1) **11** παροίκους καὶ παρεπιδήμους Ps 39.12 ἀπέχεσθαι ... ἐπιθυμιῶν Ga 5.24 στρατεύονται ... ψυχῆς Ga 5.17; Jas 4.1 **12** ἐκ ... θεόν Mt 5.16 ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς Is 10.3; Lk 19.44 **13-14** Ro 13.1-7; Tt 3.1 **15** ἀγαθοποιοῦντας ... ἀγνωσίαν 1 Pe 3.16 **16** μὴ ... ἐλευθερίαν Ga 5.13 **17** πάντας τιμήσατε Ro 12.10 τὸν θεὸν ... τιμᾶτε Pr 24.21 **18** Οἱ ... δεσπόταις Eph 6.5; Tt 2.9

πάσχων ἀδίκως. **20** ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ
κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ᾽ εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχον-
τες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ θεῷ. **21**[d] εἰς τοῦτο γὰρ
ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν[4] ὑπὲρ ὑμῶν ὑμῖν[5] ὑπολιμπά-
νων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ,
22[e] ὃς **ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν**
οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ
23 ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει,
παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως **24** ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν
αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς
ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι
ἰάθητε. **25** ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενοι[6], ἀλλ᾽ ἐπεστρά-
φητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

---

syr$^{p, h}$ arm geo // ἀγαθὴν θεοῦ 𝔓^{72} 81 // θεοῦ ἀγαθήν A* 33 2344 // *omit* *l* 1751 vg^{ms}

[4] **21** {A} ἔπαθεν 𝔓^{72} A B C 33 81 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *l* 751 *l* 1159 (*Lect* ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθεν, *see footnote 5)* it$^{ar, q, t, w, z}$ vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ eth geo Eusebius-Emesa Chrysostom; Tertullian Cyprian Jerome Augustine Quodvultdeus Varimadum // ἀπέθανεν (*see* 3.18) 𝔓^{81} ℵ Ψ 5 307 (*l* 596 *l* 1441 ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, *see footnote* 5) syr^{p} arm slav Cyril; Ambrosiaster Ambrose Julian-Eclanum Fulgentius

[5] **21** {A} ὑμῶν ὑμῖν 𝔓^{72} ℵ A B C Ψ 5 81 442 1175 1448 1611 1735 1739 1852 it$^{ar, w, z}$ vg$^{ww, st}$ syr^{h} cop$^{sa mss}$ arm eth geo Cyril$^{1/3}$; Cyprian Ambrose Augustine$^{2/20}$ Quodvultdeus$^{3/4}$ // ἡμῶν, ὑμῖν 33 307 436 *Byz* [K L P] *l* 751 *l* 1159 (*Lect* ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθεν/ἀπέθανεν, ὑμῖν, *see footnote 4)* vg^{cl} cop$^{sa ms}$ slav Cyril$^{1/3}$; Tertullian Jerome Augustine$^{1/20}$ Quodvultdeus$^{1/4}$ // ἡμῶν, ἡμῖν 642 1243 2344 (*l* 921 ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθεν, ἡμῖν) it^{q} syr^{p} cop^{bo} Cyril$^{1/3}$; Augustine$^{17/20}$ Varimadum // ὑμῶν, ἡμῖν 2492 it^{l}

[6] **25** {B} πλανώμενοι ℵ A B 5 1175 1735 syr$^{p, h}$ eth Ps-Dionysius // πλανώμενα 𝔓^{72} C Ψ 33 81 307 436 442 642 1448 1611 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* geo Augustine LB NBS BTI DHH

---

[d] **21-25** Traditional material: NA NBS [e] **22-25** Traditional material: EU TOB

---

20 εἰ ἀγαθοποιοῦντες ... θεῷ 1 Pe 3.14, 17; 4.14 **21** Χριστὸς ... ὑπογραμμόν Jn 13.15 ἐπακολουθήσητε ... αὐτοῦ Mt 16.24 **22** Is 53.9; Jn 8.46; 2 Cor 5.21; 1 Jn 3.5 **23** Is 53.7; 1 Pe 3.9 **24** ὃς ... ἀνήνεγκεν Is 53.4, 12; He 9.28 ταῖς ... ζήσωμεν Ro 6.2, 11 οὗ ... ἰάθητε Is 53.5 **25** ἦτε ... πλανώμενοι Is 53.6; Eze 34.5-6; Mt 9.36

Wives and Husbands

3 Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν,
ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσιν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν
ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται **2** ἐποπτεύσαντες τὴν
ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν. **3** ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν
ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων
κόσμος, **4** ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρ-
τῳ τοῦ πραέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
πολυτελές. **5** οὕτως γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπί-
ζουσαι εἰς θεὸν• ἐκόσμουν ἑαυτὰς ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν, **6** ὡς Σάρρα ὑπήκουσεν τῷ Ἀβραάμ κύριον αὐτὸν
καλοῦσα ἧς ἐγενήθητε τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ φοβούμεναι
μηδεμίαν πτόησιν.

7 Οἱ ἄνδρες ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν ὡς ἀσθενε-
στέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ, ἀπονέμοντες τιμὴν ὡς καὶ συγκλη-
ρονόμοις[1] χάριτος ζωῆς[2] εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς
ὑμῶν.

Suffering for Righteousness' Sake

8 Τὸ δὲ τέλος πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι,
εὔσπλαγχνοι, ταπεινόφρονες[3], **9** μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ

---

[1] **7** {B} συγκληρονόμοις 𝔓$^{72, 81}$ א^{2} (א* συγκληρονόμους) B 33 442 1175 1243 1448 1739 1852 2344 2492 *l* 596 it$^{ar, t, z}$ vg syr^{p} arm eth geo Augustine // συγκληρονόμοι A C Ψ 5 81 307 436 642 1611 1735 *Byz* [K L P] *Lect* cop$^{sa, bo}$ slav Jerome REB BTI

[2] **7** {A} χάριτος ζωῆς 𝔓^{81vid} B C* Ψ 33 81 307 436 642 1175 1243 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz*^{pt} [L P] *l* 592 *l* 884 *l* 1154 *l* 1159 *l* 1364 *l* 1441 *l*^{AD} it$^{ar, (l), t, z}$ vg cop^{sa} arm geo (eth) Ambrose (Speculum) // χάριτος ζώσης *Byz*^{pt} [K] *Lect* // χάριτος ζωῆς αἰωνίου 𝔓^{72} syr^{p} // ποικίλης χάριτος ζωῆς א A (C^{2} Jerome *omit* ζωῆς) 5 442 1448 1611 *l* 596 syr^{h} cop^{bo}?

[3] **8** {A} ταπεινόφρονες 𝔓$^{72, 81vid}$ א A B C Ψ 5 33 81 307$^{v.r.}$ 436 442 642 1175 1243 1448^{txt} 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz*^{pt} *l* 596 it$^{ar, l, t, w, z*}$ vg syr$^{p, h}$

---

1 αἱ ... ἀνδράσιν Eph 5.22; Col 3.18; Tt 2.5 **3** ἔστω ... κόσμος 1 Tm 2.9 **6** Σάρρα ... καλοῦσα Gn 18.12 **7** Οἱ ... γυναικείῳ Eph 5.25; Col 3.19 **9** μὴ ... εὐλογοῦντες Mt 5.44; 1 Th 5.15; 1 Pe 2.23

κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες,
ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε.

10 ὁ γὰρ **θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν**
καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς
παυσάτω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ
καὶ χείλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον,
11 **ἐκκλινάτω δὲ ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν,**
ζητησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω αὐτήν·
12 **ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους**
καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν,
πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά.

13 Καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ
γένησθε; **14** ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι.
τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε μηδὲ ταραχθῆτε[4], **15** κύριον
δὲ τὸν Χριστὸν[5] ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἕτοιμοι ἀεὶ
πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν
ἐλπίδος, **16** ἀλλὰ μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν
ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε[6] καταισχυνθῶσιν οἱ
ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν Χριστῷ ἀναστροφήν.

---

cop^{bo} (arm) (eth) geo slav Clement; Pelagius Speculum // φιλόφρονες 307^{txt} *Byz*^{pt} [K P] *Lect* // φιλόφρονες ταπεινόφρονες L 1448$^{v.r.vid}$ *l* 1590^{c}

[4] **14** {A} μηδὲ ταραχθῆτε א A C Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K P] *Lect* it$^{ar, t, w, z}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ arm eth geo slav Clement // καὶ οὐ μὴ ταραχθῆτε 1611 1852 // *omit* 𝔓^{72} B L *l* 1364 cop$^{sa^{ms}}$ Jerome

[5] **15** {A} τὸν Χριστόν 𝔓^{72} א A B C Ψ 33 1175 1243 1611 1739 1852 it$^{ar, t, w, z}$ vg syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm geo Clement; (Jerome) // τὸν θεόν 5 81 307 436 442 642 1448 1735 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 593 τὸν θεὸν αὐτόν; *l* 1441 τὸν θεὸν ἡμῶν) slav Didymus

[6] **16** {A} καταλαλεῖσθε 𝔓^{72} B Ψ 1175 1611 1739 1852 (vg) (cop^{sa}) geo Clement // καταλαλοῦσιν 1448* // καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν (*see* 2.12) א A C 5 33 81 642 1448^{c} (2492 ὡς κακούργων) *Byz*^{pt} [K P] *l* 680 *l* 1159 Bede // καταλαλῶσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν (*see* 2.12) 307 436 442 1243 1735 2344 *Byz*^{pt} [L] *Lect*

10-12 Ps 34.12-16 **14** εἰ ... μακάριοι Mt 5.10; 1 Pe 2.20; 4.14 **14-15** τὸν δὲ ... ὑμῶν Is 8.12-13

17 κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,
πάσχειν ἢ κακοποιοῦντας. **18**[a] ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ
ἁμαρτιῶν ἔπαθεν[7], δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ὑμᾶς[8] προσαγάγῃ
τῷ θεῷ θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζῳοποιηθεὶς δὲ πνεύματι· **19** ἐν
ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν πορευθεὶς ἐκήρυξεν **20** ἀπει-
θήσασίν ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία ἐν
ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ εἰς ἣν ὀλίγοι•, τοῦτ'
ἔστιν ὀκτὼ ψυχαί, διεσώθησαν δι' ὕδατος **21** ὃ[9] καὶ ὑμᾶς
ἀντίτυπον νῦν σῴζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου
ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεόν, δι' ἀναστάσεως
Ἰησοῦ Χριστοῦ **22** ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεὶς εἰς
οὐρανὸν ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνά-
μεων.

---

[7] **18** {B} περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν B 642 *Byz* [K P] *Lect* Augustine$^{1/6}$ // ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν 2492 *l* 593 *l* 883 // περὶ ἁμαρτιῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἀπέθανεν (*see* 2.21) 𝔓^{72} A (Ψ περὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν) 1611 1735 // περὶ ἁμαρτιῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν ℵ^{2} (ℵ* τῶν ἁμαρτιῶν) C^{2} 5 33^{vid} 436 442 1175 1243 1739 1852 2344 *l* 596 (syr^{h} cop^{bo}) Didymus$^{1/2}$ // περὶ ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀπέθανεν C^{*vid} it$^{ar, l}$ vg^{cl} (vg$^{ww, st}$ GNB NIV EU BJ BTI DHH *omit* ἡμῶν) syr^{p} cop^{samss} Clement^{lat} (Cyprian *omit* ἡμῶν) Augustine$^{5/6}$ // περὶ ἁμαρτιῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθεν L 81 307 1448 (geo ὑπὲρ ὑμῶν) slav (REB) // ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν ἀπέθανεν Didymus$^{1/2}$

[8] **18** {C} ὑμᾶς 𝔓^{72} B Ψ 1175 1243 1448 1611 1852 2492 *Byz*^{pt} [P] *l* 590 *l* 591 *l* 593 *l* 921 *l* 1154 *l* 1178 it^{z} vg^{mss} syr$^{p, h}$ cop^{samss} arm Augustine$^{1/2}$ // ἡμᾶς ℵ^{2} A C 5 33 81 307 436 442 642 1735 1739 2344 *Byz*^{pt} [K L] *Lect* it$^{ar, t}$ vg syr^{hmg} cop$^{samss, bo}$ eth geo slav Clement^{lat} Peter-Alexandria^{vid} Didymus Cyril; Cyprian Jerome Augustine$^{1/2}$ REB BJ // *omit* ℵ*

[9] **21** {A} ὃ ℵ^{2} A B C Ψ 5 33 81 307 442 (1175) 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar, z}$ vg syr^{h} arm geo slav Origen^{lat} Didymus^{dub} Cyril; Cyprian Jerome Augustine Varimadum // ᾧ 642 syr^{p} // *omit* 𝔓^{72} ℵ* 436 eth

---

[a] **18-19** Traditional material: NA NBS // **18.22** Traditional material: EU^{mg}

---

18 Χριστὸς ... ἔπαθεν Ro 6.10; Eph 2.18; He 9.28; 10.10; 1 Pe 2.21; 4.1 **20** Gn 6.1–7.24 **21** σῴζει ... θεόν He 10.22 **22** Eph 1.20-21

Good Stewards of God's Grace

4 Χριστοῦ οὖν παθόντος[1] σαρκὶ καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν
ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας **2** εἰς τὸ
μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις ἀλλὰ θελήματι θεοῦ τὸν ἐπί-
λοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. **3** ἀρκετὸς γὰρ ὁ παρεληλυθὼς
χρόνος τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι πεπορευμένους ἐν
ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις καὶ ἀθε-
μίτοις εἰδωλολατρίαις. **4** ἐν ᾧ ξενίζονται μὴ συντρεχόντων
ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν βλασφημοῦντες,
5 οἳ ἀποδώσουσιν λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ
νεκρούς. **6** εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κρι-
θῶσιν μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσιν δὲ κατὰ θεὸν πνεύ-
ματι.

7 Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικεν. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε
εἰς προσευχάς **8** πρὸ πάντων τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ
ἔχοντες, ὅτι ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν, **9** φιλόξενοι εἰς
ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ, **10** ἕκαστος καθὼς ἔλαβεν χάρι-
σμα εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης
χάριτος θεοῦ. **11** εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ,
ὡς ἐξ ἰσχύος ἧς χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσιν δοξάζηται ὁ θεὸς
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων•, ἀμήν.

---

[1] **1** {A} παθόντος 𝔓[72] B C Ψ 1243 1739 it[ar, t] vg cop[sa] geo Isidore Nestorius; Ambrose Niceta Jerome[2/3] Augustine[3/4] Vigilius // παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν **א**[2] A 5 33[vid] 81 307 436 442 642 (1175 1852 σαρκί *before* ὑπέρ) 1448 1611 1735 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* syr[h] (cop[bo]) (arm) eth (slav) Athanasius Marcellus Didymus Epiphanius Cyril Acacius-Melitene Theodoret: (Jerome[1/3]) Augustine[1/4] // παθόντος ὑπὲρ ὑμῶν *l* 590 (vg[ms] syr[p]) // ἀποθανόντος ὑπὲρ ὑμῶν **א***

---

1 ὁ ... ἁμαρτίας Ro 6.2, 7 **3** Eph 2.2-3; Tt 3.3 **5** τῷ ... νεκρούς Ac 10.42; 2 Tm 4.1 **7** Πάντων ... ἤγγικεν Ro 13.11-12; 1 Jn 2.18 **8** ἀγάπη ... ἁμαρτιῶν Pr 10.12; Jas 5.20 **10** ἕκαστος ... διακονοῦντες Ro 12.6-8 **11** ἐν ... θεός 1 Cor 10.31

Suffering as a Christian

12 Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρα-
σμὸν ὑμῖν γινομένῃ ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, **13** ἀλλὰ
καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν, χαίρετε, ἵνα καὶ
ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι.
14 εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς
δόξης[2] καὶ τὸ τοῦ θεοῦ[3] πνεῦμα ἐφ᾽ ὑμᾶς ἀναπαύεται[4] [5]. **15** μὴ
γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς
ἀλλοτριεπίσκοπος· **16** εἰ δὲ ὡς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω,
δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει[6] τούτῳ. **17** ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ

---

[2] **14** {A} δόξης 𝔓[72] B Ψ 642 1448 2492 *Byz* [K L] *l* 147 *l* 422 *l* 590 *l* 1159 *l* 1441 it[ar, t] vg[ww, st] syr[p] geo slav[mss] Clement Cyril; Tertullian // δόξης καὶ τῆς δυνάμεως ℵ[2] (ℵ* τῆς δυνάμεως αὐτοῦ) syr[h]? arm slav[mss] // δόξης καὶ δυνάμεως A P 5 33 81 307 436 442 1175 1243 1735 1739 2344 *Lect* it[z] (vg[cl]) vg[mss] syr[h]? Athanasius Theodoret; Cyprian

[3] **14** {A} καὶ τὸ τοῦ θεοῦ 𝔓[72] ℵ A B Ψ 5 33 81 436 1175 1243 1448 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* cop[bo]? Clement Cyril; Tertullian // τοῦ θεοῦ ὄνομα καί 1611 1852 syr[h] // τὸ τοῦ θεοῦ 307 // καὶ τοῦ θεοῦ 442 642 cop[bo]? Theodoret

[4] **14** {A} ἀναπαύεται ℵ* B 307* 436 1448 1739[v.r.vid] *Byz*[pt] [K L P] *l* 590 Clement Theodoret; Tertullian Cyprian // ἐπαναπαύεται A Ψ 81 1243 1611 1735 1852 2492 // ἀναπέπαυται 5 33 307[c] 442 642 1175 1739[txt] 2344 *Byz*[pt] *l* 596 *l* 921 Didymus[dub] Cyril // ἐπαναπέπαυται 𝔓[72] ℵ[2]

[5] **14** {A} *no addition* 𝔓[72] ℵ A B 5 33 81 436 442 642 1175 1243 1735 1739 1852 2344 2492 *l* 596 vg[cl, st] syr[p, h] cop[sa ms, bo] arm eth geo Clement Didymus[dub] Theodoret Cyril; Tertullian // *add* κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται 307 // *add* κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται Ψ (1448 ἡμᾶς) 1611 *Byz* [K L P] *l* 590 it[ar, q, t, z] vg[ww] syr[h with *] cop[sa mss, bo ms] slav (Cyprian ἡμᾶς) // *add* κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται καὶ ὀνειδιζόμενον φέρει, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται *l* 921

[6] **16** {B} μέρει 307 642 1448 1735 *Byz* [K L P] *Lect* slav // ὀνόματι 𝔓[72] ℵ A B Ψ 5 33 81 436 442 1175 1243 1611 1739 1852 2344 2492 *l* 596 it[ar, q, t, z] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm geo Cyril; Tertullian Augustine Quodvultdeus GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

---

12 τῇ ... συμβαίνοντος 1 Pe 1.7 **13** καθὸ ... χαίρετε Ac 5.41 **14** ὀνειδίζεσθε ... Χριστοῦ Ps 89.50-51; Ac 5.41; 1 Pe 2.20 τὸ τοῦ ... ἀναπαύεται Is 11.2 **17** τοῦ ἄρξασθαι ... θεοῦ Jr 25.29; Eze 9.6

ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον
ἀφ᾽ ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγε-
λίῳ;
18 καὶ **εἰ ὁ δίκαιος μόλις σῴζεται,**
ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται;
19 ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ πιστῷ
κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Tending the Flock of God

5 Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος
καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης
ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός· **2** ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν
ποίμνιον τοῦ θεοῦ ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ᾽ ἑκουσίως
κατὰ θεόν[1], μηδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως, **3** μηδ᾽ ὡς
κατακυριεύοντες τῶν κλήρων ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποι-
μνίου[2]· **4** καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομιεῖσθε τὸν
ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.
5 Ὁμοίως, νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις· πάντες δὲ
ἀλλήλοις τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι

---

[1] **2** {C} ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ᾽ ἑκουσίως κατὰ θεόν 𝔓^{72} ℵ^{2} A P Ψ 5 (33 2344 ἀναγκαστικῶς) 81 436 442 (1243) 1448 1735 1739 1852 *l* 596 it$^{(ar).h.q.t.z}$ vg syr^{h} cop^{bo} arm eth geo slav Jerome$^{2/3}$ (Speculum) // ἐπισκοπεύοντες μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ᾽ ἑκουσίως κατὰ θεόν 1175 1611 // ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ᾽ ἑκουσίως 307 642 2492 *Byz*^{pt} [K L] (*Byz*^{pt} ἀναγκαστικῶς) *Lect* (*l* 590 *l* 884 ἐπισκοποῦντος; *l* 1441 ἀναγκαστικῶς) syr^{p} // μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ᾽ ἑκουσίως B Didymus; Varimadum^{vid} // μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ᾽ ἑκουσίως κατὰ θεόν ℵ* cop^{sa} Jerome$^{1/3}$

[2] **3** {A} *include verse 3 (with minor variants)* 𝔓^{72} ℵ A Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it^{ar,h,t,z} vg syr^{p,h} cop^{sa,bo} arm eth geo slav Didymus Cyril; Jerome Augustine Speculum // *omit verse 3* B

---

17 τῶν ... εὐαγγελίῳ 2 Th 1.8 **18** Pr 11.31 LXX **19** πιστῷ ... αὐτῶν Ps 31.5
5.2 ποιμάνατε ... θεοῦ Jn 21.15-17; Ac 20.28 **3** μηδ᾽ ... κλήρων 2 Cor 1.24 τύποι ... ποιμνίου Php 3.17; Tt 2.7 **4** κομιεῖσθε ... στέφανον 1 Cor 9.25

Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται,
ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν.

6 Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα
ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ[3], **7** πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρί-
ψαντες ἐπ᾽ αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν.

8 Νήψατε, γρηγορήσατε. ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων
ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τινα καταπιεῖν[4]· **9** ᾧ ἀντίστητε
στερεοὶ τῇ πίστει εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ♦
ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. **10** Ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος,
ὁ καλέσας ὑμᾶς[5] εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ[6]♦

---

[3] **6** {A} καιρῷ 𝔓[72] א B 81 307 642 1175 1243 1448 1611 1739 1852 2492 *Byz* [K L] *Lect* syr[p, h] cop[sa] arm geo[ms] (eth) slav[mss] Origen Didymus // καιρῷ ἐπισκοπῆς (*see* 2.12) A P (Ψ ἐπισκοπῆς ὑμῶν) 5 33 436 442 1735 2344 *l* 422 *l* 592 *l* 884 *l* 1298 *l* 1365 *l* 1590 it[ar, h, t, z] vg syr[h with *] cop[bo] geo[mss] slav[ms] Jerome (Speculum)

[4] **8** {C} τινα καταπιεῖν א 5 81 307 442 1243 1611 1739 1852 *Byz*[pt] [K L P] *l* 590 *l* 592 *l* 895 *l* 1159 *l* 1298 *l* 1365 cop[bo] arm slav (Origen[gr1/6]) Eusebius[ms]; Cyprian (Hilary) Jerome[1/9] // τίνα καταπίῃ 𝔓[72] A 436 642 2492 *Lect* it[ar, h, q, t, z] vg eth geo Origen[gr4/6, lat9/10] Eusebius Asterius Athanasius Cyril-Jerusalem Didymus[6/7] Chrysostom Nilus Marcus-Eremita Isidore Cyril; Lucifer Ambrosiaster Priscillian Ambrose Jerome[8/9] Rufinus Niceta Augustine Quodvultdeus // τίνα καταπίει 33[vid] 1448 1735 2344 *Byz*[pt] *l* 591 *l* 809 *l* 1153 *l* 1364 Didymus[1/7] // καταπιεῖν B Ψ 1175 Origen[gr1/6, lat1/10]

[5] **10** {A} ὑμᾶς 𝔓[72] א A B Ψ 5 33 81 307 436 642 1175 1243 1448 1611 1735[c] 1739 1852 2344 *Byz* [K L P] *Lect* it[h, q] vg[mss] syr[h] cop[sa, bo] arm eth geo slav // ἡμᾶς 442 1735* 2492 *l* 422 *l* 592 *l* 809 *l* 921 *l* 938 *l* 1153 *l* 1364 *l* 1441 it[ar, t, z] vg syr[p] cop[bomss] Didymus[dub] DHH

[6] **10** ἐν Χριστῷ א (B ἐν τῷ Χριστῷ) 1611 syr[h] cop[sa] // ♦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ 𝔓[72] A Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, h, q, t, z] vg syr[(p), h with *] cop[bo] arm eth geo slav Didymus[dub] LB NBS DHH

---

5 Ὁ ... χάριν Pr 3.34 LXX (Mt 23.12; Jas 4.6) **6** Job 22.29; Mt 23.12; Lk 14.11; 18.14; Jas 4.10 **7** πᾶσαν ... αὐτόν Ps 55.22; Mt 6.25-30 **8** Νήψατε, γρηγορήσατε 1 Th 5.6 **9** ᾧ ἀντίστητε Eph 6.11-13; Jas 4.7 **10** Ὁ δὲ ... δόξαν 1 Th 2.12

ὀλίγον παθόντας αὐτὸς καταρτίσει, στηρίξει, σθενώσει, θεμε-
λιώσει[7]. **11** αὐτῷ τὸ κράτος[8] εἰς τοὺς αἰῶνας♦, ἀμήν.

Final Greetings

12 Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι,
δι᾽ ὀλίγων ἔγραψα παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι
ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ εἰς ἣν στῆτε. **13** Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν
Βαβυλῶνι[9] συνεκλεκτὴ καὶ Μᾶρκος ὁ υἱός μου. **14** ἀσπάσα-
σθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης[10]. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσιν τοῖς ἐν
Χριστῷ.[11]♦

---

[7] **10** {B} καταρτίσει, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει א 33 436 442 (1243 καταρτιεῖ) 1739* 1852 2344 syr^{h}? arm // καταρτίσει ὑμᾶς, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει 5 642 1739^{c} 2492 *Lect* // καταρτίσαι ὑμᾶς στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει 307 1735 *Byz* [K L P] *l* 590 (*l* 592 ὑμᾶς καί) *l* 593^{vid} *l* 1156 slav // καταρτίσαι, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι 1448 1611 (*l* 422 *l* 895 *l*^{AD} καταρτίσαι ὑμᾶς) *l* 1159 syr^{h}? // καταρτίσει, στηρίξει, θεμελιώσει 𝔓^{72} 81 1175 it$^{q, t}$ vg^{mss} syr^{p} (geo) TOB // καταρτίσει, στηρίξει, σθενώσει A B (Ψ καταρτιεῖ) *l* 1298 *l* 1365 it$^{ar, h, z}$ vg

[8] **11** {B} τὸ κράτος (𝔓^{72} *omit* τό) A B Ψ it^{ar} vg$^{ww, st}$ geo // ἡ δόξα it^{t} cop^{samss} // ἡ δόξα κράτος *Byz*^{pt} [K] (436 *omit* ἡ) *Lect* (*l* 884 *l* 921 *omit* ἡ) // ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος (*see* 4.11) א 307 442 642 1735 2492 *Byz*^{pt} [L P] *l* 422 *l* 592 *l* 593 *l* 895 *l* 1159 *l*^{AD} it^{z} vg^{cl} (cop^{samss} slav) // τὸ κράτος καὶ ἡ δόξα 5 33 81 1175 1243 1448 1611 1739 1852 2344 *l* 1298 *l* 1365 syr^{h} cop^{bo} arm // *virtus et potestas* it$^{h, q}$ vg^{mss}

[9] **13** {A} Βαβυλῶνι 𝔓^{72} A B Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611* 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{h, q}$ vgst syr^{h} cop$^{sa, bo}$ geo slav Origen Eusebius // Βαβυλῶνι ἐκκλησία א it$^{ar, z}$ vg$^{cl, ww}$ syr^{p} arm eth^{pp} // Ῥώμῃ 1611^{c}

[10] **14** {A} ἀγάπης 𝔓^{72} א A B Ψ 33 81 307 442 1175 1243 1448 1611 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{h, q}$ syr^{h} cop$^{(sa), bo}$ eth slav geo Cyril-Jerusalem; Cassiodorus // ἁγίῳ 5 436 642 1735 *l* 593 *l* 1298 *l* 1365 it$^{ar, z}$ vg syr^{p} arm // ἁγίῳ καὶ ἀγάπης *l* 422 (cop^{boms})

[11] **14** Χριστῷ. A B Ψ 2344 it$^{ar, z}$ vgst cop$^{sams, bomss}$ // Χριστῷ. ἀμήν. 2492 *l* 895 *l* 1365 *l* 1441 vg^{ww} syr^{p} eth // ♦ Χριστῷ Ἰησοῦ. 81 1175 1243 1739* cop$^{samss, bomss}$ geo // Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν א 5 307 436 442 642 1448 1611 1735 1739^{c} 1852 *Byz* [K L P] *Lect* it^{h} vg^{cl} syr^{h} cop^{bomss} arm slav

ΠΕΤΡΟΥ Β

Salutation

1 Συμεὼν[1] Πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς
ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσιν πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ
σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, **2** χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη
ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν[2].

The Christian's Call and Election

3 Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ
εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος
ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ[3] **4** δι' ὧν τὰ τίμια καὶ μέγιστα ἡμῖν
ἐπαγγέλματα♦ δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινω-
νοὶ φύσεως ἀποφυγόντες τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς[4]♦.
5 καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ♦ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες ἐπι-

---

[1] **1** {B} Συμεών ℵ A 33 307 436 442 642 1175 1448 1735 1739 1852 2344 *Byz*^{pt} [K L P] *Lect* arm geo // Σίμων $\mathfrak{P}^{72}$ B Ψ 5 81 1243 1611 2492 *Byz*^{pt} *l* 147 *l* 590 *l* 592 *l* 603 *l* 680 *l* 1364 *l*^{AD} it$^{ar, z}$ vg cop$^{sa, bo}$ eth slav BTI DHH?

[2] **2** {A} τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν B C 1448 *Byz* [K] *l* 883 *l* 884 *l* 1159 // τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν 5 33 81 436 642 2344 *l* 598 *l* 1365 it^{q} vg^{cl} vg^{mss}? Augustine // τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ℵ A L 307 1735 1739 2492 *Lect* (*l* 592 *add* κυρίου *after* καί *too; l* 921 καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ) vg^{mss}? syr^{pal} cop^{bo} arm (eth) (slav) // τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν (*see* 1.1) 442 *l* 596 // τοῦ θεοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν $\mathfrak{P}^{72}$ // τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 1611 it^{ar} syr$^{ph, h}$ cop^{sams} geo Speculum // τοῦ θεοῦ ἡμῶν 1243 *l* 422 // τοῦ κυρίου ἡμῶν P Ψ 1175 1852 it^{z} vg$^{ww, st}$ (cop^{sa}) BJ

[3] **3** {B} ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ ℵ A C P Ψ 33 81 307 436 442 1243 1735 1739 1852 2344 *l* 596 *l* 884 it$^{ar, h, q}$ vg syr$^{ph, h, pal}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo (slav) Didymus; (Speculum) // διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς $\mathfrak{P}^{72}$ B 5 642 1175 1448 1611 2492 *Byz* [K L] *Lect* (it^{z})

[4] **4** τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς A B it$^{ar, h, z}$? vg? Speculum // ♦ τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς 307 436 442 642 1448 1735 2344 2492 *Byz* [K L (P)] *Lect* (*l* 592 *l* 598 *l* 1154 *omit* ἐν) it$^{ar, h, z}$? vg? // τῆς ἐν κόσμῳ ἐπιθυμίας φθορᾶς 33^{vid} 81 cop$^{samss, bo, vvid}$ // τῆς ἐν κόσμῳ ἐπιθυμίας καὶ φθορᾶς C Ψ 5 (81

---

2 χάρις ... πληθυνθείη Jd 2 **3** τοῦ ... ἀρετῇ 1 Pe 2.9

χορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν
γνῶσιν, **6** ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ
τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, **7** ἐν δὲ τῇ
εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην.
8 ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ
ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἐπίγνωσιν· **9** ᾧ γὰρ μὴ πάρεστιν ταῦτα, τυφλός ἐστιν μυωπά-
ζων λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρ-
τιῶν•. **10** διὸ μᾶλλον, ἀδελφοί, σπουδάσατε βεβαίαν[5] ὑμῶν
τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι[5]· ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ
πταίσητέ ποτε. **11** οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν
ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ
σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

12 Διὸ μελλήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνῄσκειν περὶ τούτων καίπερ
εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. **13** δίκαιον
δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ᾽ ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν
ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει **14** εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ
σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς
ἐδήλωσέν μοι. **15** σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ
τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι.

Christ's Glory and the Prophetic Word

16 Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνω-
ρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ

---

omit καί) 1175 1243 (1611 1852 τῷ κόσμῳ) 1739 syr$^{h, pal}$ arm geo slav // τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιθυμίαν φθορᾶς ($\mathfrak{P}^{72}$ φθοράν) ℵ (eth) Jerome EU LB BJ

[5] **10** {A} σπουδάσατε βεβαίαν ... ποιεῖσθαι $\mathfrak{P}^{72}$ B C 642 1448 1739 (2344 ποιεῖσθε) 2492 *Byz* [K L P] *Lect* Ambrose // σπουδάσατε ἵνα διὰ τῶν καλῶν ἔργων βεβαίαν ... ποιῆσθε (*or by itacism* ποιεῖσθε) ℵ (A ὑμῶν ἔργων) Ψ 5 81 307 436 (1175) 1611 (1735 ἔργων ὑμῶν) 1852 *l* 60 *l* 1365$^{1/2}$ it$^{ar, (t), z}$ (vg) syr$^{(ph), (h), pal}$ (cop$^{sa, bo}$) arm^{mss} (eth) geo (slav^{mss} ἔργων ὑμῶν) // σπουδάσατε διὰ τῶν καλῶν ἔργων βεβαίαν ... ποιεῖσθαι 442 *l* 596 arm^{mss} slav^{mss} // σπουδάσατε βεβαίαν εἰ ὑμῶν τὴν ἐκλογὴν ποιεῖσθε 1243

6-7 Ga 5.22-23 **12** μελλήσω ... εἰδότας Jd 5 **14** ἡ ἀπόθεσις ... μου 2 Cor 5.1 καθὼς ... ἐδήλωσέν μοι Jn 21.18-19

παρουσίαν ἀλλ᾽ ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.
17 λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς
ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, Ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητός μου οὗτός ἐστιν[6] εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα, **18** καὶ
ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν
αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει. **19** καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν
προφητικὸν λόγον ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ
φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φω-
σφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, **20** τοῦτο πρῶτον
γινώσκοντες ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ
γίνεται· **21** οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη προφητεία
ποτέ♦, ἀλλ᾽ ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἀπὸ
θεοῦ[7] ἄνθρωποι.

False Prophets and Teachers
(Jude 4-13)

2 Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν
ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις
ἀπωλείας καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι
ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν. **2** καὶ πολλοὶ ἐξακολου-
θήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις δι᾽ οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας
βλασφημηθήσεται, **3** καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς

---

[6] **17** {B} ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός μου οὗτός ἐστιν $\mathfrak{P}^{72}$ B // οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός (*see* Mt 3.17; 17.5) ℵ A C¹ Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, h, z}$ vg syr$^{ph, h}$ (arm geo *omit second* ὁ) slav Augustine EU LB BJ? TOB BTI? // οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς οὗτός ἐστιν (C^{*vid} *omit* ὁ ἀγαπητός) P 1175 cop$^{sa^{mss}, bo}$

[7] **21** {A} ἀπὸ θεοῦ $\mathfrak{P}^{72}$ B P 442 1175 1243 1739 1852 2492 *l* 596 (vg^{ms}) syr^{h} arm Augustine$^{3/4}$ Quodvultdeus Varimadum // ἀπὸ θεοῦ ἅγιοι C (81 ἅγιοι ἀπὸ θεοῦ) eth Didymus^{dub} // ἅγιοι θεοῦ ℵ (A τοῦ θεοῦ) Ψ 5 33 307 436 642 1448 1611 1735 2344 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 422 ἄνθρωποι *before* ἅγιοι; *l* 592 τοῦ θεοῦ) it$^{ar, h, z}$ vg syr^{ph} (cop$^{sa^{mss}}$) geo slav

---

17-18 Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35 **21** ὑπὸ ... ἄνθρωποι 2 Tm 3.16; 1 Pe 1.11
2.1 ἐν ὑμῖν ... ψευδοδιδάσκαλοι Mt 24.11 τὸν ... ἀρνούμενοι Jd 4 **2** δι᾽ ... βλασφημηθήσεται Is 52.5 **3** ἐν ... ἐμπορεύσονται Ro 16.18; 1 Th 2.5

ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρίμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ καὶ ἡ ἀπώλεια
αὐτῶν οὐ νυστάζει♦.
4 Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο ἀλλὰ
σειραῖς[1] ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους
5 καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο ἀλλ᾽ ὄγδοον Νῶε δικαιο-
σύνης κήρυκα ἐφύλαξεν κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας
6 καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ
κατέκρινεν[2] ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν[3] τεθεικώς **7** καὶ
δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ
ἀναστροφῆς ἐρρύσατο· **8** βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος
ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις
ἔργοις ἐβασάνιζεν. **9** οἶδεν κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ
ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τη-
ρεῖν, **10** μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ
πορευομένους καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας.
Τολμηταὶ αὐθάδεις δόξας οὐ τρέμουσιν βλασφημοῦντες,
11 ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες οὐ φέρουσιν
κατ᾽ αὐτῶν παρὰ κυρίῳ[4]♦ βλάσφημον κρίσιν. **12** οὗτοι δὲ ὡς

---

[1] **4** {C} σειραῖς 𝔓^{72} Ψ 5 33 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{(ar), z}$ vg syr^{ph} cop^{bo} arm geo slav Didymus Cyril // σιροῖς ℵ A B C 81 it^{h} vg^{ms} Augustine Quodvultdeus Fulgentius Cassiodorus NIV REB EU BJ TOB BTI

[2] **6** {C} καταστροφῇ κατέκρινεν ℵ A C^{2} Ψ 5 33 81 307 436 642 1448 1611 1735 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, h, z}$ vg syr$^{ph, h}$ cop^{sa} arm eth geo slav // κατέκρινεν 𝔓^{72*} B C* 442 1175 1243 1739 *l* 596 cop^{bo} NIV // κατέπρησεν 𝔓^{72c} // κατέστρεψεν P 1852

[3] **6** {C} ἀσεβεῖν ℵ A C Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1448 1611 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it$^{ar, h, z}$ vg cop^{sa} slav // ἀσεβέσιν 𝔓^{72} B P 1175 1243 1852 syr$^{ph, h}$ arm eth geo GNB NIV NRSV REB EU LB NBS DHH

[4] **11** παρὰ κυρίῳ ℵ B C 1175 1243 1448^{c} 1739 1852 2492 *Byz* [K L P] *Lect* // παρὰ κυρίου 𝔓^{72} 5 307 *l* 593 vg^{mss} syr$^{ph mss, h with *}$ NIV NRSV DHH // ♦ *omit* A Ψ 33 81 436 442 642 1448* 1611 1735 2344 *l* 596 it$^{ar, z}$ vg syr$^{ph mss, h}$ cop$^{sa, bo}$ eth

---

4 Jd 6 **5** ὄγδοον … ἐφύλαξεν Gn 8.18 κατακλυσμὸν … ἐπάξας 2 Pe 3.6 **6** πόλεις … κατέκρινεν Gn 19.24; Jd 7 **7** Gn 19.1-16 **9** οἶδεν … ῥύεσθαι 1 Cor 10.13 ἀδίκους … τηρεῖν Jd 6 **10** Jd 7-8 **11** Jd 9 **12** Jd 10

ἄλογα ζῷα γεγεννημένα φυσικὰ εἰς ἅλωσιν καὶ φθορὰν ἐν οἷς
ἀγνοοῦσιν βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καὶ φθαρήσον-
ται **13** ἀδικούμενοι[5] μισθὸν ἀδικίας ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν
ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις[6]
αὐτῶν συνευωχούμενοι ὑμῖν, **14** ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς
μοιχαλίδος[7] καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς
ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κα-
τάρας τέκνα. **15** καταλιπόντες εὐθεῖαν ὁδὸν ἐπλανήθησαν
ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ[8] ὃς μισθὸν
ἀδικίας ἠγάπησεν, **16** ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας·
ὑποζύγιον ἄφωνον ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον ἐκώλυσεν
τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν.

17 Οὗτοί εἰσιν πηγαὶ ἄνυδροι καὶ ὁμίχλαι ὑπὸ λαίλαπος
ἐλαυνόμεναι οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους τετήρηται. **18** ὑπέρογκα
γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρ-
κὸς ἀσελγείαις τοὺς ὄντως[9] ἀποφεύγοντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀνα-

---

[5] **13** {B} ἀδικούμενοι 𝔓[72] ℵ* B P Ψ 1175 1243 1852 syr[ph] arm // κομιούμενοι ℵ[2] A C 5 33 81 307 436 442 642 1448 1611 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, t] vg syr[h] cop[sa, bo] eth geo slav Jerome Speculum LB TOB

[6] **13** {B} ἀπάταις 𝔓[72] ℵ C 33 81 307 436 442 642 1175 1448 1735 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* syr[h txt] cop[sa mss, bo] arm slav // ἀγάπαις (*see* Jd 12) A B Ψ 5 1243 1611 it[ar, z] vg syr[ph, h mg] cop[sa mss] eth geo Ps-Cyprian Speculum // ἀγνοίαις 1739

[7] **14** {A} μοιχαλίδος 𝔓[72] B C 5 81 307 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2492 *Byz* [K L P] *Lect* // μοιχαλείας ℵ A 33 436 442 *l* 596 // μοιχείας Ψ 2344 eth geo slav NRSV LB BJ

[8] **15** {A} Βοσόρ 𝔓[72] ℵ[2] A[c] (A* *illegible*) C Ψ 048 5 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, z] vg syr[h] (eth) geo slav // Βεώρ (*see* Nu 22.5) B vg[mss] syr[ph] cop[sa] arm Augustine GNB? NIV LB // Βεωορσορ *(but omit following* ὅς) ℵ*

[9] **18** {C} ὄντως ℵ* C 048 5 81 307 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2492 *Byz* [K L P] *Lect* arm slav // ὀλίγως 𝔓[72] ℵ[2] A B Ψ 33 436 it[ar, z]? vg? syr[ph, h]? cop[sa, bo]? Jerome Augustine GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH // ὀλίγον 2344 it[ar, z]? vg? syr[ph, h]? cop[sa, bo]? // ὄντας *l* 884

---

13 σπίλοι ... ὑμῖν Jd 12 **15** ἐξακολουθήσαντες ... ἠγάπησεν Nu 22.7; Jd 11; Re 2.14
16 Nu 22.28 **17** οἷς ... τετήρηται Jd 13

στρεφομένους, **19** ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι αὐτοὶ
δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ
δεδούλωται. **20** εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου
ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ[10], τούτοις
δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα
χείρονα τῶν πρώτων. **21** κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνω-
κέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης ἢ ἐπιγνοῦσιν ὑποστρέψαι ἐκ τῆς
παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. **22** συμβέβηκεν αὐτοῖς
τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας,

Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα,

καί,

Ὗς λουσαμένη εἰς κυλισμὸν• βορβόρου.

The Promise of the Lord's Coming

3 Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν ἐν
αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν
2 μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προ-
φητῶν καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς τοῦ κυρίου καὶ
σωτῆρος. **3** τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες ὅτι ἐλεύσονται ἐπ᾽
ἐσχάτων• τῶν ἡμερῶν ἐν ἐμπαιγμονῇ ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας
ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι **4** καὶ λέγοντες, Ποῦ ἐστιν ἡ
ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ᾽ ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοι-
μήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως. **5** λανθά-
νει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ
ἐξ ὕδατος καὶ δι᾽ ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ **6** δι᾽

---

[10] **20** {C} κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ B 307 2492 *Byz* [K] *Lect* (*l* 593 *omit* Χριστοῦ) it[z] vg[mss] // κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ 𝔓[72] ℵ A C P Ψ 048[vid] 5 33 81 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 *l* 596[c vid] it[ar] vg syr[h] arm (eth) geo slav Pelagius Augustine GNB NIV NRSV REB LB NBS TOB BTI DHH // κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ *l* 1441 // κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ L cop[bo] // κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν (*l* 596* *omit second* ἡμῶν) vg[mss] cop[sa]

---

19 ᾧ ... δεδούλωται Jn 8.34 **20** γέγονεν ... πρώτων Mt 12.45 **21** Lk 12.47-48 **22** Κύων ... ἐξέραμα Pr 26.11

3.2 Jd 17 **3** ἐλεύσονται ... αὐτῶν Jd 18 **5** οὐρανοὶ ... λόγῳ Gn 1.6-9 **6** Gn 7.11-21; 2 Pe 2.5

ὃν[1] ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο· 7 οἱ δὲ νῦν
οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶν πυρὶ
τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν
ἀνθρώπων.

8 Ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα
παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. **9** οὐ
βραδύνει κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται,
ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ὑμᾶς[2] μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι
ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. **10** Ἥξει δὲ ἡμέρα•
κυρίου ὡς κλέπτης, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται,
στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσεται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα
οὐχ εὑρεθήσεται[3]. **11** τούτων οὕτως[4] πάντων λυομένων ποτα-
ποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς[5] ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις

---

[1] **6** {C} δι᾽ ὃν P 1175 *l* 590 it[l, z] vg[mss] // δι᾽ ὧν 𝔓[72] א A B C Ψ 048 5 33 81 307 436 442 642 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* [*l* 596[c]] it[ar] vg syr[p, h] cop[sa, bo, v] NIV EU BJ TOB BTI

[2] **9** {A} εἰς ὑμᾶς 𝔓[72] B C P 048[vid] 81 1175 1243 1448 1735 1739 2344 *l* 592 *l* 921 *l* 1154 *l* 1441 arm geo // εἰς ἡμᾶς 307 442 642 2492 *Byz* [K L] *Lect* (*l* 1178 *omit* εἰς) slav // δι᾽ ὑμᾶς א A Ψ 5 33 436 1611 1852 it[ar, l, z] vg syr[ph, h] cop[sa] Pelagius Augustine Speculum

[3] **10** {C} οὐχ εὑρεθήσεται syr[ph mss] cop[sa, v vid] // εὑρεθήσεται א B K P 1175 1448 1739[txt] 1852 syr[ph mss txt, h mg] (arm[mss]) NIV NRSV REB LB NBS TOB DHH // εὑρεθήσεται λυόμενα 𝔓[72] // ἀφανισθήσονται C arm[mss] GNB? BTI // κατακαήσεται A 048 (5 1243 1735 2492 κατακαήσονται) 33 81 307 436 442 642 1611 1739[v.r.] 2344 *Byz* [L] *Lect* it[ar] vg[cl] syr[ph mss mg, h, pal] (cop[bo]) eth geo slav Cyril; Augustine BJ // *omit* Speculum // *omit* καὶ γῆ … εὑρεθήσεται Ψ it[z] vg[ww, st] Jerome[vid] Pelagius

[4] **11** {B} τούτων οὕτως (𝔓[72], *but* πάντως *for* πάντων) B 1243 1611 1739 1852 syr[h] (arm) // τούτων οὖν א A Ψ 048 33 307 436 442 642 1448 1735 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, z] vg syr[ph, h mg, pal] cop[sa ms, bo] slav Pelagius Augustine // τούτων οὖν οὕτως 81 cop[sa] // τούτων δὲ οὕτως C P (5 Cyril *omit* οὕτως) 1175 // *omit* Speculum

[5] **11** {C} ὑπάρχειν ὑμᾶς 𝔓[72c] א[2] A C Ψ 048[vid] 33 81 307 436 442 1448 1611 1735 1739 1852 2344 *Byz* [K L P] *Lect*[pt, AD] (*l* 680[1/2]) it[ar, z] vg syr[ph, h, pal] cop[sa] arm eth geo slav Augustine // ὑμᾶς ὑπάρχειν 642 // ὑπάρχειν ἡμᾶς א* 5 *Lect*[pt]

---

8 μία … μία Ps 90.4 **9** οὐ … ἡγοῦνται Hab 2.3 μὴ … χωρῆσαι 1 Tm 2.4 **10** Ἥξει … κλέπτης Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; 1 Th 5.2, 4; Re 3.3; 16.15

12 προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ
ἡμέρας δι᾽ ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ στοιχεῖα
καυσούμενα τήκεται. **13** καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν
κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν ἐν οἷς δικαιοσύνη
κατοικεῖ.

14 Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι
καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ **15** καὶ τὴν τοῦ κυρίου
ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς
ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν ἔγραψεν
ὑμῖν, **16** ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς
περὶ τούτων ἐν αἷς ἐστιν δυσνόητά τινα ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ
ἀστήρικτοι στρεβλώσουσιν ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν
ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. **17** Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκον-
τες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες
ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, **18** αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ
γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ
δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος.[6]

(*l* 680[1/2]) Cyril; Firmicus Pelagius Julian-Eclanum // παρέχειν ἑαυτούς 1243 // ὑπάρχειν 𝔓[72*, 74vid] B 1175 vg[ms] Speculum

[6] **18** {C} αἰῶνος. B 1175 1243 1739* it[z] geo Augustine Fulgentius Bede // αἰῶνος. ἀμήν. 𝔓[72] א A C Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1448 1611 1735 1739[c] 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar] vg syr[ph, h, pal] cop[sa, bo] arm eth slav GNB NIV NRSV EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

---

13 καινοὺς ... αὐτοῦ Is 65.17; 66.22; Re 21.1 ἐν ... κατοικεῖ Is 60.21; 1 Cor 6.9-10; Re 21.27; 22.15 **15** τὴν τοῦ ... ἡγεῖσθε Ro 2.4; 2 Pe 3.9 **17** Ὑμεῖς ... συναπαχθέντες Mk 13.5 φυλάσσεσθε ... στηριγμοῦ 1 Cor 10.12

ΙΩΑΝΝΟΥ Α

The Word of Life

1 Ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς
ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ
λόγου τῆς ζωῆς – **2** καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν καὶ
μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ἥτις
ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν – **3** ὃ ἑωράκαμεν καὶ
ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν
ἔχητε μεθ᾽ ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς
καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. **4** καὶ ταῦτα γράφο-
μεν ἡμεῖς[1], ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν[2]♦ ᾖ πεπληρωμένη.

God is Light

5 Καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἀγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ
ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστιν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ
ἔστιν οὐδεμία. **6** Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι[a] κοινωνίαν ἔχομεν μετ᾽
αὐτοῦ[a] καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ
ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· **7** ἐὰν♦ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς
αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ᾽ ἀλλήλων, καὶ τὸ
αἷμα Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρ-
τίας. **8** ἐὰν εἴπωμεν ὅτι[b] ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν[b], ἑαυτοὺς πλα-

---

[1] **4** {B} ἡμεῖς ℵ A[*vid] B P Ψ 33 it[z*] cop[sa mss] // ὑμῖν A[c] C 5 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 1881 2344 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, t] vg syr[p, h, pal] cop[sa ms, bo, v] arm eth geo slav Augustine BJ TOB

[2] **4** ἡμῶν ℵ B L Ψ 436 1175 *Byz*[pt] [L] *Lect* it[ar, z] vg[ww, st] syr[p] cop[sa] geo slav[ms] // ♦ ὑμῶν A C 5 33 81 307 442 642 1243 1448 1611 1735 1739 1852 1881 2344 *Byz*[pt] [K P] *l* 422 *l* 598 *l* 938 *l* 1021 vg[cl] syr[h, pal] cop[bo, v] arm eth slav[mss] Augustine Bede

---

[a] **6** Quotation: TOB ‖ [b] **8** Quotation: BJ TOB

---

1 Ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς Jn 1.1, 2; 1 Jn 2.13, 14 τοῦ ... ζωῆς Jn 1.1, 4, 14 **2** ἡ ... ἑωράκαμεν Jn 1.14 **4** ἡ ... πεπληρωμένη Jn 15.11; 16.24 **5** ὁ θεὸς φῶς ἐστιν 1 Tm 6.16; Jas 1.17 **6** 1 Jn 2.4 ἐν ... ἀλήθειαν Jn 3.21 **7** ἐὰν ... φωτί Is 2.5 τὸ ... ἁμαρτίας He 9.14; Re 1.5; 7.14

νῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν♦. **9** ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς
ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστιν καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς
ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. **10** ἐὰν
εἴπωμεν ὅτι[c] οὐχ ἡμαρτήκαμεν[c], ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ
ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Christ Our Advocate

2 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἁμάρτητε. καὶ ἐάν τις
ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν
δίκαιον· **2** καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστιν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν,
οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.
3 Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς
ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. **4** ὁ λέγων ὅτι♦ Ἔγνωκα αὐτὸν καὶ
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν ψεύστης ἐστίν, καὶ ἐν τούτῳ ἡ
ἀλήθεια[1] οὐκ ἔστιν· **5** ὃς δ᾽ ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς
ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται·[a] ἐν τούτῳ γινώσκομεν
ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν.[b] **6** ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει, καθὼς
ἐκεῖνος περιεπάτησεν, καὶ αὐτὸς οὕτως[2]♦ περιπατεῖν.

---

[1] **4** {A} ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια A B C 33 81 307 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* Clement // ἡ ἀλήθεια ἐν τούτῳ 1881 arm // ἐν τούτῳ ἀλήθεια Ψ 5 436 1852 (*l* 596) *l* 1365* geo GNB? DHH // ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ eth slav // ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ℵ

[2] **6** οὕτως ℵ C Ψ 81 307 442 1175 1243 1448 1611 1739 1852 1881 2492 *Byz* [K P] *Lect* it[(ar), l] syr[h] (arm) (eth) geo slav (Origen[lat1/2]); Jerome[3/7] (Salvian) (Fulgentius[1/2]) // ♦ *omit* A B 5 33 436 642 1735 2344 it[l, w, z] vg Clement Origen[lat1/2] Cyril; Cyprian Jerome[4/7] Paulinus-Nola Pelagius Maximus Augustine Fulgentius[1/2]

---

[c] **10** Quotation: BJ TOB

[a] **2.5** Period: AD M TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS (TOB)V || [b] Colon: WH GNB NIV NRSV REB NBS BTI

---

9 ἐὰν ... ἁμαρτίας Ps 32.5; Pr 28.13

2.1 παράκλητον ... δίκαιον Ro 8.34; He 7.25; 9.24 **2** Jn 1.29; Col 1.20; 1 Jn 4.10, 14 **4** 1 Jn 1.6 **5** ὃς ... τετελείωται Jn 14.21, 23; 1 Jn 5.3 ἐν ... τετελείωται 1 Jn 4.12, 17 **6** Jn 13.15; 1 Pe 2.21

The New Commandment

7 Ἀγαπητοί, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν ἀλλ᾽ ἐντολὴν
παλαιὰν ἣν εἴχετε ἀπ᾽ ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν
ἠκούσατε. **8** πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν ὅ ἐστιν ἀλη-
θὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ
ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. **9** ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. **10** ὁ
ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον
ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν· **11** ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ
σκοτίᾳ ἐστὶν καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ καὶ οὐκ οἶδεν ποῦ
ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

12 Γράφω ὑμῖν, τεκνία,
ὅτι[c] ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
13 γράφω ὑμῖν, πατέρες,
ὅτι[d] ἐγνώκατε τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς.
γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι,
ὅτι[e] νενικήκατε τὸν πονηρόν.
14 ἔγραψα[3] ὑμῖν, παιδία,
ὅτι[f] ἐγνώκατε τὸν πατέρα.
ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες,
ὅτι[g] ἐγνώκατε τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς.
ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι,

---

[3] **14** {A} ἔγραψα 𝔓[74vid] ℵ A B C L P Ψ 5 33 307 436 442 1243 1611 1735 1739 1852 1881 2344 *Lect* vg[st] syr[pmss, h] cop[sa, bo] arm eth slav Origen[lat] Cyril // γράφω 81[vid] 642 1175 1448 2492 *Byz* [K] *l* 147 *l* 422 *l* 590 *l* 592 *l* 603 *l* 883 *l* 1159 *l* 1441 it[ar, t, z] vg[cl, ww] syr[pmss] Ambrose Augustine BTI

---

[c] **12** Direct: NBS[mg] TOB // Indirect: EU LB [d] **13** Direct: NBS[mg] TOB // Indirect: EU // Causal: LB || [e] Direct: NBS[mg] TOB // Indirect: EU // Causal: LB [f] **14** Direct: NBS[mg] TOB // Indirect: EU // Causal: LBB || [g] Direct: NBS[mg] TOB // Indirect: EU // Causal: LB

---

7 2 Jn 5-6 ἐντολὴν παλαιὰν ... ἀρχῆς 1 Jn 2.24; 3.11 **8** ἐντολὴν ... γράφω Jn 13.34 ἡ σκοτία παράγεται Ro 13.12 τὸ φῶς ... φαίνει Jn 1.9 **9** 1 Jn 2.11; 3.10, 15; 4.20 **10** σκάνδαλον ... ἔστιν Ps 119.165; Ro 14.13 **11** ὁ ... περιπατεῖ 1 Jn 2.9 ἐν ... ὑπάγει Jn 12.35 **12** ἀφέωνται ... αὐτοῦ Ps 25.11; 1 Cor 6.11 **13, 14** τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς Jn 1.1, 2; 1 Jn 1.1

ὅτι[h] ἰσχυροί ἐστε
καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει
καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.

15 Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις
ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ·
16 ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ
ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν
ἐκ τοῦ πατρὸς ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν. **17** καὶ ὁ κόσμος
παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ•, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ
θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

The Antichrist

18 Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν, καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι[4]
ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν,
ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. **19** ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθαν
ἀλλ᾽ οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, εἰ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἦσαν, μεμενήκεισαν ἂν
μεθ᾽ ἡμῶν – ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ
ἡμῶν. **20** καὶ ὑμεῖς χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου καὶ οἴδατε
πάντες[5]. **21** οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν
ἀλλ᾽ ὅτι οἴδατε αὐτὴν καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ
ἔστιν. **22** Τίς ἐστιν ὁ ψεύστης εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς

---

[4] **18** {B} ὅτι א* B C Ψ 5 436 1739 *l* 596 geo Origen^{gr} Ps-Dionysius Epiphanius // ὅτι ὁ א^{2} 33 81 307 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1852 2344 2492 *Byz* [K] *Lect* arm (*or only* ὅτι it$^{\text{ar, h, z}}$ vg syr$^{\text{p, h}}$ cop$^{\text{sa, bo}}$ eth slav Irenaeus^{lat} Origen^{lat}; Cyprian Lucifer Tyconius Jerome Augustine Quodvultdeus) EU? LB? BJ BTI DHH // ὁ A L 1881 *l* 680$^{1/2}$

[5] **20** {B} πάντες א B P Ψ 1852 syr$^{\text{p, h}}$ cop^{sa} arm geo Hesychius^{lat} // πάντα A C 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1881 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it$^{\text{ar, h, z}}$ vg cop^{bo} eth slav Cyril-Jerusalem Didymus BTI

---

[h] **14** Direct: NBS^{mg} TOB // Indirect: EU // Causal: LB

---

15 ἐάν τις ἀγαπᾷ ... ἐν αὐτῷ Ro 8.7; Jas 4.4 **16** ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός Ro 13.14; Eph 2.3; 1 Pe 2.11 ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν Pr 27.20 ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου Jas 4.16 **17** ὁ κόσμος παράγεται 1 Cor 7.31 ὁ δὲ ... αἰῶνα Mt 7.21; Wsd 5.15 **18** καθὼς ... γεγόνασιν Mt 24.5, 24 **19** ἐξ ἡμῶν ... ἡμῶν Ac 20.30 ἵνα φανερωθῶσιν ... ἡμῶν 1 Cor 11.19 **20** 1 Jn 2.27 **22** 1 Jn 4.3; 2 Jn 7

οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος
τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. **23** πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ
τὸν πατέρα ἔχει, ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα ἔχει.
24 ὑμεῖς ὃ ἠκούσατε ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν
μείνῃ ὃ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ ἐν τῷ πατρὶ
μενεῖτε. **25** καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο
ἡμῖν[6], τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

26 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. **27** καὶ
ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ᾽ αὐτοῦ μένει ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ χρείαν
ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ὡς τὸ αὐτοῦ χρῖσμα διδάσκει
ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν ψεῦδος,[i] καὶ
καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ.

Children of God

28 Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ἐὰν φανερωθῇ,
σχῶμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ
παρουσίᾳ αὐτοῦ. **29** ἐὰν εἰδῆτε♦ ὅτι δίκαιός ἐστιν, γινώσκετε
ὅτι καὶ πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.
3 ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ
κληθῶμεν, καὶ ἐσμέν[1]. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς, ὅτι
οὐκ ἔγνω αὐτόν. **2** Ἀγαπητοί νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω
ἐφανερώθη[a] τί ἐσόμεθα.[b] οἴδαμεν ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι

---

[6] **25** {A} ἡμῖν ℵ A C Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[ar, h, l, t] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Ambrose Augustine // ὑμῖν B 1881 *l* 1441 vg[mss] BJ

[1] **1** {A} καὶ ἐσμέν ℵ A B C P Ψ 5 33 81 307 436 442 1243 1611 1735 1739 1852 1881 2344 *l* 596 it[ar, h, l, z] vg (syr[h]) (cop[sa, bo]) eth geo slav Justin[vid]; Augustine // *omit* 642 1175 1448 2492 *Byz* [K L] *Lect* vg[ms] BTI

---

[i] **27** Major C: GNB? REB EU

[a] **3.2** C: REB[mg] BTI[mg] || [b] NO C: REB[mg] BTI[mg]

---

23 Jn 5.23; 15.23; 1 Jn 4.15; 5.1; 2 Jn 9 **25** Jn 3.15; 6.40 **27** τὸ χρῖσμα ... ψεῦδος Jn 14.26; 16.13 οὐ χρείαν ... ὑμᾶς Jr 31.34 **28** μένετε ... παρρησίαν 1 Jn 4.17 **29** 1 Jn 3.10

3.1 τέκνα θεοῦ Jn 1.12, 13; 1 Jn 3.10 οὐκ ἔγνω αὐτόν Jn 16.3 **2** ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα 2 Cor 3.18; Php 3.21

αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν, καθώς ἐστιν. **3** καὶ πᾶς ὁ
ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ᾽ αὐτῷ ἁγνίζει ἑαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος
ἁγνός ἐστιν.

4 Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ
ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. **5** καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη,
ἵνα τὰς ἁμαρτίας[2] ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. **6** πᾶς
ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν
αὐτὸν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. **7** Παιδία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς·
ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός
ἐστιν· **8** ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ᾽
ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. **9** Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ
τοῦ θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει,
καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. **10** ἐν
τούτῳ φανερά ἐστιν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ
διαβόλου·[c] πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ
καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Love One Another

11 Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία ἣν ἠκούσατε ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, **12** οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ
ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι
τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.

---

[2] **5** {A} ἁμαρτίας A B P 5 33 436 1243 1735 1739 1852 1881 2344 it$^{ar, l, z}$ vgst syr^{h} cop^{bo} arm eth Tertullian Augustine // ἁμαρτίας ἡμῶν ℵ C Ψ 81 307 442 642 1175 1448 1611 2492 *Byz* [K L] *Lect* vg$^{cl, ww}$ syr^{p} cop$^{sa, fay, v}$ geo slav Athanasius BTI

---

[c] **10** Period: AD TR

---

4 ὁ ... ἁμαρτίαν Mt 7.23 **5** τὰς ... ἄρῃ Jn 1.29; 1 Pe 2.24; 1 Jn 2.2; 4.10 ἁμαρτία ... ἔστιν Is 53.9; Jn 8.46; 2 Cor 5.21; He 4.15; 7.26; 9.14; 1 Pe 1.19; 2.22; 3.18 **6** πᾶς ... μένων Ro 6.2, 14; 1 Jn 3.9 **7** ὁ ... ἐστιν 1 Jn 2.29 **8** ὁ ποιῶν ... ἁμαρτάνει Jn 8.44 **9** Πᾶς ... ποιεῖ 1 Jn 5.18 **10** τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ Jn 1.12, 13; 1 Jn 3.1 **11** Jn 13.34; 15.12, 17; 2 Jn 5 **12** Κάϊν ... αὐτοῦ Gn 4.8

13 καὶ μὴ[3] θαυμάζετε, ἀδελφοί, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.
14 ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν[4] μένει ἐν τῷ
θανάτῳ. **15** πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος
ἐστίν, καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον
ἐν αὐτῷ μένουσαν. **16** ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι
ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν
ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. **17** ὃς δ᾽ ἂν ἔχῃ τὸν βίον
τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα καὶ
κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ᾽ αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ
μένει ἐν αὐτῷ; **18** Τεκνία, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ τῇ γλώσσῃ,
ἀλλ᾽ ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ.

Confidence before God

19 Καὶ ἐν τούτῳ[5] γνωσόμεθα[6] ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν. καὶ
ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὴν καρδίαν ἡμῶν, **20** ὅτι ἐὰν
καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς
καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα. **21** Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία

---

[3] **13** {C} καὶ μή ℵ C P Ψ 307 1243 1739 1881 2492 it[ar, q, z] syr[pmss] arm eth // μή A B 5 33 81 436 442 642 1175 1448 1611 1735 1852 2344 *Byz* [K L] *Lect* it[h, w] vg syr[pms, h] cop[sa, bo, fay] geo slav Didymus; Lucifer Jerome Paulinus-Nola Augustine

[4] **14** {A} ἀγαπῶν ℵ A B 33 1243 1739 1852 1881 2344 2492 it[h, q, w, z] vg cop[samss, bo, fay] arm geo Lucifer Augustine // ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν C Ψ 5 81 307 642 1175 1735 *Byz* [K L] *Lect* vg[mss] slav Cassiodorus // ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ P 436 442 1448 1611 *l* 147 *l* 422 *l* 603 *l* 921 it[ar] vg[mss] syr[p, h] eth Tyconius

[5] **19** {C} καὶ ἐν τούτῳ ℵ C Ψ 81 307 442 1175 1243 1448 1739 1881 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it[q] syr[p] cop[sa, bomss] arm eth slav Augustine // ἐν τούτῳ A B 5 436 642 1735 2344 it[ar, h, t, z] vg cop[bo, fay] geo Clement // καὶ ἐκ τούτου 1611 1852 (syr[h])

[6] **19** {A} γνωσόμεθα ℵ A B C P Ψ 81 307 436 442 1243 1611 1735 1739 1881 2344 2492 *l* 596 vg arm eth geo Clement // γινώσκομεν 5 642 1175 1448 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, h, t, (z)] vg[mss] slav Augustine LB? // γινωσκόμεθα 1852 it[q]

---

13 μισεῖ ... κόσμος Jn 15.18, 19; 17.14 **14** μεταβεβήκαμεν ... ζωήν Jn 5.24 ὁ ... θανάτῳ 1 Jn 2.11 **15** πᾶς ὁ μισῶν ... ἐστίν Mt 5.21, 22 πᾶς ἀνθρωποκτόνος ... μένουσαν Ga 5.20-21; Re 21.8 **16** ἐκεῖνος ... ἔθηκεν Jn 13.1; 15.13; Ga 2.20; 1 Tm 2.6; Tt 2.14 ἡμεῖς ... θεῖναι Php 2.17; 1 Th 2.8 **17** Dt 15.7-8 **18** Jas 2.15-16

ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ[7], παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν
22 καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς
αὐτοῦ τηροῦμεν καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν.
23 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς
ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. **24** καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν
αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ· καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει
ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

The Spirit of God and the Spirit of Antichrist

4 Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ
πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται
ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. **2** ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα
τοῦ θεοῦ· πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ
ἐληλυθότα ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, **3** καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ[1]
τὸν Ἰησοῦν[2] ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν· καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ τοῦ

---

[7] **21** {C} ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ C 442 (1243* καταγινώσκει) 1852 *l* 596 Clement[lat] Origen // μὴ καταγινώσκῃ/-ει ἡμῶν A Ψ 33 436 1735 1739 2344 vg[st] Methodius EU? BTI // ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ/-ει ἡμῶν ℵ[2] (ℵ* καταγινώσκω) 5 81 307 642 1175 1243[c] 1448 1611 1881 2492 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, q, w, z] vg[cl, ww] syr[p, h] arm geo eth slav[ms] Didymus Hesychius[lat]; Cyprian Jerome NRSV? LB? BJ NBS TOB DHH? // μὴ καταγινώσκῃ B

[1] **3** {A} μὴ ὁμολογεῖ ℵ A B Ψ 5 33 81 307 436 642 1175 1448 1611 1735 1739 1852 1881* 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it[l, q] vg[ms] syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo slav Origen[gr, lat1/3] Marcus-Eremita Cyril Theodoret; Cyprian Priscillian[2/3] Tyconius[2/3] Ambrose Augustine Fulgentius[1/2] // μὴ ὁμολογῇ 442 1243 1881[cvid] // λύει it[ar, z] vg Irenaeus[lat and acc. to 1739mg] Clement *and* Origen[gr acc. to 1739mg] Origen[lat2/3] mss[acc. to Socrates]; Tertullian Lucifer Priscillian[1/3] Tyconius[1/3] Fulgentius[1/2] TOB

[2] **3** {A} τὸν Ἰησοῦν A B 1739 (1881 *omit* τόν) it[q, z] vg cop[bo] Irenaeus[lat and acc. to 1739mg] Clement[acc. to 1739mg] Origen[gr, lat2/3] mss[acc. to Socrates] Cyril[4/5]; Tertullian[1/2] Lucifer Tyconius[1/3] Priscillian[1/3] Fulgentius[1/2] // Ἰησοῦν Χριστόν 1735 it[ar] vg[mss] cop[sa, bomss] Cyril[1/5]; Tertullian[1/2] // τὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα Ψ (33 2344 ἐληλυ-

---

22 ὃ ἐὰν αἰτῶμεν ... αὐτοῦ Mt 21.22; Mk 11.24; Jn 14.13; 15.7; 16.23-24 **23** αὕτη ... Χριστοῦ Jn 6.29 ἀγαπῶμεν ... ἡμῖν Jn 13.34; 15.12, 17 **24** ἐν τούτῳ ... ἔδωκεν Ro 8.9; 1 Jn 4.13

4.1 δοκιμάζετε τὰ πνεύματα 1 Th 5.21 πολλοὶ ... κόσμον Mt 7.15; 1 Jn 2.18; 2 Jn 7 **2** πᾶν πνεῦμα ... ἐστιν 1 Cor 12.3 **3** πᾶν ... ἀντιχρίστου 2 Jn 7 τοῦ ἀντιχρίστου ... ἤδη 1 Jn 2.18

ἀντιχρίστου ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν
ἤδη. **4** ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς,
ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. **5** αὐτοὶ ἐκ τοῦ
κόσμου εἰσίν, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσιν καὶ ὁ κόσμος
αὐτῶν ἀκούει. **6** ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν· ὁ γινώσκων τὸν θεὸν
ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ
τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς
πλάνης.

God is Love

7[a] Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐστιν, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν
θεόν. **8** ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν.
9 ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν
αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
ζήσωμεν δι᾽ αὐτοῦ. **10** ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς
ἠγαπήκαμεν[3] τὸν θεόν, ἀλλ᾽ ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ
ἀπέστειλεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν
ἡμῶν. **11** Ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς
ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. **12** θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέα-

θέναι) 81 436 1448 1611 1852 vg[ms] syr[p, h] arm geo (Theodoret); Tyconius[1/3] Augustine[2/16] // Ἰησοῦν κύριον ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ℵ // Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα (*see* 4.2) (L 442 1175 τὸν Ἰησοῦν Χριστόν) 5 (307 τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν) 642 1243 2492 *Byz* [K] (*l* 590 *l*[AD] τὸν Ἰησοῦν Χριστόν) *Lect* (*l* 883 *omit* ἐν σαρκί) it[l] eth slav Origen[lat1/3] Marcus-Eremita[vid]; (Cyprian) Priscillian[2/3] Tyconius[1/3, (1/3)] Ambrose[2/3, (1/3)] Augustine[9/16, (5/16)] Fulgentius[1/2]

[3] **10** {B} ἠγαπήκαμεν B Ψ 1739 eth // ἠγαπήσαμεν ℵ[2] (ℵ* ἠγάπησεν) A 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1852 1881 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* geo Philo-Carpasia

---

[a] **7-10** Traditional material: NA NBS

---

4 μείζων ... κόσμῳ Mt 12.29 **5** Jn 15.19 **6** τὸν θεὸν ἀκούει ἡμῶν Jn 8.47 **8** ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν 1 Jn 4.16 **9** Jn 3.16 **10** Ro 5.8, 10 ἀπέστειλεν ... ἡμῶν 1 Jn 2.2 **11** Mt 18.33 **12** θεὸν ... τεθέαται Jn 1.18

ται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη
αὐτοῦ ἐν ἡμῖν τετελειωμένη ἐστίν⬧.

13 Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν
ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. **14** καὶ ἡμεῖς
τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκεν τὸν υἱὸν
σωτῆρα τοῦ κόσμου. **15** ὃς ἐὰν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ.
16 καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει
ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν.

Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει,
καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει. **17** ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη
μεθ᾽ ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι
καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.
18 φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ᾽ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω
βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει, ὁ δὲ φοβούμενος οὐ
τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. **19** ἡμεῖς ἀγαπῶμεν[4], ὅτι αὐτὸς πρῶ-
τος ἠγάπησεν ἡμᾶς. **20** ἐάν τις εἴπῃ ὅτι Ἀγαπῶ τὸν θεὸν καὶ τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακεν, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακεν οὐ δύναται
ἀγαπᾶν.[5]⬧ **21** καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἵνα ὁ
ἀγαπῶν τὸν θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Faith is Victory over the World

5 Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ θεοῦ

---

[4] **19** {A} ἀγαπῶμεν A B 5 1243 1739 1852 1881 vg[ww, st] geo Augustine[6/10] // ἀγαπῶμεν τὸν θεόν ℵ 048 33 81 436 442 642 1448 1611 1735 2344 *l* 598 *l* 599 *l* 884 it[w] vg[cl] syr[p, h] cop[bo, vvid] arm Augustine[3/10] // ἀγαπῶμεν αὐτόν Ψ 307 1175 2492 *Byz* [K L] *Lect* slav Augustine[1/10] // γινώσκομεν cop[sa]

[5] **20** οὐ δύναται ἀγαπᾶν. ℵ B Ψ 442 1243 1448[*vid] 1611 1739 1852 syr[h] cop[sa] Origen; Cyprian Lucifer Zeno // ⬧ πῶς δύναται ἀγαπᾶν; A 048 5 (33 ἀγαπῆσαι) 81 307 436 642 1175 1448[c] 1735 1881 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it[ar, l, q, w] vg syr[p] cop[bo] arm geo eth slav Cyril; Ambrose Pelagius Augustine BTI

---

12 ἡ ἀγάπη ... ἐστίν 1 Jn 2.5; 4.17 **13** Ro 8.9; 1 Jn 3.24 **14** ὁ ... κόσμου Jn 3.17 **15** Ἰησοῦς ... θεοῦ 1 Jn 5.5 **16** Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν 1 Jn 4.8 **17** ἐν τούτῳ ... ἀγάπη 1 Jn 2.5; 4.12 **21** Mt 5.44-45; Mk 12.29-31

5.1 Πᾶς ... γεγέννηται 1 Jn 4.15

γεγέννηται, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ καὶ τὸν
γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. **2** ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν
τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς
αὐτοῦ ποιῶμεν[1]. **3** αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς
ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ
εἰσίν. **4** ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον·
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.
5 τίς δέ ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς
ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;

The Witness concerning the Son

6 Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος[2], Ἰησοῦς
Χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ
αἵματι[3]♦· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν
ἡ ἀλήθεια. **7** ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, **8** τὸ πνεῦμα
καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα[4], καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. **9** εἰ τὴν

---

[1] **2** {B} ποιῶμεν B Ψ (5) 81 436 642 1448[*vid] 1611 1739 1852 2344 it[ar, q] vg syr[p, h] cop[sa, bo] arm eth geo Lucifer Augustine // τηρῶμεν (*see* 5.3) ℵ A (048) 307 442 1175 1243 1448[c] 1735 1881 2492 *Byz* [K L P] *Lect* vg[mss] (slav) LB?

[2] **6** {A} αἵματος B Ψ 642 1175 1739* 1881 *Byz* [K L] *Lect* it[ar] vg syr[p] geo Clement[lat] Cyril[3/5]; Tertullian Rebaptism // πνεύματος (*see* Jn 3.5) *l* 165 *l* 170 *l* 422 Cyril[1/5] // πνεύματος ἁγίου *l* 593 *l* 617 *l* 1441 Ambrose // αἵματος καὶ πνεύματος ℵ A 33[vid] 307 436 1448 1611 1735 1739[c] 2344 *l* 598 it[l]? vg[mss]? syr[h] cop[samss, bo] eth slav Cyril[1/5] // πνεύματος καὶ αἵματος P 5 81 442 1243 1852 2492 *l* 884 it[l]? vg[mss]? arm

[3] **6** ὕδατι καὶ ἐν τῷ αἵματι B L Ψ 5 33 307 1175 1611 1852 2344 syr[p, h]? cop[bo] slav // αἵματι καὶ ἐν τῷ ὕδατι P 1243 1739* (1881 *omit* ἐν) arm // ὕδατι καὶ ἐν τῷ πνεύματι A 1735 // αἵματι καὶ ἐν τῷ ὕδατι καὶ πνεύματι 1739[c] // ♦ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι ℵ 436 442 642 1448 2492 *Byz* [K] *Lect* syr[p, h]? cop[sa, bomss] Cyril[1/3] // ὕδατι καὶ αἵματι 81 syr[p, h]? cop[v] geo Cyril[2/3] // πνεύματι *l* 422

[4] **7-8** {A} μαρτυροῦντες, **8** τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα ℵ A B (Ψ 1852 μαρτυροῦσιν) 048[vid] 5 33 81 88[txt] 221[txt] 307 (429[txt] *omit first* καί) 436 442 636[txt] 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1881 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 884 βάπτισμα *for* αἷμα) it[ar] vg[ww, st] syr[p, h] cop[sa, bo] eth geo slav Clement[lat] (Origen[lat]) (Cyril) Ps-Dionysius[vid] (John-Damascus); Rebaptism Ambrose Augu-

---

1 πᾶς ὁ ἀγαπῶν ... αὐτοῦ 1 Pe 1.22-23 **3** αὕτη ... τηρῶμεν Jn 14.15, 23, 24; 2 Jn 6 αἱ ... εἰσίν Dt 30.11; Mt 11.30 **5** Ro 8.37; 1 Jn 4.4 **6** Οὗτος ... Χριστός Jn 19.34 **7** Jn 15.26 **9** τὴν ... ἀνθρώπων Jn 5.32-34

μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ
μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ὅτι μεμαρτύ-
ρηκεν περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. **10** ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ
ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ[5], ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ[6] ψεύστην
πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν
μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. **11** καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ
μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεός•, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ
ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. **12** ὁ ἔχων τὸν υἱὸν ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ
ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

The Knowledge of Eternal Life

13 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον,
τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **14** καὶ αὕτη
ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα
κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀκούει ἡμῶν. **15** καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι
ἀκούει ἡμῶν ὃ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ
ᾐτήκαμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ.

---

stine Quodvultdeus Facundus // μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ ὁ λόγος καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσιν. **8** καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα 221$^{v.r.}$ 2318 2473 (61 629 *omit the following* καὶ οἱ τρεῖς ... εἰσιν; 61 88$^{v.r.}$ 429$^{v.r.}$ 629 636$^{v.r.}$ 918 *with other minor variants*) *l*^{AD} vg^{cl} (arm) // *testimonium dicunt (or: dant) in terra, spiritus (or: spiritus et) aqua et sanguis, et hi tres unum sunt in Christo Iesu.* **8** *et tres sunt, qui testimonium dicunt in caelo, pater, verbum (or: filius) et spiritus* (it$^{l, q}$ *omit: et hi tres ... Christo Iesu*) vg^{mss} (Cyprian) (Ps-Cyprian) (Priscillian) Speculum Varimadum Ps-Vigilius Fulgentius

[5] **10** {C} ἐν αὐτῷ B^{2} 307 436 442 642 1175 1448 1735 1852 1881* 2344 *Byz*^{pt} [K L] *Lect* slav // ἐν ἑαυτῷ א Ψ 5 (81) 1243 1611 1739 1881^{c} 2492 *Byz*^{pt} *l* 422 (*l* 591) (*l* 1153) *l* 1159 *l* 1441 *l*^{AD} arm eth (geo) Cyril; Augustine Speculum GNB NIV NRSV REB EU LB NBS TOB BTI DHH // εν αυτω *without accents* A B* P // αὐτοῦ *l* 884

[6] **10** {A} τῷ θεῷ א B Ψ 307 442 1175 1243 1448 1611 1735 1739^{c} 1852 1881 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 592 *l* 1441 τὸν θεόν) it$^{l, q}$ syr$^{p, h txt}$ cop$^{bo pt}$ slav Cyril; Augustine Varimadum // τῷ υἱῷ A 5 81 436 642 1739* 2344 it^{ar} vg syr$^{h mg}$ (eth) (geo) // τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ cop$^{sa, bo pt}$ arm // εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ *l* 884

---

9 ἡ ... θεοῦ Jn 5.37; 8.18 **10** ὁ πιστεύων ... αὐτῷ Ro 8.16; Ga 4.6 **12** Jn 3.36 **13** Jn 20.31 **14** Mt 7.7; Jn 14.13; 15.7, 16; 16.23; 1 Jn 3.21-22

16 Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν
μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωήν, τοῖς ἁμαρτά-
νουσιν μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ
ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. **17** πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ
ἔστιν ἁμαρτία οὐ[7] πρὸς θάνατον.

18 Οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρ-
τάνει, ἀλλ᾽ ὁ γεννηθεὶς ἐκ[8] τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν[9] καὶ ὁ πονηρὸς
οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. **19** οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν καὶ ὁ
κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. **20** οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ ἥκει καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν
ἀληθινόν[10], καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ
Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος. **21** Τε-
κνία, φυλάξατε ἑαυτὰ· ἀπὸ τῶν εἰδώλων.[11]

---

[7] **17** {A} οὐ א A B Ψ 048^{vid} 5 81 307 436 642 1175 1448 1611 1735 1739 1881 2344 *Byz* [K L P] *Lect* vgst syr^{p} cop^{bo} geo slav Origen Ps-Asterius // μή 442 Clement // *omit* 33 1243 1852 2492 it$^{ar, l, t}$ vg$^{cl, ww}$ syr^{h} cop$^{sa, bo^{mss}}$ arm Tertullian

[8] **18** {A} ὁ γεννηθεὶς ἐκ א A B Ψ 5 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1881 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* arm eth geo slav (Origen) // ἐγεννήθη· ὁ δὲ γεννηθεὶς ἐκ 33 // ἡ γέννησις 1852 it$^{ar, l, q, t}$ vg syr^{h} cop^{bo} Chromatius Jerome Vigilius

[9] **18** {C} ἑαυτόν א A^{c} Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 1881 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* arm eth geo slav Origen // αὐτόν B^{2} 1852 it$^{ar, l, t}$ vg Chromatius Jerome Vigilius GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH // αυτον *without accents* A* B*

[10] **20** {A} τὸν ἀληθινόν א^{2} B 81 307 442 1175 1243 1448 2492 *Byz* [K L P] *Lect* syr^{p} cop$^{bo^{mss}}$ arm Cyril$^{1/4}$; Hilary Faustinus Jerome Speculum Fulgentius$^{3/4}$ // τὸ ἀληθινόν א* it$^{l, q}$ cop$^{sa, bo^{mss}}$ Varimadum Quodvultdeus // τὸν ἀληθινὸν θεόν A Ψ 5 33 436 642 1611 1735 1739 1852 1881 2344 *l* 598 *l* 884 *l* 1590 it$^{ar, (t)}$ vg syr^{h} cop^{bo} eth geo slav Athanasius Marcellus Didymus^{dub} Cyril$^{3/4}$; Augustine Fulgentius$^{1/4}$ REB // *potestatem* Ambrose

[11] **21** {A} εἰδώλων. א A B Ψ 5 33 436 442 642 1243 1448 1611 1735 1739 1881 2344 2492 *l* 593 *l* 596 *l* 884 it$^{ar, l, q}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{p, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth geo Didymus; Speculum // εἰδώλων. ἀμήν. 81 307 1175 1852 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{cl} slav

---

16 ἔστιν ... θάνατον Mt 12.31; He 6.4-6 **18** πᾶς ... ἁμαρτάνει 1 Jn 3.9 ὁ γεννηθεὶς ... αὐτοῦ Jn 17.15 **20** γινώσκωμεν ... αἰώνιος Jn 17.3 **21** 1 Cor 10.14

ΙΩΑΝΝΟΥ Β

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ[a] καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς
ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ
ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, **2** διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν
ἡμῖν καὶ μεθ᾽ ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. **3** ἔσται μεθ᾽ ἡμῶν
χάρις ἔλεος εἰρήνη παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ[1]
τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Truth and Love

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας
ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. **5** καὶ
νῦν ἐρωτῶ σε, κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν ἀλλ᾽ ἣν
εἴχομεν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. **6** καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ
ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· αὕτη ἡ ἐντολή
ἐστιν, καθὼς ἠκούσατε ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε.
7 ὅτι πολλοὶ πλάνοι ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες
Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος
καὶ ὁ ἀντίχριστος. **8** βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσητε[2]

---

[1] **3** {A} παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ A B Ψ 048 81 436 442 1243 1735 1739 1852 *l* 596 vg eth geo // παρὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ 642 it[ar] syr[ph mss] // παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ א[2] 5 33 307 1175 1448 2344 2492 *Byz* [K L P] *Lect* syr[ph mss, h] cop[bo] arm slav // κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ א* 1611 *l* 680 *l* 883 *l* 884 // Ἰησοῦ Χριστοῦ it[t] cop[sa] Augustine Cassiodorus

[2] **8** {A} ἀπολέσητε … ἀπολάβητε א[2] (א* ἀπόλησθε) A B Ψ 5 33 81 307 436 442 642 (1243 ἀπολέσησθε) 1611 1735 1739 1852[vid] 2344 2492 *l* 596

---

[a] **1** κυρία (proper name): NBS[mg]

---

1 ἐγὼ … ἀληθείᾳ 3 Jn 1 **4** Ἐχάρην … ἀληθείᾳ 3 Jn 3 **5** οὐχ … ἀρχῆς 1 Jn 2.7; 2.24; 3.11 ἀγαπῶμεν ἀλλήλους Jn 13.34; 15.12, 17; 1 Jn 3.11 **6** αὕτη … ἐντολὰς αὐτοῦ Jn 14.15, 23, 24; 1 Jn 5.3 **7** πολλοὶ … κόσμον Mt 7.15; 1 Jn 2.18; 4.1 οἱ … ἀντίχριστος 1 Jn 4.3

ἃ εἰργασάμεθα[3] ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβητε[2]. **9** πᾶς ὁ
προάγων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ θεὸν οὐκ ἔχει·
ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ[4], οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει•.
10 εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ
λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε· **11** ὁ
λέγων γὰρ αὐτῷ χαίρειν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονη-
ροῖς.

Final Greetings

12 Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν οὐκ ἐβουλήθην διὰ χάρτου καὶ
μέλανος, ἀλλ᾽ ἐλπίζω γενέσθαι πρὸς ὑμᾶς καὶ στόμα πρὸς στόμα
λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν[5]♦ ᾖ πεπληρωμένη. **13** Ἀσπάζεταί σε
τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς.[6]

---

l 884 *l* 1439 it$^{ar, l}$ vg syr$^{ph, h}$ (cop$^{sa, bo}$) arm eth geo^{mss} (Irenaeus^{lat}) Isidore; Lucifer // ἀπολέσωμεν ... ἀπολάβωμεν 1175 1448 *Byz* [K L P] *Lect* geo^{ms} slav // αὐτούς, ... ἀπολέσωσιν ... ἀπολάβωμεν *l* 883

[3] **8** {B} εἰργασάμεθα B 1175 1448 2492 *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 147 *l* 603 ἐργασώμεθα) syr^{hmg} cop^{samss} geo^{ms} slav // εἰργάσασθε ℵ A Ψ 048^{vid} 5 33 81 307 436 442 642 1243 1611 1735 1739 1852^{vid} 2344 *l* 596 *l* 884 *l* 1439 it$^{ar, l}$ vg syr$^{ph, h}$ cop$^{samss, bo}$ arm geo^{mss} eth Irenaeus^{lat} Isidore; Lucifer NIV TOB BTI

[4] **9** {A} διδαχῇ ℵ A B Ψ 048 33 81 442 1243 1739 1852 2344 *l* 596 it^{l} vg cop$^{sa, bomss}$ arm Didymus // διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ 5 307 436 642 1175 1448 1611 1735 2492 *Byz* [K L P] *Lect* it^{ar} cop^{bo} eth geo slav Augustine^{vid} // διδαχῇ αὐτοῦ syr$^{phmss, h\ with\ *}$ Lucifer // δικαιοσύνῃ τοῦ Χριστοῦ *l* 422

[5] **12** ἡμῶν ℵ Ψ 307 642 1175^{vid} 1448 1611 1735 1852 2344$^{c\,vid}$ *Byz* [K L P] *Lect* (*l* 147 χάρις *for* χαρά) vg^{mss} syr$^{ph, h}$ arm geo slav^{ms} // ♦ ὑμῶν A B 5 33 81^{vid} 436 442 1243 1739 2344* 2492 *l* 422 *l* 596 *l* 921 it$^{ar, l}$ vg cop^{bo} eth slav^{ms} BTI // μου cop^{sa}

[6] **13** {A} τῆς ἐκλεκτῆς. $\mathfrak{P}^{74vid}$ ℵ A B P Ψ 048 5 33 81^{vid} (436 *omit* ἐκλεκτῆς [*sic*]) 642 1243 1735 1739 2344 2492 it$^{ar, l}$ vg cop$^{sa, bo}$ geo // τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν. 1175 1448 1611 1852 *Byz* [K L] *Lect* syr$^{phmss, h}$ slav // τῆς ἐκκλησίας. vg^{mss} // τῆς ἐκκλησίας. ἀμήν. 307 // τῆς ἐκλεκτῆς. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. 442 vg^{mss} // τῆς ἐκλεκτῆς. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν. *l* 596 (syr$^{phmss, h\ with\ *}$) arm (eth)

---

9 ὁ μένων ... ἔχει 1 Jn 2.23; 4.15 **10** εἴ ... οἰκίαν Ro 16.17; Eph 5.11; 2 Th 3.6 **12** Πολλὰ ... μέλανος 3 Jn 13 στόμα πρὸς ... λαλῆσαι Nu 12.8; 3 Jn 14

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν
ἀληθείᾳ.
2 Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαί-
νειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. **3** ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχο-
μένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν
ἀληθείᾳ περιπατεῖς. **4** μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν[1], ἵνα
ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

Cooperation and Opposition

5 Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ
τοῦτο ξένους, **6** οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκ-
κλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ·
7 ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ
τῶν ἐθνικῶν. **8** ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν τοὺς τοιού-
τους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.
9 Ἔγραψά τι[2] τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν
Διοτρέφης οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. **10** διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω,
ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν
ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς
ἀδελφοὺς καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας
ἐκβάλλει.

---

[1] **4** {A} οὐκ ἔχω χαράν ℵ A Ψ 048^{vid} 5 33 81 307 436 642 1175 1448 1611 1735 1852 2344 *Byz* [K L P] *Lect* it$^{ar\ v.r.}$ vg^{mss} syr^{ph,h} cop^{sa} arm eth geo slav (Cassiodorus) // χαράν οὐκ ἔχω C 442 1739 (*l* 422) *l* 596 // οὐκ ἔχω χάριν B^{2} (B* ἔχων) it^{ar*,1} vg // χάριν οὐκ ἔχω 1243 2492 cop^{bo}

[2] **9** {B} Ἔγραψά τι ℵ* A 048^{vid} 442 1739 *l* 596 cop^{bomss} arm (Jerome) // Ἔγραψάς τι B cop^{sa,bo} // Ἔγραψα ἄν ℵ^{2} 33 81 307 436 642 1243 1735 2344 2492 *l* 422 *l* 1439 it^{ar} vg syr^{ph,h} // Ἔγραψα ἄν τι 1611^{*vid} *l* 1178 // Ἔγραψα C Ψ 5 1175 1448 1611^{c} 1852 *Byz* [K L P] *Lect* (eth) geo slav NIV REB EU

---

1 ἐγὼ ... ἀληθείᾳ 2 Jn 1 **3** ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς 2 Jn 4 **6** οὓς ... θεοῦ Tt 3.13 **7** μηδὲν ... ἐθνικῶν 1 Cor 9.12, 15

11 Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθο-
ποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακεν τὸν θεόν.
12 Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπὸ αὐτῆς τῆς
ἀληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας ὅτι ἡ μαρτυρία
ἡμῶν ἀληθής ἐστιν.

Final Greetings

13 Πολλὰ εἶχον γράψαι σοι ἀλλ᾽ οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ
καλάμου σοι γράφειν· 14 ἐλπίζω δὲ εὐθέως σε ἰδεῖν, καὶ στό-
μα πρὸς στόμα λαλήσομεν. 15 εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ
φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ᾽ ὄνομα.

---

11 ὁ ἀγαθοποιῶν ... ἐστιν 1 Jn 2.29; 3.6, 9 ὁ κακοποιῶν ... θεόν 1 Jn 3.6, 10 **12** ἡ μαρτυρία ... ἐστιν Jn 19.35; 21.24 **13** Πολλὰ ... γράφειν 2 Jn 12 **14** στόμα ... λαλήσομεν Nu 12.8; 2 Jn 12

ΙΟΥΔΑ

Salutation

1 Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς
ἐν θεῷ πατρὶ ἠγαπημένοις[1] καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις
κλητοῖς· **2** ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.

Judgment on False Teachers
(2 Pe 2.1-17)

3 Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ
τῆς κοινῆς ἡμῶν[2] σωτηρίας ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρα-
καλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει.
4 παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι
εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριτα μετα-
τιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην[3][a] καὶ κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι.[b]

---

[1] **1** {A} τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἠγαπημένοις 𝔓^{72} א A B Ψ 5 81 88 436 442 *l* 596 *l* 1441 it^{ar} vg cop$^{sa, bo}$ (eth) geo slav^{ms} Origen$^{gr, lat}$; Lucifer Augustine (Cassiodorus) // τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις 307* 642 1175 1448 1735 *Byz* [K L P] *Lect* slav^{mss} // τοῖς ἔθνεσιν ἐν θεῷ πατρὶ ἠγαπημένοις 1243 1611 1739 2492 syr$^{ph, h}$ arm // τοῖς ἔθνεσιν ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις 307^{c}

[2] **3** {A} ἡμῶν 𝔓^{72} א A B Ψ 5 81 88 307 436 442 1243 1611 1735 1739 2344^{vid} *l* 596 (*l* 422 ἡμετέρας) (*l* 884 σωτηρίας ἡμῶν) vg^{mss} syr$^{ph, h}$ cop^{sa} arm eth geo^{mss} slav Cyril; Lucifer // ὑμῶν it^{ar} vg cop^{bo} // *omit* 642 1175 1448 2492 *Byz* [K L P] *Lect* geo^{ms}

[3] **4** {A} δεσπότην 𝔓$^{72, 78}$ א A B C 33 81 307 436 442 642 1243 1739 2344 *Lect*^{pt} it^{ar} vg cop$^{sa, bo}$ arm eth geo^{mss} Didymus Cyril; Lucifer // δεσπότην θεόν Ψ 5 88 1175 1448 1611 1735 2492 *Byz* [K L P] *Lect*$^{pt, AD}$ (*l* 592$^{1/2}$ δεσπότην καὶ θεόν) syr$^{ph, h}$ geo^{ms} slav // θεόν *l* 593

---

[a] **4** C: REB^{mg} BJ^{mg} NBS^{mg} TOB^{mg} BTI^{mg} // different text: TR || [b] C: GNB NIV NRSV REB BJ NBS TOB BTI DHH

---

2 2 Pe 1.2 **3** παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι 1 Tm 1.18 **4** παρεισέδυσαν ... ἄνθρωποι Ga 2.4 τὴν ... ἀρνούμενοι 2 Pe 2.1

5 Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ πάντα
ὅτι Ἰησοῦς[4] λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας τὸ δεύτερον τοὺς μὴ
πιστεύσαντας ἀπώλεσεν, **6** ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας
τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ἀλλ' ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς
κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν,
7 ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον
τρόπον τούτοις ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς
ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.
8 Ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαί-
νουσιν κυριότητα[5] δὲ ἀθετοῦσιν δόξας δὲ βλασφημοῦσιν **9** ὁ
δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος
διελέγετο περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησεν κρίσιν
ἐπενεγκεῖν βλασφημίας ἀλλ' εἶπεν, Ἐπιτιμήσαι σοι κύριος.
10 οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασιν βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ
φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῷα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται.
11 οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ

---

[4] **5** {C} ὑμᾶς ἅπαξ πάντα ὅτι Ἰησοῦς B // ὑμᾶς πάντα ὅτι κύριος ἅπαξ ℵ GNB NRSV REB LB NBS BTI // ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο ὅτι ὁ κύριος 1175 1448 *Byz* [(K τοῦτο ἅπαξ) L] *Lect* (*l* 593 τοῦτο ἅπαξ; *l* 591 ὅτι κύριος Ἰησοῦς) // ἅπαξ πάντα ὅτι ὁ θεός C^{2} vg^{mss} (slav) // ἅπαξ τοῦτο ὅτι ὁ θεός 5 arm // ἅπαξ τοῦτο ὅτι ὁ κύριος 307 436 642 (NIV) (EU) BJ TOB DHH // πάντα ὅτι ὁ θεὸς ἅπαξ 442 1243 2492 *l* 596 vg^{mss} syr^{ph} geo (Clement); (Lucifer *omit* ἅπαξ) // πάντα ὅτι ὁ κύριος ἅπαξ (Ψ *omit* ὁ) 1611 // ἅπαξ πάντα ὅτι θεὸς Χριστός 𝔓^{72c} (𝔓^{72*} πάντας) // ἅπαξ πάντα ὅτι Ἰησοῦς A 33^{c} (33* ὁ Ἰησοῦς) 81 2344 vg (eth) Jerome // πάντα ὅτι Ἰησοῦς ἅπαξ (88 ὁ Ἰησοῦς) 1739^{txt} (it^{ar} Cyril *omit* ἅπαξ) (cop$^{sa ms, bo}$) Origen$^{acc. to 1739}$ // ἅπαξ τοῦτο ὅτι κύριος Ἰησοῦς 1735 // πάντα ἅπαξ γὰρ Ἰησοῦς 1739$^{v.r.}$

[5] **8** {A} κυριότητα 𝔓$^{72, 78}$ A B 5 33 81 88 307 436 442 642 1175 1243 1448 1611 1735 1739 2344 2492 *Byz* [K L] *Lect* it^{ar} vg syr$^{ph mss, h}$ cop^{bo} eth geo Clement^{lat} Origen^{gr} Epiphanius; Lucifer Jerome // κυριότητας ℵ Ψ vg^{ms} syr$^{ph ms}$ cop^{sa} arm slav Origen^{lat}; Priscillian

---

5 Ὑπομνῆσαι ... πάντα 2 Pe 1.12 Ἰησοῦς ... σώσας Ex 12.51 τοὺς ... ἀπώλεσεν Nu 14.29-30, 35; 1 Cor 10.5 **6** 2 Pe 2.4, 9 **7** Gn 19.4-25; 2 Pe 2.6, 10 **8** σάρκα ... βλασφημοῦσιν 2 Pe 2.10 **9** Assumption of Moses$^{acc. to Clement, Origen, Didymus}$ ὁ δὲ ... ἀρχάγγελος Dn 10.13, 21; 12.1; Re 12.7 οὐκ ... βλασφημίας 2 Pe 2.11 Ἐπιτιμήσαι σοι κύριος Zch 3.2 **10** 2 Pe 2.12 **11** τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν Gn 4.3-8; 1 Jn 3.12 τῇ πλάνῃ ... μισθοῦ Nu 22.7; 31.16; Re 2.14

τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κόρε
ἀπώλοντο. **12** οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν[6] σπιλάδες
συνευωχούμενοι[c] ἀφόβως,[d] ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυ-
δροι ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα
δὶς ἀποθανόντα ἐκριζωθέντα, **13** κύματα ἄγρια θαλάσσης
ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται οἷς ὁ
ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται.

14 Προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἑνὼχ
λέγων, Ἰδοὺ ἦλθεν κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ **15** ποιῆ-
σαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξαι πᾶσαν ψυχὴν[7] περὶ πάντων
τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν καὶ περὶ πάντων τῶν
σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ᾽ αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. **16** Οὗ-
τοί εἰσιν γογγυσταὶ μεμψίμοιροι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν
πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες
πρόσωπα ὠφελείας χάριν.

Warnings and Exhortations

17 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προ-
ειρημένων• ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
18 ὅτι ἔλεγον ὑμῖν,• Ἐπ᾽ ἐσχάτου χρόνου ἔσονται ἐμπαῖκται

---

[6] **12** {A} ἀγάπαις ὑμῶν 𝔓[72] א B Ψ 5 33 81 307 436 442 642 1175 1448 1611 1735 1739 2344 *Byz* [K L] *Lect* syr[h] cop[sa mss, bo] eth geo slav Lucifer Augustine // ἀγάπαις αὐτῶν it[ar] vg syr[ph] cop[sa ms] // ἀπάταις ὑμῶν (*see* 2 Pe 2.13) A[*vid] C 88 (1243 ἡμῶν) 2492 // ἀπάταις αὐτῶν A[c]

[7] **15** {C} πᾶσαν ψυχήν 𝔓[72] א 1852 (syr[ph mss]) cop[sa, bo mss] // πάντας τοὺς ἀσεβεῖς A B C Ψ 5 33 81 307 436 642 1243 1448 1611 1735 2344 *Lect*[pt] vg? syr[ph mss, h]? cop[bo]? arm geo slav[ms] // πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν 88 1175 2492 *Byz* [K L] *Lect*[pt, AD] slav[mss] // πάντας ἀσεβεῖς 1739 vg? syr[ph mss, h]? cop[bo]? // τοὺς ἀσεβεῖς 442 *l* 596 syr[ph mss]

---

[c] **12** C: WH ‖ [d] NO C: WH NBS TOB

---

11 τῇ ἀντιλογίᾳ ... ἀπώλοντο Nu 16.19-35 **12** οὗτοι ... συνευωχούμενοι 2 Pe 2.13 ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες Eze 34.8 ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι Eph 4.14 **13** κύματα ... αἰσχύνας Is 57.20 οἷς ... τετήρηται 2 Pe 2.17 **14** ἕβδομος ... Ἑνώχ En 60.8 ἦλθεν ... αὐτοῦ Dt 33.2; Zch 14.5; Mt 25.31 **14-15** ἦλθεν ... ψυχήν En 1.9 **17** 2 Pe 3.2 **18** Ἐπ᾽ ... ἀσεβειῶν 2 Pe 3.3

κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν.
19 Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες[8], ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχον-
τες. **20** ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς τῇ ἁγιω-
τάτῃ ὑμῶν πίστει, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, **21** ἑαυ-
τοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον. **22** καὶ οὓς
μὲν ἐλεᾶτε διακρινομένους[9], **23** οὓς δὲ σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρ-
πάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ[10] μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς
σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

Benediction

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς ἀπταίστους καὶ στῆσαι
κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, **25** μό-

---

[8] **19** {A} ἀποδιορίζοντες 𝔓^{72} ℵ A B Ψ 33 81 307 436 442 1175 1448 1735 1739* 1852 2344 2492 *Byz* [K L P] *l* 590 *l* 592 *l* 593 *l* 596 *l* 883 *l* 1159 *l* 1439 *l* 1441 vgst syr$^{ph, h}$ cop$^{sa, bo, ach}$ arm Clement^{lat} Didymus Cyril; Lucifer // ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς C 5 88 642 1243 1611 1739^{c} *Lect* it^{ar} vg$^{cl, ww}$ geo slav Augustine Fulgentius // *omit including* οἱ *l* 422

[9] **22** {C} ἐλεᾶτε διακρινομένους *(see footnote 10)* ℵ B C^{2} Ψ 88 442 1243 (1852 *l* 1439 ἐλεεῖτε) *l* 596 syr^{h} // ἐλέγχετε διακρινομένους A C* 5 33 81 436 1611 1735 1739 2344 *l* 422 it^{ar} vg cop^{bo} BJ // ἐλεεῖτε διακρινόμενοι 307 642 1175 1448 2492 *Byz* [K L P] *Lect* vg^{ms} geo slav // *omit verb and transpose* διακρινομένους *(see footnote 10)* 𝔓^{72} it^{t} syr^{ph} cop^{sa} Clement; Jerome

[10] **23** {C} οὓς δὲ σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ *(see footnote 9)* ℵ A Ψ (5 436 2344 ἐλεεῖτε) 33 81 (307 442 *l* 596 ἐλέγχετε) 1735 1739 it^{ar} vg (cop^{bo}) (arm) (geo) Clement^{lat} // οὓς δὲ ἐν φόβῳ σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ (88 ἐλέγχετε) 1611 // σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ B EU TOB // οὓς δὲ ἐν φόβῳ σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες 1175 1448 2492 *Byz* [K L P] *Lect* slav // οὓς δὲ σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες ἐν φόβῳ C 1243 1852 syr^{h} // οὓς δὲ σῴζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες 642 *l* 156 *l* 422 *l* 617 // ἐκ πυρὸς ἁρπάσατε, διακρινομένους δὲ ἐλεεῖτε ἐν φόβῳ 𝔓^{72} it^{t} syr^{ph} cop^{sa} (Clement^{gr} Jerome *omit* ἐν φόβῳ)

---

20 ἐποικοδομοῦντες ... πίστει Col 2.7; 1 Th 5.11 **23** ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες Am 4.11; Zch 3.2 **24** Τῷ ... ἀμώμους Php 1.10; 1 Th 5.23 **25** μόνῳ ... δόξα Ro 16.27

νῳ[11] θεῷ[e] σωτῆρι ἡμῶν[f] διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν δόξα μεγαλωσύνη κράτος καὶ ἐξουσία πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

---

[11] **25** {A} μόνῳ 𝔓[72] א A B C Ψ 33 81 88 436 442 1243 1611 1739 1852 2344 *l* 596 it[ar, t] vg syr[ph, h] cop[sa, bo] arm geo[mss] slav Fulgentius // μόνῳ σοφῷ (*see* Ro 16.27) 5 307 642 1175 1448 1735 *Byz* [K L P] *Lect* geo[ms]

---

[e] **25** C: BJ NBS BTI // different text: AD TR LB || [f] C: GNB NIV NRSV REB LB NBS BTI DHH

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Introduction and Salutation

1 Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς δεῖξαι
τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν
ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ,
2 ὃς ἐμαρτύρησεν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ὅσα εἶδεν. **3** μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούον-
τες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ
γεγραμμένα, ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.

4 Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ· χάρις ὑμῖν
καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ
πνευμάτων ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ **5** καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ὁ μάρτυς, ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καὶ ὁ
ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ[1] τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν
ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, **6** καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ
θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
[τῶν αἰώνων][2]· ἀμήν.

---

[1] **5** {A} λύσαντι ἡμᾶς ἐκ 𝔓^{18} ℵ^{2} A C 2050 2329 it^{h} Andrew; Victorinus-Pettau Primasius // λύσαντι ἐκ ℵ* 1611 2344^{vid} (arm) // λύσαντι ἡμᾶς ἀπό 2351 (eth) // λούσαντι ἡμᾶς ἀπό 205 209 1006 1841 (1854 2053 2062 ἐκ *for* ἀπό) *Byz* [P 046^{c} (046* *homoioteleuton*)] it$^{(ar), gig, t}$ vg cop^{bo} Apringius Beatus BJ

[2] **6** {C} εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ℵ^{2} (ℵ* τὸν αἰῶνα) C 205 209 1006 1611 1841 1854 2053 2062 2329 2351 *Byz* [046] it$^{ar, gig, h, t}$ vg syr$^{ph, h}$ (arm) eth Didymus Andrew; Apringius Beatus // εἰς τοὺς αἰῶνας 𝔓^{18} A P 2050 cop^{bo} // *omit including* ἀμήν 2344

---

1 Ἀποκάλυψις ... τάχει Dn 2.28, 29, 45; Re 1.19; 22.6 **2** τὸν ... Χριστοῦ Re 1.9; 6.9 **3** τηροῦντες ... γεγραμμένα Re 22.7 ὁ γὰρ ... ἐγγύς Re 22.10 **4** ὁ ὢν Ex 3.14; Re 1.8; 4.8; 11.17; 16.5 ὁ ὢν ... ἐρχόμενος Is 41.4; Re 1.8; 4.8 τῶν ἑπτὰ πνευμάτων Re 3.1; 4.5; 5.6 **5** ὁ μάρτυς, ὁ πιστός Re 3.14; 19.11 ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν Ps 89.27; Col 1.18 ὁ ἄρχων ... γῆς Ps 89.27; Re 19.16 λύσαντι ... ἡμῶν Ps 130.8; Is 40.2 **6** ἐποίησεν ... θεῷ Ex 19.6; Is 61.6; 1 Pe 2.5, 9; Re 5.10; 20.6

7 Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν,
καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς
καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν,
καὶ κόψονται ἐπ᾽ αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.
ναί, ἀμήν.
8 Ἐγώ εἰμι τὸ Ἄλφα καὶ τὸ ⸀Ω[3], λέγει κύριος ὁ θεός, ὁ ὢν καὶ ὁ
ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.

A Vision of Christ

9 Ἐγὼ Ἰωάννης, ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ
θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ
τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν
Ἰησοῦ. 10 ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ
ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος 11 λεγούσης,
Ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις,
εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα
καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν.
12 Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλει μετ᾽ ἐμοῦ,
καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς 13 καὶ ἐν μέσῳ τῶν
λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου ἐνδεδυμένον ποδήρη καὶ πε-
ριεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσᾶν. 14 ἡ δὲ κεφαλὴ
αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἔριον[a] λευκὸν[b] ὡς χιὼν καὶ οἱ

---

[3] **8** {A} ⸀Ω א[1] A C 1006 1611 1841 2053 2062 *Byz* [P 046] it[h] syr[ph, h] arm eth Epiphanius; Ambrose Varimadum Primasius // ⸀Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος (*see* 21.6) א[*, 2] 205 209 1854 2050 (2329 ἡ ἀρχή *and* τὸ τέλος) (2344 τὸ τέλος) 2351 it[ar, gig, t] vg cop[bo] Andrew; Apringius Beatus

---

[a] **14** C: NIV EU // different construction: GNB DHH || [b] C: AD TR WH NRSV LB BJ NBS TOB // different construction: GNB DHH

---

7 Ἰδοὺ ... νεφελῶν Dn 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Th 4.17 ὄψεται ... ἐξεκέντησαν Zch 12.10; Jn 19.34, 37 κόψονται ... γῆς Zch 12.10, 12, 14; Mt 24.30 **8** Ἐγώ ... Ω Re 21.6; 22.13 ὁ ὢν Ex 3.14; Re 1.4; 4.8; 11.17; 16.5 ὁ ὢν ... ἐρχόμενος Is 41.4; Re 1.4; 4.8 λέγει ... παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 4.8; 11.17; 15.3; 16.7, 14; 19.6, 15; 21.22 **13** ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου Dn 7.13 ἐνδεδυμένον ... χρυσᾶν Eze 9.2, 11 LXX; Dn 10.5 **14** ἡ ... χιών Dn 7.9

ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρὸς **15** καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι
χαλκολιβάνῳ ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένης[4] καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς
φωνὴ ὑδάτων πολλῶν, **16** καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ
ἀστέρας ἑπτὰ καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος
ὀξεῖα ἐκπορευομένη καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ
δυνάμει αὐτοῦ.
17 Καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς
νεκρός, καὶ ἔθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ᾽ ἐμὲ λέγων, Μὴ φοβοῦ·
ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος **18** καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην
νεκρὸς καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ ἔχω τὰς
κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου. **19** γράψον οὖν ἃ εἶδες καὶ ἃ
εἰσὶν καὶ ἃ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα. **20** τὸ μυστήριον τῶν
ἑπτὰ ἀστέρων οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας
τὰς χρυσᾶς· οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσιν
καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσίν.

The Message to Ephesus

2 Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ
περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν· **2** Οἶδα τὰ
ἔργα σου καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ ὅτι οὐ δύνῃ
βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀπο-
στόλους καὶ οὐκ εἰσὶν καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, **3** καὶ ὑπο-
μονὴν ἔχεις καὶ ἐβάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου καὶ οὐ κεκοπίακες.
4 ἀλλ᾽ ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκες.

---

[4] **15** {C} πεπυρωμένης A C // πεπυρωμένῳ ℵ 205 209 2050 2053 2062 it^ar, gig, h, t^ vg cop^sa, bo^ arm eth Irenaeus^lat, arm^; Cyprian Maternus Apringius Primasius Beatus // πεπυρωμένοι 1006 1611 1841 1854 2329 2344 2351 *Byz* [P 046] syr^hmg^ Andrew; Victorinus-Pettau Tyconius

---

14-15 οἱ ὀφθαλμοὶ ... χαλκολιβάνῳ Dn 10.6; Re 2.18; 19.12 **15** καὶ ἡ φωνὴ ... πολλῶν Eze 1.24; 43.2; Re 14.2; 19.6 **16** ἀστέρας ἑπτά Re 1.20; 2.1 ἐκ ... ἐκπορευομένη Is 49.2; Re 2.12, 16; 19.15 **17** ἐγώ ... ἔσχατος Is 44.6; 48.12; Re 2.8; 22.13 **19** ἃ μέλλει ... ταῦτα Is 48.6 LXX; Dn 2.28, 29, 45; Re 1.1; 22.6 **20** ἑπτὰ ἀστέρες Re 1.16; 2.1; 3.1

2.1 ἑπτὰ ἀστέρας Re 1.16, 20; 3.1 **2** Οἶδα τὰ ἔργα σου Re 3.1, 8, 15 ἐπείρασας ... ἀποστόλους 1 Jn 4.1

5 μνημόνευε οὖν πόθεν πέπτωκας καὶ μετανόησον καὶ τὰ πρῶτα
ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου
ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. **6** ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις,
ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν ἃ κἀγὼ μισῶ. **7** ὁ ἔχων οὖς
ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.[a] τῷ νικῶντι δώσω
αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ
θεοῦ[1].

The Message to Smyrna

8 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ
ἔζησεν· **9** Οἶδά σου τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ
πλούσιος εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους
εἶναι ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ.
10 μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βάλλειν ὁ
διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν ἵνα πειρασθῆτε καὶ ἕξετε θλῖψιν
ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν
στέφανον τῆς ζωῆς. **11** ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.[b] ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου
τοῦ δευτέρου.

The Message to Pergamum

12 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον·

---

[1] **7** {A} θεοῦ ℵ A C P 205 209 1854 2329 syr[ph] arm Andrew // θεοῦ μου 1006 1611 1841 2050 2053 2344 2351 *Byz* [046] it[ar, gig, t] vg syr[h] cop[sa, bo] eth Origen[lat]; Cyprian (Victorinus-Pettau) Gregory-Elvira Chromatius Varimadum Apringius Primasius Beatus

---

[a] **7** Colon: TR EU BJ // Exclamation: GNB LB NBS DHH [b] **11** Colon: TR EU BJ // Exclamation: GNB LB NBS DHH

---

5 μετανόησον Re 2.16, 22; 3.3, 19 **6** μισεῖς ... μισῶ Ps 139.21 **7** τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς Gn 2.9; 3.22, 24; Re 22.2, 14 τῷ παραδείσῳ τοῦ θεοῦ Gn 2.8 LXX; Eze 28.13 LXX; 31.8, 9 LXX **8** ὁ πρῶτος ... ἔσχατος Is 44.6; 48.12; Re 1.17; 22.13 **9** τὴν πτωχείαν ... εἶ Jas 2.5 τῶν ... Σατανᾶ 2 Cor 11.14, 15; Re 3.9 **10** πειρασθῆτε ... δέκα Dn 1.12, 14 τὸν ... ζωῆς Jas 1.12 **11** τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου Re 20.14; 21.8

Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν·
13 Οἶδα ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ, καὶ κρατεῖς
τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
Ἀντιπᾶς ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός μου, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν,
ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ. **14** ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα ὅτι
ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ
Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ φαγεῖν
εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. **15** οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας
τὴν διδαχὴν [τῶν] Νικολαϊτῶν ὁμοίως. **16** μετανόησον οὖν· εἰ
δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ
τοῦ στόματός μου. **17** ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει
ταῖς ἐκκλησίαις.[c] τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ τοῦ μάννα τοῦ κε-
κρυμμένου καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον
ὄνομα καινὸν γεγραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

The Message to Thyatira

18 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς
φλόγα πυρὸς καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ· **19** Οἶδά
σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν
καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν
πρώτων. **20** ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκα[2] Ἰεζά-
βελ, ἡ λέγουσα ἑαυτὴν προφῆτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς
ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα. **21** καὶ

---

[2] **20** {B} γυναῖκα ℵ C P 205 209 1611 2050 2053 2329 2344 it[ar, gig, t] vg cop[sa, bo] arm eth Epiphanius Andrew; Tertullian Ambrosiaster Tyconius Beatus // γυναῖκα σου (A *add* τὴν *after* σου) 1006 1841 1854 2351 *Byz* [046] syr[ph, h] Cyprian Primasius

---

[c] **17** Colon: TR EU BJ // Exclamation: GNB REB LB NBS DHH

---

12 τὴν ῥομφαίαν ... ὀξεῖαν Is 49.2; He 4.12; Re 1.16; 2.16; 19.5 **14** τὴν ... πορνεῦσαι Nu 31.16; 25.1-2; Jd 11 **16** ἔρχομαί σοι ταχύ Re 3.11; 22.7, 12, 20 τῇ ... μου Is 49.2; Re 1.16; 2.12; 19.15 **17** τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου Ps 78.24 ὄνομα καινόν Is 62.2; 65.15; Re 3.12 **18** τοὺς ... χαλκολιβάνῳ Dn 10.6; Re 1.14-15; 19.12 **20** Ἰεζάβελ ... εἰδωλόθυτα 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22 πορνεῦσαι ... εἰδωλόθυτα Nu 25.1-2; Re 2.14

ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ
τῆς πορνείας αὐτῆς. **22** ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην[3] καὶ τοὺς
μοιχεύοντας μετʼ αὐτῆς εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοή-
σωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς[4], **23** καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ
ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
ἐραυνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ
ἔργα ὑμῶν. **24** ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις,
ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ
βαθέα τοῦ Σατανᾶ ὡς λέγουσιν· οὐ βάλλω ἐφʼ ὑμᾶς ἄλλο βάρος,
25 πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρι[ς] οὗ ἂν ἥξω. **26** καὶ ὁ νικῶν
καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου,

δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν
27 καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ
ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται,

28 ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν
ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. **29** ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

The Message to Sardis

3 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ
ἀστέρας· Οἶδά σου τὰ ἔργα ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ.
2 γίνου γρηγορῶν καὶ στήρισον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλον ἀποθανεῖν,

---

[3] **22** {A} κλίνην ℵ C 205 209 1006 1611 1841 1854 2050 2053 2329 2344 2351 *Byz* [P 046] it$^{\text{ar, gig, t}}$ vg syr$^{\text{ph, h}}$ cop^{bo} (eth) Andrew; Tertullian Cyprian Ambrosiaster Tyconius Primasius // φυλακήν A // κλίβανον arm // ἀσθένειαν cop^{sa} // *luctum* mss$^{\text{acc. to Primasius}}$

[4] **22** {A} ἔργων αὐτῆς ℵ C 1006 1611 1841 2050 2053 2351 *Byz* [P 046] it^{gig} vg$^{\text{ww, st}}$ syr^{h} eth Tertullian Tyconius Beatus // ἔργων αὐτῶν A 205 209 1854 2329 2344 it$^{\text{ar, t}}$ vg^{cl} syr^{ph} cop$^{\text{sa, bo}}$ arm Andrew; Cyprian Ambrosiaster Apringius Primasius LB BJ // *omit* ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς cop$^{\text{bo mss}}$

---

23 ὁ … καρδίας Ps 7.9; Pr 24.12; Jr 11.20; 17.10 δώσω … ὑμῶν Ps 62.12; Pr 24.12; Jr 17.10; Ro 2.6; 2 Tm 4.14; Re 18.6; 20.12, 13 **25** ὃ ἔχετε κρατήσατε Re 3.11 **26-27** δώσω … συντρίβεται Ps 2.8, 9; Ps Sol 17.23-24; Re 12.5 **28** τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν Re 22.16

3.1 τὰ … θεοῦ Re 1.4; 4.5; 5.6 τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας Re 1.16, 20; 2.1 Οἶδά … ἔργα Re 2.2; 3.8, 15

οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου.
3 μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας καὶ τήρει καὶ
μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης, καὶ οὐ
μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σέ. **4** ἀλλ᾽ ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα ἐν
Σάρδεσιν ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν
μετ᾽ ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. **5** ὁ νικῶν οὕτως[1]
περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα
αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ
ἐνώπιον τοῦ πατρός μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. **6** ὁ
ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

The Message to Philadelphia

7 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός,
ὁ ἔχων τὴν κλεῖν Δαυίδ,
ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει
καὶ κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει·
8 Οἶδά σου τὰ ἔργα, ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἠνεῳ-
γμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις
δύναμιν καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά
μου. **9** ἰδοὺ διδῶ ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ τῶν λεγόντων
ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ
ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν
ποδῶν σου καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε. **10** ὅτι ἐτήρησας
τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ

---

[1] **5** {B} οὕτως ℵ* A C 1006 2329 2344 2351 it$^{ar, gig, t}$ vg syr$^{ph, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth Primasius // οὗτος ℵ^2 205 209 1611 1841 1854 2053 *Byz* [P 046] Andrew // αὐτός 2050

---

3 μετανόησον Re 2.5, 16, 22; 3.19 ἥξω ὡς κλέπτης ... ἐπὶ σέ Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; 1 Th 5.2, 4; 2 Pe 3.10; Re 16.15 **4** οὐκ ἐμόλυναν ... αὐτῶν Jd 23 **5** ἐν ἱματίοις λευκοῖς Re 3.18; 4.4; 6.11; 7.9, 13; 19.14 οὐ ... ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Re 17.8; 20. 15 τῆς βίβλου τῆς ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Php 4.3; Re 13.8; 17.8; 20.12, 15; 21.27 ὁμολογήσω ... ἀγγέλων αὐτοῦ Mt 10.32; Lk 12.8 **7** ὁ ἔχων ... ἀνοίγει Is 22.22; Job 12.14 **8** Οἶδα ... ἔργα Re 2.2; 3.1, 15 ἰδοὺ ... ἠνεῳγμένην 1 Cor 16.9 **9** τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ 2 Cor 11.14, 15; Re 2.9 ἥξουσιν ... σου Is 45.14; 49.23; 60.14 ἐγὼ ἠγάπησά σε Is 43.4 **10** Lk 21.19; 2 Tm 2.12; He 10.36

πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης
πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. **11** ἔρχομαι ταχύ·
κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. **12** ὁ νικῶν
ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου καὶ ἔξω οὐ μὴ
ἐξέλθῃ ἔτι καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου καὶ τὸ
ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου, τῆς καινῆς Ἰερουσαλὴμ ἡ
καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά
μου τὸ καινόν. **13** ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς
ἐκκλησίαις.

The Message to Laodicea

14 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ
τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ· **15** Οἶδά σου τὰ ἔργα ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ
οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός. **16** οὕτως ὅτι χλιαρὸς
εἶ καὶ οὔτε ζεστὸς οὔτε ψυχρός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ
στόματός μου. **17** ὅτι λέγεις ὅτι Πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα
καὶ οὐδὲν χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ
ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός, **18** συμβουλεύω
σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς ἵνα
πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ
αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλ[ο]ύριον ἐγχρῖσαι τοὺς
ὀφθαλμούς σου ἵνα βλέπῃς. **19** ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ ἐλέγχω καὶ
παιδεύω· ζήλευε οὖν καὶ μετανόησον. **20** ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν
θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν
θύραν, [καὶ] εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ
καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. **21** ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ
ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός
μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. **22** ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

---

11 ἔρχομαι ταχύ Re 2.16; 22.7, 12, 20 **12** γράψω ... μου Re 14.1; 22.4 τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Eze 48.35 τῆς καινῆς ... μου Re 21.2 τὸ ὄνομα ... καινόν Is 62.2; 65.15 **14** ὁ μάρτυς ὁ πιστός Re 1.5; 19.11 ἡ ... θεοῦ Pr 8.22; Jn 1.3; Col 1.15 **15** Οἶδα ... ἔργα Re 2.2; 3.1, 8 **17** λέγεις ... πεπλούτηκα Ho 12.8 **18** ἱμάτια λευκά Re 3.5; 4.4; 6.11; 7.9, 13; 19.14 ἱμάτια ... γυμνότητός σου Re 16.15 **19** ἐγὼ ... παιδεύω Pr 3.12; 1 Cor 11.32; He 12.6 μετανόησον Re 2.5, 16, 22; 3.3 **20** καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν Jn 14.23

The Heavenly Worship

4 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ,
καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ᾽ ἐμοῦ
λέγων, Ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι[a] μετὰ ταῦτα.[b]
2 εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι, καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ
οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, **3** καὶ ὁ καθήμενος
ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ
θρόνου ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. **4** καὶ κυκλόθεν τοῦ θρό-
νου θρόνους εἴκοσι τέσσαρες, καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἴκοσι
τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους περιβεβλημένους ἐν ἱμα-
τίοις λευκοῖς καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς.
5 καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ
βρονταί, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ
θρόνου, ἅ εἰσιν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, **6** καὶ ἐνώπιον
τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ.

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῷα
γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν. **7** καὶ τὸ ζῷον τὸ
πρῶτον ὅμοιον λέοντι καὶ τὸ δεύτερον ζῷον ὅμοιον μόσχῳ καὶ τὸ
τρίτον ζῷον ἔχων τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου καὶ τὸ τέταρτον ζῷον
ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. **8** καὶ τὰ τέσσαρα ζῷα, ἓν καθ᾽ ἓν αὐτῶν
ἔχων ἀνὰ πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν,
καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέγοντες,

Ἅγιος ἅγιος ἅγιος
κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ,
ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος.

---

[a] **1** C: NA[mg] WH ‖ [b] NO C: NA[mg] WH

---

1 Ἀνάβα ὧδε Ex 19.20, 24 δείξω … γενέσθαι Dn 2.28, 29, 45; Re 1.1, 19 **2** θρόνος … καθήμενος 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.9; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 21.5 **3** Eze 1.26-28 **4** ἐπὶ τοὺς … καθημένους Is 24.23 ἱματίοις λευκοῖς Re 3.5, 18; 6.11; 7.9, 13; 19.4 **5** ἐκ … βρονταί Ex 19.16; Est 1.1d LXX; Eze 1.13; Re 8.5; 11.19; 16.18 ἑπτὰ λαμπάδες πυρός Eze 1.13; Zch 4.2 ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ Re 1.4; 5.6 **6** ὁμοία κρυστάλλῳ Eze 1.22 **6-7** ἐν … πετομένῳ Eze 1.5-10; 10.4 **8** τὰ τέσσαρα … πτέρυγας ἕξ Is 6.2 κυκλόθεν … ὀφθαλμῶν Eze 1.18; 10.2 Ἅγιος … κύριος Is 6.3 κύριος … παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 11.17; 15.3; 16.7, 14; 19.6, 15; 21.22 ὁ ἦν … ἐρχόμενος Is 41.4; Re 1.4, 8 ὁ ὢν Ex 3.14; Re 1.4, 8; 16.5

9 καὶ ὅταν δώσουσιν τὰ ζῷα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν
τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων, **10** πεσοῦνται οἱ εἴκοσιν τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώ-
πιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ προσκυνήσουσιν τῷ
ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ βαλοῦσιν τοὺς στεφάνους
αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες,

11 Ἄξιος εἶ, ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν,
λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν,
ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα
καὶ διὰ τὸ θέλημά σου ἦσαν[1] καὶ ἐκτίσθησαν.

The Scroll and the Lamb

5 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου
βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν[a] καὶ ὄπισθεν[b] κατεσφραγισμένον
σφραγῖσιν ἑπτά. **2** καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα ἐν
φωνῇ μεγάλῃ, Τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς
σφραγῖδας αὐτοῦ; **3** καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ οὐδὲ ἐπὶ
τῆς γῆς οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν
αὐτό. **4** καὶ ἔκλαιον πολύ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι τὸ
βιβλίον οὔτε βλέπειν αὐτό. **5** καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει
μοι, Μὴ κλαῖε, ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ
ῥίζα Δαυίδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ.

---

[1] **11** {A} ἦσαν ℵ A 205 209 1006 1611 1841 2053 2351 *Byz* it[ar, gig, t] vg Apringius mss[acc. to Primasius] Beatus // εἰσιν P 1854 2050 2344 cop[sa] eth Andrew // ἐγένοντο 2329 arm // οὐκ ἦσαν 046 BJ // *omit* ἦσαν καί Varimadum Fulgentius Primasius

---

[a] **1** C: NRSV[mg] || [b] C: (AD) TR WH GNB NIV NRSV REB EU LB BJ NBS TOB BTI DHH

---

9 τῷ καθημένῳ ... θρόνῳ 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 21.5 τῷ ζῶντι ... αἰώνων Dn 4.34; 6.26; 12.7 **10** τοῦ καθημένου ... θρόνου 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 21.5

5.1 τοῦ καθημένου ... θρόνου 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.7, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 21.5 βιβλίον ... ὄπισθεν Is 29.11; Eze 2.9-10 **5** ὁ λέων ... Ἰούδα Gn 49.9-10 ἡ ῥίζα Δαυίδ Is 11.1, 10; Re 22.16

6 Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζῴων καὶ
ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον ἔχων
κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ οἵ εἰσιν τὰ [ἑπτὰ][1] πνεύματα
τοῦ θεοῦ ἀπεσταλμένοι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. **7** καὶ ἦλθεν καὶ
εἴληφεν ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. **8** καὶ ὅτε
ἔλαβεν τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῷα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες
πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου ἔχοντες ἕκαστος κι-
θάραν καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ
προσευχαὶ τῶν ἁγίων, **9** καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες,

Ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον
  καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ,
ὅτι ἐσφάγης καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ[2] ἐν τῷ αἵματί σου
  ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους
10 καὶ ἐποίησας αὐτοὺς[3] τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλείαν καὶ ἱερεῖς,
  καὶ βασιλεύσουσιν[4] ἐπὶ τῆς γῆς.

---

[1] **6** {C} τὰ ἑπτά 𝔓^{24} א 1854 2053 2329 (2344 *omit* τά) 2351 *Byz* [046] it^{gig} vg^{cl} syr$^{ph, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm Irenaeus^{lat} Clement^{vid} Hippolytus; Cyprian Maternus Tyconius Gregory-Elvira Fulgentius Primasius Beatus // τά A P^{vid} 205 209 1006 1611 1841 2050 it^{ar} vg$^{ww, st}$ Irenaeus^{arm} Andrew; Apringius

[2] **9** {A} τῷ θεῷ A eth // ἡμᾶς 1 vg^{ms} // τῷ θεῷ ἡμᾶς א 209 1006 1611 1841 2053 2329 2351 *Byz* [046] cop^{bo} Andrew // ἡμᾶς τῷ θεῷ 2050 2344 it$^{ar, gig}$ vg syr$^{ph, h}$ arm Hippolytus; Cyprian Maternus Augustine Varimadum Fulgentius Primasius Beatus // τῷ θεῷ ἡμῶν (*see* 5.10) 205 (cop^{sa})

[3] **10** {A} αὐτούς א A 205 209 1006 1611 1841 2050 2053 2344 2351 *Byz* [046] vg$^{ww, st}$ syr$^{ph, h}$ cop^{bo} arm (eth) Andrew; Cyprian Maternus // ἡμᾶς (*see* 5.9) it$^{ar, gig}$ vg^{cl} cop^{sa} (Hippolytus); Varimadum Fulgentius Primasius Beatus

[4] **10** {A} βασιλεύσουσιν א P 205 209 1854 2050 2053 2344 2351 it^{gig} vg$^{ww, st}$ cop$^{sa, bo}$ Hippolytus Andrew; Cyprian Maternus Fulgentius // βασιλεύουσιν A 1006 1611 1841 2329 *Byz* [046] (it^{ar}) BJ // βασιλεύσομεν 2432 vg^{cl} Primasius Beatus

---

6 ἀρνίον ... ἐσφαγμένον Is 53.7; Jn 1.29, 36; Re 5.12; 13.8 ὀφθαλμοὺς ἑπτά Zch 4.10 τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ Re 1.4; 4.5 **7** τοῦ καθημένου ... θρόνου 1 Kgs 22.1; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 21.5 **8** φιάλας ... ἁγίων Ps 141.2; Re 8.3, 4 **9** ᾠδὴν καινήν Ps 33.3; 40.3; 96.1; 98.1; 144.9; 149.1; Is 42.10; Re 14.3 **10** ἐποίησας ... ἱερεῖς Ex 19.6; Is 61.6; 1 Pe 2.5, 9; Re 1.6; 20.6 βασιλεύσουσιν ... γῆς Re 20.6; 22.5

11 Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ τοῦ
θρόνου καὶ τῶν ζῴων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς
αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων **12** λέγοντες
φωνῇ μεγάλῃ,

Ἄξιόν ἐστιν τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν
τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν
καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν.

13 καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτω
τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ[5] τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἤκουσα
λέγοντας,

Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ
ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

14 καὶ τὰ τέσσαρα ζῷα ἔλεγον, Ἀμήν. καὶ οἱ πρεσβύτεροι
ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν.

The Seals

6 Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξεν τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων,
καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζῴων λέγοντος ὡς φωνὴ
βροντῆς, Ἔρχου[1]. **2** καὶ εἶδον[2], καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ
καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος καὶ
ἐξῆλθεν νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ.

---

[5] **13** {B} καί א 1611* it[gig] syr[h] cop[sa, bopt] arm eth Primasius Cassiodorus Beatus // ἐστίν, καί A 1006 1611[c] 1841 2329 2344 *Byz* syr[ph] cop[bopt] // ἅ ἐστιν, καί P 046 205 209 2050 vg Andrew; Fulgentius[1/2] // ὅσα ἐστιν, καί 2053 2351 Fulgentius[1/2] // *omit* it[ar]

[1] **1** {B} ἔρχου (*see footnote 2 and* 6.3-4, 5, 7-8) A C P 1006 1611 1841 1854 2053 2351 vg[ww, st] cop[sa, bo] arm Andrew // Ἔρχου καὶ ἴδε א 205 209 2329 2344 *Byz* [046] it[(ar), gig] vg[cl] syr[ph, h with*] (eth) Victorinus-Pettau Primasius Beatus

[2] **2** {B} καὶ εἶδον (*see footnote 1 and* 6.3-4, 5, 7-8) א A C P 205 209 1006 1611 1841 2053 2344 it[gig] vg syr[h] cop[(sa), bo] arm eth Andrew // καὶ ἤκουσα καὶ εἶδον syr[ph] // *omit* 1854 2329 2351 *Byz* [046] it[ar] vg[mss] Primasius Beatus

---

11 ἦν … χιλιάδων Dn 7.10; En 14.22; He 12.22 **12** Ἄξιον … εὐλογίαν 1 Chr 29.11 τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον Is 53.7; Jn 1.29, 36; Re 5.6; 13.8 **13** Τῷ καθημένῳ … θρόνῳ 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 7; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 21.5

6.2 ἵππος λευκός Zch 1.8; 6.3, 6; Re 19.11

3 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ
δευτέρου ζῴου λέγοντος, Ἔρχου. **4** καὶ[3] ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος
πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ᾽ αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν
εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξουσιν καὶ ἐδόθη αὐτῷ
μάχαιρα μεγάλη.
5 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ
τρίτου ζῴου λέγοντος, Ἔρχου[4]. καὶ εἶδον[5], καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας,
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ᾽ αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. **6** καὶ
ἤκουσα ὡς φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζῴων λέγουσαν,
Χοῖνιξ σίτου δηναρίου καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῶν δηναρίου,
καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς.
7 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν
τοῦ τετάρτου ζῴου λέγοντος, Ἔρχου[6]. **8** καὶ εἶδον[7], καὶ ἰδοὺ
ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ ὄνομα αὐτῷ [ὁ]
θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἠκολούθει μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐδόθη αὐτοῖς
ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν
λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.

---

[3] **3-4** {B} ἔρχου. καί A C 1006 1611 1841 1854 2053 2329 2351 *Byz* [P 046] vg[ww, st] syr[ph, h] cop[sa, bo] arm Andrew // ἔρχου καὶ ἴδε. καί 205 209 2344 it[ar, gig] vg[cl] cop[boms] (eth) Primasius Beatus // ἔρχου καὶ ἴδε. καὶ εἶδον καὶ ἰδού (*see* 6.1-2, 5, 7-8) א

[4] **5** {B} ἔρχου (*see footnote 5 and* 6.1-2, 3, 7-8) A C P 1006 1611 1841 (1854) 2053 2351 it[gig] vg[ww, st] syr[ph] cop[sa, bo] arm Andrew // ἔρχου καὶ ἴδε א 205 209 2329 2344 *Byz* [046] it[ar] vg[cl] syr[h with *] (eth) Primasius Beatus

[5] **5** {B} καὶ εἶδον (*see footnote 4 and* 6.1-2, 3, 7-8) א A C P 205 209 1006 1611 1841 2053 vg[ww, st] syr[h] cop[bo] arm Andrew; (Primasius) // *omit* 1854 2329 2344 2351 *Byz* [046] it[ar, gig] vg[cl] syr[ph] cop[sa] eth Beatus

[6] **7** {B} ἔρχου (*see footnote 7 and* 6.1-2, 3, 5) A[vid] C P 1006 1611 1841 1854 2053 2329 2351 vg[ww, st] syr[ph] cop[sa, bo] arm Andrew // ἔρχου καὶ ἴδε א 205 209 2344 *Byz* [046] it[ar, gig] vg[cl] syr[h with *] (eth) Primasius Beatus

[7] **8** {B} καὶ εἶδον (*see footnote 6 and* 6.1-2, 3, 5) א A (C 2053 *omit* καί) P 205 209 1006 1611 1841 it[ar] vg[ww, st] syr[ph, h] cop[sams, (samss), bo] arm Andrew // *omit* 1854 2329 2344 2351 *Byz* [046] it[gig] vg[cl] eth Primasius Beatus

---

4 ἵππος πυρρός Zch 1.8; 6.2 **5** ἵππος μέλας Zch 6.2, 6 **8** τὸ ... θηρίων τῆς γῆς Jr 14.12; 15.3; Eze 5.12, 17; 14.21; 33.27

9 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ
θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον. **10** καὶ ἔκραξαν φωνῇ
μεγάλῃ λέγοντες, Ἕως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ
κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς
γῆς; **11** καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ στολὴ λευκὴ καὶ ἐρρέθη
αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσονται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως πληρωθῶσιν
καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες
ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί.

12 Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ
σεισμὸς μέγας ἐγένετο καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος
τρίχινος καὶ ἡ σελήνη ὅλη ἐγένετο ὡς αἷμα **13** καὶ οἱ ἀστέρες
τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους
αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σειομένη, **14** καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπε-
χωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν
τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν. **15** καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ
μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ
πᾶς δοῦλος καὶ ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ
εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων **16** καὶ λέγουσιν τοῖς ὄρεσιν καὶ ταῖς
πέτραις, Πέσετε ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ
καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου,
17 ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτῶν[8], καὶ τίς
δύναται σταθῆναι;

---

[8] **17** {A} αὐτῶν ℵ C 1611 1854 2053 2329 2344 it[ar, gig] vg syr[ph, h] Fulgentius // αὐτοῦ A 205 209 1006 1841 2351 *Byz* [P 046] cop[sa ms, bo] arm eth Andrew; Primasius Beatus BJ

---

10 ἐκδικεῖς ... γῆς Dt 32.43; 2 Kgs 9.7; Ps 79.10; Re 19.2 **11** στολὴ λευκή Re 3.5, 18; 4.4; 7.9, 13; 19.14 **12** ὁ ... αἷμα Jl 2.31; Ac 2.20 **12-13** ὁ ... σειομένη Is 13.10; Eze 32.7, 8; Jl 2.10; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25; Re 8.12 **13-14** οἱ ... ἑλισσόμενον Is 34.4 **14** πᾶν ... ἐκινήθησαν Re 16.20; 20.11 **15** ἔκρυψαν ... ὀρέων Is 2.10, 19, 21; Jr 4.29 **16** λέγουσιν ... ἡμᾶς Ho 10.8; Lk 23.30; Re 9.6 τοῦ καθημένου ... θρόνου 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 7, 13; 7.10, 15; 19.4; 21.5 **17** Jl 2.11; Na 1.6; Mal 3.2

The 144,000 of Israel Sealed

7 Μετὰ τοῦτο εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς
τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους
τῆς γῆς ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης
μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. **2** καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαί-
νοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ
ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις οἷς ἐδόθη αὐτοῖς
ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν **3** λέγων, Μὴ ἀδικήσητε
τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν
τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. **4** καὶ
ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν τεσσεράκοντα
τέσσαρες χιλιάδες, ἐσφραγισμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσ-
ραήλ·

5 ἐκ φυλῆς Ἰούδα δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι,
ἐκ φυλῆς Ῥουβὴν δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες,
6 ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Νεφθαλὶμ δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες,
7 ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Λευὶ δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Ἰσσαχὰρ δώδεκα χιλιάδες,
8 ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ δώδεκα χιλιάδες,
ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

The Multitude from Every Nation

9 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι
αὐτὸν οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν
καὶ γλωσσῶν ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ

---

1 τοὺς τέσσαρας ἀνέμους Jr 49.36; Eze 37.9; Dn 7.2; Zch 6.5; Mt 24.31 **3** σφραγίσωμεν ... αὐτῶν Eze 9.4; Re 9.4 **4** ἑκατὸν ... χιλιάδες Re 14.1, 3

ἀρνίου περιβεβλημένους στολὰς λευκὰς καὶ φοίνικες ἐν ταῖς
χερσὶν αὐτῶν, **10** καὶ κράζουσιν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες,

Ἡ σωτηρία τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ
τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ.

11 καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἱστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζῴων καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον
τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ
12 λέγοντες,

Ἀμήν, ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ
ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ
ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν.

13 Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι, Οὗτοι οἱ
περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς τίνες εἰσὶν καὶ πόθεν
ἦλθον; **14** καὶ εἴρηκα αὐτῷ, Κύριέ μου, σὺ οἶδας. καὶ εἶπέν
μοι, Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης καὶ
ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι
τοῦ ἀρνίου.

15 διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ
καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ
αὐτοῦ,
καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ᾽ αὐτούς.
16 οὐ πεινάσουσιν ἔτι οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι
οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁ ἥλιος
οὐδὲ πᾶν καῦμα,
17 ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς
καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων,
καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν
αὐτῶν.

---

9 περιβεβλημένους στολὰς λευκάς Re 3.5, 18; 4.4; 6.11; 7.13; 19.14 **10** τῷ καθημένῳ ... θρόνῳ 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.15; 19.4; 21.5 **13** περιβεβλημένοι ... λευκάς Re 3.5, 18; 4.4; 6.11; 7.9; 19.14 **14** τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης Dn 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19 **15** ὁ ... θρόνου 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.10; 19.4; 21.5 **16** Is 49.10 **17** ποιμανεῖ αὐτούς Ps 23.1; Eze 34.23; Jn 10.11, 14 ὁδηγήσει ... ὑδάτων Ps 23.2; Is 49.10; Jr 2.13 ἐξαλείψει ... αὐτῶν Is 25.8; Re 21.4

The Seventh Seal and the Golden Censer

8 Καὶ ὅταν ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν
τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. **2** καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους οἳ
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασιν, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλ-
πιγγες.
3 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθεν καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστη-
ρίου ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα
πολλά, ἵνα δώσει ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ
θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. **4** καὶ ἀνέβη
ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς
τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. **5** καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν
λιβανωτὸν καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου
καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ
ἀστραπαὶ καὶ σεισμός.

The Trumpets

6 Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοί-
μασαν αὐτοὺς ἵνα σαλπίσωσιν.
7 Καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισεν· καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ
μεμιγμένα ἐν αἵματι καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς
κατεκάη καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη καὶ πᾶς χόρτος
χλωρὸς κατεκάη.
8 Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ
καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς
θαλάσσης αἷμα **9** καὶ ἀπέθανεν τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν
ἐν τῇ θαλάσσῃ τὰ ἔχοντα ψυχὰς καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων
διεφθάρησαν.
10 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς καὶ ἔπεσεν ἐπὶ
τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, **11** καὶ τὸ

---

3 θυμιάματα ... πάντων Ps 141.2; Re 5.8; 8.4 τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν Ex 30.1-3; Re 9.13 **4** τῶν θυμιαμάτων ... ἁγίων Ps 141.2; Re 5.8; 8.3 **5** τὸν ... θυσιαστηρίου Lv 16.12 ἐγένοντο ... σεισμός Ex 19.16-19; Est 1.1d LXX; Re 4.5; 11.19; 16.18 **7** χάλαζα καὶ πῦρ Ex 9.23-25; Eze 38.22; Wsd 16.22 **8** ἐγένετο ... αἷμα Ex 7.20, 21 **11** Jr 9.15

ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ Ἄψινθος, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν
ὑδάτων εἰς ἄψινθον καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν
ὑδάτων ὅτι ἐπικράνθησαν.
12 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον
τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων,
ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φάνῃ τὸ τρίτον
αὐτῆς καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως.
13 Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσου-
ρανήματι λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, Οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ τοὺς κατ-
οικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος
τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.
9 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ
φρέατος τῆς ἀβύσσου **2** καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου,
καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης,
καὶ ἐσκοτώθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος.
3 καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη
αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς. **4** καὶ
ἐρρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσουσιν τὸν χόρτον τῆς γῆς οὐδὲ πᾶν
χλωρὸν οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες οὐκ
ἔχουσιν τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων. **5** καὶ ἐδόθη
αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ᾽ ἵνα βασανισθήσονται
μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου
ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. **6** καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητή-
σουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτόν,
καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν καὶ φεύγει ὁ θάνατος ἀπ᾽ αὐτῶν.
7 Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμέ-
νοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι
χρυσῷ, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων, **8** καὶ
εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς

---

12 ἐπλήγη ... ὁμοίως Is 13.10; Eze 32.7, 8; Jl 2.10; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25; Re 6.12-13

9.1 ἡ ... ἀβύσσου Re 20.1 **2** καπνὸς ... μεγάλης Gn 19.28; Ex 19.18 **3** ἐξῆλθον ... γῆν Ex 10.12, 15; Wsd 16.9 **4** τὴν ... μετώπων Eze 9.4; Re 7.3 **6** Job 3.21; Jr 8.3; Ho 10.8; Lk 23.30; Re 6.16 **7** τὰ ... πόλεμον Jl 2.4, 5 **8** οἱ ... λεόντων Jl 1.6

λεόντων ἦσαν, **9** καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς,
καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων
πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον, **10** καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας
σκορπίοις καὶ κέντρα, καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἡ ἐξουσία
αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, **11** ἔχουσιν ἐπ᾽
αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊ-
στὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.

12 Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ
ταῦτα.

13 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν
ἐκ τῶν [τεσσάρων] κεράτων[1] τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, **14** λέγοντα τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων τὴν
σάλπιγγα, Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ
τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. **15** καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες
ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ
ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. **16** καὶ ὁ
ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δισμυριάδες μυριάδων,
ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. **17** καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν
τῇ ὁράσει[a] καὶ τοὺς καθημένους ἐπ᾽ αὐτῶν,[b] ἔχοντας θώρακας
πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις, καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν
ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν
ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. **18** ἀπὸ τῶν τριῶν
πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ
τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ
τῶν στομάτων αὐτῶν. **19** ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ
στόματι αὐτῶν ἐστιν καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, αἱ γὰρ οὐραὶ

---

[1] **13** {C} ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων 205 209 1006 1841 1854 2329 2351 *Byz* [P 046] vg[cl] syr[ph] Andrew; Cyprian Tyconius Primasius Beatus // ἐκ τῶν κεράτων 𝔓[47] א[1] A 0207 1611 2053 2344 it[ar, gig] vg[ww, st] syr[h] cop[sa ms, (sa ms), bo] eth NIV REB TOB BTI // *omit* μίαν … κεράτων א*

---

[a] **17** C: TR NRSV DHH // [b] NO C: TR NRSV DHH // Colon: GNB NIV REB EU LB BJ TOB // Semicolon: NBS

---

9 ὡς φωνὴ ἁρμάτων Jl 2.5 **13** τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ Ex 30.1-3; Re 8.3 **15** οἱ τέσσαρες … ἀνθρώπων Re 8.7-12

αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν.
20 Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐδὲ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσουσιν τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα,
ἃ οὔτε βλέπειν δύνανται οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν, **21** καὶ
οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμάκων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

The Angel and the Little Scroll

10 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς
στῦλοι πυρός, **2** καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον
ἠνεῳγμένον. καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς
θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, **3** καὶ ἔκραξεν φωνῇ
μεγάλῃ ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ
ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. **4** καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ
βρονταί, ἤμελλον γράφειν[1], καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
λέγουσαν, Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ αὐτὰ
γράψῃς. **5** Καὶ ὁ ἄγγελος, ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς,

---

[1] **4** {B} ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, ἤμελλον (ἔμελλον) γράφειν A C 205 209 1006 1611 1841 2053 2329 2351 *Byz* [P 046] (it^{ar}) vg$^{(cl), ww, st}$ syr$^{ph, h}$ arm Andrew // ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί καὶ ἔμελλον γράφειν αὐτά 1854 (2344 *omit* αὐτά) // ὅσα ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, ἔμελλον γράφειν ℵ it^{gig} cop^{sa} Origen^{dub}; (Victorinus-Pettau) Tyconius Primasius Beatus // ἤκουσα ὅσα ἐλάλησαν αἱ βρονταί, καὶ ἤμελλον αὐτὰ γράφειν 𝔓^{47} (cop^{bo}) (eth)

---

20 προσκυνήσουσιν ... εἴδωλα Dt 32.17; 1 Cor 10.19-20 τὰ εἴδωλα ... περιπατεῖν Ps 115.4-7; 135.15-17; Dn 5.23 **20-21** οὐδὲ ... κλεμμάτων αὐτῶν Re 16.9, 11, 21
10.4 Σφράγισον ... γράψῃς Dn 8.26; 12.4, 9

ἦρεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν
6 καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν
αὐτῇ καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ[2], ὅτι χρόνος οὐκέτι
ἔσται, 7 ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου,
ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ ἐτελέσθη τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς
εὐηγγέλισεν τοὺς ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφήτας.
8 Καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσαν
μετ᾽ ἐμοῦ καὶ λέγουσαν, Ὕπαγε λάβε τὸ βιβλίον τὸ ἠνεῳ-
γμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. **9** καὶ ἀπῆλθα πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ
δοῦναί μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, Λάβε καὶ κατά-
φαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ στόματί
σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. **10** καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ
τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ
στόματί μου ὡς μέλι γλυκὺ καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη
ἡ κοιλία μου. **11** καὶ λέγουσίν μοι, Δεῖ σε πάλιν προφητεῦ-
σαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσιν καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσιν
πολλοῖς.

The Two Witnesses

11 Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ[1], λέγων, Ἔγειρε καὶ
μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς

---

[2] **6** {A} καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ 𝔓47 א2 C 1006 1841 1854 2053 2329 2351 *Byz* [P 046] it^ar vg syr^h cop^sa ms, bo (eth) Andrew; Beatus // *omit (by homoioteleuton?)* א* (A *omit* καὶ τὴν γῆν … αὐτῇ) 205 209 1611 2344 it^gig syr^ph cop^sa ms arm Tyconius Primasius

[1] **1** {A} ῥάβδῳ 𝔓47 א* A 205 209 1006 1611 1841 2053 2344 *Byz* [P] it^gig, t vg cop^sa, bo eth Andrew; Primasius // ῥάβδῳ καὶ εἱστήκει ὁ ἄγγελος א2 046 1854 2329 2351 it^ar syr^ph, h, with* arm Tyconius Beatus

---

5-6 ἦρεν … αἰώνων Dt 32.40; Dn 12.7 **6** ὃς … αὐτῇ Gn 14.19, 22; Ex 20.11; Ne 9.6; Ps 146.6 **7** εὐηγγέλισεν … προφήτας Dn 9.6, 10; Am 3.7; Zch 1.6 **9-10** Λάβε … κοιλία μου Eze 2.8; 3.1-3 **11** Δεῖ … πολλοῖς Jr 1.10; 25.30; Dn 3.4; 7.14

11.1 ἐδόθη … μέτρησον Eze 40.3; Zch 2.1-2

προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. **2** καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν[2] τοῦ
ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς
ἔθνεσιν, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσιν μῆνας τεσσερά-
κοντα [καὶ] δύο. **3** καὶ δώσω τοῖς δυσὶν μάρτυσίν μου καὶ
προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλη-
μένοι σάκκους. **4** οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι
αἱ ἐνώπιον τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶτες. **5** καὶ εἴ τις αὐτοὺς
θέλει ἀδικῆσαι πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ
κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις θελήσῃ αὐτοὺς
ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. **6** οὗτοι ἔχουσιν
τὴν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς
ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν
ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ
πληγῇ ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. **7** καὶ ὅταν τελέσωσιν τὴν
μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου
ποιήσει μετ᾽ αὐτῶν πόλεμον καὶ νικήσει αὐτοὺς καὶ ἀποκτενεῖ
αὐτούς. **8** καὶ τὸ πτῶμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς
μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου
καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. **9** καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν
καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὸ πτῶμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς
καὶ ἥμισυ καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφίουσιν τεθῆναι εἰς
μνῆμα. **10** καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ᾽
αὐτοῖς καὶ εὐφραίνονται καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι
οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς
γῆς. **11** καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ
τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν,

---

[2] **2** {A} ἔξωθεν $\mathfrak{P}^{47}$ A 205 209 1006 1611 1841 1854 2053 2351 *Byz* [P 046] it^{ar} vg syr^{h} cop$^{sa, bo}$ arm eth Andrew; Tyconius Jerome Primasius Beatus // ἔσωθεν א 2329 syr^{ph} Victorinus-Pettau

---

2 τὴν πόλιν … πατήσουσιν Ps 79.1; Is 63.18; Zch 12.3 LXX; Lk 21.24 μῆνας τεσσεράκοντα καὶ δύο Re 12.6; 13.5 **4** Zch 4.3, 11-14 **5** 2 Sm 22.9; 2 Kgs 1.10; Ps 97.3; Jr 5.14 **6** οὗτοι … αὐτῶν 1 Kgs 17.1 ἐξουσίαν ἔχουσιν … αἷμα Ex 7.17, 19-20 πατάξαι … πληγῇ 1 Sm 4.8 **7** τὸ θηρίον … ἀβύσσου Dn 7.3; Re 13.1; 17.8 ποιήσει … νικήσει αὐτούς Dn 7.7, 21; Re 12.17; 13.7 **8** τῆς πόλεως … ἐσταυρώθη Lk 13.34 καλεῖται … Σόδομα Is 1.10 **11** πνεῦμα … αὐτῶν Eze 37.5, 10

καὶ φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. **12** καὶ
ἤκουσαν[3] φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης αὐτοῖς,
Ἀνάβατε ὧδε. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ
ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. **13** Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσεν καὶ
ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ
καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ
οὐρανοῦ.

14 Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται
ταχύ.

The Seventh Trumpet

15 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ ἐγένοντο φωναὶ
μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγοντες,

Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν
 καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ,
καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

16 καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι [οἱ] ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα
αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ **17** λέγοντες,

Εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ,
 ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν,
ὅτι[4] εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην
 καὶ ἐβασίλευσας.

---

[3] **12** {B} ἤκουσαν א* A C P 2053 vg syr$^{ph, h}$ // ἤκουσα 𝔓^{47} א^{c} 205 209 1006 1611 1841 1854 2351 *Byz* [046] it$^{ar, gig}$ syr^{hmg} arm eth^{mss} Andrew; Tyconius Beatus BJ BTI // ἀκούσονται 2329

[4] **17** {B} ὅτι א^{2} A 205 209 1611 1854 2053 2329 2351 *Byz* [P 046] it$^{gig, h}$ vg$^{ww, st}$ syr$^{ph, h}$ cop^{sa} eth Andrew; Cyprian Primasius // καὶ ὅτι 𝔓^{47} א* C 2344 vg^{mss} (arm) // *et qui* it^{ar} vg$^{mss, (mss)}$ // καὶ ὁ ἐρχόμενος ὅτι 051 1006 1841 vg^{cl} (cop^{bo}) Tyconius (Beatus)

---

12 ἀνέβησαν ... οὐρανόν 2 Kgs 2.11 **13** Eze 38.19-20 **15** Ἐγένετο ... αἰώνων Ex 15.18; Ps 10.16; 22.28; Dn 2.44; 7.14; Ob 21; Zch 14.9 **17** κύριε ... παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 15.3; 16.7, 14; 19.6, 15; 21.22 ὁ ὢν Ex 3.14; Re 1.4, 8; 4.8; 16.5

18 καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν,
καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου
καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι
καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις
καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου,
τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους,
καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν.
19 καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὤφθη ἡ
κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο
ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς καὶ χάλαζα
μεγάλη.

The Woman and the Dragon

12 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλη-
μένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς καὶ ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα, **2** καὶ ἐν γαστρὶ
ἔχουσα, καὶ κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. **3** καὶ
ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας
πυρρὸς ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα, **4** καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον
τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ
δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα
ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ. **5** καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσεν,
ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ
ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον
αὐτοῦ. **6** καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ
τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν
ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.

---

18 τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν Ps 2.1; 46.6 τοῖς δούλοις ... προφήταις Dn 9.6, 10; Am 3.7; Zch 1.6 τοῖς φοβουμένοις ... μεγάλους Ps 115.13; Re 19.5 **19** ἡ ... διαθήκης αὐτοῦ 1 Kgs 8.1, 6; 2 Chr 5.7 ἀστραπαὶ ... σεισμός Ex 19.16; Est 1.1d LXX; Eze 1.13; Re 8.5; 16.18 χάλαζα μεγάλη Ex 9.24; Re 16.21

12.2 κράζει ... τεκεῖν Is 66.7; Mic 4.10 **3** δράκων ... δέκα Dn 7.7 **4** σύρει ... γῆν Dn 8.10 **5** ἔτεκεν υἱόν Is 7.14; 66.7 μέλλει ... σιδηρᾷ Ps 2.9; Re 19.15 **6** ἡμέρας ... ἑξήκοντα Re 11.2; 13.5

7 Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ
ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων
ἐπολέμησεν καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, **8** καὶ οὐκ ἴσχυσεν οὐδὲ
τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. **9** καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων
ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ ὁ
Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν
γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. **10** καὶ
ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν,

Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις
    καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν
    καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ,
ὅτι ἐβλήθη ὁ κατήγωρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν,
    ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας
        καὶ νυκτός.
11 καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου
    καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν
καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου.
12 διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε, [οἱ] οὐρανοὶ
    καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες.
οὐαὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν,
    ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς
ἔχων θυμὸν μέγαν,
    εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.

13 Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξεν
τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκεν τὸν ἄρσενα. **14** καὶ ἐδόθησαν τῇ
γυναικὶ αἱ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται
εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν
καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως.
15 καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς
ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. **16** καὶ
ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ
κατέπιεν τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ. **17** καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθεν

---

7 Μιχαήλ Dn 10.13, 21; 12.1; Jd 9 9 ὁ δράκων ... Σατανᾶς Re 20.2 ἐβλήθη ... γῆν Is 14.12; Lk 10.18; Jn 12.31 **10** ὁ κατήγωρ ... νυκτός Job 1.9-11; Zch 3.1 **14** καιρὸν ... καιροῦ Dn 7.25; 12.7

ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς τῶν
τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν
Ἰησοῦ. **18** καὶ ἐστάθη[1] ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

The Two Beasts

13 Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον
κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ
δέκα διαδήματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόμα[τα][1] βλα-
σφημίας. **2** καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ
πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκου καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ
ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ
καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. **3** καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς
ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ
ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου
4 καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι, ὅτι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν
τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ λέγοντες, Τίς ὅμοιος τῷ
θηρίῳ καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι μετ᾽ αὐτοῦ;
5 Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας
καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσεράκοντα [καὶ]
δύο. **6** καὶ ἤνοιξεν τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίας πρὸς τὸν
θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς
ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας[2]. **7** καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλε-

---

[1] **18** {B} καὶ ἐστάθη 𝔓[47] א A C D 205 209 1854 2344 2351 it[ar, gig] vg syr[h] arm eth Origen[dub]; Victorinus-Pettau Beatus // καὶ ἐστάθην 051 1006 1611 1841 2053 2329 *Byz* [P 046] vg[mss] syr[ph] cop[sa, bo] Andrew BJ

[1] **1** {C} ὀνόματα A 051 205 209 1611 1854 2053 2344 2351 *Byz* [046] it[ar] vg syr[h] Priscillian // ὄνομα 𝔓[47] א C P 1006 1841 2329 it[gig] vg[mss] syr[ph] cop[sa, bo] arm eth Andrew; Primasius Beatus

[2] **6** {B} τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας (א* σκηνοῦντες) A C 051[c] (1006 *omit* τῷ) 1611 1841 (1854 *omit* τούς) 2329 2344 2351 *Byz* [046[c]] vg[ms] syr[h] (syr[ph] τῶν ... σκηνούντων) (Irenaeus[arm]) // καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας (א[2] τοῦ *for* τούς *and* σκηνοῦντες) P 046* 051* 205 209 2053 it[ar] vg cop[sa, bo] eth[mss]

---

17 ποιῆσαι ... Ἰησοῦ Dn 7.7, 21; Re 11.7; 13.7
13.1 ἐκ ... ἀναβαῖνον Dn 7.3 θηρίον ... βλασφημίας Re 17.3, 7-12 **2** τὸ θηρίον ... λέοντος Dn 7.4-6 **3** ἐθαυμάσθη ... θηρίου Re 17.8 **5** ἐδόθη ... βλασφημίας Dn 7.8, 20, 25; 11.36 μῆνας τεσσεράκοντα καὶ δύο Re 11.2; 12.6 **7** ποιῆσαι ... αὐτούς Dn 7.7, 21; Re 11.7; 12.17

μον μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς[3], καὶ ἐδόθη αὐτῷ
ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος.
8 καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς
γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ
ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου[a] ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

9 Εἴ τις ἔχει οὖς ἀκουσάτω.
10 εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν,
    εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει[4]·
  εἴ τις ἐν μαχαίρῃ ἀποκτανθῆναι
    αὐτὸν[5] ἐν μαχαίρῃ ἀποκτανθῆναι.
Ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

11 Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχεν
κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. **12** καὶ τὴν

Irenaeus^{lat} Andrew; Beatus EU LB TOB DHH BTI // ἐν τῷ οὐρανῷ 𝔓^{47} it^{gig} eth Primasius

[3] **7** {A} καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς **א** 051 205 209 1006 (1611 1854 πόλεμον ποιῆσαι) 1841 2329 2344 2351 *Byz* [046] it$^{(ar), gig}$ (vg) syr$^{ph, (h)}$ cop^{bo} eth Beatus // καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς 1859 arm^{mss} (Quodvultdeus) Primasius // *omit (by homoioarcton?)* 𝔓^{47} A C P 2053 cop^{sa} arm^{mss} Irenaeus^{lat} Andrew

[4] **10** {B} εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει A vg$^{ww, st}$ // εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει 2351 it$^{(ar), gig}$ vg^{cl} syr$^{ph, h}$ Irenaeus^{lat}; Beatus // εἰς αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει 𝔓^{47} **א** C P 046 051$^{v.r.}$ 205 209 1006 1611 1841 (1854 ἀπάγει) 2053 2329 cop^{bo} Irenaeus^{arm} Andrew // ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει 051^{txt} *Byz* // αἰχμαλωτίζει, εἰς αἰχμαλωτίαν ὑπάγει 104 (cop^{sa}) (Primasius)

[5] **10** {B} ἀποκτανθῆναι αὐτόν A // ἀποκτενεῖ 1828 it^{gig} syr^{ph} Pacian Beatus // ἀποκτείνει (ἀποκτέννει, ἀποκτένει), δεῖ αὐτόν **א** 046 1006 1611 1841 1854 2344 2351 eth Irenaeus^{arm} NRSV // ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτόν C P 051^{txt} 205 209 (2053 ἀποκτενεῖν) 2329 it^{ar} vg (cop$^{sa, bo}$) Irenaeus^{lat} Andrew; Primasius // δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι *(and omit following* ἐν μαχαίρῃ ἀποκτανθῆναι) 051$^{v.r.}$ *Byz*

---

[a] **8** C: GNB NIV^{mg} NRSV REB^{mg} EU LB BJ NBS TOB DHH // as text: NRSV^{mg} NBS^{mg}

---

8 τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Php 4.3; Re 3.5; 17.8; 20.12, 15; 21.27 τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου Is 53.7; Jn 1.29, 36; Re 5.6, 12 **10** εἴ τις εἰς ... ἀποκτανθῆναι Jr 15.2; 43.11

ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ
ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας ἵνα προσκυνή-
σουσιν τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ
θανάτου αὐτοῦ. **13** καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ
ποιῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνειν εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν
ἀνθρώπων, **14** καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ
σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς
κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃς ἔχει τὴν
πληγὴν τῆς μαχαίρης καὶ ἔζησεν. **15** καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι
πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου
καὶ ποιήσῃ [ἵνα] ὅσοι[6] ἐὰν μὴ προσκυνήσωσιν τῇ εἰκόνι τοῦ
θηρίου ἀποκτανθῶσιν. **16** καὶ ποιεῖ πάντας, τοὺς μικροὺς καὶ
τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς
ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς
χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν **17** καὶ[7] ἵνα μή
τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα τὸ
ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. **18** Ὧδε
ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου,
ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξακόσιοι
ἑξήκοντα ἕξ[8].

---

[6] **15** {C} ποιήσῃ ἵνα ὅσοι A P 1006 1841 (2329 ποιήσει) it$^{ar, gig}$ vg$^{cl, ww}$ cop^{sa} (Hippolytus^{mss}); (Primasius) (Beatus) // ποιήσῃ ὅσοι (א 2351 ποιήσει) 205 209 1611 2377 *Byz* [046] vgst (Irenaeus$^{lat, arm}$) Hippolytus Andrew // ποιήσῃ ὅσοι ... ἵνα ἀποκτανθῶσιν 051 1854 // ὅσοι cop^{bo}

[7] **17** {A} καί 𝔓^{47} A^{vid} 051 205 209 1006 1841 1854 2329 2344 2351 2377 *Byz* [P 046] it^{gig} vg arm eth Hippolytus$^{1/2}$ Andrew; Beatus$^{1/2}$ // *omit* א* C 1611 it^{ar} vg^{mss} syr$^{ph, h}$ cop$^{sa, bo}$ Irenaeus^{lat} Hippolytus$^{1/2}$; Maternus Primasius Beatus$^{1/2}$

[8] **18** {A} ἑξήκοντα ἕξ 𝔓^{47} א A 051 205 209 1006 1611 1841 1854 2053 2329 2351 2377 *Byz* [P 046] it^{gig} vg syr$^{ph, h}$ cop$^{sa, bo}$ arm eth Irenaeus Hippolytus Andrew; Victorinus-Pettau Gregory-Elvira Primasius Beatus // ἑξήκοντα πέντε 2344 // τεσσεράκοντα ἕξ it^{ar} // δέκα ἕξ (𝔓^{115} χιϛ´) C vg^{ms} mss$^{acc. to Irenaeus}$; Caesarius

---

13 ποιεῖ σημεῖα μεγάλα Mt 24.24; 2 Th 2.9 πῦρ ... ἀνθρώπων 1 Kgs 18.24-39 **14** πλανᾷ ... σημεῖα Mt 24.24; 2 Th 2.9-10; Re 19.20 λέγων ... θηρίῳ Dt 13.2-4 **15** ὅσοι ... ἀποκτανθῶσιν Dn 3.5-6 **17** χάραγμα ... θηρίου Re 14.9, 11; 16.2; 19.20; 20.4

The Song of the 144,000

14 Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ[1] ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιὼν καὶ
μετ᾽ αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ
ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ
τῶν μετώπων αὐτῶν. **2** καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς
φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης, καὶ ἡ
φωνὴ ἣν ἤκουσα ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις
αὐτῶν. **3** καὶ ᾄδουσιν [ὡς][2] ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου
καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζῴων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ
οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσεράκοντα
τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. **4** οὗτοί εἰσιν
οἳ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν, οὗτοι
οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗτοι ἠγοράσθησαν
ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, **5** καὶ ἐν τῷ
στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος, ἄμωμοί εἰσιν.

The Messages of the Three Angels

6 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον[3] πετόμενον ἐν μεσουρανήματι,
ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ τοὺς καθημένους
ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν,

---

[1] **1** {A} τό א A C 1006 1611 1841 2053 2329 2344 2377 *Byz* [046] cop^{bo} (eth) Origen Methodius // *omit* 𝔓^{47} P 051 205 209 1854 cop^{sa} Andrew

[2] **3** {C} ὡς A C 051 1006 1841 it^{ar} vg syr^{ph} Andrew; Beatus // *omit* 𝔓^{47} א 205 209 1611 1854 2053 2329 2344 2377 *Byz* [P 046] it$^{gig, t}$ syr^{h} cop$^{sa, bo}$ arm eth Origen Methodius; Jerome Primasius Cassiodorus GNB NIV REB EU? LB? BJ? TOB? BTI? DHH?

[3] **6** {B} ἄλλον ἄγγελον 𝔓^{115vid} א^{2} A C P 051 1006 1611 1841 2053 2329 it$^{ar, gig, t}$ vg syr$^{ph, h}$ cop^{bo} arm Cyprian Maternus Varimadum Primasius Cassiodorus Beatus // ἦλθεν (*for* εἶδον) ἄλλος ἄγγελος eth // ἄγγελον 𝔓^{47} א* 205 209 1854 *Byz* [046] cop^{sa} Origen Andrew; Victorinus-Pettau Ambrose REB

---

1 ἑκατὸν ... χιλιάδες Re 7.4; 14.3 ἔχουσαι ... αὐτῶν Eze 9.4; Re 3.12; 7.3 **2** ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν Eze 1.24; 43.2; Re 1.15; 19.6 **3** ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινήν Ps 33.3; 40.3; 96.1; 98.1; 144.9; 149.1; Is 42.10; Re 5.9 ἑκατὸν ... χιλιάδες Re 7.4; 14.1 **5** ἐν ... ψεῦδος Ps 32.2; Is 53.9; Zph 3.13

7 λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, Φοβήθητε τὸν θεὸν καὶ δότε αὐτῷ
δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε
τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ πηγὰς
ὑδάτων.

8 Καὶ ἄλλος ἄγγελος δεύτερος[4] ἠκολούθησεν λέγων, Ἔπεσεν
ἔπεσεν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἣ ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς
πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη.

9 Καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς λέγων ἐν
φωνῇ μεγάλῃ, Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ
καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα
αὐτοῦ, **10** καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ
τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ καὶ
βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον ἀγγέλων ἁγίων καὶ
ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. **11** καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν
εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν
ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα
αὐτοῦ καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
12 Ὧδε ἡ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς
τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ.

13 Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης, Γράψον·
Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνῄσκοντες[a] ἀπ᾽ ἄρτι.[b] ναί,

---

[4] **8** {B} ἄγγελος δεύτερος א[2] (C δεύτερον) P 051 205 209 1611 2053 2344 (it[gig]) syr[h with *] cop[sa, bo] arm Andrew; (Beatus) // δεύτερος ἄγγελος A 2329 ***Byz*** [046] Primasius Cassiodorus // δεύτερος 𝔓[47] א* 1006 1841 1854 syr[ph] // ἄγγελος 61 69 it[ar] vg eth Victorinus-Pettau

---

[a] **13** C: REB[mg] BJ TOB[mg] BTI[mg] || [b] NO C: REB[mg] BJ TOB[mg] BTI[mg]

---

7 τῷ ... θάλασσαν Ex 20.11; Ps 146.6 **8** Ἔπεσεν... μεγάλη Is 21.9; Jr 51.8; Re 18.2 ἐκ... ἔθνη Jr 51.7; Re 17.2; 18.3 **9** Εἴ ... εἰκόνα αὐτοῦ Re 13.12-17; 14.11; 16.2; 19.20 χάραγμα ... αὐτοῦ Re 13.17; 14.11; 16.2; 19.20; 20.4 **10** τῷ ... αὐτοῦ Ps 75.8; Is 51.17, 22; Jr 25.15; Re 15.7; 16.19 πυρὶ καὶ θείῳ Gn 19.24; Ps 11.6; Eze 38.22; 3 Macc 2.5; Re 19.20; 20.10; 21.8 **11** ὁ ... ἀναβαίνει Is 34.10; Re 19.3 οἱ ... εἰκόνα αὐτοῦ Re 13.12-17; 14.9; 16.2; 19.20 τὸ χάραγμα ... αὐτοῦ Re 13.17; 14.9; 16.2; 20.4

λέγει[5] τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαήσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ γὰρ
ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ᾽ αὐτῶν.

The Harvest of the Earth

14 Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην
καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ
στέφανον χρυσοῦν καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. **15** καὶ
ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ
καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης, Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ
θέρισον, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς
τῆς γῆς. **16** καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῆς νεφέλης τὸ
δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.
17 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ
ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. **18** Καὶ ἄλλος ἄγγελος [ἐξῆλ-
θεν] ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου [ὁ][6] ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ
ἐφώνησεν φωνῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ λέγων,
Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς
ἀμπέλου τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. **19** καὶ
ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐτρύγησεν
τὴν ἄμπελον τῆς γῆς καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ
θεοῦ τὸν μέγαν. **20** καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξωθεν τῆς πόλεως
καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ
σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

---

[5] **13** {A} ναί, λέγει א[2] A C P 051 209 1006 1611 1854 2344 it[ar, (gig)] vg syr[ph, h] cop[sa] Andrew; Augustine Speculum Primasius Beatus // λέγει ναί 2329 *Byz* [046] // καὶ λέγει 205 2053 // λέγει 𝔓[47] א* cop[bo] (arm) (eth) Varimadum

[6] **18** {C} ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ὁ C 2329 it[h] vg[cl] arm (eth) Beatus // ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου א (051 1854 ἐξῆλθεν *after* θυσιαστηρίου) 205 209 1006 *Byz* [P 046] cop[sa, bo] Andrew // ἄγγελος ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ὁ A it[ar, gig] vg[ww, st] // ἄγγελος ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου 𝔓[47] 1611 2053 // ἄγγελος Primasius

---

13 ἀναπαήσονται … κόπων αὐτῶν He 4.10 **14** ἐπὶ … ἀνθρώπου Dn 7.13 **15, 18** Πέμψον … γῆς Jl 3.13; Mt 13.39-40 **18** *see vs* **15** **19** τὴν ληνὸν … μέγαν Re 19.15 **20** ἐπατήθη ἡ ληνός Is 63.3; Lm 1.15; Re 19.15

The Angels with the Last Plagues

15 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμα-
στόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν
αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ.
2 Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ καὶ τοὺς
νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ
ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν
ὑαλίνην ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. **3** καὶ ᾄδουσιν τὴν ᾠδὴν
Μωϋσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου
λέγοντες,

Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου,
  κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ·
δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου,
  ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν[1]·
4 τίς οὐ μὴ φοβηθῇ, κύριε,
  καὶ δοξάσει τὸ ὄνομά σου;
ὅτι μόνος ὅσιος,
  ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσιν
  καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου,
ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.

5 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ
μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ, **6** καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι [οἱ]
ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς ἐκ τοῦ ναοῦ ἐνδεδυμένοι λίνον[2]

---

[1] **3** {B} ἐθνῶν א^{1} A 051 205 209 1854 2053 2062 2329 *Byz* [P 046] it^{gig} syr^{hmg} cop^{bo} Andrew; Ambrose Beatus // πάντων τῶν ἐθνῶν it^{h} arm eth Primasius // αἰώνων (*see* 1 Tm 1.17) 𝔓^{47} א$^{*, 2}$ C 1006 1611 1841 it^{ar} vg syr$^{ph, h}$ cop$^{sa^{mss}, (sa^{mss})}$ NIV REB // ἁγίων 2049

[2] **6** {B} λίνον 051 205 209 1006 1611 2329 *Byz* [P] vg^{cl} syr$^{ph, h}$ Andrew; Beatus // λινοῦν 𝔓^{47} 046 it$^{ar, gig, (h)}$ vg^{ms} Origen^{vid}; (Primasius) // λινους *[sic] after*

---

1 πληγὰς ἑπτά Lv 26.21; Re 15.6 **3** τὴν ᾠδὴν Μωϋσέως Ex 15.1 Μεγάλα ... ἔργα σου Ex 15.11; Ps 92.5; 111.2; 139.14 κύριε ... παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 11.17; 16.7, 14; 19.6, 15; 21.22 δίκαιαι ... σου Dt 32.4; Ps 145.17 ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν Jr 10.10 Theodotion; Tob 13.7, 11; En 9.4; 25.5; 27.3 **4** τίς ... ὄνομά σου Jr 10.6-7 πάντα ... σου Ps 86.9; Mal 1.11 **5** τῆς ... μαρτυρίου Ex 38.21; 40.34 **6** ἑπτὰ πληγάς Lv 26.21; Re 15.1

καθαρὸν λαμπρὸν καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας
χρυσᾶς. **7** καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων ζῴων ἔδωκεν τοῖς ἑπτὰ
ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ
ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. **8** καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς
καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ
οὐδεὶς ἐδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ
πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

The Bowls of God's Wrath

16 Καὶ ἤκουσα μεγάλης φωνῆς ἐκ τοῦ ναοῦ λεγούσης τοῖς
ἑπτὰ ἀγγέλοις, Ὑπάγετε καὶ ἐκχέετε τὰς ἑπτὰ φιάλας τοῦ θυμοῦ
τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν.

2 Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς
τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν ἐπὶ τοὺς ἀν-
θρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς προσ-
κυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.

3 Καὶ ὁ δεύτερος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασ-
σαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν
τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ.

4 Καὶ ὁ τρίτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς
καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο[1] αἷμα. **5** καὶ ἤκουσα
τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος,

> Δίκαιος εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ ὅσιος,
> ὅτι ταῦτα ἔκρινας,

καθαρούς *and before* λαμπρούς ℵ arm (Cassiodorus) // λίθον (*see* Eze 28.13) A C 2053 2062 vg^ww, st^ syr^hmg^ // *omit* eth

[1] **4** {B} ἐγένετο ℵ C 051 205 209 *Byz* [P 046] it^ar^ vg arm Andrew; Beatus // ἐγένοντο 𝔓^47^ A 1006 1611 1841 1854 2053 (2062 ἐγένεντο *[sic]*) 2329 it^gig, h^ vg^ms^ syr^ph, h^ cop^sa, bo^ eth^mss^ Primasius NRSV? LB? TOB BTI? DHH?

---

7 ἑπτὰ φιάλας ... θεοῦ Ps 75.8; Is 51.17, 22; Jr 25.15; Re 14.10; 16.19 **8** ἐγεμίσθη ... θεοῦ Ex 40.34; 1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4; Eze 44.4

16.1 φωνῆς ... ναοῦ Is 66.6; Re 16.17 ἐκχέετε ... γῆν Ps 69.24; Jr 10.25; Eze 22.31; Zph 3.8 **2** ἐγένετο ... ἀνθρώπους Ex 9.10; Dt 28.35 τὸ ... θηρίου Re 13.17; 14.9, 11; 19.20; 20.4 τοὺς προσκυνοῦντας ... αὐτοῦ Re 13.12-17; 14.9, 11; 19.20 **3** ἐγένετο ... θαλάσσῃ Eze 7.17-21 **4** τοὺς ... αἷμα Ex 7.19-24; Ps 78.44 **5** Δίκαιος εἶ Ps 119.137; 145.17; Dt 32.4 ὁ ὢν Ex 3.14; Re 1.4, 8; 4.8; 11.17

6 ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν
καὶ αἷμα αὐτοῖς [δ]έδωκας πιεῖν,
ἄξιοί εἰσιν.
7 καὶ ἤκουσα τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος,
Ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ,
ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου.

8 Καὶ ὁ τέταρτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ
ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. **9** καὶ ἐκαυ-
ματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ
ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας
καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.

10 Καὶ ὁ πέμπτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον
τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ
ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, **11** καὶ ἐβλασφή-
μησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν
ἑλκῶν αὐτῶν καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

12 Καὶ ὁ ἕκτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν
μέγαν τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμα-
σθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου. **13** Καὶ
εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ
θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία
ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι· **14** εἰσὶν γὰρ πνεύματα δαιμονίων
ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκου-
μένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τῆς ἡμέρας τῆς
μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. **15** Ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς
κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα
μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.
16 καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊ-
στὶ Ἁρμαγεδών.

---

6 αἷμα ... ἐξέχεαν Ps 79.3 αἷμα αὐτοῖς δέδωκας πιεῖν Is 49.26 **7** κύριε ... παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 11.17; 15.3; 16.14; 19.6, 15; 21.22 ἀληθιναὶ ... σου Ps 19.9; 119; 137; Re 19.2 **9** ἐβλασφήμησαν ... δόξαν Re 9.20-21; 16.11, 21 **10** ἡ ... ἐσκοτωμένη Ex 10.21; Is 8.22 **11** Re 9.20-21; 16.9, 21 **12** ἐξηράνθη ... αὐτοῦ Is 11.15; 44.27; Jr 50.38; 51.36 **14** τοὺς ... πόλεμον Re 19.19 τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 11.17; 15.3; 16.7; 19.6, 15; 21.22 **15** ἔρχομαι ὡς κλέπτης Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; 1 Th 5.2, 4; 2 Pe 3.10; Re 3.3 **16** τὸν τόπον ... Ἁρμαγεδών Jdg 5.19; 2 Kgs 9.27; 23.29; Zch 12.11

17 Καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀέρα, καὶ
ἐξῆλθεν φωνὴ μεγάλη ἐκ τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου[2] λέγουσα,
Γέγονεν. **18** καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ
σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ᾽ οὗ ἄνθρωπος
ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. **19** καὶ
ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν
ἔπεσαν. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.
20 καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγεν καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. **21** καὶ
χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ
τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ
τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς
σφόδρα.

The Great Harlot and the Beast

17 Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ
φιάλας καὶ ἐλάλησεν μετ᾽ ἐμοῦ λέγων, Δεῦρο, δείξω σοι τὸ
κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων
πολλῶν, **2** μεθ᾽ ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ ἐμεθύ-
σθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς
3 καὶ ἀπήνεγκέν με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα
καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον[τα] ὀνόματα βλασφη-
μίας, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. **4** καὶ ἡ γυνὴ ἦν

---

[2] **17** {A} ναοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου 𝔓47 A (1006 ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἐκ) 1611 1841 2053 2062 (2329 ἐκ τοῦ ναοῦ *after* θρόνου) it^ar vg syr^ph, h cop^sa, bo^mss (arm) (eth) Primasius Beatus // οὐρανοῦ (051* ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ) it^gig // οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου 1854 2344^vid Andrew // ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου (051^c ἀπὸ τοῦ ναοῦ) 205 209 *Byz* [046] // ναοῦ τοῦ θεοῦ ℵ // ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ 2027 // partant du temple BJ

---

17 ἐξῆλθεν ... ναοῦ Is 66.6; Re 16.1 **18** ἐγένοντο ... ἐγένετο μέγας Ex 19.16-19; Est 1.1d LXX; Re 4.5; 8.5; 11.19 οἷος ... μέγας Dn 12.1 **19** τὸ ποτήριον ... ὀργῆς αὐτοῦ Ps 75.8; Is 51.17, 22; Jr 25.15; Re 14.10; 15.7 **20** Re 6.14; 20.11 **21** χάλαζα μεγάλη Ex 9.24; Re 11.19 ἐβλασφήμησαν ... πληγῆς Re 16.9, 11

17.1 τῆς καθημένης ... πολλῶν Jr 51.13; Re 17.15 **2** ἐμεθύσθησαν ... αὐτῆς Is 23.17; Jr 51.7; Re 14.8; 18.3 **3** γέμοντα ... δέκα Re 13.1; 17.7-12

περιβεβλημένη πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσωμένη
χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα ποτήριον
χρυσοῦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα
τῆς πορνείας αὐτῆς[1] **5** καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γε-
γραμμένον,[a] μυστήριον,[b] Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἡ μήτηρ τῶν
πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. **6** καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα
μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν
μαρτύρων Ἰησοῦ.

Καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. **7** καὶ εἶπέν μοι ὁ
ἄγγελος, Διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγὼ ἐρῶ σοι τὸ μυστήριον τῆς
γυναικὸς καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν τοῦ ἔχοντος
τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. **8** τὸ θηρίον ὃ εἶδες ἦν
καὶ οὐκ ἔστιν καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου καὶ εἰς
ἀπώλειαν ὑπάγει[2], καὶ θαυμασθήσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς
γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ θηρίον ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστιν
καὶ παρέσται **9** ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ
ἑπτὰ ὄρη εἰσίν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ᾽ αὐτῶν. καὶ βασιλεῖς
ἑπτά εἰσιν· **10** οἱ πέντε ἔπεσαν, ὁ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὔπω
ἦλθεν, καὶ ὅταν ἔλθῃ ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. **11** καὶ τὸ
θηρίον ὃ ἦν καὶ οὐκ ἔστιν καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστιν καὶ ἐκ τῶν ἑπτά
ἐστιν, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. **12** καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες

---

[1] **4** {B} πορνείας αὐτῆς A 051 205 209 1006 1841 2344 it^{ar} vg syr^{ph} (arm) eth Andrew; Beatus // πορνείας τῆς γῆς 1611 (1854 πονηρίας *for* πορνείας) 2030 2053 2062 2329 *Byz* [046] Hippolytus; (Cyprian) (Quodvultdeus) (Primasius) // πορνείας αὐτῆς καὶ τῆς γῆς ℵ syr$^{h\ with\ *}$ (cop$^{sa,\ bo}$) // γῆς it^{gig}

[2] **8** {B} ὑπάγει (*see* 17.11) A 1611 2053 2062 syr^{ph} cop$^{sa,\ (bo)}$ eth Irenaeus^{lat} Hippolytus Andrew; Primasius // ὑπάγειν ℵ 051 205 209 1006 1841 1854 2030 2329 2344^{vid} *Byz* [P 046] it$^{ar,\ gig}$ vg syr^{h} arm Hippolytus^{mss}; Quodvultdeus Beatus

---

[a] **5** NO C: GNB REB BTI DHH // Colon: AD NIV EU ‖ [b] Μυστήριον: TR NIV

---

4 κεχρυσωμένη … μαργαρίταις Eze 28.13; Re 18.16 ἔχουσα … χειρὶ αὐτῆς Jr 51.7 **6** Re 18.24; 19.2 **8** τὸ θηρίον … ἀβύσσου Dn 7.3; Re 11.7; 13.1 τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Php 4.3; Re 3.5; 13.8; 20.12, 15; 21.27 **12** τὰ δέκα κέρατα … εἰσιν Dn 7.24

δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ᾽
ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσιν μετὰ τοῦ θη-
ρίου. **13** οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν καὶ τὴν δύναμιν καὶ
ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν. **14** οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου
πολεμήσουσιν καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι κύριος κυρίων
ἐστὶν καὶ βασιλεὺς βασιλέων καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ κλητοὶ καὶ
ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί.

15 Καὶ λέγει μοι, Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ
καὶ ὄχλοι εἰσὶν καὶ ἔθνη καὶ γλῶσσαι. **16** καὶ τὰ δέκα κέρατα
ἃ εἶδες καὶ τὸ θηρίον οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην καὶ
ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυμνὴν καὶ τὰς σάρκας
αὐτῆς φάγονται καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. **17** ὁ γὰρ
θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ
καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ
θηρίῳ ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ. **18** καὶ ἡ γυνὴ ἣν
εἶδες ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν
βασιλέων τῆς γῆς.

The Fall of Babylon

18 Μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς
δόξης αὐτοῦ. **2** καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ λέγων,

Ἔπεσεν ἔπεσεν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη,
    καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμονίων
καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου
    καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου
    [καὶ φυλακὴ παντὸς θηρίου ἀκαθάρτου][1] καὶ μεμι-
        σημένου,

---

[1] **2** {C} καὶ φυλακὴ παντὸς θηρίου ἀκαθάρτου (A, *but omit* καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου) 2329 it[gig] syr[h] (cop[sa]) (arm) eth (Hippolytus) (Primasius) // *omit* ℵ C[vid] 051 1006 1841 2030 2053 2062 *Byz* [(P *homoio-*

---

14 κύριος ... βασιλέων Dt 10.7; Dn 2.47; 2 Macc 13.4; 3 Macc 5.35; En 9.4; 1 Tm 6.15; Re 19.16 **16** αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί Lv 21.9; Re 18.8

18.2 Ἔπεσεν ... μεγάλη Is 21.9; Jr 51.8; Re 14.8 ἐγένετο ... μεμισημένου Is 13.21; 34.11; Jr 50.39; Bar 4.35

3 ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας[2] αὐτῆς
πέπωκαν[3] πάντα τὰ ἔθνη
καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ᾽ αὐτῆς ἐπόρνευσαν
καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους
αὐτῆς ἐπλούτησαν.
4 Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν,
Ἐξέλθατε ὁ λαός μου ἐξ αὐτῆς
ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς,
καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς
ἵνα μὴ λάβητε,
5 ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ
καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.
6 ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν
καὶ διπλώσατε τὰ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς,
ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασεν κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν,
7 ὅσα ἐδόξασεν αὐτὴν καὶ ἐστρηνίασεν,
τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος.
ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει ὅτι

---

teleuton) 046] it^{ar} vg cop^{bo} eth^{mss} Andrew; Beatus GNB NIV REB EU BJ TOB BTI // *omit this phrase and preceding* καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου syr^{ph} Hippolytus^{mss} // *omit this phrase and preceding* καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου 205 209 1611 1854 // *omit all phrases beginning* καὶ φυλακή Priscillian

[2] **3** {B} τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας ℵ 1006 1841 2030 2329 2344^{vid} *Byz* [046] vg^{cl} syr^{h} cop$^{sa, bomss}$ // τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας P 051 205 209 it^{gig} cop^{bopt} arm eth^{mss} Hippolytus Andrew // τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας A (C τῆς πορνείας τοῦ θυμοῦ) 1611 2053 2062 it^{ar} vg$^{ww, st}$ cop^{bomss} (eth) Priscillian // τοῦ οἴνου τῆς πορνείας 1854 syr^{ph} Primasius Beatus BJ DHH

[3] **3** {D} πέπωκαν (*or* πεπώκασιν) (P 051 πέπωκεν) 1006^{c} 2329 it$^{ar, gig}$ vg syr^{ph} arm (Andrew); Priscillian Beatus // πεπότικεν 2042 TOB? BTI // πεπτώκασιν (*or* πέπτωκαν) ℵ A C 205 209 1006* 1611 1841 (1854 2053 2062 πέπτωκεν) 2030 *Byz* [046] eth Hippolytus // πέπτωκεν εἰς syr^{hmg} Hippolytus^{mss} // *omit* πέπωκαν πάντα τὰ ἔθνη Primasius

---

3 τοῦ οἴνου ... ἔθνη Is 23.17; Jr 51.7; Re 14.8; 17.2 **4** Ἐξέλθατε ... μου Is 48.20; 52.11; Jr 50.8; 51.6, 9, 45; 2 Cor 6.17 **5** ἐκολλήθησαν ... οὐρανοῦ Gn 18.20-21; Jr 51.9 **6** ἀπόδοτε ... ἀπέδωκεν Ps 137.8; Jr 50.29; 2 Th 1.6 **7-8** ἐν τῇ καρδίᾳ ... πληγαὶ αὐτῆς Is 47.7-9

Κάθημαι βασίλισσα
καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ
καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω.
8 διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς,
θάνατος καὶ πένθος καὶ λιμός,
καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται,
ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν.
9 Καὶ κλαύσουσιν καὶ κόψονται ἐπ᾽ αὐτὴν οἱ βασιλεῖς τῆς
γῆς οἱ μετ᾽ αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν
βλέπωσιν τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, **10** ἀπὸ μακρόθεν
ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς λέγοντες,
Οὐαὶ οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη,
Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά,
ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.
11 Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν καὶ πενθοῦσιν ἐπ᾽
αὐτήν, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι **12** γόμον
χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαριτῶν καὶ
βυσσίνου καὶ πορφύρας καὶ σιρικοῦ καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν
ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ
ξύλου[4] τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου,
13 καὶ κιννάμωμον καὶ ἄμωμον καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ
λίβανον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη
καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς
ἀνθρώπων.
14 καὶ ἡ ὀπώρα σου τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς
ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ,
καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ
ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ
καὶ οὐκέτι οὐ μὴ αὐτὰ εὑρήσουσιν.

---

[4] **12** {A} ξύλου א C 051 205 209 1611 1854 2030 (2053 2062 *omit* ἐκ) 2329 *Byz* [P 046] it[gig] syr[ph, h] cop[sa, (bo)] arm (eth[mss]) Hippolytus Andrew; Primasius Beatus // λίθου A 1006 1841 it[ar] vg (eth)

---

8 ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται Lv 21.9; Re 17.16 ἰσχυρὸς ... αὐτήν Jr 50.34 **9** Eze 26.16; 27.30-35 **10** ἡ πόλις ἡ μεγάλη ... ἰσχυρά Eze 26.17; Dn 4.30 **11** Eze 27.36 **12-13** Eze 27.12, 13, 22

15 οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ᾽ αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν
στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς κλαίοντες καὶ
πενθοῦντες **16** λέγοντες,

Οὐαὶ οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη,
ἡ περιβεβλημένη βύσσινον
καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον
καὶ κεχρυσωμένη [ἐν] χρυσίῳ
καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίτῃ,
17 ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος.

Καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλέων[5] καὶ ναῦται
καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν
18 καὶ ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς
λέγοντες, Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; **19** καὶ ἔβαλον χοῦν
ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες
λέγοντες,

Οὐαὶ οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη,
ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα
ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς,
ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη.
20 Εὐφραίνου ἐπ᾽ αὐτῇ, οὐρανὲ
καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται,
ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς.

21 Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλινον μέγαν καὶ
ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν λέγων,

Οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται
Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις
καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι.

---

[5] **17** {B} ὁ ἐπὶ τόπον πλέων A C 1006 (1611 *omit* ὁ) 1841 1854 2030 *Byz* it^{ar} $vg^{ww, st}$ arm // ὁ ἐπὶ τὸν τόπον πλέων א 046 0229 2329 it^{gig} vg^{ms} // ὁ ἐπὶ πόντον πλέων 2254 vg^{cl} cop^{bo} Caesarius Primasius // ὁ ἐπὶ τὸν ποταμὸν πλέων 2053 2062 (cop^{sa}) // ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων P 051 205 209 (Hippolytus) Andrew; Beatus

---

15 Eze 27.36 **16** κεχρυσωμένη ... μαργαρίτῃ Eze 28.13; Re 17.4 **17** Eze 27.27-29 **18** Eze 27.32 **19** Eze 27.30-34 **20** Εὐφραίνου ... οὐρανέ Dt 32.43 LXX; Ps 96.11; Is 44.23; 49.13; Jr 51.48 **21** Οὕτως ... ἔτι Jr 51.63-64; Eze 26.21

22 καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν
καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν
οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι,
καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης[6]
οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι,
καὶ φωνὴ μύλου
οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι,
23 καὶ φῶς λύχνου
οὐ μὴ φάνῃ ἐν σοὶ ἔτι,
καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης
οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι·
ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς,
ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη,
24 καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη
καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.
19 Μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν μεγάλην ὄχλου πολλοῦ ἐν
τῷ οὐρανῷ λεγόντων,
Ἀλληλουϊά·
ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡμῶν,
2 ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ·
ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην
ἥτις ἔφθειρεν τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς,
καὶ ἐξεδίκησεν τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ
ἐκ χειρὸς αὐτῆς.

---

[6] **22** {B} καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης C 051 (205 209 *omit* οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι) 1006 1611 1841 1854 2062 (2329 τέχνεως *for* τέχνης) 2344 *Byz* [P 046] it[(ar), gig] vg syr[h with *] cop[sa] (eth Hippolytus[slav], *but omit* καὶ φωνὴ … *third* ἔτι) Andrew; Primasius Beatus // καὶ πᾶς τεχνίτης καὶ πάσης τέχνης 2053 vg[mss] (eth[mss]) // καὶ πᾶς τεχνίτης (א, *but omit* καὶ φωνὴ μύλου … *third* ἔτι) A cop[bo] (eth) (Hippolytus[slav]) EU? BTI // *omit* καὶ πᾶς … *third* ἔτι syr[ph] arm (Hippolytus[gr])

---

22 φωνὴ κιθαρῳδῶν … ἔτι Is 24.8; Eze 26.13 **23** φωνὴ … ἔτι Jr 7.34; 16.9; 25.10 οἱ ἔμποροι … γῆς Is 23.8 ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου Is 47.9 **24** ἐν … εὑρέθη Jr 51.49; Eze 24.7; Re 6.10; 17.6; 19.2

19.1 ἤκουσα … Ἀλληλουϊά Tob 13.18 **2** ἀληθιναὶ … κρίσεις αὐτοῦ Ps 19.9; 119.137; Re 16.7 ἐξεδίκησεν … αὐτοῦ Dt 32.43; 2 Kgs 9.7; Ps 79.10; Re 6.10

3 καὶ δεύτερον εἴρηκαν,
Ἁλληλουϊά·
καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.
4 καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἴκοσι τέσσαρες καὶ τὰ τέσσαρα
ζῷα καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ
λέγοντες,
Ἀμὴν Ἁλληλουϊά.

The Marriage Supper of the Lamb

5 Καὶ φωνὴ ἀπὸ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν λέγουσα,
Αἰνεῖτε τῷ θεῷ ἡμῶν
πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ
[καὶ] οἱ φοβούμενοι[1] αὐτόν,
οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.
6 καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων
πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν λεγόντων,
Ἁλληλουϊά,
ὅτι ἐβασίλευσεν κύριος
ὁ θεὸς [ἡμῶν][2] ὁ παντοκράτωρ.

---

[1] **5** {C} καὶ οἱ φοβούμενοι A 051 (0229 *omit* οἱ) 205 209 1006 1611 1841 1854 2030 2053 2062 2329 2344 *Byz* [046] it$^{ar, gig, t}$ vg syr$^{ph, h}$ cop^{bo} arm eth^{mss} Andrew; Primasius Apringius Beatus // οἱ φοβούμενοι ℵ C P cop$^{sa, bo^{ms}}$ eth

[2] **6** {C} κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ℵ^{2} 1611 1854 2030 2053 2062 2329 2344 *Byz* [P 046] it$^{ar, (gig)}$ vg syr^{h} cop$^{sa^{ms}}$ arm Apringius Beatus // ὁ θεὸς ὁ κύριος ἡμῶν ℵ* // κύριος ὁ θεός A 1006 1841 it^{t} syr$^{ph^{c}}$ cop$^{sa^{mss}, bo}$ Cyprian BJ // ὁ θεὸς ἡμῶν **051** 205 209 Andrew // κύριος syr^{ph*} cop$^{bo^{ms}}$ (Primasius *add* ἡμῶν)

---

3 ὁ ... αἰώνων Is 34.10 **4** τῷ καθημένῳ ... θρόνῳ 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.10, 15; 21.5 **5** Αἰνεῖτε ... αὐτόν Ps 22.23; 134.1; 135.1 οἱ φοβούμενοι ... μεγάλοι Ps 115.13; Re 11.18 **6** ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν Eze 1.24; 43.2; Re 1.15; 14.2 ἐβασίλευσεν κύριος Ex 15.18; Ps 22.28; 93.1; 97.1; 99.1; Dn 7.14; Zch 14.9; Re 11.15 ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 11.17; 15.3; 16.7, 14; 19.15; 21.22

7 χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιῶμεν
καὶ δώσωμεν[3] τὴν δόξαν αὐτῷ,
ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου
καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτὴν
8 καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται
βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν·
τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστίν.

9 Καὶ λέγει μοι, Γράψον· Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ
γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, Οὗτοι οἱ λόγοι
ἀληθινοὶ τοῦ θεοῦ εἰσιν. **10** καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν
αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, Ὅρα μή· σύνδουλός
σού εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν
Ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία Ἰησοῦ ἐστιν τὸ
πνεῦμα τῆς προφητείας.

The Rider on the White Horse

11 Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἠνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν [καλούμενος] πιστὸς καὶ ἀληθινός[4],
καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. **12** οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ
αὐτοῦ [ὡς][5] φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα
πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός,

---

[3] **7** {C} δώσωμεν P 2062 2329 2344 Andrew // δώσομεν א² A 2053 // δῶμεν א* 051 205 209 1006 1611 1841 1854 2030 *Byz* [046] it^ar, gig, t vg eth Cyprian Primasius (Beatus)

[4] **11** {C} καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινός (א πιστὸς καλούμενος) (1006 καὶ καλούμενος) 1611 1841 1854 2030 2053 2062 (2329 *omit* καὶ ἀληθινός) 2344 *Byz* [046] it^(ar), gig, t vg^cl syr^ph, h (eth) Irenaeus^lat Origen^gr, lat; Cyprian Jerome Apringius Primasius Beatus // πιστὸς καὶ ἀληθινός A P 051 205 209 arm Hippolytus Andrew // *vocabatur fidelis et verax vocatur* vg^ww, st

[5] **12** {C} ὡς A 1006 1841 it^ar, gig, t vg syr^ph, h cop^sa, (bo) eth Irenaeus^lat Origen^gr, lat; Cyprian Jerome Apringius Primasius Beatus // *omit* א 051 205 209 1611 1854 2030 2053 2062 2329 2344 *Byz* [P 046] arm Hippolytus Andrew BJ TOB

---

8 περιβάληται ... ἐστίν Is 61.10 **9** Μακάριοι ... κεκλημένοι Mt 22.2-3; Lk 14.15 **10** Ac 10.25-26; Re 22.8,9 **11** τὸν οὐρανὸν ἠνεῳγμένον Eze 1.1; Re 4.1 ἵππος λευκός Zch 1.8; 6.3, 6; Re 6.2 ὁ ... ἀληθινός Re 1.5; 3.14 ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει Ps 96.13; Is 11.4 **12** οἱ ... πυρός Dn 10.6; Re 1.14; 2.18 ἔχων ὄνομα ... αὐτός Re 2.17

13 καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον[6] αἵματι, καὶ κέ-
κληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. **14** καὶ τὰ στρατεύ-
ματα [τὰ] ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς,
ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. **15** καὶ ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ
ἔθνη, καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, καὶ αὐτὸς
πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ
παντοκράτορος, **16** καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν
αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον· Βασιλεὺς βασιλέων καὶ κύριος
κυρίων.

17 Καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ καὶ ἔκραξεν [ἐν]
φωνῇ μεγάλῃ λέγων πᾶσιν τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν
μεσουρανήματι, Δεῦτε συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ
θεοῦ **18** ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων καὶ σάρκας χιλιάρχων
καὶ σάρκας ἰσχυρῶν καὶ σάρκας ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ'
αὐτῶν καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων τε καὶ δούλων καὶ μικρῶν
καὶ μεγάλων. **19** Καὶ εἶδον τὸ θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς
καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι τὸν πόλεμον
μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος
αὐτοῦ. **20** καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδο-
προφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησεν
τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας
τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ

---

[6] **13** {B} βεβαμμένον A 051 205 209 1854 2030 2344 *Byz* [046] cop^sa arm Andrew // ἐρραμμένον (1611 ῥεραμμένον) 2053 2062 (Origen^1/2) // ἐρραντισμένον (P 2329 ῥεραντισμένον) 1006 1841 it^ar, gig, t vg eth Irenaeus^lat Origen^gr1/2, lat (Hippolytus); Cyprian Priscillian Jerome Varimadum Apringius Primasius Cassiodorus Beatus // περιρεραμμένον ℵ* (ℵ² περιρεραντισμένον)

---

13 περιβεβλημένος ... αἵματι Is 63.1-3 κέκληται ... θεοῦ Jn 1.1, 14 **15** ἐκ ... ὀξεῖα Is 49.2; Re 1.16; 2.12, 16 αὐτὸς ποιμανεῖ ... σιδηρᾷ Ps 2.9; Re 12.5 αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνόν Is 63.3; Lm 1.15; Jl 3.13; Re 14.20 τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 11.17; 15.3; 16.7, 14; 19.6; 21.22 **16** Βασιλεὺς ... κυρίων Dt 10.17; Dn 2.47; 2 Macc 13.4; 3 Macc 5.35; En 9.4; 1 Tm 6.15; Re 17.14 **17-18** ἔκραξεν ... μεγάλων Eze 39.17-20 **19** τοὺς βασιλεῖς ... αὐτοῦ Ps 2.2 **20** τοὺς λαβόντας ... αὐτοῦ Re 13.12-17; 14.9, 11; 16.2 τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου Re 13.7; 14.9, 11; 16.2; 20.4 ζῶντες ... θείῳ Is 30.33; Re 20.10, 15

πυρὸς τῆς καιομένης ἐν θείῳ. **21** καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν
ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου τῇ ἐξελθούσῃ ἐκ τοῦ
στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν
σαρκῶν αὐτῶν.

The Thousand Years

20 Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα
τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ.
2 καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὅς ἐστιν
Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη **3** καὶ
ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ ἔκλεισεν καὶ ἐσφράγισεν
ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ ἔτι τὰ ἔθνη ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια
ἔτη. μετὰ ταῦτα δεῖ λυθῆναι αὐτὸν μικρὸν χρόνον.

4 Καὶ εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ᾽ αὐτοὺς καὶ κρίμα
ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν
μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ οἵτινες οὐ
προσεκύνησαν τὸ θηρίον οὐδὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔλαβον
τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν. καὶ ἔζησαν
καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη. **5** οἱ λοιποὶ τῶν
νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνά-
στασις ἡ πρώτη. **6** μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ
ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει
ἐξουσίαν, ἀλλ᾽ ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ
βασιλεύσουσιν μετ᾽ αὐτοῦ [τὰ][1] χίλια ἔτη.

The Defeat of Satan

7 Καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς
φυλακῆς αὐτοῦ **8** καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς

---

[1] **6** {C} τά ℵ 046 1611 2053 2062 2329 syr^{h} cop$^{sa, bo}$ // *omit* A 051 205 209 1006 1841 1854 2030 2050 2377 *Byz* cop^{bomss} arm eth Andrew

---

21 πάντα ... αὐτῶν Eze 39.17, 20
20.2 τὸν ... Σατανᾶς Re 12.9 **3** ἔβαλεν ... ἄβυσσον 2 Pe 2.4; Jd 6 **4** θρόνους ... αὐτοῖς Dn 7.9, 22, 27; Lk 22.30; 1 Cor 6.2 τὸ χάραγμα ... αὐτῶν Re 13.17; 14.9, 11; 16.2; 19.20
6 ἔσονται ... αὐτοῦ Ex 19.6; Is 61.6; 1 Pe 2.5, 9; Re 1.6; 5.10 **8** ταῖς ... γῆς Eze 7.2

τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γὼγ καὶ Μαγώγ, συναγαγεῖν
αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς
θαλάσσης. **9** καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς καὶ ἐκύκλευ-
σαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην,
καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ[2] καὶ κατέφαγεν αὐτούς. **10** καὶ
ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ
θείου ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανι-
σθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

The Judgment at the Great White Throne

11 Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ'
αὐτόν, οὗ ἀπὸ τοῦ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ
τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. **12** καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, τοὺς
μεγάλους καὶ τοὺς μικρούς, ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ
βιβλία ἠνοίχθησαν, καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνοίχθη, ὅ ἐστιν τῆς
ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς
βιβλίοις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. **13** καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς
νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς
νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα
αὐτῶν. **14** καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην
τοῦ πυρός. οὗτος ὁ θάνατος ὁ δεύτερός ἐστιν, ἡ λίμνη τοῦ πυρός.
15 καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος,
ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

---

[2] **9** {A} ἐκ τοῦ οὐρανοῦ A 2053^{com} vg^{ms} cop$^{bo^{mss}}$ eth Augustine$^{2/3}$ Primasius // ἀπὸ τοῦ θεοῦ 1854 vg^{ms} // ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ℵ^{2} (ℵ* *homoioteleuton*) P 1006 1611 1841 2050 2053^{txt} 2062 vg syr^{h} Jerome Apringius Beatus // ἐκ τοῦ θεοῦ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ (051 *omit first* τοῦ) 205 209 Andrew // ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ (*see* 21.2, 10) 2030 2329 *Byz* [046] it$^{ar, gig}$ vg^{ms} syr^{ph} cop$^{sa, bo}$ arm eth^{mss} Augustine$^{1/3}$

---

8 τὸν Γὼγ καὶ Μαγώγ Eze 38.2 **9** κατέβη ... αὐτούς 2 Kgs 1.10; Eze 38.22; 39.6 **10** ἐβλήθη ... θείου Is 30.33; Re 19.20; 20.15 πυρὸς καὶ θείου Gn 19.24; Ps 11.6; Eze 38.22; 3 Macc 2.5; Re 19.20; 21.8 **11** ἀπὸ ... γῆ Ps 114.3, 7 **11-12** Dn 7.9-10; Mt 25.31-46 **12** ἄλλο ... ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Php 4.3; Re 3.5; 13.8; 17.8; 20.15; 21.27 **12-13** κατὰ τὰ ἔργα ... αὐτῶν Ps 28.4; 62.12; Pr 24.12; Is 59.18; Jr 17.10; Ro 2.6; 1 Cor 3.8; 2 Cor 11.15; 2 Tm 4.14; 1 Pe 1.17; Re 2.23; 18.6; 22.12 **14** ὁ θάνατος ... πυρός 1 Cor 15.26, 55 **15** Is 30.33; Mt 25.41; Re 19.20; 20.10; 21.8 τῇ ... ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Php 4.3; Re 3.5; 13.8; 17.8; 20.12; 21.27

The New Heaven and the New Earth

21 Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος
οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθαν καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι.
2 καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαί-
νουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην
κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. **3** καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης
ἐκ τοῦ θρόνου λεγούσης, Ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν
ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ᾽ αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ[1] αὐτοῦ
ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτῶν ἔσται [αὐτῶν θεός],[2]
4 καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ
ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ
ἔσται ἔτι, [ὅτι] τὰ πρῶτα[3] ἀπῆλθαν.
5 Καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ, Ἰδοὺ καινὰ ποιῶ
πάντα καὶ λέγει, Γράψον, ὅτι[a] οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί

---

[1] **3** {B} λαοί ℵ A 046 2050 2053 2062 2329 it[ar] Irenaeus[lat] Andrew // λαός 051[supp] 205 209 1006 1611 1841 1854 2030 *Byz* [P] it[gig, sin] vg syr[ph, h] cop[sa, bo] arm eth Ambrose Augustine Primasius Apringius Beatus GNB REB EU LB BJ BTI

[2] **3** {C} μετ᾽ αὐτῶν ἔσται αὐτῶν θεός, A (1854 θεὸς αὐτῶν) 2030 (2050 καὶ ἔσται) 2053[com] (2053[txt] 2062 ὁ θεός) 2329 2377[vid] vg eth Irenaeus[lat]; Ambrose[1/2] Apringius Beatus // ἔσται μετ᾽ αὐτῶν θεὸς αὐτῶν, P 051[supp] 205 209 Andrew // μετ᾽ αὐτῶν ἔσται θεός, 1006 1611 1841 (cop[sa, bopt]) // μετ᾽ αὐτῶν ἔσται (ℵ ἔσται *before* μετ᾽) *Byz* [046] it[gig, (sin)] (cop[bopt]) Ambrose[1/2] (Augustine) (Primasius) NRSV REB EU TOB

[3] **4** {C} ὅτι τὰ πρῶτα ℵ[1] 205 209 1854 *Byz* [046] it[ar] (it[gig] τὰ γὰρ πρῶτα) vg[cl, ww] syr[h] cop[sa, (bo)] arm Irenaeus[lat]; Augustine Quodvultdeus Primasius // ὅτι ταῦτα 2050 // τὰ πρῶτα A P 051[supp] 1006 1611 1841 2030 2053 2062 2329 2377 Andrew // *quae prima* vg[st] Apringius Beatus // τὰ πρόβατα ℵ*

---

[a] **5** Causal: AD M NA WH GNB NIV NRSV REB EU LB NBS DHH // indirect: TR? // direct: BJ TOB BTI

---

1 οὐρανὸν ... καινήν Is 65.17; 66.22; 2 Pe 3.13 **2** τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Is 52.1 Ἰερουσαλὴμ ... θεοῦ Re 3.12 ἡτοιμασμένην ... αὐτῆς Is 61.10; He 11.10, 16 **3** ἡ σκηνὴ ... ἔσται Lv 26.11-12; 2 Chr 6.18; Eze 37.27; Zch 2.10; 2 Cor 6.16 **4** ἐξαλείψει ... αὐτῶν Is 25.8; Re 7.17 οὔτε πένθος ... ἔτι Is 35.10; 65.19 **5** ὁ ... θρόνῳ 1 Kgs 22.19; 2 Chr 18.18; Ps 47.8; Is 6.1; Eze 1.26-27; Sir 1.8; Re 4.2, 9; 5.1, 7, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4 καινὰ ποιῶ πάντα 2 Cor 5.17

εἰσιν. **6** καὶ εἶπέν μοι, Γέγοναν. ἐγώ [εἰμι] τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὦ, ἡ
ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος
τῆς ζωῆς δωρεάν. **7** ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα καὶ ἔσομαι
αὐτῷ θεὸς καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. **8** τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ
ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσιν καὶ πόρνοις καὶ
φαρμάκοις καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσιν τοῖς ψευδέσιν τὸ μέρος
αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστιν ὁ θάνατος
ὁ δεύτερος.

The New Jerusalem

9 Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ
φιάλας τῶν γεμόντων τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων καὶ
ἐλάλησεν μετ᾽ ἐμοῦ λέγων, Δεῦρο, δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν
γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. **10** καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος
μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἰερου-
σαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ **11** ἔχου-
σαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ
ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι. **12** ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ
ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους
δώδεκα καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστιν [τὰ ὀνόματα][4] τῶν
δώδεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραήλ· **13** ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς
καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς καὶ
ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. **14** καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχων
θεμελίους δώδεκα καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα
ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.
15 Καὶ ὁ λαλῶν μετ᾽ ἐμοῦ εἶχεν μέτρον κάλαμον χρυσοῦν,
ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς καὶ τὸ τεῖχος

---

[4] **12** {C} τὰ ὀνόματα A 1611 1841 1854 2030 (2050 τὰ ὀνόματα *after* Ἰσραήλ) 2053 2329 2377 // ὀνόματα 1006 2062 *Byz* [046] // *omit* ℵ P 051 205 209 arm Andrew BJ NBS BTI?

---

6 ἐγώ ... Ὦ Re 1.8; 22.13 ἡ ... τέλος Is 44.6; 48.12; Re 1.17; 22.13 ἐγὼ ... δωρεάν Is 55.1; Jn 7.37; Re 22.17 τῆς πηγῆς ... ζωῆς Ps 36.9; Jr 2.13 **7** ἔσομαι ... υἱός 2 Sm 7.14 **8** τῇ λίμνῃ ... θείῳ Is 30.33; Mt 25.41; Re 19.20; 20.10, 15 πυρὶ καὶ θείῳ Gn 19.24; Ps 11.6; Eze 38.22; 3 Macc 2.5; Re 19.20 **10** ἀπήνεγκεν ... Ἰερουσαλήμ Eze 40.2 **11** Is 60.1, 2, 19 **12-13** Ex 28.1; Eze 48.30-35 **15** μέτρον ... τεῖχος αὐτῆς Eze 40.3, 5

αὐτῆς. **16** καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς
ὅσον [καὶ] τὸ πλάτος. καὶ ἐμέτρησεν τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ
σταδίων δώδεκα χιλιάδων, τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος
αὐτῆς ἴσα ἐστίν. **17** καὶ ἐμέτρησεν τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν
τεσσεράκοντα τεσσάρων πηχῶν μέτρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν
ἀγγέλου. **18** καὶ ἡ ἐνδώμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις καὶ
ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. **19** οἱ θεμέ-
λιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ
θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφιρος, ὁ τρίτος
χαλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, **20** ὁ πέμπτος σαρδόνυξ,
ὁ ἕκτος σάρδιον, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ
ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκιν-
θος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος, **21** καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες
δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς
μαργαρίτου. καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν ὡς
ὕαλος διαυγής.

22 Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ, ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ
παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστιν καὶ τὸ ἀρνίον. **23** καὶ ἡ πόλις
οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ, ἡ
γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ
ἀρνίον. **24** καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς,
καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν,
25 καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νὺξ γὰρ οὐκ
ἔσται ἐκεῖ, **26** καὶ οἴσουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν
εἰς αὐτήν. **27** καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ [ὁ]
ποιῶν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ
τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

22 Καὶ ἔδειξέν μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύ-
σταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ

16-17 Eze 48.16, 17 **19** οἱ ... κεκοσμημένοι Is 54.11-12 **22** ὁ γὰρ ... παντοκράτωρ Am 3.13 LXX; 4.13 LXX; Re 1.8; 4.8; 11.17; 15.3; 16.7, 14; 19.6, 15 **23** ἡ πόλις ... αὐτήν Is 60.19-20; Re 22.5 **24** περιπατήσουσιν ... αὐτῆς Is 60.3, 5; Ps Sol 17.34 (31) **25** οἱ πυλῶνες ... ἐκεῖ Is 60.11 νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ Zch 14.7; Re 22.5 **26** οἴσουσιν ... αὐτήν Ps 72.10-11; Ps Sol 17.34 (31) **27** οὐ ... ψεῦδος Is 52.1; 1 Cor 6.9-10; 2 Pe 3.13; Re 22.15 τῷ ... ζωῆς Ex 32.32, 33; Ps 69.28; Dn 12.1; Php 4.3; Re 3.5; 13.8; 17.8; 20.12, 15

22.1 Eze 47.1; Jl 3.18; Zch 14.8

ἀρνίου.[a] **2** ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς[b] καὶ τοῦ ποταμοῦ
ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ
μῆνα ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ, καὶ τὰ φύλλα τοῦ
ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν. **3** καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ
ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται,
καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ **4** καὶ ὄψονται τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.
5 καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἔτι καὶ οὐκ ἔχουσιν χρείαν φωτὸς λύχνου
καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίσει ἐπ᾽ αὐτούς, καὶ
βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

The Coming of Christ

6 Καὶ εἶπέν μοι, Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί, καὶ ὁ
κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλεν τὸν
ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν
τάχει. **7** καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους
τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.
8 Κἀγὼ Ἰωάννης ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα. καὶ ὅτε
ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν
τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. **9** καὶ λέγει μοι, Ὅρα
μή· σύνδουλός σού εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν καὶ
τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· τῷ θεῷ προσ-
κύνησον. **10** καὶ λέγει μοι, Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὁ καιρὸς γὰρ ἐγγύς ἐστιν. **11** ὁ
ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπανθήτω ἔτι, καὶ ὁ
δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.

---

[a] **1** NO C: WH GNB NIV NRSV REB BJ[mg] BTI[mg] // as text: NRSV[mg] [b] **2** C: WH GNB NIV NRSV REB BJ[mg] BTI[mg] // as text: NRSV[mg]

---

2 τοῦ ... ἐθνῶν Gn 2.9; 3.22; Eze 47.12 **3** πᾶν ... ἔτι Zch 14.11 **4** ὄψονται ... αὐτοῦ Ps 17.15; 42.2; Mt 5.8 τὸ ὄνομα ... αὐτῶν Re 3.12 **5** νὺξ ... ἔτι Zch 14.7; Re 21.25 οὐκ ἔχουσιν ... αὐτούς Is 60.19-20; Re 21.23 βασιλεύσουσιν ... αἰώνων Dn 7.18, 27; Re 5.10; 20.6 **6** δεῖξαι ... τάχει Dn 2.28, 29, 45; Re 1.1, 19 **7** ἔρχομαι ταχύ Re 2.16; 3.11; 22.12, 20 **8-9** ἔπεσα ... προσκύνησον Ac 10.25-26; Re 19.10 **10** Μὴ σφραγίσῃς ... ἐστιν Dn 12.4 ὁ καιρὸς ... ἐστιν Re 1.3

12 Ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ᾽ ἐμοῦ ἀποδοῦναι
ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. **13** ἐγὼ τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὦ, ὁ
πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

14 Μακάριοι οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν[1], ἵνα ἔσται ἡ
ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ τοῖς πυλῶσιν
εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. **15** ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φάρμακοι
καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς φιλῶν
καὶ ποιῶν ψεῦδος.

16 Ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν
ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυίδ, ὁ
ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός. **17** Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη
λέγουσιν, Ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, Ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν
ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

18 Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προ-
φητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ἐάν τις ἐπιθῇ ἐπ᾽ αὐτά, ἐπιθήσει ὁ
θεὸς ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ,
19 καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας
ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς
καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ
τούτῳ.

---

[1] **14** πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν א A 1006 1841 (2050 πλύναντες) 2053 2062 it^{ar} vg cop^{sa} eth Ps-Athanasius^{mss}; Ambrose Fulgentius Apringius // πλατύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν Ps-Athanasius // ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ 205 209 1611^{supp} 1854 2030 2329 2377 *Byz* [046] it^{gig} syr$^{ph, h}$ cop^{bo} (arm τηροῦντες τάς) Andrew; Tertullian Cyprian (Caesarius) (Beatus)

---

12 ἔρχομαι ταχύ Re 2.16; 3.11; 22.7, 20 ὁ μισθός μου μετ᾽ ἐμοῦ Is 40.10; 62.11 ἀποδοῦναι … αὐτοῦ Ps 28.4; 62.12; Pr 24.12; Is 59.18; Jr 17.10; Ro 2.6; 1 Cor 3.8; 2 Cor 11.15; 2 Tm 4.14; 1 Pe 1.17; Re 2.23; 18.6; 20.13, 14 **13** ἐγὼ … Ὦ Re 1.8; 21.6 ὁ πρῶτος … ἔσχατος Is 44.6; 48.12; Re 1.17; 2.8 ἡ … τέλος Re 21.6 **14** τὸ ξύλον τῆς ζωῆς Gn 2.9; 3.22; Eze 47.12; Re 22.2, 19 **15** 1 Cor 6.9-10; Re 21.8, 27 **16** ἐγώ εἰμι … Δαυίδ Is 11.1, 10; Ro 1.3; Re 5.5 ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός Nu 24.17; Re 2.28 **17** ὁ διψῶν … δωρεάν Is 55.1; Jn 7.37; Re 21.6 **18-19** ἐάν τις … προφητείας ταύτης Dt 4.2; 12.32 **19** τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς Gn 2.9; 3.22; Eze 47.12; Re 22.2, 14

20 Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, Ναί, ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν, ἔρχου
κύριε Ἰησοῦ.
21 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ[2] μετὰ πάντων.[3]

---

[2] **21** {A} κυρίου Ἰησοῦ ℵ A 1611^{supp} 2053 2062 // κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ 051^{supp} 209 1006 1841 1854 2030 2050 2329^{vid} 2377 *Byz* [046] syr^{h} Andrew // κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 205 it$^{ar, gig}$ vg (vg^{ms} cop^{sa} *omit* Χριστοῦ) syr^{ph} arm eth Beatus // *omit verse 21, but add after verse 20* εἰς ἁγίους πάντας εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. cop^{bo}

[3] **21** {B} μετὰ πάντων. A (it^{ar} *cum omnibus hominibus*) vgst (vg^{ww} Beatus$^{1/2}$ BJ BTI *add* ἀμήν) Beatus$^{1/2}$ // μετὰ πάντων ἡμῶν. ἀμήν. 2050 (vg^{cl} eth ὑμῶν *for* ἡμῶν) // μετὰ τῶν ἁγίων. ἀμήν. ℵ (it^{gig} *omit* ἀμήν) NIV // μετὰ τῶν ἁγίων σου. ἀμήν. 2329 // μετὰ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν. 051^{supp} 205 209 (1006 1841 *omit* ἀμήν) 1611 1854 2053 2062 2377 *Byz* [046] syr^{h} cop^{sa} (*concerning* cop^{bo} *see footnote 2*) arm (Andrew *omit* ἀμήν) NRSV // μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ. ἀμήν. 2030 syr^{ph}

---

20 ἔρχομαι ταχύ Re 2.16; 3.11; 22.7, 12

INDEX OF QUOTATIONS

Old Testament Order

GENESIS

1.27 Mt 19.4
Mk 10.6
2.2 He 4.4
2.7 1 Cor 15.45
2.24 Mt 19.5
Mk 10.7-8
1 Cor 6.16
Eph 5.31
5.2 Mt 19.4
Mk 10.6
5.24 LXX He 11.5
12.1 Ac 7.3
12.3 Ga 3.8
12.7 Ga 3.16
14.17-20 He 7.1-2
15.5 Ro 4.18
15.6 Ro 4.3,9,22
Ga 3.6
Jas 2.23
15.13-14 Ac 7.6-7
17.5 Ro 4.17,18
17.8 Ac 7.5
18.10 Ro 9.9
18.14 Ro 9.9
18.18 Ga 3.8
21.10 Ga 4.30
21.12 Ro 9.7
He 11.18
22.16-17 He 6.13-14
22.18 Ac 3.25
25.23 Ro 9.12
26.4 Ac 3.25
47.31 LXX He 11.21
48.4 Ac 7.5

EXODUS

1.8 Ac 7.18
2.14 Ac 7.27-28
7.35
3.2 Ac 7.30
3.5-10 Ac 7.33-34
3.6 Mt 22.32
Mk 12.26
Lk 20.37
Ac 3.13
Ac 7.32
3.12 Ac 7.7
3.15 Mt 22.23
Mk 12.26
Ac 3.13
9.16 LXX Ro 9.17
12.46 Jn 19.36
13.2 Lk 2.23
13.12 Lk 2.23
13.15 Lk 2.32
16.18 2 Cor 8.15
19.6 LXX 1 Pe 2.9
19.12-13 He 12.20
20.12 Mt 15.4
Mk 7.10
Eph 6.2-3
20.12-16 Mt 19.18-19
Mk 10.19
Lk 18.20
20.13 Mt 5.21
Jas 2.11
20.13-15,17 Ro 13.9
20.14 Mt 5.27
Jas 2.11
20.17 Ro 7.7
21.17 Mt 15.4
Mk 7.10
21.24 Mt 5.38
22.28 Ac 23.5
24.8 He 9.20
25.40 He 8.5
32.1 Ac 7.40
32.6 1 Cor 10.7
32.23 Ac 7.40
33.19 Ro 9.15

LEVITICUS

12.8 Lk 2.24
18.5 Ro 10.5
Ga 3.12
19.2 1 Pe 1.16
19.12 Mt 5.33
19.18 Mt 5.43
19.19
22.39
Mk 12.31
12.33
Lk 10.27
Ro 13.9
Ga 5.14
Jas 2.8
23.29 Ac 3.23
24.20 Mt 5.38
26.12 2 Cor 6.16

NUMBERS

9.12 Jn 19.36
16.5 2 Tm 2.19
30.2 Mt 5.33

DEUTERONOMY

4.35 Mk 12.32
5.16 Mt 15.4
Mk 7.10
Eph 6.2-3
5.16-20 Mt 19.18-19
Mk 10.19
Lk 18.20
5.17 Mt 5.21

5.17	Jas 2.11
5.17-19,21	Ro 13.9
5.18	Mt 5.27
5.21	Ro 7.7
6.4	Mk 12.32
6.4-5	Mk 12.29-30
6.5	Mt 22.37
	Mk 12.33
	Lk 10.27
6.13	Mt 4.10
	Lk 4.8
6.16	Mt 4.7
	Lk 4.12
8.3	Mt 4.4
	Lk 4.4
9.4	Ro 10.6
9.19	He 12.21
17.7 LXX	1 Cor 5.13
18.15	Ac 7.37
18.15-16	Ac 3.22
18.19	Ac 3.23
19.15	Mt 18.16
	2 Cor 13.1
19.21	Mt 5.38
21.23	Ga 3.13
24.1	Mt 5.31
	19.7
24.1,3	Mk 10.4
25.4	1 Cor 9.9
	1 Tm 5.18
25.5	Mt 22.24
	Mk 12.19
	Lk 20.28
27.26 LXX	Ga 3.10
29.4	Ro 11.8
30.12-14	Ro 10.6-8
31.6,8	He 13.5
32.21	Ro 10.19
32.35	Ro 12.19
32.35-36	He 10.30
32.43	Ro 15.10
32.43 LXX	He 1.6

1 Samuel

13.14	Ac 13.22

2 Samuel

7.8	2 Cor 6.18
7.14	2 Cor 6.18
	He 1.5
22.50	Ro 15.9

1 Kings

19.10,14	Ro 11.3
19.18	Ro 11.4

Job

5.13	1 Cor 3.19
41.11	Ro 11.35

Psalms

2.1-2 LXX	Ac 4.25-26
2.7	Ac 13.33
	He 1.5
	5.5
4.4 LXX	Eph 4.26
5.9 LXX	Ro 3.13
8.3 LXX	Mt 21.16
8.4-6 LXX	He 2.6-8
8.6	1 Cor 15.27
10.7 LXX	Ro 3.14
14.1-3	Ro 3.10-12
16.8-11 LXX	Ac 2.25-28
16.10	Ac 2.31
16.10 LXX	Ac 13.35
18.49	Ro 15.9
19.4 LXX	Ro 10.18
22.1	Mt 27.46
	Mk 15.34
22.18	Jn 19.24
22.22	He 2.12
24.1	1 Cor 10.26
31.5	Lk 23.46
32.1-2	Ro 4.7-8
34.12-16	1 Pe 3.10-12
35.19	Jn 15.25
36.1	Ro 3.18
40.6-8	He 10.5-7
41.9	Jn 13.18
44.22	Ro 8.36
45.6-7	He 1.8-9
51.4 LXX	Ro 3.4
53.1-3	Ro 3.10-12
68.18	Eph 4.8
69.4	Jn 15.25
69.9	Jn 2.17
	Ro 15.3
69.22-23 LXX	Ro 11.9-10
69.25	Ac 1.20
78.2	Mt 13.35
78.24	Jn 6.31
82.6	Jn 10.34
89.20	Ac 13.22
91.11-12	Mt 4.6
	Lk 4.10-11
94.11	1 Cor 3.20
95.7-8 LXX	He 3.15
	4.7
95.7-11	He 3.7-11
95.11	He 4.3,5
102.25-27 LXX	He 1.10-12
104.4 LXX	He 1.7
109.8	Ac 1.20
110.1	Mt 22.44
	26.64
	Mk 12.36
	14.62
	Lk 20.42-43
	22.69
	Ac 2.34-35
	He 1.13
110.4	He 5.6
	7.17,21
112.9	2 Cor 9.9
116.10 LXX	2 Cor 4.13
117.1	Ro 15.11
118.6 LXX	He 13.6
118.22	Lk 20.17
	Ac 4.11
	1 Pe 2.7
118.22-23	Mt 21.42
	Mk 12.10-11

118.25-26	Mt 21.9
	Mk 11.9-10
	Jn 12.13
118.26	Mt 23.39
	Lk 13.35
	19.38
132.11	Ac 2.30
140.3 LXX	Ro 3.13

PROVERBS

3.11-12 LXX	He 12.5-6
3.34 LXX	Jas 4.6
	1 Pe 5.5
11.31 LXX	1 Pe 4.18
25.21-22 LXX	Ro 12.20
26.11	2 Pe 2.22

ISAIAH

1.9 LXX	Ro 9.29
6.9 LXX	Lk 8.10
6.9-10 LXX	Mt 13.14-15
	Mk 4.12
6.9-10	Ac 28.26-27
6.10 LXX	Jn 12.40
7.14 LXX	Mt 1.23
8.8,10 LXX	Mt 1.23
8.14	Ro 9.33
	1 Pe 2.8
8.17 LXX	He 2.13
8.18	He 2.13
9.1-2	Mt 4.15-16
10.22-23 LXX	Ro 9.27-28
11.10 LXX	Ro 15.12
22.13	1 Cor 15.32
25.8	1 Cor 15.54
27.9 LXX	Ro 11.27b
28.11-12	1 Cor 14.21
28.16 LXX	Ro 9.33
	10.11
	1 Pe 2.6
29.10	Ro 11.8
29.13 LXX	Mt 15.8-9
	Mk 7.6-7
29.14 LXX	1 Cor 1.19
40.3-5 LXX	Lk 3.4-6
40.3 LXX	Mt 3.3
	Mk 1.3
	Jn 1.23
40.6-8	1 Pe 1.24-25
40.13 LXX	Ro 11.34
	1 Cor 2.16
42.1-3	Mt 12.18-20
42.4 LXX	Mt 12.21
43.20 LXX	1 Pe 2.9
43.21 LXX	1 Pe 2.9
45.21	Mk 12.32
45.23 LXX	Ro 14.11
49.6	Ac 13.47
49.8	2 Cor 6.2
49.18	Ro 14.11
52.5 LXX	Ro 2.24
52.7	Ro 10.15
52.11	2 Cor 6.17
52.15 LXX	Ro 15.21
53.1 LXX	Jn 12.38
	Ro 10.16
53.4	Mt 8.17
53.7-8 LXX	Ac 8.32-33
53.9	1 Pe 2.22
53.12	Lk 22.37
54.1	Ga 4.27
54.13	Jn 6.45
55.3 LXX	Ac 13.34
56.7	Mt 21.13
	Mk 11.17
	Lk 19.46
59.7-8	Ro 3.15-17
59.20-21 LXX	Ro 11.26-27
61.1-2 LXX	Lk 4.18-19
62.11	Mt 21.5
64.4	1 Cor 2.9
65.1 LXX	Ro 10.20
65.2 LXX	Ro 10.21
66.1-2	Ac 7.49-50

JEREMIAH

9.24	1 Cor 1.31
	2 Cor 10.17
31.15	Mt 2.18
31.31-34	He 8.8-12
31.33-34	He 10.16-17

EZEKIEL

20.34,41	2 Cor 6.17
37.27	2 Cor 6.16

DANIEL

7.13	Mt 24.30
	26.64
	Mk 13.26
	14.62
	Lk 21.27

HOSEA

1.10	Ro 9.26
2.23	Ro 9.25
6.6	Mt 9.13
	12.7
10.8	Lk 23.30
11.1	Mt 2.15
13.14 LXX	1 Cor 15.55

JOEL

2.28-32 LXX	Ac 2.17-21
2.32	Ro 10.13

AMOS

5.25-27 LXX	Ac 7.42-43
9.11-12	Ac 15.16-17

JONAH

1.17	Mt 12.40

MICAH

5.2	Mt 2.6
7.6	Mt 10.35-36

HABAKKUK

1.5 LXX	Ac 13.41
2.3-4 LXX	He 10.37-38
2.4	Ro 1.17
	Ga 3.11

HAGGAI

2.6 LXX	He 12.26

ZECHARIAH

8.16 Eph 4.25
9.9 Mt 21.5
Jn 12.15
11.12-13 Mt 27.9-10
12.10 Jn 19.37
13.7 Mt 26.31
Mk 14.27

MALACHI

1.2-3 Ro 9.13
3.1 Mt 11.10
Mk 1.2
Lk 7.27

New Testament Order

MATTHEW

1.23a Is 7.14 LXX
1.23b Is 8.8,10 LXX
2.6 Mic 5.2
2.15 Ho 11.1
2.18 Jr 31.15
3.3 Is 40.3 LXX
4.4 Dt 8.3
4.6 Ps 91.11-12
4.7 Dt 6.16
4.10 Dt 6.13
4.15-16 Is 9.1-2
5.21 Ex 20.13
Dt 5.17
5.27 Ex 20.14
Dt 5.18
5.31 Dt 24.1
5.33 Lv 19.12
Nu 30.2
5.38 Ex 21.24
Lv 24.20
Dt 19.21
5.43 Lv 19.18
8.17 Is 53.4
9.13 Ho 6.6
10.35-36 Mic 7.6
11.10 Mal 3.1
12.7 Ho 6.6
12.18-20 Is 42.1-3
12.21 Is 42.4 LXX
12.40 Jon 1.17
13.14-15 Is 6.9-10 LXX
13.35 Ps 78.2
15.4a Ex 20.12
Dt 5.16
15.4b Ex 21.17
15.8-9 Is 29.13 LXX
18.16 Dt 19.15
19.4 Gn 1.27
5.2
19.5 Gn 2.24
19.7 Dt 24.1
19.18-19 Ex 20.12-16
Dt 5.16-20
19.19 Lv 19.18
21.5 Is 62.11
Zch 9.9
21.9 Ps 118.25-26
21.13 Is 56.7
21.16 Ps 8.3 LXX
21.42 Ps 118.22-23
22.24 Dt 25.5
22.32 Ex 3.6,15
22.37 Dt 6.5
22.39 Lv 19.18
22.44 Ps 110.1
23.39 Ps 118.26
24.30 Dn 7.13
26.31 Zch 13.7
26.64a Ps 110.1
26.64b Dn 7.13
27.9-10 Zch 11.12-13
27.46 Ps 22.1

MARK

1.2 Mal 3.1
1.3 Is 40.3 LXX
4.12 Is 6.9-10 LXX
7.6-7 Is 29.13 LXX
7.10a Ex 20.12
Dt 5.16
7.10b Ex 21.17
10.4 Dt 24.1,3
10.6 Gn 1.27
5.2
10.7-8 Gn 2.24
10.19 Ex 20.12-16
Dt 5.16-20
11.9-10 Ps 118.25-26
11.17 Is 56.7
12.10-11 Ps 118.22-23
12.19 Dt 25.5
12.26 Ex 3.6,15
12.29-30 Dt 6.4-5
12.31 Lv 19.18
12.32a Dt 6.4
12.32b Dt 4.35
Is 45.21
12.33a Dt 6.5
12.33b Lv 19.18
12.36 Ps 110.1
13.26 Dn 7.13
14.27 Zch 13.7
14.62a Ps 110.1
14.62b Dn 7.13
15.34 Ps 22.1

LUKE

2.23 Ex 13.2,12,15

2.24 Lv 12.8
3.4-6 Is 40.3-5 LXX
4.4 Dt 8.3
4.8 Dt 6.13
4.10-11 Ps 91.11-12
4.12 Dt 6.16
4.18-19 Is 61.1-2 LXX
7.27 Mal 3.1
8.10 Is 6.9 LXX
10.27a Dt 6.5
10.27b Lv 19.18
13.35 Ps 118.26
18.20 Ex 20.12-16; Dt 5.16-20
19.38 Ps 118.26
19.46 Is 56.7
20.17 Ps 118.22
20.28 Dt 25.5
20.37 Ex 3.6
20.42-43 Ps 110.1
21.27 Dn 7.13
22.37 Is 53.12
22.69 Ps 110.1
23.30 Ho 10.8
23.46 Ps 31.5

JOHN

1.23 Is 40.3 LXX
2.17 Ps 69.9
6.31 Ps 78.24
6.45 Is 54.13
10.34 Ps 82.6
12.13 Ps 118.25-26
12.15 Zch 9.9
12.38 Is 53.1 LXX
12.40 Is 6.10 LXX
13.18 Ps 41.9
15.25 Ps 35.19; 69.4
19.24 Ps 22.18
19.36 Ex 12.46; Nu 9.12
19.37 Zch 12.10

ACTS

1.20a Ps 69.25
1.20b Ps 109.8
2.17-21 Jl 2.28-32 LXX
2.25-28 Ps 16.8-11 LXX
2.30 Ps 132.11
2.31 Ps 16.10
2.34-35 Ps 110.1
3.13 Ex 3.6,15
3.22 Dt 18.15-16
3.23a Dt 18.19
3.23b Lv 23.29
3.25 Gn 22.18; 26.4
4.11 Ps 118.22
4.25-26 Ps 2.1-2 LXX
7.3 Gn 12.1
7.5 Gn 17.8; 48.4
7.6-7 Gn 15.13-14
7.7 Ex 3.12
7.18 Ex 1.8
7.27-28 Ex 2.14
7.30 Ex 3.2
7.32 Ex 3.6
7.33 Ex 3.5
7.34 Ex 3.7,8,10
7.35 Ex 2.14
7.37 Dt 18.15
7.40 Ex 32.1,23
7.42-43 Am 5.25-27 LXX
7.49-50 Is 66.1-2
8.32-33 Is 53.7-8 LXX
13.22a Ps 89.20
13.22b 1 Sm 13.14
13.33 Ps 2.7
13.34 Is 55.3 LXX
13.35 Ps 16.10 LXX
13.41 Hab 1.5 LXX
13.47 Is 49.6
15.16-17 Am 9.11-12
23.5 Ex 22.28
28.26-27 Is 6.9-10 LXX

ROMANS

1.17 Hab 2.4
2.24 Is 52.5 LXX
3.4 Ps 51.4 LXX
3.10-12 Ps 14.1-3 (= 53.1-3)
3.13a Ps 5.9 LXX
3.13b Ps 140.3 LXX
3.14 Ps 10.7 LXX
3.15-17 Is 59.7-8
3.18 Ps 36.1
4.3 Gn 15.6
4.7-8 Ps 32.1-2
4.9 Gn 15.6
4.17 Gn 17.5
4.18a Gn 17.5
4.18b Gn 15.5
4.22 Gn 15.6
7.7 Ex 20.17; Dt 5.21
8.36 Ps 44.22
9.7 Gn 21.12
9.9 Gn 18.10,14
9.12 Gn 25.23
9.13 Mal 1.2-3
9.15 Ex 33.19
9.17 Ex 9.16 LXX
9.25 Ho 2.23
9.26 Ho 1.10
9.27-28 Is 10.22-23 LXX
9.29 Is 1.9 LXX
9.33 Is 8.14; 28.16 LXX
10.5 Lv 18.5
10.6 Dt 9.4

10.6-8	Dt 30.12-14
10.11	Is 28.16 LXX
10.13	Jl 2.32
10.15	Is 52.7
10.16	Is 53.1 LXX
10.18	Ps 19.4 LXX
10.19	Dt 32.21
10.20	Is 65.1 LXX
10.21	Is 65.2 LXX
11.3	1 Kgs 19.10,14
11.4	1 Kgs 19.18
11.8	Dt 29.4 Is 29.10
11.9-10	Ps 69.22-23 LXX
11.26-27a	Is 59.20-21 LXX
11.27b	Is 27.9 LXX
11.34	Is 40.13 LXX
11.35	Job 41.11
12.19	Dt 32.35
12.20	Pr 25.21-22 LXX
13.9a	Ex 20.13-15,17 Dt 5.17-19,21
13.9b	Lv 19.18
14.11a	Is 49.18
14.11b	Is 45.23 LXX
15.3	Ps 69.9
15.9	Ps 18.49 (= 2 Sm 22.50)
15.10	Dt 32.43
15.11	Ps 117.1
15.12	Is 11.10 LXX
15.21	Is 52.15 LXX

1 CORINTHIANS

1.19	Is 29.14 LXX
1.31	Jr 9.24
2.9	Is 64.4
2.16	Is 40.13 LXX
3.19	Job 5.13
3.20	Ps 94.11
5.13	Dt 17.7 LXX
6.16	Gn 2.24
9.9	Dt 25.4
10.7	Ex 32.6
10.26	Ps 24.1
14.21	Is 28.11-12
15.27	Ps 8.6
15.32	Is 22.13
15.45	Gn 2.7
15.54	Is 25.8
15.55	Ho 13.14 LXX

2 CORINTHIANS

4.13	Ps 116.10 LXX
6.2	Is 49.8
6.16	Lv 26.12 Eze 37.27
6.17a	Is 52.11
6.17b	Eze 20.34
6.18	2 Sm 7.8,14
8.15	Ex 16.18
9.9	Ps 112.9
10.17	Jr 9.24
13.1	Dt 19.15

GALATIANS

3.6	Gn 15.6
3.8	Gn 12.3 18.18
3.10	Dt 27.26 LXX
3.11	Hab 2.4
3.12	Lv 18.5
3.13	Dt 21.23
3.16	Gn 12.7
4.27	Is 54.1
4.30	Gn 21.10
5.14	Lv 19.18

EPHESIANS

4.8	Ps 68.18
4.25	Zch 8.16
4.26	Ps 4.4 LXX
5.31	Gn 2.24
6.2-3	Ex 20.12 Dt 5.16

1 TIMOTHY

5.18	Dt 25.4

2 TIMOTHY

2.19	Nu 16.5

HEBREWS

1.5a	Ps 2.7
1.5b	2 Sm 7.14
1.6	Dt 32.43 LXX
1.7	Ps 104.4 LXX
1.8-9	Ps 45.6-7
1.10-12	Ps 102.25-27 LXX
1.13	Ps 110.1
2.6-8	Ps 8.4-6 LXX
2.12	Ps 22.22
2.13a	Is 8.17 LXX
2.13b	Is 8.18
3.7-11	Ps 95.7-11
3.15	Ps 95.7-8 LXX
4.3,5	Ps 95.11
4.4	Gn 2.2
4.7	Ps 95.7-8 LXX
5.5	Ps 2.7
5.6	Ps 110.4
6.13-14	Gn 22.16-17
7.1-2	Gn 14.17-20
7.17,21	Ps 110.4
8.5	Ex 25.40
8.8-12	Jr 31.31-34
9.20	Ex 24.8
10.5-7	Ps 40.6-8

10.16-17 Jr 31.33-34
10.30 Dt 32.35-36
10.37-38 Hab 2.3-4 LXX
11.5 Gn 5.24 LXX
11.18 Gn 21.12
11.21 Gn 47.31 LXX
12.5-6 Pr 3.11-12 LXX
12.20 Ex 19.12-13
12.21 Dt 9.19
12.26 Hg 2.6 LXX
13.5 Dt 31.6,8
13.6 Ps 118.6 LXX

JAMES

2.8 Lv 19.18
2.11 Ex 20.13-14
Dt 5.17-18
2.23 Gn 15.6
4.6 Pr 3.34 LXX

1 PETER

1.16 Lv 19.2
1.24-25 Is 40.6-8
2.6 Is 28.16 LXX
2.7 Ps 118.22
2.8 Is 8.14
2.9a Is 43.20 LXX
2.9b Ex 19.6 LXX
2.9c Is 43.21 LXX
2.22 Is 53.9
3.10-12 Ps 34.12-16
4.18 Pr 11.31 LXX
5.5 Pr 3.34 LXX

2 PETER

2.22 Pr 26.11

INDEX OF ALLUSIONS AND VERBAL PARALLELS

GENESIS

1.1 He 11.3
1.3 2 Cor 4.6
1.6-9 2 Pe 3.5
1.11 1 Cor 15.38
1.26 Eph 4.24
1.26-27 Col 3.10
1.26,27 Jas 3.9
1.27 Ac 17.29
1 Cor 11.7
1 Tm 2.13
1.29 Ro 14.2
1.31 1 Tm 4.4
2.2 He 4.10
2.7 1 Cor 15.47
1 Tm 2.13
2.8 LXX Re 2.7
2.9 Re 2.7
22.2
22.14
22.19
2.17 Ro 5.12
2.18 1 Cor 11.9
2.21-23 1 Cor 11.8
2.22 1 Tm 2.13
3.4 Jn 8.44
3.6 Ro 5.12
1 Tm 2.14
3.13 Ro 7.11
2 Cor 11.3
1 Tm 2.14
3.15 Lk 10.19
Ro 16.20
3.16 1 Cor 11.3
14.34
Eph 5.22
Col 3.18
3.17-18 He 6.8
3.17-19 Ro 8.20
3.17-19 1 Cor 15.21
3.19 Ro 5.12
He 9.27
3.22 Re 22.2
22.14
22.19
3.22,24 Re 2.7
4.3-8 Jd 11
4.3-10 He 11.4
4.7 Ro 6.12
4.8 Mt 23.35
Lk 11.51
1 Jn 3.12
4.10 He 12.24
Jas 5.4
4.25–5.32 Lk 3.36-38
5.1 Mt 1.1
1 Cor 11.7
5.3 1 Cor 15.49
5.29 Ro 8.20
6.1–7.24 1 Pe 3.20
6.5 Ro 7.18
6.5-12 Lk 17.26
6.9-12 Mt 24.37
6.13-22 He 11.7
6.13–7.24 Mt 24.38-39
7.1 He 11.7
7.6-23 Lk 17.27
7.11-21 2 Pe 3.6
8.18 2 Pe 2.5
8.21 Ro 7.18
Php 4.18
9.3 Ro 14.2
1 Tm 4.3
9.4 Ac 15.20
15.29
9.6 Mt 26.52
1 Cor 11.7
11.10-26 Lk 3.34-36
11.31–12.1 Ac 7.2
7.4
12.1-5 He 11.8
12.3 Ac 3.25
12.5 Ac 7.4
12.7 Ac 7.5
13.15 Ac 7.5
Ga 3.16
14.19 Re 10.6
14.20 Lk 18.12
14.22 Re 10.6
15.5-6 He 11.12
15.16 1 Th 2.16
15.18 Ac 7.5
16.1 Ac 7.5
16.11 Lk 1.31
16.15 Ga 4.22
17.7 Lk 1.55
1.72-73
Ga 3.16
17.10-11 Ro 4.11
17.10-13 Jn 7.22
17.10-14 Ac 7.8
17.12 Lk 1.59
2.21
17.17 Ro 4.19
17.19 He 11.11
18.1-8 He 13.2
18.4 Lk 7.44
18.11 Lk 1.18
18.11-14 He 11.11
18.12 1 Pe 3.6
18.14 Mt 19.26
Mk 10.27
Lk 1.37
18.18 Ac 3.25
Ro 4.13
18.20-21 Lk 17.28
18.20,21 Re 18.5

18.20–19.28	Mt 10.15
18.25	He 12.23
19.1-3	He 13.2
19.1-14	Lk 17.28
19.1-16	2 Pe 2.7
19.4-25	Jd 7
19.15-29	Lk 17.29
19.17	Lk 17.31-32
19.24	2 Pe 2.6
	Re 14.10
	20.10
	21.8
19.24-25	Mt 10.15
	Lk 10.12
19.24-28	Mt 11.23
19.26	Lk 17.31-32
19.28	Re 9.2
21.2	Ga 4.22
	He 11.11
21.3	Mt 1.2
	Lk 3.34
21.4	Ac 7.8
21.9	Ga 4.29
21.12	Mt 1.2
22.1-10	He 11.17
22.2	Mt 3.17
	Mk 1.11
	12.6
	Lk 3.22
22.9,12	Jas 2.21
22.16	He 6.13
22.16-17	Lk 1.73-74
22.17	Lk 1.55
	He 11.12
22.17-18	Ro 4.13
22.18	Mt 1.1
23.2-20	Ac 7.16
23.4	He 11.9
	11.13
24.7	Ac 7.5
	Ga 3.16
25.21	Ro 9.10
25.22 LXX	Lk 1.41
25.26	Mt 1.2
25.26	Lk 3.34
25.33-34	He 12.16
26.3	He 11.9
27.27-29,39-40	He 11.20
27.30-40	He 12.17
28.12	Jn 1.51
28.15	He 13.5
29.35	Mt 1.2
	Lk 3.33
30.23	Lk 1.25
32.12	He 11.12
33.19	Jn 4.5
	Ac 7.16
35.12,27	He 11.9
37.11	Ac 7.9
37.28	Ac 7.9
38.8	Mt 22.24
	Mk 12.19
	Lk 20.28
38.29-30	Mt 1.3
39.2,3,21,23	Ac 7.9
41.37-39	Ac 7.10
41.40-44	Ac 7.10
41.54	Ac 7.11
41.55	Jn 2.5
42.1-2	Ac 7.12
42.5	Ac 7.11
45.3-4	Ac 7.13
45.4	Ac 7.9
45.9-11	Ac 7.14
45.16	Ac 7.13
45.18-19	Ac 7.14
46.5-6	Ac 7.15
46.27 LXX	Ac 7.14
47.9	He 11.13
48.15-16	He 11.21
48.22	Jn 4.5
49.9-10	Re 5.5
49.10	He 7.14
49.29-30	Ac 7.16
49.33	Ac 7.15
50.7-13	Ac 7.16
50.24-25	He 11.22

EXODUS

1.5 LXX	Ac 7.14
1.6	Ac 7.15
1.7	Ac 7.17
1.10-11	Ac 7.19
1.22	Ac 7.19
	He 11.23
2.2	Ac 7.20
	He 11.23
2.3-10	Ac 7.21
2.10-12	He 11.24
2.11-12	Ac 7.23-24
2.13	Ac 7.26
2.14	Lk 12.14
2.15	Ac 7.29
	He 11.27
2.21-22	Ac 7.29
3.2	Mk 12.26
	Lk 20.37
	Ac 7.35
3.3-4	Ac 7.31
3.6	He 11.16
3.14	Re 1.4
	1.8
	4.8
	11.17
	16.5
3.15	He 11.16
3.16	Mt 22.32
	Mk 12.26
4.5	He 11.16
4.19	Mt 2.20
4.21	Ro 9.18
4.22	Ro 9.4
6.1,6	Ac 13.17
7.3	Ac 7.36
	Ro 9.18
7.11	2 Tm 3.8
7.17-21	Re 16.3
7.17,19-20	Re 11.6
7.19-24	Re 16.4
7.20,21	Re 8.8
7.22	2 Tm 3.8
8.4 LXX	Ac 8.24

8.19	Lk 11.20
8.24 LXX	Ac 8.24
9.10	Re 16.2
9.12	Ro 9.18
9.23-25	Re 8.7
9.24	Re 11.19
	16.21
9.28 LXX	Ac 8.24
10.12,15	Re 9.3
10.21	Re 16.10
12.1-27	Mt 26.2
	Lk 22.1
12.3-20	1 Cor 5.8
12.6	Mk 14.12
	Lk 22.7
12.8-11	Lk 22.8
12.11	Lk 12.35
12.14	Lk 22.7
12.14-20	Mt 26.17
12.15	Mk 14.12
	Lk 22.7
12.16	Lk 23.56
12.21	1 Cor 5.7
12.21-30	He 11.28
12.24-27	Lk 2.41
12.40	Ga 3.17
12.51	Ac 13.17
	He 11.27
	Jd 5
13.7	1 Cor 5.7
	5.8
13.9	Mt 23.5
13.19	He 11.22
13.21-22	1 Cor 10.1
14.4,17	Ro 9.18
14.21	Ac 7.36
14.21-31	He 11.29
14.22-29	1 Cor 10.1
15.1	Re 15.3
15.11	Re 15.3
15.18	Re 11.15
	19.6
16.4	Mt 6.34
	1 Cor 10.3
16.7	2 Cor 3.18
16.15	Jn 6.31
16.33	He 9.4
16.35	Ac 13.18
	1 Cor 10.3
17.6	1 Cor 10.4
17.7	He 3.8
18.3-4	Ac 7.29
19.1-6	Ac 7.38
19.5	Tt 2.14
	1 Pe 2.9
19.6	1 Pe 2.5
	Re 1.6
	5.10
	20.6
19.16	Re 4.5
	11.19
19.16-19	Re 8.5
	16.18
19.16-22	He 12.18-19
19.18	He 12.26
	Re 9.2
19.20,24	Re 4.1
20.1-17	Ac 7.38
20.5	Jn 9.2
	Jas 4.5
20.8-10	Mk 2.27
20.9-10	Lk 13.14
20.10	Mt 12.2
	Lk 23.56
20.11	Ac 4.24
	14.15
	Re 10.6
	14.7
20.13-16	Lk 18.20
20.18-21	He 12.18-19
21.2	Jn 8.35
21.12	Mt 5.21
21.32	Mt 26.15
22.1	Lk 19.8
22.11	He 6.16
23.4-5	Mt 5.44
23.20	Mt 11.10
	Mk 1.2
23.20	Lk 7.27
23.22 LXX	1 Pe 2.9
24.3	He 9.19
24.6-8	1 Cor 11.25
	He 9.19
24.8	Mt 26.28
	Mk 14.24
	Lk 22.20
	1 Cor 11.25
	2 Cor 3.6
	He 10.29
24.12	2 Cor 3.3
24.17	2 Cor 3.18
25.9	Ac 7.44
25.10-16	He 9.4
25.16	He 9.4
25.18-22	He 9.5
25.23-30	He 9.2
25.31-40	He 9.2
25.40	Ac 7.44
26.1-30	He 9.2
26.31-33	Lk 23.45
	He 9.3
26.31-35	Mt 27.51
27.21	Ac 7.44
28.1	He 5.4
28.21	Re 21.12-13
29.18	Eph 5.2
	Php 4.18
29.37	Mt 23.19
29.38	He 10.11
30.1-3	Re 8.3
	9.13
30.1-6	He 9.4
30.7	Lk 1.9
30.10	He 9.7
30.13	Mt 17.24
31.18	Jn 1.17
	2 Cor 3.3
32.4-6	Ac 7.41
32.9	Ac 7.51
32.13	He 11.12
32.32	Lk 10.20
	Ro 9.3

32.32,33	Php 4.3
	Re 3.5
	13.8
	17.8
	20.12
	20.15
	21.27
33.3,5	Ac 7.51
33.20	Jn 1.18
	1 Tm 6.16
34.1	2 Cor 3.3
34.6	Jas 5.11
34.28	Mt 4.2
	Jn 1.17
34.29-30	2 Cor 3.7
	3.10
34.33	2 Cor 3.13
34.34	2 Cor 3.16
36.35	Lk 23.45
	2 Cor 3.13
38.21	Re 15.5
38.26	Mt 17.24
40.34	Re 15.5
	15.8

LEVITICUS

3.17	Ac 15.20
	15.29
6.16,26	1 Cor 9.13
7.6,15	1 Cor 10.18
8.15,19	He 9.21
9.7	He 5.3
	7.27
11.1-47	Ac 10.14
11.2	He 9.10
11.25	He 9.10
11.44,45	1 Pe 1.16
12.3	Lk 1.59
	2.21
	Jn 7.22
	Ac 15.1
12.3,6	Lk 2.22
13.46	Lk 17.12
14.2	Mt 8.4
14.2-3	Lk 17.14
14.2-32	Mk 1.44
	Lk 5.14
14.4	He 9.19
14.4-32	Mt 8.4
15.18	He 9.10
15.25	Mt 9.20
16.2	He 9.7
16.2-3	He 6.19
16.3	He 9.13
16.6	He 5.3
	7.27
16.12	He 6.19
	Re 8.5
16.14	He 9.7
	9.13
16.15	He 6.19
	7.27
	9.7
	9.13
	10.4
16.21	He 10.4
16.27	He 13.11
16.29	Ac 27.9
17.10-14	Ac 15.20
	15.29
17.11	He 9.22
18.5	Mt 19.17
	Lk 10.28
	Ro 7.10
18.7-8	1 Cor 5.1
18.16	Mt 14.3-4
	Mk 6.18
18.22	Ro 1.27
19.2	Mt 5.48
19.13	Mt 20.8
	Jas 5.4
19.15	Jn 7.24
	Ac 23.3
19.17	Mt 18.15
19.18	Ro 12.19
19.32	1 Tm 5.1
20.7	1 Pe 1.16
20.9	Mt 15.4
20.9	Mk 7.10
20.10	Jn 8.5
20.13	Ro 1.27
20.21	Mt 14.3-4
21.9	Re 17.16
	Re 18.8
23.15-21	Ac 2.1
	1 Cor 16.8
23.34	Jn 7.2
23.36	Jn 7.37
24.5-8	Mt 12.4
24.5-9	Mk 2.26
	Lk 6.4
24.9	Mt 12.4
24.16	Mt 26.65-66
	Mk 14.64
	Jn 10.33
	19.7
24.17	Mt 5.21
25.35-36	Lk 6.35
25.43,53	Col 4.1
26.11-12	Re 21.3
26.21	Re 15.1
	15.6
26.41	Ac 7.51
26.42	Lk 1.72-73
27.30	Mt 23.23
	Lk 11.42

NUMBERS

1.50	Ac 7.44
6.2-5	Ac 21.26
6.3	Lk 1.15
6.5	Ac 21.23-24
6.13-18	Ac 21.23-24
6.13-21	Ac 21.26
6.18	Ac 18.18
6.21	Ac 21.23-24
6.25-26	Ro 1.7
11.4	1 Cor 10.6
11.7-9	Jn 6.31
11.29	1 Cor 14.5
11.34	1 Cor 10.6
12.7	He 3.2,5

12.8	2 Jn 12
	3 Jn 14
14.1-35	He 3.16-18
14.2	1 Cor 10.10
14.3	Ac 7.39
14.6	Mt 26.65
	Mk 14.63
14.16	1 Cor 10.5
14.21-23	He 3.11
14.22-23	He 3.18
14.23	1 Cor 10.5
14.29	He 3.17
14.29-30	1 Cor 10.5
	Jd 5
14.33	Ac 7.36
14.34	Ac 13.18
14.35	Jd 5
14.36	1 Cor 10.10
15.17-21	Ro 11.16
15.38-39	Mt 23.5
16.19-35	Jd 11
16.22	He 12.9
16.26	2 Tm 2.19
16.41-49	1 Cor 10.10
17.8-10	He 9.4
18.2-6	He 9.6
18.8	1 Cor 9.13
18.21	He 7.5
18.31	Mt 10.10
	1 Cor 9.13
19.6	He 9.19
19.9	He 9.13
19.13	He 9.10
19.17-19	He 9.13
20.2-5	He 3.8
20.11	1 Cor 10.4
21.5-6	1 Cor 10.9
21.9	Jn 3.14
22.7	2 Pe 2.15
	Jd 11
22.28	2 Pe 2.16
23.19	Ro 9.6
	2 Tm 2.13
	He 6.18
24.6 LXX	He 8.2
24.17	Mt 2.2
	Re 22.16
25.1-2	Re 2.14
	2.20
25.1,9	1 Cor 10.8
27.16	He 12.9
27.17	Mt 9.36
	Mk 6.34
28.9-10	Mt 12.5
31.16	Jd 11
	Re 2.14

DEUTERONOMY

1.10	He 11.12
1.16	Jn 7.51
1.17	Jas 2.9
1.31	Ac 13.18
2.5	Ac 7.5
4.2	Re 22.18-19
4.7-8	Ro 3.2
4.11-12	He 12.18-19
4.15-19	Ro 1.23
4.20	Tt 2.14
	1 Pe 2.9
4.24	He 12.29
4.35,39	1 Cor 8.4
5.4-22	Ac 7.38
5.12-14	Mk 2.27
5.13-14	Lk 13.14
5.14	Mt 12.2
	Lk 23.56
5.17-20	Lk 18.20
5.18	Jas 2.11
5.22-27	He 12.18-19
6.4	Ro 3.30
	1 Cor 8.4
6.7	Eph 6.4
6.8	Mt 23.5
6.20-25	Eph 6.4
7.1	Ac 13.19
7.6	Ro 9.4
	Tt 2.14
	1 Pe 2.9
7.9	1 Cor 1.9
	10.13
8.3	1 Cor 10.3
8.5	He 12.7
9.3	He 12.29
9.10	Ac 7.38
9.10,11	2 Cor 3.3
10.3-5	He 9.4
10.12	Lk 10.27
10.15	1 Pe 2.9
10.17	Ac 10.34
	Ro 2.11
	Ga 2.6
	Eph 6.9
	Col 3.25
	1 Tm 6.15
	Re 17.14
	19.16
10.22	Ac 7.14
	He 11.12
11.14	Jas 5.7
11.29	Jn 4.20
12.5-14	Jn 4.20
12.32	Re 22.18-19
13.1-3	Mt 24.24
	Mk 13.22
13.2-4	Re 13.14
13.3	1 Cor 11.19
14.1-2	Ro 9.4
14.2	Tt 2.14
	1 Pe 2.9
15.7-8	1 Jn 3.17
15.11	Mt 26.11
	Mk 14.7
	Jn 12.8
15.12	Jn 8.35
15.16	Eph 6.2-3
16.1-8	Lk 2.41
16.3	1 Cor 5.8
16.9-11	Ac 2.1
	1 Cor 16.8
17.6	Jn 8.17
	1 Tm 5.19
	He 10.28

17.7 Jn 8.7
18.1-3 1 Cor 9.13
18.13 Mt 5.48
18.15 Mt 17.5
Mk 9.7
Lk 24.27
Jn 5.46
7.40
18.15,18 Jn 1.21
6.14
18.18 Jn 1.45
19.15 Jn 8.17
1 Tm 5.19
He 10.28
19.19 1 Cor 5.13
21.6-9 Mt 27.24
21.22 Ac 10.39
21.22-23 Mt 27.57-58
Jn 19.31
22.21 1 Cor 5.13
22.22 Jn 8.5
22.24 1 Cor 5.13
22.30 1 Cor 5.1
23.21 Mt 5.33
23.24-25 Mt 12.1
23.25 Mk 2.23
Lk 6.1
24.7 1 Cor 5.13
24.14 Mk 10.19
24.14-15 Jas 5.4
24.15 Mt 20.8
25.3 2 Cor 11.24
27.20 1 Cor 5.1
27.26 2 Cor 3.9
28.4 Lk 1.42
28.35 Re 16.2
29.17 LXX Ac 8.23
He 12.15
30.4 Mt 24.31
Mk 13.27
30.6 Ro 2.29
30.11 1 Jn 5.3
31.7 He 4.8
31.26-27 Jn 5.45
32.4 Ro 9.14
Re 15.3
16.5
32.5 Mt 17.17
Ac 2.40
Php 2.15
32.6 Jn 8.41
32.8 Ac 17.26
32.17 1 Cor 10.20
Re 9.20
32.20 Mt 17.17
32.21 Ro 11.11
1 Cor 10.22
32.29 Lk 19.42
32.35 Lk 21.22
32.40 Re 10.5-6
32.43 Re 6.10
19.2
32.43 LXX Re 18.20
33.2 Jd 14
33.2 LXX Mt 25.31
33.3-4 Ac 20.32
26.18
33.9 Mt 10.37
Lk 14.26
33.12 2 Th 2.13

JOSHUA

1.5 He 13.5
2.4 Jas 2.25
2.11-12 He 11.31
2.15 Jas 2.25
3.14-17 Ac 7.45
6.12-21 He 11.30
6.17 Jas 2.25
6.21-25 He 11.31
7.13 1 Cor 5.13
7.19 Jn 9.24
8.33 Jn 4.20
14.1 Ac 13.19
18.1 Ac 7.45
22.4 He 4.8
22.5 Mt 22.37
22.5 Mk 12.29-30
12.33
Lk 10.27
23.9 Ac 7.45
24.18 Ac 7.45
24.32 Jn 4.5
Ac 7.16

JUDGES

2.10 Ac 13.36
2.16 Ac 13.20
5.4 He 12.26
5.19 Re 16.16
5.24 Lk 1.42
13.3 Lk 1.31
13.4 Lk 1.15
13.5,7 Mt 2.23
14.6-7 He 11.33

RUTH

4.12 Mt 1.3
4.13 Mt 1.4-5
4.17-22 Mt 1.4-5
Lk 3.31-33
4.17,22 Mt 1.6
4.18-19 Mt 1.3

1 SAMUEL

1.11 Lk 1.48
1.11 LXX Lk 1.15
1.17 Mk 5.34
2.1-10 Lk 1.46-55
2.5 Lk 1.53a
2.26 Lk 2.52
3.20 Ac 13.20
4.8 Re 11.6
8.5,19 Ac 13.21
10.20-21,24 Ac 13.21
11.15 Ac 13.21
12.3 Ac 20.33
12.22 Ro 11.1,2
14.45 Mt 10.30
Lk 21.18
Ac 27.34
15.22 Mk 12.33

15.29 He 6.18
16.1 Lk 3.31-32
16.7 Jn 8.15
16.12-13 Ac 13.22
16.13 Lk 3.31-32
17.34-36 He 11.33
20.42 Mk 5.34
21.1-6 Mt 12.3-4
Mk 2.25-26
Lk 6.3-4

2 SAMUEL

3.39 2 Tm 4.14
5.2 Mt 2.6
5.14 Lk 3.31
7.2-16 Ac 7.45-46
7.12 Jn 7.42
Ac 13.23
7.12-13 Ac 2.30
7.12,13 Lk 1.32-33
7.14 He 12.7
21.7
7.16 Lk 1.32-33
12.24 Mt 1.6
13.19 Mt 26.65
14.11 Ac 27.34
15.9 Mk 5.34
15.35 Mk 2.26
22.3 LXX He 2.13
22.6 Ac 2.24
22.9 Re 11.5
22.28 Lk 1.51
23.2 Mt 22.43

1 KINGS

2.10 Ac 2.29
13.36
5.11 Ac 12.20
6.1,14 Ac 7.47
8.1,6 Re 11.19
8.10-11 Re 15.8
8.13 Mt 23.21
8.17-18 Ac 7.45-46
8.19-20 Ac 7.47
8.27 Ac 17.24
9.7-8 Mt 23.38
10 Mt 6.29
10.1-10 Mt 12.42
Lk 11.31
10.4-7 Lk 12.27
16.31 Re 2.20
17.1 Jas 5.17
Re 11.6
17.1,7 Lk 4.25
17.9 Lk 4.26
17.9-24 Mt 10.41
17.17 Lk 7.12
17.17-24 He 11.35
17.18 Mt 8.29
Mk 5.7
17.21 Ac 20.10
17.23 Lk 7.15
18.1 Lk 4.25
18.12 Ac 8.39
18.17 Ac 16.20
18.24-39 Re 13.13
18.42-45 Jas 5.18
18.46 Lk 12.35
19.20 Mt 8.21
Lk 9.61
22.17 Mt 9.36
Mk 6.34
22.19 Re 4.2
4.9
4.10
5.1
5.7
5.13
6.16
7.10
7.15
19.4
21.5
22.26-27 He 11.36

2 KINGS

1.8 Mt 3.4
Mk 1.6
1.10 Re 11.5
20.9
1.10,12 Lk 9.54
2.11 Mk 16.19
Re 11.12
4.8-37 Mt 10.41
4.25-37 He 11.35
4.29 Lk 10.4
12.35
4.33 Mt 6.6
4.36 Lk 7.15
4.43-44 Mt 14.20
4.44 Lk 9.17
5.1-14 Lk 4.27
5.10 Jn 9.7
5.19 Mk 5.34
9.1 Lk 12.35
9.7 Re 6.10
19.2
9.13 Lk 19.36
9.22 Re 2.20
9.27 Re 16.16
12.9 Mk 12.41
23.29 Re 16.16
24.12-16 Mt 1.11

1 CHRONICLES

1.1-4 Lk 3.36-38
1.24-27 Lk 3.34-36
1.28 Lk 3.34
1.34 Mt 1.2
Lk 3.34
2.1-14 Lk 3.31-33
2.4,5,9 Mt 1.3
2.10-12 Mt 1.4-5
2.13-15 Mt 1.6
3.10-14 Mt 1.7-10
3.15-16 Mt 1.11
3.17 Lk 3.27
3.17,19 Mt 1.12
11.2 Mt 2.6
16.35 Ac 26.17
17.1-14 Ac 7.45-46
17.11 Mt 1.1

17.13 He 1.5
24.10 Lk 1.5
29.11 Re 5.12
29.15 He 11.13

2 CHRONICLES

3.1 Ac 7.47
5.1 Ac 7.47
5.7 Re 11.19
5.13-14 Re 15.8
6.2 Ac 7.47
6.7-8 Ac 7.45-46
6.10 Ac 7.47
6.18 Re 21.3
9 Mt 6.29
9.1-12 Mt 12.42
Lk 11.31
9.3-6 Lk 12.27
13.9 Ga 4.8
15.6 Mt 24.7
Mk 13.8
Lk 21.10
15.7 1 Cor 15.58
18.16 Mt 9.36
Mk 6.34
18.18 Re 4.2
4.9
4.10
5.1
5.7
5.13
6.16
7.10
7.15
19.4
21.5
18.25-26 He 11.36
19.7 Ac 10.34
Ro 2.11
1 Pe 1.17
19.17 Eph 6.9
Col 3.25
20.7 Jas 2.23
24.20-21 Mt 23.35
24.20-21 Lk 11.51
24.21 He 11.37
29.31 He 13.15
30.17 Jn 11.55
36.10 Mt 1.11
36.15-16 Lk 20.10-12
36.16 Mt 5.12
Lk 6.23
Ac 7.52

EZRA

3.2 Mt 1.12
Lk 3.27
4.3 Jn 4.9
9.1–10.44 Jn 4.9
9.3 Mt 26.65
9.7 Lk 21.24

NEHEMIAH

9.6 Re 10.6
9.15 Jn 6.31
9.36 Jn 8.33
10.37 Ro 11.16
11.1 Mt 4.5

ESTHER

1.1d LXX Re 4.5
8.5
11.19
16.18
4.1 Mt 11.21
5.3,6 Mk 6.23
7.2 Mk 6.23

JOB

1.1,8 1 Th 5.22
1.9-11 Re 12.10
1.20 Mt 26.65
1.21 1 Tm 6.7
2.3 1 Th 5.22
2.6 2 Cor 12.7
2.12 Mt 26.65
3.21 Re 9.6
4.9 2 Th 2.8
4.19 2 Cor 5.1
5.11 Lk 1.52
Jas 4.10
12.7-9 Ro 1.20
12.14 Re 3.7
12.19 Lk 1.52
13.16 LXX Php 1.19
15.8 Ro 11.34
16.9 Ac 7.54
19.26,27 LXX Jn 19.30
22.29 Mt 23.12
1 Pe 5.6
23.10 1 Pe 1.7
34.19 Jas 2.1
38.3 Lk 12.35
38.17 Mt 16.18
39.30 Lk 17.37
40.7 Lk 12.35
42.2 Mt 19.26
Mk 10.27

PSALMS

2.1 Re 11.18
2.2 Re 19.19
2.7 Mt 3.17
17.5
Mk 1.11
9.7
Lk 3.22
9.35
Jn 1.49
2.8 He 1.2
2.8,9 Re 2.26-27
2.9 Re 12.5
19.15
2.11 Php 2.12
6.3 Jn 12.27
6.8 Mt 7.23
Lk 13.27
7.9 Re 2.23
7.12 Lk 13.3
13.5
7.13 Eph 6.16
8.6 Eph 1.22
9.8 Ac 17.31

10.16	Re 11.15
11.6	Re 14.10
	20.10
	21.8
14.7	Ro 11.26-27
16.9	Jn 20.9
16.10	1 Cor 15.4
17.15	Re 22.4
18.2	Lk 1.69
18.4	Ac 2.24
18.6	Jas 5.4
19.1	Ro 1.20
19.9	Re 16.7
	19.2
21.9	Jas 5.3
22	1 Pe 1.11
22.1-18	Mk 9.12
	Lk 24.27
22.5	Ro 5.5
22.7	Mt 27.39
	Mk 15.29
22.7-8	Lk 23.35-36
22.7,8	Mt 26.24
22.8	Mt 27.43
22.15	Jn 19.28
22.16	Php 3.2
22.16-18	Mt 26.24
22.18	Mt 27.35
	Mk 15.24
	Lk 23.34
22.20	Php 3.2
22.21	2 Tm 4.17
22.23	Re 19.5
22.28	Re 11.15
	19.6
23.1	Jn 10.11
	Re 7.17
23.2	Re 7.17
23.5	Lk 7.46
24.3-4	Mt 5.8
25.11	1 Jn 2.12
25.20	Ro 5.5
25.21	Lk 6.27
26.6	Mt 27.24
26.8	Mt 23.21
28.4	Mt 16.27
	2 Tm 4.14
	1 Pe 1.17
	Re 20.12-13
	22.12
29.3	Ac 7.2
31.5	Ac 7.59
	1 Pe 4.19
31.24	1 Cor 16.13
32.2	Re 14.5
32.5	1 Jn 1.9
33.2,3	Eph 5.19
33.3	Re 5.9
	14.3
33.6,9	He 11.3
34.8	He 1.14
	1 Pe 2.3
34.13	Jas 1.26
34.14	He 12.14
34.15	Jn 9.31
34.19	2 Cor 1.5
	2 Tm 3.11
34.20	Jn 19.36
35.8	Ro 11.9-10
35.13	Ro 12.15
35.16	Ac 7.54
36.9	Re 21.6
37.4	Mt 6.33
37.11	Mt 5.5
37.12	Ac 7.54
38.11	Lk 23.49
39.1	Jas 1.26
39.12	He 11.13
	1 Pe 2.11
40.3	Re 5.9
	14.3
40.6	Eph 5.2
	He 10.8
40.7	Lk 7.19
	He 10.9
41.9	Mt 26.23
	Mk 14.18
	Lk 22.21
41.9	Jn 17.12
	Ac 1.16
41.13	Lk 1.68
	Ro 9.5
42.2	Re 22.4
42.5,11	Mt 26.38
	Mk 14.34
	Jn 12.27
43.5	Mt 26.38
	Mk 14.34
46.2-3	Lk 21.25
46.6	Re 11.18
47.8	Re 4.2
	4.9
	4.10
	5.1
	5.7
	5.13
	6.16
	7.10
	7.15
	19.4
	21.5
48.2	Mt 5.35
50.6	He 12.23
50.12	Ac 17.25
	1 Cor 10.26
50.14	He 13.15
50.16-21	Ro 2.21
50.23	He 13.15
51.1	Lk 18.13
51.4	Lk 15.18
51.5	Jn 9.34
	Ro 7.14
55.22	1 Pe 5.7
62.10	Mt 19.22
	1 Tm 6.17
62.12	Mt 16.27
	Ro 2.6
	2 Tm 4.14
	1 Pe 1.17
	Re 2.23
	20.12-13
	22.12

65.7	Lk 21.25
66.10	1 Pe 1.7
66.18	Jn 9.31
67.2	Ac 28.28
67.36 LXX	2 Th 1.10
68.8	He 12.26
69.21	Mt 27.34
	27.48
	Mk 15.23
	15.36
	Lk 23.36
	Jn 19.29
69.24	Re 16.1
69.28	Php 4.3
	Re 3.5
	13.8
	17.8
	20.12
	20.15
	21.27
72.10-11	Re 21.26
72.10,11	Mt 2.11
72.15	Mt 2.11
72.18	Lk 1.68
74.2	Ac 20.28
75.8	Re 14.10
	15.7
	16.19
78.4	Eph 6.4
78.8	Ac 2.40
78.15	1 Cor 10.4
78.24	Re 2.17
78.24-29	1 Cor 10.3
78.31	1 Cor 10.5
78.37	Ac 8.21
78.44	Re 16.4
79.1	Lk 21.24
	Re 11.2
79.3	Re 16.6
79.6	1 Th 4.5
	2 Th 1.8
79.10	Re 6.10
	19.2
86.9	Re 15.4
88.8	Lk 23.49
88.8 LXX	2 Th 1.10
89.3-4	Jn 7.42
89.4	Jn 12.34
89.10	Lk 1.51
89.11	1 Cor 10.26
89.26	1 Pe 1.17
89.27	Re 1.5
89.36	Jn 12.34
89.50,51	1 Pe 4.14
90.4	2 Pe 3.8
91.11	He 1.14
91.12	Lk 4.11
91.13	Lk 10.19
92.5	Re 15.3
93.1	Re 19.6
94.1	1 Th 4.6
94.14	Ro 11.1,2
94.19	2 Cor 1.5
95.11	He 3.18
96.1	Re 5.9
	14.3
96.11	Re 18.20
96.13	Ac 17.31
	Re 19.11
97.1	Re 19.6
97.3	Re 11.5
97.7	He 1.6
98.1	Re 5.9
	14.3
98.3	Lk 1.54
	Ac 28.28
98.9	Ac 17.31
99.1	Re 19.6
102.4,11	Jas 1.10-11
103.3	Mk 2.7
103.7	Ro 3.2
103.8	Jas 5.11
103.13,17	Lk 1.50
104.2	1 Tm 6.16
104.12	Mt 13.32
105.8-9	Lk 1.72-73
105.21	Ac 7.10
105.40	Jn 6.31
106.10	Lk 1.71
106.14	1 Cor 10.6
106.20	Ro 1.23
106.25-27	1 Cor 10.10
106.37	1 Cor 10.20
106.45-46	Lk 1.72
106.48	Lk 1.68
107.3	Mt 8.11
	Lk 13.29
107.9	Lk 1.53
107.20	Ac 10.36
109.4,5,7,8	Jn 17.12
109.25	Mt 27.39
	Mk 15.29
109.28	1 Cor 4.12
110.1	Mk 16.19
	Ro 8.34
	1 Cor 15.25
	Eph 1.20
	Col 3.1
	He 1.3
	8.1
	10.12
	10.13
	12.2
110.4	Jn 12.34
	He 5.10
	6.20
	7.3
111.2	Re 15.3
111.4	Jas 5.11
111.9	Lk 1.49
	1.68
112.10	Ac 7.54
113–118	Mt 26.30
114.3-7	Re 20.11
115.4-7	Re 9.20
115.13	Re 11.18
	19.5
116.3	Ac 2.24
116.11	Ro 3.4
118.6	Ro 8.31
118.18	2 Cor 6.9
118.20	Jn 10.9

118.22	1 Pe 2.4
119.46	Ro 1.16
119.137	Re 16.5
	16.7
	19.2
119.165	1 Jn 2.10
122.1-5	Jn 4.20
125.5	Ga 6.16
126.5-6	Lk 6.21
128.6	Ga 6.16
130.8	Tt 2.14
	Re 1.5
132.1-5	Ac 7.45-46
134.1	Re 19.5
135.1	Re 19.5
135.14	He 10.30
135.15-17	Re 9.20
137.8	Re 18.6
137.9	Lk 19.44
139.1	Ro 8.27
139.14	Re 15.3
139.21	Re 2.6
140.3	Jas 3.8
141.2	Re 5.8
	8.3
	8.4
141.3	Jas 1.26
143.2	Ro 3.20
	1 Cor 4.4
	Ga 2.16
144.9	Re 5.9
	14.3
145.17	Re 15.3
	16.5
145.18	Ac 17.27
146.6	Ac 4.24
	14.15
	17.24
	Re 10.6
	14.7
147.8	Ac 14.17
147.9	Lk 12.24
147.18	Ac 10.36
147.19-20	Ro 3.2
149.1	Re 5.9
	14.3

PROVERBS

1.16	Ro 3.15-17
2.3-4	Col 2.3
2.3-6	Jas 1.5
2.4	Mt 13.44
3.3	2 Cor 3.3
3.4	Lk 2.52
3.4 LXX	Ro 12.17
	2 Cor 8.21
3.7	Ro 12.16
3.12	Re 3.19
3.27-28	2 Cor 8.12
4.26 LXX	He 12.13
7.3	2 Cor 3.3
8.15	Ro 13.1
8.22	Re 3.14
10.9	Ac 13.10
10.12	1 Cor 13.7
	Jas 5.20
	1 Pe 4.8
11.24	2 Cor 9.6
15.29	Jn 9.31
16.33	Ac 1.26
17.3	1 Pe 1.7
18.4	Jn 7.38
19.17	Mt 25.40
19.18	Eph 6.4
20.22	1 Th 5.15
20.27	1 Cor 2.11
22.6	Eph 6.4
22.8 LXX	2 Cor 9.7
22.9	2 Cor 9.6
23.4	1 Tm 6.9
23.31 LXX	Eph 5.18
24.12	Mt 16.27
	Ro 2.6
	2 Tm 4.14
	1 Pe 1.17
	Re 2.23
	20.12-13
	22.12
24.12 LXX	Lk 16.15
24.21	1 Pe 2.17
25.6-7	Lk 14.8-10
25.21	Mt 5.44
27.1	Jas 4.13-14
27.20	1 Jn 2.16
28.13	1 Jn 1.9
28.22	1 Tm 6.9
29.3	Lk 15.13
29.23	Mt 23.12
30.4	Jn 3.13
30.8	1 Tm 6.8
31.17	Lk 12.35

ECCLESIASTES

1.2	Ro 8.20
5.15	1 Tm 6.7
7.9	Jas 1.19
7.20	Ro 3.10-12
11.5	Jn 3.8
12.14	2 Cor 5.10

ISAIAH

1.10	Re 11.8
1.15	Jn 9.31
1.16	Jas 4.8
2.3	Jn 4.22
2.5	1 Jn 1.7
2.10,19,21 LXX	2 Th 1.9
	Re 6.15
5.1	Lk 20.9
5.1-2	Mt 21.33
	Mk 12.1
5.9	Jas 5.4
5.21	Ro 12.16
6.1	Jn 12.41
	Re 4.2
	4.9
	4.10
	5.1
	5.7
	5.13
	6.16
	7.10
	7.15

6.1	19.4
	21.5
6.2	Re 4.8
6.3	Re 4.8
6.4	Re 15.8
6.9-10	Lk 19.42
7.14	Lk 1.31
	Jn 1.45
	Re 12.5
8.12-13	1 Pe 3.14-15
8.14	Lk 2.34
	Ro 9.32
8.22	Re 16.10
9.2	Lk 1.78-79
	2 Cor 4.6
	1 Pe 2.9
9.6	Jn 1.45
	Eph 2.14
9.7	Lk 1.32-33
	Jn 12.34
10.3	1 Pe 2.12
11.1	Mt 2.23
	Ac 13.23
	He 7.14
	Re 5.5
	22.16
11.2	Eph 1.17
	1 Pe 4.14
11.3	Jn 7.24
11.4	Jn 7.24
	Eph 6.17
	2 Th 2.8
	Re 19.11
11.5	Eph 6.14
11.10	Re 5.5
	22.16
11.15	Re 16.12
12.2	He 2.13
13.8	Jn 16.21
13.10	Mt 24.29
	Mk 13.24-25
	Lk 21.25
	Re 6.12-13
	8.12
13.21	Re 18.2
14.12	Lk 10.18
	Re 12.9
14.13,15	Mt 11.23
	Lk 10.15
19.2	Mt 24.7
	Mk 13.8
	Lk 21.10
19.12	1 Cor 1.20
21.3	Jn 16.21
21.9	Re 14.8
	18.2
22.22	Re 3.7
23	Lk 10.13-14
23.1-8	Mt 11.21-22
23.8	Re 18.23
23.17	Re 17.2
	18.3
24.8	Re 18.22
24.15	2 Th 1.12
24.17	Lk 21.35
24.19 LXX	Lk 21.25
24.23	Re 4.4
25.8	Re 7.17
	21.4
26.3	Php 4.7
26.11 LXX	He 10.27
26.17	Jn 16.21
26.19	Eph 5.14
26.20	Mt 6.6
26.20 LXX	He 10.37
27.13	Mt 24.31
28.16	1 Cor 3.11
	Eph 2.20
	1 Pe 2.4
29.11	Re 5.1
29.13	Col 2.22
29.16	Ro 9.20
30.33	Re 19.20
	20.10
	20.15
	21.8
32.17	Jas 3.18
33.14	He 12.29
33.18	1 Cor 1.20
33.24	Ac 10.43
34.4	Mt 24.29
	Mk 13.24-25
	Re 6.13-14
34.10	Re 14.11
	19.3
34.11	Re 18.2
35.3	He 12.12
35.5	Lk 7.22
	Ac 26.18
35.5-6	Mt 11.5
	Mk 7.37
35.10	Re 21.4
37.19	Ga 4.8
38.10	Mt 16.18
40.1	Lk 2.25
40.2	Re 1.5
40.3	Lk 1.76
40.5 LXX	Lk 2.30-31
	Ac 28.28
40.6-7	Jas 1.10-11
40.10	Re 22.12
40.11	Jn 10.11
40.18-20	Ac 17.29
41.4	Re 1.4
	1.8
	4.8
41.8	Lk 1.54
	Jas 2.23
41.8-9	He 2.16
41.10	Ac 18.9-10
42.1	Mt 3.17
	Mk 1.11
	Lk 9.35
42.5	Ac 17.24
	17.25
42.6	Lk 2.32
	Ac 26.23
42.7	Ac 26.18
42.10	Re 5.9
	14.3
42.12	1 Pe 2.9
42.16	Ac 26.18

42.18	Mt 11.5
43.4	Re 3.9
43.5	Ac 18.9-10
43.6	2 Cor 6.18
43.18	2 Cor 5.17
43.25	Mk 2.7
	Lk 5.21
44.6	Re 1.17
	2.8
	21.6
	22.13
44.10-17	Ac 17.29
44.23	Re 18.20
44.25	1 Cor 1.20
44.27	Re 16.12
44.28	Ac 13.22
45.3	Col 2.3
45.9	Ro 9.20
45.14	1 Cor 14.25
	Re 3.9
45.15	Ro 11.33
45.17	He 5.9
45.23 LXX	Php 2.10-11
46.13	Lk 2.32
47.7-9	Re 18.7-8
47.9	Re 18.23
48.6 LXX	Re 1.19
48.10	1 Pe 1.7
48.12	Re 1.17
	2.8
	21.6
	22.13
48.13	Ro 4.17
48.20	Re 18.4
49.1	Ga 1.15
49.2	Eph 6.17
	He 4.12
	Re 1.16
	2.12
	2.16
	19.15
49.3	2 Th 1.10
49.4	Php 2.16
49.6	Lk 2.32
49.6	Jn 8.12
	9.5
	Ac 26.23
49.10	Re 7.16
	7.17
49.13	Lk 2.25
	2 Cor 7.6
	Re 18.20
49.23	Re 3.9
49.24	Mt 12.29
49.26	Re 16.6
50.6	Mt 26.67
	27.30
50.8	Ro 8.33
51.17	Eph 5.14
51.17,22	Re 14.10
	15.7
	6.19
52.1	Mt 4.5
	Eph 5.14
	Re 21.2
	21.27
52.5	2 Pe 2.2
52.7	Ac 10.36
	2 Cor 5.20
	Eph 2.17
	6.15
52.9	Lk 2.38
52.10	Lk 2.30-31
52.11	Re 18.4
52.13	Ac 3.13
52.15	1 Cor 2.9
53	Lk 24.27
	24.46
	1 Pe 1.11
53.2	Mt 2.23
53.3	Mk 9.12
53.4	1 Pe 2.24
53.4-5	Ro 4.25
53.5	Mt 26.67
	1 Pe 2.24
53.5-6	Ac 10.43
53.6	1 Pe 2.25
53.6-7	Jn 1.29
53.7	Mt 26.63
	27.12
	27.14
	Mk 14.60-61
	15.4-5
	1 Cor 5.7
	1 Pe 2.23
	Re 5.6
	5.12
	13.8
53.8-9	1 Cor 15.3
53.9	Mt 26.24
	1 Jn 3.5
	Re 14.5
53.11	Ro 5.19
53.12	Mt 27.38
	Lk 23.33
	23.34
	He 9.28
	1 Pe 2.24
54.11-12	Re 21.19
55.1	Re 21.6
	22.17
55.3	He 13.20
55.6	Ac 17.27
55.8	Ro 11.33
55.10	2 Cor 9.10
56.8	Jn 10.16
56.12	1 Cor 15.32
57.19	Ac 2.39
	Eph 2.13
	2.17
57.20	Jd 13
58.5	Mt 6.16
58.6	Lk 4.18-19
	Ac 8.23
58.7	Mt 25.35-36
58.8	Lk 1.78-79
58.11	Jn 7.38
59.17	Eph 6.14
	6.17
	1 Th 5.8
59.18	1 Pe 1.17

59.18	Re 20.12-13
	22.12
60.1	Eph 5.14
60.1-2	Lk 1.78-79
	Jn 1.14
60.1,2	Re 21.11
60.3,5	Re 21.24
60.6	Mt 2.11
60.7	Mt 21.13
60.11	Re 21.25
60.14	Re 3.9
60.19	Re 21.11
60.19-20	Re 21.23
	22.5
60.21	2 Pe 3.13
61.1	Mt 11.5
	Lk 7.22
	Ac 4.27
	10.38
61.1 LXX	Ac 26.18
61.2-3	Mt 5.4
61.3	Lk 6.21
61.6	1 Pe 2.5
	2.9
	Re 1.6
	5.10
	20.6
61.10	Re 19.8
	21.2
62.2	Re 2.17
	3.12
62.6	He 13.17
62.11	Re 22.12
63.1-3	Re 19.13
63.3	Re 14.20
	19.15
63.10	Ac 7.51
	Eph 4.30
63.11	He 13.20
63.16	Jn 8.41
63.18	Lk 21.24
	Re 11.2
64.8	Jn 8.41
	1 Pe 1.17
65.15	Re 2.17
	3.12
65.17	2 Pe 3.13
	Re 21.1
65.19	Re 21.4
65.23	Php 2.16
66.1	Mt 5.34
	5.35
	23.22
66.5	2 Th 1.12
66.6	Re 16.1
	16.17
66.7	Re 12.2
	12.5
66.14	Jn 16.22
66.15	2 Th 1.8
66.22	2 Pe 3.13
	Re 21.1
66.24	Mk 9.48

JEREMIAH

1.5	Ga 1.15
1.7	Ac 26.17
1.8	Ac 18.9-10
1.10	Re 10.11
1.17	Lk 12.35
2.11	Ga 4.8
2.13	Re 7.17
	21.6
3.19	1 Pe 1.17
4.4	Ro 2.25
4.29	Re 6.15
5.14	Re 11.5
5.21	Mk 8.18
5.24	Ac 14.17
	Jas 5.7
6.10	Ac 7.51
6.14	1 Th 5.3
6.16	Mt 11.29
7.11	Mt 21.13
	Mk 11.17
	Lk 19.46
7.18 LXX	Ac 7.42
7.34	Re 18.23
8.2	Ac 7.42
8.3	Re 9.6
8.11	1 Th 5.3
9.15	Re 8.11
9.25	Ro 2.25
9.26	Ac 7.51
10.6-7	Re 15.4
10.10 Theodotion	
	Re 15.3
10.14	Ro 1.22
10.25	1 Th 4.5
	2 Th 1.8
	Re 16.1
11.20	1 Th 2.4
	Re 2.23
12.3	Jas 5.5
12.7	Mt 23.38
13.25	Ro 1.25
14.12	Re 6.8
14.14	Mt 7.22
15.2	Re 13.10
15.3	Re 6.8
16.9	Re 18.23
16.19	Ro 1.25
17.10	1 Pe 1.17
	Re 2.23
	20.12-13
	22.12
17.21	Jn 5.10
18.6	Ro 9.21
19.13	Ac 7.42
20.2	He 11.36
20.9	1 Cor 9.16
21.7	Lk 21.24
22.5	Mt 23.38
23.1-2	Jn 10.8
23.5-6	1 Cor 1.30
23.18	Ro 11.34
23.23	Ac 17.27
25.10	Re 18.23
25.15	Re 14.10
	15.7
	16.19
25.29	1 Pe 4.17

25.30 Re 10.11
25.34 Jas 5.5
26.11 Ac 6.13
27.15 Mt 7.22
27.20 Mt 1.11
31.9 2 Cor 6.18
31.25 Mt 11.28; Lk 6.21
31.31 Mt 26.28; Lk 22.20; 1 Cor 11.25; 2 Cor 3.6
31.33 2 Cor 3.3
31.33-34 Ro 11.27; 1 Th 4.9
31.34 Ac 10.43; 1 Jn 2.27
32.6-9 Mt 27.9-10
32.38 2 Cor 6.16
32.40 Lk 22.20; 1 Cor 11.25; 2 Cor 3.6; He 13.20
36.24 Mt 26.65
37.15 He 11.36
38.6 He 11.36
43.11 Re 13.10
46.10 Lk 21.22
49.11 1 Tm 5.5
49.36 Re 7.1
50.6 Mt 10.6
50.8 Re 18.4
50.15 Re 18.6
50.25 Ro 9.22
50.29 Re 18.6
50.34 Re 18.8
50.38 Re 16.12
50.39 Re 18.2
51.6 Re 18.4
51.7 Re 14.8; 17.2; 17.4; 18.3
51.8 Re 14.8; 18.2
51.9 Re 18.4; 18.5
51.13 Re 17.1
51.36 Re 16.12
51.45 Re 18.4
51.48 Re 18.20
51.49 Re 18.24
51.63-64 Re 18.21

LAMENTATIONS

1.15 Re 14.20; 19.15
2.15 Mt 27.39; Mk 15.29
3.15 LXX Ac 8.23
3.45 1 Cor 4.13

EZEKIEL

1.1 Re 19.11
1.5-10 Re 4.6-7
1.13 Re 4.5; 11.19
1.18 Re 4.8
1.22 Re 4.6
1.24 Re 1.15; 14.2; 19.6
1.26-27 Re 4.2; 4.9; 4.10; 5.1; 5.7; 5.13; 6.16; 7.10; 7.15; 19.4; 21.5
1.26-28 Re 4.3
2.1 Ac 26.16
2.8 Re 10.9-10
2.9-10 Re 5.1
3.1-3 Re 10.9-10
3.17 He 13.17
4.14 Ac 10.14
5.12,17 Re 6.8
7.2 Re 20.8
9.2 Re 1.13
9.4 Re 7.3; 9.4; 14.1
9.6 1 Pe 4.17
9.11 LXX Re 1.13
10.12 Re 4.8
10.14 Re 4.6-7
11.19 2 Cor 3.3
12.2 Mk 8.18
13.10 1 Th 5.3
13.10-12 Mt 7.27
13.10-15 Ac 23.3
14.21 Re 6.8
16.61,63 Ro 6.21
17.23 Mt 13.32; Mk 4.32; Lk 13.19
18.20 Jn 9.2
18.23 1 Tm 2.4
20.41 Eph 5.2; Php 4.18
21.26 Mt 23.12
22.27 Mt 7.15
22.31 Re 16.1
24.7 Re 18.24
26–28 Mt 11.21-22; Lk 10.13-14
26.13 Re 18.22
26.16 Re 18.9
26.17 Re 18.10
26.21 Re 18.21
27.12,13 Re 18.12-13
27.17 Ac 12.20
27.22 Re 18.12-13
27.27-29 Re 18.17
27.30-34 Re 18.19
27.30-35 Re 18.9
27.32 Re 18.18

27.36 Re 18.11
18.15
28.2 Ac 12.22
2 Th 2.4
28.13 Re 17.4
18.16
28.13 LXX Re 2.7
31.6 Mt 13.32
Mk 4.32
Lk 13.19
31.8,9 LXX Re 2.7
32.7 Mt 24.29
Lk 21.25
32.7-8 Mk 13.24-25
32.7,8 Re 6.12-13
8.12
33.5 Mt 27.25
33.27 Re 6.8
34.2-3 Jn 10.8
34.5 Mt 9.36
34.5-6 1 Pe 2.25
34.8 Mk 6.34
Jd 12
34.11 Lk 15.4
34.15 Jn 10.11
34.16 Lk 15.4
19.10
34.17 Mt 25.32
34.23 Jn 1.45
Jn 10.16
Re 7.17
36.20 Ro 2.24
36.23 Mt 6.9
36.25 He 10.22
36.26 2 Cor 3.3
36.27 1 Th 4.8
37.5 Re 11.11
37.9 Re 7.1
37.10 Re 11.11
37.12 Mt 27.52-53
37.14 1 Th 4.8
37.23 Tt 2.14
37.24 Jn 10.16
37.26 He 13.20
37.27 Re 21.3
38.2 Re 20.8
38.19-20 Re 11.13
38.22 Re 8.7
14.10
20.9
20.10
21.8
39.6 Re 20.9
39.17-20 Re 19.17-18
39.17,20 Re 19.21
40.2 Re 21.10
40.3 Re 11.1
40.3,5 Re 21.15
43.2 Re 1.15
14.2
19.6
44.7 Ac 21.28
44.30 Ro 11.16
47.1 Re 22.1
47.12 Re 22.2
22.14
22.19
48.16,17 Re 21.16-17
48.30-35 Re 21.12-13
48.35 Re 3.12

DANIEL

1.12,14 Re 2.10
2.28 Lk 21.9
2.28,29 Mt 24.6
Re 1.1
1.19
4.1
22.6
2.34-35 Mt 21.44
2.44 1 Cor 15.24
Re 11.15
2.44-45 Mt 21.44
2.45 Theodotion Mt 24.6
2.45 Re 1.1
1.19
4.1
22.6
2.47 1 Cor 14.25
Re 17.14
19.16
3.4 Re 10.11
3.5-6 Re 13.15
3.5 Mt 4.9
3.6 Mt 13.42
13.50
3.10 Mt 4.9
3.15 Mt 4.9
3.23-25 He 11.34
3.36 LXX He 11.12
4.2 Jn 4.48
4.12,21 Mt 13.32
Mk 4.32
Lk 13.19
4.30 Re 18.10
4.34 Re 4.9
4.37 Jn 4.48
5.20 Ac 12.23
5.23 Re 9.20
6.1-27 He 11.33
6.21 2 Tm 4.17
6.26 1 Pe 1.23
Re 4.9
7.2 Re 7.1
7.3 Re 11.7
13.1
17.8
7.4-6 Re 13.2
7.7 Re 11.7
12.3
12.17
13.7
7.8 Re 13.5
7.9 Re 1.14
Re 20.4
7.9-10 Mt 19.28
Re 20.11-12
7.10 Re 5.11
7.13 Re 1.7
1.13
Re 14.14

7.14	Mt 24.30
	28.18
	Mk 13.26
	Lk 1.33
	Jn 12.34
	Re 10.11
	11.15
	19.6
7.18	Re 22.5
7.20	Re 13.5
7.21	Re 11.7
	12.17
	13.7
7.22	Lk 21.8
	1 Cor 6.2
	Re 20.4
7.24	Re 17.12
7.25	Re 12.14
	Re 13.5
7.27	Re 20.4
	22.5
8.10	Re 12.4
8.16	Lk 1.19
8.26	Re 10.4
9.6,10	Re 10.7
	11.18
9.21	Lk 1.19
9.24	Ac 10.43
9.26	Lk 21.24
9.27	Mt 24.15
	Mk 13.14
10.5	Re 1.13
10.6	Re 1.14-15
	2.18
	19.12
10.13,21	Jd 9
	Re 12.7
11.31	Mt 24.15
	Mk 13.14
11.36	2 Th 2.4
	Re 13.5
11.41	Mt 24.10
12.1	Mt 24.21
	Mk 13.19
12.1	Php 4.3
	Jd 9
	Re 3.5
	7.14
	12.7
	13.8
	16.18
	17.8
	20.12
	20.15
	21.27
12.2	Mt 25.46
	Jn 5.29
	11.24
	Ac 24.15
12.3	Mt 13.43
	Eph 2.15
12.4	Re 10.4
	22.10
12.7	Lk 21.24
	Re 4.9
	10.5-6
	12.14
12.9	Re 10.4
12.11	Mt 24.15
	Mk 13.14
12.12	Jas 5.11

Hosea

1.6,9	1 Pe 2.10
1.10	Ro 9.27-28
2.1	1 Pe 2.10
2.23	1 Pe 2.10
6.2	Lk 24.46
	1 Cor 15.4
6.5	Eph 6.17
6.6	Mk 12.33
9.7	Lk 21.22
10.8	Re 6.16
	9.6
10.12 LXX	2 Cor 9.10
12.8	Re 3.17
14.2	He 13.15
14.9	Ac 13.10

Joel

1.6	Re 9.8
2.2	Mt 24.21
2.4,5	Re 9.7
2.5	Re 9.9
2.10	Mt 24.29
	Mk 13.24-25
	Re 6.12-13
	8.12
2.11	Re 6.17
2.23	Jas 5.7
2.28	Ac 21.9
	Tt 3.6
2.30-31	Lk 21.25
2.31	Mt 24.29
	Mk 13.24-25
	Re 6.12
2.32	Ac 2.39
	22.16
3.4-8	Mt 11.21-22
	Lk 10.13-14
3.13	Mk 4.29
	Re 14.15,18
	19.15
3.15	Mt 24.29
	Mk 13.24-25
	Re 6.12-13
	8.12
3.18	Re 22.1

Amos

1.9-10	Mt 11.21-22
	Lk 10.13-14
3.7	Re 10.7
	11.18
3.13 LXX	2 Cor 6.18
3.13	Re 1.8
	4.8
	11.17
	15.3
	16.7
	16.14
	19.6

3.13 19.15
21.22
4.11 Jd 23
4.13 LXX 2 Cor 6.18
Re 1.8
4.8
11.17
15.3
16.7
16.14
19.6
19.15
21.22
5.10 Ga 4.16
5.13 Eph 5.16
5.15 Ro 12.9
8.9 Mt 27.45
Mk 15.33
Lk 23.44-45
9.9 Lk 22.31

OBADIAH

21 Re 11.15

JONAH

1.17 1 Cor 15.4
3.5 Mt 12.41
3.6 Mt 11.21
3.8 Mt 12.41
3.8,10 Lk 11.32
4.9 Mt 26.38
Mk 14.34

MICAH

4.7 Lk 1.33
4.9 Jn 16.21
4.10 Re 12.2
5.2 Jn 7.42
6.8 Mt 23.23
6.15 Jn 4.37
7.6 Mt 10.21
Mk 13.12
Lk 12.53
7.20 Lk 1.55
Ro 15.8

NAHUM

1.6 Re 6.17
1.15 Ac 10.36
Ro 10.15
Eph 6.15

HABAKKUK

2.3 2 Pe 3.9
2.18-19 1 Cor 12.2
3.17 Lk 13.6

ZEPHANIAH

1.3 Mt 13.41
3.8 Re 16.1
3.13 Re 14.5
3.15 Jn 1.49

HAGGAI

1.13 Mt 28.20
2.6,21 Mt 24.29
Lk 21.26

ZECHARIAH

1.1 Mt 23.35
1.3 Jas 4.8
1.6 Re 10.7
11.18
1.8 Re 6.2
6.4
19.11
2.1-2 Re 11.1
2.6 Mt 24.31
2.6,10 Mk 13.27
2.10 Re 21.3
3.1 Re 12.10
3.2 Jd 9
23
4.2 Re 4.5
4.3 Re 11.4
4.10 Re 5.6
4.11-14 Re 11.4
6.2 Re 6.4
6.5
6.3 Re 6.2
19.11
6.5 Re 7.1
6.6 Re 6.2
6.5
19.11
8.6 LXX Mt 19.26
Mk 10.27
8.17 1 Cor 13.5
8.23 1 Cor 14.25
9.2-4 Mt 11.21-22
Lk 10.13-14
9.10 Eph 2.17
9.11 Mt 26.28
Mk 14.24
Lk 22.20
1 Cor 11.25
He 13.20
10.2 Mt 9.36
Mk 6.34
11.12 Mt 26.15
12.3 LXX Lk 21.24
Re 11.2
12.10 Mt 24.30
Re 1.7
12.11 Re 16.16
12.12 Re 1.7
12.14 Mt 24.30
Re 1.7
13.4 Mk 1.6
13.7 Mt 26.56
Mk 14.50
Jn 16.32
13.9 1 Pe 1.7
14.5 Mt 25.31
1 Th 3.13
2 Th 1.7
Jd 14
14.7 Re 21.25
22.5
14.8 Re 22.1
14.9 Re 11.15
19.6
14.11 Re 22.3

MALACHI

1.6 Lk 6.46
1.7 1 Cor 10.21
1.11 2 Th 1.12
Re 15.4
1.12 1 Cor 10.21
2.7-8 Mt 23.3
2.10 1 Cor 8.6
3.1 Mt 11.3
Lk 1.17
1.76
7.19
Jn 3.28
3.2 Re 6.17
3.3 1 Pe 1.7
3.5 Jas 5.4
3.7 Jas 4.8
4.2 Lk 1.78
4.5 Mt 11.14
4.5-6 Mt 17.10-11
Mk 9.11-12
Lk 1.17

ASCENSION OF ISAIAH

5.11-14 He 11.37

ASSUMPTION OF MOSES

Jd 9

BARUCH

4.7 1 Cor 10.20
4.35 Re 18.2

ENOCH

1.2 1 Pe 1.12
1.9 Jd 14-15
9.4 Re 15.3
17.14
19.16
14.22 Re 5.11
25.5 Re 15.3
27.3 Re 15.3
46.3 Col 2.3
51.2 Lk 21.28
60.8 Jd 14
63.10 Lk 16.9
69.27 Jn 5.22
70.1-4 He 11.5

1 ESDRAS

1.32 LXX Mt 1.11

JUDITH

11.19 Mt 9.36
Mk 6.34
16.17 Jas 5.3

1 MACCABEES

1.54 Mt 24.15
Mk 13.14
2.60 2 Tm 4.17
3.45,51 Lk 21.24
4.59 Jn 10.22
6.7 Mt 24.15

2 MACCABEES

3.26 Lk 24.4
6.18–7.42 He 11.35
13.4 1 Tm 6.15
Re 17.14
19.16

3 MACCABEES

2.5 Re 14.10
20.10
21.8
5.35 1 Tm 6.15
Re 17.14
19.16

4 MACCABEES

2.5 Ro 7.7
7.19 Mt 22.32

PSALMS OF SOLOMON

5.4 Lk 11.21-22
5.9-11 LXX Mt 6.26
7.6 Jn 1.14
17.23-24 Re 2.26-27
17.34 (31) Re 21.24
21.26

SIRACH

1.8 Re 4.2
4.9
4.10
5.1
5.7
5.13
6.16
7.10
7.15
19.4
21.5
1.10 1 Cor 2.9
5.3 1 Th 4.6
5.11 Jas 1.19
11.19 Lk 12.19-20
15.11-13 Jas 1.13
16.14 Ro 2.6
23.1 Mt 6.13
23.4 1 Pe 1.17
25.23 He 12.12
27.6 Mt 7.16
28.2 Mt 6.12
28.18 Lk 21.24
29.11 Mt 6.20
Lk 18.22
33.1 Mt 6.13
35.19 Mt 16.27
37.28 1 Cor 6.12
38.18 2 Cor 7.10
44.16 He 11.5
44.21 Ga 3.8
He 6.14
11.12
48.10 Lk 1.17

SUSANNA

46 Theodotion Mt 27.24

TOBIT

4.6 LXX Jn 3.21
5.15 Mt 20.2
7.17 Mt 11.25
11.9 Lk 15.20
13.7,11 Re 15.3

13.18 Re 19.1
14.4 Mt 23.38
14.5 Lk 21.24

WISDOM

2.11 Ro 9.31
2.18-20 Mt 27.43
2.23 1 Cor 11.7
3.8 1 Cor 6.2
4.10 He 11.5
5.5 Ac 20.32
26.18
5.15 1 Jn 2.17
5.18 Eph 6.14
5.18 1 Th 5.8
5.22 Lk 21.25
6.18 Jn 14.15
7.1 Ac 10.26
7.7 Eph 1.17
9.1 Jn 1.3
9.16 Jn 3.12
12.12 Ro 9.20
12.13-14 Ac 5.39
14.3 1 Pe 1.17
15.3 Jn 17.3
15.7 Ro 9.21
16.9 Re 9.3
16.13 Mt 16.18
16.22 Re 8.7
18.1 Ac 9.7
22.9

OTHER WRITINGS

Aratus, *Phaenomena* 5
Ac 17.28
Cleanthes? Ac 17.28
Epimenides, *de Oraculis*
Tt 1.12
Menander, *Thais* (218)
1 Cor 15.33

PRINCIPAL MANUSCRIPTS AND VERSIONS CITED IN THE TEXTUAL APPARATUS

(See Introduction, pages 12*-36*)

Abbreviations: e-Gospels; a-Acts; c-Catholic or General Epistles; p-Pauline Epistles; r-Revelation. Roman numerals indicate approximate date of origin.

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{1}$	e	III
$\mathfrak{P}^{2}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{3}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{4}$	e	III
$\mathfrak{P}^{5}$	e	III
$\mathfrak{P}^{6}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{7}$	e	III/IV?
$\mathfrak{P}^{8}$	a	IV
$\mathfrak{P}^{9}$	c	III
$\mathfrak{P}^{10}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{11[+14?]}$	p	VI
$\mathfrak{P}^{12}$	p	late III
$\mathfrak{P}^{13}$	p	III/IV
$\mathfrak{P}^{14[+11?]}$	p	VI
$\mathfrak{P}^{15}$	p	III
$\mathfrak{P}^{16}$	p	III/IV
$\mathfrak{P}^{17}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{18}$	r	III/IV
$\mathfrak{P}^{19}$	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{20}$	c	III
$\mathfrak{P}^{21}$	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{22}$	e	III
$\mathfrak{P}^{23}$	c	early III
$\mathfrak{P}^{24}$	r	IV
$\mathfrak{P}^{25}$	e	late IV
$\mathfrak{P}^{26}$	p	about 600
$\mathfrak{P}^{27}$	p	III
$\mathfrak{P}^{28}$	e	III
$\mathfrak{P}^{29}$	a	III
$\mathfrak{P}^{30}$	p	III
$\mathfrak{P}^{31}$	p	VII

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{32}$	p	about 200
$\mathfrak{P}^{33[+58]}$	a	VI
$\mathfrak{P}^{34}$	p	VII
$\mathfrak{P}^{35}$	e	IV?
$\mathfrak{P}^{36}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{37}$	e	III/IV
$\mathfrak{P}^{38}$	a	about 300
$\mathfrak{P}^{39}$	e	III
$\mathfrak{P}^{40}$	p	III
$\mathfrak{P}^{41}$	a	VIII
$\mathfrak{P}^{42}$	e	VII/VIII
$\mathfrak{P}^{43}$	r	VI/VII
$\mathfrak{P}^{44}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{45}$	ea	III
$\mathfrak{P}^{46}$	p	about 200
$\mathfrak{P}^{47}$	r	late III
$\mathfrak{P}^{48}$	a	late III
$\mathfrak{P}^{49}$	p	late III
$\mathfrak{P}^{50}$	a	IV/V
$\mathfrak{P}^{51}$	p	about 400
$\mathfrak{P}^{52}$	e	about 125
$\mathfrak{P}^{53}$	ea	III
$\mathfrak{P}^{54}$	c	V/VI
$\mathfrak{P}^{55}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{56}$	a	V/VI
$\mathfrak{P}^{57}$	a	IV/V
$\mathfrak{P}^{59}$	e	VII
$\mathfrak{P}^{60}$	e	VII
$\mathfrak{P}^{61}$	p	about 700
$\mathfrak{P}^{62}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{63}$	e	about 500

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{64[+67]}$	e	about 200
$\mathfrak{P}^{65}$	p	III
$\mathfrak{P}^{66}$	e	about 200
$\mathfrak{P}^{68}$	p	VII?
$\mathfrak{P}^{69}$	e	III
$\mathfrak{P}^{70}$	e	III
$\mathfrak{P}^{71}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{72}$	c	III/IV
$\mathfrak{P}^{73}$	e	VII
$\mathfrak{P}^{74}$	ac	VII
$\mathfrak{P}^{75}$	e	early III
$\mathfrak{P}^{76}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{77}$	e	II/III
$\mathfrak{P}^{78}$	c	III/IV
$\mathfrak{P}^{79}$	p	VII
$\mathfrak{P}^{80}$	e	III
$\mathfrak{P}^{81}$	c	IV
$\mathfrak{P}^{82}$	e	IV/V
$\mathfrak{P}^{83}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{84}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{85}$	r	IV/V
$\mathfrak{P}^{86}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{87}$	p	III
$\mathfrak{P}^{88}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{89}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{90}$	e	II
$\mathfrak{P}^{91}$	a	III
$\mathfrak{P}^{92}$	p	III/IV
$\mathfrak{P}^{93}$	e	V
$\mathfrak{P}^{94}$	p	V/VI
$\mathfrak{P}^{95}$	e	III

Papyri

No.	Contents	Date
$\mathfrak{P}^{96}$	e	VI
$\mathfrak{P}^{97}$	e	VI/VII
$\mathfrak{P}^{98}$	r	II?
$\mathfrak{P}^{99}$	p	about IV
$\mathfrak{P}^{100}$	c	III/IV
$\mathfrak{P}^{101}$	e	III
$\mathfrak{P}^{102}$	e	III/IV
$\mathfrak{P}^{103}$	e	II/III
$\mathfrak{P}^{104}$	e	II
$\mathfrak{P}^{105}$	e	V/VI
$\mathfrak{P}^{106}$	e	III
$\mathfrak{P}^{107}$	e	III
$\mathfrak{P}^{108}$	e	III
$\mathfrak{P}^{109}$	e	III
$\mathfrak{P}^{110}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{111}$	e	III
$\mathfrak{P}^{112}$	a	V
$\mathfrak{P}^{113}$	p	III
$\mathfrak{P}^{114}$	p	III
$\mathfrak{P}^{115}$	r	III/IV
$\mathfrak{P}^{116}$	p	VI/VII
$\mathfrak{P}^{117}$	p	IV/V
$\mathfrak{P}^{118}$	p	III
$\mathfrak{P}^{119}$	e	III
$\mathfrak{P}^{120}$	e	IV
$\mathfrak{P}^{121}$	e	III
$\mathfrak{P}^{122}$	e	IV/V?
$\mathfrak{P}^{123}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{124}$	p	VI
$\mathfrak{P}^{125}$	c	III/IV
$\mathfrak{P}^{126}$	p	IV
$\mathfrak{P}^{127}$	a	V

Unicals

No.	Contents	Date
א 01	eacpr	IV
A 02	eacpr	V
B 03	eacp	IV
C 04	eacpr	V
D 05	ea	V
D 06	p	VI
[E 07][1]	e	VIII
E 08	a	VI
[F 09]	e	IX
F 010	p	IX
[G 011]	e	IX
G 012	p	IX
[H 013]	e	IX
H 015	p	VI
I 016	p	V
[K 018]	cp	IX
L 019	e	VIII
[L 020]	acp	IX
M 021	e	IX
[N 022]	e	VI
[O 023]	e	VI
[P 024]	e	VI
[P 025]	acpr	IX
[Q 026]	e	V
S 028	e	949
T 029	e	V
+ 0113		
0125		
0139		
W 032	e	IV/V
X 033	e	X
Z 035	e	VI
Γ 036	e	X
Δ 037	e	IX
Θ 038	e	IX
Λ 039	e	IX
Ξ 040	e	VI
Π 041	e	IX
[Σ 042]	e	VI
Φ 043	e	VI
Ψ 044	eacp	IX/X
[046]	r	X
047	e	VIII

1 Bracketed manuscripts are uncials with a Byzantine text, cited following the group symbol *Byz*.

Unicals

No.	Contents	Date
048	acp	V
050	e	IX
051	r	X
057	a	IV/V
058	e	IV
059	e	IV/V
+ 0215		
060	e	VI
062	p	V
066	a	VI
067	e	VI
068	e	V
069	e	V
070	e	VI
+ 0110		
0124		
0178		
0179		
0180		
0190		
0191		
0193		
0202		
071	e	V/VI
072	e	V/VI
073	e	VI
+ 084		
075	p	X
076	a	V/VI
077	a	V
078	e	VI
079	e	VI
081	p	VI
082	p	VI
083	e	VI/VII
+ 0112		
0235		
085	e	VI
086	e	VI
087	e	VI
+ 092b		
088	p	V/VI

Unicals

No.	Contents	Date
091	e	VI
094	e	VI
095	a	VIII
+ 0123		
096	a	VII
097	a	VII
098	p	VII
099	e	VII
0101	e	VIII
0102	e	VII
+ 0138		
0105	e	X
0106	e	VII
+ 0119		
0107	e	VII
0108	e	VII
0109	e	VII
0111	p	VII
0115	e	IX/X
0118	e	VIII
0121	p	X
(0121a)		
0122	p	IX
0126	e	VIII
0127	e	VIII
0128	e	IX
0130	e	IX
0131	e	IX
0132	e	IX
0140	a	X
0141	e	X
0143	e	VI
0145	e	VII
0146	e	VIII
0147	e	VI
0148	e	VIII
0150	p	IX
0155	e	IX
0159	p	VI
0160	e	IV/V
0161	e	VIII
0162	e	III/IV

Unicals

No.	Contents	Date
0163	r	V
0164	e	VI/VII
0165	a	V
0166	ac	V
0167	e	VII
0169	r	IV
0170	e	V/VI
0171	e	about 300
0172	p	V
0175	a	V
0176	p	V
0177	e	X
0181	e	IV/V
0182	e	V
0183	p	VII
0184	e	VI
0185	p	IV
0186	p	V/VI
+ 0224		
0187	e	VI
0188	e	IV
0189	a	II/III
0198	p	VI
0199	p	VI/VII
0200	e	VII
0201	p	V
0204	e	VII
0207	r	IV
0208	p	VI
0209	cp	VII
0210	e	VII
0213	e	V/VI
0214	e	IV/V
0216	e	V
0217	e	V
0218	e	V
0219	p	IV/V
0220	p	III
0221	p	IV
0222	p	VI
0223	p	VI
0225	p	VI

Unicals

No.	Contents	Date
0226	p	V
0227	p	V
0228	p	IV
0229	r	VIII
0231	e	IV
0233	e	VIII
0234	e	VIII
0236	a	V
0237	e	VI
0238	e	VIII
0239	e	VII
0240	p	V
0241	p	V/VI
0242	e	IV
0243	p	X
+ 0121b		
0244	a	V
0249	e	X
0250	e	VIII
0252	p	V
0254	p	V
0256	e	VIII
0259	p	VII
0260	e	VI
0261	p	V
0262	p	VII
0266	e	VI
0269	e	IX
0270	p	IV/V
0271	e	IX
0274	e	V
0275	e	VII
0277	e	VII/VIII
0293	e	VI
+ 089		
092a		
0298	e	VIII/IX
0299	e	X/XI?
0300	e	VI/VII

Minuscules

No.	Contents	Date
f^1	e	X-XIV
f^{13}	e	XI-XV
1	e	XII
5	c	XIII
6	p	XIII
13	e	XIII
28	e	XI
33	eacp	IX
61	c	XVI
69	e	XV
81	acp	1044
88	c	XII
104	p	1087
118	e	XIII
124	e	XI
131	e	XIV
157	e	about 1122
174	e	1052
180	e	XII
181	a	X
205	er	XV
209	er	e XIV, r XV
221	c	X
225	e	1192
230	e	1013
249	e	XII
256	p	XI/XII
263	p	XIII
307	ac	X
346	e	XII
365	p	XII
424	p	XI
429	c	XIV
436	cp	XI/XII
442	c	XII/XIII
453	a	XIV
459	p	1092
543	e	XII
565	e	IX
579	e	XIII
597	e	XIII
610	a	XII

Minuscules

No.	Contents	Date
614	a	XIII
629	c	XIV
636	c	XV
642	c	XIV
700	e	XI
788	e	XI
826	e	XII
828	e	XII
892	e	IX
918	c	XVI
945	ac	XI
983	e	XII
1006	er	XI
1010	e	XII
1071	e	XII
1175	acp	X
1241	ecp	XII
1243	ec	XI
1253	e	XV
1292	ec	XIII
1319	p	XII
1333	e	XI
1342	e	XIII/XIV
1409	ac	XIV
1424	e	IX/X
1448	c	XII
1505	ec	XII
1506	p	1320
1573	p	XII/XIII
1582	e	948
1611	cr	XII
1678	a	XIV
1689	e	1200?
1709	e	XII
1735	c	X
1739	acp	X
1841	r	IX/X
1852	cp	XIII
1854	r	XI
1881	cp	XIV
1891	a	X
1912	p	X

Minuscules

No.	Contents	Date
1962	p	XI/XII
2030	r	XII
2050	r	1107
2053	r	XIII
2062	r	XIII
2127	p	XII
2200	p	XIV
2318	c	XVIII
2329	r	X
2344	acr	XI
2351	r	X
2377	r	XIV
2464	acp	IX
2473	c	1634
2492	c	XIV
2818 (36a)	a	XII

Lectionaries

No.	Contents	Date
l 59	a	XII
l 60	ea	1021
l 68	e	XII
l 76	e	XII
l 127	e	IX
l 147	a	XII
l 156	a	X
l 165	a	XI
l 170	a	XIV
l 184	e	1319
l 211	e	XII
l 253	e	1020
l 292	e	IX
l 384	e	XII
l 387	e	XI
l 422	ea	XIV
l 514	e	X
l 524	e	XII
l 547	e	XIII
l 563	a	IX
l 590	a	XI
l 591	a	XI
l 592	a	1576

Lectionaries

No.	Contents	Date
l 593	a	XV
l 596	a	1146
l 597	a	X
l 598	a	XI
l 599	a	XI
l 603	a	XI
l 617	a	XI
l 672	e	IX
l 673	e	XII
l 680	ea	XIII
l 751	ea	XI
l 770	e	X
l 773	e	XI
l 809	a	XII
l 813	e	1069
l 858	e	XII
l 859	e	XI
l 866	e	1174
l 883	a	XI
l 884	a	XIII
l 890	e	1420
l 895	a	XIII
l 921	a	XII
l 938	a	XIII
l 950	e	1289/90
l 1016	e	XII
l 1021	ea	XII
l 1074	e	1290
l 1153	a	XIV
l 1154	a	XII
l 1156	a	XIV
l 1159	a	1331
l 1178	a	XI
l 1223	e	XIII
l 1298	a	XI
l 1356	a	XI
l 1364	a	XII
l 1365	a	XII
l 1439	a	XII
l 1441	a	XIII
l 1443	a	1053
l 1552	e	985
l 1590	a	XIII
l 1627	e	XI
l 1780	e	XII
l 1977	ea	XII

Versions Old Latin

Abbr.	Contents*	Date
it^{a}	e	IV
it^{a2}	e	V
it^{ar}	acpr	IX
it^{aur}	e	VII
it^{b}	e	V
it^{b}	p	VIII/IX
it$^{\beta}$	e	VII
it^{c}	ea	XII/XIII
it^{comp}	p	IX/X
it^{d}	ea	V
it^{d}	p	V/VI
it^{dem}	ap	XIII
it^{div}	p	XII
it^{e}	e	V
it^{e}	a	VI
it^{f}	e	VI
it^{f}	p	IX
it^{ff}	c	IX
it^{ff1}	e	VIII
it^{ff2}	e	V
it^{g}	p	IX
it^{g1}	e	VIII/IX
it^{gig}	ar	XIII
it^{gue}	p	VI
it^{h}	e	V
it^{h}	acr	V
it^{i}	e	V
it^{j}	e	VI
it^{k}	e	IV/V
it^{l}	e	XIII
it^{l}	ac	VII

* See footnote 9, page 31*.

Versions Old Latin

Abbr.	Contents	Date
it$^{\lambda}$	e	VIII/IX
it^{mon}	p	X
it$^{\mu}$	e	V
it$^{\mu}$	p	IX
it^{n}	e	V
it^{o}	e	VII
it^{o}	p	XV
it^{p}	e	VIII
it^{p}	a	XII
it^{ph}	a	XII
it$^{\varphi}$	e	V
it$^{\pi}$	e	VII
it^{q}	e	VI/VII
it^{q}	c	VII
it^{r1}	e	VII
it^{r}	a	VII/VIII
it^{r}	p	VI/VII
it^{ro}	a	X
it$^{\rho}$	e	VII/VIII
it$^{\rho}$	p	X
it^{s}	e	VI/VII
it^{s}	ac	VI
it^{s}	p	VIII
it^{sa}	a	XIII
it^{sin}	ar	X
it^{t}	e	V/VI
it^{t}	acpr	XI
it^{v}	e	VII
it^{v}	p	VIII/IX
it^{w}	a	XIV/XV
it^{w}	c	VI
it^{z}	cpr	VIII

Vulgate

Abbr.	Contents	Date
vg	Vulgate	IV/V
vg^{cl}	Clementine Vulgate	1592
vg^{ww}	Wordsworth-White	1889-1954

Vulgate

Abbr.	Contents	Date
vg^{st}	Stuttgart Vulgate	1994

Syriac

Abbr.	Contents	Date
syr^{s}	e	IV
syr^{c}	e	IV
syr^{p}	eacp	V
syr^{pal}	eacp	VI
syr^{ph}	cr	VI
syr^{h}	eacpr	VII

Coptic

Abbr.	Contents	Date
cop^{sa}	eacpr	IV
cop^{bo}	eacpr	IX
cop^{pbo}	e	IV/V
cop^{meg}	ea	IV/V
cop^{mf}	e	IV/V
cop^{fay}	eacp	IV
cop^{ach}	ec	IV
cop^{ach2}	e	IV
cop^{v}	c	V

Armenian

Abbr.	Contents	Date
arm	Künzle edition	1984
	Zohrab edition	1805

Georgian

Abbr.	Contents	Date
geo	eacp	V
geo^{1}	eap	IX
geo^{2}	eap	X
geo^{A}	eap	X
geo^{B}	eap	X

Ethiopic

Abbr.	Contents	Date
eth	eacpr	VI
eth^{ro}	Rome edition	1548-49
eth^{pp}	Pell Platt edition	1830
eth^{TH}	Takla Hāymānot	1982-83
eth^{ms}	e	XIII

LIST OF ALTERNATIVE READINGS

At several passages the editors of the *Editio Critica Maior* had to leave open the decision as to which of the variants is the initial text. In *The Greek New Testament* these places are marked with the sign ♦. The following list shows the variants seen as equal to the reading text at places where there is no apparatus unit in *The Greek New Testament* (compare p. 4*).

	Reading text	Variant of equal value
Jas 1.22	μόνον ἀκροαταί	ἀκροαταὶ μόνον
2.11	μοιχεύεις. φονεύεις	μοιχεύεις, φονεύεις
3.4	ἀνέμων σκληρῶν	σκληρῶν ἀνέμων
4.9	μετατραπήτω	μεταστραφήτω
4.12	ὁ κρίνων	ὃς κρίνεις
4.14	τό	τά
5.18	ὑετὸν ἔδωκεν	ἔδωκεν ὑετόν
1Pe 2.12	ἐποπτεύοντες	ἐποπτεύσαντες
3.5	εἰς ϑεόν	εἰς τὸν ϑεόν
3.20	ὀλίγοι	ὀλίγαι
4.11	εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων	εἰς τοὺς αἰῶνας
5.9	ἐν κόσμῳ	ἐν τῷ κόσμῳ
5.11	εἰς τοὺς αἰῶνας	εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
2Pe 1.4	τίμια καὶ μέγιστα ἡμῖν ἐπαγγέλματα	τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα
1.5	αὐτὸ τοῦτο δέ	αὐτὸ δὲ τοῦτο
1.9	ἁμαρτιῶν	ἁμαρτημάτων
1.21	προφητεία ποτέ	ποτὲ προφητεία
2.3	νυστάζει	νυστάξει
2.22	κυλισμόν	κυλισμά
3.3	ἐσχάτων	ἐσχάτου
3.10	ἡμέρα	ἡ ἡμέρα
1Jn 1.7	ἐάν	ἐὰν δέ
1.8	οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν	ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν
2.4	ὅτι	*omit*
2.17	αὐτοῦ	*omit*
2.29	εἰδῆτε	ἴδητε
4.12	ἐν ἡμῖν τετελειωμένη ἐστίν	τετελειωμένη ἐστιν ἐν ἡμῖν
5.11	ἔδωκεν ἡμῖν ὁ ϑεός	ἔδωκεν ὁ ϑεός ἡμῖν
5.21	ἑαυτά	ἑαυτούς
2Jn 9	καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει	καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα ἔχει
Jd 17	ῥημάτων τῶν προειρημένων	προειρημένων ῥημάτων
18	ὑμῖν	ὑμῖν ὅτι

PRINCIPAL SYMBOLS AND ABBREVIATIONS

(See Introduction, pages 58*-63*)

{ } enclose a letter A, B, C, D which indicates the relative degree of certainty for the reading adopted in the text.

[ ] in the text enclose words whose presence or position in the text is regarded as disputed; in the critical apparatus, immediately following the symbol *Byz*, enclose the symbols for certain Byzantine witnesses (see p. 10*).

⟦ ⟧ enclose passages which are regarded as later additions to the text, but which are of evident antiquity and importance.

♦ follows a word or passage where two different variants could equally well be adopted as the initial text. If there is an apparatus unit the same sign will be found at the variant in the apparatus seen as equal to the reading text.

( ) in the critical apparatus, indicate that a witness supports the reading for which it is cited, but with minor differences; in the discourse segmentation apparatus, indicate minor differences of detail in segmentation, while the authority supports in general the segmentation for which it is cited.

[( )] indicate negligible differences in the witness of selected Byzantine manuscripts to the reading attested.

* the reading of the original hand of the manuscript.

? indicates that an early version is probably in support of a reading, but that there is some doubt.

$^{1/2, 2/3, 5/7}$ etc. indicate the statistics for variant readings in multiple instances of a passage. The second number indicates the number of times the passage occurs in a lectionary manuscript or a Church Father; the first number indicates how many times the reading attested is supported.

AD Apostoliki Diakonia (1988)

BJ La Bible de Jérusalem (1998)

BTI Biblia Traducción Interconfessional (2008)

Byz the reading of the majority of the Byzantine witnesses.

Byz^{pt} a part of the Byzantine manuscript tradition.

^{com} citation in the commentary section of a manuscript where the reading differs from the accompanying Greek text.

DHH Dios Habla Hoy (1996)

Diatessaron see p. 44*ff.

^{ed} the reading from an edition of a Church Father when it differs from a reading in the papyrus tradition of his text.

EU Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift (1999)

GNB Good News Bible (1992)

^{gr} a citation from a Greek fragment of the work of a Greek Church Father which is preserved complete only in a translation.

l a lectionary manuscript, identified by the superscript number following it.

l^{AD} reading of the lectionary edition of the Apostoliki Diakonia, Athens.

l$^{866^{1/2}}$ shows the relative frequency of a reading in the multiple occurrence of the same passage in a single lec-

tionary manuscript. The second number of the fraction indicates the number of times the passage occurs in the manuscript; the first number indicates how many times it supports the reading attested.

lat the Latin translation of a Greek Church Father.

LB Lutherbibel (1999)

Lect the reading of the majority of the lectionaries selected, together with the text of the edition published by Apostoliki Diakonia, Athens.

***Lect*pt** A part of the lectionary manuscript tradition (at least 10 manuscripts) which differs from the rest (also designated *Lect*pt).

***Lect*pt, AD** A part of the lectionary manuscript tradition in agreement with the edition by Apostoliki Diakonia.

lem in the Church Fathers, a citation from a *lemma*, i.e., the text of the New Testament which precedes the commentary (com) in a commentary manuscript.

LXX the Septuagint or Greek translation of the Old Testament.

M Merk, *Novum Testamentum Graece et Latine* (1992^{11}).

mg textual evidence contained in the margin of a manuscript.

ms, mss manuscript(s) of an early version, or of a Church Father's text, when differing from the edited text.

NA Nestle-Aland (2012).

NBS La Nouvelle Bible Segond (2002)

NIV New International Version (1984).

NRSV New Revised Standard Version (1989).

pap a reading from the papyrus stage of the tradition of a Church Father's text when it differs from an edition of the Father.

REB The Revised English Bible (1989)

[sic] an abnormality reproduced exactly from the original.

supp a portion of a manuscript or a Church Father's text supplied by a later hand where the original is missing.

Theodotion Theodotion's text of the Greek Old Testament.

TOB Traduction Œcuménique de la Bible (1988)

TR Textus Receptus (Oxford, 1889)

txt the text of a manuscript of the New Testament when it differs from another reading given in the margin (mg), or in the commentary section (comm) which accompanies the text of a Church Father.

vid the most probable reading of a manuscript where the state of its preservation makes complete verification impossible; or the apparent support of a Church Father for the reading cited, where stylistic and contextual factors do not permit complete certainty.

v.r. variant reading.

v.r. a variant reading specifically designated in a manuscript as an alternative.

WH Westcott and Hort, *The New Testament in the Original Greek* (1881).

MAP INDEX

Map 1 PALESTINE in Old Testament Times
Map 1i JERUSALEM and its Surroundings
Map 2 PALESTINE in New Testament Times
Map 3 THE ANCIENT NEAR EAST
Map 4 THE JOURNEYS OF THE APOSTLE PAUL

The first figure following each place name indicates the map on which it may be found, and the succeeding letter and number indicate horizontally and vertically the location of that place on the map. Cities are indexed according to the position of the circle which indicates the city, not according to the position of the name itself. Where the name of a region overlaps several locations, only the more prominent location is indexed.

There is no distinction between Biblical and non-Biblical names. Alternative names, separated by commas, are given for some cities. A question mark with a name indicates that the location of that place is uncertain.

No explanatory term is given in the index for cities and other well known geographical names (*e.g.*, Italy). The term *people* is often used where *region* would be as acceptable, and vice versa.

These maps were prepared by Professor Karl Elliger of Tübingen for the Württemberg Bible Society. Cartography was done by the Cartographic Institute of Helmut Fuchs in Leonberg.

Abel-beth-maacah 1 D-2
Abel-shittim 1 D-6
Abila 2 D-3
Abilene, *region* 2 E-1
Accad?, *city* 3 F-3
Accad, *region* 3 F-3
Acco 1 B-3
Achaia, *Roman province* 4 C-2
Achmetha 3 G-3
Achor, Valley of 1 C-6
Achzib 1 B-2
Acrabetta 2 C-5
Adam 1 D-5
Adoraim 1 B-7
Adramyttium 4 E-2
Adriatic Sea 4 B-2
Adullam 1i A-2
Adummim, Ascent of 1i B-1
Aenon? 2 C-4
Ai 1i B-1
Aijalon 1i A-1
Akhetaton 3 B-5
Alexandria 4 F-5
Alexandrium 2 C-5
Amalek, *people* 3 C-4
Amana, *mountain* 1 E-1
Amana, *river* 1 E-1
Ammon, *people* 3 D-4, 1 D-6
Amphipolis 4 D-2
Anathoth 1i B-1

Ancyra 4 F-2
Anti-Lebanon Mts. 1 E-1, 2 E-1
Antioch (*in Pisidia*) 4 F-2
Antioch (*in Syria*) 4 G-3
Antipatris 2 B-5, 4 G-4
Aphek (*in Geshur*) 1 D-3
Aphek (*in Philistia*) 1 B-5
Apollonia 4 D-2
Arabia 3 E-4, 2 E-4, 4 H-4
Arad 1 B-7
Aram, *people* 3 D-3
Ararat, *region* 3 E-1
Archelais 2 C-6
Arimathea? 2 B-5
Armenia, *region* 4 H-1
Arnon, *river* 1 D-7
Aroer (*in Moab*) 1 D-7
Aroer (*in Negeb*) 1 B-8
Arpachshad?, *people* 3 E-2
Arpad 3 D-2
Arumah 1 C-5
Arvad 3 D-3
Ascalon 2 A-6
Ashdod 1 A-6
Asher, *tribe* 1 C-3
Ashkelon 1 A-6
Ashkenaz?, *people* 3 F-1
Ashtaroth 1 E-3
Asia, *Roman province* 4 E-2
Asshur 3 E-3
Assos 4 E-2
Assyria, *region* 3 E-2
Ataroth 1 D-7
Athens 3 A-1, 4 D-3
Attalia 4 F-3
Azekah 1 B-6
Azotus 2 A-6

Baal-meon 1 D-6
Baal-zephon, *mountain?* 3 C-4
Babel 3 F-3
Babylon 3 F-3
Babylonia, *region* 3 F-3
Bahurim 1i B-1
Bashan, *region* 3 D-3, 1 D-3
Batanaea, *region* 2 E-3
Beeroth? 1i A-1
Beer-sheba 1 B-8
Benjamin, *tribe* 1 C-6
Beroea 4 C-2
Bethany 2 C-6
Bethel 1 C-6, 1i B-1
Beth-haccherem? 1i A-2
Beth-hoglah 1 C-6
Beth-horon, *see* Lower Beth-horon
and Upper Beth-horon
Bethlehem 1 C-6, 1i A-2, 2 C-6
Beth-nimrah 1 D-6
Bethsaida 2 D-3
Beth-shan 1 C-4
Beth-shemesh 1 B-6, 1i A-2
Beth-zur 1 B-7, 2 B-7
Betonim 1 D-5
Bezek 1 C-4
Bithynia, *Roman province* 4 F-2
Black Sea 4 F-1
Bozrah 3 D-4
Byblos 3 D-3

Cabul 1 C-3
Caesarea 2 B-4, 4 G-4
Caesarea Philippi 2 D-2
Calah 3 F-2
Cana 2 C-3
Canaan, *region* 3 C-3
Capernaum 2 D-3
Caphtor, *island* 3 A-2
Cappadocia, *Roman province* 4 G-2
Carchemish 3 D-2
Caria, *Roman province* 4 E-3
Carmel, *city* 1 B-7
Carmel, *mountain* 1 B-3, 2 B-3
Cauda, *island* 4 D-4
Cenchreae 4 D-3
Chaldea, *region* 3 F-4
Chephirah 1i A-1
Chesalon 1i A-1
Chinnereth, *city* 1 C-3

Chinnereth, Sea of 1 D-3
Chios 4 D-2
Chorazin 2 D-3
Cilicia, *Roman province* 4 G-3
City of Salt 1 C-6
Cnidus 4 E-3
Cnossus 3 A-2
Colossae? 4 E-3
Corinth 4 D-3
Cos 4 E-3
Crete, *island* 3 A-2, 4 D-3
Cuthah 3 F-3
Cyprus, *island* 3 C-3, 4 G-3
Cyrene 4 C-4

Daberath 1 C-3
Dalmatia, *region* 4 B-1
Damascus 3 D-3, 1 E-1, 2 E-1, 4 H-4
Dan, *city* 1 D-2
Dan, *tribe* 1 D-2
Dead Sea 2 C-7, 4 G-4
Debir 1 B-7
Decapolis, *region* 2 D-5
Dedan 3 D-5
Delphi 3 A-1
Derbe 4 F-3
Dibon 1 D-7
Dion 2 E-3
Dor 1 B-4
Dothan 1 C-4
Dumah 3 E-4

Ebal, *mountain* 1 C-5
Ecbatana 3 G-3
Eden, *region* 3 D-2
Edom, *people* 3 C-4
Edrei 3 D-3, 1 E-4
Eglon? 1 B-7
Egypt 3 B-4, 4 F-5
Egypt, River of 3 C-4
Ekron? 1 B-6
Elam, *region* 3 G-3
Elath 3 C-4
Elealeh 1 D-6
Elishah, *island* 3 C-3
Eltekeh? 1 B-6
Emmaus? 2 B-6
En-dor 1 C-4
En-gedi 1 C-7, 2 C-7
Ephesus 3 B-2, 4 E-3
Ephraim?, *city* 2 C-6
Ephraim, *tribe* 1 C-5
Ephron? 1i B-1
Epirus, *region* 4 C-2
Erech 3 F-4
Eshtaol? 1i A-1
Eshtemoa 1 B-7
Etam 1i A-2
Euphrates, *river* 3 E-3, 4 H-2
Ezion-geber 3 C-4

Fair Havens 4 D-4
Forum of Appius 4 A-1

Gad, *tribe* 1 D-6
Gadara 2 D-4
Galatia, *region* and *Roman province* 4 F-2, 4 G-2
Galilee, *region* 2 C-3
Galilee, Sea of 2 D-3, 4 G-4
Gath? 1 B-7
Gath-hepher 1 C-3
Gaulanitis, *region* 2 D-2
Gaza 3 C-4, 1 A-7, 2 A-7
Geba 1 C-6, 1i B-1
Gebal 3 D-3
Gedor 1i A-2
Gennesaret, *see* Chinnereth *and* Galilee, Sea of
Gerar? 1 A-7
Gerasa 2 D-5
Gergesa? 2 D-3
Gerizim, *mountain* 1 C-5
Geshur, *region* 1 D-3
Gezer 1 B-6
Gibbethon? 1 B-6
Gibeah 1 C-6, 1i A-1
Gibeon? 1 C-6, 1i A-1

Gilboa, *mountain* 1 C-4
Gilead, *region* 1 D-5
Gilgal? 1 C-6, 1i C-1
Ginaea 2 C-4
Gischala 2 C-2
Gomer, *people* 3 D-1
Gophna 2 C-6
Goshen, *region* 3 B-4
Gozan 3 E-2
Great Sea 3 A-3, 1 A-5
Great Zab, *river* 3 F-2
Greece 4 C-3

Habor, *river* 3 E-2
Hadid 1 B-6
Hadrach 3 D-2
Halys, *river* 3 C-1
Hamath 3 D-3
Haran 3 D-2
Harosheth 1 B-3
Hauran, *region* 2 E-4
Hazazon-tamar? 3 C-4
Hazor 1 D-3
Hebron 1 B-7, 2 B-7
Helbon 1 E-1
Heliopolis 3 B-4, 4 F-5
Helkath 1 B-3
Hermon, *mountain* 1 D-1, 2 D-1
Herodium 2 C-6
Heshbon 1 D-6
Hierapolis 4 E-2
Hippos 2 D-3
Horeb, *mountain* 3 C-5
Hyrcania 2 C-6

Ibleam 1 C-4
Iconium 4 F-2
Idumea, *region* 2 B-7
Ijon? 1 D-2
Illyricum, *Roman province* 4 C-1
Iphtahel, Valley of 1 C-3
Issachar, *tribe* 1 C-4
Italy 4 A-1
Ituraea, *region* 2 D-2

Jabbok, *river* 1 D-5
Jabesh-gilead 1 D-4
Jabneel 1 B-6
Jabneh 1 B-6
Jamnia 2 B-6
Jarmuth 1i A-2
Jattir 1 B-7
Javan, *region* 3 A-2, 3 B-2
Jazer? 1 D-6
Jericho 1 C-6, 1i C-1, 2 C-6
Jerusalem 3 C-4, 1 C-6, 1i A-1, 2 C-6, 4 G-4
Jeshanah 1i B-1
Jetur, *people* 3 D-4
Jezreel 1 C-4
Jogbehah 1 D-5
Jokneam 1 B-4
Joppa 3 C-4, 1 B-5, 2 B-5
Jordan, *river* 1 D-5, 2 D-5
Judah, *tribe* 1 C-6
Judah, Wilderness of 1 C-7
Judea, *region* 2 C-6
Julias 2 D-3
Juttah 1 B-7

Kadesh 3 D-3
Kadesh-barnea 3 C-4
Kanah, *river* 1 B-5
Kasion, *mountain* 3 D-2
Kasion, *mountain?* 3 C-4
Kedar, *people* 3 D-4
Kedesh 1 C-2
Keilah 1 B-7, 1i A-2
Kerkha, *river* 3 G-3
Khattushash 3 C-1
Kiriath-jearim 1i A-1
Kiriath-sepher 1 B-7
Kishon, *river* 1 C-4
Kittim, *island* 3 C-3

Lachish 1 B-7
Laish 1 D-2
Laodicea 4 E-2
Larsa 3 F-4

Lasea 4 D-4
Lebanon Mts. 1 D-1, 2 D-1
Lebonah 1 C-5
Lesbos, *island* 4 D-2
Libnah? 1 B-6
Libya 3 A-4, 4 D-5
Little Zab, *river* 3 F-3
Livias 2 D-6
Lod 1 B-6
Lower Beth-horon 1 B-6, 1i A-1
Lud, *people* 3 B-2
Lycaonia, *region* 4 F-2
Lycia, *region* 4 E-3
Lydda 2 B-6
Lydia, *region* 4 E-2
Lystra 4 F-2

Macedonia, *Roman province* 4 C-2
Machaerus 2 D-7
Madai, *people* 3 G-2
Magdala 2 C-3
Mahanaim? 1 D-5
Malta, *island* 4 A-3
Manasseh, *tribe* 1 C-5
Maon (*in Arabia*) 3 D-4
Maon (*in Judah*) 1 B-7
Mareshah 1 B-7
Mari 3 E-3
Masada 2 C-7
Massa?, *people* 3 D-5
Medeba 1 D-6, 2 D-6
Media, *region* 3 G-3
Mediterranean Sea 2 A-4, 4 D-4
Megiddo 3 C-3, 1 C-4
Me-jarkon, *river* 1 B-5
Memphis 3 B-4, 4 F-5
Merom 1 C-3
Mesha?, *people* 3 D-5
Meshech?, *region* 3 E-1, 3 C-2
Mesopotamia, *region* 3 E-2
Michmash 1 C-6, 1i B-1
Michmethath 1 C-5
Midian, *people* 3 C-4
Migdol? 3 C-4
Miletus 4 E-3
Mitylene 4 E-2
Mizpah? (*in Benjamin*) 1i A-1
Mizpah? (*in Gilead*) 1 D-5
Mizraim (*Hebrew name for Egypt*) 3 B-4
Moab, *region* 3 D-4, 1 D-7
Modein 1i A-1, 2 B-6
Moresheth-gath 1 B-6
Myra 4 F-3
Mysia, *region* 4 E-2

Nabataea, *people* 2 B-8, 2 E-5
Nahalal? 1 B-3
Nain 2 C-4
Naphtali, *tribe* 1 C-3, 2 C-3
Nazareth 2 C-3
Neapolis 4 D-2
Nebaioth, *people* 3 D-4
Negeb, *desert in Southern Palestine* 1 A-8
Nephtoah 1i A-1
Netophah 1i A-2
Nicopolis (*in Epirus*) 4 C-2
Nicopolis (*in Macedonia*) 4 D-1
Nicopolis (*in Syria*) 4 G-2
Nile, *river* 3 B-5, 4 F-5
Nineveh 3 E-2
No-amon 3 C-5
Nob? 1i B-1
Noph 3 B-4

On 3 B-4
Ono 1 B-5
Ophrah (*in Benjamin*) 1i B-1
Ophrah? (*in Issachar*) 1 C-4
Orontes, *river* 3 D-3

Paddan-aram, *region* 3 E-2
Palmyra 3 D-3, 4 H-3
Pamphylia, *Roman province* 4 F-3
Paphos 4 F-3
Paran 3 C-5
Patara 4 E-3
Pathros, *region* 3 B-5

Patmos, *island* 4 E-3
Pella 2 D-4
Penuel 1 D-5
Peraea, *region* 2 D-5
Perga 4 F-3
Pergamum 4 E-2
Persepolis 3 H-4
Persia 3 H-4
Pessinus 4 F-2
Petra 4 H-5
Pharpar, *river* 1 E-2
Phaselis 2 C-5
Philadelphia (*in Decapolis*) 2 D-6
Philadelphia (*in Lydia*) 4 E-2
Philippi 4 D-1
Philistia, *region* 1 B-6
Phoenicia, *region* 4 G-4
Phoenix 4 D-4
Phrygia, *region* 4 E-2
Pirathon? 1 C-5
Pisidia, *region* 4 F-2
Pithom 3 C-4
Pontus, *Roman province* 4 G-1
Ptolemais 2 B-3, 4 G-4
Punon 3 C-4
Put, *region* 3 A-4
Puteoli 4 A-1

Qarqar 3 D-2
Qumran 2 C-6

Rabbah 1 D-6
Ramah (*in Asher*) 1 C-3
Ramah (*in Benjamin*) 1 C-6, 1i A-1
Rameses? 3 C-4
Ramoth-gilead 1 E-4
Raphana? 2 E-3
Raphia 1 A-7, 2 A-7
Red Sea 3 C-5
Reuben, *tribe* 1 D-6
Rezeph 3 D-3
Rhegium 4 B-2
Rhodes, *island* 3 B-2, 4 E-3
Riblah 3 D-3
Rimmon 1i B-1
Rome 4 A-1

Sais 4 F-5
Salamis 4 G-3
Salim? 2 C-4
Salmone?, *island* 4 E-3
Salt Sea 1 C-7
Salt, Valley of 1 C-8
Samaria, *city* 1 C-5
Samaria, *region* 2 C-4
Samos, *island* 4 E-3
Samothrace, *island* 4 E-2
Sardis 3 B-2, 4 E-2
Sarid 1 C-4
Scythopolis 2 C-4
Sebaste 2 C-5
Seleucia 4 G-3
Semechonitis, Lake 1 D-2, 2 C-2
Senir?, *mountain* 1 D-1
Sepphoris 2 C-3
Sharon, Plain of 1 B-4, 2 B-4
Shechem 1 C-5, 2 C-5
Shephelah, *lowland in Palestine* 1 B-7
Shihor-libnath?, *river* 1 B-4
Shiloh 1 C-5
Shinar, *region* 3 F-4
Shunem 1 C-4
Shur, Wilderness of 3 C-4
Sicily, *island* 4 A-3
Sidon 3 D-3, 1 C-1, 2 C-1, 4 G-4
Simeon, *tribe* 1 B-7
Sinai, *mountain* 3 C-5
Sinope 4 G-1
Smyrna 4 E-2
Socoh (*in Juda*) 1i A-2
Socoh (*in Manasseh*) 1 B-4
Succoth (*in Egypt*) 3 C-4
Succoth (*in Gilead*) 1 D-5
Sumer, *region* 3 F-4
Susa 3 G-4
Sychar? 2 C-5
Syracuse 4 A-3
Syria, *Roman province* 4 H-3

Syro-Phoenicia, *region* 2 C-2
Syrtis, *bay* 4 B-5

Taanach 1 C-4
Tabor, *mountain* 1 C-3, 2 C-3
Tadmor 3 D-3
Tappuah 1 C-5
Tarsus 4 G-3
Tavium 4 G-2
Tekoa 1 C-6, 1i A-2
Tell el-Amarna 3 B-5
Tema 3 D-5
Thamna 2 B-5
Thebes 3 C-5
Thebez 1 C-4
Thessalonica 4 D-2
Thracia, *Roman province* 4 D-1
Three Taverns 4 A-1
Thyatira 4 E-2
Tiberias 2 C-3
Tigris, *river* 3 F-3
Timnah? 1 B-6
Timnath-serah 1 B-5
Tiphsah 3 D-3
Tiras, *people* 3 B-1
Tirzah? 1 C-5
Togarmah, *region* 3 E-2
Trachonitis, *region* 2 E-2
Troas 4 D-2
Trogyllium 4 E-3
Tubal?, *people* 3 D-1, 3 C-2
Tyre 3 C-3, 1 C-2, 2 C-2, 4 G-4
Tyrrhenian Sea 4 A-2

Ugarit 3 D-3
Upper Beth-horon 1 B-6, 1i A-1
Ur 3 F-4
Urartu, *region* 3 E-1
Urmiah, Lake 3 F-2

Van, Lake 3 F-2

West Sea 3 A-3, 1 A-5

Zab, *see* Little Zab *and* Great Zab
Zanoah 1i A-2
Zarephath 1 C-1, 2 C-1
Zebulun, *tribe* 1 C-3, 2 C-3
Zered, *brook* 1 D-8
Ziklag 1 B-7
Zin, Wilderness of 3 C-4
Ziph 1 B-7
Zoan 3 C-4
Zoar 1 C-8, 2 C-8
Zorah 1i A-1

A CONCISE GREEK-ENGLISH DICTIONARY OF THE NEW TESTAMENT

Revised Edition

Prepared by

BARCLAY M. NEWMAN

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT
UNITED BIBLE SOCIETIES

The German Bible Society is a not for profit religious foundation. Its mission, in collaboration with other members of the United Bible Societies, is to promote biblical research and worldwide Bible translation work in order to make the Bible available to everybody in their own language.

A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament
Revised Edition 2010
Second corrected printing 2014

ISBN 978-3-438-06019-8

© 2010 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart
www.scholarly-bibles.com
Satz: Laupp & Göbel, Nehren
Printed in Germany
All rights reserved

TABLE OF CONTENTS

Preface to the Revised Edition VII

Preface to the First Edition IX

Abbreviations X

Greek-English Lexicon 1

A Sampling of Some Greek NT Words
That Share Similar Meanings 207

Serendipitous was the journey from the Concise Greek-English Dictionary of 1971 to its revision of 2009 – the former my first project of this sort and the latter my final one. Words cannot possibly express my indebtedness to Florian Voss for his sound advice and constant encouragement during the course of the revision, and to Bertram Salzmann, who ran to my rescue more than once. In fact, I can say of the entire staff of the German Bible Society: "You have a special place in my heart ... All of you have helped in the work God has given me." (Php 1.7)

Barclay M. Newman

PREFACE TO THE REVISED EDITION

Both the function and the essential features of the dictionary as stated in the preface to the first edition (page ix) have been retained throughout this second, revised edition. But certain important new features have been introduced to enhance the value and usefulness of the dictionary, and among these are the following:

I. NEW FEATURES WITHIN THE MAIN PART OF THE DICTIONARY

a. *Each definition of each word* has been carefully reviewed and, where deemed necessary, revised.

b. Where *cross-referencing* is used *between more than two Greek words*, the simple verb usually serves as the primary entry with the other forms keyed to it:

ἀγαπάω (ἀγάπη, ἀγαπητός)
ἀγάπη, ης f (ἀγαπάω)
ἀγαπητός, ή, όν (ἀγαπάω)

When a verb form is not used in the New Testament, an alternate form serves as the primary entry:

ἀνα|καινόω (καινός) *renew, remake*

Where *only two Greek words* are cross-referenced, the words are cross-referenced to each other:

ἀγαλλίασις, εως f (ἀγαλλιάω)
ἀγαλλιάω (ἀγαλλίασις)

c. *Each word that is used only once* in the Greek New Testament is so indicated by book, chapter, and verse within brackets at the end of the entry where it occurs in the dictionary: [Mt 15.39].

d. As a didactic, mnemonic, and phonetic device, *compound words are divided by small upright lines* according to their basic components: ἀντι|καθ|ίστημι and ἀν|εξ|ιχνίαστος.

e. Where it seems especially helpful to do so, *Greek words not found in the New Testament* are included in conjunction with the definition of an entry:
   ἁδρότης, ητος f (ἁδρός = *ripeness, abundance*) *generous amount.*

Occasionally, a form used in the New Testament is accompanied by a form not found in the New Testament:
   ἀπο|στυγέω (στυγέω = *hate,* στυγητός) *hate*

II. NEW FEATURES OUTSIDE THE MAIN PART OF THE DICTIONARY

a. *Inclusion of maps* as stated in the original preface, but not included in the dictionary when bound separately.

b. *A sampling of some Greek NT words that share similar meanings* is included as a separate entity apart from the dictionary itself. This is more in the style of an enchiridion than an exhaustive study.

PREFACE TO THE FIRST EDITION 1971

This dictionary has been designed for use in conjunction with the United Bible Societies' Greek New Testament. It is distinctive, for rather than listing the various meanings of words on the basis of traditional etymological methods which follow logico-historical principles, the different meanings are arranged according to their usage in the New Testament, so that the more central and frequent meanings are given first and the secondary or peripheral meanings follow. Moreover, the meanings are given in present-day English, rather than in accord with traditional ecclesiastical terminology.

Other important features of the dictionary include the following: (1) conciseness, (2) coverage of the total vocabulary contained in both text and apparatus of the United Bible Societies' Greek New Testament, (3) the listing and identification of irregular and unusual verb forms both under the primary entry of the verb and in alphabetical order throughout the dictionary, and (4) cross references from all place-names to the maps that are bound with the dictionary.

Unless otherwise qualified, all verb forms, except infinitives and participles, are cited in the present, indicative, active, first person, singular; infinitives are generally cited in their present, active forms, and participles in the present, active, nominative, masculine, singular. In all cases where the inclusion of forms as separate entries would place them in alphabetical proximity to the primary entry of the word in question, they have been listed only under the primary entry.

With a deep sense of indebtedness and gratitude, special acknowledgment is made to Dorothy G. Axelroth, Bruce M. Metzger, Harold K. Moulton, Karen G. Munson, and Erroll F. Rhodes, whose careful criticism and wise counsel contributed immeasurably toward the preparation of this dictionary.

BARCLAY M. NEWMAN

ABBREVIATIONS

NEW TESTAMENT BOOKS

Mt	Matthew	1, 2 Th	1, 2 Thessalonians
Mk	Mark	1, 2 Tm	1, 2 Timothy
Lk	Luke	Tt	Titus
Jn	John	Phm	Philemon
Ac	Acts	He	Hebrews
Ro	Romans	Jas	James
1, 2 Cor	1, 2 Corinthians	1, 2 Pe	1, 2 Peter
Ga	Galatians	1, 2, 3 Jn	1, 2, 3 John
Eph	Ephesians	Jd	Jude
Php	Philippians	Re	Revelation
Col	Colossians		

OTHER ABBREVIATIONS

acc.	accusative case	impers.	impersonal
act.	active	impf.	imperfect
adj.	adjective	impv.	imperative
adv.	adverb	ind.	indicative
alt.	alternative	inf.	infinitive
aor.	aorist	interj.	interjection
cf.	compare	interrog.	interrogative
comp.	comparative	intrans.	intransitive
conj.	conjunction	lit.	literally
dat.	dative case	m	masculine
demon.	demonstrative	masc.	masculine (in reference to verbal forms, to avoid confusion with middle)
e. g.	for example		
etc.	and so forth		
f	feminine	midd.	middle
f, ff	following	mng.	meaning
fem.	feminine (in reference to verbal forms, to avoid confusion with future)	n	neuter
		neut.	neuter (in reference to verbal forms, to avoid confusion with nominative)
fut.	future		
gen.	genitive case		
i. e.	that is	nom.	nominative

NT	New Testament	prep.	preposition
obj.	object	pres.	present
opt.	optative	pro.	pronoun
OT	Old Testament	ptc.	participle
pass.	passive	sg.	singular
pers.	person	sp.	spelling
pf.	perfect	subj.	subjunctive, subject
pl.	plural	superl.	superlative
plpf.	pluperfect	trans.	transitive

Geographical place names are keyed to the maps that are bound with the dictionary and with *The Greek New Testament.* The first figure, in bold type, indicates the map number; the following letter and figure indicate the location of the place name on the map.

A

α *alpha* (first letter of the Greek alphabet); *first* (in titles of NT writings)

Ἀαρών m *Aaron*

Ἀβαδδών m *Abaddon, Destroyer* (Hebrew name of a demon transliterated into Greek) [Re 9.11]

ἀ|βαρής, ές (βάρος) *of no (financial) burden* [2 Cor 11.9]

αββα m *Father* (of address to God) (Aramaic word)

Ἄβελ m *Abel*

Ἀβιά m *Abijah:* (1) person in the genealogy of Jesus (Mt 1.7); (2) founder of a tribe of priests (Lk 1.5)

Ἀβιαθάρ m *Abiathar* [Mk 2.26]

Ἀβιληνή, ῆς f *Abilene* (**2** E-1) [Lk 3.1]

Ἀβιούδ m *Abiud*

Ἀβραάμ m *Abraham*

ἄ|βυσσος, ου f (βυθίζω) *abyss; home of demons and evil spirits; world of the dead* (Ro 10.7)

Ἄγαβος, ου m *Agabus*

ἀγαγεῖν aor. inf. of ἄγω

ἀγαθο|εργέω (ἀγαθός + ἐργάζομαι) *do good; be generous* [1 Tm 6.18]

ἀγαθο|ποιέω (ἀγαθός + ποιέω) *do (something) good (for someone), help; do what is right*

ἀγαθο|ποιΐα, ας f (ἀγαθός + ποιέω) *doing what is good* or *right* [1 Pe 4.19]

ἀγαθο|ποιός, οῦ m (ἀγαθός + ποιέω) *one who does what is good* or *right* [1 Pe 2.14]

ἀγαθός, ή, όν (ἀγαθο|εργέω, ἀγαθο|ποιέω, ἀγαθο|ποιΐα, ἀγαθο|ποιός, ἀγαθ|ουργέω, ἀγαθωσύνη, ἀ|φιλ|άγαθος, φιλ|άγαθος) *good; useful, satisfactory for one's (its) purpose, fitting, beneficial; sound* (of trees), *fertile* (of soil), *happy* (of days); in a moral sense *upright, just; kind, generous; clear* (of conscience); *perfect, inherently good* (of God); τὸ ἀγαθόν *the good, what is good; what is right; what is beneficial* or *advantageous;* τὰ ἀγαθά *goods, possessions; good things* (Lk 16.25); *good deeds* (Jn 5.29)

ἀγαθ|ουργέω (ἀγαθός + ἐργάζομαι) *do something good, show kindness* [Ac 14.17]

ἀγαθωσύνη, ης f (ἀγαθός) *goodness; generosity*

ἀγαλλίασις, εως f (ἀγαλλιάω) *extreme joy* or *gladness*

ἀγαλλιάω (ἀγαλλίασις) *be extremely joyful* or *glad*

ἄ|γαμος, ου f and m (γαμέω) *unmarried, single*

ἀγανακτέω *be indignant* or *angry*

ἀγανάκτησις, εως f (ἀγανακτέω) *indignation, anger* [2 Cor 7.11]

ἀγαπάω (ἀγάπη, ἀγαπητός) *love* (primarily of Christian love), *cherish; show* or *prove one's love; long for, desire, place first in one's affections*

ἀγάπη, ης f (ἀγαπάω) *love* (primarily of Christian love); *concern, in-*

terest; sacred meal, love-feast (of the early Church: Jd 12)

ἀγαπητός, ή, όν (ἀγαπάω) *beloved, dear(est); only*

Ἀγάρ f Hagar

ἀγγαρεύω (Persian word) *force (someone to do something)*

ἀγγεῖον, ου n (ἄγγος) *container* (for oil) [Mt 25.4]

ἀγγελία, ας f (ἀγγέλλω) *message, news; instruction, command*

ἀγγέλλω (ἀγγελία, ἄγγελος, ἀν|αγγέλλω, ἀπ|αγγέλλω, ἀρχ|άγγελος, δι|αγγέλλω, ἐξ|αγγέλλω, ἐπ|αγγελία, ἐπ|άγγελμα, εὐ|αγγελίζω, εὐ|αγγέλιον, εὐ|αγγελιστής, ἰσ|άγγελος, κατ|αγγελεύς, κατ|αγγέλλω, παρ|αγγελία, παρ|αγγέλλω, προ|επ|αγγέλλομαι, προ|ευ|αγγελίζομαι, προ|κατ|αγγέλλω) *tell, announce* [Jn 20.18]

ἄγε pres. impv. of ἄγω used as an interj.

ἄγγελος, ου m (ἀγγέλλω) *angel; messenger, one who is sent*

ἄγγος, ους n *container* (for a catch of fish) [Mt 13.48]

ἀγέλη, ης f (ἄγω) *herd* (of pigs)

ἀ|γενεα|λόγητος, ον (γίνομαι + λέγω) *without genealogy* [He 7.3]

ἀ|γενής, ές (γίνομαι) *worthless, despised, insignificant* [1 Cor 1.28]

ἁγιάζω (ἁγιασμός, ἅγιος, ἁγιότης, ἁγιωσύνη, ἁγνεία, ἁγνίζω, ἁγνισμός, ἁγνός, ἁγνότης, ἁγνῶς) *set apart as sacred to God, sancify; regard as sacred; purify, cleanse*

ἁγιασμός, οῦ m (ἁγιάζω) *consecration, dedication, sanctification, holiness*

ἅγιος, α, ον (ἁγιάζω) *set apart to* or *by God, sacred, consecrated; holy, morally pure, upright;* οἱ ἅγιοι *God's people;* τὸ ἅγιον or τὰ ἅγια *the sanctuary* (He 9.1, 25; 13.11); superl. **ἁγιώτατος** *most sacred* (Jd 20)

ἁγιότης, ητος f (ἁγιάζω) *holiness, holy character* [He 12.10]

ἁγιωσύνη, ης f (ἁγιάζω) *holiness; consecration*

ἀγκάλη, ης f (ἐν|αγκαλίζομαι) *arm* [Lk 2.28]

ἄγκιστρον, ου n (ἄγκυρα) *fishhook* [Mt 17.27]

ἄγκυρα, ας f (ἄγκιστρον) *anchor*

ἄ|γναφος, ον (γναφεύς) *new, unshrunken*

ἁγνεία, ας f (ἁγιάζω) *purity; chastity*

ἁγνίζω (ἁγιάζω) *purify, cleanse*

ἁγνισμός, οῦ m (ἁγιάζω) *purification (ritual)* [Ac 21.26]

ἀ|γνοέω (γινώσκω) *be ignorant; fail to understand; disregard;* perhaps *sin in ignorance* (He 5.2)

ἀ|γνόημα, τος n (γινώσκω) *sin committed in ignorance* [He 9.7]

ἄ|γνοια, ας f (γινώσκω) *ignorance, unawareness;* possibly *sin*

ἁγνός, ή, όν (ἁγιάζω) *pure, holy; chaste; innocent*

ἁγνότης, ητος f (ἁγιάζω) *purity, sincerity*

ἁγνῶς (ἁγιάζω) adv. *with pure motives, sincerely* [Php 1.17]

ἀ|γνωσία, ας f (γινώσκω) *lack of spiritual discernment; ignorant talk* (1 Pe 2.15)

ἄ|γνωστος, ον (γινώσκω) *unknown* [Ac 17.23]

ἀγορά, ᾶς f (ἀγοράζω) *market place*

ἀγοράζω (ἀγορά, ἀγοραῖος, δημ|ηγορέω, ἐξ|αγοράζω, παν|ήγυρις) *buy; redeem, ransom*

ἀγοραῖος, ου m (ἀγοράζω) *loafer* (who frequents the market place); *court session* (held in **ἀγορά**, the center of public life); ἀγοραῖοι ἄγονται *the courts are open* (Ac 19.38)

ἄγρα, ας f (ἀγρεύω) *catch* (of fish)

ἀ|γράμματος, ον (γράφω) *uneducated;* possibly *lacking rabbinic training* [Ac 4.13]

ἀγρ|αυλέω (ἀγρός + αὐλίζομαι) *live outdoors* [Lk 2.8]

ἀγρεύω (ἄγρα, ἀγρ|υπνέω, ἀγρ|υπνία, ζω|γρέω) *trap, catch off guard* [Mk 12.13]

ἀγρι|έλαιος, ου f (ἀγρός + ἔλαιον) *wild olive tree*

ἄγριος, α, ον (ἀγρός) *wild*

Ἀγρίππας, α m *Agrippa:* (1) Herod Agrippa I (Ac 12.1ff); (2) Herod Agrippa II (Ac 25.26)

ἀγρός, οῦ m (ἀγρ|αυλέω, ἀγρι|έλαιος, ἄγριος) *field; farm; countryside*

ἀγρ|υπνέω (ἀγρεύω + ὕπνος) *be awake* or *alert; watch over, care for*

ἀγρ|υπνία, ας f (ἀγρεύω + ὕπνος) *sleeplessness*

ἄγω (ἀγωγή, ἀν|άγω, ἀν|εκ|διήγητος, ἀπ|άγω, ἀπο|συν|άγωγος, ἀρχη|γός, ἀρχι|συν|άγωγος, δι|άγω, δι|ηγέομαι, δι|ήγησις, δουλ|αγωγέω, εἰσ|άγω, ἐκ|δι|ηγέομαι, ἐξ|άγω, ἐξ|ηγέομαι, ἐπ|άγω, ἐπ|αν|άγω, ἐπ|εισ|αγωγή, ἐπι|συν|άγω, ἐπι|συν|αγωγή, ἡγεμονεύω, ἡγεμονία, ἡγεμών, ἡγέομαι, καθ|ηγητής, κατ|άγω, μετ|άγω, ὁδ|ηγέω, παιδ|αγωγός, παρ|άγω, παρ|εισ|άγω, παρ|είσ|ακτος, περι|άγω, προ|άγω, προ|ηγέομαι, προσ|άγω, προσ|αγωγή, συλ|αγωγέω, συν|άγω, συν|αγωγή, συν|απ|άγομαι, ὑπ|άγω, χαλιν|αγωγέω, χειρ|αγωγέω, χειρ|αγωγός, χορ|ηγέω) aor. **ἤγαγον**, inf. **ἀγαγεῖν**; aor. pass. **ἤχθην**; fut. pass. **ἀχθήσομαι**. *lead, bring; go;* τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει *this is the third day* (Lk 24.21); ἄγονται ἀγοραῖοι (see ἀγοραῖος, Ac 19.38); ἄγε νῦν *now listen, just a minute* (Jas 4.13; 5.1)

ἀγωγή, ῆς f (ἄγω) *manner of life, conduct* [2 Tm 3.10]

ἀγών, ῶνος m (ἀγωνίζομαι) *struggle, fight; opposition; concern; race* (He 12.1)

ἀγωνία, ας f (ἀγωνίζομαι) *agony, anguish* [Lk 22.44]

ἀγωνίζομαι (ἀντ|αγωνίζομαι, ἀγών, ἀγωνία, ἐπ|αγωνίζομαι, κατ|αγωνίζομαι, συν|αγωνίζομαι) *struggle, fight; do one's best; compete* (of athletic contests)

Ἀδάμ m *Adam*

ἀ|δάπανος, ον (δαπανάω) *free of charge* [1 Cor 9.18]

Ἀδδί m *Addi* [Lk 3.28]

ἀδελφή, ῆς f (ἀδελφός) *sister; fellow believer*

ἀδελφός, οῦ m (ἀδελφή, ἀδελφότης, φιλ|αδελφία, φιλ|άδελφος, ψευδ|άδελφος) *brother; fellow believer; citizen of the same country; person of the same nationality* or *race*

ἀδελφότης, ητος f (ἀδελφός) *a fellowship* (of believers)

ἄ|δηλος, ον (δηλόω) *unmarked; indistinct*

ἀ|δηλότης, ητος f (δηλόω) *uncertainty* [1 Tm 6.17]

ἀ|δήλως (δηλόω) adv. *without a set goal, aimlessly* [1 Cor 9.26]

ἀδημονέω *be anxious, distressed,* or *troubled*

ᾅδης, ου m *Hades, world of the dead; death;* perhaps *hell, the place of final punishment*

ἀ|διά|κριτος, ον (κρίνω) *without prejudice* or *favoritism* [Jas 3.17]

ἀ|διά|λειπτος, ον (λείπω) *endless, constant*

ἀ|δια|λείπτως (λείπω) adv. *constantly, always*

ἀ|δικέω (δικαιόω) *wrong (someone), treat (someone) unjustly, harm; do wrong* or *evil; be in the wrong, be guilty* (Ac 25.11)

ἀ|δίκημα, τος n (δικαιόω) *crime; sin, wrong*

ἀ|δικία, ας f (δικαιόω) *wrongdoing, evil, sin; injustice*

ἄ|δικος, ον (δικαιόω) *evil, sinful; dishonest, unjust, crooked; (judge who is) an unbeliever* (1 Cor 6.1)

ἀ|δίκως (δικαιόω) adv. *unjustly* [1 Pe 2.19]

Ἀδμίν m *Admin* [Lk 3.33]

ἀ|δόκιμος, ον (δέχομαι) *failing to meet the test, disqualified; worthless; corrupted (mind)*

ἄ|δολος, ον (δολόω) *pure, undiluted* [1 Pe 2.2]

Ἀδραμυττηνός, ή, όν *Adramyttium* (**4** E-2) [Ac 27.2]

Ἀδρίας, ου m *Adriatic Sea* (**4** B-2) [Ac 27.27]

ἁδρότης, ητος f (ἁδρός = *ripeness, abundance*) *generous gift* [2 Cor 8.20]

ἀ|δυνατεῖ (δύναμαι) impers. *it is impossible*

ἀ|δύνατος, ον (δύναμαι) *impossible* (τὸ ... ἀδύνατον τοῦ νόμου *what the law could not do* Ro 8.3); *weak; impotent* (ἀδύνατος ... τοῖς ποσίν *unable to walk* Ac 14.8)

ἀ|δυσ|βάστακτος, ον (δυσ- = *difficult* + βαστάζω) *not difficult to bear*

ᾄδω (κιθαρ|ῳδός, ᾠδή) *sing*

ἀεί (ἀ|ΐδιος) adv. *always, constantly*

ἀετός, οῦ m *eagle; vulture*

ἄ|ζυμος, ον (ζυμόω) *without yeast, unleavened;* τὰ ἄζυμα *Jewish Feast of Unleavened Bread*

Ἀζώρ m *Azor* (person)

Ἄζωτος, ου f *Azotus,* (**2** A-6), *Ashdod* of OT (**1** A-6) [Ac 8.40]

ἀήρ, έρος m *air; ethereal region above the earth, space* (Eph 2.2)

ἀ|θανασία, ας f (θνῄσκω) *immortality*

ἀ|θέμιτος, ον (θέμις = *law, right*) *forbidden; disgusting* (of idolatry)

ἄ|θεος, ον (θεος) *without God, godless* [Eph 2.12]

ἄ|θεσμος, ον (τίθημι) *morally corrupt, lawless*

ἀ|θετέω (τίθημι) *reject, refuse, ignore; nullify, set aside; break* (of a promise, 1 Tm 5.12)

ἀ|θέτησις, εως f (τίθημι) *nullification* (of a commandment); *removal* (of sin)

Ἀθῆναι, ῶν f *Athens* (**3** A-1, **4** D-3)

Ἀθηναῖος, α, ον *Athenian*

ἀθλέω (ἄθλησις, συν|αθλέω) *compete in a contest*

ἄθλησις, εως f (ἀθλέω) *hard times* [He 10.32]

ἀθροίζω (ἐπ|αθροίζομαι, συν|αθροίζω) *gather together* [Lk 24.33]
ἀ|θυμέω (θυμόομαι) *become discouraged* or *disheartened* [Col 3.21]
ἀ|θῷος, ον (θωή = *punishment*, τίθημι) *innocent*
αἴγειος, α, ον *of a goat* [He 11.37]
αἰγι|αλός, οῦ m (ἀΐσσω = *move quickly* + ἁλίζω) *beach, shore*
Αἰγύπτιος, α, ον *Egyptian*
Αἴγυπτος, ου f *Egypt* (**3** B-4, **4** F-5)
ἀΐδιος, ον (ἀεί) *eternal, everlasting*
αἰδώς, οῦς f (ἀν|αίδεια) *modesty* [1 Tm 2.9]
Αἰθίοψ, οπος m *Ethiopian*
αἷμα, τος n (αἱματ|εκ|χυσία, αἱμο|ρροέω) *blood; death; murder;* σὰρξ καὶ αἷμα *a human being, human nature;* ἐξ αἱμάτων *through human procreation* (Jn 1.13)
αἱματ|εκ|χυσία, ας f (αἷμα + χέω = *pour*) *shedding of blood* [He 9.22]
αἱμο|ρροέω (αἷμα + ῥέω) *suffer chronic bleeding* [Mt 9.20]
Αἰνέας, ου m *Aeneas*
αἴνεσις, εως f (αἰνέω) *praise, adoration* [He 13.15]
αἰνέω (αἴνεσις, αἶνος, ἐπ|αινέω, ἔπ|αινος, παρ|αινέω) *praise*
αἴνιγμα, τος n (αἰνίσσομαι = *speak in riddles*) *dim* or *obscure image* [1 Cor 13.12]
αἶνος, ου m (αἰνέω) *praise*
Αἰνών f *Aenon* (**2** C-4) [Jn 3.23]
αἱρέομαι (αἵρεσις, αἱρετίζω, αἱρετικός, αὐθ|αίρετος, ἀφ|αιρέω, δι|αιρέω, ἐξ|αιρέω, καθ|αίρεσις, περι|αιρέω, προ|αιρέομαι) aor. **εἱλάμην**, ptc. **ἑλόμενος**. *choose, prefer; decide*
αἵρεσις, εως f (αἱρέομαι) *religious party* or *sect; division, faction; heretical sect* or *teaching*
αἱρετίζω (αἱρέομαι) *choose* [Mt 12.18]
αἱρετικός, ή, όν (αἱρέομαι) *causing divisions* [Tt 3.10]
αἴρω (ἀπ|αίρω, ἐκ|καθ|αίρω, ἐξ|αίρω, ἐπ|αίρω, καθ|αίρω, μετ|αίρω, συν|αίρω) fut. 3 sg. **ἀρεῖ**; aor. **ἦρα**, inf. **ἆραι**; pf. **ἦρκα**; pf. pass. **ἦρμαι**; aor. pass. **ἤρθην**; fut. pass. **ἀρθήσομαι**. *take, take up; take away, remove* (αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου *he set it aside* Col 2.14); *carry; sweep away* (of a flood); *raise* (of one's voice); *take over, conquer* (Jn 11.48); *kill* (Jn 19.15); ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις *how long will you keep us in suspense?* (Jn 10.24)
αἰσθάνομαι (αἴσθησις, αἰσθητήριον, κατ|αισχύνω) *understand* [Lk 9.45]
αἴσθησις, εως f (αἰσθάνομαι) *insight, discernment* [Php 1.9]
αἰσθητήριον, ου n (αἰσθάνομαι) *power of discernment* [He 5.14]
αἰσχρο|κερδής, ές (αἰσχύνομαι + κερδαίνω) *greedy for dishonest gain*
αἰσχρο|κερδῶς (αἰσχύνομαι + κερδαίνω) adv. *with greediness for dishonest gain, greedily* [1 Pe 5.2]
αἰσχρο|λογία, ας f (αἰσχύνομαι + λέγω) *obscene speech* [Col 3.8]
αἰσχρός, ά, όν (αἰσχύνομαι) *disgraceful, shameful; dishonest*
αἰσχρότης, ητος f (αἰσχύνομαι) *indecent behavior* [Eph 5.4]
αἰσχύνη, ης f (αἰσχύνομαι) *shame, disgrace; shameful deed* (Jd 13)
αἰσχύνομαι (αἰσχρο|κερδής, αἰσχρο|κερδῶς, αἰσχρο|λογία, αἰσχρός, αἰσχρότης, αἰσχύνη, ἀν|επ|αίσχυν-

τος, ἐπ|αισχύνομαι) *be ashamed; be made ashamed* or *disgraced*

αἰτέω (αἴτημα, ἀπ|αιτέω, ἐξ|αιτέομαι, ἐπ|αιτέω, παρ|αιτέομαι, προσ|αιτέω, προσ|αίτης) *ask, request; require, demand*

αἴτημα, τος n (αἰτέω) *request; demand*

αἰτία, ας f (αἴτιος) *reason, cause; accusation, charge; guilt, wrong; situation, case* (Mt 19.10)

αἴτιον, ου n (αἴτιος) *guilt; cause, reason* (οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ *I did not find him deserving of the death penalty* Lk 23.22)

αἴτιος, ου m (αἰτία, αἴτιον, αἰτίωμα, ἀν|αίτιος, προ|αιτιάομαι) *cause, source*

αἰτίωμα, τος n (αἴτιος) *charge, accusation* [Ac 25.7]

αἰφνίδιος, ον (ἄφνω) *sudden; unexpected*

αἰχμ|αλωσία, ας f (αἰχμή = *spear* + ἅλωσις) *captivity; group of captives* or *prisoners of war* (Eph 4.8)

αἰχμ|αλωτεύω (αἰχμή = *spear* + ἅλωσις) *capture, take prisoner* [Eph 4.8]

αἰχμ|αλωτίζω (αἰχμή = *spear* + ἅλωσις) *make captive* or *prisoner* (αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ *making every thought obedient to Christ* 2 Cor 10.5); *get control of, capture* (2 Tm 3.6)

αἰχμ|άλωτος, ου m (αἰχμή = *spear* + ἅλωσις) *captive, prisoner* [Lk 4.18]

αἰών, ῶνος m (αἰώνιος) *age; world order; very long time, eternity* (ἀπ' αἰῶνος or πρὸ τῶν αἰώνων *from the beginning;* εἰς αἰῶνας [εἰς τὸν αἰῶνα] and the strengthened form εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων *always, forever*); *Aeon* (personified as an evil force); *existence, the present life* (Mt 13.22; Mk 4.19)

αἰώνιος, ον (αἰών) *eternal* (primarily of quality rather than of time); *unending, everlasting, for all time*

ἀ|καθαρσία, ας f (καθαρίζω) *impurity, immorality; hidden motive* (1 Th 2.3); *filth* (Mt 23.27)

ἀ|κάθαρτος, ον (καθαρίζω) *unclean, defiling; unclean in God's sight* (1 Cor 7.14)

ἀ|καιρέομαι (καιρός) *not have opportunity* [Php 4.10]

ἀ|καίρως (καιρός) adv. *when the time is not convenient* or *acceptable* [2 Tm 4.2]

ἄ|κακος, ον (κακόω) *innocent; unsuspecting*

ἄκανθα, ης f (ἀκή = *point, edge,* ἀκάνθινος) *thorn-plant*

ἀκάνθινος, η, ον (ἄκανθα) *of thorns, thorny*

ἄ|καρπος, ον (καρπός) *barren, unfruitful; useless*

ἀ|κατά|γνωστος, ον (γινώσκω) *above criticism* [Tt 2.8]

ἀ|κατα|κάλυπτος, ον (καλύπτω) *uncovered*

ἀ|κατά|κριτος, ον (κρίνω) *without trial by law; uncondemned*

ἀ|κατά|λυτος, ον (λύω) *indestructible, without end* [He 7.16]

ἀ|κατά|παυστος, ον (παύω) *unceasing, insatiable* [2 Pe 2.14]

ἀ|κατα|στασία, ας f (ἵστημι) *disorder; insurrection* (Lk 21.9); *mob violence* (2 Cor 6.5)

ἀ|κατά|στατος, ον (ἵστημι) *unstable; uncontrollable* (tongue)

Ἀκελδαμάχ *Akeldama* (mng. in Aramaic *Field of Blood*) [Ac 1.19]

ἀ|κέραιος, ον (κεράννυμι) *innocent, pure*

ἀκήκοα pf. of **ἀκούω**

ἀ|κλινής, ές (κλίνω) *without wavering, firmly* [He 10.23]

ἀκμάζω (ἀκμήν) *ripen* [Re 14.18]

ἀκμήν (ἀκμάζω) adv. *still, even now* [Mt 15.16]

ἀκοή, ῆς f (ἀκούω) *report, news, preaching; ear(s); hearing, listening;* ἀκοῇ ἀκούσετε *you will indeed hear* (Mt 13.14; Ac 28.26)

ἀκολουθέω, (ἐξ|ακολουθέω, ἐπ|ακολουθέω, κατ|ακολουθέω, παρ|ακολουθέω, συν|ακολουθέω) *accompany; follow, be a disciple*

ἀκούω (ἀκοή, δι|ακούω, εἰσ|ακούω, ἐπ|ακούω, παρ|ακοή, παρ|ακούω, προ|ακούω, ὑπ|ακούω, ὑπ|ήκοος) pf. **ἀκήκοα**; aor. pass. ptc. **ἀκουσθείς**. *hear; receive news of; pay attention to; understand; recover one's hearing; give a judicial hearing* (Jn 7.51; Ac 25.22)

ἀ|κρασία, ας f (κρατέω) *self-indulgence; lack of self-control*

ἀ|κρατής, ές (κρατέω) *lacking self-control, violent* [2 Tm 3.3]

ἄ|κρατος, ον (κεράννυμι) *undiluted, full strength* [Re 14.10]

ἀκρίβεια, ας f (ἀκριβόω) *strictness, exactness* [Ac 22.3]

ἀκριβής, ές (ἀκριβόω) *strict* (ἀκριβέστατος *strictest*) [Ac 26.5]

ἀκριβόω (ἀκρίβεια, ἀκριβής, ἀκριβῶς) *ascertain, find out*

ἀκριβῶς (ἀκριβόω) adv. *accurately; with care*

ἀκρίς, ίδος f *locust, grasshopper*

ἀκροατήριον, ου n (ἀκροατής) *audience hall, meeting room* [Ac 25.23]

ἀκροατής, οῦ m (ἀκροατήριον, ἐπ|ακροάομαι) *a hearer*

ἀκρο|βυστία, ας f (ἄκρον + βύω = *stuff full*) *uncircumcision* (often of non-Jews); ἀκροβυστίαν ἔχω be a Gentile (Ac 11.3)

ἀκρο|γωνιαῖος, α, ον (ἄκρον + γωνία) *cornerstone, keystone*

ἀκρο|θίνιον, ου n (ἄκρον + θίς = *a pile* [of something]) *spoils, plunder* [He 7.4]

ἄκρον, ου n (ἀκρο|βυστία, ἀκρο|γωνιαῖος, ἀκρο|θίνιον, ἄχρι, ὑπέρ|ακμος) *boundary, extreme limits; tip* (Lk 16.24); *top* (He 11.21)

Ἀκύλας acc. **αν** m *Aquila*

ἀ|κυρόω (κυριεύω) *cancel; disregard*

ἀ|κωλύτως (κωλύω) adv. *unhindered* [Ac 28.31]

ἄκων adv. (ἀ + ἑκών) *unwillingly* [1 Cor 9.17]

ἀλάβαστρον, ου n *alabaster jar*

ἀλαζονεία, ας f (ἀλαζών) *pride, arrogance*

ἀλαζών, όνος m (ἀλαζονεία) *arrogant boaster*

ἀλαλάζω *cry noisily; clang*

ἀ|λάλητος, ον (λαλέω) *impossible to put into words, inexpressible* [Ro 8.26]

ἄ|λαλος, ον (λαλέω) *unable to speak, mute*

ἅλας, ατος n (ἁλίζω) *salt*

ἀλείφω (ἐξ|αλείφω) *anoint*

ἀλεκτορο|φωνία, ας f (ἀλέκτωρ + φωνέω) *before dawn* (lit. *cock-crow,* the period from midnight to 3 a.m.) [Mk 13.35]

ἀλέκτωρ, ορος (ἀλεκτορο|φωνία) m *rooster, cock*

Ἀλεξανδρεύς, έως m *an Alexandrian*

Ἀλεξανδρῖνος, η, ον *of Alexandria* (4 F-5)

Ἀλέξανδρος, ου m *Alexander:* (1) son of Simon (Mk 15.21); (2) a member of the high-priestly family (Ac 4.6); (3) a Jew of Ephesus (Ac 19.33); (4) opponent(s) of Paul (1 Tm 1.20; 2 Tm 4.14)

ἄλευρον, ου n (ἀλέω = *grind* [of grain], ἀλήθω) *wheat flour*

ἀ|λήθεια, ας f (λήθω [older form of λανθάνω]) *truth, truthfulness; reality;* ἐπ' ἀληθείας or ἐν ἀληθείᾳ often *truly, indeed;* ἀληθείᾳ *truly, in reality* (Php 1.18)

ἀ|ληθεύω (see ἀ|λήθεια) *speak the truth; be honest*

ἀ|ληθής, ές (see ἀ|λήθεια) *true, truthful, honest; real, genuine*

ἀ|ληθινός, ή, όν (see ἀ|λήθεια) *real, genuine; true; dependable*

ἀλήθω (ἄλευρον) *grind* (of grain)

ἀ|ληθῶς (see ἀ|λήθεια) adv. *truly, in truth, actually, surely*

ἁλιεύς, έως m (ἁλίζω) *fisherman*

ἁλιεύω (ἁλίζω) *fish* [Jn 21.3]

ἁλίζω (αἰγι|αλός, ἅλας, ἁλιεύς, ἁλιεύω, ἅλς, ἁλυκός, ἄν|αλος, δι|θάλασσος, ἐν|άλιον, θάλασσα, παρα|θαλάσσιος, παρ|άλιος, συν|αλίζομαι) *salt; restore flavor* (to salt)

ἀλίσγημα, τος n *defilement* [Ac 15.20]

ἁλισθήσομαι alt. fut. pass. of **ἁλίζω**

ἀλλά conj. *but, rather, on the contrary;* with καί, γε καί, ἤ, or οὐδέ adds emphasis or contrast; *not only this, but also* (2 Cor 7.11)

ἀλλάσσω (ἀλλαχόθεν, ἀλλαχοῦ, ἀλλ|ηγορέω, ἀλλήλων, ἀλλο|γενής, ἄλλος, ἀλλοτρι|επί|σκοπος, ἀλλότριος, ἀλλό|φυλος, ἄλλως, ἀντ|άλλαγμα, ἀπ|αλλάσσω, ἀπ|αλλοτριόομαι, ἀπο|κατ|αλλάσσω, δι|αλλάσσομαι, κατ|αλλαγή, κατ|αλλάσσω, μετ|αλλάσσω, παρ|αλλαγή, συν|αλλάσσω) fut. pass. **ἀλλαγήσομαι.** *change, alter; transform; exchange* (Ro 1.23)

ἀλλαχόθεν (ἀλλάσσω) adv. *at another place; by another way* [Jn 10.1]

ἀλλαχοῦ (ἀλλάσσω) adv. *in another direction* [Mk 1.38]

ἀλλ|ηγορέω (ἀλλάσσω + ἀγορεύω = *speak*) *speak (of) allegorically* [Ga 4.24]

ἀλληλουϊά (Hebrew) *praise the Lord, hallelujah*

ἀλλήλων, οις, ους (ἀλλάσσω) reciprocal pro. *one another, each other;* ἐν ἀλλήλοις *mutual* (Ro 1.12)

ἀλλο|γενής, οῦς m (ἀλλάσσω + γίνομαι) *foreigner* [Lk 17.18]

ἅλλομαι (ἐξ|άλλομαι, ἐφ|άλλομαι, σαλεύω, σάλος, ἀ|σάλευτος) aor. **ἡλάμην.** *leap; well up* (of water)

ἄλλος, η, ο (ἀλλάσσω) *another, other* (ἄλλος . . . ἄλλος *one . . . another*); *more, additional*

ἀλλοτρι|επί|σκοπος, ου m (ἀλλάσσω + σκοπέω) *busybody, interfere in someone else's concerns* [1 Pe 4.15]

ἀλλότριος, α, ον (ἀλλάσσω) *belonging to another; another, the other; foreigner, enemy* (He 11.34); *stranger* (Jn 10.5)

ἀλλό|φυλος, ον (ἀλλάσσω + φύω) *foreign* (of non-Jews), *Gentile* [Ac 10.28]

ἄλλως (ἀλλάσσω) adv. *otherwise, in another way;* τὰ ἄλλως ἔχοντα *deeds that are different* [1 Tm 5.25]
ἀλοάω (ἅλων, μητρο|λῴας, πατρ|ολῴας) *thresh*
ἄ|λογος, ον (λέγω) *unreasoning, wild* (of animals); *unreasonable*
ἀλόη, ης f *aloes* (aromatic tree sap used for a burial ointment) [Jn 19.39]
ἅλς, ἁλός m (ἁλίζω) *salt*
ἁλυκός, ή, όν (ἁλίζω) *salty* [Ja 3.12]
ἀ|λυπότερος, α, ον (λυπέω) *free from anxiety* [Php 2.28]
ἅλυσις, εως f (λύω) *chain; imprisonment*
ἀ|λυσι|τελής, ές (λύω + τελέω) *of no advantage* or *help* [He 13.17]
ἄλφα n *alpha* (first letter of the Greek alphabet); *beginning, first*
Ἁλφαῖος, ου m *Alphaeus:* (1) father of James (Mt 10.3); (2) father of Levi (Mk 2.14)
ἅλων, ος f (ἀλοάω) *threshing floor; threshed grain*
ἀλώπηξ, εκος f *fox*
ἅλωσις, εως f (ἁλῶναι = *be caught, captured*, αἰχμ|αλωσία, αἰχμ|αλωτεύω, αἰχμ|αλωτίζω, αἰχμ|άλωτος, κατ|αν|αλίσκω, συν|αιχμ|άλωτος) *capture, capturing* [2 Pe 2.12]
ἅμα (1) adv. *at the same time, together;* (2) prep. with dat. *together with* (ἅμα πρωΐ *early in the morning* Mt 20.1)
ἀ|μαθής, ές (μανθάνω) *ignorant* [2 Pe 3.16]
ἀ|μαράντινος, η, ον (μαραίνομαι) *unfading* [1 Pe 5.4]
ἀ|μάραντος, ον (μαραίνομαι) *unfading, everlasting* [1 Pe 1.4]
ἁμαρτάνω (ἁμάρτημα, ἁμαρτία, ἁμαρτωλός, ἀν|αμάρτητος, προ|αμαρτάνω) aor. **ἥμαρτον** (often **ἁμαρτησ-** in moods other than the ind.); pf. **ἡμάρτηκα**. *sin, commit a sin, do wrong*
ἁμάρτημα, τος n (ἁμαρτάνω) *sin; sinful deed*
ἁμαρτία, ας f (ἁμαρτάνω) *sin* (ἔχω ἁμαρτίαν *be sinful*): περὶ ἁμαρτίας often *sin offering*
ἀ|μάρτυρος, ον (μαρτυρέω) *without evidence* or *witness* [Ac 14.17]
ἁμαρτωλός, όν (ἁμαρτάνω) *sinful, irreligious; sinner*
ἄ|μαχος, ον (μάχομαι) *peaceable, peaceful*
ἀμάω *mow* [Jas 5.4]
ἀ|μέθυστος, ου f (μεθύω) *amethyst* (a semiprecious stone, usually purple or violet in color; literally *not drunk*) [Re 21.20]
ἀ|μελέω (μέλει) *disregard, neglect, reject*
ἄ|μεμπτος, ον (μέμφομαι) *blameless, faultless*
ἀ|μέμπτως (μέμφομαι) adv. *blamelessly*
ἀ|μέριμνος, ον (μεριμνάω) *free from worry* or *anxiety;* ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν *we will keep you out of trouble* (Mt 28.14)
ἀ|μετά|θετος, ον (τίθημι) *unchangeable;* τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ *the unchangeable character of his purpose*
ἀ|μετα|κίνητος, ον (κινέω) *immovable, steadfast* [1 Cor 15.58]
ἀ|μετα|μέλητος, ον (μέλει) *free from regret; irrevocable* (Ro 11.29)

ἀ|μετα|νόητος, **ον** (νοέω) *unrepentant, obstinate* [Ro 2.5]

ἄ|μετρος, **ον** (μετρέω) *immeasurable, unmeasured* (εἰς τὰ ἄμετρα *beyond limits* 2 Cor 10.13, 15)

ἀμήν (Hebrew) *amen* (of prayer); *truly, indeed; Amen* (of Christ)

ἀ|μήτωρ, **ορος** (μήτηρ) *without (record of) a mother* [He 7.3]

ἀ|μίαντος, **ον** (μιαίνω) *pure, undefiled, unstained*

Ἀμιναδάβ m *Amminadab*

ἄμμος, **ου** f *sand; seashore* (Re 12.18)

ἀμνός, **οῦ** m *lamb*

ἀμοιβή, **ῆς** f *repayment, return* [1 Tm 5.4]

ἄμπελος, **ου** f (ἀμπελ|ουργός, ἀμπελών) *grapevine*

ἀμπελ|ουργός, **οῦ** m (ἄμπελος + ἐργάζομαι) *vine-dresser, gardener* [Lk 13.7]

ἀμπελών, **ῶνος** m (ἄμπελος) *vineyard*

Ἀμπλιᾶτος, **ου** m *Ampliatus* [Ro 16.8]

ἀμύνομαι *come to help* [Ac 7.24]

ἀμφιάζω (ἀμφί = *on both sides, all around*) *clothe, array*

ἀμφι|βάλλω (ἀμφί = *on both sides, all around* + βάλλω) *cast a fish-net* [Mk 1.16]

ἀμφί|βληστρον, **ου** n (see ἀμφι|βάλλω) *casting-net for fishing* [Mt 4.18]

ἀμφιέζω (variant of **ἀμφιέννυμι**) *clothe* [Lk 12.28]

ἀμφι|έννυμι (ἀμφί = *on both sides, all around* + ἕννυμι = *put on*) pf. pass. **ἠμφίεσμαι**. *clothe, dress*

Ἀμφίπολις, **εως** f *Amphipolis* (**4** D-2) [Ac 17.1]

ἀμφ|όδον, **ου** n (ἀμφί = *on both sides, all around* + ὁδεύω) *street* [Mk 11.14]

ἀμφότεροι, **αι**, **α** (ἀμφί = *on both sides, all around*) *both; all*

ἀ|μώμητος, **ον** (μέμφομαι) *blameless, faultless* [2 Pe 3.14]

ἄμωμον, **ου** n *spice (plant)* (from India) [Re 18.13]

ἄ|μωμος, **ον** (μέμφομαι) *faultless; without blemish*

Ἀμών m *Amon* [Mt 1.10]

Ἀμώς m *Amos:* (1) father of Mattathias (Lk 3.25); (2) father of Josiah (Mt 1.10)

ἄν particle indicating contingency in certain constructions

ἀνά prep. used distributively with acc. *each, each one, apiece;* ἀνὰ δύο *two by two* (Lk 10.1); ἀνὰ πεντήκοντα *in groups of fifty* (Lk 9.14); ἀνὰ μέσον cf. μέσον

ἀνα|βαθμός, **οῦ** m (βαίνω = *go, walk*) (flight of) *steps*

ἀνα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. **ἀνέβην**; pf. **ἀναβέβηκα**. *go up, come up, ascend; grow; go aboard* (of ships); *arise* (Lk 24.38); *enter, occur to* (1 Cor 2.9)

ἀνα|βάλλομαι (βάλλω) aor. **ἀνεβαλόμην**. *postpone* (ἀνεβάλετο ... αὐτούς *he brought their trial to an end, he put them off*) [Ac 24.22]

ἀνα|βιβάζω (βιβάζω = *lift up*) *draw* or *drag* (of nets) [Mt 13.48]

ἀνα|βλέπω (βλέπω) *look up; regain one's sight; be* or *become able to see*

ἀνά|βλεψις, **εως** f (βλέπω) *recovery of sight* [Lk 4.18]

ἀνα|βοάω (βοάω) *shout, cry out* [Mt 27.46]

ἀνα|βολή, **ῆς** f (βάλλω) *delay, postponement* (ἀναβολὴν μηδεμίαν

ποιησάμενος *without losing any time*) [Ac 25.17]

ἀνά|γαιον, ου n (γῆ) *upstairs room*

ἀν|αγγέλλω (ἀγγέλλω) fut. **ἀναγγελῶ**; aor. **ἀνήγγειλα**, inf. **ἀναγγεῖλαι**; aor. pass. **ἀνηγγέλην**. *tell, proclaim; report, inform; preach*

ἀνα|γεννάω (γεννάω) *give new birth* or *life to*

ἀνα|γινώσκω (γινώσκω) aor. **ἀνέγνων**, inf. **ἀναγνῶναι**, ptc. **ἀναγνούς**; aor. pass. inf. **ἀναγνωσθῆναι**. *read; read aloud (in public worship)*

ἀναγκάζω (ἀναγκαῖος, ἀναγκαστῶς, ἀνάγκη, ἐπ|άναγκες) *force, compel; urge, insist, invite*

ἀναγκαῖος, α, ον (ἀναγκάζω) *necessary; urgent, pressing; close* (of friends)

ἀναγκαστῶς (ἀναγκάζω) adv. *under compulsion* [1 Pe 5.2]

ἀνάγκη, ης f (ἀναγκάζω) *distress, trouble; necessity, constraint, compulsion;* ἐξ ἀνάγκης *under compulsion, out of a sense of duty* (2 Cor 9.7), *necessarily* (He 7.12); κατὰ ἀνάγκην *by compulsion* (Phm 14)

ἀνα|γνωρίζω (γινώσκω) *get to know again* [Ac 7.13]

ἀνά|γνωσις, εως f (γινώσκω) *reading, public reading*

ἀν|άγω (ἄγω) aor. **ἀνήγαγον**; aor. pass. **ἀνήχθην**, inf. **ἀναχθῆναι**. *lead* or *bring up; bring* (of offerings); *bring before* or *out* (Ac 12.4); midd. or pass. *set sail*

ἀνα|δείκνυμι (δείκνυμι) aor. **ἀνέδειξα**. *appoint; show clearly*

ἀνά|δειξις, εως f (δείκνυμι) *(public) appearance, commissioning* [Lk 1.80]

ἀνα|δέχομαι (δέχομαι) *receive; welcome*

ἀνα|δίδωμι (δίδωμι) aor. ptc. **ἀναδούς**. *deliver* (of a letter) [Ac 23.33]

ἀνα|ζάω (ζάω) *come back to life; come to life* (of sin)

ἀνα|ζητέω (ζητέω) *search for, look for*

ἀνα|ζώννυμι (ζώννυμι) aor. midd. ptc. **ἀναζωσάμενος**. *bind up;* ἀναζώννυμι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας *make one's mind ready, think straight* [1 Pe 1.13]

ἀνα|ζω|πυρέω (ζάω + πυρόομαι) *stir into flame, rekindle* [2 Tm 1.6]

ἀνα|θάλλω (θάλλω = *bloom, flourish*) aor. **ἀνέθαλον**. *revive* [Php 4.10]

ἀνά|θεμα, τος n (τίθημι) *cursed, under the curse of God;* ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν *we are bound by a solemn vow* (Ac 23.14)

ἀνα|θεματίζω (τίθημι) *curse, invoke a curse on oneself; bind by a solemn vow*

ἀνα|θεωρέω (θεωρέω) *observe closely; consider, reflect upon*

ἀνά|θημα, τος n (τίθημι) *gift, offering* [Lk 21.5]

ἀν|αίδεια, ας f (αἰδώς) *shameless persistence* [Lk 11.8]

ἀν|αίρεσις, εως f (αἱρέω = *grab, kill*) *killing, murder* [Ac 8.1]

ἀν|αιρέω (αἱρέω = *grab, kill*) fut. **ἀνελῶ**, 3 sg. **ἀνελεῖ**; aor. **ἀνεῖλα**, subj. **ἀνέλω**, inf. **ἀνελεῖν**, opt. 3 sg. **ἀνέλοι**; aor. pass. **ἀνῃρέθην**. *do away with, kill, destroy; condemn to death* (Ac 26.10); *annul, abolish* (He 10.9); midd. *adopt* (Ac 7.21)

ἀν|αίτιος, ον (αἴτιος) *not guilty, innocent*

ἀνα|καθ|ίζω (ἵζω = *sit; cause to sit*) *sit up*

ἀνα|καινίζω (καινός) *renew, restore* [He 6.6]

ἀνα|καινόω (καινός) *renew, remake*

ἀνα|καίνωσις, εως f (καινός) *renewal*

ἀνα|καλύπτω (καλύπτω) *unveil, uncover*

ἀνα|κάμπτω (κάμπτω) *return; turn back*

ἀνά|κειμαι (κεῖμαι) *be seated at table; be a dinner guest*

ἀνα|κεφαλαιόω (κεφαλιόω) *sum up; unite, bring together*

ἀνα|κλίνω (κλίνω) *seat at table; put to bed* (Lk 2.7); pass. *sit at table; sit down*

ἀνα|κράζω (κράζω) *cry out, shout*

ἀνα|κρίνω (κρίνω) aor. pass. **ἀνεκρίθην**. *question, examine* (*study* [of Scripture] Ac 17.11); *judge, hear a case; evaluate; sit in judgment on, call to account*

ἀνά|κρισις, εως f (κρίνω) *preliminary hearing, investigation* [Ac 25.26]

ἀνα|κυλίω (κυλίω) *roll away*

ἀνα|κύπτω (κύπτω) *straighten up; stand up; look up* (Lk 21.28)

ἀνα|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. **ἀνέλαβον**; aor. pass. **ἀνελήμφθην**. *take up; take, carry; pick up, get* (2 Tm 4.11); *take aboard* (Ac 20.13, 14)

ἀνά|λημψις, εως f (λαμβάνω) *taking up, ascension;* perhaps *death* [Lk 9.51]

ἀν|αλίσκω and **ἀν|αλόω** (from ἁλῶναι, inf. of ἁλίσκομαι = *be caught, captured*) fut. 3 sg. **ἀναλώσει**; aor. **ἀνήλωσα** opt. 3 sg. **ἀναλοῖ**; aor. pass. **ἀνηλώθην**. *consume, destroy*

ἀνα|λογία, ας f (λέγω) *proportion* (κατὰ τὴν ἀναλογίαν *according to*) [Ro 12.6]

ἀνα|λογίζομαι (λέγω) *consider closely, keep one's mind on* [He 12.3]

ἀναλοῖ aor. opt. 3 sg. of **ἀναλίσκω**

ἄν|αλος, ον (ἁλίζω) *without salt, insipid* [Mk 9.50]

ἀναλόω cf. **ἀναλίσκω**

ἀνά|λυσις, εως f (λύω) *departure; death* [2 Tm 4.6]

ἀνα|λύω (λύω) *come back, return home; depart* (= *die,* Php 1.23)

ἀναλώσει fut. 3 sg. of **ἀναλίσκω**

ἀν|αμάρτητος, ον (ἁμαρτάνω) *sinless, innocent* [Jn 8.7]

ἀνα|μένω (μένω) *wait expectantly* [1 Th 1.10]

ἀνα|μιμνῄσκω (μιμνῄσκομαι) fut. **ἀναμνήσω**; aor. pass. **ἀνεμνήσθην**. *remind;* pass. *remember*

ἀνά|μνησις, εως f (μιμνῄσκομαι) *reminder, remembrance* (εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν *in memory of me*, 1 Cor 11.24,24)

ἀνα|νεόω (νέος) *renew* [Eph 4.23]

ἀνα|νήφω (νήφω) *regain one's senses* [2 Tm 2.26]

Ἁνανίας, ου m *Ananias:* (1) husband of Sapphira; (2) disciple at Damascus; (3) Jewish high priest

ἀν|αντί|ρρητος, ον (ῥῆμα) *undeniable* [Ac 19.36]

ἀν|αντι|ρρήτως (ῥῆμα) adv. *without objection* [Ac 10.29]

ἀν|άξιος, ον (ἀξιόω) *unworthy, incompetent, incapable* [1 Cor 6.2]

ἀν|αξίως (ἀξιόω) adv. *unworthily, in an unworthy manner* [1 Cor 11.27]

ἀνά|παυσις, εως f (παύω) *relief, rest; resting-place; ceasing, stopping*

ἀνα|παύω (παύω) fut. pass. **ἀναπαήσομαι**. *give relief, refresh;* midd. *rest, relax; rest upon* (of the Spirit)

ἀνα|πείθω (πείθω) *incite, persuade* [Ac 18.13]

ἀνά|πειρος ον (πήρος = *disabled*) *disabled*

ἀνα|πέμπω (πέμπω) *send; send back; send up*

ἀνα|πηδάω (πηδάω = *jump*) *jump up* [Mk 10.50]

ἀνά|πηρος, ου m (πήρος = *disabled*) *a disabled person*

ἀνα|πίπτω (πίπτω) aor. **ἀνέπεσον**. *sit; sit* or *recline at a meal; lean*

ἀνα|πληρόω (πληρόω) *meet* (of requirements); pass. *come true, be fulfilled* Mt 13.14; *make up for; complete the full measure of* (1 Th 2.16); *occupy, fill* (1 Cor 14.16)

ἀν|απο|λόγητος, ον (λέγω) *without excuse*

ἀνα|πτύσσω (πτύσσω) *open, unroll* [Lk 4.17]

ἀν|άπτω (ἅπτω) aor. pass. **ἀνήφθην**. *kindle, set ablaze*

ἀν|αρίθμητος, ον (ἀριθμέω) *innumerable, countless* [He 11.12]

ἀνα|σείω (σείω) *incite, stir up*

ἀνα|σκευάζω (σκευάζω = *prepare*, σκεῦος) *disturb, unsettle, upset* [Ac 15.24]

ἀνα|σπάω (σπάομαι) *pull (someone) out; draw up*

ἀνάστα 2 aor. impv. of **ἀνίστημι**

ἀναστάς 2 aor. ptc. of **ἀνίστημι**

ἀνά|στασις, εως f (ἵστημι) *resurrection; rise* (εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν *for the fall and rise of many* Lk 2.34)

ἀνα|στατόω (ἵστημι) *disturb, trouble, upset; incite a revolt* (Ac 21.38)

ἀνα|σταυρόω (σταυρόω) *crucify; crucify again* [He 6.6]

ἀνα|στενάζω (στενάζω) *sigh* or *groan loudly* [Mk 8.12]

ἀνάστηθι 2 aor. impv. of **ἀνίστημι**

ἀναστῆναι 2 aor. inf. of **ἀνίστημι**

ἀναστήσας 1 aor. ptc. of **ἀνίστημι**

ἀναστήσω fut. of **ἀνίστημι**

ἀνα|στρέφω (στρέφω) aor. pass. **ἀνεστράφην**. *return;* pass. *live, conduct oneself; stay, live* (Mt 17.22)

ἀνα|στροφή, ῆς f (στρέφω) *way of life, conduct*

ἀναστῶ 2 aor. subj. of **ἀνίστημι**

ἀνα|τάσσομαι (τάσσω) *compile, write* [Lk 1.1]

ἀνα|τέλλω (τέλλω = *cause to rise*, ἀνα|τολή, ἐξ|ανα|τέλλω) aor. **ἀνέτειλα**; pf. **ἀνατέταλκα**. intrans. *rise; shine; dawn; be a descendant* (He 7.14); trans. *cause to rise* (Mt 5.45)

ἀνα|τίθεμαι (τίθημι) aor. **ἀνεθέμην**. *place before, present*

ἀνα|τολή, ῆς f (ἀνα|τέλλω) sg. *rising;* perhaps *day, dawn* (of salvation Lk 1.78); pl. (and sg. Re 21.13) *east*

ἀνα|τρέπω (τροπή) *overturn; bring ruin to*

ἀνα|τρέφω (τρέφω) *bring up, rear, train*

ἀνα|φαίνω (φαίνω) aor. ptc. **ἀναφάνας**. *cause to appear* (ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον *having come within sight of Cyprus*, Acts 21.3); pass. *appear* (Lk 19.11)

ἀνα|φέρω (φέρω) aor. **ἀνήνεγκον**, inf. **ἀνενέγκαι** and **ἀνενεγκεῖν**. *of-*

fer (of sacrifice); *lead* or *take up; bear the burden of; take away*

ἀνα|φωνέω (φωνέω) *call out, exclaim* [Lk 1.42]

ἀναχθῆναι aor. pass. inf. of **ἀνάγω**

ἀνά|χυσις, εως f (χέω = *pour*) *flood, excess* [1 Pe 4.4]

ἀνα|χωρέω (χωρέω) *withdraw; go away; return* (Mt 2.12)

ἀνά|ψυξις, εως f (ψύχομαι) *relaxation, rest* [Ac 3.20]

ἀνα|ψύχω (ψύχομαι) *refresh, cheer up* [2 Tm 1.16]

ἀνδρα|ποδιστής, οῦ m (ἀνδρίζομαι + πούς) *kidnapper, slave dealer* [1 Tm 1.10]

Ἀνδρέας, ου m *Andrew*

ἀνδρίζομαι (ἀνδρα|ποδιστής, ἀνδρο|φόνος, ἀνήρ, ὕπ|ανδρος, φίλ|ανδρος) *be courageous* [1 Cor 16.13]

Ἀνδρόνικος, ου m *Andronicus* [Ro 16.7]

ἀνδρο|φόνος, ου m (ἀνδρίζομαι + φονεύω) *murderer* [1 Tm 1.9]

ἀνεβαλόμην aor. of **ἀναβάλλομαι**

ανέβην aor. of **ἀναβαίνω**

ἀν|έγ|κλητος, ον (καλέω) *beyond reproach, without fault*

ἀνέγνων aor. of **ἀναγινώσκω**

ἀνέδειξα aor. of **ἀναδείκνυμι**

ἀνέθαλον aor. of **ἀναθάλλω**

ἀνεθέμην aor. of **ἀνατίθεμαι**

ἀνέθην aor. pass. of **ἀνίημι**

ἀνεῖλον aor. of **ἀναιρέω**

ἀνείς aor. ptc. of **ἀνίημι**

ἀνειχόμην impf. of **ἀνέχομαι**

ἀν|εκ|διήγητος, ον (ἄγω) *indescribable* (in a good sense) [2 Cor 9.15]

ἀν|εκ|λάλητος, ον (λαλέω) *inexpressible* [1 Pe 1.8]

ἀν|έκ|λειπτος, ον (λείπω) *inexhaustible, never-ending, unfailing* [Lk 12.33]

ἀνεκρίθην aor. pass. of **ἀνακρίνω**

ἀν|εκτός, όν (ἔχω) *tolerable, bearable*

ἀνέλαβον aor. of **ἀναλαμβάνω**

ἀν|ελεήμων, ον (ἐλεάω) *unmerciful* [Ro 1.31]

ἀνελεῖ fut. 3 sg. of **ἀναιρέω**

ἀνελεῖν aor. inf. of **ἀναιρέω**

ἀν|έλεος, ον (ἐλεάω) *merciless* [Ja 2.13]

ἀνελήμφθην aor. pass. of **ἀναλαμβάνω**

ἀνέλοι aor. opt. 3 sg. of **ἀναιρέω**

ἀνέλω aor. subj. of **ἀναιρέω**

ἀνελῶ fut. of **ἀναιρέω**

ἀνεμίζομαι (ἄνεμος) *be driven by wind* [Ja 1.6]

ἀνεμνήσθην aor. pass. of **ἀναμιμνήσκω**

ἄνεμος, ου m (ἀνεμίζομαι) *wind;* ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως [τῶν] ἄκρων αὐτῶν *from everywhere on earth* (Mt 24.31)

ἀν|έν|δεκτος, ον (δέχομαι) *impossible* [Lk 17.1]

ἀνενέγκαι and **ἀνενεγκεῖν** aor. inf. of **ἀναφέρω**

ἀν|εξ|εραύνητος, ον (ἐραυνάω) *incomprehensible, unknowable* [Ro 11.33]

ἀν|εξί|κακος, ον (ἔχω + κακός) *tolerant, patient* [2 Tm 2.24]

ἀν|εξ|ιχνίαστος, ον (ἴχνος) *untraceable, incomprehensible; fathomless* (Eph 3.8)

ἀν|επ|αίσχυντος, ον (αἰσχύνομαι) *without need to be ashamed* [2 Tm 2.15]

ἀνέπεσον aor. of **ἀναπίπτω**
ἀν|επί|λημπτος, ον (λαμβάνω) *above reproach*
ἀν|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **ἀνῆλθον**. *go* or *come up*
ἄν|εσις, εως f (ἵημι = *send, set in motion*) *relief;* ἔχειν ... ἄνεσιν *have some freedom* (Ac 24.23)
ἀνέστην 2 aor. of **ἀνίστημι**
ἀνέστησα 1 aor. of **ἀνίστημι**
ἀνεστράφην aor. pass. of **ἀναστρέφω**
ἀνεσχόμην aor. of **ἀνέχομαι**
ἀν|ετάζω (ἐτάζω = *examine, test*) *examine, interrogate*
ἀνέτειλα aor. of **ἀνατέλλω**
ἄνευ prep. with gen. *without; without the knowledge and consent of* (Mt 10.29)
ἀν|εύ|θετος, ον (τίθημι) *unsuitable* [Ac 27.12]
ἀν|ευρίσκω (εὑρίσκω) aor. **ἀνεῦρον**. *find* (by searching)
ἀν|έχομαι (ἔχω) impf. **ἀνειχόμην**; aor. **ἀνεσχόμην**. *endure; be patient with, give patient attention to*
ἀνεψιός, οῦ m *cousin* [Col 4.10]
ἀνέῳγα pf. of **ἀνοίγω**
ἀνέῳγμαι pf. pass. of **ἀνοίγω**
ἀνέῳξα aor. of **ἀνοίγω**
ἀνεῴχθην aor. pass. of **ἀνοίγω**
ἀνήγαγον aor. of **ἀνάγω**
ἀνήγγειλα aor. of **ἀναγγέλλω**
ἀνηγγέλην aor. pass. of **ἀναγγέλλω**
ἄνηθον, ου n *dill* (a seasoning plant) [Mt 23.23]
ἀν|ήκει (ἥκω) impers. *it is proper* or *right;* τὸ ἀνῆκον *the appropriate thing*
ἀνῆλθον aor. of **ἀνέρχομαι**
ἀνηλώθην aor. pass. of **ἀναλίσκω**
ἀνήλωσα aor. of **ἀναλίσκω**
ἀν|ήμερος, ον (ἥμερος = *tame*) *fierce, savage, vicious* [2 Tm 3.3]
ἀνήνεγκον aor. of **ἀναφέρω**
ἀνήρ, ἀνδρός m (ἀνδρίζομαι) *man; husband* (ἄνδρα οὐ γινώσκω *I don't have a husband* Lk 1.34); *person*
ἀνηρέθην aor. pass. of **ἀναιρέω**
ἀνήφθην aor. pass. of **ἀνάπτω**
ἀνήχθην aor. pass. of **ἀνάγω**
ἀνθέξομαι fut. of **ἀντέχομαι**
ἀνθ|ίστημι (ἵστημι) aor. **ἀντέστην**; pf. **ἀνθέστηκα**. *resist, oppose, withstand; stand one's ground*
ἀνθ|ομο|λογέομαι (ὁμοιόω + λέγω) *give thanks, praise* [Lk 2.38]
ἄνθος, ους n *flower; blossom*
ἀνθρακιά, ᾶς f (ἄνθραξ) *charcoal fire*
ἄνθραξ, ακος m (ἀνθρακιά) *charcoal* (ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις *you will heap burning coals*) [Ro 12.20]
ἀνθρωπ|άρεσκος, ον (ἄνθρωπος + ἀρέσκω) *someone who tries to please people*
ἀνθρώπινος, η, ον (ἄνθρωπος) *human; characteristic of humans;* ἀνθρώπινον λέγω *I am using everyday language* (Ro 6.19)
ἀνθρωπο|κτόνος, ου m (ἄνθρωπος + κτείνω = *kill*) *murderer*
ἄνθρωπος, ου m (ἀνθρωπ|άρεσκος, ἀνθρώπινος, ἀνθρωπο|κτόνος, φιλ|ανθρωπία, φιλ|ανθρώπως) *man, human being, person, one* (*friend, sir* in address); pl. *people; humankind* (κατὰ ἄνθρωπον *according to human standards*); *husband* (Mt 19.10); *son* (Mt 10.35); *servant* (Lk 12.36)

ἀνθύπατος, ου m *proconsul* (official in charge of a Roman senatorial province)

ἀν|ίημι (ἵημι = *send, set in motion*) pres. ptc. **ἀνιείς**; aor. subj. **ἀνῶ**, ptc. **ἀνείς**; aor. pass. **ἀνέθην**. *loosen, unfasten; stop, cease; desert, abandon*

ἄ|νιπτος, ον (νίπτω) *not washed (according to ritual law)*

ἀν|ίστημι (ἵστημι) fut. **ἀναστήσω**; 1 aor. **ἀνέστησα**, ptc. **ἀναστήσας**; 2 aor. **ἀνέστην**, subj. **ἀναστῶ**, impv. **ἀνάστα** and **ἀνάστηθι**, inf. **ἀναστῆναι**, ptc. **ἀναστάς**. trans. (in fut. and 1 aor. act.) *raise* (of the dead); *appoint* (of prophets); *help (someone) get up* (Ac 9.41); ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ *he will have children in the name of his (deceased) brother* (Mt 22.24); intrans. (in 2 aor. and all midd. forms) *rise, stand up; appear, come; depart; get ready* (to go); *rebel* (Ac 5.36f); *come back to life* (Lk 9.8, 19)

Ἄννα, ας f *Anna* [Lk 2.36]

Ἄννας, α m *Annas* (Jewish high priest)

ἀ|νόητος, ον (νοέω) *foolish; ignorant*

ἄ|νοια, ας f (νοέω) *stupidity, foolishness; rage, fury*

ἀν|οίγω (οἴγνυμι = *open*, ἄνοιξις, δι|αν|οίγω) aor. **ἀνέῳξα** (**ἠνέῳξα** and **ἤνοιξα**); pf. **ἀνέῳγα**; pf. pass. **ἀνέῳγμαι** and **ἠνέῳγμαι**; aor. pass. **ἀνεῴχθην** (**ἠνεῴχθην**, **ἠνοίχθην** and **ἠνοίγην**). trans. *open* (ἀνοίγω τὸ στόμα *speak, teach*); *restore, heal* (of sight or hearing); intrans. (only in pf. **ἀνέῳγα**) *open* (τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγεν πρὸς ὑμᾶς *we have spoken frankly to you* 2 Cor 6.11)

ἀν|οικο|δομέω (οἰκέω + δέμω = *build*, δῶμα) *rebuild*

ἄν|οιξις, εως f (οἴγνυμι = *open*) *(act of) opening* [Eph 6.19]

ἀ|νομία, ας f (νομίζω) *wickedness, lawlessness, sin* (ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας *the personification of lawlessness* 2 Th 2.3; τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας *the secret power of lawlessness is already at work* 2 Th 2.7)

ἄ|νομος, ον (νομίζω) *lawless, outside the law, criminal; a person outside the (Jewish) law, Gentile*

ἀ|νόμως (νομίζω) adv. *without the (Jewish) law*

ἀν|ορθόω (ὀρθός) *restore, rebuild; strengthen;* pass. *straighten up*

ἀν|όσιος, ον (ὅσιος) *irreligious, impious*

ἀν|οχή, ῆς f (ἔχω) *forbearance, tolerance*

ἀντ|αγωνίζομαι (ἀγωνίζομαι) *struggle* [He 12.4]

ἀντ|άλλαγμα, τος n (ἀλλάσσω) *something offered in exchange*

ἀντ|ανα|πληρόω (πληρόω) *complete* [Col 1.24]

ἀντ|απο|δίδωμι (δίδωμι) fut. **ἀνταποδώσω**; aor. inf. **ἀνταποδοῦναι**; fut. pass. **ἀνταποδοθήσομαι**. *repay; return*

ἀντ|από|δομα, τος n (δίδωμι) *repayment; retribution*

ἀντ|από|δοσις, εως f (δίδωμι) *compensation, reward* [Col 3.24]

ἀντ|απο|κρίνομαι (κρίνω) *reply; answer back*

ἀντεῖπον aor. of **ἀντιλέγω**

ἀντελαβόμην aor. of **ἀντιλαμβάνομαι**

ἀντ|έχομαι (ἔχω) fut. **ἀνθέξομαι.** *be loyal to; hold firmly to; help*

ἀντί prep. with gen. (original mng. *opposite) for, in place of, instead of; in behalf of; because of* (ἀνθ' ὧν *because; therefore*); *for, as* (1 Cor 11.15)

ἀντι|βάλλω (βάλλω) *exchange;* ἀντιβάλλω λόγους *discuss, talk about* [Lk 24.17]

ἀντι|δια|τίθημι (τίθημι) *oppose* (ὁ ἀντιδιατιθέμενος *opponent*) [2 Tm 2.25]

ἀντί|δικος, ου m (δικαιόω) *opponent at law; enemy*

ἀντί|θεσις, εως f (τίθημι) *contradiction* [1 Tm 6.20]

ἀντι|καθ|ίστημι (ἵστημι) aor. **ἀντικατέστην.** *resist, oppose* [He 12.4]

ἀντι|καλέω (καλέω) *invite in return* [Lk 14.12]

ἀντί|κειμαι (κεῖμαι) *oppose, be against* (ὁ ἀντικείμενος *enemy, opponent*)

ἄντικρυς prep. with gen. *opposite, near* [Ac 20.15]

ἀντι|λαμβάνομαι (λαμβάνω) aor. **ἀντελαβόμην.** *help, come to the help of; benefit from* or *devote oneself to* (1 Tm 6.2)

ἀντι|λέγω (λέγω) aor. **ἀντεῖπον.** *object to, oppose* (εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον *for a controversial sign* Lk 2.34); *contradict, refute; be rebellious* or *obstinate;* followed by μή + inf. = *deny* (οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι *those who deny there is a resurrection* Lk 20.27)

ἀντί|λημψις, εως f (λαμβάνω) *ability to help; helper, helpful deed* [1 Cor 12.28]

ἀντι|λογία, ας f (λέγω) *argument, dispute; hostility, hatred, rebellion*

ἀντι|λοιδορέω (λοιδορέω) *reply with a curse* [1 Pe 2.23]

ἀντί|λυτρον, ου n (λυτρόομαι) *ransom, means to effect freedom* [1 Tm 2.6]

ἀντι|μετρέω (μετρέω) *measure out in return* [Lk 6.38]

ἀντι|μισθία, ας f (μισθόομαι) *response, return* (τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ... ὡς ... πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς *show us the same feelings that we have for you* 2 Cor 6.13); *punishment*

Ἀντιόχεια, ας f *Antioch:* (1) in Syria (**4** G-3); (2) in Pisidia (**4** F-2)

Ἀντιοχεύς, έως m *a man from Antioch* [Ac 6.5]

ἀντι|παρ|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **ἀντιπαρῆλθον.** *pass by on the other side*

Ἀντιπᾶς, ᾶ m *Antipas* [Re 2.13]

Ἀντιπατρίς, ίδος f *Antipatris* (**2** B-5, **4** G-4) [Ac 23.31]

ἀντι|πέρα (πέραν) prep. with gen. *opposite* [Lk 8.26]

ἀντι|πίπτω (πίπτω) *resist, fight against* [Ac 7.51]

ἀντι|στρατεύομαι (στρατεύομαι) *war against* [Ro 7.23]

ἀντι|τάσσομαι (τάσσω) *oppose, resist*

ἀντί|τυπος, ον (τύπτω) *copy* (He 9.24); *counterpart, figure pointing to* (1 Pe 3.21)

ἀντί|χριστος, ου m (χρίω) *Antichrist* (of one who falsely claims to be Christ or is opposed to Christ)

ἀντλέω (ἄντλημα) pf. ptc. **ἠντληκώς**. *draw* (of water)
ἄντλημα, τος n (ἀντλέω) *bucket* [Jn 4.11]
ἀντ|οφθαλμέω (ὀφθαλμός) *head into, face* [Ac 27.15]
ἄν|υδρος, ον (ὕδωρ) *waterless, dry; desert*
ἀν|υπό|κριτος, ον (κρίνω) *sincere, genuine*
ἀν|υπό|τακτος, ον (τάσσω) *disorderly, disobedient; outside of one's control, not made subject* (He 2.8)
ἄνω (ἀνά) adv. *above; up, upwards;* ἕως ἄνω *to the brim* (Jn 2.7)
ἀνῶ aor. subj. of **ἀνίημι**
ἄνωθεν (ἀνά) adv. *from above; again; from the beginning* (Lk 1.3); *for a long time* or *from the very first* (Ac 26.5)
ἀνωτερικός, ή, όν (ἀνά) *upper; inland* [Ac 19.1]
ἀνώτερον (ἀνά) adv. *first, above* (of a previous statement); προσανάβηθι ἀνώτερον *take a better seat* (Lk 14.10)
ἀν|ωφελής, ές (ὀφείλω) *useless(ness); harmful*
ἀξίνη, ης f *axe*
ἄξιος, α, ον (ἀξιόω) *worthy, deserving; in keeping with, as evidence of (repentance); proper, fitting* (1 Cor 16.4; 2 Th 1.3); οὐκ ἄξιος πρός *not to be compared with* (Ro 8.18)
ἀξιόω (ἀν|άξιος, ἄξιος, ἀξίως, κατ|αξιόω) *consider worthy, make worthy* (pass. sometimes *deserve*); *think (something is best); ask, request*
ἀξίως (ἀξιόω) adv. *in a manner worthy of* or *suitable to*
ἀ|όρατος, ον (ὁράω) *invisible, unseen*
Ἀουλία alt. form of **Ἰουλία**
ἀπ|αγγέλλω (ἀγγέλλω) fut. **ἀπαγγελῶ**; aor. **ἀπήγγειλα**, opt. 3 sg. **ἀπαγγείλοι**; aor. pass. **ἀπηγγέλην**. *tell, inform; proclaim, announce; call upon, command; acknowledge, confess*
ἀπ|άγχομαι (ἄγχω = *strangle, hang [someone]*) aor. **ἀπηγξάμην**. *hang oneself* [Mt 27.5]
ἀπ|άγω (ἄγω) aor. **ἀπήγαγον**; aor. pass. inf. **ἀπαχθῆναι**. trans. *lead away by force; lead; bring before; lead astray* (1 Cor 12.2); *put to death* (Ac 12.19); intrans. *lead* (of a road)
ἀ|παίδευτος, ον (παιδεύω) *ignorant, stupid* [2 Tm 2.23]
ἀπ|αίρω (αἴρω) aor. pass. 3 sg. **ἀπήρθη**, subj. **ἀπαρθῶ**. *take away*
ἀπ|αιτέω (αἰτέω) *demand in return; demand*
ἀπ|αλγέω (ἀλγέω = *feel pain*) *lose all feeling, become insensitive* [Eph 4.19]
ἀπ|αλλάσσω (ἀλλάσσω) pf. pass. inf. **ἀπηλλάχθαι**. trans. *set free* (ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ *to settle the matter with him* Lk 12.58); intrans. *leave, depart* (Ac 19.12)
ἀπ|αλλοτριόομαι (ἀλλάσσω) *be a stranger to, have no connection with, be excluded from*
ἁπαλός, ή, όν *tender, putting out leaves*
ἀπ|αντάω (ἀντάω = *meet*) *meet*
ἀπ|άντησις, εως f (ἀντάω = *meet*) *meeting* (always preceded by εἰς)
ἅπαξ (ἐφ|άπαξ) adv. *once, one time; once for all time;* ἅπαξ καὶ δίς *more than once, again and again*

ἀ|παρά|βατος, ον (βαίνω = *go, walk*) *permanent, unchangeable* [He 7.24]

ἀ|παρα|σκεύαστος, ον (σκεῦος) *not ready, unprepared* [2 Cor 9.4]

ἀπαρθῶ aor. pass. subj. of **ἀπαίρω**

ἀπ|αρνέομαι (ἀρνέομαι) *deny, disown, deny oneself (something)*

ἀπ|αρτισμός, οῦ m (ἄρτι) *completion* [Lk 14.28]

ἀπ|αρχή, ῆς f (ἄρχω) *first-portion* (Jewish term for anything set apart to God before the remainder could be used); *first;* equivalent to ἀρραβών (Ro 8.23)

ἅ|πας, ασα, αν (alternative form of **πᾶς**) *all; whole;* pl. *everyone, everything*

ἀπ|ασπάζομαι (ἀσπάζομαι) *say goodbye to* [Ac 21.6]

ἀ|πατάω (πατέω = *walk*, ἀ|πάτη, ἐξ|α|πατάω, φρεν|α|πάτης) *deceive, lead astray*

ἀ|πάτη, ης f (ἀ|πατάω) *deception;* pl. *deceitful ways* (2 Pe 2.13)

ἀ|πάτωρ, ορος (πατήρ) *without (record of) a father* [He 7.3]

ἀπ|αύγασμα, τος n (αὐγάζω) *brightness, radiance* [He 1.3]

ἀπαχθῆναι aor. pass. inf. of **ἀπάγω**

ἀπέβαλον aor. of **ἀποβάλλω**

ἀπέβην aor. of **ἀποβαίνω**

ἀπέδειξα aor. of **ἀποδείκνυμι**

ἀπεδίδουν impf. of **ἀποδίδωμι**

ἀπεδόμην aor. midd. of **ἀποδίδωμι**

ἀπέθανον aor. of **ἀποθνῄσκω**

ἀπεθέμην aor. midd. of **ἀποτίθημι**

ἀ|πείθεια, ας f (πείθω) *disobedience* (υἱοὶ τῆς ἀπειθείας *persons disobedient to God*)

ἀ|πειθέω (πείθω) *disobey, be disobedient; be an unbeliever*

ἀ|πειθής, ές (πείθω) *disobedient, rebellious*

ἀπ|ειλέω (εἴλω = *press hard, coop up, strike*, ἀπ|ειλή, προσ|απ|ειλέομαι) *threaten; warn*

ἀπ|ειλή, ῆς f (ἀπ|ειλέω) *threat; threatening*

ἄπ|ειμι (εἰμί) ptc. **ἀπών**. *be away, be absent*

ἄπ|ειμι (εἶμι = *go, come*) impf. 3 pl. **ἀπῄεσαν**. *go, come* [Ac 17.10]

ἀπ|ειπάμην (from εἶπα, aor. of λέγω) aor. only *renounce, put aside* [2 Cor 4.2]

ἀ|πείραστος, ον (πειράζω) *cannot be tempted* [Ja 1.13]

ἄ|πειρος, ον (πειράζω) *inexperienced in, unacquainted with* [He 5.13]

ἀπεκαλύφθην aor. pass. of **ἀποκαλύπτω**

ἀπεκατεστάθην aor. pass. of **ἀποκαθίστημι**

ἀπεκατέστην aor. of **ἀποκαθίστημι**

ἀπ|εκ|δέχομαι (δέχομαι) *await expectantly; wait*

ἀπ|εκ|δύομαι (δύνω) *disarm; put off, discard*

ἀπ|έκ|δυσις, εως f (δύνω) *putting off, setting (oneself) free from* [Col 2.11]

ἀπεκριθείς alt. form of **ἀποκριθείς**

ἀπεκρίθην aor. pass. of **ἀποκρίνομαι**

ἀπεκτάνθην aor. pass. of **ἀποκτείνω**

ἀπέκτεινα aor. of **ἀποκτείνω**

ἀπέλαβον aor. of **ἀπολαμβάνω**

ἀπ|ελαύνω (ἐλαύνω) aor. **ἀπήλασα**. *make (someone) leave* [Ac 18.16]

ἀπ|ελεγμός, οῦ m (ἐλέγχω) *a bad reputation* [Ac 19.27]

ἀπ|ελεύθερος, ου m (ἐλευθερόω) *a freedperson* [1 Cor 7.22]

ἀπελεύσομαι fut. of **ἀπέρχομαι**
ἀπελήλυθα pf. of **ἀπέρχομαι**
ἀπέλιπον aor. of **ἀπολείπω**
Ἀπελλῆς, οῦ m *Apelles* [Ro 16.10]
ἀπ|ελπίζω (ἐλπίζω) *expect in return* [Lk 6.35]
ἀπ|έν|αντι (ἀπό + ἐν + ἀντί) prep. with gen. *opposite; before, in full view of; contrary to, against*
ἀπενεγκεῖν aor. inf. of **ἀποφέρω**
ἀπενεχθῆναι aor. pass. inf. of **ἀποφέρω**
ἀπέπεσα aor. of **ἀποπίπτω**
ἀπέπλευσα aor. of **ἀποπλέω**
ἀπεπνίγην aor. pass. of **ἀποπνίγω**
ἀ|πέραντος, ον (πέραν) *endless* [1 Tm 1.4]
ἀ|περι|σπάστως (σπάομαι) adv. *without distraction* [1 Cor 7.35]
ἀ|περί|τμητος, ον (τομός) *stubborn* (lit. *uncircumcised*) [Ac 7.51]
ἀπ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **ἀπελεύσομαι**; aor. **ἀπῆλθον**; pf. **ἀπελήλυθα**. *go; go away, leave; go after, follow* (ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ *they followed him* Mk 1.20); *be over* or *past; spread* (Mt 4.24); ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας *to commit sexual immorality* (Jd 7)
ἀπεστάλην aor. pass. of **ἀποστέλλω**
ἀπέσταλκα pf. of **ἀποστέλλω**
ἀπέστειλα aor. of **ἀποστέλλω**
ἀπέστησα and **ἀπέστην** aor. of **ἀφίσταμαι**
ἀπεστράφην aor. pass. of **ἀποστρέφω**
ἀπ|έχω (ἔχω) trans. *receive in full; have (someone) back* (Phm 15); intrans. *be distant;* midd. *abstain from, avoid, keep free* (from something); impers. perhaps = *it is enough* or *the account is settled* (Mk 14.41)
ἀπήγαγον aor. of **ἀπάγω**
ἀπηγξάμην aor. of **ἀπάγχομαι**
ἀπῄεσαν impf. 3 pl. of **ἄπειμι**
ἀπήλασα aor. of **ἀπελαύνω**
ἀπῆλθον aor. of **ἀπέρχομαι**
ἀπηλλάχθαι pf. pass. inf. of **ἀπαλλάσσω**
ἀπήνεγκα aor. of **ἀποφέρω**
ἀπήρθη aor. pass. 3 sg. of **ἀπαίρω**
ἀ|πιστέω (πιστεύω) *fail* or *refuse to believe; prove* or *be unfaithful*
ἀ|πιστία, ας f (πιστεύω) *unbelief; unfaithfulness*
ἄ|πιστος, ον (πιστεύω) *unfaithful, unbelieving* (ὁ ἄπιστος *unbeliever*); *unbelievable, incredible* (Ac 26.8)
ἁπλότης, ητος f (ἁπλοῦς, ἁπλῶς) *generosity, liberality; sincerity, singlehearted devotion*
ἁπλοῦς, ῆ, οῦν (ἁπλότης) *sound, healthy; generous; sincere*
ἁπλῶς (ἁπλότης) adv. *generously* [Jas 1.5]
ἀπό prep. with gen. *from; away from; by means of; of; because of, as a result of; since, ever since; about, for; with;* ἀπὸ μιᾶς πάντες *one after another, one and all* (Lk 14.18)
ἀπο|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) fut. **ἀποβήσομαι**; aor. **ἀπέβην**. *get out* (of boats); ἀποβαίνω εἰς *result in, lead to*
ἀπο|βάλλω (βάλλω) aor. **ἀπέβαλον**. *throw off* (of clothes); *lose* (of courage)
ἀπο|βλέπω (βλέπω) *keep one's eyes on, give one's attention to* [He 11.26]
ἀπό|βλητος, ον (βάλλω) *rejected* [1 Tm 4.4]

ἀπο|βολή, ῆς f (βάλλω) *loss; rejection*

ἀπο|γίνομαι (γίνομαι) aor. ptc. **ἀπογενόμενος**. *die*, meaning *have no part in* [1 Pe 2.24]

ἀπο|γραφή, ῆς f (γράφω) *registration, census*

ἀπο|γράφω (γράφω) *register, enroll*

ἀπο|δείκνυμι (δείκνυμι) aor. **ἀπέδειξα**; pf. midd. **ἀποδέδειγμαι**. *attest, commend; claim, proclaim; place, set forth; prove* (Ac 25.7)

ἀπό|δειξις, εως f (δείκνυμι) *proof, demonstration* [1 Cor 2.4]

ἀπο|δεκατόω (δεκατόω) *give a tenth, tithe; collect tithes*

ἀπό|δεκτος, ον (δέχομαι) *pleasing*

ἀπο|δέχομαι (δέχομαι) *welcome; receive, accept; praise*

ἀπο|δημέω (δῆμος) *leave (home) on a journey, go away; be away*

ἀπό|δημος, ον (δῆμος) *away (from home) on a journey* [Mk 13.34]

ἀπο|δίδωμι (δίδωμι) ptc. **ἀποδιδούς**, ptc. neut. **ἀποδιδοῦν** (Re 22.2); impf. **ἀπεδίδουν**; aor. subj. 2 sg. **ἀποδῷς**, 3 sg. **ἀπόδῷ** and **ἀποδοῖ**, impv. **ἀπόδος**, inf. **ἀποδοῦναι**, ptc. **ἀποδούς**; aor. midd. **ἀπεδόμην**; aor. pass. inf. **ἀποδοθῆναι**. *give; pay, render; give back, repay, return; reward (with good* or *evil); keep, fulfill* (of vows); *yield* (Re 22.2); ἀποδίδωμι λόγον *give account*

ἀπο|δι|ορίζω (ὁρίζω) *cause divisions* [Jd 19]

ἀπο|δοκιμάζω (δοκιμάζω) *reject* (after testing)

ἀπο|δοχή, ῆς f (δέχομαι) *acceptance, approval*

ἀποθανοῦμαι fut. of **ἀποθνῄσκω**

ἀποθέμενος aor. midd. ptc. of **ἀποτίθημι**

ἀποθέσθαι aor. midd. inf. of **ἀποτίθημι**

ἀπόθεσθε aor. midd. impv. 2 pl. of **ἀποτίθημι**

ἀπό|θεσις, εως f (τίθημι) *removal* (ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου *my death* 2 Pe 1.14)

ἀπο|θήκη, ης f (τίθημι) *barn, granary*

ἀπο|θησαυρίζω (θησαυρίζω) *store up (a foundation)* [1 Tm 6.19]

ἀπο|θλίβω (θλίβω) *crowd in upon* [Lk 8.45]

ἀπο|θνῄσκω (θνῄσκω) fut. **ἀποθανοῦμαι**; aor. **ἀπέθανον**. *die; face death, be at death's door; be mortal*

ἀποθῶμαι aor. midd. subj. of **ἀποτίθημι**

ἀποίσω fut. of **ἀποφέρω**

ἀπο|καθ|ίστημι and **ἀπο|καθ|ιστάνω** (ἵστημι) fut. **ἀποκαταστήσω**; aor. **ἀπεκατέστην**; aor. pass. **ἀπεκατεστάθην**. *re-establish, restore; cure, make well; send* or *bring back* (He 13.19)

ἀπο|καλύπτω (καλύπτω) aor. pass. **ἀπεκαλύφθην**. *reveal, disclose, make fully known*

ἀπο|κάλυψις, εως f (καλύπτω) *revelation, disclosure*

ἀπο|καρα|δοκία, ας f (κάρα = *head* + δοκέω) *eager longing, deep desire*

ἀπο|κατ|αλλάσσω (ἀλλάσσω) aor. pass. **ἀποκατηλλάγην**. *reconcile*

ἀπο|κατά|στασις, εως f (ἵστημι) *restoration* [Ac 3.21]

ἀποκαταστήσω fut. of **ἀποκαθίστημι**
ἀπό|κειμαι (κεῖμαι) *be stored away;* impers. *be one's lot* (He 9.27)
ἀπο|κεφαλίζω (κεφαλιόω) *behead*
ἀπο|κλείω (κλείω) *close, lock* [Lk 13.25]
ἀπο|κόπτω (κόπτω) *cut off* or *away;* midd. *mutilate* or *castrate oneself*
ἀπό|κριμα, τος n (κρίνω) *sentence* (of death) [2 Cor 1.9]
ἀπο|κρίνομαι (κρίνω) aor. pass. **ἀπεκρίθην**. ptc. **ἀποκριθείς**. act. in mng. *answer, reply; respond* (e. g. Mk 9.5); *say, declare; continue* (of discourse)
ἀπό|κρισις, εως f (κρίνω) *answer, reply*
ἀπο|κρύπτω (κρύπτω) *hide, keep secret*
ἀπό|κρυφος, ον (κρύπτω) *secret; stored away*
ἀπο|κτείνω and **ἀπο|κτέννω, -ννύω** (κτείνω = *kill*) fut. **ἀποκτενῶ**; aor. **ἀπέκτεινα**; aor. pass. **ἀπεκτάνθην**. *kill, put to death; murder*
ἀπο|κυέω (κυέω = *conceive, be pregnant*) *give birth to, breed*
ἀπο|κυλίω (κυλίομαι) *roll away*
ἀπο|λαμβάνω (λαμβάνω) fut. **ἀπολήμψομαι**; aor. **ἀπέλαβον**. *receive; get back, recover;* midd. *take (someone) aside* (Mk 7.33)
ἀπό|λαυσις, εως f (ἀπο|λαύω = *enjoy*) *enjoyment, pleasure*
ἀπο|λέγομαι (λέγω) *disown, renounce* [2 Cor 4.2]
ἀπο|λείπω (λείπω) aor. **ἀπέλιπον**, ptc. **ἀπολιπών**. *leave behind; abandon, desert* (Jd 6); pass. *remain* (impers. *it remains* or *it is certain* He 4.6)
ἀπ|όλλυμι (ὄλλυμι = *destroy*, ὄλεθρος) fut. **ἀπολέσω** and **ἀπολῶ**; aor. **ἀπώλεσα**, subj. 3 sg. **ἀπολέσῃ**, inf. **ἀπολέσαι**; pf. ptc. **ἀπολωλώς**; fut. midd. **ἀπολοῦμαι**; aor. midd. **ἀπωλόμην**. *destroy; kill; lose;* midd. *be lost, perish, be ruined; die; pass away* (He 1.11); pf. ptc. *lost*
Ἀπ|ολλύων, ονος m (ὄλλυμι = *destroy*, ὄλεθρος) *Apollyon, Destroyer* [Re 9.11]
Ἀπολλωνία, ας f *Apollonia* (**4** D-2) [Ac 17.1]
Ἀπολλῶς gen. and acc. **ῶ** m *Apollos*
ἀπο|λογέομαι (λέγω) *speak in one's own behalf, defend oneself*
ἀπο|λογία, ας f (λέγω) *verbal defense, defense* (ἀλλὰ ἀπολογίαν *what eagerness to prove your innocence* 2 Cor 7.11); *answer, reply*
ἀπο|λούομαι (λούω) *cleanse oneself; wash away (sin)*
ἀπο|λύτρωσις, εως f (λύω) *setting free, deliverance; redemption, release, acquital*
ἀπο|λύω (λύω) *release, set free; send away; send off; divorce; forgive;* midd. *leave* (Ac 28.25)
ἀπολωλώς pf. ptc. of **ἀπόλλυμι**
ἀπο|μάσσομαι (μάσσω = *touch, rub*) *wipe off* (as a protest)
ἀπο|νέμω (νέμω = *respect*, νομίζω) *show* (of respect) [1 Pe 3.7]
ἀπο|νίπτω (νίπτω) *wash* [Mt 27.24]
ἀπο|πίπτω (πίπτω) aor. **ἀπέπεσα**. *fall from* [Ac 9.18]
ἀπο|πλανάω (πλανάω) *mislead, deceive;* pass. *wander away*
ἀπο|πλέω (πλέω) aor. **ἀπέπλευσα**. *set sail, sail away*

ἀπο|πληρόω (πληρόω) *satisfy* or *meet* (of requirements)
ἀπο|πνίγω (πνίγω) aor. pass. **ἀπεπνίγην**. *choke; drown*
ἀ|πορέω (πορεύομαι) *be at a loss, be uncertain, be disturbed*
ἀ|πορία, ας f (πορεύομαι) *despair, frustration* [Lk 21.25]
ἀπο|ρίπτω (ῥίπτω) *jump overboard* [Ac 27.43]
ἀπ|ορφανίζω (ὀρφανός) pass. *be separated from* (lit. *make an orphan of*) [1 Th 2.17]
ἀπο|σκίασμα, τος n (σκιά) *shadow, darkness* [Ja 1.17]
ἀπο|σπάω (σπάομαι) *draw* or *lead away; draw* (of swords); pass. *leave, go off* (from someone)
ἀποστάς aor. ptc. of **ἀφίσταμαι**
ἀπο|στασία, ας f (ἵστημι) *apostasy, rebellion*
ἀπο|στάσιον, ου n (ἵστημι) *written notice of divorce* (with or without **βιβλίον**)
ἀπο|στεγάζω (στέγω) *unroof* [Mk 2.4]
ἀπο|στέλλω (στέλλομαι) fut. **ἀποστελῶ**; aor. **ἀπέστειλα**, subj. **ἀποστείλω** (in Ac 7.33 this may be a dialectical peculiarity of the pres. ind.); pf. **ἀπέσταλκα**; aor. pass. **ἀπεστάλην**. *send; send out* or *away*
ἀπο|στερέω (στερέω = *deprive, rob*) *defraud, rob, steal; deny, refuse* (μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους *don't refuse sex to one another* 1 Cor 7.5); pf. pass. ptc. ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας *having missed out on the truth* (1 Tm 6.5)
ἀποστῆναι aor. inf. of **ἀφίσταμαι**
ἀποστήσομαι fut. of **ἀφίσταμαι**
ἀπόστητε aor. impv. 2 pl. of **ἀφίσταμαι**
ἀπο|στολή, ῆς f (στέλλομαι) *apostleship; mission*
ἀπό|στολος, ου m (στέλλομαι) *apostle; messenger*
ἀπο|στοματίζω (στόμα) *question, interrogate* [Lk 11.53]
ἀπο|στρέφω (στρέφω) aor. pass. **ἀπεστράφην**. *turn away; remove, banish; put back; mislead* (perhaps *incite to revolt* Lk 23.14); midd. (and aor. pass.) *turn away from, refuse, reject, desert*
ἀπο|στυγέω (στυγέω = *hate*, στυγητός) *hate* [Ro 12.9]
ἀπο|συν|άγωγος, ον (ἄγω) *excommunicated from* or *put out of the synagogue*
ἀπο|τάσσομαι (τάσσω = *arrange, put in order*) *say good-bye; leave; give up, part with*
ἀπο|τελέω (τελέω) *accomplish, perform;* pass. *be full grown*
ἀπο|τίθημι (τίθημι) aor. midd. **ἀπεθέμην**, subj. **ἀποθῶμαι**, impv. 2 pl. **ἀπόθεσθε**, inf. **ἀποθέσθαι**, ptc. **ἀποθέμενος**. *throw off, be done with; take off and lay down* (of clothes) (Acts 7.58); *put (someone in prison)* (Mt 14.3)
ἀπο|τινάσσω (τινάσσω = *shake [something]*) *shake off*
ἀπο|τίνω (τίνω) fut. **ἀποτίσω**. *pay (someone) back* [Phm 19]
ἀπο|τολμάω (τολμάω) *be* or *become bold* [Ro 10.20]
ἀπο|τομία, ας f (τομός) *severity*
ἀπο|τόμως (τομός) adv. *severely, sharply*
ἀπο|τρέπομαι (τροπή) *avoid, keep away from* [2 Tm 3.5]

ἀπ|ουσία, ας f (εἰμί) *absence* [Php 2.12]

ἀπο|φέρω (φέρω) fut. **ἀποίσω**; aor. **ἀπήνεγκα**, inf. **ἀπενεγκεῖν**; aor. pass. inf. **ἀπενεχθῆναι**. *take, carry; carry away; lead away by force* (Mk 15.1; Jn 21.18)

ἀπο|φεύγω (φεύγω) aor. ptc. **ἀποφυγών**. *escape*

ἀπο|φθέγγομαι (φθέγγομαι) *speak, declare; address* (generally of an inspired utterance)

ἀπο|φορτίζομαι (φέρω) *unload* [Ac 21.3]

ἀπό|χρησις, εως f (χράομαι) *process of being used* [Col 2.22]

ἀπο|χωρέω (χωρέω) *go away, leave*

ἀπο|χωρίζομαι (χωρίζω) *separate; split open* or *vanish* (Re 6.14)

ἀπο|ψύχω (ψύχομαι) *faint, lose heart; die* [Lk 21.26]

Ἀππίου Φόρον *Forum of Appius* (market town south of Rome) (**4** A-1) [Ac 28.15]

ἀ|πρόσ|ιτος, ον (εἶμι = *go, come*) *unapproachable* [1 Tm 6.16]

ἀ|πρόσ|κοπος, ον (κόπτω) *blameless, faultless; inoffensive; clear* (of conscience)

ἀ|προσωπο|λήμπτως (ὁράω + λαμβάνω) adv. *impartially* [1 Pe 1.17]

ἄ|πταιστος, ον (πταίω) *without stumbling* [Jd 24]

ἅπτω (ἀν|άπτω, ἀφή, καθ|άπτω, περι|άπτω) aor. ptc. **ἅψας**; aor. midd. **ἡψάμην**. *light, ignite*; midd. *take hold of, touch* (καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι *it is best not to marry* or *not to have sex* 1 Cor 7.1); *harm, injure*

Ἀπφία, ας f *Apphia* [Phm 2]

ἀπ|ωθέομαι (ὠθέω = *push*) aor. **ἀπωσάμην**. *push aside; reject; refuse to listen to (one's conscience)* (1 Tm 1.19)

ἀπ|ώλεια, ας f (ὀλοθρεύω) *destruction, utter ruin; hell* (ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας *someone destined for hell* or *destruction* Jn 17.12; 2 Th 2.3)

ἀπώλεσα aor. of **ἀπόλλυμι**

ἀπωλόμην aor. midd. of **ἀπόλλυμι**

ἀπωσάμην aor. of **ἀπωθέομαι**

ἀρά, ᾶς f (ἐπ|άρατος, ἐπι|κατ|άρατος, κατ|άρα, κατ|αράομαι) *cursing, curse(s)* [Ro 3.14]

ἄρα inferential particle *consequently, therefore, then, thus, so; sometimes with* εἰ or ἐπεί for emphasis

ἆρα interrogative particle expecting a negative response

Ἀραβία, ας f *Arabia* (**2** E-4, **3** E-4, **4** H-4)

ἆραι aor. inf. of **αἴρω**

Ἀράμ m *Aram*

ἄ|ραφος, ον (ῥαφίς) *seamless* [Jn 19.23]

Ἄραψ, βος m *Arab* [Ac 2.11]

ἀ|ργέω (ἐργάζομαι) *be idle* or *inactive* [2 Pe 2.3]

ἀ|ργός, ή, όν (ἐργάζομαι) *idle, unemployed; lazy* (γαστέρες ἀργαί *lazy gluttons* Tt 1.12); *careless; ineffective, useless*

ἀργύριον, ου n (ἄργυρος) *silver coin, money; silver*

ἀργυρο|κόπος, ου m (ἄργυρος + κόπτω) *silversmith* [Ac 19.24]

ἄργυρος, ου m (ἀργύριον, ἀργυρο|κόπος, ἀργυροῦς, ἀ|φιλ|άργυρος, φιλ|αργυρία, φιλ|άργυρος) *silver; silver coin, money; silver image* (Ac 17.29)

ἀργυροῦς, ᾶ, οῦν (ἄργυρος) *made of silver*

ἀρεῖ fut. 3 sg. of **αἴρω**

Ἄρειος πάγος m *Areopagus, Hill of Ares, Mars Hill* (where the Athenian court convened)

Ἀρεοπαγίτης, ου m *Areopagite* (member of the court of Areopagus) [Ac 17.34]

ἀρεσκεία, ας f (ἀρέσκω) *a desire to please (the Lord)* [Col 1.10]

ἀρέσκω (ἀνθρωπ|άρεσκος, ἀρεσκεία, ἀρεστός, ἀρετή, εὐ|αρεστέω, εὐ|άρεστος, εὐ|αρέστως) aor. **ἤρεσα**, inf. **ἀρέσαι**. *try to please; please, be acceptable to*

ἀρεστός, ή, όν (ἀρέσκω) *pleasing;* οὐκ ἀρεστόν ἐστιν *it is not right* (Ac 6.2)

Ἀρέτας, α m *Aretas* (Aretas IV, king of Nabatean Arabia) [2 Cor 11.32]

ἀρετή, ῆς f (ἀρέσκω) *moral excellence, goodness; redemptive acts, power* (of God)

Ἀρηί alt. form of **Ἀρνί**

ἀρήν, ἀρνός m (ἀρνίον) *lamb* [Lk 10.3]

ἀρθήσομαι fut. pass. of **αἴρω**

ἀριθμέω (ἀν|αρίθμητος, ἀριθμός, κατ|αριθμέω) *count, number*

ἀριθμός, οῦ m (ἀριθμέω) *number, total*

Ἀριμαθαία, ας f *Arimathea* (**2** B-5)

Ἀρίσταρχος, ου m *Aristarchus*

ἀριστάω (ἄριστον) *eat breakfast; eat a meal*

ἀριστερός, ά, όν *left* (opposite right); *left hand* (Mt 6.3); ὅπλον τῶν ἀριστερῶν *weapon to defend oneself* (2 Cor 6.7)

Ἀριστόβουλος, ου m *Aristobulus* [Ro 16.10]

ἄριστον, ου n (ἀριστάω) *meal, noon meal; feast*

ἀρκετός, ή, όν (ἀρκέω) *enough, sufficient; it is enough*

ἀρκέω (αὐτ|άρκεια, αὐτ|άρκης, ἀρκετός, ἐπ|αρκέω) *be enough* or *sufficient;* pass. *be content* or *satisfied*

ἄρκος, ου m and f *bear* [Re 13.2]

ἅρμα, τος n *chariot, carriage, war chariot*

Ἁρμαγεδών *Armageddon* (cryptic name) [Re 16.16]

Ἀρμίν alt. form of **Ἀδμίν**

ἁρμόζομαι (ἁρμός, συν|αρμο|λογέομαι) *promise* or *join in marriage* [2 Cor 11.2]

ἁρμός, οῦ m (ἁρμόζομαι) *joint* (of the body) [He 4.12]

ἄρνας acc. pl. of **ἀρήν**

ἀρνέομαι (ἀπ|αρνέομαι) *deny; disown, renounce; refuse, reject* (He 11.24)

Ἀρνί m *Arni* [Lk 3.33]

ἀρνίον, ου n (ἀρήν) *lamb, sheep*

ἀροτριάω (ἄροτρον) *plow*

ἄροτρον, ου n (ἀροτριάω) *plow* [Lk 9.62]

ἁρπαγείς aor. pass. ptc. of **ἁρπάζω**

ἁρπαγή, ῆς f (ἁρπάζω) *taking (something) by violence* or *greed; violence, greed; seizure* (He 10.34)

ἁρπαγμός, οῦ m (ἁρπάζω) *something to grasp after; something to hold on to* [Php 2.6]

ἁρπάζω (ἁρπαγή, ἁρπαγμός, ἅρπαξ, δι|αρπάζω, συν|αρπάζω) aor. pass. **ἡρπάγην**, ptc. **ἁρπαγείς**. *take by force; take away, carry off; catch up* (into heaven); *attack, snatch* (Jn 10.12)

ἅρπαξ, αγος (ἁρπάζω) adj. *grasping, greedy* (ὁ ἅρπαξ *swindler*); *savage* (of wolves)

ἀρραβών, ῶνος m (Hebrew word) *pledge, guarantee* (of what is to come)

ἄρ|ρητος, ον (ῥῆμα) *too sacred to put in words* [2 Cor 12.4]

ἄ|ρρωστος, ον (ῥώννυμαι) *sick, ill*

ἀρσενο|κοίτης, ου m (ἄρσην + κοίτη = *bed*, κεῖμαι) *male homosexual*

ἄρσην, εν gen. **ενος** *male; man*

Ἀρτεμᾶς, ᾶ m *Artemas* [Tt 3.12]

Ἄρτεμις, ιδος f *Artemis* (Diana was her Roman name)

ἀρτέμων, ωνος m *(fore)sail* [Ac 27.40]

ἄρτι (ἀρτίζω = *prepare*, ἀπ|αρτισμός, ἀρτι|γέννητος, ἄρτιος, ἐξ|αρτίζω, κατ|αρτίζω, κατ|άρτισις, κατ|αρτισμός, προ|κατ|αρτίζω) adv. *now, at the present time* (ἀπ' ἄρτι *hereafter, from now on, again*); *just now; at once*

ἀρτι|γέννητος, ον (ἄρτι + γεννάω) *newborn* [1 Pe 2.2]

ἄρτιος, α, ον (ἄρτι) *complete, fully qualified* [2 Tm 3.17]

ἄρτος, ου m *bread, a loaf of bread; food;* ἄρτοι τῆς προθέσεως see πρόθεσις

ἀρτύω *season; restore flavor* (to salt)

Ἀρφαξάδ m *Arphaxad* [Lk 3.36]

ἀρχ|άγγελος, ου m (ἄρχω + ἀγγέλλω) *archangel, chief angel*

ἀρχαῖος, α, ον (ἄρχω) *old, ancient, former; early; original*

Ἀρχέλαος, ου m *Archelaus* [Mt 2.22]

ἀρχή, ῆς f (ἄρχω) *beginning, first* (τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν *what I have told you from the very beginning* or *why do I talk to you at all?* Jn 8.25); *origin, first cause; ruling power, authority, ruler* (whether earthly or spiritual); *what is elementary, elementary principle* (He 5.12; 6.1); *corner* (of a sheet) (Ac 10.11; 11.5)

ἀρχη|γός, οῦ m (ἄρχω + ἄγω) *leader, pioneer, founder, originator*

ἀρχι|ερατικός, όν (ἄρχω + ἱερατεύω) *highpriestly* [Ac 4.6]

ἀρχι|ερεύς, έως m (ἄρχω + ἱερατεύω) *high priest; member of high priestly family*

ἀρχι|ποίμην, ενος m (ἄρχω + ποιμαίνω) *chief shepherd* [1 Pe 5.4]

Ἄρχιππος, ου m *Archippus*

ἀρχι|συν|άγωγος, ου m (ἄρχω + ἄγω) *leader* or *president of a synagogue*

ἀρχι|τέκτων, ονος m (ἄρχω + τέκτων) *expert builder* [1 Cor 3.10]

ἀρχι|τελώνης, ου m (ἄρχω + τελέω) *chief tax collector* [Lk 19.2]

ἀρχι|τρί|κλινος, ου m (ἄρχω + τρεῖς + κλίνω) *head steward*

ἀρχο|στασία (ἄρχω + ἵστημι) gender and mng. not certain, but may be: (1) neut. pl. of ἀρχο|στάσιον, mng. in the pl. *elections* or (2) a misreading of the papyrus hand for διχο|στασία, mng. *divisions, dissensions*

ἄρχω (ἀπ|αρχή, ἀρχη|γός, ἀρχι|ερατικός, ἀρχι|ερεύς, ἀρχι|ποίμην, ἀρχι|συν|άγωγος, ἀρχι|τέκτων, ἀρχι|τελώνης, ἀρχι|τρί|κλινος, ἀρχο|στασία, ἄρχων, ἐθν|άρχης, ἑκατοντ|άρχης, ἐν|άρχομαι, ἐπ|αρκέω, πατρι|άρχης, πειθ|αρχέω, πολιτ|άρχης, προ|εν|άρχομαι, προ|ϋπ|άρχω, στρατο|πεδ|άρχης, τετρα|αρχέω, τετρα|άρ-

χης, ὕπ|αρξις, ὑπ|άρχω, χιλί|αρχος) *rule, govern;* midd. *begin;* often redundant adding little meaning, if any, to the verb with which it is associated

ἄρχων, οντος m (ἄρχω) *ruler; official, authority; judge* (Lk 12.58); ἄρχων τῶν Ἰουδαίων *member of the Sanhedrin* (Jn 3.1)

ἄρωμα, τος n *aromatic spice* or *oil*

Ἀσά alt. form of **Ἀσάφ**

ἀ|σάλευτος, ον (ἅλλομαι) *immovable; unshakable*

Ἀσάφ m *Asaph*

ἄ|σβεστος, ον (σβέννυμι) *unquenchable*

ἀ|σέβεια, ας f (σέβομαι) *godlessness, wickedness*

ἀ|σεβέω (σέβομαι) *live* or *act in an ungodly way* [Jd 15]

ἀ|σεβής, ές (σέβομαι) *godless, impious*

ἀσέλγεια, ας f *sensuality, indecency, vice*

ἄ|σημος, ον (σημαίνω) *insignificant* [Ac 21.39]

Ἀσήρ m *Asher*

ἀ|σθένεια, ας f (σθενόω) *weakness* (of any sort); *illness* (πνεῦμα ἀσθενείας *a spirit causing illness* Lk 13.11)

ἀ|σθενέω (σθενόω) *be sick* or *ill; be weak*

ἀ|σθένημα, τος n (σθενόω) *weakness* [Ro 15.1]

ἀ|σθενής, ές (σθενόω) *sick; weak; delicate* (of body parts); *helpless* (Ro 5.6)

Ἀσία, ας f *Asia* (**4** E-2)

Ἀσιανός, οῦ m *person from the Roman province of Asia* [Ac 20.4]

Ἀσιάρχης, ου m *Asiarch* (high ranking official of the province of Asia) [Ac 19.31]

ἀ|σιτία, ας f (σῖτος) *lack of appetite* (πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης *since they had gone for a long time without food* or *since almost no one wanted to eat*) [Ac 27.21]

ἄ|σιτος, ον (σῖτος) *without food, without eating* [Ac 27.33]

ἀσκέω *endeavor, do one's best* [Ac 24.16]

ἀσκός, οῦ m *wine-skin*

ἀσμένως (from pf. pass. part. [ἡσμένος] of ἥδομαι = *enjoy oneself*, ἡδονή) adv. *gladly, warmly* [Ac 21.17]

ἄ|σοφος, ον (σοφός) *senseless, foolish* [Eph 5.15]

ἀσπάζομαι (ἀπ|ασπάζομαι, ἀσπασμός) *greet* (perhaps *greet with politeness* or *respect* Mt 5.47); *welcome; visit briefly, pay one's respects; take leave of, say goodbye;* impv. *remember me (to someone)*

ἀσπασμός, οῦ m (ἀσπάζομαι) *greeting*

ἄ|σπιλος, ον (σπιλόω) *pure, spotless; without defect*

ἀσπίς, ίδος f *snake* [Ro 3.13]

ἄ|σπονδος, ον (σπένδομαι) *irreconcilable; heartless* [2 Tm 3.3]

Ἀσσά alt. form of **Ἀσάφ**

ἀσσάριον, ου n (Latin) *assarion* (Roman copper coin worth 1/16 denarius)

ἆσσον adv. *nearer, as close as possible* [Ac 27.13]

Ἆσσος, ου f *Assos* (**4** E-2)

ἀ|στατέω (ἵστημι) *be homeless, wander from place to place* [1 Cor 4.11]

ἀστεῖος, α, ον (ἄστυ = *city*) *pleasing; beautiful; well bred*

ἀστήρ, έρος m (ἄστρον) *star*
ἀ|στήρικτος, ον (στηρίζω) *unsteady, weak; insincere*
ἄ|στοργος, ον (στέργω = *love* [of any natural affection]) *lacking natural affection, inhuman*
ἀ|στοχέω (στόχος = *aim*) *lose one's way, leave the way* (lit. *miss the mark*)
ἀστραπή, ῆς f (ἀστράπτω) *lightning; light, ray* (Lk 11.36)
ἀστράπτω (ἀστραπή, ἐξ|αστράπτω, περι|αστράπτω) *flash; dazzle*
ἄστρον, ου n (ἀστήρ) *star, constellation*
Ἀσύγκριτος, ου m *Asyncritus* [Ro 16.14]
ἀ|σύμ|φωνος, ον (φωνέω) *in disagreement* [Ac 28.25]
ἀ|σύν|ετος, ον (ἵημι = *send, set in motion* + ἐτός [adv.] = *without reason*, συν|ετός = *understanding, intelligent*) *without understanding, dull; senseless, foolish*
ἀ|σύν|θετος, ον (τίθημι) *faithless, disloyal* [Ro 1.31]
ἀ|σφάλεια, ας f (ἀ|σφαλίζω) *security, safety* (ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ *securely* Ac 5.23); *accurate information, full truth* (Lk 1.4)
ἀ|σφαλής, ές (ἀ|σφαλίζω) *safe, sure; safeguard* (Php 3.1); *definite* (Ac 25.26); *the facts* or *reason* (Ac 21.34; 22.30)
ἀ|σφαλίζω (σφάλλω = *cause to fall*, ἀ|σφάλεια, ἀ|σφαλής, ἀ|σφαλῶς) *secure, fasten*
ἀ|σφαλῶς (ἀ|σφαλίζω) adv. *safely, under close guard; for certain, beyond a doubt*
ἀ|σχημονέω (σχῶ aor. subj. of ἔχω, σχῆμα) behave improperly
ἀ|σχημοσύνη, ης f (ἀ|σχημονέω, σχῆμα) *shameless act(s); shame* (of private parts) (Re 16.15)
ἀ|σχήμων, ον (σχῶ aor. subj. of ἔχω, σχῆμα) *unpresentable* (τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν *our private parts*) [1 Cor 12.23]
ἀ|σωτία, ας f (σῴζω) *dissipation, reckless living*
ἀ|σώτως (σῴζω) adv. *recklessly, immorally* [Lk 15.13]
ἀ|τακτέω (τάσσω) *be lazy* or *idle* [2 Th 3.7]
ἄ|τακτος, ον (τάσσω) *lazy, idle* [1 Th 5.14]
ἀ|τάκτως (τάσσω) adv. *lazily; disorderly; irresponsibly*
ἄ|τεκνος, ον (τίκτω) *childless*
ἀτενίζω (τείνω = *stretch, reach*) *look (straight) at*
ἄτερ prep. with gen. *without, apart from*
ἀ|τιμάζω (τιμάω) *treat shamefully, dishonor* (pass. *suffer disgrace* Ac 5.41)
ἀ|τιμία, ας f (τιμάω) *disgrace, dishonor, shame; humiliation;* **εἰς** ἀτιμίαν *for common* or *dishonorable use* (Ro 9.21; 2 Tm 2.20)
ἄ|τιμος, ον (τιμάω) *without honor, dishonored, despised; insignificant* or *unattractive* (of body parts)
ἀτμίς, ίδος f *vapor, mist*
ἄ|τομος, ον (τομός) *indivisible;* **ἐν** ἀτόμῳ *in the blink of an eye* [1 Cor 15.52]
ἄ|τοπος, ον (τόπος) *improper, wrong, evil; harmful, unusual* (Ac 28.6)
Ἀττάλεια, ας f *Attalia* (**4 F-3**) [Ac 14.25]

αὐγάζω (ἀπ|αύγασμα, αὐγή, δι|αυγάζω, δι|αυγής) *see;* perhaps *bring light, shine forth;* εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου *so as not to see the light of the gospel shining on them* or *so that the gospel cannot shine upon them and bring them light* [2 Cor 4.4]
αὐγή, ῆς f (αὐγάζω) *daybreak, dawn* [Ac 20.11]
Αὐγοῦστος, ου m *Augustus* (= **Σεβαστός**, title given emperor Octavian) [Lk 2.1]
αὐθ|άδης, ες (αὐτός + ἡδονή) *arrogant, self-willed*
αὐθ|αίρετος, ον (αὐτός + αἱρέομαι) *of one's own accord*
αὐθ|εντέω (αὐτός + ἔντεα = *instruments, gear* [of any kind]) *domineer, have authority over* [1 Tm 2.12]
αὐλέω (αὐλητής, αὐλός) *play a flute* (τὸ αὐλούμενον *what is played on a flute* 1 Cor 14.7)
αὐλή, ῆς f (αὐλίζομαι) (an enclosed) *courtyard, court* (of a temple); *palace; house; fold* (for sheep)
αὐλητής, οῦ m (αὐλέω) *flute player*
αὐλίζομαι (ἀγρ|αυλέω, αὐλή, ἔπ|αυλις) *spend the night*
αὐλός, οῦ m (αὐλέω) *flute* [1 Cor 14.7]
αὐξάνω and **αὔξω** (αὔξησις, συν|αυξάνομαι, ὑπερ|αυξάνω) fut. **αὐξήσω**; aor. **ηὔξησα**; aor. pass. **ηὐξήθην**. intrans. *grow, spread, increase; become more important* (Jn 3.30); *reach full growth* (Mt 13.32); trans. *make grow, increase*
αὔξησις, εως f (αὐξάνω) *growth, increase*
αὔριον (ἐπ|αύριον) adv. *tomorrow, the next day* (ἐπὶ τὴν αὔριον *on the next day* Lk 10.35); *in a short while, soon*
αὐστηρός, ά, όν (ἄζω = *dry, parch [something]*, αὐχμηρός) *hard, severe, strict*
αὐτ|άρκεια, ας f (αὐτός + ἀρκέω) *what is necessary; self-sufficiency; satisfaction*
αὐτ|άρκης, ες (αὐτός + ἀρκέω) *resourceful, self-sufficient; satisfied, content* [Php 4.11]
αὐτό|θι (αὐτοῦ) adv. *there, in that place*
αὐτο|κατά|κριτος, ον (αὐτός + κρίνω) *self-condemned* [Tt 3.11]
αὐτόματος, η, ον (αὐτός) *by itself, on its own*
αὐτ|όπτης, ου m (αὐτός + ὄψομαι [fut. of ὁράω]) *eyewitness* [Lk 1.2]
αὐτός, ή, ό (αὐτ|άρκης, αὐτο|κατά|κριτος, αὐτόματος, αὐτ|όπτης, αὐτοῦ, αὐτό|φωρος, αὐτό|χειρ, ἑαυτοῦ, ἐνι|αυτός, ἐξ|αυτῆς, παρ|αυτίκα, σε|αυτοῦ, φίλ|αυτος) *self, of oneself, even, very;* preceded by the article *the same;* as a third person pro. *he, she, it;* ἐπὶ τὸ αὐτό *together;* κατὰ τὸ αὐτό *so, the same way; at the same time*
αὐτοῦ (αὐτός) adv. *here; there*
αὐτό|φωρος, ον (αὐτός + φώρ = *thief*) *in the act*
αὐτό|χειρ, ος (αὐτός + χείρ) *with one's own hand(s)* [Ac 27.19]
αὐχέω *boast, make wild claims* [Jas 3.5]
αὐχμηρός, ά, όν (αὐστηρός) *dark* [2 Pe 1.19]
ἀφ|αιρέω (act. of αἱρέομαι = *take up*) fut. **ἀφελῶ**; aor. **ἀφεῖλον**

(same mng. in act. and midd.), inf. **ἀφελεῖν**; aor. midd. subj. **ἀφέλωμαι**. *take away, remove; cut off*

ἀ|φανής, ές (φαίνω) *hidden, able to be hidden* [He 4.13]

ἀ|φανίζω (φαίνω) *ruin, destroy; make unsightly, disfigure;* pass. *perish; vanish, disappear*

ἀ|φανισμός, οῦ m (φαίνω) *disappearing, destruction* [He 8.13]

ἄ|φαντος, ον (φαίνω) *invisible* (ἄφαντος ἐγένετο *he disappeared*) [Lk 24.31]

ἀφ|εδρών, ῶνος m (ἕδρα = *seat, chair*, ἑδραῖος) *latrine*

ἀφέθην aor. pass. of **ἀφίημι**

ἀφεθήσομαι fut. pass. of **ἀφίημι**

ἀ|φειδία, ας f (φείδομαι) *strict* or *severe treatment* [Col 2.23]

ἀφεῖλον aor. of **ἀφαιρέω**

ἀφείς aor. ptc. of **ἀφίημι**

ἀφεῖς probably pres. 2 sg. of **ἀφίημι**

ἀφελεῖν aor. inf. of **ἀφαιρέω**

ἀ|φελότης, ητος f (φελής = *a stone*) *simplicity, humility* [Ac 2.46]

ἀφελῶ fut. of **ἀφαιρέω**

ἀφέλωμαι aor. midd. subj. of **ἀφαιρέω**

ἄφες (2 pl. **ἄφετε**) aor. impv. of **ἀφίημι**

ἄφ|εσις, εως f (ἵημι = *send, set in motion*, ἀφίημι) *forgiveness, cancellation* (of sins); *release* (of prisoners)

ἀφέωνται pf. pass. 3 pl. of **ἀφίημι**

ἁφή, ῆς f (ἅπτω) *ligament*

ἀφῆκα aor. of **ἀφίημι**

ἀφήσω fut. of **ἀφίημι**

ἀ|φθαρσία, ας f (φθείρω) *imperishability, immortality;* ἐν ἀφθαρσίᾳ *with undying (love)* (Eph 6.24)

ἄ|φθαρτος, ον (φθείρω) *imperishable; immortal*

ἀ|φθορία, ας f (φθείρω) *integrity, honesty* [Tt 2.7]

ἀφίδω aor. subj. of **ἀφοράω**

ἀφ|ίημι (ἵημι = *send, set in motion*, ἄφ|εσις, παρ|αφ|ίημι, προσ|αφ|ίημι) pres. 2 sg. **ἀφεῖς**, 1 pl. **ἀφίομεν**, 3 pl. **ἀφίουσιν**, inf. **ἀφιέναι**; impf. 3 sg. **ἤφιεν**: fut. **ἀφήσω**; aor. **ἀφῆκα**, impv. **ἄφες**, 2 pl. **ἄφετε**, subj. **ἀφῶ**, ptc. **ἀφείς**; aor. pass. **ἀφέθην**: fut. pass. **ἀφεθήσομαι**; pf. pass. 3 pl. **ἀφέωνται**. *cancel, forgive, remit* (of sins or debts); *allow, let be, tolerate* (ἄφες ἴδωμεν *Wait! Let us see!* or simply *Let us see!* Mt 27.49: Mk 15.36); *leave; leave behind, forsake, neglect; let go, dismiss, divorce;* ἀθῆκεν τὸ πνεῦμα *he died* (Mt 27.50); ἀφίημι φωνὴν μεγάλην *give a loud cry* (Mk 15.37)

ἀφ|ικνέομαι (ἱκνέομαι = *come to*, ἱκανόω) aor. **ἀφικόμην**. *reach, be known to* [Ro 16.19]

ἀ|φιλ|άγαθος, ον (φιλέω + ἀγαθός) *enemy to goodness* [2 Tm 3.3]

ἀ|φιλ|άργυρος, ον (φιλέω + ἄργυρος) *not greedy for money*

ἀφίλετο alt. aor. midd. 3 sg. of **ἀφαιρέω**

ἄφ|ιξις, εως f (ἱκνέομαι = *come to*, ἱκανός) *departure* [Ac 20.29]

ἀφίουσιν pres. 3 pl. of **ἀφίημι**

ἀφ|ίσταμαι (ἵστημι) deponent in all forms except aorist; impf. 3 sg. **ἀφίστασο**: fut. **ἀποστήσομαι**; aor. **ἀπέστησα** and **ἀπέστην**, impv. 2 pl. **ἀπόστητε**, inf. **ἀποστῆναι**, ptc. **ἀποστάς**. intrans. *leave, go away;*

desert, commit apostasy; keep away; trans. *mislead, incite to revolt* (Ac 5.37)

ἄφνω (ἐξ|αίφνης, ἐξ|άπινα) adv. *suddenly, immediately*

ἀ|φόβως (φοβέομαι) adv. *fearlessly; without reverence;* ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς *so that he may feel at ease* or *feel welcome among you* (1 Cor 16.10)

ἀφ|ομοιόω (ὁμοιόω) *be like, resemble* [He 7.3]

ἀφ|οράω (ὁράω) aor. subj. **ἀφίδω.** *fix one's eyes on;* ὡς ἄν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμέ *as soon as I find out what is going to happen to me* (Php 2.23)

ἀφ|ορίζω (ὁρίζω) fut. **ἀφοριῶ** and **ἀφορίσω.** *separate, take away; exclude* (from one's company); *set apart, appoint*

ἀφ|ορμή, **ῆς** f (ὁρμάω) *opportunity, occasion*

ἀφρίζω (ἀφρός, ἐπ|αφρίζω) *foam at the mouth*

ἀφρός, οῦ m (ἀφρίζω) *foam* [Lk 9.39]

ἀ|φροσύνη, **ης** f (φρονέω) *foolishness, lacking good sense* (ὡς ἐν ἀφροσύνῃ *foolishly, as a fool* 2 Cor 11.17, 21)

ἄ|φρων, ον gen. **ονος** (φρονέω) *foolish, senseless; ignorant, unlearned*

ἀφ|υπνόω (ὕπνος) *fall asleep* [Lk 8.23]

ἀφ|υστερέω (ὑστερέω) *withhold*

ἀφῶ aor. subj. of **ἀφίημι**

ἄ|φωνος, ον (φωνέω) *incapable of speech, silent; without meaning* (1 Cor 14.10)

Ἀχάζ m *Ahaz*

Ἀχαΐα, ας f *Achaia* (**4** C-2)

Ἀχαϊκός, **οῦ** m *Achaicus* [1 Cor 16.17]

ἀ|χάριστος, ον (χαρίζομαι) *ungrateful*

ἀ|χειρο|ποίητος, ον (χείρ + ποιέω) *not made by human hand(s);* περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ *not circumcised in a physical sense, circumcised in a spiritual sense* (Col 2.11)

ἀχθήσομαι fut. pass. of **ἄγω**

Ἀχίμ m *Achim*

ἀχλύς, ύος f *mist* [Ac 13.11]

ἀ|χρειόομαι (χράομαι) *be worthless* or *depraved* [Ro 3.12]

ἀ|χρεῖος, **ον** (χράομαι) *worthless; mere*

ἄ|χρηστος, **ον** (χράομαι) *useless, worthless* [Phm 11]

ἄχρι, before vowels **ἄχρις** (ἄκρον) (1) prep. with gen. *until; to, as far as;* (2) conj. *until;* ἄχρι οὗ *until; as; when; while, as long as*

ἄχυρον, ου n *chaff* (of grain)

ἄψας aor. ptc. of **ἅπτω**

ἀ|ψευδής, **ές** (ψεύδομαι) *truthful, trustworthy* [Tt 1.2]

ἄψινθος, ου m and f *wormwood* (as a proper name Re 8.11)

ἄ|ψυχος, ον (ψύχομαι) *lifeless, inanimate* [1 Cor 14.7]

Β

β *beta* (second letter of the Greek alphabet); *second* (in titles of NT writings)

Βάαλ m (appears with feminine article ἡ) *Baal* (Semitic deity) [Ro 11.4]

Βαβυλών, ῶνος f *Babylon* (**3** F-3)

βαθμός, οῦ m (βαίνω = *go, walk*, βεβαιόω) *standing, position, status* [1 Tm 3.13]

βάθος, ους n (βαθύνω) *depth; greatness* (ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν *their extreme poverty* 2 Cor 8.2); *deep water* (Lk 5.4)

βαθύνω (βάθος, βαθύς) *go deep* [Lk 6.48]

βαθύς, εῖα, ύ (βαθύνω) *deep* (τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ *the deep secrets of Satan* Re 2.24); ὄρθρου βαθέως *early in the morning* (Lk 24.1)

βάϊον, ου n *palm branch* [Jn12.13]

Βαλαάμ m *Balaam*

Βαλάκ m *Balak* [Re 2.14]

βαλλάντιον, ου n *purse, money bag*

βάλλω (ἀμφι|βάλλω, ἀμφί|βληστρον, ἀνα|βάλλομαι, ἀνα|βολή, ἀντι|βάλλω, ἀπο|βάλλω, ἀπό|βλητος, ἀπο|βολή, βελόνη, βέλος, βλητέος, βολή, βολίζω, δια|βάλλω, διά|βολος, ἐκ|βάλλω, ἐκ|βολή, ἐμ|βάλλω, ἐπι|βάλλω, ἐπί|βλημα, κατα|βάλλω, κατα|βολή, λιθο|βολέω, μετα|βάλλομαι, παρα|βάλλω, παρ|εμ|βάλλω, παρ|εμ|βολή, περι|βάλλω, περι|βόλαιον, προ|βάλλω, συμ|βάλλω, τρί|βολος, ὑπερ|βαλλόντως, ὑπερ|βολή, ὑπο|βάλλω) fut. **βαλῶ**; aor. **ἔβαλον**; pf. **βέβληκα**; pass. aor. **ἐβλήθην**; fut. **βληθήσομαι**; pf. **βέβλημαι**; plpf. **ἐβεβλήμην**. trans. *throw, throw down; put, place* (pf. pass. ptc. often *lying*); *offer, give; pour; sow (seed); bring (peace); invest, deposit (money); banish (fear); shed (figs); swing (a sickle);* τὰ βαλλόμενα *money put into a purse* (Jn 12.6); intrans. *sweep down* (of a storm)

βαπτίζω (βάπτω) *baptize; wash*

βάπτισμα, τος n (βάπτω) *baptism*

βαπτισμός, οῦ m (βάπτω) *ritual washing, ablution, baptism; washing* (of hands)

βαπτιστής, οῦ m (βάπτω) *Baptist* (of John)

βάπτω (βαπτίζω, βάπτισμα, βαπτισμός, βαπτιστής, ἐμ|βάπτω) pf. pass. **βέβαμμαι**. *dip, dye* (βεβαμμένον αἵματι *covered with blood* Re 19.13)

Βαραββᾶς, ᾶ m *Barabbas*

Βαράκ m *Barak* [He 11.32]

Βαραχίας, ου m *Barachiah* [Mt 23.35]

βάρβαρος, ον *non-Greek; uncivilized; foreigner; native* (Ac 28.2, 4)

βαρέω (βαρέως, βάρος, βαρύς, βαρύ|τιμος, κατα|βαρέω, κατα|βαρύνομαι) *burden, weigh down; overcome*

βαρέως (βαρέω) adv. *with difficulty*

Βαρθολομαῖος, ου m *Bartholomew*

Βαριησοῦς, οῦ m *Bar-Jesus* [Ac 13.6]

Βαριωνᾶ and **Βαριωνᾶς, ᾶ,** m *Bar-Jona* [Mt 16.17]

Βαρναβᾶς, ᾶ m *Barnabas*

βάρος, ους n (βαρέω) *burden; weight, fullness* (of glory); *importance* (δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι *we could have made demands* 1 Th 2.7)

Βαρσαββᾶς, ᾶ m *Barsabbas:* (1) Joseph (Ac 1.23); (2) Judas (Ac 15.22)

Βαρτιμαῖος, ου m *Bartimaeus* [Mk 10.46]

βαρύς, εῖα, ύ (βαρέω) *heavy; hard, difficult; important, weighty; serious; fierce, savage* (Ac 20.29)

βαρύ|τιμος, ον (βαρέω + τιμάω) *very expensive* [Mt 26.7]

βασανίζω (βασανισμός, βασανιστής, βάσανος) *torment, disturb; toss about* (of waves); βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν *straining at the oars* (Mk 6.48)

βασανισμός, οῦ m (βασανίζω) *torture; torment*

βασανιστής, οῦ m *jailer, torturer* [Mt 18.34]

βάσανος, ου f (βασανίζω) *torment; pain*

βασιλεία, ας f (βασιλεύω) *kingship, reign, rule; kingdom, domain* (λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν *to be crowned king* Lk 19.12, 15)

βασίλειος, ον (βασιλεύω) *royal; palace* (Lk 7.25)

βασιλεύς, έως m (βασιλεύω) *king*

βασιλεύω (βασιλεία, βασίλειος, βασιλεύς, βασιλικός, βασίλισσα, συμ|βασιλεύω) *rule, reign; become a king* (1 Cor 4.8)

βασιλικός, ή, όν (βασιλεύω) *royal, belonging to the king; royal official* or *relative of the royal family*

βασίλισσα, ης f (βασιλεύω) *queen*

βάσις, εως f (βεβαιόω) *foot* (of the body) [Ac 3.7]

βασκαίνω *bewitch, place under a spell* [Ga 3.1]

βαστάζω (ἀ|δυσ|βάστακτος, δυσ|βάστακτος) *carry* (of a child in the womb Lk 11.27); *endure, bear, tolerate; take away, remove; support, sustain* (Ro 11.18); *pick up* (Jn 10.31); *steal* (Jn 12.6)

βάτος, ου m and f *bush; thornbush*

βάτος, ου m *bath* (a liquid measure of 65 pints or 8.1 gallons) [Lk 16.6]

βάτραχος, ου m *frog* [Re 16.13]

βαττα|λογέω (βάττος = *stammerer* [formed from the sound] + λέγω) *babble, use many words* [Mt 6.7]

βδέλυγμα, τος n (βδελύσσομαι) *something detestable;* τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως *sacrilegious object causing desecration* (Mt 24.15; Mk 13.14)

βδελυκτός, ή, όν (βδελύσσομαι) *detestable, vile* [Tt 1.16]

βδελύσσομαι (βδέλυγμα, βδελυκτός) *detest;* pf. pass. ptc. *vile, corrupt* (Re 21.8)

βέβαιος, α, ον (βεβαιόω) *reliable; firm, well-founded; confirmed, verified; valid, effective* (of wills)

βεβαιόω (βάσις, βέβαιος, βεβαίωσις, βέ|βηλος, βε|βηλόω, βῆμα, βωμός) *confirm, verify, ratify, prove to be true; strengthen, sustain*

βεβαίωσις, εως f (βεβαιόω) *confirmation, guaranteeing*

βέβαμμαι pf. pass. of **βάπτω**

βέ|βηλος, ον (βε|βηλόω) *profane, godless, irreligious*

βε|βηλόω (βεβαιόω + βηλός = *threshold*) *desecrate, profane*
βέβληκα pf. of **βάλλω**
βεβρωκώς pf. ptc. of **βιβρώσκω**
Βεελζεβούλ m *Beelzebul* (= the Devil)
Βελιάρ m *Belial* (= the Devil) [2 Cor 6.15]
βελόνη, ης f (βάλλω) *needle* [Lk 18.25]
βέλος, ους n (βάλλω) *arrow* [Eph 6.16]
βελτίον adv. *well, very well* [2 Tm 1.18]
Βενιαμίν m *Benjamin*
Βερνίκη, ης f *Bernice*
Βέροια, ας f *Beroea* (**4** C-2)
Βεροιαῖος, α, ον *Beroean* [Ac 20.4]
Βεωρσόρ alt. form of **Βεώρ**
Βεώρ m *Beor* [2 Pe 2.15]
Βηθαβαρά f *Bethabara* (a place of uncertain location, Jn 1.28)
Βηθανία, ας f *Bethany* (**2** C-6)
Βηθεσδά f *Bethesda* (variant reading in Jn 5.2)
Βηθζαθά f *Bethzatha* (pool in northeast Jerusalem) [Jn 5.2]
Βηθλέεμ f *Bethlehem* (**1** C-6, **Ii** A-2, **2** C-6)
Βηθσαϊδά f *Bethsaida* (**2** D-3)
Βηθφαγή f *Bethphage*
βῆμα, τος n (βεβαιόω) *judicial bench, place of judgment, court;* οὐδὲ βῆμα ποδὸς *not even space enough for a foot* (Ac 7.5)
Βηρεύς, εως m *Bereus* [Ro 16.15]
βήρυλλος, ου m and f *beryl* (a semi-precious stone, usually green or bluish-green in color) [Re 21.20]
βία, ας f (βιάζω) *force, violence; use of force*
βιάζω (βία, βίαιος, βιαστής, παρα|βιάζομαι) *exercise force* (if midd.) or *suffer violence* (if pass.) (Mt 11.12); *enter by force* (Lk 16.16)
βίαιος, α, ον (βιάζω) *violent, strong* [Ac 2.2]
βιαστής, οῦ m (βιάζω) *violent* or *impetous person* [Mt11.12]
βιβλαρίδιον, ου n (βίβλος) *little book* or *scroll*
βιβλίον, ου n (βίβλος) *book, scroll; certificate* (of divorce)
βίβλος, ου f (βιβλαρίδιον, βιβλίον) *book; record-book* (Mt 1.1)
βιβρώσκω (βρῶμα, βρώσιμος, βρῶσις, σητό|βρωτος, σκωληκό|βρωτος) pf. ptc. **βεβρωκώς**. *eat, consume* [Jn 6.13]
Βιθυνία, ας f *Bithynia* (**4** F-2)
βίος, ου m (βιόω) *life; livelihood, living; property, possessions*
βιόω (βίος, βίωσις, βιωτικός) *live* [1 Pe 4.2]
βίωσις, εως f (βιόω) *way of life* [Ac 26.4]
βιωτικός, ή, όν (βιόω) *pertaining to everyday life*
βλαβερός, ά, όν (βλάπτω) *harmful* [1 Tm 6.9]
βλάπτω (βλαβερός) *hurt, harm, injure*
βλαστάνω and **βλαστάω** aor. **ἐβλάστησα**. intrans. *bud, sprout;* trans. *yield, produce*
Βλάστος, ου m *Blastus* [Ac 12.20]
βλασ|φημέω (βλάξ = *lazy* + φημί, βλασ|φημία, βλάσ|φημος) *speak against God, blaspheme; speak against, slander, insult*
βλασ|φημία, ας f (βλασ|φημέω) *speaking against God, blasphemy; speaking against, slander, insulting talk*

βλάσ|φημος, ον (βλασ|φημέω) *speaking against God, blasphemous; insulting, slanderous*

βλέμμα, τος n (βλέπω) *what is seen* [2 Pe 2.8]

βλέπω (ἀνα|βλέπω, ἀνά|βλεψις, ἀπο|βλέπω, ἀπό|βλητος, βλέμμα, δια|βλέπω, ἐμ|βλέπω, ἐπι|βλέπω, περι|βλέπομαι) *see; look (on* or *at); be able to see, gain one's sight; beware of; consider, regard; see to (something); perceive, discover, find*

βληθήσομαι fut. pass. of **βάλλω**

βλητέος, α, ον (βάλλω) *must be put* or *poured* [Lk 5.38]

Βοανηργές *Boanerges* [Mk 3.17]

βοάω (ἀνα|βοάω, βοή, βοή|θεια, βοη|θέω, βοη|θός) *call, cry out, shout*

Βόες m *Boaz*

βοή, ῆς f (βοάω) *shout, outcry, cry* [Ja 5.4]

βοή|θεια, ας f (see βοη|θέω) *help, support;* perhaps *rope, cable* (Ac 27.17)

βοη|θέω (βοάω + θέω = *run*) *help*

βοη|θός, οῦ m (see βοη|θέω) *helper* [He 13.6]

βόθυνος, ου m *ditch, pit*

βολή, ῆς f (βάλλω) *a throw* (of a stone) [Lk 22.41]

βολίζω (βάλλω) *take a sounding* (for depth of water)

Βόος m *Boaz* [Lk 3.32]

βόρβορος, ου m *mud, mire, slime* [2 Pe 2.22]

βορρᾶς, ᾶ m *the north*

βόσκω (βοτάνη) *tend, feed* (ὁ βόσκων *herdsman*); midd. *graze, feed*

Βοσόρ m *Bosor* [2 Pe 2.15]

βοτάνη, ης f (βόσκω) *plant; vegetation, crop*

βότρυς, υος m *bunch* (of grapes) [Re 14.18]

βουλεύομαι (βούλομαι) *plan, decide; deliberate, consider*

βουλευτής, οῦ m (βούλομαι) *council member* (of the Sanhedrin)

βουλή, ῆς f (βούλομαι) *purpose, intention; plan, decision* (οἱ πλείονες ἔθεντο βουλήν *most of them advised* or *were in favor of* Ac 27.12)

βούλημα, τος n (βούλομαι) *will, desire; purpose, intention*

βούλομαι (βουλεύομαι, βουλευτής, βουλή, βούλημα, ἐπι|βουλή, παρα|βολεύομαι, παρα|βολή, συμ|βουλεύω, συμ|βούλιον, σύμ|βουλος) aor. **ἐβουλήθην**. *want, desire, wish; be willing; intend, plan*

βουνός, οῦ m *hill*

βοῦς, βοός m *ox*

βραβεῖον, ου n (βραβεύω) *prize, award*

βραβεύω (βραβεῖον, κατα|βραβεύω) *control, rule* [Col 3.15]

βραδύνω (βραδύς, βραδύτης, βραδυ|πλοέω) *delay, hesitate; be negligent about*

βραδυ|πλοέω (βραδύνω + πλέω) *sail slowly* [Ac 27.7]

βραδύς, εῖα, ύ (βραδύνω) *slow*

βραδύτης, ητος f (βραδύνω) *slowness, negligence* [2 Pe 3.9]

βραχίων, ονος m (βραχύς) *arm*

βραχύς, εῖα, ύ (βραχίων) *little, short, small;* βραχύ τι *for a little while* (He 2.7, 9), *a small amount* (Jn 6.7); διὰ βραχέων *briefly* (He 13.22)

βρέφος, ους n *(unborn) baby, infant; childhood*

βρέχω (βροχή) *rain* (impers. *it rains*); *send rain; wet*

βροντή, ῆς f *thunder*

βροχή, ῆς f (βρέχω) *rain*
βρόχος, ου m *restriction* (lit. *noose*) [1 Cor 7.35]
βρυγμός, οῦ m (βρύχω) *grinding, gnashing (teeth)*
βρύχω (βρυγμός) *grind, gnash (teeth)* [Ac 7.54]
βρύω *pour out, gush* [Jas 3.11]
βρῶμα, τος n (βιβρώσκω) *food; solid food*
βρώσιμος, ον (βιβρώσκω) *eatable* (ἔχετέ τι βρώσιμον *do you have anything to eat?*) [Lk 24.41]
βρῶσις, εως f (βιβρώσκω) *food; eating; a meal* (He 12.16); *rust, corrosion* (Mt 6.19, 20)
βυθίζω (βυθός, ἄ|βυσσος) *sink; drag down, plunge*
βυθός, οῦ m (βυθίζω) *open sea*
βυρσεύς, έως m *tanner, leather worker*
βύσσινος, η, ον (βύσσος) *made of fine linen*
βύσσος, ου f (βύσσινος) *fine linen* [Lk 16.19]
βωμός, οῦ m (βεβαιόω) *altar* [Ac 17.23]

Γ

γ *gamma* (third letter of the Greek alphabet); *third* (in titles of NT writings)
Γαββαθά *Gabbatha* (Aramaic word) [Jn 19.13]
Γαβριήλ m *Gabriel*
γάγγραινα, ης f *gangrene, cancer* [2 Tm 2.17]
Γάδ m *Gad* [Re 7.5]
Γαδαρηνός, ή, όν *of Gadara* (*Gadara* **2** D-4) [Mt. 8.28]
Γάζα, ης f *Gaza* (**1** A-7, **2** A-7, **3** C-4) [Ac 8.26]
γάζα, ης f (γαζο|φυλάκιον) *treasury* (Persian word) [Ac 8.27]
γαζο|φυλάκιον, ου n (γάζα + φυλάσσω) *Temple treasury; offering box*
Γάϊος, ου m *Gaius:* (1) of Derbe (Ac 20.4); (2) of Macedonia (Ac 19.29); (3) of Corinth (Ro 16.23; 1 Cor 1.14); (4) recipient of 3 Jn (3 Jn 1)
γάλα, γάλακτος n *milk*
Γαλάτης, ου m *a Galatian* [Ga 3.1]
Γαλατία, ας f *Galatia* (**4** F-2, **4** G-2)
Γαλατικός, ή, όν *Galatian*
γαλήνη, ης f *calm* (of a body of water)
Γαλιλαία, ας f *Galilee* (**2** C-3)
Γαλιλαῖος, α, ον *Galilean*
Γαλλία, ας f *Gaul*
Γαλλίων, ωνος m *Gallio*
Γαμαλιήλ m *Gamaliel*
γαμέω (ἄ|γαμος, γαμίζω, γαμίσκω, γάμος, ἐπι|γαμβρεύω) aor. sometimes **ἔγημα**, subj. **γήμω**, ptc. **γήμας**. *marry, get married* (of men or women)
γαμίζω (γαμέω) *give (a bride) in marriage;* perhaps *marry* (1 Cor 7.38)
γαμίσκω (γαμέω) *give (a bride) in marriage* [Lk 20.34]
γάμος, ου m (γαμέω) *wedding, wedding feast* or *celebration; banquet hall, wedding hall* (Mt 22.10); *marriage* (He 13.4)

γάρ conj. *for, since, then; indeed, certainly;* τί γάρ *what! why!*
γαστήρ, τρός f *womb* (εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα *she was pregnant* Mt 1.18); *glutton* (Tt 1.12)
Γαύδη alt. form of **Καῦδα**
γε enclitic particle adding emphasis to the word with which it is associated
γέγονα and **γεγένημαι** pf. of **γίνομαι**
γέγονει plpf. 3 sg. of **γίνομαι**
γέγραπται pf. pass. 3 sg. of **γράφω**
γέγραφα pf. of **γράφω**
Γεδεών m *Gideon* [He 11.32]
γέεννα, ης f (Aramaic word) *hell;* υἱὸς γεέννης *one destined for hell*
Γεθσημανί *Gethsemane* (garden at the foot of the Mt. of Olives)
γείτων, ονος m and f, *neighbor*
γελάω (γέλως, κατα|γελάω) *laugh*
γέλως, ωτος m (γελάω) *laughter* [Jas 4.9]
γεμίζω (γέμω) *fill*
γέμω (γεμίζω, γόμος) *be full; be covered with* (Re 4.6, 8)
γενεά, ᾶς f (γίνομαι) *generation, contemporaries; period, age* (of time); *family, posterity*
γενεα|λογέομαι (γίνομαι + λέγω) *descend from*
γενεα|λογία, ας f (γίνομαι + λέγω) *genealogy*
γενέσθαι aor. inf. of **γίνομαι**
γενέσια, ων n (γίνομαι) pl. *birthday celebration*
γένεσις, εως f (γίνομαι) *birth; lineage;* τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ *his natural face* (Jas 1.23); τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως *course of existence* (Jas 3.6)
γενετή, ῆς f (γίνομαι) *birth* [Jn 9.1]
γενηθήτω aor. impv. 3 sg. of **γίνομαι**
γένημα, τος n (γίνομαι) *product, harvest* (γένημα τῆς ἀμπέλου *wine*)
γενήσομαι fut. of **γίνομαι**
γεννάω (ἀνα|γεννάω, ἀρτι|γέννητος, γέννημα, γέννησις, γεννητός) *be father of; bear, give birth to* (perhaps *conceive*); pass. *be born; lead to, cause* (2 Tm 2.23)
γέννημα, τος n (γεννάω) *offspring;* γεννήματα ἐχιδνῶν *you snakes!*
Γεννησαρέτ f, *Gennesaret* (**2** D-3)
γέννησις, εως f (γεννάω) *birth*
γεννητός, ή, όν (γεννάω) *born;* ἐν γεννητοῖς γυναικῶν *among all humankind* (Mt 11.11; Lk 7.28)
γένοιτο aor. opt. 3 sg. of **γίνομαι**
γένος, ους n (γίνομαι) *family, race, nation, people; offspring, descendants; sort, kind*
Γερασηνός, ή, όν *of Gerasa* (*Gerasa* **2** D-5)
Γεργεσηνός, ή, όν *of Gergesa* (*Gergesa* **2** D-3)
γερουσία, ας f (γηράσκω) *Council* (of the Sanhedrin in Jerusalem) [Ac 5.21]
γέρων, οντος m (γηράσκω) *old man, grown man* [Jn 3.4]
γεύομαι *taste; eat; experience*
γε|ωργέω (γῆ + ἐργάζομαι) *cultivate* (of land)
γε|ώργιον, ου n (γε|ωργέω) *a (cultivated) field* [1 Cor 3.9]
γε|ωργός, οῦ m (γε|ωργέω) *farmer; tenant farmer; vinedresser*
γῆ, γῆς f (ἀνά|γαιον, ἐπί|γειος) *the earth; land, country, region; soil, ground; humankind*

γῆρας, ως or **ους** dat. **γήρει** n (γηράσκω) *old age* [Lk 1.36]

γηράσκω (γέρων, γερουσία, γῆρας) *become old, age*

γίνομαι (ἀ|γενεα|λόγητος, ἀ|γενής, ἀλλο|γενής, ἀπο|γίνομαι, γενεά, γενεα|λογέομαι, γενεα|λογία, γενέσια, γένεσις, γενετή, γένημα, γένος, γνήσιος, γνησίως, γονεύς, δια|γίνομαι, ἔκ|γονον, ἐπι|γίνομαι, εὐ|γενής, ζῳο|γονέω, μονο|γενής, παλιγ|γενεσία, παρα|γίνομαι, προ|γίνομαι, πρό|γονος, συγ|γένεια, συγ|γενής, συγ|γενίς, συμ|παρα|γίνομαι, τεκνο|γονέω, τεκνο|γονία) fut. **γενήσομαι**; aor. **ἐγενόμην**, opt. 3 sg. **γένοιτο**, inf. **γενέσθαι**, ptc. **γενόμενος**; pf. **γέγονα** and **γεγένημαι**; aor. pass. **ἐγενήθην**, impv. 3 sg. **γενηθήτω**; plpf. 3 sg. **ἐγεγόνει** and **γεγόνει**. *become, be; happen, take place, arise* (aor. often impers. *it happened* or *came about*); *come into being, be born* or *created; be done* (of things), *become something* (of persons); *come, go* (γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον *arrived off Cnidus* Ac 27.7); *appear* (Mk 1.4; Jn 1.6); *marry, live with, belong to* (Ro 7.3,4); μὴ γένοιτο *no indeed!;* sometimes with dat. of person *have, possess, receive* (e. g. Mt 18.12)

γινώσκω (ἀ|γνοέω, ἀ|γνόημα, ἄ|γνοια, ἀ|γνωσία, ἄ|γνωστος, ἀ|κατά|γνωστος, ἀνα|γινώσκω, ἀνα|γνωρίζω, καρδιο|γνώστης, κατα|γινώσκω, προ|γινώσκω, πρό|γνωσις, συγ|γνώμη) fut. **γνώσομαι**; aor. **ἔγνων**, impv. **γνῶθι, γνώτω**, subj. 3 sg. **γνῷ** and **γνοῖ**, inf. **γνῶναι**, ptc. **γνούς**; pf. **ἔγνωκα**; plpf. **ἐγνώκειν**; aor. pass. **ἐγνώσθην**; fut. pass. **γνωσθήσομαι**. *know, have knowledge of* (of sexual relations Mt 1.25; Lk 1.34); *find out, learn, understand; perceive, discern; possess knowledge; acknowledge, recognize;* impv. *be very certain, remember*

γλεῦκος, ους n (γλυκύς) *sweet new wine* (γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν *they are drunk*) [Ac 2.13]

γλυκύς, εῖα, ύ (γλεῦκος) *sweet*

γλῶσσα, ης f (γλωσσό|κομον, ἑτερό|γλωσσος) *tongue; language; utterance*

γλωσσό|κομον, ου n (γλῶσσα + κοσμέω) *money box, money bag*

γναφεύς, έως m (ἄ|γναφος) *one who bleaches (cloth)* [Mk 9.3]

γνήσιος, α, ον (γίνομαι) *genuine; true, loyal; genuineness, sincerity* (2 Cor 8.8)

γνησίως (γίνομαι) adv. *genuinely, sincerely* [Php 2.20]

γνοῖ and **γνῷ** aor. subj. 3 sg. of **γινώσκω**

γνούς, γνόντος aor. ptc. of **γινώσκω**

γνόφος, ου m *darkness* [He 12.18]

γνῶθι, γνώτω aor. impv. of **γινώσκω**

γνώμη, ης f (γινώσκω) *purpose, intent, will; opinion; decision; consent* (Phm 14)

γνῶναι aor. inf. of **γινώσκω**

γνωρίζω (γινώσκω) *make known, reveal; know*

γνωσθήσομαι fut. pass. of **γινώσκω**

γνῶσις, εως f (γινώσκω) *knowledge, what is known; esoteric knowledge;* κατὰ γνῶσιν *with understanding* or *consideration* (1 Pe 3.7)

γνώσομαι fut. of **γινώσκω**

γνώστης, ου m (γινώσκω) *one familiar with, expert in* [Ac 26.3]

γνωστός, ή, όν (γινώσκω) *known; acquaintance, friend; what can be known* (Ro 1.19); *remarkable, notable, extraordinary* (Ac 4.16)

γογγύζω (γογγυσμός, γογγυστής, δια|γογγύζω) *grumble, complain; mutter, whisper, speak secretly*

γογγυσμός, οῦ m (γογγύζω) *complaining; whispering, secret talk; quarreling*

γογγυστής, οῦ m (γογγύζω) *grumbler* [Jd 16]

γόης, ητος m *imposter, cheat* [2 Tm 3.13]

Γολγοθᾶ acc. **ᾶν** f *Golgotha* (Aramaic name of a hill near Jerusalem where executions took place)

Γόμορρα, ας f and **ων** n *Gomorrah* (city located at the southern part of the Dead Sea that God destroyed because of its evil)

γόμος, ου m (γέμω) *cargo*

γονεύς, έως m (γίνομαι) *parent*

γόνυ, γόνατος n *knee*

γονυ|πετέω (γόνυ + πίπτω) *kneel*

γράμμα, τος n (γράφω) *letter of the alphabet* (οὐ γράμματι *not literal* Ro 2.29); *Scripture; letter, communication* (Ac 28.21); *bill, account* (Lk 16.6, 7); *learning* (πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν *how does he know so much?* Jn 7.15)

γραμματεύς, έως m (γράφω) *scribe, expert in the Jewish law* (possibly with reference to Christians Mt 13.52; 23.34); *town clerk* (Ac 19.35); *educated person, scholar* (1 Cor 1.20)

γραπτός, ή, όν (γράφω) *written* [Ro 2.15]

γραφή, ῆς f (γράφω) *Scripture; sacred writing; passage of Scripture* (sg.), *OT Scriptures* (pl.)

γράφω (ἀ|γράμματος, ἀπο|γραφή, ἀπο|γράφω, γράμμα, γραμματεύς, γραπτός, γραφή, ἐγ|γράφω, ἐπι|γραφή, ἐπι|γράφω, κατα|γράφω, προ|γράφω, ὑπο|γραμμός, χειρό|γραφον) pf. **γέγραφα**; pf. pass. 3 sg. **γέγραπται**; aor. pass. **ἐγράφην**. *write, write (to) someone; record, compose; sign one's name* (2 Th 3.17); *cover with writing* (Re 5.1)

γρα|ώδης, ες (γραῦς = *old woman* + εἶδος) *silly, foolish* (lit. *like an old woman*) [1 Tm 4.7]

γρηγορέω (ἐγείρω) *be* or *keep awake; watch, be alert; be alive* (1Th 5.10)

γυμνάζω (γυμνασία, γυμνιτεύω, γυμνός, γυμνότης) *train, exercise; discipline*

γυμνασία, ας f (γυμνάζω) *training, discipline* [1 Tm 4.8]

γυμνιτεύω (γυμνάζω) *be poorly dressed* [1 Cor 4.11]

γυμνός, ή, όν (γυμνάζω) *naked* (ἐπὶ γυμνοῦ *on his body* Mk 14.51); *uncovered, bare, exposed; poorly dressed, in need of clothes;* perhaps *wearing only an undergarment* (Jn 21.7)

γυμνότης, ητος f (γυμνάζω) *nakedness; without sufficient clothing, poverty*

γυναικάριον, ου n (γυνή) *morally weak* or *foolish woman* [2 Tm 3.6]

γυναικεῖος, α, ον (γυνή) *female; wife* [1 Pe 3.7]

γυνή, αικός f (γυναικάριον, γυναικεῖος) *woman, wife*

Γώγ m *Gog* (cryptic name) [Re 20.8]

γωνία, ας f (ἀκρο|γωνιαῖος, τετρά|γωνος) *corner;* κεφαλὴ γωνίας *main corner-stone, keystone*

Δ

δαιμονίζομαι (δαιμόνιον, δαιμονιώδης, δαίμων, δεισι|δαιμονία, δεισι|δαίμων) *be demon possessed*

δαιμόνιον, ου n (δαιμονίζομαι) *demon, evil spirit; a god* (Ac 17.18)

δαιμονιώδης, ες (δαιμονίζομαι) *demonic, devilish* [Jas 3.15]

δαίμων, ονος m (δαιμονίζομαι) *demon, evil spirit* [Mt 8.31]

δάκνω *bite; attack* [Ga 5.15]

δάκρυον, ου n (δακρύω) *tear* (as in crying)

δακρύω (δάκρυον) *cry, shed tears* [Jn 11.35]

δακτύλιος, ου m (δείκνυμι) *ring* (for a finger) [Lk 15.22]

δάκτυλος, ου m (δείκνυμι) *finger*

Δαλμανουθά f *Dalmanutha* (a place of uncertain location near the western shore of the Sea of Galilee) [Mk 8.10]

Δαλματία, ας f *Dalmatia* (**4** R-1) [2 Tm 4.10]

δαμάζω (δαμάω = *tame*, δάμαλις) aor. **ἐδάμασα**; pf. pass. **δεδάμασμαι**. *subdue, tame; control*

δάμαλις, εως f (δαμάζω) *young cow, heifer* [He 9.13]

Δάμαρις, ιδος f *Damaris* [Ac 17.34]

Δαμασκηνός, ή, όν *of Damascus* [2 Cor 11.32]

Δαμασκός, οῦ f *Damascus* (**1** E-1, **2** E-1, **3** D-3, **4** H-4)

δάνειον, ου n (δανίζω) *debt, loan* [Mt 18.27]

δανίζω (δάνειον, δανιστής) aor. subj. **δανίσω**. *lend;* midd. *borrow*

Δανιήλ m *Daniel* [Mt 24.15]

δανιστής, οῦ m (δανίζω) *moneylender* [Lk 7.41]

δαπανάω (ἀ|δάπανος, δαπάνη, ἐκ|δαπανάομαι, προσ|δαπανάω) *spend* (δαπάνησον ἐπ᾽ αὐτοῖς *[you] pay their expenses* Ac 21.24)

δαπάνη, ης f (δαπανάω) *cost, expense* [Lk 14.28]

δαρήσομαι fut. pass. of **δέρω**

Δαυίδ m *David*

δέ *but, to the contrary, rather; and; now, then, so;* δὲ καί *but also, but even;* μὲν . . . δέ *on the one hand . . . on the other hand*

δέδεκται pf. 3 sg. of **δέχομαι**

δεδεκώς pf. ptc. of **δέω**

δέδεμαι pf. pass. of **δέω**

δέδομαι pf. pass. of **δίδωμι**

δέδωκα pf. of **δίδωμι**

δεδώκειν plpf. of **δίδωμι**

δέῃ subj. of **δεῖ**

δεήθητι aor. pass. impv. of **δέομαι**

δέησις, εως f (δέομαι) *prayer, petition*

δεθῆναι aor. pass. inf. of **δέω**

δεῖ (δέω) subj. **δέῃ**, inf. **δεῖν**, ptc. **δέον**; impf. **ἔδει**. impers. *be necessary, must; should, ought; be proper;* impf. *had to, should have*

δεῖγμα, **τος** n (δείκνυμι) *example, warning* [Jd 7]

δειγματίζω (δείκνυμι) *disgrace* (ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ ... αὐτοὺς *he made a public spectacle ... of them* Col 2.15); *expose*

δείκνυμι (ἀνα|δείκνυμι, ἀνά|δειξις, ἀπο|δείκνυμι, ἀπό|δειξις, δακτύλιος, δάκτυλος, δεῖγμα, δειγματίζω, ἔν|δειγμα, ἐν|δείκνυμι, ἔν|δειξις, ἐπι|δείκνυμι, παρα|δειγματίζω, ὑπό|δειγμα, ὑπο|δείκνυμι, χρυσο|δακτύλιος) fut. **δείξω**; aor. **ἔδειξα**, impv. **δεῖξον**; aor. pass. ptc. **δειχθείς**. *show, point out; reveal, explain; prove*

δειλία, **ας** f (δειλιάω) *cowardice; timidity* [2 Tm 1.7]

δειλιάω (δείδω = *be afraid, fear*, δειλία, δειλός, δεινός, δεινῶς, δέος) *be afraid* [Jn 14.27]

δειλός, **ή**, **όν** (δειλιάω) *cowardly, afraid; timid*

δεῖνα m and f *a certain one* [Mt 26.18]

δεινός, ή, όν (δειλιάω) *terrible* (ἄλλα δεινά *other terrible sufferings*)

δεινῶς (δειλιάω) adv. *terribly; with hostility*

δειπνέω (δεῖπνον) *eat, dine*

δεῖπνον, **ου** n (δειπνέω) *feast, banquet; supper, main meal*

δείρας aor. ptc. of **δέρω**

δεισι|δαιμονία, **ας** f (δείδω = *be afraid, fear* + δαιμονίζομαι) *religion* [Ac 25.19]

δεισι|δαίμων, **ον** gen. **ονος** (see δεισι|δαιμονία) *religious;* comp. δεισιδαιμονέστερος *very religious* [Ac 17.22]

δειχθείς aor. pass. ptc. of **δείκνυμι**

δέκα (δεκατόω) *ten*

δεκα|οκτώ (δέκα + οκτώ) *eighteen*

δεκα|πέντε (δέκα + πέντε) *fifteen*

Δεκάπολις, **εως** f *Decapolis* (originally a league of ten Hellenistic cities) (**2** D-5)

δεκα|τέσσαρες (δέκα + τέσσαρες) *fourteen*

δεκάτη, **ης** f (δεκατόω) *a tenth part, tithe*

δέκατος, η, ον (δεκατόω) *tenth*

δεκατόω (ἀπο|δεκατόω, δέκα, δεκα|οκτώ, δεκα|πέντε, δεκάτη, δέκατος, δεκτός, δώ|δεκα, δω|δέκατος, δω|δεκά|φυλον, ἕν|δεκα, ἑν|δέκατος) *collect tithes;* pass. *pay tithes*

δεκτός, **ή**, **όν** (δέχομαι) *acceptable, welcome; favorable* (of time)

δελεάζω (δολόω) *lure, entice; catch, trap*

δένδρον, **ου** n *tree*

δεξιο|λάβος, **ου** m (δεξιός + λαμβάνω) uncertain mng., perhaps *soldier, infantryman* [Ac 23.23]

δεξιός, **ά**, **όν** *right* (opposite left); ἐν δεξιᾷ, ἐκ δεξιῶν, ἐπὶ δεξιᾶς *at the right hand;* δεξιὰς ἔδωκαν *they shook hands* (Ga 2.9); διὰ τῶν ὅπλων ... τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν *by means of offensive and defensive weapons* (2 Cor 6.7)

δέομαι (δέησις, ἐν|δεής, προσ|δέομαι) impf. 3 sg. **ἐδεῖτο**; aor. pass. **ἐδεήθην**, impv. **δεήθητι**. *ask, beg* (sometimes = interj. *please!*); *pray*

δέον ptc. of **δεῖ**

δέος, ους n (δειλιάω) *reverence, godly fear* [He 12.28]

Δερβαῖος, α, ον *of Derbe* [Ac 20.4]

Δέρβη, ης f *Derbe* (**4** F-3)

δέρμα, τος n (δέρω) *skin* [He 11.37]

δερμάτινος, η, ον (δέρω) *made of leather*

δέρω (δέρμα, δερμάτινος) aor. **ἔδειρα**, ptc. **δείρας**; fut. pass. **δαρήσομαι**. *skin; beat, strike, hit*

δεσμεύω (δέω) *tie (up), bind*

δέσμη, ης f (δέω) *bundle* [Mt 13.30]

δέσμιος, ου m (δέω) *prisoner*

δεσμός, οῦ m (δέω) *bond, chain; imprisonment, prison*

δεσμο|φύλαξ, ακος m (δέω + φυλάσσω) *jailer, prison guard*

δεσμωτήριον, ου n (δέω) *jail, prison*

δεσμώτης, ου m (δέω) *prisoner*

δεσπότης, ου m (δέω) *Lord, Master* (of God and Christ); *owner, master* (of a household)

δεῦρο (δεῦτε) adv. *come, come here;* ἄχρι τοῦ δεῦρο *so far* (Ro 1.13)

δεῦτε (δεῦρο) adv. *come* (of command or exortation)

δευτεραῖος, α, ον (δύο) *in two days* or *on the second day* [Ac 28.13]

δευτερό|πρωτος, ον (δύο + πρωτεύω) of doubtful mng. *the next* or *the one after the next*

δεύτερος, α, ον (δύο) *second* (τὸ) δεύτερον, πάλιν δεύτερον, ἐν τῷ δευτέρῳ or ἐκ δευτέρου *a second time; in the second place, secondly* (1 Cor 12.28); *afterward, the next time* (Jd 5)

δέχομαι (ἀ|δόκιμος, ἀνα|δέχομαι, ἀν|ἐν|δεκτος, ἀπ|εκ|δέχομαι, ἀπό|δεκτος, ἀπο|δέχομαι, ἀπο|δοκιμάζω, ἀπο|δοχή, δεκτός, δια|δέχομαι, διά|δοχος, δοκιμάζω, δοκιμασία, δοκιμή, δοκίμιον, δόκιμος, δοχή, εἰσ|δέχομαι, ἐκ|δέχομαι, ἐκ|δοχή, ἐν|δέχεται, ἐπι|δέχομαι, εὐ|πρόσ|δεκτος, ξενο|δοχέω, παν|δοχεῖον, παν|δοχεύς, παρα|δέχομαι, προσ|δέχομαι, ὑπο|δέχομαι) pf. 3 sg. **δέδεκται**. *receive, accept; take, grasp; welcome; bear with, tolerate, put up with* (2 Cor 11.16)

δέω (δεῖ, δεσμεύω, δέσμη, δέσμιος, δεσμός, δεσμο|φύλαξ, δεσμωτήριον, δεσμώτης, δεσπότης, διά|δημα, κατα|δέω, οἰκο|δεσποτέω, οἰκο|δεσπότης, περι|δέω, συν|δέομαι, σύν|δεσμος, ὑπο|δέομαι, ὑπό|δημα) aor. **ἔδησα**, subj. **δήσω**; pf. ptc. **δεδεκώς**; pf. pass. **δέδεμαι**; aor. pass. inf. **δεθῆναι**. *bind, tie* (δέδεμαι γυναικί *be a married man* 1 Cor 7.27); *imprison; compel* (Ac 20.22); *forbid, prohibit* (Mt 16.19; 18.18)

δή *indeed; then, therefore, now*

δῆλος, η, ον (δηλόω) evident (ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ *your speech/accent gives you away* Mt 26.73); δῆλον (ὅτι) *it is clear (that)*

δηλόω (δῆλος, ἔκ|δηλος, κατά|δηλος, πρό|δηλος) *make clear, show, reveal; indicate; inform*

Δημᾶς, ᾶ m *Demas*

δημ|ηγορέω (δῆμος + ἀγοράζω) *make a (public) speech* [Ac 12.21]

Δημήτριος, ου m *Demetrius:* (1) a silversmith in Ephesus (Ac 19.24, 38); (2) a church leader (3 Jn 12)

δημι|ουργός, οῦ m (δῆμος + ἐργάζομαι) *builder, creator* [He 11.10]

δῆμος, ου m (ἀπο|δημέω, ἀπό|δημος, δημ|ηγορέω, δημι|ουργός, δημόσιος, ἐκ|δημέω, ἐπι|δημέω, παρ|επί|δημος, συν|έκ|δημος) *people, crowd; public assembly*

δημόσιος, α, ον (δῆμος) *public* (δημοσίᾳ *publicly, in public*)

δηνάριον, ου m *denarius* (Roman silver coin equivalent to the day's wage of a common laborer)

δή|ποτε (δή + ποτέ) adv. with **οἵῳ** *whatever*

δή|που (δή + πού) adv. *it is clear, of course* [He 2.16]

δήσω aor. subj. of **δέω**

διά prep. with: (1) gen. *through, by means of, with; during, throughout* (διὰ παντός *continually*); *through, among, throughout;* (2) acc. *because of, on account of, for the sake of; through, by* (rarely); διὰ τοῦτο *therefore, for this reason;* διὰ (τό) with inf. *because;* διὰ τί *why?*

Δία acc. of **Ζεύς**

δια|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. **διέβην**, ptc. **διαβάς**. *cross, cross over, come over*

δια|βάλλω (βάλλω) aor. pass. **διεβλήθην**. *bring charges*

δια|βεβαιόομαι (βαίνω = *go, walk*) *speak confidently, insist on, give special emphasis*

δια|βλέπω (βλέπω) *see clearly;* perhaps *look hard, stare* or *have one's eyes come into focus* (Mk 8.25)

διά|βολος, ου m (βάλλω) *the Devil;* as adj. **ος, ον** *slanderous, given to malicious gossip*

δι|αγγέλλω (ἀγγέλλω) aor. pass. subj. **διαγγελῶ**. *proclaim, preach; give notice of, announce*

δια|γίνομαι (γίνομαι) *pass* (of time)

δια|γινώσκω (γινώσκω) fut. **διαγνώσομαι**. *investigate, examine; decide, determine*

διά|γνωσις, εως f (γινώσκω) *decision* [Ac 25.21]

δια|γογγύζω (γογγύζω) *complain, grumble*

δια|γρηγορέω (ἐγείρω) *be fully awake* or *stay awake* [Lk 9.32]

δι|άγω (ἄγω) *lead, spend one's life*

δια|δέχομαι (δέχομαι) *receive possession of* [Ac 7.45]

διά|δημα, τος n (δέω) *diadem, crown*

δια|δίδωμι (δίδωμι) aor. **διέδωκα**, impv. 2 sg. **διάδος**; impf. pass. 3 sg. **διεδίδετο**. *distribute, give*

διά|δοχος, ου m (δέχομαι) *successor* [Ac 24.27]

δια|ζώννυμι (ζώννυμι) aor. **διέζωσα**; aor. midd. **διεζωσάμην**; pf. pass. ptc. **διεζωσμένος**. *wrap around;* (midd.) *put on (clothes)*

δια|θήκη, ης f (τίθημι) *covenant;* pl. *ordinances* (of a covenant) or simply *covenant; will, testament* (Ga 3.15); both *covenant* and *will* (He 9.16, 17; Ga 3.17)

διαθήσομαι fut. of **διατίθεμαι**

δι|αίρεσις, εως f (αἱρέομαι) *allotment; variety, difference*

δι|αιρέω (αἱρέομαι) aor. **διεῖλον**. *divide, distribute, allot*

δια|καθαίρω (καθαρίζω) aor. inf. **διακαθᾶραι**. *clean out* [Lk 3.17]

δια|καθαρίζω (καθαρίζω) fut. **διακαθαριῶ**. *clean out, thresh out* [Mt 3.12]

δια|κατ|ελέγχομαι (ἐλέγχω) *defeat (by debate), refute* [Ac 18.28]

διακονέω (διακονία, διάκονος) *serve, wait on; care for, see after, provide for; serve as a deacon* (1 Tm 3.10, 13)

διακονία, ας f (διακονέω) *ministry, service; contribution, help, sup-*

port; mission; service as a deacon (Ro 12.7)

διάκονος, ου m and f (διακονέω) *servant; helper, minister; deacon; deaconess* (Ro 16.1); ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος *Does Christ serve the interests of sin?* (Ga 2.17)

δι|ακόσιοι, αι, α (δύο + ἑκατόν) *two hundred*

δι|ακούω (ἀκούω) *hear (a legal case)* [Ac 23.35]

δια|κρίνω (κρίνω) aor. pass. **διεκρίθην**. *evaluate, judge; recognize, discern; make a distinction (between persons); consider* or *make superior* (1 Cor 4.7); midd. (and aor. pass.) *doubt, hesitate; dispute, debate, take issue*

διά|κρισις, εως f (κρίνω) *ability to discriminate; arguing, quarreling* (Ro 14.1)

δια|κωλύω (κωλύω) *prevent* (impf. *tried to prevent*) [Mt 3.14]

δια|λαλέω (λαλέω) *discuss, talk about*

δια|λέγομαι (λέγω) aor. pass. **διελέχθην**. *discuss, debate; address, speak*

δια|λείπω (λείπω) aor. **διέλιπον**. *cease, stop* [Lk 7.45]

διά|λεκτος, ου f (λέγω) *language*

δια|λιμπάνω (λείπω) *stop, quit*

δι|αλλάσσομαι (ἀλλάσσω) aor. impv. **διαλλάγηθι**. *be reconciled to, make peace with* [Mt 5.24]

δια|λογίζομαι (λέγω) *discuss, argue; consider, reason; wonder, question*

δια|λογισμός, οῦ m (λέγω) *thought, opinion, motive* (κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν perhaps *persons who make judgments based on evil motives* Jas 2.4); *reasoning; doubt, question; argument, dispute*

δια|λύω (λύω) *scatter, disperse* [Ac 5.36]

δια|μαρτύρομαι (μαρτυρέω) *declare solemnly, testify to; charge under solemn oath; warn* (Lk 16.28)

δια|μάχομαι (μάχομαι) *protest violently* [Ac 23.9]

δια|μένω (μένω) *stay, remain, continue*

δια|μερίζω (μερίζω) *divide; distribute, divide among;* διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός *like tongues of fire spreading out* (Ac 2.3)

δια|μερισμός, οῦ m (μερίζω) *division, disunity* [Lk 12.51]

δια|νέμω (νέμω = *distribute*, νομίζω) aor. pass. **διενεμήθην**. *spread* [Ac 4.17]

δια|νεύω (νεύω) *make signs* [Lk 1.22]

δια|νόημα, τος n (νοέω) *thought* [Lk 11.17]

διά|νοια, ας f (νοέω) *mind, understanding; intention, purpose; thought, attitude*

δι|αν|οίγω (ἀν|οίγω) aor. pass. **διηνοίχθην**. *open* (cf. **μήτρα** Lk 2.23); *explain* (Ac 17.3)

δια|νυκτερεύω (νύξ) *spend the night* [Lk 6.12]

δι|ανύω (ἀνύω = *accomplish, complete*) *complete, continue* [Ac 21.7]

δια|παρα|τριβή, ῆς f (τρίβος) *constant arguing* or *irritation* [1 Tm 6.5]

δια|περάω (πέραν) *cross over*

δια|πλέω (πλέω) aor. **διέπλευσα**. *sail across* [Ac 27.5]

δια|πονέομαι (πόνος) *be greatly annoyed*

δια|πορεύομαι (πορεύομαι) *go* or *travel through; go by* (Lk 18.36)

δια|πορέω (πορεύομαι) *be very confused; wonder*

δια|πραγματεύομαι (πράσσω) *make a profit, earn* [Lk 19.15]

δια|πρίομαι (πρίζω) *be furious* or *enraged*

δι|αρπάζω (ἁρπάζω) *plunder thoroughly, steal, take away*

δια|ρρήγνυμι and **δια|ρήσσω** (ῥήγνυμι) aor. **διέρρηξα**. *tear, rip; break* (Lk 8.29)

δια|σαφέω (σαφής = *clear, distinct*) *explain; tell, report*

δια|σείω (σείω) *take money by violence* or *force* [Lk 3.14]

δια|σκορπίζω (σκορπίζω) *scatter; squander, waste*

δια|σπάω (σπάομαι) *pull* or *tear apart*

δια|σπείρω (σπείρω) aor. pass. **διεσπάρην**. *scatter*

δια|σπορά, ᾶς f (σπείρω) *dispersion* (of the Jews or Christians scattered throughout the Graeco-Roman world)

διαστάς aor. ptc. of **διΐστημι**

δια|στέλλομαι (δια + στέλλομαι) aor. **διεστειλάμην**. *order, command* (διεστείλατο αὐτοῖς πολλά *he gave strict orders* Mk 5.43)

διά|στημα, τος n (ἵστημι) *interval* [Ac 5.7]

διαστήσας aor. ptc. of **διΐστημι**

δια|στολή, ῆς f (στέλλομαι) *distinction, difference*

δια|στρέφω (στρέφω) pf. pass. **διέστραμμαι**. *pervert, distort* (pf. pass. ptc. *depraved, crooked, wrong*); *divert, turn away; mislead, lead astray*

δια|σῴζω (σῴζω) aor. pass. **διεσώθην**. *bring safely through, rescue; cure;* pass. *escape* (Ac 28.1, 4)

δια|ταγή, ῆς f (τάσσω) *decree, ordinance* (εἰς διαταγὰς ἀγγέλων *as given by angels* Ac 7.53)

διά|ταγμα, τος n (τάσσω) *order, decree* [He 11.23]

δια|ταράσσομαι (ταράσσω) aor. **διεταράχθην**. *be deeply confused* or *troubled* [Lk 1.29]

δια|τάσσω (τάσσω) aor. pass. ptc. **διαταγείς** and **διαταχθείς**; pf. pass. **διατέταγμαι**. *command, order; give instructions; arrange* (Ac 20.13)

δια|τελέω (τελέω) *continue, go, be* [Ac 27.33]

δια|τηρέω (τηρέω) *keep; treasure up; keep free from* (ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς *keeping yourselves free from these things* Acts 15.29)

δια|τίθεμαι (τίθημι) fut. **διαθήσομαι**; aor. **διεθέμην**. *make* (of covenants or wills); ὁ διαθέμενος *one who makes a will* (He 9.16-17); *confer, assign;* καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν *just as my Father gave me the right to rule* (Lk 22.29)

δια|τρίβω (τρίβω = *rub, spend* [of time], τρίβος) *remain, stay*

δια|τροφή, ῆς f (τρέφω) *food* (pl. in NT) [1 Tm 6.8]

δι|αυγάζω (αὐγάζω) *dawn* [2 Pe 1.19]

δι|αυγής, ές (αὐγάζω) *transparent, pure* [Re 21.21]

δια|φέρω (φέρω) aor. subj. **διενέγκω**. intrans. *be worth more than, be*

superior to (τὰ διαφέροντα *what is best* or *right* Ro 2.18; Php 1.10); *differ, differ from;* trans. *carry through* (Mk 11.16); *spread* (Ac 13.49); *drive about* (pass. *drift* Ac 27.27); impers. οὐδέν μοι διαφέρει *it does not matter to me* (Ga 2.6)

δια|φεύγω (φεύγω) aor. subj. **διαφύγω**. *escape* [Ac 27.42]

δια|φημίζω (φημίζω = *speak*, φημί) *spread (news) around*

δια|φθείρω (φθείρω) aor. pass. **διεφθάρην**; pf. pass. **διέφθαρμαι**. *destroy, ruin;* pass. *wear away, decay* (2 Cor 4.16); *be depraved* (1 Tm 6.5)

δια|φθορά, ᾶς f (φθείρω) *decay, rotting* (of a dead body)

διά|φορος, ον (φέρω) *different;* comp. διαφορώτερος *superior, far superior*

δια|φυλάσσω (φυλάσσω) *protect, take care of* [Lk 4.10]

δια|χειρίζομαι (χείρ) *kill, murder*

δια|χλευάζω (χλευάζω) *make fun, sneer* [Ac 2.13]

δια|χωρίζομαι (χωρίζω) *leave, go away* [Lk 9.33]

διδακτικός, ή, όν (διδάσκω) *able to teach*

διδακτός, ή, όν (διδάσκω) *taught; imparted*

διδασκαλία, ας f (διδάσκω) *what is taught, teaching, doctrine; act of teaching, instruction*

διδάσκαλος, ου m (διδάσκω) *teacher, rabbi*

διδάσκω (διδακτικός, διδακτός, διδασκαλία, διδάσκαλος, διδαχή, ἑτερο|διδασκαλέω, θεο|δίδακτος, καλο|διδάσκαλος, νομο|διδάσκαλος, ψευδο|διδάσκαλος) aor. pass. **ἐδιδάχθην**. *teach, instruct; tell*

διδαχή, ῆς f (διδάσκω) *what is taught, teaching; act of teaching, instruction*

δί|δραχμον, ου n (δύο + δραχμή, δράσσομαι) *didrachma, two-drachma* (Greek coin with the approximate value of two denarii; annual Temple-tax required of each Jew)

Δίδυμος, ου m *Didymus* (mng. *twin*)

δίδωμι (**διδῶ** Re 3.9) (ἀνα|δίδωμι, ἀντ|από|δομα, ἀντ|από|δοσις, ἀπο|δίδωμι, δια|δίδωμι, δόσις, δότης, ἐκ|δίδομαι, ἔκ|δοτος, ἐπι|δίδωμι, εὐ|μετά|δοτος, μισθ|απο|δοσία, μισθ|απο|δότης, παρα|δίδωμι, παρά|δοσις, πατρο|παρά|δοτος, προ|δίδωμι, προ|δότης) 3 pl. **διδόασιν**, impv. 2 sg. **δίδου**, inf. **διδόναι**, ptc. **διδούς**; impf. 3 sg. **ἐδίδου**, 3 pl. **ἐδίδουν** and **ἐδίδοσαν**; fut. **δώσω**; aor. **ἔδωκα**, subj. 3 sg. **δῷ, δοῖ** and **δώῃ**, opt. 3 sg. **δῴη**, impv. **δός**, inf. **δοῦναι**, ptc. **δούς**; pf. **δέδωκα**; pf. pass. **δέδομαι**; plpf. (ἐ)**δεδώκειν**; aor. pass. **ἐδόθην**, ptc. **δοθείς**; fut. pass. **δοθήσομαι**. *give; grant, allow, permit; place, put; appoint; establish; give out, pay; produce, yield, cause; entrust; bring (offerings); inflict (punishment);* μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον *not to go into the theatre* (Ac 19.31); cf. **ἐργασία** (Lk 12.58)

διέβην aor. of **διαβαίνω**

δι|εγείρω (ἐγείρω) aor. **διήγειρα**; aor. pass. ptc. **διεγερθείς**. *awake, wake*

up; (pass.) *wake up; rise, grow rough* (of the sea)

διέζωσα aor. of **διαζώννυμι**

διεθέμην aor. of **διατίθεμαι**

διεῖλον aor. of **διαιρέω**

διελεύσομαι fut. of **διέρχομαι**

διελέχθην aor. pass. of **διαλέγομαι**

διεληλυθώς pf. ptc. of **διέρχομαι**

διελθεῖν aor. inf. of **διέρχομαι**

διέλιπον aor. of **διαλείπω**

διενέγκω aor. subj. of **διαφέρω**

δι|εν|θυμέομαι (ἐν|θυμέομαι = *think to oneself,* θυμόομαι) *think over, try to understand* [Ac 10.19]

δι|έξ|οδος, ου f (ὁδεύω) of doubtful mng., ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν perhaps *where the roads leave the city* or *along the main streets* [Mt 22.9]

δι|ερμηνευτής, οῦ m (ἑρμηνεύω) *interpreter, translator* [1 Cor 14.28]

δι|ερμηνεύω (ἑρμηνεύω) *interpret, explain; translate*

δι|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **διελεύσομαι**; aor. **διῆλθον**, inf. **διελθεῖν**; pf. **διελήλυθα**, ptc. **διεληλυθώς**. *go* or *pass through; cross over; go* or *pass by; go about; come, go; spread (news)* (Lk 5.15)

δι|ερωτάω (ἐρωτάω) *inquire, learn by inquiry* [Ac 10.17]

διεσπάρην aor. pass. of **διασπείρω**

διεστειλάμην aor. of **διαστέλλομαι**

διέστην aor. of **διΐστημι**

διέστραμμαι pf. pass. of **διαστρέφω**

διεταράχθην aor. of **διαταράσσομαι**

δι|ετής, ές (δύο + ἔτος) *two years old* [Mt 2.16]

δι|ετία, ας f (δύο + ἔτος) *two-year period*

διεφθάρην aor. pass. of **διαφθείρω**

διέφθαρμαι pf. pass. of **διαφθείρω**

διήγειρα aor. of **διεγείρω**

δι|ηγέομαι (ἄγω) *tell, relate, describe (something)*

δι|ήγησις, εως f (ἄγω) *account, narrative* [Lk 1.1]

διῆλθον aor. of **διέρχομαι**

δι|ηνεκής, ές (ἤνεγκα = aor. of φέρω) *continuous;* εἰς τὸ διηνεκές *for all time; continually*

διηνοίχθην aor. pass. of **διανοίγω**

δι|θάλασσος, ον (δύο + θάλασσα, ἁλίζω) *between the seas;* τόπος διθάλασσος *sandbank, reef* or *cross-currents* [Ac 27.41]

δι|ϊκνέομαι (ἱκνέομαι = *come to,* ἱκανόω) *go all the way through, penetrate* [He 4.12]

δι|ΐστημι (ἵστημι) aor. **διέστην**, ptc. **διαστάς** and **διαστήσας**. *part; pass* (of time); *sail farther* (Ac 27.28)

δι|ϊσχυρίζομαι (ἰσχύω) *insist*

δικαιο|κρισία, ας f (δικαιόω + κρίνω) *fair decision* or *verdict* [Ro 2.5]

δίκαιος, α, ον (δικαιόω) *conforming to the standard, will,* or *character of God; upright, righteous, good; just, right; proper; in a right relationship with God, acceptable to God; fair, honest; innocent*

δικαιοσύνη, ης f (δικαιόω) *what God requires; what is right, righteousness, uprightness, justice; righting wrong; God's putting someone in a right relationship with himself, God's making someone acceptable to himself; religious duties* or *acts of charity* (Mt 6.1)

δικαιόω (ἀ|δικέω, ἀ|δίκημα, ἀ|δικία, ἄ|δικος, ἀ|δίκως, ἀντί|δικος, δικαιο|κρισία, δίκαιος, δικαιοσύνη, δι-

καίωμα, δικαίως, δικαίωσις, δικαστής, δίκη, ἐκ|δικέω, ἐκ|δίκησις, ἔκ|δικος, ἔν|δικος, κατα|δικάζω, κατα|δίκη, ὑπό|δικος) *put into a right relationship with God, make acceptable to God; acquit, declare and treat as righteous; show* or *prove to be right; set free* (Ac 13.38; Ro 6.7); οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν *the tax collectors acknowledge God's justice* or *obey God's righteous demands* (Lk 7.29)

δικαίωμα, τος n (δικαιόω) *regulation, requirement; righteous deed, judgment; acquittal, acceptance* (Ro 5.16)

δικαίως (δικαιόω) adv. *justly, uprightly, properly;* ἐκνήψατε δικαίως *come to your senses* (1 Cor 15.34)

δικαίωσις, εως f (δικαιόω) *putting into a right relationship with God, being made acceptable to God; setting free, acquittal*

δικαστής, οῦ m (δικαιόω) *judge*

δίκη, ης f (δικαιόω) *punishment; divine justice, Justice* (a goddess Ac 28.4)

δίκτυον, ου n *fishnet*

δί|λογος, ον (δύο + λέγω) *insincere, deceitful* [1 Tm 3.8]

δι|ό conj. (διά + ὅς) *therefore, for this reason*

δι|οδεύω (ὁδεύω) *go about; travel through*

Διονύσιος, ου m *Dionysius* [Ac 17.34]

δι|ό|περ (διά + ὅς + -πέρ [emphatic particle] = *much*) *therefore indeed, for this very reason* (emphatic of **διό**)

διο|πετής, ές (Διός [gen. of Ζεύς] + πίπτω) *fallen from heaven* [Ac 19.35]

δι|όρθωμα, τος n (ὀρθός) *improvement, reform* [Ac 24.2]

δι|όρθωσις, εως f (ὀρθός) *new order, time of change, reformation* [He 9.10]

δι|ορύσσω (ὀρύσσω) aor. pass. inf. **διορυχθῆναι**. *dig through, break in*

Διός gen. of **Ζεύς**

Διόσ|κουροι, ων m (Διός + κοῦρος = *boy, son*) *Dioscuri (= twin sons of Zeus)* [Ac 28.11]

δι|ότι conj. (for διά τοῦτο ὅτι = *for the reason that*) *because, for; therefore; perhaps that*

Διοτρέφης, ους m *Diotrephes* [3 Jn 9]

δι|πλοῦς, ῆ, οῦν (δύο, δι|πλόω) *double* (αὐτῇ ... καὶ διπλώσατε τὰ διπλᾶ *repay her double* Re 18.6); comp. *twice as much, much more* (Mt 23.15)

δι|πλόω (δύο, δι|πλοῦς) *double (something)* [Re18.6]

δίς (δύο) adv. *twice;* ἅπαξ καὶ **δίς** *more than once* (Php 4.16; 1 Th 2.18)

δισ|μυριάς, άδος f (δύο + μυρίος) *twenty thousand* [Re 9.16]

διστ|άζω (δύο + ἄζω = *dread, be afraid*) *doubt, be doubtful*

δί|στομος, ον (δύο + στόμα) *double-edged*

δισ|χίλιοι, αι, α (δύο + χίλιοι) *two thousand* [Mk 5.13]

δι|ϋλίζω (ὑλίζω = *strain, filter*, ὕλη) *strain out, filter out*

δι|χάζω (δύο + χάζω = *cause someone to give up something*) *turn against* [Mt 10.35]

διχο|στασία, ας f (δύο + ἵστημι) *division, dissension*

διχο|τομέω (δύο + τομός) *cut in pieces; punish severely*

διψάω (δίψος) *be thirsty; long for* (Mt 5.6)

δίψος, ους n (διψάω) *thirst* [2 Cor 11.27]

δί|ψυχος, ον (δύο + ψύχομαι) *of divided loyalty, undecided;* perhaps *hypocrite*

διωγμός, οῦ m (διώκω) *persecution*

διώκτης, ου m (διώκω) *persecutor* [1 Tm 1.13]

διώκω (διωγμός, διώκτης, ἐκ|διώκω, κατα|διώκω) *persecute; (pursue, chase* Re 12.13); *seek after, strive for; force out* or *away; practice (hospitality); follow, run after* (Lk 17.23)

δόγμα, τος n (δοκέω) *rule, regulation, law; order, decree*

δογματίζομαι (δοκέω) *obey rules and regulations* [Col 2.20]

δοθείς aor. pass. ptc. of **δίδωμι**

δοθήσομαι fut. pass. of **δίδωμι**

δοῖ aor. subj. 3 sg. of **δίδωμι**

δοκέω (ἀπο|καρα|δοκία, δόγμα, δογματίζομαι, δόξα, δοξάζω, ἐν|δοξάζομαι, ἔν|δοξος, εὐ|δοκέω, εὐ|δοκία, κενο|δοξία, κενό|δοξος, παρά|δοξος, προσ|δοκία, συν|δοξάζομαι, συν|ευ|δοκέω) aor. **ἔδοξα**. trans. *think, suppose, believe; consider, imagine;* intrans. *seem; be recognized, have a reputation (for something)* (Mk 10.42; Ga 2.2, 6, 9); *be set on doing something* (1 Cor 11.16); impers. *it seems, it seems good, proper* or *best*

δοκιμάζω (δέχομαι) *test, examine; interpret, discern, discover; approve; prove, demonstrate*

δοκιμασία, ας f (δέχομαι) *test, testing* [He 3.9]

δοκιμή, ῆς f (δέχομαι) *character, worth; proof, evidence* (2 Cor 13.3); ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως *going through hard times* (2 Cor 8.2)

δοκίμιον, ου n (δέχομαι) *testing, act of testing; genuineness*

δόκιμος, ον (δέχομαι) *approved, genuine* (δόκιμος γενόμενος *having stood the test* Jas 1.12); *respected, valued*

δοκός, οῦ f *log, beam of wood*

δόλιος, α, ον (δολόω) *deceitful, dishonest* [2 Cor 11.13]

δολιόω (δολόω) impf. 3 pl. **ἐδολιοῦσαν**. *deceive, be treacherous* [Ro 3.13]

δόλος, ου m (δολόω) *deceit, treachery, cunning*

δολόω (ἄ|δολος, δελεάζω, δόλιος, δολιόω, δόλος) *distort, falsify* [2 Cor 4.2]

δόμα, τος n *gift*

δόξα, ης f (δοκέω) *glory, splendor, grandeur* (in gen. often *glorious*); *power, kingdom; praise, honor; pride* (δόξα καὶ χαρά *pride and joy* 1 Th 2.20); *brightness, brilliance; revealed presence of God, God himself; heaven* (1 Tm 3.16); *glorious heavenly being* (2 Pe 2.10; Jd 8); δὸς δόξαν τῷ θεῷ *promise before God to tell the truth* (Jn 9.24)

δοξάζω (δοκέω) *praise, honor; glorify, exalt;* pf. pass. ptc. *glorious* (1 Pe 1.8)

Δορκάς, άδος f *Dorcas* (mng. *gazelle, deer*)

δός aor. impv. of **δίδωμι**

δόσις, εως f (δίδωμι) *giving; gift*

δότης, ου m (δίδωμι) *giver* [2 Cor 9.7]

Δουβέριος, α, ον *of Doberus* (a city in Macedonia)

δουλ|αγωγέω (δουλόω + ἄγω) *bring under control* [1 Cor 9.27]

δουλεία, ας f (δουλόω) *slavery*; διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας *they were lifelong slaves* (He 2.15)

δουλεύω (δουλόω) *serve (as a slave); be a slave, be enslaved*

δούλη, ης f (δουλόω) *female servant* or *slave*

δοῦλος, η, ον (δουλόω) *as a slave, in slavery*

δοῦλος, ου m (δουλόω) *slave, servant*

δουλόω (δουλ|αγωγέω, δουλεία, δουλεύω, δούλη, δοῦλος, κατα|δουλόω, ὀφθαλμο|δουλία, σύν|δουλος) *enslave, make (someone) a slave* (pass. *be a slave*); pass. *be bound* (of marriage vows)

δοῦναι aor. inf. of **δίδωμι**

δούς aor. ptc. of **δίδωμι**

δοχή, ῆς f (δέχομαι) *banquet; reception*

δράκων, οντος m *dragon* (figurative term for the devil)

δραμών aor. ptc. of **τρέχω**

δράσσομαι (δί|δραχμον, δραχμή) *catch, trap* [1 Cor 3.19]

δραχμή, ῆς f (δράσσομαι) *drachma* (Greek silver coin with approximate value of a denarius)

δρέπανον, ου n *sickle*

δρόμος, ου m (from ἔδραμον = aor. of τρέχω) *course* (of life)

Δρούσιλλα, ης f *Drusilla* [Ac 24.24]

δύναμαι (ἀ|δυνατεῖ, ἀ|δύνατος, δύναμις, δυναμόω, δυνάστης, δυνατέω, δυνατός, ἐν|δυναμόω, κατα|δυναστεύω) 2 sg. **δύνῃ, δύνασε** and **δύνασαι**; opt. **δυναίμην**; impf. **ἐδυν-** and **ἠδυν-**; aor. **ἠδυνάσθην** and **ἠδυνήθην**. *can, be able to, be capable of; can do, able to do*

δύναμις, εως f (δύναμαι) *power, strength, might; act of power, miracle* (*miracle worker* 1 Cor 12.28f); *supernatural power(s), the Power, God* (Mt 26.64; Mk 14.62; cf. Ac 8.10); *ability, capacity, means* (Mt 25.15; 2 Cor 1.8; 8.3); *meaning, significance* (1 Cor 14.11)

δυναμόω (δύναμαι) *strengthen, make strong*

δύνασε pres. 2 sg. of **δύναμαι**

δυνάστης, ου m (δύναμαι) *ruler, king; Sovereign, Lord* (of God); *official* (Ac 8.27)

δυνατέω (δύναμαι) *be able; be powerful, be strong*

δυνατός, ή, όν (δύναμαι) *possible; strong; powerful; able, capable of; influential, leading* (Ac 25.5; 1 Cor 1.26): *person of strong faith* or *conscience* (Ro 15.1); *well versed (in the Scriptures)* (Ac 18.24); ὁ δυνατός *the Mighty God* (Lk 1.49)

δύνω (ἀπ|εκ|δύομαι, ἀπ|έκ|δυσις, δύσις, δυσμή, ἐκ|δύω, ἐν|διδύσκω, ἔν|δυμα, ἐν|δύνω, ἔν|δυσις, ἐν|δύω, ἐπ|εν|δύομαι, ἐπ|εν|δύτης, ἐπι|δύω) aor. **ἔδυν**. *set* (of the sun)

δύο gen. and acc. **δύο** dat. **δυσίν** (δεύτερος, δίς, δισ|μυριάς, δί|στομος, δισ|χίλιοι, δι|χάζω, διχο|στασία, διχο|τομέω, δώ|δεκα, δω|δέκατος) *two;* δύο δύο or ἀνὰ δύο *two by*

two, in twos; κατὰ δύο *two at a time;* εἰς δύο *in two*

δυσ|βάστακτος, ον (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + βαστάζω) *hard to carry*

δυσ|εντέριον, ου n (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + ἔντερον = *intestines*, ἐντός = *within*) *dysentery* [Ac 28.8]

δυσ|ερμήνευτος, ον (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + ἑρμηνεύω) *hard to explain* [He 5.11]

δύσις, εως f (δύνω) *setting (sun), west* [Mk 16.8]

δύσ|κολος, ον (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + κωλύω) *hard, difficult;* πῶς δύσκολόν ἐστιν *it is very difficult* [Mk 10.24]

δυσ|κόλως (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + κωλύω) adv. *with difficulty* (πῶς δυσκόλως *it is very difficult* Mk 10.23; Lk 18.24)

δυσμή, ῆς f (δύνω) *west* (always pl.)

δυσ|νόητος, ον (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + νοέω) *hard to understand* [2 Pe 3.16]

δυσ|φημέω (δῦσ- [inseparable prefix] = *hard, difficult* + φημί) *slander, speak ill of, insult* [1 Cor 4.13]

δυσ|φημία, ας f (see δυσ|φημέω) *slander, insult* [2 Cor 6.8]

δῷ and **δώῃ** aor. subj. 3 sg. of **δίδωμι**

δώ|δεκα (δύο + δέκα) *twelve*

δω|δέκατος, η, ον (δύο + δέκα) *twelfth* [Re 21.20]

δω|δεκά|φυλον, ου n (δύο + δέκα + φύω) *the twelve tribes* [Ac 26.7]

δῴη aor. opt. 3 sg. of **δίδωμι**

δῶμα, τος n (ἐν|δώμησις, ἐπ|οικο|δομέω, οἰκο|δομέω, οἰκο|δομή, οἰκο|δόμος, συν|οικο|δομέω) *roof, housetop*

δωρεά, ᾶς f (δωρέομαι) *gift*

δωρεάν (δωρέομαι) adv. *without cost, as a free gift; for nothing, needlessly* (Ga 2.21); *without cause* or *for no reason* (Jn 15.25)

δωρέομαι (δωρεά, δώρημα, δῶρον, δωρο|φορία) *give; bestow upon*

δώρημα, τος n (δωρέομαι) *gift*

δῶρον, ου n (δωρέομαι) *gift; offering;* τὰ δῶρα *offering box* (Lk 21.4)

δωρο|φορία, ας f (δωρέομαι + φέρω) *bringing of a gift* or *collection*

Ε

ἔα *Ah!; Let alone!* (either an exclamation of deep emotion or an imperative) [Lk 4.34]

ἐάν conj. (εἰ + ἄν) *if; even if, though; when;* sometimes equivalent to **ἄν** (e.g. Mt 5.19); ἐὰν μή *unless;* ἐάνπερ *if only*

ἐάνπερ (εἰ + ἄν + -πέρ [emphatic particle]) *if only*

ἑαυτοῦ, ῆς, οῦ (αὐτός) reflexive pro., not used in nominative *himself, herself, itself, themselves;* possessive pro. *his, hers,* etc.; reciprocal pro. *one another, each other;* τὸ

ἑαυτοῦ *one's own interest* or *advantage*

ἐάω (προσ|εάω) ptc. **ἐῶν**, impv. 2 pl. **ἐᾶτε**; impf. 3 sg. **εἴα**, 3 pl. **εἴων**; fut. **ἐάσω**; aor. **εἴασα**. *allow, permit; leave, let go* (Ac 23.32; 27.40); ἐᾶτε ἕως τούτου perhaps *enough, no more of this* (Lk 22.51)

ἔβαλον aor. of **βάλλω**

ἑβδομ|ήκοντα (ἑπτά) *seventy*

ἑβδομ|ηκοντάκις (ἑπτά) *seventy times* (ἑβδομηκοντάκις ἑπτά *seventy-seven times* or *seventy times seven*) [Mt 18.22]

ἕβδομος, η, ον (ἑπτά) *seventh*

ἐβεβλήμην plpf. pass. of **βάλλω**

Ἔβερ m *Eber* [Lk 3.35]

ἐβλήθην aor. pass. of **βάλλω**

ἑβραϊκός, ή, όν *Hebrew* (i.e. *Aramaic*)

Ἑβραῖος, ου m *Hebrew person*

Ἑβραΐς, ΐδος f *Hebrew language* (i.e. *Aramaic*)

Ἑβραϊστί adv. *in Hebrew* or *Aramaic*

ἐγγίζω (ἐγγύς, ἐγγύτερον, προσ|εγγίζω) *approach, come* or *draw near*

ἐγ|γράφω (γράφω) pf. pass. **ἐγγέγραμμαι**. *write; record*

ἔγ|γυος, ου m (ἐν + γύη = *security, bail*) *guarantor, guarantee* [He 7.22]

ἐγγύς (ἐγγίζω) adv. *near, close to; on the verge of*

ἐγγύτερον (comp. of **ἐγγύς**) *nearer*

ἐγεγόνει plpf. 3 sg. of **γίνομαι**

ἐγείρω (γρηγορέω, δια|γρηγορέω, δι|εγείρω, ἔγερσις, ἐξ|εγείρω, ἐπ|εγείρω, συν|εγείρω) fut. **ἐγερῶ**; aor. **ἤγειρα**; pf. pass. **ἐγήγερμαι**; aor. pass. **ἠγέρθην**; fut. pass. **ἐγερθήσομαι**. trans. *raise (the dead) to life; raise up, bring into being; wake, rouse* (Mt 8.25; Ac 12.7); *cause, stir up* (Php 1.17); *lift out* (Mt 12.11); *make* (Mt 3.9; Lk 3.8); intrans. act. (impv. only) *Get up! Come!* intrans. pass. *get up, rise* (impv. *Get up! Come!*) *appear* (of prophets); *rise up in arms*

ἐγενήθην aor. pass. of **γίνομαι**

ἐγενόμην aor. of **γίνομαι**

ἔγερσις, εως f (ἐγείρω) *resurrection* [Mt 27.53]

ἔγημα aor. of **γαμέω**

ἐγ|κάθ|ετος, ου m (ἵημι = *send*) *spy* [Lk 20.20]

ἐγ|καίνια, ων n (καινός) *Jewish Feast of Dedication, Hanukkah, Feast of Lights* [Jn 10.22]

ἐγ|καινίζω (καινός) *put into force, inaugurate; open* (He 10.20)

ἐγ|κακέω (κακόω) *become discouraged; tire of*

ἐγ|καλέω (καλέω) *bring charges against, accuse*

ἐγ|κατα|λείπω (λείπω) aor. **ἐγκατέλιπον**. *forsake, abandon, desert; leave, leave behind; neglect*

ἐγκατέλειπας and **ἐγκατέλιπας** alt. aor. 2 sg. of **ἐγκαταλείπω**

ἐγ|κατ|οικέω (οἰκέω) *live* (ἐν) *among* [2 Pe 2.8]

ἐγ|καυχάομαι (καυχάομαι) *boast* [2 Th 1.4]

ἐγ|κεντρίζω (κέντρον) *graft* (of branches)

ἔγ|κλημα, τος n (καλέω) *charge, accusation* (ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον *whom I found accused* Ac 23.29)

ἐγ|κομβόομαι *put on* [1 Pe 5.5]

ἐγ|κοπή, **ῆς** f (κόπτω) *obstacle, hindrance* [1 Cor 9.12]

ἐγ|κόπτω (κόπτω) aor. **ἐνέκοψα**. *prevent, hinder; detain* (Ac 24.4)

ἐγ|κράτεια, **ας** f (κραταιόομαι) *self-control*

ἐγ|κρατεύομαι (κραταιόομαι) *exercise self-control*

ἐγ|κρατής, **ές** (κραταιόομαι) *self-controlled* [Tt 1.8]

ἐγ|κρίνω (κρίνω) *class* or *classify with* [2 Cor 10.12]

ἐγ|κρύπτω (κρύπτω) aor. **ἐνέκρυψα**. *place* or *mix in*

ἔγ|κυος, **ον** (κύω = *hold, contain*, κῦμα) *pregnant* [Lk 2.5]

ἐγνώκειν plpf. of **γινώσκω**

ἔγνων aor. and **ἔγνωκα** pf. of **γινώσκω**

ἐγνώσθην aor. pass. of **γινώσκω**

Ἔγυπτος alt. form of **Αἴγυπτος**

ἐγ|χρίω (χρίω) *rub on* (of ointment) [Re 3.18]

ἐγώ 1 pers. pro. **ἐμοῦ** (**μου**), **ἐμοί** (**μοι**), **ἐμέ** (**με**) *I, me;* pl. **ἡμεῖς**, **ἡμῶν**, **ἡμῖν**, **ἡμᾶς** *we, us* (ἡμέτερος)

ἐδαφίζω (ἔδαφος) fut. **ἐδαφιῶ**. *raze to the ground, completely destroy* [Lk 19.44]

ἔδαφος, **ους** n (ἐδαφίζω) *ground* [Ac 22.7]

ἐδεδώκειν plpf. of **δίδωμι**

ἐδεήθην aor. pass. of **δέομαι**

ἔδειξα aor. of **δείκνυμι**

ἔδειρα aor. of **δέρω**

ἐδιδάχθην aor. pass. of **διδάσκω**

ἐδίδοσαν impf. 3 pl. of **δίδωμι**

ἐδίδου impf. 3 sg. of **δίδωμι**

ἐδίδουν impf. 3 pl. of **δίδωμι**

ἐδόθην aor. pass. of **δίδωμι**

ἐδολιοῦσαν impf. 3 pl. of **δολιόω**

ἔδοξα aor. of **δοκέω**

ἑδραῖος, **α**, **ον** (ἀφ|εδρών, ἑδραίωμα, ἐν|έδρα, ἐν|εδρεύω, εὐ|πάρ|εδρον, καθ|έδρα, καθ|έζομαι, παρ|εδρεύω, πρωτο|καθ|εδρία, συν|έδριον) *firm, steadfast*

ἑδραίωμα, **τος** n (ἑδραῖος) *support, foundation* [1 Tm 3.15]

ἔδραμον aor. of **τρέχω**

ἔδυν aor. of **δύνω**

ἔδωκα aor. of **δίδωμι**

Ἑζεκίας, **ου** m *Hezekiah*

ἔζην impf. of **ζάω**

ἐθελο|θρησκία, **ας** f (ἐθέλω = θέλω + θρησκεία) *self-imposed piety* or *religion* [Col 2.23]

ἔθεντο aor. midd. 3 pl. of **τίθημι**

ἔθηκα aor. of **τίθημι**

ἐθίζω (ἔθος, ἦθος, κακο|ήθεια, συν|ήθεια) pf. pass. **εἴθισμαι**. *accustom* [Lk 2.27]

ἐθν|άρχης, **ου** m (ἔθνος + ἄρχω) *governor, official* [2 Cor 11.32]

ἐθνικός, **ή**, **όν** (ἔθνος) *pagan, heathen, Gentile*

ἐθνικῶς (ἔθνος) adv. *like a Gentile, like the rest of the world* [Ga 2.14]

ἔθνος, **ους** n (ἐθν|άρχης, ἐθνικός, ἐθνικῶς) *nation, people;* **τὰ ἔθνη** *non-Jews, Gentiles; pagans, heathens, unbelievers*

ἔθος, **ους** n (ἐθίζω) *custom, practice*

ἔθου aor. midd. 2 sg. of **τίθημι**

ἔθρεψα aor. of **τρέφω**

εἰ *if; whether; that; if only, surely; since;* **εἴ τις**, **εἴ τι** *who(ever), what(ever);* **εἴπερ** *since, if it is true that;* **εἴγε** *if indeed*

εἴα impf. 3 sg. and **εἴων** impf. 3 pl. of **ἐάω**

εἴασα aor. of **ἐάω**

εἶδα and **εἶδον** aor. of **ὁράω**
εἰδέα, ας f (εἶδος) *appearance* [Mt 28.3]
εἰδέναι inf. of **οἶδα**
εἰδήσω fut. of **οἶδα**
εἰδός alt. form of **εἰδώς**
εἶδος, ους n (γρα|ώδης, εἰδέα, εἰδωλεῖον, εἰδωλό|θυτον, εἰδωλο|λάτρης, εἰδωλο|λατρία, εἴδωλον, κατ|είδωλος, συν|είδησις) *visible form, outward appearance; sight, seeing* (2 Cor 5.7); *kind, sort* (1 Th 5.22)
εἰδῶ subj. of **οἶδα**
εἰδωλεῖον, ου n (εἶδος) *idol's temple* [1 Cor 8.10]
εἰδωλό|θυτον, ου n (εἶδος + θύω) *meal offered to idols*
εἰδωλο|λάτρης, ου m (εἶδος + λατρεύω) *idolater*
εἰδωλο|λατρία, ας f (εἶδος + λατρεύω) *idolatry*
εἴδωλον, ου n (εἶδος) *idol, image; false god*
εἰδώς, εἰδυῖα masc. and fem. ptc. of **οἶδα**
εἴθισμαι pf. pass. of **ἐθίζω**
εἰκῇ adv. *in vain, for nothing; without reason; thoughtlessly, without proper consideration*
εἴκοσι *twenty*
εἴκω (ὑπ|είκω) aor. **εἶξα**. *yield, give in to* [Ga 2.5]
εἰκών, όνος f (ἐπι|είκεια, ἐπι|εικής) *likeness, image; form, appearance; statue*
εἱλάμην aor. of **αἱρέομαι**
εἰλευθέρωσεν alt. aor. 3 sg. of **ἐλευθερόω**
εἴληπται pf. pass. 3 sg. of **λαμβάνω**
εἴληφα pf. of **λαμβάνω**
εἰλι|κρίνεια, ας f (ἥλιος + κρίνω) *sincerity*
εἰλι|κρινής, ές (ἥλιος + κρίνω) *pure; sincere; honest*
εἷλκον impf. of **ἕλκω**
εἵλκυσα aor. of **ἕλκω**
εἵλκωμαι pf. of **ἑλκόομαι**
εἰμί (ἄπ|ειμι, ἀπ|ουσία, ἔν|ειμι, ἔξ|εστι, ἐξ|ουσία, ἐξ|ουσιάζω, ἐξ|ουσιαστικός, ἐπι|οῦσα, ἐπι|ούσιος, κατ|εξ|ουσιάζω, ὄντως, οὐσία, πάρ|ειμι, παρ|ουσία, περι|ούσιος, συμ|πάρ|ειμι, σύν|ειμι) impv. **ἴσθι, ἔστω** and **ἤτω**, 3 pl. **ἔστωσαν**; inf. **εἶναι**; impf. **ἦν** and **ἤμην**; fut. **ἔσομαι**. *be, exist; happen, take place; live; be located in; remain, stay; come* (Jn 7.28, 29; 19.9); *go* (Jn 7.34, 36); οὐκ ἔστιν *it is not possible* (1 Cor 11.20; He 9.5); ὅ ἐστιν and τοῦτ' ἔστιν *that means, that is to say;* εἰμὶ ἐκ *belong to, be one of*
εἵνεκεν = ἕνεκα
εἶξα aor. of **εἴκω**
εἴ|περ (εἴ + -πέρ) *since, if it is true that*
εἶπον aor. of **λέγω**
εἰργασάμην aor. of **ἐργάζομαι**
εἴργασμαι pf. of **ἐργάζομαι**
εἴρηκα pf. of **λέγω**
εἰρήκει plpf. 3 sg. of **λέγω**
εἰρηνεύω (εἰρήνη, εἰρηνικός, εἰρηνο|ποιέω, εἰρηνο|ποιός) *live* or *be at peace*
εἰρήνη, ης f (εἰρηνεύω) *peace, harmony;* often used in invocations and greetings; *order* (opposite *disorder*)
εἰρηνικός, ή, όν (εἰρηνεύω) *peaceful; peace-loving*

εἰρηνο|ποιέω (εἰρηνεύω + ποιέω) *make peace* [Col 1.20]

εἰρηνο|ποιός, ου m (εἰρηνεύω + ποιέω) *peacemaker* [Mt 5.9]

εἰς (ἔσω, ἔσ|ωθεν, ἐσ|ώτερος) prep. with acc. *into, to; in, at, on, upon, by, near; among; against; concerning; as;* εἰς τό with inf. denotes purpose and sometimes result

εἷς, μία, ἕν gen. **ἑνός, μιᾶς, ἑνός** (ἑν|-ότης) *one; a, an, single; only one;* εἷς τις = τις *a certain one, someone, one;* οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα *encourage one another* (1 Th 5.11); καθ' ἕνα *one by one* (1 Cor 14.31)

εἰσ|άγω (ἄγω) aor. **εἰσήγαγον**. *lead* or *bring in* or *into*

εἰσ|ακούω *hear* (ἀκούω) *hear* (of prayer); *obey*

εἰσ|δέχομαι (δέχομαι) *welcome, receive, accept* [2 Cor 6.17]

εἰσδραμοῦσα aor. ptc. fem. of **εἰστρέχω**

εἴσ|ειμι (εἶμι = *go, come*) inf. **εἰσιέναι**; pres. 3 pl. **εἰσίασιν**; impf. 3 sg. **εἰσῄει**. *enter, go in*

εἰσενεγκεῖν aor. inf. of **εἰσφέρω**

εἰσ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **εἰσελεύσομαι**; aor. **εἰσῆλθον**; pf. **εἰσελήλυθα**. *come* or *go (in or into), enter; have part in, share in; fall into* (of temptation); *arise* (of arguments); εἰσέρχομαι καὶ ἐξέρχομαι *live among*

εἰσήγαγον aor. of **εἰσάγω**

εἰσήνεγκον aor. of **εἰσφέρω**

εἰσ|καλέομαι (καλέω) *invite in* [Ac 10.23]

εἴσ|οδος, ου f (ὁδεύω) *coming, visit; entrance, access; reception, welcome*

εἰσ|πηδάω (πηδάω = *leap*) *rush in* [Ac16.29]

εἰσ|πορεύομαι (πορεύομαι) *go* or *come in, enter;* εἰσπορεύομαι καὶ ἐκπορεύομαι εἰς *live in* or *among*

εἱστήκειν plpf. of **ἵστημι**

εἰσ|τρέχω (τρέχω) aor. ptc. fem. **εἰσδραμοῦσα**. *run in* [Ac 12.14]

εἰσ|φέρω (φέρω) aor. **εἰσήνεγκον**, inf. **εἰσενεγκεῖν**. *bring in, carry in, lead in*

εἶτα (μετ|έπ|ειτα) adv. *then, and then; moreover, after all* or *in the case of* (He 12.9)

εἴ|τε (εἰ + τέ) conj. *if, whether;* εἴτε . . . εἴτε *whether . . . or, if . . . if*

εἶτεν = **εἶτα**

εἶχον impf. of **ἔχω**

εἴωθα (pf. with pres. mng.) *be accustomed* (τὸ εἰωθός *custom*)

εἴων impf. 3 pl. of **ἐάω**

ἐκ (**ἐξ** before vowels) prep. with gen. *from, out from, away from; by, by means of, by reason of, because; for; on, at; of*

ἕκαστος, η, ον *each, every*

ἑκάσ|τοτε (ἕκαστος + ὅς + τέ) adv. *always, at any time* [2 Pe 1.15]

ἑκατέστησας alt. aor. 2 sg. of **καθίστημι**

ἑκατόν (ἑκατοντ|αετής, ἑκατοντα|πλασίων, ἑκατοντ|άρχης) *one hundred;* κατὰ ἑκατόν *in hundreds*

ἑκατοντ|αετής, ές (ἑκατόν + ἔτος) *a hundred years old* [Ro 4.19]

ἑκατοντα|πλασίων, ον (ἑκατόν) *a hundred-fold*

ἑκατοντ|άρχης, ου and **ἑκατόντ|αρχος, ου** m (ἑκατόν + ἄρχω) *centurion, officer* (of the Roman army)

ἐκ|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. **ἐξέβην**. *leave, go out* [He 11.15]

ἐκ|βάλλω (βάλλω) fut. **ἐκβαλῶ**; aor. **ἐξέβαλον**; plpf. **ἐκβεβλήκειν**; aor. pass. **ἐξεβλήθην**; fut. pass. **ἐκβληθήσομαι**. *force* or *drive out, expel, exclude, reject;* without exercise of force: *send away* or *out; lead out; take out; bring out;* ἔκβαλε ἔξωθεν *leave (that) out* (Re 11.2); ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν *until he causes justice to triumph* (Mt 12.20)

ἔκ|βασις, εως f (βαίνω = *go, walk*) *way out* (of temptation); *outcome* (of life)

ἐκβολή, ῆς f (ἐκ + βάλλω) *throwing overboard* [Act 27.18]

ἔκ|γονον, ου n (γίνομαι) *grandchild* [1 Tm 5.4]

ἐκ|δαπανάομαι (δαπανάω) *give oneself fully* [2 Cor 12.15]

ἐκ|δέχομαι (δέχομαι) *wait for; wait; expect, look forward to*

ἔκ|δηλος, ον (δηλόω) *clearly evident* [2 Tm 3.9]

ἐκ|δημέω (δῆμος) *be away from home; leave home*

ἐκ|δίδομαι (δίδωμι) fut. **ἐκδώσομαι**; aor. **ἐξεδόμην**. *let out, lease, rent*

ἐκ|δι|ηγέομαι (ἄγω) *tell* or *relate (fully)*

ἐκ|δικέω (δικαιόω) *help (someone) get justice; avenge, punish* (μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες *never seeking revenge* Ro 12.19)

ἐκ|δίκησις, εως f (δικαιόω) *rendering of justice; retribution, punishment, revenge*

ἔκ|δικος, ου m (δικαιόω) *one who punishes*

ἐκ|διώκω (διώκω) *persecute harshly; force out* [1 Th 2.15]

ἔκ|δοτος, ον (δίδωμι) *given over, handed over* [Ac 2.23]

ἐκ|δοχή, ῆς f (δέχομαι) *expectation, prospect* [He 10.27]

ἐκ|δύω (δύνω) *strip, take off;* midd. *strip* or *undress oneself*

ἐκδώσομαι fut. of **ἐκδίδομαι**

ἐκεῖ (ἐκεῖ|θεν, ἐκεῖνος, ἐκεῖσε, κἀ|κεῖνος, ὑπερ|έκεινα) adv. *there, in that place; there, to that place*

ἐκεῖ|θεν (ἐκεῖ) adv. *from there*

ἐκείνης adv. *there* [Lk 19.4]

ἐκεῖνος, η, ο (ἐκεῖ) demon. adj. *that; he, she, it;* ἐκείνης adv. *there* (Lk 19.4)

ἐκεῖσε (ἐκεῖ) adv. *there, at that place*

ἐκέκραξα aor. of **κράζω**

ἐκέρασα aor. of **κεράννυμι**

ἐκέρδησα aor. of **κερδαίνω**

ἐκ|ζητέω (ζητέω) *seek* or *search (diligently); charge with, require from* (Lk 11.50f)

ἐκ|ζήτησις, εως f (ζητέω) *senseless speculation;* perhaps *argument, controversy* [1 Tm 1.4]

ἐκ|θαμβέομαι (θαμβέομαι) *be greatly surprised* or *alarmed; be distressed*

ἔκ|θαμβος, ον (θαμβέομαι) *completely surprised* or *alarmed* [Ac 3.11]

ἐκ|θαυμάζω (θαυμάζω) *be completely amazed* [Mk 12.17]

ἔκ|θετος, ον (τίθημι) *abandoned (out of doors)* [Ac 7.19]

ἐκ|καθαίρω (καθαίρω = *clean, cleanse,* καθαρίζω) aor. impv. **ἐκκαθάρατε**. *clean out, make clean*

ἐκ|καίομαι (καίω) aor. **ἐξεκαύθην**. *be inflamed* (of lust) [Ro 1.27]

ἐκ|κεντέω (κέντρον) *pierce*

ἐκκέχυμαι pf. pass. of **ἐκχέω**

ἐκ|κλάω (κλάω) *break off*

ἐκ|κλείω (κλείω) *exclude, shut out*
ἐκ|κλησία, ας f (καλέω) *church, congregation; assembly, gathering* (of religious, political, or unofficial groups)
ἐκ|κλίνω (κλίνω) *turn away; turn aside*
ἐκ|κολυμβάω (κολυμβάω) *swim away* [Ac 27.42]
ἐκ|κομίζω (κομίζω) *carry out for burial* [Lk 7.12]
ἐκ|κόπτω (κόπτω) aor. pass. **ἐξεκόπην**; fut. pass. **ἐκκοπήσομαι**. *cut off* or *down; remove*
ἐκ|κρέμαμαι (κρεμάννυμι) impf. **ἐξεκρεμάμην**. *hang upon* (ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων *they listened eagerly to him*) [Lk 19.48])
ἐκ|λαλέω (λαλέω) *tell* [Ac 23.22]
ἐκ|λάμπω (λάμπω) *shine brightly* [Mt 13.43]
ἐκ|λανθάνομαι (λανθάνομαι) pf. **ἐκλέλησμαι**. *completely forget* [He 12.5]
ἔκλαυσα aor. of **κλαίω**
ἐκ|λέγομαι (λέγω) aor. 2 sg. **ἐξελέξω**. *choose, select*
ἐκ|λείπω (λείπω) aor. subj. **ἐκλίπω**. *fail, give out; cease, end; leave, leave behind* (Ac 18.19)
ἐκ|λεκτός, ή, όν (λέγω) *chosen, elect;* perhaps *choice, select* (1 Pe 2.6)
ἐκλήθην aor. pass. of **καλέω**
ἐκ|λογή, ῆς f (λέγω) *selection, choosing; what is selected* or *chosen*
ἐκ|λύομαι (λύω) *give up; faint, give out*
ἐκ|μάσσω (μάσσω = *touch, rub*) aor. **ἐξέμαξα**. *wipe; dry*
ἐκ|μυκτηρίζω (μυκτηρίζω) *make fun of, ridicule*
ἐκ|νεύω (νεύω) *leave (without being noticed)* [Jn 5.13]
ἐκ|νήφω (νήφω) *come to one's senses* [1 Cor 15.34]
ἑκούσιος, α, ον (ἑκών) *willing;* κατὰ ἑκούσιον *willingly* [Phm 14]
ἑκουσίως (ἑκών) adv. *willingly; deliberately*
ἔκ|παλαι (παλαιόω) adv. *for a long time; long ago*
ἐκ|πειράζω (πειράζω) *put to the test, tempt*
ἐκ|πέμπω (πέμπω) *send out; send off* or *away*
ἐκ|περι|σσῶς (ἐκ + περί) adv. *emphatically* [Mk 14.31]
ἐκ|πετάννυμι (πετάννυμι = *stretch*, πέτομαι) aor. **ἐξεπέτασα**. *hold* or *stretch out* [Ro 10.21]
ἐκ|πηδάω (πηδάω = *leap*) *rush out* [Ac 14.14]
ἐκ|πίπτω (πίπτω) aor. **ἐξέπεσον**, inf. **ἐκπεσεῖν**; pf. **ἐκπέπτωκα**. *fall off* or *away; lose, forfeit; drift off course* or *run aground* (of ships); *fail, become ineffective* (Ro 9.6)
ἐκ|πλέω (πλέω) aor. **ἐξέπλευσα**, inf. **ἐκπλεῦσαι**. *sail, set sail*
ἐκ|πληρόω (πληρόω) *fulfill, make come true* [Ac 13.33]
ἐκ|πλήρωσις, εως f (πληρόω) *completion, end* [Ac 21.26]
ἐκ|πλήσσομαι (πλήσσω) aor. **ἐξεπλάγην**. *be amazed* or *overwhelmed (by something or someone)*
ἐκ|πνέω (πνέω) aor. **ἐξέπνευσα**. *die*
ἐκ|πορεύομαι (πορεύομαι) *go* or *come out* (ἐκπορεύομαι εἰς ὁδόν *set out on a journey* Mk 10.17); *come from; rise* (of the dead); *spread* (Lk 4.37)

ἐκ|πορνεύω (πορνεύω) *live immorally* [Jd 7]

ἐκ|πτύω (πτύω) *despise, reject* [Ga 4.14]

ἐκ|ριζόω (ῥιζόομαι) *uproot*

ἐκρίθην aor. pass. of **κρίνω**

ἐκρύβην aor. pass. of **κρύπτω**

ἔκ|στασις, εως f (ἵστημι) *amazement; trance, vision* (ἐγένετο ἐπ᾽ αὐτὸν ἔκστασις *he had a vision* Ac 10.10; cf. Ac 11.5; 22.17)

ἐκ|στρέφομαι (στρέφω) pf. **ἐξέστραμμαι**. *be perverted* or *corrupt* [Tt 3.11]

ἐκ|σῴζω (σῴζω) aor. inf. **ἐκσῶσαι**. *save, keep safe*

ἐκ|ταράσσω (ταράσσω) *stir up trouble, agitate* [Ac 16.20]

ἐκτεθείς aor. ptc. of **ἐκτίθεμαι**

ἐκ|τείνω (τείνω = *stretch, reach*, ἐκ|τένεια, ἐκ|τενέστερον, ἐκ|τενής, ἐκ|τενῶς) fut. **ἐκτενῶ**; aor. **ἐξέτεινα**. *stretch out, extend* (οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ᾽ ἐμέ *you did not arrest me* Lk 22.53); *lay out* (of anchors)

ἐκ|τελέω (τελέω) *finish, complete*

ἐκ|τένεια, ας f (ἐκ|τείνω) *earnestness, sincerity* [Ac 26.7]

ἐκ|τενέστερον (ἐκ|τείνω) adv. *more* or *very earnestly*

ἐκ|τενής, ές (ἐκ|τείνω) *constant, unfailing* [1 Pe 4.8]

ἐκ|τενῶς (ἐκ|τείνω) adv. *earnestly; constantly*

ἐκ|τίθεμαι (τίθεμαι) aor. **ἐξετέθην**, ptc. **ἐκτεθείς**. *explain, expound; abandon* or *leave out of doors* (Ac 7.21)

ἐκ|τινάσσω (τινάσσω = *shake*) *shake off; shake out*

ἕκτος, η, ον (ἕξ) *sixth*

ἐκτός (ἐκ) (1) prep. with gen. *outside; out of; except;* (2) conj. ἐκτὸς εἰ μή *except, unless;* (3) τὸ ἐκτός *the outside*

ἐκ|τρέπομαι (τρέπομαι = *turn*, τροπή) fut. **ἐκτραπήσομαι**; aor. **ἐξετράπην**. *wander, go astray, stray after; avoid* (1 Tm 6.20); perhaps *be completely disabled* (He 12.13)

ἐκ|τρέφω (τρέφω) *feed; raise* (of children)

ἔκ|τρωμα, τος n (τιτρώσκω = *wound, hurt*, τραυματίζω) *abnormal birth, miscarriage* [1 Cor 15.8]

ἐκ|φέρω (φέρω) fut. **ἐξοίσω**; aor. **ἐξήνεγκα**, inf. **ἐξενεγκεῖν**. *carry* or *bring out; yield, produce* (He 6.8); ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης *he led him out of the village* (Mk 8.23)

ἐκ|φεύγω (φεύγω) aor. **ἐξέφυγον**, inf. **ἐκφυγεῖν**. *escape; run away*

ἐκ|φοβέω (φοβέω) *frighten, terrify* [2 Cor 10.9]

ἔκ|φοβος, ον (φοβέω) *frightened, terrified*

ἐκ|φύω (φύω) *put out, sprout* (of leaves)

ἐκ|χέω and **ἐκ|χύννω** (χέω = *pour*) fut. **ἐκχεῶ**; aor. **ἐξέχεα**, inf. **ἐκχέαι**; pf. pass. **ἐκκέχυμαι**; aor. pass. **ἐξεχύθην**; fut. pass. **ἐκχυθήσομαι**. *pour out; shed* (of blood); pass. *plunge into, abandon oneself to* (Jd 11)

ἐκ|χωρέω (χωρέω) *leave, go away* [Lk 21.21]

ἐκ|ψύχω (ψύχω) *die*

ἑκών, οῦσα, ον (ἑκούσιος, ἑκουσίως) *of one's own free will*

ἔλαθον aor. of **λανθάνω**

ἐλαία, ας f (ἔλαιον, ἐλαιών, καλλι|έλαιος) *olive tree; olive*

ἔλαιον, ου n (ἐλαία) *olive oil; oil*

ἐλαιών, ῶνος m (ἐλαία) *olive orchard*

Ἐλαμίτης, ου m *an Elamite* (*Elam* G-3) [Ac 2.9]

ἐλάσσων, ον (ἐλαττόω) comp. of **μικρός**. *lesser, inferior; younger;* μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα *not less than sixty years old* (1 Tm 5.9)

ἐλαττονέω (ἐλαττόω) *be in need, have too little* [2 Cor 8.15]

ἐλαττόω (ἐλάσσων, ἐλαττονέω, ἐλάχιστος) *make lower;* pass. *become less important*

ἐλαύνω (ἀπ|ελαύνω) pf. **ἐλήλακα**. *drive* (of wind); *force out* (ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαιμονίου *he was forced out by the demon* Lk 8.29); *row*

ἐλαφρία, ας f (ἐλαφρός) *vacillation* (μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην *was I vacillating?*) [2 Cor 1.17]

ἐλαφρός, ά, όν (ἐλαφρία) *light* (in weight), *easy to bear; slight, insignificant*

ἐλάχιστος, η, ον (ἐλαττόω) superl. of **μικρός**. *least, smallest; very little, insignificant;* **ἐλαχιστότερος** *less than the least* (Eph 3.8)

ἔλαχον aor. of **λαγχάνω**

Ἐλεάζαρ m *Eleazar*

ἐλεάω and **ἐλεέω** (ἀν|ελεήμων, ἀν|έλεος, ἐλεεινός, ἐλεημοσύνη, ἐλεήμων, ἔλεος) *be merciful* (pass. *be shown mercy, receive mercy*); *show kindness* (Ro 12.8)

ἐλεγμός, οῦ m (ἐλέγχω) *refutation of error* [2 Tm 3.16]

ἔλεγξις, εως f (ἐλέγχω) *rebuke;* ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν *but he was rebuked* [2 Pe 2.16]

ἔλεγχος, ου m (ἐλέγχω) *verification, certainty* [He 11.1]

ἐλέγχω (ἀπ|ελεγμός, δια|κατ|ελέγχομαι, ἔλεγξις, ἔλεγχος) aor. pass. **ἠλέγχθην**. *convict* or *convince someone of a fault* or *error; show something up for what it is; prove guilty, condemn; rebuke, reprove*

ἐλεεινός, ή, όν (ἐλεάω) *miserable, to be pitiful*

ἐλεέω cf. **ἐλεάω**

ἐλεημοσύνη, ης f (ἐλεάω) *giving money to a needy person; money given to a needy person, gift*

ἐλεήμων, ον gen. **ονος** (ἐλεάω) *merciful, compassionate*

ἔλεος, ους n (ἐλεάω) *mercy, compassion*

ἐλευθερία, ας f (ἐλευθερόω) *freedom, liberty*

ἐλεύθερος, α, ον (ἐλευθερόω) *free; free person* (opposite *slave*); *independent; exempt* (from taxes)

ἐλευθερόω (ἀπ|ελεύθερος, ἐλευθερία, ἐλεύθερος) *free, set free*

ἐλεύκανα aor. of **λευκαίνω**

ἔλευσις, εως f (ἔρχομαι) *coming, arrival* [Ac 7.52]

ἐλεύσομαι fut. of **ἔρχομαι**

ἐλεφάντινος, η, ον *(made) of ivory* [Re 18.12]

ἐλήλακα pf. of **ἐλαύνω**

ἐλήλυθα pf. of **ἔρχομαι**

ἐλθεῖν aor. inf. of **ἔρχομαι**

Ἐλιακίμ m *Eliakim*

ἕλιγμα, τος n (ἑλίσσω) *package, roll*

Ἐλιέζερ m *Eliezer* [Lk 3.29]

Ἐλιούδ m *Eliud*

Ἐλισάβετ f *Elizabeth*
Ἐλισαῖος, ου m *Elisha* [Lk 4.27]
ἑλίσσω (ἕλιγμα) *roll up*
ἑλκόομαι (ἕλκος) pf. **εἵλκωμαι**. *be covered with sores* [Lk 16.20]
ἕλκος, ους n (ἑλκόομαι) *sore, boil*
ἕλκω (ἐξ|έλκω) impf. **εἷλκον**; fut. **ἑλκύσω**; aor. **εἵλκυσα**, subj. 3 sg. **ἑλκύσῃ**. *draw, attract; drag* (of coercion); *haul in; draw* (of swords)
Ἑλλάς, άδος f *Greece* (**4** C-3) [Ac 20.2]
Ἕλλην, ηνος m *a Greek; non-Jew, Gentile, pagan*
Ἑλληνικός, ή, όν *Greek (language)*; ἐν τῇ Ἑλληνικῇ *in Greek* [Re 9.11]
Ἑλληνίς, ίδος f *Greek* or *gentile woman*
Ἑλληνιστής, οῦ m *a Hellenist* (of one who uses the Greek language and customs)
Ἑλληνιστί adv. *in the Greek language, in Greek*
ἐλ|λογέω and **ἐλ|λογάω** (ἐν + λέγω) *charge to one's account, keep record of*
Ἐλμαδάμ m *Elmadam* [Lk 3.28]
ἑλόμενος aor. ptc. of **αἱρέομαι**
ἐλπίζω (ἀπ|ελπίζω, ἐλπίς, προ|ελπίζω) fut. **ἐλπιῶ**; aor. **ἤλπισα**; pf. **ἤλπικα**. *hope, hope for; hope in; expect*
ἐλπίς, ίδος f (ἐλπίζω) *hope* (παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι *hoping against hope* Ro 4.18); *grounds* or *basis of hope; what is hoped for*
Ἐλύμας, α m *Elymas* [Ac 13.8]
ελωι (Aramaic word) *my God*
ἔμαθον aor. of **μανθάνω**
ἐμ|αυτοῦ, ῆς (ἐγώ + αὐτός) reflexive pro. *myself;* possessive pro. *my own* (1 Cor 10.33)
ἐμ|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. **ἐνέβην**, ptc. **ἐμβάς**, inf. **ἐμβῆναι**. *get into, embark; go* or *step in*
ἐμ|βάλλω (βάλλω) aor. inf. **ἐμβαλεῖν**. *throw (in or into)* [Lk 12.5]
ἐμ|βάπτω (βάπτω) aor. ptc. **ἐμβάψας**. *dip (in* or *into)*
ἐμ|βατεύω (βαίνω = *go, walk*) of doubtful mng., perhaps *take one's stand on (what one has seen in a vision)* or *claim special powers because of (what one has seen in a vision)* [Col 2.18]
ἐμ|βιβάζω (βιβάζω = *lift up*) *put on board* [Ac 27.6]
ἐμ|βλέπω (βλέπω) *look straight at; consider; see*
ἐμ|βριμάομαι (βριμάομαι = *snort angrily, be furious*) *speak harshly to; criticize harshly;* ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι or ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ *be deeply moved* (Jn 11.33, 38)
ἔμεινα aor. of **μένω**
ἐμέω *spit out; vomit* [Re 3.16]
ἐμ|μαίνομαι (μαίνομαι) *be enraged* or *infuriated* [Ac 26.11]
Ἐμμανουήλ m *Emmanuel* [Mt 1.23]
Ἐμμαοῦς f *Emmaus* (**2** B-6) [Lk 24.13]
ἐμ|μένω (μένω) aor. **ἐνέμεινα**. *remain faithful to, obey; live, stay*
Ἐμμώρ m *Hamor* [Ac 7.16]
ἐμνήσθην aor. of **μιμνῄσκομαι**
ἐμός, ή, όν (ἐγώ) possessive adj. *my, mine*
ἐμ|παιγμονή, ῆς f (παίζω) *mocking, ridicule* [2 Pe 3.3]
ἐμ|παιγμός, οῦ m (παίζω) *public ridicule;* possibly *public torture* [He 11.36]

ἐμ|παίζω (παίζω) aor. **ἐνέπαιξα**; aor. pass. **ἐνεπαίχθην**. *ridicule, make fun of; trick, deceive*

ἐμ|παίκτης, ου m (παίζω) *one who makes fun (of another), mocker*

ἐμ|περι|πατέω (πατέω) *live* (ἐν) *among* [2 Cor 6.16]

ἐμ|πίπλημι and **ἐμ|πιπλάω** (πίπλημι) aor. **ἐνέπλησα**; pf. pass. **ἐμπέπλησμαι**; aor. pass. **ἐνεπλήσθην**. *fill, satisfy; enjoy;* pf. pas. ptc. *have plenty to eat* (Lk 6.25)

ἐμ|πί(μ)πρημι (πίπρημι) aor. **ἐνέπρησα**. *set on fire, burn down* [Mt 22.7]

ἐμ|πίπτω (πίπτω) fut. **ἐμπεσοῦμαι**; aor. **ἐνέπεσον**. *fall into* or *among*

ἐμ|πλέκομαι (πλέκω) aor. pass. ptc. **ἐμπλακείς**. *be mixed up in* or *involved in*

ἐμ|πλοκή, ῆς f (πλέκω) *elaborate braiding* (of hair) [1 Pe 3.3]

ἐμ|πνέω (πνέω) *breathe* (of threats) [Ac 9.1]

ἐμ|πορεύομαι (πορεύομαι) *be in business; exploit, make profit of*

ἐμ|πορία, ας f (πορεύομαι) *business* [Mt 22.5]

ἐμ|πόριον, ου n (πορεύομαι) *market, market place* [Jn 2.16]

ἔμ|πορος, ου m (πορεύομαι) *merchant*

ἔμ|προσ|θεν (ἐν + πρός) (1) prep. with gen. *before, in front of;* (2) adv. *ahead, forward, in front*

ἐμ|πτύω (πτύω) *spit on*

ἐμ|φανής, ές (φανίζω) *visible; revealed*

ἐμ|φανίζω (φανίζω) *inform, make known, report; reveal* (pass. *appear* He 9.24); ἐνεφάνισαν ... κατὰ τοῦ Παύλου *they brought charges against Paul* (Ac 24.1; see 25.2)

ἔμ|φοβος, ον (φοβέομαι) *full of fear, terrified, afraid*

ἐμ|φυσάω (φυσάω = *blow, puff*) *breathe on* [Jn 20.22]

ἔμ|φυτος, ον (φύω) *implanted, planted* [Jas 1.21]

ἐν prep. with dat. *in, on, at; near, by, before; among, within; by, with; into* (= εἰς); *to, for* (rarely); ἐν τῷ with inf. *during, while, as;* ἐν ὀνόματι ὅτι *because* (Mk 9.41)

ἐν|αγκαλίζομαι (ἀγκαλίζομαι = *take in one's arms*, ἀγκάλη) *take into one's arms; put one's arms round, hug*

ἐν|άλιον, ου n (ἁλίζω) *sea creature, fish* [Jas 3.7]

ἔν|αντι prep. with gen. *before, in the presence of; in the judgment of*

ἐν|αντίον prep. with gen. *in the judgment of; before;* ἐναντίον τοῦ λαοῦ *in public* (Lk 20.26)

ἐν|αντι|όομαι (ἐν + αντί) *oppose, contradict, deny*

ἐν|αντίος, α, ον *against, contrary, opposed; hostile* (1 Th 2.15); ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ *the one who stood in front of him* (Mk 15.39); ὁ ἐξ ἐναντίας *the enemy* (Tt 2.8)

ἐν|άρχομαι (ἄρχω) *begin, make a beginning*

ἔνατος, η, ον (ἐννέα) *ninth*

ἐνγ- see **ἐγγ-**

ἐν|δεής, ές (δέομαι) *needy, poor, impoverished* [Ac 4.34]

ἔν|δειγμα, τος n (δείκνυμι) *evidence, proof* [2 Th 1.5]

ἐν|δείκνυμαι (δείκνυμι) aor. **ἐνεδειξάμην**. *show, give indication of; do* (2 Tm 4.14)
ἔν|δειξις, εως f (δείκνυμι) *evidence; indication, sign*
ἕν|δεκα (ἕν + δέκα, δεκατόω) *eleven*
ἑν|δέκατος, η, ον (ἕν + δέκα, δεκατόω) *eleventh*
ἐν|δέχεται (δέχομαι) impers. *it is possible, it is imaginable;* perhaps *it is right* [Lk 13.33]
ἐν|δημέω (δῆμος) *be at home, be present*
ἐν|διδύσκω (δύω) *dress* or *clothe in;* midd. *dress oneself in*
ἔν|δικος, ον (δικαιόω) *just, deserved*
ἐν|δοξάζομαι (δοκέω) *receive glory, be honored*
ἔν|δοξος, ον (δοκέω) *glorious, splendid; fine, expensive* (of clothes); *honored, respected* (of persons)
ἔν|δυμα, τος n (δύνω) *clothing, garment*
ἐν|δυναμόω (δύναμαι) *strengthen, make strong;* pass. *become strong* (μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο *he became stronger and stronger* Ac 9.22)
ἐν|δύνω (δύνω) *sneak in* [2 Tm 3.6]
ἔν|δυσις, εως f (δύνω) *wearing, putting on* [1 Pe 3.3]
ἐν|δύω (δύνω) *dress, clothe;* midd. *put on, wear, be clothed (in* or *with)*
ἐν|δώμησις, εως f (δῶμα) *foundation; material* (for building) [Re 21.18]
ἐνέβην aor. of **ἐμβαίνω**
ἐνέγκας aor. ptc. of **φέρω**
ἐνεγκεῖν and **ἐνέγκαι** aor. inf. of **φέρω**
ἐνεδειξάμην aor. of **ἐνδείκνυμαι**
ἐν|έδρα, ας f (ἑδραῖος) *ambush, plot*
ἐν|εδρεύω (ἑδραῖος) *lie in ambush, lie in wait; plot*
ἐν|ειλέω (εἴλω = *roll up*) *wrap in* [Mk 15.46]
ἔν|ειμι (εἰμί) ptc. **ἐνών**. *be in* or *inside* (τὰ ἐνόντα *what is inside*) [Lk 11.41]
ἕνεκα (**ἕνεκεν** and **εἵνεκεν**) prep. with gen. *because of, for the sake of;* ἕνεκα τούτου or ἕνεκα τούτων *for this reason;* οὗ ἕνεκα *because* (Lk 4.18); τίνος ἕνεκα *why?* (Ac 19.32); ἕνεκα with τοῦ and inf. *in order that* (2 Cor 7.12)
ἐνέκρυψα aor. of **ἐγκρύπτω**
ἐνέμεινα aor. of **ἐμμένω**
ἐνενή|κοντα (ἐννέα) *ninety*
ἐνεός, ά, όν *speechless* [Ac 9.7]
ἐνεπαίχθην aor. pass. of **ἐμπαίζω**
ἐνέπεσον aor. of **ἐμπίπτω**
ἐνέπλησα aor. of **ἐμπίμπλημι**
ἐνεπλήσθην aor. pass. of **ἐμπίμπλημι**
ἐνέπρησα aor. of **ἐμπίμπρημι**
ἐν|έργεια, ας f (ἐργάζομαι) *(supernatural) working, power* or *activity*
ἐν|εργέω (ἐργάζομαι) generally of supernatural activity) intrans. *work, be at work, be operative; be effective* (πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη *the prayer of an innocent person is powerful* Jas 5.16); trans. *effect, accomplish*
ἐν|έργημα, τος n (ἐργάζομαι) *working, activity*
ἐν|εργής, ές (ἐργάζομαι) *active, effective*
ἐνέστηκα pf. of **ἐνίστημι**
ἐνεστώς and **ἐνεστηκώς** pf. ptc. of **ἐνίστημι**
ἐνετειλάμην aor. of **ἐντέλλομαι**

ἐνετράπην aor. pass. of **ἐντρέπω**
ἐνέτυχον aor. of **ἐντυγχάνω**
ἐν|ευ|λογέω (λέγω) *bless, treat with kindness*
ἐνεχθείς aor. pass. ptc. of **φέρω**
ἐν|έχω (ἔχω) *have a grudge against, be hostile towards;* pass. *be subject to*
ἐν|θάδε adv. *here, to this place; here, in this place*
ἔν|θεν adv. *from here, from this place*
ἐν|θυμέομαι (θυμός = *soul, heart*, θυμόομαι) *think about; think*
ἐν|θύμησις, εως f (θυμός = *soul, heart*, θυμόομαι) *(inmost) thought, idea; imagination*
ἔνι (= **ἔνεστιν**) *there is*
ἐνι|αυτός, οῦ m (αὐτός) *year* (κατ' ἐνιαυτόν *yearly, annually*)
ἐν|ίστημι (ἵστημι) pf. **ἐνέστηκα**, ptc. **ἐνεστηκώς** and **ἐνεστώς**; fut. midd. **ἐνστήσομαι**. *be impending, be present*, pf. *have come, arrived* (pf. ptc. *present, imminent*)
ἐν|ισχύω (ἰσχύω) intrans. *regain strength, grow strong;* trans. *strengthen*
ἐνκ- see **ἐγκ-**
ἐννέα (ἔνατος) *nine*
ἐν|νεύω (νεύω) *inquire by making signs* [Lk 1.62]
ἔν|νοια, ας f (νοέω) *attitude, thought; intention, purpose; insight, knowledge*
ἔν|νομος, ον (νόμος) *subject to law; regular, legal* (Ac 19.39)
ἔν|νυχα (νύξ) adv. *in the night;* πρωῒ ἔννυχα λίαν *long before dawn* [Mk 1.35]
ἐν|οικέω (οἰκέω) *live in*
ἐν|ορκίζω (ὁρκίζω) *place (someone) under a solemn charge* (Ἐνορκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον *I charge you in the name of the Lord*) [1 Th 5.27]
ἑν|ότης, ητος f (εἷς) *unity*
ἐν|οχλέω (ὀχλέω) *trouble, annoy; cause trouble* (He 12.15)
ἔν|οχος, ον (ἔχω) *liable, answerable, guilty; deserving* (of death); *guilty of sin against* (1 Cor 11.27); ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας *the fear of death made them slaves for as long as they lived* (He 2.15); ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν *that person will be in danger of going to hell* (Mt 5.22)
ἐνπ- see **ἐμπ-**
ἐνστήσομαι fut. midd. of **ἐνίστημι**
ἔν|ταλμα, τος n (ἐν|τέλλομαι) *commandment, rule*
ἐν|ταφιάζω (θάπτω) *prepare for burial*
ἐν|ταφιασμός, οῦ m (θάπτω) *preparation for burial, burial*
ἐν|τέλλομαι (τέλλομαι = *arise*, ἔν|ταλμα, ἐν|τολή) fut. **ἐντελοῦμαι**; aor. **ἐνετειλάμην**, ptc. **ἐντειλάμενος**; pf. **ἐντέταλμαι**. *command, order, give orders*
ἐν|τεῦθεν adv. *from here; on this side* (ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν *on each side* Jn 19.18); *from this very source* (Jas 4.1)
ἔν|τευξις, εως f (τυγχάνω) *prayer, petition*
ἔν|τιμος, ον (τιμάω) *valuable, precious; honored, esteemed, distinguished*
ἐν|τολή, ῆς f (τέλλομαι = *arise*, ἐν|τέλλομαι) *commandment;*

command, order; instruction (Ac 17.15)

ἐν|τόπιος, α, ον (τόπος) *local;* pl. *residents* [Ac 21.12]

ἐντός prep. with gen. *within, in the midst of, among;* τὸ ἐντός *what is inside, contents* (of a cup)

ἐν|τρέπω (τροπή) aor. pass. **ἐνετράπην**; fut. pass. **ἐντραπήσομαι**. *make ashamed;* pass. *respect, regard; be ashamed, be made ashamed*

ἐν|τρέφομαι (τρέφω) *live on* or *be nourished on (the words of faith)* [1 Tm 4.6]

ἔν|τρομος, ον (τρέμω) *trembling, full of fear*

ἐν|τροπή, ῆς f (τροπή) *shame, humiliation*

ἐν|τρυφάω (τρυφάω) *revel, carouse* [2 Pe 2.13]

ἐν|τυγχάνω (τυγχάνω) aor. **ἐνέτυχον**. *turn to (God on behalf of), pray, plead; make an (official) appeal* (Ac 25.24)

ἐν|τυλίσσω (τυλίσσω = *roll up*) *wrap in; fold* or *roll up*

ἐν|τυπόω (τύπτω) *engrave, carve* [2 Cor 3.7]

ἐν|υβρίζω (ὑβρίζω) *insult, outrage* [He 10.29]

ἔνυξα aor. of **νύσσω**

ἐν|υπνιάζομαι (ὕπνος) *dream, have visions*

ἐν|ύπνιον, ου n (ὕπνος) *dream* [Ac 2.17]

ἐνφ- see **ἐμφ-**

ἐνών ptc. of **ἔνειμι**

ἐν|ώπιον (ὤψ = *eyes, face*, ὁράω) prep. with gen. *before, in the presence of, in front of; in the judgment of; among;* ἥμαρτον . . . ἐνώπιόν σου *I sinned against you* (Lk 15.18, 21)

Ἐνώς m *Enos* [Lk 3.38]

ἐν|ωτίζομαι (οὖς) *pay close attention to* [Ac 2.14]

Ἑνώχ m *Enoch*

ἐξ = **ἐκ** *before vowels*

ἕξ *six*

ἐξ|αγγέλλω (ἀγγέλλω) aor. **ἐξήγγειλα**. *proclaim, declare, tell*

ἐξ|αγοράζω (ἀγοράζω) *set free;* midd. *make the most of, make good use of*

ἐξ|άγω (ἄγω) aor. **ἐξήγαγον**. *lead* or *bring out*

ἐξ|αιρέω (αἱρέομαι) aor. **ἐξεῖλον**, impv. **ἔξελε**; aor. midd. **ἐξειλάμην**, inf. **ἐξελέσθαι**. *pull out;* midd. *rescue, deliver, save;* perhaps *rescue* or *select, choose* (Ac 26.17)

ἐξ|αίρω (αἴρω) aor. impv. 2 pl. **ἐξάρατε**. *remove, force out* [1 Cor 5.13]

ἐξ|αιτέομαι (αἰτέω) aor. **ἐξῃτησάμην**. *ask permission; demand* [Lk 22.31]

ἐξ|αίφνης (ἄφνω) adv. *suddenly, unexpectedly*

ἐξ|ακολουθέω (ἀκολουθέω) *follow, obey; depend on* (2 Pe 1.16)

ἑξακόσιοι, αι, α (ἕξ) *six hundred*

ἐξ|αλείφω (ἀλείφω) *wipe away* or *out, remove; cancel, destroy*

ἐξ|άλλομαι (ἅλλομαι) *jump up* [Ac 3.8]

ἐξ|ανά|στασις, εως f (ἵστημι) *resurrection* [Php 3.11]

ἐξ|ανα|τέλλω (ἀνα|τέλλω) aor. **ἐξανέτειλα**. *sprout, spring up*

ἐξ|αν|ίστημι (ἵστημι) aor. **ἐξανέστησα**, subj. 3 sg. **ἐξαναστήσῃ**. trans. *have* or *raise up* (of children)

ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ *he should raise up children for his brother* (Mk 12.19; Lk 20.28); intrans. *stand up*

ἐξ|α|πατάω (ἀ|πατάω) *deceive, cheat, lead astray*

ἐξ|άπινα adv. (ἄφνω) *suddenly* [Mk 9.8]

ἐξ|α|πορέομαι (πόρος = *a way through*, πορεύομαι) *doubt, despair*

ἐξ|απο|στέλλω (στέλλομαι) fut. **ἐξαποστελῶ**; aor. **ἐξαπέστειλα**; aor. pass. **ἐξαπεστάλην**. *send off* or *away; send out* or *forth*

ἐξάρατε aor. impv. 2 pl. of **ἐξαίρω**

ἐξ|αρτίζω (ἀρτίζω = *get ready*, ἄρτι) *complete, finish* (of time); *equip*

ἐξ|αστράπτω (ἀστράπτω) *flash like lightning* [Lk 9.29]

ἐξ|αυτῆς (αὐτός) adv. *at once, immediately; at that moment*

ἐξέβαλον aor. of **ἐκβάλλω**

ἐξέβην aor. of **ἐκβαίνω**

ἐξεβλήθην aor. pass. of **ἐκβάλλω**

ἐξ|εγείρω (ἐγείρω) fut. **ἐξεγερῶ**; aor. **ἐξήγειρα**. *raise; bring into power* (Ro 9.17)

ἐξεδόμην aor. of **ἐκδίδομαι**

ἐξεῖλον aor. of **ἐξαιρέω**

ἔξ|ειμι (εἶμι = *come, go*) inf. **ἐξιέναι**, ptc. **ἐξιών**; impf. 3 pl. **ἐξῄεσαν**. *go away, depart, leave; head for, get to* (Ac 27.43)

ἐξεκαύθην aor. of **ἐκκαίομαι**

ἐξεκόπην aor. pass. of **ἐκκόπτω**

ἐξεκρεμάμην impf. of **ἐκκρέμαμαι**

ἔξελε aor. impv. of **ἐξαιρέω**

ἐξελέξω aor. 2 sg. of **ἐκλέγομαι**

ἐξελέσθαι aor. midd. inf. of **ἐξαιρέω**

ἐξελεύσομαι fut. of **ἐξέρχομαι**

ἐξελήλυθα pf. of **ἐξέρχομαι**

ἐξ|έλκω (ἕλκω) *lure* or *drag away* [Jas 1.14]

ἐξέμαξα aor. of **ἐκμάσσω**

ἐξενεγκεῖν aor. inf. of **ἐκφέρω**

ἐξέπεσον aor. of **ἐκπίπτω**

ἐξεπέτασα aor. of **ἐκπετάννυμι**

ἐξεπλάγην aor. of **ἐκπλήσσομαι**

ἐξέπλευσα aor. of **ἐκπλέω**

ἐξέπνευσα aor. of **ἐκπνέω**

ἐξ|έραμα, τος n (ἐξ|εράω = *vomit*) *vomit* [2 Pe 2.22]

ἐξ|εραυνάω (ἐραυνάω) *make a careful search, try to find out* [1 Pe 1.10]

ἐξ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **ἐξελεύσομαι**; aor. **ἐξῆλθον**; pf. **ἐξελήλυθα**. *come* or *go out* or *forth; get out, escape, get away; originate* (ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ *they are descendents of Abraham* He 7.5); *be gone, disappear* (Ac 16.19); ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν *die* (1 Cor 5.10)

ἐξεστακέναι pf. inf. of **ἐξίστημι**

ἐξέστην and **ἐξέστησα** aor. of **ἐξίστημι**

ἔξ|εστι (εἰμί) ptc. **ἐξόν**. impers. *it is proper, permitted* or *lawful; it is possible*

ἐξέστραμμαι pf. of **ἐκστρέφομαι**

ἐξ|ετάζω (ἐτάζω = *examine, test*) *look for; make a careful search; ask*

ἐξετέθην aor. of **ἐκτίθεμαι**

ἐξετράπην aor. of **ἐκτρέπομαι**

ἐξέφυγον aor. of **ἐκφεύγω**

ἐξέχεα aor. of **ἐκχέω**

ἐξεχύθην aor. pass. of **ἐκχέω**

ἐξέωσαι aor. inf. of **ἐξωθέω**

ἐξήγαγον aor. of **ἐξάγω**

ἐξήγγειλα aor. of **ἐξαγγέλλω**

ἐξήγειρα aor. of **ἐξεγείρω**

ἐξ|ηγέομαι (ἄγω) *tell, relate, explain, report; make known, reveal* (Jn 1.18)

ἐξήεσαν impf. 3 pl. of **ἔξειμι**

ἐξ|ήκοντα (ἕξ) *sixty*

ἐξῆλθον aor. of **ἐξέρχομαι**

ἐξήνεγκα aor. of **ἐκφέρω**

ἐξήραμμαι pf. pass. of **ξηραίνω**

ἐξήρανα aor. of **ξηραίνω**

ἐξηράνθην aor. pass. of **ξηραίνω**

ἑξῆς (from ἕξω = fut. of ἔχω) adv. *on the next day;* ἐν τῷ ἑξῆς *soon afterward* (Lk 7.11)

ἐξῃτησάμην aor. of **ἐξαιτέομαι**

ἐξ|ηχέομαι (ἠχέω) *ring out, sound forth* [1 Th 1.8]

ἐξιέναι inf. of **ἔξειμι**

ἕξις, εως f (from ἕξω = fut. of ἔχω) *use, practice* [He 5.14]

ἐξ|ίστημι and **ἐξιστάνω** (ἵστημι) aor. **ἐξέστην** and **ἐξέστησα**; pf. inf. **ἐξεστακέναι**; impf. midd. **ἐξιστάμην**. intrans. *be amazed* or *surprised; be out of one's mind;* trans. *amaze, surprise*

ἐξ|ισχύω (ἰσχύω) *be fully able* [Eph 3.18]

ἐξιών ptc. of **ἔξειμι**

ἔξ|οδος, ου f (ὁδός) *departure, death; the Exodus* (from Egypt)

ἐξοίσω fut. of **ἐκφέρω**

ἐξ|ολεθρεύω (ὀλοθρεύω) *completely destroy, put to death* [Ac 3.23]

ἐξ|ομο|λογέω (ὅμοιος + λέγω) *agree, consent;* midd. *confess, admit; acknowledge; praise; thank*

ἐξόν ptc. of **ἔξεστι**

ἐξ|ορκίζω (ὁρκίζω) *put (someone) under oath, adjure* (ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ *I place you under oath in the name of God*) [Mt 26.63]

ἐξ|ορκιστής, οῦ m (ὁρκίζω) *exorcist* (one who drives out evil spirits with magic formulas) [Ac 19.13]

ἐξ|ορύσσω (ὀρύσσω) *dig out, open; gouge out*

ἐξ|ου|δενέω (οὐ + εἷς) *treat with contempt, despise, scorn; reject* [Mk 9.12]

ἐξ|ου|θενέω (οὐ + εἷς) *despise, treat with contempt; look down on, count as nothing; reject*

ἐξ|ουσία, ας f (εἰμί) *authority, right, liberty; ability, capability; supernatural power; ruling power, government, official; jurisdiction* (Lk 23.7); *disposal* (Ac 5.4); ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *have a covering on her head* (either *as a symbol of authority* or *of her husband's authority* 1 Cor 11.10)

ἐξ|ουσιάζω (εἰμί) *have power over, be master of;* pass. *become a slave* (1 Cor 6.12)

ἐξ|ουσιαστικός, ή, όν (εἰμί) *authoritative*

ἐξ|οχή, ῆς f (ἔχω) *prominence;* κατ' ἐξοχήν *prominent* [Ac 25.23]

ἐξ|υπνίζω (ὑπνίζω = *put to sleep,* ὕπνος) *awake, wake up* [Jn 11.11]

ἔξ|υπνος, ον (ὕπνος) *awake* [Ac 16.27]

ἔξω (1) adv. *out, outside; away;* (2) prep. with gen. *out of, outside;* (3) ὁ ἔξω *outsider, unbeliever; outer, physical* (2 Cor 4.16); εἰς τὰς ἔξω πόλεις *to foreign cities* (Ac 26.11)

ἕξω fut. of **ἔχω**

ἔξ|ωθεν (ἐκ + ὠθέω = *push*) (1) adv. *from outside, outside;* (2) prep. with gen. *from outside, outside;* (3) τὸ ἔξωθεν *the outside;* ὁ ἔξωθεν

outsider, unbeliever (1 Tm 3.7); *outward, external* (1 Pe 3.3)

ἐξ|ωθέω (ἐκ + ὠθέω = *push*) aor. **ἐξῶσα**, inf. **ἐξῶσαι** and **ἐξέωσαι**. *force out; run aground, beach* (of ships)

ἐξ|ώτερος, α, ον *outer, outmost*

ἔοικα (εἰκών) *be like* (pf. with pres. mng. from **εἴκω** = *be like)*

ἑόρακα pf. of **ὁράω**

ἑορτάζω (ἑορτή) *celebrate a festival* [1 Cor 5.8]

ἑορτή, ῆς f (ἑορτάζω) *festival, feast* (κατὰ δὲ ἑορτὴν *at each festival* Mk 15.6)

ἐπ|αγγελία, ας f (ἀγγέλλω) *promise, what is promised; assurance*

ἐπ|αγγέλλομαι (ἀγγέλλω) aor. **ἐπηγγειλάμην**; pf. **ἐπήγγελμαι**. *promise; profess, claim*

ἐπ|άγγελμα, τος n (ἀγγέλλω) *promise; what is promised*

ἐπ|άγω (ἄγω) aor. inf. **ἐπαγαγεῖν**, ptc. **ἐπάξας**. *bring upon*

ἐπ|αγωνίζομαι (ἀγωνίζομαι) *struggle for, defend* (with dat.) [Jd 3]

ἔπαθον aor. of **πάσχω**

ἐπ|αθροίζομαι (ἀθροίζω) *increase, crowd around* [Lk 11.29]

Ἐπαίνετος, ου m *Epaenetus* [Ro 16.5]

ἐπ|αινέω (αἰνέω) aor. **ἐπῄνεσα**. *commend, praise*

ἔπ|αινος, ου m (αἰνέω) *praise, commendation, approval; something worthy of praise* (Php 4.8)

ἐπ|αίρω (αἴρω) aor. **ἐπῆρα**, inf. **ἐπᾶραι**, ptc. **ἐπάρας**; aor. pass. **ἐπήρθην**. *raise, lift up; hoist* (of sails); pass. *rise up in opposition* (2 Cor 10.5); *put on airs, act haughtily* (2 Cor 11.20)

ἐπ|αισχύνομαι (αἰσχύνομαι) *be ashamed*

ἐπ|αιτέω (αἰτέω) *beg*

ἐπ|ακολουθέω (ἀκολουθέω) *follow* (διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων *by the accompanying* or *authenticating signs* Mk 16.20); *appear* or *come later; devote oneself to*

ἐπ|ακούω (ἀκούω) *listen to, give attention to* [2 Cor 6.2]

ἐπ|ακροάομαι (ἀκροάομαι = *listen, hear*, ἀκροατής) *listen to* [Ac 16.25]

ἐπ|άν conj. (ἄν) *when, as soon as*

ἐπ|άναγκες (ἀναγκάζω) adv. *necessarily;* πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες *then these necessary things* [Ac 15.28]

ἐπ|αν|άγω (ἄγω) aor. inf. **ἐπαναγαγεῖν**. *return; put out* (to sea)

ἐπ|ανα|μιμνῄσκω (μιμνῄσκομαι) *remind (again)* [Ro 15.15]

ἐπ|ανα|παύομαι (παύω) fut. pass. **ἐπαναπαήσομαι**. *rest upon; rely on; find rest, comfort* or *support*

ἐπ|αν|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. inf. **ἐπανελθεῖν**. *return*

ἐπ|αν|ίσταμαι (ἵστημι) *turn against, rebel against*

ἐπ|αν|όρθωσις, εως f (ὀρθός) *correcting faults; improvement* [2 Tm 3.16]

ἐπ|άνω (ἀνά) (1) prep. with gen. *on, upon; over, above; more than;* (2) adv. *over* (Lk 11.44); *more than* (1 Cor 15.6)

ἐπάξας aor. ptc. of **ἐπάγω**

ἐπᾶραι aor. inf. of **ἐπαίρω**

ἐπάρας aor. ptc. of **ἐπαίρω**

ἐπ|άρατος, ον (ἀρά) *under God's curse* [Jn 7.49]

ἐπ|αρκέω (ἀρκέω) *assist, help; support*
ἐπ|αρχεία, ας f (ἄρχω) *province*
ἔπ|αυλις, εως f (αὐλίζομαι) *house, home* [Ac 1.20]
ἐπ|αύριον (αὔριον) adv. *tomorrow*
Ἐπαφρᾶς, ᾶ m *Epaphras*
ἐπ|αφρίζω (ἀφρίζω) *foam up, cast up like foam* [Jd 13]
Ἐπαφρόδιτος, ου m *Epaphroditus*
ἐπέβαλον aor. of **ἐπιβάλλω**
ἐπέβην aor. of **ἐπιβαίνω**
ἐπ|εγείρω (ἐγείρω) aor. **ἐπήγειρα**. *stir up (something* or *someone against someone)*
ἐπέγνωκα pf. of **ἐπιγινώσκω**
ἐπέγνων aor. of **ἐπιγινώσκω**
ἐπεγνώσθην aor. pass. of **ἐπιγινώσκω**
ἐπεδίδου impf. 3 sg. of **ἐπιδίδωμι**
ἐπεδόθην aor. pass. of **ἐπιδίδωμι**
ἐπέδωκα aor. of **ἐπιδίδωμι**
ἐπεθέμην aor. midd. of **ἐπιτίθημι**
ἐπέθηκα aor. of **ἐπιτίθημι**
ἐπεί conj. (ἐπί) *since, because, as; otherwise, for otherwise; when*
ἐπει|δή conj. (ἐπί + δή) *since, because, for; when, after*
ἐπει|δή|περ conj. (ἐπί + δή + -πέρ) *inasmuch as, since* [Lk 1.1]
ἐπεῖδον aor. of **ἐφοράω**
ἔπ|ειμι (εἶμι = *come, go*) fem. ptc. **ἐπιοῦσα**. *come after, be next* (τῇ ἐπιούσῃ *on the next day*)
ἔπεισα aor. of **πείθω**
ἐπ|εισ|αγωγή, ῆς f (ἄγω) *bringing in, introduction* [He 7.19]
ἐπ|εισ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **ἐπεισελεύσομαι**. *come upon suddenly and forcibly* [Lk 21.35]
ἔπ|ειτα (εἶτα) adv. *then, afterwards; next*

ἐπέκειλα aor. of **ἐπικέλλω**
ἐπ|έκεινα prep. with gen. (ἐκεῖ) *beyond* [Ac 7.43]
ἐπεκεκλήμην plpf. pass. of **ἐπικαλέω**
ἐπεκλήθην aor. pass. of **ἐπικαλέω**
ἐπ|εκ|τείνομαι (τείνω = *stretch, reach*) *stretch toward, reach for* [Php 3.13]
ἐπελαβόμην aor. of **ἐπιλαμβάνομαι**
ἐπελαθόμην aor. of **ἐπιλανθάνομαι**
ἐπέλθοι aor. opt. 3 sg. of **ἐπέρχομαι**
ἐπ|εν|δύομαι (δύνω) *put on; be fully clothed*
ἐπ|εν|δύτης, ου m (δύνω) *outer garment, coat* [Jn 21.7]
ἐπενεγκεῖν aor. inf. of **ἐπιφέρω**
ἐπεποίθειν plpf. of **πείθω**
ἐπ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **ἐπελεύσομαι**; aor. **ἐπῆλθον**, ptc. **ἐπελθών**, opt. 3 sg. **ἐπέλθοι**. *come, arrive; come upon; come about* (Ac 13.40); *attack* (Lk 11.22)
ἐπ|ερωτάω (ἐρωτάω) *ask; ask for* (Mt 16.1)
ἐπ|ερώτημα, τος n (ἐρωτάω) *promise, answer; appeal;* συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεόν perhaps *promise* or *appeal made to God from a good conscience* [1 Pe 3.21]
ἔπεσα aor. of **πίπτω**
ἐπέστειλα aor. of **ἐπιστέλλω**
ἐπέστην aor. of **ἐφίστημι**
ἐπεστράφην aor. pass. of **ἐπιστρέφω**
ἐπετίθεσαν impf. 3 pl. of **ἐπιτίθημι**
ἐπετράπην aor. pass. of **ἐπιτρέπω**
ἐπέτυχον aor. of **ἐπιτυγχάνω**
ἐπεφάνην aor. pass. of **ἐπιφαίνω**
ἐπ|έχω (ἔχω) aor. **ἐπέσχον**. intrans. *notice, give close attention to, keep close watch on; stay* (ἐπέχω

χρόνον *stay a while* Ac 19.22); trans. *hold firmly to* (Php 2.16)

ἐπηγγειλάμην aor. of **ἐπαγγέλλομαι**

ἐπήγγελμαι pf. of **ἐπαγγέλλομαι**

ἐπήγειρα aor. of **ἐπεγείρω**

ἐπῆλθον aor. of **ἐπέρχομαι**

ἐπῄνεσα aor. of **ἐπαινέω**

ἔπηξα aor. of **πήγνυμι**

ἐπῆρα aor. of **ἐπαίρω**

ἐπ|ηρεάζω *mistreat, insult, threaten*

ἐπήρθην aor. pass. of **ἐπαίρω**

ἐπί prep. with: (1) gen. *on, upon; over; at, by; before, in the presence of; when, under, at the time of; in the passage about* (Mk 12.26; Lk 20.37); ἐπί or ἐπί στοματος *on the evidence of* (Mt 18.16; 2 Cor 13.1; 1 Tm 5.19); (2) dat. *on, at, in; with, by, near; over; because of, on the basis of; to, for; against; in addition to; about, concerning; of, from* (rarely); *after* (Lk 1.59); (3) acc. *on, upon; in; against; over; to, for; around, about, concerning; towards; among* (rarely); ἐπὶ τὸ αὐτό *together;* ἐφ' ὅσον χρόνον *while, as long as;* ἐπὶ τοῦτο *for this purpose* (Lk 4.43)

ἐπι|**βαίνω** (βαίνω = *go, walk*) aor. **ἐπέβην**, ptc. **ἐπιβάς**; pf. **ἐπιβέβηκα**. *go on board, embark; arrive, come to; mount (a donkey)*

ἐπι|**βάλλω** (βάλλω) fut. **ἐπιβαλῶ**; aor. **ἐπέβαλον**. trans. *lay (hands) on; throw* or *place on* or *upon; sew on* (of cloth); intrans. *beat against* (of waves); *fall to* (by inheritance); ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν perhaps *he broke down and cried* (Mk 14.72)

ἐπι|βαρέω (βαρέω) *be a financial burden;* ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ *in order not to be too hard on you* or *in order not to exaggerate* (2 Cor 2.5)

ἐπιβάς aor. ptc. of **ἐπιβαίνω**

ἐπιβέβηκα pf. of **ἐπιβαίνω**

ἐπι|βιβάζω (βιβάζω = *lift up*) *set* or *place upon*

ἐπι|βλέπω (βλέπω) *look upon with care; show more respect to, pay more attention to* (Jas 2.3)

ἐπί|βλημα, τος n (βάλλω) *piece, patch*

ἐπι|βουλή, ῆς f (βούλομαι) *plot*

ἐπι|γαμβρεύω (γαμβρεύω = *marry*, γαμέω) *marry (according to levirate law)* [Mt 22.24]

ἐπί|γειος, ον (γῆ) *earthly, of the earth*

ἐπι|**γίνομαι** (γίνομαι) aor. ptc. **ἐπιγενόμενος**. *spring up, come on* [Ac 28.13]

ἐπι|**γινώσκω** (γινώσκω) fut. **ἐπιγνώσομαι**; aor. **ἐπέγνων**, subj. **ἐπιγνῶ**, ptc. **ἐπιγνούς**; pf. **ἐπέγνωκα**; aor. pass. **ἐπεγνώσθην**. *know, perceive, understand; recognize, acknowledge; find out, learn; know well*

ἐπί|γνωσις, εως f (γινώσκω) *knowledge, recognition, consciousness* (οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει *they did not see fit to acknowledge God* Ro 1.28)

ἐπι|γραφή, ῆς f (γράφω) *inscription* (on a coin); *superscription* (on the cross)

ἐπι|γράφω (γράφω) *write on* or *in; place over* (of an inscription), *inscribe*

ἔπιδε aor. impv. of **ἐφοράω**

ἐπι|δείκνυμι (δείκνυμι) aor. impv. 2 pl. **ἐπιδείξατε**. *show, point out*

ἐπι|δέχομαι (δέχομαι) *receive, welcome; pay attention to, acknowledge* (3 Jn 9)

ἐπι|δημέω (δῆμος) *visit; live in a place*

ἐπι|δια|τάσσομαι (τάσσω) *add to* (of a will) [Ga 3.15]

ἐπι|δίδωμι (δίδωμι) impf. 3 sg. **ἐπεδίδου**; fut. **ἐπιδώσω**; aor. **ἐπέδωκα**, ptc. **ἐπιδούς**, subj. 3 sg. **ἐπιδῷ**; aor. pass. **ἐπεδόθην**. *give, hand; deliver* (of letters); *give way* (to wind) or *give up* (Ac 27.15)

ἐπι|δι|ορθόω (ὀρθός) *finish setting in order* or *set in order* [Tt 1.5]

ἐπι|δύω (δύνω) *set* (of the sun) [Eph 4.26]

ἐπι|είκεια, ας f (εἰκών) *kindness, forbearance, graciousness*

ἐπι|εικής, ές (εἰκών) *gentle, forbearing, considerate;* τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν, *how gentle you are* (Php 4.5)

ἐπι|ζητέω (ζητέω) *seek, desire, want; search for, look for*

ἐπι|θανάτιος, ον (θνήσκω) *sentenced to death* [1 Cor 4.9]

ἐπιθεῖναι aor. inf. of **ἐπιτίθημι**

ἐπιθείς aor. ptc. of **ἐπιτίθημι**

ἐπίθες aor. impv. of **ἐπιτίθημι**

ἐπί|θεσις, εως f (τίθημι) *laying on* (of hands)

ἐπιθήσω fut. of **ἐπιτίθημι**

ἐπι|θυμέω (θυμόομαι) *long for, desire; covet; lust for* (Mt 5.28)

ἐπι|θυμητής, οῦ m (θυμόομαι) *one who desires* [1 Cor 10.6]

ἐπι|θυμία, ας f (θυμόομαι) *desire, longing; lust, passion; covetousness*

ἐπιθῶ aor. subj. of **ἐπιτίθημι**

ἐπι|καθ|ίζω (καθ|ίζω) *sit, sit on* [Mt 21.7]

ἐπι|καλέω (καλέω) pf. pass. **ἐπικέκλημαι**; plpf. pass. **ἐπεκεκλήμην**; aor. pass. **ἐπεκλήθην**. *call, name, surname;* midd. *call upon; make an appeal to* (Caesar)

ἐπι|κάλυμμα, τος n (καλύπτω) *covering, pretext* [1 Pe 2.16]

ἐπι|καλύπτω (καλύπτω) *cover = forgive* (of sin) [Ro 4.7]

ἐπι|κατ|άρατος, ον (ἀρά) *under a curse*

ἐπί|κειμαι (κεῖμαι) *lie on* or *upon; crowd, press hard; be urgent, insist; be in force, be imposed* (of regulations)

ἐπι|κέλλω (κέλλω = *run ashore; urge on, command*, κελεύω) aor. **ἐπέκειλα**. *run aground* [Ac 27.41]

Ἐπι|κούρειος, ου m *Epicurean* [Ac 17.18]

ἐπι|κουρία, ας f (κουρά = *cutting of the hair*, κείρω) *help* [Ac 26.22]

ἐπικράνθην aor. pass. of **πικραίνω**

ἐπι|κρίνω (κρίνω) *decide, determine* [Lk 23.24]

ἐπι|λαμβάνομαι (λαμβάνω) aor. **ἐπελαβόμην**. *take, take hold of; seize, catch; arrest* (Ac 21.33); *help, be concerned about* or *assume the nature of* (He 2.16)

ἐπι|λανθάνομαι (λανθάνω) aor. **ἐπελαθόμην**, inf. **ἐπιλαθέσθαι**; pf. **ἐπιλέλησμαι**. *forget, neglect, overlook*

ἐπι|λέγω (λέγω) *call, name;* midd. *choose, select*

ἐπι|λείπω (λείπω) *run short* (ἐπιλείψει με γὰρ διηγούμενον ὁ χρόνος *there isn't enough time for me to tell*) [He 11.32]

ἐπι|λείχω (λείχω = *lick*) *lick* [Lk 16.21]

ἐπι|λησμονή, ῆς f (λανθάνω) *forgetfulness* [Jas 1.25]
ἐπί|λοιπος, ον (λείπω) *remaining* [1 Pe 4.2]
ἐπί|λυσις, εως f (λύω) *interpretation, explanation* [2 Pe 1.20]
ἐπι|λύω (λύω) *explain; settle* (of a dispute)
ἐπι|μαρτυρέω (μαρτυρέω) *testify, declare* [1 Pe 5.12]
ἐπι|μέλεια, ας f (μέλει) *care, attention* [Ac 27.3]
ἐπι|μελέομαι (μέλει) *take care of, look after, care for*
ἐπι|μελῶς (μέλει) adv. *carefully, thoroughly* [Lk 15.8]
ἐπι|μένω (μένω) aor. **ἐπέμεινα**, inf. **ἐπιμεῖναι**. *remain, stay; continue, keep on, persist in*
ἐπι|νεύω (νεύω) *consent* [Ac 18.20]
ἐπί|νοια, ας f (νοέω) *intent, purpose* [Ac 8.22]
ἔπιον aor. of **πίνω**
ἐπι|ορκέω (ὁρκίζω) *break an oath, swear falsely* [Mt 5.33]
ἐπί|ορκος, ου m (ὁρκίζω) *perjurer* [1 Tm 1.10]
ἐπι|οῦσα, ης f (εἰμί) *the next day*
ἐπι|ούσιος, ον (εἰμί) of doubtful mng. *for today; for the coming day; necessary for existence*
ἐπι|πίπτω (πίπτω) aor. **ἐπέπεσον**; pf. **ἐπιπέπτωκα**. *fall* or *come upon; press close on; embrace* (ὁ πατὴρ αὐτοῦ . . . ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ *his father embraced him* Lk 15.20; see Ac 20.37)
ἐπι|πλήσσω (πλήσσω) *reprimand, rebuke* [1 Tm 5.1]
ἐπι|ποθέω (ποθέω = *desire, yearn for*, ἐπι|πόθησις, ἐπι|πόθητος, ἐπι|ποθία) *long for, desire;* perhaps *yearn over* (Jas 4.5)
ἐπι|πόθησις, εως f (ἐπι|ποθέω) *longing*
ἐπι|πόθητος, ον (ἐπι|ποθέω) *longed for, desired* [Php 4.1]
ἐπι|ποθία, ας f (ἐπι|ποθέω) *longing, desire* [Ro 15.23]
ἐπι|πορεύομαι (πορεύομαι) *go* or *come to* [Lk 8.4]
ἐπι|ράπτω (ῥάπτω = *stitch, sew*, ῥαφίς) *sew on* [Mk 2.21]
ἐπι|ρίπτω (ῥίπτω) *throw on*
ἐπι|σείω (σείω) aor. ptc. nom. masc. pl. **ἐπεισείσαντες**. *urge on, stir up, incite*
ἐπί|σημος, ον (σημεῖον) *well known, outstanding; notorious* (of a prisoner Mt 27.16)
ἐπι|σιτισμός, οῦ m (σῖτος) *food, something to eat* [Lk 9.12]
ἐπι|σκέπτομαι (σκέπτομαι = *look carefully at, look after*, σκοπέω) *visit, care for, be concerned about; pick out, look for* (Ac 6.3); perhaps *rise upon* (Lk 1.78)
ἐπι|σκευάζομαι (σκευάζω = *prepare*, σκεῦος) *get ready* [Ac 21.15]
ἐπι|σκηνόω (σκηνόω = *live [in a tent]*, σκηνή) *rest upon, live in* [2 Cor 12.9]
ἐπι|σκιάζω (σκιάζω = *shade, overshadow*, σκιά) *overshadow; fall upon* (of a shadow)
ἐπι|σκοπεύω alt. form of **ἐπισκοπέω**
ἐπι|σκοπέω (σκοπέω) *see to it, take care; oversee, see after*
ἐπι|σκοπή, ῆς f (σκοπή = *look-out place*, σκοπέω) *visitation* (of God's presence among people); *visitation; work of an overseer; supervision*

ἐπί|σκοπος, ου m (σκοπέω) *overseer, guardian, supervisor*

ἐπι|σπάομαι (σπάομαι) *pull over the foreskin (to conceal circumcision)* [1 Cor 7.18]

ἐπι|σπείρω (σπείρω) *sow in addition* or *afterward* [Mt 13.25]

ἐπ|ίσταμαι (ἵστημι) *know, understand*

ἐπιστάς aor. ptc. of **ἐφίστημι**

ἐπ|ίστασις, εως f (ἵστημι) *pressure, burden; stirring up, attack* (of a crowd Ac 24.12)

ἐπ|ιστάτης, ου m (ἵστημι) *Master* (of Christ)

ἐπι|στέλλω (στέλλομαι) aor. **ἐπέστειλα**, inf. **ἐπιστεῖλαι**. *write, instruct by letter*

ἐπιστῇ aor. subj. 3 sg. of **ἐφίστημι**

ἐπίστηθι aor. impv. of **ἐφίστημι**

ἐπ|ιστήμων, ον gen. **ονος** (ἵστημι) *understanding* [Jas 3.13]

ἐπι|στηρίζω (στηρίζω) *strengthen*

ἐπι|στολή, ῆς f (στέλλομαι) *letter*

ἐπι|στομίζω (στομόω = *stop the mouth*, στόμα) *silence (someone)* [Tt 1.11]

ἐπι|στρέφω (στρέφω) aor. pass. **ἐπεστράφην**, ptc. **ἐπιστραφείς**. intrans. (including midd. and aor. pass.) *turn back, return; turn to; turn around;* trans. *turn, turn back*

ἐπι|στροφή, ῆς f (στρέφω) *conversion* [Ac 15.3]

ἐπι|συν|άγω (ἄγω) aor. inf. **ἐπισυναγαγεῖν** and **ἐπισυνάξαι**. *gather, gather together*

ἐπι|συν|αγωγή, ῆς f (ἄγω) *assembling, gathering; meeting* (of worship)

ἐπι|συν|τρέχω (τρέχω) *gather rapidly, close in* [Mk 9.25]

ἐπι|σφαλής, ές (σφάλλω = *cause to fall*) *dangerous, risky* [Ac 27.9]

ἐπ|ισχύω (ἰσχύω) *insist, be urgent* [Lk 23.5]

ἐπι|σωρεύω (σωρεύω) *accumulate, collect* [2 Tm 4.3]

ἐπι|ταγή, ῆς f (τάσσω) *command, order; authority* (Tt 2.15)

ἐπι|τάσσω (τάσσω) *command, order, give orders*

ἐπι|τελέω (τελέω) *complete, accomplish; finish, end; perform* (of duty); *place upon* (of suffering); *erect* (of a tent)

ἐπι|τήδειος, α, ον (ἐπιτηδειόομαι = *make fit, capable*) *necessary, suitable* [Jas 2.16]

ἐπι|τίθημι (τίθημι) 3 pl. **ἐπιτιθέασιν**, impv. **ἐπιτίθει**; impf. 3 pl. **ἐπετίθεσαν**; fut. **ἐπιθήσω**; aor. **ἐπέθηκα**, impv. **ἐπίθες**, subj. **ἐπιθῶ**, inf. **ἐπιθεῖναι**, ptc. **ἐπιθείς**; fut. midd. **ἐπιθήσομαι**; aor. midd. **ἐπεθέμην**. *lay* or *put on; place, put; add* (Re 22.18a); ἐπέθηκεν ὄνομα … Πέτρον *he surnamed (him) Peter* (Mk 3.16); ἐπιτίθημι πληγάς *beat* (Lk 10.30; Ac 16.23); midd. *give, put on board* (Ac 28.10); *attack* (Ac 18.10)

ἐπι|τιμάω (τιμάω) *command, order, give a command; rebuke; scold, warn;* ἐπιτιμάω αὐτῷ perhaps *show him his fault* (Lk 17.3)

ἐπι|τιμία, ας f (τιμάω) *punishment* [2 Cor 2.6]

ἐπι|τρέπω (τρέπω) aor. pass. **ἐπετράπην**. *let, allow, permit*

ἐπι|τροπή, ῆς f (τρέπω) *commission, permission* [Ac 26.12]

ἐπί|τροπος, ου m (τρέπω) *steward, manager; guardian* (Ga 4.2)

ἐπι|τυγχάνω (τυγχάνω) aor. **ἐπέτυχον**, inf. **ἐπιτυχεῖν**. *obtain, receive, attain*

ἐπι|φαίνω (φαίνω) aor. inf. **ἐπιφᾶναι**; aor. pass. **ἐπεφάνην**. *appear, give light;* pass. *appear, be revealed*

ἐπι|φάνεια, ας f (φαίνω) *appearing, appearance, coming* (of Jesus)

ἐπι|φανής, ές (φαίνω) *glorious, wonderful* [Ac 2.20]

ἐπι|φαύσκω (φαίνω) fut. **ἐπιφαύσω**. *shine (on), give light (to)* [Eph 5.14]

ἐπι|φέρω (φέρω) aor. inf. **ἐπενεγκεῖν**. *bring upon, inflict; pronounce, bring (a charge against someone)*

ἐπι|φωνέω (φωνέω) *shout, cry out*

ἐπι|φώσκω (φαίνω) *dawn, draw near, begin* (τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων *as the first day of the week was dawning* Mt 28.1)

ἐπι|χειρέω (χείρ) *undertake, attempt, try*

ἐπι|χέω (χέω = *pour*) *pour on* [Lk 10.34]

ἐπι|χορηγέω (χορηγέω) *supply, give, provide; support;* ἐπιχορηγήσατε ἐν *add to* (2 Pe 1.5)

ἐπι|χορηγία, ας f (χορηγέω) *supply, support, help*

ἐπι|χρίω (χρίω) *smear* or *spread out, anoint*

ἐπλάσθην aor. pass. of **πλάσσω**

ἐπλήγην aor. pass. of **πλήσσω**

ἔπλησα aor. of **πίμπλημι**

ἐπλήσθην aor. pass. of **πίμπλημι**

ἔπνευσα aor. of **πνέω**

ἐπ|οικο|δομέω (οἰκέω + δῶμα) *build on* or *upon; build up; encourage*

ἐπ|ονομάζομαι (ονομάζομαι) *call oneself* [Ro 2.17]

ἐπ|οπτεύω (ὁράω) *see, observe*

ἐπ|όπτης, ου m (ὁράω) *eyewitness* [2 Pe 1.16]

ἔπος, ους n *word;* ὡς ἔπος εἰπεῖν *so to speak* [He 7.9]

ἐπ|ουράνιος, ον (οὐρανός) *heavenly; celestial* (1 Cor 15.40); ἐν τοῖς ἐπουρανίοις *in the heavenly world, in the supernatural sphere* (Eph 1.3, etc.)

ἐπράθην aor. pass. of **πιπράσκω**

ἐπρήσθησαν alt. form of **ἐπρίσθησαν**

ἐπρίσθησαν aor. pass. 3 pl. of **πρίζω**

ἑπτά (ἑβδομ|ήκοντα, ἑβδομ|ηκοντάκις, ἕβδομος, ἑπτά|κις, ἑπτα|κισ|χίλιοι, ἑπτα|πλασίων) *seven*

ἑπτά|κις (ἑπτά) adv. *seven times*

ἑπτα|κισ|χίλιοι, αι, α (ἑπτά + χίλιοι) *seven thousand* [Ro 11.4]

ἑπτα|πλασίων, ον gen. **ονος** (ἑπτά) *seven times as much*

ἐπυθόμην aor. of **πυνθάνομαι**

Ἔραστος, ου m *Erastus*

ἐραυνάω (ἔραυνα = *search, inquiry*, ἐρωτάω) *search, examine; inquire, try to find out*

ἐργάζομαι (ἀγαθο|εργέω, ἀμπελ|ουργός, ἀ|ργέω, ἀ|ργός, γε|ωργέω, γε|ώργιον, γε|ωργός, δημι|ουργός, ἐν|έργεια, ἐν|εργέω, ἐν|έργημα, ἐν|εργής, ἐργασία, ἐργάτης, ἔργον, εὐ|εργεσία, εὐ|εργετέω, εὐ|εργέτης, ἱερ|ουργέω, κακ|οῦργος, κατ|αργέω, κατ|εργάζομαι, λειτ|ουργέω, λειτ|ουργία, λειτ|ουργικός, λειτ|ουργός, οἰκ|ουργός, παν|ουργία, παν|οῦργος, περι|εργάζομαι, περί|εργος, προσ|εργάζομαι, ῥᾳδι|ούργημα, ῥᾳδι|ουργία, συν|-

εργέω, συν|εργός, συν|υπ|ουργέω) aor. **ειρ-** and **ἠρ-**; pf. **εἴργασμαι**. intrans. *work; trade, invest* (Mt 25.16); trans. *do, bring about; perform* (of temple duties); *work for (food)* Jn 6.27; ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται *those who make their living by traveling on the sea* (Re 18.17)

ἐργασία, ας f (ἐργάζομαι) *gain, profit; business; practice, doing;* δὸς ἐργασίαν *make an effort, do your best* (Lk 12.58)

ἐργάτης, ου m (ἐργάζομαι) *laborer, worker, workman;* ἐργάται ἀδικίας *evildoers* (Lk 13.27)

ἔργον, ου n (ἐργάζομαι) *work, deed, action; task, occupation, undertaking; practical expression; handiwork, workmanship* (1 Cor 9.1); perhaps *effect, result* or *product* (Jas 1.4)

ἐρεθίζω *stir up, rouse; make resentful, embitter*

ἐρείδω *stick (fast)* [Ac 27.41]

ἐρεύγομαι *declare, tell* [Mt 13.35]

ἐρημία, ας f (ἐρημόομαι) *deserted place, uninhabited region, desert*

ἐρημόομαι (ἐρημία, ἔρημος, ἐρήμωσις) *be made waste* or *desolate*

ἔρημος, ου f (ἐρημόομαι) *deserted place, uninhabited region, desert*

ἔρημος, ον (ἐρημόομαι) *lonely, deserted, uninhabited; desolate*

ἐρήμωσις, εως f (ἐρημόομαι) *desolation, destruction*

ἐρίζω (ἐριθεία, ἔρις) *argue, quarrel, protest* [Mt 12.19]

ἐριθεία, ας f (ἐρίζω) *selfishness, selfish rivalry, selfish ambition*

ἔριον, ου n *wool*

ἔρις, ιδος f (ἐρίζω) *strife, selfish rivalry, fighting;* pl. *quarrels, quarreling*

ἐρίφιον, ου n (ἔριφος) *goat, kid* [Mt 25.33]

ἔριφος, ου m (ἐρίφιον) *goat, kid*

ἔριψα aor. of **ῥίπτω**

Ἑρμᾶς, ᾶ m *Hermas* [Ro 16.14]

ἑρμηνεία, ας f (ἑρμηνεύω) *interpretation, translation*

ἑρμηνεύω (δι|ερμηνευτής, δι|ερμηνεύω, δυσ|ερμήνευτος, ἑρμηνεία, μεθ|ερμηνεύω) *interpret, translate, explain;* pass. *mean, be translated*

Ἑρμῆς, οῦ m *Hermes:* (1) Greek god (Ac 14.12); (2) Roman Christian (Ro 16.14)

Ἑρμογένης, ους m *Hermogenes* [2 Tm 1.15]

ἑρπετόν, οῦ n *reptile*

ἔρραμαι pf. pass. of **ῥαίνω**

ἐρραντισμένος pf. pass. ptc. of **ῥαντίζω**

ἐρρέθην aor. pass. of **λέγω**

ἔρρηξα aor. of **ῥήγνυμι**

ἐρρίζωμαι pf. of **ῥιζόομαι**

ἔρριμμαι pf. pass. of **ῥίπτω**

ἐρρυσάμην aor. of **ῥύομαι**

ἐρρύσθην aor. pass. of **ῥύομαι**

ἔρρωσο (2 pl. **ἔρρωσθε**) pf. impv. of **ῥώννυμαι**

ἐρυθρός, ά, όν *red;* ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα *the Red Sea* (Ac 7.36; He 11.29)

ἔρχομαι (ἀν|έρχομαι, ἀντι|παρ|έρχομαι, ἀπ|έρχομαι, δι|έρχομαι, εἰσ|έρχομαι, ἔλευσις, ἐξ|έρχομαι, ἐπ|αν|έρχομαι, ἐπ|εισ|έρχομαι, ἐπ|έρχομαι, κατ|έρχομαι, παρ|εισ|έρχομαι, παρ|έρχομαι, περι|έρχομαι, προ|έρχομαι, προσ|έρχομαι,

συν|εισ|έρχομαι, συν|έρχομαι) imperf. **ἠρχόμην**, fut. **ἐλεύσομαι**; aor. **ἦλθον** and **ἦλθα**, inf. **ἐλθεῖν**; pf. **ἐλήλυθα**. *come* (εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα *[it] grew worse* Mk 5.26); *appear, make an appearance; go; return* (Jn 4.27, 30; Ro 9.9); *be brought* (Mk 4.21); εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν *helped to spread the gospel* (Php 1.12)

ἐρῶ fut. of **λέγω**

ἐρωτάω (ἀν|εξ|εραύνητος, δι|ερωτάω, ἐξ|εραυνάω, ἐπ|ερωτάω, ἐπ|ερώτημα) *ask* (a question); *ask, request; beg, request urgently, urge*

ἔσβεσα aor. of **σβέννυμι**

ἐσήμανα aor. of **σημαίνω**

ἐσθής, ῆτος f *clothing, apparel*

ἐσθήσεσι dat. pl. of **ἐσθής**

ἐσθίω and **ἔσθω** (κατ|εσθίω, συν|εσθίω) fut. **φάγομαι**; aor. **ἔφαγον**, inf. **φαγεῖν**. *eat; consume, devour*

ἔσκυλμαι pf. pass. of **σκύλλω**

Ἑσλί m *Esli* [Lk 3.25]

ἔσ|οπτρον, ου n (εἰς + ὄψομαι [ὤψ = *eyes, face*] from fut. of ὁράω) *mirror*

ἔσπαρμαι pf. pass. of **σπείρω**

ἑσπέρα, ας f *evening*

Ἑσρώμ m *Hezron*

ἑσσόομαι (ἥσσων, ἡττάομαι, ἥττημα) *be worse off, be treated worse* (ὑπέρ) *than* [2 Cor 12.13]

ἐστάθην aor. pass. of **ἵστημι**

ἑστάναι pf. inf. of **ἵστημι**

ἕστηκα pf. of **ἵστημι**

ἑστηκώς and **ἑστώς** pf. ptc. of **ἵστημι**

ἔστην 2 aor. of **ἵστημι**

ἔστησα 1 aor. of **ἵστημι**

ἐστράφην aor. pass. of **στρέφω**

ἐστρωμένος pf. pass. ptc. of **στρώννυμι**

ἔστρωσα aor. of **στρώννυμι**

ἔστω impv. 3 sg. of **εἰμί**

ἔσχατος, η, ον (1) adj. *last, final; lowest, most insignificant;* ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς *to the very ends of the earth,* i.e. *for the whole world* (Ac 1.8; 13.47); (2) adv. ἔσχατον πάντων *last of all* (Mk 12.22; 1 Cor 15.8)

ἐσχάτως adv. *finally;* ἐσχάτως ἔχω *be dying, be very sick* (Mk 5.23)

ἔσχηκα pf. of **ἔχω**

ἔσχον aor. of **ἔχω**

ἔσω (εἰς) (1) adv. *inside, within;* (2) prep. with gen. *inside* (Mk 15.16); (3) ὁ ἔσω *one inside the church, believer* (1 Cor 5.12); *inner being, inmost being* (of a person)

ἔσ|ωθεν adv. (εἰς) *within, inside, inwardly; from within;* τὸ ἔσωθεν *the inside* (Lk 11.39, 40)

ἐσ|ώτερος, α, ον (εἰς) (1) adj. *inner;* (2) prep. with gen. *behind, inside* (He 6.19)

ἑταῖρος, ου m *friend, companion*

ἐταράχθην aor. pass. of **ταράσσω**

ἐτάφην aor. pass. of **θάπτω**

ἐτέθην aor. pass. of **τίθημι**

ἔτεκον aor. of **τίκτω**

ἑτερό|γλωσσος, ον (ἕτερος + γλῶσσα) *speaking a foreign* or *strange language* [1 Cor 14.21]

ἑτερο|διδασκαλέω (ἕτερος + διδάσκω) *teach a different doctrine; teach a false doctrine*

ἑτερο|ζυγέω (ἕτερος + ζυγός) *be mismated* [2 Cor 6.14]

ἕτερος, α, ον (ἑτερό|γλωσσος, ἑτερο|διδασκαλέω, ἑτερο|ζυγέω, ἑτέρως,

πότ|ερον) *other, another* (ἐν ἑτέρῳ *in another passage* Ac 13.35; He 5.6; ἐγένετο ... τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον *his face changed* Lk 9.29; εἰς οὐδὲν ἕτερον ηὐκαίρουν ἤ *they spent their time doing nothing else except* Ac 17.21); *different, strange* (ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας *committing all sorts of sexual sins* Jd 7); *next* (τῇ ... ἐχομένῃ *the next day* Ac 20.15; 27.3)

ἑτέρως (ἕτερος) adv. *otherwise, differently* [Php 3.15]

ἐτέχθην aor. pass. of **τίκτω**

ἔτι adv. *still, yet* (οὐκ ἔτι *no longer;* οὐδὲ ἔτι νῦν *not even yet* 1 Cor 3.2); *even; further, in addition, moreover* (τίς ἔτι χρεία *what further need?* He 7.11)

ἐτίθει impf. 3 sg. of **τίθημι**

ἐτίθεσαν and **ἐτίθουν** impf. 3 pl. of **τίθημι**

ἑτοιμάζω (ἑτοιμασία, ἕτοιμος, ἑτοίμως, προ|ετοιμάζω) *prepare, make ready; get everything ready* (Lk 9.52)

ἑτοιμασία, ας f (ἑτοιμάζω) *readiness; equipment* [Eph 6.15]

ἕτοιμος, η, ον (ἑτοιμάζω) *ready, prepared* (ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες *being ready* 2 Cor 10.6); *present, at hand* (Jn 7.6); εἰς τὰ ἕτοιμα *about the work already done* (2 Cor l0.16)

ἑτοίμως (ἑτοιμάζω) adv. *readily;* ἑτοίμως ἔχω *be ready* or *prepared*

ἔτος, ους n (δι|ετία, ἑκατοντ|αετής, τεσσερακοντ|αετής, τρι|ετία) *year* πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις *you're not even fifty years old* Jn 8.57; ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα *about thirty years old* Lk 3.23; κατ' ἔτος *every year* Lk 2.41)

ἐτύθην aor. pass. of **θύω**

εὖ adv. *well* (δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι *you can help them* Mk 14.7); *well done! splendid!*

Εὕα, ας f *Eve*

εὐ|αγγελίζω (ἀγγέλλω) act. and midd. *bring the good news, preach the good news* (sometimes *preach the good news to,* e. g. Ac 8.25); *preach, proclaim;* pass. *hear the good news* (of persons); *be preached* (of a message)

εὐ|αγγέλιον, ου, n (ἀγγέλλω) *good news, gospel*

εὐ|αγγελιστής, οῦ m (ἀγγέλλω) *one who preaches the good news, evangelist*

εὐ|αρεστέω (ἀρέσκω) *please, be pleasing to*

εὐ|άρεστος, ον (ἀρέσκω) *acceptable, pleasing*

εὐ|αρέστως (ἀρέσκω) adv. *in an acceptable way* [He 12.28]

Εὔβουλος, ου m *Eubulus* [2 Tm 4.21]

εὖ|γε adv. *well done! excellent!* [Lk 19.17]

εὐ|γενής, ές (γίνομαι) *of high* or *noble birth; of high social status; open-minded* (Ac 17.11)

εὐ|δία, ας f (εὖ + Δία [from gen. of Ζεύς] = *godlike, excellent*) *fair weather* [Mt 16.2]

εὐ|δοκέω (δοκέω) *be pleased; take delight* or *pleasure in, approve; choose, will, resolve; be content* (2 Cor 12.10)

εὐ|δοκία, ας f (εὖ + δοκέω) *good will, pleasure, favor; desire, purpose, choice*

εὐ|εργεσία, ας f (εὖ + ἐργάζομαι) *service; act of kindness*
εὐ|εργετέω (εὖ + ἐργάζομαι) *do good* [Ac 10.38]
εὐ|εργέτης, ου m (εὖ + ἐργάζομαι) *benefactor* (honorary title of persons in high positions) [Lk 22.25]
εὔ|θετος, ον (εὖ + τίθημι) *fit, suitable, useful*
εὐ|θέως (εὐθύς) adv. *immediately, at once; soon*
εὐθυ|δρομέω (εὐθύς + δραμών [aor. ptc. from τρέχω]) *sail a straight course*
εὐ|θυμέω (θυμόομαι) *take courage; be happy* or *cheerful*
εὔ|θυμος, ον (θυμόομαι) *encouraged, cheerful* [Ac 27.36]
εὐ|θύμως (θυμόομαι) adv. *cheerfully, confidently* [Ac 24.10]
εὐ|θύνω (θύνω = *rush along*, εὐθύς) *make straight;* ὁ εὐθύνων *helmsman* or *pilot* (of a ship)
εὐθύς, εῖα, ύ gen. **έως** *straight; right, upright*
εὐθύς (εὐ|θέως, εὐθυ|δρομέω, εὐ|θύνω, εὐ|θύτης, κατ|ευ|θύνω) adv. *immediately, at once; then*
εὐ|θύτης, ητος f (εὐθύς) *righteousness, justice* [He 1.8]
εὐ|καιρέω (καιρός) *have time* or *opportunity; spend time*
εὐ|καιρία, ας f (καιρός) *opportune* or *right moment, good chance*
εὔ|καιρος, ον (καιρός) *suitable, timely*
εὐ|καίρως (καιρός) adv. *when the time is right; when convenient*
εὔκοπος see **εὐκοπώτερος**
εὐ|κοπώ|τερος, α, ον (κόπτω) *easier;* εὐκοπώτερόν ἐστιν *it is easier* (comp. of **εὔκοπος** = *easy*)
εὐ|λάβεια, ας f (λαμβάνω) *godly fear, reverence*
εὐ|λαβέομαι (λαμβάνω) *act in reverence, be moved with fear; take heed, take care* [He 11.7]
εὐ|λαβής, ές (λαμβάνω) *devout, reverent, God-fearing*
εὐ|λογέω (λέγω) *bestow a blessing upon, act graciously toward* (with God or Christ as subj.); *praise* (with God or Christ as obj.); *ask God's blessing upon (food)*
εὐ|λογητός, ή, όν (λέγω) *blessed; praised; the Blessed One* (of God Mk 14.61)
εὐ|λογία, ας f (λέγω) *blessing; praise; consecration; (generous) gift, contribution* (2 Cor 9.5); *flattery* (Ro 16.18); ἐπ' εὐλογίαις *bountifully* (2 Cor 9.6)
εὐ|μετά|δοτος, ον (δίδωμι) *liberal, generous*
Εὐνίκη, ης f *Eunice* [2 Tm 1.5]
εὐ|νοέω (νόος = *mind, thought*, νοέω) *make friends, come to terms* [Mt 5.25]
εὔ|νοια, ας f (νόος = *mind, thought*, νοέω) *good will, willingness; eagerness, zeal* [Eph 6.7]
εὐν|ουχίζω (εὐνή = *bed* + ἔχω) *castrate, make a eunuch of*
εὐν|οῦχος, ου m (εὐνή = *bed* + ἔχω) *eunuch, impotent man*
εὐξαίμην aor. opt. of **εὔχομαι**
Εὐοδία, ας f *Euodia* [Php 4.2]
εὐ|οδόομαι (ὁδεύω) *have things go well (for oneself); earn, gain (money); be possible (for one to do something)*
εὐ|πάρ|εδρον, ου n (ἑδραῖος) *devotion* [1 Cor 7.35]

εὐ|πειθής, ές (πείθω) *open to reason, willing to give in (to someone else)* [Jas 3.17]

εὐ|περί|σπαστος, ον (σπάομαι) *easily distracting*

εὐ|περί|στατος, ον (ἵστημι) *holding on tightly, easily ensnaring* [He 12.1]

εὐ|ποιΐα, ας f (ποιέω) *doing of good deeds, helping others* [He 13.16]

εὐ|πορέομαι (πορεύομαι) *have financial means, be well off* [Ac11.29]

εὐ|πορία, ας f (πορεύομαι) *wealth, prosperity* [Ac 19.25]

εὐ|πρέπεια, ας f (πρέπει) *beauty, loveliness* [Jas 1.11]

εὐ|πρόσ|δεκτος, ον (δέχομαι) *acceptable*

εὐ|προσ|ωπέω (ὤψ = *eyes, face*, ὁράω) *make a good showing* [Ga 6.12]

Εὐρα|κύλων, ωνος m *northeast wind, Euraquilo* [Ac 27.14]

εὑρίσκω (ἀν|ευρίσκω, ἐφ|ευρετής) impf. **εὑ-** and **ηὑ-**; fut. **εὑρήσω**; aor. **εὗρον**, opt. 3 pl. **εὕροιεν**; pf. **εὕρηκα**; aor. pass. **εὑρέθην**; fut. pass. **εὑρεθήσομαι**. *find, discover, come upon; obtain, secure, receive;* pass. *be found, be, appear;* εὑρέθη ... εἰς θάνατον *proved to mean death* (Ro 7.10)

Εὐρο|κλύδων, ωνος m *southeast wind, Euroclydon*

εὐρύ|χωρος, ον (εὐρύς = *wide, spacious* + χωρέω) *wide, roomy, spacious* [Mt 7.13]

εὐ|σέβεια, ας f (σέβομαι) *godliness, godly life; religion;* pl. *good deeds* or *godly living* (2 Pe 3.11)

εὐ|σεβέω (σέβομαι) *worship, respect;* τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν *to fulfill their religious duties to their family* (1 Tm 5.4)

εὐ|σεβής, ές (σέβομαι) *godly, religious*

εὐ|σεβῶς (σέβομαι) adv. *in a godly manner*

εὔ|σημος, ον (σημαίνω) *intelligible, clear* [1 Cor 14.9]

εὔ|σπλαγχνος, ον (σπλαγχνίζομαι) *tenderhearted, kind*

εὐ|σχημόνως (σχῶ aor. subj. of ἔχω, σχῆμα) adv. *properly; respectably*

εὐ|σχημοσύνη, ης f (see εὐ|σχημόνως) *modesty, propriety, presentability* [1 Cor 12.23]

εὐ|σχήμων, ον gen. **ονος** (see εὐ|σχημόνως) *respected, of high standing; presentable* or *more presentable* (parts of the body); τὸ εὔσχημον *good order* (1 Cor 7.35)

εὐ|τόνως (τείνω = *stretch, reach*) adv. *vehemently, vigorously*

εὐ|τραπελία, ας f (τροπή) *vulgar* or *dirty talk* [Eph 5.4]

Εὔτυχος, ου m *Eutychus* [Ac 20.9]

εὐ|φημία, ας f (φημί) *good reputation* [2 Cor 6.8]

εὔ|φημος, ον (φημί) *worthy of praise, commendable* [Php 4.8]

εὐ|φορέω (φέρω) *produce good crops* [Lk 12.16]

εὐ|φραίνω (φρονέω) aor. pass. **ηὐφράνθην**, inf. **εὐφρανθῆναι**. *make glad, cheer up;* pass. *rejoice, be glad, celebrate*

Εὐφράτης, ου m *Euphrates* (**3** E-3, **4** H-2)

εὐ|φροσύνη, ης f (φρονέω) *gladness, joy, cheerfulness*

εὐ|χαριστέω (χαίρω) *thank, give thanks; be thankful, be grateful* (Ro 16.4)

εὐ|χαριστία, ας f (χαίρω) *thanksgiving, thanks; gratitude, thankfulness*

εὐ|χάριστος, ον (χαίρω) *thankful, grateful* [Col 3.15]

εὐχή, ῆς f (εὔχομα) *vow, oath; prayer*

εὔχομαι (εὐχή, προσ|εύχομαι, προσ|ευχή) aor. opt. **εὐξαίμην**. *pray; wish, long (for something)*

εὔ|χρηστος, ον (χράομαι) *useful, beneficial*

εὐ|ψυχέω (ψύχομαι) *be encouraged, be made glad* [Php 2.19]

εὐ|ωδία, ας f (ὄζω) *sweet smell, fragrant aroma*

εὐ|ώνυμος, ον (ὀνομάζω) *left* (opposite right)

ἔφαγον aor. of **ἐσθίω**

ἐφ|άλλομαι (ἅλλομαι) aor. **ἐφαλόμην**. *jump on* [Ac 19.16]

ἐφάνην aor. pass. of **φαίνω**

ἐφ|άπαξ (ἅπαξ) adv. *once for all time; at once, at one time* (1 Cor 15.6)

Ἐφέσιος, α, ον *Ephesian*

Ἔφεσος, ου f *Ephesus* (**3** B-2, **4** E-3)

ἐφέστηκα pf. of **ἐφίστημι**

ἐφεστώς pf. ptc. of **ἐφίστημι**

ἐφ|ευρετής, ου m (εὑρίσκω) *one who schemes* or *plans* [Ro 1.30]

ἔφη impf. (and perhaps aor.) 3 sg. of **φημί**

ἐφ|ημερία, ας f (ἡμέρα) *division* (of priests for daily temple duties)

ἐφ|ήμερος, ον (ἡμέρα) *daily, for the day* [Jas 2.15]

ἐφ|ικνέομαι (ἱκνέομαι = *come to*, ἱκανόω) aor. inf. **ἐφικέσθαι**. *reach, come* (ἄχρι) *as far as*

ἐφ|ίστημι (ἵστημι) aor. **ἐφέστην**, subj. **ἐπιστῶ**, impv. **ἐπίστηθι**, ptc. **ἐπιστάς**; pf. **ἐφέστηκα**, ptc. **ἐφεστώς**. used in pres. and aor. *come up to* or *before, approach; stand by* or *near; appear; attach* (Ac 17.5); perhaps *be insistent* or *be busy at one's job* (2 Tm 4.2); used in pf. *stand by, be present; be imminent* (of death); *set in* (of rain)

ἐφ|οράω (ὁράω) aor. **ἐπεῖδον**, impv. **ἔπιδε**. *concern oneself with; take notice of*

Ἐφραίμ m *Ephraim* (**2** C-6) [Jn 11.54]

ἔφυγον aor. of **φεύγω**

εφφαθα (Aramaic word) *Open up!* [Mk 7.34]

ἐχάρην aor. of **χαίρω**

ἐχθές adv. *yesterday*

ἔχθρα, ας f (ἐχθρός) *hostility, ill will, hatred*

ἐχθρός, ή, όν (ἔχθρα) *enemy; hated*

ἔχιδνα, ης f *snake, viper*

ἔχω (ἀν|εκτός, ἀν|εξί|κακος, ἀν|έχομαι, ἀν|οχή, ἀ|σχημονέω, ἀ|σχημοσύνη, ἀ|σχήμων, ἐν|έχω, ἔν|οχος, ἑξῆς, ἕξις, ἐξ|οχή, ἐπ|έχω, εὐν|ουχίζω, εὐν|οῦχος, εὐ|σχημόνως, εὐ|σχημοσύνη, εὐ|σχήμων, καθ|εξῆς, κακ|ουχέομαι, κατά|σχεσις, κατ|έχω, μετα|σχηματίζω, μετ|έχω, μετ|οχή, μέτ|οχος, νουν|εχῶς, παρ|έχω, περι|έχω, περι|οχή, πλεον|εκτέω, πλεον|έκτης, πλεον|εξία, προ|έχομαι, προ|κατ|έχω, προσ|αν|έχω, προσ|έχω, ῥαβδ|οῦχος, συγ|κακ|ουχέομαι, συμ|μέτ|οχος, συν|ευ|ωχέομαι, συν|έχω, συν|οχή, συ|σχηματίζομαι, σχεδόν, ὑπερ|έχω, ὑπερ|οχή, ὑπ|έχω) impf. **εἶχον**; fut. **ἕξω**; aor. **ἔσχον**, subj. **σχῶ**; pf. **ἔσχηκα**. trans. *have, hold, possess; keep; receive, get; regard, consider, think; can, be able, must* (with inf.); *be*

married to; wear (of clothes); *be situated* (σαββάτου ἔχον ὁδόν *a Sabbath day's journey away* Ac 1.12); τὸ νῦν ἔχον *for the present* (Ac 24.25); intrans. *be, feel;* impers. *it is* (οὕτως ἔχει *it is so*); midd. ptc. *next, neighboring* (τῇ εχομένῃ *the next day* Lk 13.33)

ἑῶν ptc. of **ἐάω**

ἑώρακα and **ἑόρακα** pf. of **ὁράω**

ἑώρων impf. 3 pl. of **ὁράω**

ἕως (1) conj. (and ἕως ὅτου or ἕως οὗ) *until* (with any tense); *while* (with pres. ind. only); (2) prep. with gen. *to, until, as far as, to the point of* (ἕως τέλους *to the end, fully;* ἕως τοῦ νῦν *until now;* ἕως τούτου cf. ἐάω); *as many as* (of numerals); (3) ἕως ἄνω *to the brim* (Jn 2.7); ἕως ἄρτι *until now, so far, still;* ἕως ἐπί *to* (Ac 17.14); ἕως ἔξω *outside* (Ac 21.5); ἕως καὶ εἰς *even into* (Ac 26.11); ἕως πότε *how long?* ἕως πρός *as far as* (Lk 24.50); ἕως ὧδε *as far as this place* (Lk 23.5)

Z

Ζαβουλών m *Zebulun:* (1) an Israelite tribe; (2) and its territory (**1** C-3, **2** C-3)

Ζακχαῖος, ου m *Zacchaeus*

Ζάρα m *Zerah* [Mt 1.3]

Ζαχαρίας, ου m *Zechariah:* (1) father of John the Baptist; (2) OT prophet (Mt 23.35; Lk 11.51)

ζάω (ἀνα|ζάω, ἀνα|ζω|πυρέω, ζω|γρέω, ζωή, ζῳο|γονέω, ζῷον, συ|ζάω, συ|ζωο|ποιέω) contracted to **ζῶ**; impf. **ἔζην**. *live, be alive* or *lively; remain alive; come back to life*

Ζεβεδαῖος, ου m *Zebedee* (father of James and John)

ζεστός, ή, όν (ζέω) *hot*

ζεῦγος, ους n (ζυγός) *yoke, team; pair*

ζευκτηρία, ας f (ζυγός) *rope(s)* [Ac 27.40]

Ζεύς gen. **Διός** acc. **Δία** m *Zeus*

ζέω (ζεστός) *boil* (ζέων τῷ πνεύματι *with enthusiasm* Ac 18.25; *with a heart full of devotion* Ro 12.11)

ζηλεύω (ζηλόω) *be zealous, be eager, be earnest* [Re 3.19]

ζῆλος, ου m and **ους** n (ζηλόω) *zeal; jealousy*

ζηλόω (ζηλεύω, ζῆλος, ζηλωτής, παρα|ζηλόω) *be jealous* (or) *envious (of); set one's heart on, be deeply concerned about; have* or *show a great interest in;* perhaps *covet* (Jas 4.2)

ζηλωτής, οῦ m (ζηλόω) *one who is zealous* or *eager; Zealot* (member of a Jewish nationalistic sect)

ζημία, ας f (ζημιόω) *loss*

ζημιόω (ζημία) pass. only with mng. *lose, forfeit, suffer loss; be punished* (1 Cor 3.15)

Ζηνᾶς acc. **ᾶν** m *Zenas* [Tt 3.13]

ζητέω (ἀνα|ζητέω, ἐκ|ζητέω, ἐκ|ζήτησις, ἐπι|ζητέω, ζήτημα, ζήτησις, συ|ζητέω, συ|ζήτησις, συ|ζητητής) *seek, search* or *look for; try, attempt, strive for* (ζητέω τὸ ἐμαυτοῦ or ζητέω τὰ ἐμαυτοῦ *strive for one's own interest* or *advantage*); *want, ask, ask for; demand, require, expect; consider, deliberate, examine, investigate*

ζήτημα, τος n (ζητέω) *(controversial) question, argument, issue*

ζήτησις, εως f (ζητέω) *discussion, debate; controversy, controversial issue; investigation*

ζιζάνιον, ου n *weed* (resembling wheat)

Ζοροβαβέλ m *Zerubbabel*

ζόφος, ου m *gloom, darkness, hell*

ζυγός, οῦ m (ζεύγνυμι = *join together, yoke*, ἑτερο|ζυγέω, ζεῦγος, ζευκτηρία, συ|ζεύγνυμι, σύ|ζυγος, ὑπο|ζύγιον) *yoke; balance scales* (Re 6.5)

ζύμη, ης f (ζυμόω) *yeast* (used to make bread rise)

ζυμόω (ἄ|ζυμος, ζύμη) *cause to rise* (of bread) (pass. *rise* Lk 13.21)

ζω|γρέω (ζάω + ἄγρα) *catch, capture*

ζωή, ῆς f (ζάω) *life;* ψυχὴ ζωῆς *living thing* (Re 16.3)

ζώνη, ης f (ζώννυμι) *belt; money belt* (Mt 10.9: Mk 6.8)

ζώννυμι and **ζωννύω** (δια|ζώννυμι, ζώνη, περι|ζώννυμι and περι|ζωννύω, ὑπο|ζώννυμι) impf. 2 sg. **ἐζώννυες**; fut. **ζώσω**; aor. midd. impv. **ζῶσαι**. *fasten, fasten one's belt; dress*

ζῳο|γονέω (ζάω + γίνομαι) *save life; give life to* (of God); pass. *stay alive*

ζῷον, ου n (ζάω) *living creature; animal*

ζῳο|ποιέω (ζάω + ποιέω) *give life to, make alive*

Η

ἤ particle *or* (ἤ ... ἤ *either ... or;* ἤ καί *or even;* with negatives *nor, or*); *than* (of comparison); πρὶν ἤ *before;* ἀλλ' ἤ *but rather* (Lk 12.51)

ἤγαγον aor. of **ἄγω**

ἠγάπομεν alt. impf. 1 pl. of **ἀγαπάω**

ἤγγειλα aor. of **ἀγγέλλω**

ἡγεμονεύω (ἄγω) *be governor, rule, command*

ἡγεμονία, ας f (ἄγω) *reign, rule* [Lk 3.1]

ἡγεμών, όνος m (ἄγω) *governor; ruler, prince*

ἡγέομαι (ἄγω) *consider, regard, think; lead, rule* (ὁ ἡγούμενος *leader, ruler;* ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου *the chief speaker* Ac 14.12)

ἠγέρθην aor. pass. of **ἐγείρω**

ᾔδειν plpf. of **οἶδα**

ἡδέως adv. *gladly*

ἤδη adv. *now, already;* ἤδη ποτέ *now at last, finally*

ἥδιστα (superl. of **ἡδέως**) *most gladly*

ἡδονή, **ῆς** f (ἥδομαι = *enjoy oneself*, αὐθ|άδης, ἡδύ|οσμον, συν|ήδομαι, φιλ|ήδονος) *pleasure; passion, lust*

ἠδυνάσθην and **ἠδυνήθην** aor. of **δύναμαι**

ἡδύ|οσμον, **ου** n (ἡδύς = *sweet smelling/tasting* + ὄζω) *mint* (plant)

ἤθελον impf. of **θέλω**

ἦθος, **ους** n (ἐθίζω) *habit;* pl. *morals* [1 Cor 15.33]

ἥκω (ἀν|ήκει, καθ|ήκει) pres. 3 pl. **ἥκασιν**. *have come, be present; come*

ἡλάμην aor. of **ἅλλομαι**

ἦλθον and **ἦλθα** aor. of **ἔρχομαι**

ηλι (Hebrew word) *my God*

Ἠλί m *Heli* [Lk 3.23]

Ἠλίας, **ου** m *Elijah*

ἡλικία, **ας** f (ἡλίκος) *age, span of life, years* (ἡλικίαν ἔχει *he is of age* Jn 9.21, 23; καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας *even though she was past age for childbirth* He 11.11); *height* (Lk 19.3; Mt 6.27 = *years* or *height*); *maturity* (Eph 4.13)

ἡλίκος, **η**, **ον** (ἡλικία, συν|ηλικιώτης) *how great, how large; how small*

ἥλιος, **ου** m (εἰλι|κρίνεια) *the sun*

ἧλος, **ου** m (προσ|ηλόω) *nail*

ἤλπισα, **ἤλπικα** aor. and pf. of **ἐλπίζω**

ἡμάρτηκα pf. of **ἁμαρτάνω**

ἥμαρτον and **ἡμάρτησα** aor. of **ἁμαρτάνω**

ἡμέρα, **ας** f (ἐφ|ημερία, ἐφ|ήμερος, καθ|ημερινός, μεσ|ημβρία, νυχθ|ήμερον, ὀκτα|ήμερος, σήμερον) *day* (καθ' ἡμέραν *daily;* διὰ τριῶν ἡμερῶν *in three days;* δι' ἡμερῶν *some days later); time; legal day* (ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας *by any human court* 1 Cor 4.3)

ἡμέτερος, **α**, **ον** (ἐγώ) *our*

ἡμι|θανής, **ές** (ἥμισυς + θανατόω) *half dead* [Lk 10.30]

ἥμισυς, **εια**, **υ** gen. **ἡμίσους** (ἡμι|θανής, ἡμί|ωρον) *half; one half*

ἡμί|ωρον, **ου** n (ἥμισυς + ὥρα) *half an hour* [Re 8.1]

ἠμφίεσμαι pf. pass. of **ἀμφιέννυμι**

ἤνεγκα aor. of **φέρω**

ἠνέχθην aor. pass. of **φέρω**

ἠνέῳγμαι pf. pass. of **ἀνοίγω**

ἠνέῳξα and **ἤνοιξα** aor. of **ἀνοίγω**

ἠνεῴχθην, **ἠνοίγην** and **ἠνοίχθην** aor. pass. of **ἀνοίγω**

ἡνίκα *when;* ἡνίκα ἄν or ἡνίκα ἐάν *whenever* (2 Cor 3. 15,16)

ἠντληκώς pf. ptc. of **ἀντλέω**

ἤ|περ (ἤ + -πέρ) *than* (strengthened form of **ἤ**) [Jn 12.43]

ἤπιος, **α**, **ον** *gentle, kind* [2 Tm 2.24]

Ἤρ m *Er* [Lk 3.28]

ἦρα, **ἤρθην** aor. and aor. pass. of **αἴρω**

ἠργασάμην aor. of **ἐργάζομαι**

ἤρεμος, **ον** *quiet, peaceful* [1 Tm 2.2]

ἤρεσα aor. of **ἀρέσκω**

ἡρπάγην aor. pass. of **ἁρπάζω**

ἠρχόμην impf. of **ἔρχομαι**

Ἡρῴδης, **ου** m *Herod:* (1) Herod I, the Great; (2) Herod Antipas; (3) Herod Agrippa I

Ἡρῳδιανοί, **ῶν** m *Herodians* (partisans of the Herodian family)

Ἡρῳδιάς, **άδος** f *Herodias* (granddaughter of Herod the Great)

Ἡρῳδίων, **ωνος** m *Herodion* [Ro 16.11]

Ἠσαΐας, **ου** m *Isaiah*

Ἠσαῦ m *Esau*

ἡσσάομαι alt. form of **ἡττάομαι**

ἥσσων, **ον** gen. **ονος** (ἡττάομαι) *less;* εἰς τὸ ἧσσον *for the worse* (1 Cor 11.17)

ἡσυχάζω (ἡσυχία, ἡσύχιος) *be silent* or *quiet; cease, rest; live quietly* (1 Th 4.11)

ἡσυχία, ας f (ἡσυχάζω) *silence, quietness;* παρέχω ἡσυχίαν *be quiet* (Ac 22.2)

ἡσύχιος, ον (ἡσυχάζω) *quiet, peaceful*

ἤ|τοι (ἤ + -τοί = *therefore, accordingly*) *or;* ἤτοι ... ἤ *either ... or* [Ro 6.16]

ἡττάομαι (ἥσσων, ἥττημα) *be defeated* or *overcome; be treated worse* (ὑπέρ) *than* (2 Cor 12.13)

ἥττημα, τος n (ἡττάομαι) *defeat; failure*

ἤτω impv. 3 sg. of **εἰμί**

ηὐξήθην aor. pass. of **αὐξάνω**

ηὔξησα aor. of **αὐξάνω**

ηὐφράνθην aor. pass. of **εὐφραίνω**

ἤφιεν impf. 3 sg. of **ἀφίημι**

ἠχέω (ἦχος, ἐξ|ηχέομαι, κατ|ηχέω, προσ|αχέω) *be noisy* [1 Cor 13.1]

ἤχθην aor. pass. of **ἄγω**

ἦχος, ου m (ἠχέω) *sound, noise; report, news* [Lk 21.25]

ἦχος, ους n (ἠχέω) *roar* [Lk 21.25]

ἡψάμην aor. midd. of **ἅπτω**

Θ

Θαδαῖος alt. form of **Θαδδαῖος**

Θαδδαῖος, ου m *Thaddaeus*

θάλασσα, ης f (ἁλίζω) *sea; lake*

θάλπω *take good care of, cherish*

Θαμάρ f *Tamar* [Mt 1.3]

θαμβέομαι (ἐκ|θαμβέομαι, θάμβος, ἔκ|θαμβος) *be amazed, surprised, shocked*

θάμβος, ους n (θαμβέομαι) *amazement, wonder, shock*

θανάσιμον, ου n (θανατόω) *deadly poison* [Mk 16.18]

θανατη|φόρος, ον (θανατόω + φέρω) *deadly, causing death* [Jas 3.8]

θάνατος, ου m (θανατόω) *death;* ἐσφαγμένην εἰς θάνατον *a mortal wound* (Re 13.3); ἁμαρτία πρὸς θάνατον *a deadly sin* (1 Jn 5.16f); ἐν θανάτοις *near death, in danger of death* (2 Cor 11.23)

θανατόω (ἡμι|θανής, θανάσιμον, θανατη|φόρος, θάνατος) *kill, put to death, have someone put to death; put in danger of death* (Ro 8.36)

θάπτω (ἐν|ταφιάζω, ἐν|ταφιασμός, συν|θάπτομαι, ταφή, τάφος) aor. pass. **ἐτάφην**. *bury*

Θάρα m *Terah* [Lk 3.34]

θαρρέω (θαρσέω) *be courageous; act boldly; be confident, be able to depend on*

θαρσέω (θαρρέω, θάρσος) only in impv. *Courage! Cheer up! Don't be afraid!*

θάρσος, ους n (θαρσέω) *courage* [Ac 28.15]

θαῦμα, τος n (θαυμάζω) *a wonder, miracle; amazement*

θαυμάζω (ἐκ|θαυμάζω, θαῦμα, θαυμάσιος, θαυμαστός) intrans. *marvel, wonder, be amazed* (ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω *the whole earth followed with amazement* Re 13.3); trans. *marvel* or *won-*

der at, admire (θαυμάζοντες πρόσωπα *flattering people* Jd 16)

θαυμάσιος, α, ον (θαυμάζω) *wonderful* [Mt 21.15]

θαυμαστός, ή, όν (θαυμάζω) *marvelous, wonderful; extraordinary, astonishing*

θεά, ᾶς f (θεός) *goddess* [Ac 19.27]

θεάομαι (θεατρίζω, θέατρον) *see, look at; notice, observe; visit* (Ro 15.24)

θεατρίζω (θεάομαι) *expose to public shame* [He 10.33]

θέατρον, ου n (θεάομαι) *theatre; spectacle*

θεῖναι aor. inf. of **τίθημι**

θεῖον, ου n (θειώδης) *sulphur, brimstone*

θεῖος, α, ον (θεός) *divine;* τὸ θεῖον *the deity* or *the divine nature*

θειότης, ητος f (θεός) *deity, divine nature* [Ro 1.20]

θείς aor. ptc. of **τίθημι**

θειώδης, ες (θεῖον) *sulphur-yellow, sulphurous* [Re 9.17]

θέλημα, τος n (θέλω) *will; wish, desire*

θέλησις, εως f (θέλω) *will* [He 2.4]

θέλω (ἐθελο|θρησκία, θέλημα, θέλησις) impf. **ἤθελον**. *wish, desire, want; will; like;* τί θέλει τοῦτο εἶναι *what does this mean?* (Ac 2.12; cf. 17.20)

θεμέλιον, ου n (τίθημι) *foundation, basis* [Ac 16.26]

θεμέλιος, ου m (τίθημι) *foundation; foundation stone* (Re 21.14, 19); possibly *treasure, reserve* (1 Tm 6.19)

θεμελιόω (τίθημι) *found; establish firmly; strengthen*

θεο|δίδακτος, ον (θεός + διδάσκω) *taught by God* [1 Th 4.9]

θεο|μάχος, ον (θεός + μάχομαι) *opposing God* [Ac 5.39]

θεό|πνευστος, ον (θεός + πνέω) *inspired by God* [2 Tm 3.16]

θεός, οῦ m (ἄ|θεος, θεά, θεῖος, θειότης, θεο|δίδακτος, θεο|μάχος, θεό|πνευστος, θεο|σέβεια, θεο|σεβής, θεο|στυγής, θεότης, φιλό|θεος) *God* (κατὰ θεόν *according to God's will, godly; after the likeness of God* Eph 4.24); *god;* f *goddess* (Ac 19.37)

θεο|σέβεια, ας f (θεός + σέβομαι) *devotion to God, piety, godliness* [1 Tm 2.10]

θεο|σεβής, ές (θεός + σέβομαι) *devout, pious, God-fearing* [Jn 9.31]

θεο|στυγής, ές (θεός + στυγητός) *hating God; hateful to God* [Ro 1.30]

θεότης, ητος f (θεός) *deity, godhead* [Col 2.9]

Θεόφιλος, ου m *Theophilus*

θεραπεία, ας f (θεραπεύω) *healing; household servants* (Lk 12.42)

θεραπεύω (θεραπεία, θεράπων) *heal, cure; serve* (Ac 17.25)

θεράπων, οντος m (θεραπεύω) *servant* [He 3.5]

θερίζω (θερμαίνομαι) *reap, harvest, gather*

θερισμός, οῦ m (θερμαίνομαι) *harvest; crop*

θεριστής, οῦ m (θερμαίνομαι) *reaper, harvester*

θερμαίνομαι (θερίζω, θερισμός, θεριστής, θέρμη, θέρος) *warm oneself, keep warm*

θέρμη, ης f (θερμαίνομαι) *heat* [Ac 28.3]

θέρος, ους n (θερμαίνομαι) *summer*
θέσθε aor. midd. impv. 2 pl. of **τίθημι**
Θεσσαλονικεύς, έως m *a Thessalonian*
Θεσσαλονίκη, ης f *Thessalonica* (**4** D-2)
θέτε aor. impv. 2 pl. of **τίθημι**
Θευδᾶς, ᾶ m *Theudas* [Ac 5.36]
θεωρέω (θεωρία, παρα|θεωρέω) *see; watch, look on, observe; perceive, notice; experience* (of death)
θεωρία, ας f (θεωρέω) *sight* (of something seen), *spectacle* [Lk 23.48]
θήκη, ης f (τίθημι) *sheath* (for a sword) [Jn 18.11]
θηλάζω (θῆλυς) *nurse* (of a mother breast feeding her child); *nurse* (of a child feeding at the breast); ὁ θηλάζων *unweaned child* Mt 21.16)
θῆλυς, εια, υ (θηλάζω) *female; woman*
θήρα, ας f (θηρεύω) *trap* [Ro 11.9]
θηρεύω (θήρα, θηριο|μαχέω, θηρίον) *catch* [Lk 11.54]
θηριο|μαχέω (θηρεύω + μάχομαι) *fight wild animals* [1 Cor 15.32]
θηρίον, ου n (θηρεύω) *animal, beast; wild animal; snake* (Ac 28.4, 5)
θησαυρίζω (from θήσω fut. of τίθημι, ἀπο|θησαυρίζω, θησαυρίζω, θησαυρός) *store up, save; put aside*
θησαυρός, οῦ m (θησαυρίζω) *treasure; treasure box* or *chest, storeroom*
θήσω fut. of **τίθημι**
θιγγάνω (aor. subj. **θίγω**) *touch*
θλίβω (ἀπο|θλίβω, θλῖψις, συν|θλίβω) pf. pass. ptc. **τεθλιμμένος**. *press hard, crush* (of a crowd); pass. *experience trouble* or *difficulty;* pf. pass. ptc. *narrow* (Mt 7.14)
θλῖψις, εως f (θλίβω) *trouble, distress, difficult circumstances, suffering*
θνῄσκω (ἀ|θανασία, ἀπο|θνῄσκω, θνητός, ἐπι|θανάτιος, συν|απο|θνῄσκω) pf. **τέθνηκα**. *die;* pf. *be dead*
θνητός, ή, όν (θνῄσκω) *mortal*
θορυβάζω (θορυβέω, θόρυβος) *trouble, bother, distract*
θορυβέω (θορυβάζω) *set in an uproar;* pass. *be stirred up, confused* or *worried*
θόρυβος, ου m (θορυβάζω) *confusion, disturbance; riot*
θραύω *oppress* [Lk 4.18]
θρέμμα, τος n (τρέφω) *domesticated animal;* pl. *cattle, herds, flocks* [Jn 4.12]
θρηνέω (θροέομαι) intrans. *mourn, weep;* trans. *mourn* or *weep for*
θρῆνος, ου m (θροέομαι) *dirge, song of grief* [Mt 2.18]
θρησκεία, ας f (θρησκός) *religion, worship*
θρησκός, όν (θρησκεία, ἐθελο|θρησκία) *religious* [Jas 1.26]
θριαμβεύω *lead (someone) as a prisoner in a victory procession; triumph over* or *put to shame;* perhaps *cause (someone) to triumph*
θρίξ, τριχός f (τρίχινος) *hair*
θροέομαι (θρηνέω, θρῆνος) *be alarmed* or *startled*
θρόμβος, ου m (τρέφω) *drop, clot* (of blood) [Lk 22.44]
θρόνος, ου m *throne*
θρύπτω *break in pieces*
Θυάτειρα, ων n *Thyatira* (**4** E-2)
θυγάτηρ, τρός f (θυγάτριον) *daughter; female descendant; female in-*

habitant, woman; θυγάτηρ Σιών *Zion, Jerusalem*
θυγάτριον, **ου** n (θυγάτηρ) *little daughter*
θύελλα, **ης** f (θύω = *rush on, storm* + ἄελλα = *stormy wind, whirlwind*) *wind storm, whirlwind* [He 12.18]
θύϊνος, **η**, **ον** (θύω [θυίω = *smell good*, θυία = *odorous cedar;* perhaps = *smell like cedar*]) *citron, scented* (of wood) [Re 18.12]
θυμίαμα, **τος** n (θύω [θυίω = *smell good*]) *incense; incense offering*
θυμιατήριον, **ου** n (θύω [θυίω = *smell good*]) *altar of incense* [He 9.4]
θυμιάω (θύω) *offer incense* [Lk 1.9]
θυμο|μαχέω (θυμόομαι + μάχομαι) *be very angry* [Ac 12.20]
θυμόομαι (ἀ|θυμέω, δι|εν|θυμέομαι, ἐν|θυμέομαι, ἐν|θύμησις, ἐπι|θυμέω, ἐπι|θυμητής, ἐπι|θυμία, εὐ|θυμέω, εὔ|θυμος, εὐ|θύμως, θυμο|μαχέω, θυμός, μακρο|θυμέω, μακρο|θυμία, ὁμο|θυμαδόν, προ|θυμία, πρό|θυμος, προ|θύμως) *be furious* [Mt 2.16]
θυμός, **ου** m (θυμόομαι) *anger, rage, fury; intense feeling*
θύρα, **ας** f (θυρεός, θυρίς, θυρωρός) *door, gate; entrance* (of a tomb); *opportunity*
θυρεός, **οῦ** m (θύρα) *shield* [Eph 6.16]
θυρίς, **ίδος** f (θύρα) *window*
θυρωρός, **οῦ** m and f (θύρα) *doorkeeper*
θυσία, **ας** f (θύω) *sacrifice, offering; act of offering*
θυσιαστήριον, **ου** n (θύω) *altar*
θύω (εἰδωλό|θυτον, θύελλα, θύϊνος, θυμίαμα, θυμιατήριον, θυμιάω, θυσία, θυσιαστήριον, ἱερό|θυτος) aor. pass. **ἐτύθην**. *slaughter; sacrifice; kill, murder* (Jn 10.10)
θῶ aor. subj. of **τίθημι**
Θωμᾶς, **ᾶ** m *Thomas*
θώραξ, **ακος** m *breastplate; chest*

I

Ἰάϊρος, **ου** m *Jairus*
Ἰακώβ m *Jacob:* (1) son of Isaac; (2) father of Joseph
Ἰάκωβος, **ου** m *James:* (1) brother of John, son of Zebedee; (2) brother of Jesus; (3) son of Alphaeus and one of the twelve; (4) father of Judas (Lk 6.16; Ac 1.13); (5) tax-collector (Mk 2.14)
ἴαμα, **τος** n (ἰάομαι) *healing*
Ἰαμβρῆς m *Jambres* [2 Tm 3.8]
Ἰανναί m *Jannai* [Lk 3.24]
Ἰάννης m *Jannes* [2 Tm 3.8]
ἰάομαι (ἴαμα, ἴασις, ἰατρός) *heal, cure; restore*
Ἰάρετ m *Jared* [Lk 3.37]
ἴασις, **εως** f (ἰάομαι) *healing*
ἴασπις, **ιδος** f *jasper* (a semiprecious stone of varying colors, but the jasper of the NT was probably green)
Ἰάσων, **ονος** m *Jason:* (1) a Christian of Thessalonica; (2) another Christian (Ro 16.21)

ἰατρός, **οῦ** m (ἰάομαι) *physician, doctor*

ἴδε (from εἶδον = aor of ὁράω) *Look! See! Listen!; here is; here are*

ἴδετε aor. impv. of **ὁράω**

ἴδιος, **α**, **ον** (ἰδιώτης) *one's own, belonging to one, personal;* τὰ ἴδια *home, possessions, property;* κατ' ἰδίαν *privately, alone, apart;* ἰδίᾳ *individually, separately* (1 Cor 12.11)

ἰδιώτης, **ου** m (ἴδιος) *untrained* or *unskilled person, layperson; ungifted* (of spiritual gifts)

ἰδού (from εἶδον = aor. of ὁράω) *Look! See! Listen!; there* or *here is (are), there* or *here was (were); there* or *here comes (came); then, suddenly; even, yet* (of emphasis)

Ἰδουμαία, **ας** f *Idumea* (**2** B-7) [Mk 3.8]

ἱδρώς, **ῶτος** m *sweat, perspiration* [Lk 22.44]

ἰδών aor. ptc. of **ὁράω**

ἰδώς alt. form of **εἰδώς**

Ἰεζάβελ f *Jezebel* [Re 2.20]

Ἱεράπολις, **εως** f *Hierapolis* (**4** E-2) [Col 4.13]

ἱερατεία, **ας** f (ἱερατεύω) *priestly office* or *service*

ἱεράτευμα, **τος** n (ἱερατεύω) *priesthood*

ἱερατεύω (ἀρχι|ερατικός, ἀρχι|ερεύς, ἱερατεία, ἱεράτευμα, ἱερεύς, ἱερό|θυτος, ἱερόν, ἱερο|πρεπής, ἱερός, ἱερο|συλέω, ἱερ|ουργέω, ἱερωσύνη) *serve as a priest* [Lk 1.8]

Ἰερεμίας, **ου** m *Jeremiah*

ἱερεύς, **έως** m (ἱερατεύω) *priest*

Ἰεριχώ f *Jericho* (**1** C-6, **1i** C-1, **2** C-6)

ἱερό|θυτος, **ον** (ἱερατεύω + θύω) *offered in sacrifice* [1 Cor 10.28]

ἱερόν, **οῦ** n (ἱερατεύω) *temple; temple precincts*

ἱερο|πρεπής, **ές** (ἱερατεύω + πρέπει) *reverent* [Tt 2.3]

ἱερός, **ά**, **όν** (ἱερατεύω) *sacred, holy; pertaining to the temple* (of service and sacrifice)

Ἱεροσόλυμα n pl. and f sg. and **Ἰερουσαλήμ** f *Jerusalem* (**1** C-6, **1i** A-1, **2** C-6, **3** C-4, **4** G-4)

Ἱεροσολυμίτης, **ου** m *an inhabitant of Jerusalem*

ἱερο|συλέω (ἱερατεύω + συλάω) *commit sacrilege; rob temples* [Ro 2.22]

ἱερό|συλος, **ου** m (ἱερατεύω + συλάω) *sacrilegious person; temple robber* [Ac 19.37]

ἱερ|ουργέω (ἱερατεύω + ἐργάζομαι) *serve as a priest* [Ro 15.16]

ἱερωσύνη, **ης** f (ἱερατεύω) *priesthood*

Ἰεσσαί m *Jesse* (father of David)

Ἰεφθάε m *Jephthah* [He 11.32]

Ἰεχονίας, **ου** m *Jechoniah*

Ἰησοῦς gen. **οῦ** dat. **οῦ** acc. **οῦν** m (1) *Jesus:* (a) of the Lord; (b) Jesus Barabbas; (c) Jesus Justus (Col 4.11); (d) in the genealogy of Jesus (Lk 3.29); (2) *Joshua* (Ac 7.45; He 4.8)

ἱκανός, **ή**, **όν** (ἱκανόω) *worthy, fit; sufficient, able* (ἱκανόν ἐστιν *it is enough!* Lk 22.38; τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι *to satisfy the crowd* Mk 15.15; τὸ ἱκανόν *bail money, peace bond* Ac 17.9); *large, great, much,* pl. *many* or *some* (ἐν λόγοις ἱκανοῖς *at some length, in detail* Lk 23.9); *long, considerable* (ἐφ' ἱκανόν *for a long while* Ac 20.11)

ἱκανότης, **ητος** f (ἱκανόω) *capacity, capability* [2 Cor 3.5]

ἱκανόω (ἀφ|ικνέομαι, ἄφ|ιξις, δι|ϊκνέομαι, ἐφ|ικνέομαι, ἱκανός, ἱκανότης, ἱκετηρία) *make capable, make fit*

ἱκετηρία, ας f (ἱκανόω) *request, plea, prayer* [He 5.7]

ἰκμάς, άδος f *moisture* [Lk 8.6]

Ἰκόνιον, ου n *Iconiun* (**4** F-2)

ἱλαρός, ά, όν (ἱλαρότης, ἵλεως) *cheerful, happy* [2 Cor 9.7]

ἱλαρότης, **ητος** f (ἱλαρός) *cheerfulness* [Ro 12.8]

ἱλάσκομαι (ἱλασμός, ἱλαστήριον) *bring about forgiveness for, take away, deal mercifully with;* pass. *be merciful, have mercy*

ἱλασμός, οῦ m (ἱλάσκομαι) *means by which sins are forgiven, sin-offering*

ἱλαστήριον, ου n (ἱλάσκομαι) *means by which sins are forgiven* (Ro 3.25); *place where sins are forgiven* (He 9.5)

ἵλεως, **ων** (ἱλαρός) *merciful* (ἵλεώς σοι *May God be merciful to you!* or *God forbid!* Mt 16.22)

Ἰλλυρικόν, **οῦ** n *Illyricum* (**4** C-1) [Ro 15.19]

ἱμάς, **άντος** m *strap* (of a sandal); perhaps *lash, whip* (Ac 22.25)

ἱματίζω (ἱμάτιον, ἱματισμός) *clothe, dress*

ἱμάτιον, **ου** n (ἱματίζω) *garment, clothing; coat, robe, cloak* (of outer garments)

ἱματισμός, οῦ m (ἱματίζω) *clothing, apparel*

ἵνα conj. *in order that* (of purpose); *so that* (of result); *that* (indirect statement); with subj. sometimes = impv. (e.g. ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα *but the wife must respect her husband* Eph 5.33)

ἱνα|τί conj. (ἵνα + τίς) *why? for what reason?*

Ἰόππη, **ης** f Joppa, Jaffa (**1** B-5, **2** B-5, **3** C-4)

Ἰορδάνης, **ου** m *Jordan River* (**1** D-5, **2** D-5)

ἰός, **οῦ** m (κατ|ιόομαι) *poison, venom; rust, corrosion*

Ἰουδαία, ας f *Judea* (**2** C-6)

ἰουδαΐζω *live according to Jewish* (or *Judean*) *religious regulations* [Ga 2.14]

Ἰουδαϊκός, ή, όν *Jewish* [Tt 1.14]

Ἰουδαϊκῶς adv. *like a Jew* [Ga 2.14]

Ἰουδαῖος, α, ον *a Jew; Jewish; Judean*

Ἰουδαϊσμός, **οῦ** m *Judaism* (of the Jewish religion and way of life)

Ἰούδας, α m (1) *Judah:* (a) son of Jacob, his tribe, his territory (**1** C-6); (b) person in the genealogy of Jesus (Lk 3.30); (2) *Judas:* (a) the betrayer of Jesus; (b) a brother of Jesus; (c) an apostle, the son of James; (d) member of the Jerusalem church, called Barsabbas; (e) a disciple in Damsacus (Ac 9.11); (f) revolutionary leader (Ac 5.37)

Ἰουλία, ας f *Julia* [Ro 16.15]

Ἰούλιος, ου m *Julius*

Ἰουνία, ας f *Junia* [Ro 16.7]

Ἰουνιᾶς, ᾶ m *Junias* [Ro 16.7]

Ἰοῦστος, **ου** m *Justus:* (1) surname of Joseph Barsabbas (Ac 1.23); (2) Titius Justus (Ac 18.7); (3) companion of Paul (Col 4.11)

ἱππεύς, έως m (ἵππος) *horseman, cavalryman*
ἱππικόν, οῦ n (ἵππος) *cavalry* [Re 9.16]
ἵππος, ου m (ἱππεύς, ἱππικόν) *horse*
ἶρις, ιδος f *rainbow; varicolored halo*
Ἰσαάκ m *Isaac*
ἰσ|άγγελος, ον (ἴσος + ἀγγέλλω) *like* or *the same as an angel* [Lk 20.36]
ἴσασι 3 pl. of **οἶδα**
ἴσθι impv. of **εἰμί**
Ἰσκαριώθ and **Ἰσκαριώτης, ου** m *Iscariot*
ἴσος, η, ον (ἰσ|άγγελος, ἰσότης, ἰσό|τιμος, ἰσό|ψυχος, ἴσως) *equal, the same; in agreement* (Mk 14.56, 59); **ἴσα** adv. *equally* (τὸ εἶναι ἴσα θεῷ *to be equal to God* Php 2.6)
ἰσότης, ητος f (ἴσος) *equality* (ἐξ ἰσότητος *as a matter of equality* 2 Cor 8.13); *fairness* (of treatment)
ἰσό|τιμος, ον (ἴσος + τιμάω) *equally valuable, of the same kind, of equal privilege* [2 Pe 1.1]
ἰσό|ψυχος, ον (ἴσος + ψύχομαι) *sharing the same feelings* [Php 2.20]
Ἰσραήλ m *Israel*
Ἰσραηλίτης, ου m *an Israelite*
Ἰσσαχάρ m *Issachar* [Re 7.7]
ἴστε ind. or impv. 2 pl. of **οἶδα**
ἵστημι and **ἱστάνω** (ἀ|κατα|στασία, ἀ|κατά|στατος, ἀνά|στασις, ἀνα|στατόω, ἀνθ|ίστημι, ἀν|ίστημι, ἀντι|καθ|ίστημι, ἀπο|κατά|στασις, ἀπο|στασία, ἀπο|στάσιον, ἀρχο|στασία, ἀ|στατέω, ἀφ|ίσταμαι, διά|στημα, δι|ΐστημι, διχο|στασία, ἔκ|στασις, ἐν|ίστημι, ἐξ|ανά|στασις, ἐξ|αν|ίστημι, ἐξ|ίστημι, ἐπ|αν|ίσταμαι, ἐπ|ίσταμαι, ἐπ|ίστασις, ἐπ|ιστάτης, ἐπ|ιστήμων, εὐ|περί|στατος, ἐφ|ίστημι, καθ|ιστάνω, καθ|ίστημι, κατά|στημα, κατ|εφ|ίστημι, μεθ|ίστημι, μετα|δίδωμι, μετά|θεσις, παρ|ίστημι and παρ|ιστάνω, περι|ΐστημι, προ|ΐστημι, προ|στάτις, πρωτο|στάτης, στάμνος, στασιαστής, στάσις, συν|εφ|ίστημι, συν|ίστημι, συ|στατικός, ὑπό|στασις) fut. **στήσω;** 1 aor. **ἔστησα;** 2 aor. **ἔστην**, impv. **στῆθι**, inf. **στῆναι**, ptc. **στάς**; pf. **ἕστηκα**, inf. **ἑστάναι**, ptc. **ἑστηκώς** and **ἑστώς**; plpf. **εἱστήκειν**; fut. midd. **στήσομαι**; aor. pass. **ἐστάθην**, inf. **σταθῆναι**, ptc. **σταθείς**; fut. pass. **σταθήσομαι**. trans. (in all act. tenses except 2 aor., pf. and plpf.) *set, place, put; establish, set up, make stand; put forward; fix (a day of judgment); pay, count out (money); hold against* (Ac 7.60); intrans. (in 2 aor., pf., plpf. act.; all midd. and pass. forms) *stand; stop, stand still; be confirmed* or *established; stand firm, hold one's ground; be, exist; stand up; be moored* (of boats)
ἱστορέω *visit, get to know* [Ga 1.18]
ἰσχυρός, ά, όν (ἰσχύω) *strong, mighty, powerful; loud (cry* or *thunder); severe (famine)*
ἰσχύς, ύος f (ἰσχύω) *strength, might, power*
ἰσχύω (δι|ϊσχυρίζομαι, ἐν|ισχύω, ἐξ|ισχύω, ἐπ|ισχύω, ἰσχυρός, ἰσχύς, κατ|ισχύω) *be able, can, have resources* (εἰς οὐδὲν ἰσχύει *it is worthless* Mt 5.13); *win over, defeat; be strong, grow strong* (Ac 19.20; on Jas 5.16 cf. ἐνεργέω)

ἴσως (ἴσος) adv. *perhaps, probably* [Lk 20.13]
Ἰταλία, ας f *Italy* (**4** A-1)
Ἰταλικός, ή, όν *Italian* [Ac 10.1]
Ἰτουραῖος, α, ον *Ituraean* (*Ituraea* **2** D-2) [Lk 3.1]
ἰχθύδιον, ου n (ἰχθύς) *small fish, fish*
ἰχθύς, ύος m (ἰχθύδιον) *fish*
ἴχνος, ους n (ἀν|εξ|ιχνίαστος) *footstep, step; example*
Ἰωαθάμ m *Jotham*
Ἰωακείμ and **Ἰωακίμ** m *Jehoiakim* [Mt 1.11]
Ἰωανάν m *Joanan* [Lk 3.27]
Ἰωάννα, ας f *Joanna*
Ἰωαννᾶς and **Ἰωανᾶς, ᾶ**, alt. form of **Ἰωάννης**
Ἰωάννης, ου m *John:* (1) the Baptist; (2) son of Zebedee, one of the twelve; (3) author of Revelation; (4) John Mark; (5) father of Peter and Andrew; (6) member of the Jewish council (Ac 4.6)
Ἰώβ m *Job* [Jas 5.11]
Ἰωβήδ m *Obed*
Ἰωδά m *Joda* [Lk 3.26]
Ἰωήλ m *Joel* [Ac 2.16]
Ἰωναθάς, ου m *Jonathas* [Ac 4.6]
Ἰωνάμ m *Jonam* [Lk 3.30]
Ἰωνᾶς, ᾶ m *Jonah:* (1) OT prophet; (2) father of Peter and Andrew
Ἰωράμ m *Joram*
Ἰωρίμ m *Jorim* [Lk 3.29]
Ἰωσαφάτ m *Jehoshaphat*
Ἰωσῆς, ῆ or **ῆτος** m *Joses:* (1) brother of Jesus; (2) brother of James the younger (Mk 15.40, 47)
Ἰωσήφ m *Joseph:* (1) son of Jacob the patriarch; (2) husband of Mary, mother of Jesus; (3) of Arimathea, member of the Sanhedrin; (4) brother of Jesus (Mt 13.55); (5) surnamed Barnabas; (6) son of a Mary (Mt 27.56); (7, 8) persons in the genealogy of Jesus (Lk 3.24, 30)
Ἰωσήχ m *Josech* [Lk 3.26]
Ἰωσίας, ου m *Josiah*
ἰῶτα n *iota* (= *yod,* the smallest letter in the Hebrew alphabet) [Mt 5.18]

K

κἀ|γώ dat. **κἀμοί** acc. **κἀμέ** (καὶ + ἐγώ) *and I, but I; I also; I myself*
καθ|ά (κατά + ἅ [from ὅς, ἥ, ὅ]) conj. or adv. *as, just as* [Mt 27.10]
καθ|αίρεσις, εως f (κατά + αἱρέομαι) *destruction, tearing down*
καθ|αιρέω (κατά + αἱρέομαι) fut. **καθελῶ**; aor. **καθεῖλον**, ptc. **καθελών**. *take down; pull down, destroy, overthrow, conquer;* pass. *suffer the loss of* (Ac 19.27)
καθ|αίρω (κατά + αἴρω, καθ|αρός) *clean, prune* (of branches) [Jn 15.2]
καθά|περ (ἅ [from ὅς, ἥ, ὅ] + -πέρ [emphatic particle]) conj. or adv. *as, just as, like*
καθ|άπτω (ἅπτω) aor. **καθῆψα**. *fasten on* [Ac 28.3]

καθαρίζω (ἀ|καθαρσία, ἀ|κάθαρτος, δια|καθαίρω, δια|καθαρίζω, ἐκ|καθαίρω, καθαρισμός, καθαρός, καθαρότης, περι|κάθαρμα) fut. **καθαριῶ**. *cleanse, make clean, purify; declare ritually acceptable*

καθαρισμός, οῦ m (καθαρίζω) *cleansing, purification; purification rites*

καθαρός, ά, όν (καθαρίζω) *pure, clean; innocent*

καθαρότης, ητος f (καθαρίζω) *purification, purity* [He 9.13]

καθ|έδρα, ας f (ἑδραῖος) *seat, chair*

καθ|έζομαι (ἑδραῖος) *sit; sit down; stay, remain*

καθεῖλον aor. of **καθαιρέω**

καθελῶ fut. of **καθαιρέω**

καθελών aor. ptc. of **καθαιρέω**

καθ|εξῆς (ἔχω) adv. *in order* or *sequence* (*from place to place* Ac 18.23); ἐν τῷ καθεξῆς *afterward* (Lk 8.1); τῶν καθεξῆς ὅσοι *those who succeeded them* (Ac 3.24)

καθ|εύδω (εὕδω = *sleep*) *sleep; be indifferent; be dead* (1 Th 5.10)

καθ|ηγητής, οῦ m (ἄγω) *teacher, leader, master*

καθῆκα aor. of **καθίημι**

καθ|ήκει (ἥκω) impers. *it is fitting;* τὸ μη καθῆκον *what is improper* (Ro 1.28)

κάθ|ημαι (from pf. of καθίζω) 2 sg. **κάθῃ**, impv. **κάθου**. *sit; sit down; live, stay, be*

καθ|ημερινός, ή, όν (ἡμέρα) *daily* [Ac 6.1]

καθῆψα aor. of **καθάπτω**

καθ|ίζω (ἵζω = *sit; cause to sit*, ἀνα|καθ|ίζω, ἐπι|καθ|ίζω, κάθ|ημαι, παρα|καθ|έζομαι, συγ|κάθ|ημαι, συγ|καθ|ίζω) intrans. *sit down, sit, take one's seat* (midd. Mt 19.28); *stay* (Ac 18.11); trans. *cause to sit, set* (Ac 2.30; Eph 1.20); *select (someone) as a judge* (1 Cor 6.4)

καθ|ίημι (ἵημι = *send, set in motion*) pass. ptc. **καθιέμενος**; aor. **καθῆκα**. *let down, lower*

καθ|ίστημι and **καθ|ιστάνω** (ἵστημι) fut. **καταστήσω**; aor. **κατέστησα**; aor. pass. **κατεστάθην**; fut. pass. **κατασταθήσομαι**. *put in charge; cause, make (someone to be something); appoint; accompany* (Ac 17.15); midd. *prove to be, be* (Jas 3.6; 4.4)

καθ|ό (ὅ [from ὅς, ἥ, ὅ]) adv. *as, according as; insofar as, to the degree that*

καθ|όλου (ὅλος) adv. *completely, altogether;* καθόλου μή *not at all, under no condition* [Ac 4.18]

καθ|οπλίζω (ὁπλίζομαι) *arm fully;* pf. midd. ptc. *fully armed* [Lk 11.21]

καθ|οράω (ὁράω) *perceive clearly* [Ro 1.20]

καθ|ότι (ὅτι) *because, for; as, in so far as*

κάθου impv. of **κάθημαι**

καθ|ώς (ὡς) adv. *as, just as; inasmuch as, because; in so far as, to the degree that; how, that* (of indirect discourse)

καθ|ώσ|περ (ὡς + -πέρ) adv. *as, just as* [He 5.4]

καί conj. *and, also, but, even; that is, namely;* καὶ ... καί *both ... and, not only ... but also;* frequently used merely to mark the beginning of a sentence

Καϊάφας, α m *Caiaphas* (high priest)

Κάϊν m *Cain*

Καϊνάμ m *Cainan:* (1) son of Arphaxad (Lk 3.36); (2) son of Enos (Lk 3.37)

καινός, ή, όν (ἀνα|καινίζω, ἀνα|καινόω, ἐγ|καίνια, ἐγ|καινίζω, καινότης, καίνωσις) *new; of new quality; unused; unknown, strange, remarkable;* τι καινότερον *the latest thing* (Ac 17.21)

καινότης, ητος f (καινός) *newness*

καί|περ conj. (-πέρ) *though, although*

καιρός, οῦ m (ἀ|καιρέομαι, ἀ|καίρως, εὐ|καιρέω, εὐ|καιρία, εὔ|καιρος, εὐ|καίρως, πρόσ|καιρος) *time* (viewed primarily as an occasion rather than an extent), *appointed* or *proper time, season, age* (ἄχρι καιροῦ *for a while;* ἐν παντὶ καιρῷ *always, at all times* Lk 21.36; ἐν ᾧ καιρῷ *at this time* Ac 7.20; πρὸς καιρόν or πρὸς καιρὸν ὥρας *for a brief while;* κατὰ καιρόν *at the right time* Ro 5.6, *from time to time* Jn 5.4; κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον [ἐκεῖνον] *about this [that] time* Ro 9.9; Ac 19.23); *opportunity; the last times*

Καῖσαρ, ος m *Caesar, emperor* (of Rome)

Καισάρεια, ας f *Caesarea:* (1) on the coast (**2** B-4, **4** G-4); (2) *Caesarea Philippi* (**2** D-2)

καί|τοι (καί + -τοι [inferential particle] = *therefore*) *yet, and yet, although*

καί|τοι|γε (καί + -τοι [inferential particle] = *therefore* + γέ) *although, and yet* [Jn 4.2]

καίω (ἐκ|καίομαι, κάμινος, κατα|καίω, καῦμα, καυματίζω, καῦσις, καυσόομαι, καυστηριάζω, καύσων, ὁλο|καύτωμα) pf. pass. **κέκαυμαι**; fut. pass. **καυθήσομαι** and **καυθήσωμαι**. *light, keep burning* (pass. *be lit, burn*); *burn, burn up*

κἀ|κεῖ (καί + εκεῖ) adv. *and there; there also*

κἀ|κεῖθεν (καί + εκεῖ) adv. *and from there; and then* (Ac 13.21)

κἀ|κεῖνος, η, ο (καί + ἐκεῖ) *and that one, and he; that one also, he also*

κακία, ας f (κακόω) *evil, wickedness; hateful feelings; trouble, worry* (Mt 6.34)

κακο|ήθεια, ας f (κακόω + ἐθίζω) *meanness, evil done for the sake of evil* [Ro 1.29]

κακο|λογέω (κακόω + λέγω) *speak evil of, curse*

κακο|πάθεια, ας f (κακόω + πάσχω) *suffering; endurance* [Jas 5.10]

κακο|παθέω (κακόω + πάσχω) *suffer, undergo hardship; endure hardship patiently*

κακο|ποιέω (κακόω + ποιέω) *do evil* or *wrong; harm, injure*

κακο|ποιός, οῦ m (κακόω + ποιέω) *evil-doer, criminal*

κακός, ή, όν (κακόω) *evil, bad, wrong; injury, harm* (as a noun); *foul, troublesome* (of a sore)

κακ|οῦργος, ου m (κακόω + ἐργάζομαι) *criminal*

κακ|ουχέομαι (κακόω + ἔχω) *be mistreated*

κακόω (ἄ|κακος, ἐγ|κακέω, **κακία**, κακο|ήθεια, κακο|λογέω, **κακο|**πάθεια, κακο|ποιέω, κακός, **κακ|**οῦργος, κακ|ουχέομαι, κακῶς, κά-

κωσις, συγ|κακο|παθέω, συγ|κακ|ουχέομαι) *treat badly, harm; be cruel and force (someone to do something)* (Ac 7.19); κακῶ τὴν ψυχήν τινος κατά *poison someone's mind against (another person)* (Ac 14.2)

κακῶς (κακόω) adv. *badly, severely* (κακῶς ἔχω be sick); *wrongly, with wrong motive*

κάκωσις, εως f (κακόω) *mistreatment, oppression* [Ac 7.34]

καλάμη, ης f (κάλαμος) *straw; stubble* [1 Cor 3.12]

κάλαμος, ου m (καλάμη) *reed, cane; measuring rod* (Re 11.1; 21.15f); *reed pen* (3 Jn 13)

καλέω (ἀν|έγ|κλητος, ἀντι|καλέω, ἐγ|καλέω, ἔγ|κλημα, εἰσ|καλέομαι, ἐκ|κλησία, ἐπι|καλέω, κλῆσις, κλητός, μετα|καλέομαι, παρα|καλέω, παρά|κλησις, παρά|κλητος, προ|καλέομαι, προσ|καλέομαι, συγ|καλέω, συμ|παρα|καλέομαι) pf. **κέκληκα**; aor. pass. **ἐκλήθην**; fut. pass. **κληθήσομαι**. *call, name, address; invite; summon, call in*

καλλι|έλαιος, ου f (καλός + ἐλαία) *cultivated olive tree* [Ro 11.24]

κάλλιον (καλός) *very well* (comp. of **καλῶς**)

καλο|διδάσκαλος, ον (καλός + διδάσκω) *teaching what is good* [Tt 2.3]

Καλοὶ Λιμένες m *Fair Havens* (**4** D-4) [Ac 27.8]

καλο|ποιέω (καλός + ποιέω) *do what is right* or *good* [2 Th 3.13]

καλός, ή, όν (καλλι|έλαιος, κάλλιον, καλο|διδάσκαλος, καλο|ποιέω) *good; right, proper, fitting; better; honorable, honest; fine, beautiful, precious*

κάλυμμα, τος n (καλύπτω) *veil, cover*

καλύπτω (ἀ|κατα|κάλυπτος, ἀνα|καλύπτω, ἀπο|καλύπτω, ἀπο|κάλυψις, ἐπι|κάλυμμα, κάλυμμα, κατα|καλύπτομαι, παρα|καλύπτομαι, περι|καλύπτω, συγ|καλύπτω) *cover, hide*

καλῶς (καλός) adv. *well* (οὐ καλῶς *for no good purpose* Ga 4.17); *rightly, correctly; very well, well enough; please* (Jas 2.3); καλῶς ἔχω *be well;* καλῶς ποιῶ *do good* (Mt 12.12; Lk 6.27), *be kind* (Ac 10.33; Php 4.14)

κάμηλος, ου m and f *camel*

κάμινος, ου f (καίω) *furnace, oven*

καμ|μύω (κατά + μύω = *be shut*) *close* (of eyes)

κάμνω (aor. subj. 2 pl. **κάμητε**) *be weary; be sick;* ἐν ψυχῇ κάμνω *be discouraged* (He 12.3)

κάμπτω (ἀνα|κάμπτω, συγ|κάμπτω) trans. and intrans. *bend, bow* (of the knee)

κἄν (καὶ + εἰ + ἄν) *even if, and if* (κἄν ... κἄν *if ... or* Lk 12.38); *even, at least*

Κανά f *Cana* (**2** C-3)

Καναναῖος, ου m *Cananaean* (= *Zealot*, member of a Jewish nationalistic sect)

Κανανίτης, ου m *man of Cana*

Κανδάκη, ης f *Candace* (a royal title) [Ac 8.27]

κανών, όνος m *limits, sphere, area; rule, principle, standard* (Ga 6.16)

καπηλεύω *peddle for profit* [2 Cor 2.17]

καπνός, οῦ m *smoke*

Καππαδοκία, ας f *Cappadocia* (**4** G-2)

καρδία, ας f (καρδιο|γνώστης, σκληρο|καρδία) *heart, inner self; mind; will, desire, intention; interior* (of the earth)

καρδιο|γνώστης, ου m (καρδία + γινώσκω) *knower of hearts*

καρπός, οῦ m (ἄ|καρπος, καρπο|φορέω) *fruit, grain; harvest; result, outcome; deed, action; return, gain, advantage; tribute, praise* (of the lips); *offspring* (Lk 1.42); *descendant* (Ac 2.30)

Κάρπος, ου m *Carpus* [2 Tm 4.13]

καρπο|φορέω (καρπός + φέρω) *bear fruit* or *crops, be productive*

καρπο|φόρος, ον (καρπός + φέρω) *fruitful* [Ac 14.17]

καρτερέω (προσ|καρτερέω, προσ|καρτέρησις) *endure, persevere* [He 11.27]

κάρφος, ους n *speck, small splinter*

κατά prep. with: (1) acc. *according to, corresponding to, with reference to, just as* (τὰ κατά τινα *one's case* or *circumstances;* κατὰ τὰ αὐτά *so, in the same way;* κατὰ ἐμέ *my;* κατὰ τὸ αὐτό *together* Ac 14.1; κατὰ τί *how* Lk 1.18); used distributively with numerals and places; *in; for; for the purpose of; at, about* (of time); *on, upon, along, through, to, toward; off, opposite, near, bordering on; with, by means of, because of;* (2) gen. *against; down, down from; throughout; by* (of oaths); *over* (of authority)

κατα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) fut. **καταβήσομαι**; aor. **κατέβην**, impv. **κατάβηθι** and **κατάβα**, inf. **καταβῆναι**, ptc. **καταβάς**; pf. **καταβέβηκα**. *come* or *go down, descend; fall, fall down; be brought down* (Mt 11.23; Lk 10.15); *get out* (Mt 14.29)

κατα|βάλλω (βάλλω) *knock down;* midd. *lay* (of a foundation)

κατα|βαρέω (βαρέω) *be a burden to* [2 Cor 12.16]

κατα|βαρύνομαι (βαρύνω = *burden,* βαρέω) *be very heavy;* ὀφθαλμοὶ καταβαρύνομαι *be unable to keep one's eyes open* [Mk 14.40]

κατά|βασις, εως f (βαίνω = *go, walk*) *descent, slope* [Lk 19.37]

κατα|βιβάζω (βιβάζω = *make to go up*) *throw down, bring down*

κατα|βολή, ῆς f (βάλλω) *beginning, creation;* δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν either *(Abraham) became able to become a father* or *(Sarah) became able to conceive* (He 11.11)

κατα|βραβεύω (βραβεύω) *cheat; condemn, disqualify* (lit. *rule against*) [Col 2.18]

καταγαγεῖν aor. inf. of **κατάγω**

κατ|αγγελεύς, έως m (ἀγγέλλω) *preacher, one who proclaims* [Ac 17.18]

κατ|αγγέλλω (ἀγγέλλω) aor. **κατήγγειλα**; aor. pass. **κατηγγέλην**. *proclaim, make known, preach; teach, advocate* (of customs)

καταγεινώσκω alt. form of **καταγινώσκω**

κατα|γελάω (γελάω) impf. **κατεγέλων**. *laugh at, ridicule*

κατα|γινώσκω (γινώσκω) pf. pass. **κατέγνωσμαι**. *condemn, convict*

κατ|άγνυμι (ἀξίνη from aor. of ἄγνυμι = *break*) fut. **κατεάξω**; aor. **κατέαξα**; aor. pass. **κατεάγην**, subj. 3 pl. **κατεαγῶσιν**. *break*

κατα|γράφω (γράφω) *write* [Jn 8.6]

κατ|άγω (ἄγω) aor. **κατήγαγον**, inf. **καταγαγεῖν**; aor. pass. **κατήχθην**, ptc. **καταχθείς**. *bring down; bring* (Lk 5.11); pass. *put in* (εἰς) *at* (Ac 27.3; 28.12)

κατ|αγωνίζομαι (ἀγωνίζομαι) *conquer, defeat* [He 11.33]

κατα|δέω (δέω) *bandage, bind up* [Lk 10.34]

κατά|δηλος, ον (δηλόω) *very clear* [He 7.15]

κατα|δικάζω (δικάζω = *judge*, δικαιόω) *condemn, pronounce guilty*

κατα|δίκη, ης f (δικαιόω) *sentence, conviction* [Ac 25.15]

κατα|διώκω (διώκω) *search for diligently* [Mk 1.36]

κατα|δουλόω (δουλόω) *make a slave of; take advantage of*

κατα|δυναστεύω (δυναστεύω = *hold power over*, δύναμαι) *oppress, exploit*

κατά|θεμα, τος n (τίθημι) *something under God's curse* [Re 22.3]

κατα|θεματίζω (τίθημι) *curse; place oneself under a curse* [Mt 26.74]

καταθέσθαι aor. midd. inf. of **κατατίθημι**

κατ|αισχύνω (αἰσχύνομαι) *put to shame, humiliate, disgrace; disappoint*

κατα|καίω (καίω) fut. **κατακαύσω**; aor. inf. **κατακαῦσαι**; aor. pass. **κατεκάην**; fut. pass. **κατακαήσομαι** and **κατακαυθήσομαι**. *burn down, burn up, consume*

κατα|καλύπτομαι (καλύπτω) *cover one's head*

κατα|καυχάομαι (καυχάομαι) impv. 2 sg. **κατακαυχῶ**. *boast against, despise; be proud, brag; triumph over* (Jas 2.13)

κατά|κειμαι (κεῖμαι) *lie down* (in bed), *be sick; sit* (lit. *recline*) *at table, dine*

κατα|κλάω (κλάω) *break in pieces*

κατα|κλείω (κλείω) *shut up, lock up, put in* (of prison)

κατα|κληρο|νομέω (κληρόω + νομίζω) *make (someone) the (rightful) owner* [Ac 13.19]

κατα|κλίνω (κλίνω) aor. pass. **κατεκλίθην**. *cause to sit down;* pass. *sit down, sit* (lit. *recline*) *at table, dine*

κατα|κλύζω (κλύζω = *dash against* [of the sea], κλυδωνίζομαι) *deluge, flood* [2 Pe 3.6]

κατα|κλυσμός, οῦ m (see κατα|κλύζω) *flood, deluge*

κατ|ακολουθέω (ἀκολουθέω) *follow, accompany*

κατα|κόπτω (κόπτω) *beat, bruise, cut* [Mk 5.5]

κατα|κρημνίζω (κρεμάννυμι) *throw down from a cliff* [Lk 4.29]

κατά|κριμα, τος n (κρίνω) *condemnation*

κατα|κρίνω (κρίνω) aor. pass. **κατεκρίθην**. *condemn, pass judgment on*

κατά|κρισις, εως f (κρίνω) *condemnation;* perhaps *doom, punishment*

κατα|κύπτω (κύπτω) *bend down* [Jn 8.8]

κατα|κυριεύω (κυριεύω) *have power over; overpower* (Ac 19.16); *be bossy to, lord it over* (1 Pe 5.3)

κατα|λαλέω (λαλέω) *speak evil of, say bad things against, slander*

κατα|λαλιά, ᾶς f (λαλέω) *slander, insult*

κατά|λαλος, ου m (λαλέω) *slanderer, one who speaks evil of another* [Ro 1.30]

κατα|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. **κατέλαβον**; pf. **κατείληφα**; pf. pass. **κατείλημμαι**; aor. pass. **κατελήμφθην**. act. and pass. *obtain, make one's own, attain; come upon, overtake* (Jn 12.35; 1 Th 5.4); *attack, seize* (Mk 9.18); *catch* (Jn 8.3, 4); perhaps *put out* (Jn 1.5); midd. *realize, understand, learn; see, find* (Ac 25.25)

κατα|λέγω (λέγω) *enroll, place on the list* (for financial aid by the church) [1 Tm 5.9]

κατα|λείπω (λείπω) aor. **κατέλιπον** and **κατέλειψα**; pf. pass. **καταλέλειμμαι**. *leave, leave behind* (pass. often *remain*); *neglect, forsake, abandon; keep* (κατέλιπον ἐμαυτῷ *I have kept for myself* Ro 11.4)

κατα|λιθάζω (λιθάζω) *stone (someone) to death* [Lk 20.6]

κατ|αλλαγή, ῆς f (ἀλλάσσω) *reconciliation*

κατ|αλλάσσω (ἀλλάσσω) aor. pass. **κατηλλάγην**, ptc. **καταλλαγείς**. *reconcile*

κατά|λοιπος, ον (λείπω) *rest, remaining* [Ac 15.17]

κατά|λυμα, τος n (λύω) *room, guest room; inn*

κατα|λύω (λύω) trans. *destroy, tear down; stop* (Ac 5.39; pass. *come to naught* Ac 5.38); *do away with* (Mt 5.17); intrans. *find lodging; be (someone's) guest*

κατα|μανθάνω (μανθάνω) aor. impv. 2 pl. **καταμάθετε**. *consider, observe* [Mt 6.28]

κατα|μαρτυρέω (μαρτυρέω) *testify against*

κατα|μένω (μένω) *stay, live* [Ac 1.13]

κατ|αν|αλίσκω (κατά + ἀνά + ἁλίσκομαι = *be caught, captured*, ἅλωσις) *consume, devour* [He 12.29]

κατα|ναρκάω (ναρκάω = *grow stiff* or *numb*) *be a (financial) burden to*

κατα|νεύω (νεύω) *signal, motion to* [Lk 5.7]

κατα|νοέω (νοέω) *consider, think of; notice, observe, see; look; see through, be aware of* (Lk 20.23)

κατ|αντάω (ἀντάω = *come opposite to, meet*) *come; arrive, reach; attain*

κατά|νυξις, εως f (νύσσω) *stupor, numbness* [Ro 11.8]

κατα|νύσσομαι (νύσσω) aor. **κατενύγην**. *be stabbed;* κατενύγησαν τὴν καρδίαν *they were very upset* [Ac 2.37]

κατ|αξιόω (ἀξιόω) *consider worthy; make worthy*

κατα|πατέω (πατέω) *trample on; despise* (He 10.29)

κατά|παυσις, εως f (παύω) *place of rest; rest*

κατα|παύω (παύω) trans. *cause to rest; prevent;* intrans. *rest, stop, cease*

κατα|πέτασμα, τος n (πέτομαι) *curtain*

κατα|πίμπρημι (πίμπραμαι) aor. **κατέπρησα**. *burn to ashes, destroy by fire*

κατα|πίνω (πίνω) aor. **κατέπιον**, inf. **καταπεῖν, καταπεῖν, καταπῖν**, subj. 3 sg. **καταπίει** and **καταπίῃ**; aor. pass. **κατεπόθην**, subj. **καταποθῶ**. *swallow; swallow up, devour, overwhelm* (pass. *be drowned* He 11.29)

κατα|πίπτω (πίπτω) aor. **κατέπεσον**, ptc. **καταπεσών**. *fall, fall down*

κατα|πλέω (πλέω) aor. **κατέπλευσα**. *sail* (εἰς) *to* [Lk 8.26]

κατα|πονέω (πονέω = *work hard*, πόνος) *mistreat; trouble*

κατα|ποντίζομαι (ποντίζομαι = *be drowned*) *sink, be drowned*

κατ|άρα, ας f (ἀρά) *curse; something accursed*

κατ|αράομαι aor. 2 sg. **κατηράσω**; pf. **κατήραμαι**. *curse, place a curse upon*

κατ|αργέω (αργέω = *be idle*, α [privitive] + ἔργον) *render ineffective, nullify, cancel; destroy, abolish, do away with* (pass. *pass away, cease*); *use up* (Lk 13.7); pass. with **ἀπό** *be released from* (Ro 7.2,6); *be cut off from* (Ga 5.4)

κατ|αριθμέω (ἀριθμέω) *number;* pass. with **ἐν** *be numbered among, be one of* [Ac 1.17]

κατ|αρτίζω (ἀρτίζω = *get ready*, ἄρτι) *mend, restore, set right, make complete* (midd. *strive for perfection* 2 Cor 13.11); act. and midd. *make, prepare, supply* (κατηρτισμένος *fully trained* Lk 6.40)

κατ|άρτισις, εως f (ἀρτίζω = *get ready*, ἄρτι) *being made complete* [2 Cor 13.9]

κατ|αρτισμός, οῦ m (see κατ|άρτισις) *equipping, training, equipment* [Eph 4.12]

κατα|σείω (σείω) *motion, make a sign, give a signal* (κατασείσας τὴν χεῖρα *motioning with his hand* Ac 19.33)

κατα|σκάπτω (σκάπτω) *demolish, destroy*

κατα|σκευάζω (σκευάζω = *prepare*, σκεῦος) *prepare; build, construct; furnish, equip*

κατα|σκηνόω (σκηνόω = *set up a tent*, σκηνή) *nest; live, dwell*

κατα|σκήνωσις, εως f (see κατα|σκηνόω) *nest*

κατα|σκιάζω (σκιάζω = *overshadow*, σκιά) *overshadow* [He 9.5]

κατα|σκοπέω (σκοπέω) *spy on, spy out* [Ga 2.4]

κατά|σκοπος, ου m (σκοπέω) *spy* [He 11.31]

κατα|σοφίζομαι (σοφίζω) *take advantage of by deception* or *trickery* [Ac 7.19]

κατασταθήσομαι fut. pass. of **καθίστημι**

κατα|στέλλω (στέλλομαι) aor. ptc. **καταστείλας**; pf. pass. **κατέσταλμαι**. *quieten, silence;* δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν *you should keep quiet* (Ac 19.36)

κατά|στημα, τος n (ἵστημι) *behavior, way of life* [Tt 2.3]

καταστήσω fut. of **καθίστημι**

κατα|στολή, ῆς f (στέλλομαι) *clothing, attire* [1 Tm 2.9]

κατα|στρέφω (στρέφω) *overturn*

κατα|στρηνιάω (στρηνιάω) *be controlled by one's own sensuous desires* [1 Tm 5.11]

κατα|στροφή, ῆς f (στρέφω) *ruin, destruction*

κατα|στρώννυμι (στρώννυμι) aor. pass. **κατεστρώθην**. *strike down, put to death* [1 Cor 10.5]

κατα|σύρω (σύρω) *drag away by force* [Lk 12.58]

κατα|σφάζω (σφάζω) *kill, slaughter* [Lk 19.27]

κατα|σφραγίζω (σφραγίζω) *seal (up)* [Re 5.1]

κατά|σχεσις, εως f (ἔχω) *possession, act of possessing;* κατάσχεσις τῶν ἐθνῶν *taking possession of* (i.e. *dispossessing*) *the nations* (Ac 7.45)

κατάσχω aor. subj. of **κατέχω**

κατα|τίθημι (τίθημι) aor. **κατέθηκα**; aor. midd. inf. **καταθέσθαι**. *lay, place;* midd. χάριτα καταθέσθαι (Ac 24.27) and χάριν καταθέσθαι (Ac 25.9) *gain favor with* or *do a favor for*

κατα|τομή, ῆς f (τομός) *mutilation* [Php 3.2]

κατα|τρέχω (τρέχω) aor. **κατέδραμον**. *run down* [Ac 21.32]

καταφάγομαι fut. of **κατεσθίω**

κατα|φέρω (φέρω) aor. **κατήνεγκα**; aor. pass. ptc. **κατενεχθείς**. *bring* (of charges), *cast against* (of votes); pass. *be overcome* (with sleep)

κατα|φεύγω (φεύγω) aor. **κατέφυγον**, ptc. **καταφυγών**. *run for safety; take refuge*

κατα|φθείρω (φθείρω) pf. pass. **κατέφθαρμαι**. *corrupt, deprave, ruin* [2 Tm 3.8]

κατα|φιλέω (φιλέω) *kiss*

κατα|φρονέω (φρονέω) *despise, treat with contempt, look down on; think nothing of, disregard*

κατα|φρονητής, οῦ m (φρονέω) *mocker, scoffer, scorner* [Ac 13.41]

κατα|χέω (χέω = *pour*) aor. 3 sg. **κατέχεεν**. *pour over* or *on*

καταχθείς aor. pass. ptc. of **κατάγω**

κατα|χθόνιος, ον (χθόνιος = *in/under the earth*) *under the earth, subterranean* [Php 2.10]

κατα|χράομαι (χράομαι) *use, make full use of*

κατα|ψύχω (ψύχω) *cool off, refresh* [Lk 16.24]

κατεάγην aor. pass. of **κατάγνυμι**

κατεαγῶσιν aor. pass. subj. 3 pl. of **κατάγνυμι**

κατέαξα aor. of **κατάγνυμι**

κατεάξω fut. of **κατάγνυμι**

κατέβην aor. of **καταβαίνω**

κατεγέλων impf. of **καταγελάω**

κατέγνωσμαι pf. pass. of **καταγινώσκω**

κατέδραμον aor. of **κατατρέχω**

κατέθηκα aor. of **κατατίθημι**

κατ|είδωλος, ον (εἶδος) *full of idols* [Ac 17.16]

κατείλημμαι pf. pass. of **καταλαμβάνω**

κατείληφα pf. of **καταλαμβάνω**

κατεκάην aor. pass. of **κατακαίω**

κατεκρίθην aor. pass. of **κατακρίνω**

κατέλαβον aor. of **καταλαμβάνω**

κατελήμφθην aor. pass. of **καταλαμβάνω**

κατελθεῖν aor. inf. of **κατέρχομαι**

κατέλιπον aor. of **καταλείπω**

κατ|έν|αντι (κατά + ἐν + ἀντί) (1) prep. with gen. *opposite, before; in the sight of;* (2) adv. *opposite*

κατενεχθείς aor. pass. ptc. of **καταφέρω**

κατενύγην aor. of **κατανύσσομαι**

κατ|εν|ώπιον (ὤψ = *eyes, face*, ὁράω) prep. with gen. *before, in the presence of*

κατ|εξ|ουσιάζω (εἰμί) *rule over; tyrannize*

κατέπεσον aor. of **καταπίπτω**

κατεπέστησαν aor. 3 pl. of **κατεφίστημι**

κατέπιον aor. of **καταπίνω**

κατέπλευσα aor. of **καταπλέω**

κατεπόθην aor. pass. of **καταπίνω**

κατ|εργάζομαι (ἐργάζομαι) *do, accomplish; produce, bring about, work out; prepare, make ready; overcome, conquer* (Eph 6.13)

κατ|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **κατῆλθον**, inf. **κατελθεῖν**. *come* or *go down; arrive, land*

κατ|εσθίω and **κατ|έσθω** (ἐσθίω) fut. **καταφάγομαι**; aor. **κατέφαγον**. *eat up, devour, consume; exploit, prey upon*

κατεστάθην aor. pass. of **καθίστημι**

κατέσταλμαι pf. pass. of **καταστέλλω**

κατέστησα aor. of **καθίστημι**

κατεστρώθην aor. pass. of **καταστρώννυμι**

κατ|ευ|θύνω (εὐ + θύνω = *rush along*, εὐθύς) aor. opt. 3 sg. **κατευθύναι**, inf. **κατευθῦναι**. *direct, guide*

κατ|ευ|λογέω (εὐ + λέγω) *bless* [Mk 10.16]

κατέφαγον aor. of **κατεσθίω**

κατέφθαρμαι pf. pass. of **καταφθείρω**

κατεφίσταμαι see **κατεφίστημι**

κατ|εφ|ίστημι (κατά + ἐπί + ἵστημι) aor. 3 pl. **κατεπέστησαν**. *attack, set upon* [Ac 18.12]

κατέφυγον aor. of **καταφεύγω**

κατέχεεν aor. 3 sg. of **καταχέω**

κατ|έχω (ἔχω) aor. subj. **κατάσχω**. trans. *hold fast, keep; take, possess; hold back, restrain, suppress;* intrans. κατέχω εἰς *head for* (Ac 27.40)

κατήγαγον aor. of **κατάγω**

κατήγγειλα aor. of **καταγγέλλω**

κατηγγέλην aor. pass. of **καταγγέλλω**

κατ|ηγορέω (ἀγορέω = *speak*) *accuse, bring charges against (someone)*

κατ|ηγορία, ας f (see κατ|ηγορέω) *charge, accusation*

κατ|ήγορος, ου m (see κατ|ηγορέω) *accuser*

κατ|ήγωρ, ορος m (see κατ|ηγορέω) *accuser* [Re 12.10]

κατηλλάγην aor. pass. of **καταλλάσσω**

κατήνεγκα aor. of **καταφέρω**

κατήραμαι pf. of **καταράομαι**

κατηράσω aor. 2 sg. of **καταράομαι**

κατή|φεια, ας f (κατά + φάς = *light*, φαίνω) *gloom, depression* [Jas 4.9]

κατ|ηχέω (ἠχέω) *inform, tell; instruct, teach*

κατήχθην aor. pass. of **κατάγω**

κατ|ιόομαι (ἰός) pf. 3 sg. **κατίωται**. *rust* [Jas 5.3]

κατ|ισχύω (ἰσχύω) *have strength; overcome, overpower* (Mt 16.18); *win, prevail* (Lk 23.23)

κατ|οικέω (οἰκέω) aor. **κατῴκησα**. intrans. *live, settle;* trans. *inhabit, live in*

κατ|οίκησις, εως f (οἰκέω) *home;* ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν *who lived among the tombs* [Mk 5.3]

κατ|οικητήριον, ου n (οἰκέω) *house, home; haunt* (of demons)

κατ|οικία, **ας** f (οἰκέω) *place in which one lives* [Ac 17.26]

κατ|οικίζω (οἰκίζω = *build a house*, οἰκέω) aor. **κατῴκισα**. *place, put* [Jas 4.5]

κατ|οπτρίζομαι (ὀπτρίζομαι = *see oneself in a mirror* [ὤψ = *eyes, face*], ὁράω) *see; reflect; think about* [2 Cor 3.18]

κάτω (κατά) adv. *down; below, beneath;* ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω *from top to bottom;* ἐκ τῶν κάτω *from this world*

κατώτερος, **α**, **ον** (κατά) *lower* [Eph 4.9]

κατωτέρω (κατά) adv. *under, less* (of age) [Mt 2.16]

Καῦδα *Cauda* (**4** D-4) [Ac 27.16]

καυθήσομαι and **καυθήσωμαι** fut. pass. of **καίω**

καῦμα, **τος** n (καίω) *heat, burning*

καυματίζω (καίω) *scorch, burn (up)*

καῦσις, **εως** f (καίω) *burning* [He 6.8]

καυσόομαι (καίω) *be burned up, be destroyed by burning*

καυστηριάζω (καίω) *burn with a hot iron so as to deaden to feeling* [1 Tm 4.2]

καύσων, **ωνος** m (καίω) *(scorching) heat*

καυχάομαι (ἐγ|καυχάομαι, κατα|καυχάομαι, καύχημα, καύχησις) *boast, boast about, take pride in; rejoice, be glad*

καύχημα, **τος** n (καυχάομαι) *ground for boasting, object of boasting; boasting, pride*

καύχησις, **εως** f (καυχάομαι) *boasting; pride, object of boasting*

Καφαρναούμ f *Capernaum* (**2** D-3)

Κεγχρεαί, **ῶν** f *Cenchreae* (**4** D-3)

Κεδρών m *Kidron* (a valley between Jerusalem and the Mt. of Olives) [Jn 18.1]

κεῖμαι (ἀνά|κειμαι, ἀντί|κειμαι, ἀπό|κειμαι, ἀρσενο|κοίτης, ἐπί|κειμαι, κατά|κειμαι, κοιμάομαι, κοίμησις, κοίτη, κοιτών, παρά|κειμαι, περι|κάθαρμα, πρό|κειμαι, συν|ανά|κειμαι) *lie, be placed; be, exist; stand, be standing; be destined* or *appointed; store up* (Lk 12.19)

κειρία, **ας** f (κείρω) *strip of cloth* (used to wrap the dead) [Jn 11.44]

κείρω (ἐπι|κουρία, κειρία, κέρμα, κερματιστής) *shear* (of sheep); midd. *cut one's hair, have one's hair cut*

κέκαυμαι pf. pass. of **καίω**

κεκέρασμαι pf. pass. of **κεράννυμι**

κέκληκα pf. of **καλέω**

κέκλικα pf. of **κλίνω**

κεκόρεσμαι pf. pass. of **κορέννυμι**

κέκραγα pf. of **κράζω**

κέκρικα pf. of **κρίνω**

κέκρυμμαι pf. pass. of **κρύπτω**

κέλευσμα, **τος** n (κελεύω) *shout of command, command* [1 Th 4.16]

κελεύω (ἐπι|κέλλω, κέλευσμα) *order, command, urge*

κενο|δοξία, **ας** f (κενόω + δοκέω) *conceit, desire to boast* [Php 2.3]

κενό|δοξος, **ον** (κενόω + δοκέω) *conceited, boastful* [Ga 6.26]

κενός, **ή**, **όν** (κενόω) *empty, empty-handed; to no purpose, without result* (εἰς κενόν *in vain*); *foolish, senseless*

κενο|φωνία, **ας** f (κενόω + φωνέω) *empty* or *foolish talk*

κενόω (κενο|δοξία, κενό|δοξος, κενός, κενο|φωνία, κενῶς) *empty, de-*

prive of power, make of no meaning or *effect;* ἐμαυτὸν κενόω *give up* or *lay aside what one possesses*
κέντρον, ου n (ἐγ|κεντρίζω, ἐκ|κεντέω) *sting; goad*
κεντυρίων, ωνος m *centurion* (Roman officer commanding about a hundred men)
κενῶς (κενόω) adv. *in vain, to no purpose* [Jas 4.5]
κεραία, ας f (κέρας) *stroke* (part of an alphabetical letter)
κεραμεύς, έως m (κεραμικός, κεράμιον, κέραμος) *potter*
κεραμικός, ή, όν (κεραμεύς) *earthen, made of clay* [Re 2.27]
κεράμιον, ου n (κεραμεύς) *clay jar*
κέραμος, ου m (κεραμεύς) *roof tile* [Lk 5.19]
κεράννυμι (ἀ|κέραιος, ἄ|κρατος, συγ|κεράννυμι) aor. **ἐκέρασα**; pf. pass. **κεκέρασμαι.** *mix; pour*
κέρας, ατος n (κεραία, κεράτιον) *horn* (perhaps *corner* Re 9.13); *might, power* (κέρας σωτηρίας *a mighty Savior* Lk 1.69)
κεράτιον, ου n (κέρας) *pod* (of the carob tree) [Lk 15.16]
κερδαίνω (αἰσχρο|κερδής, αἰσχρο|κερδῶς, κέρδος) fut. **κερδήσω**; aor. **ἐκέρδησα**, subj. **κερδήσω** and **κερδάνω**, inf. **κερδῆσαι**. *gain, profit; win, win over; avoid, spare oneself (a loss)*
κέρδος, ους n (κερδαίνω) *gain; avoid (injury* or *loss)*
κέρμα, τος n (κείρω) *coin* [Jn 2.15]
κερματιστής, ου m (κείρω) *money-changer* [Jn 2.14]
κεφάλαιον, ου n (κεφαλιόω) *main point, summary; sum of money*
κεφαλή, ῆς f (κεφαλιόω) *head* (κατὰ κεφαλῆς ἔχων *with his head covered* 1 Cor 11.4); *head* (of superior rank, etc.); κεφαλὴ γωνίας *main corner-stone*
κεφαλιόω (ἀνα|κεφαλαιόω, ἀπο|κεφαλίζω, κεφάλαιον, κεφαλή, κεφαλίς, περι|κεφαλαία, προσ|κεφάλαιον) *hit* or *beat over the head* [Mk 12.4]
κεφαλίς, ίδος f (κεφαλιόω) *roll* (of a scroll or book) [He 10.7]
κημόω *muzzle* [1 Cor 9.9]
κῆνσος, ου m *tax*
κῆπος, ου m (κηπουρός) *garden*
κηπουρός, οῦ m (κῆπος) *gardener* [Jn 20.15]
κηρίον, ου n *honeycomb*
κήρυγμα, τος n (κηρύσσω) *what is preached, message, proclamation*
κῆρυξ, υκος m (κηρύσσω) *preacher, proclaimer*
κηρύσσω (κήρυγμα, κῆρυξ, προ|κηρύσσω) *proclaim, make known, preach*
κῆτος, ους n *sea-monster* [Mt 12.40]
Κηφᾶς, ᾶ m *Cephas* (Aramaic equivalent of Greek **Πέτρος**, *Peter* mng. *rock*)
κιβωτός, οῦ f *boat, ark; box, ark* (κιβωτός τῆς διαθήκης *the covenant box*)
κιθάρα, ας f (κιθαρίζω) *harp*
κιθαρίζω (κιθάρα, κιθαρ|ῳδός) *play a harp*
κιθαρ|ῳδός, οῦ m (κιθαρίζω + ᾄδω) *harpist, harper*
Κιλικία, ας f *Cilicia* (**4** G-3)
κινδυνεύω (κίνδυνος) *be in danger, run a risk;* impers. *there is danger* (Ac 19.27)

κίνδυνος, **ου** m (κινδυνεύω) *danger, risk, peril*

κινέω (ἀ|μετα|κίνητος, κίνησις, μετα|κινέω, συγ|κινέω) *move, shake; remove; stir up, arouse;* midd. *move* (Ac 17.28)

κίνησις, **εως** f (κινέω) *movement, motion*

κιννάμωμον, **ου** n *cinnamon* [Re 18.13]

Κίς m *Kish* [Ac 13.21]

κίχρημι (χράομαι) aor. impv. **χρῆσον**. *lend*

κλάδος, **ου** m (κλαίω) *branch*

κλαίω (κλάδος) aor. **ἔκλαυσα**. intrans. *weep, cry;* trans. *weep for* (Mt 2.18)

κλάσις, **εως** f (κλάω) *breaking* (of bread)

κλάσμα, **τος** n (κλάω) *fragment, piece*

Κλαῦδα *Clauda* alt. form of **Καῦδα**

Κλαυδία, **ας** f *Claudia* [2 Tm 4.21]

Κλαύδιος, **ου** m *Claudius:* (1) Tiberius Claudius, Roman emperor (A.D. 41-54) (Ac 11.28); (2) Claudius Lysias, Roman officer in Jerusalem (Ac 23.26)

κλαυθμός, **οῦ** m *bitter crying, weeping*

κλάω (ἐκ|κλάω, κατα|κλάω, κλάσις, κλάσμα, κλῆμα) *break* (only of bread in the NT; often of a ceremonial or religious act at the beginning of a meal)

κλείς, **κλειδός** f (κλείω) *key*

κλείω (ἀπο|κλείω, ἐκ|κλείω, κατα|κλείω, κλείς, συγ|κλείω) *shut, close; lock*

κλέμμα, **τος** n (κλέπτω) *theft, robbery* [Re 9.21]

Κλεοπᾶς, **ᾶ** m *Cleopas* [Lk 24.18]

κλέος, **ους** n *credit, honor, fame* [1 Pe 2.20]

κλέπτης, **ου** m (κλέπτω) *thief*

κλέπτω (κλέμμα, κλέπτης, κλοπή) *steal*

κληθήσομαι fut. pass. of **καλέω**

κλῆμα, **τος** n (κλάω) *branch*

Κλήμης, **εντος** m *Clement* [Php 4.3]

κληρο|νομέω (κληρόω + νομίζω) *receive, gain possession of, share (in), be given (something)*

κληρο|νομία, **ας** f (κληρόω + νομίζω) *property, possession(s); what is promised* or *given by God to his people, God's blessing(s); share, part* (Ac 7.5)

κληρο|νόμος, **ου** m (κληρόω + νομίζω) *one who receives what God has promised to his people; heir* (Mt 21.38 and parallels; Ga 4.1)

κλῆρος, **ου** m (κληρόω) *lot* (of something thrown or drawn to reach a decision); *share, part, place; someone given to another's care* (1 Pe 5.3)

κληρόω (κατα|κληρο|νομέω, κληρο|νομέω, κληρο|νομία, κληρο|νόμος, κλῆρος, ναύ|κληρος, ὁλο|κληρία, ὁλό|κληρος, προσ|κληρόομαι, συγ|κληρο|νόμος) *choose;* ἐν ᾧ ἐκληρώθημεν perhaps *in whom we were chosen as God's own people* [Eph 1.11]

κλῆσις, **εως** f (καλέω) *call, calling; situation of life* (1 Cor 7.20)

κλητός, **ή**, **όν** (καλέω) *called* (of the Christian call); *invited* (Mt 22.14)

κλίβανος, **ου** m *oven, furnace*

κλίμα, **τος** n (κλίνω) *region, district*

κλινάριον, **ου** n (κλίνω) *small bed, cot* [Ac 5.15]

κλίνη, ης f (κλίνω) *bed, couch; cot; stretcher; sickbed* (Re 2.22)
κλινίδιον, ου n (κλίνω) *bed, cot, stretcher*
κλίνω (ἀ|κλινής, ἀνα|κλίνω, ἀρχι|τρί|κλινος, ἐκ|κλίνω, κατα|κλίνω, κλίμα, κλινάριον, κλίνη, κλινίδιον, κλισία, προσ|κλίνομαι, πρόσ|κλισις, πρωτο|κλισία) pf. **κέκλικα**. trans. *lay; bow; rout, put to flight* (He 11.34); intrans. *wear away, draw to a close*
κλισία, ας f (κλίνω) *group* (of persons eating) [Lk 9.14]
κλοπή, ῆς f (κλέπτω) *theft*
κλύδων, ωνος m (κλυδωνίζομαι) *rough water, wave(s)*
κλυδωνίζομαι (κατα|κλύζω, κατα|κλυσμός, κλύδων) *be tossed by the sea* [Eph 4.14]
Κλωπᾶς, ᾶ m *Clopas* [Jn 19.25]
κνήθομαι *itch* [2 Tm 4.3]
Κνίδος, ου f *Cnidus* (**4** E-3) [Ac 27.7]
κοδράντης, ου m *quadrans* (Roman copper coin worth 1/4 assarion or 1/64 denarius)
κοιλία, ας f *stomach, belly* (ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ *from deep inside him* Jn 7.38); *womb* (ἐκ κοιλίας μητρός *from birth*); *appetite, bodily desires* (Ro 16.18; Php 3.19)
κοιμάομαι (κεῖμαι) *sleep, fall asleep; die*
κοίμησις, εως f (κεῖμαι) *sleep;* κοίμησις τοῦ ὕπνου *natural sleep* [Jn 11.13]
κοινός, ή, όν (κοινόω) *common, in common; common, profane; defiled, unclean*
κοινόω (κοινός, κοινωνέω, κοινωνία, κοινωνικός, κοινωνός, συγ|κοινωνέω, συγ|κοινωνός) *defile, make unclean; call* (or) *consider unclean* (Ac 10.15; 11.9)
κοινωνέω (κοινόω) *share, take part, participate; contribute, give a share*
κοινωνία, ας f (κοινόω) *fellowship, a close mutual relationship; participation, sharing in; partnership; contribution, gift*
κοινωνικός, ή, όν (κοινόω) *liberal, generous* [1 Tm 6.18]
κοινωνός, οῦ m and f (κοινόω) *partner, sharer*
κοίτη, ης f (κεῖμαι) *bed; marital relationship* (He 13.4); *sperm* (Ῥεβέκκα ... κοίτην ἔχουσα *Rebecca having conceived* Ro 9.10); *sexual impurity* (Ro 13.13)
κοιτών, ῶνος m (κεῖμαι) *bedroom;* ὁ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος *person is in charge of the bed-chamber* [Ac 12.20]
κόκκινος, η, ον (κόκκος) *scarlet, red*
κόκκος, ου m (κόκκινος) *seed, grain*
κολάζω (κόλασις, κολαφίζω) act. and midd. *punish, penalize*
κολακεία, ας f *flattery* [1 Th 2.5]
κόλασις, εως f (κολάζω) *punishment;* ὁ φόβος κόλασιν ἔχει *the thought of being punished is what causes fear* (1 Jn 4.18)
κολαφίζω *beat, strike with the fist; harass, trouble*
κολλάομαι (προσ|κολλάομαι) *unite oneself with, associate with, join; stick to* (of dust); *hold on to* (Ro 12.9); *pile up to* (Re 18.5); *hire oneself out to* (Lk 15.15)
κολλούριον, ου n *eye salve* [Re 3.18]
κολλυβιστής, οῦ m (κολλυβός = *small coin*) *money-changer*

κολοβόω *shorten, cut short*
Κολοσσαί, ῶν f *Colossae* (**4** E-3) [Col 1.2]
κόλπος, ου m *bosom, chest* (εἰς τὸν κόλπον *closest to* Jn 1.18; ἐν τῷ κόλπῳ *next to* Jn 13.23); *lap* (Lk 6.38); *bay, gulf* (Ac 27.39)
κολυμβάω (ἐκ|κολυμβάω, κολυμβήθρα) *swim* [Ac 27.43]
κολυμβήθρα, ας f (κολυμβάω) *pool*
κολωνία, ας f *colony* (of a city with special Roman privileges) [Ac 16.12]
κομάω (κόμη) *wear long hair, let one's hair grow long*
κόμη, ης f (κομάω) *hair* [1 Cor 11.15]
κομίζω (ἐκ|κομίζω, συγ|κομίζω) fut. midd. **κομίσομαι** and **κομιοῦμαι**. *bring, buy;* midd. *receive, obtain; receive back, be paid back, recover*
κομψότερον (κομψός = *well-dressed, neat*) adv. *better;* κομψότερον ἔχω *recover* (from an illness) [Jn 4.52]
κονιάω (κονι|ορτός) *whitewash*
κονι|ορτός, οῦ m (κόνις = *ashes*, κονιάω + ὄρνυμι = *stir up*, ὁρμάω) *dust*
κοπάζω (κόπτω) *cease, stop*
κοπετός, ου m (κόπτω) *weeping, mourning* [Ac 8.2]
κοπή, ῆς f (κόπτω) *slaughter, defeat* [He 7.1]
κοπιάω (κόπτω) *work, work hard, labor* (πολλὰ κοπιάω *work [very] hard* Ro 16.6, 12); *become tired, grow weary*
κόπος, ου m (κόπτω) *work, hard work, labor; trouble, difficulty, hardship;* κόπους (or) κόπον παρέχω τινί *trouble* or *bother someone*
κοπρία, ας f (κόπριον) *manure pile; garbage pile* [Lk 14.35]
κόπριον, ου n (κοπρία) *manure* [Lk 13.8]
κόπτω (ἀπο|κόπτω, ἀ|πρόσ|κοπος, ἀργυρο|κόπος, ἐγ|κοπή, ἐγ|κόπτω, ἐκ|κόπτω, εὐ|κοπώ|τερος, κατα|κόπτω, κοπάζω, κοπετός, κοπή, κοπιάω, κόπος, κωφός, προ|κοπή, πρόσ|κομμα, προσ|κοπή, προσ|κόπτω) *cut;* midd. *mourn (for someone)*
κόραξ, ακος m *crow, raven* [Lk 12.24]
κοράσιον, ου n *girl*
Κορβᾶν (κορβανᾶς) *Corban* (Hebrew term for a gift set apart for God) [Mk 7.11]
κορβανᾶς, ᾶ m (κορβᾶν) *temple treasury* (Aramaic word) [Mt 27.6]
Κόρε m *Korah* [Jd 11]
κορέννυμι pf. pass. **κεκόρεσμαι**; aor. pass. ptc. **κορεσθείς**. *fill;* pass. *be full, have enough; be fully content*
Κορίνθιος, ου m *a Corinthian*
Κόρινθος, ου f *Corinth* (**4** D-3)
Κορνήλιος, ου m *Cornelius*
κόρος, ου m (Hebrew word) *cor, measure* (a dry measure of about 10-12 bushels) [Lk 16.7]
κοσμέω (γλωσσό|κομον, κοσμικός, κόσμιος, κοσμο|κράτωρ, κόσμος) *adorn, decorate, make beautiful; put in order; trim* (of lamps)
κοσμικός, ή, όν (κοσμέω) *earthly* (He 9.1); *worldly* (Tt 2.12)
κόσμιος, ον (κοσμέω) *well behaved, respectable; befitting, modest*
κοσμο|κράτωρ, ορος m (κοσμέω + κρατέω) *world ruler, ruler* [Eph 6.12]

κόσμος, ου m (κοσμέω) *world, world order, universe; world inhabitants, humankind* (especially of persons hostile to God); *world, realm of existence, way of life* (especially as opposed to the purpose of God); *adornment* (1 Pe 3.3)

Κούαρτος, ου m *Quartus* [Ro 16.23]

κουμ *stand up* (Aramaic word) [Mk 5.41]

κουστωδία, ας f (Latin word) *a guard* (of soldiers)

κουφίζω *lighten, make weigh less* [Ac 27.38]

κόφινος, ου m *basket* (perhaps smaller than the **σπυρίς**)

κράβαττος, ου m *bed, cot, stretcher*

κράζω (ἀνα|κράζω) aor. in Ac 24.21 **ἐκέκραξα**; pf. with pres. mng. **κέκραγα**. *call out, cry out, shout, scream*

κραιπάλη, ης f *drunken dissipation* [Lk 21.34]

κρανίον, ου n *skull*

κράσπεδον, ου n *fringe, edge; tassel*

κραταιόομαι (κρατέω) *become strong*

κραταιός, ά, όν (κρατέω) *mighty, strong* [1 Pe 5.6]

κρατέω (ἀ|κρασία, ἀ|κρατής, ἐγ|κράτεια, ἐγ|κρατεύομαι, ἐγ|κρατής, κραταιόομαι, κραταιός, κράτιστος, κράτος, παντο|κράτωρ, περι|κρατής) *hold, hold fast; take, take hold of; seize, arrest; hold back, restrain; hold unforgiven* (Jn 20.23); *carry out, achieve* (Ac 27.13)

κράτιστος, η, ον (κρατέω) *most excellent, your excellency* (used in polite address and in addressing nobility)

κράτος, ους n (κρατέω) *might, strength, power, dominion; mighty deed* (Lk 1.51); κατὰ κράτος *powerfully, effectively, mightly* (Ac 19.20)

κραυγάζω (κραυγή) *call out, cry out, shout*

κραυγή, ῆς f (κραυγάζω) *shout, outcry; clamor, angry shouting; crying* (Re 21.4)

κρέας, κρέατος and **κρέως** acc. pl. **κρέα** n *meat*

κρεῖττον and **κρεῖσσον** adv. *better* (κρεῖττον λαλῶ παρά *say much better things* He 12.24)

κρείττων and **κρείσσων, ον** gen. **ονος** *better; greater, superior*

κρεμάννυμι (ἐκ|κρέμαμαι, κατα|κρημνίζω, κρημνός) midd. **κρέμαμαι**; aor. ptc. **κρεμάσας**; aor. pass. ptc. **κρεμασθείς**. trans. *hang;* intrans. (midd.) *hang; depend* (Mt 22.40)

κρημνός, οῦ m (κρεμάννυμι) *steep bank, cliff*

Κρής, ητός m *a Cretan*

Κρήσκης, εντος m *Crescens* [2 Tm 4.10]

Κρήτη, ης f *Crete* (**3** A-2, **4** D-3)

κριθή, ῆς f (κρίθινος) *barley* [Re 6.6]

κριθήσομαι fut. pass. of **κρίνω**

κρίθινος, η, ον (κριθή) *made of barley*

κρίμα, τος n (κρίνω) *judgment; decision, verdict; condemnation, punishment; lawsuit* (1 Cor 6.7); *power* or *authority to judge* (Re 20.4)

κρίνον, ου n *lily, attractive wild flower*

κρίνω (ἀ|διά|κριτος, ἀ|κατά|κριτος, ἀνα|κρίνω, ἀνά|κρισις, ἀντ|απο|κρίνομαι, ἀν|υπό|κριτος, ἀπό|κριμα, ἀπο|κρίνομαι, ἀπό|κρισις, αὐτο|-

κατά|κριτος, δια|κρίνω, διά|κρισις, δικαιο|κρισία, ἐγ|κρίνω, εἰλι|κρίνεια, εἰλι|κρινής, ἐπι|κρίνω, κατά|κριμα, κατα|κρίνω, κατά|κρισις, κρίμα, κρίσις, κριτήριον, κριτής, κριτικός, πρό|κριμα, συγ|κρίνω, συν|υπο|κρίνομαι, ὑπο|κρίνομαι, ὑπό|κρισις, ὑπο|κριτής) pf. **κέκρικα**; aor. pass. **ἐκρίθην**, inf. **κριθῆναι**; fut. pass. **κριθήσομαι**. *judge, pass judgment on* (midd. and pass. often *stand trial, go to law*); *condemn; decide, determine; consider, regard, think; prefer*

κρίσις, εως f (κρίνω) *judgment, judging; condemnation, punishment; justice;* perhaps *court* (Mt 5.21f)

Κρίσπος, ου m *Crispus*

κριτήριον, ου n (κρίνω) *court; case* (ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων perhaps *aren't you capable of judging trivial cases* 1 Cor 6.2)

κριτής, ου m (κρίνω) *judge; ruler* (Ac 13.20)

κριτικός, ή, όν (κρίνω) *able to judge* or *discern* [He 4.12]

κρούω *knock at a door*

κρυβῆναι aor. pass. inf. of **κρύπτω**

κρύπτη, ης f (κρύπτω) *cellar, hidden place* [Lk 11.33]

κρυπτός, ή, όν (κρύπτω) *secret, hidden, private; inward, inmost* (ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος *one who is inwardly a Jew* Ro 2.29)

κρύπτω (ἀπο|κρύπτω, ἀπό|κρυφος, ἐγ|κρύπτω, κρύπτη, κρυπτός, κρυφαῖος, κρυφῇ, περι|κρύβω) pf. pass. **κέκρυμμαι**; aor. pass. **ἐκρύβην**, inf. **κρυβῆναι**. *hide, conceal, cover* (pass. often *hide oneself*); *keep secret*

κρυσταλλίζω (κρύσταλλος) *be clear* or *bright as crystal* [Re 21.11]

κρύσταλλος, ου m (κρυσταλλίζω) *rock-crystal; ice*

κρυφαῖος, α, ον (κρύπτω) *secret, hidden*

κρυφῇ (κρύπτω) adv. *in secret, secretly* [Eph 5.12]

κτάομαι (κτῆμα, κτῆνος, κτήτωρ) *acquire, gain* (τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι *take a wife for himself* or *exercise self control* 1 Th 4.4); *buy*

κτῆμα, τος n (κτάομαι) *possession, property; field, piece of land*

κτῆνος, ους n (κτάομαι) *animal; mount, pack animal;* pl. *cattle* (Re 18.13)

κτήτωρ, ορος m (κτάομαι) *owner, possessor* [Ac 4.34]

κτίζω (κτίσις, κτίσμα, κτίστης) *create, make*

κτίσις, εως f (κτίζω) *creation, what is created, created order, creature* (of living beings); *act of creation;* ἀνθρωπίνη κτίσις *human authority* (1 Pe 2.13)

κτίσμα, τος n (κτίζω) *what is created, creature*

κτίστης, ου m (κτίζω) *Creator* [1 Pe 4.19]

κυβεία, ας f *trickery, cunning* [Eph 4.14]

κυβέρνησις, εως f (κυβερνήτης) *ability to lead* [1 Cor 12.28]

κυβερνήτης, ου m (κυβέρνησις) of doubtful mng. *captain, navigator*

κυκλεύω (κυκλόω) *surround* [Re 20.9]

κυκλό|θεν (κυκλόω) (1) prep. with gen. *round, about;* (2) adv. *all round, all about*

κυκλόω (κυκλεύω, κυκλό|θεν, κύκλῳ, περι|κυκλόω) *surround, gather round; march around* (He 11.30)

κύκλῳ (κυκλόω) (1) adv. *in a circle, round, round about;* (2) prep. with gen. *round*

κυλίομαι (ἀνα|κυλίω, ἀπο|κυλίω, κυλισμός, προσ|κυλίω) *roll about* [Mk 9.20]

κυλισμός, οῦ m (κυλίομαι) *rolling, wallowing* [2 Pe 2.22]

κυλλός, ή, όν *disabled, deformed*

κῦμα, τος n (κύω = *hold, contain,* ἔγ|κυος) *wave*

κύμβαλον, ου n *cymbal* [1 Cor 13.1]

κύμινον, ου n *cummin* (aromatic plant) [Mt 23.23]

κυνάριον, ου n (κύων) *house dog, dog*

Κύπριος, ου m *a Cyprian*

Κύπρος, ου f *Cyprus* (**3** C-3, **4** G-3)

κύπτω (ἀνα|κύπτω, κατα|κύπτω, παρα|κύπτω, συγ|κύπτω) *bend* or *stoop down*

Κυρηναῖος, ου m *a Cyrenian*

Κυρήνη, ης f *Cyrene* (**4** C-4) [Ac 2.10]

Κυρήνιος, ου m *Quirinius* [Lk 2.2]

κυρία, ας f (κυριεύω) *lady*

κυριακός, ή, όν (κυριεύω) *belonging to the Lord*

κυριεύω (ἀ|κυρόω, κατα|κυριεύω, κυρία, κυριακός, κύριος, κυριότης, κυρόω, προ|κυρόω) *have power over, rule over, be in authority; lord it over, control*

κύριος, ου m (κυριεύω) *Lord* (of God and Christ); *master, lord, owner; sir* (of address)

κυριότης, ητος f (κυριεύω) *(angelic) power* (believed to have some control over human fate); *authority*

κυρόω (κυριεύω) *put into effect* (of a covenant); κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην *to prove your love for him* (2 Cor 2.8)

κύων, κυνός dat. pl. **κυσί** m (κυνάριον) *dog*

κῶλον, ου n *dead body, corpse* [He 3.17]

κωλύω (ἀ|κωλύτως, δια|κωλύω, δύσ|κολος, δυσ|κόλως) *hinder, prevent, stop; forbid; refuse, withhold, keep back*

κώμη, ης f (κωμό|πολις, κῶμος) *village, small town; inhabitants of a village* (Ac 8.25)

κωμό|πολις, εως f (κώμη + πόλις) *country town, town* [Mk 1.38]

κῶμος, ου m (κώμη) *carousing, orgy, revelry*

κώνωψ, ωπος m *gnat, mosquito* [Mt 23.24]

Κώς, Κῶ acc. **Κῶ** f *Cos* (**4** E-3) [Ac 21.1]

Κωσάμ m *Cosam* [Lk 3.28]

κωφός, ή, όν (κόπτω) *mute; deaf*

Λ

λαβεῖν, λαβών aor. inf. and ptc. of **λαμβάνω**

λάβοι aor. opt. 3 sg. of **λαμβάνω**

λαγχάνω, aor. **ἔλαχον**, subj. **λάχω**, ptc. **λαχών**. *receive, be given; be chosen, fall to one's lot* (Lk 1.9); *cast* or *draw lots* (Jn 19.24)

Λάζαρος, ου m *Lazarus:* (1) brother of Mary and Martha; (2) the beggar in a parable

λαθεῖν aor. inf. of **λανθάνω**

λάθρᾳ (λανθάνω) adv. *secretly, quietly*

λαῖλαψ, απος f *storm, squall*

λακάω *burst open* [Ac 1.18]

λακτίζω *kick* (λακτίζω πρός *kick against*) [Ac 26.14]

λαλέω (ἀ|λάλητος, ἄ|λαλος, ἀν|εκ|λάλητος, δια|λαλέω, ἐκ|λαλέω, κατα|λαλέω, κατα|λαλιά, λαλιά, μογγι|λάλος, μογι|λάλος, συλ|λαλέω) *speak, talk, say; preach, proclaim; tell; be able to speak; address, converse (with); promise* (of God); *sound* (of thunder)

λαλιά, ᾶς f (λαλέω) *what is said; accent, manner of speech*

λαμβάνω (ἀνα|λαμβάνω, ἀνά|λημψις, ἀν|επί|λημπτος, ἀντι|λαμβάνομαι, ἀντί|λημψις, ἀπο|λαμβάνω, ἀ|προσωπο|λήμπτως, δεξιο|λάβος, ἐπι|λαμβάνομαι, εὐ|λάβεια, εὐ|λαβέομαι, εὐ|λαβής, κατα|λαμβάνω, λῆμψις, λήθη, μετα|λαμβάνω, μετά|λημψις, παρα|λαμβάνω, προ|λαμβάνω, προσ|λαμβάνομαι, πρόσ|λημψις, προσ|ωπο|λημπτέω, προσ|ωπο|λήμπτης, προσ|ωπο|λημψία, συλ|λαμβάνω, συμ|παρα|λαμβάνω, συμ|περι|λαμβάνω, συν|αντι|λαμβάνομαι, ὑπο|λαμβάνω) fut. **λήμψομαι**; aor. **ἔλαβον**, inf. **λαβεῖν**, ptc. **λαβών**, opt. 3 sg. **λάβοι**; pf. **εἴληπται**. *take, take hold of, grasp; receive, get, obtain; take away, remove; receive, collect* (of taxes, etc.); *choose* (He 5.1); *put on* (Jn 13.12); *catch* (Lk 5.5); *trap, take advantage of* (2 Cor 11.20; 12.16); συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ *they made plans against him* (Mt 12.14); οὐ λαμβάνεις πρόσωπον *you don't show partiality* (Lk 20.21)

Λάμεχ m *Lamech* [Lk 3.36]

λαμπάς, άδος f (λάμπω) *lamp, lantern; torch*

λαμπρός, ά, όν (λάμπω) *bright, shining; fine, splendid; clear, transparent*

λαμπρότης, ητος f (λάμπω) *brightness* [Ac 26.13]

λαμπρῶς (λάμπω) adv. *splendidly* [Lk 16.19]

λάμπω (ἐκ|λάμπω, λαμπάς, λαμπρός, λαμπρότης, λαμπρῶς, περι|λάμπω) *shine, give light, flash*

λανθάνω (ἀ|λήθεια, ἀ|ληθεύω, ἀ|ληθής, ἀ|ληθινός, ἀ|ληθῶς, ἐκ|λανθάνομαι, ἐπι|λησμονή, λάθρᾳ, λήθη) aor. **ἔλαθον**, inf. **λαθεῖν**. *be hidden, escape notice; lose sight of, ignore; be unaware* (He 13.2b)

λα|ξευτός, ή, όν (λᾶς = *a rock* + ξέω = *work* [*in wood* or *stone*]) *cut out in the rock* [Lk 23.53]

Λαοδίκεια, ας f *Laodicea* (**4** E-2)

Λαοδικεύς, έως m *a Laodicean* [Col 4.16]

λαός, οῦ m (λειτ|ουργέω, λειτ|ουργία, λειτ|ουργικός, λειτ|ουργός) *people; nation; crowd;* often of the Jews or the church as the people of God

λάρυγξ, γγος m *throat, gullet* [Ro 3.13]

Λασαία, ας f *Lasea* (**4** D-4) [Ac 27.8]

λα|τομέω (λᾶς = *a rock* + τέμνω = *cut*, τομός) *cut, hew* (of rock)

λατρεία, ας f (λατρεύω) *service, worship;* pl. *rites* or *duties* (He 9.6)

λατρεύω (εἰδωλο|λάτρης, εἰδωλο|λατρία, λατρεία) *serve, worship*

λάχανον, ου n *garden-plant, vegetable*

λάχω aor. subj. of **λαγχάνω**

λαχών aor. ptc. of **λαγχάνω**

Λεββαῖος, ου m *Lebbeus*

λεγιών, ῶνος f *legion* (Latin word, Roman military unit of 5000-6000 men; figurative of a large number)

λέγω (ἀ|γενεα|λόγητος, αἰσχρο|λογία, ἄ|λογος, ἀνα|λογία, ἀνα|λογίζομαι, ἀν|απο|λόγητος, ἀνθ|ομο|λογέομαι, ἀντι|λέγω, ἀντι|λογία, ἀπ|ειπάμην, ἀπο|λογέομαι, ἀπο|λογία, βαττα|λογέω, γενεα|λογέομαι, γενεα|λογία, δια|λέγομαι, διά|λεκτος, δια|λογίζομαι, δια|λογισμός, δί|λογος, ἐκ|λέγομαι, ἐκ|λεκτός, ἐκ|λογή, ἐλ|λογέω, ἐν|ευ|λογέω, ἐξ|ομο|λογέω, ἐπι|λέγω, εὐ|λογέω, εὐ|λογητός, εὐ|λογία, κακο|λογέω, κατα|λέγω, κατ|ευ|λογέω, λογεία, λόγια, λογίζομαι, λογικός, λόγιος, λογισμός, λογο|μαχέω, λογο|μαχία, λόγος, ματαιο|λογία, ματαιο|λόγος, μωρο|λογία, ὁμο|λογέω, ὁμο|λογία, ὁμο|λογουμένως, παρα|λέγομαι, παρα|λογίζομαι, πιθανο|λογία, πολυ|λογία, προ|λέγω, προσ|λέγω, σπερμο|λόγος, στρατο|λογέω, συλ|λέγω, συλ|λογίζομαι, συν|αρμο|λογέομαι, συν|εκ|λεκτή, Φιλό|λογος, χρηστο|λογία, ψευδο|διδάσκαλος, ψευδο|λόγος) fut. **ἐρῶ**; aor. **εἶπον** and **εἶπα**, inf. **εἰπεῖν**; pf. **εἴρηκα**; plpf. 3 sg. **εἰρήκει**; pf. pass. **εἴρημαι**; aor. pass. **ἐρρέθην**, ptc. **ῥηθείς**. *say, speak, tell* (λέγων in discourse is often redundant); *call, name; maintain, assert, declare; mean, intend; think* (to oneself), *conclude; command, order; answer* or *ask* (dependent on context)

λεῖμμα, τος n (λείπω) *remnant, small remainder* [Ro 11.5]

λεῖος, α, ον *smooth, level* [Lk 3.5]

λείπω (ἀ|διά|λειπτος, ἀ|δια|λείπτως, ἀν|έκ|λειπτος, ἀπο|λείπω, δια|λείπω, δια|λιμπάνω, ἐγ|κατα|λείπω, ἐκ|λείπω, ἐπί|λοιπος, κατα|λείπω, κατά|λοιπος, λεῖμμα, λοιπός, ὑπό|λειμμα, ὑπο|λείπω, ὑπο|λιμπάνω) trans. and intrans. *lack, fall short*

λειτ|ουργέω (λαός + ἐργάζομαι) *serve; worship*

λειτ|ουργία, ας f (λαός + ἐργάζομαι) *service, ministry; worship; offering, sacrifice*

λειτ|ουργικός, ή, όν (λαός + ἐργάζομαι) *ministering, doing special service* [He 1.14]

λειτ|ουργός, οῦ m (λαός + ἐργάζομαι) *servant, minister*

λεμα *why?* (Aramaic word)

λέντιον, ου n *towel*

λεπίς, ίδος f (λέπρα, λεπρός, λεπτόν) *flake, (fish)scale* [Ac 9.18]

λέπρα, ας f (λεπίς) *leprosy, skin disease*

λεπρός, οῦ m (λεπίς) *leper, a man with a skin disease*

λεπτόν, ου n (λεπίς) *lepton* (copper coin worth 1/2 quadrans or 1/128 denarius)

λευδορέω alt. form of **λοιδορέω**

Λευί, Λευίς and **Λευεί** m *Levi:* (1) disciple of Jesus; (2) son of Jacob; (3, 4) persons in the genealogy of Jesus (Lk 3.24, 29)

Λευίτης, ου m *a Levite* (descendant of Levi and an assistant to the priest)

Λευιτικός, ή, όν *Levitical* [He 7.11]

λευκαίνω (λευκός) aor. **ἐλεύκανα**, inf. **λευκᾶναι**. *make white; bleach*

λευκός, ή, όν (λευκαίνω) *white; shining, brilliant*

λέων, οντος m *lion*

λήθη, ης f (λανθάνω) *forgetfulness;* λήθην λαμβάνω τινός *forget something* [2 Pe 1.9]

λῆμψις, εως f (λαμβάνω) *receiving* [Php 4.15]

λήμψομαι fut. of **λαμβάνω**

ληνός, οῦ f (ὑπο|λήνιον) *wine press*

λῆρος, ου m *nonsense, empty talk* [Lk 24.11]

λῃστής, οῦ m *robber; insurrectionist*

λίαν adv. (ὑπερ|λίαν) *exceedingly, greatly, very much; very, quite;* λίαν ἐκ περισσοῦ *utterly, completely* (Mk 6.51)

λίβα acc. of **λίψ**

λίβανος, ου m (λιβανωτός) *frankincense; incense*

λιβανωτός, οῦ m (λίβανος) *censer, incense container*

Λιβερτῖνος, ου m *freed-person* (either a former slave or a descendant of former slaves) [Ac 6.9]

Λιβύη, ης f *Libya* (**3** A-4, **4** D-5) [Ac 2.10]

λιθάζω (κατα|λιθάζω, λίθινος, λιθο|βολέω, λίθος, λιθό|στρωτον, χρυσό|λιθος) *stone (someone)*

λίθινος, η, ον (λιθάζω) *made of stone*

λιθο|βολέω (λιθάζω + βάλλω) *stone, throw stones at*

λίθος, ου m (λιθάζω) *stone; precious stone; stone image* (Ac 17.29)

λιθό|στρωτον, ου n (λιθάζω + στρώννυμι) *pavement* [Jn 19.13]

λικμάω *crush*

λιμήν, ένος m *harbor*

λίμνη, ης f *lake*

λιμός, οῦ m and f *famine; hunger*

λίνον, ου n *linen garment; wick*

Λίνος, ου m *Linus* [2 Tm 4.21]

λιπαρός, ά, όν *costly, luxurious;* τὰ λιπαρά *luxuries* [Re 18.14]

λίτρα, ας f *pound* (of the Roman pound weighing 11.5 ounces)

λίψ acc. **λίβα** m *the southwest wind;* κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον possibly *facing southwest and northeast* or *northeast and southeast* [Ac 27.12]

λογεία, ας f (λέγω) *contribution, collection*

λόγια, ων n (λέγω) *oracles, words, messages*

λογίζομαι (λέγω) *count, reckon, calculate, take into account; credit,*

place to one's account; consider, think, suppose; evaluate, look upon as, class; maintain, claim; think on, reflect upon, reason

λογικός, **ή**, **όν** (λέγω) *reasonable, spiritual*

λόγιος, α, ον (λέγω) *eloquent; learned* [Ac 18.24]

λογισμός, οῦ m (λέγω) *thought, reasoning; false argument* or *reasoning*

λογο|μαχέω (λέγω + μάχομαι) *fight* or *quarrel about words* [2 Tm 2.14]

λογο|μαχία, **ας** f (λέγω + μάχομαι) *fight* or *quarrel about words* [1 Tm 6.4]

λόγος, ου m (λέγω) *something said* (e.g. *word; saying; message, teaching; talk, conversation; question* after ἐρωτάω; *preaching* 1 Tm 5.17; πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος *we have much to say* He 5.11); *Word* (in Johannine Christology); *account, settlement of an account* (πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος *to whom we must render an account* He 4.13); *value* (Ac 20.24); *reason, grounds* (κατὰ λόγον *reasonably, patiently* Ac 18.14); *charge* (Ac 19.38); *matter, thing* (Ac 8.21); *book* (Ac 1.1)

λόγχη, ης f *spear* [Jn 19.34]

λοιδορέω (ἀντι|λοιδορέω, λοιδορία, λοίδορος) *curse, speak evil of, insult*

λοιδορία, ας f (λοιδορέω) *cursing* or *speaking evil* (of someone)

λοίδορος, **ου** m (λοιδορέω) *slanderer*

λοιμός, **οῦ** m *plague, pestilence; trouble maker, nuisance*

λοιπός, ή, όν (λείπω) (1) adj. *rest, remaining, other;* (2) adv. (τὸ) λοιπόν *finally; from now on, henceforth; still; beyond that, in addition;* τοῦ λοιποῦ *henceforth, in the future; finally;* ὧδε λοιπόν *moreover, in this connection*

Λουκᾶς, ᾶ m *Luke*

Λούκιος, ου m *Lucius:* (1) of Cyrene (Ac 13.1); (2) mentioned by Paul (Ro 16.21)

λουτρόν, **οῦ** n (λουτρόν) *washing, cleansing, bath*

λούω (ἀπο|λούομαι, λουτρόν) *wash, bathe*

Λύδδα, ας acc. **Λύδδα** f *Lydda* (**2** B-6)

Λυδία, ας f *Lydia*

Λυκαονία, **ας** f *Lycaonia* (**4** F-2) [Ac 14.6]

Λυκαονιστί adv. *in the Lycaonian language* [Ac14.11]

Λυκία, ας f *Lycia* (**4** E-3) [Ac 27.5]

λύκος, ου m *wolf*

λυμαίνομαι *harass, destroy* [Ac 8.3]

λυπέω (ἀ|λυπότερος, λύπη, περί|λυπος, συλ|λυπέομαι) *pain, grieve, injure;* pass. *be sad, sorrowful* or *distressed; grieve, weep*

λύπη, **ης** f (λυπέω) *grief, sorrow, pain;* ἐκ λύπης *reluctantly, with regret* (2 Cor 9.7)

Λυσανίας, ου m *Lysanias* [Lk 3.1]

Λυσίας, ου m *Lysias*

λύσις, **εως** f (λύω) *separation, divorce* [1 Cor 7.27]

λυσι|τελεῖ (λύω + τελέω) impers. *it is advantageous* or *better* [Lk 17.2]

Λύστρα dat. **Λύστροις** acc. **Λύστραν** f and n *Lystra* (**4** F-2)

λύτρον, ου n (λύω) *means* or *cost of release* or *redemption*

λυτρόομαι (λύω) *redeem, set free, liberate*

λύτρωσις, εως f (λύω) *redemption, liberation, setting free*

λυτρωτής, οῦ m (λύω) *redeemer, liberator* [Ac 7.35]

λυχνία, ας f (λύχνος) *lampstand, stand*

λύχνος, ου m (λυχνία) *lamp*

λύω (ἀ|κατά|λυτος, ἀ|λυσι|τελής, ἀνά|λυσις, ἀνα|λύω, ἀντί|λυτρον, ἀπο|λύτρωσις, ἀπο|λύω, δια|λύω, ἐκ|λύομαι, ἐπί|λυσις, ἐπι|λύω, κατά|λυμα, κατα|λύω, λύσις, λυσι|τελεῖ, λύτρον, λυτρόομαι, λύτρωσις, λυτρωτής, παρα|λύομαι, παρα|λυτικός) *loose, untie; release, set free; break, set aside; destroy, pull down; break up; allow* (Mt 16.19; 18.18)

Λωΐς, ΐδος f *Lois* [2 Tm 1.5]

Λώτ m *Lot*

M

Μάαθ m *Maath* [Lk 3.26]

Μαγαδάν f *Magadan* (location uncertain) [Mt 15.39]

Μαγδαλά f *Magdala* (**2** C-3)

Μαγδαληνή, ῆς f *woman of Magdala*

Μαγεδάλ alt. of **Μαγαδάν**

μαγεία, ας f (μαγεύω) *magic, magical art* [Ac 8.11]

μαγεύω (μαγεία, μάγος) *practice magic* [Ac 8.9]

μάγος, ου m (μαγεύω) *wise man* (of one trained in astrology and dream interpretation); *magician, sorcerer*

Μαγώγ m *Magog* (cryptic name) [Re 20.8]

Μαδιάμ m *Midian* (**3** C-4) [Ac 7.29]

μαθεῖν aor. inf. of **μανθάνω**

μαθητεύω (μαθητής, μαθήτρια, συμ|μαθητής) trans. *make a disciple of;* intrans. (or pass.) *be a disciple*

μαθητής, οῦ m (μαθητεύω) *disciple, pupil; follower, believer*

μαθήτρια, ας f (μαθητεύω) *female disciple* [Ac 9.36]

Μαθθαῖος, ου m *Matthew*

Μαθθάτ, ου m *Matthat*

Μαθθίας, ου m *Matthias*

Μαθουσαλά m *Methuselah* [Lk 3.37]

μαίνομαι (ἐμ|μαίνομαι, μανία) *be out of one's mind, be insane*

μακαρίζω (μακάριος, μακαρισμός) *consider fortunate* or *happy*

μακάριος, α, ον (μακαρίζω) *blessed, fortunate, happy;* τοῦ μακαρίου θεοῦ *of God who is worthy to be praised* (1 Tm 1.11; 6.15)

μακαρισμός, οῦ m (μακαρίζω) *happiness, blessing*

Μακεδονία, ας f *Macedonia* (**4** C-2)

Μακεδών, όνος m *a Macedonian*

μάκελλον, ου n *meat market, food market* [1 Cor 10.25]

μακράν (μηκύνομαι) adv. *far, far off, at some distance;* εἰς μακράν *far away* (Ac 2.39)

μακρό|θεν (μηκύνομαι) adv. *far off, at a distance;* ἀπὸ μακρόθεν *at a distance, from a distance, in the distance*

μακρο|θυμέω (μηκύνομαι + θυμός = *soul, heart,* θυμόομαι) *be patient, wait patiently;* μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτοῖς perhaps *will he (God) be slow to help them?* or *delay to help them?* (Lk 18.7)

μακρο|θυμία, ας f (see μακρο|θυμέω) *patience*

μακρο|θύμως (see μακρο|θυμέω) adv. *patiently* [Ac 26.3]

μακρός, ά, όν (μηκύνομαι) *long; distant, far off*

μακρο|χρόνιος, ον (μηκύνομαι + χρονίζω) *long-lived* [Eph 6.3]

μαλακία, ας f (μαλακός) *sickness*

μαλακός, ή, όν (μαλακία) *soft, fancy, luxurious; effeminate male, male homosexual* (1 Cor 6.9)

Μαλελεήλ m *Maleleel* [Lk 3.37]

μάλιστα (μᾶλλον) adv. *especially, above all, most of all*

μᾶλλον (μάλιστα) adv. *more* (πολλῷ μᾶλλον *much more, all the more;* πόσῳ μᾶλλον *how much more;* καλόν ἐστιν μᾶλλον *it is better;* μᾶλλον διαφέρω *be of more value than;* πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον *better by far* Php 1.23; μᾶλλον περισσότερον *all the more* Mk 7.36); *rather, instead* (μᾶλλον ἤ *rather than, more than*); *all the more, more than ever, more than that*

Μάλχος, ου m *Malchus* [Jn 18.10]

μάμμη, ης f *grandmother* [2 Tm 1.5]

μαμωνᾶς, ᾶ m *money, wealth, property*

Μαναήν m *Manaen* [Ac 13.1]

Μανασσῆς, ῆ acc. **ῆ** m *Manasseh:* (1) son of Joseph, founder of an Israelite tribe (Re 7.6); (2) in the genealogy of Jesus (Mt 1.10)

μανθάνω (ἀ|μαθής, κατα|μανθάνω) aor. **ἔμαθον**, inf. **μαθεῖν**; pf. **μεμάθηκα**. *learn; find out, discover; learn by experience; attend a rabbinic school* (Jn 7.15)

μανία, ας f (μαίνομαι) *madness, insanity* [Ac 26.24]

μάννα n (Hebrew word) *manna*

μαντεύομαι *tell fortunes, predict the future* [Ac 16.16]

μαραίνομαι (ἀ|μαράντινος, ἀ|μάραντος) fut. **μαρανθήσομαι**. *wither away* [Jas 1.11]

μαρανα θα (in Aramaic) *our Lord, come!* or μαραν αθα *our Lord has come!* [1 Cor 16.22]

θα see μαρανα θα

μαργαρίτης, ου m *pearl*

Μάρθα, ας f *Martha*

Μαρία, ας and **Μαριάμ** f *Mary:* (1) mother of Jesus; (2) sister of Martha and Lazarus; (3) Mary Magdalene; (4) mother of James and Joseph; (5) wife of Clopas (Jn 19.25); (6) mother of John Mark (Ac 12.12); (7) Christian in Ro 16.6

Μᾶρκος, ου m *Mark*

μάρμαρος, ου m *marble* [Re 18.12]

μαρτυρέω (ἀ|μάρτυρος, δια|μαρτύρομαι, ἐπι|μαρτυρέω, κατα|μαρτυρέω, μαρτυρία, μαρτύριον, μαρτύρομαι, μάρτυς, προ|μαρτύρομαι, συμ|μαρτυρέω, συν|επι|μαρτυρέω, ψευδο|μαρτυρέω, ψευδο|μαρτυρία, ψευδό|μαρτυς) *bear witness, testify, be a witness; attest, affirm,*

confirm; speak well of, approve (pass. *be well spoken of, receive approval*)

μαρτυρία, ας f (μαρτυρέω) *testimony, witness, evidence; reputation* (1 Tm 3.7)

μαρτύριον, ου n (μαρτυρέω) *testimony, witness; evidence, proof; opportunity to testify* (Lk 21.13)

μαρτύρομαι (μαρτυρέω) *testify, address solemnly; insist, urge*

μάρτυς, μάρτυρος dat. pl. **μάρτυσιν** m (μαρτυρέω) *witness; martyr*

μασάομαι (ἐκ|μάσσω) *gnaw, bite* [Re 16.10]

μαστιγόω (μαστίζω, μάστιξ) *beat with a whip; discipline, punish* (He 12.6)

μαστίζω (μαστιγόω) *beat with a whip, whip* [Ac 22.25]

μάστιξ, ιγος f (μαστιγόω) *whip; beating with a whip; illness, disease*

μαστός, οῦ m *breast; chest*

ματαιο|λογία, ας f (ματαιόομαι + λέγω) *empty talk* [1 Tm 1.6]

ματαιο|λόγος, ου m (ματαιόομαι + λέγω) *empty talker* [1 Tm 1.10]

ματαιόομαι (ματαιο|λογία, ματαιο|λόγος, μάταιος, ματαιότης, μάτην) *be given to worthless* or *futile speculation* [Ro 1.21]

μάταιος, α, ον (ματαιόομαι) *worthless, futile, useless*

ματαιότης, ητος f (ματαιόομαι) *worthlessness, futility*

μάτην (ματαιόομαι) adv. *in vain, to no purpose*

Ματθάν m *Matthan*

Ματθάτ m *Matthat:* (1) father of Eli (Lk 3.24); (2) father of Jorim (Lk 3.29)

Ματταθά m *Mattatha* [Lk 3.31]

Ματταθίας, ου m *Mattathias:* (1) son of Amos (Lk 3.25); (2) son of Semein (Lk 3.26)

μάχαιρα, ης f *sword; war* (Mt 10.34); *violent death* (Ro 8.35)

μάχη, ης f (μάχομαι) *quarrel, fight*

μάχομαι (δια|μάχομαι, θεο|μάχος, θηριο|μαχέω, θυμο|μαχέω, λογο|μαχέω, λογο|μαχία, μάχη) *quarrel, fight*

μεγαλεῖον, ου n (μεγαλύνω) *mighty act* or *deed* [Ac 2.11]

μεγαλειότης, ητος f (μεγαλύνω) *majesty, greatness*

μεγαλο|πρεπής, ές (μεγαλύνω + πρέπει) *majestic;* μεγαλοπρεπὴς δόξα *Majestic Glory* (name for God) [2 Pe 1.17]

μεγαλύνω (μεγαλεῖον, μεγαλειότης, μεγαλο|πρεπής, μεγάλως, μεγαλωσύνη, μέγας, μέγεθος, μεγιστάν, μέγιστος) *enlarge, extend* (μεγαλύνω ἔλεος *show great kindness* Lk 1.58); *praise; hold in high honor*

μεγάλως (μεγαλύνω) adv. *greatly* [Php 4.10]

μεγαλωσύνη, ης f (μεγαλύνω) *majesty, greatness; Majesty* (name for God)

μέγας, μεγάλη, μέγα (μεγαλύνω) *large, great* (of a loud sound; strong wind; high fever; etc.); *greatest; surprising* (2 Cor 11.15)

μέγεθος, ους n (μεγαλύνω) *greatness* [Eph 1.19]

μεγιστάν, ᾶνος m (μεγαλύνω) *person of high status*

μέγιστος, η, ον (μεγαλύνω) *very great, greatest* (superl. of **μέγας**)

μεθ|ερμηνεύω (μετά + ἑρμηνεύω) *translate*

μέθη, ης f (μεθύω) *drunkenness*

μεθ|ίστημι and **μεθ|ιστάνω** (μετά + ἵστημι) aor. **μετέστησα**, ptc. **μεταστήσας**; aor. pass. subj. **μετασταθῶ**. *remove; mislead; bring* (εἰς) *into;* pass. ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας *after I lose my job as a steward* (Lk 16.4)

μεθ|οδεία, ας f (μετά + ὁδεύω) *trickery;* pl. *tricks*

μεθύσκομαι (μεθύω) *get drunk*

μέθυσος, ου m (μεθύω) *drunkard*

μεθύω (ἀ|μέθεστος, μέθη, μεθύσκομαι, μέθυσος) *be drunk;* perhaps *drink freely* (Jn 2.10)

μείζων, ον and **μειζότερος, α, ον** (comp. of **μέγας**) *greater* (*older* Ro 9.12); often = superl. *greatest;* adv. μεῖζον *all the more* (Mt 20.31)

μεῖναι, μεῖνον aor. inf. and impv. of **μένω**

μέλας, αινα, αν gen. **ανος, αίνης, ανος** *black;* τὸ μέλας *ink*

Μελεά m *Melea* [Lk 3.31]

μέλει (ἀ|μελέω, ἀ|μετα|μέλητος, ἐπι|μέλεια, ἐπι|μελέομαι, ἐπι|μελῶς, μελετάω, μετα|μέλομαι, προ|μελετάω) impers. *it is of concern;* μή σοι μελέτω *never mind* (1 Cor 7.21)

μελετάω (μέλει) *practice, cultivate; plot, think about* (Ac 4.25)

μέλι, ιτος n (μελίσσιος) *honey*

μελίσσιος, ον (μέλι) *belonging to bees;* μελίσσιον κηρίον *honeycomb* (Lk 24.42)

Μελίτη, ης f *Malta* (**4** A-3) [Ac 28.1]

μέλλω before an inf. *be going to, be about to, intend to; must, be destined;* ptc. without inf. *coming, future;* finite verb without inf. *delay, wait* (τί μέλλεις *what are you waiting for?* Ac 22.16)

μέλος, ους n *a bodily part, member*

Μελχί m *Melchi:* (1) father of Levi (Lk 3.24); (2) father of Neri (Lk 3.28)

Μελχισέδεκ m *Melchizedek*

μεμάθηκα pf. of **μανθάνω**

μεμβράνα, ης f *parchment* (a document or material to write on) [2 Tm 4.13]

μεμενήκεισαν plpf. 3 pl. of **μένω**

μεμίαμμαι pf. pass. of **μιαίνω**

μέμνημαι pf. of **μιμνήσκομαι**

μέμφομαι (ἄ|μεμπτος, ἀ|μέμπτως, ἀ|μώμητος, ἄ|μωμος, μεμψί|μοιρος, μομφή, μωμάομαι, μῶμος) *find fault with, blame*

μεμψί|μοιρος, ον (μέμφομαι + μείρομαι = *receive as one's share*, μοῖρα = *one's destiny, due*) *complaining, dissatisfied with life* [Jd 16]

μέν particle indicating contrast, emphasis or continuation; μὲν . . . δέ *on the one hand . . . on the other hand;* μὲν . . . ἀλλά or μὲν . . . πλήν *indeed . . . but;* ὅς μὲν . . . καὶ ἄλλος (ἕτερος) *one . . . another;* μὲν οὖν *so, then; now, indeed*

Μεννά m *Menna* [Lk 3.31]

μεν|οῦν and **μεν|οῦν|γε** (μέν + οὖν + γέ) *rather, on the contrary; indeed, much more* [Lk 11.28]

μέν|τοι (μέν + -τοι [particle of inference]) *but, nevertheless, however*

μένω (ἀνα|μένω, δια|μένω, ἐμ|μένω, ἐπι|μένω, κατα|μένω, παρα|μένω, περι|μένω, προσ|μένω, ὑπο|μένω, ὑπο|μονή) aor. **ἔμεινα**, impv. **μεῖνον**, inf. **μεῖναι**; plpf. 3 pl. **μεμενή-**

κεισαν. intrans. *remain, stay, abide; live, dwell; last, endure, continue;* trans. *await, wait for*

μερίζω (δια|μερίζω, δια|μερισμός, μερίς, μερισμός, μεριστής, μέρος, πολυ|μερῶς, συμ|μερίζομαι) *divide* (midd. *share* Lk 12.13); *give, assign, apportion; be of divided interest* (1 Cor 7.34)

μέριμνα, ης f (μεριμνάω) *care, concern; anxiety, worry*

μεριμνάω (ἀ|μέριμνος, μέριμνα, προ|μεριμνάω) *be anxious, worry about; care for, be concerned about*

μερίς, ίδος f (μερίζω) *part, portion, share* (τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου *what does a believer have in common with an unbeliever?* 2 Cor 6.15); *district* (Ac 16.12)

μερισμός, οῦ m (μερίζω) *distribution, distributing; division, separation*

μεριστής, οῦ m (μερίζω) *divider, arbitrator* (of one who settles property disputes) [Lk 12.14]

μέρος, ους n (μερίζω) *part, piece* (ἀνὰ μέρος *one at a time* 1 Cor 14.27; ἀπὸ μέρους *partially, partly* 2 Cor 1.14; *at times, at some points* Ro 15.15; *for a while* Ro 15.24; *to some degree* 2 Cor 2.5; πώρωσις ἀπὸ μέρους *a partial hardening* Ro 11.25; ἐκ μέρους *individually* 1 Cor 12.27; *partially, imperfectly* 1 Cor 13.9ff; τὸ ἐκ μέρους *the partial* or *incomplete* 1 Cor 13.10; κατὰ μέρος *in detail* He 9.5); *place, region, district; share, portion; case, matter, circumstance* (ἐν μέρει ἑορτῆς *with regard to a festival* Col 2.16); *trade, business* (Ac 19.27); *party, sect* (Ac 23.9); *side* (Jn 21.6); ἐν τῷ μέρει τούτῳ *on that account* (1 Pe 4.16)

μεσ|ημβρία, ας f (μεσόω + ἡμέρα) *noon, midday; south;* κατὰ μεσημβρίαν *toward the south* or *about noon* (Ac 8.26)

μεσιτεύω (μεσόω) *confirm, guarantee* [He 6.17]

μεσίτης, ου m (μεσόω) *mediator, intermediary*

μεσο|νύκτιον, ου n (μεσόω + νύξ) *midnight*

Μεσοποταμία, ας f *Mesopotamia* (3 E-2)

μέσος, η, ον (μεσόω) (1) adj. *middle, in the middle* (ἀνὰ μέσον *among* Mt 13.25; *between* 1 Cor 6.5; *through* Mk 7.31; *at the center* Re 7.17; ἐν μέσῳ or εἰς μέσον *in the middle, in the midst, among;* ἐν τῷ μέσῳ *before the guests* Mt 14.6; ἐν μέσῳ αὐτῆς *inside the city* Lk 21.21; ἐκ μέσου *from, from among;* αἴρω ἐκ τοῦ μέσου *set aside* Col 2.14; γίνομαι ἐκ μέσου *be removed, disappear* 2 Th 2.7; διέρχομαι διὰ μέσον *cross the borderland between* Lk 17.11; σχίζω μέσον *tear in two* Lk 23.45); (2) prep. with gen. *in the middle, in the midst* (Mt 14.24; Php 2.15)

μεσό|τοιχον, ου n (μεσόω + τοῖχος) *dividing wall* [Eph 2.14]

μεσ|ουράνημα, τος n (μεσόω + οὐρανός) *midheaven, high in the sky*

μεσόω (μεσ|ημβρία, μεσιτεύω, μεσίτης, μεσο|νύκτιον, μέσος, μεσό|τοιχον, μεσ|ουράνημα) *be in the middle, be half over* [Jn 7.14]

Μεσσίας, ου m *Messiah* (Aramaic and Hebrew equivalent of Greek **Χριστός**)

μεστός, ή, όν (μεστόω) *full*

μεστόω (μεστός) *fill* (pf. pass. *be full*) [Ac 2.13]

μετά prep. with: (1) gen. *with, in company with, among; by, in; on the side of; against;* (2) acc. *after, behind* (μετὰ τό with inf. *after*); μετὰ τοῦτο or μετὰ ταῦτα with inf. *after, after this*

μετα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) fut. **μεταβήσομαι**; aor. **μετέβην**, impv. **μετάβα** and **μετάβηθι**, ptc. **μεταβάς**; pf. **μεταβέβηκα**. *leave, move, go, cross over*

μετα|βάλλομαι (βάλλω) aor. ptc. **μεταβαλόμενος**. *change one's mind* [Ac 28.6]

μετ|άγω (ἄγω) *guide, direct, control*

μετα|δίδωμι (δίδωμι) inf. **μεταδιδόναι**, ptc. **μεταδιδούς**; aor. subj. **μεταδῶ**, impv. 3 sg. **μεταδότω**, inf. **μεταδοῦναι**. *share, give, impart*

μετά|θεσις, εως f (τίθημι) *removal; change; taking up* (of Enoch)

μετ|αίρω (αἴρω) aor. **μετῆρα**. *go away, leave*

μετα|καλέομαι (καλέω) *send for, summon, invite*

μετα|κινέω (κινέω) *shift, move, dislodge* [Col 1.23]

μετα|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. inf. **μεταλαβεῖν**. *receive, share in; have, take* (of opportunity)

μετά|λημψις, εως f (λαμβάνω) *receiving, accepting* [1 Tm 4.3]

μετ|αλλάσσω (ἀλλάσσω) aor. **μετήλλαξα**. *exchange*

μετα|μέλομαι (μέλει) *regret, be very sorry; change one's mind*

μετα|μορφόομαι (μορφόω) *be changed in form, be transformed*

μετα|νοέω (νοέω) *repent, have a change of heart, turn from one's sins, change one's ways*

μετά|νοια, ας f (νοέω) *repentance, change of heart, turning from one's sins, changing one's ways*

μετα|ξύ (μετά + σύν) (1) prep. with gen. *between, among* (μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν *their conflicting thoughts* or *their thoughts that argue the case on either side* Ro 2.15); (2) adv. *meanwhile* (Jn 4.31); *after* (τὸ μεταξὺ σάββατον *the next Sabbath* Ac 13.42)

μετα|πέμπομαι (πέμπω) aor. impv. **μετάπεμψαι**. *send for, summon*

μετασταθῶ aor. pass. subj. of **μεθίστημι**

μεταστήσας aor. ptc. of **μεθίστημι**

μετα|στρέφω (στρέφω) fut. pass. **μεταστραφήσομαι**. *turn, alter, change; distort*

μετα|σχηματίζω (σχῶ aor. subj. of ἔχω) *change, transform* (midd. *disguise*); *apply* (1 Cor 4.6)

μετα|τίθημι (τίθημι) aor. **μετέθηκα**; aor. pass. **μετετέθην**. *remove, take back; take up* (of Enoch); *change* (of priesthood); *distort* (Jd 4); midd. *desert, turn away* (Ga 1.6)

μετα|τρέπω (τροπή) aor. pass. impv. 3 sg. **μετατραπήτω**. *turn, change, alter* [Jas 4.9]

μετέβην aor. of **μεταβαίνω**

μετ|έπ|ειτα (εἶτα) adv. *afterwards* [He 12.17]

μετέστησα aor. of **μεθίστημι**

μετ|έχω (ἔχω) aor. **μετέσχον**; pf. **μετέσχηκα**. *share in (something); eat (food), live on (milk); have (authority); belong to* (He 7.13)

μετ|εωρίζομαι (ἑώρα = *someone* or *something suspended in the air*) *worry, be upset* [Lk 12.29]

μετήλλαξα aor. of **μεταλλάσσω**

μετῆρα aor. of **μεταίρω**

μετ|οικεσία, ας f (οἰκέω) *carrying off*

μετ|οικίζω (οἰκέω) fut. **μετοικιῶ**; aor. **μετῴκισα**. *remove to another place; send off*

μετ|οχή, ῆς f (ἔχω) *partnership* [2 Cor 6.14]

μέτ|οχος, ου m (ἔχω) *one who shares in, partner; companion, comrade*

μετρέω (ἄ|μετρος, ἀντι|μετρέω, μετρητής, μετριο|παθέω, μετρίως, μέτρον) *measure; deal out, give*

μετρητής, οῦ m (μετρέω) *measure* (a liquid measure of about 9 or 10 gallons) [Jn 2.6]

μετριο|παθέω (μετρέω + πάσχω) *be gentle (with), have feeling (for)* [He 5.2]

μετρίως (μετρέω) adv. *measurably;* οὐ μετρίως *immeasurably, greatly* [Ac 20.12]

μέτρον, ου n (μετρέω) *measure, degree, quantity* (οὐκ ἐκ μέτρου *without measure* Jn 3.34; κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν *within the limits God assigned us, which allowed us to come as far as you* 2 Cor 10.13; κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους *by the proper working of each part* Eph 4.16)

μετῴκισα aor. of **μετοικίζω**

μέτ|ωπον, ου n (ὤψ = *eyes, face,* ὁράω) *forehead*

μέχρι and **μέχρις** (1) prep. with gen. *until, to* (μέχρι τέλους *to the end*); *to the extent, to the point; as far as* (Ro 15.19); (2) conj. *until* (μέχρι οὗ *until*)

μή *not* (generally used with non-indicative verbs; used in questions when a negative answer is expected; used with οὐ for emphasis or solemn assertion)

μή|γε in the combination εἰ δὲ μήγε *otherwise, for then; but if not*

μη|δα|μῶς adv. (μή + δέ + ἐγώ) *no, by no means*

μη|δέ negative particle *nor, and not* (μηδὲ ... μηδέ *neither ... nor*); *not even*

μη|δείς, μη|δεμία, μη|δέν (μή + δέ + εἷς) (1) *no one, nothing;* (2) adj. *no;* (3) **μηδέν** adv. *not at all, in no way*

μη|δέ|ποτε adv. (μή + δέ + ποτέ) *never* [2 Tm 3.7]

μη|δέ|πω (μή + δέ + -πω [enclitic particle] = *yet, up to this time*) adv. *not yet* [He 11.7]

Μῆδος, ου m *Mede* (*Media* **3** G-3) [Ac 2.9]

μηθέν = **μηδέν**

μηκ|έτι adv. (μή + ἔτι) *no longer, no more*

μῆκος, ους n (μηκύνομαι) *length*

μηκύνομαι (μακράν, μακρό|θεν, μακρο|θυμέω, μακρο|χρόνιος, μῆκος) *grow* [Mk 4.27]

μηλωτή, ῆς f *sheepskin* [He 11.37]

μήν (emphatic form of μέν) *indeed, surely;* εἰ μήν *surely, certainly* [He 6.14]

μήν, μηνός m (νεο|μηνία, τετρά|μηνος, τρί|μηνον) *month* (κατὰ μῆνα ἕκαστον *each month* Re 22.2)

μηνύω *make known, disclose; inform, report*

μή|ποτε (μή + ποτέ) (1) conj. *lest, that ... not, otherwise;* (2) interrog. particle *whether perhaps, perhaps;* (3) *never* (He 9.17)

μή|που or **μή που** (μή + πού) conj. *that ... somewhere, that*

μή|πω (μή + -πω [enclitic particle] = *yet, up to this time*) adv. *not yet*

μή|πως or **μή πως** (μή + -πω [enclitic particle] = *yet, up to this time*) conj. *that perhaps, lest somehow*

μηρός, οῦ m *thigh, leg* [Re 19.16]

μή|τε (μή + τέ) *and not* (μήτε ... μήτε *neither ... nor*)

μήτηρ, τρος f (ἀ|μήτωρ, μήτρα, μητρο|λῴας) *mother*

μή|τι (μή + τίς, τί) used in questions to indicate the expectations of a negative answer; sometimes used to indicate that the questioner is in doubt regarding the answer (Mt 12.23; Jn 4.29); εἰ μήτι *unless* (Lk 9.13)

μή|τι|γε (μή + τίς, τί + γέ) *how much more, not to speak of* [1 Cor 6.3]

μήτρα, ας f (μήτηρ) *womb* (πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν *every firstborn male* Lk 2.23)

μητρο|λῴας, ου m (μήτηρ + ἀλοάω) *one who murders his mother* [1 Tm 1.9]

μιαίνω (μίασμα, μιασμός) pf. pass. **μεμίαμμαι**; aor. pass. subj. **μιανθῶ**. *defile, contaminate* (of ritual defilement, Jn 18.28)

μίασμα, τος n (μιαίνω) *corruption, defilement* [2 Pe 2.20]

μιασμός, οῦ m (μιαίνω) *corruption, defilement* [2 Pe 2.10]

μίγμα, τος n (μίγνυμι) *mixture* [Jn 19.39]

μίγνυμι (μίγμα, συν|ανα|μίγνυμι) aor. **ἔμιξα**; pf. pass. **μέμιγμαι**. *mix, mingle*

μικρός, ά, όν *little, small; of least importance, insignificant, humble* (ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου *from the least to the greatest* Ac 8.10; He 8.11); *younger* (Mk 15.40); adv. μικρόν *a little while, a little farther* (ἔτι μικρόν *a little longer* Jn 13.33; 14.19; μετὰ μικρόν *a little later* Mt. 26.73); μικρότερος *least, smallest*

Μίλητος, ου f *Miletus* (**4** E-3)

μίλιον, ου n *mile* (of the Roman mile which was 8 στάδια or about 1618 yards) [Mt 5.41]

μιμέομαι (μιμητής, συμ|μιμητής) *imitate, follow another's example*

μιμητής, οῦ m (μιμέομαι) *imitator,* i. e. *one who is like another*

μιμνῄσκομαι (ἀνα|μιμνῄσκω, ἀνά|μνησις, ἐπ|ανα|μιμνῄσκω, μνεία, μνῆμα, μνημεῖον, μνήμη, μνημονεύω, μνημόσυνον, ὑπο|μιμνῄσκω, ὑπό|μνησις) aor. **ἐμνήσθην**, impv. **μνήσθητι**; fut. **μνησθήσομαι**; pf. **μέμνημαι**. *remember, keep in mind, call to mind; be concerned about; be remembered* (Ac 10.31; Re 16.19)

μισέω *hate, despise; disregard, be indifferent to* (Mt 6.24; Lk 16.13)

μισθ|απο|δοσία, ας f (μισθόομαι + δίδωμι) *reward; retribution, punishment*

μισθ|απο|δότης, **ου** m (μισθόομαι + δίδωμι) *rewarder* [He 11.6]

μίσθιος, **ου** m (μισθόομαι) *hired worker, day laborer*

μισθόομαι (ἀντι|μισθία, μισθ|απο|δοσία, μισθός, μίσθωμα, μισθωτός) *hire*

μισθός, **οῦ** m (μισθόομαι) *pay, wages; reward, recompense, gain; retribution, punishment*

μίσθωμα, **τος** n (μισθόομαι) *expense, rent; rented quarters* [Ac 28.30]

μισθωτός, **οῦ** m (μισθόομαι) *worker, laborer*

Μιτυλήνη, **ης** f *Mitylene* (**4** E-2)

Μιχαήλ m *Michael* (the archangel)

μνᾶ, **ᾶς** f *mina* (Greek coin worth 100 denarii or 1/10 of a talent)

Μνάσων, **ωνος** m *Mnason* [Ac 21.16]

μνεία, **ας** f (μιμνῄσκομαι) *remembrance, memory; mention*

μνῆμα, **τος** n (μιμνῄσκομαι) *grave, tomb*

μνημεῖον, **ου** n (μιμνῄσκομαι) *grave, tomb; monument* (Lk 11.47)

μνήμη, **ης** f (μιμνῄσκομαι) *remembrance, memory* [2 Pe 1.15]

μνημονεύω (μιμνῄσκομαι) *remember, keep in mind, think of; make mention of* (He 11.22)

μνημόσυνον, **ου** n (μιμνῄσκομαι) *memorial, memorial offering*

μνησθήσομαι fut. of **μιμνῄσκομαι**

μνήσθητι aor. impv. of **μιμνῄσκομαι**

μνηστεύομαι *be engaged, be promised in marriage*

μογγι|λάλος, **ον** (μόγις + λαλέω) either (1) a variant form of **μογιλάλος** or (2) an independent word mng. *speaking in a hoarse voice*

μογι|λάλος, **ον** (μόγις + λαλέω) *having difficulty in speaking; mute, dumb* [Mk 7.32]

μόγις (μογγι|λάλος, μογι|λάλος, μόλις [later form of μόγις], μόχθος) adv. *hardly, scarcely* [Lk 6.39]

μόδιος, **ου** m *basket, bucket* (a grain-measuring container of about 8 quarts)

μοιχαλίς, **ίδος** f (μοιχάομαι) *adulteress; unfaithful* (of men and women Jas 4.4); μοιχαλίδες *unfaithful* or *godless people*

μοιχάομαι (μοιχαλίς, μοιχεία, μοιχεύω, μοιχός) *commit adultery*

μοιχεία, **ας** f (μοιχάομαι) *adultery*

μοιχεύω (μοιχάομαι) *commit adultery*

μοιχός, **οῦ** m (μοιχάομαι) *adulterer*

μόλις adv. (μόγις) *with difficulty, hardly, scarcely*

Μολόχ m *Moloch* (Canaanite god) [Ac 7.43]

μολύνω (μολυσμός) *defile, make unclean*

μολυσμός, **οῦ** m (μολύνω) *defilement* [2 Cor 7.1]

μομφή, **ῆς** f (μέμφομαι) *cause for complaint, complaint; blame* [Col 3.13]

μονή, **ῆς** f (μονόομαι) *room;* μονὴν ποιῶ *live, stay* (Jn 14.23)

μονο|γενής, **ές** (μονόομαι + γίνομαι) *only, unique*

μονόομαι (μονή, μονο|γενής, μόνος, μον|όφθαλμος) *be left all alone* [1 Tm 5.5]

μόνος, **η**, **ον** (μονόομαι) (1) adj. *only, alone* (Mt 12.4; Php 4.15), κατὰ μόνας *alone;* (2) adv. **μόνον** *only, alone*

μον|όφθαλμος, ον (μονόομαι + ὀφθαλμός) *one-eyed*

μορφή, ῆς f (μορφόω) *nature, form*

μορφόω (μετα|μορφόομαι, μορφή, μόρφωσις, συμ|μορφίζομαι, σύμ|μορφος) *form*, μέχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν *until the nature of Christ is formed in you* [Ga 4.19]

μόρφωσις, εως f (μορφόω) *outward form* (2 Tm 3.5); *content, embodiment* (Ro 2.20)

μοσχο|ποιέω (μόσχος + ποιέω) *make a (metal) calf* [Ac 7.41]

μόσχος, ου m (μοσχο|ποιέω) *calf, young bull* or *ox*

μουσικός, οῦ m *musician* [Re 18.22]

μόχθος, ου m (μοχθέω = *work hard*, μόγις) *labor, hardship*

μυελός, ου m *marrow* (of bones) [He 4.12]

μυέομαι *learn the secret of* [Php 4.12]

μῦθος, ου m (παρα|μυθέομαι, παρα|μυθία, παρα|μύθιον) *myth, fanciful story*

μυκάομαι *roar* [Re 10.3]

μυκτηρίζω (ἐκ|μυκτηρίζω) *mock, make a fool of* [Ga 6.7]

μυλικός, ή, όν (μύλος) *pertaining to a mill* (λίθος μυλικός *millstone*) [Lk 17.2]

μύλινος, η, ον (μύλος) *pertaining to a mill, millstone* [Re 18.21]

μύλος, ου m (μυλικός, μύλινος) *mill; millstone* (μύλος ὀνικός *large millstone drawn by a donkey*)

Μύρα, ων n *Myra* (**4** F-3) [Ac 27.5]

μυριάς, άδος f (μυρίος) *group of ten thousand, myriad; countless thousands*

μυρίζω (μύρον) *pour perfume on* [Mk 14.8]

μύριοι, αι, α (μυρίος) *ten thousand* [Mt 18.24]

μυρίος, α, ον (δισ|μυριάς, μυριάς, μύριοι) *countless, thousands*

μύρον, ου n (μυρίζω) *ointment, perfume, oil*

Μυσία, ας f *Mysia* (**4** E-2)

μυστήριον, ου n *(God's) secret, mystery; revealed mystery; ultimate reality*

Μυτιλήνη alt. form of **Μιτυλήνη**

μυ|ωπάζω (μύω = *shut one's eyes* + ὤψ = *eyes, face*, ὁράω) *be shortsighted* [2 Pe 1.9]

μώλωψ, ωπος m *wound* [1 Pe 2.24]

μωμάομαι (μέμφομαι) *find fault with;* aor. pass. *be found fault with*

μῶμος, ου m (μέμφομαι) *blemish,* i. e. *a disgrace* [2 Pe 2.13]

μωραίνω (μωρία, μωρο|λογία, μωρός) aor. **ἐμώρανα**; aor. pass. subj. **μωρανθῶ**. *make foolish; make tasteless* (pass. *become tasteless*)

μωρία, ας f (μωραίνω) *foolishness*

μωρο|λογία, ας f (μωραίνω + λέγω) *foolish talk* [Eph 5.4]

μωρός, ά, όν (μωραίνω) *foolish* (μωρέ *you worthless fool!* Mt 5.22); τὸ μωρόν *foolishness*

Μωϋσῆς, έως m *Moses*

N

Ναασσών m *Nahshon*
Ναγγαί m *Naggai* [Lk 3.25]
Ναζαρά, **Ναζαρέθ** and **Ναζαρέτ** f *Nazareth* (**2** C-3)
Ναζαρηνός, **οῦ** m *inhabitant of Nazareth, Nazarene*
Ναζωραῖος, **ου** m *inhabitant of Nazareth, Nazarene*
Ναθάμ m *Nathan* [Lk 3.31]
Ναθαναήλ m *Nathanael*
ναί *yes; yes indeed, indeed, certainly; certainly so, surely*
Ναιμάν m *Naaman* [Lk 4.27]
Ναΐν f *Nain* (**2** C-4) [Lk 7.11]
ναός, **οῦ** m (νεω|κόρος) *temple, inner part of Jewish temple, sanctuary; model of a temple* or *shrine* (Ac 19.24)
Ναούμ m *Nahum* [Lk 3.25]
Ναραῖος alt. form of **Ναζωραῖος**
νάρδος, **ου** f *oil of nard* (an aromatic plant)
Νάρκισσος, **ου** m *Narcissus* [Ro 16.11]
ναυ|αγέω (ναῦς + ἄγνυμι = *break*) *be shipwrecked*
ναύ|κληρος, **ου** m (ναῦς + κληρόω) *ship-owner; captain* [Ac 27.11]
ναῦς acc. **ναῦν** f (ναυ|αγέω, ναύ|κληρος, ναῦτης) *ship* [Ac 27.41]
ναῦτης, **ου** m (ναῦς) *sailor*
Ναχώρ m *Nahor* [Lk 3.34]
νεανίας, **ου** m (νέος) *young man*
νεανίσκος, **ου** m (νέος) *young man*
Νέα Πόλις f *Neapolis* (**4** D-2) [Ac 16.11]
νεῖκος, **ους** n alt. form of **νῖκος**
νεκρός, **ά**, **όν** (νεκρόω) *dead, lifeless* (ὁ νεκρός *a dead person, corpse;* ἐπὶ νεκροῖς *in the case of dead persons* or *at death* He 9.17); *useless, ineffective*
νεκρόω (νεκρός, νέκρωσις) *put to death* (pf. pass. ptc. *as good as dead*)
νέκρωσις, **εως** f (νεκρόω) *death; barrenness* (of the womb of a childless woman)
νεο|μηνία, **ας** f (νέος + μήν) *new moon festival* [Col 2.16]
νέος, **α**, **ον** (ἀνα|νεόω, νεανίας, νεανίσκος, νεο|μηνία, νεότης, νεό|φυτος, νεωτερικός, νοσσία, νοσσίον, νοσσός) *new, fresh; young;* νεώτερος *young, younger, youngest*
νεότης, **ητος** f (νέος) *youth, youthfulness*
νεό|φυτος, **ον** (νέος + φύω) *recently converted* [1 Tm 3.6]
νεύω (δια|νεύω, ἐκ|νεύω, ἐν|νεύω, ἐπι|νεύω, κατα|νεύω) *motion, nod*
νεφέλη, **ης** f (νέφος) *cloud*
Νεφθαλίμ m *Naphtali:* (1) an Israelite tribe; (2) and its territory (**1** C-3, **2** C-3)
νέφος, **ους** n (νεφέλη) *cloud* [He 12.1]
νεφρός, **οῦ** m (lit. *kidney*) *mind, thought* [Re 2.23]
νεω|κόρος, **ου** m (ναός + κορέω = *sweep, be in charge of*) *temple keeper* [Ac 19.35]
νεωτερικός, **ή**, **όν** (νέος) *youthful, associated with youth* [2 Tm 2.22]

νή *by* (with the acc. to denote a solemn oath) [1 Cor 15.31]
νήθω *spin*
νηπιάζω (νήπιος) *be (like) a child* [1 Cor 14.20]
νήπιος, α, ον (νηπιάζω) *baby, infant, child; immature; innocent; under age* (Ga 4.1)
Νηρεύς, έως m *Nereus* [Ro 16.15]
Νηρί m *Neri* [Lk 3.27]
νησίον, ου n (νῆσος) *small island*
νῆσος, ου f (νησίον) *island*
νηστεία, ας f (νηστεύω) *fasting, going without food as a religious duty; hunger, starvation; the Fast* (of the Day of Atonement Ac 27.9)
νηστεύω (νηστεία, νῆστις) *fast, go without food as a religious duty*
νῆστις, ιδος acc. pl. **νήστεις** m and f (νηστεύω) *hungry, without food*
Νήφα alt. form of **Νύμφα**
νηφάλιος, α, ον (νήφω) *temperate, sober*
νήφω (ἀνα|νήφω, ἐκ|νήφω, νηφάλιος) *be sober; be self-controlled*
Νίγερ m *Niger* [Ac 13.1]
νίθω alt. form of **νήθω**
Νικάνωρ, ορος m *Nicanor* [Ac 6.5]
νικάω (νίκη, νῖκος, ὑπερ|νικάω) intrans. and trans. *conquer, overcome; win the verdict* (Ro 3.4)
νίκη, ης f (νικάω) *victory* [1 Jn 5.4]
Νικόδημος, ου m *Nicodemus*
Νικολαΐτης, ου m *Nicolaitan*
Νικόλαος, ου m *Nicolaus* [Ac 6.5]
Νικόπολις, εως f *Nicopolis* (**4** C-2) [Ti 3.12]
νῖκος, ους n (νικάω) *victory*
Νινευίτης, ου m *inhabitant of Nineveh* (*Nineveh* **3** E-2)
νιπτήρ, ῆρος m (νίπτω) *washbasin*
νίπτω (ἄ|νιπτος, ἀπο|νίπτω, νιπτήρ) aor. midd. impv. **νίψαι**. *wash;* midd. *wash oneself, wash for oneself*
νοέω (ἀ|μετα|νόητος, ἀ|νόητος, ἄ|νοια, δια|νόημα, δυσ|νόητος, ἔν|νοια, ἐπί|νοια, εὐ|νοέω, εὔ|νοια, κατα|νοέω, μετα|νοέω, μετά|νοια, νόημα, προ|νοέω, πρό|νοια, ὑπο|νοέω, ὑπό|νοια) *understand, perceive, discern; think over, consider; imagine, think* (Eph 3.20)
νόημα, τος n (νοέω) *mind, thought; method, design, plot* (2 Cor 2.11)
νόθος, η, ον *illegitimate* (as of children) [He 12.8]
νομή, ῆς f *pasture; spreading* (*spread, eat away,* ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει *just as gangrene eats away* 2 Tm 2.17)
νομίζω (ἀ|νομία, ἄ|νομος, ἀ|νόμως, ἀπο|νέμω, δια|νέμω, ἔν|νομος, κατα|κληρο|νομέω, κληρο|νομέω, κληρο|νομία, κληρο|νόμος, νομικός, νομίμως, νόμισμα, νομο|διδάσκαλος, νομο|θεσία, νομο|θετέομαι, νομο|θέτης, νόμος, οἰκο|νομέω, οἰκο|νομία, οἰκο|νόμος, παρα|νομέω, παρα|νομία, συγ|κληρο|νόμος) *think, suppose, assume* (οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν εἶναι *where we thought there would be a place of prayer* Ac 16.13); pass. *be the custom* (οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι *where it was customary for a place of prayer to be* Ac 16.13)
νομικός, ή, όν (νομίζω) *pertaining to the law;* ὁ νομικός *lawyer*
νομίμως (νομίζω) adv. *lawfully, legitimately, according to the rules*

νόμισμα, τος n (νομίζω) *coin, money* [Mt 22.19]

νομο|διδάσκαλος, ου m (νομίζω + διδάσκω) *teacher* or *interpreter of the law*

νομο|θεσία, ας f (νομίζω + τίθημι) *(God's) giving of the law* (to Israel) [Ro 9.4]

νομο|θετέομαι (νομίζω + τίθημι) *be given the law* (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆς νενομοθέτηται *on the basis of it* [i. e. the Levitical priesthood] *the people were given the law* He 7.11); *be based on* (He 8.6)

νομο|θέτης, ου m (νομίζω + τίθημι) *lawgiver* [Jas 4.12]

νόμος, ου m (νομίζω) *law* (often of the Jewish sacred tradition; ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται *the Hebrew Scriptures;* νόμος τοῦ ἀνδρός *marriage law* Ro 7.2); *principle, rule*

νοσέω (νόσημα, νόσος) *have an unhealthy desire* (περί) *for* [1 Tm 6.4]

νόσημα, τος n (νοσέω) *disease, illness*

νόσος, ου f (νοσέω) *disease, illness*

νοσσία, ᾶς f (νέος) *brood* [Lk 13.34]

νοσσίον, ου n (νέος) *young bird* (pl. *brood*) [Mt 23.37]

νοσσός, οῦ m (νέος) *young* (of birds); δύο νοσσοὺς περιστερῶν *two young pigeons* [Lk 2.24]

νοσφίζομαι *keep back for oneself; pilfer, embezzle*

νότος, ου m *south wind, southwest wind; south*

νου|θεσία, ας f (νοῦς + τίθημι) *instruction; warning*

νου|θετέω (νοῦς + τίθημι) *instruct, teach; warn*

νουν|εχῶς (νοῦς + ἔχω) adv. *wisely, sensibly* [Mk 12.34]

νοῦς, νοός, νοΐ, νοῦν m (νου|θεσία, νου|θετέω, νουν|εχῶς) *mind, thought, reason; attitude, intention, purpose; understanding, discernment*

Νύμφα, ας f *Nympha* or **Νυμφᾶς, ᾶ** m *Nymphas* [Col 4.15]

νύμφη, ης f (νυμφίος, νυμφών) *bride; daughter-in-law*

νυμφίος, ου m (νύμφη) *bridegroom*

νυμφών, ῶνος m (νύμφη) *wedding hall* (οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος *bridegroom's attendants, wedding guests*)

νῦν adv. *now, at the present* (often with article as equivalent of adj. *now, present* or noun *the present, the present time,* e. g. ἀπὸ τοῦ νῦν *from now on;* τὰ νῦν *but now, and now;* τὸ νῦν ἔχον *for the present* Ac 24.25); *now, then, indeed* (νῦν δὲ *but rather,* 2 Cor 5.11, etc.); ἄγε νῦν cf. **ἄγω**

νυνί adv. *now* (originally an emphatic form of νῦν)

νύξ, νυκτός f (δια|νυκτερεύω, ἔν|νυχα, μεσο|νύκτιον, νυχθ|ήμερον) *night*

νύσσω (κατά|νυξις, κατα|νύσσομαι) aor. **ἔνυξα**. *prick, stab* [Jn 19.34]

νυστάζω *grow drowsy; be asleep, be idle*

νυχθ|ήμερον, ου n (νύξ + ἡμέρα) *a night and a day* [2 Cor 11.25]

Νῶε m *Noah*

νωθρός, ά, όν *lazy, sluggish; hard* (of hearing)

νῶτος, ου m *back* (of the body) [Ro 11.10]

Ξ

ξαίνω *comb, clean* (of wool)
ξενία, ας f (ξενίζω) *place of lodging, room, guest room*
ξενίζω (ξενία, ξενο|δοχέω, ξένος, φιλο|ξενία, φιλό|ξενος) *entertain as a guest* (pass. *live, stay*); *surprise, astonish*
ξενο|δοχέω (ξενίζω + δέχομαι) *show hospitality* [1 Tm 5.10]
ξένος, η, ον (ξενίζω) *strange, foreign, unusual;* ὁ ξένος *stranger, foreigner; host* (Ro 16.23)
ξέστης, ου m *jug, pitcher, pot*
ξηραίνω (ξηρός) aor. **ἐξήρανα**; aor. pass. **ἐξηράνθην**; pf. pass. **ἐξήραμμαι.** *dry up, scorch;* pass. *wither; cease* (of a hemorrhage); *be ripe* (of a harvest); *become stiff* (Mk 9.18)
ξηρός, ά, όν (ξηραίνω) *dry* (ἡ ξηρά *land* Mt 23.15); *withered, paralyzed*
ξύλινος, η, ον (ξύλον) *wooden*
ξύλον, ου n (ξύλινος) *wood, tree; club; cross; stocks* (Ac 16.24)
ξυράομαι *shave, have oneself shaved*

Ο

ὁ, ἡ, τό pl. **οἱ, αἱ, τά** *the; this, that; he, she, it;* τοῦ with inf. *in order that, so that, with the result that, that*
ὀγδοήκοντα (ὀκτώ) *eighty*
ὄγδοος, η, ον (ὀκτώ) *eighth*
ὄγκος, ου m (ὑπέρ|ογκος) *impediment, something that gets in one's way* [He 12.1]
ὅδε, ἥδε, τόδε *this; he, she, it;* εἰς τήνδε τὴν πόλιν *into such and such a city* (Jas 4.13)
ὁδεύω (ἀμφ|όδον, δι|έξ|οδος, εἴσ|οδος, εὐ|οδόομαι, μεθ|οδεία, ὁδ|ηγέω, ὁδ|ηγός, ὁδοι|πορέω, ὁδοι|πορία, ὁδός, πάρ|οδος, συν|οδεύω, συν|οδία) *travel, be on a journey* [Lk 10.33]
ὁδ|ηγέω (ὁδεύω + ἄγω) *lead, guide*
ὁδ|ηγός, οῦ m (ὁδεύω + ἄγω) *guide, leader*
ὁδοι|πορέω (ὁδεύω + πορεύομαι) *travel, be on the way* [Ac 10.9]
ὁδοι|πορία, ας f (ὁδεύω + πορεύομαι) *walking, journey*
ὁδός, οῦ f (ὁδεύω) *way, road; journey* (σαββάτου ἔχον ὁδόν *a Sabbath day's journey away,* i.e. *about half a mile* Ac 1.12); *way of life, conduct; Way* (of the Christian faith and life)
ὀδούς, ὀδόντος m *tooth*
ὀδυνάομαι (ὀδύνη) *be in great pain; be deeply distressed* or *worried*
ὀδύνη, ης f (ὀδυνάομαι) *pain, sorrow*
ὀδυρμός, οῦ m *mourning, grieving*
Ὀζίας, ου m *Uzziah*

ὄζω (εὐ|ωδία, ἡδύ|οσμον, ὀσμή, ὄσφρησις) *give off an odor, stink* [Jn 11.39]

ὅ|θεν ([ὅς, ἥ,] ὅ) adv. *where, from where; and so, therefore, for which reason*

ὀθόνη, ης f (ὀθόνιον) *large piece of (linen) cloth*

ὀθόνιον, ου n (ὀθόνη) *linen cloth, wrapping*

οἶδα (σύν|οιδα) pf. with pres. mng. **ἴστε** may be 2 pl. ind. or impv., ind. 3 pl. **οἴδασι** and **ἴσασι**, subj. **εἰδῶ**, inf. **εἰδέναι**, masc. ptc. **εἰδώς**, fem. ptc. **εἰδυῖα;** plpf. **ᾔδειν**; fut. **εἰδήσω**. *know, know (about); understand, perceive* (τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες *be very sure of this* or *you know this very well* Eph 5.5); *experience, learn, know how; be acquainted with, recognize, acknowledge; remember* (1 Cor 1.16); *pay proper respect to* (1 Th 5.12)

οἰέσθω impv. 3 sg. of **οἶμαι**

οἰκεῖος, ου m (οἰκέω) *member of the household; member of a family* (1 Tm 5.8)

οἰκετεία, ας f (οἰκέω) *household (slaves)* [Mt 24.45]

οἰκέτης, ου m (οἰκέω) *house servant, servant*

οἰκέω (ἀν|οικο|δομέω, ἐγ|κατ|οικέω, ἐν|οικέω, ἐπ|οικο|δομέω, κατ|οικέω, κατ|οίκησις, κατ|οικητήριον, κατ|οικία, κατ|οικίζω, μετ|οικεσία, οἰκεῖος, οἰκετεία, οἰκέτης, οἴκημα, οἰκητήριον, οἰκία, οἰκιακός, οἰκο|δεσποτέω, οἰκο|δεσπότης, οἰκο|δομέω, οἰκο|δομή, οἰκο|δόμος, οἰκο|νομέω, οἰκο|νομία, οἰκο|νόμος, οἰκουμένη, οἰκ|ουργός, παν|οικεί, παρ|οικέω, παρ|οικία, πάρ|οικος, περι|οικέω, περί|οικος, συν|οικέω, συν|οικο|δομέω) intrans. *live, dwell;* trans. *live in* (1 Tm 6.16)

οἴκημα, τος n (οἰκέω) *prison cell* [Ac 12.7]

οἰκητήριον, ου n (οἰκέω) *dwelling, home*

οἰκία, ας f (οἰκέω) *house, home, property; family, household*

οἰκιακός, οῦ m (οἰκέω) *member of a household*

οἰκο|δεσποτέω (οἰκέω + δέω) *run the household* [1 Tm 5.14]

οἰκο|δεσπότης, ου m (οἰκέω + δέω) *householder, landowner, master*

οἰκο|δομέω (οἰκέω + δῶμα) *build, erect; build up, encourage, strengthen, edify; rebuild, restore*

οἰκο|δομή, ῆς f (οἰκέω + δῶμα) *upbuilding, strengthening, encouragement; building, structure*

οἰκο|δόμος, ου m (οἰκέω + δῶμα) *builder* [Ac 4.11]

οἰκο|νομέω (οἰκέω + νομίζω) *be manager, be steward* [Lk 16.2]

οἰκο|νομία, ας f (οἰκέω + νομίζω) *management of a household; task, work, responsibility; (divine) plan* (Eph 1.10; 3.9; 1 Tm 1.4)

οἰκο|νόμος, ου m (οἰκέω + νομίζω) *steward, manager; treasurer* (of a city); *trustee* (Ga 4.2)

οἶκος, ου m (οἰκέω) *house, home* (κατ' οἶκον or κατὰ [τοὺς] οἴκους *from house to house;* ἡ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησία *the church in their house*); *family household; nation, people; temple, sanctuary*

οἰκουμένη, **ης** f (οἰκέω) *world; inhabited earth; humankind; Roman Empire*

οἰκ|ουργός, **όν** (οἰκέω + ἐργάζομαι) *devoted to home duties* [Tt 2.5]

οἰκτιρμός, **οῦ** m (οἰκτίρω) *compassion, mercy, pity*

οἰκτίρμων, **ον** (οἰκτίρω) *merciful, compassionate*

οἰκτίρω (οἰκτιρμός, οἰκτίρμων) fut. **οἰκτιρήσω**. *have compassion on*

οἶμαι (contracted from **οἴομαι**) impv. 3 sg. **οἰέσθω**, ptc. **οἰόμενος**. *suppose, think*

οἰνο|πότης, **ου** m (οἶνος + πίνω) *drinker, drunkard*

οἶνος, **ου** m (οἰνο|πότης, οἰνο|φλυγία, πάρ|οινος) *wine*

οἰνο|φλυγία, **ας** f (οἶνος + φλύω = *overflow*) *drunkenness* [1 Pe 4.3]

οἷος, **α**, **ον** relative pro. *such as, as, of what kind;* οἷος . . . τοιοῦτος *as . . . so; such as* (Mk 13.19); οὐχ οἷον δὲ ὅτι *but it is not as though* or perhaps *it is not possible* (Ro 9.6); οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα *what terrible persecutions I endured!* 2 Tm 3.11; οἷος δήποτ' οὖν *whatever, whatever kind of* (Jn 5.4)

οἴσω fut. of **φέρω**

ὀκνέω (ὀκνηρός) *delay, hesitate* [Ac 9.38]

ὀκνηρός, **ά**, **όν** (ὀκνέω) *lazy; troublesome, irksome* (Php 3.1)

ὀκτα|ήμερος, **ον** (ὀκτώ + ἡμέρα) *on the eighth day* [Php 3.5]

ὀκτώ (ὀγδοήκοντα, ὄγδοος, ὀκτα|ήμερος) *eight*

ὄλεθρος, **ου** m (ὀλοθρεύω) *destruction, ruin, death*

ὀλιγο|πιστία, **ας** f (ὀλιγωρέω + πιστεύω) *littleness of faith* [Mt 17.20]

ὀλιγό|πιστος, **ον** (ὀλιγωρέω + πιστεύω) *of little faith*

ὀλίγος, **η**, **ον** (ὀλιγωρέω) *little, small,* pl. *few* (ἐν ὀλίγῳ *in a short while, briefly;* πρὸς ὀλίγον *for a little while, in only a small way;* δι' ὀλίγων *briefly*); adv. ὀλίγον *a little, only a little*

ὀλιγό|ψυχος, **ον** (ὀλιγωρέω + ψύχομαι) *fainthearted, discouraged* [1 Th 5.14]

ὀλιγωρέω (ὀλιγο|πιστία, ὀλιγό|πιστος, ὀλίγος, ὀλιγό|ψυχος, ὀλίγως) *think* or *make lightly of* [He 12.5]

ὀλοθρευτής, **οῦ** m (ὀλοθρεύω) *destroyer* (of an angel) [1 Cor 10.10]

ὀλοθρεύω (ἀπ|ώλεια, ἐξ|ολεθρεύω, ὄλεθρος, ὀλοθρευτής, συν|απ|όλλυμαι) *destroy* (ὁ ὀλοθρεύων = ὀλοθρευτής) [He 11.28]

ὁλο|καύτωμα, **τος** n (ὅλος + καίω) *whole burnt offering*

ὁλο|κληρία, **ας** f (ὅλος + κληρόω) *full health, soundness* [Ac 3.16]

ὁλό|κληρος, **ον** (ὅλος + κληρόω) *sound, whole, complete*

ὀλολύζω *wail, moan* [Jas 5.1]

ὅλος, **η**, **ον** (καθ|όλου, ὁλο|καύτωμα, ὁλο|κληρία, ὁλό|κληρος, ὁλο|τελής, ὅλως) *whole, all, complete, entire* (δι' ὅλου *throughout*); *altogether, wholly* (Jn 9.34; 13.10)

ὁλο|τελής, **ές** (ὅλος + τελέω) *wholly, in every part* [1 Th 5.23]

Ὀλυμπᾶς, **ᾶ** m *Olympas* [Ro 16.15]

ὄλυνθος, **ου** m *late fig, unripe fig* [Re 6.13]

ὅλως (ὅλος) adv. *at all; actually*
ὄμβρος, **ου** m *shower, rainstorm* [Lk 12.54]
ὁμείρομαι *yearn for, long for* [1 Th 2.8]
ὁμ|ιλέω (ὁμοιόω + εἴλω = *roll up, wrap around*) *talk, converse*
ὁμι|λία, **ας** f (see ὁμ|ιλέω) *company, association* [1 Cor 15.33]
ὅμι|λος, **ου** m (see ὁμ|ιλέω) *crowd, multitude, people*
ὁμίχλη, **ης** f *mist, fog* [2 Pe 1.17]
ὄμμα, **τος** n (ὁράω) *eye*
ὀμνύω and **ὄμνυμι** (ὁρκ|ωμοσία, συν|ωμοσία) inf. **ὀμνύναι**; aor. **ὤμοσα**, inf. **ὀμόσαι**. *swear, vow, make an oath*
ὁμο|θυμαδόν (ὁμοιόω + θυμόομαι) adv. *with one mind, by common consent, together*
ὁμοιάζω (ὁμοιόω) *be like, resemble*
ὁμοιο|παθής, **ές** (ὁμοιόω + πάσχω) *like in every way*
ὅμοιος, **α**, **ον** (ὁμοιόω) *of the same nature, like, similar*
ὁμοιότης, **ητος** f (ὁμοιόω) *likeness, similarity;* κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα *in everything the same way (we are)* (He 4.15)
ὁμοιόω (ἀνθ|ομο|λογέομαι, ἀφ|ομοιόω, ἐξ|ομο|λογέω, ὁμ|ιλέω, ὁμι|λία, ὅμι|λος, ὁμο|θυμαδόν, ὁμοιάζω, ὁμοιο|παθής, ὅμοιος, ὁμοιότης, ὁμοίωμα, ὁμοίως, ὁμοίωσις, ὁμο|λογέω, ὁμο|λογία, ὁμο|λογουμένως, ὁμό|τεχνος, ὁμοῦ, ὁμό|φρων, ὅμως, παρ|οιμία, παρ|ομοιάζω, παρ|όμοιος) *make like* (pass. *resemble, be like;* ὁμοιωθεὶς ἀνθρώπῳ *in human form* Ac 14.11); *compare*
ὁμοίωμα, **τος** n (ὁμοιόω) *likeness* (ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος *being born in human likeness* Php 2.7); *appearance* (Re 9.7); *something made to look like, image* (Ro 1.23)
ὁμοίως (ὁμοιόω) adv. *in the same way, likewise, too, so*
ὁμοίωσις, **εως** f (ὁμοιόω) *likeness* [Jas 3.9]
ὁμο|λογέω (ὁμοιόω + λέγω) *confess; admit; declare, say plainly; promise; claim* (Tt 1.16); *give thanks to* or *praise* (He 13.15)
ὁμο|λογία, **ας** f (ὁμοιόω + λέγω) *confession, profession*
ὁμο|λογουμένως (ὁμοιόω + λέγω) adv. *undeniably* [1 Th 3.16]
ὀμόσαι aor. inf. of **ὀμνύω**
ὁμό|τεχνος, **ον** (ὁμοιόω + τίκτω) *of the same trade* [Ac 18.3]
ὁμοῦ (ὁμοιόω) adv. *together*
ὁμό|φρων, **ον** (ὁμοιόω + φρονέω) *of one mind* [1 Pe 3.8]
ὅμως (ὁμοιόω) adv. *even; nevertheless*
ὀναίμην aor. opt. of **ὀνίναμαι**
ὄναρ n *dream* (κατ' ὄναρ *in a dream*)
ὀνάριον, **ου** n (ὄνος) *(young) donkey* [Jn 12.14]
ὀνειδίζω (ὀνειδισμός, ὄνειδος) *reproach, denounce, insult*
ὀνειδισμός, **οῦ** m (ὀνειδίζω) *reproach, insult, abuse; disgrace, shame*
ὄνειδος, **ους** n (ὀνειδίζω) *disgrace, insult* [Lk 1.25]
Ὀνήσιμος, **ου** m *Onesimus*
Ὀνησίφορος, **ου** m *Onesiphorus*
ὀνικός, **ή**, **όν** (ὄνος) *of a donkey* (cf. **μύλος**)
ὀνίναμαι, aor. opt. **ὀναίμην**. *benefit, profit, have joy* [Phm 20]

ὄνομα, τος n (ὀνομάζω) *name* (κατ' ὄνομα *by name*); *title; person; authority, power; status, category* (e. g. εἰς ὄνομα προφήτου *because he is a prophet;* ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστε *because you are followers of Christ* Mk 9.41); *reputation* (Mk 6.14; Re 3.1)

ὀνομάζω (ἐπ|ονομάζομαι, εὐ|ώνυμος, ὄνομα, το|ὔνομα, ψευδ|ώνυμος) *name, call* (pass. *be known* or *heard of* Ro 15.20); *pronounce* (Ac 19.13); *mention, talk about* (Eph 5.3)

ὄνος, ου m and f (ὀνάριον, ὀνικός) *donkey*

ὄντως (εἰμί) adv. *really, certainly, indeed; real* (used as attributive adj.)

ὄξος, ους n (ὀξύς) *sour wine*

ὀξύς, εῖα, ύ (ὄξος, παρ|οξύνομαι, παρ|οξυσμός) *sharp; swift* (Ro 3.15)

ὀπή, ῆς f *opening, hole, cave*

ὄπισθεν (ὀπίσω) (1) adv. *behind, from behind; on the back, outside* (Re 5.1); (2) prep. with gen. *behind; after* (Mt 15.23)

ὀπίσω (ὄπισθεν) (1) prep. with gen. *after* (after ἔρχομαι or related verbs often *follow, be a disciple*); *behind; away from* (Mt 16.23; Mk 8.33); (2) adv. *back, behind* (εἰς τὰ ὀπίσω *back; around* Jn 20.14; τὰ ὀπίσω *what lies behind* Php 3.13)

ὁπλίζομαι (καθ|οπλίζω, ὅπλον, παν|οπλία) *arm oneself with*

ὅπλον, ου n (ὁπλίζομαι) *weapon; tool, instrument*

ὁποῖος, α, ον (ποῦ) correlative pro. *of what sort, as, such as* (ὁποῖοί ποτε ἦσαν οὐδέν μοι διαφέρει *I didn't care who they were* Ga 2.6)

ὁπότε adv. (ποῦ) *when*

ὅπου adv. (ποῦ) *where* (ὅπου ἄν or ὅπου ἐάν *wherever, whenever*); *whereas, while*

ὀπτάνομαι (ὁράω) *appear, be seen* [Ac 1.3]

ὀπτασία, ας f (ὁράω) *vision*

ὀπτός, ή, όν *broiled, baked*

ὀπώρα, ας f (φθιν|οπωρινός) *fruit* [Re 18.14]

ὅπως or **ὅπως ἄν** (ποῦ) *that, in order that*

ὅραμα, τος n (ὁράω) *vision; sight, something seen* (Ac 7.31)

ὅρασις, εως f (ὁράω) *vision; appearance*

ὁρατός, ή, όν (ὁράω) *visible* [Col 1.16]

ὁράω (ἀ|όρατος, αὐτ|όπτης, ἀφ|οράω, ἐν|ώπιον, ἐπ|οπτεύω, ἐπ|όπτης, ἔσ|οπτρον, εὐ|προσ|ωπέω, ἐφ|οράω, καθ|οράω, κατ|εν|ώπιον, μυ|ωπάζω, ὀπτάνομαι, ὀπτασία, ὅραμα, ὅρασις, ὁρατός, ὀφθαλμο|δουλία, ὄψις, προ|οράω, προσ|ωπο|λημπτέω, προσ|ωπο|λήμπτης, προσ|ωπο|λημψία, πρόσ|ωπον, σκυθρ|ωπός, συν|οράω, ὑπερ|οράω, ὑπ|ωπιάζω, φρουρέω) impf. 3 pl. **ἑώρων**; fut. **ὄψομαι**; aor. **εἶδα** and **εἶδον**, ptc. **ἰδών**, impv. **ἴδετε**; pf. **ἑώρακα** and **ἑόρακα**; aor. pass. **ὤφθην**, ptc. **ὀφθείς**; fut. pass. **ὀφθήσομαι**. trans. *see, observe, notice* (pass. *appear*); *perceive, understand, recognize; experience; visit, come to see* (He 13.23); intrans. *make sure, see to, take care* (ὅρα μή *do not do that*)

ὀργή, ῆς f (ὀργίζομαι) *wrath, anger; retribution, punishment; revenge*

ὀργίζομαι (ὀργή, ὀργίλος, παρ|οργίζω, παρ|οργισμός, προ|ορίζω) *be angry, be furious*

ὀργίλος, η, ον (ὀργίζομαι) *quick-tempered* [Tt 1.7]

ὀργυιά, ᾶς f (ὀρέγομαι) *fathom* (six feet)

ὀρέγομαι (ὀργυιά, ὄρεξις) *be eager for, long for, desire*

ὀρεινή, ῆς f *hill country*

ὄρεξις, εως f (ὀρέγομαι) *lustful passion, illicit desire* [Ro 1.27]

ὀρθο|ποδέω (ὀρθός + πούς) *be consistent* (πρός) *with* or *make progress* (πρός) *towards* [Ga 2.14]

ὀρθός, ή, όν (ἀν|ορθόω, δι|όρθωμα, δι|όρθωσις, ἐπ|αν|όρθωσις, ἐπι|δι|ορθόω, ὀρθο|ποδέω, ὀρθο|τομέω, ὀρθῶς) *straight; upright, erect*

ὀρθο|τομέω (ὀρθός + τομός) *use* or *interpret correctly* [2 Tm 2.15]

ὀρθρίζω (ὀρθρινός, ὄρθρος) *come early in the morning* [Lk 21.38]

ὀρθρινός, ή, όν (ὀρθρίζω) *early in the morning* [Lk 24.22]

ὄρθρος, ου m (ὀρθρίζω) *early morning* (cf. βαθύς Lk 24.1; ὑπὸ τὸν ὄρθρον *at daybreak* Ac 5.21)

ὀρθῶς (ὀρθός) adv. *rightly, correctly properly; plainly, without any trouble* (Mk 7.35)

ὁρίζω (ἀπο|δι|ορίζω, ἀφ|ορίζω, ὅριον, ὁρο|θεσία, ὅρος) aor. **ὥρισα**; aor. pass. **ὡρίσθην**; pf. pass. **ὥρισμαι**. *decide, determine; appoint, designate*

ὅριον, ου n (ὁρίζω) *territory, region; neighborhood, vicinity*

ὁρκίζω (ἐν|ορκίζω, ἐξ|ορκίζω, ἐξ|ορκιστής, ἐπι|ορκέω, ἐπί|ορκος, ὅρκος, ὁρκ|ωμοσία) *beg (someone)* τὸν θεόν *in the name of God* (Mk 5.7); *command (someone)* τὸν Ἰησοῦν *in the name of Jesus* (Ac 19.13)

ὅρκος, ου m (ὁρκίζω) *oath, vow*

ὁρκ|ωμοσία, ας f (ὁρκίζω + ὀμνύω) *oath, taking an oath*

ὁρμάω (ἀφ|ορμή, κονι|ορτός, ὁρμή, ὅρμημα) *rush*

ὁρμή, ῆς f (ὁρμάω) *impulse, attempt; mind, will*

ὅρμημα, τος n (ὁρμάω) *violence* [Re 18.21]

ὄρνεον, ου n (ὄρνις) *bird*

ὄρνις, ιθος f (ὄρνεον) *hen*

ὁρο|θεσία, ας f (ὁρίζω + τίθημι) *limit, boundary* [Ac 17.26]

ὄρος, ους n *mountain, hill, mount*

ὅρος, ου m (ὁρίζω) *limit, boundary*

ὀρύσσω (δι|ορύσσω, ἐξ|ορύσσω) aor. **ὤρυξα**. *dig; dig a hole in*

ὀρφανός, ή, όν (ἀπ|ορφανίζω) *orphaned* (noun *orphan* Mk 12.40); *alone, friendless* (Jn 14.18)

ὀρχέομαι *dance*

ὅς, ἥ, ὅ (οὗ, πόθεν) relative pro. *who, which, what, that* (ὃς ἄν or ὃς ἐάν *whoever;* ὃς μὲν . . . ὃς δέ *one . . . another*); *he, she*

ὁσάκις adv. (ὅσος) *as often as, whenever*

ὅσιος, α, ον (ἀν|όσιος, ὁσιότης, ὁσίως) *holy* (τὰ ὅσια *sacred promises* or *blessings* Ac 13.34); *devout, pious*

ὁσιότης, ητος f (ὅσιος) *holiness*

ὁσίως adv. (ὅσιος) *in a manner pleasing to God* [1 Th 2.10]

ὀσμή, **ῆς** f (ὄζω) *fragrance* (ὀσμὴ εὐωδίας *sweet-smelling offering* or *fragrant scent* Php 4.18)

ὅσ|ος, **η**, **ον** (ὁσάκις) correlative pro. *as much as, how much; as great as, how great; as far as, how far; whoever* (= ὅσος ἄν, ὅσος ἐάν); pl. *as many as, all, everyone;* ἐφ' ὅσον *inasmuch as, while;* καθ' ὅσον *just as, as* (καθ' ὅσον . . . κατὰ τοσοῦτο or ὅσα . . . τοσοῦτον *to the degree that . . . to the same degree;* κατὰ πάντα ὅσα ἄν *whatever* Ac 3.22); ὅσῳ *as, just as, to the degree that* (He 8.6); ὅσον . . . μᾶλλον περισσότερον *the more . . . the more* (Mk 7.36); τοσούτῳ . . . ὅσῳ *(by) as much . . . as* (He 1.4); ὅσον χρόνον *as long as* (Mk 2.19); ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον *for in a very short while* (He 10.37)

ὅσ|περ, **ἥ|περ**, **ὅ|περ** (ὅς, ἥ, ὅ + -πέρ [emphatic particle]) *who, which*

ὀστέον, **ου** and **ὀστοῦν**, **οῦ** n *bone*

ὅστις, **ἥτις**, **ὅ τι** (ὅς, ἥ, ὅ + τίς) *who, which; whoever, whichever; anyone, someone*

ὀστράκινος, **η**, **ον** *made of baked clay, pottery*

ὄσφρησις, **εως** f (ὄζω) *sense of smell, nose* [1 Cor 12.17]

ὀσφύς, **ύος** f *waist; reproductive organs* (ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ *his descendant* Ac 2.30; ἐξέρχομαι ἐκ τῆς ὀσφύος *be descended from* He 7.5)

ὅτ|αν (ὅς + ἄν) *when, whenever, as often as* (εἰ μὴ ὅταν *until* Mk 9.9)

ὅ|τε conj. (ὅς + τέ) *when, at which time; while, as long as*

ὅ|τι conj. (ὅς + τίς) *that* (τί ὅτι *why?* ὡς ὅτι *that* generally introducing the subjective opinion of the writer, e.g. 2 Cor 5.19; 11.21; 2 Th 2.2); *because, for, since;* may mark the beginning of direct discourse

οὗ adv. (ὅς) *where* (οὗ ἐάν *wherever*); *to which*

οὔ *no*

οὐ (**οὐκ**, **οὐχ**) *not* (generally used with indicative verbs); used in questions when an affirmative answer is expected

οὐά interj. *aha! ha!* [Mk 15.29]

οὐαί (1) interj. *how horrible it will be!* (2) f noun *horror, disaster, calamity*

οὐ|δαμῶς adv. (οὐ + δέ) *by no means, not at all* [Mt 2.6]

οὐ|δέ (οὐ + δέ) *neither, nor, and not* (οὐδὲ . . . οὐδέ *neither . . . nor;* ἀλλ' οὐδέ *neither, not even*); *not, not even*

οὐ|δείς, **οὐδε|μία**, **οὐ|δέν** (οὐ + δέ + εἷς, μία, ἕν) *no one, nothing; no; worth nothing;* οὐδέν *not at all, in no respect*

οὐ|δέ|ποτε (οὐ + δέ + ποτέ) adv. *never*

οὐ|δέ|πω (οὐ + δέ + -πω [particle] = *yet, up to this time*) adv. *not yet* (οὐδέπω οὐδείς *no one ever before*)

οὐ|θείς = **οὐ|δείς**

οὐκ|έτι adv. (οὐ + ἔτι) *no longer, no more* (οὐκέτι οὐ μή *never again*)

οὐκ|οῦν adv. (οὐ + οὖν) *so, then* [Jn 18.37]

οὖν *therefore, then; thus, so, accordingly*

οὔ|πω (οὐ + -πω [particle] = *yet, up to this time*) adv. *not yet* (οὐδεὶς οὔπω *no one ever before*)

οὐρά, ᾶς f *tail*

οὐράνιος, ον (οὐρανός) *heavenly, in heaven, from heaven*

οὐρανό|θεν adv. (οὐρανός) *from heaven*

οὐρανός, οῦ m (ἐπ|ουράνιος, μεσ|ουράνημα, οὐράνιος, οὐρανό|θεν) *heaven* (also used of God to avoid mention of the sacred name); *sky*

Οὐρβανός, οῦ m *Urbanus* [Ro 16.9]

Οὐρίας, ου m *Uriah* [Mt 1.6]

οὖς, ὠτός n (ἐν|ωτίζομαι, ὠτάριον, ὠτίον) *ear* (πρὸς τὸ οὖς λαλέω *whisper* Lk 12.3); *hearing*

οὐσία, ας f (εἰμί) *property, money, wealth*

οὔ|τε adv. (οὐ + τέ) *not, no, nor* (οὔτε . . . οὔτε *neither . . . nor*)

οὗτος, αὕτη, τοῦτο (οὕτω, οὕτως) demonstrative pro. and adj. *this, this one; he, she, it;* τοῦτ' ἔστιν *that is, which means*

οὕτω and **οὕτως** (οὗτος) (1) adv. *in this way, thus, so, in the same way, like this* (ἔχειν οὕτως often *be so* or *true;* τὸ οὕτως εἶναι *to remain as one is* 1 Cor 7.26); *as follows;* (2) adj. *such, of such kind* (ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως *one of one kind and one of another* 1 Cor 7.7)

οὐχί (emphatic form of **οὐ**) *not; no, no indeed;* used in questions when an affirmative answer is expected

ὀφειλέτης, ου m (ὀφείλω) *one who is under obligation, debtor; one who is guilty, offender, sinner*

ὀφειλή, ῆς f (ὀφείλω) *debt; what is due* (with specific reference to conjugal rights 1 Cor 7.3)

ὀφείλημα, τος n (ὀφείλω) *debt* (κατὰ ὀφείλημα *as a debt* Ro 4.4); *wrong, sin, guilt*

ὀφείλω (ὀφειλέτης, ὀφειλή, ὀφείλημα, ὄφελον, προσ|οφείλω) *owe; ought, must, be bound* or *obligated; sin against, wrong* (Lk 11.4)

ὄφελον (ὀφείλω) *would that, I wish* (fixed form introducing an unattainable wish)

ὄφελος, ους n (ὠφελέω) *gain, benefit* (τί τὸ ὄφελος *what good is it?* Jas 2.14, 16)

ὀφθαλμο|δουλία, ας f (ὁράω + δουλόω) *eye-service, service rendered merely for the sake of impressing others*

ὀφθαλμός, οῦ m (ἀντ|οφθαλμέω, μον|όφθαλμος, ὁράω, ὀφθαλμο|δουλία) *eye* (ὀφθαλμὸς πονηρός *envy, jealousy* Mk 7.22; οἷς κατ' ὀφθαλμούς *before whose eyes* Ga 3.1); *sight* (Ac 1.9)

ὀφθείς aor. pass. ptc. of **ὁράω**

ὀφθήσομαι fut. pass. of **ὁράω**

ὄφις, εως m *snake, serpent*

ὀφρύς, ύος f *brow, edge* (of a hill) [Lk 4.29]

ὀχλέω (ἐν|οχλέω, ὀχλο|ποιέω, ὄχλος, παρ|εν|οχλέω) *trouble, harass* [Ac 5.16]

ὀχλο|ποιέω (ὀχλέω + ποιέω) *gather a crowd* or *mob* [Ac 17.5]

ὄχλος, ου m (ὀχλέω) *crowd, multitude; (common) people; mob*

ὀχύρωμα, τος n *stronghold, fortress* [2 Cor 10.4]

ὀψάριον, ου n (ὀψ|ώνιον, παρ|οψίς) *fish*

ὀψέ (ὄψιος) (1) adv. *late in the day, evening;* (2) prep. with gen. *after*

ὀψία, ας f (ὄψιος) *evening*

ὄψιμος, ου m (ὄψιος) *late rain* (of the rain that comes late in the season), *spring rain* [Jas 5.7]

ὄψιος, α, ον (ὀψέ, ὀψία, ὄψιμος) *late*

ὄψις, εως f (ὁράω) *face;* κατ' ὄψιν *by outward appearances, by external standards*

ὄψομαι fut. of **ὁράω**

ὀψ|ώνιον, ου n (ὀψάριον + ὠνέομαι) *pay, wages, compensation; support* (2 Cor 11.8); *expense* (1 Cor 9.7)

Π

παγιδ|εύω (παγίς) *trap, entangle* [Mt 22.15]

παγίς, ίδος f (παγιδ|εύω) *snare, trap*

παθεῖν aor. inf. of **πάσχω**

πάθημα, τος n (πάσχω) *suffering; passion, desire* (Ro 7.5; Ga 5.24)

παθητός, ή, όν (πάσχω) *subject to suffering, must suffer* [Ac 26.23]

πάθος, ους n (πάσχω) *lustful passion*

παθών, παθοῦσα aor. masc. and fem. ptc. of **πάσχω**

παιδ|αγωγός, οῦ m (παίζω + ἄγω) *instructor, teacher, guide*

παιδάριον, ου n (παίζω) *boy* [Jn 6.9]

παιδεία, ας f (παίζω) *discipline; instruction, training*

παιδευτής, οῦ m (παίζω) *teacher; one who disciplines* or *corrects*

παιδεύω (παίζω) *instruct, train, teach; discipline, correct; whip, scourge, beat*

παιδιόθεν adv. (παίζω) *from childhood* [Mk 9.21]

παιδίον, ου n (παίζω) *child; infant*

παιδίσκη, ης f (παίζω) *maid, slave-girl, slave*

παίζω (ἀ|παίδευτος, ἐμ|παιγμονή, ἐμ|παιγμός, ἐμ|παίζω, ἐμ|παίκτης, παιδ|αγωγός, παιδάριον, παιδεία, παιδευτής, παιδιόθεν, παιδίον, παιδίσκη, παῖς) *amuse oneself, dance, play* [1 Cor 10.7]

παῖς, παιδός m and f (παίζω) *servant, slave; child, boy, girl*

παίω *strike, hit; sting* (Re 9.5)

πάλαι adv. (παλαιόω) *long ago; formerly; all this time* (2 Cor 12.19); *already* (Mk 15.44)

παλαιός, ά, όν (παλαιόω) *old, obsolete; former*

παλαιότης, ητος f (παλαιόω) *age, obsolescene;* ὥστε δουλεύειν ... παλαιότητι γράμματος *so as not to serve in the old way of a written law* [Ro. 7.6]

παλαιόω (ἔκ|παλαι, πάλαι, παλαιός, παλαιότης) *make* or *declare old* or *obsolete;* pass. *become old* or *obsolete, wear out*

πάλη, ης f *struggle, fight* [Eph 6.12]

παλιγ|γενεσία, ας f (πάλιν + γίνομαι) *rebirth, new birth; new age, next world*

πάλιν adv. (παλιγ|γενεσία) *again, once more* (εἰς τὸ πάλιν = πάλιν 2 Cor 13.2); *back; furthermore; on the other hand, yet*

παμ|πληθεί adv. (πᾶς + πίμπλημι) *together, one and all* [Lk 23.18]

Παμφυλία, ας f *Pamphylia* (**4** F-3)

παν|δοχεῖον, ου n (πᾶς + δέχομαι) *inn* [Lk 10.34]

παν|δοχεύς, έως m (πᾶς + δέχομαι) *inn-keeper* [Lk 10.35]

παν|ήγυρις, εως f (πᾶς + ἀγοράζω) *festal gathering, joyful gathering* [He 12.22]

παν|οικεί adv. (πᾶς + οἰκέω) *with one's entire household* [Ac 16.34]

παν|οπλία, ας f (πᾶς + ὁπλίζομαι) *armor*

παν|ουργία, ας f (πᾶς + ἐργάζομαι) *trickery, deceit, craftiness, cunning*

παν|οῦργος, ον (πᾶς + ἐργάζομαι) *tricky, deceitful, crafty, cunning* [1 Cor 12.16]

πανταχῆ adv. (πᾶς) *everywhere* [Ac 21.28]

πανταχοῦ adv. (πᾶς) *everywhere*

παν|τελής, ές (πᾶς + τελέω) *complete;* εἰς τὸ παντελές *fully, completely* (Lk 13.11), *forever, completely* (He 7.25)

πάντη adv. (πᾶς) *in every way* [Ac 24.3]

πάντοθεν adv. (πᾶς) *on all sides, entirely; from every quarter, from all directions*

παντο|κράτωρ, ορος m (πᾶς + κρατέω) *the Almighty* (of God)

πάντοτε adv. (πᾶς) *always, at all times*

πάντως adv. (πᾶς) *by all means, surely, certainly, doubtless;* οὐ πάντως *not at all, by no means; not at all meaning* (1 Cor 5.10)

παρά prep. with: (1) gen. *from, of* (τὰ παρά τινος *one's provisions, money* or *gift;* οἱ παρ' αὐτοῦ *his family* Mk 3.21; ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη *my covenant* Ro 11.27); *by, with;* (2) dat. *with, in the presence of, before; in the judgment of; near, beside; for;* (3) acc. *beside, by, at; on, along; to; than, more than, above; rather than; contrary to;* παρὰ τοῦτο *because of this* (1 Cor 12.15, 16); παρὰ μίαν *less one* (2 Cor 11.24)

παρα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. **παρέβην**. trans. *break, disobey;* intrans. *turn away, leave*

παρα|βάλλω (βάλλω) aor. **παρέβαλον**. *arrive, come near* [Ac 20.15]

παρά|βασις, εως f (βαίνω = *go, walk*) *disobedience, sin; breaking, violation* (lit. *overstepping*)

παρα|βάτης, ου m (βαίνω = *go, walk*) *one who breaks* or *disobeys* (God's Law)

παρα|βιάζομαι (βιάζω) *urge; persuade*

παρα|βολεύομαι (βολεύομαι) *risk, expose to danger* [Php 2.30]

παρα|βολή, ῆς f (βολεύομαι) *parable, proverb; figure, symbol* (ἥτις παραβολή εἰς *figuratively this refers to* He 9.9; ἐν παραβολῇ *so to speak, figuratively speaking* He 11.19)

παρ|αγγελία, ας f (ἀγγέλλω) *order, command; instruction*

παρ|αγγέλλω (ἀγγέλλω) aor. **παρήγγειλα**, ptc. **παραγγείλας**. *command, order, instruct* (παραγγελίᾳ παραγγέλλω *give strict orders* Ac 5.28)

παρα|γίνομαι (γίνομαι) aor. **παρεγενόμην**, subj. **παραγένωμαι**. *come, arrive; appear; come to one's defense, stand by* (2 Tm 4.16)

παρ|άγω (ἄγω) *pass by, pass on;* pass. (and sometimes act.) *pass away, disappear*

παρα|δειγματίζω (δείκνυμι) *make an example of, expose to public ridicule* [He 6.6]

παράδεισος, **ου** m (Persian word) *paradise*

παρα|δέχομαι (δέχομαι) *accept, receive; welcome; acknowledge, recognize*

παρα|δίδωμι (δίδωμι) pres. 2 sg. **παραδίδως**, subj. 3 sg. **παραδιδῷ** and **παραδιδοῖ**, inf. **παραδιδόναι**, ptc. **παραδιδούς**; impf. 3 sg. **παρεδίδου**, 3 pl. **παρεδίδουν** and **παρεδίδοσαν**; fut. **παραδώσω**; aor. **παρέδωκα**, 3 pl. **παρέδωκαν** and **παρέδοσαν**, subj. 3 sg. **παραδῷ** and **παραδοῖ**, inf. **παραδοῦναι**, ptc. **παραδούς**; pf. ptc. **παραδεδωκώς**; plpf. 3 pl. **παραδεδώκεισαν**; pf. midd. **παραδέδομαι**; aor. pass. **παρεδόθην**, subj. **παραδοθῶ**, inf. **παραδοθῆναι**, ptc. **παραδοθείς**; fut. pass. **παραδοθήσομαι**. *hand* or *give over, deliver up* (pass. often *be arrested*); *betray, deliver* (to death); *deliver, entrust, commit, give; hand down, pass on; commend* (Ac 14.26; 15.40); *risk* (Ac 15.26); *permit* (ὅταν παραδοῖ ὁ καρπός *when the crop permits,* i. e. *is ripe* Mk 4.29)

παρά|δοξος, **ον** (δοκέω) *incredible, unusual* [Lk 5.26]

παρά|δοσις, **εως** f (δίδωμι) *tradition* (of teachings, etc. handed down from one group or generation to another)

παραδῷ aor. subj. 3 sg. of **παραδίδωμι**

παρα|ζηλόω (ζηλόω) aor. **παρεζήλωσα**. *make jealous*

παρα|θαλάσσιος, **α**, **ον** (ἁλίζω) *by the sea* or *lake* [Mt 4.13]

παραθεῖναι aor. inf. of **παρατίθημι**

παρα|θεωρέω (θεωρέω) *overlook, neglect* [Ac 6.1]

παρα|θήκη, **ης** f (τίθημι) *what is entrusted to one's care*

παραθήσω fut. of **παρατίθημι**

παράθου aor. midd. impv. of **παρατίθημι**

παρ|αινέω (αἰνέω) impf. 3 sg. **παρῄνει**. *advise, urge*

παρ|αιτέομαι (αἰτέω) impf. **παρῃτούμην**; pf. ptc. **παρῃτημένος**. *ask for, request; excuse* (ἔχε με παρῃτημένον *Please excuse me!* Lk 14.18b, 19); *keep away from, have nothing to do with; ask to escape (death); do not include* (1 Tm 5.11); *refuse to hear* (He 12.25); *beg* (He 12.19)

παρα|καθ|έζομαι (καθίζω) *sit beside, seat oneself* [Lk 10.39]

παρα|καλέω (καλέω) pf. pass. **παρακέκλημαι**; aor. pass. **παρεκλήθην**, subj. **παρακληθῶ**; fut. pass. **παρακληθήσομαι**. *beg, urge; encourage, speak words of encouragement; request, ask, appeal to; console, comfort, cheer up; invite, summon*

παρα|καλύπτομαι (καλύπτω) *be hidden* or *concealed* [Lk 9.45]

παρά|κειμαι (κεῖμαι) *be present, be at hand*

παρά|κλησις, **εως** f (καλέω) *encouragement, help; comfort; appeal,*

request (μετὰ πολλῆς παρακλήσεως *earnestly, most insistently* 2 Cor 8.4); *salvation, setting free* (Lk 2.25)

παρά|κλητος,ου m (καλέω) *Helper, Intercessor* (refers to the Holy Spirit and in 1 Jn 2.1 to Jesus Christ)

παρ|ακοή, ῆς f (ἀκούω) *disobedience, disloyalty*

παρ|ακολουθέω (ἀκολουθέω) *follow closely, give careful attention to; accompany, attend*

παρ|ακούω (ἀκούω) *refuse to listen; pay no attention to* or *overhear* (Mk 5.36)

παρα|κύπτω (κύπτω) *look into; stoop, bend over*

παρα|λαμβάνω (λαμβάνω) fut. **παραλήμψομαι**; aor. **παρέλαβον**, impv. **παράλαβε**; fut. pass. **παραλημφθήσομαι**. *take, take along; receive, accept* (often of a tradition); *learn* (1 Th 4.1); *take charge of* (Jn 19.16b); παραλαβὼν αὐτοὺς ... κατ' ἰδίαν *having taken them aside* (Lk 9.10)

παρα|λέγομαι (λέγω) *sail* or *coast along*

παρ|άλιος, ου f (ἁλίζω) *coastal district* [Lk 6.17]

παρ|αλλαγή, ῆς f (ἀλλάσσω) *variation, change* [Jas 1.17]

παρα|λογίζομαι (λέγω) *deceive, lead astray*

παρα|λύομαι (λύω) *be paralyzed* (ὁ παραλελυμένος *the paralytic*); *be weak* (He 12.12)

παρα|λυτικός, οῦ m (λύω) *paralytic, disabled person*

παρα|μένω (μένω) aor. ptc. **παραμείνας**. *stay, remain; continue in office* (He 7.23); *stand by, serve* (Php 1.25)

παρα|μυθέομαι (μυθέομαι = *say, speak*, μῦθος [of something spoken]) *console, comfort; encourage, cheer up*

παρα|μυθία, ας f (see παρα|μυθέομαι) *comfort* [1 Cor 14.3]

παρα|μύθιον, ου n (see παρα|μυθέομαι) *comfort; incentive* [1 Php 2.1]

παρα|νομέω (νομίζω) *act contrary to the law* [Ac 23.3]

παρα|νομία, ας f (νομίζω) *offense, wrongdoing* [2 Pe 2.16]

παρα|πικραίνω (πικραίνω) aor. **παρεπίκρανα**. *rebel* [He 3.16]

παρα|πικρασμός, οῦ m (πικραίνω) *rebellion, revolt* (during the time of Israel's wandering in the wilderness)

παρα|πίπτω (πίπτω) aor. ptc. **παραπεσών**. *fall away, commit apostasy* [He 6.6]

παρα|πλέω (πλέω) aor. inf. **παραπλεῦσαι**. *sail past* [Ac 20.16]

παρα|πλήσιον adv. (πλήσιον) *nearly, almost* [Php 2.27]

παρα|πλησίως adv. (πλήσιον) *likewise* [He 2.14]

παρα|πορεύομαι (πορεύομαι) *pass by, go through, go*

παρά|πτωμα, τος n (πίπτω) *sin; wrongdoing*

παρα|ρρέω (ῥέω) aor. pass. subj. **παραρυῶ**. *drift away* [He 2.1]

παρά|σημος, ον (σημαίνω) *marked with a figurehead* (of a ship) [Ac 28.11]

παρα|σκευάζω (σκευάζω = *prepare*, σκεῦος) *prepare a meal;* midd. *prepare oneself, get ready* (pf. *be ready*)

παρα|σκευή, ῆς f (see παρα|σκευάζω) *day of preparation* (before a sacred day)
παραστήσομαι fut. midd. of **παρίστημι**
παραστήσω fut. of **παρίστημι**
παρασχών aor. ptc. of **παρέχω**
παρα|τείνω (τείνω = *stretch, reach*) aor. **παρέτεινα**. *prolong* [Ac 20.7]
παρα|τηρέω (τηρέω) used in act. and midd. *watch, watch closely; observe, keep* (Ga 4.10)
παρα|τήρησις, εως f (τηρέω) *observation, watching for something* [Lk 17.20]
παρα|τίθημι (τίθημι) fut. **παραθήσω**; aor. **παρέθηκα**, inf. **παραθεῖναι**; aor. midd. **παρεθέμην**, impv. **παράθου**. *place* or *put before; give, distribute;* midd. *commit, entrust; point out, prove* (Ac 17.3)
παρα|τυγχάνω (τυγχάνω) *happen to be present* or *near* [Ac 17.17]
παρ|αυτίκα (αὐτίκα = *immediately*, αὐτός) adv. used as adj. *momentary* [2 Cor 4.17]
παρα|φέρω (φέρω) aor. impv. **παρένεγκε**. *take away, remove; carry* or *lead away; drive along* (by wind)
παρ|αφ|ίημι (ἀφ|ίημι) aor. inf. **παραφιέναι**. *neglect, put aside*
παρα|φρονέω (φρονέω) *be out of one's mind* [2 Cor 11.23]
παρα|φρονία, ας f (φρονέω) *madness, insanity* [2 Pe 2.16]
παρα|χειμάζω (χειμάζομαι) *spend the winter*
παρα|χειμασία, ας f (χειμάζομαι) *wintering* [Ac 27.12]
παρα|χρῆμα adv. (χράομαι) *immediately, at once*
πάρδαλις, εως f *leopard* [Re 13.2]
παρέβαλον aor. of **παραβάλλω**
παρέβην aor. of **παραβαίνω**
παρεγενόμην aor. of **παραγίνομαι**
παρεδίδοσαν impf. 3 pl. of **παραδίδωμι**
παρεδίδου impf. 3 sg. of **παραδίδωμι**
παρεδίδουν impf. 3 pl. of **παραδίδωμι**
παρεδόθην aor. pass. of **παραδίδωμι**
παρέδοσαν aor. 3 pl. of **παραδίδωμι**
παρ|εδρεύω (ἑδραῖος) *serve, wait upon* [1 Cor 9.13]
παρέδωκα aor. of **παραδίδωμι**
παρεζήλωσα aor. of **παραζηλόω**
παρεθέμην aor. midd. of **παρατίθημι**
παρέθηκα aor. of **παρατίθημι**
παρειμένος pf. pass. ptc. of **παρίημι**
πάρ|ειμι (εἰμί) inf. **παρεῖναι** (Ac 24.19; Ga 4.18, 20), ptc. **παρών, παροῦσα, παρόν**; impf. 3 pl. **παρῆσαν**. *be present* or *here* (πρὸς ... τὸ παρόν *for the moment* He 12.11; τὰ πάροντα *one's belongings* He 13.5; ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ *holding firmly to the truth that you have* 2 Pe 1.12); *come*
παρεῖναι aor. inf. of **παρίημι** (Lk 11.42) and the inf. of **πάρειμι** (Ac 24.19; Ga 4.18, 20)
παρ|εισ|άγω (ἄγω) *bring in under false pretenses, bring in* [2 Pe 2.1]
παρ|είσ|ακτος, ον (ἄγω) *brought in under false pretenses, secretly brought in* [Gal 2.4]
παρ|εισ|δύω (δύω = δύνω) *sneak in under false pretenses* or *slip in unnoticed* [Jd 4]
παρ|εισ|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **παρεισῆλθον**. *come in, slip in*
παρειστήκειν plpf. of **παρίστημι**
παρ|εισ|φέρω (φέρω) aor. ptc. **παρεισενέγκας**. *exert;* παρεισφέρω σπου-

δὴν πᾶσαν *do one's very best* [2 Pe 1.5]

παρεκλήθην aor. pass. of **παρακαλέω**

παρ|εκ|τός (παρά + ἐκ) (1) prep. with gen. *except, apart from;* (2) adv. used as adj. *external, unmentioned* (χωρὶς τῶν παρεκτός *apart from these external things* or *apart from those things left unmentioned* 2 Cor 11.28)

παρέλαβον aor. of **παραλαμβάνω**

παρελεύσομαι fut. of **παρέρχομαι**

παρεληλυθέναι pf. inf. of **παρέρχομαι**

παρεληλυθώς pf. ptc. of **παρέρχομαι**

παρελθεῖν aor. inf. of **παρέρχομαι**

παρ|εμ|βάλλω (βάλλω) fut. **παρεμβαλῶ**. *set up* [Lk 19.43]

παρ|εμ|βολή, ῆς f (βάλλω) *barracks; camp; army; battle line*

παρένεγκε aor. impv. of **παραφέρω**

παρ|εν|οχλέω (ὀχλέω) *trouble, cause difficulty* [Ac 15.19]

παρέξῃ fut. midd. 2 sg. of **παρέχω**

παρ|επί|δημος, ου (δῆμος) m *temporary resident; refugee; stranger*

παρεπίκρανα aor. of **παραπικραίνω**

παρ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **παρελεύσομαι**; aor. **παρῆλθον**, inf. **παρελθεῖν**; pf. inf. **παρεληλυθέναι**, ptc. **παρεληλυθώς**. *pass, pass by* (perhaps *pass through* Ac 16.8); *pass away, disappear; neglect, break; come, arrive*

πάρ|εσις, εως f (ἵημι = *send, set in motion*) *passing by, overlooking* [Ro 3.25]

παρέστηκα pf. of **παρίστημι**

παρέστην 2 aor. of **παρίστημι**

παρέστησα 1 aor. of **παρίστημι**

παρεστώς and **παρεστηκώς** pf. ptc. of **παρίστημι**

παρ|έχω (ἔχω) fut. midd. 2 sg. **παρέξῃ**; aor. **παρέσχον**, ptc. **παρασχών**. used in act. and midd. *cause, bring about, do* (παρέχω κόπους *cause trouble*); *grant, give, offer, present*

παρήγγειλα aor. of **παραγγέλλω**

παρ|ηγορία, ας f (ἀγορεύω = *speak*) *comfort* [Col 4.11]

παρῆλθον aor. of **παρέρχομαι**

παρήνει impf. 3 sg. of **παραινέω**

παρῆσαν impf. 3 pl. of **πάρειμι**

παρῃτημένος pf. ptc. of **παραιτέομαι**

παρῃτούμην impf. of **παραιτέομαι**

παρθενία, ας f (παρθένος) *virginity;* ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς *from the time of her marriage* [Lk 2.36]

παρθένος, ου f (παρθενία) *virgin, unmarried girl;* (female and male) *undefiled, chaste, pure* (Re 14.4)

Πάρθοι, ων m *Parthians* [Ac 2.9]

παρ|ίημι (ἵημι = *send, set in motion*) aor. inf. **παρεῖναι** (Lk 11.42); pf. pass. ptc. **παρειμένος**. *neglect;* pf. pass. ptc. *drooping, weakened* (Heb 12.12)

παρ|ίστημι and **παρ|ιστάνω** (ἵστημι) fut. **παραστήσω**; 1 aor. **παρέστησα**; 2 aor. **παρέστην**; pf. **παρέστηκα**, ptc. **παρεστώς** and **παρεστηκώς**; plpf. **παρειστήκειν**; fut. midd. **παραστήσομαι**. trans. *present, bring into one's presence, show; offer, yield, dedicate; provide, send; prove* (Ac 24.13); intrans. (pf., plpf., 2 aor. act.; all midd.) *stand by, be present, stand; come; stand before; stand together* (Ac 4.26)

Παρμενᾶς, ᾶ acc. **ᾶν** m *Parmenas* [Ac 6.5]

πάρ|οδος, ου f (ὁδεύω) *passage;* ἐν παρόδῳ *in passing* [1 Cor 16.7]

παρ|οικέω (οἰκέω) *live in; make a temporary home, live as a stranger*

παρ|οικία, ας f (οἰκέω) *stay (among strangers or in a foreign land)*

πάρ|οικος, ου m (οἰκέω) *alien, stranger, exile*

παρ|οιμία, ας f (see παρ|ομοιάζω) *parable, figure of speech, proverb*

πάρ|οινος, ου m (οἶνος) *drunkard, given to strong drink*

παρ|οίχομαι pf. **παρῴχημαι**. *go by, pass;* pf. ptc. *past* [Ac 14.16]

παρ|ομοιάζω (ὁμοιάζω = *to be like; compare*, ὁμοιόω) *be like, resemble* [Mt 23.27]

παρ|όμοιος, ον (see παρ|ομοιάζω) *like, similar* [Mk 7.13]

παρ|οξύνομαι (ὀξύς) *be irritable* or *angry; be greatly upset*

παρ|οξυσμός, οῦ m (ὀξύς) *encouragement; sharp argument* or *disagreement*

παρ|οργίζω (ὀργίζομαι) fut. **παροργιῶ**. *make angry; make resentful*

παρ|οργισμός, οῦ m (ὀργίζομαι) *anger* [Eph 4.26]

παρ|οτρύνω (ὀτρύνω = *stir up, rouse*) aor. **παρώτρυνα**. *incite, stir up* [Ac 13.50]

παρ|ουσία, ας f (εἰμί) *coming, arrival; presence*

παρ|οψίς, ίδος f (ὄψον = *meat; anything eaten with bread*, ὀψάριον) *plate, dish* [Mt 23.25]

παρ|ρησία, ας f (πᾶς + ῥῆμα) *openness, frankness* (παρρησίᾳ *openly, plainly, freely*); *boldness, confidence, assurance; before the public* (ἐν παρρησίᾳ εἶναι *to be known publicly* Jn 7.4; δειγματίζω ἐν παρρησίᾳ *make a public example of* Col 2.15)

παρ|ρησιάζομαι (πᾶς + ῥῆμα) *speak boldly* or *freely; have courage* (1 Th 2.2)

παρών, παροῦσα, παρόν ptc. of **πάρειμι**

παρώτρυνα aor. of **παροτρύνω**

παρῴχημαι pf. of **παροίχομαι**

πᾶς, πᾶσα, πᾶν gen. **παντός, πάσης, παντός** (παμ|πληθεί, παν|δοχεῖον, παν|ήγυρις, παν|οικεί, παν|οπλία, παν|ουργία, παν|οῦργος, πανταχῇ, πανταχοῦ, παν|τελής, πάντη, πάντοθεν, παντο|κράτωρ, πάντοτε, πάντως, παρ|ρησία, παρ|ρησιάζομα) (1) without the article *each, every* (pl. *all*); *every kind of; all, full, absolute, greatest;* (2) with the article *entire, whole; all* (πᾶς ὁ with ptc. *everyone who*); (3) *everyone, everything* (διὰ παντός *always, continually, forever;* κατὰ πάντα *in everything, in every respect*)

πάσχα n *Passover (Festival); Passover meal; Passover lamb*

πάσχω (κακο|πάθεια, μετριο|παθέω, ὁμοιο|παθής, πάθημα, παθητός, πάθος, πραϋ|πάθεια, προ|πάσχω, συγ|κακο|παθέω, συμ|παθέω, συμ|παθής, συμ|πάσχω) aor. **ἔπαθον**, inf. **παθεῖν**, ptc. **παθών**, fem. ptc. **παθοῦσα**; pf. **πέπονθα**. *suffer, endure, undergo; experience*

Πάταρα, ων n *Patara* (**4** E-3) [Ac 21.1]

πατάσσω *strike; strike down; tap, touch* (Ac 12.7)

πατέω (ἐμ|περι|πατέω, κατα|πατέω, περι|πατέω) trans. *trample;* intrans. *walk* (Lk 10.19)

πατήρ, **πατρός** m (πατριά, πατρι|άρχης, πατρικός, πατρίς, πατρ|ολῴας, πατρο|παρά|δοτος, πατρῷος, προ|πάτωρ) *father* (sometimes as an honorary title for a noted person); *Father* (of God); *forefather, ancestor*

Πάτμος, ου m *Patmos* (**4** E-3) [Re 1.9]

πατριά, **ᾶς** f (πατήρ) *family; nation, people*

πατρι|άρχης, **ου** m (πατήρ + ἄρχω) *patriarch* (one of the noted ancestors of the Jewish nation)

πατρικός, **ή**, **όν** (πατήρ) *coming from one's (paternal) ancestors* [Ga 1.14]

πατρίς, **ίδος** f (πατήρ) *homeland; home town*

Πατροβᾶς, **ᾶ** m *Patrobas* [Ro 16.14]

πατρ|ολῴας, **ου** m (πατήρ + ἀλοάω) *one who murders one's father* [1 Tm 1.9]

πατρο|παρά|δοτος, **ον** (πατήρ) *handed down from one's ancestors* [1 Pe 1.18]

πατρῷος, **α**, **ον** (πατήρ) *belonging to one's ancestors, coming from one's ancestors*

Παῦλος, **ου** m *Paul:* (1) the apostle; (2) Sergius Paulus, governor of Cyprus (Ac 13.7)

παύω (ἀ|κατά|παυστος, ἀνα|παύω, ἐπ|ανα|παύομαι, κατά|παυσις, κατα|παύω, συν|ανα|παύομαι) *stop, keep from* (1 Pe 3.10); midd. *stop, cease; cease from, be done with*

Πάφος, **ου** f *Paphos* (**4** F-3)

παχύνομαι *grow dull* or *insensitive*

πέδη, **ης** f (πεζεύω) *chain* (for feet)

πεδινός, **ή**, **όν** (πεζεύω) *level* (of ground) [Lk 6.17]

πεζεύω (πέδη, πεδινός, πεζῇ, τρά|πεζα, τρα|πεζίτης) *travel by land* or *on foot* [Ac 20.13]

πεζῇ adv. (πεζεύω) *on foot; by land*

πειθ|αρχέω (πείθω + ἄρχω) *obey; listen to* (Ac 27.21)

πειθοῖς perhaps a dat. masc. pl. of **πειθός**

πειθός, **ή**, **όν** (πείθω) *persuasive; skillful* [1 Cor 2.4]

πειθώ, **οῦς** dat. sg. **πειθοῖ** f (πείθω) *persuasiveness, persuasive power*

πείθω (ἀνα|πείθω, ἀ|πείθεια, ἀ|πειθέω, ἀ|πειθής, εὐ|πειθής, πειθ|αρχέω, πειθός, πειθώ, πεισμονή, πεποίθησις, πιθανο|λογία) aor. **ἔπεισα**; pf. **πέποιθα**; plpf. **ἐπεποίθειν**; pf. pass. **πέπεισμαι**; fut. pass. **πεισθήσομαι**. *persuade, convince, win over; conciliate, satisfy* (Mt 28.14); *seek favor* or *approval from* (Ga 1.10); *reassure* (1 Jn 3.19); pass. *obey, pay attention to, listen to; be a follower* (Ac 5.36, 37); pf. act. and pass. *trust, rely on; have confidence, be confident; be certain* or *sure*

πεῖν aor. inf. of **πίνω**

πεινάω (πρόσ|πεινος) *be hungry, hunger*

πεῖρα, **ας** f (πειράζω) *attempt* (λαμβάνω πεῖραν *attempt* He 11.29); *experience* (ἐμπαιγμῶν πεῖραν λαμβάνω *undergo ridicule* He 11.36)

πειράζω (ἀ|πείραστος, ἄ|πειρος, ἐκ|πειράζω, πεῖρα, πειράομαι, πειρασμός) aor. pass. **ἐπειράσθην** and **ἐπιράσθην**. *test, put to the test; tempt; try, attempt*

πειράομαι (πειράζω) *try, attempt* [Ac 26.21]

πειρασμός, οῦ m (πειράζω) *period* or *process of testing, trial, test* (πύρωσις πρὸς πειρασμόν *fiery ordeal* 1 Pe 4.12); *temptation, enticement*
πεισθήσομαι fut. pass. of **πείθω**
πεισμονή, ῆς f (πείθω) *persuasion* [Ga 5.8]
πέλαγος, ους n *depths* (of the sea); *sea, open sea*
πελεκίζω *behead (with an ax)* [Re 20.4]
πέμπτος, η, ον (πέντε) *fifth*
πέμπω (ἀνα|πέμπω, ἐκ|πέμπω, μετα|πέμπομαι, προ|πέμπω, συμ|πέμπω) *send; commission, appoint*
πένης, ητος m (πένομαι = *work for one's living, labor*, πόνος) *poor* or *needy person* [2 Cor 9.9]
πενθερά, ᾶς f (πενθερός) *mother-in-law*
πενθερός, οῦ m (πενθερά) *father-in-law* [Jn 18.13]
πενθέω (πένθος) intrans. *mourn, be sad, experience sorrow;* trans. *mourn* or *grieve over* (2 Cor 12.21)
πένθος, ους n (πενθέω) *mourning, sorrow*
πενιχρός, ά, όν (see πένης) *poor, needy*
πεντάκις adv. (πέντε) *five times* [2 Cor 11.24]
πεντα|κισχίλιοι, αι, α (πέντε + χίλιοι) *five thousand*
πεντα|κόσιοι, αι, α (πέντε) *five hundred*
πέντε (πεντα|κισ|χίλιοι, πεντα|κόσιοι, πεντε|και|δέκατος, πεντή|κοντα, πεντη|κοστή) *five*
πεντε|και|δέκατος, η, ον (πέντε + δέκα) *fifteenth* [Lk 3.1]
πεντή|κοντα (πέντε) *fifty* (κατὰ πεντήκοντα *by fifties*)
πεντη|κοστή, ῆς f (πέντε) *Pentecost* (Jewish festival celebrated on the fiftieth day after the Passover Feast)
πέπεισμαι pf. pass. of **πείθω**
πεποιήκεισαν plpf. 3 pl. of **ποιέω**
πέποιθα pf. of **πείθω**
πεποίθησις, εως f (πείθω) *confidence, trust*
πέπονθα pf. of **πάσχω**
πέπραγμαι pf. pass. of **πράσσω**
πέπρακα pf. of **πιπράσκω**
πέπραμαι pf. pass. of **πιπράσκω**
πέπραχα pf. of **πράσσω**
πεπρησμένος pf. ptc. of **πίμπραμαι**
πέπτωκα pf. of **πίπτω**
πέπωκα pf. of **πίνω**
περ|αιτέρω adv. (πέραν) *further* [Ac 19.39]
πέραν (πέρα = *beyond, further*, ἀντι|πέρα, ἀ|πέραντος, δια|περάω, περ|αιτέρω, πέρας) (1) prep. with gen. *beyond, across, to* or *on the other side;* (2) τὸ πέραν *the other side*
πέρας, ατος n (πέραν) *end, boundary* (of the earth); *end, conclusion* (He 6.16)
Πέργαμος, ου f and **Πέργαμον, ου** n *Pergamum* (**4** E-2)
Πέργη, ης f *Perga* (**4** F-3)
περί (πέριξ) prep. with: (1) gen. *about, concerning, of, with reference to; for; on account of* (περὶ ἁμαρτίας often *sin offering*); (2) acc. *around, about; near; of, with reference to, regarding* (οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάται *workmen of the same trade* Ac 19.25; τὰ περὶ ἐμέ *what is going to happen to me* Php 2.23); *with, in company with*

περι|άγω (ἄγω) intrans. *go around* or *about; travel over* (Mt 23.15); trans. *take along* (1 Cor 9.5)

περι|αιρέω (αἱρέομαι) aor. inf. **περιελεῖν**, ptc. **περιελών**; impf. pass. 3 sg. **περιῃρεῖτο**. *take away, remove; cut away* (of anchors); pass. *be abandoned, be given up* (of hope)

περι|άπτω (ἅπτω) aor. ptc. **περιάψας**. *kindle* [Lk 22.55]

περι|αστράπτω (ἀστράπτω) *flash* or *shine around*

περι|βάλλω (βάλλω) fut. **περιβαλῶ**; aor. **περιέβαλον**; aor. midd. impv. **περιβαλοῦ**; pf. pass. **περιβέβλημαι**. *put on, clothe, dress*

περι|βλέπομαι (βλέπω) *look around*

περι|βόλαιον, ου n (βάλλω) *cloak, coat; covering*

περι|δέω (δέω) plpf. pass. 3 sg. **περιεδέδετο**. *wrap around, bind* [Jn 11.44]

περι|έδραμον aor. of **περιτρέχω**

περιεζωσμένος pf. midd. ptc. of **περιζώννυμι**

περιέθηκα aor. of **περιτίθημι**

περιελεῖν aor. inf. of **περιαιρέω**

περιελθών aor. ptc. of **περιέρχομαι**

περιελών aor. ptc. of **περιαιρέω**

περιέπεσον aor. of **περιπίπτω**

περι|εργάζομαι (ἐργάζομαι) *be a busybody* [2 Th 3.11]

περί|εργος, ου m (ἐργάζομαι) *busybody;* τὰ περίεργα *magic* (Ac 19.19)

περι|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **περιῆλθον**, ptc. **περιελθών**. *go* or *travel about* (ptc. *itinerant* Ac 19.13); *sail around* (Ac 28.13)

περιέστησαν aor. 3 pl. of **περιΐστημι**

περιεστώς pf. ptc. of **περιΐστημι**

περιέτεμον aor. of **περιτέμνω**

περιετμήθην aor. pass. of **περιτέμνω**

περι|έχω (ἔχω) aor. **περιέσχον**. trans. *seize, overcome; contain* (of documents); intrans. *stand, say (in Scripture)*

περι|ζώννυμι and **περιζωννύω** (ζώννυμι) fut. midd. **περιζώσομαι**; aor. midd. ptc. **περιζωσάμενος**; pf. midd. ptc. **περιεζωσμένος**. *wrap around* (of clothes); midd. *dress oneself; make oneself ready*

περιῆλθον aor. of **περιέρχομαι**

περιῃρεῖτο impf. pass. 3 sg. of **περιαιρέω**

περιθείς aor. ptc. of **περιτίθημι**

περί|θεσις, εως f (τίθημι) *wearing* (of jewelry) [1 Pe 3.3]

περι|ΐστημι (ἵστημι) aor. 3 pl. **περιέστησαν**; pf. ptc. **περιεστώς**; pres. midd. impv. 2 sg. **περιΐστασο**. *stand around;* midd. *avoid, shun, keep clear of*

περι|κάθαρμα, τος n (καθαρίζω) *refuse, rubbish* [1 Cor 4.13]

περι|καλύπτω (καλύπτω) *cover, conceal; blindfold; cover over* (with gold)

περί|κειμαι (κεῖμαι) *be placed around; be bound (in chains); be surrounded* (He 12.1); *be subject to, be beset with* (He 5.2)

περι|κεφαλαία, ας f (κεφαλιόω) *helmet*

περι|κρατής, ές (κρατέω) *in control of* (ἰσχύσαμεν μόλις περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης *we managed with difficulty to secure the boat*) [Ac 27.16]

περι|κρύβω (κρύπτω) *keep in seclusion, hide* [Lk 1.24]

περι|κυκλόω (κυκλόω) *surround, encircle* [Lk 19.43]

περι|λάμπω (λάμπω) *shine around*

περι|λείπομαι (λείπω) *remain, be left*

περί|λυπος, ον (λυπέω) *very sad, deeply distressed*

περι|μένω (μένω) *wait for* [Ac 1.4]

πέριξ adv. (περί) *around, in the vicinity* [Ac 5.16]

περι|οικέω (οἰκέω) *live in the neighborhood of* (οἱ περιοικοῦντες *neighbors*) [Lk 1.65]

περί|οικος, ου m (οἰκέω) *neighbor* [Lk 1.58]

περι|ούσιος, ον (εἰμί) *special, chosen* [Tt 2.14]

περι|οχή, ῆς f (ἔχω) *(Scripture) passage* [Ac 8.32]

περι|πατέω (πατέω) *walk, go* or *move about; live, conduct oneself*

περι|πείρω (πείρω = *pierce through*) *pierce through, impale* [1 Tm 6.10]

περι|πίπτω (πίπτω) aor. **περιέπεσον**, ptc. **περιπεσών**. *encounter (trials); fall into the hands of (robbers); strike (a reef)*

περι|ποιέομαι (ποιέω) *obtain, acquire, win; preserve, save* (of life)

περι|ποίησις, εως f (ποιέω) *obtaining, gaining; possession, property; saving, preserving*

περι|ραίνω (ῥαίνω) pf. pass. **περιρέραμμαι**, and **περι|ραντίζω** (ῥαντίζω) pf. pass. **περιρεράντισμαι**. *sprinkle* or *cover with*

περι|ρήγνυμι (ῥήγνυμι) aor. ptc. **περιρήξας**. *tear off* [Ac 16.22]

περι|σπάομαι (σπάομαι) *be distracted* or *worried* [Lk 10.40]

περισσεία, ας f (περισσεύω) *abundance, overflow;* εἰς περισσείαν *much greater* (2 Cor 10.15)

περίσσευμα, τος n (περισσεύω) *abundance, overflow; pieces left over* (from a meal)

περισσεύω (περισσεία, περίσσευμα, περισσός, περισσότερος, περισσοτέρως, περισσῶς, ὑπερ|εκ|περισσοῦ, ὑπερ|περισσεύω, ὑπερ|περισσῶς) intrans. *be left over, be more than enough* (τὸ περισσεῦον *what is left; wealth, ample possessions*); *increase, abound, overflow; excel, exceed; have plenty, have more than enough; be better off* (1 Cor 8.8); περισσεύω μᾶλλον *do even more* (1 Th 4.1, 10); trans. *cause to increase* or *abound; provide in abundance*

περισσός, ή, όν (περισσεύω) (1) adj. *more* (λίαν ἐκ περισσοῦ *utterly, completely* Mk 6.51); *unnecessary* (2 Cor 9.1); (2) adv. *to the full* (Jn 10.10); (3) τὸ περισσόν *advantage* (Ro 3.1)

περισσότερος, α, ον (περισσεύω) (1) adj. *more, greater; much more, even more; severest* (of judgment); (2) adv. *more* (He 7.15); *more clearly* (He 6.17); μᾶλλον περισσότερον *all the more* (Mk 7.36)

περισσοτέρως adv. (περισσεύω) *all the more, even more so, especially, to a greater degree;* περισσοτέρως μᾶλλον *all the more* (2 Cor 7.13)

περισσῶς adv. (περισσεύω) *all the more, even more; even louder;* περισσῶς ἐμμαίνομαι *be insanely furious* (Ac 26.11)

περιστερά, **ᾶς** f *dove, pigeon*
περι|τέμνω (τομός) aor. **περιέτεμον**, inf. **περιτεμεῖν**; pf. pass. **περιτέτμημαι**; aor. pass. **περιετμήθην**, inf. **περιτμηθῆναι**. *circumcise*
περι|τίθημι (τίθημι) pres. 3 pl. **περιτιθέασιν**; aor. **περιέθηκα**, ptc. **περιθείς**. *put around; put on; clothe in;* τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν *we treat with greater honor* (1 Cor 12.23)
περι|τομή, **ῆς** f (τομός) *circumcision* (as a religious rite); *those who are circumcised, Jews* (also ὁ ἐκ περιτομῆς = *Jew*)
περι|τρέπω (τρόπος) *drive* (εἰς μανίαν) *insane* [Ac 26.24]
περι|τρέχω (τρέχω) aor. **περιέδραμον**. *go* or *run about* [Mk 6.55]
περι|φέρω (φέρω) *carry about; bring, carry; blow about* (Eph 4.14)
περι|φρονέω (φρονέω) *disregard, look down on* [Tt 2.15]
περί|χωρος, **ου** f (χῶρος = *a place*, χωρέω) *surrounding region, neighborhood*
περί|ψημα, **τος** n (ψώχω) *scum, dirt* [1 Cor 4.13]
περπερεύομαι (πέρπερος = *bragger*) *be conceited, brag* [1 Cor 13.4]
Περσίς, **ίδος** f *Persis* [Ro 16.12]
πέρυσι adv. (πέραν) *a year ago* (ἀπὸ πέρυσι *a year ago, since last year*)
πεσεῖν aor. inf. of **πίπτω**
πεσοῦμαι fut. of **πίπτω**
πεσών aor. ptc. of **πίπτω**
πετεινόν, **οῦ** n (πέτομαι) *bird*
πέτομαι (ἐκ|πετάννυμι, κατα|πέτασμα, πετεινόν, πτηνόν) *fly*
πέτρα, **ας** f (πετρῶδες) *rock, solid rock, stone; rocky ground* (Lk 8.6, 13)
Πέτρος, **ου** m *Peter*
πετρῶδες, **ους** (πέτρα) n *rocky ground*
πεφίμωσο pf. pass. impv. of **φιμόω**
πήγανον, **ου** n *rue* (a scented herb) [Lk 11.42]
πηγή, **ῆς** f *spring, fountain; well; flow* (πηγὴ τοῦ αἵματος *hemorrhage, severe bleeding* Mk 5.29)
πήγνυμι (προσ|πήγνυμι, σκηνο|πηγία) aor. **ἔπηξα**. *put up* (of a tent) [He 8.2]
πηδάλιον, **ου** n *rudder*
πηλίκος, **η**, **ον** (ἡλίκος) *how large; how great*
πηλός, **οῦ** m *mud; clay*
πήρα, **ας** f *bag* (either a traveler's bag or a beggar's bag)
πηρόω *disable, cripple*
πῆχυς, **εως** m *cubit* (about 18 inches); πῆχυς ἐπὶ τὴν ἡλικίαν *foot* (to one's height) or *day* (to one's life)
πιάζω (Doric form of πιέζω) *seize, arrest; catch* (of fish or animals); *take hold of* (Ac 3.7)
πίε aor. impv. of **πίνω**
πιέζω (πιάζω) *press down* [Lk 6.38]
πιεῖν aor. inf. of **πίνω**
πίεσαι fut. 2 sg. of **πίνω**
πιθανο|λογία, **ας** f (πείθω + λόγος) *attractive (but false) argument* [Col 2.4]
πιθός alt. form of **πειθός**
πικραίνω (παρα|πικραίνω, παρα|πικρασμός, πικρία, πικρός, πικρῶς) fut. **πικρανῶ**; aor. pass. **ἐπικράνθην**. *make bitter;* pass. *become bitter; be harsh* or *embittered* (Col 3.19)
πικρία, **ας** f (πικραίνω) *bitterness; spite, bitter feeling* (χολὴ πικρίας

Ac 8.23 and ῥίζα πικρίας Heb 12.15 *bitter feeling, bitter envy, anger*)

πικρός, ά, όν (πικραίνω) *bitter*

πικρῶς adv. (πικραίνω) *bitterly*

Πιλᾶτος, ου m *Pilate*

πίμπλημι (ἐμ|πίπλημι and ἐμ|πιπλάω, παμ|πληθεί, πλατεῖα, πλάτος, πλατύς, πλῆθος, πληθύνω, πλησμονή) aor. **ἔπλησα**, ptc. **πλήσας**; aor. pass. **ἐπλήσθην**, inf. **πλησθῆναι**; fut. pass. **πλησθήσομαι**. *fill; end* (aor. pass. *come to an end*); *fulfill, make come true* (Lk 21.22); *soak* (Mt 27.48)

πίμπραμαι (ἐμ|πί[μ]πρημι, κατα|πίμπρημι) inf. **πίμπρασθαι**; aor. ptc. **πρησθείς**; pf. ptc. **πεπρησμένος**. *swell up; burn with fever* [Ac 28.6]

πινακίδιον, ου n (πίναξ) *writing tablet* [Lk 1.63]

πίναξ, ακος f (πινακίδιον) *plate, platter, dish*

πίννω alt. form of **πίνω**

πίνω (κατα|πίνω, οἰνο|πότης, πόμα, πόσις, ποτήριον, ποτίζω, πότος, συμ|πίνω, συμ|πόσιον, ὑδρο|ποτέω) fut. **πίομαι**, 2 sg. **πίεσαι**; aor. **ἔπιον**, subj. **πίω**, impv. **πίε**, inf. **πιεῖν** and **πεῖν**; pf. **πέπωκα**. *drink*

πιότης, ητος f (πίων = *fat, rich, fertile*) *richness* (of plants) [Ro 11.17]

πιπράσκω, pf. **πέπρακα**; pf. pass. **πέπραμαι**; aor. pass. **ἐπράθην**, inf. **πραθῆναι**, ptc. neut. **πραθέν**. *sell; sell as a slave* (Mt 18.25); πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν *be a slave to sin* (Ro 7.14)

πίπτω (ἀνα|πίπτω, ἀντι|πίπτω, ἀπο|πίπτω, γονυ|πετέω, διο|πετής, ἐκ|πίπτω, ἐμ|πίπτω, ἐπι|πίπτω, κατα|πίπτω, παρα|πίπτω, παρά|πτωμα, περι|πίπτω, προ|πετής, προσ|πίπτω, πτῶμα, πτῶσις, συμ|πίπτω) fut. **πεσοῦμαι**; aor. **ἔπεσα**, inf. **πεσεῖν**, ptc. **πεσών**; pf. **πέπτωκα**, 2 sg. **πέπτωκες**. *fall, fall down; fall to one's ruin* or *destruction; fall to one's knees, bow* (of worship); *be done away with, come to an end* (Lk 16.17; 1 Cor 13.8); *die* (Lk 21.24; 1 Cor 10.8); *strike, beat on* (of the sun's heat); ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπί *the choice fell upon* (Ac 1.26)

Πισιδία, ας f *Pisidia* (**4** F-2) [Ac 14.24]

Πισίδιος, α, ον *Pisidian, of Pisidia* [Ac 13.14]

πιστεύω (ἀ|πιστέω, ἀ|πιστία, ἄ|πιστος, ὀλιγο|πιστία, ὀλιγό|πιστος, πιστικός, πίστις, πιστόομαι, πιστός) *believe (in), have faith (in)* (with God or Christ as object); *believe, believe in; have confidence* (in someone or something), *entrust* (something to another); ὅς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα *one person's faith allows for eating anything* (Ro 14.2)

πιστικός, ή, όν (πιστεύω) perhaps *pure, genuine*

πίστις, εως f (πιστεύω) *faith, trust, belief; the Christian faith; conviction, good conscience* (Ro 14.22, 23); perhaps *body of faith, doctrine* (Jd 3, 20); *assurance, proof* (Ac 17.31); *promise* (1 Tm 5.12)

πιστόομαι (πιστεύω) *firmly believe; be entrusted with* [2 Tm 3.14]

πιστός, ή, όν (πιστεύω) *faithful, trustworthy, reliable; believing*

(often *believer, Christian;* ὁ ἐκ περιτομῆς πιστός *Jewish Christian* Ac 10.45); *sure, true, unfailing* (τὰ πιστά *sure promises* or *blessings* Ac 13.34)

πλανάω (πλάνη, πλανήτης, πλάνος) *lead astray, mislead, deceive;* pass. *stray away, go astray; be mistaken; be deceived* or *misled; wander about* (He 11.38)

πλάνη, ης f (πλανάω) *error, deceit, deception, delusion; lie* or *deception* (Mt 27.64); perhaps *perversion* (Ro 1.27)

πλανήτης, ου m (πλανάω) *wanderer;* ἀστέρες πλανῆται *wandering stars, stars out of their orbit* [Jd 13]

πλάνος, ον (πλανάω) *deceitful;* ὁ πλάνος *deceiver, imposter*

πλάξ, πλακός f *tablet*

πλάσμα, τος n (πλάσσω) *what is molded, image, figure* (of clay) [Ro 9.20]

πλάσσω (πλάσμα, πλαστός) aor. ptc. **πλάσας**; aor. pass. **ἐπλάσθην**. *mold, form;* perhaps *create* (1 Tm 2.13)

πλαστός, ή, όν (πλάσσω) *made-up, invented* [2 Pe 2.3]

πλατεῖα, ας f (πίμπλημι) *wide street*

πλάτος, ους n (πίμπλημι) *breadth, width*

πλατύνω (πίμπλημι) *enlarge, widen; open wide*

πλατύς, εῖα, ύ (πίμπλημι) *wide* [Mt 7.13]

πλέγμα, τος n (πλέκω) *elaborate hairstyle* [1 Tm 2.9]

πλεῖστος, η, ον (superl. of **πολύς**) *most; large;* τὸ πλεῖστον *at most* (1 Cor 14.27)

πλείων, πλεῖον or **πλέον** gen. **ονος** nom. pl. **πλείονες** or **πλείους** (comp. of **πολύς**) (πλεονάζω) *more* (*more than* of comparison; πολλῷ πλείους *many more* Jn 4.41; διὰ τῶν πλειόνων *through more and more people* 2 Cor 4.15); *most, the majority* (*a larger amount* [Mt 20.10; Lk 7.43]); *many, a larger number; greater* (*greater than* of comparison); *more acceptable (sacrifice);* ἐπὶ πλεῖον *further, more and more, on and on; very far* (2 Tm 3.9); ἐπὶ πλέονα χρόνον *longer* (Ac 18.20); δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων *but after some years' absence* (Ac 24.17)

πλέκω (ἐμ|πλέκομαι, ἐμ|πλοκή, πλέγμα) *weave, twist together*

πλεονάζω (πλεον|εκτέω, πλεον|έκτης, πλεον|εξία, πλείων, ὑπερ|πλεονάζω) aor. opt. 3 sg. **πλεονάσαι**. intrans. *increase, grow, become more, be extended; have too much* (2 Cor 8.15); trans. *cause to grow* or *increase* (1 Th 3.12)

πλεον|εκτέω (πλεονάζω + ἔχω) *take advantage of, cheat; get the better of* (2 Cor 2.11)

πλεον|έκτης, ου m (πλεονάζω + ἔχω) *one who is greedy* or *covetous*

πλεον|εξία, ας f (πλεονάζω + ἔχω) *greed, covetousness; something one feels forced to do* (2 Cor 9.5)

πλευρά, ᾶς f *side* (of the human body)

πλέω (ἀπο|πλέω, βραδυ|πλοέω, δια|πλέω, ἐκ|πλέω, κατα|πλέω, παρα|πλέω, πλοιάριον, πλοῖον, πλοῦς, ὑπο|πλέω) *sail* (ὁ ἐπὶ τόπον πλέων *traveler on a ship* Re 18.17)

πληγή, ῆς f (πλήσσω) *plague, misfortune; blow, beating* (ἐπιτίθημι πληγάς *beat* Lk 10.30; Ac 16.23); *wound* (λούω ἀπὸ τῶν πληγῶν *wash one's wounds* Ac 16.33; ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου *fatally wounded* Re 13.3, 12)

πλῆθος, **ους** n (πίμπλημι) *crowd; quantity, number; people, population; congregation; assembly*

πληθύνω (πίμπλημι) trans. *increase, multiply, spread* (pass. sometimes *grow*); intrans. *grow, increase in number* (Ac 6.1)

πλήκτης, **ου** m *a quick tempered* or *violent person*

πλήμ|μυρα, **ης** f (πίμπλημι + μύρω = *flow, stream*) *flood* [Lk 6.48]

πλήν (πληρόω) (1) conj. *but, yet, nevertheless, however* (πλὴν ὅτι *except that, only that* Ac 20.23; Php 1.18); (2) prep. with gen. *except, but, besides*

πλήρης, **ες** (πληρόω) indeclinable in Jn 1.14; Ac 6.5; *full; complete; full-grown* (Mk 4.28); *covered* (with leprosy)

πληρο|φορέω (πληρόω + φέρω) *accomplish, carry out fully* (τὰ πεπληροφορημένα ἐν ἡμῖν πράγματα *those things that have taken place among us* Lk 1.1); *convince fully, assure fully; proclaim fully* (2 Tm 4.17)

πληρο|φορία, **ας** f (πληρόω + φέρω) *full assurance, conviction, certainty*

πληρόω (ἀνα|πληρόω, ἀντ|ανα|πληρόω, ἀπο|πληρόω, ἐκ|πληρόω, ἐκ|πλήρωσις, πλήν, πλήρης, πληρο|φορέω, πληρο|φορία, πλήρωμα, προσ|ανα|πληρόω, συμ|πληρόω) *fulfill, make come true, bring about* (of Scripture); *fill, make full; bring to completion; complete, accomplish, finish; make fully known, proclaim fully* (Ro 15.19; Col 1.25); *supply fully* (Php 4.18, 19); pass. *elapse, pass* (of time)

πλήρωμα, **τος** n (πληρόω) *fullness, completeness* (often of the divine being or nature); *fulfilling, fulfillment, completion* (τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου *the right time* Ga 4.4; cf. Eph 1.10); *that which fills, contents* (τὸ πλήρωμα τῆς γῆς *everything on the earth* 1 Cor 10.26); *patch* (of cloth); *full number* (Ro 11.12, 25); *full measure* (Ro 15.29)

πλήσας aor. ptc. of **πίμπλημι**

πλησθῆναι aor. pass. inf. of **πίμπλημι**

πλησθήσομαι fut. pass. of **πίμπλημι**

πλησίον (παρα|πλήσιον, παρα|πλησίως) (1) prep. with gen. *near;* (2) ὁ πλησίον *fellow human being, neighbor*

πλησμονή, **ῆς** f (πίμπλημι) *satisfaction;* οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός either *no value in controlling physical passions* or *no value, except for satisfying physical passions* [Col 2.23]

πλήσσω (ἐκ|πλήσσομαι, ἐπι|πλήσσω, πληγή) aor. pass. **ἐπλήγην**. *strike* [Re 8.12]

πλοιάριον, **ου** n (πλέω) *boat, small boat*

πλοῖον, **ου** n (πλέω) *boat; ship, sailing vessel*

πλοῦς, πλοός acc. **πλοῦν** m (πλέω) *voyage*

πλούσιος, α, ον (πλουτέω) *rich; well-to-do*

πλουσίως adv. (πλουτέω) *richly, in full measure*

πλουτέω (πλούσιος, πλουσίως, πλουτίζω, πλοῦτος) *be rich; grow rich, prosper; be generous* (Ro 10.12)

πλουτίζω (πλουτέω) *enrich, make rich*

πλοῦτος, ου m and n (πλουτέω) *riches, wealth, abundance* (τὸ πλοῦτος τῆς ἁπλότητος *extreme generosity* 2 Cor 8.2); *rich blessings, enrichment*

πλύνω *wash*

πνεῦμα, τος n (πνέω) *Spirit* (of God); *spirit, inner life, self; disposition, state of mind; spirit, spirit being* or *power, power* (often of evil spirits); *life* (ἀφίημι τὸ πνεῦμα *die* Mt 27.50); *wind* (He 1.7; perhaps Jn 3.8); *breath* (2 Th 2.8); *ghost, apparition* (Lk 24.37, 39)

πνευματικός, ή, όν (πνέω) *spiritual, pertaining to the spirit; spiritual person; spiritual thing, spiritual gift; supernatural* or *spiritual* (1 Cor 10.3, 4); τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας *evil spiritual forces* (Eph 6.12)

πνευματικῶς adv. (πνέω) *spiritually, through the guidance of the Spirit; symbolically, allegorically* (Re 11.8)

πνέω (ἐκ|πνέω, ἐμ|πνέω, θεό|πνευστος, πνεῦμα, πνευματικός, πνευματικῶς, πνοή, ὑπο|πνέω) aor. **ἔπνευσα**. *blow* (of wind)

πνίγω (ἀπο|πνίγω, πνικτός, συμ|πνίγω) *choke;* pass. *drown* (Mk 5.13)

πνικτός, ή, όν (πνίγω) *strangled* (of animals killed for food without draining their blood)

πνοή, ῆς f (πνέω) *wind; breath*

ποδήρης, ους m (πούς) *robe reaching to the feet* [Re 1.13]

πόθεν (ὅς) interrog. adv. *from where, where; how, why*

ποιέω (ἀγαθο|ποιέω, ἀγαθο|ποιΐα, ἀγαθο|ποιός, ἀ|χειρο|ποίητος, εἰρηνο|ποιέω, εἰρηνο|ποιός, εὐ|ποιΐα, ζῳο|ποιέω, κακο|ποιέω, κακο|ποιός, καλο|ποιέω, μοσχο|ποιέω, ὀχλο|ποιέω, περι|ποιέομαι, περι|ποίησις, ποίημα, ποίησις, ποιητής, προσ|ποιέομαι, σκηνο|ποιός, συ|ζωο|ποιέω, χειρο|ποίητος) unaugmented plpf. 3 pl. **πεποιήκεισαν**. *make, do, cause, effect, bring about, accomplish, perform, provide; create* (of God); *produce, yield, bear, put forth; give, prepare, keep, celebrate* (of feasts, etc.); *claim, pretend (to be somebody); show* (of mercy, etc.); *work, be active; live, practice, act* (καλῶς ποιέω *do good, act benevolently* or *kindly*); *spend, stay* (of time); *exercise* (of authority); *wage* (of war); *execute* (of judgment); *give* (of alms); *appoint* (Mk 3.14; He 3.2); *consider, count* (Ac 20.24); often with a noun as a verb equivalent, e. g. ποιέω δέησιν *pray* (Lk 5.33); ποιέω τὸ ἱκανόν *please, satisfy* (Mk 15.15); ποιέω λύτρωσιν *redeem, set free* (Lk 1.68)

ποίημα, τος n (ποιέω) *what is created* or *made*

ποίησις, εως f (ποιέω) *doing, undertaking* [Jas 1.25]

ποιητής, οῦ m (ποιέω) *maker, doer; poet* (Ac 17.28)

ποικίλος, η, ον (πολυ|ποίκιλος) *various kinds of, all kinds of, varied, diverse*

ποιμαίνω (ἀρχι|ποίμην, ποιμήν, ποίμνη, ποίμνιον) fut. **ποιμανῶ**; aor. impv. 2 pl. **ποιμάνατε**. *tend like a shepherd; rule; keep sheep* (Lk 17.7); ποιμαίνω ἑαυτόν *care only for oneself* (Jd 12)

ποιμήν, ένος m (ποιμαίνω) *shepherd, sheepherder; pastor* (Eph 4.11)

ποίμνη, ης f (ποιμαίνω) *flock*

ποίμνιον, ου n (ποιμαίνω) *flock*

ποῖος, α, ον interrog. pro. *what, which; what kind of*

πολεμέω (πόλεμος) *wage war, fight*

πόλεμος, ου m (πολεμέω) *war, battle; strife, conflict* (Jas 4.1)

πόλις, εως f (πολιτεύομαι) *city, town* (κατὰ πόλιν and κατὰ πόλεις *town after town, in every town*); *inhabitants* (of a city)

πολιτ|άρχης, ου m (πολιτεύομαι + ἄρχω) *city official, member of the city council*

πολιτεία, ας f (πολιτεύομαι) *citizenship; state, people* (of Israel)

πολίτευμα, τος n (πολιτεύομαι) *place of citizenship* [Php 3.20]

πολιτεύομαι (κωμό|πολις, πόλις, πολιτ|άρχης, πολιτεία, πολίτευμα, πολίτης, συμ|πολίτης) *live, conduct one's life*

πολίτης, ου m (πολιτεύομαι) *citizen; fellow-citizen*

πολλάκις adv. (πολύς) *often, repeatedly, frequently*

πολλα|πλασίων, ον gen. **ονος** (πολύς) *more* (neut. pl. *many times more*) [Lk 18.30]

πολυ|λογία, ας f (πολύς + λέγω) *many words, long prayer* [Mt 6.7]

πολυ|μερῶς adv. (πολύς + μερίζω) *little by little, many times* [He 1.1]

πολυ|ποίκιλος, ον (πολύς + ποίκιλος) *in varied forms* [Eph 3.10]

πολύς, πολλή, πολύ gen. **πολλοῦ, ῆς, οῦ** (πολλάκις, πολλα|πλασίων, πολυ|λογία, πολυ|μερῶς, πολυ|ποίκιλος, πολύ|σπλαγχνος, πολυ|τελής, πολύ|τιμος, πολυ|τρόπως) (1) *much, many* (of *great* crowds; *loud* mourning; *plentiful* harvest; *deep* soil; *late* hour; *long* time; etc.); (2) πολλά *many things;* adv. *often, frequently; strictly; insistently; strongly; hard; heartily;* etc.; πολύ *much, greatly* (ἐπὶ πολύ *a long time* Ac 28.6; μετ' οὐ πολύ *soon* Ac 27.14; πολύ μᾶλλον *much more, all the more* He 12.9, 25); πολλῷ μᾶλλον *much more, all the more;* πολλῷ πλείους *many more* (Jn 4.41); πολλοῦ *for a large sum* (Mt 26.9)

πολύ|σπλαγχνος, ον (πολύς + σπλαγχνίζομαι) *very compassionate* [Jas 5.11]

πολυ|τελής, ές (πολύς + τελέω) *expensive, costly; of great value, very precious*

πολύ|τιμος, ον (πολύς + τιμάω) *expensive, costly; of great value, very precious*

πολυ|τρόπως adv. (πολύς + τροπή) *in many ways* [He 1.1]

πόμα, **τος** n (πίνω) *drink*
πονηρία, **ας** f (πονηρός) *wickedness, evil; evil intention*
πονηρός, **ά**, **όν** (πονηρία) *evil, bad, wicked, sinful;* (noun *evil person; Evil One* [of the Devil]; τὸ πονηρόν *evil, what is evil*); *guilty* (of conscience); *unsound (eye); bad, worthless* (of fruit); *malignant* or *painful* (of sores); ὀφθαλμὸς πονηρός *envy, jealousy* (Mk 7.22)
πόνος, **ου** m (πένομαι = *work for one's living, labor*, δια|πονέομαι, κατα|πονέω, πένης, πενιχρός) *pain, suffering; hard work*
Ποντικός, **ή**, **όν** *of Pontus;* Ποντικὸν τῷ γένει *a native of Pontus* [Ac 18.2]
Πόντιος, **ου** m *Pontius*
Πόντος, **ου** m *Pontus* (**4** G-1)
πόντος, **ου** m *sea, open sea*
Πόπλιος, **ου** m *Publius*
πορεία, **ας** f (πορεύομαι) *journey; pursuit* (of business or wealth)
πορεύομαι (ἀ|πορέω, ἀ|πορία, δια|πορεύομαι, δια|πορέω, εἰσ|πορεύομαι, ἐκ|πορεύομαι, ἐμ|πορεύομαι, ἐμ|πορία, ἐμ|πόριον, ἔμ|πορος, ἐξ|α|πορέομαι, ἐπι|πορεύομαι, εὐ|πορέομαι, εὐ|πορία, ὁδοι|πορέω, ὁδοι|πορία, παρα|πορεύομαι, πορεία, πορισμός, προ|πορεύομαι, προσ|πορεύομαι, συμ|πορεύομαι) *go, proceed; travel, journey; leave; live, conduct one's life; go to one's death, die* (Lk 22.22)
πορθέω *destroy; try to destroy; kill*
πορισμός, **οῦ** m (πορεύομαι) *gain, means of gain*
Πόρκιος, **ου** m *Porcius* [Ac 24.27]
πορνεία, **ας** f (πορνεύω) *sexual immorality* (ἐκ πορνείας οὐκ ἐγεννήθημεν *we are not bastards* Jn 8.41); *unfaithfulness* (Mt 5.32; 19.9)
πορνεύω (ἐκ|πορνεύω, πορνεία, πόρνη, πόρνος) *commit sexual immorality*
πόρνη, **ης** f (πορνεύω) *prostitute*
πόρνος, **ου** m (πορνεύω) *someone who practices sexual immorality*
πόρρω adv. (πρωτεύω) *far away, far*
πόρρωθεν adv. (πρωτεύω) *at* or *from a distance*
πορρώτερον adv. (πρωτεύω) *farther*
πορφύρα, **ας** f (πορφυρό|πωλις, πορφυροῦς) *purple cloth* or *garment* (often as a symbol of high position)
πορφυρό|πωλις, **ιδος** f (πορφύρα + πωλέω) *dealer in purple cloth* [Ac 16.14]
πορφυροῦς, **ᾶ**, **οῦν** (πορφύρα) *purple; purple garment*
ποσάκις adv. (πόσος) *how often?*
πόσις, **εως** f (πίνω) *drinking; a drink*
πόσος, **η**, **ον** (ποσάκις) *how much, how many* (πόσῳ μᾶλλον *how much more*); *how much? how many?* (Mt 15.34; Lk 16.5, 7)
ποταμός, **οῦ** m (ποταμο|φόρητος) *river, stream; river in flood* (Mt 7.25, 27)
ποταμο|φόρητος, **ον** (ποταμός + φέρω) *swept away by a river* or *stream* [Re 12.15]
ποτ|απός, **ή**, **όν** (ποῦ + ἀπό) *of what sort* or *kind; what wonderful* (Mk 13.1; 1 Jn 3.1)
ποτε (ποῦ) enclitic particle *once, formerly, at one time; ever, at any time, when* (οὐ ... ποτέ *never*); ἤδη ποτέ *at last, after so long* (Ro 1.10; Php 4.10); ὁποῖός ποτε *whoever* or *whatever* (Ga 2.6)

πότε (ποῦ) interrog. adv. *when?* (ἕως πότε *how long?*)

πότ|ερον adv. (ποῦ + ἕτερος) *whether* [Jn 7.17]

ποτήριον, ου n (πίνω) *cup, drinking vessel*

ποτίζω (πίνω) *give to drink; water*

Ποτίολοι, ων m *Puteoli* (**4** A-1) [Ac 28.13]

πότος, ου (πίνω) m *drunken orgy* [1 Pe 4.3]

ποῦ (ποτ|απός, ποτέ, πότε, πότ|ερον, που) interrog. adv. *where, at what place; to what place;* οὐκ ἔχω ποῦ *have nowhere* (to do something)

που (ποῦ) enclitic adv. *somewhere; almost* (Ro 4.19)

Πούδης, εντος m *Pudens* [2 Tm 4.21]

πούς, ποδός m (ἀνδρα|ποδιστής, ὀρθο|ποδέω, ποδήρης, στρατο|πεδ|άρχης, στρατό|πεδον, τετρά|πουν) *foot* (of the body); perhaps *leg* (Re 10.1)

πρᾶγμα, τος n (πράσσω) *matter, thing, affair; event, happening, deed; undertaking, task; dispute, lawsuit* (1 Cor 6.1)

πραγματεῖαι, ῶν f (πράσσω) only in pl., *activities, business, pursuits* [2 Tm 2.4]

πραγματεύομαι (πράσσω) *trade, do business* [Lk 19.13]

πραθέν aor. pass. ptc. neut. of **πιπράσκω**

πραθῆναι aor. pass. inf. of **πιπράσκω**

πραιτώριον, ου n *headquarters* or *residence* (of an army or governor); *palace guard*

πράκτωρ, ορος m (πράσσω) *officer* (of the court)

πρᾶξις, εως f (πράσσω) *what one does, deed, action, practice; function* (of body parts); *magical practice, disgraceful deed* (Ac 19.18)

πραότης alt. form of **πραΰτης**

πρασιά, ᾶς f (πράσσω) (lit. *garden plot*) *group* (πρασιαὶ πρασιαί *in groups* Mk 6.40)

πράσσω (δια|πραγματεύομαι, πρᾶγμα, πράκτωρ, πρᾶξις, πρασιά, χρυσό|πρασος) pf. **πέπραχα**; pf. pass. **πέπραγμαι**. trans. *do, practice; collect* (of taxes or interest); πράσσω τὰ ἴδια *mind one's own business* (1 Th 4.11); intrans. *act, do; get along* (Eph 6.21)

πραΰ|πάθεια and **πραΰ|παθία, ας** f (πραΰς + πάσχω) *gentleness, humility* [1 Tm 6.11]

πραΰς, πραεῖα, πραΰ (πραΰ|πάθεια, πραΰτης) *humble, gentle*

πραΰτης, ητος f (πραΰς) *gentleness, humility*

πρέπει (εὐ|πρέπεια, ἱερο|πρεπής, μεγαλο|πρεπής) impers. *it is fitting* or *proper* (πρέπον ἐστίν *it is fitting* or *proper*)

πρεσβεία, ας f (πρεσβεύω) *messenger(s), representative(s)*

πρεσβεύω (πρεσβεία, πρεσβυτέριον, πρεσβύτερος, πρεσβύτης, πρεσβῦτις, συμ|πρεσβύτερος) *be an ambassador, be a representative* (for someone)

πρεσβυτέριον, ου n (πρεσβεύω) *body of elders* (of the highest Jewish council or of a church council)

πρεσβύτερος, α, ον (πρεσβεύω) *elder* (of the Jewish religious leaders and of church leaders); *elder* (of two sons); *eldest* (Jn 8.9); *old man*

or *woman* (Ac 2.17; 1 Tm 5.2); παράδοσις τῶν πρεσβυτέρων *the tradition of pronouncements by earlier Jewish leaders*

πρεσβύτης, ου m (πρεσβεύω) *old* or *elderly man*

πρεσβῦτις, ιδος f (πρεσβεύω) *old* or *elderly woman* [Tt 2.3]

πρηνής, ές gen. **οῦς** *headfirst* or perhaps *swollen* [Ac 1.18]

πρίζω (δια|πρίομαι) aor. pass. **ἐπρίσθην**. *saw in two* [He 11.37]

πρίν (and **πρὶν ἤ**) conj. (πρωτεύω) *before*

Πρίσκα and **Πρίσκιλλα, ης** f *Prisca, Priscilla* (wife of Aquila)

πρό (πρωτεύω) prep. with gen. *before* (of time or place); πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων *fourteen years ago* (2 Cor 12.2); πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα *six days before Passover* (Jn 12.1); πρὸ πάντων *above all else* (Jas 5.12; 1 Pe 4.8)

προ|άγω (ἄγω) aor. **προήγαγον**, inf. **προαγαγεῖν**. intrans. *go before* or *ahead of; come* or *go before* (προάγουσα ἐντολή *former commandment* He 7.18; αἱ προάγουσαι προφητεῖαι *the earlier prophecies* 1 Tm 1.18); *go too far* (2 Jn 9); trans. *lead* or *bring out; bring* (ἐπί) *before* (Ac 25.26)

προ|αιρέομαι (αἱρέομαι) pf. **προῄρημαι**. *decide* [2 Cor 9.7]

προ|αιτιάομαι (αἴτιος) *accuse beforehand* [Ro 3.9]

προ|ακούω (ἀκούω) *hear before* or *previously* [Col 1.5]

προ|αμαρτάνω (ἁμαρτάνω) pf. **προημάρτηκα**. *sin previously* or *in the past*

προ|αύλιον, ου n (αὐλίζομαι) *gateway, forecourt* [Mk 14.68]

προ|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. ptc. **προβάς**; pf. **προβέβηκα**. *go on;* προβέβηκα ἐν ταῖς ἡμέραις *be old* or *advanced in years*

προ|βάλλω (βάλλω) aor. subj. **προβάλω**. trans. *put forward;* intrans. *put out leaves*

προ|βατικός, ή, όν (βαίνω = *go, walk*) *pertaining to sheep;* ἡ προβατική *sheep gate* [Jn 5.2]

προ|βάτιον, ου n (βαίνω = *go, walk*) *lamb, sheep*

πρό|βατον, ου n (βαίνω = *go, walk*) *sheep*

προβέβηκα pf. of **προβαίνω**

προ|βιβάζω (βαίνω = *go, walk*) *prompt, urge, persuade* [Mt 14.8]

προ|βλέπομαι (βλέπω) *have in store, provide* [He 11.40]

προ|γίνομαι (γίνομαι) *happen previously;* προγεγόνατα ἁμαρτήματα *former sins* [Ro 3.25]

προ|γινώσκω (γινώσκω) aor. **προέγνων**. *know already, know beforehand; choose from the beginning, choose beforehand*

πρό|γνωσις, εως f (γινώσκω) *foreknowledge, purpose;* κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρός *destined by God the Father* (1 Pe 1.2)

πρό|γονος, ου m or f (γίνομαι) *parent, ancestor*

προ|γράφω (γράφω) *write in former times* (pf. pass. *be written about* or *marked out* Jd 4); *write above* or *already; put on public display, placard* (Ga 3.1)

πρό|δηλος, ον (δηλόω) *obvious, evident*

προ|δίδωμι (δίδωμι) aor. **προέδωκα.** *give first* [Ro 11.35]
προ|δότης, ου m (δίδωμι) *traitor, betrayer*
προδραμών aor. ptc. of **προτρέχω**
πρό|δρομος, ου m (from ἔδραμον = aor. of τρέχω) *forerunner* [He 6.20]
προέγνων aor. of **προγινώσκω**
προέδραμον aor. of **προτρέχω**
προέδωκα aor. of **προδίδωμι**
προεθέμην aor. of **προτίθεμαι**
προεῖπον aor. of **προλέγω**
προείρηκα pf. of **προλέγω**
προέλαβον aor. of **προλαμβάνω**
προελεύσομαι fut. of **προέρχομαι**
προελθών aor. ptc. of **προέρχομαι**
προ|ελπίζω (ἐλπίζω) pf. **προήλπικα.** *be the first to hope* [Eph 1.12]
προ|εν|άρχομαι (ἄρχω) *begin, begin beforehand*
προ|επ|αγγέλλομαι (ἀγγέλλω) aor. **προεπηγγειλάμην**; pf. **προεπήγγελμαι.** *promise from the beginning, promise long ago*
προ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **προελεύσομαι**; aor. **προῆλθον**, ptc. **προελθών.** *go ahead, go on before* (προέρχομαι τινά *arrive before someone* Mk 6.33); *go before, precede* (*lead* Lk 22.47); *go, come; pass along* (of a street)
προεστώς pf. ptc. of **προΐστημι**
προ|ετοιμάζω (ἑτοιμάζω) *prepare beforehand*
προ|ευαγγελίζομαι (εὐαγγελίζω) *proclaim the good news beforehand* or *ahead of time* [Ga 3.8]
προ|έχομαι (ἔχω) if midd. *be better off, have an advantage;* if pass. *be worse off, be at a disadvantage* [Ro 3.9]
προήγαγον aor. of **προάγω**
προ|ηγέομαι (ἄγω) *outdo, lead the way* (τιμῇ αλλήλους προηγέομαι perhaps *be eager to show respect to one another* Ro 12.10)
προῆλθον aor. of **προέρχομαι**
προήλπικα pf. of **προελπίζω**
προημάρτηκα pf. of **προαμαρτάνω**
προῄρημαι pf. of **προαιρέομαι**
πρό|θεσις, εως f (τίθημι) *purpose, plan, will;* perhaps *steadfastness, loyalty* (Ac 11.23; 2 Tm 3.10); ἄρτοι τῆς προθέσεως *bread offered to God*
προ|θεσμία, ας f (τίθημι) *set time* [Ga 4.2]
προ|θυμία, ας f (θυμόομαι) *willingness, readiness, eagerness, zeal*
πρό|θυμος, ον (θυμόομαι) *willing;* τὸ πρόθυμον *eagerness*
προ|θύμως adv. (θυμόομαι) *willingly, eagerly* [1 Pe 5.2]
προϊδών aor. ptc. of **προοράω**
πρό|ϊμος, ου m (ὕω = *rain*) *early rain* (of the rain that comes early in the season), *autumn rain* [Jas 5.7]
προ|ΐστημι (ἵστημι) aor. inf. **προστῆναι**; pf. ptc. **προεστώς.** *be a leader, have authority over, manage; care for, give help; engage in, practice* (Tt 3.8, 14)
προ|καλέομαι (καλέω) *irritate, make angry* [Ga 5.26]
προ|κατ|αγγέλλω (ἀγγέλλω) aor. **προκατήγγειλα.** *announce beforehand* or *long ago*
προ|κατ|αρτίζω (ἄρτι) *prepare in advance* [2 Cor 9.5]
προ|κατ|έχω (ἔχω) *have previously* (προκατέχω περισσόν *have a previous advantage*)

πρό|κειμαι (κεῖμαι) *be set before; be present, lie before;* πρόκειμαι δεῖγμα *serve as an example* (Jd 7)

προ|κηρύσσω (κηρύσσω) *proclaim beforehand* [Ac 13.24]

προ|κοπή, ῆς f (κόπτω) *progress, advancement*

προ|κόπτω (κόπτω) *advance, progress, grow* (προκόπτω ἐπὶ τὸ χεῖρον *go from bad to worse* 2 Tm 3.13); *be far gone* (of night)

πρό|κριμα, τος n (κρίνω) *prejudice, discrimination* [1 Tm 5.21]

προ|κυρόω (κυριεύω) *make* or *validate previously* (of a covenant) [Ga 3.17]

προ|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. **προέλαβον**; aor. pass. subj. **προλημφθῶ**. *do (something) ahead of time; begin (eating) before (others do); catch* (in sin)

προ|λέγω (λέγω) aor. **προεῖπον**; pf. **προείρηκα**. pres. *say* or *warn; say* or *warn in advance;* aor. and pf. *say* or *warn in advance, before* or *long ago; predict; quote already* or *above* (He 4.7)

προ|μαρτύρομαι (μαρτύρομαι) *predict, foretell* [1 Pe 1.11]

προ|μελετάω (μέλει) *prepare ahead of time* [Lk 21.14]

προ|μεριμνάω (μεριμνάω) *worry* or *be anxious ahead of time* [Mk 13.11]

προ|νοέω (νοέω) *have in mind to do, try to do; care for, take care of* (1 Tm 5.8)

πρό|νοια, ας f (νοέω) *provision, foresight, care, attention*

προ|οράω (ὁράω) aor. ptc. **προϊδών**. *see ahead of time, see previously;* midd. *keep one's eye on, see (someone) in front of oneself* (Ac 2.25)

προ|ορίζω (ὁρίζω) *decide from the beginning* or *beforehand, predetermine; set apart from the beginning* or *beforehand*

προ|πάσχω (πάσχω) aor. ptc. **προπαθών**. *suffer previously* [1 Th 2.2]

προ|πάτωρ, ορος m (πατήρ) *ancestor* [Ro 4.1]

προ|πέμπω (πέμπω) *send* or *help on one's way; escort, accompany* (Ac 20.38; 21.5)

προ|πετής, ές gen. **οῦς** (πίπτω) *rash, reckless*

προ|πορεύομαι (πορεύομαι) *go before* or *in front of*

πρός prep. with: (1) acc. *to; toward; for the sake* or *purpose of, in order to, so that* (especially of πρὸς τό with inf.); *for; against; with, in company with; at, about, near, beside* (μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν *not even at the door* Mk 2.2); *pertaining to, with reference to* (τί πρὸς ἡμᾶς *what is it to us?* Mt 27.4; πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα *not even one word* Mt 27.14); *before, in the presence of; in comparison with* (Ro 8.18); (2) dat. *at, on, near;* (3) gen. *for, for the sake of* (Ac 27.34)

προ|σάββατον, ου n (σάββατον) *the day before the Sabbath, Friday* [Mk 15.42]

προσ|αγορεύω (ἀγορεύω = *speak*) *designate, name* [He 5.10]

προσ|άγω (ἄγω) aor. inf. **προσαγαγεῖν**; aor. pass. **προσήχθην**. trans. *bring to* or *before;* intrans. *come near* (Ac 27.27)

προσ|αγωγή, ῆς f (ἄγω) *approach, access*

προσ|αιτέω (αἰτέω) *beg* [Jn 9.8]

προσ|αίτης, ου m (αἰτέω) *beggar*

προσ|ανα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. impv. **προσανάβηθι**. *move up* [Lk 14.10]

προσ|ανα|λίσκω or **προσ|ανα|λόω** (from ἁλῶναι, inf. of ἁλίσκομαι = *be caught, captured*) *spend* [Lk 8.43]

προσ|ανα|πληρόω (πληρόω) *supply, provide*

προσ|ανα|τίθεμαι (τίθεμαι) aor. **προσανεθέμην**. *consult with* (Gal 1.16); *add, contribute* (Gal 2.6)

προσ|αν|έχω (ἔχω) *rise up toward* (τινί) *someone* [Ac 27.27]

προσ|απ|ειλέομαι (ἀπειλέω) *threaten further* [Ac 4.21]

προσ|αχέω (ἠχέω) *resound* (of the surf)

προσ|δαπανάω (δαπανάω) *spend in addition* [Lk 10.35]

προσ|δέομαι (δέομαι) *need, have need* [Ac 17.25]

προσ|δέχομαι (δέχομαι) *wait for, expect; receive, welcome; accept, hold* (Ac 24.15)

προσ|δοκάω (δοκέω) *wait for; look for, expect; be in suspense* (Ac 27.33)

προσ|δοκία, ας f (δοκέω) *expectation; foreboding* (Lk 21.26)

προσδραμών aor. ptc. of **προστρέχω**

προσ|εάω (ἐάω) *allow to go farther* [Ac 27.7]

προσ|εγγίζω (ἐγγίζω) *come near, approach*

προσέθηκα aor. of **προστίθημι**

προσεκλίθην aor. of **προσκλίνομαι**

προσελαβόμην aor. of **προσλαμβάνομαι**

προσελεύσομαι fut. of **προσέρχομαι**

προσελήλυθα pf. of **προσέρχομαι**

πρόσελθε aor. impv. of **προσέρχομαι**

προσενέγκαι and **προσενεγκεῖν** aor. inf. of **προσφέρω**

προσένεγκον and **προσένεγκε** aor. impv. of **προσφέρω**

προσενεχθείς aor. pass. ptc. of **προσφέρω**

προσενήνοχα pf. of **προσφέρω**

προσέπεσον aor. of **προσπίπτω**

προσ|εργάζομαι (ἐργάζομαι) *make more* (of profit) [Lk 19.16]

προσέρηξα aor. of **προσρήγνυμι**

προσ|έρχομαι (ἔρχομαι) fut. **προσελεύσομαι**; aor. **προσῆλθον**, impv. **πρόσελθε**; pf. **προσελήλυθα**. *come* or *go to, visit, approach; agree with* (1 Tm 6.3)

προσέταξα aor. of **προστάσσω**

προσετέθην aor. pass. of **προστίθημι**

προσ|ευχή, ῆς f (εὔχομαι) *prayer; place of prayer* (Ac 16.13, 16)

προσ|εύχομαι (εὔχομαι)

προσ|έχω (ἔχω) aor. **προσέσχον**; pf. **προσέσχηκα**. *pay close attention to, hold on to, give oneself to* (οἴνῳ πολλῷ προσέχω *be addicted to wine, be fond of much wine* 1 Tm 3.8); *be on guard, watch, be careful* (προσέχω ἀπό *watch out for, be on guard against*); *serve as a priest* (He 7.13)

προσῆλθον aor. of **προσέρχομαι**

προσ|ηλόω (ἧλος) *nail to* [Col 2.14]

προσ|ήλυτος, ου m (from ἐλήλυθα, pf. of ἔρχομαι) *proselyte* (a convert to Judaism)

προσήνεγκα aor. of **προσφέρω**

προσηνέχθην aor. pass. of **προσφέρω**
προσήχθην aor. pass. of **προσάγω**
προσθεῖναι aor. inf. of **προστίθημι**
προσθείς aor. ptc. of **προστίθημι**
πρόσθες aor. impv. of **προστίθημι**
προσθῶ aor. subj. of **προστίθημι**
πρόσ|καιρος, ον (καιρός) *lasting briefly, temporary*
προσ|καλέομαι (καλέω) pf. **προσκέκλημαι**. *call to oneself, summon, invite; call* (*to* or *for* of a Christian task)
προσ|καρτερέω (καρτερέω) *devote oneself to, continue* or *persevere in; keep close company with* (Ac 8.13); *be a personal attendant* (Ac 10.7); *be in attendance* (Ac 2.46); *be ready* (of a boat)
προσ|καρτέρησις, εως f (καρτερέω) *perseverance, patience* [Eph 6.18]
προσ|κεφάλαιον, ου n (κεφαλιόω) *cushion, pillow* [Mk 4.38]
προσ|κληρόομαι (κληρόω) *join, join company with* [Ac 17.4]
προσ|κλίνομαι (κλίνω) aor. **προσεκλίθην**. *join* [Ac 5.36]
πρόσ|κλισις, εως f (κλίνω) *favoritism, partiality* [1 Tm 5.21]
προσ|κολλάομαι (κολλάομαι) *be united* (of marriage)
πρόσ|κομμα, τος n (κόπτω) *something that causes stumbling* or *offense* (ὁ διὰ προσκόμματος ἐσθίων *one who eats something that causes someone else to fall into sin* Ro 14.20)
προσ|κοπή, ῆς f (κόπτω) *cause for offense* [2 Cor 6.3]
προσ|κόπτω (κόπτω) intrans. *stumble; take offense, be offended; beat against* (of rain); trans. *strike* (τί) *something* (πρός) *against* (Mt 4.6; Lk 4.11)
προσ|κυλίω (κυλίομαι) *roll against* or *to*
προσ|κυνέω (κυνέω = *kiss, plead*) *worship; fall down and worship, kneel, bow low, fall at another's feet*
προσ|κυνητής, οῦ m (κυνέω = *kiss, plead*) *worshiper* [Jn 4.23]
προσ|λαλέω *speak to* or *with*
προσ|λαμβάνομαι (λαμβάνω) aor. **προσελαβόμην**, impv. **προσλαβοῦ**. *welcome, accept, receive; take aside; eat* (of food) *gather* or *take along* (Ac 17.5)
προσ|λέγω (λέγω) *answer, reply*
πρόσ|λημψις, εως f (λαμβάνω) *acceptance* [Ro 11.15]
προσ|μένω (μένω) aor. inf. **προσμεῖναι**. *remain* or *stay with; remain, stay on; remain faithful to, continue in*
προσ|ορμίζομαι (ὁρμίζω = *moor, anchor*) *moor, tie up* (of boats) [Mk 6.53]
προσ|οφείλω (ὀφείλω) *owe, owe besides* [Phm 19]
προσ|οχθίζω *be angry* or *offended*
πρόσ|πεινος, ον (πεινάω) *hungry* [Ac 10.10]
προσ|πήγνυμι (πήγνυμι) aor. ptc. **προσπήξας**. *nail to (a cross), crucify* [Ac 2.23]
προσ|πίπτω (πίπτω) aor. **προσέπεσον**, fem. ptc. **προσπεσοῦσα**. *fall at someone's feet, fall down before someone; beat against* (Mt 7.25)
προσ|ποιέομαι (ποιέω) *act as though, pretend* [Lk 24.28]
προσ|πορεύομαι (πορεύομαι) *come up to, approach* [Mk 10.35]

προσ|ρήγνυμι and **προσ|ρήσσω** (ρήγνυμι) aor. **προσέρηξα**. *burst upon*

προσ|τάσσω (τάσσω) aor. **προσέταξα**; pf. pass. **προστέταγμαι**. *command, order;* προστεταγμένοι καιροί *designated times* or *ordered seasons* (Ac 17.26)

προ|στάτις, ιδος f (ἵστημι) *helper, colleague, good friend* [Ro 16.2]

προστῆναι aor. inf. of **προΐστημι**

προσ|τίθημι (τίθημι) impf. 3 sg. **προσετίθει**; aor. **προσέθηκα**, impv. **πρόσθες**, inf. **προσθεῖναι**, ptc. **προσθείς**, subj. **προσθῶ**; aor. midd. **προσεθέμην**; aor. pass. **προσετέθην**, inf. **προστεθῆναι**; fut. pass. **προστεθήσομαι**. *add, add to, increase; give, grant; proceed, go ahead, continue, do again; win over* (of followers); *bury* (Ac 13.36)

προσ|τρέχω (τρέχω) aor. ptc. **προσδραμών**. *run up* (to someone)

προσ|φάγιον, ου n (φάγος) *fish* [Jn 21.5]

πρόσ|φατος, ον (φατός = *slain* from the aor. of θείνω = *kill;* literally = *fresh slain*) *new, recent* [He 10.20]

προσ|φάτως adv. (see πρόσ|φατος) *recently* [Ac 18.2]

προσ|φέρω (φέρω) aor. **προσήνεγκα**, impv. **προσένεγκον** and **προσένεγκε**, inf. **προσενέγκαι** and **προσενεγκεῖν**; pf. **προσενήνοχα**; aor. pass. **προσηνέχθην**, ptc. **προσενεχθείς**. *offer, present* (especially of gifts and sacrifices); *bring; bring (someone) before (an official); perform, do* (of service); *hold (something) up* (Jn 19.29); pass. *treat, deal with* (He 12.7)

προσ|φιλής, ές (φιλέω) *pleasing, lovely* [Php 4.8]

προσ|φορά, ᾶς f (φέρω) *offering, sacrifice, gift; act of offering* or *sacrificing*

προσ|φωνέω (φωνέω) *call to, address; call (someone) to oneself*

πρόσ|χυσις, εως f (χέω = *pour*) *sprinkling* (of blood) [He 11.28]

προσ|ψαύω (ψαύω = *touch*, ψώχω) *touch* [Lk 11.46]

προσ|ωπο|λημπτέω (ὁράω + λαμβάνω) *show favoritism* or *partiality* [Jas 2.9]

προσ|ωπο|λήμπτης, ου m (ὁράω + λαμβάνω) *one who shows favoritism* [Ac 10.34]

προσ|ωπο|λημψία, ας f (ὁράω + λαμβάνω) *favoritism* or *partiality*

πρόσ|ωπον, ου n (ὁράω) *face, countenance, appearance* (τὰ κατὰ πρόσωπον *what is before one's eyes* 2 Cor 10.7; ἐν προσώπῳ καυχῶμαι *put on an outward show* 2 Cor 5.12; πρόσωπον τῆς γενέσεως *one's natural face* Jas 1.23); *presence* (ἀπὸ προσώπου *from, from the presence of;* κατὰ πρόσωπον *in the presence of, face to face;* πρὸ προσώπου *before, ahead of;* εἰς πρόσωπον *in the presence of* 2 Cor 8.24); *person* (λαμβάνω πρόσωπον or βλέπω εἰς πρόσωπον *show favoritism* or *partiality;* θαυμάζω πρόσωπον *flatter someone* Jd 16); *surface* (of the earth)

προ|τείνω (τείνω = *stretch, reach*) *stretch out (someone for a beating)* [Ac 22.25]

πρό|τερος, α, ον (πρό) (1) adj. *former, earlier, past;* (2) adv. πρότε-

ρον and τὸ πρότερον *before, previously, formerly; first, first of all; at first, the first time, originally*

προ|τίθεμαι (τίθημι) aor. **προεθέμην**. *plan, purpose, intend;* perhaps *show openly* or *publicly* (Ro 3.25)

προ|τρέπομαι (τρόπος) *encourage* [Ac 18.27]

προ|τρέχω (τρέχω) aor. **προέδραμον**, ptc. **προδραμών**. *run (on) ahead* (προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου *he outran Peter* Jn 20.4)

προ|ϋπ|άρχω (ἄρχω) *be* or *exist previously*

πρό|φασις, εως f (φαίνω) *false motive, pretense, pretext; valid excuse* (Jn 15.22)

προ|φέρω (φέρω) *bring out, produce*

προ|φητεία, ας f (φημί) *prophetic activity; gift of prophesy* or *prophesying; prophetic message* or *utterance*

προ|φητεύω (φημί) *prophesy, reveal the future; speak God's message; use prophetic insight to make something known* (Mt 26.68; Mk 14.65; Lk 22.64)

προ|φήτης, ου m (φημί) *prophet* (of one who has insight into the divine will and possesses the power of inspired utterance); προφῆται *prophetic books of the OT* (νόμος καὶ προφῆται = *the OT*)

προ|φητικός, ή, όν (φημί) *prophetic*

προ|φῆτις, ιδος f (φημί) *prophetess* (fem. equivalent of προφήτης)

προ|φθάνω (φθάνω) *come before;* προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων *Jesus spoke to him first* [Mt 17.25]

προ|χειρίζομαι (χείρ) midd. *choose* or *appoint for oneself;* pass. *be chosen* or *appointed* (Ac 3.20)

προ|χειρο|τονέω (χείρ + τείνω = *stretch, reach*) *choose* or *appoint in advance* [Ac 10.41]

Πρόχορος, ου m *Prochorus* [Ac 6.5]

πρύμνα, ης f *stern* (of a ship)

πρωΐ adv. (πρωτεύω) *early morning, in the morning, morning;* εὐθὺς πρωΐ *as soon as morning came* (Mk 15.1); λίαν πρωΐ *very early* (Mk 16.2); πρωΐ ἔννυχα λίαν *early morning while it was still dark* (Mk 1.35)

πρωΐα, ας f (πρωτεύω) *morning* (πρωΐα δὲ ἤδη γενομένης *as day was breaking* Jn 21.4)

πρωϊνός, ή, όν (πρωτεύω) *morning*

πρῷρα, ης f (πρωτεύω) *bow* (of a ship)

πρωτεύω (δευτερό|πρωτος, πόρρω, πόρρωθεν, πορρώτερον, πρίν, πρό, πρωΐ, πρωΐα, πρωϊνός, πρῷρα, πρωτο|καθεδρία, πρωτο|κλισία, πρῶτον, πρῶτος, πρωτο|στάτης, πρωτο|τόκια, πρωτό|τοκος, πρώτως, φιλο|πρωτεύω) *have first place, be above all else* [Col 1.18]

πρωτο|καθ|εδρία, ας f (πρωτεύω + ἑδραῖος) *place of honor, best seat*

πρωτο|κλισία, ας f (πρωτεύω + κλίνω) *place of honor* (at a feast)

πρῶτον (πρωτεύω) (1) adv. *first, in the first place; first of all, above all else; to begin with; earlier, before;* τὸ πρῶτον *the first time; at first, earlier;* (2) equivalent to prep. with gen. *before* (Jn 15.18)

πρῶτος, η, ον (πρωτεύω) *first; leading, foremost, prominent, most important; earlier, former, before*

πρωτο|στάτης, ου m (πρωτεύω + ἵστημι) *leader, ringleader* [Ac 24.5]

πρωτο|τόκια, ων n (πρωτεύω + τίκτω) *birthright, rights belonging to the first-born son* [He 12.16]

πρωτό|τοκος, ον (πρωτεύω + τίκτω) *first-born, first; first-born Son* (of Christ); πρωτότοκος πάσης κτίσεως *existing before all creation* or *superior to all creation* (Col 1.15)

πρώτως adv. (πρωτεύω) *for the first time* [Ac 11.26]

πταίω (ἄ|πταιστος) *stumble, go wrong, sin*

πτέρνα, ης f *heel* (of a foot) [Jn 13.18]

πτερύγιον, ου n (πτέρυξ) *pinnacle* or *summit* (of a temple)

πτέρυξ, υγος f (πτερύγιον) *wing*

πτηνόν, οῦ n (πέτομαι) *bird* [1 Cor 15.39]

πτοέομαι (πτόησις) *be terrified* or *startled*

πτόησις, εως f (πτοέομαι) *fear* or *something that causes fear;* (μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν *not letting anything frighten you*) [1 Pe 3.6]

Πτολεμαΐς, ΐδος f *Ptolemais, Acco* (**2** B-3, **4** G-4) [Ac 21.7]

πτύον, ου n (πτύω) *winnowing-shovel*

πτύρομαι *be frightened* or *afraid* [Php 1.28]

πτύσμα, τος n (πτύω) *saliva, spit* [Jn 9.6]

πτύσσω (ἀνα|πτύσσω) aor. ptc. **πτύξας**. *close (a book), roll up (a scroll)* [Lk 4.20]

πτύω (ἐκ|πτύω, ἐμ|πτύω, πτύον, πτύσμα) *spit (out)*

πτῶμα, τος n (πίπτω) *(dead) body, corpse*

πτῶσις, εως f (πίπτω) *fall*

πτωχεία, ας f (πτωχεύω) *poverty* (ἡ κατὰ βάθους πτωχεία *extreme poverty* 2 Cor 8.2)

πτωχεύω (πτωχεία, πτωχός) *become poor* [2 Cor 8.9]

πτωχός, ή, όν (πτωχεύω) *poor; miserable, begging; pitiful* or *inferior* (τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα *those weak and pitiful powers* Gal 4.9)

πυγμή, ῆς f *fist;* πυγμῇ of doubtful mng. *with the fist, to the wrist, carefully* or *in the proper way* [Mk 7.3]

πυθόμενος aor. ptc. of **πυνθάνομαι**

πύθων, ωνος m *Python* (a spirit of divination); ἔχω πνεῦμα πύθωνα *be a fortune-teller* [Ac 16.16]

πυκνά adv. (πυκτεύω) *often, frequently;* comp. πυκνότερον *often, as often as possible*

πυκνός, ή, όν (πυκτεύω) *frequent*

πυκτεύω (πυκνά, πυκνός) *fight with fists, box* [1 Cor 9.26]

πύλη, ης f (πυλών) *gate, door*

πυλών, ῶνος m (πύλη) *gate; gateway, entrance; porch, vestibule*

πυνθάνομαι, aor. **ἐπυθόμην**, ptc. **πυθόμενος**. *inquire, ask, question; learn (by inquiry)*

πῦρ, ός n (πυρόομαι) *fire*

πυρά, ᾶς f (πυρόομαι) *a fire*

πύργος, ου m *tower, watchtower; farm building*

πυρέσσω (πυρόομαι) *be sick with fever*

πυρετός, οῦ m (πυρόομαι) *fever*

πύρινος, η, ον (πυρόομαι) *fiery red* [Re 9.17]

πυρόομαι (ἀνα|ζω|πυρέω, πῦρ, πυρά, πυρέσσω, πυρετός, πύρινος, πυρ-

ράζω, πυρρός, πύρωσις) *burn, be inflamed; burn with sexual desire* (1 Cor 7.9); *burn with distress* (2 Cor 11.29); pf. *be refined* (of metal)

πυρράζω (πυρόομαι) *be (fiery) red* (of the sky)

Πύρρος, ου m *Pyrrhus* [Ac 20.4]

πυρρός, ά, όν (πυρόομαι) *(fiery) red*

πύρωσις, εως f (πυρόομαι) *burning; fiery ordeal, painful test*

πωλέω (πορφυρό|πωλις) *sell; put on sale*

πῶλος, ου m *colt, young donkey; horse*

πώ|ποτε adv. (-πω = enclitic particle, mng. *yet, ever* + ποτέ) *ever, at any time*

πωρόω (πώρωσις) *made stubborn* or *without feeling;* pass. *be stubborn* or *without feeling*

πώρωσις, εως f (πωρόω) *stubbornness, lack of feeling*

πῶς (ὅς) interrog. particle *how? in what way? how is it possible?*

πως (ὅς) enclitic particle *somehow, in some way*

Ρ

Ῥαάβ f *Rahab;* alt. form for **Ῥαχάβ**

ῥαββί (ραββουνι) *rabbi, teacher, master* (honorary title of address)

ραββουνι (ῥαββί) (Aramaic word) = **ῥαββί**

ῥαβδίζω (ῥάβδος, ῥαβδ|οῦχος, ῥαπίζω, ῥάπισμα) *whip, beat* (with a rod)

ῥάβδος, ου f (ῥαβδίζω) *stick, staff, rod; scepter* (He 1.8)

ῥαβδ|οῦχος, ου (ῥαβδίζω + ἔχω) m *police officer*

Ῥαγαύ m *Reu* [Lk 3.35]

ῥᾳδι|ούργημα, τος n (ῥᾳδιος = *easy* + ἐργάζομαι) *wrongdoing, crime* [Ac 18.14]

ῥᾳδι|ουργία, ας f (see ῥᾳδι|ούργημα) *lack of principle, unscrupulousness; fraud, deceit* [Ac 13.10]

ῥαίνω (περι|ραίνω) pf. pass. **ἔρραμαι, ῥέραμμαι.** *sprinkle* [Re 19.13]

Ῥαιφάν m *Rephan* (pagan god) [Ac 7.43]

ῥακά *empty-headed fool* (term of strong abuse) [Mt 5.22]

ῥάκος, ους n *piece of cloth*

Ῥαμά f *Ramah* (**1** C-6, **1i** A-1) [Mt 2.18]

ῥαντίζω (ῥαντισμός) pf. pass. ptc. **ἐρραντισμένος** and **ῥεραντισμένος.** *sprinkle;* midd. *wash oneself;* pass. *be washed* or *purified*

ῥαντισμός, οῦ m (ῥαντίζω) *sprinkling*

ῥαπίζω (ῥαβδίζω) *hit, strike*

ῥάπισμα, τος n (ῥαπίζω) *blow* (with a stick); *slap* (with a hand)

ῥαφίς, ίδος f (ῥάπτω = *stitch, sew,* ἄ|ραφος, ἐπι|ράπτω) *needle*

Ῥαχάβ f *Rahab* [Mt 1.5]

Ῥαχήλ f *Rachel* [Mt 2.18]

Ῥεβέκκα, ας f *Rebecca* [Ro 9.10]

ῥέδη, ης f *(four-wheeled) carriage* [Re 18.13]
ῥέραμμαι pf. pass. of **ῥαίνω**
ῥέω (αἱμο|ρροέω, παρα|ρρέω, ῥύσις, χεί-μα|ρρος) fut. **ῥεύσω**. *flow* [Jn 7.38]
Ῥήγιον, ου n *Rhegium* (**4** B-2) [Ac 28.13]
ῥῆγμα, τος n (ῥήγνυμι) *ruin, destruction* [Lk 6.49]
ῥήγνυμι and **ῥήσσω** (δια|ρρήγνυμι, περι|ρήγνυμι, προσ|ρήγνυμι, ῥῆγμα) fut. **ῥήξω**; aor. **ἔρρηξα**, impv. **ῥῆξον**. *burst, tear in pieces; attack* (of animals); *dash to the ground* (in convulsions); *break forth* (of a shout)
ῥηθείς aor. pass. ptc. of **λέγω**
ῥῆμα, τος n (ἐρέω = *say*, ῥέω = *say*, ἀν|αντί|ρρητος, ἀν|αντι|ρρήτως, παρ|ρησία, παρ|ρησιάζομα, ῥήτωρ, ῥητῶς) *what is said, word, saying; thing, matter, event, happening*
Ῥησά m *Rhesa* [Lk 3.27]
ῥήτωρ, ορος m (ῥῆμα) *lawyer, attorney, spokesperson* [Ac 24.1]
ῥητῶς adv. (ῥῆμα) *expressly, specifically* [1 Tm 4.1]
ῥίζα, ης f (ῥιζόομαι) *root; descendant; source, cause* (of evil)
ῥιζόομαι (ἐκ|ριζόω, ῥίζα) pf. **ἐρρίζωμαι**. *be firmly rooted*
ῥιπή, ῆς f (ῥίπτω) *blinking* (of an eye) [1 Cor 15.52]
ῥιπίζομαι *be tossed about* [Jas 1.6]
ῥίπτω and **ῥιπτέω** (ἀπο|ρίπτω, ἐπι|ρίπτω, ῥιπή) aor. **ἔρριψα**, ptc. **ῥίψας**; pf. pass. **ἔρριμμαι**. *throw, throw down; let down* (of anchors); *place, put down* (Mt 15.30); pf. pass. ptc. perhaps *helpless* or *dejected* (Mt 9.36)
Ῥοβοάμ m *Rehoboam*
Ῥόδη, ης f *Rhoda* [Ac 12.13]
Ῥόδος, ου f *Rhodes* (**3** B-2, **4** E-3) [Ac 21.1]
ῥοιζηδόν adv. *with a loud noise* [2 Pe 3.10]
ῥομφαία, ας f *sword; intense pain, sorrow* (Lk 2.35)
ῥοπή, ῆς f *movement, move*
Ῥουβήν m *Reuben* [Re 7.5]
Ῥούθ f *Ruth* [Mt 1.5]
Ῥοῦφος, ου m *Rufus:* (1) son of Simon (Mk 15.21); (2) Christian (Ro 16.13)
ῥύμη, ης f *narrow street, alley*
ῥύομαι, aor. **ἐρρυσάμην**, impv. **ῥῦσαι**, 3 sg. **ῥυσάσθω**; aor. pass. **ἐρρύσθην**, subj. **ῥυσθῶ**. *save, rescue, deliver* (ὁ ῥυόμενος *the Deliverer, the Savior* Ro 11.26)
ῥυπαίνομαι (ῥυπαρία, ῥυπαρός, ῥύπος) aor. impv. 3 sg. **ῥυπανθήτω**. *be filthy* or *impure* [Re 22.11]
ῥυπαρία, ας f (ῥυπαίνομαι) *impurity, filthiness* [Jas 1.21]
ῥυπαρός, ά, όν (ῥυπαίνομαι) *shabby* (of clothing); *impure, filthy, defiled* (of persons)
ῥύπος, ου m (ῥυπαίνομαι) *dirt* [1 Pe 3.21]
ῥύσις, εως f (ῥέω) *flow* (ῥύσις αἵματος *hemorrhage, severe bleeding*)
ῥυτίς, ίδος f *wrinkle* [Eph 5.27]
Ῥωμαϊκός, ή, όν *Roman language* (i. e. *Latin*)
Ῥωμαῖος, ου m *Roman*
Ῥωμαϊστί adv. *in Latin* [Jn 19.20]
Ῥώμη, ης f *Rome* (**4** A-1)
ῥώννυμαι, pf. impv. **ἔρρωσο**, 2 pl. **ἔρρωσθε**. *be healthy;* pf. impv. (used at the conclusion of a letter) *farewell, good-bye* [Ac 15.29]

Σ

σαβαχθανι (Aramaic word) *you have forsaken me*

Σαβαώθ (a descriptive name of God in Hebrew, lit. *of the armies*) κύριος Σαβαώθ *Lord Almighty*

σαββατισμός, οῦ m (σάββατον) *Sabbath day's rest* [He 4.9]

σάββατον, ου n (προ|σάββατον, σαββατισμός) often in pl.; Jewish sacred day of worship and rest *the seventh day, Sabbath* (ἡμέρα σαββάτου *the Sabbath*); *week* (μία or πρώτη σαββάτων *the first day of the week;* κατὰ μίαν σάββατον *on the first day of each week, each Sunday* 1 Cor 16.2; δὶς τοῦ σαββάτου *twice a week* Lk 18.12); σαββάτου . . . ὁδόν cf. ὁδός

σαγήνη, ης f *seine, dragnet* (for fishing) [Mt 13.47]

Σαδδουκαῖος, ου m *Sadducee* (member of a Jewish religious party)

Σαδώκ m *Zadok*

σαίνομαι *be disturbed* or *upset* [1 Th 3.3]

σάκκος, ου m *sackcloth* (worn especially by persons in mourning)

Σαλά m *Shelah:* (1) father of Boaz (Lk 3.32); (2) father of Eber (Lk 3.35)

Σαλαθιήλ m *Salathiel*

Σαλαμίς, ῖνος f *Salamis* (**4** G-3) [Ac 13.5]

Σαλείμ *Salim* (**2** C-4) [Jn 3.23]

σαλεύω (ἅλλομαι) *shake* (σαλευθῆναι ἀπὸ τοῦ νοός *be unsettled in mind, be confused* 2 Th 2.2); *stir up* (a crowd); pf. pass. ptc. *shaken together* (Lk 6.38)

Σαλήμ f *Salem* (βασιλεὺς Σαλήμ *king of Salem* or *king of peace* He 7.1, 2)

Σαλμών m *Salmon*

Σαλμώνη, ης f *Salmone* (**4** E-3) [Ac 27.7]

σάλος, ου m (ἅλλομαι) *wave* (of a rough sea) [Lk 21.25]

σάλπιγξ, ιγγος f (σαλπίζω) *trumpet; trumpet-blast*

σαλπίζω (σάλπιγξ, σαλπιστής) *sound a trumpet*

σαλπιστής, οῦ m (σαλπίζω) *trumpeter* [Re 18.22]

Σαλώμη, ης f *Salome*

Σαμάρεια, ας f *Samaria:* (1) region (**2** C-4); (2) city (**1** C-5)

Σαμαρίτης, ου m *Samaritan*

Σαμαρῖτις, ιδος f *Samaritan woman*

Σαμοθρᾴκη, ης f *Samothrace* (**4** E-2) [Ac 16.11]

Σάμος, ου f *Samos* (**4** E-3) [Ac 20.15]

Σαμουήλ m *Samuel*

Σαμψών m *Samson* [He 11.32]

σανδάλιον, ου n *sandal*

σανίς, ίδος f *board, plank* [Ac 27.44]

Σαούλ m *Saul:* (1) Hebrew name of the apostle Paul; (2) first Israelite king (Ac 13.21)

σαπρός, ά, όν (σήπω) *bad, rotten, worthless; harmful, evil*

Σάπφιρα, ης f *Sapphira* [Ac 5.1]

σάπφιρος, ου f *sapphire* (a very valuable stone, usually blue in color) [Re 21.19]

σαργάνη, ης f *basket (made of rope)* [2 Cor 11.33]

Σάρδεις, εων f *Sardis, Sepharad* (**3** B-2, **4** E-2)

σάρδιον, ου n (σαρδόνυξ) *carnelian* or *cornelian* (a semiprecious stone, usually red in color)

σαρδόνυξ, υχος m (σάρδιον) *sardonyx* (a variety of agate, a semiprecious stone of varying colors) [Re 21.20]

Σάρεπτα, ων n *Zarephath* (**1** C-1, **2** C-1) [Lk 4.26]

σαρκικός, ή, όν (σάρξ) *belonging to this world, not under the control of God's Spirit; material* (Ro 15.27; 1 Cor 9.11)

σάρκινος, η, ον (σάρξ) *belonging to this world, not under the control of God's Spirit; (merely) human*

σάρξ, σαρκός f (σαρκικός, σάρκινος) *flesh, physical body; human nature, earthly descent* (κατὰ σάρκα *by earthly descent*, τὰ τέκνα τῆς σαρκός *physical descendants* Ro 9.8; εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα perhaps *I can make the people of my own race jealous* Ro 11.14); *one's lower nature, sinful human nature* (κατὰ σάρκα or ἐν τῇ σαρκί *under the control of one's sinful nature*); *human being, person, man* (κατὰ σάρκα *by human standards, from a human point of view, as far as externals are concerned*); *earthly life, human realm of existence* (ὁ κατὰ σάρκα κύριος *earthly master* Col 3.22; ὁ τῆς σαρκὸς πατήρ *human father* He 12.9; ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ *during his earthly life* He 5.7); *sexual impulse* (ἐκ θελήματος σαρκός *from sexual desire* Jn 1.13; ἀπέρχομαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας *commit sexual immorality* Jd 7)

σαρόω *sweep* (of a house)

Σάρρα, ας f *Sarah*

Σαρών, ῶνος m *Sharon* (**1** B-4, **2** B-3) [Ac 9.35]

Σατανᾶς, ᾶ m *the Enemy, Adversary, Satan*

σάτον, ου n *saton* (a dry measure of 21.6 pints)

Σαῦλος, ου m *Saul* (Hebrew name of the apostle Paul)

σβέννυμι (ἄ|σβεστος) fut. **σβέσω**; aor. **ἔσβεσα**, inf. **σβέσαι**. *extinguish, put out; restrain (the Spirit);* pass. *go out, be extinguished*

σε|αυτοῦ, ῆς reflexive pro. (σύ + αὐτός) *yourself* (κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ *keep it a matter between yourself and God* Ro 14.22)

σεβάζομαι (σέβομαι) *worship, reverence* [Ro 1.25]

σέβασμα, τος n (σέβομαι) *object of worship; place of worship*

σεβαστός, ή, όν (σέβομαι) *belonging to the emperor, imperial;* ὁ Σεβαστός *the (Roman) emperor*

σέβομαι (ἀ|σέβεια, ἀ|σεβέω, ἀ|σεβής, εὐ|σέβεια, εὐ|σεβέω, εὐ|σεβής, εὐ|σεβῶς, θεο|σέβεια, θεο|σεβής, σεβάζομαι, σέβασμα, σεβαστός, σεμνός, σεμνότης) *worship;* ὁ σεβόμενος (τὸν θεόν) *worshiper of God* (Gentile who accepted the one God of Judaism and attended the synagogue but did not follow all the details of the Jewish way of life)

Σειλεᾶς alt. form of **Σιλᾶς**
σεισμός, **οῦ** m (σείω) *earthquake; storm* (on the sea)
σειρά, **ᾶς** f *cord, rope, chain* [2 Pe 2.4]
σείω (ἀνα|σείω, δια|σείω, κατα|σείω, σεισμός) *shake; excite, stir up* (of a city); *tremble; shake with fear* (Mt 28.4)
Σεκοῦνδος, **ου** m *Secundus* [Ac 20.4]
Σελεύκεια, **ας** f *Seleucia* (**4** G-3) [Ac 13.4]
σελήνη, **ης** f (σεληνιάζομαι) *moon*
σεληνιάζομαι (σελήνη) *be an epileptic* (lit. *be moon-struck*)
Σεμεΐν m *Semein* [Lk 3.26]
σεμίδαλις, **εως** f *fine wheat flour* [Re 18.3]
σεμνός, **ή**, **όν** (σέβομαι) *serious; of good character, honorable, worthy, respectable*
σεμνότης, **ητος** f (σέβομαι) *seriousness, proper conduct, respectability*
Σέργιος, **ου** m *Sergius* [Ac 13.7]
Σερούχ m *Serug* [Lk 3.35]
σέσηπα pf. of **σήπω**
σέσωκα pf. of **σῴζω**
Σήθ m *Seth* [Lk 3.38]
Σήμ m *Shem* [Lk 3.36]
σημαίνω (ἄ|σημος, ἐπι|σείω, ἐπί|σημος, εὔ|σημος, παρά|σημος, σημεῖον, σημειόομαι, σύσ|σημον) aor. **ἐσήμανα**, inf. **σημᾶναι**. *indicate, make known; suggest, intimate; foretell* (Ac 11.28)
σημεῖον, **ου** n (σημαίνω) *miraculous sign, miracle; sign, that by which something is known* or *distinguished, indication, mark, signal; portent, warning sign*
σημειόομαι (σημαίνω) *take note of* [2 Th 3.14]
σήμερον adv. (ἡμέρα) *today;* ἡ σήμερον or ἡ σήμερον ἡμέρα *today, this very day*
σήπω (σαπρός) pf. **σέσηπα**. *rot, decay* [Jas 5.2]
σής, **σητός** m (σητό|βρωτος) *moth*
σητό|βρωτος, **ον** (σής + βιβρώσκω) *motheaten* [Jas 5.2]
σθενόω (ἀ|σθένεια, ἀ|σθενέω, ἀ|σθένημα, ἀ|σθενής) *strengthen* [1 Pe 5.10]
σιαγών, **όνος** f *cheek*
σιγάω (σιγή) intrans. *keep silent, be silent; become silent, stop talking;* trans. *keep secret, keep in silence*
σιγή, **ῆς** f (σιγάω) *silence*
σίδηρος, **ου** m (σιδηροῦς) *iron* [Re 18.12]
σιδηροῦς, **ᾶ**, **οῦν** (σίδηρος) *made of iron*
Σιδών, **ῶνος** f *Sidon* (**1** C-1, **2** C-1, **3** D-3, **4** G-4)
Σιδώνιος, **α**, **ον** *of Sidon*
σικάριος, **ου** m *terrorist, assassin* (member of a fanatical group of Jewish nationalists) [Ac 21.38]
σίκερα n *strong drink, beer* (Aramaic word) [Lk 1.15]
Σιλᾶς, **α** m *Silas*
Σιλουανός, **οῦ** m *Silvanus* (perhaps the same person as **Σίλας**)
Σιλωάμ m *Siloam*
σιμι|κίνθιον, **ου** n *apron* (as worn by a worker) [Ac 19.12]
Σίμων, **ωνος** m *Simon:* (1) Simon Peter; (2) Simon ὁ Καναναῖος (ὁ ζηλωτής), one of the twelve; (3) brother of Jesus (Mt 13.55; Mk 6.3); (4) Simon of Cyrene (Mt 27.32; Mk 15.21; Lk 23.26); (5) father of Judas Iscariot

(Jn 6.71; 13.2, 26); (6) a tanner in Joppa (Ac 9.43; 10.6, 17, 32b); (7) a magician of Samaria (Ac 8.9, 13, 18, 24); (8) the leper (Mt 26.6; Mk 14.3); (9) the Pharisee (Lk 7.40, 43, 44)

Σινᾶ *Sinai* (**3** C-5)

σίναπι, εως n *mustard* (a plant noted for its small seeds)

σινδών, όνος f *linen cloth* (used for clothing or burial)

σινιάζω *sift* (of wheat) [Lk 22.31]

σιρικόν, οῦ n *silken; silk cloth* [Re 18.12]

σιρός, οῦ m *pit, cave*

σιτευτός, ή, όν (σῖτος) *fatted, fattened*

σιτίον, ου n (σῖτος) *grain;* pl. *food* [Ac 7.12]

σιτιστός, ή, όν (σῖτος) *fattened* (τὰ σιτιστά *fattened calves*) [Mt 22.4]

σιτο|μέτριον, ου n (σῖτος + μετρέω) *food allowance, ration* [Lk 12.42]

σῖτος, ου m (ἀ|σιτία, ἄ|σιτος, ἐπι|σιτισμός, σιτίον, σιτιστός, σιτο|μέτριον) *grain; wheat*

Σιών f *Mount Zion; Jerusalem* (θυγάτηρ Σιών *Jerusalem*)

σιωπάω *be silent* or *quiet* (ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι *you won't be able to say a word* Lk 1.20); *stop talking; calm down* (of the sea)

σκανδαλίζω (σκάνδαλον) *cause (someone) to sin, cause (someone) to give up one's faith* (pass. *give up one's faith, be led into sin, fall into sin;* pass. with ἐν *reject, desert, have doubts about*); *anger, shock*

σκάνδαλον, ου n (σκανδαλίζω) *something that causes sin* or *gives occasion for sin; something that causes stumbling* or *trouble, obstacle*

σκάπτω (κατα|σκάπτω, σκάφη) *dig*

Σκαριότα, Σκαριώτης and **Σκαριώθ** alt. forms of **Ἰσκαριώτης**

σκάφη, ης f (σκάπτω) *(small) boat*

σκέλος, ους n *leg*

σκέπασμα, τος n *clothing; shelter, house* [1 Tm 6.8]

Σκευᾶς, ᾶ m *Sceva* [Ac 19.14]

σκευή, ῆς f (σκεῦος) *tackle, gear* (of a ship) [Ac 27.19]

σκεῦος, ους n (ἀ|παρα|σκεύαστος, ἐπι|σκευάζομαι, κατα|σκευάζω, παρα|σκευάζω, παρα|σκευή, σκευή) *object, thing* (pl. often *goods, property*); *vessel, container, dish; instrument* (Ac 9.15); *sail* or *sea-anchor* (Ac 27.17); *one's body* or *one's wife* (cf. κτάομαι 1 Th 4.4); ἀσθενιέστερον σκεῦος *the weaker sex* (1 Pe 3.7)

σκηνή, ῆς f (σκηνόω) *tent, temporary shelter; tabernacle* (of a worship place); *house, home, dwelling-place*

σκηνο|πηγία, ας f (σκηνόω + πήγνυμι) *Feast of Tabernacles* (a Jewish religious festival commemorating God's provision during the wilderness wanderings) [Jn 7.2]

σκηνο|ποιός, οῦ m (σκηνόω + ποιέω) *tent-maker* [Ac 18.3]

σκῆνος, ους n (σκηνόω) *tent* (of one's body)

σκηνόω (ἐπι|σκηνόω, κατα|σκηνόω, κατα|σκήνωσις, σκηνή, σκηνο|πηγία, σκηνο|ποιός, σκῆνος, σκήνωμα) *live, dwell*

σκήνωμα, τος n (σκηνόω) *body; house, dwelling-place*

σκιά, **ᾶς** f (ἀπο|σκίασμα, ἐπι|σκιάζω, κατα|σκιάζω) *shadow, shade; foreshadowing, shadow, faint outline*
σκιρτάω *stir, move* (of an unborn child); *leap for joy*
σκληρο|καρδία, **ας** f (σκληρύνω + καρδία) *stubbornness* (of persons hard to teach)
σκληρός, **ά**, **όν** (σκληρύνω) *hard, difficult* (σκληρόν σοι *it is hard for you* Ac 26.13); *strong* (wind); *harsh, terrible* (Jd 15)
σκληρότης, **ητος** f (σκληρύνω) *hardness, stubbornness* [Ro 2.5]
σκληρο|τράχηλος, **ον** (σκληρύνω + τραχηλίζομαι) *stubborn, hardened* [Ac 7.51]
σκληρύνω (σκληρο|καρδία, σκληρός, σκληρότης, σκληρο|τράχηλος) *make stubborn;* pass. *be stubborn, be hardened*
σκολιός, **ά**, **όν** *crooked, perverse, dishonest* (of people); *crooked* (of roads)
σκόλοψ, **οπος** m *thorn, splinter* [2 Cor 12.7]
σκοπέω (ἀλλοτρι|επί|σκοπος, ἐπι|σκέπτομαι, ἐπι|σκοπέω, ἐπι|σκοπή, ἐπί|σκοπος, κατα|σκοπέω, κατά|σκοπος, σκοπός) *pay attention to, keep one's attention on; be concerned about; watch out (for), be careful*
σκοπός, **οῦ** m (σκοπέω) *goal;* κατὰ σκοπόν *toward the goal* [Php 3.14]
σκορπίζω (δια|σκορπίζω) *scatter, disperse, distribute; be generous* (2 Cor 9.9)
σκορπίος, **ου** m *scorpion*
σκοτεινός, **ή**, **όν** (σκοτίζομαι) *dark, in darkness*
σκοτία, **ας** f (σκοτίζομαι) *darkness;* λέγω ἐν τῇ σκοτίᾳ *speak in private* (Mt 10.27; Lk 12.3)
σκοτίζομαι (σκοτεινός, σκοτία, σκοτόομαι, σκότος) *be* or *become darkened*
σκοτόομαι (σκοτίζομαι) *be* or *become darkened*
σκότος, **ους** n (σκοτίζομαι) *darkness; sin, evil*
σκύβαλον, **ου** n *refuse, excrement, garbage* [Php 3.8]
Σκύθης, **ου** m *Scythian* (regarded by the Roman world as the absolute example of paganism) [Col 3.11]
σκυθρ|ωπός, **ή**, **όν** (σκυθρός = *angry, sullen, gloomy* + ὁράω) *sad, gloomy*
σκῦλα, **ων** n (σκύλλω) *spoils, plunder* [Lk 11.22]
σκύλλω (σκῦλα) midd. impv. **σκύλλου**; pf. pass. **ἔσκυλμαι**. *trouble, annoy* (midd. *trouble oneself* Lk 7.6); pf. pass. ptc. *worried, troubled* (Mt 9.36)
σκωληκό|βρωτος, **ον** (σκώληξ + βιβρώσκω) *eaten by worms* [Ac 12.23]
σκώληξ, **ηκος** m (σκωληκό|βρωτος) *worm* [Mk 9.48]
σμαράγδινος, **η**, **ον** (σμάραγδος) *made of emerald* [Re 4.3]
σμάραγδος, **ου** m (σμαράγδινος) *emerald* (a very valuable stone, green in color) [Re 21.19]
σμῆγμα, **τος** n *ointment*
σμίγμα alt. form of **μίγμα**
σμύρνα, **ης** f (σμυρνίζω) *myrrh* (a resinous gum used for aromatic purposes)
Σμύρνα, **ης** f *Smyrna* (**4** E-2)

σμυρνίζω (σμύρνα) *flavor with myrrh* [Mk 15.23]

Σόδομα, ων n *Sodom* (city located at the southern part of the Dead Sea; God destroyed it because of its evil)

Σολομών, ῶνος and **Σολομῶν, ῶντος** m *Solomon*

σορός, οῦ f *a stand on which a corpse is carried, bier, coffin* [Lk 7.14]

σός, σή, σόν (σύ) possessive adj. *your, yours*

σουδάριον, ου n *handkerchief; face-cloth* (used for the dead)

Σουσάννα, ης f *Susanna* [Lk 8.3]

σοφία, ας f (σοφίζω) *wisdom, insight, intelligence, knowledge; Wisdom* (of God)

σοφίζω (ἄ|σοφος, κατα|σοφίζομαι, σοφία, σοφός, φιλο|σοφία, φιλό|σοφος) *give wisdom;* pf. pass. ptc. *cleverly made-up* (2 Pe 1.16)

σοφός, ή, όν (σοφίζω) *wise, experienced, clever, learned; skilled* (of a builder); comp. σοφώτερος *wiser*

Σπανία, ας f *Spain*

σπάομαι (ἀνα|σπάω, ἀ|περι|σπάστως, ἀπο|σπάω, δια|σπάω, ἐπι|σπάομαι, εὐ|περί|σπαστος, περι|σπάομαι) *draw* (of swords)

σπαράσσω (συ|σπαράσσω) *throw into convulsions*

σπαργανόω *wrap in cloths* (of infants)

σπαταλάω *live in self-indulgence* or *luxury*

σπεῖρα, ης f *cohort* (the tenth part of a Roman legion having about 600 men), *band of soldiers*

σπείρω (δια|σπείρω, δια|σπορά, ἐπι|σπείρω, σπέρμα, σπερμο|λόγος, σπορά, σπόριμα, σπόρος) aor. pass. ptc. **σπαρείς**; pf. pass. **ἔσπαρμαι.** *sow*

σπεκουλάτωρ, ορος m *soldier on special duty; executioner* [Mk 6.27]

σπένδομαι (ἄ|σπονδος) *be poured out as a drink-offering* (of one's life), *give one's life in sacrifice*

σπέρμα, τος n (σπείρω) *seed; offspring, children, descendants, posterity;* perhaps *nature, character* (1 Jn 3.9)

σπερμο|λόγος, ου m (σπείρω + λέγω) *one who picks up scraps of information* [Ac 17.18]

σπεύδω (σπουδάζω, σπουδαῖος, σπουδαίως, σπουδή) intrans. *hasten, hurry;* trans. *hasten* or *strive for (something)* (2 Pe 3.12)

σπήλαιον, ου n *cave; hideout* (of robbers)

σπιλάς, άδος f (σπιλόω) *spot, stain; hidden reef* [Jd 12]

σπίλος, ου m (σπιλόω) *spot, blemish, stain*

σπιλόω (ἄ|σπιλος, σπιλάς, σπίλος) *spot, stain, pollute*

σπλαγχνίζομαι (εὔ|σπλαγχνος, σπλάγχνον, πολύ|σπλαγχνος) *be moved with pity* or *compassion, have pity* or *compassion*

σπλάγχνον, ου n (σπλαγχνίζομαι) *one's inmost self* or *feelings, heart; affection, love* (διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ *because of God's tender mercy* Lk 1.78); *entrails* ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ *all of his entrails gushed out* Ac 1.18)

σπόγγος, ου m *sponge*

σποδός, οῦ f *ashes*

σπορά, **ᾶς** f (σπείρω) *seed; origin, parentage* [1 Pe 1.23]

σπόριμα, **ων** n (σπείρω) *grainfields*

σπόρος, **ου** m (σπείρω) *seed; supply of seed, resources for sowing* (2 Cor 9.10)

σπουδάζω (σπεύδω) *do one's best, spare no effort, work hard*

σπουδαῖος, **α**, **ον** (σπεύδω) *earnest, eager;* comp. σπουδαιότερος *very earnest* (2 Cor 8.17), πολὺ σπουδαιότερον *more earnest than ever* (2 Cor 8.22)

σπουδαίως adv. (σπεύδω) *earnestly, diligently, eagerly* (αὐτοὺς σπουδαίως πρόπεμψον *do your best to help them get started on their travels* Tt 3.13); comp. σπουδαιοτέρως *all the more eagerly* or *with great urgency* (Php 2.28)

σπουδή, **ῆς** f (σπεύδω) *earnestness, diligence, eagerness, zeal, effort;* μετὰ σπουδῆς *with haste* or *eagerly* (Mk 6.25; Lk 1.39)

σπυρίς, **ίδος** f *basket* (larger than the **κόφινος**)

στάδιοι, **ων** and **στάδες** m *furlongs* (about 607 feet); τὸ στάδιον *arena, stadium* (1 Cor 9.24); οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες *all the runners in a race* (1 Cor 9.24)

σταθείς aor. pass. ptc. of **ἵστημι**

σταθῆναι aor. pass. inf. of **ἵστημι**

σταθήσομαι fut. pass. of **ἵστημι**

στάμνος, **ου** f (ἵστημι) *jar* [He 9.4]

στάς 2 aor. ptc. of **ἵστημι**

στασιαστής, **οῦ** m (ἵστημι) *rebel, insurrectionist* [Mk 15.7]

στάσις, **εως** f (ἵστημι) *dispute, argument, discord; riot; revolt, rebellion; standing, existence* (He 9.8)

στατήρ, **ῆρος** m *stater, four drachmas* (Greek coin worth two didrachmas or four denarii) [Mt 17.27]

σταυρός, **οῦ** m (σταυρόω) *cross*

σταυρόω (ἀνα|σταυρόω, σταυρός, συ|σταυρόομαι) *crucify*

σταφυλή, **ῆς** f *(bunch of) grapes*

στάχυς, **υος** m *head of grain* or *wheat*

Στάχυς, **υος** m *Stachys* [Ro 16.9]

στέγη, **ης** f (στέγω) *roof*

στέγω (ἀπο|στεγάζω, στέγη, τρί|στεγον) *endure, put up with;* perhaps *pass over in silence*

στεῖρα, **ας** f *a woman incapable of having children*

στέλλομαι (ἀπο|στέλλω, ἀπο|στολή, ἀπό|στολος, δια|στέλλομαι, δια|στολή, ἐξ|απο|στέλλω, ἐπι|στέλλω, ἐπι|στολή, κατα|στέλλω, κατα|στολή, στολή, συν|απο|στέλλω, συ|στέλλω, ὑπο|στέλλω, ὑπο|στολή, ψευδ|από|στολος) *try to guard against* or *avoid;* στέλλομαι ἀπό *keep away from, shun*

στέμμα, **τος** n (στεφανόω) *garland wreath* (of flowers) [Ac 14.13]

στεναγμός, **οῦ** m (στενάζω) *groaning; sigh*

στενάζω (ἀνα|στενάζω, στεναγμός, στενός, στενο|χωρέομαι, στενο|χωρία, συ|στενάζω) *sigh, groan; complain, grumble*

στενός, **ή**, **όν** (στενάζω) *narrow*

στενο|χωρέομαι (στενάζω + χωρέω) *be held in check, be limited; be crushed* (with difficulties)

στενο|χωρία, **ας** f (στενάζω + χωρέω) *distress, difficulty, trouble, calamity*

στερεός, **ά**, **όν** (στερεόω) *firm; solid* (of food)

στερεόω (στερεός, στερέωμα) *make strong, strengthen*

στερέωμα, τος n (στερεόω) *firmness, steadfastness* [Col 2.5]

Στεφανᾶς, ᾶ m *Stephanas* (a Christian of Corinth)

Στέφανος, ου m *Stephen*

στέφανος, ου m (στεφανόω) *wreath, crown; prize, reward, gift; reason for pride* or *boasting* (Php 4.1; 1 Th 2.19)

στεφανόω (στέμμα, στέφανος) *crown; reward*

στῆθι 2 aor. impv. of **ἵστημι**

στῆθος, ους n *chest, breast*

στήκω (ἵστημι) *stand; stand firm, be steadfast*

στῆναι 2 aor. inf. of **ἵστημι**

στηριγμός, οῦ m (στηρίζω) *steadfastness, firmness* [2 Pe 3.17]

στηρίζω (ἀ|στήρικτος, ἐπι|στηρίζω, στηριγμός) *strengthen, make firm, establish; fix, set up* (Lk 16.26); τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν *he made up his mind* (Lk 9.51)

στήσομαι fut. midd. of **ἵστημι**

στήσω fut. of **ἵστημι**

στιβάς, άδος f *leafy branch* [Mk 11.8]

στίγμα, τος n (στιγμή) *mark; scar; brand indicating ownership* [Ga 6.17]

στιγμή, ῆς f (στίγμα) *moment, instant* [Lk 4.5]

στίλβω *glisten, dazzle, shine* [Mk 9.3]

στοά, ᾶς f (ἵστημι) *porch, portico*

Στοϊκός, ή, όν *Stoic* [Ac 17.18]

στοιχεῖα, ων n (στοιχέω) *basic elements* (of which the world is made); *basic principles* (τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς *the first principles* or *lessons* He 5.12); perhaps *elemental spirits* (of supernatural powers that were believed to exercise control over human fate)

στοιχέω (στοιχεῖα, συ|στοιχέω) *walk; conduct oneself, live*

στολή, ῆς f (στέλλομαι) *robe, long robe;* pl. *clothes*

στόμα, τος n (ἀπο|στοματίζω, δί|στομος, ἐπι|στομίζω, στόμαχος) *mouth* (στόμα πρὸς στόμα λαλέω *speak face to face* 2 Jn 12; 3 Jn 14); *word(s), utterance; power of speech* (ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ *and immediately he was able to speak* Lk 1.64); *eloquence, ability to speak with persuasion* (Lk 21.15); *evidence, testimony* (Mt 18.16); *edge* (of a sword)

στόμαχος, ου m (στόμα) *stomach* [1 Tm 5.23]

στρατεία, ας f (στρατεύομαι) *warfare, fight*

στράτευμα, τος n (στρατεύομαι) *troops, soldiers; army*

στρατεύομαι (ἀντι|στρατεύομαι, στρατεία, στράτευμα, στρατ|ηγός, στρατιά, στρατιώτης, στρατο|λογέω, στρατο|πεδ|άρχης, στρατό|πεδον, συ|στρατιώτης) *serve as a soldier; wage war, battle*

στρατ|ηγός, οῦ m (στρατεύομαι + ἄγω) *chief magistrate* (the highest civil official in Philippi); ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ *the captain of the temple guard*

στρατιά, ᾶς f (στρατεύομαι) *army; large number* (λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ *to worship the stars in the sky* Ac 7.42)

στρατιώτης, ου m (στρατεύομαι) *soldier*

στρατο|λογέω (στρατεύομαι + λέγω) *enlist soldiers* [2 Tm 2.4]

στρατο|πεδ|άρχης or **στρατο|πέδ|αρχος, ου** m (στρατεύομαι + πούς + ἄρχω) *military officer, commander of a military camp*

στρατό|πεδον, ου n (στρατεύομαι + πούς) *army* [Lk 21.20]

στρεβλόω (στρέφω) *distort, twist; torture* [2 Pe 3.16]

στρέφω (ἀνα|στρέφω, ἀνα|στροφή, ἀπο|στρέφω, δια|στρέφω, ἐκ|στρέφομαι, ἐπι|στρέφω, ἐπι|στροφή, κατα|στρέφω, κατα|στροφή, μετα|στρέφω, στρεβλόω, συ|στρέφω, συ|στροφή, ὑπο|στρέφω) aor. pass. **ἐστράφην**, ptc. **στραφείς**. intrans. (mostly in pass.) *turn, turn around* or *to* (ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω *she turned around* Jn 20.14); *change inwardly* (Mt 18.3); *turn away* (Ac 7.42); trans. *turn, offer* (Mt 5.39); *turn, change* (Re 11.6); *return, give back* (Mt 27.3)

στρηνιάω (κατα|στρηνιάω, στρῆνος) *live sensually* or *in luxury*

στρῆνος, ους n (στρηνιάω) *sensuality, luxury* [Re 18.3]

Στρογγύλιον alt. form of **Τρωγύλλιον**

στρουθίον, ου n *sparrow*

στρώννυμι and **στρωννύω** (κατα|στρώννυμι, λιθό|στρωτον, ὑπο|στρωννύω) aor. **ἔστρωσα**, impv. **στρῶσον**; pf. pass. ptc. **ἐστρωμένος**. *spread; make one's bed* (Ac 9.34); ἀνάγαιον ἐστρωμένον *furnished* or *floored upstairs room* (Mk 14.15; Lk 22.12)

στυγητός, ή, όν (στυγνάζω) *hated, hateful* [Tt 3.3]

στυγνάζω (στυγέω = *hate*, ἀπο|στυγέω, θεο|στυγής, στυγητός) *be shocked* or *sad* (Mk 10.22); *be dark* (of the sky)

στῦλος, ου m *pillar, column*

σύ 2 pers. pro. **σοῦ (σου), σοί (σοι), σέ (σε)**; pl. **ὑμεῖς, ὑμῶν, ὑμῖν, ὑμᾶς** *you*

συγ|γένεια, ας f (γίνομαι) *kindred, relatives*

συγ|γενής, οῦς dat. pl. **συγγενεῦσιν** m (γίνομαι) *(male) relative; compatriot*

συγ|γενίς, ίδος f (γίνομαι) *female relative* [Lk 1.36]

συγ|γνώμη, ης f (γινώσκω) *concession* [1 Cor 7.6]

συγ|κάθ|ημαι (from pf. of καθίζω) *sit with*

συγ|καθ|ίζω (καθίζω) intrans. *sit together with;* trans. *seat with*

συγ|κακο|παθέω (κακόω + πάσχω) *experience one's share of hardship* or *suffering; share hardship* or *suffering with someone*

συγ|κακ|ουχέομαι (κακόω + ἔχω) *share hardship* or *suffering with* [He 11.25]

συγ|καλέω (καλέω) *call together, summon;* midd. *call to oneself, summon*

συγ|καλύπτω (καλύπτω) *cover up, conceal* [Lk 12.2]

συγ|κάμπτω (κάμπτω) *bend, (cause to) bend* [Ro 11.10]

συγ|κατα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. ptc. **συγκαταβάς**. *go* or *come down with* [Ac 25.5]

συγ|κατά|θεσις, εως f (τίθεμαι) *agreement, union* [2 Cor 6.16]

συγ|κατα|τίθεμαι (τίθεμαι) pf. ptc. **συγκατατεθειμένος**. *agree with, consent to* [Lk 23.51]

συγ|κατα|ψηφίζομαι (ψώχω) *be enrolled* (μετά) *with* or *included* (μετά) *among* [Ac 1.26]

συγ|κεράννυμι (κεράννυμι) aor. **συνεκέρασα**; pf. pass. **συγκεκέρασμαι** and **συγκέκραμαι**. *unite, put together*

συγ|κέχυμαι pf. pass. of **συγχέω**

συγ|κινέω (κινέω) *stir up, arouse* [Ac 6.12]

συγ|κλείω (κλείω) *make* or *keep (someone) a prisoner; declare (someone) to be a prisoner* (Ga 3.23); *catch* (fish)

συγ|κληρο|νόμος, ον (κληρόω + νομίζω) *sharing together; sharing together God's blessings*

συγ|κοινωνέω (κοινωνέω) *take part in; help*

συγ|κοινωνός, οῦ m (κοινωνέω) *sharer, partner, participant*

συγ|κομίζω (κομίζω) *bury* [Ac 8.2]

συγ|κρίνω (κρίνω) *compare; interpret, explain* or *combine* (1 Cor 2.13)

συγ|κύπτω (κύπτω) *bend double* [Lk 13.11]

συγ|κυρία, ας f (κυρέω = *reach; meet*) *chance, coincidence;* κατὰ συγκυρίαν *by chance* [Lk 10.31]

συγ|χαίρω (χαίρω) aor. impv. 2 pl. **συγχάρητε**. *rejoice with* or *together; congratulate*

συγ|χέω and **συγ|χύννω** (χέω = *pour*) impf. **συνέχεον** and **συνέχυννον**; aor. pass. **συνεχύθην**; pf. pass. **συγκέχυμαι**. *confound* or *bewilder* (by argument); *stir up* (Ac 21.27); pass. *be confused, surprised* or *bewildered*

συγ|χράομαι (χράομαι) *associate on friendly terms; use dishes in common* (with someone else) [Jn 4.9]

σύγ|χυσις, εως f (χέω = *pour*) *confusion, turmoil* [Ac 19.29]

συ|ζάω (ζάω) *live with* or *together*

συ|ζεύγνυμι (ζεύγνυμι = *join together, yoke*, ζυγός) aor. **συνέζευξα**. *join together* (of the marriage relationship)

συ|ζητέω (ζητέω) *argue, debate; discuss; question*

συ|ζήτησις, εως f (ζητέω) *argument, discussion, debate*

συ|ζητητής, οῦ m (ζητέω) *skillful debater, reasoner*

σύ|ζυγος, ου m (ζυγός) *fellow-worker, partner* or perhaps a proper name [Php 4.3]

συ|ζωο|ποιέω (ζάω + ποιέω) *make alive together with; make alive together*

συκάμινος, ου f *mulberry tree* [Lk 17.6]

συκῆ, ῆς f (σῦκον) *fig tree*

συκο|μορέα, ας f (σῦκον + μορον = *black mulberry*) *sycamore tree* or *fig mulberry tree* [Lk 19.4]

σῦκον, ου n (συκάμινος, συκῆ, συκο|μορέα, συκο|φαντέω) *fig*

συκο|φαντέω (σῦκον + φαίνω) *take money (from someone) by false charges, extort; cheat*

συλ|αγωγέω (συλάω + ἄγω) *make a captive of; rob* [Col 2.8]

συλάω (ἱερο|συλέω, ἱερό|συλος, συλ|αγωγέω) *rob* [2 Cor 11.8]

συλ|λαλέω (λαλέω) *talk* or *speak with; confer with*

συλ|λαμβάνω (λαμβάνω) fut. **συλλήμψομαι**; aor. **συνέλαβον**, inf. **συλλαβεῖν**; pf. **συνείληφα**; aor. pass. inf. **συλλημφθῆναι**. *seize, arrest; conceive, become pregnant; catch* (of fish): midd. *help, assist* (Lk 5.7; Php 4.3); *seize, arrest* (Ac 26.21)

συλ|λέγω (λέγω) *gather* (of crops)

συλ|λογίζομαι (λέγω) aor. **συνελογισάμην**. *discuss, debate; reason* [Lk 20.5]

συλ|λυπέομαι (λυπέω) *be deeply grieved together with, feel sorry for* [Mk 3.5]

συμ|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. **συνέβην** ptc. **συμβάς**; pf. **συμβέβηκα**. *happen, come about*

συμ|βάλλω (βάλλω) aor. inf. **συμβαλεῖν**; aor. midd. **συνεβαλόμην**. intrans. *meet, encounter; discuss, confer; debate;* midd. *help, assist* (Ac 18.27); trans. *think about, consider* (Lk 2.19)

συμ|βασιλεύω (βασιλεύω) *rule* or *live together as kings*

συμ|βιβάζω (βαίνω = *go, walk*) *bring together, unite; hold together; advise, instruct, inform; conclude, decide* (Ac 16.10; perhaps Ac 19.33); *prove, offer proof* (Ac 9.22)

συμ|βουλεύω (βουλεύω) *advise, counsel;* midd. *confer, consult, plot*

συμ|βούλιον, **ου** n (βουλεύω) *plan, plot* (συμβούλιον λαμβάνω *plan, plot, hold counsel*); *council, advisers* (Ac 25.12)

σύμ|βουλος, **ου** m (βουλεύω) *counselor, adviser* [Ro 11.34]

Συμεών m *Simeon:* (1) one form of the apostle Peter's Aramaic name (Ac 15.14; 2 Pe 1.1); (2) son of Jacob (Re 7.7); (3) an elderly man of Jerusalem (Lk 2.25,34); (4) surnamed Niger, a Christian at Antioch (Ac 13.1); (5) person in the genealogy of Jesus (Lk 3.30)

συμ|μαθητής, **οῦ** m (μαθητεύω) *fellow-disciple* [Jn 11.16]

συμ|μαρτυρέω (μαρτυρέω) *confirm, give evidence in support of*

συμ|μερίζομαι (μερίζω) *share with* [1 Cor 9.13]

συμ|μέτ|οχος, **ου** m (ἔχω) *sharer, participant*

συμ|μιμητής, **οῦ** m (μιμέομαι) *one who joins in following someone's example* [Php 3.17]

συμ|μορφίζομαι (μορφόω) *take on the same form as, share the likeness of* [Php 3.10]

σύμ|μορφος, **ον** (μορφόω) *having the same form, sharing the likeness*

συμ|παθέω (πάσχω) *feel sympathy with;* perhaps *share sufferings with* (He 10.34)

συμ|παθής, **ές** (πάσχω) *sharing the same feeling, understanding* [1 Pe 3.8]

συμ|παρα|γίνομαι (γίνομαι) aor. ptc. **συμπαραγενόμενος**. *assemble, come together* [Lk 23.48]

συμ|παρα|καλέομαι (καλέω) aor. inf. **συμπαρακληθῆναι**. *be encouraged together* [Ro 1.12]

συμ|παρα|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. inf. **συμπαραλαβεῖν**. *take* or *bring along with*

συμ|πάρ|ειμι (εἰμί) *be present with, be together* [Ac 25.24]

συμ|πάσχω (πάσχω) *suffer together, share the same suffering*

συμ|πέμπω (πέμπω) *send along with*

συμ|περι|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. ptc. **συμπεριλαβών**. *take in one's arms, embrace, hug* [Ac 20.10]

συμ|πίνω (πίνω) aor. **συνέπιον**. *drink with* [Ac 10.41]

συμ|πίπτω (πίπτω) aor. **συνέπεσον**. *collapse, fall in* [Lk 6.49]

συμ|πληρόω (πληρόω) *draw near, come* (of time); *swamp* (of persons in a boat)

συμ|πνίγω (πνίγω) *choke; crowd around, crush*

συμ|πολίτης, ου m (πολιτεύομαι) *fellow-citizen* [Eph 2.19]

συμ|πορεύομαι (πορεύομαι) *go* or *walk along with;* συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν *crowds again gathered around him* (Mk 10.1)

συμ|πόσιον, ου n (πίνω) *group sharing a meal* (συμπόσια συμπόσια *in groups* Mk 6.39)

συμ|πρεσβύτερος, ου m (πρεσβεύω) *fellow-elder, fellow-minister* [1 Pe 5.1]

συμ|φέρω (φέρω) aor. ptc. **συνενέγκας**. most often impers. *it is better, it is to one's advantage, it is helpful, good* or *useful* (ἐπὶ τὸ συμφέρον *for our good* He 12.10; οὐ συμφέρον *it does no good* 2 Cor 12.1); *bring together, collect* (Ac 19.19)

σύμ|φημι (φημί) *agree with* [Ro 7.16]

σύμ|φορον, ου n (φέρω) *good, advantage, benefit*

συμ|φυλέτης, ου m (φύω) *member of the same nation* or *race* [1 Th 2.14]

συμ|φύομαι (φύω) aor. ptc. fem. nom. pl. **συμφυεῖσαι**. *grow up with* [Lk 8.7]

σύμ|φυτος, ον (φύω) *sharing in, united with, at one with* [Ro 6.5]

συμ|φωνέω (φωνέω) *agree with, be in agreement, agree* (συνεφωνήθη ὑμῖν *you agreed [together]* Ac 5.9); *match, fit together* (of cloth)

συμ|φώνησις, εως f (φωνέω) *agreement, common ground* [2 Cor 6.15]

συμ|φωνία, ας f (φωνέω) *music; orchestra* [Lk 15.25]

σύμ|φωνον, ου n (φωνέω) *mutual consent, agreement* [1 Cor 7.5]

συμ|ψηφίζω (ψώχω) *count up, add up* [Ac 19.19]

σύμ|ψυχος, ον (ψύχομαι) *united in spirit, as one* [Php 2.2]

σύν prep. with dat. *with, in company with, along with, together with; by, through* (Ac 7.35); σὺν πᾶσιν τούτοις *besides all this* (Lk 24.21)

συν|άγω (ἄγω) aor. **συνήγαγον**, inf. **συναγαγεῖν**; pf. pass. ptc. **συνηγμένος**; aor. pass. **συνήχθην**; fut. pass. **συναχθήσομαι**. *gather; gather together, assemble, call together; welcome, receive as a guest* (of strangers); *catch* (of fish); *store up* (Lk 12.17, 18); pass. often equivalent to intrans. *gather, assemble, come together; meet*

συν|αγωγή, ῆς f (ἄγω) *synagogue, Jewish place of worship* (the same building was also used for judicial proceedings, e.g. Mt 10.17); *congregation of a synagogue; assembly, meeting* (for worship)

συν|αγωνίζομαι (ἀγωνίζομαι) *help, join with* [Ro 15.30]

συν|αθλέω (ἀθλέω) *struggle together with; work together with*

συν|αθροίζω (ἀθροίζω) *gather, gather together*

συν|αίρω (αἴρω) aor. inf. **συνᾶραι**. *settle* (συναίρω λόγον *settle accounts*)

συν|αιχμ|άλωτος, ου m (αἰχμή = *spear* + ἅλωσις) *fellow-prisoner*

συν|ακολουθέω (ἀκολουθέω) *follow, accompany; follow as a disciple*

συν|αλίζομαι (ἁλίζω) *eat with; assemble;* perhaps an alternative spelling of συναυλίζομαι *stay with, spend the night with* [Ac 1.4]

συν|αλλάσσω (ἀλλάσσω) *reconcile;* συνήλλασσεν αὐτούς εἰς εἰρήνην *he tried to make peace between them* [Ac 7.26]

συν|ανα|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) aor. ptc. **συναναβάς**. *come* or *go up together with, travel with*

συν|ανά|κειμαι (κεῖμαι) *sit at table with, eat with* (οἱ συνανακείμενοι *the dinner guests* Lk 7.49)

συν|ανα|μίγνυμι (μίγνυμι) *associate with, have dealings with*

συν|ανα|παύομαι (παύω) *have a time of rest with, enjoy a refreshing visit with* [Ro 15.32]

συν|αντάω (ἀντάω = *meet*) *meet; happen* (Ac 20.22)

συν|αντι|λαμβάνομαι (λαμβάνω) aor. subj. **συναντιλάβωμαι**. *help, come to help*

συν|απ|άγομαι (ἄγω) aor. pass. **συναπήχθην**, ptc. **συναπαχθείς**. *be carried away* or *led astray;* τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι *associate with humble people* or *be engaged in humble tasks* (Ro 12.16)

συν|απο|θνήσκω (θνήσκω) aor. **συναπέθανον**, inf. **συναποθανεῖν**. *die together* or *with*

συν|απ|όλλυμαι (ὄλλυμι = *destroy*, ὄλεθρος) aor. 3 sg. **συναπώλετο**. *perish with, be put to death with* [He 11.31]

συν|απο|στέλλω (στέλλω) aor. **συναπέστειλα**. *send along with* [2 Cor 12.18]

συνᾶραι aor. inf. of **συναίρω**

συν|αρμο|λογέομαι (ἁρμόζομαι + λέγω) *be joined together, fit together*

συν|αρπάζω (ἁρπάζω) aor. **συνήρπασα**; plpf. **συνηρπάκειν**. *seize, grab; drag;* pass. *be caught* or *dragged off course* (by the wind)

συν|αυξάνομαι (συν|αυξάνω) *grow together* [Mt 13.30]

συναχθήσομαι fut. pass. of **συνάγω**

συνβ- see **συμβ-**

συνγ- see **συγγ-**

συν|δέομαι (δέω) *be in prison with;* ὁ συνδεδεμένος *fellow prisoner* [He 13.3]

σύν|δεσμος, ου m (δέω) *something that binds together, bond; chain* or *bundle* (σύνδεσμον ἀδικίας *bound by sin* or *a bundle of sin* Ac 8.23); *ligament* (Col 2.19)

συν|δοξάζομαι (δοκέω) *share in someone's glory* [Ro 8.17]

σύν|δουλος, ου m (δουλεύω) *fellow-slave, fellow-servant*

συν|δρομή, ῆς f (from ἔδραμον = aor. of τρέχω) *rushing together* [Ac 21.30]

συνεβαλόμην aor. midd. of **συμβάλλω**

συνέβην aor. of **συμβαίνω**

συν|εγείρω (ἐγείρω) aor. pass. **συνηγέρθην**. *raise together with*

συνέδραμον aor. of **συντρέχω**

συν|έδριον, ου n (ἑδραῖος) *Sanhedrin* (the highest Jewish council in religious and civil matters); *council meeting; meeting room;* pl. *local city councils* (Mt 10.17; Mk 13.9)

συνέζευξα aor. of **συζεύγνυμι**

συνέθεντο aor. 3 pl. of **συντίθεμαι**

συν|είδησις, εως f (εἶδος) *conscience* (μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας *the worshipers would no longer feel guilty of sin* He 10.2); *awareness, consciousness* (1 Pe 2.19)

συνειδυῖα fem. ptc. of **σύνοιδα**

συνείληφα pf. of **συλλαμβάνω**

σύν|ειμι (from εἶμι = *go, come*) ptc. **συνιών**. *come together, collect* (of crowds) [Lk 8.4]

σύν|ειμι (from εἰμί) ptc. **συνών**; impf. 3 pl. **συνῆσαν**. *be present, be with*

συνείπετο impf. 3 sg. of **συνέπομαι**

συν|εισ|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **συνεισῆλθον**. *go in with, enter with*

συν|έκ|δημος, ου m (δῆμος) *traveling companion*

συνεκέρασα aor. of **συγκεράννυμι**

συν|εκ|λεκτή, ῆς f (λέγω) *one who is also chosen* [1 Pe 5.13]

συνέλαβον aor. of **συλλαμβάνω**

συνελήλυθα pf. of **συνέρχομαι**

συνελθεῖν aor. inf. of **συνέρχομαι**

συνελογισάμην aor. of **συλλογίζομαι**

συνενέγκας aor. ptc. of **συμφέρω**

συνέπεσον aor. of **συμπίπτω**

συνεπέστην aor. of **συνεφίστημι**

συν|επι|μαρτυρέω (μαρτυρέω) *add further testimony, testify at the same time* [He 2.4]

συνέπιον aor. of **συμπίνω**

συν|επι|τίθεμαι (τίθεμαι) aor. 3 pl. **συνεπέθεντο**. *join in the attack* [Ac 24.9]

συν|έπομαι (ἕπομαι = *follow*) impf. 3 sg. **συνείπετο**. *accompany, go with* [Ac 20.4]

συν|εργέω (ἐργάζομαι) *work with, work together with, cooperate with, help*

συν|εργός, οῦ m (ἐργάζομαι) *coworker*

συν|έρχομαι (ἔρχομαι) aor. **συνῆλθον**, inf. **συνελθεῖν**; pf. **συνελήλυθα**. *come together, gather; assemble, meet; come* or *go with, accompany, be with; be married, have marital relations* (Mt 1.18)

συν|εσθίω (ἐσθίω) aor. **συνέφαγον**. *eat with*

σύν|εσις, εως f (ἵημι = *send, set in motion*) *understanding, power of comprehension, insight, intelligence*

συνεσπάραξα aor. of **συσπαράσσω**

συνέσταλμαι pf. pass. of **συστέλλω**

συνέστειλα aor. of **συστέλλω**

συνέστηκα pf. of **συνίστημι**

συνέστησα aor. of **συνίστημι**

συνεστώς pf. ptc. of **συνίστημι**

συνέσχον aor. of **συνέχω**

συνετάφην aor. of **συνθάπτομαι**

σύνετε aor. impv. 2 pl. of **συνίημι**

συνετέθειντο plpf. 3 pl. of **συντίθεμαι**

συν|ετός, ή, όν (ἵημι = *send, set in motion*) *intelligent, possessing understanding*

συν|ευ|δοκέω (δοκέω) *approve of; be willing, agree to* (1 Cor 7.12, 13)
συν|ευ|ωχέομαι (εὐωχέω = *feast*, εὐ + ἔχω) *eat together;* perhaps *carouse together*
συνέφαγον aor. of **συνεσθίω**
συν|εφ|ίστημι (ἵστημι)•aor. **συνεπέστην**. *join in an attack* [Ac 16.22]
συνέχεον impf. of **συγχέω**
συνεχύθην aor. pass. of **συγχέω**
συνέχυννον impf. of **συγχέω**
συν|έχω (ἔχω) aor. **συνέσχον**. *surround, hem in, encircle; stop* (of ears); *control, rule* (2 Cor 5.14); *hold prisoner, guard* (Lk 22.63); pass. *be sick* or *suffer with; be distressed, be under tension* (Lk 12.50; Php 1.23); *lie occupied with* or *absorbed in* (Ac 18.5); *be seized (with terror)*
συνζ- see **συζ-**
συνήγαγον aor. of **συνάγω**
συνηγέρθην aor. pass. of **συνεγείρω**
συνηγμένος pf. pass. ptc. of **συνάγω**
συν|ήδομαι (ἡδονή) *delight in* [Ro 7.22]
συν|ήθεια, ας f (ἐθίζω) *custom, habit, practice;* τῃ συνηθείᾳ ... τοῦ εἰδώλου *by being used to idols* (1 Cor 8.7)
συνῆκα aor. of **συνίημι**
συνῆλθον aor. of **συνέρχομαι**
συν|ηλικιώτης, ου m (ἡλίκος) *contemporary, person of one's own times* [Ga 1.14]
συνηρπάκειν plpf. of **συναρπάζω**
συνήρπασα aor. of **συναρπάζω**
συνῆσαν impf. 3 pl. of **σύνειμι (εἰμί)**
συνήσω fut. of **συνίημι**
συνῆτε aor. subj. 2 pl. of **συνίημι**
συνήχθην aor. pass. of **συνάγω**

συν|θάπτομαι (θάπτω) aor. **συνετάφην**, ptc. **συνταφείς**. *be buried together with*
συν|θλάομαι (θλάω = *crush, bruise*) *be broken to pieces*
συν|θλίβω (θλίβω) *crowd, press upon*
συν|θρύπτω (θρύπτω = *break in pieces*, τρυφάω) *break* (of one's heart) [Ac 21.13]
συνιδών aor. ptc. of **συνοράω**
συν|ίημι and **συνίω** (ἵημι = *send, set in motion*) 3 pl. **συνιᾶσιν** and **συνίουσιν**, inf. **συνιέναι**, ptc. **συνιείς** and **συνίων**, subj. 3 pl. **συνιῶσιν**; fut. **συνήσω**; aor. **συνῆκα**, subj. 2 pl. **συνῆτε**, 3 pl. **συνῶσιν**, impv. 2 pl. **σύνετε**. *understand, comprehend, perceive, have insight into*
συν|ίστημι and **συν|ιστάνω** (ἵστημι) aor. **συνέστησα**; pf. **συνέστηκα**, ptc. **συνεστώς**. trans. *recommend, commend, give approval to; show, prove, demonstrate;* intrans. *hold together, have one's proper place* (Col 1.17); *be formed, consist (of)* (2 Pe 3.5); *stand with* or *beside* (Lk 9.32)
συνιών ptc. of **σύνειμι (εἶμι)**
συνίων ptc. of **συνίημι**
συνιῶσιν pres. subj. 3 pl. of **συνίημι**
συνκεκέραμμαι, συνκεκέρασμαι and **συνκέκραμαι** alt. forms of **συγκεκέρασμαι**
συν|οδεύω (ὁδεύω) *travel with* [Ac 9.7]
συν|οδία, ας f (ὁδεύω) *group of travelers, caravan* [Lk 2.44]
σύν|οιδα (οἶδα) pf. with pres. mng; ptc. fem. **συνειδυῖα**. *share knowledge with; be aware of,* οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα *I am not aware*

of anything against myself, i. e. *my conscience is clear* (1 Cor 4.4)

συν|οικέω (οἰκέω) *live with* [1 Pe 3.7]

συν|οικο|δομέω (οἰκέω + δῶμα) *build together* [Eph 2.22]

συν|ομ|ιλέω (ὁμοιόω + εἴλω = *roll up*) *talk with* [Ac 10.27]

συν|ομορέω (ὁμορέω = *share the same boundaries*) *be next door* [Ac 18.7]

συν|οράω (ὁράω) aor. ptc. **συνιδών**. *realize, learn of, become aware of*

συν|οχή, ῆς f (ἔχω) *distress, anxiety*

συνπ- see **συμπ-**

συνσ- see **συσσ-**

συνσπ- see **συσπ-**

συνστ- see **συστ-**

συν|τάσσω (τάσσω) *direct, instruct, order*

συνταφείς aor. ptc. of **συνθάπτομαι**

συν|τέλεια, ας f (τελέω) *end, completion*

συν|τελέω (τελέω) *end, complete, finish; establish, make* (of a covenant); *carry out, bring about* (Ro 9.28)

συν|τέμνω (τομός) pf. ptc. **συντετμημένος**. *cut short, bring about swiftly* [Ro 9.28]

συν|τηρέω (τηρέω) *protect, keep safe; preserve; keep in good condition; remember, treasure up* (Lk 2.19)

συν|τίθεμαι (τίθημι) aor. 3 pl. **συνέθεντο**; plpf. 3 pl. **συνετέθειντο**. *agree, arrange*

συν|τόμως adv. (τομός) *briefly*

συν|τρέχω (τρέχω) aor. **συνέδραμον**. *run together; join with, plunge with* (1 Pe 4.4)

συν|τρίβω (τρίβω = *rub*, τρίβος) pf. pass. inf. **συντετρῖφθαι**, ptc. **συντετριμμένος**. *break in pieces, crush, shatter; break* (of bones); *break open* (of bottles); pf. pass. ptc. *bruised, bent* (Mt 12.20)

σύν|τριμμα, τος n (τρίβω = *rub*, τρίβος) *ruin, destruction* [Ro 3.16]

σύν|τροφος, ου m (τρέφω) *foster-brother; close friend (from childhood)* [Ac 13.1]

συν|τυγχάνω (τυγχάνω) aor. inf. **συντυχεῖν**. *reach, get near to, join* [Lk 8.19]

Συντύχη, ης f *Syntyche* [Php 4.2]

συν|υπο|κρίνομαι (κρίνω) *join in hypocrisy* or *pretense* [Ga 2.13]

συν|υπ|ουργέω (ἐργάζομαι) *join in and help, help* [2 Cor 1.11]

συνφ- see **συμφ-**

συνχ- see **συγχ-**

συνψ- see **συμψ-**

συν|ωδίνω (ὠδίνω) *suffer great pain together* (as of a woman in childbirth) [Ro 8.22]

συν|ωμοσία, ας f (ὀμνύω) *conspiracy, plot* [Ac 23.13]

συνών ptc. of **σύνειμι (εἰμί)**

συνῶσιν aor. subj. 3 pl. of **συνίημι**

Συράκουσαι, ῶν f *Syracuse* (**4** A-3) [Ac 28.12]

Συρία, ας f *Syria* (**4** H-3), *Aram* (**3** D-3)

Σύρος, ου m *Syrian* [Lk 4.27]

Συροφοινίκισσα, ης f *Syrophoenician woman* (*Syro-Phoenicia* **2** C-2) [Mk 7.26]

Σύρτις, εως f *the Syrtis* (two shallow and treacherous Mediterranean gulfs along the African coastline) (**4** B-5) [Ac 27.17]

σύρω (κατα|σύρω) *drag; drag away* (by force); *sweep down, drag down* (Re 12.4)

συ|σπαράσσω (σπαράσσω) aor. **συνεσπάραξα**. *throw into convulsions, throw into a fit*

σύσ|σημον, ου n (σημαίνω) *sign, signal* [Mk 14.44]

σύσ|σωμος, ον (σῶμα) *member of the some body* [Eph 3.6]

συ|στατικός, ή, όν (ἵστημι) *commendatory;* μὴ χρῄζομεν ... συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς *Do we need letters of recommendation to you?* [2 Cor 3.1]

συ|σταυρόομαι (σταυρόω) *be crucified together (with someone else)*

συ|στέλλω (στέλλω) aor. **συνέστειλα**; pf. pass. **συνέσταλμαι**. *carry out* or *wrap up* (of the dead); pass. *grow short* (of time)

συ|στενάζω (στενάζω) *groan together* [Ro 8.22]

συ|στοιχέω (στοιχέω) *correspond to, be a figure of* [Ga 4.25]

συ|στρατιώτης, ου m (στρατεύομαι) *fellow-soldier*

συ|στρέφω (στρέφω) *gather up* (of wood); *gather, come together*

συ|στροφή, ῆς f (στρέφω) *uproar, unruly gathering; plot, conspiracy, (evil) plan*

συ|σχηματίζομαι (σχῆμα from ἔχω) *be conformed to, be shaped by, live after the pattern of*

Συχάρ f *Sychar* (**2** C-5) [Jn 4.5]

Συχέμ *Shechem:* (1) f city (**1** C-5, **2** C-5); (2) m son of Hamor (Ac 7.16)

σφαγή, ῆς f (σφάζω) *slaughter* (πρόβατα σφαγῆς *sheep to be slaughtered* Ro 8.36)

σφάγιον, ου n (σφάζω) *sacrificial victim, offering* [Ac 7.42]

σφάζω (κατα|σφάζω, σφαγή, σφάγιον) *slaughter, put to death, murder;* ἐσφαγμένην εἰς θάνατον *fatally wounded* (Re 13-3)

σφόδρα adv. (σφοδρῶς) *very much, very, greatly*

σφοδρῶς adv. (σφόδρα) *violently, greatly* [Ac 27.18]

σφραγίζω (κατα|σφραγίζω, σφραγίς) *seal, secure with a seal; mark with a seal, set apart by a seal; affirm to be true, acknowledge, prove* (Jn 3.33); σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον *when I have safely delivered to them the sum that has been raised* (Ro 15.28)

σφραγίς, ῖδος f (σφραγίζω) *seal; mark, imprint* (Re 9.4); *inscription* (2 Tm 2.19); *instrument used to seal* or *mark* (Re 7.2); *evidence, proof* (Ro 4.11; 1 Cor 9.2)

σφυδρόν, οῦ n *ankle* [Ac 3.7]

σχεδόν adv. (ἔχω) *almost, nearly*

σχῆμα, τος n (ἔχω) *outward form, present form* (of this world); *form, likeness, nature* (σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος *assuming human form, appearing in human likeness* Php 2.7)

σχίζω (σχίσμα) *split, tear, separate; divide, disunite* (Ac 14.4; 23.7)

σχίσμα, τος n (σχίζω) *division, split; opposing group; tear* (of cloth)

σχοινίον, ου n *rope, cord*

σχολάζω (σχολή) *be empty* or *unoccupied; spend time in, devote oneself to* (of prayer)

σχολή, ῆς f (σχολάζω) *lecture hall* [Ac 19.9]

σχῶ aor. subj. of **ἔχω**

σῴζω (ἀ|σωτία, ἀ|σώτως, δια|σῴζω, ἐκ|σῴζω, σωτήρ, σωτηρία, σωτήριον, σω|φρονέω, σω|φρονίζω, σω|φρονισμός, σω|φρόνως, σω|φροσύνη, σώ|φρων) *save* (of Christian salvation); *save, rescue, deliver; keep safe, preserve; cure, make well*

σῶμα, τος n (σύσ|σωμος, σωματικός, σωματικῶς) *body, living body, physical body; the body* (of Christ), *the church; dead body, corpse; the reality* or *substance* (as opposed to a shadow); pl. *slaves* (Re 18.13)

σωματικός, ή, όν (σῶμα) *bodily, physical*

σωματικῶς adv. (σῶμα) *in bodily form, in human form;* perhaps *in reality, truly*

Σώπατρος, ου m *Sopater* [Ac 20.4]

σωρεύω (ἐπι|σωρεύω) *heap* (of coals); pf. pass. ptc. *weighed down, overwhelmed* (2 Tm 3.6)

Σωσθένης, ους m *Sosthenes:* (1) leader of a synagogue in Corinth (Ac 18.17); (2) Christian of Corinth (1 Cor 1.1). Perhaps (1) and (2) are the same person.

Σωσίπατρος, ου m *Sosipater* [Ro 16.21]

σωτήρ, ῆρος m (σῴζω) *Savior, Redeemer, Deliverer*

σωτηρία, ας f (σῴζω) *salvation* (in the Christian sense); *deliverance, preservation, release*

σωτήριον, ου n (σῴζω) *salvation, saving power*

σωτήριος, ον (σῴζω) *bringing salvation; salvation, deliverance*

σω|φρονέω (σῴζω + φρονέω) *be in one's right mind; think sensibly, be sensible* or *serious*

σω|φρονίζω (σῴζω + φρονέω) *train, teach, advise* [Ti 2.4]

σω|φρονισμός, οῦ m (σῴζω + φρονέω) *sound judgment; self-control* [2 Tm 1.7]

σω|φρόνως adv. (σῴζω + φρονέω) *according to good sense, showing self-control* [1 Tm 2.12]

σω|φροσύνη, ης f (σῴζω + φρονέω) *good sense, sound judgment; modesty, decency* (1 Tm 2.9, 15)

σώ|φρων, ον gen. **ονος** (σῴζω + φρονέω) *sensible, self-controlled; chaste, modest* (of women)

T

ταβέρνη, ης f *rest-house, inn, tavern* (Τρεῖς ταβέρναι *Three Taverns* Ac 28.15) (**4** A-1)

Ταβιθά f *Tabitha*

τάγμα, τος n (τάσσω) *proper order* or *turn* [1 Cor 15.23]

τακτός, ή, όν (τάσσω) *appointed, fixed* [Ac 12.21]

ταλαι|πωρέω (τάλας = *enduring hardship* + πωρόω = *harden, burden*) *be sorrowful, lament* [Jas 4.9]

ταλαι|πωρία, ας f (see ταλαι|πωρέω) *misery, trouble*

ταλαί|πωρος, ον (see ταλαι|πωρέω) *miserable, wretched*

ταλαντιαῖος, α, ον (τάλαντον) *weighing a talent* (perhaps about 90 pounds) [Re 16.21]

τάλαντον, ου n (ταλαντιαῖος) *talent* (Greek coin with value of 5000-6000 denarii)

ταλιθά (Aramaic word) *girl, little girl* [Mk 5.41]

ταμεῖον, ου n (ταμιεύω = *be a manager* or *steward*) *inner* or *private room; storeroom* (Lk 12.24)

τάξις, εως f (τάσσω) *order, division, succession* (of priests); *good order, orderliness* (κατὰ τάξιν *in an orderly way* 1 Cor 14.40); *rank* or perhaps *nature, quality* (κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ *just like Melchizedek*)

ταπεινός, ή, όν (ταπεινόω) *humble, lowly; poor, of humble circumstances; downcast, downhearted* (2 Cor 7.6); *lacking confidence, meek and mild* (2 Cor 10.1)

ταπεινο|φροσύνη, ης f (ταπεινόω + φρονέω) *humility; false humility* (Col 2.18, 23)

ταπεινό|φρων, ον gen. **ονος** (ταπεινόω + φρονέω) *humble-minded, humble* [1 Pe 3.8]

ταπεινόω (ταπεινός, ταπεινο|φροσύνη, ταπεινό|φρων, ταπείνωσις) *humble; make ashamed, humiliate* (2 Cor 12.21); *level* (of a mountain); midd. *live in humble circumstances* (Php 4.12)

ταπείνωσις, εως f (ταπεινόω) *humble state; humiliation*

ταράσσω (δια|ταράσσομαι, ἐκ|ταράσσω, ταραχή, τάραχος) pf. pass. **τετάραγμαι**, 3 sg. **τετάρακται**; aor. pass. **ἐταράχθην**, subj. **ταραχθῶ**. *trouble, disturb, upset, throw into confusion; terrify, frighten; stir up* (of water)

ταραχή, ῆς f (ταράσσω) *stirring up; disturbance, trouble, disorder*

τάραχος, ου m (ταράσσω) *confusion, commotion, disturbance*

Ταρσεύς, έως m *person from Tarsus*

Ταρσός, οῦ f *Tarsus* (**4** G-3)

ταρταρόω *imprison in Tartarus* (i. e., *the world below = hell*) [2 Pe 2.4]

τάσσω (ἀνα|τάσσομαι, ἀντι|τάσσομαι, ἀν|υπό|τακτος, ἀπο|τάσσομαι, ἀ|τακτέω, ἄ|τακτος, ἀ|τάκτως, δια|ταγή, διά|ταγμα, δια|τάσσω, ἐπι|δια|τάσσομαι, ἐπι|ταγή, ἐπι|τάσσω, προσ|τάσσω, συν|τάσσω, τάγμα, τακτός, τάξις, ὑπο|ταγή, ὑπο|τάσσω) pf. inf. **τεταχέναι**; pf. pass. **τέταγμαι**, 3 sg. **τέτακται**. *appoint, designate, set aside; command, order, direct* (ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος *under the authority of superior officers* Lk 7.8); *institute* (of governmental authority); *devote* (to service); midd. equivalent to act. *fix, set* (Ac 28.23); *tell, direct* (Mt 28.16)

ταῦρος, ου m *bull, ox*

ταφή, ῆς f (θάπτω) *burial-place* [Mt 27.7]

τάφος, ου m (θάπτω) *grave, tomb*

τάχα adv. (ταχύς) *perhaps, possibly*

ταχέως adv. (ταχύς) *quickly, at once, soon* (οὕτως ταχέως *so quickly* Ga 1.6); *too hastily, too quickly*

ταχινός, ή, όν (ταχύς) *soon, in the near future; swift, speedy*

τάχιον (ταχύς) adv. (comp. of **ταχέως**) *quickly, at once, soon; the*

sooner, more quickly (προτρέχω τάχιον *outrun* Jn 20.4)

τάχιστα (ταχύς) adv. (superl. of **ταχέως**) ὡς τάχιστα *as soon as possible* (Ac 17.15)

τάχος, ους n (ταχύς) *speed, quickness* (ἐν τάχει *speedily, quickly, without delay; soon, shortly, before long*)

ταχύ (ταχύς) adv. *quickly, without delay; soon, soon afterward* (Mk 9.39)

ταχύς, εῖα ύ, (τάχα, ταχέως, ταχινός, τάχιον, τάχιστα, τάχος, ταχύ) *quick, swift*

τε enclitic particle *and; and so, so;* τὲ ... τέ or τὲ ... δέ *both ... and, not only ... but also*

τεθῆναι aor. pass. inf. of **τίθημι**

τεθλιμμένος pf. pass. ptc. of **θλίβω**

τέθνηκα pf. of **θνήσκω**

τέθραμμαι pf. pass. of **τρέφω**

τεθῶ aor. pass. subj. of **τίθημι**

τεῖχος, ους n (τοῖχος) *wall*

τεκεῖν aor. inf. of **τίκτω**

τεκμήριον, ου n *(decisive) proof* [Ac 1.3]

τεκνίον, ου n (τίκτω) *little child, child*

τεκνο|γονέω (τίκτω + γίνομαι) *bear* or *have children* [1 Tm 5.14]

τεκνο|γονία, ας f (τίκτω + γίνομαι) *childbirth; bearing of children* [1 Tm 2.15]

τέκνον, ου n (τίκτω) *child* (*my child* in the vocative for familiar address); pl. *descendants; posterity; people, inhabitants*

τεκνο|τροφέω (τίκτω + τρέφω) *bring up children* [1 Tm 5.10]

τέκτων, ονος m (τίκτω) *wood-crafter, carpenter*

τέλειος, α, ον (τελέω) *complete, perfect, whole* (ἔργον τέλειον *full effect, successful results* Jas 1.4); *full-grown, mature* (of persons); τελειότερος *much better, more than perfect* (He 9.11)

τελειότης, ητος f (τελέω) *completeness* (σύνδεσμος τῆς τελειότητος *bond that unites everything in complete harmony* Col 3.14); *maturity*

τελειόω (τελέω) *make perfect, perfect, make complete* (pass. often *attain perfection;* τετελειωμένοι εἰς ἕν *become completely one* Jn 17.23); *complete, finish, accomplish, end* (midd. *reach one's goal* or *finish one's work* Lk 13.32); *make mature; fulfill, make come true* (of Scripture)

τελείως adv. (τελέω) *fully, completely* [1 Pe 1.13]

τελείωσις, εως f (τελέω) *fulfillment, coming true; perfection*

τελειωτής, οῦ m (τελέω) *perfecter* [He 12.2]

τελεσ|φορέω (τελέω + φέρω) *produce mature fruit* [Lk 8.14]

τελευτάω (τελέω) *die* (θανάτῳ τελευτάτω *let him be put to death* Mt 15.4; Mk 7.10); *be at the point of death* (He 11.22)

τελευτή, ῆς f (τελέω) *death* [Mt 2.15]

τελέω (ἀ|λυσι|τελής, ἀπο|τελέω, ἀρχι|τελώνης, δια|τελέω, ἐκ|τελέω, ἐπι|τελέω, λυσι|τελεῖ, ὁλο|τελής, παν|τελής, πολυ|τελής, συν|τέλεια, συν|τελέω, τέλειος, τελειότης, τελειόω, τελείως, τελείωσις, τελειωτής, τελεσ|φορέω, τελευ-

τάω, τελευτή, τέλος, τελ|ώνης, τελ|ώνιον) *finish, complete, end* (οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις *you will not finish going through the towns* or *finish your work in the towns* Mt 10.23); *fulfill, carry out, accomplish; come to an end, be over; pay* (of taxes); *keep, obey* (of law); *have all the strength necessary, be strongest* (2 Cor 12.9)

τέλος, ους n (τελέω) *end, termination, conclusion* (ἄχρι τέλους *until the end;* εἰς τέλος *to the end, forever, continually, at last;* ἕως τέλους *to the end, fully;* μέχρι τέλους *to the end;* ἔχω τέλος *be at an end;* τὸ δὲ τέλος *finally, to sum up* 1 Pe 3.8); *outcome, result, goal, aim, fulfilment* (τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει *what was written about me is coming true* or *my life's work is completed* Lk 22.37); *tax, revenue* (Mt 17.25; Ro 13.7)

τελ|ώνης, ου m (τελέω + ὠνέομαι) *tax-collector, collector of revenue*

τελ|ώνιον, ου n (τελέω + ὠνέομαι) *tax* or *revenue office*

τέξομαι fut. of **τίκτω**

τέρας, ατος n *a wonder, object of wonder; omen, something indicating a coming event, portent*

Τέρτιος, ου m *Tertius* [Ro 16.22]

Τέρτυλλος, ου m *Tertullus*

τεσσεράκοντα (τέσσαρες) *forty*

τεσσερακοντ|αετής, ές (τέσσαρες + ἔτος) *forty years* (Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσερακονταετὴς χρόνος *when he was about forty years old* Ac 7.23; ὡς τεσσερακονταετῆ χρόνον *for about forty years* Ac 13.18)

τέσσαρες neut. **τέσσαρα** gen. **τεσσάρων** (τεσσεράκοντα, τεσσαρεσ|και|δέκατος, τεταρταῖος, τέταρτος, τετρα|αρχέω, τετρα|άρχης, τετρά|γωνος, τετράδιον, τετρα|κισ|χίλιοι, τετρακόσιοι, τετρά|μηνος, τετραπλοῦς, τετρά|πουν, τρά|πεζα, τρα|πεζίτης) *four*

τεσσαρεσ|και|δέκατος, η, ον (τέσσαρες + καί + δεκατόω) *fourteenth*

τέταγμαι (3 sg. **τέτακται**) pf. pass. of **τάσσω**

τετάραγμαι (3 sg. **τετάρακται**) pf. pass. of **ταράσσω**

τεταρταῖος, α, ον (τέσσαρες) *happening on the fourth day;* τεταρταῖος ... ἐστιν *he has been dead four days* [Jn 11.39]

τέταρτος, η, ον (τέσσαρες) *fourth* (ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας *three days ago* or perhaps *four days ago* Ac 10.30); τὸ τέταρτον *a fourth part, a quarter* (of the earth)

τετρα|αρχέω (τέσσαρες + ἄρχω) *be tetrarch, be ruler* (cf. **τετρα|άρχης**)

τετρα|άρχης, ου m (τέσσαρες + ἄρχω) *tetrarch* (title of a petty ruler with less authority than a king)

τετρά|γωνος, ον (τέσσαρες + γωνία) *shaped like a square;* possibly *shaped like a cube* [Re 21.16]

τετράδιον, ου n (τέσσαρες) *squad, detachment* (of four soldiers) [Ac 12.4]

τετρα|κισχίλιοι, αι, α (τέσσαρες + χίλιοι) *four thousand*

τετρακόσιοι, αι, α (τέσσαρες) *four hundred*

τετρά|μηνος, ου f (τέσσαρες + μήν) *period of four months* [Jn 4.35]

τετραπλοῦς, ῆ, οῦν, from **-όος, -όη, -όον** (τέσσαρες) *four times as much* [Lk 19.8]

τετρά|πουν, ποδος n (τέσσαρες + πούς) *four-footed animal, animal*

τέτυχα pf. of **τυγχάνω**

τεφρόω (τύφομαι) *reduce to ashes* [2 Pe 2.6]

τεχθείς aor. pass. ptc. of **τίκτω**

τέχνη, ης f *craft, trade; artistic ability*

τεχνίτης, ου m *craftsperson, worker; designer, architect*

τήκομαι *dissolve, be melted* [2 Pe 3.12]

τηλ|αυγῶς adv. (τῆλε = *far away* + αὐγή) *clearly, plainly* [Mk 8.25]

τηλικοῦτος, αύτη, οῦτο demon. pro. *so great, so large;* τηλικοῦτος σεισμὸς … μέγας *such a great earthquake* (Re 16.18); ἐκ τηλικούτου θανάτου *from the threat of death, from certain death* (2 Cor 1.10)

τηρέω (δια|τηρέω, παρα|τηρέω, παρα|τήρησις, συν|τηρέω) *keep, observe, obey, pay attention to; keep under guard, keep in custody* (οἱ τηροῦντες *the guards* Mt 28.4); *keep back, hold, reserve; maintain, keep firm;* τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον (if of an engaged couple) *not to marry the girl to whom he is engaged* or (if of one's daughter) *to keep his daughter from marrying* (1 Cor 7.37)

τήρησις, εως f *custody; prison; keeping, obeying*

Τιβεριάς, άδος f *Tiberias:* (1) city (**2** C-3); (2) Sea of Tiberias (cf. Chinnereth or Galilee, Sea of)

Τιβέριος, ου m *Tiberius* [Lk 3.1]

τίθημι (ἄ|θεσμος, ἀ|θετέω, ἀ|θέτησις, ἀ|θῷος, ἀ|μετά|θετος, ἀνά|θεμα, ἀνα|θεματίζω, ἀνά|θημα, ἀνα|τίθεμαι, ἀν|εύ|θετος, ἀντι|δια|τίθημι, ἀντί|θεσις, ἀπο|θήκη, ἀπο|τίθημι, ἀ|σύν|θετος, δια|θήκη, δια|τίθεμαι, ἔκ|θετος, ἐκ|τίθεμαι, ἐπί|θεσις, ἐπι|τίθημι, εὔ|θετος, θεμέλιον, θεμέλιος, θεμελιόω, θήκη, κατά|θεμα, κατα|θεματίζω, κατα|τίθημι, μετά|θεσις, μετα|τίθημι, νομο|θεσία, νομο|θετέομαι, νομο|θέτης, νου|θεσία, νου|θετέω, ὁρο|θεσία, παρα|θήκη, παρα|τίθημι, περί|θεσις, περι|τίθημι, πρό|θεσις, προ|θεσμία, προσ|ανα|τίθεμαι, προσ|τίθημι, προ|τίθεμαι, συγ|κατά|θεσις, συγ|κατα|τίθεμαι, συν|επι|τίθεμαι, συν|τίθεμαι, υἱο|θεσία, ὑπο|τίθημι) 3 pl. **τιθέασιν**, ptc. **τιθείς**; impf. 3 sg. **ἐτίθει**, 3 pl. **ἐτίθουν** and **ἐτίθεσαν**; fut. **θήσω**; aor. **ἔθηκα**, subj. **θῶ**, impv. 2 pl. **θέτε**, inf. **θεῖναι**, ptc. **θείς**; pf. **τέθεικα**, ptc. **τεθεικώς**; aor. midd. 2 sg. **ἔθου**, 3 pl. **ἔθεντο**, impv. 2 pl. **θέσθε**; pf. pass. 3 sg. **τέθειται**; aor. pass. **ἐτέθην**, subj. **τεθῶ**, inf. **τεθῆναι**. *put, place, lay, set* (τίθημι τὰ γόνατα *kneel;* τίθημι ἐν καρδίᾳ *make up one's mind* Lk 21.14); *lay down, give up (one's life); set aside, store up* (ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων *each of you is to put something aside* 1 Cor 16.2); *make (someone/something of a person), appoint, destine* (τίθημι τὸ μέρος τινός *assign one a place* Mt 24.51; Lk 12.46); *present, describe* (by a parable); *lay aside,*

remove (of clothes); *serve* (of wine); midd. *put, place, lay, set* (θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους *keep these words in mind* Lk 9.44; ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν *everyone who heard these things kept them in mind* Lk 1.66; *think of, decide* Ac 5.4; οἱ πλείονες ἔθεντο βουλήν *the majority were in favor of* Ac 27.12); *make (someone/something of a person), appoint, destine; arrange* (parts of the body); ἔθετο ὁ Παῦλος *Paul resolved, made up his mind* (Ac 19.21)

τίκτω (ἀρχι|τέκτων, ἄ|τεκνος, ὁμό|τεχνος, πρωτο|τόκια, πρωτό|τοκος, τεκνίον, τεκνο|γονέω, τεκνο|γονία, τέκνον, τεκνο|τροφέω, τέκτων, τόκος, φιλό|τεκνος) fut. **τέξομαι**; aor. **ἔτεκον**, inf. **τεκεῖν**; aor. pass. **ἐτέχθην**, ptc. **τεχθείς**. *bear, give birth to* (pass. *be born*); *yield, produce* (of crops)

τίλλω *pluck, pick*

Τιμαῖος, ου m *Timaeus* [Mk 10.46]

τιμάω (ἀ|τιμάζω, ἀ|τιμία, ἄ|τιμος, βαρύ|τιμος, ἔν|τιμος, ἐπι|τιμάω, ἐπι|τιμία, ἰσό|τιμος, πολύ|τιμος, τιμή, τίμιος, τιμιότης, φιλο|τιμέομαι) *honor, regard, reverence; set a price on* (Mt 27.9a; midd. Mt 27.9b); *acknowledge the status of* or *give financial aid to* (1 Tm 5.3)

τιμή, ῆς f (τιμάω) *honor, respect, recognition; price, value* (τιμὴ αἵματος *blood money* Mt 27.6); *sum* (of money); *proceeds* (of a sale); *place of honor, honor* (He 5.4); perhaps *pay, compensation* (1 Tm 5.17)

τίμιος, α, ον (τιμάω) *precious, valuable, of great worth; held in honor, highly respected;* τιμιώτατος *priceless, rare* (Re 21.11)

τιμιότης, ητος f (τιμάω) *wealth, abundance* [Re 18.19]

Τιμόθεος, ου m *Timothy*

Τίμων, ωνος m *Timon* [Ac 6.5]

τιμωρέω (τιμωρία) *punish, have (someone) punished*

τιμωρία, ας f (τιμωρέω) *punishment, penalty* [He 10.29]

τίνω (ἀπο|τίνω) fut. **τίσω**. *undergo, suffer* [2 Th 1.9]

τίς, τί gen. **τίνος** dat. **τίνι** acc. **τίνα, τί** interrog. pro. and adj. *who? which? what? what sort of?* τί, διὰ τί, εἰς τί, τί ὅτι *why? for what reason* or *purpose?* τί γάρ, τί οὖν *why then?* (τί γάρ *how?* 1 Cor 7.16); τί ἡμῖν (ἐμοὶ) καὶ σοί *what have you to do with us (me)?* κατὰ τί *how?* (Lk 1.18); τί θέλω εἰ *how I wish that* (Lk 12.49)

τις, τι gen. **τινος** dat. **τινι** acc. **τινα, τι** enclitic pro. and adj. *anyone, anything; someone, something; any, some, a certain, several;* ἐάν τις (τι), εἴ τις (τι) *whoever (whatever);* εἶναί τις (τι) *be someone (something) of importance*

Τίτιος, ου m *Titius* [Ac 18.7]

τίτλος, ου m *notice, inscription* (indicating the cause for crucifixion)

Τίτος, ου m *Titus:* (1) companion of Paul; (2) surnamed Justus (Ac 18.7)

τοι|γαρ|οῦν inferential particle (τοί +

γάρ + οὖν) *therefore, then, for that very reason then*

τοί|νυν inferential particle (τοί + νῦν) *therefore, then, for that very reason then*

τοι|όσδε, **άδε**, **όνδε** gen. **οῦδε**, **ᾶσδε**, **οῦδε** (ὁ) *of such quality, of such kind* [2 Pe 1.17]

τοι|οῦτος, **αύτη**, **οῦτον** correlative pro. and adj. (ὁ + οὗτος) *such, of such kind; similar, like* (ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτης *person of a similar trade* Ac 19.25)

τοῖχος, **ου** m (μεσό|τοιχον, τεῖχος) *wall* [Ac 23.3]

τόκος, **ου** m (τίκτω) *interest* (on money)

τολμάω (ἀπο|τολμάω, τολμηρότερον, τολμητής) *dare, be brave* or *bold enough; take upon oneself* (to do something)

τολμηρότερον and **τολμηροτέρως** adv. (τολμάω) *somewhat freely, rather boldly* [Ro 15.15]

τολμητής, **οῦ** m (τολμάω) *daring* or *reckless person* [2 Pe 2.10]

τομός, **ή**, **όν** (τέμνω = *cut*, ἀ|περί|τμητος, ἀπο|τομία, ἀπο|τόμως, ἄ|τομος, διχο|τομέω, κατα|τομή, λα|τομέω, ὀρθο|τομέω, περι|τέμνω, περι|τομή, συν|τέμνω, συν|τόμως) *sharp, cutting;* τομώτερος *sharper* [He 4.12]

τόξον, **ου** n *bow* (of an archer)

τοπάζιον, **ου** n *topaz* (a semiprecious stone, usually yellow in color) [Re 21.20]

τόπος, **ου** m (ἄ|τοπος, ἐν|τόπιος) *place, location, region, vicinity, spot* (κατὰ τόπους *in various places;* κατὰ τὸν τόπον *to that place* Lk 10.32); *station, position, office; chance, opportunity; (Jerusalem) temple; passage* (of Scripture); *seaport* (Ac 27.2)

τοσοῦτος, **αύτη**, **οῦτον** (οὗτος) correlative adj. *so much, so great, so large,* etc., pl. *so many, many* (τοσαῦτα ἔτη *all these years* Lk 15.29; τοσούτῳ χρόνῳ *all this time, for a long time* Jn 14.9; μετὰ τοσοῦτον χρόνον *much later* He 4.7; τοσούτου *for such and such a price, the full amount* Ac 5.8); *enough* (of bread); καθ' ὅσον ... κατὰ τοσοῦτον or ὅσα ... τοσοῦτον *to the degree that ... to that same degree;* τοσούτῳ ... ὅσῳ *(by) as much ... as* (He 1.4)

τότε adv. (ὅς + τέ) *then, at that time* (ἀπό τότε *from that time on, after that;* ὁ τότε κόσμος *the then-existing world* 2 Pe 3.6); *thereupon, next, after that*

τοὐναντίον (τὸ + ἐν + ἀντί) *on the contrary, rather*

το|ὔνομα (τὸ + ὀνομάζω) *named, by name* [Mt 27.57]

τοῦτο see **οὗτος**

τράγος, **ου** m (τρώγω) *he-goat*

τρά|πεζα, **ης** f (τέσσαρες + πεζεύω) *table; food, meal; bank* (Lk 19.23)

τρα|πεζίτης, **ου** m (τέσσαρες + πεζεύω) *banker* [Mt 25.27]

τραῦμα, **τος** n (τραυματίζω) *wound* [Lk 10.34]

τραυματίζω (ἔκ|τρωμα, τραῦμα) *injure, wound*

τραχηλίζομαι (σκληρο|τράχηλος, τράχηλος) *be laid bare, be exposed* [He 4.13]

τράχηλος, ου m (τραχηλίζομαι) *neck*

τραχύς, εῖα, ύ *rough;* κατὰ τραχεῖς τόπους *on a rocky coast* (Ac 27.29)

Τραχωνῖτις, ιδος f *Trachonitis* (ἡ Τραχωνίτιδος χώρα *the Trachonitis region*) (**2** E-2) [Lk 3.1]

τρεῖς, τρία gen. **τριῶν** dat. **τρισίν** (τριάκοντα, τριακόσιοι, τρί|βολος, τρι|ετία, τρί|μηνον, τρίς, τρί|στεγον, τρισ|χίλιοι, τρίτον, τρίτος) *three* (διὰ τριῶν ἡμερῶν *in three days*)

τρέμω (ἔν|τρομος, τρόμος) *tremble; be afraid, fear*

τρέφω (ἀνα|τρέφω, δια|τροφή, ἐκ|τρέφω, ἐν|τρέφομαι, θρέμμα, θρόμβος, σύν|τροφος, τεκνο|τροφέω, τροφή, τροφός, τροφο|φορέω) aor. **ἔθρεψα**; pf. pass. **τέθραμμαι**. *feed, provide with food; nourish, sustain, support; nurse* (at the breast); *bring up* (of children)

τρέχω (δρόμος, εἰσ|τρέχω, ἐπι|συν|τρέχω, εὐθυ|δρομέω, κατα|τρέχω, περι|τρέχω, πρό|δρομος, προσ|τρέχω, συν|δρομή, συν|τρέχω, τροχιά, τροχός, ὑπο|τρέχω) aor. **ἔδραμον**, ptc. **δραμών**. *run; exert oneself, make an effort; speed on, make progress* (τρέχω καλῶς *make good progress, do well* Ga 5.7); *rush* (into battle)

τρῆμα, τος n *eye, hole* (of a needle) [Lk 18.25]

τριάκοντα (τρεῖς) *thirty*

τριακόσιοι, αι, α (τρεῖς) *three hundred*

τρί|βολος, ου m (τρεῖς + βάλλω) *briar, thistle*

τρίβος, ου f (τρίβω = *rub; wear, use*, δια|παρα|τριβή, δια|τρίβω, συν|τρίβω, σύν|τριμμα, χρονο|τριβέω) *path, pathway*

τρι|ετία, ας f (τρεῖς + ἔτος) *period of three years* [Ac 20.31]

τρίζω *grind* (of teeth) [Mk 9.18]

τρί|μηνον, ου n (τρεῖς + μήν) *(a period of) three months* [He 11.23]

τρίς adv. (τρεῖς) *three times* (ἐπὶ τρίς *three times* or *a third time* Ac 10.16; 11.10)

τρί|στεγον, ου n (τρεῖς + στέγω) *third floor* (of a building) [Ac 20.9]

τρισ|χίλιοι, αι, α (τρεῖς + χίλιοι) *three thousand* [Ac 2.41]

τρίτον (or **τὸ τρίτον**) adv. (τρεῖς) *the third time; for the third time; in the third place, third* (1 Cor 12.28)

τρίτος, η, ον (τρεῖς) adj. *third* (ἐκ τρίτου *for the third time* Mt 26.44); τὸ τρίτον *one-third, a third*

τρίχινος, η, ον (θρίξ) *made of hair;* σάκκος τρίχινος *sackcloth* [Re 6.12]

τριχός gen. of **θρίξ**

τρόμος, ου m (τρέμω) *trembling*

τροπή, ῆς f (τρέπω = *turn*, ἀνα|τρέπω, ἀπο|τρέπομαι, ἐκ|τρέπομαι, ἐν|τρέπω, ἐν|τροπή, ἐπι|τρέπω, ἐπι|τροπή, ἐπί|τροπος, εὐ|τραπελία, μετα|τρέπω, πολυ|τρόπως, προ|τρέπομαι, τρόπος, τροπο|φορέω) *turning, change, variation* [Jas 1.17]

τρόπος, ου m (τροπή) *way, manner* (ὅν τρόπον *in the same way as, as, like;* καθ' ὅν τρόπον *as, just as;* κατὰ πάντα τρόπον *in every way;* κατὰ μηδένα τρόπον *in no way*); *life, way of life* (He 13.5)

τροπο|φορέω (τροπή + φέρω) *put up with (someone's conduct)* [Ac 13.18]

τροφή, **ῆς** f (τρέφω) *food, nourishment; keep, living, rations*

Τρόφιμος, **ου** m *Trophimus* (a Christian of Ephesus and a companion of Paul)

τροφός, **οῦ** f (τρέφω) *nurse:* perhaps *nursing mother* [1 Th 2.7]

τροφο|φορέω (τρέφω + φέρω) *care for*

τροχιά, **ᾶς** f (τρέχω) *path, way* [He 12.13]

τροχός, **οῦ** m (τρέχω) *wheel, cycle;* τροχὸς τῆς γενέσεως *course of existence* [Jas 3.6]

τρύβλιον, **ου** n *dish, bowl* (of food)

τρυγάω *gather, pick, harvest*

τρυγών, **όνος** f *dove, small pigeon* [Lk 2.24]

τρυμαλιά, **ᾶς** f (τρύπημα) *eye, hole* (of a needle) [Mk 10.24]

τρύπημα, **ατος** n (τρυμαλιά) *eye, hole* (of a needle)

Τρύφαινα, **ης** f *Tryphaena* [Ro 16.12]

τρυφάω (ἐν|τρυφάω, συν|θρύπτω, τρυφή) *live in luxury* or *self-indulgence* [Jas 5.5]

τρυφή, **ῆς** f (τρυφάω) *luxury; self-indulgence*

Τρυφῶσα, **ης** f *Tryphosa* [Ro 16.12]

Τρῳάς, **άδος** f *Troas* (**4** D-2)

Τρωγύλλιον, **ου** n *Trogyllium* (**4** E-3)

τρώγω (τράγος) *eat, chew*

τυγχάνω (ἔν|τευξις, ἐν|τυγχάνω, ἐπι|τυγχάνω, παρα|τυγχάνω, συν|τυγχάνω, ὑπερ|εν|τυγχάνω) aor. opt. 3 sg. **τύχοι**, inf. **τυχεῖν**, ptc. neut. **τυχόν**; pf. **τέτυχα**. *obtain, receive, attain, experience;* τυχόν or εἰ τυχόν *if it should turn out that way, perhaps, if possible, for example;* οὐχ ὁ τυχών *unusual, extraordinary* (Ac 19.11; 28.2)

τυμπανίζω (τύπτω) *torture* [He 11.35]

τυπικῶς adv. (τύπτω) *by way of example, as a warning* [1 Cor 10.11]

τύπος, **ου** m (τύπτω) *pattern, example, model, standard* (γράψας ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὸν τύπον τοῦτον *he wrote a letter that went like this* Ac 23.25); *type, figure* (of someone to come in the future Ro 5.14); *scar, mark* (Jn 20.25); *image, statue* (Ac 7.43); *warning* (1 Cor 10.6)

τύπτω (ἀντί|τυπος, ἐν|τυπόω, τυμπανίζω, τυπικῶς, τύπος, ὑπο|τύπωσις) *beat, hit, strike; wound, injure* (of conscience)

Τύραννος, **ου** m *Tyrannus* [Ac 19.9]

τυρβάζομαι *be troubled; trouble oneself*

Τύριος, **ου** m *Tyrian* [Ac 12.20]

Τύρος, **ου** f *Tyre* (**1** C-2, **2** C-2, **3** C-3, **4** G-4)

τυφλός, **ή**, **όν** (τυφλόω) *blind, incapable of understanding*

τυφλόω (τυφλός) *blind*

τύφομαι (τεφρόω, τυφόομαι) *smolder, smoke* [Mt 12.20]

τυφόομαι (τύφομαι) *be swollen with pride*

τυφωνικός, **ή**, **όν** (from Τυφῶν = *Typhon*, the name of a giant) *whirlwind-like;* ἄνεμος τυφωνικός *a very strong wind* [Ac 27.14]

τυχεῖν aor. inf. of **τυγχάνω**

Τυχικός, **οῦ** m *Tychicus* (a traveling companion of Paul)

τύχοι aor. opt. 3 sg. of **τυγχάνω**

τυχόν aor. ptc. neut. of **τυγχάνω**

Υ

ὑακίνθινος, **η**, **ον** (ὑάκινθος) *hyacinth-colored* (either dark blue or dark red) [Re 9.17]

ὑάκινθος, **ου** m (ὑακίνθινος) *jacinth, hyacinth* (a precious stone, perhaps blue in color) [Re 21.20]

ὑάλινος, **η**, **ον** (ὕαλος) *of glass, clear as glass*

ὕαλος, **ου** f (ὑάλινος) *glass, crystal*

ὑβρίζω (ἐν|υβρίζω, ὕβρις, ὑβριστής) *treat disgracefully, insult, mistreat*

ὕβρις, **εως** f (ὑβρίζω) *insult, mistreatment; damage* (of ships)

ὑβριστής, **οῦ** m (ὑβρίζω) *insolent person, person of insulting behavior*

ὑγιαίνω (ὑγιής) *be sound, correct* or *well-grounded* (of Christian teachings and teachers); *be in good health*

ὑγιής, **ές** acc. **ὑγιῆ** (ὑγιαίνω) *whole, sound, healthy; well, cured; sound* (of teaching)

ὑγρός, **ά**, **όν** (ὕδωρ) *green* (of wood) [Lk 23.31]

ὑδρία, **ας** f (ὕδωρ) *water jar*

ὑδρο|ποτέω (ὕδωρ + πίνω) *drink (only) water* [1 Tm 5.23]

ὑδρωπικός, **ή**, **όν** (ὕδωρ) *suffering from dropsy* or *edema, having swollen arms and legs* [Lk 14.2]

ὕδωρ, **ὕδατος** n (ἄν|υδρος, ὑγρός, ὑδρία, ὑδρο|ποτέω, ὑδρωπικός, ὑετός) *water*

ὑετός, **ου** m (ὕδωρ) *rain*

υἱο|θεσία, **ας** f (υἱός + τίθημι) *adoption, sonship*

υἱός, **οῦ** m (υἱο|θεσία) *son; Son* (of Jesus); *descendant, offspring, heir;* (with gen.) often *one who shares a special relationship with* or *a likeness to someone* or *something; disciple, follower*

ὕλη, **ης** f (δι|υλίζω) *forest; amount of wood* [Jas 3.5]

ὑμεῖν alt. form of **ὑμῖν**; cf. **σύ**

Ὑμέναιος, **ου** m *Hymenaeus*

ὑμέτερος, **α**, **ον** (σύ) possessive adj. of 2 pl. *your* (νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν *by my pride in you* 1 Cor 15.31; τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει *by the mercy shown to you* Ro 11.31)

ὑμνέω (ὕμνος) intrans. *sing a hymn;* trans. *sing praises to*

ὕμνος, **ου** m (ὑμνέω) *hymn*

ὑπ|άγω (ἄγω) *go, go one's way; go away, depart* (ὕπαγε ὀπίσω μου *get away from me* Mt 16.23; Mk 8.33); *go home; go back, return*

ὑπ|ακοή, **ῆς** f (ἀκούω) *obedience*

ὑπ|ακούω (ἀκούω) *obey, be subject to; respond to, accept, adhere to; answer, open* (of a door)

ὕπ|ανδρος, **ον** *married* (of a woman) [Ro 7.2]

ὑπ|αντάω (ἀντάω = *meet*, ὑπό + ἀντί) *meet; fight, oppose* (in battle)

ὑπ|άντησις, **εως** f (see ὑπ|αντάω) *meeting* (εἰς ὑπάντησιν *to meet*)

ὕπ|αρξις, **εως** f (ἄρχω) *possession, property*

ὑπ|άρχω (ἄρχω) *be* (= **εἰμί**); *be at one's disposal* (τὰ ὑπάρχοντα

possessions, property; means, resources)

ὑπέβαλον aor. of **ὑποβάλλω**

ὑπέδειξα aor. of **ὑποδείκνυμι**

ὑπέθηκα aor. of **ὑποτίθημι**

ὑπ|είκω (εἴκω) *accept (someone's) authority, submit to, be subject to* [He 13.17]

ὑπέλαβον aor. of **ὑπολαμβάνω**

ὑπελείφθην aor. pass. of **ὑπολείπω**

ὑπέμεινα aor. of **ὑπομένω**

ὑπεμνήσθην aor. pass. of **ὑπομιμνήσκω**

ὑπ|εναντίος, α, ον (ὑπό + ἀντί) *against, opposed to;* ὁ ὑπεναντίος *foe, enemy* (He 10.27)

ὑπενεγκεῖν aor. inf. of **ὑποφέρω**

ὑπέπλευσα aor. of **ὑποπλέω**

ὑπέρ prep. with: (1) gen. *for, in behalf of, for the sake of* (εἶναι ὑπέρ τινος *be on someone's side, be in favor of someone; of, about, concerning;* ὑπὲρ (τῶν) ἁμαρτιῶν *to remove* or *atone for (the) sins;* (2) acc. *over and above, beyond; more than, than;* (3) adv. ὑπὲρ ἐγώ *I am even more* (2 Cor 11.23)

ὑπερ|αίρομαι (αἴρω) *be puffed up with pride;* ὑπεραίρομαι ἐπὶ *rise in pride against* (2 Th 2.4)

ὑπέρ|ακμος, ον (ἄκρον) *past the best age for marriage, past one's prime* (of women); *having strong passions* (of men) [1 Cor 7.36]

ὑπερ|άνω (ὑπέρ + ἀνά) prep. with gen. *far above; above, over*

ὑπερ|ασπίζω (ἀσπίς = *round shield*) *protect* [Jas 1.27]

ὑπερ|αυξάνω (αὐξάνω) *grow abundantly* [2 Th 1.3]

ὑπερ|βαίνω (βαίνω = *go, walk*) *do wrong to, sin against* [1 Th 4.6]

ὑπερ|βαλλόντως adv. (βάλλω) *much more* or *more severely* [2 Cor 11.23]

ὑπερ|βάλλω (βάλλω) *surpass* (ptc. *immeasurable, tremendous;* ὑπερβάλλουσα τῆς γνώσεως ἀγάπη *love that surpasses knowledge* Eph 3.19)

ὑπερ|βολή, ῆς f (βάλλω) *surpassing* or *outstanding quality;* καθ' ὑπερβολήν *beyond measure, utterly, to the extreme;* καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι *I am showing you a much better way* (1 Cor 12.31); καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολήν *beyond all comparison* (2 Cor 4.17); καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν *far beyond one's ability to endure* (2 Cor 1.8)

ὑπερ|έκεινα (ὑπέρ + ἐκεῖ) prep. with gen. *beyond;* τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν *lands beyond you* [2 Cor 10.16]

ὑπερ|εκ|περισσοῦ (ὑπέρ + ἐκ + περισσός) (1) adv. *with all earnestness, more than ever; very highly indeed;* (2) prep. with gen. *far beyond, so much more than* (Eph 3.20)

ὑπερ|εκ|τείνω (τείνω = *stretch, reach*) *go beyond;* ὑπερεκτείνω ἐμαυτόν *go beyond one's limits* or *authority* [2 Cor 10.14]

ὑπερ|εκ|χύννομαι (χέω = *pour*) *run over, overflow* [Lk 6.38]

ὑπερ|εν|τυγχάνω (τυγχάνω) *intercede, plead* (for someone) [Ro 8.26]

ὑπερ|έχω (ἔχω) *be of more value than, be better than, surpass* (διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ *because of the surpassing worth*

of knowing Christ Php 3.8); *govern, rule, have power over* (ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω *obey those in authority* Ro 13.1)

ὑπερη|φανία, ας f (ὑπέρ + φαίνω) *arrogance, pride* [Mk 7.22]

ὑπερή|φανος, ον (ὑπέρ + φαίνω) *arrogant, proud*

ὑπεριδών aor. ptc. of **ὑπεροράω**

ὑπερ|λίαν (λίαν) adv. used as adj. *outstanding, special, extra-special*

ὑπερ|νικάω (νικάω) *be completely victorious*

ὑπέρ|ογκος, ον (ὄγκος) *boastful, arrogant, haughty*

ὑπερ|οράω (ὁράω) aor. ptc. **ὑπεριδών**. *overlook, disregard, pass over* [Ac 17.30]

ὑπερ|οχή, ῆς f (ἔχω) *position of authority;* καθ' ὑπεροχὴν λόγου *with high-sounding words* (1 Cor 2.1)

ὑπερ|περισσεύω (περισσεύω) *be present in far greater measure, increase much more;* pass. *overflow* (2 Cor 7.4)

ὑπερ|περισσῶς adv. (περισσεύω) *completely* [Mk 7.37]

ὑπερ|πλεονάζω (πλεονάζω = *be more than enough*) *overflow, be present beyond measure* [1 Tm 1.14]

ὑπερ|υψόω (ὑψόω) *raise to the highest position* [Php 2.9]

ὑπερ|φρονέω (φρονέω) *think too highly of oneself* [Ro 12.3]

ὑπερῷον, ου n (ὑπέρ) *upstairs room*

ὑπεστειλάμην aor. midd. of **ὑποστέλλω**

ὑπετάγην aor. pass. of **ὑποτάσσω**

ὑπέταξα aor. of **ὑποτάσσω**

ὑπ|έχω (ὑπέρ + ἔχω) *undergo, suffer (punishment)* [Jd 7]

ὑπ|ήκοος, ον (ὑπό + ἀκούω) *obedient*

ὑπήνεγκα aor. of **ὑποφέρω**

ὑπ|ηρετέω (ὑπό + ἐρέτης = *a rower, sailor*) *serve, render service, be helpful; provide for, look after* (of one's needs)

ὑπ|ηρέτης, ου m (see ὑπ|ηρετέω) *assistant, helper, servant; minister*

ὕπνος, ου m (ἀγρ|υπνέω, ἀγρ|υπνία, ἀφ|υπνόω, ἐν|υπνιάζομαι, ἐν|ύπνιον, ἐξ|υπνίζω, ἔξ|υπνος) *sleep*

ὑπό prep. with: (1) gen. *by, by means of; at the hands of;* (2) acc. *under, below; under the authority of;* ὑπὸ τὸν ὄρθρον *at daybreak* (Ac 5.21)

ὑπο|βάλλω (βάλλω) aor. **ὑπέβαλον**. *(secretly) put (someone) up to (something);* perhaps *pay (secretly)* or *bribe* [Ac 6.11]

ὑπο|γραμμός, οῦ m (γράφω) *example* [1 Pe 2.21]

ὑπό|δειγμα, τος n (δείκνυμι) *example, pattern; copy, imitation* (He 8.5; 9.23)

ὑπο|δείκνυμι (δείκνυμι) fut. **ὑποδείξω**; aor. **ὑπέδειξα**. *show, make known; prove; warn*

ὑπο|δέομαι (δέω) aor. impv. **ὑπόδησαι**. *put on* (ὑποδέομαι τοὺς πόδας *put on one's shoes* Eph 6.15)

ὑπο|δέχομαι (δέχομαι) *receive* or *welcome as a guest*

ὑπό|δημα, τος n (δέω) *sandal, shoe*

ὑπό|δικος, ον (δικαιόω) *answerable to, exposed to the judgment of* [Ro 3.19]

ὑποδραμών aor. ptc. of **ὑποτρέχω**

ὑπο|ζύγιον, ου n (ζυγός) *donkey*

ὑπο|ζώννυμι (ζώννυμι) *brace* or *strengthen* (a ship with cables during a storm) [Ac 27.17]

ὑπο|κάτω prep. with gen. (ὑπό + κατά) *under, below, beneath*

ὑπο|κάτωθεν adv. (ὑπό + κατά) *from below*

ὑπο|κρίνομαι (κρίνω) *pretend* [Lk 20.20]

ὑπό|κρισις, εως f (κρίνω) *hypocrisy, insincerity, pretense*

ὑπο|κριτής, οῦ m (κρίνω) *hypocrite, pretender*

ὑπο|λαμβάνω (λαμβάνω) aor. **ὑπέλαβον**, ptc. **ὑπολαβών**. *suppose, imagine, think; answer* (Lk 10.30); *take away, remove* (Ac 1.9); *support, help* (3 Jn 8)

ὑπό|λειμμα, τος n (λείπω) *remnant* [Ro 9.27]

ὑπο|λείπομαι (λείπω) aor. pass. **ὑπελείφθην**. *be left, be left remaining* [Ro 11.3]

ὑπο|λήνιον, ου n (ληνός) *trough placed under a wine press* [Mk 12.1]

ὑπο|λιμπάνω (λείπω) *leave (behind)* [1 Pe 2.21]

ὑπο|μένω (μένω) aor. **ὑπέμεινα**, ptc. **ὑπομείνας**; pf. ptc. **ὑπομεμενηκώς**. *endure, hold out, stand firm; bear, put up with, undergo; remain, stay behind* (Lk 2.43; Ac 17.14)

ὑπο|μιμνήσκω (μιμνῄσκομαι) fut. **ὑπομνήσω**; aor. inf. **ὑπομνῆσαι**; aor. pass. **ὑπεμνήσθην**. *remind, call to mind* (pass. *remember*); *recall to the attention* (3 Jn 10)

ὑπό|μνησις, εως f (μιμνῄσκομαι) *remembering, remembrance* (ἐν ὑπομνήσει *by way of reminder* 2 Pe 1.13; 3.1; ὑπόμνησιν λαμβάνω *remember* 2 Tm 1.5)

ὑπο|μονή, ῆς f (μένω) *patient endurance, steadfastness, perseverance*

ὑπο|νοέω (νοέω) *suppose, think, suspect*

ὑπό|νοια, ας f (νοέω) *suspicion* [1 Tm 6.4]

ὑπο|πλέω (πλέω) aor. **ὑπέπλευσα**. *sail under the shelter of* (for protection from the wind)

ὑπο|πνέω (πνέω) aor. ptc. **ὑποπνεύσας**. *blow gently* [Ac 27.13]

ὑπο|πόδιον, ου n (πούς) *footstool* (κάθου ἐκεῖ ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου *sit there on the floor* Jas 2.3)

ὑπό|στασις, εως f (ἵστημι) *confidence, assurance, conviction* (ἀρχὴ τῆς ὑποστάσεως *original conviction* or *confidence* He 3.14); perhaps *realization, confidence* (He 11.1); *nature, essence, being* (He 1.3)

ὑπο|στέλλω (στέλλομαι) aor. midd. **ὑπεστειλάμην**, subj. 3 sg. **ὑποστείληται**. *draw back, avoid;* midd. *turn back, shrink back* (He 10.38); *keep back, hold back, keep silent about* (Ac 20.20, 27)

ὑπο|στολή, ῆς f (στέλλομαι) *shrinking back, turning back* [He 10.39]

ὑπο|στρέφω (στρέφω) *return, turn back; go home;* ὑποστρέφω ἐκ *turn from, abandon* (2 Pe 2.21)

ὑπο|στρωννύω (στρωννύω) *spread out underneath* [Lk 19.36]

ὑπο|ταγή, ῆς f (τάσσω) *obedience, submission, subordination;* ἐν ὑποταγῇ *under control* (1 Tim 4.4)

ὑπο|τάσσω (τάσσω) aor. **ὑπέταξα**; pf. pass. **ὑποτέταγμαι**; aor. pass. **ὑπετάγην**; fut. pass. **ὑποταγήσομαι**. *put in subjection, subject, subordinate;* pass. *be subject, submit to, obey, be under the authority*

of; take a subordinate place (1 Cor 14.34)

ὑπο|τίθημι (τίθημι) aor. **ὑπέθηκα**. *risk* (Ro 16.4); midd. *place before, point out, teach*

ὑπο|τρέχω (τρέχω) aor. ptc. **ὑποδραμών**. *sail under the shelter of* (for protection from the wind) [Ac 27.16]

ὑπο|τύπωσις, εως f (τύπτω) *example, pattern, model, standard*

ὑπο|φέρω (φέρω) aor. **ὑπήνεγκα**, inf. **ὑπενεγκεῖν**. *endure, bear up under*

ὑπο|χωρέω (χωρέω) *withdraw, go away*

ὑπ|ωπιάζω (ὑπό + ὁράω) *wear out, tire out; treat with severity* or *keep under control* (1 Cor 9.27)

ὗς, ὑός f *sow* [2 Pe 2.22]

ὑσσός, οῦ m *javelin*

ὕσσωπος, ου m and f and **ὕσσωπον, ου** n *hyssop* (a small bush with aromatic leaves used for ritual purification)

ὑστερέω (ἀφ|υστερέω, ὑστέρημα, ὑστέρησις, ὕστερον, ὕστερος) *lack, have need of, fall short of; be inferior to* or *less than* (pass. ptc. *inferior, lacking apparent importance* 1 Cor 12.24); *give out* (Jn 2.3); midd. *be in want* or *need, lack, fall short of; be worse off* (1 Cor 8.8)

ὑστέρημα, τος n (ὑστερέω) *what is lacking, need, want; absence* (of a person); *poverty* (Lk 21.4)

ὑστέρησις, εως f (ὑστερέω) *need, want* (καθ' ὑστέρησιν *because of need* or *want*); *poverty*

ὕστερον adv. (ὑστερέω) *afterwards, then, later; finally, at last* (ὕστερον πάντων *last of all, finally* Mt 22.27)

ὕστερος, α, ον (ὑστερέω) *last, later, future* (1 Tm 4.1); *latter, second* (Mt 21.31)

ὑφαίνω (ὑφαντός) *weave*

ὑφαντός, ή, όν (ὑφαίνω) *woven;* ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου *woven in one piece throughout* [Jn 19.23]

ὑψηλός, ή, όν (ὑψόω) *high* (ἐν ὑψηλοῖς *in heaven* He 1.3); *proud, exalted* μὴ ὑψηλὰ φρόνει *don't be proud* (Ro 11.20; 12.16); τὸ ὑψηλόν *object of pride* or *value* (Lk 16.15); *uplifted (arm)*; **ὑψηλότερος** *higher, above* (He 7.26)

ὑψηλο|φρονέω (ὑψόω + φρονέω) *be proud* or *arrogant* [1 Tm 6.17]

ὕψιστος, η, ον (ὑψόω) *highest;* ὁ ὕψιστος *the Most High* (of God); ἐν ὑψίστοις *in the highest heaven, on high*

ὕψος, ους n (ὑψόω) *height; heaven; high position* (Jas 1.9)

ὑψόω (ὑπερ|υψόω, ὑψηλός, ὑψηλο|φρονέω, ὕψιστος, ὕψωμα) *exalt (someone); lift up, raise*

ὕψωμα, τος n (ὑψόω) *height; stronghold* or *proud obstacle* (2 Cor 10.5)

Φ

φαγεῖν aor. inf. of **ἐσθίω**
φάγομαι fut. of **ἐσθίω**
φάγος, ου m (προσ|φάγιον) *glutton*
φαιλόνης, ου m *cloak* [2 Tm 4.13]
φαίνω (ἀνα|φαίνω, ἀ|φανής, ἀ|φανίζω, ἀ|φανισμός, ἄ|φαντος, ἐμ|φανής, ἐμ|φανίζω, ἐπι|φαίνω, ἐπι|φάνεια, ἐπι|φανής, ἐπι|φαύσκω, ἐπι|φώσκω, κατή|φεια, πρό|φασις, συκο|φαντέω, ὑπερη|φανία, ὑπερή|φανος, φανερός, φανερόω, φανερῶς, φανέρωσις, φανός, φαντάζομαι, φαντασία, φάντασμα, φάσις, φῶς, φωστήρ, φωσ|φόρος, φωτεινός, φωτίζω, φωτισμός) aor. subj. 3 sg. **φάνῃ**; fut. midd. 3 sg. **φανεῖται**; aor. pass. **ἐφάνην**, subj. **φανῶ**; fut. pass. **φανήσομαι**. *shine, give light* (midd. Php 2.15); midd. and pass. *appear, be seen, be* or *become visible, be revealed* (*be revealed as* Ro 7.13; ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται *what will become of the sinner?* 1 Pe 4.18); *appear to be something, put on an appearance; seem, appear* (τί ὑμῖν φαίνεται *what is your decision?* Mk 14.64)
Φάλεκ m *Peleg* [Lk 3.35]
φανερός, ά, όν (φαίνω) *known, evident, plain, visible* (ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν *that it might be brought out into the open* Mk 4.22; Lk 8.17; ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν *one who is a Jew outwardly* Ro 2.28)
φανερόω (φαίνω) *make known, reveal, show; make evident* or *plain;* pass. *be revealed* or *made known; be evident* or *plain; appear, reveal oneself*
φανερῶς adv. (φαίνω) *openly, publicly; clearly*
φανέρωσις, εως f (φαίνω) *bringing to light, disclosure* (τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας *in the full light of the truth* 2 Cor 4.2)
φανός, οῦ m (φαίνω) *lantern, lamp, torch* [Jn 18.3]
Φανουήλ m *Phanuel* [Lk 2.36]
φαντάζομαι (φαίνω) *appear;* τὸ φανταζόμενον *the sight* or *spectacle* [He 12.21]
φαντασία, ας f (φαίνω) *pomp, outward display* [Ac 25.23]
φάντασμα, τος n (φαίνω) *ghost, apparition*
φανῶ aor. pass. subj. of **φαίνω**
φάραγξ, αγγος f *valley, ravine* [Lk 3.5]
Φαραώ m *Pharaoh* (both as a title and a proper name of the Egyptian king)
Φάρες m *Perez*
Φαρισαῖος, ου m *Pharisee* (member of a Jewish religious sect)
φαρμακεία, ας f (φάρμακος) *sorcery, witchcraft*
φαρμακία alt. form of **φαρμακεία**
φάρμακον, ου n (φάρμακος) *witchcraft, magic; magic potion* [Re 9.21]
φάρμακος, ου m (φαρμακεία, φάρμακον) *sorcerer, one who practices magic* or *witchcraft*

φασίν pres. 3 pl. of **φημί**

φάσις, εως f (φημί) *news, report* [Ac 21.31]

φάσκω (φημί) *allege, claim, assert*

φάτνη, ης f *manger, feeding-trough; stable*

φαῦλος, η, ον *evil, wrong, bad, vile*

φέγγος, ους n *light, radiance*

φείδομαι (ἀ|φειδία, φειδομένως) *spare; refrain (from)*

φειδομένως adv. (φείδομαι) *sparingly*

φέρω (ἀνα|φέρω, ἀπο|φέρω, ἀπο|φορτίζομαι, δια|φέρω, διά|φορος, δι|ηνεκής, δωρο|φορία, εἰσ|φέρω, ἐπι|φέρω, εὐ|φορέω, θανατη|φόρος, καρπο|φορέω, καρπο|φόρος, κατα|φέρω, παρα|φέρω, παρ|εισ|φέρω, περι|φέρω, πληρο|φορέω, πληρο|φορία, ποταμο|φόρητος, προσ|φέρω, προσ|φορά, συμ|φέρω, σύμ|φορον, τελεσ|φορέω, τροπο|φορέω, τροφο|φορέω, ὑπο|φέρω, φορέω, φόρος, φορτίζω, φορτίον, φωσ|φόρος) fut. **οἴσω**; aor. **ἤνεγκα**, inf. **ἐνεγκεῖν** and **ἐνέγκαι**, ptc. **ἐνέγκας**; aor. pass. **ἠνέχθην**, ptc. **ἐνεχθείς**. *bring, bring along, carry; endure, bear, put up with; yield, produce* (of fruit); *drive* (of wind; midd. *rush* Ac 2.2); *bring against* (of charges); *move, guide* (by the Holy Spirit); *lead* (of a gate); *sustain, support* (He 1.3); *establish, validate, prove* (θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου *the death of the one who made the will must be established* He 9.16); *put, reach out* (Jn 20.27)

φεύγω (ἀπο|φεύγω, δια|φεύγω, ἐκ|φεύγω, κατα|φεύγω, φυγή) aor. **ἔφυγον**, inf. **φυγεῖν**. *flee, run away; escape; shun, avoid, turn from; disappear, vanish* (Re 16.20)

Φῆλιξ, ικος m *Felix* (procurator of Palestine, i. e. of Judea and other parts of the Holy Land)

φήμη, ης f (φημί) *report, news*

φημί (βλασ|φημέω, βλασ|φημία, βλάσ|φημος, δια|φημίζω, δυσ|φημέω, δυσ|φημία, εὐ|φημία, εὔ|φημος, προ|φητεία, προ|φητεύω, προ|φήτης, προ|φητικός, προ|φῆτις, σύμ|φημι, φάσις, φήμη, ψευδο|προφήτης) 3 sg. **φησίν**, 3 pl. **φασίν**; impf. 3 sg. **ἔφη**. *say* (impers. φησίν *it is said* 2 Cor 10.10); *mean, imply*

Φῆστος, ου m *Festus* (successor to Felix as procurator of Palestine)

φθάνω (προ|φθάνω) *come (upon); attain, achieve; reach, come to; precede* (1 Th 4.15)

φθαρτός, ή, όν (φθείρω) *subject to decay, perishable, mortal*

φθέγγομαι (ἀπο|φθέγγομαι, φθόγγος) *speak*

φθείρω (ἀ|φθαρσία, ἄ|φθαρτος, ἀ|φθορία, δια|φθείρω, δια|φθορά, κατα|φθείρω, φθαρτός, φθιν|οπωρινός, φθορά) fut. **φθερῶ**, 3 sg. **φθειρεῖ**, **φθερεῖ** and **φθηρεῖ**; aor. pass. subj. **φθαρῶ**; fut. pass. **φθαρήσομαι**. *corrupt, ruin, destroy; lead astray, seduce*

φθιν|οπωρινός, ή, όν (φθείρω + ὀπώρα) *of late autumn*, i. e. *in harvest season* [Jd 12]

φθόγγος, ου m (φθέγγομαι) *voice; sound, tone*

φθονέω (φθόνος) *envy, be jealous of* [Ga 5.26]

φθόνος, **ου** m (φθονέω) *envy, jealousy, spite*

φθορά, **ᾶς** f (φθείρω) *decay, corruption, ruin* (εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν *to be caught and killed* 2 Pe 2.12); *moral ruin, depravity; what is perishable*

φιάλη, **ης** f *bowl*

φιλ|άγαθος, **ον** (φιλέω + ἀγαθός) *loving what is good* [Tt 1.8]

Φιλαδέλφεια, **ας** f *Philadelphia* (**4** E-2)

φιλ|αδελφία, **ας** f (φιλέω + ἀδελφός) *love of sister/brother, family love* (of one Christian for another)

φιλ|άδελφος, **ον** (φιλέω + ἀδελφός) *loving one's fellow-Christian* or *fellow-human* [1 Pe 3.8]

φίλ|ανδρος (φιλέω + ἀνήρ) *loving one's husband* [Tt 2.4]

φιλ|ανθρωπία, **ας** f (φιλέω + ἄνθρωπος) *kindness, hospitality; (God's) love of humankind*

φιλ|ανθρώπως (φιλέω + ἄνθρωπος) adv. *considerately, kindly* [Ac 27.3]

φιλ|αργυρία, **ας** f (φιλέω + ἄργυρος) *love of money* [1 Tm 6.10]

φιλ|άργυρος, **ον** (φιλέω + ἄργυρος) *fond of money*

φίλ|αυτος, **ον** (φιλέω + αὐτός) *selfish, self-centered* [2 Tm 3.2]

φιλέω (ἀ|φιλ|άγαθος, ἀ|φιλ|άργυρος, κατα|φιλέω, προσ|φιλής, φιλ|άγαθος, φίλ|ανδρος, φιλ|ανθρωπία, φιλ|ανθρώπως, φιλ|αργυρία, φιλ|άργυρος, φίλ|αυτος, φιλ|ήδονος, φίλημα, φιλία, φιλό|θεος, φιλο|νεικία, φιλό|νεικος, φιλο|ξενία, φιλό|ξενος, φιλο|πρωτεύω, φίλος, φιλο|σοφία, φιλό|σοφος, φιλό|στοργος, φιλό|τεκνος, φιλο|τιμέομαι, φιλο|φρόνως) *love, have deep feelings for; love, like to do* or *be; kiss*

φίλη see **φίλος**

φιλ|ήδονος, **ον** (φιλέω + ἡδονή) *loving pleasure*

φίλημα, **τος** n (φιλέω) *kiss*

Φιλήμων, **ονος** m *Philemon* [Phm 1]

Φίλητος, **ου** m *Philetus* [2 Tm 2.17]

φιλία, **ας** f (φιλέω) *friendship, love* [Jas 4.4]

Φιλιππήσιος, **ου** m *Philippian* [Php 4.15]

Φίλιπποι, **ων** m *Philippi:* (1) *Caesarea Philippi* (**2** D-2); (2) in Macedonia (**4** D-1)

Φίλιππος, **ου** m *Philip:* (1) one of the twelve apostles; (2) son of Herod the Great and tetrarch of territories in northeast Palestine; (3) one of the seven "deacons" of the Jerusalem church; (4) first husband of Herodias (Mt 14.3; Mk 6.17)

φιλό|θεος, **ον** (φιλέω + θεός) *loving God, devout* [2 Tm 3.4]

Φιλό|λογος, **ου** m (φιλέω + λέγω) *Philologus* [Ro 16.15]

φιλο|νεικία, **ας** f (φιλέω + νεικέω = *quarrel, dispute*) *dispute, argument* [Lk 22.24]

φιλό|νεικος, **ον** (φιλέω + νεικέω = *quarrel, dispute*) *quarrelsome, argumentative* [1 Cor 11.16]

φιλο|ξενία, **ας** f (φιλέω + ξενίζω) *hospitality*

φιλό|ξενος, **ον** (φιλέω + ξενίζω) *hospitable*

φιλο|πρωτεύω (φιλέω + πρωτεύω = *be first*, πρό) *desire to lead* or *be first* [3 Jn 9]

φίλος, **ου** m and **φίλη**, **ης** f (φιλέω) *friend; friendly* (Ac 19.31)

φιλο|σοφία, **ας** f (φιλέω + σοφίζω) *philosophy* (in a bad sense), *human wisdom* [Col 2.8]

φιλό|σοφος, **ου** m (φιλέω + σοφίζω) *philosopher, teacher* (of a philosophy or way of thought) [Ac 17.18]

φιλό|στοργος, **ον** (φιλέω + στέργω = *love* [of any natural affection]) *loving dearly, devoted* [Ro 12.10]

φιλό|τεκνος, **ον** (φιλέω + τίκτω) *loving one's children* [Tt 2.4]

φιλο|τιμέομαι (φιλέω + τιμάω) *make it one's ambition* or *aim, endeavor, aspire*

φιλο|φρόνως adv. (φιλέω + φρονέω) *hospitably, kindly* [Ac 28.7]

φιμόω *silence, put to silence* (pass. *be silenced* or *silent; be speechless* Mt 22.12); *muzzle* (of oxen)

Φλέγων, **οντος** m *Phlegon* [Ro 16.14]

φλογίζω (φλόξ) *set on fire*

φλόξ, **φλογός** f (φλογίζω) *flame* (ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου *in a burning bush* Ac 7.30)

φλυαρέω (φλύαρος) *slander, accuse* [3 Jn 10]

φλύαρος, **ον** (φλυαρέω) *gossipy* [1 Tm 5.13]

φοβέομαι (ἀ|φόβως, ἐκ|φοβέω, ἔκ|φοβος, ἔμ|φοβος, φοβερός, φόβητρον, φόβος) trans. *fear, be afraid of; fear, be afraid* (to do something); *fear, worship, reverence (God); respect* (Eph 5.33); intrans. *be afraid, be frightened* (μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα *don't be afraid of those who can kill you* Mt 10.28; Lk 12.4)

φοβερός, **ά**, **όν** (φοβέομαι) *fearful, terrifying*

φόβητρον, **ου** n (φοβέομαι) *dreadful sight* or *event, horror* [Lk 21.11]

φόβος, **ου** m (φοβέομαι) *fear, terror; fear, reverence* (for God); *respect* (for persons)

Φοίβη, **ης** f *Phoebe* [Ro 16.1]

Φοινίκη, **ης** f *Phoenicia* (**4** G-4)

φοῖνιξ or **φοίνιξ**, **ικος** m *palm-tree; palm branch*

Φοῖνιξ, **ικος** m *Phoenix* (**4** D-4) [Ac 27.12]

φονεύς, **έως** m (φονεύω) *murderer*

φονεύω (φονεύς, φόνος) *murder, put to death*

φόνος, **ου** m (φονεύω) *murder, killing*

φορέω (φέρω) *wear;* φορέω τὴν εἰκόνα τοῦ *be like* 1 Cor 15.49; φορέω τὴν μάχαιραν *have the power to punish* Ro 13.4

Φόρον, **ου** n see **Ἀππίου Φόρον**

φόρος, **ου** m (φέρω) *tax, tribute*

φορτίζω (φέρω) *burden, load (down) with burdens*

φορτίον, **ου** n (φέρω) *burden, load; cargo*

Φορτουνᾶτος, **ου** m *Fortunatus* [1 Cor 16.17]

φραγέλλιον, **ου** n (φραγελλόω) *whip, lash* [Jn 2.15]

φραγελλόω (φραγέλλιον) *beat with a whip* or *lash*

φραγμός, **οῦ** m (φράσσω) *fence, wall, hedge;* perhaps *lane, path* (Lk 14.23)

φράζω *explain, interpret* [Mt 15.15]

φράσσω (φραγμός) aor. pass. subj. **φραγῶ**; fut. pass. **φραγήσομαι**. *silence, put to silence; muzzle, stop, shut*

φρέαρ, ατος n *well; pit, shaft*
φρεν|α|πατάω (φρονέω + πατέω = *walk*, ἀ|πατάω) *deceive, fool* [Ga 6.3]
φρεν|α|πάτης, ου m (see φρεν|α|πατάω) *deceiver* [Tt 1.10]
φρήν, φρενός f (φρονέω) *thinking, understanding*
φρίσσω *tremble with fear* [Jas 2.19]
φρονέω (ἀ|φροσύνη, ἄ|φρων, εὐ|φραίνω, εὐ|φροσύνη, κατα|φρονέω, κατα|φρονητής, ὁμό|φρων, παρα|φρονέω, παρα|φρονία, περι|φρονέω, ταπεινο|φροσύνη, ὑπερ|φρονέω, ὑψηλο|φρονέω, φιλο|φρόνως, φρεν|α|πατάω, φρεν|α|πάτης, φρήν, φρόνημα, φρόνησις, φρόνιμος, φρονίμως, φροντίζω) *think, have in mind* (with gen. *think the thoughts of, have one's mind controlled by;* οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ *you are not thinking like God* Mt 16.23, Mk 8.33; Τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ possibly *think the same way that Christ Jesus thought* Php 2.5; τὸ αὐτὸ φρονέω or ἕν φρονέω *live in harmony of mind, agree with one another;* ὑψηλὰ φρονέω *be proud, have proud thoughts*); *care for, be concerned about* (τὸ φρονεῖν *concern, care* Php 4.10); *think highly of* (Ro 14.6a)
φρόνημα, τος n (φρονέω) *way of thinking, mind; aim, aspiration*
φρόνησις, εως f (φρονέω) *insight, wisdom; way of thinking*
φρόνιμος, ον (φρονέω) *wise, sensible, thoughtful;* comp. φρονιμώτεροι *shrewder* (Lk 16.8)
φρονίμως adv. (φρονέω) *wisely, shrewdly* [Lk 16.8]
φροντίζω (φρονέω) *concentrate upon, be concerned about (doing something)* [Tt 3.8]
φρουρέω (ὁράω) *guard; keep watch over, protect; hold prisoner, keep (someone) locked up as a prisoner*
φρυάσσω *rage, be furious; be arrogant* [Ac 4.25]
φρύγανον, ου n *dry wood, stick* [Ac 28.3]
Φρυγία, ας f *Phrygia* (**4** E-2)
φυγεῖν aor. inf. of **φεύγω**
Φύγελος, ου m *Phygelus* [2 Tm 1.15]
φυγή, ῆς f (φεύγω) *flight* [Mt 24.20]
φυέν aor. pass. ptc. neut. of **φύω**
φυλακή, ῆς f (φυλάσσω) *prison, jail, place of imprisonment; watch* (one of the three or four periods of time into which the night was divided from 6 p.m. to 6 a.m., cf. Mk 13.35); *guard* or *guard post* (Ac 12.10); *haunt, lair* (of evil spirits); φυλάσσοντες φυλακὰς ... ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν *keeping watch over their flock* (Lk 2.8)
φυλακίζω (φυλάσσω) *take into custody; imprison* [Ac 22.19]
φυλακτήριον, ου n *phylactery* (small case containing scripture verses, worn on the arm and forehead by the Jews while praying, as commanded in Dt 6.8) [Mt 23.5]
φύλαξ, ακος m (φυλάσσω) *guard, sentry*
φυλάσσω (γαζο|φυλάκιον, δεσμο|φύλαξ, δια|φυλάσσω, φυλακή, φυλακίζω, φύλαξ) *guard, keep under guard; keep, obey, follow; keep*

safe, protect, defend; midd. *guard against, avoid; abstain from* (of food offered in sacrifice to idols); *keep, obey* (Mk 10.20)

φυλή, ῆς f (φύω) *tribe; nation, people*

φύλλον, ου n (pl. in NT) *leaf; foliage*

φύραμα, τος n *lump* (of clay or dough)

φυσικός, ή, όν (φύω) *natural, in accord with nature;* ζῷα γεγεννημένα φυσικά *wild animals, creatures of instinct* (2 Pe 2.12)

φυσικῶς adv. (φύω) *naturally, by instinct* [Jd 10]

φυσιόω (φύω) *cause conceit* or *arrogance;* pass. *be conceited* or *arrogant*

φύσις, εως f (φύω) *nature, natural condition* (ὁ κατὰ φύσιν κλάδος *natural branch* Ro 11.21, cf. Ro 11.24; ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία *one who is physically uncircumcised* Ro 2.27); *nature, the natural order* (ἡ παρὰ φύσιν χρῆσιν *unnatural intercourse* Ro 1.26; παρὰ φύσιν *contrary to nature* Ro 11.24; φύσις ἀνθρωπίνη *humankind* Jas 3.7b); *nature, being, essence; kind, species* (Jas 3.7a)

φυσίωσις, εως f (φύω) *conceit, arrogance, pride* [2 Cor 12.20]

φυτεία, ας f (φύω) *plant* [Mt 15.13]

φυτεύω (φύω) *plant*

φύω (ἀλλό|φυλος, δω|δεκά|φυλον, ἐκ|φύω, ἔμ|φυτος, νεό|φυτος, συμ|φυλέτης, συμ|φύομαι, σύμ|φυτος, φυλή, φυσικός, φυσικῶς, φυσιόω, φύσις, φυσίωσις, φυτεία, φυτεύω) aor. pass. ptc. neut. **φυέν**. *grow (up), come up*

φωλεός, οῦ m *hole, den*

φωνέω (ἀλεκτορο|φωνία, ἀνα|φωνέω, ἀ|σύμ|φωνος, ἄ|φωνος, ἐπι|φωνέω, κενο|φωνία, προσ|φωνέω, συμ|φωνέω, συμ|φώνησις, συμ|φωνία, σύμ|φωνον, φωνή) *call, call to; call out, speak loudly; call for, summon; crow* (of roosters); *invite* (Lk 14.12); *address as* (Jn 13.13)

φωνή, ῆς f (φωνέω) *voice; sound, note; noise, roar; outcry, cry; language, utterance*

φῶς, φωτός n (φαίνω) *light* (often with theological connotations); *fire* (Mk 14.54; Lk 22.56); ἐν τῷ φωτί *openly, publicly* (Mt 10.27; Lk 12.3)

φωστήρ, ῆρος m (φαίνω) *light, star; radiance, brilliance* (of precious stones)

φωσ|φόρος, ου m (φαίνω + φέρω) *morning star* [2 Pe 1.19]

φωτεινός, ή, όν (φαίνω) *full of light; bright* (of clouds)

φωτίζω (φαίνω) *give light to, light, shine on; bring to light, reveal, make known; enlighten, illumine (inwardly)*

φωτισμός, οῦ m (φαίνω) *light, illumination; revelation, bringing to light*

Χ

χαίρω (ἀ|χάριστος, εὐ|χαριστέω, εὐ|χαριστία, εὐ|χάριστος, συγ|χαίρω, χαρά, χαρίζομαι, χάριν, χάρις, χάρισμα, χαριτόω) fut. **χαρήσομαι**; aor. pass. **ἐχάρην**, inf. **χαρῆναι**. *rejoice, be glad;* χαῖρε, χαίρετε, χαίρειν various greetings: *greetings, glad to see you, hello, goodbye,* etc.
χάλαζα, ης f *hail*
χαλάω (χαλιν|αγωγέω, χαλινός) *lower, let down*
Χαλδαῖος, ου m *Chaldean* (Chaldea **3** F-4) [Ac 7.4]
χαλεπός, ή, όν *hard, difficult, full of trouble; violent, fierce, dangerous*
χαλιν|αγωγέω (χαλάω + ἄγω) *control, hold in check*
χαλινός, οῦ m (χαλάω) *bit, bridle* (of a horse)
χαλκεῖον alt. form of **χαλκίον**
χαλκεύς, έως m (χαλκός) *coppersmith, metal worker* [2 Tm 4.14]
χαλκηδών, όνος m (χαλκός) *chalcedony, agate* (a semiprecious stone, usually milky or gray in color) [Re 21.19]
χαλκίον, ου n (χαλκός) *(bronze) vessel, bowl, kettle* [Mk 7.4]
χαλκο|λίβανον, ου n and **χαλκο|λίβανος, ου** m (χαλκός + uncertain derivative, though possibly λίβανος) *brass* (or *bronze*) *melted in a furnace and then polished*
χαλκός, οῦ m (χαλκεύς, χαλκηδών, χαλκίον, χαλκο|λίβανον, χαλκοῦς) *copper, brass, bronze; copper coin, small change; gong* (1 Cor 13.1)
χαλκοῦς, ῆ, οῦν, from **εος, εα, εον** (χαλκός) *made of copper, brass* or *bronze* [Re 9.20]
χαμαί adv. *on* or *to the ground*
Χανάαν f *Canaan* (**3** C-3)
Χαναναῖος, α, ον *Canaanite* [Mt 15.22]
χαρά, ᾶς f (χαίρω) *joy, gladness, happiness; cause* or *object of joy*
χάραγμα, τος n (χαρακτήρ, χάραξ, χάρτης) *mark, stamp; image, representation* (Ac 17.29)
χαρακτήρ, ῆρος m (χάραγμα) *exact likeness, full expression* [He 1.3]
χάραξ, ακος m (χάραγμα) *barricade* [Lk 19.43]
χαρῆναι aor. pass. inf. of **χαίρω**
χαρήσομαι fut. of **χαίρω**
χαρίζομαι (χαίρω) *grant, give, bestow on; deal generously* or *graciously with, forgive, pardon; hand over* or *release* (of a prisoner); *cancel a debt* (Lk 7.42, 43); *be returned* (Phm 22)
χάριν prep. with gen. generally occurring after a noun or pronoun (χαίρω) *for the sake of, because of, by reason of* (τούτου χάριν *for this reason;* οὗ χάριν *therefore, for this reason* Lk 7.47; χάριν τίνος *why? for what reason?* 1 Jn 3.12)
χάρις, ιτος f (χαίρω) *grace, favor, kindness, mercy, goodwill* (ἔχω χάριν πρός *have the goodwill of* Ac 2.47; ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν *What credit is that to you?*

Lk 6.32,33,34); *a special manifestation of the divine presence, activity, power* or *glory; a favor, expression of kindness, gift, blessing* (κατὰ χάριν *as a gift* Ro 4.4, 16; ἵνα δευτέραν χάριν σχῆτε *in order that you might be blessed twice/a second time* 2 Cor 1.15); *thanks, gratitude; graciousness* (ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι *your speech should always be pleasant* Col 4.6)

χάρισμα, τος n (χαίρω) *gift, favor* (as an expression of divine grace)

χαριτόω (χαίρω) *bestow on freely;* pf. pass. ptc. *favored* (Lk 1.28)

Χαρράν f *Haran* (**3** D-2)

χάρτης, ου m (χάραγμα) *(sheet of) paper* [2 Jn 12]

χάσμα, τος n *chasm, pit* [Lk 16.26]

χεῖλος, ους n *lip; shore, bank* (of a sea)

χειμάζομαι (παρα|χειμάζω, παρα|χειμασία, χείμα|ρρος, χειμών) *be storm-tossed, undergo bad weather* [Ac 27.18]

χείμα|ρρος or **χειμά|ρρους, ου** m (χειμάζομαι + ῥέω) *brook that flows only in the winter; valley* [Jn 18.1]

χειμών, ῶνος m (χειμάζομαι) *winter; storm, bad weather*

χείρ, χειρός f (αὐτό|χειρ, ἀ|χειρο|ποίητος, δια|χειρίζομαι, ἐπι|χειρέω, προ|χειρίζομαι, προ|χειρο|τονέω, χειρ|αγωγέω, χειρ|αγωγός, χειρό|γραφον, χειρο|ποίητος, χειρο|τονέω) *hand* (ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν *they grabbed and arrested Jesus*); *power, authority; activity; finger* (Lk 15.22)

χειρ|αγωγέω (χείρ + ἄγω) *take* or *lead by the hand*

χειρ|αγωγός, οῦ m (χείρ + ἄγω) *one who leads another by the hand, leader* [Ac 13.11]

χειρό|γραφον, ου n (χείρ + γράφω) *account, record of debts* [Col 2.14]

χειρο|ποίητος, ον (χείρ + ποιέω) *made by humans*

χειρο|τονέω (χείρ + τείνω = *stretch, reach*) *appoint, install; choose*

χείρων, ον gen. **ονος** *worse, more severe* (εἰς τὸ χεῖρον ἔρχομαι *grow worse* Mk 5.26; ἐπὶ τὸ χεῖρον *from bad to worse* 2 Tm 3.13)

Χερούβ pl. **Χερουβείν** n *cherub, winged creature over the covenant box* [He 9.5]

χήρα, ας f *widow*

χιλί|αρχος, ου m (χίλιοι + ἄρχω) *tribune* (a high ranking military officer generally in charge of 600–1000 men), *officer, high ranking officer*

χιλιάς, άδος f (χίλιοι) *(group of) a thousand*

χίλιοι, αι, α (ἑπτα|κισ|χίλιοι, πεντα|κισ|χίλιοι, τετρα|κισ|χίλιοι, τρισ|χίλιοι, χιλί|αρχος, χιλιάς) *thousand*

Χίος, ου f *Chios* (**4** D-2) [Ac 20.15]

χιτών, ῶνος m *tunic, shirt* (generally of the garment worn next to the skin under the ἱμάτιον); pl. *clothes*

χιών, όνος f *snow*

χλαμύς, ύδος f *miltary cloak*

χλευάζω (δια|χλευάζω) *sneer, make fun of, mock* [Ac 17.32]

χλιαρός, ά, όν *lukewarm* [Re 3.16]

Χλόη, ης f *Chloe* [1 Cor 1.11]

χλωρός, ά, όν *green* (*pale* Re 6.8); τὸ χλωρόν *green plant* (Re 9.4)

χοϊκός, ή, όν (χέω = *pour*, χοῦς) *made of earth* or *dust, earthly*

χοῖνιξ, ικος f *quart* (a dry measure)

χοῖρος, ου m *pig, hog, swine*

χολάω (χολή) *be angry* [Jn 7.23]

χολή, ῆς f (χολάω) *gall, something bitter*

Χοραζίν f *Chorazin* (**2** D-3)

χορ|ηγέω (χορός + ἄγω) *supply, provide*

χορός, οῦ m (ἐπι|χορηγέω, ἐπι|χορηγία, χορ|ηγέω) *dancing, (choral) dance* [Lk 15.25]

χορτάζω (χόρτασμα, χόρτος) *feed, satisfy;* pass. *be satisfied, eat one's fill*

χόρτασμα, τος n (χορτάζω) *food* [Ac 7.1]

χόρτος, ου m (χορτάζω) *grass, vegetation; blade, shoot, sprout; hay* (1 Cor 3.12)

Χουζᾶς, ᾶ m *Chuza* [Lk 8.3]

χοῦς, χοός acc. **χοῦν** m (χέω = *pour*) *dust*

χράομαι (ἀπό|χρησις, ἀ|χρειόομαι, ἀ|χρεῖος, ἄ|χρηστος, κατα|χράομαι, κίχρημι, παρα|χρῆμα, συγ|χράομαι, χρεία, χρε|οφειλέτης, χρή, χρῄζω, χρῆμα, χρηματίζω, χρηματισμός, χρήσιμος, χρῆσις, χρηστεύομαι, χρηστο|λογία, χρηστός, χρηστότης) impv. **χρῶ**; aor. impv. **χρῆσαι**. *use, make use of, make the most of* (*make the most of the opportunity to get free* or perhaps *make the most of the existing situation* 1 Cor 7.21); *act, behave* (μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην *I didn't vacillate, did I?* 2 Cor 1.17; πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα *we are very bold* or *frank* 2 Cor 3.12)

χρεία, ας f (χράομαι) *need, necessity* (ἔχω χρείαν τινός *have need of something* or *somebody*); *need, want, lack* (ἔχω χρείαν *be in need, lack;* τῆς χρείας *as the occasion requires* Eph 4.29); *duty, task, function* (Ac 6.3)

χρε|οφειλέτης, ου m (χράομαι + ὀφείλω) *debtor*

χρή (χράομαι) impers. verb *it ought, it should* [Jas 3.10]

χρῄζω (χράομαι) *need, have need of*

χρῆμα, τος n (χράομαι) mostly pl. *possessions, wealth, means; money;* sg. *money, proceeds* (Ac 4.37)

χρηματίζω (χράομαι) *warn; direct, instruct; reveal, disclose; be called, have the name of* (Ac 11.26; Ro 7.3)

χρηματισμός, οῦ m (χράομαι) *oracle, answer from God* [Ro 11.4]

χρῆσαι aor. impv. of **χράομαι**

χρήσιμος, η, ον (χράομαι) *good, useful, advantageous* [2 Tm 2.14]

χρῆσις, εως f (χράομαι) *function, relation* (of sexual intercourse)

χρῆσον aor. impv. of **κίχρημι**

χρηστεύομαι (χράομαι) *be kind, caring* [1 Cor 13.4]

χρηστο|λογία, ας f (χράομαι + λέγω) *smooth* or *plausible talk* [Ro 16.18]

χρηστός, ή, όν (χράομαι) *kind, loving, good, merciful* (τὸ χρηστόν *kindness* Ro 2.4); *morally good, upright* (1 Cor 15.33); *easy to bear* (Mt 11.30); *good* (of wine); comp. χρηστότερος *better* (Lk 5.39)

χρηστότης, ητος f (χράομαι) *kindness, goodness, mercy; what is good* or *right*

χρῖσμα, τος n (χρίω) *anointing*

Χριστιανός, οῦ m (χρίω) *Christian*

Χριστός, οῦ m (χρίω) *Christ* (lit. the *Anointed One*, equivalent to the Hebrew *Messiah*)

χρίω (ἀντί|χριστος, ἐγ|χρίω, ἐπι|χρίω, χρῖσμα, Χριστιανός, Χριστός, ψευδό|χριστος) *anoint*

χρονίζω (μακρο|χρόνιος, χρόνος, χρονο|τριβέω) *delay, be long coming; stay a long while* (Lk 1.21)

χρόνος, ου m (χρονίζω) *time, extension* or *period of time* (ἐφ' ὅσον χρόνον or ὅσον χρόνον *as long as, while;* ἐπὶ χρόνον or χρόνον τινά *for a while* Lk 18.5; 1 Cor 16.7; πρὸ χρόνων αἰωνίων or χρόνοις αἰωνίοις *before time began, from all eternity* 2 Tm 1.9; Tt 1.2; Ro 16.25; πόσος χρόνος *how long?* Mk 9.21); *time, moment of time, occasion; delay* (Re 10.6)

χρονο|τριβέω (χρονίζω + τρίβω = *rub, spend* [of time], τρίβος) *spend time* [Ac 20.16]

χρύσεος see **χρυσοῦς**

χρυσίον, ου n (χρυσόω) *gold; gold coin, money; gold ornamentation, (costly) jewelry*

χρυσο|δακτύλιος, ον (χρυσόω + δείκνυμι) *wearing a gold ring* [Jas 2.2]

χρυσό|λιθος, ου m (χρυσόω + λιθάζω) *chrysolite, yellow topaz* (a precious stone, golden-yellow in color and more valuable than other topazes) [Re 21.20]

χρυσό|πρασος, ου m (χρυσόω + πράσσω) *chrysoprase, green quartz* (a semiprecious stone, a greenish variety of quartz) [Re 21.20]

χρυσός, οῦ m (χρυσόω) *gold; gold coin; gold image* (Ac 17.29)

χρυσοῦς, ῆ, οῦν (from **εος, εα, εον**) (χρυσόω) *made of gold, golden, adorned with gold*

χρυσόω (χρυσίον, χρυσο|δακτύλιος, χρυσό|λιθος, χρυσό|πρασος, χρυσοῦς) *cover* or *adorn with gold*

χρῶ impv. of **χράομαι**

χρώς, χρωτός m *skin, surface of the body* [Ac 19.12]

χωλός, ή, όν lame, crippled; τὸ χωλόν *what is lame, lame leg* (He 12.13)

χώρα, ας f (χωρέω) *country, region, territory; neighborhood, countryside; land, field* (of crops); *dry land* (Ac 27.27); *people* or *inhabitants of a region* (Mk 1.5)

χωρέω (ἀνα|χωρέω, ἀπο|χωρέω, ἐκ|χωρέω, εὐρύ|χωρος, περί|χωρος, στενο|χωρέομαι, στενο|χωρία, ὑπο|χωρέω, χώρα, χωρίον) trans. *make room for, have room for* (χωρήσατε ἡμᾶς *make room in your hearts for us* 2 Cor 7.2); *accept, practice* (of the celibate life); *hold, contain* (Jn 2.6; 21.25); intrans. *be room* (Mk 2.2); *go into* (of food into the stomach); *make headway, take hold* (Jn 8.37); εἰς μετάνοιαν χωρέω *repent* (2 Pe 3.9)

χωρίζω (ἀπο|χωρίζομαι, δια|χωρίζομαι, χωρίς) *separate;* pass. *separate oneself, be separated* (of divorce); *leave, depart; be taken away, be away* (Phm 15); κεχωρισμένος ἀπό *set apart from* (He 7.26)

χωρίον, ου n (χωρέω) *piece of land, field; place*

χωρίς (χωρίζω) (1) prep. with gen. *without, apart from, without relation to* (occurs postpositive in He 12.14 οὗ χωρίς *without which*); *besides, in addition to;* (2) adv. *separately, by itself* (Jn 20.7)

χῶρος, ου m *northwest wind;* κατὰ χῶρον *facing northwest* [Ac 27.12]

Ψ

ψάλλω (ψαλμός) fut. **ψαλῶ**. *sing, sing a hymn of praise, sing praise*

ψαλμός, οῦ m (ψάλλω) *psalm* (of the OT); *hymn of praise, hymn*

ψευδ|άδελφος, ου m (ψεύδομαι + ἀδελφός) *false brother, false believer*

ψευδ|απόστολος, ου m (ψεύδομαι + στέλλομαι) *false apostle, one who claims to be an apostle* [2 Cor 11.13]

ψευδής, ές (ψεύδομαι) *false, lying;* ὁ ψευδής *liar*

ψευδο|διδάσκαλος, ου m (ψεύδομαι + διδάσκω) *false teacher, one who teaches what is not true*

ψευδο|λόγος, ου m (ψεύδομαι + λέγω) *liar, speaking falsely* [1 Tm 4.2]

ψεύδομαι (ἀ|ψευδής, ψευδ|άδελφος, ψευδ|απόστολος, ψευδής, ψευδο|διδάσκαλος, ψευδο|λόγος, ψευδο|μαρτυρέω, ψευδο|μαρτυρία, ψευδό|μαρτυς, ψευδο|προφήτης, ψεῦδος, ψευδό|χριστος, ψευδ|ώνυμος, ψεῦσμα, ψεύστης) *lie, speak untruth; be false, live a lie;* ψεύδομαι κατά or εἰς *tell lies against*

ψευδο|μαρτυρέω (ψεύδομαι + μαρτυρέω) *give false evidence* or *testimony*

ψευδο|μαρτυρία, ας f (see ψευδο|μαρτυρέω) *false evidence or testimony, perjury*

ψευδό|μαρτυς, υρος m (see ψευδο|μαρτυρέω) *false witness, one who gives false testimony*

ψευδο|προφήτης, ου m (ψεύδομαι + φημί) *false prophet*

ψεῦδος, ους n (ψεύδομαι) *lie, untruth; lying; what is unreal, imitation*

ψευδό|χριστος, ου m (ψεύδομαι + χρίω) *false-Christ, one who falsely claims to be the Christ*

ψευδ|ώνυμος, ον (ψεύδομαι + ὀνομάζω) *falsely called, so-called* [1 Tm 6.20]

ψεῦσμα, τος n (ψεύδομαι) *untruthfulness, deceitfulness* [Ro 3.7]

ψεύστης, ου m (ψεύδομαι) *liar*

ψηλαφάω (ψώχω) aor. opt. 3 sg. **ψηλαφήσειεν**, 3 pl. **-σειαν**, **-σαιεν**, **-σαισαν**. *touch, feel* (pass. ptc. *able to be touched* He 12.18); *feel around for* (Ac 17.27)

ψηφίζω (ψώχω) *figure out* (of a secret number); *figure out, count* (of the cost)

ψῆφος, ου f (ψώχω) *pebble, stone; vote* (αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον *I cast my vote against them* Ac 26.10)

ψιθυρισμός, οῦ m (ψιθυρίζω = *whisper*, ψιθυριστής) *harmful gossip, tale-bearing* [2 Cor 12.20]

ψιθυριστής, οῦ m (see ψιθυρισμός) *one who bears harmful gossip against another, tale-bearer* [Ro 1.29]

ψίξ, ψιχός f *crumb, scrap* (of bread)

ψιχίον, ου n *small crumb, scrap* (of food)

ψυχή, ῆς f (ψύχομαι) *self, inner life, one's inmost being, soul; (physical) life; living creature, person, human being* (πᾶσα ψυχὴ ζωῆς *every living creature* Re 16.3) ἐκ ψυχῆς *from the heart;* μιᾷ ψυχῇ *with one mind* Php 1.27

ψυχικός, ή, όν (ψύχομαι) *unspiritual, worldly, not possessing the Spirit of God; physical, material*

ψύχομαι (ἀνά|ψυξις, ἀνα|ψύχω, ἄ|ψυχος, δί|ψυχος, ἐκ|ψύχω, εὐ|ψυχέω, ἰσό|ψυχος, κατα|ψύχω, ὀλιγό|ψυχος, σύμ|ψυχος, ψυχή, ψυχικός, ψῦχος, ψυχρός) **fut. ψυγήσομαι.** *grow cold, die out* (of love) [Mt 24.12]

ψῦχος, ους n (ψύχομαι) *cold*

ψυχρός, ά, όν (ψύχομαι) *cold;* τὸ ψυχρόν *cold water* (Mt 10.42)

ψωμίζω (ψώχω) *feed, give food to; give away*

ψωμίον, ου n (ψώχω) *piece of bread*

ψώχω (περί|ψημα, προσ|ψαύω, συγ|κατα|ψηφίζομαι, συμ|ψηφίζω, ψηλαφάω, ψηφίζω, ψῆφος, ψωμίζω, ψωμίον) *rub* (the husk from grain) [Lk 6.1]

Ω

Ὦ *omega* (last letter of the Greek alphabet)

ὦ interjection *O!* (used both in address and emotion)

ὧδε adv. *here, in this place* (πάντα τὰ ὧδε *all that is happening here* Col 4.9); *here, to this place* (ἕως ὧδε *here, to this place, this far* Lk 23.5); *under these circumstances, in this case* (ὧδε λοιπόν *moreover, in this connection* 1 Cor 4.2)

ᾠδή, ῆς f (ᾄδω) *song, song of praise*

ὠδίν, ῖνος f (ὠδίνω) *birth-pains; pain, suffering*

ὠδίνω (ὠδίν, συν|ωδίνω) *suffer birth-pains; suffer greatly*

ὦμος, ου m *shoulder*

ὤμοσα aor. of **ὀμνύω**

ὠνειδίζομαι alt. pres. pass. 1 sg. of **ὀνειδίζω**

ὠνέομαι (ὀψ|ώνιον, τελ|ώνης, τελ|ώνιον) *buy, purchase* [Ac 7.16]

ᾠόν, οῦ n *egg* [Lk 11.12]

ὥρα, ας f (ἡμί|ωρον) *moment, instant, occasion; time, brief indefinite period of time; hour of the day* (i. e. a twelfth part of the period between sunrise and sunset, sometimes longer and some-

times shorter than 60 minutes); ὥρα πολλή *late* (Mk 6.35); ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης *at that very moment, from that time on;* αὐτῇ τῇ ὥρᾳ *at that time*

ὡραῖος, α, ον (ὥρα) *beautiful, attractive; welcome, pleasant* (Ro 10.15)

ὥρισα aor. of **ὁρίζω**

ὡρίσθην aor. pass. of **ὁρίζω**

ὥρισμαι pf. pass. of **ὁρίζω**

ὤρυξα aor. of **ὀρύσσω**

ὠρύομαι *roar* (of lions) [1 Pe 5.8]

ὡς (1) particle of comparison *as, like* (ὡς ἔπος εἰπεῖν *so to speak* He 7.9); *as though, as if, on the grounds that, on the pretext of;* with numerals *about* (ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε *about fifteen stades away* Jn 11.18; cf. 21.8; ὡς ἐπὶ ὥρας δύο *for about two hours* Ac 19.34); introducing discourse *how, that* (ὡς ὅτι *how, that*); intensifying an adv. or adj. *very, how* (ὡς τάχιστα *as soon as possible* Ac 17.15; ὡς ὡραῖοι *how welcome* Ro 10.15; cf. Ro 11.33; Ac 17.22); *as* in the sense *to be* (e.g. ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον *they considered him a prophet* Mt 14.5); (2) temporal and consequential particle *as, as long as, while, when* (with pres. or impf.); *when, after* (with aor.); *so that, in order that, because;* ὡς ἄν (ἐάν) *when, as soon as;* ὡς τάχιστα *as soon as possible* (Ac 17.15)

ὡσαννά *hosanna* (in Aramaic), an exclamation of praise literally meaning, "*Save, I pray*"

ὡσ|αύτως adv. (ὡς + αὐτός) *in the same way, likewise*

ὡσ|εί (ὡς + εἰ) *like, as; about, approximately*

Ὡσηέ m *Hosea* [Ro 9.25]

ὠσί dat. pl. of **οὖς**

ὥσ|περ (ὡς + -πέρ) *as, just as, even as; like*

ὡσ|περ|εί (ὡς + -πέρ + εἰ) *like, as, as though* [1 Cor 15.8]

ὥσ|τε (ὡς + τέ) *that, so that, with the result that; in order that, for the purpose of; therefore, thus, so, accordingly*

ὦτα nom. and acc. pl. of **οὖς**

ὠτάριον, ου n (οὖς) *ear*

ὠτίον, ου n (οὖς) *ear*

ὠφέλεια, ας f (ὠφελέω) *advantage, benefit*

ὠφελέω (ἀν|ωφελής, ὄφελος, ὠφέλεια, ὠφέλιμος) *gain, profit, achieve (something); help, benefit, aid, be useful (to)*

ὠφέλιμος, ον (ὠφελέω) *valuable, useful, beneficial*

ὤφθην aor. pass. of **ὁράω**

A SAMPLING OF SOME GREEK NT WORDS THAT SHARE SIMILAR MEANINGS

No two words in any language overlap absolutely in their various meanings, and almost any word of a given language may have a variety of different meanings, depending upon the context in which it occurs.

In what follows, a sampling of some Greek NT words that share similar meanings are categorized and briefly analyzed with regard to certain of their similarities. Nouns or adjectives are generally listed first with verbs last.

1. Accomplish, Finish, Complete

τέλος = *end, termination*; τελέω = *finish, complete*; τέλειος = *complete, perfect*; τελειόω = *make perfect/complete*

πλήρης = *full, complete*; πληρόω = *complete, accomplish*; πλήρωμα = *fullness, completeness*; πληροφορέω = *accomplish*

2. Anger

ὀργή = *anger, revenge*; ὀργίζομαι = *be angry*

παροργισμός = *anger*; παροργίζω = *make angry/resentful*

3. Anoint

ἀλείφω = *anoint*

χρῖσμα = *anointing*; Χριστός = *the Anointed One, Christ*; χρίω = *anoint*

4. Ask, Request

αἴτημα = *request, demand*; αἰτέω = *ask*

ἐρωτάω = *ask (a question)*

πυνθάνομαι = *inquire; learn (by inquiry)*

5. Basket

κόφινος = *basket* (perhaps smaller than a σπυρίς)

σπυρίς = *basket*

6. Be, Become, Exist

γενεά = *generation, contemporaries; period, age* (of time), *family, origin*; **γενέσια** = *birthday celebration*; **γένεσις** = *birth, lineage*; **γενετή** = *birth*; **γένημα** = *product, harvest*; **γένος** = *family, race, nation, people, offspring, descendants*; **γίνομαι** = *become, be*; **γενεαλογία** = *genealogy*; **γενεαλογέομαι** = *descend from*

γέννημα = *offspring*; **γέννησις** = *birth*; **γεννητός** = *born*; **γεννάω** = *be father of, bear, give birth to*

εἰμί = *be, exist*

ὕπαρξις = *possession, property*; **ὑπάρχω** = *be, exist, be at one's disposal*

7. Blessed, Happy

μακάριος = *blessed, fortunate, happy*; **μακαρισμός** = *happiness, blessing*; **μακαρίζω** = *consider blessed/happy*

εὐλογητός = *blessed, praised*; **εὐλογία** = *blessing, praise*; **εὐλογέω** = *bestow a blessing upon*

8. Burden, Weight

βαρύς = *heavy, difficult, weighty*; **βάρος** = *burden, weight*; **βαρέως** = *with difficulty*; **βαρέω** = *burden/weigh down*; **βαρύτιμος** = *very expensive*

φορτίον = *burden, cargo*; **φορτίζω** = *burden, load with burdens*

9. Care, Concern

φρήν = *thinking, understanding*; **φρόνιμος** = *wise, sensible, thoughtful*; **φρόνησις** = *insight, wisdom*; **φρόνημα** = *way of thinking, mind*; **φρονίμως** = *wisely*; **φρονέω** = *think, have in mind, care for*; **φροντίζω** = *concentrate upon, be concerned about*

μέλει = (impers.) *it is of concern*; **μελετάω** = *practice, cultivate, think about*

μέριμνα = *care, concern, worry*; **μεριμνάω** = *worry about, care for*

10. Child, Baby

βρέφος = *baby, infant, childhood*

νήπιος = *baby, infant, child, immature, innocent, underage*; **νηπιάζω** = *be a child*

παῖς = *child* (male or female), *servant, slave*; **παιδάριον** = *boy*; **παιδιόθεν** = *from childhood*

τεκνίον = *child* (from **τίκτω** = *bear, give birth to)*

11. Clothing

ἔνδυμα = *clothing, garment*; **ἔνδυσις** = *wearing, putting on*; **ἐνδύω** = *dress, clothe* (midd. *put on, wear*)
ἐσθής = *clothing, apparel*
ἱματισμός = *clothing, apparel*; **ἱμάτιον** = *outer garment, clothing*; **ἱματίζω** = *clothe, dress*
χιτών = *tunic, shirt* (generally worn under the **ἱμάτιον**)

12. Come, Be Present

ἔρχομαι = *come*
ἥκω = *have come, be present, come*

13. Crown, Wreath

διάδημα = *diadem, crown*
στέμμα = *garland, wreath*
στέφανος = *wreath, crown, reward*; **στεφανόω** = *crown, reward*

14. Cry

δάκρυον = *tear* (as in crying); **δακρύω** = *cry, shed tears*
θρῆνος = *song of grief*; **θρηνέω** = *mourn, cry*
κλαυθμός = *bitter crying*; **κλαίω** = *cry, cry for*
ὀδυρμός = *mourning, grieving*

15. Death

θάνατος = *death*; **θανατόω** = *kill, put in danger of death*; **θανατηφόρος** = *deadly, causing death*; **θανάσιμον** = *deadly poison*; **θνητός** = *mortal*; **θνήσκω** = *die*
νεκρός = *dead*; **νέκρωσις** = *death, barrenness*; **νεκρόω** = *put to death*

16. Decree, Rule, Regulation

διαταγή = *decree, ordinance*; **διάταγμα** = *order, decree*; **διατάσσω** = *command, order*
δικαίωμα = *regulation, requirement*
δόγμα = *rule, regulation*; **δογματίζομαι** = *obey rules/regulations*
ἔνταλμα = *commandment, rule*; **ἐντέλλομαι** = *command, give orders*

ἐντολή = *commandment, order, instruction*
παράδοσις = *tradition* (of teachings handed down); **παραδίδωμι** = *hand over/down*

17. Desire, Intention, Will, Want

βουλή = *purpose, intention, plan, decision*; **βούλημα** = *will, desire, purpose, intention*; **βούλομαι** = *want, desire, wish, be willing, intend, plan*
θέλησις = *will*; **θέλημα** = *will, wish, desire*; **θέλω** = *wish, desire, want, will*

18. Devil, Demon

δαίμων = *demon, evil spirit*; **δαιμόνιον** = *demon, evil spirit, a god*; **δαιμονιώδης** = *demonic, devilish*; **δαιμονίζομαι** = *be demon possessed*
διάβολος = (as proper noun) *the Devil*

19. Evil, Bad

ἄδικος = *evil, sinful, dishonest*; **ἀδικία** = *wrongdoing, evil, sin*; **ἀδίκημα** = *crime, sin, wrong*; **ἀδίκως** = *unjustly*; **ἀδικέω** = *mistreat, treat unjustly, harm*
κακός = *evil, bad, wrong, harmful*; **κακία** = *evil, wickedness, trouble*; **κακοποιός** = *wrongdoer, criminal*; **κακοῦργος** = *criminal*; **κακοήθεια** = *meanness*; **κακῶς** = *badly, severely*; **κακόω** = *treat badly, harm*; **κακολογέω** = *speak evil of, curse*; **κακοποιέω** = *do evil, harm*
πονηρός = *evil, bad, wicked, sinful*; **πονηρία** = *wickedness, evil*
φαῦλος = *evil, wrong, bad*

20. Do, Make

ποίησις = *doing, undertaking*; **ποίημα** = *what is made/created*; **ποιητής** = *one who does something, poet*; **ποιέω** = *make, do, cause*
πράσσω = (trans.) *do (something)*; (intrans.) *act, do, get along*

21. Family, Household

οἰκεῖος = *member of a household/family*; **οἰκετεία** = *household* (of slaves and servants); **οἰκέτης** = *house servant, servant* (see no. 57); **οἰκητήριον** = *dwelling, home*; **οἰκία** = *house, home, family, household*; **οἰκιακός** = *member of a household*

οἶκος = *house, home, family, household*; **οἰκέω** = *live, dwell (in)*; **οἰκονομία** = *management of a household*; **οἰκοδεσπότης** = *householder, landowner, master*; **οἰκοδεσποτέω** = *run the household*

πατρικός = *coming from one's ancestors*; **πατριά** = *family, nation, people*; **πατρίς** = *homeland, hometown*: **πατριάρχης** = *patriarch*

22. Fear, Reverence

δειλός = *cowardly, afraid*; **δειλία** = *cowardice, timidity*; **δειλιάω** = *be afraid*

εὐλαβής = *devout, reverent*; **εὐλάβεια** = *godly fear, reverence*; **εὐλαβέομαι** = *act in reverence, be moved with fear*

φόβος = *fear, terror, reverence, respect*; **φοβερός** = *fearful, terrifying*; **φόβητρον** *dreadful sight/event*; **φοβέομαι** = (trans.) *be afraid of, fear, reverence*, (intrans.) *be afraid, be frightened*

23. Feed, Tend (a Flock)

αὐλή = *fold* (for sheep)

βόσκω = *tend, feed*

ποίμνιον = *flock*; **ποίμνη** = *flock*; **ποιμήν** = *shepherd, pastor*; **ποιμαίνω** = *tend like a shepherd, care for*

24. Forgiveness

ἄφεσις = *forgiveness*; **ἀφίημι** = *forgive, cancel*

πάρεσις = *passing by, overlooking (of sin)*

25. Form, Likeness, Appearance

εἶδος = *visible form, outward appearance*; **εἴδωλον** = *idol, image*

εἰκών = *likeness, image, form, appearance, statue*

μορφή = *nature, form*; **μόρφωσις** = *outward form, content*; **μορφόω** = *form*

σκιά = *shadow, faint outline*

σχῆμα = *outward form, likeness*

26. Gate, Door

θύρα = *door, gate, entrance*; **θυρωρός** = *doorkeeper*

πύλη = *gate, door*: **πυλών** = *gate, gateway, entrance, porch*

27. Good

ἀγαθός = *good, useful*; **ἀγαθωσύνη** = *goodness, generosity*; **ἀγαθοποιΐα** = *doing good*

ἀγαθοποιός = *one who does what is good*; **ἀγαθοποιέω** = *do good, help*; **ἀγαθοεργέω** (and the contracted form **ἀγαθουργέω**) = *do good, be generous*

28. Grace, Mercy

ἔλεος = *mercy, compassion*; **ἐλεήμων** = *merciful*; **ἐλεημοσύνη** = *money given to a needy person*; **ἐλεάω/ἐλεέω** = *be merciful*

οἰκτιρμός = *compassion, mercy, pity*; **οἰκτίρμων** = *merciful, compassionate*; **οἰκτίρω** = *have mercy/compassion on*

χάρις = *grace, kindness, mercy*; **χάρισμα** = *gift* (as an expression of divine grace); **χαρίζομαι** = *give, deal graciously with, forgive*; **χαριτόω** = *bestow on freely*

29. Hell, Hades

ᾅδης = *Hades, world of the dead, death*

γέεννα = *hell*

30. Holy, Pure, Sacred

ἅγιος = *consecrated to God, holy*; **ἁγιότης** = *holiness, moral purity*; **ἁγιωσύνη** = *holiness, consecration*; **ἁγιασμός** = *consecration, holiness*; **ἁγιάζω** = *set apart as sacred to God, make holy*

ἁγνεία = *moral purity*; **ἁγνισμός** = *purification ritual*; **ἁγνίζω** = *purify, cleanse*

ἱερός = *sacred, holy, pertaining to the temple*; **ἱερόν** = *temple*; **ἱεροπρεπής** = *reverent*

καθαρός = *pure, clean, innocent*; **καθαρότης** = *purification, purity*; **καθαρισμός** = *cleansing, purification*; **καθαρίζω** = *cleanse, purify*

ὅσιος = *holy, devout*; **ὁσιότης** = *holiness*; **ὁσίως** = *in a manner pleasing to God*

31. Hymn, Psalm

ὕμνος = *hymn*; **ὑμνέω** = (intrans.) *sing a hymn*; (trans.) *sing praises to*

ψαλμός = *psalm, hymn*; **ψάλλω** = *sing, sing a hymn (of praise)*

ᾠδή = *song (of praise)*

32. Know

γινώσκω = *know, understand*; **ἀναγνωρίζομαι** = *make oneself known (to someone) again*
ἐπιστήμων = *understanding*; **ἐπίσταμαι** = *know, understand*
οἶδα = *know, understand*

33. Life

βίος = *life, livelihood*; **βιωτικός** = *pertaining to everyday life*; **βίωσις** = *way of life*; **βιόω** = *live*
ζωή = *life*; **ζῷον** = *living creature, animal*; **ζάω** = *live, be alive*; **ζῳογονέω** = *save life, give life to* (of God); **ζῳοποιέω** = *give life to, make alive*

34. Light

λαμπάς = *lamp, lantern, torch*; **λαμπρός** *bright, shining, splendid, clear*; **λαμπρότης** = *brightness*; **λαμπρῶς** = *splendidly*; **λάμπω** = *shine, give light, flash*
λύχνος = *lamp*; **λυχνία** = *lampstand*
φανός = *lantern, torch*; **φαίνω** = *shine, give light*, (mid. & pass.) *appear, be seen*
φέγγος = *light*

35. Love

ἀγάπη = *love* (primarily of Christian love); **ἀγαπητός** = *beloved, dear/dearest*; **ἀγαπάω** = *love* (primarily of Christian love)
φιλία = *love, friendship*; **φίλος/φίλη** = *friend*; **φίλαυτος** = *selfish, self-centered*; **φιλόθεος** = *loving God*; **φιλαδελφία** = *love of fellow-believers*; **φιλάδελφος** = *loving one's fellow believer, loving others*; **φιλανθρωπία** = *kindness, hospitality, God's love of humanity*; **φιλανθρώπως** = *considerately, kindly*; **φιλαργυρία/φιλάργυρος** = *love of money*

36. Master, Lord

δεσπότης = *Lord, Master* (of God/Christ)
ἐπιστάτης = *Master* (of Christ)
κύριος = *Lord* (of God/Christ); **κυριακός** = *belonging to the Lord*; **κυριεύω** = *have power over, rule over, be lord of*

37. Mind, Soul, Spirit

διάνοια = *mind, understanding, purpose, thought*; **διανόημα** = *thought*
καρδία = *heart, inner self, mind, will, intention*; **καρδιογνώστης** = *knower of hearts*
νοῦς = *mind, thought, reason, purpose, understanding*
πνεῦμα = *Spirit* (of God), *spirit, inner self, self, mind*; **πνευματικός** = *spiritual, spiritual person/thing, wind, breath*; **πνευματικῶς** = *spiritually, symbolically*
φρήν = *thinking, understanding*
ψυχή = *self, inner life, soul, person*; **ψυχικός** = *unspiritual, physical, material*

38. Miracle, Sign, Wonder

δύναμις = *power, strength, miracle, miracle worker*; **δύναμαι** = *can, be able to*; **δυναμόω** = *strengthen, make strong*
σημεῖον = *miraculous sign, miracle, warning sign*; **σημειόομαι** = *take note of*
τέρας = *wonder, object of wonder*

39. Net

ἀμφίβληστρον = *casting net for fishing*; **ἀμφιβάλλω** = *cast a fishnet*
δίκτυον = *fishnet*
σαγήνη = *dragnet (for fishing)*

40. New, Young

καινός = *new, of new quality, unused*; **καινότης** = *newness*
νέος = *new, fresh, young*; **νεότης** = *youth, youthfulness*; **νεόφυτος** = *new moon festival*

41. Old

ἀρχαῖος = *old, ancient, former, early, original*; **ἀρχή** = *beginning, first*; **ἀρχηγός** = *leader, pioneer*
παλαιός = *old, former*; **παλαιότης** = *age, oldness*; **πάλαι** = *long ago, formerly*; **παλαιόω** = *make/declare old/obsolete*

42. Ought

δεῖ = (impers.) *be necessary, must, should, ought*

ὀφειλή = *debt, what is due*; **ὀφειλέτης** = *one who is under obligation, debtor, sinner*; **ὀφείλημα** = *debt, wrong, sin*; **ὀφείλω** = *owe, ought, must* (see no. 58)
χρή = (impers. verb) *it ought, it should*

43. Parable

παραβολή = *parable, proverb, figure, symbol*
παροιμία = *parable, figure of speech, proverb*; **παρόμοιος** = *like, similar*; **παρομοιάζω** = *be like, resemble*

44. Patience

ἀνοχή = *forbearance, tolerance*
μακροθυμία = *patience*; **μακροθύμως** = *patiently*; **μακροθυμέω** = *be patient, wait patiently*
ὑπομονή = *patient endurance, steadfastness, perseverance*; **ὑπομένω** = *endure, hold out, stand firm, put up with*

45. People, Person

ἄνθρωπος = *man, human being, person*; **ἀνθρώπινος** = *human, characteristic of humankind*
δῆμος = *people, crowd, public assembly*; **δημόσιος** = *public*
ἔθνος = *nation, people*; **ἐθνικός** = *pagan, heathen, Gentile*
ὄχλος = *crowd, (common) people*; **ὀχλοποιέω** = *gather a crowd*

46. Perfect, Complete, Whole

ὅλος = *whole, all, complete, entire*; **ὁλόκληρος** = *whole, sound, complete*; **ὁλοκληρία** = *full health, soundness*; **ὁλοτελής** = *wholly, in every part*
τέλειος = *complete, perfect, whole*; **τελειότης** = *completeness*; **τελείως** = *fully, completely*; **τελείωσις** = *fulfillment, perfection*; **τελειωτής** = *one who makes (something) perfect*; **τελειόω** = *to perfect, make perfect/complete*

47. Poor

πένης = *poor* or *needy person*
πτωχός = *poor, to be pitied*; **πτωχεία** = *poverty*; **πτωχεύω** = *become poor*

48. Power, Authority, Strength

δυνατός = *possible, strong, powerful, able*; **δύναμις** = *power, strength, miracle*; **δυνάστης** = *ruler, king, Sovereign Lord*; **δύναμαι** = *can, be able*; **δυναμόω** = *strengthen, make strong*; **δυνατέω** = *be able/powerful/strong*
ἐξουσία = *authority, right, ability, supernatural power, ruling power*; **ἐξουσιαστικός** = *authoritative*; **ἐξουσιάζω** = *have power over*
ἰσχυρός = *strong, mighty, powerful*; **ἰσχύς** = *strength, might*; **ἰσχύω** = *be able, can, have resources, be strong*
κραταιός = *mighty, strong*; **κράτος** = *might, strength, power, dominion*; **κραταιόομαι** = *become strong*; **κρατέω** = *hold, hold fast, take, take hold of, seize, arrest*

49. Praise, Glory, Majesty

αἴνεσις = *praise, adoration*; **αἶνος** = *praise*; **αἰνέω** = *praise*
δόξα = *glory, splendor, power, praise*; **δοξάζω** *praise, honor, glorify*
ἔπαινος = *praise, commendation, approval*; **ἐπαινέω** = *commend, praise*
μέγας = *large, great, strong*; **μεγαλεῖον** = *mighty act/deed*; **μεγαλειότης** = *majesty, greatness*; **μεγαλοπρεπής** = *majestic*; **μεγαλωσύνη** = *majesty, greatness, Majesty* (name for God); **μεγάλως** = *greatly*; **μεγαλύνω** = *enlarge, extend, praise, hold in high honor*

50. Prayer, Pray

αἴτημα = *request, demand*; **αἰτέω** = *ask, request, require, demand*
δέησις = *prayer, petition*; **δέομαι** = *ask, beg, pray*
εὐχή = *oath, vow, prayer*; **εὔχομαι** = *pray, wish, long (for)*
προσευχή = *prayer, place of prayer*; **προσεύχομαι** = *pray*

51. Preach, Proclaim, Prophesy, Speak

διαλέγομαι = *discuss, debate, address, speak*
εὐαγγέλιον = *good news, gospel*; **εὐαγγελιστής** = *one who preaches the good news*; **εὐαγγελίζω** = *bring/preach the good news*
καταγγελεύς = *one who proclaims, herald*; **καταγγέλλω** = *proclaim, make known, preach, teach*
κῆρυξ = *preacher*; **κήρυγμα** = *what is preached, message*; **κηρύσσω** = *proclaim, make known, preach*
λαλέω = *speak, talk, say, preach, proclaim*
μαντεύομαι = *tell fortunes, predict the future*

προφητικός = *prophetic*; **προφητεία** = *preaching the message of God*; **προφήτης** = *prophet*; **προφῆτις** = *prophetess*; **προφητεύω** = *proclaim God's message, preach, prophesy*

52. Ransom, Redemption, Release

ἀγορά = *marketplace*; **ἀγοράζω** = *buy, redeem, ransom*
ἀπολύτρωσις = *setting free, deliverance, release*; **ἀπολύω** = *release, set free*
ἱλασμός = *means by which sins are forgiven*; **ἱλαστήριον** = *means by which sins are forgiven, place where sins are forgiven*; **ἱλάσκομαι** = *bring about forgiveness for, take away, deal mercifully with*
λύτρον = *means of release/redemption*; **λύτρωσις** = *redemption, liberation, setting free*; **λυτρωτής** = *liberator, deliverer*; **λυτρόομαι** *redeem, set free, liberate*
περιποίησις = *obtaining, possession, saving*; **περιποιέομαι** = *obtain, acquire, preserve, save (life)*

53. Religion, Piety, Worship

δεισιδαίμων = *religious*; **δεισιδαιμονία** = *religion*
εὐλαβής = *devout, reverent*; **εὐλάβεια** = *godly fear, reverence*; **εὐλαβέομαι** = *act in reverence, be moved with fear*
εὐσεβής = *godly, religious*; **εὐσέβεια** = *godliness, religion*; **εὐσεβῶς** = *in a godly manner*; **εὐσεβέω** = *worship*
θεοσεβής = *devout, pious, God-fearing*; **θεοσέβεια** = *religion, piety*
θρησκός = *religious*; **θρησκεία** = *religion, worship*

54. Repentance, Change of Heart, Turning from Sin

μεταμέλομαι = *regret, be sorry, change one's mind*
μετάνοια = *repentance, change of heart, turning from sin*; **μετανοέω** = *repent, have a change of heart, turn from sin*

55. Sacrifice, Offering, Altar

βωμός = *altar*
θυσία = *sacrifice, offering, act of offering*; **θυσιαστήριον** = *altar*; **θύω** = *slaughter, sacrifice, kill*
προσφορά = *offering, sacrifice, gift, act of offering/sacrificing*; **προσφέρω** = *offer, present* (especially of gifts and sacrifices), *perform (a service)*

56. See, Observe

βλέμμα = *what is seen*; βλέπω = *see, look on/at, consider, regard*
θεάομαι = *see, look at, notice, visit*
θεωρία = *sight* (of something seen), *spectacle*; θεωρέω = *see, watch, observe, notice, experience*
ὁρατός = *visible*; ὅραμα = *vision, sight, something seen*; ὅρασις = *vision, appearance*; ὁράω = *see, observe, notice, understand, experience, visit*

57. Servant, Slave, Deacon

διάκονος = *servant, helper, minister, deacon, deaconess*; διακονία = *ministry, service, contribution, help, mission*; διακονέω = *serve, care for, see after, serve as a deacon*
δοῦλος = *slave, servant*; δούλη = *female servant/slave*; δουλεία = *slavery*; δουλεύω = *serve (as a slave), be a slave*; δουλόω = *enslave, make someone a slave*
θεραπεία = *healing, household servants*; θεράπων = *servant*; θεραπεύω = *heal, cure, serve*
οἰκέτης = *house servant, servant* (see no. 21)
ὑπηρέτης = *attendant, assistant, helper, servant*; ὑπηρετέω = *serve, provide for, look after (one's needs)*

58. Sin

ἄγνοια = *ignorance, unawareness*, (perhaps) *sin*; ἀγνόημα = *a sin committed through ignorance*; ἀγνοέω = *be ignorant, fail to understand, disregard*, (perhaps) *sin in ignorance*
ἁμαρτία = *sin*; ἁμάρτημα *sin, sinful deed*; ἁμαρτάνω = *sin, do wrong*
ἥττημα = *defeat, failure*; ἡττάομαι = *be defeated/overcome*
ὀφειλή; ὀφειλέτης; ὀφειλή; ὀφείλημα; ὀφείλω. See no. 42
παράβασις = *disobedience, sin, breaking, violation* (lit. *overstepping*); παραβάτης = *one who breaks/disobeys (God's Law)*; παραβαίνω = (trans.) *break, disobey*, (intrans.) *turn away, leave*
παρακοή = *disobedience, disloyalty*; παρακούω = *refuse to listen, pay no attention to*
παρανομία = *offense, wrongdoing*; παρανομέω = *act contrary to the law*
παράπτωμα = *sin, wrongdoing*; παραπίπτω = *fall away, commit apostasy*

59. Teach, Inform, Instruct

διδακτικός = *able to teach*; **διδακτός** = *taught, imparted*; **διδασκαλία** = *what is taught, teaching, doctrine, act of teaching, instruction*; **διδάσκαλος** = *teacher, rabbi*; **διδαχή** = *what is taught, teaching, act of teaching, instruction*; **διδάσκω** = *teach*
κατηχέω = *inform, tell, instruct, teach*
μαθητής = *disciple, pupil, follower*; **μαθήτρια** = *woman disciple*; **μαθητεύω** = (trans.) *make a disciple of*, (intrans. or pass.) *be a disciple*
παιδεία = *discipline, instruction, training*; **παιδευτής** = *teacher, one who disciplines/corrects*; **παιδεύω** = *instruct, train, teach, discipline, correct, beat, whip*

60. Temple

ἱερός = *sacred, holy, pertaining to the temple*; **ἱερόν** = *temple, temple precincts*
ναός = *temple, inner part of the Jewish temple, sanctuary*

61. Thief, Robber, Terrorist

κλέπτης = *thief*; **κλέπτω** = *steal*
λῃστής = *robber, insurrectionist, terrorist*

62. Time

καιρός = *time* (viewed as an occasion rather than an event), *season, age*
χρόνος = *time, extension/period of time*; **χρονίζω** = *delay, be long coming, stay a long while*

63. Touch, Feel

ἅπτω = *light, ignite*, (mid.) *take hold of, touch*
θιγγάνω = *touch*
ψηλαφάω = *touch, feel, feel around for*

64. Vain, Senseless, Foolish

κενός = *empty, empty-handed, vain, foolish, senseless*; **κενοδοξία** = *conceit, cheap desire to boast*; **κενόδοξος** = *conceited, boastful*; **κενοφωνία** = *foolish talk*; **κενόω** = *deprive of power, make of no meaning/effect*

μάταιος = *worthless, futile, useless*; **ματαιότης** = *worthlessness, futility*; **μάτην** = *in vain, to no purpose*; **ματαιολογία** = *empty talk*; **ματαιολόγος** = *empty talker*; **ματαιόομαι** = *be given to worthless/futile speculation*

65. Wash, Bathe

λουτρόν = *washing, cleansing, water*; **λούω** = *wash, bathe*
νιπτήρ = *washbasin*; **νίπτω** = *wash*, (mid.) *wash oneself/for oneself*
πλύνω = *wash*

66. World, World Order

αἰώνιος = *eternal, unending*; **αἰών** = *age, world order, eternity*
κόσμος = *world, world order, universe, world inhabitants, humankind* (especially of those hostile to God); **κοσμικός** = *worldly, made by humans, material*; **κοσμοκράτωρ** = *world ruler, ruler*
οἰκουμένη = *world, inhabited earth, humankind*

67. Worship

λατρεία = *service, worship*, (pl.) *rites, duties*; **λατρεύω** = *serve, worship*
λειτουργία = *service, ministry, worship, offering, sacrifice*; **λειτουργικός** = *ministering*; **λειτουργός** = *servant, minister*; **λειτουργέω** = *serve, worship*
προσκυνητής = *worshiper*; **προσκυνέω** = *worship, fall down and worship, kneel, bow low*
σεβαστός = *belonging to the emperor, imperial*; **σέβασμα** = *object of worship, place of worship*; **σεβάζομαι** = *worship, reverence*
σέβομαι = *worship*

3
THE ANCIENT NEAR EAST
in Old Testament Times
Scale 1 : 15 300 000
0 100 200 300
Kilometre
0 100 200
Miles
under 0 m
0 - 200 m
200 - 500 m
500 - 1000 m
1000 - 2000 m
2000 - 3000 m
over 3000 m
under 0 feet
0 - 656 feet
656 - 1640 feet
1640 - 3280 feet
3280 - 6560 feet
6560 - 9840 feet
over 9840 feet
WEST SEA, GREAT SEA
RED SEA
Crete, Caphtor
Cnossus
Rhodes
Cyprus, Elishah, Kittim
Javan
Tiras
Lud
Sardis
Ephesus
Delphi
Athens
Gomer
Khattushash
Halys
Tubal? Meshech?
Meshech? Tubal?
Urartu, Ararat
Togarmah
Ashkenaz?
Lake Van
Lake Urmiah
Arpachshad?
Eden
Carchemish
Haran
Gozan
Habor
Mesopotamia, Paddan-aram
Assyria
Nineveh
Calah
Asshur
Great Zab
Little Zab
Tigris
Euphrates
Mari
Madai
Media
Echatana, Achmetha
Elam
Karkha
Susa
Persia
Persepolis
Babylonia
Accad?
Cuthah
Babel, Babylon
Accadia
Shinar
Sumer
Erech
Larsa
Ur
Chaldea
Kasion
Ugarit
Orontes
Arpad
Hadrach
Qarqar
Tiphsah
Rezeph
Hamath
Aram
Arvad
Kadesh
Riblah
Tadmor, Palmyra
Gebal, Byblos
Sidon
Tyre
Damascus
Bashan
Edrei
Megiddo
Canaan
Ammon
Joppa
Jerusalem
Jetur
Kedar
Gaza
Moab
Amalek
Edom
Hazazon-tamar?
Bozrah
Punon
Maon
Nebaioth
Kadesh barnea
Wilderness of Zin
Ezion-geber
Elath
Dumah
ARABIA
Massa?, Mesha?
Tema
Dedan
Midian
Paran
Sinai
Horeb
Baal-zephon?, Kasion
Migdol?
Zoan
Rameses?
Goshen
Pithom
Succoth
Wilderness of Shur
River of Egypt
On, Heliopolis
Memphis, Noph
Egypt
Mizraim
Pathros
Nile
Tell el-Amarna, Akhetaton
No-amon, Thebes
Libya
Put
A
B
C
D
E
F
G
H
3
4
5

4
THE JOURNEYS OF THE APOSTLE PAUL
Scale 1:13200000
0 100 200 300
Kilometre
0 75 150
Miles
First Journey
Second Journey
Third Journey
Journey to Rome
under 0 m under 0 feet
0 - 200 m 0 - 656 feet
200 - 500 m 656 - 1640 feet
500 - 1000 m 1640 - 3280 feet
1000 - 2000 m 3280 - 6560 feet
2000 - 3000 m 6560 - 9840 feet
over 3000 m over 9840 feet
Black Sea
Sinope
Pontus
Armenia
Bithynia
Galatia
Cappadocia
Lycaonia
Cilicia
Pamphylia
Pisidia
Lycia
Caria
Lydia
Phrygia
Mysia
Asia
Thracia
Macedonia
Illyricum
Dalmatia
Epirus
Achaia
Italia
Adriatic
Tyrrhenian Sea
Sicily
Malta
Syracuse
Rhegium
Puteoli
Rome
Three Taverns
Forum of Appius
Nicopolis
Beroea
Thessalonica
Apollonia
Amphipolis
Philippi
Neapolis
Samothrace
Troas
Assos
Lesbos
Mitylene
Pergamum
Thyatira
Sardis
Smyrna
Chios
Ephesus
Samos
Patmos
Trogyllium
Miletus
Laodicea
Hierapolis
Colossae?
Cos
Cnidus
Rhodes
Patara
Myra
Attalia
Perga
Antioch
Iconium
Lystra
Derbe
Tarsus
Ancyra
Pessinus
Tavium
Euphrates
Nicopolis
Antioch
Seleucia
Salamis
Paphos
Cyprus
Phoenicia
Syria
Palmyra
Damascus
Sidon
Tyre
Ptolemais
Sea of Galilee
Caesarea
Antipatris
Jerusalem
Dead Sea
Petra
Arabia
Crete
Phoenix
Lasea
Fair Havens
Salmone?
Cauda
Athens
Corinth
Cenchreae
Greece
Aegean
MEDITERRANEAN SEA
Syrtis
Cyrene
Libya
Egypt
Alexandria
Sais
Heliopolis
Memphis
Nile

New in this Edition

- Papyri 117–127 readings are now cited
- Alternative readings to the UBS text used by modern Bible versions are now listed
- Thoroughly revised Discourse Segmentation Apparatus
- The Catholic Epistles now incorporate the Editio Critica Maior, representing the most recent scholarly research establishing the Greek text and reconstructing its textual history

---

Deutsche Bibelgesellschaft

German Bible Society

5117